مجموعه
پیک شفا

۱۳-۱

مجموعه پیک شفا

از دیدگاه طب ایرانی (سنتی)

مولف: سید محمد موسوی

درمان بیماریها با گیاهان دارویی و روشهای درمانی طب ایران

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
السلام علیک یا صاحب الزمان

مشخصات کتاب

سرشناسه : موسوی، محمد
عنوان و نام پدیدآور : پیک شفا/ تالیف محمد موسوی.
مشخصات نشر : تهران: تابان، ۱۳۷۶.
مشخصات ظاهری : ۷، ۶۶۷ ص.: مصور.
شابک : ۳۰۰۰۰ریال: 964-437-006-6
یادداشت : کتابنامه: ص. ۶۵۸.
موضوع : پزشکی سنتی
موضوع : گیاهان دارویی
رده بندی کنگره : R۱۳۵/م۸پ۹ ۱۳۷۶
رده بندی دیویی : ۶۱۰
شماره کتابشناسی ملی : م۷۷-۷۰۵

جلد 1

تقدیم‌نامه

او زینب دختر فاطمه بود
او که داغ شقایق بر دل داشت و بوی خیمه‌های سوخته از پیراهنش به مشام می‌رسید، تنها مأمن کودکان وحشت‌زده حسین در نینوا بود.
شیروش، اژدهاگون، کافرستیز، هاشمی‌تبار با صد هزاران تیغه شمشیر در کامش بر خصم دون هجومی آورد که کاخ ستم را به در ازای تاریخ به زیر کشید.
آری؛
او زینب دختر فاطمه بود.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 5

فهرست مطالب

یادداشت مؤلف:

فن داروسازی در کنار سایر رشته‌های طب سنتی از اهمیت زیادی برخوردار است.
تألیف کتاب‌های متعدد مانند قرابادین کبیر در این زمینه مؤید این نظر می‌باشد.
هر صاحب تألیفی در کنار ارائه روش‌های درمانی خویش در مورد داروهای مختلف و خواص درمانی آن و ساخت داروهای مرکب آثاری از خود برجای نهاده که در تاریخ علم بنام او ثبت گردیده است. در کشور ما که روش تقلید کورکورانه در میان دست‌اندرکاران بهداشت و درمان و حتی کسانی که تا حدودی به طب ملی کشورمان تمایل دارند رایج است علم را تنها در انحصار به اصطلاح پزشکان می‌دانند. نام دکتر پرستیژی غیر واقعی دارد. نکته‌ای که من در طول تجربیات چندین ساله‌ام بدست آوردم این بوده که بهترین دانشجویان کلاس‌های من از میان افرادی بوده‌اند که هرگز با علوم پزشکی غربی آشنایی نداشته‌اند. بنابراین در کشور ما باید با تاریخ صحبت کرد چرا که گوش شنوایی در مسئولین پزشکی وجود ندارد مگر آنکه سیاست کاری کسی را مجبور کند که از طب ایرانی دفاع کند. کسانی که به علم زدگی خارج از خدامحوری هنوز آلوده نشده‌اند بدانند که باید روی پای خودشان بایستند چرا که جایی برای دخیل بستن نیست.
سید محمّد موسوی
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 10

پیشگفتار

طب ایرانی کهن کشورمان در زمینه‌های مختلف دارای تجربیات گرانبهایی است که همیشه محققین این رشته را از مراجعه به خود راضی بازگردانده است. هیچ رشته طبی نیست که دانشمندان ایرانی و مسلمان در آن دستی نداشته باشند و در اکثر موارد به قله‌های آن علم هرچند دور از دسترس بوده دست یافته و بر بلندای آن بسی افزوده‌اند. دنیای امروز که در مادیات غوطه می‌خورد و مکتب لذت‌پرستی را برای زندگی دنیای خویش برگزیده نیز اگر به دریای پررازورمز دانش طب ایرانی وارد شود بی‌بهره باز نخواهد گشت. هدف دانشمندان، دنیا برای دنیا نبوده بلکه آفرینندگان این علوم با نگرشی در افق‌های دور دنیا را برای آخرت برگزیده و طول عمر و سلامتی اگر خواسته‌اند و دانش آن را یافته‌اند مرادشان فراهم نمودن توشه بیشتر از عمری طولانی و سالمتر بوده است. تلاش آن فرزانگان، دریایی سرشار از گنجینه‌های مختلف علوم طبی را برای ما و آیندگان به میراث گذاشته است.

اگر دنیا را برای دنیا می‌خواهیم و اگر سلامتی در دنیا را برای آخرت می‌خواهیم طب سنتی ما را بهره‌مند و چشمه جوشان دانشش تشنگان را سیراب خواهد کرد. خدا محوری و تقوی مهمترین دست‌آویز و عروه الوثقی دانشمندان بنام طب و پزشکی ایران اسلامی بوده و هست.

داروها در شکل‌ها و اندازه‌ها و کیفیت‌های گوناگون بسیار حکیمانه و دقیق ساخته شده و زمان و میزان مصرف و اثرات اصلی و جانبی آن تعیین شده و در اختیار مردم قرار می‌گیرد. کمتر بیماریی است که در طب ایرانی مورد تحقیق قرار نگرفته و به روش درمان آن پی نبرده باشند. متأسفانه هجوم تمدن غربی به فرهنگ و تمدن اسلامی باعث انزوای طب اسلامی و ایرانی شده و گنج عظیم دانش پزشکی نیز مانند

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 11

بسیاری از افتخارات ملی کشورهای اسلامی به فراموشی سپرده شد و گرد و غبار فراموشی این علوم شریف را به صفحات از یاد رفته تاریخ سپرد تا از دسترس نیازمندان بدور ماند. این راندن و کنار گذاشتن ظالمانه و تحکم طب غربی در جوامع اسلامی نه تنها سلامتی و امید به زندگی را افزایش نداد بلکه روز بروز بر تعداد بیماران افزوده شد و بیماری‌های جدیدی نیز که ساخته تمدن غرب بود به مشکلات مردم افزود. طب غربی با شعارهای پرسروصدای علم و دانش جدید مدعی درمان بیماری‌ها بطور قاطع گردیده بود اما در عمل معلوم شد که طبلی توخالی بیش نیست.

گرچه تکنولوژی طب غربی بسیار پیشرفت نمود و به دقت بیماری‌ها را

مورد شناسایی قرار داد و روش‌های نوین مانند واکسیناسیون و شیمی‌درمانی و پرتودرمانی و جراحی با روش‌های بسیار پیشرفته را مطرح ساخت اما در عمل و نتیجه هرگز موفق نبود و حتی در مقابل طب قدیم یونان نیز که هزاره‌ها از آن گذشته است در مقایسه با راندمان و نتیجه کار ناموفق‌تر بوده است. این مقایسه بدون در نظر گرفتن اشتباهات و جنایات پزشکی مورد اعتراف غربی‌هاست. هم‌اکنون هم که طب سنتی و گیاهی ایرانی مظلوم واقع شده و در گوشه و کنار به درمان بیماران می‌پردازد از لحاظ آمار شفایافتگان و نتیجه و راندمان بسیار موفق‌تر از طب غربی حاکم بر سیستم پزشکی کشورمان عمل می‌کند.

کتاب حاضر یکی از رشته‌های طب سنتی ایرانی و اسلامی را به نام شربت‌ها در طب سنتی و ایرانی مورد شناسایی قرار داده و آن را با توجه به یافته‌های جدید به مردم عزیز کشورمان عرضه می‌کند تا برای پیشگیری از امراض و همینطور درمان بیماری‌ها نسخه‌های آن را بکار بندند. خدا را به واسطه این توفیق و رهنمود شکر می‌کنم و از درگاه باعظمتش شفای عاجل بیماران را خواستارم.

سید محمد موسوی

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 12

[شربت‌هایی که در طب سنتی و ایرانی برای درمان و پیشگیری بیماریها مورد شناسایی قرار گرفته

شربت فواکه ضد آسم

ریه را تقویت کرده و اخلاط عفونی را خارج می‌کند. ضد سرماخوردگی، آلرژی و هر نوع عفونت بوده و آواز را صاف می‌کند.

عرقیات:

رازیانه، آویشن، سنبل الطیب، مرزنجوش، نعناع، بابونه، گل ختمی از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

سیب، گلابی، لیموشیرین، گرمک، هلو، آلو قطره طلا، هلو انجیری از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد انگل

علاوه بر دفع انگل رطوبات اضافی را از بین برده و باعث تقویت عضلات در بیماریهای سرد مانند روماتیسم می‌شود، معده و امعاء را ضد عفونی کرده و میکروب معده را نابود می‌سازد و به عنوان یک مکمل در افراد چاق باعث لاغری می‌شود.
عرقیات:
زنیان، زیره، کرفس، کلپوره، بومادران، گشنیز، برگ شفتالو از هرکدام یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 13
آب‌میوه‌ها:
انار، زرشک، گریپ‌فروت، تمشک، گوجه‌سبز، شفتالو نیمه‌رسیده، هلو نیمه رسیده از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد انگل دیگر

تأثیرات دیگر مانند شربت قبلی است.
عرقیات:
بومادران، درمنه، سداب، برگ هلو، شفتالو، شاه‌تره، افسنتین از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
انار، کنار، خارک (خرمای نارس)، زرشک، سیب کال، تمشک یا زالزالک، انگور میخوش از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 14

شربت فواکه ازدیاد شیر

عرقیات:
رازیانه، سنبل الطیب، گل‌گاوزبان، سداب یا زیره، جعفری، بومادران، شوید از هر کدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
گرمک، طالبی، سیب، آب داخل نارگیل، آناناس، انبه یا انگور، گلابی یا هویج از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد احتباس حیض

ضد نازایی و تقویت‌کننده تخمدان‌ها و نیروی جنسی در بانوان، همچنین خون حیض را صاف و دردهای پریود را کاهش می‌دهد و باعث پیشگیری از فیبروم، کیست تخمدان و چسبندگی ضمائم رحم می‌شود.
عرقیات:
شوید، گاوزبان، نیلوفر، گزنه، کرفس، بومادران، زیره سیاه یا عروسک پشت پرده از هرکدام یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 15
آب‌میوه‌ها:
انگور سیاه، انگور یاقوتی، سیب قرمز، آناناس، نارنگی، هلو انجیری، آلوی سیاه از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه اعصاب

بیماران مبتلا به انواع ناراحتی‌های عصبی بطور عموم از مصرف این شربت بهره می‌بینند. تیروئید را تقویت کرده و ضعف و بی‌حوصلگی را کاهش می‌دهد، خواب را متناسب و خستگی و کوفتگی اندام‌ها را از بین می‌برد. مقوی عضلات قلب و اعصاب مغز است. درعین‌حال بدن‌های لاغر را متناسب می‌سازد.
عرقیات:
بابونه، بهارنارنج، بادرنجبویه، گل‌گاوزبان، سنبل الطیب، مرزنجوش، نعناع از هر کدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
انگور، آناناس، سیب، به، گلابی، لیموشیرین، پرتقال شیرین از هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 16
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد اسید اوریک و نقرس

چربی خون را از بین برده و خستگی ناشی از تسلط خلطهای اضافی را دفع می‌کند و دردهای اندام‌ها و مفاصل را کاهش می‌دهد. لاغرکننده هم می‌باشد.

عرقیات:

برگ گردو، شنبلیله، گل ریش‌بز، برگ بابا آدم، تاجریزی، زعفران یا زیتون، آویشن از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

انگور، سیب، پرتقال، گریپ‌فوروت یا شاه‌توت، گیلاس یا توت سیاه، آلبالو، تمشک یا گوجه‌سبز از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 17

شربت فواکه ضد اسهال مزمن (دیسانتری)

قابض و مقوی امعاء بوده و لاغری مفرط را از بین می‌برد، ضد پروستات بوده و کلیه‌ها را گرم کرده و از عفونت پاک می‌کند. ضد شب‌ادراری کودکان نیز می‌باشد در صورتی که با قرص شیرین‌بیان خورده شود.
عرقیات:
دم اسب یا رازیانه، مورد، نعناع، گلنار، شوید یا حماض، آویشن، پونه از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
کنار نارس، خرمالوی کم‌رسیده، به، سیب، غوره، گلابی شکری (سیبری) از هر کدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد انزال سریع

مصرف بدون کافور آن برای درمان احتلام‌های شبانه معالج است.
سعد کوفی، اقاقیا، سیاه‌دانه، میخک، اسفند، برگ شوید، دارچین، عاقرقرحا، مصطکی، صمغ عربی، دانه تمر هندی کوفته، از هرکدام 25 گرم، کافور و بذر البنج از هرکدام 5 گرم.
همه را درهم کرده و در دیگ عرق‌گیری ریخته و 7 شیشه عرق بکشید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 18
آب‌میوه‌ها:
سیب، کنار، اترج، به، تمر هندی بدون نمک، انار شیرین، شاه‌توت یا لیموشیرین از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه تقویت اسپرم

نیروی باه را افزایش داده و قوت نعوظ را کامل می‌کند و نطفه را قوت می‌بخشد.
عرقیات:
ریحان، نعناع، ترخون، شاه‌اسپرم، سنبل الطیب، خارخاسک، زیره از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
انگور، سیب، به، گلابی، هویج، آب داخل نارگیل، انبه از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 19

شربت فواکه ضد آلزایمر

مقوی حافظه نیز می‌باشد.
عرقیات:
زیره، سنبل الطیب، گزنه، شنبلیله، نعناع، سوسنبر، پونه از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه:
آناناس، به، سیب، انگور سیاه، گلابی، آب داخل نارگیل، تمشک از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت آلوی بخارا

این شربت علاوه بر آنکه ملین است ضد عطش می‌باشد. اسهالش ملایم و رفع‌کننده اخلاط صفرا و خون می‌باشد.
آلوی بخارا 3 کیلو که هسته آن را در آورده باشند.
عرقیات:
عرق کاسنی، عرق بیدمشک و گلاب از هرکدام 2 شیشه.
آلوی بخارا با عرقیات مخلوط و روی شعله ملایم بجوشانید تا خوب نرم شود. بهتر است در دیگ سنگی پخته گردد. سپس خوب آن را مالش داده و صاف کنید. آب
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 20
صاف شده را با شکر طبرزد به مقدار 150 گرم بجوشانید تا قوام بگیرد. در یخچال نگهداری کنید و روزانه به مقدار نیاز میل کنید.

شربت انگور

آب انگور نیمه رسیده (گس مزه) 7 کیلو.
برای کم‌خونی در بیماری‌های مختلف از جمله سرطان و سرطان خون و درمان زخم‌های بدخیم و خوش‌خیم داخلی بسیار مفید می‌باشد و کمبود مواد معدنی خون و بدن را اصلاح می‌کند.
سماق و ریشه شیرین‌بیان و مازو و گلنار و گل محمدی و شکوفه گورگیاه از هرکدام 25 گرم، مرمکی و شب یمانی (زاج بلوری) از هرکدام 3 گرم در دستگاه عرق کشی نهاده و 7 بطری عرق از آن بکشند. آب انگور را روی شعله ملایم بجوشانید تا یک ثلث آن بماند. عرق بدست آمده را با حدود نیم کیلو عسل صاف و آب انگور باقی‌مانده آن‌قدر بجوشانید تا به قوام آید. روزانه به میزان نیاز میل کنید.

شربت انار ساده (قانون بو علی)

برای کسانی که تب درازمدت دارند و کسانی که معده دارای سوء مزاج گرم دارند مفید می‌باشد. شکم را قبض و رطوبت‌های ناباب را از رسیدن به معده و روده مانع می‌شود و ادرارآور است.
انار کاملا رسیده با دانه‌های سرخ سرخ و هسته کوچک و باریک را تهیه کنید. انار را بفشرید و افشره را روی شعله ملایم بجوشانید تا یک سومش بماند. کمی شکر بر آن بیافزایید و چند دقیقه بعد از آتش برگیرید. روزانه به مقدار نیاز و تمایل از نیم استکان تا 3 استکان کم‌وبیش مصرف کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 21

شربت فواکه ضد بواسیر

تصفیه‌کننده خون، پاک‌کننده کبد از اخلاط غیر طبیعی، ملین طبع و ضد شقاق می‌باشد.

عرقیات:

شیرین‌بیان، گل ختمی، برگ زیتون، برگ گردو، نعناع، کاسنی، رازیانه از هر کدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

انگور، آناناس، گیلاس، شلیل، آلو، هلو، پرتقال از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد پروستات

مقوی کلیه و مثانه و پاک‌کننده مجاری ادرار می‌باشد.
عرقیات:
کلپوره، مورد، خارخاسک، گزنه، همیشه بهار، اترج، خارشتر از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
شاه‌توت یا آلبالو، توت سیاه یا غوره، سیب، انار، آب انگور گس‌مزه (بین غوره و انگور)، گوجه‌سبز، پرتقال هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 22
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد تب

عطش و گرگرفتگی را کاهش می‌دهد.
عرقیات:
آویشن، نعناع، چنار، گشنیز، از هرکدام یک شیشه و عرق بید 3 شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، لیموشیرین، هندوانه، گریپ‌فروت، کیوی، گلابی، تمشک از هرکدام 250 گرم و آب لیموترش 2 تا 3 قاشق غذاخوری.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 23

شربت فواکه ضد تومور مغزی

در کنار سایر داروهای ضد تومور مغزی سرعت درمان را به مقدار زیاد افزایش می‌دهد. ضد روماتیسم و دردهای مفاصل نیز هست و اورام اندام‌ها و مفاصل را از بین می‌برد.

عرقیات:

گزنه 7 شیشه.

آب‌میوه‌ها:

انار، انگور، سیب، گریپ‌فوروت، آناناس، پرتقال میخوش، به یا گلابی یا آلو از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد تومور مغزی دیگر

همراه با داروهای دیگر ضد تومور مغزی هرگز در از بین بردن این بیماری تخلف نمی‌کند.
عرقیات:
عرق کلپوره 3 شیشه، عرق گزنه 3 شیشه، عرق زنیان یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 24
آب‌میوه‌ها:
انار، انگور، تمشک، میوه کبر بدون هسته، کنار، زالزالک یا ازگیل، توت سیاه یا شاه‌توت از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد تالاسمی

برای مبتلایان به کم‌خونی مفید بوده و تقویت‌کننده اعضای رئیسه و سایر اندام‌ها می‌باشد.
عرقیات:
بنفشه، خارخاسک، گل‌گاوزبان، کاسنی، نیلوفر، گشنیز، خارشتر از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، انگور، انبه، گیلاس، عناب، کیوی، پرتقال از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 25

شربت فواکه ضد تشنگی و عطش

ضد تب و ضد گرمای بدن می‌باشد و صفرای غیر طبیعی را می‌شوید.

عرقیات:

کاسنی، بید، خارشتر، گل ختمی، بیدمشک، گشنیز، بید کاسنی از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

انار ترش، ترنج، آلو، تمر هندی بدون نمک، زرشک، گوجه‌سبز یا آلوچه، توت فرنگی از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید و 50 گرم طباشیر در یک کیسه نخی ببندید و در آن بیاندازید و نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید. کسانی که مبتلا به دیابت هستند یا اثر ضد عطش آن را بیشتر می‌خواهند، شکر یا نبات را حذف و یک‌صد گرم طباشیر یعنی دو برابر بکار برند.

شربت فواکه ضد تشنگی و عطش دیگر:

ضد تب و ضد گرمای بدن می‌باشد و صفرای غیر طبیعی را می‌شوید.
این شربت عطش را رفع و برای زردی و سوء القنیه (مقدمه سرطان یا سیروز یا استسقاء کبد) مفید و اشتهای از بین رفته را باز می‌گرداند و مبتلایان به قند و فشار خون اگر عسل یا نبات آن را حذف کنند و بجای آن یک‌صد گرم طباشیر اضافه کنند از آن بهره خواهند دید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 26
عرقیات:
مورد، زرشک، سیب، برگ انگور، شنبلیله، تاجریزی، بنفشه جداگانه گرفته شود، از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
به، سیب، گریپ‌فوروت، غوره، تمشک، انار، گلابی، از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت ترنج

نیم کیلو ترنج با پوست و میوه آن را با عرق نعناع، گلاب، بیدمشک، کاسنی و بادرنجبویه از هرکدام 250 گرم روی شعله ملایم بجوشانید تا نیم از آن بخار شود.
صاف کنید و با مقداری عسل به اندازه‌ای که می‌خواهید شیرین شود روی شعله ملایم بجوشانید تا به قوام آید. روزانه تا 3 بار هربار به مقدار نیاز از 2 الی 3 قاشق غذاخوری در یک لیوان آب بصورت شربت رقیق کرده میل کنید.

شربت فواکه ضد جوش و بثورات پوست

عرقیات:
شاه‌تره، کاسنی، بید، بیدمشک، بیدکاسنی، افسنتین، گشنیز از هرکدام یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 27
آب‌میوه‌ها:
گریپ‌فوروت، پرتقال میخوش، هندوانه، لیموشیرین، نارنگی، کیوی، آناناس از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس یک‌صد گرم ترنجبین یا 50 گرم شیرخشت و اگر نبود یک سیر بیدخشت نیم‌کوب شده را همراه با یک‌صد گرم طباشیر در یک کیسه نخی یا کتانی بسته، وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر جوشیده شود.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه چاق‌کننده

مقوی اعصاب و تیروئید بوده و ضد کابوس و ترس و دلشوره می‌باشد و سکسکه را از زدن باز می‌دارد.
عرقیات:
بیدمشک، بهارنارنج، طارونه، گل‌گاوزبان، سنبل الطیب، نعناع، شیرین‌بیان از هر کدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
انگور، آناناس، سیب، به، انبه، آب داخل نارگیل، آب گلابی از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 28
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد چربی خون

عرقیات:
گزنه، شنبلیله، شوید، کلپوره، آویشن، نعناع، کیالک یا شاه‌تره از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
پرتقال، گریپ‌فوروت، انار، گوجه‌سبز، تمشک یا شاه‌توت یا نارنج، کنار، سیب از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه خونساز و خواب‌آور

خون را زیاد و ضعف و سرگیجه را برطرف و بیماران سرطانی را در ساختن خون سالم یاری می‌کند. مقوی اعصاب و نشاط‌آور و روح حیوانی را تقویت می‌نماید و برای مبتلایان به بی‌خوابی بسیار مفید است. پوکی استخوان را کنترل و شیر مادران را زیاد می‌کند.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 29

عرقیات:

بیدمشک، کاکوتی، بادرنجبویه، گل‌گاوزبان، گزنه، شاه‌اسپرم، ریحان از هر کدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

انگور، به، آناناس، سیب، آب داخل نارگیل، انبه، لیموشیرین از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد خونریزی

قابض بوده و رطوبات اضافی را جمع کرده و ضد روماتیسم می‌باشد، همچنین بلغم اضافی را دفع می‌کند و برای مبتلایان به واریس بسیار مفید است.
عرقیات:
مورد، کلپوره، همیشه‌بهار، افسنتین یا عرق برگ انگور، اترج، زرنباد یا دم اسب، انجبار یا گلنار هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، به، کنار، گلابی یا ازگیل، انار، گوجه‌سبز، انگور گس‌مزه (بین غوره و انگور) هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 30
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد خونریزی ماهانه

قابض بوده و رطوبات اضافی را جمع کرده و ضد روماتیسم بوده همچنین بلغم اضافی را دفع می‌کند.
عرقیات:
انجبار، گلنار، پونه، همیشه‌بهار، دم اسب، اقاقیا، سیب کال یا کنار کال از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
به، گلابی سیبری، سیب کال، غوره، خرمالوی نیمه‌رسیده، انار، انگور نیمه‌رسیده از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 31

شربت فواکه ضد دیابت (قند)

عرقیات:
شنبلیله، آویشن، قره‌قات، قنطوریون یا برگ زیتون، بولاغ اوتی یا برگ گردو، گزنه، شوید از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
گریپ‌فوروت، کیوی، سیب ترش، گوجه‌سبز، گوجه‌فرنگی، آلبالو، تمشک از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس یک‌صد گرم طباشیر نیم‌کوب شده را در یک کیسه نخی یا کتانی بسته، وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر جوشیده شود. در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد دیابت (قند) دیگر

عرقیات:
شنبلیله، برگ زیتون، برگ گردو، گزنه، بید، گشنیز، شاه‌تره از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
گریپ‌فوروت، کیوی، کنار نارس، گوجه‌سبز، آلو، آلبالو، ترنج از هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 32
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس یک‌صد گرم طباشیر نیم‌کوب شده را در یک کیسه نخی یا کتانی بسته، وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر جوشیده شود. در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت دانه‌های گیاهی

این شربت برای کسانی که بدنشان داغ است مفید و تب و حرارت را از بدن دور می‌سازد. بلغم و صفرای اضافی را پخته و خارج می‌کند. کبد و طحال را پاکسازی کرده و چربی و اسید اوریک و اوره خون را تنظیم و خون را تصفیه و معده را سرحال آورده تقویت می‌کند. مقدار مصرف آن از یک تا 3 استکان در روز است:

سرکه خانگی تند، 4 لیتر، آب جوشیده سرد شده یا آب چشمه منطقه ییلاقی یا آب معدنی 5/ 1 لیتر، عرق رازیانه 5/ 1 لیتر عرق کرفس 5/ 1 لیتر، بذر رازیانه 105 گرم، بذر کرفس 105 گرم، پوست بیخ کرفس 105 گرم.

همه را با هم مخلوط کنید و بگذارید 24 ساعت به همان حالت در حرارت معمولی بماند. روی شعله ملایم بجوشانید تا یک ششم آن بخار شود. با پارچه تمیز صاف کنید. 5/ 3 کیلو نبات اضافه کنید و روی شعله ملایم دوباره بجوشانید تا نصف دیگر بخار شود. در حال جوشیدن کفی را که روی آن بالا می‌آید بگیرید. از آتش فروگیرید و به اندازه یک قاشق مرباخوری زعفران ساییده در یک کیسه کتانی یا نخی وارد کنید و با دست آن‌قدر بمالید تا آب زعفران کاملا در آن وارد شود. پس از سرد شدن در جای خنک نگهداری کنید.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 33

شربت فواکه ضد روماتیسم

آرتئید روماتئید را نافع و ورم‌های مفاصل و انگشتان پا و دست را از بین برده و خواب رفتگی و سوزن‌سوزن شدن اعضاء را از بین می‌برد.
عرقیات:
بومادران، آویشن، مرزه، خارخاسک، شوید یا طارونه، کاکوتی، بید هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
انگور، سیب، تمشک، نارگیل، به، پرتقال، گوجه‌سبز هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد رعشه یا پارکینسون:

برای فلج اطفال و بزرگسالان نافع است. مقوی اعصاب مغز و قلب نیز هست.
عرقیات:
گل‌گاوزبان، سنبل الطیب، مرزنجوش، بادرنجبویه، اسطوخودوس، کیالک، شیرین‌بیان از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
به، سیب، انگور سیاه، آب داخل نارگیل، گلابی، ازگیل، انبه از هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 34
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه معالج زونا

برای انواع التهابات پوستی از قبیل آبله‌مرغان، سرخک، مخملک و سرخچه مفید است.

عرقیات:

گشنیز، گل ختمی، شنبلیله، برگ زیتون، برگ گردو، برگ چنار، نعناع یا آویشن از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

سیب، هندوانه یا انار، گریپ‌فوروت، گرمک، گیلاس، شاه‌توت یا توت سیاه، آلو قطره طلا از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس یک‌صد گرم ترنجبین یا 50 گرم شیرخشت و اگر نبود یک سیر بیدخشت نیم‌کوب شده را همراه با یک‌صد گرم طباشیر در یک کیسه نخی یا کتانی بسته، وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر جوشیده شود.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 35

شربت فواکه ضد سرماخوردگی

ضد عفونت‌های ریه و دستگاه تنفس است و بدن را در مقابل انواع ویروس‌های سرماخوردگی مقاوم می‌سازد و جایگزین بسیار خوبی برای آنتی‌بیوتیک‌هایی است که متأسفانه برای علاج سرماخوردگی کودکان در کشور ما استفاده می‌شود.
حساسیت‌های فصلی از قبیل عطسه و آبریزش‌های متوالی را ساکن می‌کند.
عرقیات:
آویشن، اسطوخودوس، نعناع، پونه، گل‌گاوزبان، مرزنجوش، مرزه یا کاکوتی از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
لیموشیرین، آلوبخارا، سیب، زردک، گلابی، هندوانه، پرتقال شیرین از هر کدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد سکسکه‌های مزمن

تقویت‌کننده اعصاب معده و از بین برنده اضطراب و دلشوره بوده و خواب را تنظیم می‌کند.
عرقیات:
شوید 3 بطری، نعناع، مرزنجوش، طارونه، بهارنارنج از هرکدام یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 36
آب‌میوه‌ها:
سیب، گلابی، به، زالزالک، انگور سیاه، ازگیلّ یا آب داخل نارگیل، انبه از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد سکته‌های مغزی یا فشار خون:

عرقیات:
بیدمشک، گلاب، سنبل الطیب، شیرین‌بیان یا شاه اسپرم، سوسنبر، نعناع، خارخاسک از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، به، انگور، آب داخل نارگیل، آناناس، پرتقال شیرین، گلابی از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 37

شربت فواکه ضد سکته‌های مغزی یا فشار خون:

عرقیات:
برگ گردو، برگ زیتون، بید، کاسنی، گشنیز، گل ختمی، همیشه‌بهار از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، هندوانه، آناناس، لیموشیرین، غوره یا توت سیاه، گریپ‌فوروت، کیوی از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس یک‌صد گرم طباشیر نیم‌کوب شده را در یک کیسه نخی یا کتانی بسته، وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر جوشیده شود. در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد سکته‌های قلبی:

عرقیات:
خارشتر، خارخاسک، گشنیز، بید، کاسنی، شنبلیله یا نعناع، بیدمشک از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
پرتقال، گریپ‌فوروت، گوجه‌فرنگی، گوجه‌سبز، انار، انگور گس‌مزه، سیب از هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 38
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد سودا و صفرا و اگزما و خارش‌های جلدی

عرقیات:
گل‌گاوزبان، نیلوفر، گشنیز، کاسنی، شیرین‌بیان، بادرنجبویه، شاه‌تره از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، انار، کیوی پوست‌کنده، لیموشیرین، گریپ‌فوروت، شفتالو، آلوزرد از هر کدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه سنگ‌شکن و عفونت کلیه

خون را تصفیه کرده و برای مبتلایان به مقدمه استسقاء مفید بوده و تقطیر البول را نافع و تورم پروستات را رفع می‌کند. ضد واریکوسل نیز می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 39
عرقیات:
خارشتر، خارخاسک، آویشن، گزنه، شوید، تاجریزی، مرزه از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
انگور، پرتقال، نارنگی، غوره، هویج یا زردک، آب تخم و لرد داخل خیار سالادی، ترب سیاه از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت سکنجبین شکری (اقتباس از کتاب قانون)

شکر تصفیه‌نشده را در دیگ بریز و سرکه بسیار تند و پرمایه بر آن بریز. مقدار سرکه آن‌قدر باشد که سرکه روی آن را بگیرد. مگر آنکه بخواهیم زیاد ترش نباشد که در این صورت سرکه را هرچند که بخواهیم کمتر می‌ریزیم. روی شعله ملایم بجوشانید تا شکر کاملا حل شود. کف بالا آمده را مرتب با کاسه مسی برچیده و دور می‌ریزیم.
ولی نباید شکر و سرکه را هم بزنیم. پس از تمام شدن کف مقداری آب جوشیده سرد شده بر آن اضافه می‌کنیم و آن‌قدر روی شعله می‌جوشانیم تا قوام گیرد و غلیظ شود.
هنگام مصرف یک لیوان آب را با مقداری از این سکنجبین شیرین کرده میل کنید.
در دستورات پاکسازی 15 روزه که در کتب پیک شفا آورده‌ایم هر روز صبح ناشتا
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 40
تناول کرده و بعد از ظهر با مسهل عام و رژیم غذایی ادامه می‌دهیم تا اخلاط اضافی بدن پاکسازی شود.

شربت سیب

مقوی معده و قلب ضعیف و آرام‌کننده تپش قلب است و اشتها را تقویت می‌کند.
آب سیب تازه 500 گرم را روی شعله ملایم آن‌قدر بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود.
از پارچه صافی ریز بگذرانید و 12 ساعت در حرارت معمولی مایل به خنک نگهداری کنید. روی شعله ملایم قرار دهید تا نیمی دیگر کم شود باز هم از صافی پارچه‌ای ریز بگذرانید و مجددا جوشیدن را ادامه دهید تا غلیظ شود.
اگر می‌خواهید شیرین‌تر شود هنگام آخرین جوشش مقداری شکر یا عسل به آن اضافه کرده و پس از قوام آمدن در جای خنک نگهداری کنید. مقدار مصرف آن در هر روز 2 الی 3 قاشق غذاخوری است که در یک استکان یا لیوان آب حل کرده میل کنید.

شربت فواکه ضد صرع

ضد تشنج بوده و برای صرع کودکان نافع است.
عرقیات:
گل‌گاوزبان، پرسیاوشان، اسطوخودوس، بسفاویج، افتیمون، بهارنارنج، نعناع از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، به، انگور سیاه، ازگیل، آلو قطره طلا کاملا رسیده، شیره توت، شیره انگور از هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 41
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد صرع کودکان

7 شیشه گلاب، نصف شیشه عرق نعناع.
525 گرم قرقات، 1750 گرم آب سیب.
گلاب را داغ کرده تا به حد جوش برسد قرقات را اضافه کنید و در ظرف لعابی، استیل و یا پیرکس ریخته و درب آن را کاملا ببندید، 24 ساعت بعد عصاره‌کشی کرده و تفاله آن را دور بریزید. آب سیب و عرقیات را مخلوط کرده و به مدت 10 دقیقه بجوشانید. نبات یا عسل را وارد کنید و 10 دقیقه دیگر بجوشانید، سپس نصف قاشق چایخوری زعفران اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. در یخچال نگهداری کرده.
روزی 3 بار هربار یک قاشق چایخوری تا مرباخوری به کودک بخورانید. با رعایت نسبت، مواد اولیه را می‌توانید به میزان دلخواه کاهش دهید تا از فاسد شدن شربت در اثر طول مدت نگهداری جلوگیری شود.

شربت فواکه عفونت کلیه

عرقیات:
خارشتر، خارخاسک، آویشن، گزنه، شوید، گل ختمی، مرزه یا گل‌گاوزبان از هرکدام یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 42
آب‌میوه‌ها:
انگور، پرتقال، نارنگی، غوره، هویج یا زردک، آب تخم و لرد داخل خیار سالادی، ترنج از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد غلظت خون:

کبد را از گرمای حار محافظت کرده و بدن را خنک نموده و خارش و التهاب پوست را نافع است. خون را رقیق کرده و تأثیر حجامت و خون‌درمانی را دوچندان می‌کند.

عرقیات:

خارشتر، خارخاسک، گشنیز، بید، کاسنی، شنبلیله، بیدمشک از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

پرتقال، گریپ‌فوروت، گوجه‌فرنگی، گوجه‌سبز، انار، انگور گس‌مزه، سیب از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 43

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت غوره

برای خنک کردن معده گرم و گرگرفتگی و بیماری‌هایی که از اخلاط اضافی گرم برمی‌خیزد بسیار خوب است:
نیم کیلو آب‌غوره تازه را بگیر و روی شعله ملایم بجوشان تا نیمی از آن بخار شود از پارچه صافی بگذران و یک شب در حرارت معمولی نگهداری کن، سپس مقداری شکر را به اندازه‌ای که می‌خواهی شیرین شود به آن اضافه کن. یک قاشق چایخوری میخک ساییده و نصف استکان رب انار را مخلوط کن و در کیسه نخی ببند و در دیگ بیانداز و روی شعله ملایم باز هم بجوشان تا قوام آید. سرد که شد در یخچال یا جای خنک نگهداری کن. روزانه هربار چند قاشق آن را با کمی آب مخلوط و نوش جان کن.

شربت غوره دیگر

این شربت کم‌وبیش با همان خواص راحت‌تر تهیه می‌شود:
یک‌صد گرم آب‌غوره تازه را با 50 گرم شکر یا قند روی شعله ملایم آن‌قدر بجوشان تا قوام آمده غلیظ گردد. روزی 3 قاشق چایخوری تا چندین قاشق غذاخوری به مقدار نیاز با آب خنک مخلوط و میل کن.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 44

شربت فواکه ضد فشار خون

همانطور که در کتاب زالودرمانی توضیح داده شده زالودرمانی ضد فشار خون در کنار شربت‌های فواکه درمان قاطع این بیماری می‌باشد.

عرقیات:

برگ گردو، برگ زیتون، بید، کاسنی، گشنیز، گل ختمی، همیشه بهار از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

سیب، هندوانه، آناناس، لیموشیرین، غوره یا توت سیاه، گریپ‌فوروت، کیوی از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس یک‌صد گرم طباشیر نیم‌کوب شده را در یک کیسه نخی یا کتانی بسته، وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر جوشیده شود. در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت ضد فشار خون [1

مجموعه پیک شفا ؛ج1 ؛ ص44
ای مبتلایان به فشار خون و قند مفید و حرارت و عطش را فرو می‌نشاند. چربی خون و اسید اوریک را تنظیم و بیماران نقرس و پروستات و غلظت خون را بهره‌رسان است. هر نوع بیماری حار را کنترل و مداومت بر مصرف منظم آن حد اقل هر شب یک‌بار، باعث دفع جمیع امراض و طول عمر می‌شود.
آب‌غوره خانگی نجوشیده و نمک‌نزده 3 کیلو، رب انار 2 کیلو.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 45
آب‌غوره و رب انار را با هم مخلوط و روی شعله ملایم 10 دقیقه بجوشانید در جای خنک نگهداری کنید. هربار 2 الی 3 قاشق غذاخوری در یک استکان آب حل کرده میل کنید. میزان مصرف شربت رقیق شده آن روزانه یک تا 3 استکان می‌باشد.

شراب قطران (از قانون بو علی)

این شراب گرمی‌بخش و نرم‌کننده سینه است و در علاج سینه درد و به درد آمدن دنده‌ها و دل‌پیچه (مغص) قرحه‌های درونی، درد روده‌ها، درد ریه، و درد زهدان بسیار داروی خوبی است. کسی که سرفه کهنه و مزمن دارد به شرطی که تب نداشته باشد از این شراب شفا یابد. احساس و هوش انسان را تقویت می‌کند. کرم‌های کوچک و بزرگ شکم را تارومار می‌کند و لرزش و تکان بی‌اراده را از بین می‌برد. اگر چند قطره از این شراب را در گوش دردمند بچکانند درد آرام می‌گیرد و به کلی از بین می‌رود.
قطران را با آب شیرین معمولی بشوی و 5/ 7 مثقال از آن را با 135 مثقال آب انگور مخلوط کن و بگذار تا شراب از غلیان می‌افتد و برمی‌آید.
تذکر:
هرجا از عسل نام برده شده است عسل‌های متداول در بازار نیست. مراد عسلی است که بدون دخالت انسان در غذا دادن به زنبور به بار آمده است.

شربت فواکه ضد درد قاعدگی

عرقیات:
شوید 6 شیشه، نعناع 1 شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 46
آب‌میوه‌ها:
آب داخل نارگیل 750 گرم، سیب 500 گرم، انگور سیاه 500 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان تا بیشتر میل کنید.

شربت فواکه تقویت کبد گرم:

عرقیات:
کاسنی، بید، شاه‌تره، بیدمشک، گشنیز، گل ختمی، نیلوفر یا بنفشه از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
انار، پرتقال، گریپ‌فوروت، انگور گس‌مزه، شاه‌توت، توت سیاه، تمشک از هر کدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 47

شربت فواکه تقویت کبد سرد:

عرقیات:
رازیانه، کرفس، کاسنی، نعناع، کاکوتی، بادرنجبویه، شنبلیله از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
به، گلابی، سیب، انگور، انار، آناناس، آب داخل نارگیل از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد کهیر

کبد را از صفرای غیر طبیعی پاک کرده و خون را تصفیه و اسهال صفراوی را نافع است. برای بیماری بهجت بسیار مفید بوده و آفت دهان را آرام می‌سازد.
عرقیات:
کاسنی، شاه‌تره، بیدمشک، بید، گشنیز، نیلوفر، گل ختمی از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، گریپ‌فوروت، هندوانه، کیوی پوست‌گرفته، تمشک، آناناس، لیمو شیرین، طباشیر از هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 48
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد کیست تخمدان

ترشحات مهبل را پاک کرده، خفقان رحم را نافع و دردهای پریود را کاهش داده و دوره‌های قاعدگی را تنظیم می‌کند.
عرقیات:
شوید، زنیان، گزنه، کلپوره، زیره، سداب، کرفس یا گل‌گاوزبان از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
ترنج، انگور، سیب، به، توت سیاه، انار شیرین، پرتقال از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 49

شربت فواکه ضد کولیت

برای اسهال کودکان و بزرگسالان نافع و آب از دست رفته میان‌بافتی را در اسهال‌های سخت مانند وبا و التور جبران کرده و میکروب اسهال را می‌کشد.
عرقیات:
مورد، پنیرک یا انجبار، شوید، چای مکه، گلنار، بادرنجبویه، همیشه بهار یا زیره سبز از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
به، سیب، گلابی سیبری (شکری)، انار، کنار نارس، خرمالوی کم‌رسیده از هر کدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت گلابی

3 کیلو گلابی‌های کال و نارسیده که هنوز ترشی خود را حفظ کرده با 3 برابر وزن خودش آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود. از صافی بگذرانید. نیم کیلو عسل کف گرفته خوب و مطمئن اضافه کنید و آن‌قدر روی شعله ملایم بجوشانید تا به قوام آمده و غلیظ شود. خواص آن مانند شربت میبه است. روزانه 3 بار و هربار چند قاشق غذاخوری آن را با کمی آب میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 50

شراب گل محمدی

اثر مسهلی دارد و معده را به خوبی پاکسازی می‌کند و مواد رطوبی را بیرون می‌ریزد گل محمدی بدون کاسبرگ 5 /1 کیلو.
گلاب 7 شیشه، آب معدنی 7 شیشه.
گل محمدی را با گلاب و آب معدنی آن‌قدر روی شعله ملایم بجوشانید که یک سوم آن بخار شود سپس صاف کنید و آب بدست آمده را با 5 /1 کیلو گل محمدی بدون کاسبرگ و 5 /2 بطری گلاب و آب معدنی مخلوط بجوشانید تا 5 /2 بطری بخار شود و بار دیگر 5 /1 کیلو گل محمدی را با 5 /2 کیلو آب‌معدنی و گلاب بجوشانید تا یک سوم آن بماند. یک استکان عسل اضافه کرده و 50 گرم ترنجبین را در یک کیسه نخی کرده در آن بیاندازید و پس از چند دقیقه جوشیدن از آتش برگیرید. با توجه به اثر مسهلی آن به مقدار نیاز و ایجاد اسهالی که روزانه حدود 5 الی 6 بار شکم کار کند از آن استفاده کنید. چون اثر مسهلی در افراد مختلف متفاوت است از یک قاشق غذاخوری شروع کنید و در صورت نیاز بر آن بیافزایید تا نتیجه مطلوب بدست آید.

شربت فواکه لاغری

علاوه بر لاغری مواد معدنی و ویتامینه بدن را تقویت کرده و تیروئید را به اصلاح می‌آورد.
عرقیات:
زنیان، زیره سیاه، کلپوره، برگ زیتون، بومادران، مرزنجوش، برگ گردو از هر کدام یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 51
آب‌میوه‌ها:
گریپ‌فروت، نارنگی، پرتقال میخوش، انار، کیوی، آناناس، از هرکدام 250 گرم و لیموترش یک استکان.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت لیموترش

مانند شربت میبه آب لیموترش را با نصف وزن خودش شکر روی شعله ملایم به قوام آورده و در جای خنک نگهداری می‌کنیم. مقدار مصرف آن در شبانه‌روز مانند شربت میبه است. برای علاج جگر حار و مقدمه سرطان کبد (سوء قنیه) و عطش استسقا مفید و خواص شربت میبه را نیز داراست.

شربت فواکه ضد میگرن (سردرد)

عرقیات:
گل‌گاوزبان، زیره، کاکوتی، کاسنی، گشنیز، پونه، نعناع از هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، انار، پرتقال شیرین، گلابی، آب داخل نارگیل، آناناس، به از هرکدام 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 52
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد میگرن (سردرد) دیگر:

عرقیات:
نعناع، پونه، مرزه، کاکوتی، گل‌گاوزبان، گلاب، بیدمشک هرکدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
سیب، انگور، کنار، ازگیل، پرتقال شیرین، انبه، آناناس هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد میگرن (سردرد) دیگر:

عرقیات:
مرزنجوش، بابونه، بنفشه، گشنیز، زنیان، مرزه، کاسنی هرکدام یک شیشه.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 53
آب‌میوه‌ها:
کنار، انبه، سیب، میوه کبر (بدون هسته)، آناناس، انگور، انار یا پرتقال هر کدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت فواکه ضد درد مفاصل

سیاتیک و ام. اس را معالج است و درد عضلات پشت و کمر را از بین می‌برد. برای ورم مفاصل درد زانو، یخ کردن ساق پا و احساس بی‌حسی در انگشتان پا و دست مفید و درد نقرس را کاهش داده و انواع آرتروزها را کنترل می‌کند. خیز عمومی (ورم) را کاهش می‌دهد.

عرقیات:

خارشتر، نعناع، گزنه، بومادران، شوید، شیرین‌بیان، آویشن از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

انگور، آناناس، سیب، انار شیرین، آب داخل نارگیل، انبه، عناب از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 54

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شراب مورد

عرق مورد 21 بطری با 500 گرم دانه مورد نیم‌کوب شده روی شعله ملایم آن‌قدر بجوشانید تا یک ششم آن بخار شود، از پارچه صافی بگذرانید. سپس 5/ 1 کیلو عسل کف گرفته کاملا طبیعی به آن اضافه کنید و روی شعله ملایم بجوشانید تا قوام آمده و غلیظ گردد. قبل از هر غذا مقداری از آن را در یک استکان آب جوشیده سرد شده حل کرده تناول کنید.

این شربت برای تقویت معده‌های ضعیف و مبتلایان به کولیت بسیار مفید است. خون حیض زیادی و لکه‌بینی‌های بانوان را که پس از اتمام پریود همچنان آزار می‌دهد برطرف می‌کند به شرط آنکه بر مصرف آن مداومت کنند. مبتلایان به کولیت و اسهال و خونریزی بعد از پریود و خونریزی مفرط هنگام حیض در کنار سایر داروهای تجویز شده از سوی متخصص طب ایرانی از این دارو بسیار نفع می‌بینند. علاوه بر آن برای رفع ترشحات زنانه و زخم‌های درونی و بیرونی بدن بسیار مفید است و بطور کلی بدن را تقویت کرده نیرو می‌بخشد.

شربت میبه

برای تقویت معده و طحال و رفع حالت تهوع مفید بوده و امعاء را تقویت می‌کند و حافظه را نیرو می‌بخشد. ویار خانم‌های باردار را کاهش می‌دهد.
آب به تازه را می‌گیریم و با نصف آن شکر مخلوط کرده روی شعله ملایم آن‌قدر می‌جوشانیم تا به قوام آمده و غلیظ گردد. در جای خنک نگهداری کرده و هربار
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 55
کمی از آن را با کمی آب میل می‌کنیم. مقدار مصرف آن در روز از یک قاشق چایخوری تا 3 قاشق غذاخوری هربار و تکرار آن 3 بار در روز است.
برای حالت تهوع در مبتلایان به سرطان معده و کبد بسیار مفید است.

شربت فواکه ضد نقرس

درد عضلات را کاهش داده و ورم مفاصل را از بین می‌برد و خون را از فضولاتی که باعث رسوب در مفاصل می‌شود پاک می‌کند.
عرقیات:
مرزه، بومادران، خارشتر یا خارخاسک، کرفس، رازیانه، طارونه، شنبلیله از هر کدام یک شیشه.
آب‌میوه‌ها:
گلابی، نارنگی، پرتقال، گریپ‌فوروت، گوجه‌سبز، غوره، انگور از هرکدام 250 گرم.
طرز تهیه:
آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.
در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

شربت نعناع و انار

علاج معده‌های ضعیف و کم‌اشتهایی و ضد حالت تهوع و مانع سکسکه است و برای مبتلایان به سوء مزاج معده و مقدمه استسقاء و سیروز کبدی و نفخ و آروغ مفرط مفید است:

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 56

انار شیرین و ترش را با پیه داخلی آن 9 کیلو روی شعله ملایم با 3 لیتر عرق نعناع آن‌قدر می‌جوشانیم تا یک ثلث آن بخار شود. از صافی پارچه‌ای تمیز گذرانده و با نیم کیلو عسل کف گرفته خوب و مطمئن یا نیم کیلو شکر قرمز مخلوط کرده روی آتش ملایم می‌جوشانیم تا قوام آمده و غلیظ گردد. روزانه از یک تا 3 قاشق غذایی کم‌وبیش به حالت غلیظ یا رقیق شده با آب تناول گردد.

شربت فواکه نوزادان:

نوزادان و خردسالان در تمامی مواردی که شربت‌های فواکه بزرگسالان تجویز می‌شود می‌توانند از آن استفاده کنند با این تفاوت که میزان مصرف شربت‌ها برای سنین پایین‌تر کمتر می‌شود و تا یک دهم نیز کاهش می‌یابد. معمولا برای نوزادان از 6 ماه کمتر شربت‌های فواکه بجای عسل با شکر قرمز و در صورت عدم دسترسی به شکر قرمز از شکر معمولی سفید استفاده می‌گردد. تفاوت بین شکر قرمز و شکر معمولی تصفیه شده در مواد مصنوعی است که در کارخانه برای سفید کردن شکر استفاده می‌گردد و علاوه بر کاهش مواد غذایی مفید عوارض منفی ایجاد می‌کند.

شکر قرمز برای قوام استخوان‌ها و مفاصل کودکان و تقویت نسوج بدن و پیشگیری از تب و سرماخوردگی بسیار مفید است. بنابراین تا قبل از 6 ماهگی برای نوزادانی که به هر علتی از شیر مادر محروم شده‌اند و یا شیر مادر ناکافی است شربت‌های فواکه بسیار مناسب و مفید است ولی بجای عسل از شکر قرمز استفاده می‌کنیم. بعد از 6 ماهگی عسل مطمئن و خوب که صاف شده باشد به میزان کم در کنار شکر قرمز برای شیرین کردن شربت‌ها بکار گرفته می‌شود و والدین پس از 6 ماهگی بین استفاده از عسل یا شکر قرمز برای شیرین کردن شربت‌ها یا هر دو مخیر هستند.

طرز تهیه عسل صاف بدین ترتیب است:

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 57

عسل را در ظرف سنگی یا لعابی در ظرف دیگری که آب در آن ریخته‌اید گذاشته و ظرف دوم را روی شعله ملایم قرار می‌دهیم تا عسل بطور غیر مستقیم داغ شود و کف زرد ایجاد شده روی عسل را با ملاقه مرتب گرفته و دور می‌ریزیم تا زمانی که دیگر کف زرد روی عسل بوجود نیاید. چیزی که باقی می‌ماند در طب ایرانی عسل صاف نامیده می‌شود. عسل صاف لطیف‌تر و سبک‌تر است و قابلیت جذب آن برای بیماران و کودکان بهتر و بیشتر می‌باشد.

چون براساس دیدگاه طب سنتی و ایرانی نوزادان پس از به دنیا آمدن باید با داروهای مناسبی از قبیل ترنجبین یا شیرخشت و قدومه و امثال آن پاکسازی شوند شربت‌های فواکه مناسب حال آنان را با ترنجبین و شیرخشت یا ملینات دیگر به تنهایی یا همراه با شکر قرمز شیرین می‌کنند. در این صورت یرقان نوزادی نیز به سرعت و با بهترین روش از بین می‌رود. ترکیباتی مانند عرق گشنیز و امثال آن در ترکیب با شربت‌های فواکه و یا به تنهایی ظرف مدت کوتاهی، معمولا 3 روز یرقان را برطرف می‌کند.

جوشانده تخم گشنیز نیز همراه با شربت فواکه ضد هپاتیت و ترنجبین کاملا یرقان نوزادی را درمان می‌کند. مقایسه این روش با روش درمانی طب غربی بسیار جالب است و بخوبی امتیاز طب ایرانی اسلامی را نسبت به طب غربی آشکار می‌سازد.
شربت فواکه نوزادان در صورتی که نیاز به لینت دادن در کودکان احساس شود لازم است پس از جوشیدن و آماده شدن هنگام مصرف درحالی‌که داغ است با ترنجبین، شیرخشت یا شکر قرمز شیرین گردد. در صورتی که می‌خواهید مزاج شربت سردتر شود طباشیر را نیز می‌توانید در شربت حل کنید. در این صورت خاصیت ضد تب آن افزایش خواهد یافت. میزان مصرف شربت‌ها به نسبت سن کودکان از یک دهم بزرگسالان تا یک‌چهارم و یک دوم قابل افزایش است.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 58

شربت فواکه ضد هپاتیت

خون را تصفیه کرده، امراض حار را معالجه کرده و عطش را می‌نشاند. برای مقدمه استسقاء (سیروز کبدی) معالج است. ورم‌های التهابی در بیماری‌هایی نظیر لوپوس را ساکن می‌کند.

عرقیات:

کاسنی، شاه‌تره، بید، نعناع، زنیان، گشنیز، غازیاغی از هرکدام یک شیشه.

آب‌میوه‌ها:

گریپ‌فوروت، پرتقال می‌خوش، گیلاس، آلبالو، گوجه‌سبز، انار، تمشک از هر کدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه‌ها و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان میل کنید.

تذکر:

1. در تمام نسخی که گریپ‌فوروت بکار می‌رود علاوه بر پوسته خارجی پوست داخلی گوشت گریپ‌فوروت را هم جدا کرده و دور بریزید، تا تلخی آن گرفته شود.

2. در کلیه نسخه‌ها در صورتی که امکان نگه داشتن شربت‌ها در جای سرد ممکن نیست با رعایت نسبت‌ها مقدار کمتری از شربت را آماده کنید، تا از فاسد شدن آن جلوگیری گردد.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 59

3. در صورت عدم امکان دسترسی به برخی از میوه‌ها از میوه‌های موجود در نسخه به میزان 2 تا 3 برابر می‌توانید استفاده کنید.

4. هرجا از عسل نام برده شده است عسل‌های متداول در بازار نیست. مراد عسلی است که بدون دخالت انسان در غذا دادن به زنبور به بار آمده است.

5. هرگاه برای شیرین کردن دارو عسل طبیعی در دسترس نبود از نبات یا شکر قرمز برای شیرین کردن شربت استفاده کنید.

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 60

موخره کتاب شربت‌ها

اشاره

کتاب شربت‌ها در راستای احیای فن‌آوری‌های درخشان طب سنتی ایرانی و گیاه درمانی همان طب پایه است که بر اصول لایتغیر دانشمندان صالح و کهن خدامحور سرزمین ما و جهان نگاشته شده است. این می‌توانست پیشگفتار باشد ولی اینک در انتهای کتاب آمده تا ابتدا و انتهای کتاب در میان یک بحث اجتماعی قرار گرفته و استیلای عقل و حکمت را بر علم و دانش در طب ایرانی به نمایش بگذارد.

این هم بر سبیل رویش دانش، در سینه پاک هر طبیبی که دانش را در مسیر سیر الی اللّه می‌طلبد به خاطر آمده و مطلب این است که می‌خواهیم ساختمانی را بر شالوده و ستون‌های مستحکم بنا نهاده بدست دانشمندان باستان استوار کنیم تا پس از ما که بسی تیر و دی‌ماه و اردیبهشت می‌آید و می‌رود از آسیب زمان در امان بماند.

می‌خواهم این نکته را برای خودم و همراهان مسیر علم و دانش به عنوان تذکاری مهم گوشزد کنم که تکیه بر طب سنتی به معنی تحجرگرایی و ماندن در دریای وسیع دانش و معرفت پیشینیان نیست بلکه پرواز از پایگاهی است که ستیغ‌های بلند قله‌های علم را زیر پا دارد و در زمان خود ظرف علم و دانش را پر کرده است. باید بر اندیشه‌های تابناک آنان بسی بیافزاییم و بالاتر از آن رایت حکمت و اندیشه و علم را به اهتزاز درآوریم.

این هدف و این راه مجاهدت‌های بسیار می‌خواهد و خارهای مغیلان بارها و بارها در پای رهروان می‌خلد و زخم زبان‌های معاندان، دل انسان را ریش‌ریش می‌کند ولی لذت موفقیت در علاج دردمندان همچون لذت باز کردن طره پیچ‌درپیچ نگاری است که عاشق شیدا را پروانه‌وار از خود بیگانه می‌سازد و سختی‌ها را به جان می‌خرد. حال که به ارزشمندی و تقدس راه و هدف وقوف

مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 61

حاصل گردید باید چنان از یافته‌های خویش پاسداری کنیم که بتوانیم دست آوردهای خویش را از گزند ایام محفوظ نگاه داشته و بی‌عیب و نقص به نسل‌های بعدی بسپاریم.

در راه پیشرفت و دوری از عقب‌گرایی و تحجر موانع و دام‌هایی است که رهروان را به تعمق و تدبر و هوشیاری بیشتر وادار می‌کند. یکی از این دام‌های مخوف علم زدگی، غرب‌زدگی و تقلیدهای کورکورانه از غرب است. تحت عنوان علم ناچار باید طب سنتی را به مسلخ ببریم و با کارد و چنگال غربی‌ها پاره‌پاره‌اش کنیم و با معیارهای غربی دسته‌بندی کرده و بعد به دانشگاه ببریم و برداشت‌های بیگانگان را به خورد دانش‌پژوهانمان

بدهیم. این خطر دهشتناک آن‌چنان طب بومی کشورهای صاحب دانش پزشکی سنتی را تهدید می‌کند که غفلت از آن گناهی نابخشودنی برای دست‌اندرکاران طب بومی کشورمان به حساب می‌آید و شاید نسل‌های آتی هرگز ما را به خاطر این سهل‌اندیشی نبخشند.
برای پیشگیری از وقوع این حادثه باید ابتدا به کارآیی و قدرت تفکر طب سنتی و طب پایه ایمان بیاوریم و باور کنیم که طب ما یک مکتب کامل طبی است و ابزار لازم را برای تحقیق در مورد روش‌های گوناگون پزشکی دارد. چگونه ممکن است یک مکتب کامل پزشکی که سابقه چند هزار ساله از تجربه و تلاش دانشمندان را در چنته دارد در مورد روش‌های تحقیق و ارزیابی از یافته‌های جدید بی‌اطلاع باشد؟! پس ارزیابی روش‌های مختلف طبی باید با دیدگاه همین مکتب طبی صورت پذیرد نه معیارهای طب غربی. شاید مختصات ارزشیابی آنان با نوع یافته‌های علمی خودشان سازگار و مفید باشد اما در مورد طب پایه که بر اصولی لایتغیر استوار است نمی‌توان به معیارهای پزشکی غربی که بر اصول پایه استوار نیست تکیه کرد. مثلا اگر شخصی دچار بیماری ام. اس می‌باشد طب پایه ناچار باید اخلاط اضافی و آلودگی‌های
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 62
مزاجی بیمار را دفع کند و صفرا و سودا و بلغم را به حالت طبیعی بازگرداند تا بتواند داروهای علاج‌کننده ام. اس را به محل اصلی بیماری برساند. در بوته آزمایش طب غربی چگونه می‌توان مزاج‌های چهارگانه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد؟ و چگونه می‌توان میزان تر و خشک بودن داروها را با معیار طب غربی محک زد. اگر طب غربی به این معیارها اعتقاد داشت طبعا این همه داروهای پرعوارض تولید نمی‌کرد! و در علاج بیماری‌ها این‌قدر ناتوان نبود! بیماری‌های ساده‌ای مانند میگرن، اگزما، حساسیت‌های فصلی، ریزش مو، کهیر، یرقان نوزادی، آرتروزها، رماتیسم، آرتئید روماتئید، سینوزیت، داء الثعلب، نقرس و ده‌ها مورد دیگر در طب سنتی به سهولت و بدون عوارض درمان می‌شود ولی در طب غربی همین بیماری‌ها به خاطر نوع نگرش آنان به ساخت داروها نه تنها درمان ریشه‌ای نمی‌شود بلکه تبدیل به بیماری‌های دیگر گشته و در درازمدت چه بسا امراض صعب العلاج به وجود می‌آورد. یک مثال ساده شاید به تفهیم بهتر بیانجامد. جوش صورت که امروزه یکی از معضلات پزشکی می‌باشد، با تجویز داروهای آنتی‌بیوتیکی گاه چند سال به طول می‌انجامد و نتیجه آن همواره رضایت‌بخش نبوده و مبتلایان دچار عوارض گوناگونی از جمله ضعف عمومی و غلبه خشکی و مستعد شدن پوست به اگزما و خارش و ده‌ها مشکل دیگر می‌گردند. بنابراین باید مجموعه‌های پزشکی نباید در یک دایره بسته و انحصارگرایانه با طرد رشته‌های موفّق طبّی مانند طب سنّتی

عمل کنند، چرا که زیانهای بسیار در پی دارد. گویی علم فقط و فقط آن چیزی است که غرب و غرب زدگان می‌گویند. یکی از اقدامات زیانبار ناشی از این طرز تفکر گماردن متخصصین طب غربی برای ساماندهی طب سنتی و بومی کشور است که همیشه با عدم توفیق روبرو شده و در انتهای کار به برخوردهای خشن با تولیدکنندگان و اساتید فن طب

سنتی و استفاده از زور روی‌آور می‌شوند. هم‌اکنون نیز بهترین راه برای ساماندهی طب بومی کشورمان انتخاب دانشمندان مسلط به طب سنتی و دوری از هتک حرمت و برخوردهای خشن می‌باشد.

این روش‌ها انسان را به یاد سیستم استبدادی و خفقان‌آور کلیسا و انگیزاسیون می‌اندازد که با هر نوآوری و پیشرفت و ترقی مخالفت می‌کردند. دادگاه‌ها تحت نفوذ کلیسا ظلم و تعدی را به آخر می‌رساندند و حتی به کشتن و اعدام دانشمندان نیز دست می‌زدند و علاوه بر هتک حرمت و ریختن عرض و آبروی محققین و نوابغ زمان خود لکه ننگی را در تاریخ تمدن اروپایی برجای نهادند.

حالا که کتاب شربت‌ها را قلم زده‌ام بحث فوق را به این ترتیب با نگارش این کتاب به هم گره می‌زنم که فن‌آوری و رشته‌های گوناگون طب سنتی از این دست که قابل اجرا در زمان ماست بسیار است و می‌توان به جای نوشابه‌های بیماری‌آور و سرطان‌زا نوشابه‌هایی از نوع شربت‌های فواکه که با الهام از کلمه فواکه قرآن کریم مطرح می‌شود را در میان مردم شایع کرد و از برکات آن بهره‌مند شد. به شرط آن که تنگ‌نظری‌ها و زورگویی‌ها را کنار بگذارند و آنچه برای مردم و بیماران مفید است را در نظر بگیرند نه آنکه چه کسی این پیشنهاد را مطرح می‌نماید. ما از آن جهت که پیرو عترت پاک پیامبر (ص) هستیم باید رفتار و کردار آنان را به عنوان الگوی مناسب زندگی مادی خویش به اجرا بگذاریم. رهبر فرهنگی جهان تشیع، صادق آل محمد (ع) هرگز حتی با ملحدان زمان خود از روش زور و تهدید و حتی بی‌احترامی استفاده نکردند و همینطور امام هشتم شیعیان حضرت رضا (ع) در مناظره‌های مختلف با تکیه بر علوم روز بر مخالفین خویش غلبه کردند. آیا نشان دادن فرهنگ و تمدن ایرانی از طریق طرح روش‌های طب سنتی که تفوق و برتری

چشمگیری نسبت به طب غربی دارد در محافل علمی جهان افتخارآفرین نیست؟! پس بیایید بسوی کلمه واحدی روی آوریم که آن کلمه واحد تلاش برای شفای عاجل بیماران است و کتاب شربت‌ها از مجموعه کتب پیک شفا تلاشی خالصانه در این راستا می‌باشد که به ساحت مقدس رنجدیده کربلا زینب کبری (س) هدیه شده است.

پایان
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 65

تذکر:

1- در مورد نسخه شربت‌هائی که لیموشیرین در آن بکار برده می‌شود، بعلت تلخی برخی از انواع لیموشیرین‌ها بهتر است برای حفظ مزه شربت از لیموشیرین تلخ استفاده نکنید و بجای آن یکی دیگر از آب‌میوه‌ها را جایگزین کنید.
2- بطور کلی هریک از موارد عرقیات یا آب‌میوه‌ها که در دسترس نبود از موارد موجود جایگزین کنید تا به حد نصاب برسد.
مجموعه پیک شفا، ج1، ص: 66
مجموعه‌ای از کتب منتشر شده پیک شفا:
1- خون‌درمانی
2- زالودرمانی
3- درمان قطعی سردردها و سکته‌های قلبی و مغزی
4- بیماریهای دستگاه گوارش و کبد
5- بیماری‌های زنان
6- عوارض داروهای گیاهی
7- درمان تومورهای مغزی
8- درمان استسقا (سیروزکبدی)
9- حقنه
10- فن پیشگیری و بهداشت
[2]

---

[1] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[2] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 2

تقدیم‌نامه

ای بر گل رخسارت، گلعذاران شرمگین وی بر عشوه عقیق خونین لبت صدها دل گرفتار وی هزاران همه جامه‌دران کویت وی صلای عشقت یاران را در جنب‌وجوش ای که بهشت و طوبی طره‌ای است گوشه‌نشین ابرویت و هستی را نیست هیچ بهانه‌ای جز گل رویت و انفاس قدسی عیسی لطیفه‌ای است از شمیم نافه بویت، وی رموز هستی مستور نرگس جادویت؛

ای نگارین دلبر فتان ما، از حیای تو حور و پری خجل در حجاب اوفتاده و تو بر آب زندگانی خوش‌نقشی انداختی و بر دل ویران ما گنجی پنهان ساختی.

هرگاه در خیال سایه‌ای از یاد تو پرده خاطر را به شوق بنوازد طمعی خام دل بیقرار را بگیرد و در عشوه وصال به شور و امید غرقه سازد.

ای پیامبر خدا، ای محمد

ای احمد و محمود، ای شاهد و مشهود، ای ناصر و منصور، ای بشیر و نذیر، ای سید و سالار، ای منجی و ای دلیل راه، ای که:" لولاک ما خلقت الافلاک"، ما به امید فریادهای" امتّی"،" امتّی" تو بر خاک محشر قدم خواهیم گذاشت تا تشنگان بادیه قیامت را به زلال‌های طهورت دریابی!

اینک دست‌آویز و بهانه‌ای هرچند حقیر به آهنگ آویختن بر دامان پر مهرت آورده‌ایم، مجموعه‌ای در کتاب حاضر که به یاد تو آذین گشته و مبارک باد یاد تو و صلوات خدا و فرشتگان بر تو و دودمان پاکت باد.

سید محمد موسوی

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 5

فهرست مطالب

پیشگفتار:

کتاب حاضر پس از انتشار کتاب پیک شفا به قلم همین مؤلف در راستای احیای طب پرمایه گیاه‌درمانی ملی کشورمان گامی دیگر در احراز آن هدف مقدس است.
مباحث کتاب پیک شفا که بصورت اجمالی و کلی جمع‌آوری شده بود، اینک مجزا و مستقل از یکدیگر و گسترده‌تر مورد بحث قرار می‌گیرد و در مجلّدهای کوچکتر توزیع خواهد شد. این کار از دو جهت مورد توجه است یکی آنکه هر مبحث به صورت گسترده‌تر و با توجه به جزئیات امر مطرح می‌شود، دیگر آنکه مجلّدها کوچکتر بوده و قابل استفاده برای کسانی است که وقت کمتری داشته و حوصله کافی برای مطالعه کتاب‌های قطور ندارند و هزینه هر جلد نیز طبعا بوده و در این وانفسای گرانی کاغذ و کتاب، از لحاظ اقتصادی با صرفه می‌باشد.
در مجموع هدف از انتشار کتاب‌ها همان طرح پیشرفت‌های افتخارآمیز طب سنتی کشورمان است. البته هیچ‌گاه مدعی نبوده‌ایم که کار ما بدون اشتباه و اشکال است، بلکه خوشحال می‌شویم اگر کتاب‌ها مورد نقد محققین و دست‌اندرکاران طب گیاهی قرار گیرد و بیش از پیش اشکالات آن گرفته شود و از طرفی باعث تحریض پژوهندگان این علم برای توجه بیشتر گردد. چرا که علی‌رغم پیشرفت چشمگیر طب گیاهی و طب سنتی هرگز این طب به بن‌بست نرسیده و راه برای تعالی و رشد باز می‌باشد.
این علم هم باید با شرایط روز خود را تطبیق دهد و زنگار تحجرگرایی را از چهره خویش پاک کند. حتی در راه تعالی می‌تواند متحول گردد و بسیاری از شیوه‌های نوین را بپذیرد، گرچه از لحاظ اصولی لایتغیر است.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 10
با گذشت زمان و تغییر و تحول در زندگی بشر، چه بسا بیماری‌های جدیدی خلق گردد که زاییده اعمال بشر است، در چنین وضعیتی چنانچه این علم آمادگی تطبیق با شرایط روز را نداشته باشد، هرگز نمی‌تواند قدمی در راه علاج بردارد. آنچه از اطلاعات و اخبار بدست می‌آید نشانگر بروز و خلق بیماری‌های جدیدی است که در گذشته هیچ‌گاه مطرح نبوده است. زندگی ماشینی و مادی در عصر جدید به خود ضایعاتی داشته که قسمتی از این ضایعات همان بیماری‌های جدید است.
ما معتقدیم طب گیاهی و سنتی به خاطر اینکه از لحاظ اصولی بر پایه‌های متقن و قوی استوار است می‌تواند با کوشش و تلاش محققین آن به درمان قاطع این بیماری‌ها دست یابد مشروط بر آنکه زمینه رشد آن آماده شود و دانشمندان آگاه به علوم گیاهی در این راه مورد تشویق قرار گیرند.

از آنجا که خون‌درمانی در طب سنتی بسیار مورد توجه بوده و نقش کلیدی در علاج بیماری‌ها داشته است، و از طرفی پیامبر گرامی اسلام (ص) با کلمات گهربار بر اهمیت آن افزوده‌اند، ما اولین جلد را پس از توزیع کتاب پیک شفا به آن اختصاص داده و امیدواریم که بتوانیم خدمتی هرچند ناچیز در شفای بیماران ارائه دهیم.

سید محمد موسوی

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 11

خون‌درمانی- حجامت

اشاره

خون‌درمانی و حجامت از مباحث بسیار مهم در علم پزشکی به‌ویژه از دیدگاه طب ایرانی و یکی از ارکان استوار پزشکی سنتی ماست و به جرأت می‌توان ادعا نمود که بی‌توجهی به آن بسیاری از شیوه‌های درمانی را ناقص جلوه داده و برنامه‌های درمانی راه کمال را بدون آن طی نخواهد کرد.

سرآمد دانشمندان و پزشکان جهان، هم او که به مکتب نرفت و خط ننوشت، اما مسئله آموز همه اندیشمندان تاریخ گردید، توجه بشر را دلسوزانه به خون‌درمانی جلب کرده، صلوات و درود بی‌پایان خداوند همواره بر او باد. اگر کلمات پر معنای پیامبر اکرم (ص) را با آب طلا بر سر در مؤسسات معتبر پزشکی دنیا بنویسیم باز هم حق مطلب را ادا نکرده‌ایم. الزاما باید در اکثر شیوه‌های درمانی به این کلمات در عمل توجه گردد و در جای خویش به کار گرفته شود.

توجه کنید به این سخنان گهربار و اجازه دهید با درج این مطالب شیرین و ارزشمند مبحث خون‌درمانی را آغاز کنیم و بدین‌وسیله کتاب خون‌درمانی را به بهترین زیورها آذین نماییم. فرموده‌اند:

" حجامت کنید و نگذارید طغیان خون کالبد شما را بر خاک افکند."

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 12

" حجامت باعث بهبود سیستم گردش خون است."

" بهترین چیزی که شما را مداوا می‌کند حجامت کردن، چکانیدن دارو در بینی و حقنه [1] کردن و حمام رفتن است."

و فرمود:

" خوب عادتی است حجامت، چشم را جلا می‌دهد و بیماری‌ها را دفع می‌کند."

و فرموده‌اند:

" حجامت بدن را سالم و عقل را محکم می‌کند."

و فرموده‌اند:

" هرکس حجامت کند در آخر پنج‌شنبه هر ماه در اول روز بیماری از او کشیده می‌شود."

و فرموده‌اند:

" دوا چند چیز است: حجامت و دارو در بینی چکاندن و حقنه کردن و قی [2] نمودن."

در بعضی روایات حجامت در روز چهارشنبه و جمعه نهی شده و انجام آن منوط به شرایطی عنوان گردیده که جای بحث و تحقیق بیشتری دارد. از

جمله دادن صدقه و آیة الکرسی که از کلمات گهربار امام صادق (ع) است و باید علمای محترم در مورد صحت و سقم آن نظر بدهند.
و فرموده‌اند:
" حجامت دوای هر دردی است مگر مرگ."
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 13
و فرموده‌اند:
" حجامت عقل و حافظه را زیاد می‌کند."
و فرموده‌اند:
" حجامت در گودی پشت سر موجب فراموشی می‌شود."
جایی که جبرئیل به پیامبر اکرم (ص) نشان داده تا در آنجا حجامت شود.
قبل از تیغ زدن مدتی بادکش روی پوست می‌ماند تا خون‌های کثیف و لخته‌ها به سمت پوست کشیده شده و از طرفی باعث بی‌حسی پوست شده، هنگام تیغ خوردن درد قابل ملاحظه‌ای احساس نخواهد شد.
و فرموده‌اند:
" حجامت در سر شفاء هفت درد است: جنون، خوره، برص، درد سر انگشتان، تاریکی چشم، سردرد."[3]
در کافی از ابی عروه یا از شعیب عقر قوقی روایت شده که گفت: داخل شدم بر امام موسی بن جعفر (ع) در حالی که او در زندان در حال حجامت بود.
و فرمودند:
" ناشتا حجامت نکنید مگر آنکه اندک چیزی خورده باشید."[4]
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 14
کلید گنج خون‌درمانی توسط پیامبر (ص) و ائمه معصومین (ع) به اندیشمندان اعطا گردید و پس از آن مبحث و علم خون‌درمانی توسط پیروان و دانشمندان رو به رشد و کمال رفت و دست‌آوردهای عظیمی بر جای گذاشت که اینک می‌تواند مورد بحث و نتیجه‌گیری نسل حاضر قرار گرفته و به عنوان یکی از افتخارات مسلمانان و به خصوص ایرانیان مسلمان در جهان پزشکی امروز مطرح گردد.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 15

از آنجا که مبحث فوق مورد سئوال بسیاری از مردم بوده و پویندگان مایلند دقیقا و با استناد به مدارک علمی و تجربی تفاوت این دو شیوه را بدانند، به طرح این بحث مبادرت کرده‌ایم و اندیشمندان را به قضاوتی منصفانه دعوت می‌کنیم.

رگ‌ها در بدن نقش اساسی حیات انسانی را برعهده دارند. رگ‌ها در بدن انسان به‌منزله دریا، دریاچه، رودخانه، نهر و جوی‌های آب در طبیعت هستند. آب مایه حیات در طبیعت است و در هر موجودی که در طبیعت زیست می‌کند. خون در بدن جانداران پس از آب همان نقش را ایفا می‌نماید. آب‌های آلوده و مسموم و متأثر از فضولات دنیای ماشینی، طبیعت زیبا را به شدت مورد تهدید قرار می‌دهند و آلودگی‌های ناشی از آن حیات بسیاری از جانوران و جانداران و انسان را مخدوش می‌کند.

علاوه بر آلودگی‌های ناشی از زندگی ماشینی، در طبیعت آب‌هایی که در بعضی نقاط از حرکت باز می‌ایستند، دچار فساد و گندیدگی می‌شوند. بسیاری از میکرب‌های خطرناک در آن نشو و نما پیدا می‌کنند و باعث انتشار بیماری‌های گوناگون می‌گردند.

خون نیز در کالبد ما دچار گرفتاری‌های مشابه آب در طبیعت می‌شود، از اینجا فساد و بیماری‌ها آغاز می‌گردد و سپس به سایر نقاط منتشر می‌شود. این نقاط که خون در آن راکد مانده و یا حرکتی کند دارد و رسوبات در آن بسیار زیاد است همچون برکه‌های آب راکد در طبیعت متعدد و مختلف هستند. تعداد این برکه‌ها در

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 16

بدن ما به ده‌ها مورد می‌رسد. طب گیاهی ایران براساس راه‌گشایی‌های ائمه معصومین (ع) اقدام به شناسایی این نقاط کرده و در آنجا با زدن رگ یا انداختن زالو و بادکش، خون‌های گندیده و غلیظ و پر از رسوبات را تخلیه می‌نماید.

مهمترین قسمت در حجامت یا خونگیری که به طور عموم بر همه اندام‌های انسان تأثیر گذارده و باعث سلامتی و نشاط جسم و جان می‌گردد، خونگیری از میان دو کتف است. این خونگیری اولین بار توسط پیامبر اسلام (ص) خاتم الانبیاء و از میان لب‌های مبارک آن معشوق هفت آسمان و آن بهانه هستی، صادر گردید. هدیه‌ای بود که ملائک در شب معراج به پیامبر اکرم (ص) به عنوان تحفه‌ای ویژه امت اسلام تقدیم کردند چرا که می‌دانستند پیامبر ما چقدر نسبت به امت خویش دلسوز و رئوف هستند.

حجامت یک پیشگیری اساسی از بیماری‌هاست. بنابراین باید از دوران نوجوانی با آن آشنا شد. خانواده‌ها نباید از خونگیری هراسی داشته باشند بلکه برای تأمین سلامتی خود و فرزندان خویش در دوران جوانی و پیری باید بدان روی آورند.

هرگز با بهانه‌تراشی‌های مغرضانه و بی‌پایه افرادی که عدم بهداشت را مطرح می‌کنند خود را از این موهبت الهی محروم نسازید. عدم رعایت بهداشت امری ناپسند و نامشروع است که باید در همه زمینه‌ها به رعایت آن همت گماشت و ارتباطی با حجامت و یا اهداء خون به تنهایی ندارد. اگر در بیمارستان‌ها یا سازمان انتقال خون نیز هنگام خونگیری بهداشت رعایت نشود باعث ایجاد بیماری و انتقال میکروب ویروس‌های خطرناک به دیگران می‌شود.

خوشبختانه اینک رعایت بهداشت مورد توجه همه عاملان حجامت قرار دارد و تا آنجا که ما تحقیق کرده‌ایم هرگز از یک تیغ دو بار استفاده نمی‌شود و یک زالو پس

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 17

از خونگیری دوباره مصرف نخواهد شد. هرگز وسایل حجامت قبل از ضد عفونی شدن به طور کامل و قبل از پاکسازی صددرصد استفاده نخواهد شد.

در بسیاری از مراکز خونگیری خوشبختانه از لیوان‌های یک بار مصرف استفاده می‌شود و پس از یک بار مصرف در حضور بیمار درون سطل خاکروبه جای می‌گیرد.

کمی از بحث اصلی دور شدیم، هدف از طرح این مقدمات رسیدن به تفاوت خونگیری بین دو شیوه حجامت و اهداء خون می‌باشد، شاید تا اینجا تا حدودی این فاصله آشکار شده باشد.

یعنی حجامت خونگیری از محل‌هایی است که خون کثیف شده و اندام‌های تصفیه‌کننده بدن و دستگاه‌های دفعی قادر به تصفیه آن نیستند. بنابراین انسان باتدبیر به کمک دستگاه‌های داخلی بدن خویش شتافته با رگ زدن و خارج کردن خون کثیف بدن را از آلودگی‌ها پاک می‌کند و مانع از آن می‌شود که رگ‌های بدن غذای آلوده و خون کثیف را برای پذیرایی و تغذیه میلیاردها سلول زنده انسان توزیع نمایند.

بنابراین گرفتن خون از ساعد دست، با خونگیری از برکه‌های گندیده بدن تفاوت بسیار فاحشی دارد. این استدلال، آن‌چنان مستند است که عموم مردم و همه کسانی که دارای شعور و فهم و ادراک ویژه نژاد ایرانی مسلمان هستند از آن آگاهند. بنابراین جای بسی تعجب است که گاه می‌شنویم کسی با عنوان پرطمطراق پروفسور و فوق تخصص از دانشگاه‌های خارج از کشور، متأسفانه به مردم توصیه می‌کند که به جای

حجامت مبادرت به خونگیری و اهداء خون از طریق دست کنند. او سئوال می‌کند که خونگیری چه فرقی با خونگیری دارد؟ در همه جای بدن خون جاری است پس فرقی بین حجامت و خونگیری از دست نیست!
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 18
ما تصور می‌کنیم که این‌گونه اظهار نظرها مغرضانه صورت می‌گیرد چرا که فهم این مطلب برای ساده‌اندیش‌ترین انسان‌ها آسان است چه رسد به کسی که ادعای تحصیل در دانشگاه‌های معتبر دنیا را دارد!؟
البته اهداء خون به دیگران بسیار پسندیده و انساندوستانه است و در جای خود تأیید می‌گردد. اما برای سلامتی خون‌دهنده حجامت چاره‌ساز است، نه اهداء خون!
حجامت کردن از لحاظ تأمین سلامتی نسبت به اهداء خون برای رسیدن به هدف مانند سفر کردن با هواپیماهای مدرن امروزی است نسبت به درشکه.
شما با حجامت کردن آن هم بطور صحیح و علمی گویی با سریع‌ترین هواپیماهای سرعتی به سوی مقصد پرواز می‌کنید و چنین است که ظرف چند ساعت اثرات مطلوب آن را مشاهده خواهید نمود.
توجه کنید که ما به یک‌باره خونگیری از دست را نفی نمی‌کنیم، تنها به مقایسه‌ای میان اثرات ماه من تا ماه گردون پرداختیم و بس.
امیدواریم مردم هشیار کشورمان همانطور که در همه صحنه‌های اجتماعی و ملی شعور والای خود را به نمایش گذاشته‌اند، در این مورد نیز بهترین قضاوت را داشته و با رواج حجامت در کشورمان از بیماری‌های خطرناکی مانند سکته، سرطان، بیماری‌های عفونی، ایدز، بواسیر، تیروئید، و ده‌ها بیماری خانمان‌برانداز دیگر پیشگیری به عمل آورند و از طرفی باعث بی‌نیازی کشور به واردات بیش از حد داروهای شیمیایی شوند.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 19

زمان حجامت

بهترین زمان حجامت کردن اواسط هر ماه است که ماه بالا آمده و باعث تحریک اخلاط در بدن می‌شود. همانطور که باعث جزر و مد در دریاها می‌گردد، در بدن و خون انسان نیز باعث تحریکاتی می‌شود.
بهترین زمان حجامت در طول روز ساعت 2 الی 3 بعد از ظهر است که شکم نه زیاد سیر و نه خالی است و از طرفی بدن زیاد خسته نمی‌باشد.
اگر کسی خون غلیظ دارد، قبل از حجامت به حمام برود، سپس بعد از یک ساعت حجامت کند.
مناسب‌ترین فصل حجامت بهار است. زمان جوشش خون و غلیان خون. در این فصل حجامت برای اکثریت قریب به اتفاق مردم از نوجوان گرفته تا سالمند مفید و مؤثر است. پس از آن فصل پائیز است که آن هم اهمیت زیادی دارد و حجامت در آن بسیار مفید است.
در فصول دیگر سال حجامت مفید است، اما درجه تأثیر آن پس از پائیز است. البته به طور کلی ضرورت حجامت به میزان نیاز بدن متفاوت است تا آنجا که حجامت در هر ماه توصیه شده است و در افرادی که دچار غلبه خون مفرط هستند با تجویز پزشک به فاصله هر 15 روز یک بار تا رفع حالت اضطراری حجامت توصیه می‌شود.

زمان منع حجامت و خون‌درمانی

منع کلی در مورد زمان حجامت وجود ندارد. به این معنی که اگر تشخیص فوری و اضطراری داده شد، در هر زمانی باید بی‌درنگ حجامت شود تا بیمار از خطر برهد.
اما در ماه رمضان در صورت نیاز شب مبادرت به حجامت کنید این قاعده در مورد افرادی که قادر به گرفتن روزه نیستند مستثنی است.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 20
هنگام طوفان و باد و سرما و کوران شدید و در ماه دی که سرما شدید و بادهای سرد وزیدن دارند بهتر است از حجامت کردن خودداری شود مگر آنکه ضرورت داشته باشد. در کم‌خونی شدید و ضعف مفرط نیز چنین است.

تفاوت حجامت بین زن و مرد

حجامت بیشتر در مورد آقایان توصیه شده اما این بدان معنی نیست که خانم‌ها از این امر مستثنی هستند بلکه باید بگوییم که به خاطر نیاز بیشتر آقایان از لحاظ جسمی، در مورد ذکور توصیه فراتری شده است. پس بانوان محترم نیز باید از فواید این پیشگیری و اثرات درمانی مهم آن غافل نشوند.
از سوی دیگر خانم‌هایی که از لحاظ مسائل زنانگی، پریودهای نامنظم و مشکلاتی از قبیل کیست تخمدان، ترشحات مهبل، فیبروم، دردهای زیر شکم در هنگام پریود، خارش و سوزش زهدان و بواسیر و فشارخون و غیره در رنج هستند لازم است همراه با درمان کامل این بیماری مبادرت به حجامت نمایند.
خانم‌هایی که به دوران یائسگی می‌رسند و آنهایی که به عللی مبادرت به عمل جراحی برای برداشتن زهدان کرده‌اند نیز مانند آقایان باید بوسیله حجامت از تجمع خون فاسد در بدن پیشگیری به عمل آورند.
زهدان خانم‌ها نقش اساسی در تصفیه خون از آلودگی‌ها دارد، بنابراین فقدان و یا کارکرد نامتناسب آن باید بوسیله خون‌درمانی و حجامت جبران گردد.

حجامت و تأثیر درمانی آن

اشاره

حجامت و سایر خون‌درمانی‌ها به پیشگیری از بیماری‌ها و همچنین علاج آن‌ها کمک شایانی می‌کند. اینک به توضیح این مبحث و ذکر بیماری‌ها و نحوه استفاده

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 21

از حجامت و خون‌درمانی می‌پردازیم. در اینجا اشاره ما به حجامت از بین دو کتف است و در موارد دیگر ان شاء اللّه در فصول بعدی توضیح می‌دهیم.

سکته‌های قلبی و مغزی که از لخته خون و انسداد عروق در مویرگ‌های مغز یا عروق کرونر قلب و یا رگ‌های منتهی به قلب ایجاد می‌شود، با حجامت و پیشگیری شده و پس بروز این بیماری‌ها نیز به علاج آن کمک می‌کند.
چنانچه خانواده‌های محترم از نوجوانی فرزندان خود را به حجامت تشویق نمایند، هیچ‌گاه دچار بیماری سکته نخواهند شد و این پیشگیری در سنین میانسالی و کهنسالی ادامه دارد، پس آنان که نمی‌خواهند در دوران پیری زمین‌گیر شده و محتاج کمک دیگران برای ادامه زندگی شوند، از حجامت کمک بگیرند و دوران پیری را با سلامتی طی کنند.

ناراحتی‌های کبدی

انسداد عروق کبدی، تشمع کبد، سنگ کیسه صفرا، یرقان، یبوست، ورم‌های کبدی و ده‌ها بیماری دیگر مربوط به کبد، از بیماری‌هایی هستند که حجامت در پیشگیری یا علاج آن‌ها نقش مؤثری دارد.

افرادی که عادت به انجام حجامت دارند از دچار شدن به بیماری‌های سنگ کلیه به دلیل تصفیه خون از عوامل سنگ‌ساز مصون خواهند ماند. افرادی نیز که دچار سنگ کلیه می‌باشند علاوه بر معالجه دارویی از حجامت کمک بگیرند و علاوه بر کمک به تأثیر بخشی داروهای گیاهی سنگ‌شکن، از ایجاد سنگ‌های بعدی نیز جلوگیری به عمل آورند.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 22

حجامت در بیماری‌های طحال اثر قاطع و شفابخش دارد. چه در پیشگیری و چه در علاج به خصوص بیماری‌هایی که با غلبه خون و مزاج دموی همراه باشد. حجامت دافع سوء هاضمه، درد معده، نفخ، ترش کردن و کولیت‌های روده است. البته در علاج این بیماری‌ها حجامت باید همراه با داروهای دیگر تجویز شود.

در درمان بواسیر و کمک به رفع آن حجامت و خونگیری علاوه بر پیشگیری نقش مهمی ایفا می‌کند. بواسیر یکی از بیماری‌های ناشی از کثیفی خون است که متأسفانه پزشکی امروز کمتر به این امر توجه می‌کند. بواسیر یک روش دفاعی است که بدن به طور ناخودآگاه برای دفع خون فاسد از خود انجام می‌دهد.

بنابراین بستن خون بواسیر به هر وسیله از جمله عمل جراحی بدون توجه به کثیفی خون و اقدام برای رفع آن، یک خطا و اشتباه محرز است. چرا که خون کثیف که از راه بواسیر دفع می‌شود، راهی سایر اندام‌ها شده و چه بسا باعث ایجاد بیماری‌های خطرناکی همچون سکته و سرطان و غیرو می‌شود.

آرتروز، سیاتیک، نقرس، کانگرن، درد زانو و آرنج

حجامت علاوه بر پیشگیری در بروز بیماری‌های فوق، در علاج آن‌ها نیز تأثیر بسزایی دارد. منظور همان حجامت بین دو کتف است. البته حجامت‌ها و خون درمانی‌های نوع دیگر در علاج بیماری‌های فوق نقش مهمتری ایفا خواهد کرد که در بخش‌های مربوطه توضیح داده خواهد شد. حجامت بر قوزک پا باعث از میان رفتن درد سیاتیک می‌شود و نقرس را بهبود می‌بخشد. حجامت بر سرین (اکفل) رافع سیاتیک و درد آن است.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 23

جوش‌های صورت، تیرگی و چروک و ضخامت پوست، پوسته‌پوسته شدن و شیارهای شکننده پوست و امراض دیگر صورت به وسیله حجامت کاهش یافته و توسط داروهای همراه علاج می‌شود. جرب، اگزما و کورک، لکه‌های قهوه‌ای رنگ، کدورت پوست، کهیر و بسیاری موارد دیگر بطور کامل علاج خواهد شد.

حجامت و زیبایی

حجامت و خون‌درمانی با روش‌های مختلف باعث زیبایی و شادابی پوست می‌شود. خانم‌ها که بیشتر از آقایان به این موضوع اهمیت می‌دهند بهتر است به جای کرم و پماد و مواد آرایشی از خون‌درمانی استفاده کنند و زیبایی و طراوت خود را تداوم بخشند.

حجامت و کج‌خلقی در خانواده

هرگاه کج‌خلقی از سوی مرد یا زن در خانه افزایش یافت ابتدا به کثیف شدن و غلبه خون بیاندیشید و حجامت را در کنار سایر درمان‌ها بعنوان درمانی اصولی مورد توجه قرار دهید.

حجامت و تفریح

حجامت باعث نشاط و زنده‌دلی و شادابی جسم و جان است. حجامت از یأس و ناامیدی و افسردگی پیشگیری می‌کند و اعصاب را تقویت می‌نماید. خواب را آرام و اضطراب و دلهره را کاهش می‌دهد و شجاعت را زیاد می‌کند.

حجامت و خون‌درمانی و ورزش

افرادی که ورزشکار هستند توجه کنند که ورزش با همه فوائد آن، آن‌ها را از حجامت و خون‌درمانی بی‌نیاز نخواهد کرد. بویژه پس از کنار گذاشتن ورزشهای
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 24
سنگین و دوری از میادین قهرمانی و پهلوانی چنانچه از خون‌درمانی استفاده نکنند دچار انواع بیماری‌های خونی و سکته‌های قلبی و مغزی و ناراحتی‌های کبدی خواهند شد.

حجامت در کودکان

در کودکان حتی در دوران شیرخوارگی حجامت بعنوان پیشگیری و تأمین سلامت طفل مفید است. تربیت کودکان با هوش و نابغه باید از قبل از تولید نطفه و دوران حاملگی و سپس بعد از تولد برنامه‌ریزی شود. حجامت از زمان کودکی یکی از راه کارهای این هدف می‌باشد.
حجامت در اطفال مورد تأیید روایات اسلامی است.

حجامت و عقل و هوش

حجامت بی‌تردید موجب افزایش هوش و عقل است و زمینه اعتلای فرهنگ یک کشور را فراهم می‌سازد، به شرط آنکه فراگیر و همگانی شود. محققان، نویسندگان دانشجویان و داوطلبان کنکور و همه اهل علم از این هدیه الهی که توسط پیامبر اکرم (ص) برای مسلمانان و همه آحاد بشر آورده شده است غفلت نکنند.

تیروئید (گواتر)

بیماری‌های تیروئیدی که با غلبه خون همراه بوده و تپش قلب ناشی از آن از طریق حجامت به وضوح کاهش چشمگیر یافته و رو به علاج خواهد رفت. داروهای گیاهی همراه با حجامت مؤثرتر خواهد بود و نحوه درمان به تشخیص پزشک طب ایرانی بستگی دارد.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 25

بیماری‌های سر

سردردها، تاریکی چشم، پیرچشمی، آب‌مروارید، ضعف بینایی و بیماری‌های دیگر چشم بوسیله حجامت پیشگیری و هم از این طریق به علاج آن کمک مؤثر خواهد شد.
پس از اتمام خونگیری محل آن ضد عفونی شده و چند دقیقه بعد زخم کاملا بسته می‌شود و بسرعت به جوش خوردن می‌نماید. در این تصویر محل زخم پانسمان شده است.
ریزش مو و ابرو، خارش سر و شوره نیز به وسیله حجامت رو به علاج خواهد رفت.
حجامت در زیر زنخدان (چانه) نیز کمک فاحشی به دفع این بیماری‌ها خواهد کرد.

افسردگی، تنش‌های عصبی همراه با غلبه خون، مالیخولیا، جنون‌های آنی و طویل المدت نیز به وسیله حجامت پیشگیری و کاهش خواهد یافت.

سرطان

یکی از علل مهم بروز سرطان، سوختن سودا و صفرای غلیظ در خون است که یک نوع آلودگی خطرناک به شمار می‌رود. زالو همراه با داروهای ضد سرطان و تصفیه کننده خون باعث گشودن خلطهای غلیظ شده و در اولین تأثیربخشی، باعث پیشگیری از گسترش سرطان می‌شود و در حقیقت قسمت‌های دیگر بدن را نسبت به سرطان مقاوم می‌سازد.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 26
پس حجامت از طریق تصفیه خون و دفع مواد زاید خون در بهبود این بیماری مؤثر است و در پیشگیری آن نقش اساسی دارد.
البته دوره علاج سرطان به وسیله گیاه و حجامت در مراحل خاصی انجام می‌پذیرد که باید زیر نظر متخصص طب ایرانی انجام پذیرد.
لخته‌های پشت مغز، قلب، کبد، طحال، معده و اطراف ستون فقرات با حجامت خارج می‌شود.
به صورت موضعی رگ‌های تغذیه‌کننده تومورهای سرطانی به وسیله حجامت تصفیه می‌شوند و خون فاسد مولد و محرک سرطان از پیرامون تومورهای سرطانی جمع خواهد گردید.

حجامت و احتباس حیض

حجامت بین دو کتف برای بانوانی که دچار قطع خونریزی ماهانه می‌شوند بسیار مفید است چنانچه بر ساق پا حجامت کنند اثر بسیار خوبی خواهد داشت و باعث ریزش خون حیض می‌شود. همینطور حجامت بر قوزک پاها برای این نوع بیماران مفید است.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 27

به طور کلی حجامت برای موارد متعددی مفید است که به مواردی اشاره می‌کنیم:

حجامت زیر زنخ (چانه) برای دندان‌ها و صورت و گلو و سر و آرواره‌ها مفید است. حجامت بر ناحیه کمر (قطن) برای دفع دمل‌های ران، طاسی ران و جوش‌های آن سودمند است و برای دفع نقرس، بادهای شانه و زهدان و خارش پشت و بواسیر فایده‌بخش است. حجامت بر ران‌ها در قسمت جلویی، آماس بیضه و دمل‌های ران و ساق را از بین می‌برد، اگر در عقب ران باشد دمل‌ها و خراج‌های سرین را سود می‌رساند. اگر حجامت در پایین زانوها انجام گیرد، تپیدن زانو و درد متناوب آن بر اثر خلطها و رسوبات را از میان می‌برد و معالج دمل‌های خوش‌خیم و بدخیم مزمن در ساق پا و قسمت‌های دیگر است.
حجامت بر قوزک پا رافع احتباس حیض و عرق النساء (سیاتیک) و نقرس است.
حجامت بر برآمدگی‌های پشت گوش از بیماری‌های چشم و جوش‌های صورت و ریزش مو پیشگیری می‌کند و سرگیجه و جنون و دیوانگی را کاهش می‌دهد یا از میان می‌برد.
برای حساسیت‌های فصلی و آبریزش از بینی و سوزش چشم حجامت لازم و ضروری است، مکمل آن داروهای بخور مرکب از تخم گشنیز و برگ گشنیز و آویشن و مرزنجوش و قطره مرزنجوش است.

علائم نیاز به حجامت

گرچه علائم نیاز فوری به حجامت بر تشخیص طبیب متکی است اما برای عموم مردم نشانه‌های روشنی دارد که عبارتند از:

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 28

احساس گرمی و داغ شدن، مورمور شدن پوست، احساس کاذبی که باعث می‌شود انسان تصور کند روی پوست مورچه یا حشره‌ای راه می‌رود. برافروختگی و قرمزی صورت و رگهای چشم، خارش پوست.

خستگی مفرط بدون وجود ضعف در بدن، چرت زدن هنگام روز، فشارخون.

توجه داشته باشید که حجامت بطور کلی باید انجام شود و علائم فوق به معنی نیاز ضروری و فوری به خون‌درمانی و حجامت می‌باشد.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 29

شناخت زالو و نحوه کاربرد آن

اشاره

تاکنون حدود 650 نوع زالو با شکل‌های مختلف شناسایی شده است. پنجاه نوع آن از خون پستانداران و انسان تغذیه می‌کنند. گروهی دیگر از زالوها گوشت‌خوار هستند.
تعدادی از زالوها برای انسان بسیار سمی و خطرناک می‌باشند. در کتب قدیم طب سنتی به تعدادی از زالوهای سمی اشاره شده است.
آنچه مسلم است زالو به عنوان یک درمان‌کننده مهم در طب قدیم مورد توجه اطباء بوده است. در پزشکی جدید نیز از زالو استفاده‌های زیادی برده‌اند. یکی از اقلام صادراتی اتحاد جماهیر شوروی به کشورهای غربی برای مصارف پزشکی زالو می‌باشد. صدها میلیون زالو در سال‌های گذشته از شوروی به اروپا صادر شده است.
بعضی از زالوها می‌توانند از راه بینی یا دهان یا گوش وارد بدن انسان و جانوران گردند. زالوها گاه از راه مهبل وارد دستگاه تناسلی زنان می‌شوند که این حادثه بر اثر شنا در آب‌های محل زندگی زالوها اتفاق افتاده است. در این صورت خونریزی‌های داخلی ایجاد شده و در بعضی موارد زالو در نای انسان یا حیوان ایجاد خفگی کرده است.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 30
زالوهای مفید و غیر سمی به رنگ‌های مختلف توصیف شده است. سطح پشتی این زالوها معمولا قهوه‌ای، حنایی، زیتونی سبز مایل به سیاه است. دو خط نازک رنگارنگ روی پشت زالوها در طرفین بدن کشیده شده است که از مشخصات زالوهای خوب است.
در سطح شکمی زالو رنگ‌های بسیار متنوعی دیده می‌شود. رنگ زرد مایل به نارنجی نیز در حاشیه پهلویی زالو نشان مفید بودن آن است. در بزاق دهان آنان ماده‌ای به نام هیرودین وجود دارد که از انعقاد خون جلوگیری می‌کند. ممکن است مواد کشف ناشده دیگر نیز در بزاق دهان زالو وجود داشته باشد.
حکیم بو علی سینا (ره) می‌فرماید:" زالوهای مطلوب به رنگ ماشی و کمی مایل به سبز و دو خط زرنیخی که در طول پشت کشیده شده است می‌باشد."
و از آن جمله زالوهای سرخ مایل به سبز و زالوهای جگری رنگ و زالوهایی که به دم موش شباهت دارند و یا شبیه به ملخ‌های ریز هستند و زالوهای باریک با سر کوچک مطلوب می‌باشند. ایشان معتقدند که زالو بهتر از حجامت خون را از ژرفای بدن بیرون می‌کشد. بهتر است زالو را قبل از مصرف کردن مدتی در آب صاف و تمیز نگهدارند تا کاملا از آلودگیها پاک

شود.
قبل از انداختن زالو محل مورد نظر را با براکس می‌شستند و گاه با گل سرشور می‌مالیدند یا با خون گوسفند آغشته می‌کردند تا زالو سریع‌تر به آن بچسبد.
اکنون که بهداشت و پیشگیری از انتقال بیماری‌ها بسیار مورد توجه قرار دارد بهتر است طالبان انداختن زالو قبلا محل مورد نظر را با آب و صابون بشویند اما از صابون‌های عطری استفاده نکنند بلکه بعد از شستن چند بار هم با آب زلال خالص محل را بشویند تا هیچ‌گونه بویایی که باعث بیزاری زالو شود وجود نداشته باشد.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 31
باید صبر کنند تا زالو خودبه‌خود پس از سیر شدن از خون بیفتد اما اگر خواستند زودتر جدا شود مقداری نمک یا خاکستر یا براکس یا الکل یا بتادین یا ساولون رقیق شده یا پشم سوخته بر محلی که زالو چسبیده بریزند تا زالو بلافاصله جدا شود.
اگر می‌خواهند بعد از افتادن زالوها به هیچ وجه عفونت یا ناراحتی به وجود نیاید می‌توانند روی جای نیش زالو حجامت بگذارند یعنی با لیوان کوچک بادکش کنند.
آنگاه پمادهای ضد خارش جلدی بمالند و یا هر 2 ساعت یک بار محل زخم را با الکل یا هر نوع داروی ضدعفونی‌کننده زخم را ضد عفونی کنند. حد اقل تا 48 ساعت نباید محل زخم را با آب معمولی استریل نشده بشویند و حد اکثر تا 4 الی 5 و حتی تا یک هفته مراقبت ویژه داشته و از تماس زخم با جاهای آلوده بپرهیزند.
معمولا چند ساعت بعد از افتادن زالو خون بند می‌آید، حتی اگر این خونریزی تا 16 ساعت هم طول بکشد معمولا خطری ندارد و گاه بهتر است که بگذارند خون به خودی خود خارج شود و در موقع مقرر بند آید. ظاهرا تا مدت زمانی که خون تحت تأثیر آب دهان زالوست، خونریزی ادامه می‌یابد و همراه خود آلودگی‌ها را دفع می‌نماید. اما اگر می‌خواهید زودتر خونریزی را بند بیاورید می‌توانید مازوی سوخته یا نوره (واجبی) یا خاکستر یا سفال نرم و سائیده و یا آرد باقلای سرخ شده و نیم سوخته و یا خاکستر پوست کدوی سوخته و یا هر بندآورنده دیگر روی آن بچسبانید.
استفاده از ویتامینK اگرچه به سرعت روی انعقاد خون مؤثر است اما فقط در موارد اضطراری از آن استفاده کنید چرا که زالودرمانی را از هدف خود که در بدو امر رقیق کردن خون است دور می‌سازد.
اینک به مشخصات برخی از زالوهای سمی توجه کرده و از آن اجتناب ورزید و اساسا توصیه می‌شود که افراد خودسرانه اقدام به زالودرمانی نکنند.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 32
زالوهایی که سر درشت و رنگ سرمه‌ای یا سبز دارند سمی هستند. اگر زالو دارای کرک ریز و نرم بوده و شبیه مارماهی باشد سمی است. همچنین زالوهایی که دارای خطوط لاجوردی رنگ و رنگ شبیه بوقلمون می‌باشند سمی و باید از آن استفاده از آن خودداری کنند.
باید توجه کرد که محل شکار زالو دارای اکوسیستم طبیعی باشد مثلا در مرداب‌هایی که به طور طبیعی زیست گیاهی و جانوری دارد و قورباغه‌ها در آن به راحتی زیست می‌کنند، زالوها پاک و دور از میکروب ویروس می‌باشند. اما از آب‌های سیاه و لجن و متعفن نباید زالو صید شود. آب‌های خزه‌دار زیستگاه مطمئنی برای شکار زالو می‌باشد. چنانچه زالوهای سمی به کار برده شود، ممکن است بیمار دچار بیهوشی، غش، تب و لرز و عفونت و زخم‌های پوستی و دمل‌ها و حالت تهوع و استفراغ و غیرو گردد.
زالو هرگز نباید دو بار مصرف شود که ناقل بیماری‌های خطرناک است و باید در حضور بیمار با نمک یا الکل کشته شود.
اخیرا از گوشه و کنار و از طریق رسانه‌های جمعی مطالبی در مورد آلوده بودن زالوهای موجود در زیستگاه‌های طبیعی مطرح می‌شود که هیچ دلیل موجهی ندارد و زمینه‌ای است برای طرح و آماده‌سازی اذهان مردن مبنی بر رجحان زالوهای پرورشی و کنترل توزیع و تولید آن به منظور سودآوری به بهانه عناوین فوق است.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 33

استفاده از زالو به عنوان یکی از روش‌های مؤثر خون‌درمانی در بسیاری از بیماری ها کاربرد دارد. آنچه مورد تجربه مؤسسه تحقیقاتی پیک شفا واقع شده و مواردی که از کتب معتبر طب سنتی برداشت شده برای استفاده عموم نقل می‌شود.
اینک که دنیای پیشرفته پزشکی امروز جهان متوجه اثرات معجزه‌آسا و شفابخش این جانور کوچک شده است، بجاست که تجربیات ایرانیان در طول سده‌های گذشته، در رسانه‌ها مطرح و در معرض افکار عمومی و محافل پزشکی جهان قرار گیرد.
کشور ما از لحاظ پزشکی به پیشرفتهای چشمگیری نائل آمده است. متأسفانه در یک صد سال گذشته به دلیل هجوم فرهنگ بیگانه، دستاوردهای علمی کشورمان نادیده انگاشته شده و در گوشه کتابخانه‌های عمومی به فراموشی سپرده شده است.
در چند دهه اخیر توجه زیادی از سوی محققین علوم پزشکی جهان به روشهای پزشکی سنتی شده است. زالو و اثرات شفابخش آن نیز سال‌هاست مورد بررسی قرار گرفته که عموم مردم ایران احتمالا شاهد پخش خبرها و تصاویری از این دست در کشورهایی مانند فرانسه، روسیه، آلمان، آمریکا و غیره شده‌اند.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 34
اهمیت مسئله بیشتر از آن جهت است که کشور ما دارای تجربه حد اقل هزار و اندی سال در زمینه زالودرمانی است و کشورهای اروپایی اکنون در ابتدای این راه هستند.
از لحاظ فرهنگی به دلیل وجود رسوباتی از، خودباختگی فرهنگی، شاید هنوز ما نمی‌خواهیم باور کنیم که در این رشته درمانی و رشته‌های دیگری از پزشکی گیاهی صاحب‌نظر هستیم. تلاش ما در طرح ارزش‌های طب سنتی و گیاه‌درمانی در حقیقت تزریق همین باور در ذهن جامعه است. باور کنیم که ما از این لحاظ نسبت به سایر جوامع پیشرفته‌تر و برتر هستیم و این را از الطاف خداوند و زعامت رهبران و ائمه معصومین (ع) می‌دانیم، ارزش‌هایی که جوامع دیگر بخصوص جوامع غربی فاقد آن هستند و ما الزاما باید قدر این گوهر مستور در صدف ایام را بشناسیم و از تلألؤ آن چشم جهانیان را خیره کنیم. ان شاء اللّه ... !
حتی کودکان نیز از تماس و لمس زالو یا انداختن آن به خود احساس ناراحتی نمی‌کنند.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 35

روش کلی استفاده از زالو

استفاده از زالو الزاما باید همراه با مراقبت پزشک، بهداشت کامل و اطلاعاتی از نحوه مصرف زالو باشد.
زالوها باید از مناطق بکر و کاملا طبیعی تهیه شود. زالو باید یک بار بیشتر مصرف نشده باشد. هرگز نباید زالو پس از خون‌خواری نگهداری و دوباره استفاده شود. در قرون‌های پیش احتمال سرایت کمتر بوده است. ارتباط ملت‌ها، کمتر و سفرها در زمان‌های طولانی انجام می‌شده، در نتیجه احتمال سرایت بیماری‌ها نیز کمتر بوده است. اما اینک که در عرض چند ساعت با وسایل سریع السیر می‌توان به اقصی نقاط جهان سفر نمود در نتیجه ارتباط مردم جهان با یکدیگر، امکان سرایت بیماری‌ها بسیار فراتر از گذشته است. زالو می‌تواند به سرعت باعث انتقال بیماری از فردی به فرد دیگر شود. ویروس‌ها و میکروب‌هایی هستند که در خون انسان زندگی می‌کنند و درعین‌حال با سیستم ایمنی بدن کنار آمده و به اصطلاح یک حالت همزیستی پیدا کرده‌اند. این ویروس‌ها شاید تا آخر عمر خطری برای میزبان خود نداشته باشند اما همین‌که توسط عواملی مانند زالوی دو بار مصرف به بدن شخص دیگری وارد شوند ممکن است فعال شده و خطرات جبران‌ناپذیری را برای میزبان جدید خویش به بار آورند.
در کتب طب سنتی و گیاه‌درمانی، حتی در تألیفات شخصیتهایی مانند شیخ الرئیس بو علی سینا بر یک بار مصرف کردن زالو تأکید شده و در جایی اشاره شده که زالو را وارونه نگاه دارید که اگر خونی خورده است، معلوم شود. در زمان ما با توجه به سرعت انتقال بیماری‌ها و فیزیولوژی خاص جسمی و به اصطلاح ضعیف‌تر بودن مردم، مصرف زالو، بیش از یک بار به هیچ وجه صلاح نیست و باید اولا از دست اول
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 36
بودن زالو اطمینان حاصل شود و از سوی دیگر باید پس از مصرف زالو، به وسیله نمک یا الکل از بین برود.
محل دقیق انداختن زالو در پشت گوش‌ها که طور معمول 10 عدد در هر طرف می‌باشد.
زالو هنگام مرگ خون تغذیه شده را پس می‌دهد که مشاهده آن برای متخصصان امر می‌تواند شواهدی از بیماری‌های داخلی بدن را به نمایش گذارد که در ادامه درمان بیماری کمک شایانی به طبیب می‌کند.
پس از اطمینان از دست نخورده بودن زالو، آنها را با آب معمولی چندین بار بشویید و در محل مورد نظر بچسبانید. زالو هنگام شروع مکیدن خون قدری احساس سوزش ایجاد می‌کند که دقایقی پس از آن سوزش کم

شده و از میان خواهد رفت.
هرگز نباید زالو را هنگام مکیدن با دست کشیده و آن را با فشار از بدن بیمار جدا کنید. این امر علاوه بر آنکه بسیار مشکل است، ممکن است باعث ماندن قسمتی از نیش زالو در بدن شده و ایجاد عفونت نماید. بنابراین تا اتمام خون‌خواری زالو باید صبر کنید. زالوها خودبه‌خود پس از سیر شدن از پوست جدا می‌شوند. ظرفی را قبلا آماده کنید و کف آن را مقداری نمک یا الکل بریزید تا زالو به محض افتادن از بین برود و خون مکیده شده را پس دهد.
اندازه زالوهایی را که برای سر و گوش به کار می‌بریم کوچک و نازک باشد و طول آن یک بند انگشت یا کمی بیشتر نباشد. زالوهایی که برای دست یا سینه و پشت
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 37
و بازوها به کار می‌برید بزرگتر باشد و زالوهای درشت برای کمر به پائین در نظر گرفته شود.
محل انداختن زالو پشت دست‌ها از انگشت سوم، سمت کوچکترین انگشت.
پس از افتادن زالو به سرعت محل زخم را ضد عفونی کنید غیر از جوشیده گیاهان دارویی مانند آویشن از الکل سفید استفاده کرده و ساعت به ساعت به محل زخم بمالید. هرگز تا 32 ساعت بعد محل زخم را با آب معمولی نشوئید. علت مستعد بودن زخم زالو به عفونت‌ها و میکروب‌ها بزاق دهان زالوست که بخاطر داشتن ماده ضد انعقادی تا چند ساعت مانع از بند آمدن خون می‌شود و همین امر باعث ادامه خونریزی می‌گردد. خونریزی بعد از افتادن زالوها نقش مهمی در بیرون راندن کثافات خون دارد. بنابراین توصیه می‌کنیم که مانع ادامه خونریزی نشوید و هیچ نوع نگرانی به خود راه ندهید چراکه پس از گردش آب دهان زالو در داخل رگ‌های بدن و حل کردن غلظت‌ها و رسوبات دیواره رگ‌ها، خون آلوده متأثر از بزاق دهان زالو به تدریج در طول چند ساعت از محل نیش زالو خارج می‌شود. سپس خونریزی به‌خودی‌خود بسته شده و خون منعقد می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 38
چنانچه می‌خواهید زودتر مانع خونریزی شوید از موادی مانند پودر باقالا، مازو، پوست انار، پوست کدوی بو داده شده و غیره استفاده کنید. نحوه بند آوردن خون به این شرح است:
یکی از پودرها یا ترکیبی از آنها روی محل نیش زالو بریزید و به وسیله باند آن را محکم روی زخم ببندید، اگر هرکدام از این پودرها در ماهی‌تابه بو داده شود اثر ضد خونریزی آنها بیشتر می‌گردد. بهتر است تا قطع خونریزی

کامل به صورت طبیعی صبر کنیم و تنها به ضد عفونی کردن محل زخم با الکل اکتفا نماییم.
در صورت بروز عفونت در محل زخم زالو که علامت آن با سفید و سرخ شدن دور زخم و دردناکی و ورم مشخص می‌شود داروی زیر را آماده و به کار برید:

نسخه درمان عفونت زخم زالو

تخم گشنیز، آویشن، گل ختمی
از هرکدام مساوی تهیه کنید و به گونه‌ای پودر کنید که از ریزترین الک رد شود.
هربار به میزان لازم از یک قاشق غذاخوری تا چند قاشق، بسته به وسعت جای نیش‌ها و تعداد آنها پودر را با آب جوشیده داغ خمیر کنید و گرماگرم روی محل زخم‌ها ضماد کنید و با چند لایه باند روی آن را محکم ببندید به طوری که پس از 24 ساعت خمیر مزبور خشک نشده باشد. هرگز زودتر از 24 ساعت ضماد را عوض نکنید.
معمولا پس از یکبار بستن عفونت احتمالی کاملا رفع می‌شود. چنانچه عفونت به طور کامل محو نشده باشد یک بار دیگر این کار را تکرار کنید. چون ضماد مذکور به طور کامل اثر خواهد کرد قاعدتا نیازی به مصرف آنتی‌بیوتیک‌ها نمی‌باشد اما در موارد استثنایی ممکن است نیاز به تمهیدات بیشتر باشد. در آن صورت از دم کرده آویشن یا پونه یا نعناع یا مرزنجوش روزانه 3 بار استفاده نمایید. به علت سهل‌انگاری برخی از افراد زخم زالو مانند هر زخمی به عفونت حاد منجر می‌شود. در این صورت
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 39
مصرف آنتی‌بیوتیک با تشخیص پزشک بلامانع می‌باشد و این موارد به مکانیسم مکش زالو ارتباطی ندارد و تنها عدم رعایت دستورات فوق می‌تواند عامل عفونت باشد.

میزان مصرف زالو و زمان‌بندی

چنانچه هربار تعداد 20 عدد زالو به کار برده‌اید، تا 20 الی 25 روز دیگر از مصرف زالو و خون‌درمانی‌های دیگر خودداری کنید.
به همین نسبت چنانچه 10 عدد زالو مصرف کرده‌اید تا 10 روز دیگر از خون درمانی بعدی اجتناب ورزید. و به همین نسبت محاسبه کنید. در مجموع پس از تصفیه خون و تمیز شدن آن دیگر از مصرف زالو خودداری کنید مگر آنکه موردی خاص پیش آید، و پزشک تجویز خاصی داشته باشد.
توجه کنید افرادی که دچار بیماری عدم انعقاد خون هستند چنانچه نیاز به زالودرمانی داشته باشند، از سیستم‌های فوق نباید استفاده کنند و باید تحت نظر مستقیم پزشک در صورت نیاز مبادت به خونگیری با زالو نمایند.

چنانچه سکته مغزی رخ داده بلافاصله باید پشت هر گوش 10 عدد زالو بیاندازید و بیشتر از یک هفته این کار را به تعویق نیاندازید. در این صورت بطور معجزه‌آسایی عوارض سکته برطرف خواهد شد و بیمار به حال عادی برگشته و بی‌حسی اندام‌ها از میان خواهد رفت. اما اگر به جای زالو انداختن اقدامات دیگر انجام شود لخته‌ها و انسدادها مستحکم شده و سلول‌های مغز در اثر نرسیدن اکسیژن و غذا دچار آسیب شده و درمان سکته ماه‌ها به تعویق خواهد افتاد و درمان آن به شرح زیر خواهد بود:

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 40

چنانچه سکته‌های قلبی رخ داده است، چه سکته قوی بوده و چه ضعیف، انجام خون‌درمانی با زالو ضروری است و طرز عمل به شرح زیر است:

ابتدا رژیم غذایی 15 روزه را باید به کار برید:

یک روز در میان تا 15 روز صبح‌ها به جای صبحانه 2 لیوان عرق شاه‌تره خوب را روی آتش داغ کنید تا به حد جوش برسد، بلافاصله آن را روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و کمی شیرین کرده به جای صبحانه میل کنید و نیم ساعت به پشت تکیه کرده و استراحت کنید و تا ظهر هیچ چیز نخورید مگر کمپوت خانگی و چای کمرنگ یا فرنی. روز بعد 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید، صاف کنید و دوباره روی آتش به حد جوش برسانید و بلافاصله آن را روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر مانند دستور روز قبل عمل کنید[5].

یک روز در میان به جای ناهار سوپ گشنیز و آلوی بخارا میل کنید:

سبزی گشنیز، اسفناج یا برگ چغندر، عدس، کمی برنج، ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا. این مواد را با هم طبخ روی شعله ملایم طبخ کنید.

اگر دیابت هم دارید موقع مصرف آش کمی آب‌غوره خانگی اضافه نمایید و جوشانده را بدون شکر یا شیرینی دیگر مهیا کنید.

شب‌ها بجای شام کته گشنیز میل کنید. یا سیراب شیردان گوسفندی و جگر سفید گوسفند که چربی آن را کاملا گرفته باشید طبخ کنید و در آن مقداری سرکه خانگی بریزید.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 41

از ظهر به بعد هم فقط از مصرف مواد زیر پرهیز کنید: سوسیس و کالباس، چربی، سرخ‌کردنی، تخم‌مرغ، گوشت گوساله و گاو، انواع ساندویچ و پیتزا، ته‌دیگ، خامه، سرشیر، شیرینی‌جات قنادی و غذاهای ثقیل الهضم.

یک روز در میان که مصرف آش گشنیز و آلو در برنامه وجود ندارد غذای دلخواه خود را میل کنید ولی آب‌پز و لطیف باشد.
از روز دهم شروع رژیم غذایی یا پس از 15 روز که از رژیم غذایی گذشت خون‌درمانی را به شرح زیر شروع کنید.
قبل از شروع خون‌درمانی به حمام بروید و پس از خشک شدن کامل بدن و موهای سر، 20 عدد زالوی کوچک انتخاب کنید، یعنی پشت هر گوش 10 عدد زالو بیاندازید. دور گردن را با پنبه بپیچید تا از سرازیر شدن خون به قسمت‌های دیگر بدن جلوگیری کرده باشید. ظرف کوچک تمیزی را زیر گوش نگهدارید تا زالوها به محض سیر شدن در آن بیفتند. کف ظرف را نمک یا الکل بریزید. تا چند ساعت بعد که خونریزی ادامه دارد فقط چندین بار با الکل محل زخم‌ها را ضد عفونی کنید ولی تا آنجا که ممکن است جلوی خونریزی را نگیرید.
پس از 20 الی 25 روز نوبت دست‌ها می‌رسد در حالی که داروهای گیاهی را همچنان مصرف می‌کنید.
روی هر دست 10 عدد زالوی متوسط بیاندازید که درشت‌تر از زالوهای گوش باشد محل انداختن زالوها بین انگشت کوچک تا سومین انگشت است. دستورات کلی و نحوه مصرف زالو و رعایت بهداشت را همانطور که توضیح داده شد انجام دهید.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 42
توجه کنید که دست‌ها نسبت به پشت گوش در مقابل بروز عفونت حساس‌تر بوده و احتمال بروز عفونت و ورم در این مرحله بیشتر می‌باشد. بنابراین دقت بیشتری در ضد عفونی کردن جای نیش روی دست‌ها داشته باشید.
پس از گذشت 20 الی 25 روز از خونگیری مرحله دست، نوبت به پاها می‌رسد.
در این مرحله نیز 10 عدد زالو روی پای چپ و 10 عدد روی پای راست بیاندازید و جای انداختن زالو روی پا از انگشت کوچک تا انگشت سوم در منطقه بین قوزک پا است که در امتداد انگشت سوم و انگشت کوچک کشیده می‌گردد. محل‌های مورد نظر برای انداختن زالو در تصاویر مختلف نشان داده شده است.

دستورات کلی بهداشت و نحوه مصرف زالو را به کار گیرید.

پس از اتمام دوره خون‌درمانی بقیه درمان‌ها به وسیله داروهای مربوط توسط پزشک تا بهبودی کامل ادامه خواهد یافت و چنانچه نیاز به خون‌درمانی باشد حدود 2 الی 3 ماه بعد دوره زالودرمانی تکرار خواهد شد. یعنی 2 دوره شامل گوش و دست و پاها طبق همان برنامه قبلی دوباره انجام خواهد پذیرفت.
متخصص طب ایرانی در حال تحقیق بر روی زالو.
زالودرمانی در آنژین صدری، نفس‌تنگی مربوط به تنگ شدن و انسداد عروق کرونر به همان ترتیب که در علاج سکته گذشت می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 43

در بیماری فشارخون نیز مانند سکته‌ها همان درمان سه دوره‌ای کامل را بکار گیرید. در این مورد همراه با مصرف داروهای ضد فشارخون این بیماری به حدی درمان می‌شود که دیگر نیازی به مصرف داروهای ضد فشارخون نخواهد بود و این هم یکی دیگر از معجزات زالودرمانی در طب ایرانی است.
البته در بعضی موارد ممکن است برای درمان کامل فشارخون نیاز به تکرار دوره‌های زالودرمانی باشد که پزشک متخصص طب سنتی آن را تشخیص داده و به انجام خواهد رساند. شاید در بعضی موارد و افراد خونگیری در 3 نوبت که قبلا توضیح داده شد هر سال تکرار گردد بخصوص در فصل بهار. در این فصل که فصل جوشش خون است اگر بیماران مستعد به فشارخون هر سال مبادرت به زالودرمانی کنند چه بسا دارای طول عمر با سلامتی شوند و یک قرن را پشت سر بگذارند. البته رژیم 15 روزه پاکسازی و ادامه داروهای طب سنتی لازم و ملزوم خون‌درمانی هستند.
زالوها در اثر مکیدن خون پشت دست، رگ‌های منتهی به قلب و رگ‌های کرونر را تصفیه و باز می‌کنند و همچنین رافع تصلب شرائین و ده‌ها مورد دیگر می‌باشند.

سردرد و زالودرمانی

بسیاری از سردردهای ناشی از غلبه خون که با افروختگی صورت همراه است با زالودرمانی درمان می‌شود. این سردرد به سردرد دموی معروف است. در سردردهایی
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 44
که غلبه خون مشخص است در همان ابتدای امر اقدام به انداختن زالو پشت گوش‌ها کنید. و در سردردهایی که اخلاط دیگر غالب‌اند ابتدا داروهای منضج و مسهل و پس از چند روز زالودرمانی را از پشت گوش شروع کنید.
سردردهای مربوط به فشارخون و یا سردردهای همراه با غلظت و کثیفی خون نیز با زالودرمانی تحت درمان قرار می‌گیرند. 10 عدد زالو متناسب با توان بیمار پشت هر گوش با رعایت بهداشت و نحوه مصرف زالو سردردهای با این مشخصات را به خوبی درمان می‌کند.

یرقان، غلبه صفرا، تلخی دهان، حالت تهوع صفراوی سوء هاضمه ناشی از غلبه صفرا، کبد چرب، ورم‌های کبدی تومورهای کبدی، سیروزها و تشنگی کبدی.

در علاج این بیماری نیز علاوه بر مصرف داروهای گیاهی مربوطه، زالودرمانی کاربرد مؤثر و قاطعی را دارد. زالوهای پشت گوش و روی کبد زیر دنده راست به میزان توان بیمار بسیار کارگشا و شفابخش است.

چنانچه یرقان در عین شدت بوده اما بیمار توان کافی دارد و شاید غلبه خون هم دارد علاوه بر مصرف داروهای ضد یرقان زالودرمانی به روش سکته‌های مغزی و قلبی را انجام دهد بسیار فایده خواهد دید. در بیماری کبد چرب و در چربی بالای خون و در پیشگیری از این نوع بیماری‌ها زالودرمانی کامل مانند سکته مغزی و قلبی یعنی 20 زالو پشت گوش‌ها و 20 زالو پشت دست‌ها و 20 زالو روی پاها با حفظ فواصل لازم که دستور آن ذکر شد ضروری است.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 45

نمایشی از انداختن زالو در پشت گوش‌ها از پشت سر. این کار علاوه بر رفع سکته مغزی، رافع سردرد، میگرن، سرگیجه، فشارخون، فراموشی و ده‌ها مورد دیگر است که در این تصویر برای درمان داء الثعلب انداخته شده است.

در علاج تومورهای کبدی چه خوش‌خیم و چه بدخیم ناحیه کبد و قسمتهای دیگر بدن را بنا بر تشخیص زالو می‌اندازیم.

در بیماری سنگ‌های صفراوی سیستم کامل زالودرمانی را انجام می‌دهیم، مگر آنکه بیمار توان خونگیری را نداشته باشد که در این صورت باید از حجامت استفاده کنیم و یا در صورت عدم توان به داروهای مربوطه اکتفا می‌کنیم.

سنگ‌های کلیوی

برای پیشگیری از تشکیل سنگ‌های کلیوی و کمک به علاج آن‌ها سیستم کامل زالودرمانی مانند سکته باید انجام پذیرد، اما تعداد زالوها چه در پشت گوش و چه در دست و چه در پاها باید توسط پزشک مسلط بر طب سنتی تعیین گردد.

بواسیر

در بیماری بواسیر زالودرمانی روی پاها به تعداد هر پا 10 عدد انجام می‌پذیرد. این ضرورت اول است. البته گاهی نیز خون‌درمانی با زالو باید حول‌وحوش محل بواسیر انجام گردد. در این صورت رگ‌های تغذیه‌کننده بواسیر تخلیه و پاکسازی می‌شود.
چنانچه بواسیر با غلبه خون همراه است انجام کامل زالودرمانی یعنی اضافه نمودن مرحله خونگیری از دست و پشت گوش‌ها نیز ضرورت می‌یابد. منتهی در این صورت می‌توانید ابتدا از پاها خون بگیرید، سپس پشت گوش و مرحله سوم روی دست‌ها
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 46
زالو بیاندازید. گاه ضرورت پیدا می‌کند که پس از انجام مرحله زالودرمانی روی دست‌ها، دوباره روی پاها را زالو بیاندازید، آن هم باید همراه با نظر پزشک متخصص گیاه‌درمانی انجام پذیرد.

سیاتیک

در بیماری سیاتیک زالودرمانی را روی پاها انجام دهید. بهتر است علاوه بر انگشت کوچک تا زیر قوزک بیرونی پا، دو سه عدد زالو زیر قوزک داخلی پا انداخته شود.

خارپاشنه

در بیماری خارپاشنه 20 عدد زالوی درشت متناسب با توانمندی بیمار به نسبت مساوی بر روی پاهای بیمار تقسیم می‌شود. سپس تا مدت 20 روز الی یک ماه با روغن کرچک یا ترکیبی از کرچک و تربانتین و زیتون هر شب محل خارپاشنه را مالش دهید. سپس دوباره زالودرمانی را تکرار کنید. اگر یک پا دچار خارپاشنه شده است 10 عدد زالو روی نیم‌دایره پاشنه نزدیکترین جا، به خارپاشنه بیندازید و با مالش روغن‌های مذکور 15 روز بعد خونگیری را تکرار کنید. اگر هر دو پا دچار خارپاشنه است روی پاشنه هر پا 10 عدد زالو بیاندازید و 25 روز بعد زالودرمانی را تکرار کنید.
پاکسازی 15 روزه با رژیم غذایی مناسب که در مبحث سکته مطرح گردید را بکار گیرید تا زودتر به هدف برسید. اگر خارپاشنه خفیف باشد یک بار و در غیر این صورت دو یا سه بار زالودرمانی، خارپاشنه را قطعا از بین می‌برد.

درد زانو

در زانودردها زالودرمانی را طبق تصویر زیر به این شکل انجام دهید.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 47
3 تا 4 عدد زالو را در نیمدایره زیر کشکک زانو بیندازید. سپس روی پاها زیر قوزک بیرونی پا نیز 3 عدد زالو بیندازید و 4 عدد زالو را در خط ما بین کشکک زانو تا مچ پا تقسیم کنید.
زانودرد، سفتی پشت زانوها، سردی و بی‌حسی پا و قسمت ران و ده‌ها مورد دیگر با این کار از میان می‌رود.

زانودرد همراه با سفتی قسمت داخلی محل خم و راست شدن پا

به تصویر توجه کنید.
در این صورت 3 تا 6 عدد زالو در قسمت پشت زانو در محل لولای پا بیندازید، 3 تا 6 عدد زیر کشکک پا، 3 عدد در ساق پا و 3 عدد زیر قوزک پا به فاصله یک سانتی‌متر از یکدیگر بچسبانید:
زالوها را نسبت به توان بیمار درشت‌تر انتخاب کنید و داروهای گیاهی همراه را فراموش نکنید.

سردی و بی‌حسی پا

بیمار از زانو به پایین احساس سردی می‌کند.
زالوها را در امتداد ساق پا و روی پاها به تعداد 10 عدد زالوی درشت برای هر پا بیندازید و با حفظ فاصله زمانی برای یک پا 15 روز و هر دو پا 25 روز 3 بار تکرار کنید.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 48

نقرس

برای درمان نقرس پشت انگشتان هر پا 10 عدد زالو بیندازید. 15 روز بعد زالودرمانی را تکرار و پشت انگشتان تا زیر قوزک پا را در نظر بگیرید. فاصله زالودرمانی برای هر پا 15 روز می‌باشد.

چربی خون، قند خون و اسید اوریک

همراه با رژیم غذایی 15 روزه پشت گوش‌ها هرکدام 10 عدد و با مصرف داروهای گیاهی 20 روز بعد روی دست‌ها و 20 روز پس از آن روی پاها زالو بیاندازید.

واریس

بهترین و قاطع‌ترین درمان برای واریس زالودرمانی است. محل انداختن زالوها به تجمع رگ‌های متورم شده بستگی دارد، زالوها را چند سانت پایین‌تر از محل تجمع رگ‌های متورم شده و روی رگ‌ها به تعداد 20 عدد در هر نوبت بیندازید.

ام. اس

همراه با داروهای دفع‌کننده گیاهی ضد سموم فلزی زالودرمانی را از گوش شروع کنید. هنگامی که نوبت به پاها می‌رسد نسبت به نیاز زالودرمانی را روی پاها تکرار کنید. زالودرمانی همراه با گیاهان دارویی و تجویزات طب سنتی در علاج این بیماری بسیار موفق بوده است.

کانگرن (قانقاریا)

در این بیماری زالودرمانی علاوه بر محل قانقاریا در مجموع بدن نیز اعمال می‌شود. خونگیری روی محل زخم و درد باید در فواصل کوتاه و به تعداد کم انجام شود. به عنوان مثال در یک مورد بسیار حاد هر روز 3 عدد زالو روی محل درد
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 49
انداخته شد و پس از بهبود نسبی فاصله خونگیری‌ها به یک روز در میان و بعد دو روز در میان و هفته‌ای یک بار و 15 روز و الی آخر رسید تا زمانی که بهبودی کامل حاصل آمد.

فلج و بیماری‌های استرخائی

عبارت از باطل شدن حس و حرکت در کل بدن یا قسمتی از آن. علامت آن در مزاج‌های بلغمی سفیدی صورت و رطوبت بینی و فراموشی و در برخی سایر علامات بلغم است. گرچه در بیماری استرخاء و زالودرمانی یک تناقض وجود دارد، آن‌گونه که برخی از اطباء طب سنتی خونگیری در حالت غلبه بلغم را منع می‌کنند، اما بلغم در بسیاری از مواقع صفرا و سودای سوخته و یا رسوب داده شده را محاصره کرده و مانع تجزیه آنها می‌شود. در این صورت زالودرمانی با کمک داروهای شکافنده بلغم محاصره را شکسته و باعث دفع اخلاط اضافی می‌گردد. بنابراین زالودرمانی در پشت گوش ضروری است و سپس روی دست و بعد از آن با توجه به شدت بیماری چند بار در بخش‌هایی از پا تکرار می‌شود. تعداد و دفعات زالو به توان بیمار و تشخیص پزشک مسلط بر طب سنتی بستگی دارد.

در درمان دمل و کورک استفاده از زالو زمان خاصی دارد. تا قبل از نضج و رسیدن دمل اقدام به خونگیری مناسب نیست، چون خون تمیز خارج و خون کثیف باقی می‌ماند مگر آنکه دمل یا کورک در ابتدای شکل گرفتن باشد. بهتر است پس از رسیدن دمل با داروهای رساننده زالودرمانی انجام شود تا خون کثیف همراه با خروج چرک‌ها خارج گردد در غیر این صورت ممکن است دمل سخت‌تر و دردناک‌تر سر بر آورد. این اشتباه بیشتر در مورد کسانی صادق است که می‌خواهند بدون

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 50

داروهای رساننده و بیشتر با زالودرمانی دمل یا کورک را از بین ببرند. البته برای دمل سر باز نکرده انداختن یک زالو روی آن و سپس گذاشتن زالوهای رساننده صحیح است. سوراخی که زالو ایجاد می‌کند باعث سریع‌تر عمل کردن داروهای رساننده می‌شود.

زالو می‌تواند همراه با داروهای تصفیه‌کننده خون و کبد بهترین علاج لک‌ها و جوش‌های صورت و تیرگی و کدورت و زمختی پوست باشد. گرفتن حجامت از بین دو کتف و چند روز بعد انداختن چند زالو زیر چانه و زیر آرواره و یا در کنار بینی دو طرف صورت و یا زالودرمانی که قبلا از آن بحث شد که در پشت گوش‌ها انجام می‌شود، خون کثیف را از صورت گرفته و خون شفاف را در پوست جاری می‌سازد که بهترین راه درمان است و زیبایی چشمگیری را برای بیمار به ارمغان خواهد آورد.

توجه کنید که جای نیش زالو چنانچه دستکاری نشود بعد از مدتی از میان خواهد رفت و جای هیچ‌گونه نگرانی نیست. البته گاه در افرادی که آلودگی خون شدیدی دارند جای زالوها دیرتر از بین می‌رود که این افراد باید خونگیری را روی همان موضع چند بار با زالو تکرار کنند تا خون تمیز شده و جای نیش زالوها زودتر از میان برود.

به ترتیب اولویت جای نیش زالو پشت گوشها و صورت و اندام‌های بالایی زودتر از میان می‌رود و روی پاها اطراف قوزک و نزدیک انگشتان دیرتر از میان خواهد رفت.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 51

اگزما

در بیماری اگزما زالوها را کنار زخم اگزما و روی زخم بیاندازید. در اگزمای انگشتان به هر دو انگشت یک زالوی متوسط کافی است و هر 15 روز یک بار زالودرمانی را تکرار کنید.
چنانچه همراه با زالودرمانی از داروهای گیاهی منضج و مسهل سودا استفاده کنید اگزما به کلی ریشه‌کن می‌شود. پزوریاسیس یا اگزمای منتشر و اگزمای پوسته انداز (قوبا) به بهترین شکل ممکن با زالودرمانی و داروهای گیاهی علاج می‌گردد.

احتباس حیض و بیماری‌های رحم

در بیماری‌های رحم اکثر مواقع استفاده از زالو روی پاها مفید و مؤثر است و باعث ریزش حیض می‌شود. علاوه بر آن خون‌های کثیف که از طریق رحم دفع نشده و بدن را مسموم ساخته به وسیله زالودرمانی تصفیه می‌شود.

در بیماری فیبروم نیازی به زالودرمانی نیست مگر آنکه بخواهیم مسیر خون را از رحم به جانب دیگری منحرف کنیم. داروهای گیاهی در بسیاری از موارد طی یک دوره 3 ماهه یا 6 ماهه این بیماری را بطور کامل درمان می‌کند.

مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 52

رگ‌زنی (فصد)

اشاره

رگ زدن از میان 3 روش خون‌درمانی در طب سنتی نوعی خارج کردن اضافات خون در رگ‌هاست که براساس تشخیص پزشک مبنی بر شناسایی جایی که مواد خلطی مزاحم انباشته شده و باعث رنجوری شده‌اند انجام می‌پذیرد. در مورد افرادی نیز که به خاطر افزایش و غلبه خون مستعد دریافت بیماری‌های گوناگون شده‌اند انجام می‌پذیرد.
بسیاری از بیماری‌هایی که از طریق زالودرمانی درمان می‌شوند، بوسیله رگ‌زنی یا فصد نیز مداوا می‌شوند. سیاتیک، نقرس، درد مفاصل، واریس و پارگی مویرگ‌های شش‌ها و سکته و صرع و مالیخولیا و بواسیر و ده‌ها بیماری دیگر به وسیله رگ‌زنی علاج می‌شوند.
شاید نتوان به درستی میان دو شیوه زالودرمانی و فصد مقایسه به عمل آورد. تنها امتیاز زالو وجود ماده مؤثره ضد انعقادی در بزاق دهان این جانور است.
نکته مهم این است که در بسیاری از موارد باید مزاج بیمار تخلیه گردد، آنگاه اقدام به رگ‌زنی نمود. یا در مواردی باید خلط حاکم بر جسم بیمار را پخته و آماده دفع نمود، سپس اقدام به رگ‌زنی کرد، چه در غیر این صورت مقداری از خلط فاسد در اثر رگ زدن رقیق شده و به جای سکون در یک جا، به سراسر بدن و مناطق مجاور جاری شده و باعث تشدید بیماری گردد. در این صورت پزشک ناچار است رگ زدن را به دفعات تکرار کند تا مقدار زیادی از خلط مزاحم را دفع کند.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 53
اینکه برخی از افراد با انجام یکی دو بار رگ زدن باز اظهار ناراحتی می‌کنند به همین دلیل است.
گاه لازم است در رگ زدن مقداری خون همراه با خلط در بدن باقی گذاشت تا توان بیمار برای رگ زدن بعدی حفظ گردد.
در موارد گوناگونی باید جانب احتیاط را رعایت کرده و از رگ زدن پرهیز نمود.
مثلا در هنگام قی کردن (استفراغ) و بعد از آن نباید رگ زدن صورت پذیرد.
زنان باردار باید از رگ زدن اجتناب ورزند چرا که ممکن است باعث مرگ جنین گردد. البته در مواردی که چاره‌ای جز رگ زدن نیست زنان باردار نیز باید مورد عمل قرار گیرند.
در حالت عادت ماهانه نیز بهتر است از رگ زدن پرهیز شود مگر در مواردی که غلبه خون در حدی است که بیم خطری برای بیمار می‌رود.
هنگام غلبه خون و افزایش آن فصد کردن ضروری است و زیانی در بر

ندارد. در موارد غلبه سودا نیز پس از آنکه اسهال سوداوی به حال بیمار سودی نبخشید، رگ زدن بلامانع است.
اگر افرادی پیدا شوند که خلطهای مزاحم در بدنشان بسیار زیاد و گسترده است، رگ زدن باعث بهبود آنها نخواهد شد بخصوص اگر این خلطها خام و ناپخته باشند.
ابتدا باید به تخلیه اخلاط بیمار پرداخت، سپس باقیمانده خلط را به وسیله فصد بیرون کشید.
در مواردی که بیمار دچار تب است، بخصوص تب‌های عفونی، باید از رگ زدن اجتناب ورزید. مگر آنکه در هنگام تب‌های غیر عفونی، به مقدار کم خون گرفته شود، و رگ زدن بعدی پس از نابودی تب صورت پذیرد.
پس در هنگام تب و لرز شدید هم باید هیچ‌گاه اقدام به فصد نشود.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 54
هنگام رگ زدن چنانچه پوست بیرنگ یا صورتی کم‌رنگ شده است از رگ زدن باید دست برداشت، همین طور در حالتی که خون رقیق است و بسیار صورتی رنگ، باید رگ زدن را متوقف و خون را بند آورد.
افرادی که دچار کم‌خونی شدید هستند نباید رگ بزنند، مگر آنکه مدتی تحت رژیم تقویتی خونساز باشد که درعین‌حال باعث کثیفی خون نشوند. مثلا خوردن جگر و تخم‌مرغ و گوشت بسیار باعث تقویت خون می‌شود اما خلطهای فاسد زیادی به همراه خواهد داشت. تقویت خون با سبزی‌ها و سوپ‌های سبزی و آلوی بخارا و گزنه و غیره در عین خونسازی، خون صالح و پسندیده ایجاد می‌کند.
در حالت سیری و انباشتگی شکم نباید فصد کرد. همین‌طور کسانی که دچار نارحتی معده و امتلاء و دل‌به‌هم‌خوردگی می‌باشند، در آن حالت نباید رگ بزنند بلکه ابتدا باید موارد فوق با داروهای مناسب دفع گردند.
در حالت گرسنگی شدید نیز رگ زدن چندان مناسب نیست.
پس از رگ زدن خوردن مایعات با کمی شیرینی، شربت سرکه شیره انگور، عصاره جو با شکر، غذاهای لطیف و رقیق در همین ردیف مناسب است. تا 24 ساعت مصرف جگر، تخم‌مرغ، ترشی، عسل و خرما پس از هر نوع خونگیری جایز نمی‌باشد.
افرادی که دچار بیماری‌های فکری مانند وسواس، جنون و مالیخولیا هستند، باید شب‌هنگام فصد شوند و نباید زیاده از حد از آنان خون گرفت.
در افراد کهنسال که شکستگی در آنها به وضوح دیده شده و بسیار ناتوان هستند رگ زدن باید بسیار با احتیاط و فقط در صورت ناچاری صورت پذیرد.
در رگ زدن بیشتر باید وریدها را نیشتر زد چرا که شریان‌ها در معرض خطر خونریزی شدید قرار می‌گیرند، مگر آنکه ابزار پیشگیری از خونریزی

به طور کامل در دسترس باشد.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 55

رگ‌هایی که در عمل فصد نیشتر زده می‌شوند: رگ‌های دست

1- قیفال ورید راسی
2- رگ چهار اندام ورید زند اسفلی میانی
3- باسلیق ورید باسلیق
4- حبل الذراع ورید راسی فرعی
5- اسیلم وریدهای پشت دستی
6- ورید زیر بغل ورید زیر بغلی شاخه‌ای از باسلیق
اگر به شاخه‌های این وریدها دقت کنید، متوجه می‌شوید که استفاده از زالو بر پشت دست بر همه این رگ‌ها به میزان قابل توجهی اثر می‌گذارد. گویی هر 6 ورید در یک زمان فصد شده است.

رگ‌های پا

1- رگ عرق النساء (سیاتیک)

از سه جانب می‌توان این رگ را برید:
نزدیک قوزک پا به طرف خارج بدن
زیر قوزک پا
بالای قوزک پا از سرین تا قوزک
قبل از رگ زدن بهتر است بیمار بدن خود را پاکیزه کند یا حد اقل منطقه خونگیری را شستشو دهد و ضد عفونی نماید. بالای محل خونگیری باید بسته شود تا رگ نمایان گردد. بهتر است از کمر تا پایین کاملا مالش داده شود تا رگ‌ها آماده دفع گردند.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 56
چنانچه در برخی از افراد رگ نمایان نشد، شاخه‌ای از آن را میان انگشت کوچک می‌زنند.
زدن این رگ باعث تخفیف قابل توجه درد سیاتیک می‌شود و یا به کلی آن را از بین می‌برد و درعین‌حال برای تخفیف نقرس و بیماری پاغر[6] مفید است.

2- صافن

رگی است که در طرف داخلی قوزک پا و قدری نمایان‌تر از رگ سیاتیک است.
زدن این رگ باعث تخلیه اندام‌های پایین کبد می‌شود.
در همین روش مانند رگ سیاتیک باعث از میان رفتن درد عرق النساء می‌شود.
البته برخی را عقیده بر این است که زدن رگ سیاتیک از هر رگی در از بین بردن درد سیاتیک مؤثرتر است.
بریدن رگ صافن در پهنا و به صورت مورب انجام می‌گیرد.

3- ورید رکبی

رگی است در کنار و در مسیر رگ صافن.
زدن این رگ در تخفیف درد مقعد و بواسیر و ریزش دادن حیض از رگ صافن مؤثرتر است.

4- رگ عقبی پاشنه پا

این رگ نیز همان مسیر صافن را طی می‌کند.
خونگیری از رگ‌های پا بطور کلی برای معالجه کلیه بیماری‌هایی که از بالا به پایین بدن نزول می‌کند مفید است. خون بسیاری از مواد زائد خود را در پا بر جای
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 57
می‌گذارد، به تدریج که تحرک انسان کاستی می‌پذیرد، حرکت خون بخصوص در پا کندی می‌پذیرد و می‌گندد و غلیظ و مسموم می‌شود.
خواب رفتن سر انگشتان پا، نقرس، اورام پا، سیاتیک، زانودرد، واریس، قانقاریا، اگزما و خارش‌های پوستی، داء الفیل، خارپاشنه و بسیاری از ناراحتی‌های دیگر بوسیله خون‌گیری از رگ‌های پا علاج می‌شود.
توجه کنید که در خونگیری از پا بطور موقت بیمار مقداری از توان خویش را از دست می‌دهد که البته جبران می‌شود و به وجهی نیکوتر و فعال‌تر و سالم‌تر به جریان خون در پاها کمک خواهد شد.
بیماری‌های سودایی مانند اگزما و صفراوی مانند کهیر نیز با خونگیری از رگ‌های پا کاهش می‌یابند.

رگ‌های سر

1- وداج‌ها
2- وریدها
3- شریان‌ها
4- ورید پیشانی که از بین دو ابرو برآمده است.
5- ورید بالای پیشانی این رگ و رگ قبلی هر دو در بخش گیجگاه پخش می‌شوند.
6- وریدهای محل ریزش اشک تعداد آن‌ها دوتا است.
7- رگ‌های کوچکی که در قسمت بالای پشت گوش و خط موها قرار دارند.
8- رگی در کناره بینی
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 58
خونگیری از رگ‌های سر برای بیماری‌هایی مانند آسم، نفس‌تنگی، گرفتگی صدا، اوران حنجره، ذات الریه، ناراحتی‌های طحال، سردردها بعضی از گوش‌دردها، کک و مک، لک‌های صورت، جوش و خارش‌های بینی، سرگیجه، سنگینی و دوار سر، تومورهای مغزی همراه با غلبه خون، سکته‌های مغزی و قلبی و بسیاری موارد دیگر مفید است.
9- رگ زیر زبان: برای ناراحتی‌های زبان و حالت خفگی و ورم لوزه‌ها مفید است.
10- رگ‌های واقع در زیر استخوان برجسته گوش که تا نزدیکی گودی گردن کشیدگی نمایانی دارند.
11- رگی در نزدیکی موهای زیر لب پایین و بالای زنخ: جهت دفع بوی دهان.
12- رگ لثه: برای معالجه ناراحتی سر معده از آن خون می‌گیرند. رگ‌های فوق همگی از جمله وریدها هستند.
زدن شریان واقع در پشت گوش برای پیشگیری از آب‌مروارید و ناراحتی‌های دیگر چشم مفید است. همچنین رافع سردردهای مزمن می‌باشد.

رگ‌های شکم

دو رگ یکی در بالای طحال و دیگری بالای کبد قرار دارد. کبد در طرف راست بدن است و زدن رگ بالای آن از روی شکم رافع بیماری‌های کبدی از جمله استسقاست.
رگ واقع در بالای طحال در سمت چپ برای کلیه بیماری‌های طحال با تشخیص پزشک مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج2، ص: 59

گرچه هرکدام از شیوه‌های فوق در مواقعی تنها راه منحصربه‌فرد بوده و به عبارت دیگر نمی‌توان به جای رگ زدن، حجامت کرد و یا زالو نمی‌تواند جای حجامت را بگیرد اما در مجموع و در یک مقیاس کلی که در اکثر مواقع چنین است، در خونگیری‌ها زالودرمانی از شیوه‌های دیگر مؤثرتر بوده و از این لحاظ حجامت از لحاظ جنبه پیشگیری نظیر ندارد.
اینک که کتاب خون‌درمانی را به حول و قوه الهی به پایان می‌بریم، نکته‌ای حائز اهمیت را گوشزد کرده و امیدواریم پویندگان توجه کنند:
خون‌درمانی یکی از پایه‌های محکم و یکی از شیوه‌های اساسی درمان و علاج دردها و بیماری‌هاست. چه در پیشگیری و چه در علاج هرگز درمان‌ها بدون خون درمانی کامل نخواهد شد. طب جدید متأسفانه از اهمیت این فن غافل بوده است.
پزشکان و محققان دلسوز باید به این مهم توجه شایان مبذول دارند و خون‌درمانی را به عنوان یکی از شیوه‌های موفق طب ایرانی، اسلامی، کشور عزیزمان مطرح کرده و آن را از پیرایه‌های قرن حاضر پاک کنند، با تحقیق و بررسی عالمانه نقاط قوت آن را برشمارند و نقاط ضعف آن را تقویت نمایند. متأسفانه طب وارداتی غربی با کم‌رنگ جلوه دادن خون‌درمانی ایرانیان ضربات جبران‌ناپذیری به طب سنتی کشورمان وارد آورد و از این رهگذر شوم جان بسیاری از مردم و بیماران در یک صد سال گذشته در معرض مرگ و نیستی قرار گرفت و رنج و الم بسیاری از مردم ادامه یافت و سیطره بیماری‌های خانمان‌سوزی چون سکته و سرطان و غیره بر کانون‌های گرم خانواده‌ها

گسترده شد. حال که اشتباهات طب جدید یکی پس از دیگری برملا می‌شود و ابرهای تیره و تار از مقابل خورشید درخشان طب ملی کشورمان کم‌کم به کنار می‌روند بر همه اندیشمندان و آزاداندیشان کشورمان است که جان‌مایه‌های طب ملی اسلامی کشورمان را در معرض تحقیق و کاربرد جهانیان قرار داده و از جمله خون درمانی را به عنوان برگی از افتخارات ایرانیان در کتاب پزشکی جهان رقم بزنند.
ان شاء ا ...
و السلام
چاپ دوم- فروردین‌ماه 1386
سید محمد موسوی

منابع و مآخذ

قانون: تألیف ابن سینا
قرابادین: تألیف سید محمد حسین عقیلی خراسانی
دست‌نوشته‌های خطّی
حجامت: تألیف حسین خیراندیش

1- زالودرمانی
2- شربت‌ها
3- درمان قطعی سردردها و سکته‌های قلبی و مغزی
4- بیماری‌های دستگاه گوارش و کبد
5- بیماری‌های زنان
6- بیماری‌های مردان
7- عوارض داروهای گیاهی
8- علاج سرطان
9- بیماری‌های کلیه و مجاری ادرار
10- بیماری‌های استخوان و مفاصل
11- زیبایی و علاج بیماری‌های پوست
12- بیماری‌های معده و امعاء
[7]

---

[1] (1)- تنقیه کردن
[2] (2)- استفراغ کردن
[3] (1)- در روایات درد هفتم از قلم افتاده و به محدثین نرسیده است.
[4] (2)- برای اطلاع بیشتر از احادیث اسلامی در مورد حجامت به کتاب حجامت از دیدگاه اسلام تألیف دانشمند محترم آقای حسین خیراندیش مراجعه فرمائید.
[5] (1)- داروهای علاج سکته در یکی از کتاب‌های مجموعه پیک شفا بطور مفصل توضیح داده شده است.
[6] (1)- پاغر: مانند پای فیل، پای انسان کلفت و متورم می‌شود.
[7] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 3

تقدیم نامه

پرشکوه‌ترین نرمش قهرمانانه تاریخ با صبر سینه‌سوز مردی از تبار پیامبر، شکست ظاهری حق‌جویان را به پیروزی ابدی مبدل ساخت.
حسن این امام همام سرانجام با پاره‌های جگر خویش شالوده سقوط اهریمن خونخوار زمان را در نینوای حسینی پایه‌گذاری نمود.
تو گویی دست مردانه حسن بود که در عاشورا بر شمشیر عاشقان می‌فشرد و نقاب از چهره کریه زورمداران خونخوار تاریخ بر می‌داشت.
سید محمّد موسوی
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 5

فهرست مطالب

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 11

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 12

سال‌ها دل در گرو صهبا بودرونق میکده از درس و دعای ما بود
زالودرمانی یک تجربه تاریخی و یک دانش کهن است که ایرانیان مهارت بالایی در بکارگیری آن داشته‌اند. درمان به وسیله زالو قطعا یکی از اسرار طول عمر است که تمدن جدید تا این اواخر از آن غافل مانده بود.
تأثیر شگفتی که زالودرمانی در علاج بیماری‌ها دارد به راستی اعجاب‌آور است.
ما در چند دهه اخیر کوشیدیم تا با به رخ کشیدن هنر ایرانیان و پیشرفت‌های عظیمی که در علاج بیماری‌ها توسط زالو داشته‌اند، محافل پزشکی جهان را تحت تأثیر قرار دهیم امّا همواره از مخالفت‌ها و بی‌مهری‌های مسئولین کشورمان در این زمینه ناخرسند بوده و به درستی نمی‌دانیم چرا با این پدیده نوظهور علمی جهان که بر ستون‌های علم و دانش پیشینیان ما بنا نهاده شده مخالفت می‌ورزند.
برخی از پزشکان متخصص در علاج سرطان نسبت به زالودرمانی و یافته‌های جدید تجربی آن‌چنان بی‌اعتنا هستند که گویی زالو و زالودرمانی هرگز در علاج بیماری‌ها تأثیری نداشته و ندارد.
بیماری داشتم که دچار نوعی سرطان زیر قوزک پا بود و زخم ایجاد شده در پایش چون حفره‌ای جا باز کرده بود که تخم مرغ کوچکی در عمق آن جا می‌گرفت، زخمی چرکین که دائما عفونت از آن تراوش می‌کرد و بتدریج حفره پا عمیق‌تر می‌گردید. تمامی درمان‌های شیمیایی و جراحی و پرتودرمانی اثری نبخشیده بود. بیمار که جوانی بود متعهد به اداره چند خواهر و برادر ناامید شده و پزشکان گفته بودند باید پایش قطع شود. وقتی این جوان مراجعه کرد و شرح حال خود را بازگو نمود به او اطمینان دادم که صددرصد شاهد بهبودی را در آغوش خواهد کشید. یک سال بود که درمان را متوقف کرده و حاضر به قطع پای خویش نمی‌شد. کمتر از یک سال تحت زالودرمانی و گیاه‌درمانی قرار
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 16
گرفت و زخم به تدریج خوب شد و حفره عفونی پا از گوشت و پی سالم پر گردید. او برای حصول اطمینان به پزشکان قبلی خود مراجعه کرد تا با عکس و آزمایش از بهبودی خود اطمینان حاصل کند. جواب آزمایش بسیار خوب بود و به او گفته بودند که دیگر هیچ آثاری از سلول‌های بدخیم سرطانی در شما وجود ندارد. امّا نکته جالبی که ما این داستان را به خاطر آن نقل کردیم این بود که هیچ کدام از پزشکان قبلی او حتّی یک سؤال نکرده بودند که شما با چه روشی درمان شدید؟ این برخورد هم برای بیمار

و هم برای ما بسیار تعجب برانگیز بود.
شاید برخی از پزشکان تحصیل کرده ما روحیه تحقیق و نوآوری را در فنون پزشکی به باد فراموشی سپرده‌اند و صرفا یک روش تقلیدی را در علاج بیماری‌ها به کار می‌گیرند که طب غربی به آنان القا می‌کند و دیگر هیچ !
بارها شاهد برخوردهای عجیب و غریب دست‌اندرکاران امور پزشکی کشورمان بوده‌ایم که در مقابل نمونه‌ها و مستندات اثبات شده درمان بیماری‌ها بوسیله گیاهان دارویی منطبق بر طب ایرانی و زالودرمانی عکس العمل‌های منفی از خود نشان می‌دهند.
لبخندهای تحقیرآمیز آنان این باور را در ما تقویت می‌کرد که برخی از دوستان پزشک تجربیات گرانبهای متخصصین طب ایرانی را که اتفاقا مستند به مدارک پزشکی شفا یافتگان می‌باشد به پشیزی نمی‌خرند. حصار سخت علم‌زدگی آن هم فقط در چهارچوب طب غربی همیشه مانع از نگرش صحیح و منطقی به یافته‌ها و تجربیات متخصصین طب ایرانی شده است. برخوردها برای ما یادآور تلخی‌های بسیار است. مشاهده مرگ بسیاری از پیران و جوانان مبتلا به بیماری‌های صعب العلاج ما را بر آن می‌دارد که تلاش‌های خود را برای نهادینه کردن فرهنگ طب گیاهی و سنتی کشورمان صد چندان کنیم. برای ما باعث تأسف است که کشورمان دارای 90% گیاهان دارویی مفید با بهترین کیفیت است ولی باور غلط برخی از تحصیل کرده‌های علوم غربی مردم را به سمت و سوی مصرف شربت‌ها و قرص‌های شیمیایی سوق می‌دهد. درمان که نمی‌شوند هیچ بلکه ده‌ها عوارض
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 17
منفی دامن آنان را فرامی‌گیرد. چرا سکته‌های قلبی و مغزی باید زندگی را به کام هزاران هموطن ایرانی در شهرهای مختلف و حتی مناطق مجاور دریای خزر تلخ کند حال آنکه زالوها که بهترین و مؤثرترین علاج سکته‌های مغزی و قلبی هستند زیر پای آنان له می‌شود و یا با سموم آفت‌کش برنج از میان می‌رود.
این مقدمه را هشداری جدی تلقی کنید شاید مسئولین پزشکی و سلامت جامعه ما روزی به خود بیایند و به جای تقلید کورکورانه از غرب از دل خاک وطن با گیاهان دارویی و زالوها و حجامت‌ها و از همه مهمتر علوم ارزشمند پزشکی کهن کشورمان علاج همه بیماری‌ها را یافته و دست در دست هم به یاری دردمندان بشتابند.
سید محمد موسوی
رئیس مؤسسه تحقیقاتی و پژوهشی طب سنتی پیک شفا
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 19

کسانی که می‌خواهند علم زالودرمانی را فراگیرند و از این طریق به بیماران خدمت کنند، لازم است مبحث مزاج‌شناسی از مبانی طب پایه را بدانند چرا که زالودرمانی ابزاری برای تعادل بخشیدن به اخلاط بدن و در حقیقت یک پاکسازی برای دفع اخلاط اضافی و غیر طبیعی می‌باشد تا سوء مزاج بیمار به مزاج طبیعی باز گردد. برای رسیدن به این هدف باید طبیب بداند که مزاج بیماری و مزاج اصلی بیمار و مزاج داروها و مزاج محیط زیست بیمار چیست و زالودرمانی در جمع و تفریق این چهار مزاج که گفتیم مزاج بیمار را چگونه به مزاج طبیعی تبدیل می‌کند؟ یعنی در حقیقت مزاجی که بیمار قبل از دچار شدن به بیماری و در دوران سلامت صاحب آن مزاج بوده است. آن مزاج دوران سلامت، مزاج طبیعی شخص بوده و تفاوت آن با وضع فعلی بیمار در طبیعی و غیر طبیعی بودن آن است.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 20

چند نمودار ساده امّا دارای نکات فنّی، پیچیده و مهم ما را به فهم این مطلب نزدیک می‌کند، امّا قبل از آن یک بحث کوتاه برای تعریف مزاج و اخلاط حاصل از آن داریم و از این نکته شروع می‌کنیم که همه مواد موجود در طبیعت و همه محسوسات عالم از عناصر چهارگانه بوجود آمده‌اند. این عناصر ذاتا دارای مزاج خاص خود هستند که در اثر آمیزش و کنش و واکنش بین آن‌ها مزاج‌ها بوجود می‌آیند. این عناصر اوّلیه که بسیط و غیر قابل تقسیم هستند «ارکان» نامیده می‌شود. این «عناصر» یا «ارکان» عبارتند از:

1. آتش دارای مزاج گرم و خشک
2. هوا دارای مزاج گرم و تر
3. آب دارای مزاج سرد و تر
4. خاک دارای مزاج سرد و خشک

پس عناصر اصلی عالم محسوسات دارای مزاج خاص خود می‌باشد و همه مزاج‌ها از ترکیب و فعل و انفعالات این چهار عنصر ایجاد می‌شوند. بنابراین هر شیئی در جهان هستی ناچار در این نمودار گنجانده و از لحاظ مزاجی تعریف می‌شود:

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 21

هرچه به خانه چهارم نزدیک‌تر شود صعود به بالاترین حد است. بیشتر سموم قتاله در خانه‌های سوم تا چهارم قرار می‌گیرند. مثلا سم مارهای خطرناک که به درجه چهارم از لحاظ گرمی می‌رسند در آن واحد انسان را هلاک می‌کنند. همینطور از لحاظ سردی اشیائی که در خانه سوم تا چهارم

هستند مانند کافور از جمله سموم بشمار می‌آیند. اغلب غذاهای معمول از لحاظ گرمی و سردی و تری و خشکی در حوالی خانه‌های اول و دوم جای می‌گیرند. معمولا داروهای گیاهی که از لحاظ مزاجی در ردیف‌های اول و دوم هستند بدون عوارض جانبی منفی بوده و با داروهای شیمیایی مانند قرص‌ها و شربت‌ها ترکیب نمی‌شوند. برخی از اطباء بدون آگاهی بیمارانی را که تحت درمان با داروهای شیمی‌درمانی و پرتودرمانی هستند از مصرف داروهای گیاهی می‌ترسانند. حال آنکه داروهای معروف گیاهی که اکنون مورد مصرف عامه مردم می‌باشد داروهای غذایی یا غذاهای دارویی هستند یعنی در حوالی خانه اول و دوم می‌باشند و برای بیماران تحت درمان شیمی‌درمانی هیچ ضرری ندارند. حتی برعکس کسانی که تحت درمان شیمی‌درمانی هستند اگر از داروهای گیاهی مخصوص استفاده کنند بهترین نتیجه را از شیمی‌درمانی می‌گیرند و به مقدار زیاد از عوارض شیمی‌درمانی کاسته خواهد شد.

هر خانه خود به سه قسمت تقسیم می‌شود بنام اول و دوم و سوم، مثلا خانه دوم به سه قسمت تقسیم می‌شود. اگر می‌گویند فلان شیء یا فلان دارو در آخر دوم گرم است یعنی در درجه دوم گرم است و این گرما در قسمت سوم خانه دوم است و اگر کمی گرمتر شود وارد خانه یا درجه سوم خواهد شد. این تقسیم‌بندی در مورد خشکی و تری عناصر نیز صادق است.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 22

این مزاج‌ها در رابطه با داروها در قیاس با انسان تعریف می‌شوند که بطور کلّی می‌توان آن‌ها را به دو دسته تقسیم کرد:

1. مزاج پایدار

2. مزاج سست

یعنی بعضی از داروها که پس از فعل و انفعالات «ارکان» بوجود آمده‌اند آن‌چنان مزاج پایداری دارند که وقتی وارد بدن انسان می‌شوند، تجزیه نمی‌شوند تا زمانی که مزاج انسان را تحت تأثیر قرار داده و آن را مانند خود کنند.

امّا بعضی از داروها دارای مزاج سست هستند. پس بدن آن‌ها را تجزیه کرده و بر اساس نیاز از آن‌ها جذب می‌کند امّا مانع تأثیر ذاتی آن‌ها بر بدن می‌شود.

تا اینجا مطالب را به‌خاطر بسپارید و به نکته زیر توجه کنید:

گفتیم از ترکیب و کنش و واکنش ارکان مزاج‌ها پدیدار می‌شوند و همه مخلوقات عالم را شامل می‌شود. غذا و هر چیزی که وارد بدن می‌شود، مزاج ویژه خود را با مزاج ویژه انسان درگیر می‌سازد و از واکنش و فعل و انفعال آن‌ها با بدن انسان اخلاط بوجود می‌آیند که این خلطها غذای بدن

را تشکیل می‌دهند. این غذاهای حاصل (خلطها) نیز از قانون مزاج‌ها خارج نیستند بالاخره یا گرم و خشک، یا گرم و تر، یا سرد و خشک و الی آخر می‌باشند، نیاز بدن بوسیله آن‌ها تأمین می‌شود و در بخش‌های مختلف بدن چهار بار هضم شده و جذب می‌شوند. فضولات حاصل از سوخت و ساز (هضم و جذب) آنها بوسیله اندام‌های دفعی بدن گرفته و دفع می‌شوند و نتیجه آن اعتدال مزاج انسان است، اضافات خلطها نیز تا انسان سالم است طبیعی بوده و به آن خلط طبیعی می‌گویند. امّا اگر روزگاری خلطهای اضافی از حد گذشته و بدن انسان را به‌سوی یکی از آن خلطها کشاندند، بتدریج این بستر و زمینه غیر طبیعی بیماری را بر کالبد انسان مسلط می‌کند.

حال به مبحث قبلی که به خاطر سپردید باز گردیم:

اگر مزاج بیماری در اثر مصرف غذاها و یا داروهای دارای مزاج پایدار به گونه‌ای عمیق و ریشه‌دار بدن را به سوی خود کشانده و اتفاقا سال‌ها نیز بر آن گذشته باشد، طبیب یک برنامه درازمدت و اساسی را برای درمان در نظر می‌گیرد که بتواند با تکیه بر آن، مزاج غیر طبیعی امّا پایدار بیمار را به مزاج طبیعی باز گرداند. بنابراین لازم است داروهای دارای مزاج پایدار را با همه ریزه‌کاری‌ها و با استفاده از تجربیات خود بکار گیرد تا مزاج پایدار این داروها بتدریج مزاج بیمار را به سمت اعتدال بکشاند و بیمار شفا یابد.

زالو در ایجاد این تعادل چه نقشی می‌تواند بر عهده گیرد؟!

ابتدا اثرات زالودرمانی را دسته‌بندی می‌کنم:

1. زالو گرمای عفن و دم‌کرده و خفقان حاکم بر عضو بحران‌زده را با نسیم خنک آنزیم‌های خود بهاری می‌کند.
2. گدارهای بسته را باز می‌کند و مواد مؤثره دارو را به مقصد می‌رساند.
3. داروهای دارای مزاج پایدار را در بدن بیمار بطور مستحکم و عمیق تا منطقه هضم چهارم جایگزین سوء مزاج می‌کند.
4. خون اضافی را از بدن خارج و فشار بر ماهیچه‌های قلب و دیگر اعضای رئیسه و غیر رئیسه بدن را کاهش می‌دهد.
5. غلظت و چربی و چسبندگی خون را از میان می‌برد.
6. سلول‌های نو ایجاد می‌کند که جوان و فعال می‌باشند و در نتیجه با فعل و انفعالات دیگر یک نوع نشاط و سرحالی برای بیمار به ارمغان می‌آورد.

این مطالب به تعدادی از اثرات زالودرمانی اشاره می‌کند، گو اینکه ما رموز دیگری را در استفاده از زالو کشف کرده‌ایم، امّا فعلا در حدّ تخصصی که در این کتاب برای عموم مردم و دانش‌پژوهان در نظر گرفته‌ایم کافی است. بنابراین زمان زالودرمانی، مکان آن،

مقدار و تعداد آن همه و همه بستگی به میزان سوء مزاج، نوع آن و پایدار یا سست بودن بیماری و نیز به نوع دارو و پایدار یا سست بودن مزاج دارو و مزاجی که اقدامات پزشکی در بیمار ایجاد کرده بستگی دارد، بعنوان مثال اگر بیماری دچار زخم خبیث مانند زخم قانقاریا یا سرطان ظاهری اعضای بدن شده است شما بدنبال مزاج پایدار علیه بیماری هستید یا مزاج ناپایدار و سست؟ پر واضح است که دنبال مزاج پایدار علیه بیماری هستید. اگر دنبال مزاج ناپایدار باشید و به یکباره مقدار زیادی از بیمار خون بکشید، بیمار ناتوان می‌شود و تا مدّتی دیگر نمی‌توانید از وی خون بگیرید و از طرف دیگر چون زالودرمانی شدید بوده عملیات کنش و واکنشی بدن شدیدا تحریک شده و بطور موقت یک مزاج سست امّا قوی را علیه خونگیری بوجود می‌آورد. در عین حال چون تا مدّتی قادر به خونگیری نیستید و بزاق دهان زالو در اثر واکنش بدن از بین رفته، سلول‌های بدجنس شروع به رشد و تکثیر می‌کنند. امّا اگر هر روز و با تعداد کم حتی یک عدد در روز زالودرمانی کنید، میزان بزاق زالو در بدن افزایش می‌یابد و ایجاد پایداری در خون و بدن می‌کند و در نتیجه روز به روز سلول‌های بدجنس از بین رفته و بیمار روز به روز بهتر شده و شفا می‌یابد، آنگاه بر اساس میزان بهبودی فواصل زالودرمانی را دو روز یکبار و بعد سه روز و همینطور فواصل را زیاد می‌کنیم تا زمانی که بیمار به جامعه سالم باز گردد. گو اینکه این بهبودی و علاج چند ماه یا بیشتر بدست آمده باشد، امّا دست آخر بیماری خطرناکی چون سرطان از میان رفته و بیمار از مرگ حتمی نجات پیدا می‌کند. در مقایسه با درمان طب اروپائی که شامل عمل جراحی و شیمی‌درمانی و پرتودرمانی و پیوند مغز استخوان و سرانجام مرگ است این روش همچون ماه من تا ماه گردون و تفاوت آن از زمین تا آسمان است.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 25

زالو چیست؟

زالوها کرم‌های حلقوی هستند که به کرم‌های خاکی شباهت دارند ولی از لحاظ آناتومی بسیار متفاوت می‌باشند. بدن زالوها به 34 بخش تقسیم می‌شود، با مکنده‌های قوی که در قسمت جلو (دهان) و در قسمت عقب قرار دارد. معمولا زالوها سه فک یا دندان دارند.
دندان یا فک زالو بسیار شبیهY انگلیسی است. برخی زالوها فک یا دندان ندارند به جای آن برآمدگی سوزن مانندی به نام خرطوم دارند که آن را وارد بدن میزبان کرده و خون را مکیده و آنزیم ضد لخته در بدن میزبان تزریق می‌کنند.
زالوهایی نیز هستند که طعمه خود را می‌بلعند. زالوها قادر به درک نور، بو، صدا، گرما و ارتعاش و لمس کردن می‌باشند. زالوها برای هضم خون یک نوع باکتری ترشح می‌کنند که همین باکتری باعث از بین رفتن سایر باکتری‌ها می‌شود، در نتیجه از فاسد شدن خون مکیده شده جلوگیری می‌کنند.
تولید مثل بسیاری از زالوها بدین ترتیب است:
هر زالو دارای اندام‌های جنسی نر و ماده است ولی برای جفت‌گیری باید دو زالو به هم بچسبند و هرکدام نرینه خود را به مادینه دیگری برساند، سپس هر دو بارور می‌شوند، زالوهای تولید شده در ماده‌ای ژله‌مانند از زالو جدا شده و به محیط اطراف می‌چسبند. پس از آن به صورت کرم‌های ریز ظاهر می‌شوند. زالوها پس از یکی دو بار زایمان می‌میرند.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 26

زالو، داروست !

زالو به صورت خشک و پودر شده در ترکیبات دارویی طب سنتی به کار می‌رود.
زالو به صورت خوردن، آشامیدن و روغن‌های مالشی و ضمادات کاربرد دارد. عملکرد آن در علاج سرعت انزال، عدم نعوظ و سستی و کوچکی آلت تناسلی به اثبات رسیده است.

تاریخچه زالو و استفاده آن در دنیای پزشکی

زالودرمانی سابقه چند هزار ساله دارد و در قرون قبل از میلاد حضرت مسیح (ع) به کار گرفته می‌شد. زالودرمانی علمی بود که توسط ایرانی‌ها به اوج پیشرفت و کارایی رسید.
ایرانیان نسبت به سایر ملل در این رشته تلاش‌های جدی‌تری کردند ولی اکنون کشورهای غربی در حال سرقت این علوم هستند و مسئولان پزشکی ما در خواب.
ما بر آن شدیم تا گوشه‌ای از این علوم را به نام ایران مسلمان به محافل پزشکی ارائه کنیم و از دست‌اندرکاران بخواهیم که گوهر علم زالودرمانی را در طب بومی خودمان جستجو کنند و چشم از بیگانگان بردارند.
زالو از 2500 سال قبل در هند، یونان، روم، ایران و سپس در اروپا مورد استفاده پزشکی داشته است. در قرن نوزدهم از این جانور کوچک برای درمان هر دردی از جمله سردرد، تب، زخم‌های عفونی شده، دمل و آبسه، ورم‌ها، هموروئید و ... استفاده می‌شده است. بدلیل اثر ضد انعقادی هیرودین(Hirudin) بزاق زالو، امروزه در تحقیقات جدید ثابت شده است که پس از عمل جراحی آنژیوپلاستی قلب و بطور کلی در بیماری‌های کرونری قلب، زالو می‌تواند نقش مؤثری ایفا کند وRisk جراحی وSide Effect و خطر حملات قلبی را به حد اقل کاهش دهد. در هندوستان 20 بیمار با واریس اندام تحتانی (پیشرفته) کاندید زالودرمانی شده و پاسخ درمانی شگفت‌آوری مشاهده شده و تمامی بیست نفر (100% بیماران مورد مطالعه) کاملا درمان شدند.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 27
ریکاو و کولین آمریکایی در مقاله‌ای تحت عنوان کاربردهای نوین زالودرمانی گزارش اثر شگفت‌انگیز زالودرمانی در بهبودی پیوندRejecct شده انگشت قطع شده دست یک کودک سه ساله و گرافت عضلانی گردن یک مرد 67 ساله را قید کرده‌اند.
سابقه زالوتراپی به 1500 سال قبل از میلاد در مصر باستان برمی‌گردد. در قرن 19 در آمریکا از زالو برای درمان هموروئید، بیماری‌های لثه و دهان و بیماری‌های متنوع دیگری استفاده می‌شد.
زالو جزو نرمتنان تک‌جنسی می‌باشد که 650 گونه آن شناسایی شده و 50 نوع آن از خون پستانداران تغذیه می‌کند. زالوی طبیEirudo Medicinalis نام دارد و مشخصه آن نوارهای سبز زیتونی تا سبز لجنی در پشت آن است. زالوهای سیاه‌رنگ یا سرمه‌ای‌رنگ و یا زالوی بسیار درشت (بزرگ‌تر از 12 سانتیمتر) اغلب نامناسب و خطرناک می‌باشند.

محققین هندوستان طی بررسی‌های علمی متوجه شدند که زالو خون سیاهرگی مملو ازCo 2 را به خون شریانی حاویO 2 ترجیح می‌دهد و در مکیدن خون، عروقی را انتخاب می‌کند که دارای غلظت بالاتر و خون فاسدتر می‌باشند.
زالو از سویی خون آلوده و فاقدO 2 را تخلیه می‌کند و از سوی دیگر بزاق خود را که حاوی ماده‌ای آنتی‌کوالاگون (هیرودین) و احتمالا بیش از یک‌صد نوع مادهbioactive (مثلا ترکیبات پروستاسایکلین فرم و پروتئینی شبیه گیرنده‌های نیکوتینیک استیل کولین) دیگر می‌باشد، به موضع تزریق می‌کند. یعنی دو عمل تصفیه خون و ترقیق خون را همزمان انجام می‌دهد و بالطبع این خون سالم سازی شده به کنترل عفونت‌ها و عملکرد بهتر سلول‌های دفاعی خون و سیستم ایمنی و افزایش اکسیژناسیون بافت‌ها منجر خواهد شد.
امروزه در مهارVenous Congestion (مهمترین کمپلیکاسیون جراحی‌ها پلاستیک و میکروسکوپی و پیوند اعضاء و گرافت‌های پوستی) زالو به خوبی عمل می‌کند و مانع احتقان خون، هماتوم، ادم، ترومبوز و نکروز عضو یا فلاپ پیوند زده شده می‌گردد (البته زالو در نارسایی شریانی یا ایسکمی بافتی چندان موثر نیست وinfection های مشاهده شده پس از زالوتراپی در چنین بیمارانی بوده است).
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 28
پژوهشگران دپارتمان فارماکولوژی دانشگاه کنتاکی از لحاظ بیوشیمی مقایسه‌ای میان هپسارین و هیرودین به عمل آوردند که اثر اختصاصی‌تر هیرودین نسبت به هپارین را به دلیل زیر توجیه کرده‌اند:
1- هیرودین برای فعال شدن نیاز به کوفاکتور ندارد
2- هیرودین اثرات پایدار و یکنواختdose -dependent دارد
3- هیرودین اثر مستقیم روی مهار ترومبین دارد
4- هیرودینtoxicity (مسمومیت) نمی‌دهد
امروزه جامعه جراحان انگلستان پس از مشاهده اثرات معجزه‌آسای زالو در جراحی‌های پلاستیک و گرافت‌های پوستی و پیوند اعضاء، کاربرد زالو پس از پایان جراحی و حتی در حین عمل، را کاملا پذیرفته‌اند و مورد تأکید قرار می‌دهند.
پروفسور ایوالیو از دانشگاه مون‌پلیه (فرانسه) معتقد است هنوز تمامی اسرار و خواص مثبت پزشکی زالو کشف نشده است و دست کم ده اثر درمانی برای زالو قائل است.
در کشور روسیه درمان با زالو بسیار رواج یافته است به‌طوری‌که بیماری‌های مختلف از سردرد و بیماری قلبی و پوستی گرفته تا حتی ضعف قوای جنسی را با زالواندازی معالجه می‌کنند.

در مسکو و اوکراین کرم‌های آرایشی جهت رفع چروک صورت ابداع شده است که ماده مؤثره آن از زالو استحصال شده است.
در اوایل قرن نوزدهم سالانه 30 میلیون عدد زالو از آلمان به آمریکا صادر شده و مورد مصارف درمانی و طبی قرار گرفته است.
در تحقیقات ارائه شده از سوی دانشگاه استانفورد کالیفرنیا که در مجله لارنگوسکوپ (آگوست 1998) چاپ شده است، کاربرد زالو در جراحی‌های پلاستیک و ترمیمی با درصد موفقیت بالایی همراه بوده است. (کاهش واپس زدن پیوندها و گرافت‌ها)
پروفسور می‌یر، آلتون، اوخنر و هورتر معتقدند هرگونه کانون عفونی بدن را بوسیله زالو می‌توان ریشه‌کن کرد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 29
زاخارین روسی معتقد است زالو موجب انبساط عروق موضع نیز می‌گردد و بلکه اثر وازودلاتاسیون عمومی بدن را برای آن قائل است چرا که مشاهده می‌شود که درcrise هیپرتنشن، پس از مصرف زالو، فشار به حد نرمال برمی‌گردد.
هر زالو پنج تا پانزده میلی‌لیتر خون می‌مکد (ده برابر حجم بدن خود) طی مدت 15- 60 دقیقه.
خونریزی پس از جدا شدن زالو 2- 10 ساعت طول می‌کشد ماده بی‌حسی تزریق شده توسط زالو در موضع سبب از بین رفتن درد حین نیش زدن و مکیدن خون می‌شود.
هیرودین سبب:
1- مهار تبدیل فیبرینوژن به فیبرین و بالطبع مهار انعقاد خون
2- شل شدن عضلات صاف دیواره عروق و بالطبع گشاد شدن عروق(Vasodilatation)
3- افزایش و بهبود فلوی خون.
دانشمندان سن‌پترزبورگ روسیه طی سال‌های 93- 97 دو تئوری زیر را درباره توانایی‌های درمانی زالو اثبات کرده‌اند:
الف-bioenergetical effect : زالوها توانایی ایجاد ثبات در مناطق حیاتی را دارند. در آزمایشگاههای بیوفیزیک و بیومکانیک انستیتو کورتکوف روی اثر زالو درKirlian effect (پرتوافکنluminescence بافت‌های بیولوژیک در میدان‌های الکترومغناطیسی با فرکانس بالا) مطالعه شده و متوجه شدند که پس از زالوتراپی افزایشluminescence را شاهد هستیم و بطور قابل ملاحظه‌ای افزایش پایداری انرژتیک و سازه‌های اطلاعاتی در بافتها را شاهد هستیم که با هیچ متد درمانی دیگری این افزایش حاصل نمی‌شود.
ب-:neiro -throphical effect ترشحات زالو موجب تحریک رشد نرون‌ها

و نورودندریت‌ها و ترمیم و نوسازی آنها می‌گردد. این کشف می‌تواند افق روشنی در درمان بیماری‌های ناعلاجCNS پارکینسون، اسکلروزیس،CVA MS, ، ترومبوز عروق مغز، آلزایمر و ... برای ما باز کند.
کرسی زالودرمانی سن‌پترزبورگ(MAPS) در آخر توصیه می‌کند: ما معتقدیم هر پزشکی اعم از جراح آنکولوژیست، ارتوپد، دندانپزشک، ژینکولوژیست و ... بایستی
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 30
توانایی‌های درمانی زالو را بشناسد و استفاده کند. زالو توانایی درمان گروه متنوعی از بیماری‌ها را دارد نظیر: زخم معده، کولیت، پروستاتیت، برونشیت، التهابات کبد و کیسه صفرا، گاستریت، هموروییدی، اغلب بیماری‌های پوستی، اسپاسم عضلانی، واریس، نازائی، آدنوم پروستات، ناباروری مردان، کاهش میل جنسی(Impotnce) ، الکلیسم، ترک اعتیاد (مواد مخدر).
دکترSawyer از مؤسسه تحقیقاتی بیوفارم انگلستان معتقد است که در دهان زالو آنزیم ژاله مانندی بنامOrgelase موجود است که در درمان بیماری‌های چشمی و آرتریت روماتوئید کاملا کارآیی دارد. فرانسه در سال 1850 بیش از صد میلیون زالو از روسیه وارد کرده است و در سال‌های 1950 تنها در شهر فیلادلفیای آمریکا 000 /750 زالو استفاده شده است.

شیخ الرئیس بو علی سینا باب مبسوطی پیرامون زالو دارد و چنین می‌فرمایند:
«از زالوهایی که کرک ریز و نرم دارند یا لاجوردی رنگ هستند پرهیز کنید زیرا دچار غشی، خونریزی، تب، سستی و قرحه‌های بدخیم خواهید شد. از زالویی استفاده شود که در آب‌های خزه‌دار که محل زیست قورباغه‌هاست نمو کرده و نه زالویی که در آب‌های گل‌آلود سیاه بوده است. زالو بهتر از «حجامت» خون تباه را از عمق بدن بیرون می‌کشد. زالو را ابتدا سرازیر نگهدارید تا استفراغ کند و محتویات شکمش بیرون آید سپس اندکی خون بره به او بدهید. سپس مواد چسبنده و کثیف بدن او را با بوراکس پاک کنید (استفاده از مواد صابونی عطردار مضر است) و جایی را که می‌خواهید زالو بگذارید با دست مالش دهید تا سرخ شود.
اگر جای زالو انداختن را با گل سرشور یا خون اندود کنند زالو بهتر می‌چسبد. بهتر آن است که پس از جدا شدن زالو، محل گزش او را حجامت برنهید تا احیانا اگر آزاری و عفونتی بر اثر نیش زالو عارض شده، از بین برود اگر پس از زالواندازی خون بند نمی‌آید مازوج سوخته، نوره، خاکستر یا سوده نرم (یا پودر باقلا و زردچوبه) استعمال شود. زالواندازی برای
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 31
بیماری‌های پوست از قبیل جوش‌ها، دمل‌ها، لکه‌های سیاه و نقطه‌های سیاه و سپید و ...
مفید است.»
در طب عامیانه نیز زالو در کوچه و بازار به فروش می‌رسیده و تا حدود سی سال قبل، همه می‌دانستند که برای علاج زخم چرکین و دمل بهترین درمان زالواندازی است. یا برای پیشگیری از فساد دهان و لثه و داشتن دندان‌های محکم باید بناگوش را زالو گذاشت.
مخبر السلطنه در کتاب خاطرات و خطرات حکایتی جالب نقل می‌کند:
«جهانگیرخان وزیر صنایع دچار قانقریا شد و دکتر تولوزان فرانسوی (پزشک مخصوص دربار) دستور به قطع پای ایشان داد. آشنایان جهانگیر خان با قطع پا مخالفت ورزیده و میرزا حسن خان جراح‌باشی محله را به عیادت جهانگیر خان آوردند. او پس از معاینه گفت به من یازده روز فرصت دهید تا این پا را معالجه کنم. میرزا حسن در سه نوبت زالوی زیادی به پای بیمار انداخت و پس از یازده روز از تولوزان فرانسوی دعوت کردند که پا را ملاحظه کند. تولوزان وقتی پا را دید، بهبود آن را تأیید کرد و از اینکه قبلا

به میرزا حسن ناسزا گفته بود معذرت‌خواهی کرد و دویست تومان به میرزا حسن داد».
زالواندازی جزو سنت‌های درمانی پذیرفته شده و به همان معروفیت و مقبولیت حجامت و فصد (رگ‌زنی) بین توده‌های مردم رواج داشت. آری این حیوان یک گرمی به ظاهر مشمئزکننده طی سالیان دراز بیماری‌های صعب العلاجی را براحتی درمان می‌کرد و بیماران را از صرف هزینه‌های گزاف، بریده شدن از اندام‌ها، بد شکل شدن پوست، فلج شدن ناشی از سکته مغزی و ... نجات می‌داده است. تأیید این نظر را با پرسش از افراد 40 سال ببالا می‌توانید جستجو کنید.
دیدگاه حکیم جرجانی پیرامون زالودرمانی: جرجانی معتقد است بهترین زالو، زالوی موجود در آب‌های پاکیزه است و شکل او باید همانند دم موش باشد و شکم او سرخ و پشت او سبز و سرش کوچک باشد و او نیز معتقد است منفعت زالو بیشتر در بیماری‌های پوستی مانند ریش بلخی، قوبا، سعفه و ... می‌باشد. طریقه استعمال و موارد احتیاطی که
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 32
جرجانی برشمرده همان دیدگاه بو علی سیناست که از تکرار آن صرف‌نظر می‌کنیم. نکته بارز افتراق دیدگاه جرجانی با تمام حکما درباره کاربرد زالو این جمله او در کتاب ذخیره است که می‌فرماید: «نخست تن را به فصد و مسهل پاک باید کرد و سپس دیوچه (زالو) را فراز گذارید تا منفعت او پدید آید»
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 33

زالودرمانی

کسانی که از زالو برای علاج بیماری‌ها استفاده می‌کنند باید نسبت به انواع زالوها و یا حد اقل زالویی که در دست دارند و نحوه استفاده از آنها شناخت کافی داشته باشند.
درشتی و ریزی و تعداد زالوهایی که برای هر شخص به کار می‌رود باید بر اساس تجربه پزشک نسبت به توانایی بیمار و نوع داروهای گیاهی که مصرف می‌کند و رژیم غذایی مخصوص در نظر گرفته شود تا مطلوب‌ترین نتیجه به دست آید. پزشک متخصص زالودرمانی فواصل زمانی معینی را برای درمان با زالو تنظیم می‌کند آنگاه بیمار را تحت درمان قرار می‌دهد.
زالوها باید به گونه‌ای انتخاب شوند که هرگز قبلا خون نخورده باشند و پس از مکیدن خون بیمار کشته شده و به این ترتیب یک‌بار برای همیشه مورد استفاده قرار گیرند.
زالوها پس از سیر شدن از خون در نمک افتاده و از میان می‌روند. زالوها هنگام از بین رفتن در نمک خون مصرف شده را باز پس می‌دهند و پزشک از مشاهده آن می‌تواند به نوع بیماری و شدت و ضعف آن پی ببرد. میزان اخلاط اضافی صفرا و سودا و بلغم موجود در خون باز پس داده شده راه‌گشای مناسبی است تا پزشک بتواند داروهای مکمل گیاهی را به خوبی تنظیم نموده و بهبودی بیمار را تسریع بخشد. زالوها قبل از مصرف باید در آب زلال قرار گرفته و بارها شسته شوند تا از هرگونه آلودگی احتمالی پاک گردند.
نباید تصور کنید که زالوها از درون جسم خویش بیماری‌هایی را به انسان منتقل می‌کنند چرا که سیستم ایمنی این مخلوق عجیب خداوند ویروس‌ها و میکروب‌ها را در درون خود نابود می‌سازد. گرچه این موضوع بر اساس تجربه طولانی ما به اثبات رسیده و متون طبی قدیم نیز تأکید دارد که زالو ناقل هیچ بیماریی به انسان نیست امّا اخیرا در یکی
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 34
از مقالات منتشره در اینترنت خواندم که زالو یک نوع باکتری برای هضم خون در درون خود ترشح می‌کند که سایر باکتری‌ها را از میان می‌برد.
زالوها قبل از مصرف باید چندین بار در آب زلال و پاک شستشو شوند امّا باید از اضافه کردن هر نوع مواد افزودنی ضدعفونی‌کننده در آبی که با آن زالو شستشو داده می‌شود پرهیز گردد.
برای آنکه زالوها به خوبی و به سرعت به بدن انسان بچسبند نیاز به استفاده از هیچ چیز دیگر مثلا خون گوسفند و آب قند و امثال آن نیست، بهترین راه تنها آب داغ است که قبلا جوشیده و عاری از میکروب شده

باشد که داغ داغ روی محل مورد نظر ریخته شود یا اینکه محل مورد نظر در آب داغ فرو برده شود آنگاه زالوها را به آن می‌چسبانیم تا گرما باعث انتشار بوی خون شده و زالو احساس کند که به طعمه خود رسیده است. به سرعت نیش خود را به کار می‌اندازد و عمل مکیدن خون آغاز می‌شود. اگر زالو را با آب سرد بشوییم ولی محل مورد نظر را با آب داغ گرم کنیم این تفاوت درجه حرارت اشتهای زالو را تحریک کرده و عمل مکیدن خون با سرعت بیشتری شروع خواهد شد.

نحوه نگهداری زالو

زالوها را در درجه حرارت بین 4 تا 10 درجه نگهداری می‌کنیم و آنها را در خاک مرطوب و در جایی قرار می‌دهیم که نسیم خنک و سرد بر آنها بوزد تا همواره سرحال و شاداب بمانند و هنگام خونگیری به راحتی و به سرعت کار خود را آغاز کنند. نگهداری زالو در آب برای مدّت طولانی مطلوب نیست چون زالوها با ترشح مواد شیمیایی از جمله آمونیاک، اکسیژن آب را از بین برده و به تدریج خود نیز ضعیف شده و کارایی خود را از دست می‌دهند و سرانجام پس از چند روز می‌میرند. بهترین حالت نگهداری زالو در مطب‌ها و خانه‌ها همان خاک مرطوب و تمیز است که در کیسه‌های نخی یا کتانی محصور شده باشند و در درجه حرارت بین 4 تا 7 درجه نگهداری شوند. البته بهتر است زالوها هرچه
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 35
زودتر مصرف شده و زالوهای تازه صید شده از طبیعت جای زالوهای قبلی را بگیرند. هرگز نباید برای تغذیه زالوها چیزی به آب یا خاک و به طور کلی محل زندگی زالو اضافه کنید. از این نظر زالوها کاملا با ماهی‌های آکواریوم متفاوتند. هر نوع تغذیه با مواد پروتئینی شبیه به غذای ماهی‌های آکواریوم باعث ایجاد فساد و تعفن و آلودگی می‌شود و باید توجه داشت که اساسا زالوها نیاز به تغذیه ندارند و خود می‌توانند از خاک مرطوب و محیط طبیعی زندگی خویش برای ادامه حیات مواد غذایی لازم را جذب کنند. زالوها نسبت به بو، صدا، نور، لمس با دست و حرارت و هر نوع ماده شیمیایی حساس هستند و با نمک، الکل، ادوکلن، بتادین، ساولون، بنزین، اتر، سرکه و دیگر مواد شیمیایی و مواد تند مانند فلفل و خردل و امثال آن از بین می‌روند.

اگر زالویی وارد دهان انسان یا حیوان گردد به سادگی با محلولی از سرکه و نمک و یا شراب و غیرو از میان می‌روند و به هرکجا چسبیده‌اند از آن جدا می‌شوند.

چگونگی صید زالو

زالوها همدیگر را می‌شناسند و معمولا به صورت مجموعه‌ای حرکات هماهنگی دارند و از جایی بجای دیگر می‌روند. آنها بوی خون را دریافت می‌کنند و اگر یک زالو به انسان یا جانوری بچسبد دیگر زالوها نیز متوجه شده و به آن‌سو هجوم می‌آورند.
بهترین راه برای صید زالو از مرداب‌ها آن است که صیادان به‌جای شلوار جوراب نازک زنانه بلند بپوشند و درون مرداب بروند آن‌قدر که تا بالای ران در آب مرداب فرو رود.
سپس با تکان دادن آب زالو را متوجه حضور خود نمایند. زالوها با استشمام بوی انسان به سمت طعمه آمده و به جوراب می‌چسبند ولی نمی‌توانند نیش بزنند. در این حالت صیاد از آب بیرون آمده و جوراب را به صورت برعکس از پای خویش در می‌آورد. جوراب به صورت کیسه‌ای درآمده و تعداد زیادی زالو در میان خود مانند تور ماهیگیری حبس می‌نماید. راه دیگر استفاده از چکمه‌های بلند و فرو رفتن در مرداب و صید زالو با دست است.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 36
این موجود پرفایده به هر خونی علاقه دارد و خون کثیف و تمیز برای او تفاوتی ندارد. برخی از دانشمندان عقیده دارند که زالو به خون کثیف بیشتر از خون تمیز علاقه دارد؛ این عقیده مورد تأیید است. زالو دارای قدرت سردکنندگی و تبرید بسیار است. وقتی زالو در حال بلعیدن خون داغ است بدنش را لمس کنید متوجه می‌شوید که بسیار سرد است.

چگونگی استفاده از زالو

وقتی زالو به بدن انسان می‌چسبد سوزش نسبتا شدیدی ایجاد می‌کند که چند دقیقه بیشتر طول نمی‌کشد. پس از آن ماده مترشحه از دهان زالو سوزش را از میان برده و بیمار به راحتی ناظر مکیدن خون خویش است، بدون آنکه درد و سوزشی احساس نماید.
پس از سیر شدن از خون زالوها به‌خودی‌خود از بدن میزبان جدا می‌شوند و آرام به گوشه‌ای خزیده و تا هفته‌ها بعد از آن قادر به خوردن خون نیستند. پس این ادعا که زالو پس از خون خوردن از شخصی به شخص دیگر انداخته می‌شود شایعه‌ای بیش نیست. زالو تا هفته‌ها بعد از خوردن خون به استراحت می‌پردازد تا خون بلعیده شده را هضم کند سپس به دنبال تولید مثل خواهد رفت.
پس از سیر شدن و جدا شدن زالوها از بدن تا چند ساعت محل نیش زالو خونریزی می‌کند. بعضی از مردم از این خونریزی می‌ترسند و تلاش می‌کنند جلوی آن را بگیرند. این ترس تا حدودی بی‌مورد است، بهتر است بگذارند خونریزی به‌خودی‌خود بند آید، معمولا حدود 4 تا 8 ساعت نم‌نم خونریزی ادامه دارد. مکانیسم ضد انعقادی آب دهان زالو به خاطر داشتن ماده‌ای به نام هیرودین به گونه‌ای است که مانع ایجاد لخته روی زخم می‌شود. این ماده ضد انعقاد دیواره رگ‌ها و مویرگ‌ها را می‌شوید و ناچار باید از همان محل نیش خارج شود. تا زمانی که این ماده در خون انسان وجود دارد خونریزی بند نخواهد آمد.
بهتر است بیمار تا زمانی که خونریزی ادامه دارد به استراحت بپردازد و سرپا نایستد و مایعات و آب میوه‌های فراوان بخورد. اگر بخواهید پس از سیر شدن زالو خونریزی را بند بیاورید
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 37
بسیار ساده است. مقداری زردچوبه یا آرد باقلا یا پوست انار یا مازوی پودر شده یا اسفرزه به صورت بو داده و پودر شده روی زخم بریزید و روی آن را با باند محکم ببندید. معمولا بعد از نیم تا یک ساعت خونریزی بند می‌آید. امّا همانطور که گفتیم بهتر است مانع خونریزی نشوید مگر در مواردی که خونریزی به تشخیص پزشک به صلاح بیمار نباشد که در اکثر موارد چنین چیزی پیش نمی‌آید. حتی اگر کسی پس از زالودرمانی دچار افت فشار خون شود نباید واهمه کند و بترسد چرا که همین ضعف باعث واکنش جبرانی بدن شده و دستگاه خون ساز بدن را به کار می‌اندازد و حیات تازه‌ای به شخص می‌بخشد و خون تازه و جوانی را در رگ‌های او به جریان می‌اندازد که در تأمین سلامتی او در آینده مؤثر واقع خواهد شد. امّا

اگر بخواهد دچار ضعف و افت فشار نشود بهتر است پس از افتادن زالوها چند ساعت استراحت کرده و از شربت‌هایی مانند شربت زعفران و آب انار شیرین و شربت گلاب و بیدمشک و شربت تخم شربتی و تخم بالنگو و آب میوه‌های طبیعی (غیر بسته‌بندی) تناول نماید. زالودرمانی پشت گوش و صورت و سر کمترین ضعف و زالودرمانی روی پا بیشترین ضعف را ممکن است ایجاد نماید و زالودرمانی روی دست‌ها حد متوسط را دارا است. اگر برای اوّلین بار زالودرمانی روی پا انجام شود احتمال ضعف و افت فشار خون بیشتر از زمانی است که زالودرمانی از پشت گوش شروع و به پا برسد.
هیچ‌گاه نباید بیمار با شکم خالی مبادرت به زالودرمانی کند و بهتر است حتی هنگام خونگیری از شربت‌ها و آب میوه‌های تازه استفاده نماید تا احتمال ضعف به حد اقل برسد. بیمار هنگام زالودرمانی بهتر است روی تخت بنشیند و یا دراز بکشد. البته برای انداختن زالو پشت گوش نیاز به دراز کشیدن نیست ولی هنگام خونگیری از پا یا دست بهتر است بیمار روی تخت دراز بکشد و یا حد اقل روی تخت بنشیند تا در صورت لزوم فورا دراز بکشد. البته این دستورات تماما جنبه احتیاطی دارد و معمولا مشکلی به وجود نمی‌آید، چرا که پزشک توان بیمار را هنگام خونگیری در نظر می‌گیرد. در هرحال چنانچه خونگیری
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 38
ضعف و سرگیجه ایجاد شود، بیمار باید سریعا دراز بکشد و پاها را بالا نگهداشته و سر را روی زمین قرار دهد این کار باعث هجوم خون به سمت مغز شده و ضعف از بین می‌رود و تن بیمار خیس عرق می‌شود که این عرق کردن نشانه از بین رفتن ضعف است و حالا باید به خوردن شربت‌هایی مانند شربت زعفران و شربت گلاب و بیدمشک و امثال آن مبادرت ورزد.
احتمال عفونت و یا ایجاد حساسیت در مصرف زالوی پشت گوش کمتر و در زالوی روی پا بیشتر است و روی دست حد متوسط را دارا است.
کسانی که پس از زالودرمانی از غذاهای بسیار مقوی و سنگین مانند دل و جگر و قلوه استفاده می‌کنند ضرر می‌بینند. چون این مواد اگرچه بسیار مقوی هستند امّا مولّد خون کثیف و غلیظ می‌باشند و اثر زالودرمانی را به شدت کاهش می‌دهند.

زالو و بیماران قند خون

هرگز نباید تصور کنید که زالودرمانی برای بیماران دیابتی مضر است و ترس از عفونت بعد از زالودرمانی نباید مانع استفاده از زالو در این بیماران شود. پس از بند آمدن خونریزی روی زخم زالو آویشن، گل ختمی و تخم گشنیز به میزان مساوی پودر و با آب جوش خمیر کرده و گرم‌گرم طوری که رطوبت خود را از دست ندهد به مدت 24 ساعت بسته می‌شود که باعث جلوگیری از عفونت می‌شود و بیماران قند خون مانند سایر افراد با این ضماد از عفونت احتمالی مصون می‌مانند. مصرف دمکرده یا جوشانده آویشن پس از خونگیری روزی سه بار باعث پیشگیری و دفع هرگونه عفونت می‌شود. مثلا اگر هر 6 ساعت یک کپسول سفالکسین بخورند یا روزانه یک عدد قرص سفیکسیم میل کنند، همان اثر را دارد که روزی سه لیوان جوشانده آویشن میل نماید. اینک برای محافظت از زخم زالو بیشتر توضیح می‌دهیم.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 39

محافظت از زخم زالو

پس از سیر شدن زالوها و جدا شدن آنها از بدن ممکن است اطراف نیش‌ها ورم کند که این هم معمولا بیمار را دچار وحشت می‌کند، این ورم به دلیل مختل شدن سیستم انعقادی خون توسط بزاق دهان زالو است که راه را برای ورود انواع قارچ‌ها و میکروب‌ها به داخل بدن آزاد می‌گذارد.
برای رفع آن روش زیر را به کار برید:
آویشن شیرازی، گل ختمی، تخم گشنیز از هرکدام حدود 20 گرم باهم مخلوط و آسیاب کنید و با آب جوش خمیر کرده، پس از بند آمدن خونریزی داغ‌داغ روی جای نیش زالوها به اندازه یک لایه ضخیم به قطر چند میلی‌متر بمالید و روی آن را با باند استریل کاملا بپوشانید و روی باند را با چسب ببندید تا این خمیر به مدت 24 ساعت بماند و هرگز خشک نشود. این روش باعث بهبود سریع زخم شده و هر نوع ورم و عفونت احتمالی را از بین می‌برد، مشروط بر آنکه دارو چنان خوب پانسمان شود که تا 24 ساعت مرطوب مانده و خشک نشود تا دارو بر روی زخم تخمیر شده و مانند خمیر نان کمی ترش گردد. در این حالت دارو خاصیت ضد چرکی و ضد عفونی کنندگی شدید پیدا می‌کند.
بنابراین روش تا 32 ساعت نباید محل زالو را بشویید و یا به آن دست بزنید و یا بخارانید. بهتر است از داروهای شیمیایی مانند بتادین و ساولن استفاده نکنید بلکه همان داروی گیاهی که ذکر کردیم برای از بین بردن زخم‌ها معمولا کافی است. چنانچه اصرار دارید که از داروی شیمیایی استفاده کنید فقط الکل سفید مصرف نمایید. جای نیش زالوها برای خاریدن بسیار مستعد می‌باشد امّا هرگز نباید زخم زالو و اطراف آن را بخارانید.
چنانچه پس از 24 ساعت که خمیر گیاهی مذکور را از روی آن برداشتید باز هم محل زخم خارش نمود و یا اگر هنوز متورم است دوباره به مدت 24 ساعت خمیری با همان فرمول و همان طرز مصرف روی زخم ببندید و پس از آن با سرکه مخلوط با آب که روی
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 40
آتش به جوش آمده است محل زخم را بخور دهید. در نهایت اگر در موارد محدودی خارش باز نایستاد می‌توانید از پمادهای ضد خارش مانند کالامینD یا کالاندولا استفاده کنید و چنانچه به‌طور استثناء ورم و خارش شدیدتر از این تمهیدات است با صلاحدید پزشک از آمپول و قرص‌های آنتی‌بیوتیک مانند سفیکسیم یا سفالکسین استفاده نمایید. البته ما در موارد بسیار استثنایی با چنین افرادی روبرو شدیم که نسبت به خونگیری با زالو و یا هر

روش دیگر حساس می‌باشند. این افراد به‌خاطر فواید شدید زالودرمانی هرگز نباید به‌خاطر چند روز خارش و ورم، دست از این کار بردارند. هدف ما از طرح این مسائل استثنایی این است که مردم بدانند زالودرمانی مشکل حادی برای آنان ایجاد نمی‌کند و در طب ایرانی برای همه این مسائل راه‌کارهای لازم پیش‌بینی شده است. توجه کنید که هر زخمی باید به طریق مخصوص به خود مواظبت شود.
کسانی که پس از خون درمانی در حمام از مخلوط سدر و روغن زیتون و سرکه به جای صابون استفاده کنند فایده می‌بینند. این آبزن گیاهی بهبود زخم نیش زالوها را تسریع بخشیده و از هر نوع عفونت جلوگیری می‌نماید و از طرف دیگر یک حالت نشاط و انبساط و سرحالی در انسان ایجاد می‌کند. در هرحال ورم حاصل از خونگیری با زالو یا حساسیت است یا از عفونت. علاج عفونت را گفتیم امّا در صورت حساسیت از داروهای ضد حساسیت شیمیایی نیز می‌توانید با تجویز پزشک استفاده کنید، یا روی محل نیش زالو بادکش بگذارید، یا از دمکرده و جوشانده‌های ضد حساسیت مانند شوید و گشنیز و مرزنجوش که با هم جوشانده‌اید میل کنید. گشنیز را با شش گوسفند و جو بپزید غذای ضد حساسیت خوبی در کنار سایر روش‌های ضد حساسیت می‌باشد.

فواصل بین دوره‌های زالودرمانی

تجربه نشان می‌دهد برای تعیین فواصل بین نوبت‌های زالودرمانی به طور میانگین برای هر زالو پس از خون خوردن روی بدن انسان 5/ 1 روز تا زالوی بعدی فاصله زمانی

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 41

معین کنیم. یعنی اگر کسی 10 عدد زالو استفاده کرده است تا 15 روز بعد صبر کرده و پس از آن نوبت بعدی را شروع می‌کند. مگر در موارد خاص و تشخیص پزشک و بیماری‌هایی که در همین کتاب درباره آنها توضیح خواهیم داد. این قانون هنگامی قابل اجرا است که تعداد زالوها بیش از 4 عدد در یک نوبت باشد.

پس از آنکه هر 25 روز یک‌بار تا 3 نوبت و در هربار 20 عدد زالو خون شخصی را مکیدند بهتر است تا 2 الی 3 ماه پس از آن از زالودرمانی خودداری کنید مگر در مواردی مانند سیاه شدن استخوان و یا زخم‌های سرطانی و آنچه که پزشک متخصص طب ایرانی صلاح بداند که در آن صورت ممکن است هر هفته یا هرچند روز یک بار و یا هر روز زالودرمانی با تعداد کم صورت پذیرد.

کم‌خونی ناشی از زالودرمانی

کم‌خونی بیمار و توان او برای خونگیری باید کاملا مد نظر گیرد و داروها و غذاهای مولد خون تمیز و صالح با روش‌های مؤثر در رژیم غذایی بیمار قرار گیرد. مثلا مصرف روزی 3 لیوان شربت شیره انگور (چند قاشق غذاخوری شیره انگور خالص که با آب خنک رقیق شده باشد) همراه با هر وعده غذایی یکی از راه‌های خونسازی قوی است که حتی در کم‌خونی‌های بیماران سرطانی هم غوغا می‌کند و برای بیماران مبتلا به قند خون که می‌خواهیم آنها را تحت زالودرمانی قرار دهیم هر شب 5 عدد برگه خشک شده هلو و 5 عدد برگه خشک شده زردآلو و 5 عدد آلوی بخارا در یک کاسه آب خیس می‌کنیم و روز بعد بیمار تناول کند علاوه بر آن اگر آب انار تازه هم میل کند که چه بهتر، هم برای قند خون مفید و هم برای خونسازی. البته انار میخوش باشد بهتر است و اگر شیرین بود کمی آب‌غوره بی‌نمک خانگی به آن اضافه می‌کنیم. برای رفع کم‌خونی بیماران دیابتی شیره انگور به میزان 50% با سرکه انگور مخلوط و روزی 3 لیوان رقیق شده آن میل شود و قند خون کنترل گردد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 42
اگر بعد از زالودرمانی برای بیمار احساس ضعف و سرگیجه ایجاد شود باید به تقویت معده پرداخت و داروهای ضد بلغم مصرف نمود و تقویت‌کننده‌هایی مانند شربت زعفران میل نمود و یا هر روز صبح ناشتا یک قاشق مرباخوری تا غذاخوری مخلوطی از تخم شربتی و تخم بالنگو و تخم فرنجمشک را با نصف استکان گلاب و نصف استکان عرق بیدمشک مخلوط با شکر و یا شیرین‌کننده‌های دیگر شیرین کرده میل نمود. اگر همراه با این داروها چنانچه طبع بیمار بپسندد یک عدد مغز گوسفند پخته و هر 3 روز یک بار میل شود چه بهتر.

درد شدید زالودرمانی

گاهی محل چسباندن زالو به شدّت درد می‌گیرد و همراه درد ممکن است سوزش شدید نیز ایجاد شود. علّت درد ممکن است از:

1. ریزش و رسوب مواد سوداوی باشد.
2. حساس بودن بدن به آب دهان زالو که آنهم در حقیقت رسوب سودا که شاید مرّه صفرا نیز در آن نفوذ کرده است، می‌باشد.
3. عفونت محل زخم:

علاج: آویشن، تخم گشنیز و گل ختمی را با آب گشنیز که به حدّ جوش رسیده خمیر کنید و در گرمترین حالت ممکن روی زخم ببندید و توجه فرمائید داروها را آن‌طور آسیاب کرده باشید که از ریزترین الک رد شود. پانسمان روی زخم عبارت است از باند و گاز که روی خمیر داغ می‌بندید، سپس با چند دور باند روی آن را بپوشانید و روی آن یک پوشش ضد آب مانند پلاستیک و روی آن پنبه و سرانجام با چسب ضد آب کاملا روی آن را بپوشانید تا گرما و رطوبت داخل پوشش کاملا حفظ شود. 12 الی 24 ساعت به همان حالت بماند، سپس باز کرده و بگذارید خشک شود.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 43

نحوه استفاده از زالو در بیماری‌های مختلف

امراض سر

سکته‌های مغزی

اشاره

زالودرمانی در این بیماران به این ترتیب انجام می‌شود:
اگر در همان یکی دو روز اوّل که بیمار سکته کرده است مراجعه کند باید بلافاصله پشت هر گوش 10 عدد زالو انداخته شود. درشتی و ریزی زالوها به نسبت توان بیمار در نظر گرفته می‌شود. این روش درمانی باعث دفع سریع عوارض سکته همچون فلج و بی‌حسی اندام‌ها و بازگشت هوشیاری به بیمار می‌گردد و در اکثر موارد ظرف چند روز بیمار به حالت قبل از بیماری باز خواهد گشت. مگر آنکه شدّت سکته به حدّی باشد که لاجرم بیمار از آن رهایی نیابد و سرانجام بمیرد. این تجربه را من با صراحت و با اعتقاد راسخ اعلام می‌کنم تا هزاران نفر در جهان از این تجربه بهره‌مند شوند.
زالوها خون مویرگ‌های سر را از پشت گوش بیمار بیرون کشیده و با وارد کرده بزاق دهان خویش لخته‌های تازه ایجاد شده که هنوز سفت نشده و قوام نپذیرفته‌اند را از بین خواهند برد. خونریزی پس از افتادن زالوها هرچه بیشتر طول بکشد در بهبودی بیمار مؤثرتر خواهد بود، پس نباید مانع خونریزی شوید مگر آنکه ضعف بیمار بسیار شدید باشد که این مورد اگر چه کمتر پیش می‌آید پزشک معالج تصمیم می‌گیرد که خونریزی را زودتر قطع کند یا خیر.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 44
اگر سکته مغزی ناشی از فشار خون باشد و مویرگی در مغز پاره شده باشد، ظرف چند روز تا یک هفته پس از زالودرمانی بیمار مانند گذشته به زندگی معمول خود ادامه خواهد داد. اگر سکته مغزی ناشی از انسداد مویرگ بوده و هیچ مویرگی پاره نشده باشد شاید خیلی زودتر بیمار به حال آید و زندگی عادی خود را از سر بگیرد چون زالو به سرعت خون را از اخلاط گوناگون پاک می‌کند و لخته را که هنوز نرم و سست می‌باشد از بین خواهد برد.
چنانچه پس از افتادن و سیر شدن زالوها از پشت گوش بیمار، خونریزی به سرعت متوقف گردد نشان از بدخیمی وضع بیمار دارد چرا که خون در مویرگ‌های سر بیمار آماسیده و دارای چسبندگی شدید شده و ممکن است این آماسیدن و چسبندگی در بخش‌های وسیعی از بدن ایجاد شده باشد. اگرچه بیمار از خطر مرگ رهانده می‌شود امّا خطر برای روزهای بعدی همچنان باقی است. در این صورت با توجه به توان بیمار 7 روز بعد خونگیری از پشت گوش را تکرار کنید و با داروی عطسه‌آور مریض را

وادار به عطسه نمایید و زالودرمانی پشت گوش را آن‌قدر ادامه دهید تا خون غلیظ پایان یابد و خون روان‌تری جایگزین خون قبلی شود و علامت آن این است که پس از افتادن زالوها از پشت گوش‌ها خونریزی به سرعت بند نمی‌آید. آنگاه 15 روز تا 25 روز بعد روی دست‌های او طبق دستوری که قبلا ذکر کردیم عمل کنید. روی هر دست 10 عدد زالوی متوسط بیاندازید که جثه آنها کمی بزرگتر از زالوهایی باشد که پشت گوش بیمار انداخته‌اید. محل انداختن زالوها بین انگشت سوم تا انگشت کوچک پشت هر دست است. 20 تا 25 روز بعد روی هر پا 10 عدد زالوی درشت بچسبانید. جثه زالوها باید کمی بزرگتر از زالوهایی باشد که به پشت دست در مرحله قبلی انداخته‌اید.
توجه کنید چنانچه در مرحله اول خونگیری از پشت گوش تا چند ساعت پس از افتادن زالوها خونریزی ادامه یافته و نشانی از چسبندگی شدید خون نیست، دیگر نیازی به
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 45
تکرار خونگیری از پشت گوش نیست بلکه 20 تا 25 روز دیگر روی دست‌ها و 20 تا 25 روز بعد از آن روی پاها طبق همان دستور قبلی زالو بیاندازید.
در این حالت بیمار از خطر حتمی نجات یافته و در کنار داروهایی که اخلاط او را دفع می‌کنند هماهنگ با زالودرمانی مشکلی نخواهد داشت. البته همانطور که گفتیم در صورتی بیمار به این نتیجه مطلوب دست پیدا خواهد کرد که پس از وقوع سکته بلافاصله و یا در همان یکی دو روز اول با کمک پزشک طب ایرانی مبادرت به زالودرمانی نماید. یک سؤال در ذهن برخی پزشکان ایجاد شده و آن سؤال این است که اگر سکته در اثر فشارخون بالا و پاره شدن مویرگ ایجاد شده باشد در این صورت رقیق شدن خون با زالو ممکن است باعث خونریزی بیشتر از مویرگ پاره شده در مغز شود و خطرناک باشد. جواب این است که خون رقیق شده با بزاق دهان زالو بسرعت جذب می‌شود و ما در تجربیات خود این را بخوبی لمس کرده‌ایم و خطری پیش نیامده است.

اگر بیمار مدت‌ها پس از وقوع سکته مراجعه نمود

درمان این بیماران دیر رسیده به طول خواهد انجامید. شاید یک تا دو سال درمان او به طول بکشد البته روز به روز حال او بهتر شده و بالاخره نتیجه مطلوبی را به‌دست می‌آورد که طب غربی اساسا از دست‌یابی به آن عاجز می‌باشد.

ابتدا خلط غالب بیمار با داروهای گیاهی از طریق شستشوی معده پاکسازی کرده، که شرح این پاک‌سازی‌ها را به تفصیل در کتب دیگر (پیک شفا) مانند درمان سردردها و

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 46

درمان بیماری‌های گوارشی ذکر کردیم، سپس پشت هر گوش 10 عدد زالو بیاندازید.

درمان‌های گیاهی دیگر که پزشک تجویز کرده مانند جوشاندنی‌ها و بخورات و عطسه‌آورها و بادکش‌ها و مالش‌های مخصوص بیماران سکته‌ای باید تا حصول نتیجه کامل ادامه یابد.

25 روز بعد پشت هر دست 10 عدد زالو و 25 روز بعد از آن روی پاها یعنی بین انگشت سوم تا انگشت کوچک به میزان هر پا 10 عدد زالو بچسبانید. همانطور که قبلا اشاره کردیم زالوهای پا درشت‌تر از زالوهای دست و زالوهای گوش کمی کوچکتر از زالوهای دست باشد.

تا اینجا دوره اول زالودرمانی پایان می‌یابد امّا بیمار داروهای ضد سکته گیاهی را هرگز ترک نکند و هر شب یا یک شب در میان با مخلوطی از تخم گشنیز و داروهایی نظیر آویشن و نعناع و پونه و کاکوتی و امثال آن بخور داده و سپس با پودر انفیه که حاوی مقداری کندش است با کشیدن در بینی، بیمار را وادار به عطسه کنید و پس از اتمام عطسه‌ها در هر سوراخ بینی یکی دو قطره روغن بنفشه بادام بچکانید. در هفته چند بار باید ماساژ قوی با روغن ریحان یا روغن حنظل یا مخلوطی از روغن کرچک و زیتون خالص و روغن سقز داده شود و حجامت‌های چرخان و حمام‌های خشک سونا توأم با مالش با روغن‌های مذکور و داروهای تقویت‌کننده نیروهای مغز در دستور کار درمان بیمار قرار گیرد. تا 2 الی 3 ماه بعد از زالودرمانی پرهیز کنید ولی چنانچه پزشک صلاح بداند حجامت تر بین دو کتف و یا حجامت سر یا حجامت اخدعین و حجامت‌های چرخان انجام گردد و سایر تجویزات گیاهی دنبال شود. پس از گذشت 2 الی 3 ماه دوباره خونگیری با زالو طبق همان دستور قبلی از پشت گوش آغاز و 20 یا 25 روز دیگر روی دست و 20 یا 25 روز پس از آن روی پاها انجام گردد.

بیمار در حین درمان باید از تنبلی و تن‌پروری بپرهیزد و از ورزش‌های ساده شروع کرده و بتدریج به ورزش‌های سنگین‌تر متناسب با توان خویش و صلاحدید پزشک بپردازد و البته استراحت باید به اندازه‌ای باشد که ضمن تأمین نیاز بیمار به آرامش، باعث تن‌پروری و جمع شدن اخلاط اضافی در بدن نگردد. اگر با ورزش‌های ملایم بیمار بتدریج به ورزش

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 47

کردن سنگین‌تر عادت کند خیلی خوب است. بهتر است کوهنوردی را در دستور کار خود قرار دهد و حد اقل هفته‌ای 2 بار از دامنه کوه شروع به بالا رفتن نماید و با صبر و حوصله و بدون فشار شدید آنچه در توان دارد به کار بندد، آنگاه توسط همراهان با روغن‌هایی که قبلا ذکر شد ماساژ داده شود. کوهنوردی از این لحاظ بهتر است که هم ورزش جسم و هم ورزش روح است و به بیمار انگیزه لازم را برای تلاش بیشتر و روحیه مضاعف برای خوب شدن می‌دهد و علاوه بر آن عضلات و بافت‌های بدن را نرم و گرم کرده و اخلاط مضر را دفع می‌نماید. سونای خشک و مالش با روغن‌های گیاهی پس از سونا نیز در کنار کوهنوردی بسیار مفید است. سایر ورزش‌هایی که در امکان بیمار هست مفید می‌باشد.

متأسفانه اغلب بیماران پس از سکته به استراحت بیش از حد پرداخته و بدین وسیله روحیه خویش را نیز تضعیف کرده و علاج خویش را سخت و ناممکن می‌نمایند.

پیشگیری از تکرار سکته در بیماران شفایافته

بیماران سکته‌ای که تحت درمان قرار گرفته و شفا یافته‌اند برای پیشگیری از سکته‌های احتمالی در سال‌های آتی بهتر است هر سال هنگام بهار حتی اگر آثاری از بیماری نداشته باشد، 3 بار با زالو خون‌درمانی کنند. به همان ترتیب که ابتدا پشت گوش‌ها هرکدام 10 عدد زالوی ریز و 20 تا 25 روز دیگر روی دست‌ها و 20 تا 25 روز پس از آن روی پاها به همان تعداد و با زالوی درشت‌تر به ترتیب نسبت به دست و گوش، زالودرمانی کنند.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 48
علاوه بر آن هر ماه یک بار مسهل مصرف نمایند تا هرگز اخلاط تولیدکننده سکته در بدن آنان ایجاد نشود. اگر زالو در دسترس نبود هنگام بهار هر ماه یک‌بار حجامت عام (بین دو کتف) و در پاییز 2 بار هر ماه یک‌بار حجامت کنند و هر ماه یک‌بار مسهل میل کنند.
توجه: پزشکان و متخصصان زالودرمانی عنایت کنند که در درمان سکته و فشارخون و آرتروز و بطور کلّی درمان با زالو که گوش و دست و پاها به ترتیب مورد زالودرمانی قرار می‌گیرند، کمتر از 20 عدد زالو نیاندازند یعنی هر عضو 10 عدد و اگر توان بیمار کم یا زیاد است نسبت به کوچکی و یا درشتی زالوها و توان بیمار توازن برقرار کنند نه اینکه تعداد زالوها را کم یا زیاد کنند. در غیر این صورت نتیجه مطلوب بدست نخواهد آمد.

مسهل عام

برگ سنا 50 گرم، گل سرخ 50 گرم، ترنجبین 50 گرم، گل ختمی 25 گرم، تخم کتان 25 گرم، افسنتین 25 گرم.
داروها را باهم مخلوط و نیم‌کوب نمایید. بعد از ظهرها یک الی 2 بار هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان باقی بماند. صاف کنید و شیرین کرده آرام‌آرام میل کنید. اگر با همین یک لیوان شکم حالت اسهالی پیدا نمود به همین یک لیوان اکتفا کنید ولی اگر اسهال ملایم تا شب هنگام ایجاد نشد، یک بار دیگر به همان ترتیب بجوشانید و شیرین کرده میل کنید.
داروی مسهل را آرام‌آرام و در چند نوبت میل کنید تا دچار دل‌پیچه نشوید ولی اگر با مصرف داروی مسهل دچار دل‌پیچه شدید یکی دو قاشق شبت کوبیده خشک را در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان باقی بماند، صاف کنید و با عسل یا نبات شیرین کرده میل کنید. اگر شبت در دسترس نبود یک لیوان عرق نعناع را داغ کنید و مقداری نبات در آن حل کنید و میل کنید تا دل‌پیچه شما آرام گیرد. اگر در روزهای اول مصرف مسهل بیمار دچار نفخ شدید شد ولی شکم از قضای حاجت امتناع ورزید از شیاف‌های مسهل شیمیایی یا
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 49
گیاهی استفاده کنید تا مواد رقیق شده و گازهای محبوس شده در شکم را از مقعد خارج کند. معمولا یک‌بار برداشتن شیاف کافی است و در روزهای بعد بدون استفاده از شیاف اسهال ملایم ایجاد خواهد شد. مصرف انجیر و آلوی بخارا به نسبت 5 عدد انجیر و 10 عدد آلوی بخارا که در یک پیاله آب پخته شده باشد، دل‌پیچه حاصل از مصرف مسهل را کاهش می‌دهد و روده‌ها را نرم می‌کند.
با این روش‌های درمانی که بر اساس طب ایرانی ذکر گردید بیمار شفا یافته و دیگر هرگز دچار سکته نخواهد شد. بلکه به اذن پروردگار از هر بیماری دیگر نیز مصون خواهد ماند. اینها همه از فوائد طب ایرانی و اسلامی است که هرگز طب غربی به آن دست پیدا نکرده است.

سردردهای دموی (خونی)

سردردهایی که در اثر غلبه خون یا فشارخون ایجاد شوند حتی اگر چندین سال به هیچ دارویی جواب نداده باشند به خوبی با انجام زالوی پشت گوش بالاخص و زالوی روی دست پس از آن برطرف می‌شوند. ابتدا پشت هر گوش 10 عدد زالو بیاندازید و با مسهل عام و خاکشیر و سکنجبین مزاج بیمار را پاکسازی کنید. ما نحوه این پاکسازی را در کتاب پیک شفا در علاج قطعی سردردها ذکر کردیم. 20 الی 25 روز پس از انداختن زالو پشت گوش‌ها، پشت هر دست 10 عدد زالوی متوسط بیاندازید. در این صورت یا سردرد به کلی از میان می‌رود یا اینکه کاهش چشمگیری پیدا می‌کند و با تکرار زالوی پشت گوش و دست به
همین ترتیب که گفته شد دیگر آثاری از سردرد دموی (خونی) باقی نخواهد ماند مگر آنکه سردرد دیگری نیز وجود داشته باشد که درمان خاص خود را خواهد داشت.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 50

سایر سردردهای شقیقه (میگرن)

انواع دیگر سردردهای شقیقه (میگرن) که در اثر اخلاط مختلف از جمله صفرا یا سودا یا بلغم یا مخلوطی از آنها به وجود می‌آیند نیز پس از پاکسازی همان خلط با داروهای گیاهی سپس زالودرمانی و حجامت کاملا برطرف می‌شوند و این هم از امتیازات برجسته و گویای توانمندی‌های طب ایرانی است که هرگز با روش‌های درمانی طب اروپایی قابل مقایسه نیست. پس در علاج سردرد دموی (خونی) ابتدا خونگیری شروع می‌شود ولی در سردردهای صفراوی و سوداوی و بلغمی ابتدا پاکسازی بدن از خلط غالب شروع می‌شود آنگاه خونگیری آغاز می‌گردد.

سردرد آفتابی

پس از مصرف داروهای گیاهی خنک و ضد التهاب زالودرمانی پشت گوش به تعداد هر گوش 5 عدد زالوی ریز کافی است.

با مصرف داروهای گیاهی منضج و مسهل اخلاط گرم و حار و استفاده از صندل و گشنیز و گلاب و آب سیب و آب لیموشیرین و آب هندوانه و یا شربت فواکه سرد و شراب عناب، پشت هر گوش 10 عدد زالوی ریز می‌اندازیم، سپس 10 روز بعد از زیر زبان با دو، سه عدد زالو خون می‌گیریم، 20 روز بعد از پشت هر گوش تا زیر گونه‌ها تا وسط بینی خطی می‌کشیم و در امتداد آن هر طرف 10 عدد زالوی ریز می‌اندازیم. چنانچه سرسام با غلبه ماده بلغم همراه است از زالودرمانی خودداری می‌کنیم مگر آنکه تشخیص بدهیم که انسداد بلغم در منطقه‌ای از سر باعث حبس خون و افزایش گرما در آن شده است که در این صورت زالو باید در نقطه‌های خاصی مطابق با محور انسداد انداخته شود. معمولا در مزاج‌های کاملا

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 51

بلغمی سرسام ایجاد نمی‌شود. زالودرمانی در گودی پشت گردن به تعداد سه عدد و تکرار آن با توجه به اثرات هربار زالو انداختن انجام می‌شود.

سرگیجه

به جز سرگیجه‌های ناشی از افت فشار و کم‌خونی سرگیجه‌های دیگر با زالودرمانی پشت گوش‌ها و گاه پشت دست‌ها بهبود می‌یابد. علت آن بیشتر ناشی از غلظت و فشارخون و نوع رسوبی که اخلاط اضافی برجای نهاده‌اند می‌باشد.

نسیان (آلزایمر، فراموشی)

بدیهی است که یکی از درمان‌های بسیار مفید در درمان آلزایمر زالودرمانی است که با مصرف داروهای گیاهی به اوج تأثیر خود می‌رسد و از طرفی زالودرمانی یک پیشگیرنده بسیار قوی برای این بیماری محسوب می‌شود. داروهای تقویت حافظه و پاکسازی مزاج لازم است.

پس از مصرف داروهای منضج و مسهل اخلاط به مدّت 15 روز و شروع مصرف داروهای سنتی ضد رعشه (پارکینسون)، زالوها را به تعداد 10 عدد پشت هر گوش می‌اندازیم،
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 52
همزمان علاوه بر مصرف سایر داروهای ضد رعشه ضماد زیر را یک روز در میان روی ملاج بیمار می‌بندیم:
جند بیدستر، عاقرقرحا، تخم خربزه، سعد کوفی، مصطکی؛ داروها را مساوی تهیه کرده هربار یک قاشق مرباخوری آن را با زرده تخم‌مرغ بومی خمیر کرده روی سر به مدّت 2 تا 4 ساعت می‌بندیم.
همزمان با اقدامات فوق هر شب بیمار با جوشاندنی سداب، تخم گشنیز بخور داده و بلافاصله با داروی انفیه خود را وادار به عطسه کردن نموده و پس از آن روغن بنفشه بادام در بینی بچکاند و به رختخواب برود و بهتر است این کار که نوعی پاکسازی مغز است در همان 15 روزی که پاکسازی با منضج و مسهل اخلاط اجرا می‌شود انجام پذیرد تا زالودرمانی به نهایت مؤثر واقع شود.
پس از افتادن زالوها اگر خونریزی به سرعت قطع شود به فاصله حدود 10 تا 15 روز بعد دوباره باید از پشت گوش‌ها با همان تعداد زالو خون گرفته شود. این بار حتما پس از افتادن زالوها خونریزی تا چند ساعت ادامه خواهد یافت چرا که خون روان‌تر و تمیزتر شده است. 25 روز بعد، پشت هر دست 10 عدد زالو بیاندازید سپس یک هفته بعد از زیر زبان با 3 عدد زالوی متوسط خون بگیرید و یا رگ زیر زبان را فصد کنید. با ادامه مصرف داروهای سنتی خونگیری چهارم به تشخیص پزشک مجددا از پشت گوش یا روی دست تکرار می‌شود. روی دست یا پشت گوش کدام یک مقدم‌تر است؟ اگر لرزش رعشه کمتر شده است پشت دست و اگر هنوز تغییری نکرده در این مرحله که خونگیری چهارم است (پس از
خونگیری از زیر زبان) از پشت گوش خون بگیرید و پشت هر گوش همان تعداد زالو را تکرار کنید.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 53

بیماری استرخاء اعصاب از انواع فلج ناشی از افزایش سموم فلزی با داروهای گیاهی و زالودرمانی رو به بهبودی می‌رود و از حمله‌های آن به خوبی پیشگیری به عمل می‌آید. یکی از عوامل ایجاد این بیماری پر کردن دندان‌ها با کپسول‌های دندان پرکنی است که دارای ژرمانیوم، تالیوم، جیوه، سرب و مواد دیگر می‌باشد. اگر این کپسول‌ها بدرستی مهار نشوند به تدریج درون دهان باز شده و وارد سیستم گردش خون شده و غلاف سلول‌های عصبی را تخریب و بیماری خطرناک ام. اس را بوجود می‌آورند. مواد شیمیایی حاوی مواد فلزی که در بستری از اخلاط بلغمی و با ترکیب شدید با خلطی دیگر روی بافت‌های مغز و نخاع نشسته است رسوب مقاومی را در منطقه هضم چهارم ایجاد می‌کند که باید با منضج و مسهل مناسب این رسوب را در مدت زمان لازم از هم گسست و رشته‌های عصبی را از محاصره آن خارج نموده و با دارو و زالو آن‌ها را به سوی مجاری دفعی هدایت کرد. بافت‌های آسیب‌دیده پس از گذشت یک یا چند دوره داروهای معدل و مقوی کم‌کم به حال نخست باز می‌گردند.
در موارد پیشرفته هرچند این بیماری قابل علاج کامل نیست اما با مصرف داروهای گیاهی و زالودرمانی قابل کنترل می‌باشد. 90 درصد افرادی که برای درمان مراجعه می‌کنند بیش از 4 دندان پر کرده دارند. این بیماری در بانوان بیشتر از مردان گزارش شده است. این سموم روی اعضاء دیگر بدن نیز تأثیرات مخربی بر جای می‌گذارد. نحوه زالودرمانی در این بیماری مانند بیماری سکته مغزی است. ولی در مواقع لزوم در بعضی از اندام‌ها تکرار خواهد شد.
نحوه زالودرمانی مانند علاج سکته مغزی است. هربار پشت گوش‌ها به تعداد 10 عدد زالو می‌اندازیم و 20 تا 25 روز بعد پشت دست‌ها و 20 تا 25 روز بعد روی پاها و 2 الی 3 ماه پرهیز از زالودرمانی و آنگاه دوباره همین 3 نوبت زالودرمانی مانند قبل آغاز می‌شود. در
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 54
سال بعد نیز زالودرمانی باید تکرار شود و تا حصول نتیجه به همین منوال ادامه یابد.
داروهای گیاهی و روغن‌های مخصوص مالش نیز باید اعمال و ادامه یابد. اکثریت بیماران مبتلا به ام. اس با داروهای گیاهی و زالودرمانی بهترین نتیجه را گرفته‌اند. زنبوردرمانی پس از زالودرمانی بسیار مفید واقع شده است، امّا باید این روش در اواخر دوره‌های زالودرمانی انجام پذیرد.

تقویت حافظه

زالودرمانی پشت گوش در تقویت حافظه بسیار مؤثر می‌باشد. کسانی که می‌خواهند آماده امتحانات سخت مانند کنکور شوند بهتر است یک ماه قبل و یا هر زمان که توانستند پشت گوش‌ها هرکدام 10 عدد زالوی ریز بیاندازند. اگر داروهای تقویت حافظه را هم مصرف نمایند نتیجه بسیار بهتری خواهند گرفت.

جمود

باطل شدن حس و ماندن شخص در یک حالت ثابت می‌باشد. زالودرمانی پس از پاکسازی با داروهای گیاهی در پشت گوش‌ها در یک یا چند مرحله انجام شود.

سهر

بیخوابی است که از حد اعتدال در گذشته و در صورتی که عامل آن خلط صفرا باشد و یا ترکیبی از اخلاط گرم باشد، پس از مصرف منضج و مسهل‌های ضد اخلاط گرم و

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 55

پاکسازی مغز با بخور و عطوس، پشت هر گوش 10 عدد زالو می‌اندازیم، 20 روز بعد بالای هر ابرو 5 عدد زالوی ریز و زالودرمانی سوم روی هر دست 10 عدد زالو می‌باشد.

شناسایی خلط غالب و دفع آن و مصرف داروهای ضد جنون و زالودرمانی پشت گوش، دست و پاهاست. نیاز به تکرار آن بسته به وضعیت بیمار و تشخیص پزشک دارد.
انداختن زالو در محل گودی پشت گردن در فواصل بین زالوی پشت گوش و دست به تعداد تجویز شده توسط پزشک بر اساس توان بیمار ضروری است. با خونگیری از این قسمت خاطرات هیجان‌آور و مخرب از حافظه بیمار حذف می‌شود و آرامش جای آن را خواهد گرفت. بنابراین خونگیری در این نقطه برای مبتلایان به آلزایمر مضر است.

عشق

مرضی است که بیشتر جوانان را عارض می‌شود، دوست داشتن شخص یا چیزی در حد افراط. درمان آن از طریق روانشناسی و پاکسازی بدن از سودا و زالودرمانی که در این پاکسازی کمک می‌کند. پشت گوش و با حفظ فاصله روی دست زالودرمانی شود.

صرع

یا غشی که بیماری معروفی است و انواع دارد و در کتاب‌های دیگر پیک شفا توضیح داده‌ایم. در صورت افزایش و غلبه گرمی زالودرمانی انجام می‌شود. پشت گوش و سپس دست‌ها و تکرار آن با توجه به وضعیت بیمار.

کابوس

عوام آن را عبد الجنّه می‌گفتند. درمان آن پاکسازی از خلط غالب و خون‌درمانی با زالو پشت گوش و سپس با حفظ فاصله روی دست است.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 56

فلج

درمان فلج با مصرف داروهای گیاهی و ماساژدرمانی مخصوص با کمک زالو باعث هجوم خون تازه به بافت‌های آسیب دیده شده و راه سایر داروها را به طرف اندام فالج هموارتر می‌کند. زالوی پشت گوش در صورت توان بیمار در مرحله اول خون‌درمانی انجام می‌شود و در مراحل بعد در کنار درمان‌های طب سنتی جای انداختن زالو بر اساس نیاز و تشخیص معین خواهد شد.

لقوه

درهم کشیده شدن صورت که همزمان با مصرف داروهای گیاهی و اجرای سیستم بخور و انفیه و روغن بنفشه بادام و مالش با روغن اسقیل (عنصل) و گذاشتن صورت هر روز نیم ساعت روی نمک داغ، پشت هر گوش 10 عدد زالو انداخته می‌شود. 10 روز بعد از زیر زبان با 3 عدد زالو خون بگیرید و یا رگ زیر زبان را فصد کنید. 20 روز بعد از زیر لاله گوش تا زیر زنخ از هر طرف 10 عدد زالوی ریز بیاندازید. اگر ابتدای لقوه باشد و یا حدود یک ماه از حدوث آن گذشته باشد به حول و قوه الهی بسرعت علاج خواهد شد.

پرش اندام است. درمان آن شناسایی خلط غالب و دفع آن و مصرف داروهای ضد اختلاج و سپس زالودرمانی روی عضوی که دچار اختلاج شده است. اختلاج بر اساس نوع خلط غالب تقسیم‌بندی‌هایی دارد. زالودرمانی در مرحله اول پشت گوش‌ها و در مرحله بعد بنا بر تشخیص پزشک معین خواهد شد.

تشنج

شناسایی خلط غالب و دفع آن با داروهای گیاهی و زالودرمانی در مسیر رگ‌های منتهی به عضو متشنج می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 57

امراض چشم

برد (گل‌مژه)

یک ضایعه اضافی پلک از نوع عفونی و التهابی از نوع آبسه استافیلوکوکی است که دو نوع می‌باشد یک نوع آن داخلی است که به ملتحمه سر باز می‌کند و نوع دوم آن خارجی است که به خارج پوست یا حاشیه پلک می‌چسبد. راه علاج آن در صورتی که در ابتدای بیماری باشد گذاشتن داروهای رساننده دمل و کمپرس بخار یا آب گرم روی ضماد است که بزودی سر باز کند. ضماد رساننده می‌تواند ترکیبی از تخم مرو و گل ختمی و آویشن و اسفرزه باشد که با شیر داغ یا آب جوش خمیر شده و روی پلک نهاده شود و روی آن بسته و نرم نگهداشته تا سر باز کند. سپس با دمکرده آویشن شستشو گردد. زالودرمانی برای از بین بردن صفرای اضافی و التهاب به تعداد 2 یا 3 عدد زالوی ریز زیر پلک کمک شایانی در از بین بردن گل‌مژه محسوب می‌شود.

مژه کج و مژه زیادی

درمان این ضایعه به کمک 2 تا 3 عدد زالوی ریز همراه با دستورهای دارویی طب سنتی مفید می‌باشد.

سلاق

کناره پلک کلفت و غلیظ می‌شود و مژه‌ها ریزش می‌کند. درمان آن با ضماد سرد و نرم‌کننده و ضد التهاب همراه با انداختن 2 تا 3 عدد زالوی ریز نزدیک پلک ممکن می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 58

شرناق

ورم و زیادتی است در پلک بالا که درمان آن مانند درمان سلاق است.

جرب

ورم و درشتی چشم است که پلک‌ها را نیز در بر می‌گیرد. همراه با داروهای گیاهی گندزدا انداختن چند عدد زالوی ریز اطراف پلک‌ها به درمان بیماری کمک می‌کند.

سبل

پرده‌ای شبیه به خطوط درهم بافته که مانع دید می‌شود و علت آن را از امتلاء سر و مغز و غلبه خون در همان نواحی و بزرگ شدن رگ‌های چشم برشمرده‌اند. و علاج آن با مصرف داروهای گیاهی و شیاف معروفی بنام احمر می‌باشد که زالودرمانی کمک شایانی به تأثیر شیاف احمر می‌کند و هربار انداختن 2 تا 3 عدد زالوی ریز زیر پلک هر چشم کافی است.

گرچه علت این بیماری از سوء عملکرد معده و نفوذ بخارات معده می‌باشد امّا در کنار درمان معده انداختن چند زالوی ریز کنار پلک پایینی چشم مفید است. بیمار در مقابل چشم چیزهایی شبیه مگس و پشه و غیر و می‌بینند.

عشا (شبکوری)

زالودرمانی به تعداد 2 تا 3 عدد اطراف چشم برای نفوذ و تأثیر هرچه بیشتر داروهای معالج شب‌کوری مفید است. بیمار مبتلا به شب‌کوری شب‌ها دچار ضعف دید شدید می‌شود. درمان آن غیر از زالودرمانی استفاده مداوم از سورمه، قطره‌های تقویت‌کننده چشم و چکاندن آب جگر کباب‌شده بز است.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 59

جهر (روزکوری)

زالودرمانی مانند درمان شب‌کوری است. در این بیماری ضعف دید برعکس شب کوری است و درمان‌های شب‌کوری بجز جگر بز انجام شود.

ضعف دید

زالوی پشت گوش را به تعداد هر گوش 10 عدد بیاندازید و 20 تا 25 روز بعد روی شقیقه‌ها انتهای خارجی ابرو 2 تا 3 عدد زالو بیاندازید. داروهای معالج ضعف دید اگر همراه با سورمه‌ها و قطره‌های چشم مصرف شود بسیار مؤثر است.

مانند ضعف دید عمل می‌کنیم.

آب‌مروارید

مانند ضعف دید عمل می‌کنیم و مرتب قطره زعفران [1] در چشم می‌چکانیم.

برآمدن چشم و فشارخون چشم

زالودرمانی با مصرف داروهای گیاهی و زالودرمانی آن‌طور که در درمان ضعف دید گفتیم مؤثر است.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 60

امراض گوش

پشت هر گوش پس از پاکسازی بدن از خلط غالب 10 عدد زالو متناسب با توان بیمار می‌اندازیم و با روغن‌هایی مانند روغن حنظل و یا روغن همیشه بهار به تدریج آواز گوش را از بین می‌بریم.

عفونت و درد گوش (صفراوی و یا صفرا و سودای ترکیبی

باید تا 7 شب هر شب داخل گوش قطره روغن حنظل و یا همیشه بهار و آب تازه پیاز بچکانید. پس از آن غیر از چکاندن آب پیاز و روغن هر شب قبل از خواب گوش پاک‌کن را با کمی عسل آغشته کنید و مقداری پودر انزروت روی آن بپاشید و آن را در گوش طوری که پرده گوش آسیب نبیند قرار دهید تا صبح بماند؛ با این کار جرم‌ها و عفونت‌ها جذب شده و بیرون می‌آید. زالودرمانی پشت گوش در کنار داروهای منضج و مسهل خلط غالب و چکاندن روغن حنظل و مانند آن درد گوش را از میان می‌برد.

زخم گوش

شستشوی گوش با داروهای گیاهی ترمیم زخم گوش و پاکسازی بدن از خلط غالب و زالودرمانی پشت گوش و زیر لاله گوش زخم گوش را از میان می‌برد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 61

امراض بینی

باطل شدن حس بویایی

داروهای بخور و عطسه‌آورها هر شب یک‌بار و روغن بنفشه بادام، همراه با زالودرمانی به تعداد 2 تا 3 عدد کنار بینی حس بویایی را باز می‌گرداند.

خشکی بینی (صفرا)

داروهای دافع خلط صفرا و چکاندن روغن بنفشه یا بنفشه بادام هر روز و هر شب در بینی و انداختن 2 تا 3 عدد زالوی ریز اطراف بینی خشکی بینی را به نرمی و لطافت بدل می‌کند.

زخم بینی

درمان زخم بینی مانند درمان خشکی بینی است.

رعاف مفید

رعاف مفید آن است که بیماری فشارخون داشته باشد یا فشار داخل چشم یا فشار داخل جمجمه بالا باشد. در این صورت تا قبل از برطرف کردن اصل بیماری رعاف را نباید علاج نمود. علاج آن در تنظیم مزاج خون بوده و چنانچه غلبه خون عامل اصلی باشد با زالودرمانی پشت هر گوش یا روی هر دست به تعداد 10 عدد و یا فصد رگ باسلیق و چکاندن آب تازه تره و یا قطره‌های ضد رعاف برطرف می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 62

امراض روی

ماشرا (آماس سرخ)

داروهای ضد التهاب گیاهی به کمک زالودرمانی که در کنار پاکسازی بدن صورت می‌پذیرد بهترین راه علاج ماشراست.

بادشنام (سرخی مایل به کدورت)[2]

مجموعه پیک شفا ؛ج3 ؛ص62
لودرمانی مانند درمان ماشرا انجام می‌شود و تفاوت تنها در نوع پاکسازی است که در این یکی خلط سودا علاوه بر صفرا نیز باید دفع شود.

امراض لب

ترک لب، ورم لب

زیر لب و روی لب هربار 3 عدد زالو می‌اندازیم و هر 5 روز یک‌بار تکرار می‌کنیم و بیمار را توصیه به خوردن مسهل می‌نماییم؛ علاوه بر آن هر شب ناف بیمار را با روغن کرچک یا کنجد یا هر نوع روغن گیاهی دیگر چرب می‌کنیم.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 63

امراض دهان

قلاع (جوشش دهان چون از گرمی بود)

همراه با داروهای ضد گرمی و پاک‌سازی‌کننده منضج و مسهل و دهان‌شویه‌های گیاهی با زالودرمانی زیر زنخ و زیر زبان به تعداد کم جوشش قلاع از بین می‌رود.

بحز (بدبوئی دهان نوع صفراوی)

بدبوئی‌ها از سه علت بیرون نیست: یکی عفونت سینوزیت، دوم عفونت لثه و دندان و سوم سوء مزاج معده.
بخور و عطسه، دهان‌شویه‌های ضد عفونت، منضج‌ها و مسهل‌های پاکسازی معده و دستگاه گوارش و زالودرمانی زنخ و زیر زبان به تعداد کم علاج این بیماری است.

مانند درمان قلاع عمل می‌کنیم.

درد دندان (همراه با غلبه گرمی)

زالودرمانی مانند درمان قلاع می‌باشد.

استرخاء لثه (سست شدن گوشت بیخ دندان از رطوبت خون و سرخی زبان و بزرگی نبض و سایر علامات غلبه خون)

همراه با داروهای پاکسازی از خلط غالب زالودرمانی را از زیر زنخ شروع و در نوبت بعدی که معمولا 15 روز بعد انجام می‌گردد مستقیما روی لثه‌ها و دو رگ زیر زبان در چند نوبت چند عدد زالوی ریز می‌اندازیم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 64

عفونت لثه (پیوره)

مالش لثه‌ها هر شب با داروهای گیاهی قابض و ضدعفونی‌کننده که به صورت پودر روی لثه‌ها مالیده می‌شود انجام می‌گردد. همراه با آن هفته‌ای یک‌بار هربار چند عدد زالوی ریز روی لثه‌ها انداخته می‌شود.

خونریزی لثه

مانند درمان استرخاء لثه عمل می‌کنیم و هر روز یکی دو بار با پودر دهان لثه‌ها را می‌شوئیم. پودر دهان: سماق، پوست انار، گلنار فارسی، مازو، چای مکه به مقدار مساوی و مقدار کمتری میخک که همگی پودر شده‌اند با دو تا سه برابر نمک مخلوط می‌شود.

ورم لثه

مانند خونریزی لثه عمل می‌کنیم. چنانچه از صفرا باشد با مصرف منضج و مسهل‌های ضد صفرا و دهان‌شویه و مصرف آب‌میوه‌ها و اغذیه خنک و ضد صفرا و زالودرمانی در چند نوبت روی لثه‌ها آن را علاج می‌کنیم.

تأکل لثه

مانند ورم لثه عمل می‌کنیم.

آبسه دور لوزه

عارضه ورم حاد لوزه علاوه بر داروهای گیاهی با خونگیری زیر زبان سریعا رو به بهبود می‌رود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 65

امراض زبان

ورم زبان

با مصرف داروهای منضج و مسهل‌های مناسب پاک‌کننده خلط غالب در چند نوبت بنا بر تشخیص هربار 2 تا 3 عدد زالو زیر زبان می‌اندازیم.

تشقق السان

ترک خوردن زبان که از گرمی و خشکی باشد، مانند ورم زبان عمل می‌کنیم و داروهای لعاب‌دار و خنک مانند شربت اسفرزه و شربت بنفشه و رب انار و زرشک و امثال آن مصرف می‌کنیم سپس 3 عدد زالو هربار زیر زبان می‌اندازیم.

مانند ورم زبان عمل می‌کنیم.

امراض حلق

مانند ورم زبان عمل می‌کنیم.

خناق (درد گلو)

مانند ورم زبان عمل می‌کنیم و هر ساعت یکبار با عرق آویشن غرغره می‌کنیم.

زخم حلق

مانند ورم زبان عمل می‌کنیم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 66

امراض سینه

اشاره

که شامل سینه و پستان و شش می‌شود:

علامات آن درد در میان دو شانه و از لحاظ مزاجی به بلغمی، صفراوی، سوداوی و دموی تقسیم می‌شود.
در مورد غلبه دم خونگیری از ابتدای درمان انجام می‌شود و در طول درمان بنا بر تشخیص و نیاز تکرار خواهد شد. در مزاج‌های دیگر خونگیری پس از شروع درمان صورت می‌پذیرد و در مورد غلبه بلغم هنگام خونگیری احتیاط بیشتر باید کرد.
همراه با داروهای گیاهی زالودرمانی پشت دست‌ها بین انگشتان می‌باشد به این ترتیب که ما بین هر انگشت یک عدد زالو و روی انگشت سبابه نیز یک عدد بیاندازید. در مجموع روی هر دست 5 عدد زالو انداخته خواهد شد.

گرفتگی آواز

از خشکی اگر باشد هر شب 5 عدد انجیر زرد با 10 عدد آلوی بخارا در یک پیاله آب خیس کنید و صبح ناشتا میل کنید. یا اینکه این مواد را در یک پیاله آب دو تا سه جوش بدهید و میل کنید، سپس زیر زنخ (چانه) چند عدد زالو متناسب با توان بیمار بیاندازید. 15 روز بعد زیر زبان یک تا 3 عدد زالوی ریز بیاندازید و یا فصد زیر زبان کنید. در صورت نیاز داروهای سعال ملین مصرف کنید.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 67

سرفه، سعال

سرفه تر خوردن داروی خشک و زالودرمانی پشت هر گوش و پس از آن خونگیری پشت دست و ساعد نیز مفید است. هنگام غلبه بلغم دفع بلغم مقدم است.

سرفه خشک خوردن داروی تر و زالودرمانی پشت هر گوش. در مورد هر دو نوع سرفه بخور و عطوس و روغن بنفشه بادام هر شب انجام شود و غرغره با عرق آویشن ساعت به ساعت ضروری است و از ابتدای درمان تا 24 ساعت بعد هر نوع سرفه و عفونت گلو را از بین می‌برد.

سرفه همراه با خون

به همان ترتیب علاج سرفه عمل می‌کنیم و از داروهایی مانند بارهنگ، انیسون شیرین، زیره سبز و رازیانه بوداده شده و سویق عدس و تجویزات دیگر ضد خونریزی بهره می‌بریم.

از غلبه خشکی صفرا و یا سودا و حساس بودن به گرد و غبار و بوهای تند و امثال آن:

بسیاری از حساسیت‌های منجر به تنگی نفس ناشی از مصرف آنتی‌بیوتیک‌ها بخصوص پنی‌سیلین است که برای کنترل و از بین بردن عفونت‌ها تجویز می‌شود و از عوارض آن ضعف ریه و غلبه خشکی و حبس صفرای خشک و بلغم شور و کف حاصل از امتزاج آن است که باعث ایجاد حساسیت نسبت به عوامل گوناگون محیط زیست می‌شود.

بسیاری از کودکان که در دوران نوزادی و بعد از آن با پنی‌سیلین و امثال آن هنگام سرماخوردگی درمان می‌شوند شدیدا مستعد سرماخوردگی و بیماری‌های عفونی می‌شوند.

تحلیل من این است که مصرف آنتی‌بیوتیک‌ها علاوه بر آنکه بیمار را ضعیف می‌کند مانع از شناسایی نحوه حمله میکرب‌ها گشته و به همین دلیل مجددا به راحتی وارد بدن

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 68

می‌شوند. امّا داروی گیاهی بدن را در مقابل بیماری تقویت می‌کند و به بدن اجازه می‌دهد که بیماری را شناسایی نماید و در مراحل بعدی براحتی و با شناخت کامل به میکرب‌ها و ویروس‌ها حمله نماید. تفاوت افرادی که به طب سنتی اعتقاد داشته و به آن عمل می‌کنند این است که آنها و فرزندانشان اصولا کمتر سرما می‌خورند و کمتر به بیماری‌های عفونی مبتلا می‌شوند و اگر هم بیمار شوند سیستم دفاعی بدنشان به سرعت با کمک داروهای گیاهی بیماری را از بین می‌برد. مثالی در این مورد جالب توجه است: فرزند اول یکی از پزشکان همکار ما که از کودکی داروهای آنتی‌بیوتیک مصرف کرده دائما دچار سرماخوردگی می‌شد. فرزند دوم با داروهای گیاهی از بدو تولد تحت نظر قرار گرفت. فرزند دوم تقریبا سرما نمی‌خورد و اگر سرما هم بخورد زود خوب می‌شود و دارای بدنی سالم‌تر از فرزند اول است ولی فرزند اول ضعیف و کم‌اشتهاست هنوز هم مرتب دچار سرماخوردگی می‌شود. افرادی که با یک کیسه دارو و اسپری‌های مختلف در سنین مختلف وارد مطب می‌شوند معمولا پس از یک دوره سرماخوردگی شدید و ابتلا به عفونت حاد ریوی بستری و با آنتی‌بیوتیک‌های قوی تحت درمان قرار گرفته و پس از آن دچار آسم و نفس تنگی و یا آبریزش و زکام مداوم و آلرژی نسبت به عوامل محیطی می‌شوند. قریب به نود درصد اینان درمان می‌شوند مگر معدودی که در سنین کهولت بالا هستند و بیماریشان خیلی پیشرفته باشد که البته نتایج خوبی از طب سنتی

می‌گیرند اما درمان کامل میسر نیست.
مرحله اول خونگیری در این بیماران با حجامت عام آغاز و با حفظ فاصله زمانی که بر اساس توان بیمار تعیین می‌گردد نهایتا تا 15 روز بعد بین انگشتان هر دست یک زالو و یک عدد روی انگشت شصت می‌اندازیم.
معمولا برای درمان این بیماری همراه با داروهای مربوطه طب سنتی و انجام حجامت و زالودرمانی بهبود حاصل می‌گردد؛ چنانچه بیماری به هر دلیل مقاومت بیشتری از خود نشان دهد خون‌درمانی و داروها تکرار می‌گردد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 69
درمان‌های طب ایرانی آن شامل: منضج صبح ناشتا که عبارت است از یک قاشق غذاخوری بارهنگ، چهار تخم ملین گرم برای ساعت 10 صبح، اسفرزه و تخم شربتی قبل از ناهار و شام، کفلمه گل ختمی و گل بنفشه 3 بار در روز، جوشانده پایه ریه و رعایت رژیم غذایی می‌باشد. درمان‌های جنبی استفاده از بخور و عطسه‌آورهای قوی و ماساژ کتف‌ها و بادکش می‌باشد.

جراحت یا زخم ریه (سل)

درمان بیماری سل با تجویز تخصصی داروهای گیاهی میسر است و زالودرمانی در کنار آن می‌تواند به درمان سریع‌تر کمک نماید. بکار بردن زالو برای این بیماری بیشتر زیر سینه روی دنده‌های پایین است و با توجه به توان بیمار در صورت نیاز باید انجام پذیرد.

در صورت غلبه دم زالودرمانی مانند بیماری سل انجام می‌شود. در موارد دیگر پاکسازی خلط مقدم است.

ذات الجنب

شوصه ورم پرده نزدیک سینه در پهلو؛ مانند ذات الریه و در صورت نیاز انجام می‌پذیرد.

ذات الصدر

آماس پرده در نواحی سینه نزدیک پهلو؛ مانند ذات الجنب عمل می‌کنیم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 70

امراض دل

خفقان یا تپش قلب

غلبه صفرا و یا استیلاء خون یا سودا که باعث تغییر در ترشح غدّه تیروئید می‌شود.
احساس کلافگی و بی‌قراری و عدم تحمل محیط اطراف و سروصدا هنگام شدت بیماری.
درمان آن علاوه بر داروهای طب سنتی خونگیری با زالو ابتدا پشت هر گوش و سپس با حفظ فاصله روی هر دو دست است که با توجه به نوع خلط غالب تقدم دارو و زمان خونگیری تعیین می‌شود. در غلبه دم همانطور که می‌دانید تقدم با زالودرمانی است.

بیماری که دچار سکته قلبی شده و غلبه خون یا فشار خون دارد چنانچه در همان یکی دو روز اول که سکته حادث شده و بیمار از خطر حتمی رهیده است پشت هر دست بین انگشت سوم تا انگشت کوچک 10 عدد زالوی متوسط از لحاظ بزرگی بیاندازد به سرعت عوارض سکته قلبی از بین خواهد رفت و خطر رفع خواهد شد. این نکته باید مورد توجه جدی مسئولین درمان و بهداشت کشور قرار گیرد. چه در سکته‌های مغزی و چه در سکته‌های قلبی به جای آنکه با تقلیدهای بی‌مورد از طب غربی بیمار را به بیمارستان برده و با داروهای شیمیایی بخواهند حمله قلبی او را کنترل کنند از زالودرمانی استفاده کنند جان صدها نفر در روز از رنج مردن و یا زنده ماندن با دردهای قفسه سینه و همواره در اضطراب سکته بعدی به سر بردن خلاص خواهد شد. اگر اتاق‌های عمل و بخش‌های

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 71

اورژانس ما به تجهیزات زالودرمانی مجهز شود نقطه عطفی در تاریخ علوم پزشکی کشورمان خواهد شد که دنیای علوم پزشکی مربوط به بیماری‌های قلبی را متحول خواهد ساخت.

پس از آنکه زالودرمانی روی دست‌ها در حالت اورژانس انجام شد و بیمار بهبودی سریع خود را به دست آورد، باید طبق همان دستور قبلی که در مورد سکته‌های مغزی گفتیم، 25 روز پس از زالوی پشت دست، پشت هر گوش 10 عدد زالوی ریز بیاندازید و 20 تا 25 روز پس از آن دست‌ها و 20 تا 25 روز بعد روی هر پا زالو بیاندازید.

همراه با خون‌درمانی سایر داروهای گیاهی و ورزش‌های مناسب قلب را انجام دهید و پس از 3 ماه پرهیز از زالودرمانی دوباره در 3 نوبت زالوها را پشت گوش و سپس روی دست و پس از آن روی پاها بیندازید.

بیمارانی که شفا یافته‌اند بهتر است هر سال در فصل بهار 3 دوره زالو یعنی اول پشت گوش و بعد روی دست و بعد روی پا بیاندازند تا عمری طولانی یافته و از امکان سکته‌های بعدی در امان قرار گیرند.

چنانچه بیمار سکته قلبی یا بیماری که عروق قلب وی انسداد پیدا کرده و رنگ پریده و کم‌خون و در عین حال دارای خون غلیظ می‌باشد و ناتوانی عضله قلب در توزیع خون مشهود است، ابتدا باید داروی پاکسازی دستگاه گوارش را همراه با داروهای مفرح و تقویت‌کننده قلب و مغز مصرف کند و داروهای عطسه‌آور را به کار گیرد، آنگاه پس از حصول اطمینان از خون‌سازی و تقویت قلب مبادرت به زالودرمانی نماید که طبق دستور از پشت گوش شروع و پس از آن به دست و سپس به پا خواهد رسید و پس

از 2 الی 3 ماه پرهیز از زالودرمانی دوباره خونگیری طبق دستور از سر گرفته خواهد شد. سایر روش‌های درمان گیاهی مطابق با دستورات پزشک مسلط به طب سنتی همراه با مراحل مختلف خون درمانی باید ادامه یابد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 72
توجه کنید چنانچه تا قبل از 50 سالگی برای باز شدن عروق مسدود شده قلب روش‌های فوق انجام شود رگ‌های مسدود شده تقریبا به طور کامل باز شده و بازسازی می‌شوند مگر آنکه بعضی از عروق مسدود شده در اثر مرور زمان از بین رفته باشد که در این صورت نیز زالوها با کمک آب دهان خویش و داروهای گیاهی و رژیم غذایی باعث تولید شاخه‌های جدید از عروق ریز رابط در محل انسداد می‌شوند و خونرسانی با کیفیت مطلوب‌تری به قلب از سر گرفته خواهد شد. در سنین کهولت از 60 سال به بالا اگر حتی به دلیل فاسد شدن عروق مسدودشده قلب زالوها نتوانند آن را باز کنند تولید رگ‌های کوچک جدید به کمک بزاق دهان زالو آغاز و بافت‌های قلب احیا و خونرسانی بهتر صورت خواهد گرفت و بیمار از خطر خواهد جست.
برخی از بیماران که تحت عمل جراحی قلب قرار گرفته‌اند و به جای رگ‌های مسدودشده رگ‌هایی از اندام‌های دیگر به آن پیوند زده‌اند، لازم است برای پیشگیری از مسدود شدن مجدد رگ‌ها هر سال حد اقل 3 بار به فاصله هر 25 روز یک بار طبق دستور زالودرمانی نمایند و هر ماه مسهل مصرف کنند. اگر بعد از عمل جراحی، این بیماران هنوز بهبودی چشمگیری احساس نکرده و علائمی مانند درد سینه و نفس‌تنگی و سوزش سینه وجود داشته باشد باز هم با کمک زالودرمانی می‌توانند این عوارض را برطرف کرده و به راحتی به زندگی خود ادامه دهند.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 73

بزرگ شدن قلب

زالودرمانی به همان منوال که در سکته قلبی توضیح داده شد باعث توقف بزرگی قلب شده و با کمک داروهای تقویت‌کننده عضله قلب از سکته‌های احتمالی جلوگیری به عمل آمده و امکان هرگونه خطر آنی کاهش خواهد یافت.

گرفتگی عروق قلب

زالودرمانی همراه با دستورات طب سنتی مانند علاج سکته قلبی صورت می‌پذیرد.

زالودرمانی پشت گوش و دست و پا با فاصله هر 25 روز یک بار صورت می‌پذیرد.

امراض معده و دستگاه گوارش

ورم مری

ورم مری با توجه به نوع خلط غالب با زالودرمانی روی دست‌ها همراه با داروهای گیاهی درمان می‌شود. تکرار آن به تشخیص پزشک بستگی دارد.

استفراغ، قی

اگر بیمار استفراغ می‌کند و سودای غلیظ در استفراغ بالا می‌آورد روی هر دست بیمار 10 عدد زالو بیاندازید. این در حالی است که بیمار دچار ضعف و کم‌خونی نباشد و غلظت خون سوداوی بیشتر از هر چیز سبب استفراغ شده است. خونگیری پشت گوش به رفع حالت تهوع کمک می‌کند. مصرف داروهای گیاهی بر خونگیری مقدم است و بهتر است پس از پاکسازی 15 روزه خونگیری انجام شود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 74

استفراغ خون

اگر استفراغ خون با غلظت و همراه با سودای فراوان باشد روی هر دست بیمار 10 عدد زالو بیاندازید. این در حالی است که توان بیمار اجازه چنین کاری را بدهد. در این بیماری نیز حق تقدم مانند بیماری قی با داروهای گیاهی است.

سکسکه

همراه با غلبه خون، غلظت خون و فشار خون
همراه با جوشانده‌ها و داروهای پاک‌کننده مزاج و انجام بخور و عطوس و چکاندن روغن بنفشه بادام در بینی هر شب قبل از خواب زالو ابتدا پشت گوش‌ها هرکدام 10 عدد انداخته می‌شود.

بواسیر

روی کعب پا و بین انگشت سوم تا انگشت کوچک پا و در مواقع لزوم اطراف مقعد زالو انداخته شود. داروهای پاک‌کننده مزاج از قبیل انجیر و آلوی بخارا و مسهل عام و غیر و مقدم بر زالودرمانی است.

شقاق مقعد

مانند زالودرمانی در بواسیر می‌باشد. مداومت در مصرف هرروزه برگه هلو و زردآلو و آلوی بخارا که شب خیس شده و صبح ناشتا میل شود لازم است. بخور تخم گشنیز، نعناع و آویشن را روی مقعد انجام دهید و با کرم مرطوب‌کننده عصاره گریپ‌فوروت و کنجد مرتب مقعد را چرب کنید.

ورم مقعد

مانند شقاق مقعد عمل می‌کنیم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 75

دمل اطراف مقعد

همراه با داروهای رساننده دمل اطراف مقعد چند عدد زالو می‌اندازیم. داروهای رساننده داروی زخم زالو و تخم مرو و اسفرزه است که با شیر جوشانده بصورت مرهم روی دمل ضماد کنند.

فیشر اطراف مقعد و روی باسن

با داروهای رساننده مواد زائد را نرم و آماده دفع کرده و با زالودرمانی روی باسن و اطراف مقعد و فصد یا زالودرمانی بر رگ صافن در محل قوزک داخلی پا؛ نشستن در جوشانده برگ سرو با پوست انار و سرکه و روغن زیتون یا کنجد درمان را به سرانجام می‌رسانیم.

آماس جگر

در غلبه دم ابتدا با زالو پشت گوش یا روی کبد به تعداد 7 تا 10 عدد درمان را شروع می‌کنیم و با داروهای گیاهی ادامه می‌دهیم. در غلبه مزاج‌های دیگر ابتدا داروهای منضج و مسهل را شروع و پس از حد اقل 7 روز به شرط آنکه اسهال به تعداد 4 بار اجابت مزاج برقرار شده باشد زالودرمانی را از پشت گوش‌ها آغاز می‌نماییم.

عطش مفرط

از گرمی معده یا جگر اگر باشد. همراه با داروهای پاکسازی مزاج از گرمی زالودرمانی را از روی کبد به تعداد 7 عدد زالو و سپس با حفظ فاصله زمانی لازم در پشت گوش‌ها به تعداد 10 عدد برای هر گوش ادامه می‌دهیم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 76

که مقدمه استسقاء و یرقان و سرطان‌های کبدی است، با مصرف داروهای ضد خلط غالب و زالودرمانی روی کبد به تعداد 7 عدد شروع و در صورت نیاز در پشت هر گوش پس از 15 روز هرکدام 10 عدد زالو می‌اندازیم.

استسقاء (سیروز کبدی)

تا آنجا که ممکن است در بیماری سیروز یا استسقا نباید خونگیری شود مگر آنکه خون کثیف موجب راه‌بندان شده باشد در این صورت زالوها را به تعداد 7 عدد نسبتا درشت روی کبد و در مراحل بعدی روی پاها بیاندازید. چنانچه بیماران سیروز کبدی پس از مصرف داروهای گیاهی دچار ورم شدید و کلّی پا شدند امید بهبودی می‌رود و باید به تدریج با توجه به توان بیمار به وسیله زالو از روی پاها خونگیری به مقدار خیلی کم امّا متعدد به عمل آید و در مواردی که آب آسیت معده به بافت‌های بدن و عضلات پا نفوذ پیدا کرده حجامت‌های ساق پا را به‌طور متناوب در دستور کار قرار دهید. ابتدا چندین بار در یک نقطه نزدیک مچ پا یا روی پا حجامت‌های خشک (بادکش) انجام دهید تا آب و مایعات جمع شده در بافت‌ها به سمت محل بادکش جمع شود آنگاه روی محل تجمع حجامت کنید، مواد جمع شده که خون همراه با مقادیر زیادی آب است خارج می‌شود، روزهای بعد مرتب بادکش روی محل تجمع تکرار می‌شود. معمولا بخاطر خروج آب بطور مداوم محل زخم تیغ حجامت جوش نمی‌خورد و تا بهبودی راهی است برای خروج مایعات. همین کار را می‌توان با حدود 5 تا 7 عدد زالو انجام داد. فقط یک بار خونگیری می‌شود ولی روزهای بعد با بادکش‌های متعدد و مرتب آب از جای تیغ حجامت یا نیش زالوها خارج خواهد شد. در مرحله سوم پشت گوش بیمار زالو بیاندازید تا موجب شادابی کبد گردد. امّا در استسقای گوشتی اگر خون بواسیر یا حیض موجب راه‌بندان شده خونگیری با زالو به همان روش بالا ضروری است، اگر بیمار تب کرده است تا تب هست نباید خونگیری کرد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 77

اگر یرقان سیاه باشد و تنها از طحال منشأ گرفته خونگیری به همان روش بیماری‌های طحال با زالو انجام می‌گیرد. اگر یرقان سیاه از کبد منشأ گرفته، خونگیری به روش سیروز کبدی که همان استسقاست انجام می‌شود و اگر کبد و طحال هر دو در ایجاد یرقان سهیم هستند خونگیری با توجه به توان بیمار هم بروش بیماری‌های طحال و هم به روش سیروز انجام می‌شود. بطور کلّی در عموم یرقان‌ها اگر بیمار دچار کم‌خونی نشده و خون سنگین و کثیف موجب گرفتگی شده خونگیری با زالو روی دست بین انگشت سوم تا انگشت کوچک موجب تسریع در درمان بیماری یرقان بوسیله داروهای گیاهی می‌شود.
همچنین خونگیری از پشت گوش بوسیله زالو توصیه می‌شود، حد اقل 3 عدد زالو زیر زبان می‌چسبانیم و بیمار تا پر شدن و جدا شدن زالوها سر را پائین نگاه داشته و دهان را باز نگه می‌دارد.

امراض سپرز (طحال)

در صورت غلبه دم ابتدا روی طحال 7 عدد زالو می‌اندازیم و در صورت نیاز همراه با داروهای گیاهی 15 روز بعد روی دست‌ها به تعداد هرکدام 10 عدد زالو می‌اندازیم. در موارد دیگر تشخیصی عمل خواهد شد.

میزان غلبه خون در نظر گرفته شود، معمولا خون سوداوی در حالت غلبه و ازدیاد ممکن است ورم سخت طحال را تقویت کند. در سه دوره خونگیری با زالو انجام می‌دهیم.
ابتدا بین انگشت سوم تا انگشت کوچک 10 عدد زالو روی هر دست می‌اندازیم که ریزی و
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 78
درشتی آن متناسب با توان بیمار است. 15 روز بعد روی ساعد دست چپ در قسمت داخلی آرنج 10 عدد زالو می‌اندازیم. مرحله سوم روی طحال زیر دنده‌های سمت چپ 7 عدد زالو می‌اندازیم، یا آنکه بر هر دو دست 7 عدد زالو می‌اندازیم. همزمان داروهای درمان طب سنتی را انجام می‌دهیم.

در هر مورد از غلبه اخلاط غیر از بلغم، زالودرمانی روی ساعد دست چپ برای کلیه راست و برعکس و اگر هر دو کلیه درگیر است خونگیری از هر دو ساعد و چنانچه علاج کامل نشد با حفظ فاصله روی هر دو ساق پا. تعداد زالو برای هر قسمت 7 عدد است.

چنانچه علامات غلبه خون ظاهر باشد، زالودرمانی همچون آماس کلیه انجام می‌شود.

چون از گرمی کلیه باشد.
روی دست‌ها به تعداد هرکدام 7 عدد و 15 روز بعد روی هر ساق پا 7 عدد زالو می‌اندازیم. داروهای گیاهی علاج ذیابیطس را همزمان بکار می‌بندیم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 79

امراض خاص مردان

ورم بیضه

ورم بیضه‌ها ناشی از پروستات، استسقاء، گرفتگی عروق تناسلی و هر علتی که باعث ورم بیضه شده است، همراه با داروهای گیاهی علاج همان علت هربار 5 عدد زالوی ریز زیر بیضه‌ها می‌اندازیم و در صورت نیاز هر 10 روز یک بار یا بیشتر تکرار می‌کنیم.

زخم قضیب

روی قضیب 3 عدد زالوی بسیار ریز می‌اندازیم و همراه با داروهای زخم هر 7 روز یک بار در صورت نیاز تکرار می‌کنیم. از سرم آویش برای شستشوی زخم استفاده می‌کنیم.

پروستات

در بیماری پروستات همراه با مصرف سایر داروها و روش‌های طب ایرانی باید حد اقل 3 مرحله به فاصله هر 20 الی 25 روز یک بار روی هر پا 10 عدد زالو بگذارید. مرحله اول روی پا و نوبت دوم پشت زانو و مرحله سوم بغل کشاله ران نزدیک بیضه‌ها و پس از آن 2 تا 3 ماه صبر کنید آنگاه در صورت لزوم زالودرمانی را از سر بگیرید. در دور دوم درمان، زالوها را بغل زانو به طرف ران بیاندازید و در نوبت سوم زالوها را روی ران نزدیک
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 80
کشاله ران بیاندازید، همراه با داروهای گیاهی درمان پروستات، خونگیری با زالو پروستات را علاج می‌کند. زالودرمانی پروستات مانند زالودرمانی در بیماری واریکوسل است.

سوزش منی

زالودرمانی مانند علاج پروستات است.

دوام شق شدن آلت

زالوها را تا تعداد 3 عدد هربار روی آلت تناسلی بیاندازید. اگر آلت سست شد و نعوظ از میان رفت دوباره داروهای نعوظآور مصرف و استعمال شود.

گرفتگی عروق تناسلی در مردان (واریکوسل)

گرفتگی عروق اطراف بیضه‌ها و پیچ‌وخم‌دار شدن عروق بیضه‌ها و واریکوسل.
در گرفتگی عروق بیضه که با لمس دست و با دید مستقیم چشم مشخص می‌شود بین 5 تا 7 عدد زالوی ریز زیر بیضه‌ها می‌چسبانیم. در سایر موارد فوق که واریکوسل و گرفتگی عروق تناسلی باعث نازایی می‌شود، زالوها را روی پا بین انگشت سوم تا انگشت کوچک به تعداد هر پا 10 عدد می‌اندازیم و در نوبت دوم 25 روز بعد پشت زانو در محل تا شدن زانو (نقطه مقابل کشکک زانو) به تعداد هر پا 10 عدد می‌اندازیم و در دور سوم 25 روز بعد نزدیک کشاله ران تا روی بیضه‌ها هر طرف 10 عدد زالوی ریز می‌اندازیم. همراه با این اعمال کلیه داروهای گیاهی و رژیم غذایی تجویز شده توسط پزشک طب ایرانی را دقیقا اجرا می‌نماییم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 81

امراض خاص زنان

بسته شدن خون حیض

زالوها را زیر قوزک داخلی پا و روی صافن می‌اندازیم، همراه با سایر درمان‌های گیاهی که توأم با زالودرمانی انجام می‌شود. حد اقل 3 بار می‌توانید تکرار کنید.

احساس کاذب زن مانند زنان باردار
علاوه بر داروهای گیاهی ویژه درمان این بیماری، در صورت تشخیص زالودرمانی هربار با 7 تا 10 عدد زالوی ریز روی دست‌ها یا پاها انجام می‌شود.

خارش شدید دهانه رحم و مقعد

گاه شدّت خارش به حدی است که به هیچ دارویی جواب نمی‌دهد.
اطراف محل فرج و مقعد نسبت به توان بیمار بین 7 تا 10 عدد زالو بیاندازید و با رعایت فاصله حدود 10 تا 12 روز بعد تکرار کنید. حتی المقدور زالو را ریز انتخاب کنید و توان بیمار را در نظر بگیرید. زالودرمانی بر رگ صافن در محل قوزک داخلی پا یا پشت زانو مؤثر است. مصرف داروهای گیاهی همراه با زالودرمانی الزامی است.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 82

زیر قوزک داخلی پا هرکدام 10 عدد زالوی نسبتا درشت بیاندازید و تا 3 بار هر ماه یک بار تکرار کنید. بیمار در چهار روز اول پریود هر روز 2 قاشق غذاخوری پودر شوید خشک را در 2 لیوان آب بجوشاند تا یک لیوان بماند، صاف کند و با عسل شیرین کرده میل کند. تا 6 ماه هنگام پریود در چهار روز اول مصرف شوید را ادامه دهید.

گرفتگی عروق تناسلی در زنان

گرفتگی عروق و ضمائم رحم و تخمدان‌ها. همانند زالودرمانی در گرفتگی عروق تناسلی در مردان می‌باشد که ممکن است باعث بسته شدن حیض و پریود دردناک و ناراحتی‌های دیگر شود. روی صافن هرکدام 10 عدد زالو و 25 روز بعد پشت هر زانو هر کدام 10 عدد و 25 روز بعد دو طرف فرج جنب کشاله ران هر طرف 10 عدد زالوی ریز می‌اندازیم. داروهای گیاهی پاک‌کننده اخلاط بدن و اخلاط اضافی رحم را دقیقا اجرا می‌کنیم.

بواسیر رحم

زالودرمانی مانند درمان خارش رحم انجام می‌شود.

زالودرمانی مانند خارش رحم انجام می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 83

سقط جنین

در شرایطی که وجود جنین برای مادر خطرناک باشد یا جنین مرده باشد همراه با داروهای ساقطکننده جنین روی رگ‌های صافن (قوزک داخلی پا) هرکدام 10 عدد زالو نسبت به توان بیمار می‌اندازیم و داروهای سقط جنین را تجویز می‌کنیم.

سوزاک

بیماری مسری مقاربتی است که گاه در رکتوم نیز نفوذ می‌کند، ترشحات چرکی خصوصا در مردان و درد و سوزش که گاه بسیار سخت می‌شود، در زنان در واژن بصورت ترشح و گاه بدون علامت. روی آلت 3 عدد زالو می‌اندازیم، هر هفته یا 15 روز یک بار تکرار می‌کنیم و همراه با جوشانده و داروهای شستشوی بدن و پمادهای ضد سوزاک بیماری را علاج می‌کنیم.

برطرف کردن غلظت خون برای رسیدن ماده مؤثره داروها به دستگاه تناسلی و بر طرف کردن اختلالات گردش خون برای تنظیم سرعت گردش خون لازم است و برای رسیدن به این مقصود در مردان و زنان زالودرمانی از روی پا شروع آنگاه پس از 25 روز پشت زانو و بعد از 25 روز دیگر در مردان زیر بیضه‌ها و در بانوان دو طرف فرج جنب کشاله ران انجام می‌شود همراه با داروهای گیاهی پاک‌سازی‌کننده مجاری تناسلی و داروهای تقویت‌کننده اسپرم و داروهایی که نواقص اسپرماتوزوئید را برطرف می‌کند. هر بار در هر طرف 10 عدد زالو انداخته می‌شود. همچنین از طرفین مبدأ زهدان نزدیک‌ترین بخش از کشاله ران به زهدان تا سر زانو از بادکش لغزان استفاده می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 84

امراض استخوان و مفاصل

درد مهره‌های گردن

غلظت خون و رسوب مواد سوداوی خون به دلیل سوء مزاج‌های دیرینه دستگاه گوارش و یا دستگاه جنسی در خانم‌ها و آقایان باعث ایجاد فاصله و دگرگونی‌های دیسک مهره‌ها و غیرو می‌شود. درمان آن با پاکسازی 15 روزه خلط غالب در هضم اول، پاکسازی مدت‌دار در هضم سوم و چهارم، بتدریج با داروهای گیاهی و زالودرمانی کاملا میسر است.
در مرحله اول زالودرمانی روی دست‌ها هر دست 10 عدد و 20 تا 25 روز بعد در محل حجامت اخدعین زالودرمانی به تعداد هر طرف 10 عدد صورت می‌پذیرد. در صورت لزوم برای از بین رفتن کامل درد مهره‌ها مجددا به همین منوان عمل می‌کنیم.

چسبندگی مهره‌ها و مفاصل

در جهان بسیار نادر است و بیمار را کاملا زمین‌گیر می‌کند، نام غربی آن اسپوندیلیت آنکلوزان می‌باشد. لا علاج از دیدگاه طب غربی و علاج‌پذیر از نظر طب سنتی است. جوشانده‌های گیاهی و یک معجون نجات‌بخش با زالودرمانی که بار اول روی هر دست 10 عدد و 25 روز بعد روی هر پا 10 عدد و سپس اطراف مهره‌ها و مفاصل به تعداد 3 تا 5 عدد هربار و تکرار آن هر هفته یک بار صورت می‌پذیرد.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 85

درد بین دو کتف و دست‌ها و در پشت سر و عدم توانایی بلند کردن دست‌ها به موازات هر دو کتف نیز با انداختن زالو پشت دست‌ها بین انگشت سوم تا انگشت کوچک به همان ترتیب که گفتیم علاج می‌شود. حد اقل 3 بار و هربار 10 عدد زالوی متوسط پشت هر دست بیاندازید و هر 20 تا 25 روز یک بار آن را تکرار کنید. مشروط بر اینکه داروهای گیاهی و مسهلات مناسب برای دفع اخلاط دستگاه گوارش نیز با تجویز پزشک مصرف شود. چنانچه فقط از زالو بدون داروی گیاهی استفاده کنید بی‌نتیجه نخواهد بود ولی ممکن است بیماری پس از مدتی دوباره عود نماید. توجه کنید که اگر تعداد زالوها کمتر از 10 عدد روی هر دست باشد و یا زالو از لحاظ درشتی و ریزی متناسب با توان بیمار نباشد، مثلا کمتر باشد خونریزی کمتر صورت می‌گیرد و بهبودی کامل حاصل نمی‌گردد.

زیر آرنج پایین‌تر از محل درد 7 تا 10 عدد زالو می‌اندازیم.

درد مچ دست

اطراف و دور مچ دست را هر 15 روز یکبار 10 عدد زالو می‌اندازیم و داروهای رقیق کننده خون برای بیمار تجویز می‌کنیم. با روغن کرچک و یا روغن اسقیل هر روز یا هر شب مچ دست را مالش می‌دهیم.

هربار روی هر پا 10 عدد زالو روی محل سیاتیک یا روی کعب پا می‌اندازیم و 3 بار به فاصله هر 25 روز یک بار تکرار می‌کنیم. مصرف جوشانده‌های گیاهی الزامی است.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 86
گاه لازم است نوبت دوم پشت زانو و در نوبت سوم اطراف چهار بند هربار 10 عدد زالو بیاندازیم. مالش ویژه دیسک کمر با تمهیدات فوق می‌تواند کاملا این بیماری را علاج کند.

سیاتیک

با مصرف جوشانده مخصوص سیاتیک و مسهل عام و سایر درمان‌های گیاهی هر 15 روز یک بار روی رگ سیاتیک جنب قوزک بیرونی پا هربار 10 عدد زالو بیاندازید. اگر هر دو پا نیز زالو انداخته شود مانعی ندارد آنگاه فاصله زمانی زالوی بعدی 20 تا 25 روز خواهد بود. تا 3 مرحله ادامه دهید.

بی‌حسی و سنگینی ران

زالوها را پشت هر زانو در محل تاشدن جایی که معمولا کیست بیکر ایجاد می‌شود به تعداد 10 عدد بیاندازید. اگر یک پا تحت خون‌درمانی قرار گرفته هر 15 روز یک بار تکرار کنید و اگر دو پا خون‌درمانی می‌شود هر 25 روز یک بار تکرار گردد. توان جسمی بیمار را در نظر گرفته و داروهای گیاهی دافع خلط غالب و داروهای تصفیه‌کننده خون را ضم کنید.
اگر زالوها را چند سانتی‌متر بالاتر از زانو (روی ران) از قسمت جلو بیاندازید نیز مطلوب خواهد بود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 87

ورم زانو

زالوها را در اولین خونگیری روی پا بین انگشت سوم تا انگشت کوچک می‌اندازیم و با احتساب تعداد زالوها اگر روی هر پا 10 عدد زالو انداخته‌ایم، 25 روز بعد یکی دو سانت زیر و روی قسمتی که ورم کرده است زالو می‌اندازیم و ضمادهای مخصوص گیاهی روی آن می‌بندیم و جوشانده‌های گیاهی را تجویز می‌کنیم.

ورم پشت زانو

همراه با داروهای گیاهی تناول‌کردنی و ضمادها، زالودرمانی روی همان محل چند بار تکرار شود. اگر یک پا خون درمانی شود و تعداد زالو طبق دستور 10 عدد باشد، هر 15 روز یک بار تکرار شود. در صورتی که هر دو پا باشد هر 20 تا 25 روز یک بار زالودرمانی تکرار شود.

در مورد آرتروز به دلیل آنکه خشکی و صلابت زانوها باعث ساییدگی می‌شود زالودرمانی باید با دقت انجام پذیرد. ابتدا مزاج بیمار باید تعدیل و اخلاط اضافی دفع گردد، سپس جوشانده‌های گیاهی مخصوص آرتروز مصرف شود تا کبد و کلیه‌ها شیره‌های نرم کننده مفاصل را نرم و تا حدودی از خشک شدن و ساییدگی آن‌ها جلوگیری به عمل آورند و ضمادها و روغن‌های نرم‌کننده زانو را نیز انجام دهند، آنگاه خونگیری با زالو را آغاز نمایند. بدین ترتیب که ابتدا روی هر پا 5 تا 7 عدد زالوی نسبتا درشت در محوطه بین قوزک پا تا انگشت سوم بیاندازند. هر تعداد زالو که انداخته‌اید در عدد 5 /1 ضرب کنید. هر عددی که بدست آمد به همان تعداد به روز صبر کنید و دوباره خونگیری را آغاز نمایید.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 88
چنانچه این اصول رعایت نشود و فاصله زمانی در نظر گرفته نشود ممکن است زالودرمانی بی‌موقع باعث تشدید خشکی مفاصل و تشدید درد آرتروز گردد.
دومین خونگیری اطراف زانو و پشت زانو و به تعداد 5 تا 7 عدد باشد. خونگیری سوم دوباره بین انگشت سوم تا انگشت کوچک باشد و خونگیری چهارم باز هم اطراف کشکک زانو و پشت زانو در محل تاشدن انجام شود و به همین ترتیب با مصرف داروهای گیاهی، مالش مرتب و روزانه و رعایت همه دستورات پزشک ادامه دهید. مالش باید در مقابل گرمای آفتاب یا گرمای مصنوعی مانند بخاری انجام شود تا کم‌کم نتیجه مطلوب بدست آید. روغن اسقیل روغن مناسبی برای دردهای مفاصل و رماتیسم و آرتروز است. سایر روغن‌های مناسب دیگر عبارتند از: روغن حنظل، زیتون سبز رودبار، کرچک، غار، کنجد، گردو، سقز و سیاه‌دانه که به تنهایی یا هرکدام که در دسترس بود با هم مخلوط کنید و اگر لازم بود مقداری پودر گنه‌گنه به آن اضافه کنید. مالش را روزها انجام دهید و شب‌ها ضماد زیر را طبق دستور تهیه و روی محل درد ببندید:
سورنجان، گل ختمی، بذر قطونا (اسفرزه)، آرد جو، مرزنجوش، خرما و کشمش
داروهای خشک را مساوی گرفته و پودر کنید و هر شب برای هر زانو یک قاشق غذاخوری از پودر را با 3 عدد خرما و 2 قاشق غذاخوری کشمش و کمی روغن گل سرخ و زرده تخم‌مرغ بومی خمیر کرده و روی پارچه تمیز ریخته و روی بخار کتری داغ کنید و روی زانو ببندید و تا صبح باز نکنید. اگر قویتر می‌خواهید کمی زعفران و افیون به دارو اضافه کنید.

اگر زانو ورم دارد یک روز در میان یک تکه نمد را داغ کنید و روی زانو یک پارچه نخی نازک بگذارید و نمد را ناگهان روی زانو بگذارید و محکم روی زانو فشار داده حد اقل مدت 30 ثانیه نگهدارید به‌طوری‌که بیمار از سوزش آن ناراحت شود ولی آن‌قدر نباشد که پوست را بسوزاند. چند بار که یک روز در میان این حرکت تکرار شود ترشحات نرم‌کننده درون
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 89
مفصل سر مفاصل را می‌پوشاند و قسمت‌هایی که باز شده و مواد درون مفصل از آن خارج می‌شود بسته شده و ورم از بین می‌رود و به تدریج به حالت طبیعی باز خواهد گشت.

سفتی شدید ماهیچه ساق پا

زالوها را در قسمت پایین ماهیچه و روی سفتی ماهیچه می‌اندازیم و حد اقل با توجه به توان بیمار هربار 10 عدد زالو روی هر پا می‌اندازیم و داروهای پاکسازی اخلاط را دقیقا اجرا می‌کنیم. باید هر شب پا را با روغن اسقیل (عنصل) مالش دهیم و حد اقل سه بار زالودرمانی با حفظ فاصله زمانی تکرار می‌شود.

زالوها را در قسمت پایین ساق پا بالای مچ می‌اندازیم. هر پا 10 عدد زالو و حد اقل 3 بار زالودرمانی را با حفظ فاصله زمانی در همان نقطه تکرار می‌کنیم.

نقرس

زالودرمانی روی پا حد اقل در 3 نوبت با حفظ فاصله زمانی یکی از درمان‌های مؤثر و لازم در بیماری نقرس می‌باشد. داروهای گیاهی همراه با زالودرمانی بیماری نقرس را
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 90
کاملا درمان می‌کند. محل انداختن زالو روی محل درد است. روی پا نزدیک به انگشتان بهترین جا برای زالو انداختن است. در صورت غلبه خون در سراسر بدن زالودرمانی کلّی مانند زالودرمانی در علاج سکته مغزی مفید است.

خار پاشنه

خار پاشنه که یکی از معضلات پزشکی غرب است، به خوبی با زالو درمان می‌شود.
یک تا سه بار هربار 10 عدد زالوی نسبتا درشت با توجه به توان بیمار دور هر پاشنه بیاندازید. هر روز با روغن کرچک مالش داده شود و یا صبر زرد نرم‌شده با سرکه مخلوط و هر شب روی خار پاشنه ضماد گردد و تا صبح بماند.
خوشبختانه تاکنون همه افرادی که مراجعه نمودند با این روش درمان کامل شدند.
این بیماری بیشتر و اغلب در خانم‌ها ایجاد می‌شود.

سوزش کف پا و روی پا

در این بیماری باید خلط گرم و سوزان را با داروهای گیاهی از کبد و معده دفع و سپس هر 25 روز یک بار اطراف کعب پا را زالو بیاندازید. هر پا 10 عدد زالوی نسبتا درشت با توجه به توان بیمار انداخته شود و بیمار علاوه بر مصرف داروهای گیاهی دافع خلط گرم از کبد و معده، هر روز یا یک روز در میان به حمام رفته و از سر تا پا مخلوطی از سدر و سرکه و کمی روغن زیتون بمالد و نیم ساعت صبر کرده و بدون آنکه از صابون یا شامپو استفاده کند خود را با همان سدر و سرکه و روغن زیتون بشوید.
روی محل سوزش حنا و آب‌غوره یا سدر و سرکه بمالند و با کیسه نخی پانسمان کنند تا صبح بماند. بکار بردن یخ بصورت کماد و آب یخ همراه با سرکه بصورت نطول مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 91

لاغر شدن عضلات پاها

روی کعب پاها یا پایی که لاغر شده است یا بین انگشت سوم تا انگشت کوچک حد اقل 3 نوبت با رعایت فاصله زمانی زالو می‌اندازیم و روغن‌های مالشی و سایر درمان‌های گیاهی را اجرا می‌کنیم.

سرد شدن عضلات پاها

روی کعب پاها یا بین انگشت سوم و انگشت کوچک هرکدام 10 عدد زالو می‌اندازیم و با فاصله زمانی لازم 3 بار تکرار می‌کنیم. ضمنا از داروهای خونساز و مولد خون صالح استفاده می‌کنیم.

پرش عضلات پاها

پرش پاها که بخصوص شب‌ها تشدید می‌شود با زالودرمانی روی پاها نزدیک به انگشتان پا به شکل چشمگیری بهبود می‌یابد. افزایش صفرای تند که گاه با سودا یا بلغم شور ترکیب شده است و در بافت‌ها و عروق پا رسوخ نموده و از دفع شدن باز مانده است علت این عارضه می‌باشد.

در بسیاری از موارد زالودرمانی برای این‌گونه بیماران همراه با داروهای گیاهی لازم و در موارد معدودی بی‌اثر است. زالوها به همان ترتیب کلّی پشت گوش و سپس دست و سپس پا انداخته می‌شود. ممکن است فقط در مواقع دردناک نیاز به زالودرمانی باشد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 92

خون‌مردگی ناشی از شکستگی و لاغر شدن پا پس از گچ گرفتن

پایین‌تر از محل شکستگی زالو می‌اندازیم و در فواصل بین زالودرمانی مرتب پای لاغر شده را با روغن اسقیل یا با روغن‌های گرم دیگر مالش می‌دهیم.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 93

امراض مو، پوست و زیبائی

داروهای پاک‌کننده منضج و مسهل استفاده کنید و از مصرف غذاهایی مانند سوسیس، کالباس، نوشابه، شیرینی‌جات قنادی، چربی و سرخ‌کردنی پرهیز کنید. زالوها را پشت گوش بیاندازید و با حفظ فاصله زمانی روی هر قسمت که ریزش مو بیشتر است هر بار چند عدد زالو بیاندازید.
شستشوی سر فقط با مخلوطی از سدر و مورد و روغن زیتون و سرکه انجام شود.
بهتر است تا 20 روز اول هر روز به حمام رفته و با سدر و مورد و روغن زیتون و سرکه سر را بشویند. بعد از 20 روز این شستشو را هروقت حمام می‌روند انجام دهند. هفته‌ای یک بار مقداری روناس و آرد نخود و قهوه و مورد به صورت پودر با زرده تخم خمیر کرده و روی سر ببندند. 2 تا 4 ساعت صبر کنند سپس بشویند.
هر شب با روغن زرده تخم‌مرغ مخلوط با پودر کندش قسمت‌های ریخته شده را مالش دهند. زالودرمانی را هر 3 ماه یک بار تکرار کنید، امّا داروی شستشوی سر و داروی مخلوط با زرده تخم‌مرغ را همیشه تا رسیدن به نتیجه مطلوب ادامه دهید.

انواع جوش‌های سر

داروهای منضج و مسهل اخلاط را با توجه به نوع خلطی که بیمار با آن درگیر است مصرف کرده و زالوها را پشت گوش‌ها و روی پوست سر می‌اندازیم و با مخلوطی از سدر و روغن زیتون و سرکه به عنوان تنها شوینده، سر را هر روز می‌شوییم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 94

کچلی

بیماری قارچی عفونی بسیار سرسخت و مسری است که بیشتر در کودکان و تا قبل از بلوغ شایع می‌شود. ضایعات بصورت گرد و برنگ سفید مایل به خاکستری است که گاه همراه با خارش می‌باشد.
درمان آن با داروهای گیاهی با ترکیباتی مانند سدر و مورد و حنظل و حنا و امثال آن در ترکیبات معین گیاهی و در کنار آن زالودرمانی کاملا ممکن و شفابخش است. تعداد و زمان انداختن زالوها از هفته‌ای یک بار یا 15 روز یک بار یا فواصل طولانی‌تر بسته به تشخیص و توان خون‌دهی بیمار می‌باشد. محل انداختن زالوها اطراف سر یا پشت گوش‌ها است.

بیماری روباه را با مصرف مسهل و منضج‌های دافع نیروهای غریبه (نیروهای غریبه همان ویروس‌ها و میکروب‌ها می‌باشند) مورد حمله قرار می‌دهیم و ضمادهای مخصوص را روی محل ریزش موها طبق دستور می‌اندازیم و مبادرت به زالودرمانی می‌کنیم زالوها به تعداد کم و با فواصل کم هرچند روز یک بار و با در نظر گرفتن توان بیمار روی محل
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 95
ریزش موها می‌اندازیم. نمونه‌های متعدد از کسانی که با این روش درمان شده‌اند در سندهای پزشکی موجود است.

به طور کلّی برای حفظ شادابی و زیبایی پوست و پیشگیری از چین‌وچروک و جوان ماندن به خصوص خانم‌ها می‌توانند برای هر قسمت بدن که می‌خواهند از زالو استفاده نمایند.
برای حفظ پوست صورت خانم‌ها می‌توانند هر 3 ماه یک بار هربار 7 تا 10 عدد زالوی ریز زیر استخوان فک بیاندازند و به جای استفاده از شامپو و صابون هر روز با مخلوط سدر و روغن زیتون و سرکه صورت را بشویند. ماسک دارویی زیر را هر شب یا یک شب در میان روی صورت بمالند و با ماسک پلاستیکی روی آن را بپوشانند و حد اقل یک ساعت و حد اکثر تا صبح صبر کنند، آنگاه با آب گرم بشویند. به نسخه ماسک صورت توجه نمایید:
آرد باقالا 60 گرم
ماش 10 گرم
عدس 10 گرم
کف دریا 10 گرم
زاج سفید 20 گرم
سرکه و عسل یا شیر و عسل
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 96
داروها را پودر کنید. اگر چربی پوست زیاد است با سرکه و عسل و اگر خشکی پوست زیاد است با شیر و عسل خمیر کرده هر شب روی صورت بمالید و با ماسک پلاستیکی روی آن را ببندید. پس از گذشت 3 الی 4 روز از زالودرمانی بادکش خشک چرخان با مالیدن روغن حنظل روی صورت باعث تسریع در جریان گردش خون می‌شود و شادابی را آن‌چنان به پوست می‌بخشد که هیچ روش درمانی دیگر قادر به ایجاد این همه طراوت و شادابی نمی‌باشد. مشروط بر اینکه داروها و اقدامات دیگر به موقع انجام شود و بیمار در کار درمان مداومت ورزد. خونگیری می‌تواند تواما زالودرمانی و حجامت صورت باشد و می‌توان بجای زالو حجامت صورت را در چندین نوبت به تناسب نیاز انجام داد.

شستشوی صورت با مخلوطی از سدر و روغن زیتون و سرکه هر روز انجام شود و ماسکی از آرد باقلا، کف دریا، زاج سفید به صورت پودر تهیه و هر شب با شیر و عسل یا سرکه عسل خمیر شده و شب تا صبح و یا حد اقل هر شب یک ساعت روی صورت با پوششی از ماسک پلاستیکی بماند.
هر 10 روز یک بار زیر آرواره‌ها 7 عدد زالوی متناسب با توان بیمار بیاندازید. داروهای پاک‌سازی‌کننده مزاج به منظور دفع آلودگی‌های بدن همزمان با زالودرمانی در دستور کار قرار گیرد. تفاله شراب که کاملا پودر و نرم شده باشد از شب تا صبح روی صورت ماسک شود می‌تواند کمک مؤثری به درمان جوش صورت باشد.
همزمان با اقدامات فوق روش حجامت چرخان با روغن حنظل که در مبحث حفظ زیبایی و جوانی پوست ذکر شد بکار گرفته می‌شود. مداومت بر این روش کاملا نتیجه‌بخش بوده است.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 97

لک صورت

زالوها را مانند جوش صورت و دستورات آن به کار گیرید و در خانم‌ها پاکسازی دستگاه گوارش و رحم با داروهای گیاهی هر دو مد نظر قرار گیرد.

سرخ شدن صورت، تیرگی صورت

زالودرمانی در شفاف نمودن صورت و رفع تیرگی و یا سرخی و التهاب آن نقش به سزایی دارد. زالوها را مانند درمان جوش صورت به کار می‌بریم. هر شب یک قاشق چایخوری اسفرزه را در نیم استکان شیر حل کرده، روی صورت می‌مالیم تا صبح بماند.

تبخال

ویروسی می‌باشد و بیشتر اطراف دهان و منطقه تناسلی را گرفتار می‌کند. علاج آن با بخور گیاهی و شوینده ضد ویروس گیاهی همراه با زالودرمانی اطراف تبخال انجام می‌شود. ضمن آنکه یک دوره 15 روزه پاکسازی خلط غالب لازم است. پس از آن کبد بیمار باید تقویت شود تا هرگز ویروس تبخال نتواند دوباره نفوذ کند.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 98

پس از مصرف گیاهان داروئی منضج و مسهلات اخلاط بخصوص اخلاط سوداوی زالوها را روی زخم‌ها و نزدیکترین محل به تجمع مواد سوداوی در پوست می‌اندازیم و نسبت به توان بیمار و در نظر گرفتن 5/ 1 روز فاصله برای هر زالو درمان را ادامه می‌دهیم البته اگر تعداد زالوها در هربار بیشتر از 4 عدد زالوی درشت باشد.

دمل

اگر دمل یا کورک نسبت به داروهای رساننده و کشاننده مقاومت نمود و سر باز نکرد روی آن زالو انداخته و پس از آن داروهای رساننده را روی دمل می‌بندیم و هر 24 ساعت یک بار آن را عوض می‌کنیم.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 99

زونا

بیماری حاد بثوری است که عامل آن ویروسی شبیه آبله مرغان است که با استفاده از ضعف سیستم دفاعی بدن و افزایش صفرا و بلغم ترکیبی بیشتر در افراد بالغ ایجاد می‌شود. چون این بیماری زمینه‌ساز چند بیماری دیگر است درمان باید کامل و بدون نقص صورت پذیرد.

پاکسازی بدن از خلط غالب که معمولا صفرا و بلغم غیر طبیعی ترکیبی است ضروری و همراه آن علاوه بر شستشوی هر روز بدن با سدر و روغن زیتون و سرکه، زالودرمانی اطراف و زیرشاخه‌های تجمع بثورات دردناک و در مسیر عصب انجام می‌شود که تعداد و مقدار و فواصل زمانی آن بستگی به توان بیمار دارد.

زگیل

بیماری ویروسی است؛ همراه با شستشوی بدن با سدر و روغن زیتون و سرکه، مازوی خشک را با سرکه خمیر کرده و روی زگیل می‌بندیم و هر 72 ساعت یکبار عوض می‌کنیم. بگونه‌ای پانسمان می‌کنیم که همواره رطوبت دارو تا هنگام عوض کردن پانسمان باقی بماند. پس از مدتی زگیل نرم شده و اطراف آن پر از آب می‌شود و ریشه سست شده و براحتی کنده می‌شود. چند عدد زالو قبل از گذاشتن ضماد ویروس‌ها را ضعیف و موضع را نرم می‌کند.

زرده زخم

بیماری است با عامل میکروبی که با کمک چند عدد زالوی ریز که هر 3 روز یک بار روی موضع می‌اندازیم همراه با داروهای گیاهی علاج می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 100

روی محل سالک که تازه شروع شده هربار 3 عدد زالو می‌اندازیم و ضماد و مرهم مخصوص سالک را به کار می‌گیریم. معمولا بین هربار زالودرمانی 5 تا 7 روز فاصله می‌اندازیم. حتّی جای سالک هم نخواهد ماند.

کفگیرک

عفونتی که بصورت آبسه‌های کوچک و دردناک اطراف پیاز مو را درگیر می‌کند. هر بار 5 تا 7 عدد زالو می‌اندازیم و متناسب با توان بیمار درشت یا ریز بودن آن را تعیین می‌کنیم. فواصل بین نوبت‌های بعدی از 3، 7 و 15 روز متغیر است.

پس از پاکسازی اخلاط بخصوص صفرا و صفرای رسوبی و هر نوع خلطی که در کنار صفرا جا خوش کرده و از حالت طبیعی خارج شده و باعث ایجاد مواد حساسیت‌زا شده است، زالوها را ابتدا پشت گوش می‌اندازیم. 10 عدد برای هر گوش و درشتی و ریزی آن را با میزان توان بیمار می‌سنجیم. آنگاه با حفظ فاصله 20 الی 25 روز روی دست‌ها به همان تعداد زالوهای متوسط و با رعایت فاصله نوبت به زالواندازی روی پاها خواهد رسید. درمان این بیماری براحتی امکان‌پذیر است و صفرا به عنوان عامل حساسیت‌زا خیلی زودتر از سودا میدان را خالی می‌کند درحالی‌که طب اروپایی به عنوان یک بیماری حساسیتی به آن نگاه کرده و مدت‌ها بیمار را سرگردان نموده تا شاید روزی در محیط زندگی‌اش به مواد حساسیت‌زا پی ببرد و از آن دوری کند و تعجب و تأسف ما این است که سیستم پزشکی ما به فرامین غیر منطقی طب غربی به عنوان یک پدیده علمی می‌نگرد. هنوز بیمارانی را

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 101

می‌بینیم که نیم یا بخش اعظم عمر خود را به مصرف انواع داروهای شیمیایی می‌گذرانند و هنوز بیماری کهیر همراه آنان است. آیا اگر با یک نسخه گیاهی عامل ایجاد حساسیت را در بدن بیمار از بین ببریم منطقی‌تر است یا اینکه مثل ملا نصر الدین دنبال غربی‌ها راه بیفتیم و ده‌ها تست روی بیمار انجام بدهیم تا ببنیم به چه چیزهایی حساسیت دارد؟ سورنا را نباید از دهان گشادش فوت کرد. در طب شریف و شفابخش خودمان اگر خیلی طول بکشد فقط 2 تا 3 ماه زمان برای درمان کامل این بیماری لازم است.

علاوه بر مصرف داروهای گیاهی دافع اخلاط اضافی بخصوص اخلاط سوداوی، زالوها را روی محل ترک‌ها می‌اندازیم. اگر 10 عدد زالو روی یک پا انداخته‌ایم برای هر زالو 5/ 1 روز فاصله در نظر می‌گیریم. یعنی 15 روز بعد 10 عدد زالوی دیگر می‌اندازیم و در صورتی که 20 عدد زالو استفاده کردیم، 25 روز بعد دوباره 20 عدد زالو برای دو پا به کار می‌بریم. در هر صورت هر تعداد زالو که بکار بردیم، برای تعیین فاصله تا زالودرمانی بعدی، تعداد کل زالوها را در عدد 5/ 1 ضرب می‌کنیم.

مانند سالک عمل می‌کنیم ولی در گزیدگی‌های شدید مانند سگ هار و مار و امثال آن هنوز تجربه‌ای بدست نیاورده‌ام.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 102

امراض خاص

بهجت

یکی از درمان‌های بسیار مؤثر برای کنترل التهابات بیماری بهجت زالودرمانی است.
زالوها را از پشت گوش شروع کنید. 20 تا 25 روز بعد روی دست‌ها و 20 تا 25 روز بعد روی پاها زالو به همان ترتیب و تعدادی که در بیماری‌های قبلی گفتیم بیاندازید. 3 ماه صبر کنید و آنگاه در 3 نوبت به فاصله هر 20 تا 25 روز یک بار فقط روی پاها زالو بیاندازید. اگر بخش خاصی مورد حمله بهجت واقع شده است در همان نقطه نیز انداختن زالو مفید است.
همراه با زالودرمانی مصرف داروهای گیاهی ضد بهجت و پاکسازی بدن از اخلاط اضافی لازم است.

در کنار داروهای گیاهی ضد لوپوس زالودرمانی را مانند زالودرمانی در درمان بیماری بهجت انجام دهید. اگر حمله لوپوس به عضو خاصی صورت گرفته زالودرمانی در همان منطقه همراه با داروهای گیاهی ضد لوپوس لازم است. درمان گیاهی لوپوس در کتاب بیماری‌های خاص ذکر خواهد شد.

ترک اعتیاد

در کنار سایر داروهای ترک اعتیاد گیاهی استفاده از زالو و حجامت کمک شایانی به موفقیت در ترک اعتیاد می‌نماید و دردهای پس از ترک اعتیاد نیز با کمک حجامت و زالودرمانی از بین خواهند رفت.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 103

امراض عروقی

بیماری فشار خون در دو بخش پیشگیری و درمان به زالودرمانی نیاز مبرم دارد.

پیشگیری از فشار خون

در مرحله اول بهترین راه پیشگیری از بیماری فشار خون حتّی در افرادی که زمینه ارثی دارند زالودرمانی است به این ترتیب که ابتدا 20 عدد زالوی درشت یعنی هر پا 10 عدد روی پا بین قوزک خارجی پا تا انگشت سوم 7 عدد و زیر قوزک داخلی پا (صافن) 3 انداخته می‌شود. 20 الی 25 عدد روی هر دست بین انگشت سوم تا انگشت کوچک 10 عدد زالوی متوسط انداخته می‌شود. سپس 20 تا 25 روز بعد 10 عدد زالوی متوسط انداخته می‌شود. در طول مدّت درمان داروهای گیاهی و رژیم غذایی ضد فشار خون مصرف می‌گردد. این دوره سه مرحله‌ای حد اقل هر سال یک بار باید انجام شود.

بیماران فشار خونی خوشبختانه بوسیله روش‌های بسیار پیشرفته طب سنتی درمان می‌شوند و پس از آن دیگر نیازی به مصرف قرص‌های فشار خون ندارند. به این ترتیب که یک دوره سه مرحله‌ای مانند روش پیشگیری فشار خون انجام می‌دهند با این تفاوت که زالودرمانی ابتدا از پشت گوش شروع شده و سپس با حفظ همان فاصله روی دست‌ها و بعد از آن روی پاها به همان تعداد زالو می‌اندازند. سپس 2 الی 3 ماه زالودرمانی انجام نمی‌شود آنگاه دوباره یک دوره سه مرحله‌ای را از پشت گوش آغاز و با زالوی روی پا ختم می‌نمایند.

در طول مدّت درمان پاکسازی از خلط غالب ضروری است و غلظت خون باید کاملا برطرف

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 104

شود تا داروهای گیاهی به سر منزل مقصود برسد. خشکی مزاج در مرحله هضم چهارم قطعا باید به نرمی و انعطاف‌پذیری مبدل گردد و رگ‌های خشک، نرم و انعطاف‌پذیر شوند. این افراد به علت اینکه در معرض عودت این بیماری هستند بهتر است هر سال یک دوره سه مرحله‌ای زالودرمانی انجام دهند و تا آخر هر سال بدون مصرف قرص‌های فشار خون که دارای عوارض جانبی می‌باشند از این بیماری مصون بمانند.

واریس

هیچ درمانی برای علاج کامل واریس جز زالودرمانی و حجامت نیست یا اینکه حد اقل ما از آن بی‌اطلاع هستیم. زالوها را باید به ترتیب روی قسمت‌هایی که واریس شدیدتر است بیاندازید و تکرار زالودرمانی را بر اساس توان بیمار در نظر بگیرید. ضمن زالودرمانی پاکسازی مزاج از خلط غالب را در نظر بگیرید.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 105

خواب رفتن اعضاء بدن

به طور کلی هر نوع خواب رفتن غیر عادی بدن چنانچه ناشی از کم‌خونی نباشد با زالودرمانی بهبود می‌یابد و همراه با داروهای گیاهی بکلّی درمان می‌شود. انسداد عروق، غلظت و چربی بالای خون علّت این بیماری است.

تجمع خون در اثر ضربه

در تصادفات ممکن است خون در قسمتی از اعضای داخلی جمع و مانع حرکت طبیعی شریان‌ها، وریدها و عروق دیگر شوند. زالودرمانی بالا و پایین محل تجمع خون همراه با داروهای پزنده و نرم‌کننده نسوج فشرده شده علاج این عارضه است. زالودرمانی با دقت تمام با تشخیص عروق مسدود یا منحرف شده باید انجام گردد. پزشکان قدیم و پر افتخار کشورمان با نبوغ ذاتی و دانش عمیقی که اکتساب می‌کردند بدون نیاز به ابزار سونوگرافی محل‌های مسدود شده را شناسایی کرده و آن را علاج می‌نمودند. این افتخارات در امواج بنیان‌کن غربی بتدریج از میان رفت و بی‌توجهی مسئولین دوره‌های متوالی دولت‌ها نیز باعث شد تا دانشمندان این علم که بنام (شکسته‌بندها) نیز شناخته می‌شدند دانش خود را با خود به دنیای دیگر ببرند.[3]

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 106

عفونت‌های بی‌هوازی

میکروب‌های بی‌هوازی اصولا در محیطهای بسته و بافت‌های مرده فعال می‌شوند و گاه بصورت نقب زدن و حرکت لایه به لایه در نسوج اطراف نفوذ می‌کنند. قطع جریان خون و شروع مرگ بافت‌ها، زمینه را برای رشد این میکروب‌ها همراه می‌کند. زالودرمانی با ایجاد جریان خون سالم باعث توقف رشد میکروب‌ها شده و با کمک داروهای گیاهی بافت‌های رو به انهدام را بازسازی می‌کند. زالو مستقیما نمی‌تواند عفونت‌ها را ببلعد، بلکه خون محیط را پاکسازی و نسوج بازسازی شده را علیه عفونت‌ها و میکروب‌ها فعال می‌کند.

عفونت‌های قارچی تغییردهنده رنگ پوست

لکه‌های زرد مایل به قهوه‌ای یا قهوه‌ای مایل به زرد و یا نخودی رنگ ایجاد می‌کنند و درمان آن مانند بیماری قبلی است.

عفونت‌های قارچی دستگاه تناسلی و کشاله ران

خارش‌های شدید در چین‌های بین ران و دستگاه جنسی و میان سرین با شستشوی گیاهی سدر و روغن زیتون و سرکه و زالودرمانی خفیف بسرعت درمان می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 107

از هر نوع که باشد مانند درمان عفونت‌های قارچی دستگاه تناسلی و ران انجام می‌شود. ترکیبات ضد قارچی دیگر مانند داروی نظافت با حنا و یا حنظل و بادام تلخ و انداختن چند عدد زالو روی موضع کار درمان را یکسره می‌کند.

کانگرن یا قانقاریا

در اثر ورود میکروب کانگرن به نسوج بی‌جان و یا در حال مردن، تعفن و درد شدید و التهاب ایجاد می‌شود و در مراحل آخر بیمار را مواجه با کم‌خونی سخت نموده هلاک می‌سازد.
درمان آن با زالو و داروهای گیاهی شاید تنها راه علاج مورد اطمینان باشد.
داروهای پاکسازی مزاج باید به دقت بکار گرفته شود، آنگاه زالودرمانی روی موضع و اطراف آن با توجه به توان بیمار و قدرت خونسازی وی با تعداد کم ولی بطور مرتب انجام می‌شود.
بعضی از بیماران به عنوان مثال هر روز 3 عدد زالو دریافت می‌کنند و برخی هر هفته و تعدادی هر 15 روز یک بار تحت زالودرمانی قرار می‌گیرند. البته هرچه فاصله زالودرمانی بیشتر باشد تعداد زالوها در هر نوبت بیشتر شده و اگر 25 روز فاصله ایجاد شود تعداد زالوها در نهایت می‌تواند به 20 عدد در هر نوبت برسد.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 108

غده‌های عادی و غده‌های سرطانی

زالوها را در کنار مصرف داروهای گیاهی مخصوص تومورهای مغزی ابتدا روی پاها می‌اندازیم. سپس در صورت لزوم تکرار می‌کنیم و فاصله زمانی هر 25 روز یک بار را برای 20 عدد زالو که هر 10 عدد آن را روی یک پا انداخته‌اید رعایت می‌نمایید. در مراحل بعدی با تشخیص پزشک روی دست‌ها و پس از آن با رعایت فاصله 20 تا 25 روز پشت گوش‌ها زالو بیاندازید. مشروط بر آنکه بیمار از توان خونسازی قوی برخوردار باشد. توجه کنید که در علاج تومورهای مغزی چه سرطانی و چه غیر آن زالودرمانی را از پا شروع نمایید. تقریبا همه افرادی که از داروهای گیاهی مخصوص تومورهای مغزی استفاده نموده‌اند همراه با زالودرمانی شفا یافته‌اند. اگر تومور مغزی در اثر مصرف داروهای گیاهی بسیار کوچک شده است و آثاری از سرایت به اندام‌های دیگر وجود ندارد زالودرمانی از موضع نزدیک مثلا پشت گوش‌ها انجام می‌شود. اگر درمان تومور با داروهای گیاهی مدت زمان طولانی انجام شده و بدون وجود آثاری از سرایت به اندام‌های دیگر، تومور با روندی کند رو به کوچک شدن است باز هم انداختن زالو از موضع نزدیک بلامانع است. بنابراین تنها زمانی که تومور با سرعت و هیجان رو به پیشرفت است و یا پزشک از احتمال سرایت و متاستاز به اندام‌های دیگر بی‌اطلاع و بیمناک است، بهتر است زالودرمانی از دورترین محل یعنی از روی پاها نزدیک به انگشتان شروع شود.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 109

چنانچه تومورها از اعضای رئیسه بدن دور باشند مثلا روی قوزک پا یا دست باشند زالوها را روی همان محل می‌گذاریم و توان بیمار را در نظر می‌گیریم و هر ماه یا هر 15 روز یک بار زالودرمانی را تکرار می‌کنیم. البته همانطور که گفتم باید امکان سرایت و دست اندازی سلول‌های سرطانی به اندام‌های دیگر وجود نداشته باشد، یعنی داروهای تجویز شده گیاهی سایر اندام‌ها را در مقابل سرایت سلول‌های سرطانی بیمه کرده باشد. تعداد زالوها در هربار باید تا 10 عدد باشد و جثه آنها متناسب با قدرت بدنی بیمار در نظر گرفته شود. همراه با این خونگیری باید داروهای ضد سرطان گیاهی مصرف شده و روی زخم‌های سرطانی مرهم‌های مناسب گذاشته شود. گاه درمان این تومورها بیش از یک سال به طول می‌انجامد اما همواره نتیجه‌بخش بوده و بهبودی کامل به اذن پروردگار حاصل شده است.

چنانچه تومورها به اعضای رئیسه بدن نزدیک باشند، زالوها را در دورترین نقاط از محل تومور می‌اندازیم. مثلا در تومورهای مغز و زبان و بینی و سرطان ریه و پستان و غدد لنفاوی زالودرمانی را از روی پا شروع می‌کنیم و به تدریج با ظهور علائم بهبود زالودرمانی را به تومور نزدیک می‌کنیم. اگر بیمار کم‌خون است از زالودرمانی اجتناب می‌کنیم و از داروهای خونساز ضد سرطان مانند شیره انگور استفاده می‌کنیم.

در سرطان خونسازی نقش اصلی درمان را بازی می‌کند. درمان سرطان مانند صف آرایی دو لشکر است که سلول‌های سرطانی لشکر دشمن و سلول‌های سالم لشکر خودی را تشکیل می‌دهند. هر دو لشکر در قتالی سخت یکدیگر را از پای درمی‌آورند و باقیمانده لشکر از هر جناحی که باشد آن جناح پیروز میدان است. بنابراین اگر زالودرمانی منجر به

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 110

کم شدن سلول‌های سالم شود به ضرر بیمار است. پس از مصرف داروهای خونساز و تولید خون بسیار در بدن چنانچه زالوها در قسمت‌هایی از بدن که حاوی خون کثیف و سرطانی است انداخته شود به نفع بیمار است. وقتی خون درمانی نزدیک زخم سرطانی را شروع کردید باید به یکباره خون نگیرید. تعداد دقیق زالو در هر نوبت بستگی به تشخیص و تجربه پزشک و توان بیمار دارد. برای برخی از مبتلایان به سرطان‌های ظاهری به عنوان مثال هر روز یک عدد زالو روی زخم یا کنار آن می‌اندازیم و پس از مدتی یک روز در میان و بعد دو روز در میان و هفته‌ای یک بار و ماهی یک بار و چند ماه یک‌بار زالودرمانی را تکرار می‌کنیم. تعداد زالوها را

نیز بر اساس شرایط بیماری و میزان نیاز می‌سنجیم. من بر اساس تشخیص و بنا بر تجربه خود، گاه یک و گاه 2 یا 3 یا بیشتر، با رعایت فاصله زمانی گوناگون زمان‌بندی زالودرمانی را نیز تعیین نموده و شرایط و حال بیمار را در نظر گرفته‌ام. با تعداد زالوی کمتر در هر روز و سپس زیاد کردن فاصله‌های زالودرمانی و همینطور کم‌کردن زالو و کم‌کردن زمان، کار درمان را به پیش می‌بریم. منظور من این است که فرمول مشخصی برای تعیین زمان و تعداد زالوها نداریم بلکه شرایط بیمار را در نظر می‌گیریم.

در مورد سرطان‌های شدید که در چهره به صورت زخم‌های خوره‌ای با سرعت رشد زیاد ایجاد می‌شود داروهای گیاهی ضد سرطان و پاکسازی بدن از خلط غالب زالودرمانی را از فاصله نزدیک روی زخم و چسبیده به کناره‌های زخم آغاز می‌کنیم. تعداد زالوها هر روز کمتر از 3 تا 4 عدد زالوی ریز متناسب با توان بیمار انداخته می‌شود و با توجه به بهبود زخم فواصل بین زالودرمانی افزایش می‌یابد.

مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 111

سرطان پوست

در سرطان پوست زالوها را روی همان محل سرطان و اطراف آن می‌اندازیم و داروهای گیاهی پاک‌سازی‌کننده خلط غالب و مرهم‌ها و شستشوهای گیاهی مخصوص سرطان را دقیقا مصرف می‌کنیم. ملاک تعیین تعداد و زمان زالودرمانی در مبحث علاج سرطان‌های ظاهری توضیح داده شد.

دیابت

در کنار سایر درمان‌های گیاهی بیماران مبتلا به قند خون بهتر است همیشه زالو درمانی را بیش از دیگران مورد توجه قرار دهند. این کار از سکته‌های مغزی و قلبی و زخم‌های وخیم جلوگیری می‌کند و زمینه را برای درمان بیماری قند بوسیله داروهای گیاهی بیش از پیش فراهم می‌سازد. زخم‌های روی ساق پا و جوش‌هایی که مدت‌ها روی پا می‌مانند با زالودرمانی بهبود می‌یابند. خون در پای اکثر این افراد به سمت پایین رسوب‌گذار شده و باید بطور متناوب بوسیله زالو یا حجامت خارج شود تا سلامتی این اشخاص همواره تأمین شود و از بیماری‌هایی مانند سکته جلوگیری بعمل آید.
مجموعه پیک شفا، ج3، ص: 112

گاه همراه با عفونت و ترشح چرک است. روی زخم و کناره‌های آن را زالو می‌اندازیم؛ از ضمادها و پمادهای چرک‌کش و گندزدا و جوش‌دهنده و رویاننده گوشت گیاهی استفاده می‌کنیم، حتی اگر یک سال هم طول بکشد زالودرمانی را ادامه می‌دهیم و داروهای گیاهی ضد قند و در عین حال خونساز را برای بیمار تجویز می‌کنیم.
[4]

---

[1] (1). قطره زعفران: پودر انزروت و رازیانه هرکدام 2 گرم در نصف استکان گلاب و نصف استکان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا نصف شود، صاف کنید و نصف قاشق چایخوری عسل و نوک قاشق چایخوری زعفران اضافه کنید و بجوشانید تا یک‌چهارم بماند؛ از آتش بردارید تا سرد شود. 3 قطره آب لیموترش تازه به آن اضافه کنید. در یخچال نگهدارید. هر 24 ساعت یک قطره داخل هر چشم بچکانید(حرارت قطره باید با درجه بدن یکسان باشد).

[2] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

[3] (2). حال بوسیله سونوگرافی و ابزار دیگر می‌توان محل انداختن زالوها را تعیین نمود.

[4] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 4

تقدیم‌نامه

لطف بهاران
مهر عالم‌آرا
جمع عصمت و عشق
امید هزاران در روز محشر
شمیم پاک امید بر دل پیامبر
ماه محمد (ص)
زهرای اطهر (س)
آنگاه که با اشک شفق در خاک رمید
و چشم خورشید بسان شب بارانی شد
ای عجب ماه که دیدست که اندر دل خاک
پرتواش کار هزاران شب مهتابی کرد.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 5

فهرست مطالب

عنوان صفحه

یادداشت مؤلف

تلاش در جهت احیای علوم پزشکی کهن ملّی و اسلامی کشور عزیزمان ایران، جهادی علمی است که با هدف استقلال و خودکفایی از حیث بهداشت و درمان دنبال می‌شود. طب ایرانی از یک جهت هم‌سو و موافق با طب جدید و از چند سو مخالف با طب غربی است که با آلودن دامن خویش به مادیات راه انحرافی را پیموده است. علم‌زدگی افراطی، دوری از معنویات، فریب افکار عمومی از طریق تسلّط بر رسانه‌ها، عناوین علمی نابجا، لجام‌گسیختگی، تکّبر، تقلید بی‌تدبیر پزشکی وابسته با روشهای غلطدرمانی و به تدریج تخریب سلامت و بهداشت عمومی، جهات مورد انکار طب غربی از نظر طب ایرانی و اسلامی است. اگر اهداف پزشکی تأمین سلامت جامعه است، پالایش از مادیات صرف و تبعات آن لازم و مورد هجوم مغرضان قرار گرفتن، مقدس و افتخارآفرین است.

تشکر از همراهانی چون آقایان، مهندس مسعود محمدی، مهندس علی مالیر (رئیس مخابرات مهر شهر کرج)، مهندس سید ایمان موسوی و خانم لیلا دائمی و دیگر دوستان و عزیزانی که ما را در امر نگارش، تنظیم، چاپ و نشر این کتاب همراهی کرده‌اند، بازتابی هرچند محدود از سپاس قلبی این جانب از آن همراهان صدیق می‌باشد.

سید محمد موسوی 1381

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 11

گفتاری در مورد طب ایرانی (طب سنتی)

پس از قرن‌ها دوری و در انزوا قرار دادن طب ایرانی که بر پایه دانشی عظیم و کهن قرار دارد، آنهم بدون هیچ دلیل علمی و منطقی، اکنون زمان آن فرارسیده که تلاش‌های پزشکان آکادمیک منصف و معتقد به طب کهن و متخصص طب ایرانی به ثمر رسد و همه اندیشمندان و مصلحان جامعه با کنار زدن پرده‌های پیش‌داوری و جزم‌اندیشی و با تکیه بر تفکر و تحقیقی منصفانه و به دور از فریب تبلیغات، بیشتر درباره این میراث گرانبها بیاندیشند و عادلانه‌تر قضاوت نمایند.
گیاه‌درمانی ایرانی یا آنچه که برای غیر علمی جلوه دادن آن به نام «طب سنتی» می‌نامند، چکیده و دستاورد قرنها و هزاره‌ها مطالعه، تحقیق و آزمایشات تعداد بی‌شماری از دانشمندان و متفکران ایرانی و اسلامی است که قابل انکار در تاریخ نیستند و نامشان تا به امروز زنده و به یادگار مانده است. با مراجعه‌ای مختصر به تاریخ و کتابهای قدیمی پزشکی، می‌توان دریافت که دانش پزشکی در ایران، تا چه حد پیشرفت کرده و به چه کشفیات عجیب و خارق‌العاده‌ای نایل آمده است. تا جایی که به نوشته دکتر عبد الحسین زرین‌کوب پزشکان مسلمان بیش از 7 قرن پیش، قادر به جراحی چشم که از ظریف‌ترین و دقیق‌ترین اعمال جراحی به شمار می‌رود بوده‌اند[1].
مطالعه در آثار اندیشمندان بزرگ و حکیمان طب ایرانی- اسلامی، به خوبی نشان می‌دهد که بسیاری از بیماریهایی که امروز در طب جدید در زمره بیماریهای صعب العلاج قرار گرفته، در آن روزگاران، بسیار سهل العلاج بوده‌اند و با بکارگیری روشهایی کاملا منطقی و علمی و با استفاده از داروهایی کاملا طبیعی و بی‌ضرر، بیماریها را بدون بر جای گذاشتن عوارض جانبی، از ریشه
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 12
پایه درمان می‌کرده‌اند.
با وجود این، امروز در اثر تبلیغات وسیع و پرآب‌وتاب دستگاه عظیم طب اروپائی و اتهامات کذب و بی‌پایه و اساس از سوی محققان طب اروپائی بر علیه طب ایرانی و نیز عدم فعالیت دانشمندان این طب به مدت چند قرن، مدت مدیدی است که این سرمایه عظیم و پرارزش به انزوا و فراموشی کشیده شده و اکنون، فقدان مفاهیم عمیق و کشفیات قابل توجه این دانش عظیم و کهن در درمان بیماریها کاملا احساس می‌شود.
سؤالی که احتمالا در ذهن خوانندگان ایجاد خواهد شد این است که با وجود این همه پیشرفتها و کشفیات خارق العاده طب غربی در شناخت ریزترین

اجزاء بدن و تفسیر کامل فیزیولوژی و پاتولوژی بیماریها و بکارگیری تجهیزات و روشهای درمانی مدرن و بسیار پیشرفته، چه نیازی به بازیافت و احیاء مفاهیم یک طب قدیمی که بسیاری از این امکانات را در اختیار ندارد، وجود دارد؟!

در جواب باید گفت که اگر بخواهیم این دو مکتب پزشکی را مورد قضاوت و ارزشیابی قرار دهیم، در مرحله اول باید «کارآیی» و «نتایج کار» آنها را بررسی کنیم نه اینکه توضیحات، تفسیرات، تجهیزات و سایر ظواهر امر را ملاک برتری یکی بر دیگری بدانیم. البته هیچ‌کس پیشرفتهای خارق‌العاده طب اروپائی را در شناخت جزئیات بدن انسان انکار نمی‌کند، اما آنچه که مهم است «نتایج درمانی» است. اگر امروز به عنوان مثال صحبت از درمان میگرن به وسیله روشهای درمانی طب ایرانی به میان می‌آید از آن روست که طب غربی، علی‌رغم همه پیشرفتهایی که در شناخت دقیق این بیماری بدست آورده است، قادر به درمان آن نیست و ناتوانی کامل خود را در این‌باره به اثبات رسانده است و این مطلب در مورد بسیاری از بیماریهای دیگر نیز صدق می‌کند. در حالی که به جرأت می‌توان گفت در طب ایران، با ساده‌ترین امکانات و روشهای درمانی، میگرن و تعداد زیادی از بیماریهای صعب العلاج دیگر، به‌طور کامل درمان‌پذیرند حتی اگر این طب نتواند جزئیات دقیق به وجود آمدن این بیماریها را به خوبی طب اروپائی بیان کند. این یک واقعیت است که توجه به آن لازمه دستیابی به حقیقت است. اثبات این واقعیت نیز کاری بسیار آسان است. تنها کافی است که مثلا

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 13

روش درمان بیماری میگرن را در طب ایرانی که در همین کتاب نیز نقل شده در مورد تعدادی از بیماران میگرنی بکار برید و نتایج درمانی را با نتایج حاصل از درمانهای طب غربی مقایسه کنید.

به‌هرحال باید این واقعیت را بپذیریم و براساس آن قضاوت کنیم نه اینکه تحت تاثیر تبلیغات و تحریفات رسمی و غیر رسمی افراد نامتخصص و بی‌صلاحیت که هیچ اطلاعی از دیدگاهها و روشهای درمانی واقعی طب ایرانی ندارند، این طب عظیم را غیر علمی و خرافی قلمداد کنیم. این نکته را نباید فراموش کنیم که برای مردود شمردن یک نظریه یا یک علم آنهم علم عظیم و کهنی مانند دانش پزشکی ایران، نقد و تحلیلی علمی و منطقی و براساس واقعیتها لازم است و قضاوت براساس اعمال و نظریات افراد بی‌اطلاع در این‌باره کاملا غیر منطقی است. سعی ما نیز در همین است که بتوانیم واقعیتها، دستاوردها و ارزشهای این علم را به جهانیان، خصوصا محافل پزشکی معرفی کنیم.

در این کتاب سعی شده است که نسخه‌ها و نظریات پراکنده و مفاهیم

متداول درج شده در کتب پزشکی قدیمی جمع‌آوری شده و دیدگاهی مختصر و کلی از طب ایرانی ارائه شود، تا از این طریق گامی هرچند کوچک در جهت درمان بیماریها و معرفی دانش پزشکی ایران به جهان برداشته شود. و امید است که با عنایت خداوند و کمک افراد حقیقت‌جو و دلسوز بتوانیم گامهایی بزرگتر و فراتر در این راه برداریم.

سید ایمان موسوی

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 15

بخش اول سردرد و درمان آن

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 17

پیشگفتار:

سردرد بیماری دیرآشنا و مانوس با بشر با سابقه‌ای به قدمت عمر انسانهاست. سردرد پیش از آنکه یک «بیماری» باشد در حقیقت «نشانه» یک بیماری است که ریشه در اعضای درونی بدن انسان دارد. لذا برای درمان آن پیش از هر چیز باید به منشاء و علت اساسی پیدایش آن توجه نمود. استفاده کردن از مسکنها و مخدرها برای از بین بردن دردهای مختلف بدن- از جمله سردردها- در حقیقت نوعی خودفریبی و سرپوش گذاشتن بر درد است که نه تنها بیماری را درمان نمی‌کند بلکه آن را کهنه کرده و سبب می‌شود که عامل اصلی درد در نهان به رشد خود ادامه دهد.
طب ایرانی (سنتی) بر اساس معیارهای خاص خود سردردها را به انواع مختلف تقسیم کرده است. تعدادی از این سردردها براساس مزاج‌های حاکم بر طبیعت و بدن انسان مورد بررسی قرار گرفته و تعداد دیگری نیز معیارهای متفاوتی دارند که سعی نموده‌ایم در این کتاب به آن اشاره کنیم.

لازم به یادآوری است که اعتقاد به نظریه مزاج‌ها و اخلاط چهارگانه بدن آدمی، اساس و شالوده اصلی درمانهای طب گیاهی ایرانی را تشکیل می‌دهد بدون اعتقاد به این امر، پزشک قادر به درمان کامل بسیاری از بیماریها نخواهد بود. «مزاج» طبق تعریف پزشکان بزرگ و عالیقدری مانند بو علی سینا و جرجانی عبارت است از: «حالت، کیفیت و طبیعت کلی بدن یک موجود که از واکنش متقابل اجزا ریز مواد متضاد بوجود می‌آید.»
به عبارت دیگر برایند همه واکنشهای شیمیایی و بیوشیمیایی و همه حالات اجزاء کوچک و بزرگ بدن یک موجود، باعث بوجود آمدن یک طبیعت کلی
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 18
می‌شود که «مزاج» نامیده می‌شود. این مزاج در هر موجود بنا بر تفاوتهای درونی آن موجود متفاوت است اما به‌طور کلی، همه موجودات و از جمله انسانها را می‌توان از حیث خصوصیاتی مانند میزان سوخت‌وساز پایه (حرارت درونی) و میزان رطوبت ذاتی به چهار گروه عمده تقسیم‌بندی نمود. این چهار گروه عمده عبارتند از:
1- مزاج گرم و مرطوب (دموی یا خونی)
2- مزاج سرد و مرطوب (بلغمی)
3- مزاج سرد و خشک (سوداوی)
4- مزاج گرم و خشک (صفراوی)[2]
همه انسانها و سایر موجودات زنده در این چهار گروه قابل طبقه‌بندی شدن هستند. بسیاری از خصوصیتهای ظاهری یک انسان، اعم از خلق و خو، وضعیت عصبی، چاقی و لاغری، تمایلات و سلیقه‌ها و ... از مزاجهای ذکر شده تاثیر می‌پذیرند. به عنوان مثال شخصی که دارای مزاج سرد و خشک (سوداوی) است معمولا لاغر است، حرارت بدنی کمی دارد، افکار و تخیلات او درهم ریخته و از هم‌گسیخته است. رنگ چهره تیره دارد و تمایل بسیار زیادی به ابتلا به بیماریهای افسردگی (حالات ملانکولی)، مالیخولیا و سایر بیماریهای مربوط به این مزاج از خود نشان می‌دهد که همه این خصوصیات با طبیعت کلی بدن او در ارتباطند.
این طبیعت کلی یک موجود از عواملی چون: 1- ژنتیک 2- محل سکونت 3- سنین مختلف عمر 4- فصول سال 5- تغذیه و عوامل محیطی دیگر تاثیر می‌پذیرد که در این بین ژنتیک نقش اصلی را ایفا می‌کند بطوری که هر شخص با یکی از مزاجهای چهارگانه به دنیا می‌آید و به‌طور ذاتی، در همه عمر به سمت همان مزاج گرایش بیشتری نشان می‌دهد یعنی ژنتیک تنها عامل ثابت تاثیرگذار و قوی‌ترین آنها بر مزاج بدن انسان است. عوامل

دیگر بصورت مقطعی و موقت
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 19
تغییراتی در مزاج بوجود می‌آورند که این تغییرات نیز بسیار حائز اهمیت‌اند. به عنوان مثال شخصی که به طور ذاتی (ژنتیکی) صاحب مزاج بلغمی است 3] (یعنی کم‌انرژی، کم‌تحرک و خونسرد است، رنگ چهره روشن یا سفید دارد، تنبل، خواب‌آلود و معمولا چاق است) در تمام طول عمر گرایش بیشتری به بلغمی‌مزاج بودن دارد. هرچند که مثلا تحت تاثیر سن جوانی مزاج او کمی گرم‌تر و خشک‌تر شود اما باز، از هم‌سن و سالان خود سردمزاج‌تر است، چنین فردی استعداد بیشتری در تولید خلط بلغم (که متناسب با مزاج اوست) و طبیعتا مبتلا شدن به بیماریهای بلغمی مانند رماتیسم، پیری زودرس و ... دارد. به هر حال با چنین دیدگاهی بسیاری از بیماریها زمانی بوجود می‌آیند که مزاج بدن انسان بیش از اندازه از حد اعتدال فاصله بگیرد که در این صورت، تولید خلطهای نامناسب (معمولا خلطهای متناسب با مزاج) در بدن سبب بروز بیماری می‌گردد.
«خلط» طبق تعریف طب ایرانی عبارتست از: «مایعاتی که در بدن آدمی یا در اندامهای بدن مانند معده، کبد، طحال، کیسه صفرا، عروق و ... قرار داشته و ترشحات خود بدن می‌باشند.»
این مایعات به چهار گونه کلی تقسیم می‌شوند که عبارتند از: صفرا، سودا، بلغم و خون و هریک به اجزا دیگری نیز تقسیم می‌شوند که در حقیقت از اجزای حیاتی و مورد لزوم بدن انسانند و در بدن هر انسانی هر چهار نوع خلط مذکور وجود داشته و از برایند و تاثیر این اخلاط متضاد بر یکدیگر است که طبیعت کلی بدن آدمی شکل می‌گیرد. پس همانطور که بیان شد، اخلاط چهارگانه، به خودی خود مضر و بیماری‌زا نیستند. اما زمانی که یک یا چند نوع خلط در بدن تحت تاثیر عوامل مختلط تغییر یافته و ماهیتش دگرگون شود یا بیش از اندازه تولید شود، در نقاط مختلف بدن ایجاد بیماری می‌کند، نوع خلط فاسد یا مسموم، نوع تغییر بوجود آمده در آن خلط، محل تولید و غلبه آن و آسیب‌پذیری اعضای
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 20
مختلف بدن نسبت به آن از عوامل تعیین‌کننده نوع بیماری به شمار می‌روند. هر یک از این اخلاط طبیعت مخصوص به خود را دارد و در مزاج خاصی بیشتر تولید می‌شود که در جدول زیر آمده است.
مزاج/ خلط/ طبیعت
صفراوی/ صفرا/ گرم و خشک
دموی/ خون/ گرم و مرطوب
بلغمی/ بلغم/ سرد و مرطوب
سوداوی/ سودا/ سرد و خشک

اکثریت داروها در طب ایرانی، براساس آنچه نقل شد تنظیم و تجویز می‌شوند. گاه قسمتی از بدن با یک خلط و قسمتی دیگر با خلطی دیگر درگیر می‌شود که این مسئله نیز باید مورد توجه پزشک قرار گیرد.
این طبقه‌بندی مزاجها و مواد سیال بدن انسان از طرفی نقطه عطفی در شناخت منشا اصلی و چگونگی پیدایش بیماریهاست و از طرفی، با ارائه دیدگاهی منطقی و منسجم، راه را برای درمان بیماریهای مربوط به مزاجها و اخلاط باز می‌کند و راههای انحراف از مسیرهای واقعی درمان را می‌بندد. با چنین دیدگاهی، منطقا، به آسانی می‌توان با از بین بردن یا پاکسازی ماده یا مواد مسموم (اخلاط فاسده) بوجود آمده در بدن، منشاء بیماریها را کاملا از بین برد.

به نظر می‌رسد که بزرگترین و اساسی‌ترین نقطه تفاوت و اختلاف بین طب ایرانی و غربی در همین نگرش متفاوت این دو طب به بدن آدمی و نیز طبیعت است که سبب بروز اختلافات اساسی درباره شناخت علتهای اصلی بیماریها و نحوه درمان آنها شده است، در طب ایرانی محور اصلی شناخت بیماریها، نظریه اخلاط و مواد بیماری‌زا است و بر این اساس پاکسازی و دفع این مواد زاید که دلایل اصلی بسیاری از بیماریها قلمداد می‌شوند، اصلی‌ترین و مهم‌ترین اقدام درمانی به شمار می‌رود. به عبارت دیگر، در این طب، بدون بوجود آوردن
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 21
اختلال در روند طبیعی اعمال متابولیکی، در مرحله اول عامل یا عوامل اصلی بیماری را ردیابی کرده و آن یا آنها را که یک یا گروهی از مواد مسموم و بیگانه با طبیعت بدن هستند، از بدن به طرق مختلف دفع کرده و زمینه درمان را فراهم می‌آورند. پس از آن به کمک غذاها و داروهایی کاملا طبیعی و با ایجاد اعتدال در مزاج و تقویت سیستم دفاعی و ترمیمی، بدن را در مبارزه با علتهای ثانویه و تظاهرات بیماری یاری می‌کنند.
اما طب اروپائی به‌گونه‌ای کاملا متفاوت به بدن آدمی، بیماریها و نحوه درمان آنها می‌نگرد. در این طب اولا علتهای اصلی بسیاری از بیماریها یا ناشناخته‌اند یا در روشهای درمانی، چندان مد نظر و مورد اهمیت قرار نمی‌گیرند. ثانیا داروها و روشهای درمانی، مصنوعی‌اند و علاوه بر عوارض جانبی بسیار زیاد، معمولا از طریق ایجاد وقفه و اختلال در روندهای بیولوژیکی و متابولیکی بدن وارد عمل می‌شوند.
به عنوان مثال، فردی که چند سالی است دچار افسردگی، اضطراب، بی‌خوابی و وسواس شدید شده، اگر به یک پزشک طب اروپائی مراجعه کند، پزشک پس از انجام آزمایشات و معاینات لازم معمولا تعدادی از داروهای ضد افسردگی، ضد اضطراب، آرام‌بخش و خواب‌آور مانند ایمی‌پرامینHCL) (Imipramine ، فلوکسیتینFluoxetine ، نورتریپتیلینNortriptyline ، کلومی‌پرامینClomipramine ، کلردیازپوکسایدChlordiazepoxide ، اگزازپامOxazepam ، دیازپامDiazepam ، لورازپامLorazepam و ... را برای او تجویز می‌کند.
به عنوان مثال ایمی‌پرامین یا نورتریپتیلین یا فلوکسیتین از طریق مهار جذب مجدد نوراپی‌نفرین و سروتونین در انتهای اعصابCNS و تضعیف اعصابCNS ، موجب کاهش موقت علایم ظاهری افسردگی، اضطراب و ...

می‌شوند.[4]
سایر داروها نیز از طریق مشابه عمل می‌کنند، بدین ترتیب همان گونه که

ملاحظه می‌کنید اولا داروها با دستکاری و اختلال در اعمال متابولیکی اعصابCNS وارد عمل می‌شوند. ثانیا پزشک هرگز به این مساله نمی‌پردازد که مثلا اگر جذب مجدد نوراپی‌نفرین و سروتونین که یک عمل طبیعی است بیشتر از حد انجام می‌گیرد عامل اصلی و اولیه آن چیست و یا چرا باید یکی از اعضای طبیعی بدن یعنی سیستم عصبیCNS را تضعیف کرد؟ به عبارت دیگر با روش درمانی مذکور، عامل یا عوامل اصلی ایجادکننده بیماری در بدن از بین نرفته و همچنان به تاثیرگذاری خود بر سلسله اعصاب و روان ادامه می‌دهند، به همین دلیل است که حتی پس از مدتهای مدید استفاده از داروهای ضد افسردگی، با قطع دارو، تقریبا تمامی حالات بیماری دوباره بروز می‌کنند و علاوه بر آن بیمار در اثر مصرف داروهای مذکور دچار عوارضی از قبیل: ضعف، سردرد، عدم تعادل، یبوست، تهوع، احتباس ادرار، آریتمی قلبی، بلوک قلبی، CHF، MI ، تاری دید، یرقان، وزوز گوش، تخریب گرانولوسیتها، نارسائی کلیوی، نقصان هوش و حافظه [5] و ... نیز خواهد شد.
اما اگر چنین بیماری به یک پزشک طب ایرانی مراجعه کند پزشک با بررسی علائم بالینی بیمار و با مشاهده علائمی مانند تیرگی رنگ چهره، لاغری، یبوست، رنگ سیاه یا خاکستری تیره بر روی زبان و حالتهای بیماری بوجود آمده، متوجه مزاج سوداوی (سرد و خشک) بیمار و غلبه ماده مسموم و بیماریزای سودا (خلط سودا) در قسمتهایی از بدن از جمله سیستم عصبی بیمار می‌شود. بنابراین ابتدا با داروهای حل‌کننده این ماده، و سپس مسهلهای مربوطه و داروهای تصفیه‌کننده، اقدام به دفع و پاکسازی این ماده از خون و سایر بافتهای بدن می‌کند، در حقیقت بدون ایجاد اختلال در اعمال طبیعی، بدن را در پاکسازی آلاینده‌ها و مواد زائد درونی کمک می‌کند، در کنار این امر، با غذاها و داروهای تقویت‌کننده اعصاب که همگی طبیعی و بدون عوارضند و حذف غذاهای تولید کننده خلط سودا در بدن درمان را کامل می‌کند. با این روش بیمار پس از طی

مدت کوتاه درمان، سلامتی، نشاط و اعتدال مزاج خود را باز می‌یابد و بدون نیاز به مصرف هیچ‌گونه دارویی، از خطر بروز مجدد بیماری در امان می‌ماند، در مورد اکثر بیماریها روش درمان به همین سادگی و بی‌خطری است و تنها بر اساس امر مهم «پاکسازی» امکان‌پذیر می‌شود.

منضج (پزنده) و مسهل در طب ایرانی

براساس آنچه که گفته شده برای دفع اخلاط بیماری‌زا از بدن، مهمترین اقدام درمانی مصرف داروهای منضج (پزنده) و مسهل مربوط به خلط مورد نظر است.
تعریف منضج (پزنده): به داروهایی اطلاق می‌شود که اخلاط را نرم کرده، از بافتها جدا کرده و برای بیرون رانده شدن از بدن آماده می‌سازند.
تعریف مسهل: به داروهایی گفته می‌شود که خروج اخلاط مذکور را از بدن تسهیل می‌کنند.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 25

فصل اول: سردردهای صفراوی

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 27

سردردهای صفراوی

اشاره

سردردهای صفراوی سردردهایی هستند که از غلبه خلط صفرا بر بدن بوجود می‌آیند، علامتهای غلبه این خلط به‌طور معمول شامل: تلخی دهان، زردی چشم و چهره، وجود زردآب در معده، عصبی و زودرنج بودن، زرد شدن سطح زبان، حالت تهوع و ... می‌باشد. اولین اقدام درمانی در این‌گونه سردردها، پختن، آماده کردن و اخراج این خلط از بدن بیمار است. اخلاط مضر قبل از دفع شدن باید پخته و نرم شوند، در غیر این صورت یا دفع نمی‌شوند یا دفع آنها به کندی صورت گرفته و باعث رفع سردرد نخواهد شد.

الف- منضج‌ها یا پزنده‌های صفرا

به‌طور کلی، از داروهای بسیار زیادی به عنوان پزنده خلط صفرا می‌توان استفاده کرد که بعضی به تنهایی و بعضی دیگر به همراهی سایر داروها قادر به پختن این خلط می‌باشند. این داروها عبارتند از: بنفشه، تخم کاسنی، نیلوفر، شاهتره، عناب، سه‌پستان، ترنجبین، گل سرخ، آلوی بخارا، تمر هندی و بسیاری از داروهای دیگر که به‌طور متداول بصورت نقوع (جوشاندنی) و مطبوخ (داروی پخته‌شده) و ... مورد استفاده قرار می‌گیرند. لازم به ذکر است که خلط صفرا برای پخته شدن حد اقل به سه روز مصرف داروی پزنده احتیاج دارد که گاه مدت زمان بیشتری مورد نیاز است.

- نقوع‌ها یا جوشاندنی‌های منضج صفرا

- تعریف نقوع: به فتح نون و ضم قاف: یعنی شربتی که داروهایی در آن خیسانده شده باشد. در عرف اطباء به خیسانده‌ای که جوشانده شده و آب صاف‌شده آن آشامیده شود نقوع می‌گویند.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 28

- نسخه پزنده صفرا بصورت نقوع:

بنفشه 10 گرم- گل سرخ 10 گرم- تخم کاسنی 5 گرم- آلوی بخارا 5 عدد- سه پستان 20 عدد
دستور مصرف: غیر از آلوی بخارا و سه پستان، کلیه داروها را نیمکوب کرده و سپس همراه با آلوی بخارا و سه‌پستان در 3 لیوان آب بجوشانید تا 2 لیوان باقی بماند صاف کرده، با شکر شیرین نموده و همه آن را در یک روز صبح ناشتا بصورت نیمگرم میل نمائید.

- نسخه دیگر پزنده صفرا:

عناب- بنفشه- نیلوفر- شاهتره- تخم کاسنی- گل سرخ از هرکدام 6 گرم
دستور مصرف: داروها را نیمکوب نمائید و همه را در یک کاسه آب بجوشانید و مانند نسخه فوق بصورت نقوع درآورده و در یک روز میل نمائید.

مطبوخهای منضج صفرا:

- تعریف مطبوخ: به داروهایی گفته می‌شود که در آب پخته و آب و مواد آن بدون صاف کردن میل شود. تفاوت مطبوخ و نقوع در این است که در مطبوخ مقدار آب بسیار کمتر است و داروی نسبتا غلیظ و سفتی بدست می‌آید و همه مواد موجود در آنکه خمیرمانند است میل می‌شود.

مطبوخ فواکه (پزنده صفرا)

بنفشه 9 گرم- نیلوفر 9 گرم- پوست هلیله زرد 9 گرم- عناب 15 گرم- سه‌پستان 10 گرم- آلوی سیاه یا آلوی بخارا 10 گرم- تمر هندی 14 گرم- تخم کاسنی 12 گرم- سناء مکی 12 گرم- گل سرخ 12 گرم- ترنجبین 45 گرم، شیرخشت 27 گرم.
دستور مصرف: همه داروها را غیر از ترنجبین و شیرخشت نیمکوب کنید، ترنجبین و شیرخشت را در یک لیتر آب جوش حل کرده و صاف نمائید. داروها را اضافه نمائید و بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود در طول روز به تناسب نیاز و تشخیص پزشک مقداری از آن را میل نمائید.
نسخه فوق برای درمان تبهای صفراوی و مطبقه و سردردهای شدید صفراوی و تعدیل مزاج گرم‌مزاجان به کار می‌رود.

- اطریفل شاهتره (پزنده صفرا)

پوست هلیله زرد 50 گرم- بلیله 50 گرم- آمله 50 گرم- شاهترج (شاهتره) 40 گرم-
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 29
سنای مکی 28 گرم- گل سرخ 20 گرم- انیسون 14 گرم- مصطکی 14 گرم- عسل دو برابر وزن همه داروها.
دستور مصرف: داروها را بکوبید و طبق دستور مطبوخ، در کمی آب بپزید سپس با روغن بادام چرب کرده و با عسل مخلوط نمائید و روزانه حدود 25 گرم به تناسب مزاج میل نمائید درصورتی‌که بیمار دارای مزاج مرطوب است 20 گرم تربد به دارو اضافه نمائید. اگر قوی‌تر می‌خواهید 9 گرم محموده نیز بیفزائید.
نسخه فوق در برطرف کردن ضعف و کم‌سویی چشم که با اخلاط معده در ارتباط است بسیار موثر است و صاحبان بیماریهای صفراوی از آن سود بسیار خواهند برد. ضمنا مسهل خفیفی نیز به شمار می‌آید. مزاج این نسخه در درجه دوم، گرم و در آخر درجه سوم خشک است. تاثیرات مثبت آن تا 2 سال در بدن باقی می‌ماند.

- شربت نارنج (پزنده صفرا)

400 گرم قند سفید را با آب بجوشانید و مرتبا کف آن را بگیرید تا غلیظ گردد.
100 گرم آب نارنج را با آن مخلوط کرده، هر روز صبح ناشتا یک قاشق آن را با مقداری آب رقیق کرده و بصورت شربت میل نمائید.

سکنجبین ضد صفرا (پزنده صفرا)

سرکه انگوری 5/ 1 کیلو، گلاب 5/ 1 کیلو، گل سرخ 5 کیلو، قند 3 کیلو، آب به اندازه کافی.
دستور مصرف: گل سرخ را در سرکه و گلاب خیس کرده و مقداری آب بیفزائید تا روی داروها را بپوشاند. سپس مدتی جوشانده و صاف کنید و با قند آن‌قدر بجوشانید تا قوام آید.

شربت بنفشه (پزنده صفرا)

بنفشه تازه 3 کیلو (یا 750 گرم گل بنفشه خشک)، قند 3 کیلو، آب 12 کیلو.

دستور مصرف: بنفشه را در آب بجوشانید تا 3/ 2 بخار شود، سپس آن را در

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 30

همان آب کاملا مالش داده و بفشرید. عصاره بدست آمده را پس از صاف کردن با آلوی بخارا، آش تمر هندی، آش قرقوروت، آش آب‌غوره، انار، آب نخود نکوبیده و ماش پخته همراه با گوشت مرغ جوان میل کنید.

ب- مسهل‌های صفرا

اشاره

نسخه‌های مسهل در طب ایرانی عمدتا بصورت معجون، مطبوخ، نقوع، شربت، قرص و ... بکار می‌روند. مقدار مصرف روزانه مسهل‌ها به‌طور کلی باید به اندازه‌ای باشد که با توجه به وضعیت عمومی و جسمانی بیمار، اسهال ملایمی را در تمام طول مدت مصرف مسهل ایجاد کند. مصرف مسهل باید تا دفع کامل خلط مورد نظر ادامه یابد.

معجونهای مسهل صفرا

- تعریف معجون: به داروهایی گویند که با عسل یا انواع ربها یا قند مخلوط شده و به قوام آورده شوند.

«معجون سنا»

سنای مکی 6 گرم، پوست هلیله زرد 6 گرم، بنفشه 6 گرم، نیلوفر 6 گرم، گل سرخ 6 گرم، محموده 3 گرم، روغن بادام شیرین به اندازه کافی، عسل و قند کوبیده 3 برابر وزن داروهای فوق، گلاب به میزان دلخواه.
طریقه مصرف: داروها را کاملا پودر کنید. با روغن بادام چرب نموده و عسل و قند کوبیده را با آن مخلوط نمائید، روزانه حدود 9 گرم از آن را با کمی گلاب میل نمائید.

«معجون سنای دیگر»

سنای مکی، تربد ابیض، پوست هلیله کابلی، بنفشه، از هرکدام 30 گرم، قاقله، زنجبیل، مصطکی، از هرکدام 6 گرم، گل سرخ و روغن بادام از هرکدام 15 گرم، بادیان 9 گرم، عسل و قند کوبیده سه برابر وزن همه داروها.
دستور مصرف: داروها را کاملا پودر نمائید، روغن بادام، عسل و قند کوبیده را به آنها اضافه کرده و کاملا مخلوط نمائید تا بصورت معجون درآید، روزانه حدود
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 31
12 گرم از آن را میل نمائید.
نسخه فوق مسهل خلطهای صفرا و بلغم است و سردردهایی را که از تاثیر این اخلاط بوجود می‌آیند برطرف می‌کند، علاوه بر آن سبب تقویت معده شده در برطرف کردن بیماری قولنج بسیار موثر است.

«معجون بنفشه»

تربد سفید 120 گرم، بنفشه 90 گرم، گل سرخ 30 گرم، محموده 21 گرم، بادیان 15 گرم، کتیرا 15 گرم، زعفران 5/ 7 گرم، شکر طبرزرد 300 گرم، عسل 300 گرم.

دستور مصرف: شکر طبرزرد را داغ کرده و با عسل مخلوط کنید، سپس سایر داروها را پودر کرده و به آن اضافه نمائید و کاملا بهم بزنید تا بصورت معجون درآید. روزانه حدود 15 گرم از آن را میل نمائید.

نسخه فوق، مسهل صفرا و بلغم است و در درمان قولنج بسیار مفید می‌باشد مزاج آن به اندازه یک و نیم درجه، گرم و خشک است.

«معجون سنا»

صبر زرد، محموده از هرکدام 60 گرم، بنفشه، سنا، عصاره شیرین‌بیان از هرکدام 45 گرم، گل سرخ، تخم خرفه، قنطوریون دقیق از هرکدام 30 گرم، پوست هلیله زرد، پوست هلیله کابلی، هلیله سیاه، سنبل طیب از هرکدام 18 گرم، غاریقون، درونج، بهمن سفید، مرجان خام از هرکدام 12 گرم، آب سیب، آب به، آب انار، آب گلابی از هرکدام 680 گرم
دستور مصرف: غیر از محموده، همه داروها را کاملا پودر کرده و در آب‌میوه‌ها مخلوط نمائید، سپس به اندازه سه برابر وزن داروهای خشک، شکر اضافه نموده و بجوشانید تا به قوام آید، پس از آن محموده را در آن حل کنید مقدار مصرف آن بسته به تشخیص پزشک، فصل، محل سکونت و ... از 5/ 2 تا 15 گرم متغیر است.
این نسخه علاوه بر اینکه خلطهای صفراوی بسیار مقاوم را دفع می‌کند، در درمان بیماریهایی مانند میگرن، جوشهای پوستی (آکنه)، دردهای مربوط به چشم، سرسام، یرقان، خفقان، ضعف نیروی جنسی، سرعت انزال و عطش کاربرد دارد و در تسکین بسیاری از تبها به کار می‌رود.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 32

نقوعهای مسهل صفرا

اشاره

سنای مکی 25 گرم، پوست هلیله زرد 15 گرم، تخم کاسنی 10 گرم، نیلوفر دریایی 10 گرم، تمر هندی 50 گرم، سه‌پستان 150 گرم، شیرخشت 20 مثقال.

دستور مصرف: بجز شیرخشت کلیه داروها را پس از نیمکوب کردن با 3 لیوان آب مخلوط کنید یا به اندازه‌ای آب بریزید که روی داروها را کاملا بگیرد. شب تا صبح بماند، صاف کرده و شیرخشت را در آن حل کنید. برای تسریع در مصرف می‌توانید داروها را در یک کاسه آب، کمی بجوشانید سپس صاف کرده و شیر خشت را در آن حل کنید، پس از صاف کردن مجدد صبح ناشتا به تناسب مزاج میل نمائید.

نقوع مسهل دیگر:

آلوی بخارا 14 عدد، تمر هندی 50 گرم، شیرخشت 50 گرم، ترنجبین 50 گرم.
دستور مصرف: شب، مواد فوق را با مقداری آب خیس کرده و صبح ناشتا صاف کنید و بیاشامید.

نقوع مسهل دیگر:

آلوی سیاه 20 عدد، آلوی بخارا 20 عدد، عناب 3 عدد، تمر هندی 45 گرم، سه‌پستان 150 گرم، بنفشه 9 گرم، تخم اسفناج 9 گرم، ترنجبین 60 گرم، شکر 60 گرم، فلوس 21 گرم، خیارچنبر 21 گرم.
دستور مصرف: داروها را پس از نیمکوب کردن، در مقداری آب چند ساعت بخیسانید، سپس کمی بجوشانید و آب صاف‌شده آن را میل نمائید.

قرص مسهل صفرا (قرص بنفشه)

بنفشه 6 گرم، تربد سفید 3 گرم، عصاره شیرین‌بیان 5/ 1 گرم، پوست هلیله زرد 5/ 1 گرم محموده 1 گرم، انیسون 1 گرم.
دستور مصرف: داروها را کاملا پودر کرده و مقدار کمی آب اضافه نموده و کاملا مالش دهید تا بصورت خمیر یکنواخت و سفتی درآید. از آن خمیر قرصهایی به اندازه نخود تهیه کرده و خشک نمائید. در طول روز به استعداد مزاج میل کنید.
نسخه فوق مسهل خلط بلغم نیز می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 33

مسهل عام

سنای مکی 50 گرم، گل سرخ 50 گرم، ترنجبین 25 گرم، گل ختمی 25 گرم، تخم کتان 25 گرم، افسنتین 25 گرم.
دستور مصرف: داروها را نیمکوب و کاملا مخلوط نمائید. بعد از ظهرها یک الی دوبار، هربار 1 قاشق غذاخوری از دارو را در 5/ 1 لیوان آب دو سه جوش بدهید سپس بمدت 15 دقیقه مانند چای دم کنید. صاف کرده کمی شیرین نموده و میل کنید. اگر چنانچه اسهال ملایمی ایجاد نشد به تدریج مقدار دارو را افزایش دهید.
علاوه بر آن، همزمان با نسخه فوق ترنجبین و خاکشیر را طبق دستور زیر مصرف نمائید:
هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کرده و صاف نمائید. آب آن را دوباره روی اجاق به حد جوش رسانده و سه قاشق غذاخوری خاکشیر را که از قبل تمیز کرده‌اید به آن اضافه نمائید شربت حاصل را نیم گرم میل نمائید و تا حد اقل 15 روز این عمل را همراه با مصرف مسهل عام ادامه دهید.
از این نسخه می‌توانید جهت دفع هر 4 خلط به‌طور همزمان و درمان بسیاری از بیماریهای دیگر استفاده کنید.

شربت فاکهه مسهل

انجیر 20 عدد، مویز سیاه کوبیده 750 گرم، آلوی سیاه 15 عدد، عناب 15 عدد، کشمش 100 گرم، سه‌پستان 50 عدد، شفتالوی خشک 10 عدد، بنفشه خشک 6 گرم، محموده 3 گرم، آب به اندازه یک انگشت بالای داروها.

دستور مصرف: همه داروها را به غیر از محموده و بنفشه در آب خیس کنید.

سپس بخوبی جوشانده و صاف کنید. آنگاه بنفشه را با 5/ 1 گرم محموده در پارچه‌ای جدا و بقیه محموده را در پارچه‌ای دیگر در آبی که می‌جوشد قرار داده و آن‌قدر بفشارید و مالش دهید تا مواد خود را در آب رها کند. آن‌قدر بجوشانید تا نزدیک به قوام آید. پارچه را درآورده و شربت را در شیشه یا چینی نگهدارید.

روزانه 30 گرم از آن را بصورت شربت میل نمائید.

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 34

مسهل انار و شیرخشت

شیرخشت 100 گرم، آب انار 200 گرم، گلاب 100 گرم.
دستور مصرف: شیرخشت را در گلاب حل کرده، آب انار میخوش را که با تخم آن فشرده شده باشد اضافه کنید، به حالت نیمگرم صبح ناشتا میل نمائید.

شیاف قولنج:

سکنجبین، مقل، جاوشیر، اوشق، نمک هندی، شحم الحنظل، بوره ارمنی، محموده، تربد، حب النیل، اجزا مساوی است.
دستور مصرف: صمغ‌ها را در کمی آب حل کرده و بقیه ادویه را در آن مخلوط کنید و مالش دهید تا بصورت خمیر درآید. شیاف‌هایی به اندازه رایج تهیه کرده و استعمال نمائید.

ج- سایر داروهای سردرد صفراوی

- نطول:

به آبی گفته می‌شود که داروهایی در آن جوشانده یا پخته شده و عضوی از اعضای بدن را با آن بشویند یا آغشته نمایند.

- نطول سردرد:

اشاره

بنفشه، برگ خبازی، آرد جو، خیار تازه، کدوی تازه، از هریک به مقدار مساوی.

دستور مصرف: تمامی داروها را در آب بپزید تا متلاشی شود. سپس سر را با آن بخور دهید و با آب آن بشوئید و ته‌نشینش را بر روی سر بمالید.

نطول فوق در رفع سردرد در گرم‌مزاجان و بی‌خوابی موثر است.

- نطول دیگر

بنفشه، برگ کاهو، گشنیز تازه، جو پوست‌کنده، پوست خشخاش، برگ مورد، بابونه، کله گوسفند.
دستور مصرف: تمامی موارد را با کله گوسفند بجوشانید و بپزید و آب آن را بر سر بریزید. نطول مذکور خواب‌آور است، سردرد و سرسام ناشی از صفرا را از بین می‌برد، در رفع خشکی دماغ نیز موثر است.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 35

- نطول دیگر

بابونه، اکلیل الملک، مرزنجوش، برنجاسف و صعتر به مقدار مساوی. طبق دستور نطول بر سر ریخته شود. این دارو در اکثر سردردها موثر است.

- نطول دیگر

جو، بنفشه نیم‌کوفته، بذر قطونا (اسپرزه)، خرفه، تخم خشخاش، بیخ لفاح، تخم ختمی، تخم کدو، تخم کاهو، برگ بید، گل سرخ از هرکدام به مقدار مساوی.
طریقه مصرف: داروها را در آب بجوشانید و بمدت 10 دقیقه بخور دهید و آب آن را بر سر بریزید. این دارو سردرد را در گرم‌مزاجان از بین برده و بی‌خوابی را برطرف می‌کند.

- كماد

اشاره

به داروهایی گفته می‌شود که بصورت خشک بر آتش گرم شده و به منظور تسکین درد بر موضع گذاشته شود یا اینکه بصورت خشک یا تر در کیسه کرده و بر محل درد گذاشته شود، قدرت آن به اندازه ضماد است.

- کماد سردرد

آرد جو، ختمی سفید، صندل سفید، گل سرخ، بنفشه، روغن گل سرخ، سرکه از هرکدام 1 واحد، گلاب به مقدار لازم.
طریقه مصرف: مواد را مخلوط و به صورت ماده‌ای غلیظ روی قسمت درد بچسبانید یا با پارچه‌ای روی موضع قرار دهید. این کماد سردردهای ناشی از گرمی مزاج را تسکین می‌دهد.

- عطوس

اشاره

به داروها و انفیه‌های عطسه‌آور اطلاق می‌شود.
کندش 5/ 2 گرم، بنفشه 20 گرم، تخم گشنیز 20 گرم.
داروها را پودر کرده و با هم مخلوط کنید و شبی یکبار در بینی بدمید.

- عطوس دیگر

کندش 5/ 2 گرم، بنفشه 20 گرم، تخم گشنیز 20 گرم، دارفلفل 5/ 2 گرم.
طریقه مصرف: مانند نسخه قبل
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 36

- ضماد

برگ خرفه، شیاف مامیثا، صندلین، گل‌سمند، فوفل، تریاک 1/ 0 واحد، سرکه به مقدار لازم.
طریقه مصرف: داروها را پودر کرده و با سرکه ممزوج نمائید و بصورت غلیظ بر موضع درد ضماد نمائید.
این ضماد در رفع سردردهای ناشی از گرمی مزاج موثر است.

- سعوط و نشوق

به داروهایی اطلاق می‌شود که در بینی، بالا کشیده می‌شوند. این داروها یا بصورت خشک و پودر شده هستند که به آن «نشوق» گفته می‌شود و یا بصورت مایع که به آن نام «سعوط» اطلاق می‌شود.
- سعوط: (جهت رفع سردرد گرم‌مزاجان)
آب برگ کاهو، روغن نیلوفر، شیر زن دخترزائیده.
طریقه مصرف: به مقدار مساوی مخلوط کرده و در بینی بکشید.
- سعوط دیگر: طباشیر 6 گرم، نشاسته 5/ 1 گرم، کافور 5/ 1 گرم، زعفران 1 گرم، روغن نیلوفر به اندازه کافی.
طریقه مصرف: همه را پودر کنید. مقداری از آن را با روغن نیلوفر مخلوط و در بینی بکشید.

شموم:

به داروهایی گفته می‌شود که بصورت تر و خشک، زیر بینی گرفته شده و بوئیده می‌شوند.

صندل سفید، گشنیز خشک، گلاب و سرکه

مقداری صندل و گشنیز را به نسبت مساوی پودر کرده و با کمی سرکه و گلاب مخلوط نمائید مرتبا زیر بینی گرفته و ببوئید.

- پاشویه:

گل بنفشه، ختمی، سبوس گندم از هرکدام یک استکان.
طریقه مصرف: داروها را با مقداری آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود. از زانو به پائین پاشویه کنید. این دارو در اکثر سردردها به‌طور کلی موثر است
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 37
مخصوصا در سردردهای گرم صفراوی.
تذکر: هنگام پاشویه دستها را در آب بگذارید ولی صورت را به سمت دیگر بگردانید پاشویه با بابونه، الکیل الملک و خبازی به تنهایی یا با هم نیز برای سردرد مفید است.

- حقنه:

سوزش صفرا را از روده پاک کرده و زمینه بهبود سردرد صفراوی را فراهم می‌آورد. ضمنا کرم‌ها و انگلهای روده را نیز از بین می‌برد.
بنفشه 1 استکان نیلوفر 1 استکان، ختمی 1 استکان، سبوس جو 1 استکان، سنای مکی 45 گرم، انار 20 عدد، سه‌پستان 20 عدد، ترنجبین 20 گرم، مغز فلوس 20 گرم، مغز خیارشنبر 20 گرم، روغن کدو 30 گرم.
طبق دستور حقنه استعمال شود.

- سویق انار:

دانه‌های انار را در آفتاب خشک کرده آن را کمی بریان نمائید و سپس بکوبید و بصورت پودر نرم مصرف کنید.
این دارو مسکن صفرا، مقوی معده و اشتهاآور بوده و ضد اسهال، خصوصا اسهالهای صفراوی می‌باشد، مزاج آن سرد و خشک است.

- سویق سیب شیرین:

سیب را پوست کنده، تمیز کرده و خشک نمائید. سپس اندکی بریان کرده و بصورت پودر درآورید.
این دارو قابض (ضد اسهال) است و غلبه صفرا و استفراغ صفراوی را از بین می‌برد. مقوی کبد است و مزاجی خشک دارد.

- سویق عدس:

امام صادق (ع) فرموده‌اند: سویق عدس تشنگی را رفع و معده را قوت و صفرا را فرو می‌نشاند، معده را پاک و هیجان را تسکین داده و در آن شفای هفتاد درد است. مانند سویقهای قبلی تهیه می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 38

- شربت اترج:

آب اترج را گرفته و با هم‌وزن خودش قند بجوشانید تا به قوام آید، مزاجش سرد و خشک است و روزانه 22 گرم قابل مصرف است.

- شربت انار ملین:

انار ترش 3 کیلو، تربد 5/ 7 گرم، محموده 14 گرم، زعفران سائیده 3 گرم، قند 3 کیلو، گلاب به اندازه کافی.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 39

فصل دوم: سردردهای بلغمی

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 41

سردردهای بلغمی

اشاره

سردردهای بلغمی، سردردهایی هستند که از غلبه خلط بلغم بوجود می‌آیند علامت غلبه این خلط در بدن: سنگینی سر، سستی عضلات، ازدیاد بزاق، افزایش خواب، کسالت بسیار، سفیدی رنگ سطح زبان و گاه تهوع، استفراغ بلغم، نفخ، سردی معده، هضم نشدن غذا و احساس سرمای بیش از حد می‌باشد. نضج بلغم در بدن حد اقل 9 روز به طول می‌انجامد تا خلط فاسد پخته شده و با مسهلات مناسب خلط بلغم از بدن رانده شود.
در بیماریهای مزمن بلغمی و با نفوذ اخلاط در ژرفای بدن و مزمن شدن آن نضج بلغم و خروج کامل آن از بدن ممکن است بیشتر از 9 روز به طول بیانجامد. توجه به این نکته در درمان بیماریهای بلغمی بسیار حائز اهمیت است، چرا که ممکن است با 9 روز مصرف داروهای ضد بلغم گمان شود که در هیچ عضوی خلط بلغم وجود ندارد.
در این بخش نیز ابتدا به ذکر نسخه‌های پزنده یا منضج بلغم و سپس در پی آن مسهلات مربوط به آن و در ادامه به داروهای جانبی و مسکن سردرد بلغمی می‌پردازیم تا بتوانیم راهی برای علاج سردردهای بلغمی بیابیم.

الف- منضجها و مسهلهای بلغم

اشاره

داروهای منضج (پزنده) بلغم به‌طور کلی عبارتند از: انیسون، بادیان، بادرنجبویه، شیرین‌بیان، گل سرخ، بلیله، آمله، انجیر، کشمش، پرسیاوش، عسل، ترنجبین، بسفایج، محموده و ... که معمولا بصورت ترکیب با یکدیگر و گاه به تنهایی مورد استفاده قرار می‌گیرند. در بعضی شرایط نیز داروهای منضج بلغم به همراهی مسهلهای مربوط به کار می‌روند که کار پختن و دفع خلط به‌طور همزمان صورت می‌پذیرد، شرح این‌گونه نسخه‌ها نیز در ادامه خواهد آمد.

نسخه منضج بلغم (بصورت نقوع)

اشاره

بادیان 10 گرم، بادرنجبویه 10 گرم، انجیر خشک 25 گرم، گل قند عسلی 50 گرم
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 42
دستور مصرف: داروها را با 3 لیوان آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود. صاف کنید قند را در آب دارو حل کرده و نیم گرم میل نمائید. این مقدار برای مصرف یک روز است.

گل قندعسلی:

گل سرخ تازه 5/ 1 کیلو، عسل 3 کیلو، گلاب به اندازه کافی.
طرز ساخت: گل سرخ تازه را بکوبید و با عسل مخلوط نمائید. مقداری گلاب اضافه کرده و بمدت 40 روز در مجاورت آفتاب قرار دهید و پس از آن به تنهایی یا در داروها بکار برید. یا اینکه مقداری پودر گل سرخ را با عسل و مقداری گلاب با شعله ملایم بجوشانید تا قوام آید و سپس استفاده نمائید.

- نسخه منضج دیگر بلغم

مویز منقی 12 عدد، بادیان نیمکوب 6 گرم، انیسون 9 گرم، پودر شیرین‌بیان 9 گرم، شکاعی 6 گرم، انجیر زرد 15 گرم، گل سرخ 9 گرم، گل قند 15 گرم.

دستور مصرف: داروها را در یک کاسه آب بجوشانید تا نیمی بخار شود، سپس گل قند را وارد کنید و در یک روز همه یا نیمی از آن را یک‌جا میل کنید.

بعضی از اطباء 25 گرم سکنجبین را به داروی فوق اضافه کرده‌اند. غذای مناسب همراه این دارو، نخودآب است که منضج خوبی برای بلغم می‌باشد.

پختن نخودآب همراه با کمی پیاز و روغن بادام، نمک، زیره و فوفل مناسب‌تر است.

- اطریفل اکبر:

این دارو علاوه بر نضج بلغم، به طور همزمان در دفع این خلط نیز موثر است.
مزاج این دارو گرم در آخر درجه دوم و خشک در 5/ 1 درجه است و بعد از 40 روز قابل مصرف است. دافع سردی و استرخاء معده است. در درمان بواسیر مخفی و ضعف قوه باه نیز قابل استفاده است.
هلیله سیاه 3 جزء، بلیله 3 جزء، آمله 3 جزء، فلفل 3 جزء، دارفلفل 3 جزء، زنجفیل 1 جزء، بوزیدان 1 جزء، شیطرج 1 جزء، شقاقل 1 جزء، بسباسه 1 جزء، تودری سرخ 1 جزء، لسان العصافیر 2 جزء، حب القلقل 2 جزء، کنجد پوست‌کنده 2 جزء، شکر طبرزرد 2 جزء.
دستور مصرف: داروها را پودر کرده و الک کنید و با عسل مخلوط کنید تا
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 43
بصورت معجون درآید، روزانه حدود 12 گرم میل نمائید.

- اطریفل کبیر:

این دارو سبب تقویت معده شده و سردمزاجی معده و دستگاه گوارش را از بین می‌برد. علاوه بر آن مثانه و نیروی جنسی را تقویت کرده و به هضم غذا کمک می‌کند. بادشکن است و برای بواسیر نیز مفید می‌باشد.
هلیله کابلی 1 جزء، بلیله 1 جزء، آمله 1 جزء، بوزیدان 1 جزء، بسباسه 1 جزء، شیطرج 1 جزء، شقاقل 1 جزء، تودری سرخ نیم جزء، تودری زرد 1 جزء، بهمن سرخ نیم جزء، بهمن سفید نیم جزء، لسان العصافیر نیم جزء، روغن گاو به مقدار لازم، عسل به مقدار لازم.
دستور مصرف: داروها را پودر کرده و با روغن گاو چرب کنید، سپس مقداری عسل اضافه نمائید تا بصورت معجون درآید. حدودا 10 گرم تا 12 گرم در روز میل نمائید.

- اطريفل مختصر:

اشاره

این دارو اخلاط مرطوب (بلغم) معده را از بین برده و معده را تقویت می‌کند هضم را تسهیل کرده و در درمان بواسیر موثر است.
چهل روز پس از ساخت قابل مصرف است و تاریخ مصرف آن تا 2 سال می‌باشد.
پوسته هلیله زرد، هلیله سیاه، هلیله کابلی، بلیله، آمله، زنجفیل، کنجد پوست‌کنده، از هریک به مقدار مساوی.
دستور مصرف: داروها را جدای از هم بکوبید و با روغن گاو چرب کرده و با مقداری عسل کف گرفته مخلوط نمائید تا بصورت معجون درآید، روزانه 10- 12 گرم میل کنید.

- اطریفل دیگر:

شرح نوع دیگر از اطریفل در زیر خواهد آمد که طبع را نرم و معده را از بلغم و صفرا پاک می‌کند. مزاج این دارو گرم و خشک در آخر درجه دوم است. از روز اول ساخت قابل استفاده است و تا 2 سال سالم می‌ماند.

پوست هلیله زرد 30 گرم، هلیله کابلی 30 گرم، بلیله 30 گرم، آمله 30 گرم، اصل السوس 15 گرم، گل سرخ 15 گرم، تربد سفید 60 گرم، زنجفیل 9 گرم، شیطرج 9 گرم، شاهترج 6

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 44

گرم، عسل مصفی به اندازه کافی.

دستور مصرف: داروها را پودر کرده و الک کنید و با عسل مخلوط نمائید. میزان مصرف تا 15 گرم در روز می‌باشد.

حب الصطمخيقون:

تربد 5/ 1 گرم، صبر سقوطری 5/ 1 گرم، حب انیل 5/ 1 گرم، بسفایج 5/ 1 گرم، پوست هلیله زرد 75 گرم، شحم الحنظل 5/ 1 گرم، غاریقون 5/ 1 گرم، ایارج فیقرا 3 گرم، آب کرفس یا بادیان به اندازه کافی.
دستور مصرف: داروها را با آب بپزید، سپس غاریقون و ایارج فیقرا را کوبیده و اضافه کنید. تمام داروها را با آب کرفس یا صاف‌شده جوشانده بادیان خیس کرده، خمیری بسازید و به صورت حب‌های یک نخودی درآورید و خشک کنید.
روزانه به تناسب مزاج میل نمائید.

ایارج فیقرا:

این دارو علاوه بر آنکه به تنهایی بلغم را از بدن خارج می‌کند در نسخه‌هایی مانند نسخه فوق نیز به عنوان یک دارو در ترکیب مورد استفاده قرار می‌گیرد.
زعفران، سنبل، حب بلسان، عود بلسان، اسارون، سلیخه، دارچینی و مصطکی از هرکدام 5 گرم
دستور مصرف: همه را با 16- 8 مثقال صبر زرد بکوبید و الک کنید و در شیشه و جای خنک نگهداری کنید.

حب قوقایا:

صبر سقوطری، عصاره افسنطین، مصطکی، شحم الحنظل، اجزاء مساوی است.
دستور مصرف: داروها را بکوبید و الک کنید و با آب بادیان یا کرفس حب بسازید. به تناسب مزاج و تا بهبودی میل نمائید.

حب ايارج:

اشاره

ایارج فیقرا 18 گرم، پوست هلیله زرد 12 گرم، ملح هندی 6 گرم، آب کرفس به اندازه کافی.
دستور مصرف: داروها را پودر کرده و با آب کرفس ممزوج و حب بسازید.

حب ایارج دیگر:

تربد سفید 3 گرم، ایارج فیقرا 18 گرم، ملح هندی 5/ 1 گرم، محموده 1 گرم، شحم الحنظل
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 45
5/ 1 گرم.
دستور مصرف: همه مواد را پودر کنید و با آب کرفس مخلوط و حب بسازید.
حال به فرمول جوارش یا گوارنده‌ها برای اخراج بلغم و دفع سردرد توجه کنید:

جوارش:

انجیر زرد تعدادی، بادیان رومی 36 گرم، حب قرطم 36 گرم، بوره ارمنی 18 گرم، عسل صاف شده به مقدار کافی
دستور مصرف: انجیر را بسیار بکوبید تا مانند حلوا نرم و یکدست شود. حب قرطم و بوره ارمنی را با آن مخلوط و با عسل بیامیزید. میزان مصرف دارو تا 21 گرم در روز است.

جوارش یا گوارنده بسبابه:

این جوارش دافع بلغم و سردی معده و درمان‌کننده سوء هضم و بادشکن قوی می‌باشد بسباسه، خرفه، قاقله صغار، قاقله کبار، زنجفیل، دارچینی، اسارون، فلفل، قرنفل، عسل صاف.
دستور مصرف: از هر دارو 15 گرم با 60 گرم قند سفید پودر کنید و با عسل ممزوج نمائید.

جوارش یا گوارنده زیره:

زیره کرمانی 300 گرم، زنجفیل 90 گرم، فلفل 90 گرم، سداب خشک 90 گرم، بوره ارمنی 30 گرم.
دستور مصرف: ادویه را بکوبید و الک کنید و با سه برابر داروها عسل ممزوج نمائید زمان مصرف داروها تا خروج خلط بلغم از بدن است.

گوارنده زیره دیگر:

زیره کرمانی سیاه 3 کیلو، فلفل 5/ 1 کیلو، زنجفیل 5/ 1 کیلو، بوره ارمنی 225 گرم، عسل به اندازه کافی.
دستور مصرف: پودر کرده و با عسل ممزوج نمائید.

گوارنده فلافلی:

داروی زیر دافع سردرد شدید و بلغم و بادشکن است و تبهای بلغمی و سردردهای بلغمی و سرد را رفع می‌نماید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 46
فلفل سیاه 5/ 22 مثقال، فلفل سفید 5/ 22 مثقال، عود بلسان 5/ 7 گرم، سنبل الطیب 12 گرم، حماما (هل) 12 گرم، زنجفیل 3 گرم، سیسالیون رومی 3 گرم، سلیخه 3 گرم، اسارون 3 گرم، راسن 3 گرم، عسل صاف شده 3 برابر کل وزن ادویه.
دستور مصرف: داروها را پودر کنید و با عسل مخلوط کنید. مقدار مصرف دارو روزانه 9 گرم با آب نیمه‌گرم است.

ب- سایر داروهای سردرد بلغمی

حقنه‌ها:

اشاره

حقنه‌ها داروهایی هستند جوشاندنی که با آلات مخصوصی از راه قبل و دبر تزریق می‌کنند. واضع این علم بقراط است. گفته می‌شود روزی در کشتی به معالجه قولنج بیماری پرداخته بود. هرچه سعی می‌کرد به هیچ وجه علاج نمی‌یافت. ناگاه مرغی را دید که ماهی بسیار خورده و دچار امتلا شدید شده در کنار دریا بر زمین افتاده و از شدت درد به خود می‌پیچد. پس کشان‌کشان خود را به کنار دریا رسانید، منقار خود را از آب دریا پر کرده و در دبر خود فرو نمود. بعد از یک ساعت شکمش جاری و سبک گردید و باز رجوع به خوردن ماهی کرد.

بقراط از این واقعه بسیار تعجب نمود. آنگاه مریض را به همان آب دریا حقنه کرد و بیمار وی صحت یافت. سپس بتدریج دلیرتر گشت و داروهای مختلف به حقنه اضافه کرد. در کتب قدیمی برای حقنه منافع و ضررهایی عنوان کرده‌اند بد نیست به آن اشاره کنیم.

منافع حقنه و مضار آن:

اخراج فضولات و آلودگیها و تسکین دردهای قولنج و درمان امراض دماغی چون سکته و صرع و سرسام را می‌توان با حقنه کردن انجام داد. التیام زخمهای سر یا آماس در مغز و بسیاری از امراض دیگر با حقنه امکان‌پذیر است. در عین حال برای کسانی که از خوردن مسهلات به خاطر ضعف معده و استفراغ دارو ناتوانند به کار می‌رود. در درمان بسیاری از امراض دیگر نیز چون بیماری‌های کلیه و مثانه و ... مالیخولیا و درد چشم و سردرد هیچ معالجه‌ای چون حقنه نیست.
در مقابل کثرت استعمال حقنه باعث ضعف کبد و کوری می‌شود. مقدار کم
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 47
آن به موضع مورد نظر نمی‌رسد و مقدار بیش از حد آن موجب سستی و نفخ و بیقراری می‌شود. حرارت زیاد دارو بیمار را دچار غش و اسهال خونی می‌کند و سردی دارو باعث تجمع باد در روده‌ها و عدم اجابت مزاج می‌شود غلظت دارو روده را آلوده می‌کند و مثانه را آزار می‌دهد. بنابراین حقنه باید معتدل باشد.

نحوه استعمال حقنه:

طرز استعمال حقنه برای هر بیمار متفاوت است. معده بیمار نباید خالی باشد و بهترین حالت برای حقنه کردن آن است که مریض به حقنه‌کننده پشت کرده و سر و سینه را روی بالش نرم قرار دهد. در امراض دماغی و سردردها باید ابتدا حقنه ملایم و لینت‌دهنده باشد سپس از حقنه قوی و مسهل استفاده نمایند.
دستور حقنه‌ها و داروهای لازم برای تهیه آنها به شرح زیر می‌باشد:
1- حقنه: موارد مصرف: درمان امراض بلغمی و سردردهای بلغمی
شحم الحنظل، حلبه (شنبلیله) از هرکدام یک استکان، آب 15 سیر، روغن بید انجیر 54 گرم.
2- حقنه دیگر: علاوه بر سردرد بلغمی، امراض سرد و سکته و فالج و صرع را از بین می‌برد.
شحم الحنظل، قنطوریون باریک، شوید، انجدان، حلبه، سداب از هرکدام یک استکان، بوره ارمنی 6 گرم، سکنجبین 6 گرم، زهره گاو 6 گرم، روغن بادام تلخ 30 گرم، عسل 30 گرم، آب 3 لیتر.
دستور مصرف: داروها را به غیر از بوره و زهره گاو در آب بجوشانید تا نیمی بخار شود، صاف کنید. بوره و زهره گاو را در آن حل کنید و حقنه نمائید.
3- حقنه دیگر: موارد مصرف: قولنج بلغمی، سردردهای سرد و به عنوان بادشکن.
بادیان، انیسون، تخم کرفس، تخم شوید، اسپند از هرکدام 15 گرم، بوره ارمنی 150 گرم، روغن بابونه 30 گرم.
دستور مصرف: داروها را در آب بپزید و صاف کنید و بوره را در این آب حل کنید و روغن را با آن درآمیزید و حقنه کنید.
4- حقنه دیگر. موارد مصرف: سردردهای بلغمی و رفع رطوبت مزاج و
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 48
درمان انگل و کرمهای روده.
شحم الحنظل، قنطوریون دقیق، افسنطین، از هرکدام 30 گرم، آب 680 گرم، روغن زیتون 30 گرم، عسل 30 گرم، آب‌کامه 6] 60 گرم، نمک 5/ 1 گرم.
دستور مصرف: داروها را با آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود، صاف کنید و روغن و عسل و نمک را در آن حل کنید و به میزان معمول حقنه کنید.

سعوط (استنشاق)

به فتح سین و عین و سکون و به معنای هرچه سیال و مایع که به بینی بکشند تا به دماغ برسد یا ادویه خشکی که با روغن یا مایعات دیگر آمیخته گردد به طوری که جاری باشد و بتوان آن را به بینی کشید.

- سعوط:

سردرد بلغمی را تا حد بسیار زیادی از بین می‌برد:
صبر زرد، مرصاف، کندر، حضض، جند بیدستر، صعتر، فلفل، از هرکدام سه گرم، کندش 5/ 1 گرم، مشک یک گرم، آب مرزنجوش تازه یا آب جوشانده مرزنجوش خشک.
طبق دستور سعوط کنید.

- سعوط دیگر

مومیایی، جندبیستر، خریفون، فریفون.
داروها را در روغن زنبق حل کنید و در بینی بکشید.

که سردرد بلغمی را به سرعت تسکین می‌دهد:
بخور مریم: اصل السوس از هرکدام سه گرم، بوره سرخ 1 گرم، شیر زنان مقداری، طبق دستور سعوط کنید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 49

- سعوط دیگر

شونیز 12 گرم، مرزنجوش 6 گرم، تربد 3 گرم، نوشادر 3 گرم، آب مرزنجوش مقداری، روغن سوسن مقداری، روغن بادام تلخ مقداری.

- سعوط دیگر

در تسکین دردهای شقیقه بلغمی موثر است.
روغن بادام تلخ، روغن مغز هسته زردآلو، آب مرزنجوش، از هرکدام مقداری.

- سعوط دیگر

درد شقیقه را هرچند کهنه باشد از بین می‌برد.
زعفران، فلفل، زنجبیل، عاقرقرحا، نبات، از هرکدام یک جزء با مقداری روغن گاو.

سردرد اطفال را از بین می‌برد:
کندش، حضض، کندر، از هرکدام 3 گرم، صعتر 5/ 1 گرم، زعفران 5/ 1 گرم، که با روغن بنفشه بادام و مقداری شیر زن دخترزائیده (شیر زنی که فرزند دختر به دنیا آورده باشد) سعوط شود.

- روغن اشنه:

برای از بین بردن همه بیماریهای سرد مفید است.
اشنه 5/ 22 مثقال، قطر 30 گرم، قصب الزیره 30 گرم، حب بلسان 60 گرم، مصطکی 60 گرم، شراب به مقدار لازم، روغن مورد حدود یک کیلوگرم.
داروها را در شراب خیس کنید تا سه شبانه‌روز بماند صاف کنید و با روغن مورد آن‌قدر بجوشانید تا شراب برود و روغن بماند.

- روغن بابونه

گرم و خشک است و مسکن دردهای شقیقه که از سردی بوجود آمده باشد، دردها را تسکین می‌دهد و مالیدن آن بر بدن بخصوص با عاقرقرحا عرق‌آور است.

- روغن قسط

این روغن نیز در رفع دردهای بلغمی مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 50
قسط 4 مثقال، سلیخه 4 مثقال، فلفل 3 مثقال، عاقرقرحا 3 مثقال، فرفیون 3 مثقال، جند بیدستر 2 مثقال، روغن زیتون یا کنجد 80 مثقال.
داروها را نیم‌کوب کرده در یک پیاله آب بجوشانید تا نیمی بخار شود صاف کنید روغن را اضافه کرده و بجوشانید تا آب برود و روغن بماند.

- روغن ثعلب

سردردهای سرد را سود می‌دهد و بدن و دست و پا را از سرما حفظ می‌کند:

- روغن فرفیون

فرفیون 2 مثقال، قسط 2 مثقال، پونه کوهی 2 مثقال، جندبیدستر 1 مثقال، عاقرقرحا 1 مثقال، کندش نیم مثقال، مویزج نیم مثقال، روغن زیتون یا کنجد 7 مثقال.

- روغن تمساح

درد گوش و سردرد شقیقه را زایل می‌کند:
روغن جنتیانا، جوزبوا، چلقوزه (حب الصنوبر کبار)، خردل، حبه الخضراء، حلتیت، حنا، حنظل، حرمل، خشخاش، خفاش، دارچینک، درمنه، ریحان، زعفران (خلوق)، سداب، سوسن، سورنجان، سنبل، سندروس، سکبینج، سیر، شوید، شقایق، شیح، صندل، فرفیون، فضه، قرنفل، قطن، برطرف‌کننده امراض و دردهای بلغمی است.

- ضماد

این ضماد نیز در برطرف نمودن سردرد بلغمی موثر است.
بابونه، اکلیل الملک، درمنه ترکی، شوید، ورق غار، مرزنجوش.
از هرکدام مساوی بگیرید: ادویه را کوفته و الک کنید و با آب خمیر کرده بر سر ضماد کنید.

- ضماد دیگر

سردردهای مختلف را تسکین می‌دهد.
صعتر، پودنه (پونه)، زوفا، از هرکدام مساوی بگیرید و بکوبید و الک کنید و با سرکه عنصل خمیر و بر سر ضماد کنید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 51

- طلا (داروی مالیدنی)

داروهای کوفته و بیخته (الک شده) که با مایعات و یا روغن جاری ممزوج شود. فرق طلا با ضماد آن است که ضماد غلیظ بوده و طلا رقیق می‌باشد. طلا بخصوص در سردردها سریع الاثر بوده و برخی از آنان در لحظه درد را ساکت می‌کنند و در سردردهای مزمن نیز بسیار موثرند. در طلا شرط آن است که مطلقا از مخدرات و تریاک به تنهایی استفاده نشود چرا که بسیار مضر بوده و حتی ممکن است در بسیاری از بیماریهای دماغی شخص را به هلاکت اندازد.

- طلا: که سردرد بلغمی را از بین می‌برد.

فرفیون، جندبیدستر، صمغ عربی، عود هندی، زعفران، از هرکدام 2 گرم، تریاک 1 گرم، آب کرفس یا مرزنجوش به مقدار لازم.
داروها را نرم ساییده و با آب مرزنجوش یا کرفس بر سر بمالید.

- طلا: جهت رفع سردرد بلغمی:

زنجبیل، مرزنجوش، مرصاف، جندبیدستر، صبر زرد، فرقیون، جوزبوا از هرکدام به مقدار مساوی و آب کرفس به مقدار لازم.
داروها را کوفته و با آب کرفس ممزوج و روی سر طلا کنید (بمالید).

- طلا:

سردرد بلغمی را به سرعت تسکین می‌دهد.
مقداری فرفیون ساییده و روغن یاسمین را با هم ترکیب کرده تا بصورت مرهم درآید روی سر طلا کنید.

- غرغره

این دارو نیز در از بین بردن سردردهای بلغمی موثر است.
ایارج، وج، مویزج، حرمل، عاقرقرحا، زنجبیل، شونیز، پودنه (پونه)، صعتر، ایرسا، بیخ کرفس، از هرکدام مساوی بگیرید داروها را پودر کرده و با سکنجبین مخلوط و غرغره نمایید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 52

- شموم

اشاره

در رفع سردرد بلغمی و از بین بردن خوابهای غیر طبیعی و پریشان مفید است و ضد فراموشی است.
جوزبوا، درمنه ترکی، مرزنجوش، قرنفل، بسباسه، پودنه کوهی از هرکدام 3 گرم که با مقداری آب سیب به صورت پودر مخلوط و در موقع نیاز ببویند.

- شموم دیگر

لادن، قیصوم، مرزنجوش، از هرکدام 3 گرم، زعفران، شبت، پودنه کوهی، از هرکدام مقداری، همه را ساییده و مرتبا زیر بینی گرفته و ببویید.

- نطول

سردرد بلغمی و سرد را برطرف می‌کند.
بابونه، اکلیل الملک، نمام، مرزنجوش، صعتر، برنجاسف، به مقداری مساوی، شیر گرم مقداری.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 53

فصل سوم: سردردهای سوداوی

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 55

سردردهای سوداوی

اشاره

سردردهای سوداوی از غلبه سودا بر بدن حادث می‌شود. علائم غلبه این خلط بر بدن، تیرگی رنگ رخسار، فکر و خیال، اضطراب، تیرگی سفیدی چشم، گاه لاغری مفرط و سایر علائم غلبه خلط سودا بر بدن است. بار زبان در هنگام ورود این خلط به معده تیره‌رنگ است. همانند قبل برای درمان این سردردها باید به نضج (پختن) سودا در بدن پرداخت. نضج سودا در بدن حد اقل 15 روز به طول می‌انجامد. بنابراین سردردهایی را که همراه با علامات فوق است و در عین حال از انواع دیگر سردردها تفکیک‌پذیر است باید ابتدا با منضج و سپس با مسهل سودا درمان نمود. استفاده از داروهای موضعی و مسکن مکمل درمان است که شرح آن در ادامه خواهد آمد.

الف- مسهل‌ها و منضج‌های سودا

اشاره

- نسخه منضج و پزنده سودا:
اسطوخودوس، بادرنجبویه، گاوزبان، پرسیاوشان، بادیان (رازیانه)، اصل السوس، از هر کدام به میزان 10 گرم.
دستور مصرف: داروها را نیم‌کوب کرده همه را در دو بطری آب بجوشانید تا یک بطری بماند صاف کرده و با قند سفید شیرین نمائید و نیم‌گرم صبح ناشتا میل کنید. مصرف دارو حد اقل تا 15 روز باید ادامه یابد.
- نسخه دیگر منضج سودا:
سه‌پستان 10 گرم، عناب 10 گرم، گاوزبان 6 گرم، اسطوخودوس 6 گرم، پرسیاوش 6 گرم، بادیان 6 گرم، اصل السوس 9 گرم.
دستور مصرف: ادویه را نیم‌کوب کرده و در دو بطری آب بجوشانید تا یک بطری بماند. صاف کرده با قند یا ترنجبین شیرین نمائید. صبح ناشتا، تا 15 روز میل نمائید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 56

- ماء الجبن:

نام دیگر ماء الجبن، آب پنیر است. ماء الجبن یکی دیگر از منضج‌های سودا می‌باشد و در درمان اکثر امراض سوداوی سودمند است. چنانچه همراه با آب افتمیون مصرف شود مسهل سودا نیز بوده و مره (تلخی) صفرا را دفع می‌نماید.

بهترین شیر برای ماء الجبن شیر بز ازرق یا زاغ چشم است. در غیر این صورت شیر بز معمولی و یا شیر گوسفند و در نهایت شیر گاو غیر پاستوریزه قابل استفاده است. اگر از شیر بزی استفاده شود که چهل روز از زاییدنش گذشته باشد و قبل از گرفتن شیر مدتی به حیوان کاهو و شاهتره و کاسنی و گشنیز و اسفناج و بقولات سرد بخورانند، کیفیت دارو به مراتب بهتر خواهد شد، ماء الجبن در ترکیب با داروهای دیگر قوت بیشتری یافته و اخلاط غیر سوداوی را نیز می‌توان با آن دفع کرد.

دستور تهیه و مصرف: سه کیلو شیر گاو غیر پاستوریزه یا شیر گوسفند یا شیر بز را پس از 20 دقیقه جوشاندن از آتش بردارید و یک کیلو سرکه خانگی یا آب‌لیمو یا آب‌غوره به آن اضافه کنید. پس از بریدن شیر، همه را در یک کیسه کتانی ریخته آب آن را از پنیر جدا کنید و در شیشه و جای سرد نگهداری کنید، صبح ناشتا تا 15 روز، هر روز 450 گرم آن را آرام آرام میل کنید.

- مسهل سودا:

پس از منضج سودا داروی مسهل سودا تجویز شود:
هلیله کابلی، پوست هلیله زرد، هلیله سیاه، گل ارمنی، از هرکدام 12 گرم، سنامکی 15 گرم.
دستور مصرف: داروها را در چهار لیوان ماء الجبن بجوشانید تا نیمی بخار شود.
صاف کنید و هر روز 21 تا 30 گرم مصرف کنید. مقدار بیشتر مصرف آن با تجویز پزشک است. داروها باید تا خروج اخلاط سوداوی از بدن ادامه یابد.

ب- سایر داروهای سردرد سوداوی

- نطول

نسخه نطول زیر در درمان سردرد سوداوی مفید است.
بنفشه، نیلوفر، بابونه، سوسن، مازج، قرنفل، از هرکدام 15 گرم.
دستور مصرف: طبق دستور نطول بجوشانید و بر سر و بدن بریزید و خود را بر
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 57
بخار آن بگیرید.

- نقوع (جوشاندنی)

داروی جوشانده زیر در درمان سردرد سوداوی مفید است و معده را قوت می‌دهد و صرع را زایل می‌سازد.
افسنطین 30 گرم، اسارون 15 گرم، قنطوریون 9 گرم، مصطکی 9 گرم، صبر سقوطری 15 گرم.
دستور مصرف: داروها را نیم‌کوب کرده و در 1 /5 لیتر آب گرم خیس کنید و سه روز در آفتاب بگذارید. روز چهارم صاف کنید و هر روز 120 گرم آن را با روغن بادام شیرین میل نمائید.
نسخه‌های دیگر دافع سودا از قبیل نسخه ضد سودای کبیر، سکنجبین افتیمونی تیز، شربت بسفایج، شراب بسفایج، قرص ضد سودا، مربای اسطوخودوس و ده‌ها نسخه دیگر در کتب گیاه درمانی قدیم موجود است که برای جلوگیری از تطویل کلام از ذکر آنها خودداری می‌کنیم.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 59

فصل چهارم: سردردهای دموی یا خونی

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 61

سردردهای دموی یا خونی

از انواع دیگر سردردها می‌توان از سردرد دموی (خونی) نام برد. در این‌گونه سردردها خلط خون که یکی از اخلاط چهارگانه بدن است، بر دیگر اخلاط غلبه یافته و ایجاد سردردهای دموی و دیگر بیماریهای مربوط به غلبه این خلط در بدن می‌نماید. علامت غالب شدن این خلط بر بدن سرخی و التهاب سر و صورت و پرخونی و قرمزی رگهای خونی چشم، نبض تند و پر و سرخی زبان است. بهترین درمان این‌گونه سردردها کم کردن خون می‌باشد که تاثیر بسزایی در درمان آن خواهد داشت. خون درمانی در طب سنتی به سه طریق «حجامت»، «فصد یا رگ زدن» و «زالودرمانی» میسر بوده و توصیه شده است. همراه با کم کردن خون و دفع فساد آن از رگها، داروهای تصفیه‌کننده کبد و رفع همه اخلاط همراه با غذاهای تصفیه‌کننده و ملین علاج کامل این سردردها را به دنبال خواهد داشت. در ضمن درمان باید از خوردن غذاهای سنگین و چرب، سرخ‌کردنی‌ها و اغذیه مضری مانند سوسیس و کالباس اجتناب شود. خوردن انار با پیه آن، مصرف مرکبات، آب زرشک، شربت انار، ریشه باباآدم، کاسنی و عرق کاسنی، قنطوریون، آب کرفس خام، آب لیموترش، تمر هندی، چای مکی، چای سبز، چای کوهی، ماء الجبن، آشهای ترش و غیره در این موارد مناسب است.

خون‌درمانی

1- حجامت:

هر 15 روز یک‌بار میان دو کتف را حجامت کنید تا زمانی که خون از آلودگی، غلظت، چربی و املاح اضافی پاک و سرخ و زلال و یکدست گردد. پس از بهبود وضعیت خون انجام حجامت را تا آخر عمر به عنوان یک روش پیشگیرنده از امراض، حد اقل سالی 2 بار در بهار و پاییز و حد اکثر ماهی یک‌بار در اواسط هر ماه در دستور کار خود قرار دهید. تنظیم دفعات انجام حجامت به عوامل متعددی

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 62

از قبیل تحرک، میزان صرف غذا، نوع غذا و آب و هوا بستگی دارد.

2- رگ‌زنی (فصد)

رگ‌زنی برای سردرد می‌تواند پشت گوشها، روی پیشانی یا وسط سر و ساعد دست و رگهای صافن و یا مجموعی از اینها صورت پذیرد. توضیحات کامل در رابطه با فصد در کتاب دیگر نگارنده تحت عنوان «خون‌درمانی» آمده است.

3- زالودرمانی

اشاره

زالودرمانی موثرترین روش درمان در خون‌درمانی است. زالو با گرفتن خون و آزاد کردن مواد ضد انعقاد، رسوبات و لخته‌های خونی را حل کرده و خارج می‌سازد. پیش از انجام زالودرمانی رژیم داروئی زیر را به مدت 15 روز اجرا کنید:

یک روز در میان تا 15 روز صبح ناشتا هربار 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کرده و صاف نمائید. سپس آن را داغ روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید. تا ظهر چیزی جز آب کمپوت و فرنی رقیق میل نکنید.

روز بعد دو لیوان عرق شاتره یا 5/ 1 لیوان شیر گاو غیر پاستوریزه را پس از 20 دقیقه جوشاندن، داغ کرده و روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر رژیم غذایی روز قبل را رعایت کنید. نهار یک روز در میان آش گشنیز با آلوی بخارا بخورید.

طرز تهیه آش گشنیز:

سبزی گشنیز و اسفناج یا برگ چغندر، عدس، کمی برنج، ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا (به جای آلوی بخار می‌توان از تمر هندی، انار ترش، آلبالوی ترش، آلوچه و امثال آن استفاده کرد.) شبها به جای شام کته گشنیز میل کنید. می‌توانید تکه‌ای گوشت گوسفند یا مرغ آب‌پز با چاشنی آب‌لیمو یا آب‌غوره اضافه کنید. از ظهر به بعد خوردن میوه و چیزهای دیگر آزاد است.

پرهیزات غذایی به‌طور کلی در مدت 15 روز به شرح زیر می‌باشد:

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 63

چربی، سرخ‌کردنی، تخم‌مرغ، سوسیس و کالباس، پفک، خامه، چیپس، کله پاچه، شیرینی‌جات قنادی و هر نوع غذای دیرهضم.

بعد از رعایت دستورات داروئی و غذائی فوق 10 عدد زالوی ریز پشت هر گوش بچسبانید 20 روز بعد پشت هر دست 10 عدد زالوی متوسط بیاندازید.

پس از گذشت 20 روز دیگر روی هر پا 10 عدد زالوی درشت بیاندازید.

توضیحات مفصل در رابطه با زالودرمانی و فواید آن در درمان بیماریهای مختلف در کتاب دیگر نگارنده با عنوان «خون‌درمانی» آمده است که علاقه‌مندان می‌توانند با مراجعه به آن اطلاعات لازم را کسب نمایند.[7]

مجموعه پیک شفا ؛ ج4 ؛ ص65

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 65

فصل پنجم: میگرن یا درد شقیقه

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 67

میگرن یا درد شقیقه

اشاره

میگرن سردرد مشهوری است که 8/ 1 مردم دنیا به آن مبتلا هستند. زنان اغلب مبتلایان به میگرن را تشکیل می‌دهند. میگرن همراه با اسپاسم ماهیچه‌های سر و متاثر از حالات عصبی و عوارض دیگر شکل می‌گیرد. طبق نظریات جدید، میگرن در اثر کاهش قند خون و بالا بودن میزان ترشح انسولین بوجود می‌آید که سبب ترشح آدرنالین از غدد فوق کلیوی و انقباض رگها می‌شود. در مقابل با بالا رفتن میزان آدرنالین در خون، پروستاگلندین‌ها در بدن سنتز می‌شوند که سبب انبساط رگها هستند. این سلسله اتفاقات سردردهای ضربان دار در ناحیه شقیقه را باعث می‌شود. اما طبق اعتقاد طب سنتی، خون با مشارکت معده و کبد یکی از عوامل اصلی این بیماری است به‌طوری‌که به اعتقاد بوعلی سینا میگرن با 29 ریشه یا علت در ارتباط است. عوامل عصبی نیز باید به عنوان عوامل ثانویه به حساب آیند و نباید با تصور اینکه میگرن نوعی بیماری عصبی است به بیراهه رفت. خون‌گیری در میگرن و در بیمارانی که خلط خون در بدن آنها غالب شده است و یا دچار غلظت و فشار خون می‌باشند لازم و ضروری است. علامات غلبه خون همچون سرخی زبان، پری رگهای چشم، برافروختگی صورت، گرم بودن سر و صورت نسبت به سایر اعضاء و نبض قوی و تند در این بیماران دیده می‌شود.
خون‌گیری در بیمارانی که دچار غلظت خون هستند باید بوسیله حجامت عام و یا انداختن زالو پشت گوشها و در صورت نیاز روی دستها انجام شود.
بنا بر تجربه نگارنده منشأ میگرن در بسیاری از زنان علاوه بر معده، ارتباط
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 68
مستقیم و اساسی با رحم و بیماریهای رحمی دارد و درمان آن بدون مداوای بیماریهای مذکور امکان‌پذیر نیست.
در بیماران صفراوی نیز در برخی، علاوه بر درمان بوسیله داروهای گیاهی، لازم است خون‌گیری انجام شود. قبل از مصرف داروهای عمومی میگرن نیز گاهی نیاز می‌شود اخلاط صفراوی بوسیله مسهلهای صفرا از معده خارج شود.

1- داروهای عمومی میگرن

اشاره

الف- بخور:
تخم گشنیز یک استکان، گل ختمی 5 گرم، پونه 5 گرم، بابونه 5 گرم، آویشن 5 گرم.
دستور مصرف: هر شب قبل از خواب داروهای فوق را با 4- 3 لیوان آب در یک کاسه بجوشانید، چادری روی سر کشیده و به مدت 10 دقیقه بخور دهید.
ب- جوشانده میگرن:
نعناع، پونه، افسنطین، انیسون، زیره، کاسنی، گاوزبان، تخم گشنیز، تخم ریحان، گل ختمی، زوفا، از هرکدام 30 گرم.
دستور مصرف: کلیه داروها را به 4 قسمت مساوی تقسیم کرده هر بار یک قسمت را با 6 بطری آب بجوشانید تا 4 بطری بماند. صاف کنید و یک‌صد گرم شکر مخلوط کرده دوباره بجوشانید تا 3 بطری بماند در یخچال گذاشته و بعد از هر غذا نصف استکان میل کنید. افراد زیر 10 سال ثلث استکان و سنین بالاتر نصف استکان تا یک استکان هر بار میل کنید.
ج- به همراه داروهای فوق داروهای زیر را به صورت جوشانده یا عرقیات مخلوط و قبل از هر غذا میل کنید:
گاوزبان، سنبل الطیب، مرزنجوش، بادرنجبویه، بهارنارنج، اسطوخودوس، پونه، افسنطین، بسفایج.
دستور مصرف: نسبت داروها مساوی می‌باشد. داروها را نیمکوب کنید و روزی 3 بار قبل از هر غذا یک قاشق غذاخوری در یک استکان آب سرد به حد جوش رسانده و مانند چای، 15 دقیقه دم کنید و میل نمائید. یا عرق هرکدام از داروها را به
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 69
میزان مساوی گرفته و با هم مخلوط کنید. قبل از هر غذا نصف استکان میل کنید.
د- تدهین: هر شب پشت گردن را با روغن بادام شیرین یا زیتون یا کنجد یا گل سرخ چرب کرده و کمی ماساژ بدهید.

نسخه دیگر تجربه شده برای میگرن:

الف) بخور نسخه قبل را انجام دهید.
ب) چای میگرن نعناء، پونه، گاوزبان، سنبل طیب، افسنطین، انیسون، مرزنجوش، بادرنجبویه، بهارنارنج، اسطوخودوس، زیره، ساقه کاسنی، تخم گشنیز، تخم ریحان، گل ختمی، زوفا، بسفایج از هرکدام 25 گرم.
دستور مصرف: همه داروها را مخلوط کرده و نیمکوب نمائید. بلافاصله بعد از هر غذا، هربار 2- 1 قاشق غذاخوری از داروها را در 1 لیوان آب بمدت 15- 20 دقیقه مانند چای دم کرده و میل نمائید.
ج) تدهین: روغنهای تدهین در نسخه قبلی را طبق دستور بکار برد.

2- شموم

همراه با نسخه‌های فوق داروی زیر را تهیه، مرتبا زیر بینی گرفته و بو کنید:
فلفل سیاه 1 گرم، زنیان 1 گرم، میخک 5/ 3 گرم.
دستور مصرف: داروها را نرم کوبیده و در پارچه ریخته آن را گره بزنید و مرتبا زیر بینی گرفته و ببوئید. پس از چند روز و با کم شدن بوی داروها، مجددا دارو را تهیه کنید.

3- داروی شوینده (استنشاق)

بابونه، مرزنجوش، گل بنفشه از هرکدام 5 گرم.
دستور مصرف: دارو را به 6 قسمت تقسیم کنید، هربار یک قسمت را با دو بطری آب بجوشانید تا یک بطری بماند، صاف نموده و روزی سه بار استنشاق کنید.

4- طلاء میگرن

زعفران 2 گرم، صمغ عربی 5 گرم، کوکنار 5/ 2 گرم، گلاب به مقدار لازم.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 70
دستور مصرف: داروها را بکوبید و الک کنید و با گلاب خمیر نمائید. هنگام درد با کاغذ روی شقیقه بچسبانید.
و یا طلاء دیگر:
کافور، دانه جو
دستور مصرف: دارو را بکوبید و با آب بسائید و بمالید. هنگام درد روی شقیقه طلا کنید.
یا قرص طلاء دیگر:
مرصاف، انیسون، بذر البنج سفید، پوست ریشه لفاح، لفاح خشک از هرکدام یک واحد، زعفران ثلث واحد، آب کاهو یا تاجریزی به مقدار لازم.
دستور مصرف: داروها را پودر کنید و با آب تاجریزی خمیر کرده و قرص بسازید و خشک کنید. هربار هنگام حاجت در آب کاهو یا تاجریزی یا آب جوشیده حل کنید و بر محل درد بمالید.

5- کماد:

این دارو درد میگرن را ساکن می‌کند.
بابونه 30 گرم، مرزنجوش 30 گرم، لعاب حلبه مقداری.
دستور مصرف: پودر کرده و با حلبه بیامیزید. داخل کیسه ریخته و روی محل درد بچسبانید.

6- ضماد ميگرن

اشاره

زنجفیل، کوکنار، برنج سرخ ماکول.
دستور مصرف: داروها را پودر کنید و بعد از مرطوب کردن بر سر و محل درد ضماد کنید.

ضمادی دیگر:

این ضماد درد میگرن را هرچند کهنه باشد از بین می‌برد.
زعفران، فلفل، زنجفیل، عاقرقرحا، نبات کوفته از هرکدام یک واحد، روغن گاو مقداری
دستور مصرف: داروها را طبق دستور ضماد بسازید و هنگام درد بر شقیقه‌ها بمالید و تا یک هفته ادامه دهید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 71

فصل ششم: سایر اقسام سردرد

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 73

الف) سردرد آفتابی

اشاره

سردرد آفتابی از گرمی آفتاب حادث شده و علامت آن خشکی سر و دهان است و بیمار دچار بی‌قراری می‌شود، داروهای زیر را در درمان سردرد آفتابی می‌توان به کار برد.

1- گل ختمی و اسفرزه هرکدام یک واحد

دستور مصرف: داروها را در آب جوش بریزید تا لعاب بدهد. از صبح تا شب ساعت به ساعت و کم‌کم میل کنید و مقداری از همان لعاب را روی سر و شقیقه‌ها بمالید. علاوه بر آن شربتهایی مانند خاکشیر، ترنجبین، تخم شربتی و امثال آن میل شود.

2- طلاء (داروی مالیدنی)

این دارو رافع سردرد آفتابی و بی‌قراری حاصل از آن است.
صندلین، انزروت، کوکنار، زعفران، از هرکدام 3 گرم، بذر البنج 5/ 1 گرم.
دستور مصرف: داروها را کوبیده و الک کنید و با مقداری گلاب بورزید و مالش دهید سپس با آب گشنیز یا کاسنی مخلوط و بر موضع درد بمالید.

3- سعوط (استنشاق)

کافور 2 حبه، آب کاهو یک جزء، سرکه یک جزء، روغن کدو به مقدار لازم.

4- سعوط دیگر:

آب کاهو، آب کدو، آب کاسنی، روغن کدو، روغن بنفشه بادام، شیر زنان.

5- طلاء برای سردرد برودتی

همان گونه که از نام آن برمی‌آید از برودت و سردی شدید هوا حادث می‌شود.
مرمکی نیم‌کوفته 5/ 2 گرم، عنبر 5 گرم، لادن گداخته 5 گرم، روغن زیتون یا کنجد 50 گرم، مشک مقداری.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 74
دستور مصرف: داروها را بکوبید و الک کنید، مخلوط کرده و روی سر طلاء کنید.

ب) سردرد ضربه‌ای: (سردرد ناشی از اصابت ضربه یا تصادف)

ضماد: گل ختمی، بنفشه، نیلوفر، گل سرخ، بابونه، از هرکدام 6 گرم، اکلیل الملک 3 گرم، آرد جو 9 گرم، روغن بنفشه- بادام 8] مقداری.
دستور مصرف: داروها را پودر کرده و با قدری روغن بنفشه- بادام و آب بپزید تا قوام آید مثل فالوده روی پارچه نازکی بمالید و روی سر ضماد کنید.

ج) سردرد ناشی از نرسیدن خون کافی به مغز:

اشاره

معمولا در این‌گونه بیماری فشار خون میل به نزول دارد، اما همیشه چنین نیست. علائم بالینی این بیماری پریدگی رنگ، آثار کم‌خونی در صورت، سرگیجه و سردرد و حالت تهوع و درد در بالا و وسط سر می‌باشد. بیمار هنگام رکوع یا سجود احساس درد و تکان خوردن محتوای جمجمه را دارد. همچنین در هنگام قاعدگی زنان بیشتر می‌شود. داروی زیر سبب افزایش فشار خون خواهد شد.

فرنجمشک، تخم شربتی، بالنگو به اندازه مساوی.

دستور مصرف: دارو را نیمکوب کنید و روزانه یک تا دو بار، هربار یک قاشق مرباخوری از دارو را با نصف استکان گلاب و نصف استکان عرق بیدمشک مخلوط و با شکر شیرین کرده و میل کنید. علاوه بر این دارو، هر سه روز یکبار یک عدد مغز گوسفند را پخته و میل نمائید.

د) سردرد معدی

این سردرد در ارتباط با اخلاط معده و امتلاء آن می‌باشد و برای برطرف
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 75
نمودن آن از کلیه نسخه‌های پاک‌سازی‌کننده اخلاط معده که در بخش مسهلها ذکر شده است من جمله مسهل عام می‌توان استفاده کرد. نسخه زیر نیز در رفع این گونه سردردها موثر است:
سعد کوفی، سنبل الطیب، افسنطین، فقاح اذخر، تخم کرفس، بادیان، نانخواه (زنیان)، زیره از هرکدام یک استکان، صبر زرد 30 گرم، روغن بید انجیر 6 گرم، روغن بادام تلخ، آب 5/ 4 لیتر.
دستور مصرف: داروها را با آب بجوشانید تا رنگ آب کاملا قرمز شود.
صاف کنید و صبر زرد را در آن حل کنید. 3 روز در آفتاب نگهدارید. سپس 37 گرم آن را با 6 گرم روغن بادام تلخ یا 6 گرم روغن بید انجیر یا 3 گرم از هرکدام مخلوط و بیاشامید.

ه) سردرد سینوزیتی:

1- بخور

تخم گشنیز 250 گرم، اکالیپتوس 25 گرم، آویشن 25 گرم، بابونه 20 گرم، مرزنجوش 20 گرم، بنفشه 20 گرم، ختمی 20 گرم.
دستور مصرف: هر شب قبل از خواب یک استکان از مخلوط داروها را در یک کاسه آب سرد بجوشانید و به مدت 10 دقیقه زیر چادر بخور دهید.

2- انفیه عطسه‌آور

کندش 5/ 2 گرم، تخم گشنیز 20 گرم، بنفشه 20 گرم.
دستور مصرف: داروها را پودر کرده و در شیشه در بسته نگهداری کنید. بلافاصله بعد از اتمام بخور هر شب به اندازه نوک قاشق چای‌خوری پودر انفیه را کف دست ریخته و در بینی بکشید تا شروع به عطسه کنید.

3- قطره بنفشه- بادام:

مقدار 15 گرم گل بنفشه با مقدار کمی آب و 75 گرم روغن بادام شیرین روی شعله ملایم بجوشانید تا آب بخار شده و روغن باقی بماند. صاف کنید و پس از اتمام عطسه‌ها در هر سوراخ بینی 1 قطره روغن بنفشه- بادام بچکانید.

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 76

4- شستشو:

صبح‌ها بعد از خواب مقداری آب نمک ولرم و رقیق استنشاق کنید.

و) سردرد ناشی از خستگی و کار زیاد:

اشاره

علاج این سردرد در استراحت کردن، استحمام با آب گرم و استفاده از داروهای تقویت اعصاب زیر است:

گاوزبان، سنبل الطیب، افسنطین، مرزنجوش، تخم خشخاش، بادرنجبویه، پونه، بسفایج.

دستور مصرف: داروها را مخلوط کرده و نیم‌کوب کنید. بعد از هر غذا یک قاشق غذاخوری از دارو را در 5/ 1 لیوان آب سرد بجوشانید تا 1 لیوان بماند. صاف کرده و با شکر یا نبات میل نمائید. به جای جوشانده فوق می‌توانید عرق گاوزبان، سنبل الطیب و بیدمشک را با عرق آویشن مخلوط و شیرین کرده و هربار یک استکان میل نمائید. تعداد دفعات مصرف دارو به تناسب نیاز آن در در روز است.

ز) سردرد با منشاء کلیوی:

این سردرد بیشتر در ناحیه پیشانی ایجاد می‌شود و با سردرد سینوزیتی تفاوت دارد. علاج آن درمان بیماری‌های کلیه با داروهای گیاهی می‌باشد. که در کتاب دیگر مولف مفصلا تشریح شده است.

ح) سردرد ناشی از تومورهای مغزی

این نوع سردردها در کتاب دیگر مولف تحت عنوان «درمان سرطان» کاملا تشریح شده‌اند.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 77

بخش دوم سکته‌های قلبی و مغزی و درمان آن

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 79

پیشگفتار

از آنجا که بیماری سکته در زندگی امروز بشری یکی از علل مهم مرگ‌ومیر می‌باشد و معضل مهمی برای جامعه بشری، پیشگیری و علاج سکته اهمیت خاصی می‌یابد. آنها که در اثر عمل به دستورات بهداشتی شفا یافته و خواهند یافت قطعا باید از ائمه معصومین (س) بعنوان راس هرم اطباء حاذق طب اسلامی و سپس از اساتید و پزشکان و حکمای ایرانی که سهم عمیقی در گسترش طب سنتی دارند تشکر کنند.
به جد می‌توانیم ادعا کنیم در طول تاریخ پزشکی و پیشرفتهای کنونی طب در جهت مبارزه با سکته‌ها موثرتر و جامع‌تر و زیباتر از روش‌های طب سنتی نیافتیم. روش‌هایی که ما را از هر نوع وابستگی به بیگانه مصون می‌دارد و در عین حال برای همه اقشار جامعه اعم از فقیر و غنی قابل استفاده است. ما از دانشمندان و محققان علوم پزشکی می‌خواهیم که به این افتخار ملی و اسلامی کشورمان با بی‌اعتنایی ننگرند و مطمئن باشند اگر به طب غنی کشورمان بهای لازم داده شود دانشمندان سراسر جهان به جامع بودن و برتر بودن روشهای ما ایرانیان اعتراف خواهند کرد و روزی خواهد رسید که بیماران بسیاری برای درمان دردهای خود به ایران اسلامی سرازیر خواهند شد.
طب گیاه‌درمانی و سنتی چنان مهجور واقع شده که متاسفانه بسیاری از صاحب‌نظران و دانشمندان و محققان از عظمت آن غافل مانده‌اند. بدون تردید باید روحانیون عزیز و محترم را نیز متوجه این مطلب نمود که از طب اسلامی خود آن‌چنان که لازم است دفاع نکرده‌اند و از آن حمایت ننموده‌اند ولی دیگر نشستن و دست روی دست گذاشتن جایز نیست و قبل از آنکه غربی‌ها گوی سبقت را از ما بربایند باید به خود آییم و از افتخارات علمی خویش دفاع کنیم لذا به اندیشمندان هشدار می‌دهیم که با عنوان‌های دل‌فریب منتظر تایید یا تغییر یا
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 80
انحراف طب سنتی با شیوه‌های غربی نشوند.
رسانه‌های جمعی و بخصوص صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران رسالت مهمی از این لحاظ برعهده دارد. بازگو نمودن و به تصویر کشیدن موفقیت‌های طب ایرانی که مردم به آن اعتقاد دارند می‌تواند نکاتی از مفاخر ملی ما را به جهانیان و به مردم کشورمان ارائه نماید. هیچ‌کس مخالف علم و دانش و نوآوری نیست اما هنگامی که در اخبار علمی هر روز مطالبی مبنی بر تبلیغات غربی در مورد موسسات تحقیقاتی خارج از کشور پخش می‌شود چه خوب است نکاتی نیز در مورد موفقیت و اشراف

طب کشورمان در همان مورد گوشزد شود تا مردم بدانند بسیاری از بیماریهایی که طب غربی هنوز در ابتدای راه درمان آنهاست در همین طب سنتی علاج و درمان قطعی شده و با هزینه‌هایی به مراتب کمتر و با ضریب اطمینان بیشتر قابل پیشگیری و علاج است و چه بسا توجه مردم به درمان گیاهی باعث جلوگیری از هدر رفتن ارز و پول کشور برای تهیه داروهای شیمیایی خواهد شد.

سید محمد موسوی

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 81

سکته

سکته یا انفارکتوس یکی از شایعترین علل مرگ‌ومیر در جوامع امروزی است و از خطرناکترین و کشنده‌ترین بیماریها به‌شمار می‌رود. این بیماری مهلک هرساله بیشترین آمار مرگ‌ومیر در اثر بیماری را به خود اختصاص داده و قربانیان بسیار زیادی را به کام مرگ می‌کشد. از همین روی تلاش زیادی از جانب پزشکان برای مهار آن بعمل آمده است. گرچه تا حدودی علت سکته روشن است و توفیقات فراوانی در علاج آن بدست آمده اما به دلیل سرعت وقوع آن هنوز قربانیان زیادی را در کام مرگ می‌کشد و نشان می‌دهد پزشکی نوین هنوز از علاج و پیشگیری آن عاجز مانده است.
طب سنتی و گیاه‌درمانی ایران که دانشی متأثر از رهنمودهای حکیمانه ائمه معصوم (س) و حکمای بعدی است در علاج و پیشگیری این بیماری نیز گوی سبقت را از دیگر رشته‌های طب ربوده و در این راه بغایت موفق بوده است.
اظهارنظر فوق نه از سر تعصب است بلکه دیدن نتیجه کار ما را بر این عقیده استوار داشته است. امیدواریم بتوانیم در این کتاب رای و نظر خویش را به اثبات رسانیم.
قبل از هر چیزی باید زمینه‌های ایجاد بیماری را مورد بررسی قرار دهیم و عوامل موثر آن را برشماریم. درست است که سکته یک بیماری ناگهانی است اما علت ایجاد آن ناگهانی نیست و سال‌ها طول می‌کشد تا در اثر جمع عوامل متعدد، سکته دست دهد. یکی از مهمترین علت‌های ایجاد سکته فرهنگ غلط تغذیه است و بررسی این علت برای ارائه برنامه‌ای برای پیشگیری از ایجاد سکته ضروری است.

عوامل موثر در بروز بیماری سکته

1- فرهنگ تغذیه

اهمیت فرهنگ تغذیه تا بدان حد است که شخصیتهای پزشکی مشهور جهان
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 82
در گذشته و حال بدان توجه نموده و نظریات قاطعی در این‌باره ابراز کرده‌اند. در بررسی کتب اساتید فن پزشکی قبل از اسلام گرفته تاکنون تقریبا هیچ پزشک حاذقی نیست که به این موضوع اهتمام نورزیده باشد. میزان صرف غذا، نوع غذاها، وقت تناول کردن، کیفیت مواد خوراکی، سازگاری مواد غذایی با یکدیگر، مزاج مواد خوردنی و سازگاری آن با مزاج انسان و غیره مواردی است که طب به آن توجه ویژه مبذول داشته است. متخصصین شیوه‌های مختلف طب نظرات گوناگون ارائه کرده‌اند که اکثریت نظریه‌ها در اصول اختلاف چندانی با یکدیگر ندارند بلکه تفاوت بیشتر در برنامه‌ریزی‌ها و نوع مصرف غذا و مسائل فرعی دیگر است. حال باید ارتباط فرهنگی تغذیه را با بیماری سکته بیان کنیم و ابتدا علت سکته را هنگام وقوع آن مطرح نمائیم.
سکته در اثر ایجاد لخته خون در مویرگهای حساس مغز و مویرگهای کرونر قلب و رگها منتهی به قلب صورت می‌گیرد لخته‌ها راه عبور خون را در مجرای رگها می‌بندند، این امر ممکن است در همه جای بدن اتفاق بیافتد اما محل تشکیل لخته و یا تجمع لخته‌ها حائز اهمیت است.
بعنوان مثال ممکن است در بخشی از بافتهای پا لخته‌هایی تشکیل شود که باعث انسداد عروق در قسمتی از آن عضو گردد و باعث ایجاد بی‌حسی و پادرد و غیره گردد. اما اگر انسداد در یکی از مویرگهای مغز ایجاد گردد آنگاه سکته مغزی عارض خواهد شد. ایجاد لخته یکی از خواص خون است. چنانچه ترشح مواد ضد لخته در خون کاهش یابد و از حالت تعادل خارج شود امکان ایجاد لخته و خطر سکته بشدت افزایش می‌یابد.
تاثیر تغذیه غلط در ایجاد لخته خون غلیظ کردن و کثیف نمودن آن است خون غلیظ علاوه بر ایجاد رسوب در دیواره رگها و ایجاد بیماری تصلب شرائین باعث تنگی عروق و سفتی و سختی آن می‌شود. بدیهی است در خون غلیظ ماده ضد لخته باید بیشتر ترشح گردد تا خون متعادل شود. در برخی از بیماریها غلظت خون آن‌چنان افزایش می‌یابد که حتی از سرخرگهای بزرگ نیز خون کثیف و غلیظ خارج می‌گردد.
تغذیه غلط عبارت از: پرخوری، بدخوری و بی‌موقع‌خوری است. پرخوری
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 83
به تدریج کبد را خسته و معده و کلیه‌ها را فرسوده می‌کند. اعمال هضم کمال خود را از دست می‌دهد. شیره‌های ناقص خوب هضم نشده از طریق

کبد و غیره وارد رگها می‌شود و به تدریج خون را کثیف و غلیظ و رگها را مسدود و سرانجام با ایجاد لخته خون باعث سکته قلبی و مغزی می‌گردد.
متاسفانه در کشور ما فرهنگ تغذیه بصورت کاملا غیر علمی و غیر منطقی رایج است. این فرهنگ نه ملی و نه اسلامی است و نه چیزی دیگر. مردم ما متنوع‌ترین و بهترین غذای خویش را شبها مصرف می‌کنند و سپس خواب سنگینی با شکم پر. در خواب تحرک بدن تقریبا ناچیز است و چندان نیاز به انرژی ندارد بسیاری از اندامها در حال استراحت‌اند ولی معده انباشته از غذا تا نیمه‌های شب یا صبح مشغول کار است در نتیجه اکثر افراد اشتهایی به صبحانه ندارند. انباشتگی غذا در معده و رگها شب‌های متوالی تکرار می‌گردد و به تدرج اثرات نامطلوب خود را بر روی جسم و جان خواهد گذاشت.
یکی دیگر از مصادیق بی‌موقع خوردن و بدخوری نوع مصرف آب است که باعث افزایش آلودگی در اعضای بدن و چربی خون و اضافات دیگر همراه با غلظت خون می‌گردد. مصرف آب در موقع خود خون را تمیز و رقیق خواهد نمود. بحث آب‌درمانی به آن شکلی که امروز در محافل پزشکی مطرح شده چندان مورد تایید طب سنتی نیست. از احادیث نبوی برمی‌آید که نوشیدن آب میان غذا و بعد از غذا مکروه است. از نیم ساعت قبل از غذا تا یک و نیم ساعت بعد از غذا آب خوردن مضر و نهی شده است. آب خوردن میان و بعد از غذا باعث اتساع بی‌موقع معده شده و باعث بهم خوردن نظم در اعمال هضم می‌گردد. ترشح صفرا و اسیدهای هضم‌کننده دیگر و حرکت دیاستازها در حرارت مناسب صورت می‌پذیرد که با خوردن آب به‌طور ناگهانی عملیات هضم متوقف شده و مواد غذایی در معده تقریبا بی‌حرکت می‌ماند، حاصل آن تولید گاز معده و رسوب در جداره معده و تولید سم است. بدخوری عبارت از خوردن غذای پخته با کیفیت بد از جنبه‌های گوناگون است. مثلا خوردن غذای پخته برای بدن لازم است اما اگر از حد خود گذشت باعث کثیفی و غلظت خون می‌شود.
مصرف گوشت و چربی و سرخ‌کردنی و مواد نشاسته‌ای نیز همینطور. به نظر ما
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 84
مقدار کمی از غذاهای روزانه باید پختنی و محتوی گوشت و امثالهم باشد و بهتر است بدن را با کم‌خوری و حد اکثر مواد خام و سبزی و میوه و پروتئین گیاهی عادت داد. یکی دیگر از مصادیق بدخوری مصرف مواد پروتئینی سست و نامقاوم است و گوشت‌های مرغ ماشینی و تخم‌مرغ ماشینی و غیره، انواع غذاهای بسته‌بندی از غذاهای سست بشمار می‌روند این نوع غذاها در بدن بافت‌های سست تولید می‌کند که در مقابل سرطان و سکته بسرعت مقاومت خود را از دست می‌دهند. سرخ‌کردنی‌ها یکی

دیگر از غذاهای غلیظ‌کننده خون هستند که باید مصرف آنها را به حد اقل رسانید. غذاهای وارداتی که در فرهنگ تغذیه کشور ما وارد شده متاسفانه در ایجاد کثیفی خون و غلظت آن تاثیر بسزایی داشته است. پیتزاها، بعضی از انواع ساندویچ‌ها، چیپس، پفک، ماکارونی که مرتبا از رسانه‌ها تبلیغ می‌شود باعث تغییر ذائقه مردم به خصوص کودکان گردیده است. لازم است کارشناسان امور تغذیه در معرفی رژیم‌های غذایی صحیح و مناسب عموم مردم را راهنمایی کنند و بتدریج با تغییر صحیح فرهنگ تغذیه در پیشگیری از بیماری‌های خطرناک بکوشند. تعیین رژیم غذایی دقیق کاری بسیار مشکل و نشدنی است چرا که عوامل متعددی در ذائقه انسان تاثیر دارد. میل و اشتیاق به برخی از غذاهایی که گاه در انسان ایجاد می‌شود و در زبان عامیانه گفته می‌شود که مثلا امروز هوس کردم که فلان غذا را میل کنم این تمایل نشان می‌دهد نیاز بدن به همان غذا است. کسی که دچار سردی مزاج می‌شود ناخودآگاه به شیرینی‌جات علاقه نشان می‌دهد. بارها در گزارش‌های پزشکی شنیده‌ایم که شخصی مثلا به خوردن نمک یا چیزهای عجیب مانند گاز مایع و غیره عادت کرده و بدون آن قادر به ادامه زندگی نیست. بنابراین تدوین رژیم غذایی با مقیاس‌های دقیق کاری نشدنی است. اما تدوین اصول و تعیین ملاک‌های کلی صحیح مصرف مواد خوراکی سلامت‌افزا، شدنی و لازم است.
بارها علمای طب گیاهی مردم را نسبت به عوارض ناشی از بدخوری و تغذیه غلط هشدار داده‌اند اما هنوز اکثریت به همان شیوه‌های غلط تغذیه که بدان خو کرده‌اند پایبندند. نتیجه آن را هم دریافت می‌کنند افزایش آمار سکته و سرطان و آرتروز و نقرس و انواع بیماریهای خون بازیافت همین شیوه غلط است. در طب
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 85
ایرانی در خصوص غذاهای چاشت تاکید زیادی شده و هم در احادیث ائمه اطهار به مردم گوشزد شده است که غذای صبح اهمیت ویژه‌ای در سلامت و طول عمر دارد و شب‌ها باید به غذای سبک و مختصر اکتفا شود. ضرب المثلی قدیمی است که می‌گوید. صبحانه را خودت بخور ناهار را با دوستت و شام را به دشمن واگذار کن. این جمله صرف نظر از جنبه ضرب المثلی، بار علمی دقیقی دارد و جنبه علمی و واقعی آن مورد تایید است. لذا خلاصه تغذیه صحیح عبارت است از:
1- صبحانه خوب و متنوع، ناهار متوسط و شام سبک
2- غذاهای پختنی نسبت بسیار کمتری به غذاهای خام مانند میوه‌ها و سبزی‌ها داشته باشد.
3- مصرف سرخ‌کردنی به حد اقل ممکن کاهش یابد.
4- میزان مصرف چربی و پروتئین نسبت به میزان تحرک انسان برآورد و

مصرف شود برای مثال یک ورزش‌کار حرفه‌ای پس از کناره‌گیری از ورزش باید ورزش‌های سبک‌تری را برگزیند و به همان نسبت میزان مصرف چربی و غذاهای قوی را کاهش دهد.
5- هنگام صرف غذا تا 1 /5 ساعت بعد از آن، آب، دوغ و نوشابه و مایعات دیگر مصرف نشود.
6- کم‌خوری و همیشه‌خوری در دستور کار تغذیه قرار گیرد.

2- حرکت

فعالیت‌های جسمانی اعم از ورزش و کار در پیشگیری از کثیفی و غلظت آن بسیار موثر است و می‌تواند در درمان و رفع سکته‌ها موثر واقع گردد. با نگاهی گذرا به نحوه زندگی یک نسل قبل به خوبی متوجه تاثیر تحرک بدنی و کار در سلامتی جسم و جان می‌شوید، پدران و مادران ما سالمتر می‌زیستند و این سلامتی تا زمانی ادامه داشته که کار می‌کرده‌اند. اکثریت مراجعه‌کنندگانی که برای درمان سکته به موسسه تحقیقاتی مولف مراجعه می‌کنند کسانی هستند که پس از فراغت از به ثمر رساندن فرزندان خویش از کار و فعالیت دست برداشته و به اصطلاح دوران بازنشستگی را به استراحت می‌گذرانند، یا میزبان فرزندان

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 86

خویش هستند و یا مهمان آنان. تحرک بدنی به حد اقل می‌رسد ولی میزان مصرف مواد غذایی مانند سابق ادامه دارد. این روند به تدریج خون را سنگین و غلیظ و زمینه سکته‌های قلبی و مغزی را فراهم می‌سازد. بنابراین پس از مساله تغذیه عدم تحرک و جنبش جسمی از مهمترین عوامل سکته‌ها به شمار می‌رود. گاه پیرمردانی را می‌بینیم که در سنین بالا با چالاکی و سلامتی زائد الوصفی مسیرهای کوهستانی را بهتر از جوانان طی می‌کنند. اگر پای صحبت آنان بنشینید متوجه می‌شوید که هیچ بیماری و مشکلی ندارند و در خون آنها از چربی و اسید اوریک اضافی و آلاینده‌های دیگر خبری نیست. سلامتی این افراد آنگاه به حد اعلا می‌رسد که علاوه بر حفظ جنب‌وجوش جسمی از تغذیه صحیح و کم نقصی پیروی کنند.

3- مشکلات عصبی

تنشهای عصبی و دغدغه‌های فکری پس از دو عامل تغذیه و تحرک از مهمترین عوامل ایجاد سکته‌ها به شمار می‌رود. این تنشها باعث بهم خوردن سیستم‌های بدن و کارکرد غده‌ها شده و علاوه بر تاثیر روی اعضای رئیسه بدن سکته‌های قلبی و مغزی را باعث می‌شوند.

4- فشار خون

بیماری فشار خون از عوامل موثر دیگر در ایجاد سکته‌های قلبی و مغزی است. این بیماریها با تنشهای عصبی، غلظت خون و نوع تغذیه ارتباط داشته بنابراین درمان این بیماری‌ها می‌تواند از بروز سکته‌ها پیشگیری به عمل آورد.

5- تنگی نفس

تنگی نفس‌هایی که ناشی از ناراحتی‌های ریه می‌باشد و همینطور تنگی نفس‌های عصبی و مواردی که با بیماری گواتر سروکار دارد می‌تواند بتدریج زمینه ضعف قلب و مغز را فراهم ساخته و در ترکیب با عوامل دیگر منجر به سکته گردد.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 87

6- تپش قلب

بیماری تپش قلب یکی از عوامل ضعیف‌کننده قلب و زمینه‌ساز بروز سکته است بخصوص اگر این بیماری با عوامل دیگر دست به دست دهد.

7- تنگی عروق منتهی به قلب

تنگی عروق منتهی به قلب زمینه نارسایی قلبی را فراهم می‌کند این تنگی‌ها می‌تواند مادرزادی باشد و در اثر غلظت و کثیفی خون ایجاد گردد مسئولیت اساسی تنگی رگ‌های قلب به عهده معده و کبد است.

8- ناراحتی عضله و دریچه‌ها

برخی از بیماریهای دریچه‌ها و عضله قلب مادرزادی و ارثی است و برخی اکتسابی می‌باشد. مانند روماتیسم قلبی که در اثر عدم رسیدگی به بیماری گلودرد چرکی ایجاد می‌شود و یا تومورهای داخلی قلب. در هر حال در طب ایرانی تدابیری موثر برای درمان آن وجود دارد.

9- بیماریهای اعضاء دیگر در ارتباط با قلب

برخی از بیماریهای اعضاء دیگر مانند کلیه‌ها، کبد و ریه‌ها می‌تواند باعث بروز سکته‌های ناگهانی گردد مثلا فشار خون کلیوی، سیروزهای کبدی و غیره بطور کلی کبد نقش بسیار موثری در ایجاد بیماری‌های قلبی دارد که اکثر اطباء به آن بی‌توجه‌اند.

10- تومورهای قلبی

داخل حفره قلب در بطن‌ها و دهلیزها و دریچه‌ها ممکن است تومورهایی بروز کند که عوارضی چون درد در قفسه سینه، تنگی نفس شدید، تپش قلب، کبود شدن و سیاه شدن صورت همراه با نفس تنگی شدید بهمراه داشته باشد.

علاج این ناراحتی چون در مبحث تومورها خواهد آمد در این کتاب از آن صرفه نظر شده است.

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 88

11- دخانیات و مشروبات الکلی

آن‌قدر در این زمینه توسط رسانه‌های جمعی تذکر داده شده که بحث در مورد آن توضیح واضحات است.

پیشگیری و درمان سکته‌های قلبی و مغزی

اشاره

به جرات می‌توان گفت در میان تمامی روشهای مبارزه با سکته‌های قلبی و مغزی بهترین و موثرترین و زیباترین روش را طب سنتی و گیاه‌درمانی شیعیان آل محمد (ص) به دانش طب ارائه نموده است. تشویق پیامبر اسلام (ص) و ائمه اطهار (ع) به انجام حجامت‌ها و پیشرفت علم خون‌درمانی با راهنمایی پیشوایان مذکور در کنار داروهای گیاهی منجر به موفقیت عظیم طب ایرانی در علاج این بیماری مهلک و فراگیر شده است.

موثرترین روش پیشگیری این بیماری همانا مبادرت به حجامت یا خون‌گیری است که در کتاب (خون‌درمانی) از سلسله کتابهای (پیک شفا) اثر همین مولف تشریح گردیده است. خون‌گیری در اواسط هر ماه باعث کشیدن همه بیماریها از بدن انسان می‌شود و خون‌گیری در هر فصل و خون‌گیری هنگام بهار و پاییز در پیشگیری از سکته‌ها بسیار موثر است این خون‌گیری‌ها به همین روش حجامت باید از میان دو کتف پایین‌تر از مهره‌های گردن صورت گیرد. و هرگز با خون‌گیری از ساعد دست و با سرنگ قابل مقایسه نیست.
خونگیری به وسیله زالو نیز سالی یک بار یا دو بار بسیار موثر است که مفصلا در کتاب خون‌درمانی توضیح داده شده است. بهار و پاییز بهترین فصول این نوع خون‌گیری است. نحوه خون‌گیری با زالو در همین کتاب توضیح داده می‌شود.

دارودرمانی

دارودرمانی روش دیگری برای پیشگیری از سکته‌هاست. البته هیچ‌گاه نباید
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 89
روشهای دارویی بر خونگیری ترجیح داده شود، بلکه پس از خون‌گیری و در کنار آن به عنوان روشی موثر باید با اهمیت تلقی شود. تعیین جایگاه این دو روش از لحاظ میزان تاثیر حائز اهمیت می‌باشد. ترکیب این دو روش با یکدیگر علاوه بر پیشگیری صددرصد از بروز سکته‌ها علاج قطعی سکته پس از حدوث آن است.

نسخه‌های پیشگیرنده رژیم غذایی دارویی 15 روزه

اشاره

چنانچه این رژیم در سال چهار بار یعنی در هر فصل یک‌بار صورت پذیرد در پیشگیری از بروز سکته‌ها نقش بسیار موثر خواهد داشت.
یک روز در میان بجای صبحانه 2 لیوان عرق شاهتره را روی آتش با ظرف استیل یا لعابی داغ کنید تا به حد جوش برسد بلافاصله داغ‌داغ آن را روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و با کمی شکر شیرین کرده میل کنید و به مدت 20 دقیقه تا نیم ساعت به پشت تکیه کرده استراحت کنید. تا ظهر هیچ‌چیز نخورید مگر در صورت گرسنگی شدید آب کمپوت یا فرنی رقیق.
روز بعد سه قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید و روی آتش به حد جوش برسانید. بلافاصله آن را روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر مثل روز قبل عمل نمایید هر روز یا یک روز در میان به جای نهار سوپ گشنیز میل کنید. به این ترتیب:
سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر همراه با عدس و کمی برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی با آلوی بخارا. همه را با هم طبخ کنید.
شب‌ها بجای غذاهای دیگر کته گشنیز میل نمایید و در صورت نیاز کمی گوشت گوسفند یا مرغ بدون چربی به صورت آب‌پز میل کنید. در طول مدت 15 روز ظهرها می‌توانید چیزهایی مانند میوه که تحلیل‌برنده باشد مصرف کنید اما از موارد زیر به کلی اجتناب ورزید:
سوسیس، کالباس، تخم‌مرغ، چربی، سرخ‌کردنی، کله‌پاچه، خامه، سرشیر، کره، شیرینی‌جات قنادی، آجیل، چیپس، پفک، نوشابه، پیتزا، هر نوع ساندویچ.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 90

نسخه دیگر:

گل‌گاوزبان، سنبل الطیب، لیموعمانی.
هر شب حدود یک ساعت قبل از خواب داروها را با 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و با شکر یا نبات شیرین کرده میل کنید.
این نسخه می‌تواند هر شب تا ما دام العمر تکرار شود. توجه کنید که شام همواره باید سبک و از غذاهای زودهضم و عاری از چربی باشد.

نسخه دیگر:

ورون، سرخ‌ولیک، اکلیل الملک، گاوزبان، لیموی عمانی.
اجزا را مساوی بگیرید و نیم‌کوب کنید و روزانه سه بار صبح و ظهر و شب بعد از هر غذا یک قاشق غذاخوری آن را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان باقی بماند. صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کنید. مقدار کمتر آن تا روزی یک‌بار براساس نیاز است. پرهیز از چربی و سرخ‌کردنی ضروری است.

نسخه دیگر:

گاوزبان، نعناع، سنبل الطیب، عناب، لیموی عمانی، تخم شنبلیله، قدومه. مانند دستور قبل عمل کنید. اجزاء مساوی است.

نسخه دیگر:

بنفشه، کاسنی، سه‌پستان، عناب، بولاغ اوتی، گل ختمی، قرقات، تخم شنبلیله، نیلوفر.
اجزاء آن را مساوی بگیرید و مانند نسخه قبل عمل کنید.

نسخه دیگر:

ماء الجبن (آب پنیر) از ترکیب مقداری شیر گوسفند یا بز یا گاو غیر پاستریزه پس از 20 دقیقه جوشیدن با یک سوم آن سرکه یا آب‌لیمو یا آب‌غوره بدست می‌آید و در حالت ناشتا میل می‌شود. نسخه‌های پیشگیرنده از سکته‌ها بسیار متعدد بوده و به‌طور کلی نسخه‌های تصفیه خون چه بصورت دارو و چه بصورت برنامه غذایی در پیشگیری از سکته‌ها نقش موثری ایفا می‌نماید. نسخه‌های اخلاط چهارگانه که مفصل در کتاب پیک شفا توضیح داده شده از بهترین روشهای پیشگیرنده از انواع سکته‌هاست. این نسخه‌ها خلطها و آلودگیها را از

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 91

بدن پاک می‌کند و مجرب‌ترین داروها در علاج این بیماری می‌باشند.

عدم تحرک و تنبلی باعث انهدام جسم و جان می‌شود. کاهلی یک بیماری اخلاقی است که زمینه را برای انباشته شدن مواد زائد در خون فراهم می‌سازد.
تعداد کثیری از مردم با توجیهاتی از قبیل بازنشستگی، کهولت سن، بیکاری، بی‌حوصلگی، مشکلات زندگی و بهانه‌های دیگر بتدریج مرگ زودرس خود را فراهم می‌آورند. میان‌سالان و کهنسالان توجه کنند به هیچ دلیلی نباید از ورزش و تحرک جسمی فاصله بگیرند از طرفی دیگر هرگاه به دلیلی دچار عدم تحرک شدند و نوع غذا و مقدار آن را متناسب با تحرک خویش کاهش دهند و غذاهای رقیق و لطیف و تحلیل‌برنده و بدون چربی و کم‌نشاسته مصرف نمایند.

علاج سکته بعد از وقوع

در علاج سکته باید نوع مزاج بیمار را در نظر گرفت بیشتر سکته‌های مغزی در مزاجهای سرد صورت می‌پذیرد ولی این قانون عمومیت ندارد. سکته‌های ناشی از فشار خون و سکته‌های بیماران دیابتی و سکته‌های عصبی می‌توانند در هر مزاجی رخ دهند. عوامل دیگری نیز در نوع سکته‌ها دخالت دارند. به‌هرحال نوع سکته در چگونگی تجویز دارو در طب سنتی در نظر گرفته شده است.

سکته‌های قلبی بیشتر به مزاجهای گرم هجوم می‌آورند به ویژه مزاجهای خونی (دموی). سکته‌های قلبی در همه انواع آن و سکته‌های مغزی از دیدگاه طب سنتی با اخلاط چهارگانه و کثیفی خون و غلظت خون ارتباط مستقیم دارد. تصور نشود هرکس فشار خون و چربی و اسید اوریک ندارد هرگز دچار سکته نخواهد شد بلکه عوامل دیگری نیز موثراند.

اقدامات فوری

طب سنتی اقدامات بسیار موثری برای بیماری که تازه سکته کرده در نظر گرفته است که بر روش‌های طب غربی و طب غربزده برتری غیر قابل انکاری دارد.

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 92

1- اگر بیمار دچار سکته مغزی شده: بلافاصله پشت گوشها 10 عدد زالوی کوچک بیاندازید و پس از افتادن زالوها از خونریزی جای نیش جلوگیری نکنید اگر زالو در دسترس نبود در پشت گوشها یا وسط سر روی ملاج حجامت کنید. از نسخه زیر استفاده کنید.

نفوخ (دمیدنی در بینی)

سکته‌کرده را به هوش می‌آورد.
کندش و خربق سفید را بطور مستقیم ساییده و نرم کنید و جلوی بینی بیمار بگیرید یا در بینی او بدمید.

نفوخ دیگر

کندش یک واحد، تخم گشنیز 4 واحد، میخک نیم واحد. اجزاء را بکوبید و نرم کنید و مانند نفوخ قبلی عمل کنید.

نفوخ دیگر

مقداری خربق سفید را نرم کوبیده و در سرکه حل کنید و در بینی بیمار بدمید.

نطول (جوشانده‌ای که بر سر و روی بیمار بریزند)

شیح کوهی، مرمکی، شبت، صعتر، برگ ترنج، اکلیل الملک، بابونه، سداب، حاشا، مرزنجوش، آب.
از هرکدام 25 گرم بگیرید. نیم‌کوب کرده در سه من آب بجوشانید تا یک بند انگشت بالای داروها آب بماند. صاف کنید و کم‌کم بر سر بیمار و مهره‌های پشت بریزید و بیمار را بر بخار آن نگاه دارید و مدتی در آب آن بنشیند.
نسخه‌های اقدامات فوری بیماران سکته‌ای بسیار است که برای اجتناب از اطاله کلام از ذکر آنها خودداری می‌کنیم.
نکته: به محض بروز سکته مغزی بدون فوت وقت پشت هر گوش بیمار تا 10 عدد زالوی کوچک بیاندازید و از روشهای دیگر طب غربی چنانچه زالو در دسترس می‌باشد خودداری نمایید.
-2

اگر بیمار دچار سکته قلبی شده است:

اشاره

- سکته از غلبه خون است.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 93
- سکته همراه با فشار خون است.
- تعدادی از عروق منتهی به قلب بسته شده است.
- انسداد در عروق عضلات قلب روی داده است.
- قبل از سکته به بیمار شوک عصبی شدید وارد شده است.
- بیمار دچار نفس‌تنگی است.
- نبض بیمار ضعف یا قطع شده است.
در هر حال رگ دست چپ ما بین انگشت کوچک و انگشت بعدی را با تیغ بزنید و تا یک استکان خون بگیرید و این حد اقل خونگیری است که به تناسب نیاز افزایش می‌یابد. از نفوخاتی که در سکته مغزی ذکر شد استفاده کنید و اگر خون گرفتن از ما بین دو انگشت امکان نداشت شاه‌رگ دست چپ را بزنید. و اگر نیاز بود شاه‌رگ دست راست را هم بزنید.

درمان سکته‌ها بعد از اقدام فوری

اشاره

1- اگر بیمار دچار سکته مغزی شده باشد:

مزاج بیمار را تشخیص بدهید گرچه بسیاری از سکته‌های مغزی در غلبه سوء مزاج سرد ایجاد می‌شود اما این حکم عمومیت نداشته و تشخیص مزاج ضروری است. در تجویز داروها حالات معده، یبوست، فشار خون، غلظت و چربی خون و بیماریهای قبلی بیمار باید در نظر گرفته شود. به طور کلی نسخه‌های زیر در انواع سکته‌ها عمومیت داشته و لازم الاجراست:

عرق شاهتره، خاکشی، ترنجبین
یک روز در میان دو لیوان عرق شاهتره را داغ کنید تا به حد جوش برسد و بلافاصله آن را داغ‌داغ روی سه قاشق غذاخوری خاکشی که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و بجای صبحانه میل کنید. اگر بیماری دیابت در کار نیست کمی شیرین کنید. تا ظهر چیزی نخورید مگر آب کمپوت یا فرنی رقیق.
روز بعد 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کرده
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 94
صاف کنید و بجای صبحانه میل کنید و تا ظهر مثل روز قبل عمل کنید.

اشاره

سناء مکی 50 گرم، گل سرخ 50 گرم، ترنجبین 25 گرم، گل ختمی 25 گرم تخم کتان 25 گرم، افسنتین 25 گرم.
داروها را نیم‌کوب کنید، بعد از ظهرها یک الی دوبار هر بار یک قاشق غذاخوری را در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کنید. این دارو باید ایجاد اسهال کند. چنانچه در هر بعد از ظهر با یک‌بار مصرف آن اسهال ملایمی ایجاد شود به همان یک‌بار اکتفا و چنانچه لازم است دوبار در هر بعد از ظهر مصرف شود تا اسهال ایجاد شود.
ظهرها یک روز در میان و در صورت لزوم هر روز، بجای هر نوع غذا سوپ گشنیز که با اسفناج یا برگ چغندر، همراه با عدس و کمی برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا و زیره سیاه پخته شده باشد میل کنید.
شب‌ها بجای هر نوع غذا یکی از موارد زیر را انتخاب و میل کنید:
- کته گشنیز یا شوید با سالاد کاهو یا شربت سکنجبین و در صورت تمایل کمی گوشت گوسفند یا مرغ آب‌پز بدون چربی که با کمی پیاز و زردچوبه و نمک طبخ شده باشد.
- سیراب و شیردان گوسفند با پرز و بدون چربی با چاشنی آب‌لیمو یا سرکه خانگی. نخود را خیس کرده آب آن را دور ریخته و با سیراب و شیردان با شرایط بالا طبخ شده و میل شود.
- نخود را به تنهایی پخته و با روغن زیتون و آب‌لیمو مخلوط و میل کنید.
- گوشت پرندگانی مانند کبک و تیهو و گنجشک و کبوتر و امثال آنکه بدون چربی بوده و این پرندگان همواره در جنب‌وجوش و پرواز باشند. در طول مدت 15 روز بیمار به کلی از مصرف سوسیس و کالباس و سرخ‌کردنی و چربی و شیرینی‌جات قنادی و چیپس و خامه و انواع ساندویچ و پیتزا و هر نوع غذای یبوست‌آور پرهیز کند.
چنانچه سردی بر مزاج بیمار غلبه دارد نسخه زیر را طبق دستور مصرف کنید:
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 95

نسخه

گاوزبان، سنبل الطیب، نعناع، بادرنجبویه، تخم شنبلیله، قدومه، لیموی عمانی،
ادویه را نیم‌کوب و روزی دوبار ظهر و شب بعد از هر غذا یک قاشق غذاخوری را در یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید شیرین کرده و میل کنید. نسخه‌های جوشانده بسیار متنوع است و ناچار از ذکر آنها خودداری می‌کنیم اگر بیمار دارای مزاج گرم بوده و یا دچار فشار خون و قند خون می‌باشد از نسخه جوشانده زیر استفاده کنید:
گاوزبان، سنبل الطیب، تخم شنبلیله، قرقات، گل ختمی، اسفرزه، گزنه، بولاغ اوتی
مانند نسخه قبل عمل کنید. مقدار مصرف و دفعات آن براساس نیاز تجویز می‌شود. نسخه‌های مشابه این جوشانده نیز بسیار متنوع است. بلعیدن روزانه یک عدد سیر خام بسیار مفید است. بعد از 15 روز که درمان‌ها را انجام دادید مرحله بعد یعنی خون‌درمانی را شروع کنید:

خون‌درمانی

اشاره

سکته چه مغزی و چه قلبی باشد باید سه دوره خون‌گیری پشت گوش و دست‌وپاها انجام گیرد و پس از پایان، خون‌گیری سه ماه بعد دوباره از سرگرفته شود. گرچه ممکن است در همان مرحله اول که خون‌گیری از پشت گوش‌ها انجام می‌شود لخته‌های عروق سر از میان برود اما ادامه درمان و خون‌گیری ضرورت تام دارد.

مرحله اول زالو پشت گوشها

اشاره

پشت هر گوش تعداد 10 عدد زالوی کوچک بیاندازید، صبر کنید تا زالوها کاملا سیر شده و خودبه‌خود از پشت گوشها جدا شوند سپس جای نیش‌ها را با پنبه آغشته به الکل یا بتادین یا محلول‌های ضدعفونی‌کننده دیگر تمیز کنید و از رساندن آب به جای زخم جلوگیری نمایید. پس از بند آمدن خون‌ریزی داروهای زیر را طبق دستور آماده کنید و انجام دهید. تجربه نشان داده که پس از خونگیری با زالو تا قطع خون‌ریزی چنانچه هیچ‌گونه داروی ضدعفونی‌کننده بکار نرود
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 96
احتمال عفونت بسیار کم می‌باشد مشروط بر اینکه پس از قطع خون‌ریزی داروی گیاهی زیر ضماد شود.

ضماد زخم زالو

تخم گشنیز، آویشن، گل ختمی.
داروها را آسیاب کرده و با آب جوش خمیر کنید و روی موضع ضماد نمایید تا 24 ساعت باز نکنید و بگونه‌ای ببندید که همواره مرطوب باقی بماند.
داروهای جوشانده را همچنان ادامه دهید و میزان مصرف را روزی سه بار بعد از هر غذا برسانید. داروهای دمنده در بینی (نفوخ) و آبزن‌ها (نطول) را ادامه دهید.

مرحله دوم زالو پشت دستها

پشت هر دست ما بین انگشت کوچک تا انگشت سوم روی هر دست تعداد 10 عدد زالوی متوسط بیاندازید و تمام دستورات مرحله اول را به اجرا گذارید.
این مرحله 20 روز پس از مرحله اول زالودرمانی انجام می‌شود. داروهای جوشانده و نفوخ و آبزن‌ها را ادامه دهید.

مرحله سوم زالو روی پاها

روی قوزک‌های بیرونی تا انگشت سوم پا، روی هر پا تعداد 10 عدد زالوی درشت بیاندازید و کلیه دستورات مراحل قبل را به اجرا گذارید.

حجامت

اشاره

حجامت بیشتر نقش پیش‌گیرنده در سکته‌های مغزی و قلبی دارد. برای درمان سکته‌های پس از وقوع بهترین روش زالودرمانی است. چنانچه زالو در دسترس نبود حجامت عام و سپس حجامت پشت و در مرحله دیگر حجامت روی ساقین باید انجام شود.

حجامت چرخان

حجامت چرخان حجامت خشک و بدون خونگیری است. عضو بی‌حس
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 97
شده را بادکش کرده و بادکش با قدرت دست بدون آنکه هوا وارد لیوان شده و باعث جدایی از پوست گردد، می‌چرخانند. مسیر حجامت چرخان برای فلج سکته از ساق پا به سمت پشت زانو و باسن و سپس ادامه آن در مسیر اندام‌های فلج شده تا پشت گردن است. هر شب یا یک شب در میان و یا دو شب در میان بسته به نیاز بیمار باید تکرار گردد. حجامت چرخان در کنار مراحل دیگر درمان بیماری را سریع و کمک قابل ملاحظه‌ای در گرداندن حس و حرکت در اعضای بی‌حس شده بیمار می‌کند. بیمار بجای استفاده از فیزیوتراپی از حجامت چرخان و ماساژ با روغن استفاده کند چرا که به مراتب نتایج چشمگیر و غیر قابل مقایسه‌ای نسبت به فیزیوتراپی خواهد گرفت.

تدهین (مالش) روغن ریحان

ریحان سبز تازه- سه کیلو، روغن کنجد- یک کیلو.
آب ریحان را بگیرید و با روغن کنجد روی آتش ملایم آن‌قدر بجوشانید تا آب برود و روغن بماند یک روز در میان تمام بدن را غیر از محل وضو مالش دهد و 5 روز یک‌بار زودتر حمام نروید. مالش با روغن‌هایی همچون روغن سیاه‌دانه، روغن اسقیل، روغن قسط، روغن جوز هندی، روغن کنجد، روغن زیتون و روغن کرچک و سقز به تنهایی یا مخلوط با هم مفید است. نسخه‌های مالش برای سکته بسیار متنوع است که از ذکر آن خودداری می‌کنیم.

داروهای دودکردنی

هر روز به اندازه یک ماش صمغ عربی را سر سنجاق کرده آتش بزنید و پس از خاموش کردن در بینی بیمار دود کنید. نسخه‌های دودکردنی نیز متنوع بوده لذا از ذکر آن خودداری می‌کنیم.

یبوست و اثر درمانی حقنه در سکته

در بیماران سکته‌ای، برای درمان یبوست، بهترین روش حقنه کردن (تنقیه است) نسخه زیر برای سکته و فلج و صرع و همه بیماریهای سرددماغی و قولنج بلغمی علاوه بر دفع یبوست بسیار مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 98
شحم الحنظل، قنظوریون دقیق، نانخواه (زنیان)، شبت از هرکدام یک مشت، انجدان، حلبه (شنبلیله)، سداب، سکبینج (سکبینه)، زهره گاو، بوره ارمنی، روغن بادام تلخ، عسل، آب.
داروها را در یک من آب بجوشانید و صاف کنید سپس بوره و سکبینج و زهره و عسل را در آن بیامیزید و هربار 50 تا 80 مثقال حقنه کنید.

شرایط استعمال حقنه

اکثر اطباء اظهار داشته‌اند که مقدار حقنه باید حدود 50 مثقال تا 80 مثقال باشد چنانچه مقدار دارو کم باشد اثر آن به اعضای بدن بخصوص اعضای عالی بدن نمی‌رسد و چنانچه زیاد از حد باشد ضرر آن زیاد است.
حرارت و گرمای داروی حقنه هنگام استعمال باید متعادل باشد یعنی مایل به گرمی یا مطابق با گرمی داخل بدن باشد. داروی حقنه نباید زیاد غلیظ و برعکس نباید زیاد رقیق باشد. اگر داروی حقنه سرد باشد ایجاد باد و نفخ شدید می‌شود و اگر زیاد گرم باشد باعث زخم در روده‌ها و اگر زیاد رقیق باشد باعث جذب و انتشار آن در بدن شده و ضررهایی به بار می‌آورد و یا اینکه اثری نخواهد داشت و رقت و غلظت حقنه را باید با شدت بیماری تعیین نمود.
بهترین وقت حقنه فصل سرما است و در پاییز و زمستان در مناطق سرد و یا هنگام روز که هنوز هوا گرم نشده و یا شب که هوا خنک شده است.
استعمال حقنه در گرمای شدید مانند استعمال داروی زیاد گرم یا داغ است که باعث گرفتگی و غش می‌شود.

مسهل عام

اگر انجام حقنه امکان‌پذیر و یا کافی نبود از جوشانده مسهل عامل که در بخش درمان سکته‌ها قید شده استفاده کنید.

ضماد سکته مغزی

از میان تعداد زیادی نسخه‌های ضماد به یکی از آنها اشاره می‌کنیم.
جندبیدستر، خردل، سرکه.
داروها را کوبیده و نرم کرده و در هنگام بیداری بر سر بیمار ضماد کنید از 1 تا چند ساعت به تناسب نیاز بماند. اجزای خشک مساوی است.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 99

لکنت زبان در بیمار سکته‌ای

اشاره

یکی از آثار ناخوشایند سکته‌های مغزی از کار افتادن عصب زبانی مغز است که گاه به‌طور کامل و گاه نسبی حادث می‌شود. درمان آن پس از گذراندن مرحله 15 روزه پاکسازی عبارت است:

1- نسخه‌های مکیدنی

زنیان، صمغ عربی، زیره سیاه، زنجفیل، خولنجان، عسل، اجزاء مساوی است.
ادویه را بکوبید و کاملا نرم کنید و سپس با مقداری عسل مخلوط و خوب بورزید تا به شکل خمیر سفت درآید در قالب‌های دلخواه شکل بدهید و هر روز تعدادی از آن را مانند شکلات یا آب‌نبات بمکید.
2- بیمار را هر روز وادار به سوت زدن کنید. جمع کردن لب‌ها و تلاش برای سوت زدن بتدریج لکنت زبان را کاهش می‌دهد.

3- تخم کبوتر

هفته‌ای سه عدد تخم کبوتر را با روغن گردو مخلوط و زیر فک و گلوی بیمار ماساژ دهید یا اینکه تخم کبوتر را با روغن گردو یا زیتون یا زعفران یا سرکه بصورت ضماد زیر فک بیمار ببندید.

تدهین (مالش با روغن)

هفته‌ای چندین بار با یک یا مخلوطی از روغنهای گردو، جوز، قسط، سیاه‌دانه، دارچین، خولنجان، زیر آرواره‌ها را مالش دهید.

تقویت کلی بیماران سکته‌ای

نسخه زیر علاوه بر کمک به علاج این بیماران در تقویت مزاج و ایجاد نشاط و رفع خستگی و ناامیدی آنان موثر است: عرق بیدمشک، عرق کاکوتی، عرق شاه اسپرم، عرق بادرنجبویه، عرق بهارنارنج، عرق نعناع، نبات، آب نارگیل، آب سیب، آب انگور، از هرکدام نیم کیلو، زعفران مقداری.

عرق‌ها را به مدت 10 دقیقه بجوشانید. نبات را بکوبید و پودر کنید. سپس با آب نارگیل و سیب و انگور مخلوط نمایید و اضافه کنید و 10 دقیقه دیگر بجوشانید و زعفران را اضافه کنید و به مدت 10 دقیقه دیگر بجوشانید. پس از خنک

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 100

شدن در یخچال بگذارید و نصف استکان صبح و نصف استکان غروب میل کنید.

برای تقویت و علاج و پیشگیری از سکته داروی زیر مفید است.

میخک (قرنفل) 9 گرم پودر کنید و هر روز در یک لیوان شیر با کمی شکر حل کرده و میل کنید.

درد عضلات در بیماران سکته‌ای

چنانچه در عضلات و ماهیچه‌های بدن درد ایجاد شود از نسخه زیر کمک بگیرید.
بوزیدان، سورنجان.
ادویه را پودر کرده و هر روز صبح و شب هربار یک قاشق مرباخوری با آب یا همراه با کمی عسل میل کنید.

طپش قلب در بیمار سکته‌ای

چنانچه بیمار از طپش قلب رنج می‌برد از نسخه زیر استفاده کنید که هم برای علاج سکته و هم برای طپش قلب مفید است.
گاوزبان سنبل الطیب، بادرنجبویه، افسنطین، مرزنجوش، بهارنارنج، پونه یا کاکوتی، تخم خشخاش، گزنه، بابونه، بسفاویج. اجزاء مساوی می‌باشد.
داروها را کاملا مخلوط کرده و کمی بکوبید و هربار یک قاشق غذاخوری از آن را در 5/ 1 لیوان بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کرده و کمی شیرین کرده میل کنید روزی سه وعده هربار بعد از غذا میل شود. اگر همراه طپش قلب، بیماری تیروئید وجود دارد به داروها عناب و تاجزیری اضافه کنید.

بی‌خوابی در بیمار سکته‌ای

برای درمان بی‌خوابی از همان داروی طپش قلب استفاده کنید و هر شب نصف استکان عرق بهارنارنج و نصف استکان عرق تارونه با هم مخلوط کرده میل کنید.

خواب زیاد در بیمار سکته‌ای

خواب زیاد در بیمار سکته‌ای در اثر آلودگی و غلظت خون و غلبه سردی است در این صورت درمان همان تصفیه خون براساس مزاج بیمار، خون‌گیری و دفع خلط بلغم است و وادار کردن بیمار به تحرک مثلا پیاده‌روی کاملا الزامی است.

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 101

فشار خون

اشاره

فشار خون می‌تواند باعث پارگی مویرگهای مغز شده و ایجاد سکته نماید. علاج آن علاوه بر زالودرمانی که شرح آن گذشت، استفاده از داروهای ضد فشار خون است.

1- از عصبانیت و حرص خوردن پرهیز کنید و تماشای مناظر زیبا و آرامبخش را در برنامه روزانه قرار دهید.

2- روزانه یک عدد سیر خام قورت بدهید.

3- نسخه زیر را به کار ببرید.

چای مکه، عناب، تخم گشنیز، زرشک، گاوزبان، اجزاء مساوی می‌باشد.

داروها را کاملا مخلوط و نیم‌کوب کنید و هربار یک قاشق غذاخوری از آن را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند. صاف کرده کمی شیرین کنید میل کنید روزی یک تا سه بار به تناسب نیاز انجام دهید. به جای زرشک می‌توانید قرقات بکار برید.

نسخه دیگر:

تخم گشنیز، آب‌غوره خانگی.
یک شیشه معمولی را از آب‌غوره خانگی و ثلث آن تخم گشنیز پر کنید و تا سه روز به آن دست نزنید. پس از آن تخم گشنیز را در آب‌غوره مالش دهید تا مواد آن کاملا در آب‌غوره حل شود. در روز به میزان نیاز از یک استکان یا بیشتر میل کنید.
مصرف نمک و چربی بخصوص شبها مضر می‌باشد. امام ششم (ع) فرموده‌اند مصرف نمک و چربی از سن چهل‌سالگی به بعد شبها مضر است.
4- در صورت نیاز می‌توانیم مقداری حنا با آب‌غوره خانگی خمیر کرده و هر شب به کف پا ببندید و تا صبح باز نکنید.

نسخه دیگر:

ماء الجبن یا آب پنیر
به تنهایی یا علاوه بر درمانهای قبلی، هر روز ناشتا دو لیوان آب پنیر میل کنید طرز تهیه آن به شرح زیر است:
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 102
مقداری شیر گاو یا گوسفند یا بز را پس از 20 دقیقه جوشاندن با یک کیلو آب‌غوره خانگی مخلوط و پس از بریدن شیر همه را در یک کیسه کتانی ریخته و آب آن را در ظرف شیشه‌ای نگهداری کنید.

اضافه وزن در بیماران سکته‌ای

وزن اضافه بر قلب و عروق و مفاصل فشار آورده لذا قبل و بعد از سکته باید به علاج آن اهتمام ورزید. در کم کردن وزن باید وضعیت جسمی و نوع مزاج بیمار را در نظر گرفت و رژیم‌های غذایی متناسب و داروهای مخصوص اعمال نمود. کاهش وزن بیمار بهتر است با روش متعادل به میزان 6 تا 9 کیلو در ماه صورت پذیرد.

رژیم غذایی برای کاهش وزن بیمار

اشاره

چه در پیشگیری سکته و چه در علاج آن و به‌طور کلی برای افراد چاق مفید است.
صبح‌ها 6 عدد میوه خام که هرکدام به اندازه یک سیب درختی باشد. گرمی و سردی میوه‌ها براساس سردی و گرمی مزاج بیمار تعیین می‌شود تا ظهر به جزء میوه هیچ‌چیز مصرف نکنید. اگر به اندازه همه میوه‌ها فقط انگور میل شود موثرتر است. راه دیگر اینکه 20 عدد آلوی بخارا و مقداری تمر هندی که از شب قبل خیس شده بجای صبحانه میل شود. در مزاجهای سرد 10 عدد انجیر به آن اضافه کنید.
ظهرها از 5 نوع ناهار زیر به دلخواه و به تناسب مزاج انتخاب کنید.
1- سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر و عدس و یک قاشق غذاخوری برنج با ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی با آب‌غوره خانگی.
2- کرفس، کدو، ریواس، کنگر، بادمجان، گوجه‌فرنگی، کلم، گل‌کلم، شلغم، پیاز و سیر با گوشت گوسفند یا مرغ بدون چربی با چاشنی آب‌غوره. از مواد فوق هرکدام که در دسترس بود بکار برید.
3- قارچ آب‌پز با سالاد کاهو و شربت سکنجبین.
در مزاجهای سرد می‌توان بجای سالاد کاهو از سبزیهای دیگر استفاده کرد.
4- سینه مرغ آب‌پز شده با سالاد کاهو و شربت سکنجبین.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 103
5- دویست گرم نان جو با یک عدد موز.

شبها

1- کدوی آب‌پز یا بخار یا خام. برای سردمزاجان بادمجان آب‌پز یا خام که در ماست کم‌چرب با چند پره سیر مخلوط شده باشد با یک کف دست نان.
2- سالاد کاهو با شربت سکنجبین یا سرکه شیره انگور یا بجای کاهو سبزیهای دیگر برای تسریع روند لاغری از جوشانده زیر نیز می‌توانید بهره برید.
3- زیره سیاه، زیره سبز، مرزنجوش، تخم گشنیز، آویشن، لیموی عمانی، زنیان، اجزاء مساوی است.
4- داروها را مخلوط و نیم‌کوب کرده و روزانه یک تا سه بار هر بار یک قاشق غذاخوری با یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و میل کنید.

درمان سکته‌های قلبی به‌طور اخص

1- بعد از اقدامات فوری که در بخش‌های قبل گذشت رژیم 15 روزه را انجام دهید و ماء الجبن را به مقدار روزانه 2 لیوان به هنگام خالی بودن شکم مصرف کنید.
2- یبوست بیمار را با داروهای مسهل متناسب با مزاج برطرف کنید.
3- از حقنه‌های ضد سکته استفاده کنید.
4- هر روز یک تکه صمغ عربی سر سنجاق سوزانده و دود آن را در بینی بکشید از داروهای خوش‌بو مانند: مشک، میخک و غیره استشمام کنید.
5- هر روز یا یک روز در میان از داروی انفیه (عطسه‌آور) که در بخش‌های قبلی گذشت استفاده کنید.
6- زالودرمانی را پس از رژیم 15 روزه و در صورت اضطرار قبل از آن از پشت گوشها شروع و 20 روز بعد پشت دستها و 20 روز بعد روی پاها انجام بدهید.
7- 15 روز پس از خونگیری با زالو از بین دو کتف مبادرت به حجامت کنید.
حدود 3 ماه بعد برای تکمیل درمان دوره کامل خون‌درمانی را با زالو تکرار کنید.
8- تفریح و شادابی روحی بیمار را در دستور کار قرار دهید و از ابراز نگرانی و ناله اطرافیان جلوگیری کنید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 104

علاج انسداد عروق منتهی به قلب

کلیه درمان‌های سکته قلبی را انجام دهید.

علاج انسداد عروق ماهیچه قلب

کلیه درمانهای سکته قلبی را انجام دهید.

بزرگ شدن و چربی اطراف قلب

کلیه درمانهای سکته قلبی را انجام دهید.

نسخه‌هایی از کتب قدیمی برای تقویت قلب و مغز

در طب سنتی نسخه‌های فراوانی برای پیشگیری و درمان و تقویت قلب و مغز به کار می‌رود. تعدادی از این نسخه‌ها را برای استفاده عموم نقل می‌کنیم.
سرطان (خرچنگ) زنده را در ظرف مسی به قدری باید برشته کرد که بتوان آن را سایید. 10 قسمت آن را با 5 قسمت جنتیانا و یک قسمت کندر بسایید و در ایامی که مسهل مصرف نمی‌شود هر روز صبح 6 گرم و شب 6 گرم با آب سرد تناول کنید.
آب پودنه بهری که روزی 100 مثقال به مدت 3 روز تا یک هفته تناول شود مجرب است.
آب پیاز که روزی 100 مثقال و در 3 الی 4 نوبت در روز میل شود مجرب است شربت گاوزبان برای تقویت قلب و ایجاد نشاط و شادابی بسیار مفید است.
یک من آب گاوزبان تازه را با قند بجوشانید تا قوام آید با قدری گلاب دو سه جوش دیگر بدهید و هربار نیم استکان آن را با عرق بیدمشک و عرق بادرنجبویه میل کنید.

شربت گاوزبان دیگر

اشاره

از شربت قبلی قوی‌تر است.
گل‌گاوزبان 30 گرم، بادرنجبویه، صندل ساییده، گل سرخ، سنبل الطیب، اشنه و زعفران از هرکدام 3 گرم، قند 5/ 0 کیلو، مشک 5/ 1 گرم، کافور 2/ 0 گرم.
داروها را با یک کیلو آب بخیسانند و بجوشانند و صاف کنند و با قند به قوام آورند و کف روی آن را بگیرند و در آخر زعفران مشک و کافور را وارد کنند و به
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 105
تناسب نیاز مصرف نمایند.

نسخه دیگر

خون را تصفیه و قلب را سبک و آرام می‌سازد.
گل‌گاوزبان، افسنتین، تخم شنبلیله، عناب، دم اسب، لیموی عمانی، بولاغ اوتی، گزنه، گل ختمی، گل سرخ.
اجزاء را مساوی بگیرید و نیم‌کوب کنید. روزی سه بار هربار یک قاشق غذاخوری را با یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کنید.
جوشانده کاکل ذرت به تنهایی روزی سه بار خون کبد و قلب و کلیه را تصفیه می‌کند و برای سکته قلبی و مغزی هر دو مفید است.
جوشانده گزنه به تنهایی روزی چهار بار برای سکته‌های قلبی مجرب است مشروط بر آنکه کاهش قند خون که در اثر مصرف گزنه به وجود می‌آید با سرکه شیره انگور به میزان حد اقل سه لیوان جبران گردد. بیماران دیابتی مبتلا به سکته نیاز به خوردن سرکه شیره ندارند. گزنه همیشه باید در ظرف استیل یا لعابی یا سنگی جوشانده شود.

شربت انار

خون را تصفیه و برای مزاجهای گرم بیشتر مفید است. آب انار می‌خوش یک من، قند 5/ 0 من
آب انار را آن‌قدر بجوشانید تا به قوام آید، کمی رب انار به آن اضافه کنید و دو سه جوش دیگر بدهید. روزی یک قاشق آن را در کمی آب حل کرده و میل کنید و هر روز یک قاشق غذاخوری کوبیده گل سرخ را با قند و گلاب تناول کنید و یا روزی سه بار هربار یک قاشق چای‌خوری گل قندعسلی آفتابی را با مقداری آب میل کنید.

شربت عناب

عناب 5/ 0 کیلو، گشنیز خشک 35 گرم، عدس 35 گرم، بیخ کاسنی 35 گرم، آب 5 کیلو، شکر 2 کیلو.
داروها را در آب آن‌قدر بپزید تا به ثلث برسد در روز 45 گرم میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 106

شربت عناب دیگر

عناب 5/ 0 کیلو، اصل السوس 5/ 0 کیلو، در 2 من آب خیس کرده پس از یکی دو روز در آب خودش بسایید و با نیم کیلو قند بجوشانید تا به قوام آید.

شربت تخم گشنیز

برای سکته همراه با فشار خون یا قند خون یا هر دو با هم مفید است.
آب‌غوره خانگی یک بطری، تخم گشنیز یک ثلث بطری.

مفرح یاقوتی شیخ ابو علی

اشاره

یاقوت سرخ رمانی 1 مثقال، حجریشب 3 گرم، عقیق 3 گرم، طلا 2 گرم، نقره 1 گرم، غریقون 7 گرم، فلفل 7 گرم، زنجفیل 7 گرم، قرنفل 7 گرم، حجر ارمنی 5/ 4 گرم، لاجورد 5/ 4 گرم، نمک نفطی 5/ 4 گرم، زردنباد 5/ 4 گرم، لسان الثور 5/ 4 گرم، ناردین 5/ 3 گرم، حماما 5/ 3 گرم، وج 5/ 3 گرم، ساذج 5/ 3 گرم، زوفا 5/ 3 گرم، دارچینی 5/ 3 گرم، صعتر 5/ 3 گرم، حاشا 5/ 3 گرم، زوفا 5/ 3 گرم، زیره 5/ 3 گرم، مشک طرامشیح 5/ 2 گرم، فطر السالیون 5/ 2 گرم، مرصاف 5/ 2 گرم، حجر الیهود 5/ 2 گرم، تخم کرفس 5/ 2 گرم، زعفران 5/ 2 گرم، فلفل سفید 5/ 2 گرم، عاج 5/ 2 گرم، عسل صاف ثلث همه داروها.
ادویه را کوبیده و نرم کنید و با عسل ممزوج نماید هر روز یک مثقال آن را به صورت شربت درآورید و میل کنید.

مفرح دیگر

مروارید 5 گرم، بسد 5 گرم، زعفران 5/ 2 گرم، مصطکی 10 گرم، دارچین 5 گرم، گاوزبان 10 گرم، آویشن 5 گرم، پوست نارنج 5 گرم، کهربا 5 گرم، بهمن سفید 10 گرم، زرنباد 5 گرم، اشنه 5 گرم، مغز تخم کدو 20 گرم، تخم خرفه 5 گرم، تخم زردک 5 گرم، شبدر 5 گرم، فرنجمشک 5 گرم، طباشیر 5 گرم، درونج 5 گرم، عود هندی 5 گرم، گل سرخ 5 گرم، هل غراب 5 گرم، بادرنجبویه 10 گرم، عسل یک کیلو.
ادویه را پودر کنید و با یک کیلو عسل ممزوج نمایید اگر مقداری آب طلا و نقره و آب لعل به این معجون اضافه کنید مفرح‌تر و جامع‌تر می‌شود.

مفرح دیگر

مزاج آن گرم است.
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 107
بسباسه 5 گرم، جوز هندی 5 گرم، هل غراب 5 گرم، گل سرخ 10 گرم، قرنفل 5 گرم، مصطکی 10 گرم، سنبل 5 گرم، اسارون 5 گرم، زعفران 5/ 2 گرم، عود 5 گرم، عسل 250 گرم.
ادویه را پودر کنید و با عسل ممزوج کنید و روزی سه قاشق غذاخوری میل کنید.

مفرح خنک

طباشیر 10 گرم، گل سرخ 10 گرم، تخم گشنیز 10 گرم، شربت سیب نیم کیلو.
همه را نرم کوبیده با شربت سیب ممزوج و روزی سه قاشق غذاخوری میل کنید.

مفرح اعظم

اشاره

شاه‌تره 10 گرم، بادرنجبویه 10 گرم، گاوزبان 10 گرم، بهمن سرخ 10 گرم، بهمن سفید 10 گرم، گل مختوم 5 گرم، طباشیر 5 گرم، زعفران 5/2 گرم، درونج 5 گرم، زرنباد 5 گرم، کبابه 10 گرم، هلیله کابلی 5 گرم، ابریشم 5 گرم، صندل سفید 5 گرم، پوست خارجی پسته 5 گرم، هل 5 گرم، مروارید 5 گرم، بسد 5 گرم، عود 5 گرم، آب‌طلا 5 گرم، آب نقره 5 گرم، قند یا شکر یا نبات 250 گرم، آب به 250 گرم، آب سیب 250 گرم، آب انار 250 گرم، آب‌لیمو 250 گرم.
ادویه را با شکر نرم کوبیده و خوب بسایید و در آب‌میوه‌ها بقوام آورید و روزی 3 قاشق مرباخوری میل کنید نسخه فوق علاوه بر تقویت قلب و مغز از بین برنده اخلاط فاسد و زایل‌کننده کسالت و برطرف‌کننده غم و اندوه و ترس و وحشت و موثر بر مالیخولیا و وسواس و صرع و تقویت حواس پنجگانه و مزید فهم و هوش بوده و برای نیروی باه بسیار نیکو موثر است.

مفرح دیگر

گاوزبان 15 گرم، بادرنجبویه 15 گرم، عرق بیدمشک یک بطری، گلاب یک بطری، زعفران 5/ 2 گرم، عسل 250 گرم.
گاوزبان و بادرنجبویه را با عرقیات بجوشانید تا نصف شود. سپس زعفران را ساییده و با عسل ممزوج و شربت بسازید و روزی سه قاشق غذاخوری میل کنید.

مفرح معتدل

اشاره

لؤلؤ 15 گرم، بسد 15 گرم، لسان الثور 15 گرم، کهربا 7 گرم، تخم کاسنی 7 گرم، صندلین 12 گرم، آمله پوست‌کنده 12 گرم، طباشیر 12 گرم، فرنجمشک 9 گرم، افتیمون 9 گرم،

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 108

سنای مکی 9 گرم، درونج 3 گرم، زعفران 3 گرم، کافور 1 گرم، عنبر 4 گرم، عود 5 گرم، شربت سیب یک کیلو.

ادویه را با شربت سیب بقوام آورید روزی 3 قاشق غذاخوری میل کنید.

مفرح دیگر

عرق بیدمشک یک بطری، عرق کاکوتی یک بطری، عرق شاه‌اسپرم یک بطری، عرق بادرنجبویه یک بطری، عرق بهارنارنج یک بطری، عرق نعناع یک بطری، نبات یک کیلو، آب به نیم کیلو، آب نارگیل نیم کیلو، آب انگور نیم کیلو.

عرقیات را 10 دقیقه بجوشانید، نبات را نرم بکوبید و با آب‌میوه‌ها مخلوط و به عرقیان اضافه نموده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. پس از خنک شدن در یخچال نگهداری نموده نیم استکان صبح و نیم استکان شب میل کنید.

نسخه‌های مفرح بسیار است که برای اجتناب از تطویل کلام از ذکر آنها خودداری می‌کنیم.

مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 109

منابع و مآخذ

ذخیره خوارزمشاهی؛ تالیف سید اسمعیل جرجانی
تحفه حکیم مومن؛ تالیف حکیم محمد مومن
قانون؛ تالیف شیخ الرئیس ابو علی سینا
مخزن الادویه؛ تالیف محمد حسن خان خراسانی
اقرابادین کبیر؛ تالیف محمد حسن خان خراسانی
طب یوسفی؛ تالیف یوسف ابن محمد
دست‌نوشته‌های خطی
تجویزات استاد سید باقر حکیم
تجویزات استاد حسین ابراهیمیان
کتاب جامع پزشکی؛ تالیف دکتر جاوید اشترانی
کارنامه اسلام؛ تالیف دکتر عبد الحسین زرین‌کوب
فرهنگ اطلاعات دارویی؛ تالیف دکتر پریسا آبادیخواه، دکتر علیرضا تابان و دکتر سیامک بهنام
آثار نامطلوب داروها؛ تالیف گروهی از پزشکان
مجموعه پیک شفا، ج4، ص: 110

[9]

---

[1] (1)- کارنامه اسلام، دکتر عبد الحسین زرین‌کوب صفحه 53
[2] (1)- این چهار گروه در کتابهای دیگر همین مولف تحت نام مجموعه پیک شفا مفصلا تشریح شده‌اند.
[3] (1)- در این‌گونه افراد یعنی بلغمی‌مزاجان که مزاج سرد و مرطوب دارند معمولا کاتابولیسم پایه پائین‌تر از سایرین است.
[4] (1)- فرهنگ اطلاعات دارویی صفحات 146، 59، 198
[5] (1)- فرهنگ اطلاعات دارویی صفحه 146، آثار نامطلوب داروها صفحات 389، 737
[6] (1)- آب‌کامه: گندم یا جو که در آب یا شیر یا ماست خیسانده شده داروهایی به آن افزوده شود.
سپس در آفتاب خشکانده شده و در داروهایی بکار رود. معمولا چنین داروهایی باید به صورت آماده در داروخانه‌های گیاهی و عطاریها موجود باشد.
[7] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[8] (1)- طرز تهیه روغن بنفشه- بادام: مقدار 15 گرم گل بنفشه با مقدار کمی آب و 75 گرم روغن بادام را روی شعله ملایم بجوشانید تا آب بخار

شد و روغن بماند. سپس صاف کرده و روغن را استفاده نمائید.

[9] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 5

یادش بخیر
در دفتر تاریخ ذهن من نسیمی خنک وزید
او زنده است هنوز
در لای‌لای فکر من
و در تبسم امیدوار ناخوشان
همهمه‌ای است ز نجوای عالمان
وقتی که نسخه به بیمار می‌دهم.
با این‌همه شکست که بر جان ماست
و قلبی نجیب که آماج کینه‌هاست
گل‌واژه‌های سلامت ز راه می‌رسند
بیمار من ز بستر ناکامی و هلاک
آرام به پشت‌بام می‌رود
آنجا نسیم بوی بهار می‌دهد
مردی به بام نشسته با مشعلی به کف
مردی سترگ که بر چشم و گوش خسته بیمار من
عشق و امید و بوسه بهیار می‌زند.
نامش هماره ستوده باد
که مهر امید به نام نامی (بقراط) می‌زند
سید محمد موسوی
22/ 1/ 1388
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 5

[فهرست

[پیشگفتار]

بسمعه تعالی
بهشت نقد اگر خواهی بیا با ما به میخانه‌که از پای خُمت یکسر به حوض کوثر اندازیم
حافظ
کتاب حقنه‌ها از آن جهت حائز اهمیت است که در کنار احیای روش‌های طب سنتی ایران اسلامی زنده کردن همه روش‌ها در یک سیستم هماهنگ ضرورتی تام دارد. مکتب طبی ما یک مکتب کامل است که باید همه روش‌های آن در کنار یکدیگر بکار گرفته شود. احیای حجامت بسیار مهم و پرارزش بود که به لطف خداوند و تلاش‌های مستمر مردانی مؤمن در راه خویش قرار گرفت [1]. حقنه‌ها نیز به خاطر تأثیری که در درمان بیماری‌ها دارند دست‌کمی از حجامت و خون‌درمانی ندارد. تأیید پیشوایان دین که درعین‌حال اطبائی حاذق و دلسوز بوده در مورد روش حقنه قابل توجه است.
حقنه‌ها از آنجا که بهترین اثر را در تعدیل مزاج و تنظیم سوخت‌وساز بدن دارند باید در اکثر روش‌های درمانی مورد استفاده قرار گیرند. طب اسلامی و ایرانی به پاکسازی در تمام ابعاد اعتقاد عمیق داشته و با قبول تقسیم‌بندی چهار مزاج خون و صفرا و بلغم و سودا در تحکیم طب ایرانی و همراهی با علمای باستان که همگی از مردان صالح و معتقد به اللّه به عنوان تنها مؤثّر در هستی و نقش پیامبران الهی بودند، سیر متعالی علم پزشکی را پایه‌گذاری کردند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 10
علم حقنه یا به اصطلاح امروزی حقنه‌درمانی، قوانین خاص خود را دارد اما از لحاظ کلی پایبند به اصول پایه طبّ شریف ایرانی اسلامی یعنی مزاج‌های چهارگانه می‌باشد. بنابراین یکی از هدف‌های طب ایرانی از طرح حقنه، پاکسازی مزاج از اخلاط اضافی است، سپس به عنوان یک روش بسیار موفق در درمان ریشه‌ای بیماری‌ها از آن یاد می‌شود، چرا که دستگاه گوارش بخصوص روده قولون یکی از اعضاء و در حقیقت مخازن بیماری‌خیز است که میکروب‌ها و ویروس‌های عفونت‌زا می‌توانند از آنجا به عنوان پایگاهی مناسب برای رشد خود و گسترش بیماری استفاده کنند. پس نزدیکترین درمان به مرکز تجمع بیماری‌ها همانا حقنه می‌باشد. نکته دیگر این است که حقنه اخلاط بیماری‌زا را از اعضاء رئیسه به عنوان مهمترین و حیاتی‌ترین دستگاه‌های بدن دور می‌کند. بیماری را از اعلی به اسفل کشاندن، اعضاء رئیسه و خادم الرئیسه و معاونت‌های آنان را از

آسیب جدی محفوظ می‌دارد تا بدن در حقیقت فرصت مناسب را برای طبیب فراهم سازد.
در بحث پیشگیری نیز روش حقنه با کشاندن اخلاط ناباب به اسفل بدن و هدایت آن‌ها و قرار دادنشان در راه خروج کمک شایانی در تأمین بهداشت بنماید.
نکته دیگر دقتی است که در ترکیب‌بندی صحیح مایعات و داروهای حقنه بکار می‌رفته و این نشان می‌دهد که چقدر به اهمیت حقنه‌درمانی واقف بوده‌اند. تاریخ دوران باستان مملوّ از بحث‌های علمی جدی بین علما در مورد بکار بردن برخی از داروها در ترکیب‌بندی نسخه‌های متعدد حقنه‌هاست که در کتب تاریخ پزشکی ثبت و ضبط شده است. پس ساخت داروهای حقنه دارای قوانینی است که آن را علم حقنه‌درمانی می‌نامیم و ان شاء اللّه به آن اشاره خواهیم کرد.
سید محمّد موسوی 1388
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 11

تعریف حقنه

حقنه به ضمّ حا و فتح نون داروی مایع است که از طریق مقعد داخل روده‌ها کنند. معادل آن کلمه «اماله» است. در عرب آمپول را هم می‌گویند. حقن به ضمّ حا و فتح قاف جمع آن است. تنقیه که در لغت به معنای پاکیزه کردن و تطهیر می‌باشد برای لایروبی قنات و نیز بجای کلمه «اماله و حقنه» برای پاکیزه کردن روده‌ها از طریق مقعد نیز بکار می‌رود. در این کتاب ما از کلمه حقنه از راه مقعد برای مردان و زنان و اختصاصا برای بانوان از راه زهدان استفاده می‌کنیم. از متن کتب خطی چنین برمی‌آید که حقنه عبارت است از استرسای مایعات به معای مستقیم و یا به رحم و واضع آن بقراط حکیم است. حکیم فاضل طبیب جالینوس گفته که استادش حضرت بقراط فرا گرفته عمل حقنه را از طایری. لطفا بخوانید:

داستان اختراع حقنه

داستان زیبایی را به بقراط دانشمند و طبیب مشهور یونانی نسبت می‌دهند که شنیدن آن خالی از لطف نیست. بقراط واضع و مخترع فن‌آوری حقنه در تاریخ علم پزشکی بشمار می‌آید. جالینوس که خود استاد و طبیبی حاذق بوده از استادش حضرت بقراط (رضوان اللّٰه تعالی) علیه نقل می‌کند که روزی بقراط در کشتی نشسته
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 12
بود غمگین و نگران و متفکرانه به افق چشم دوخته بود. مردی بود در کشتی که از شدّت پرخوری و انباشتن شکم از شراب و طعام‌های لذیذ به حالتی خطرناک از درد به خود می‌پیچید. بقراط در حال وی حیران شده و راه به جایی نمی‌برد. در این اثنا مرغان ماهیخوار در حال شکار ماهی از آسمان به دریا فرومی‌آمدند و روزی خود را از دریا برمی‌گرفتند. ناگهان بقراط متوجه مرغی شد که ماهی بسیار خورده بود و از شدت درد شکم خود را به ماسه‌های کنار دریا می‌مالید و چون درد شدت کرد به کنار دریا آمد و با منقار خود آب شور دریا را برگرفت و در دبر خود فروکرد و بعد از آن فضولات بسیاری از وی خارج شده از مرگ نجات پیدا کرد و به سوی آشیان خود پرواز نمود. چنین بود که از حوادث غیبی بقراط عمل حقنه را فراگرفت و بدین وسیله مردی که در کشتی از پرخوری و خوردن غذا و مایعات مانند آن مرغ ماهیخوار به حال مرگ افتاده بود نجات داد و پس از آن بارها این عمل را در مورد بیماران تکرار کرده به تدریج دلیرتر گشت و چیزهایی به آن افزود و در بوته آزمایش این عمل را بارها آزمود و بدین‌وسیله نسخه‌های متعدد حقنه بوجود آمد. بقراط مردی دانشمند و خداپرست بود و از شگفتی‌های کار او نقل کرده‌اند که شاگردان خود را از مداوای ملوک و سلاطین و دنیاپرستان و صاحبان زر و زور منع نمود و بیمارستان‌ها بدست وی ساخته شده که فقرا و تنگدستان در آن مکان‌ها معالجه می‌شدند رضوان اللّٰه تعالی علیه.
این داستان‌ها نشان می‌دهد که پزشکان متوسّل و متوکّل به خداوند علی‌رغم آن که از دانش سرشاری برخوردار بودند از الهامات آسمانی که آن هم از حیطه علم و دانش خارج نبوده غافل نبوده‌اند. ارتباط عالم بالا در طب قدیم و روش‌های علمای ایرانی و مسلمان بسیار مهم بوده است. حوادثی نظیر حکایت حقنه توسط مرغ ماهیخوار الهامی بود از عالم غیب که این‌گونه خداوند به بنده خود آموخت و از این‌گونه حوادث و تفضلات الهی برای طبیبان بیشماری رخ داده و آن مردان نیک به
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 13

وسیله الهامات و رؤیا در خواب و بیماری از طریق غیب راهنمائی شده و بیماران خود را شفا داده‌اند.
طب سنتی طب شریفی است که امثال لقمان حکیم، حضرت داوود (ع)، حضرت عیسی (ع) و پیامبران الهی در ترویج آن بسیار کوشیده‌اند و هیچ زمانی مورد بی‌مهری مانند آنچه اکنون ما در جامعه خود می‌بینیم قرار نگرفته بود. روشن است که هیچ‌گاه نهضت‌های علمی به روایت تاریخ، علوم و دست‌آوردهای علمای پیش از خود را منع نمی‌کردند بلکه تلاش گذشتگان خود را ارج می‌نهادند، آن علوم شریفه را می‌آموختند و بر شالوده آن نسخ جدید و تجربیات جدیدی می‌افزودند. در زمان ما بخشی از سردمداران طبّ غربی که سودجوئی را بجای درمان برگزیده برخلاف نظر پزشکان ایرانی و بطور کلی پزشکان دین‌مدار شرقی، اصول و قوانین متقن و فن‌آوری‌های طب قدیم را یکباره به کناری نهاد و علم‌زدگی محض را سرلوحه کار خویش قرار داد و حکمت و اخلاق و جهان‌بینی را از علوم طبی مجزا ساخت و ملاک علم طب را بر تجزیه و آزمایشگاه و شیمی جدید و تجربه صرف نهاد و بکلی تأثیر قلب و اشراق و خدا را منکر شد و در رنساس علیه خرافه‌پرستی کلیسای قرون وسطی تا بدین حد از نقش خداوند عامدانه غفلت ورزید و بدین وسیله مصداق مکروا و مکرو 1 اللّه و اللّه خیر الماکرین واقع گردید. چنین شد که در تکنولوژی طب و ابزار و ادوات پیشرفته به غایت رشد کردند و دستگاه‌های پیشرفته طبی چشم همگان را خیره ساخت. اما این پیشرفت‌ها حاصلی برای مردم جز اندکی نداشت چرا که شفا از دست بشد و از مروه صفا رفت. داروها سرشار از عوارض منفی شدند و بیماری‌ها روز به روز بیشتر شد و انواع مرگ‌ها به سراغ مردم آمد و اینک ما در عصر حاضر اگر بدرستی بنگریم میزان تلفات و مرگ‌ومیر را در مقایسه با دوران‌های گذشته بسی افزونتر می‌بینیم و مردم گروه‌گروه بتدریج بسوی طب قدیم روی می‌آورند تا بدین‌وسیله بیماران خود را از درد و رنج نجات بخشند. در دوران باستان هرازگاهی
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 14
بیماری‌های مسری مانند حصبه، وبا و طاعون گریبان جمعی از مردم را می‌گرفت و کشتار وسیعی از خود برجای می‌گذاشت اما تمامی آن مرگ‌ومیرها با همه سختی و وسعتی که داشت قابل مقایسه با زمان ما نیست. انواع امراض و بیماری‌ها با اشکال مختلف تک‌تک افراد را زمین‌گیر کرده سپس به تدریج بکام مرگ می‌کشاند و چون مردم دانه‌دانه و تک‌تک به وسیله بیماری‌های بیشمار شکار می‌شوند ظاهرا چندان به چشم نمی‌آید، حال آنکه آمار مرگ‌ومیر بسیار شدیدتر از گذشته است. اگر به نسل قبل از خود بنگریم در یک فامیل بزرگ در میان کهنسالان چند بیمار مشاهده می‌کردیم آن هم با عمرهای طولانی که اغلب زیر صد و بالاتر از

صدساله‌ها بودند که آن هم کهولت سن زمین‌گیرشان می‌کرد و اغلب هنگام مرگ هنوز کارهای شخصی خود را خودشان انجام می‌دادند.
حال نگاه کنید در هر خانواده حتی کم‌جمعیت و کوچک کمتر سراغ داریم کسی بی‌مشکل باشد، از هر دو نفر یک نفر بیمار است. از سردرد و پادرد و امثال آن ناله‌ها و شکایت‌ها بگوش می‌رسد.
بررسی این مسائل زنگ خطری است برای آحاد مردم که تلاش کنند هرچه بیشتر به سوی طبیعت که مادری مهربان برای بشریت است و بسوی فنون و علوم دانشمندان خداپرست و دلسوز روی بیاورند و از مرگ صنعت و تمدن جدید فرار کنند.
کتاب حقنه‌ها تلاشی‌ست در این راستا، که امید می‌رود مورد توجه و عنایت حق جلّ شانه قرار گیرد و دردی از دردهای مردم را شفا بخشد.
روایت کرده‌اند از حضرت رسول صلی اللّٰه علیه و آله که فرمود:
بهترین چیزی که مداوا می‌کند شما را حقنه است و حقنه کلان می‌گرداند بطن را و صاحب خصالی روایت می‌کند از ابا عبد اللّٰه امام جعفر صادق علیه السلام که
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 15
دوا چهار است: حجامت و سعوط و حقنه و قی و فرمود که حقنه به‌درستی که آن دواست و بتحقیق که به فعل آورده‌اند آن را مردان صالح.

فوائد حقنه از زبان پزشکان قدیم

بدانید که حقنه کثیر النفع است و برای اکثر امراض مفید می‌باشد. اخراج فضول می‌کند از امعاء و نسبت حقنه به امعا مانند نسبت مقیئٌ است به معده. حقنه جذب مواد می‌کند از اعلی به اسفل و قی‌آور جذب از اسافل می‌کند به اعلی. بقراط منع می‌کند در بیماری‌های رأس استعمال مقیئات را مگر آنکه به مشارکت معده باشد.
حقنه با ایجاد خلأ در امعا فضول حاصل را به پائین می‌کشاند و با قوت مسهله‌ای که طبیب در آن وارد می‌کند مواد مضرّ را دفع می‌نماید. این خاصیت در حقنه‌های مسهله دوچندان است.
آگاه باشید که حقنه تسکین می‌دهد اوجاع (درد) امعا و قولنج و اقسام اوجاع کلیه و مثانه و اورام آن‌ها را و جذب فضول می‌کند از اعضاء رئیسه و اعضای عالیه و کمک گرفته می‌شود از حقنه برای دفع فضولی که از استفراغات مانده است. حقنه نفع کثیری دارد برای از بین بردن برد (سردی) کلیه‌ها و اعضای تناسل و تقویت باه می‌نماید. برای برد مفاصل و عرق النساء[2] و وجع ورک و آلام رحم و امراض دماغی و امراض اعضای عصبانی. از فوائد دیگر حقنه نفعی است که برای سحج و قروح امعا و غلاظ دارد. بدان‌که اکثر اطبا در استعمال حقنه صحت و سلامت اعضای رئیسه را شرط دانسته‌اند و برخی نه.! و حق آن است که در وقت ضرورت و اجبار شرط نیست و در وقت غیر ضرورت البته شرط است.
اعضای رئیسه بدن چهارتاست که شناخت مزاج و حالات و بیماری‌های مربوط به آن‌ها یکی از مهمترین مسائل پزشکی برای دانش‌پژوهان و علاقمندان به
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 16
فراگیری فنون طب سنتی است. برای سهولت یادگیری از مرحوم استاد گرانقدر حضرت یوسفی (قدس سره) شعر زیر را به یاد بسپارید باشد که یادی از آن دلسوخته طب ایرانی کرده باشیم:
اعضای رئیسه چار باشدقلب و کبد و دماغ و خصیه
خصیه را به معنای اعم نیروی جنسی و دستگاه‌های مربوطه در اناث و ذکور تلقی کنید.
بدیهی است اولین تأثیر حقنه و مهمترین آن تطهیر و تقویت و تنقیه و تفریح اعضای رئیسه است که فوائد آن به سرتاسر بدن خواهد رسید.
بهترین زمان برای حقنه پائیز و زمستان است. در هوای سرد و در روزهای گرم جایز نیست مگر آنکه در ابتدای روز باشد یا در شب که در این دو وقت هوا خنک شده باشد. ترجیح حقنه نسبت به وقت حمام آن است که

قبل از حمام انجام شود نه بعد از آن زیرا که حمام اخلاط را به حرکت درمی‌آورد و آن‌ها را از هم جدا می‌سازد و شرط برای مفید بودن حقنه آن است که اخلاط سخت و درهم‌تنیده را از اعلا به اسفل جذب نماید پس بعد از حمام که اخلاط از هم‌گسیختگی پیدا می‌کنند حقنه چندان مفید فائده نخواهد بود نسبت به قبل از حمام. بدان‌که اگر حقنه در بیماری‌هایی مانند قولنج و امراض دماغیه از قبیل سرسام و امثال آن استعمال می‌شود واجب است که در خلای معده انجام گردد یعنی زمانی که معده خالی و ناشتا باشد و الاّ باید ابتدا داروهایی از مقویات معده و دماغ و قلب به او بخورانند آنگاه حقنه کنند. مقویات مذکور می‌تواند چیزهایی از قبیل گلقند یا شربت سیب و به شیرین و قدر بسیار قلیلی از جوارش عود شیرین و امثال آن باشد.
بطور کلی آنچه در همه درمان‌ها و داروها در نظر گرفته می‌شود در استعمال حقنه نیز باید رعایت شود. توان بیمار، میزان دارو، قدرت اسهال‌دهی مسهل، وقت و تکرار اجرای حقنه، مزاج دارو و غیرو باید در نظر گرفته شود. ترکیبات نسخه‌های

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 17

حقنه و چگونگی چینش داروها در کنار هم تابع قوانینی است که در این کتاب بدان خواهیم پرداخت.
توجه پژوهشگران را به این نکته معطوف می‌دارم که نسخه‌ها به دلیل آنکه برای درمان بیماری‌های متعددی بکار می‌رود ممکن است خواص آن بطور کلی برای دسته‌ای از امراض نوشته شود مثلا برای بیماری‌های سرد. تطبیق آن در هر مورد بازگشت می‌کند به قوانین ترکیب و ساخت داروهای حقنه. نکته دوم آن است که برخی از نسخه‌ها بنام مخترع آن در تاریخ علوم پزشکی ثبت شده است که اغلب دانشمندان و فرهیختگان و عارفان زمان خود بودند که با تمامی وجود خود را وقف درمان دردمندان نموده و از سویی دانش پزشکی را به حدّ اعلای ممکن در زمان خویش ترقی داده‌اند و خود را مستحق دریافت پاداش الهی نموده‌اند. رضوان و غفران الهی را برای این رادمردان عرصه علم و دانش تمنّا می‌کنیم و با رعایت امانت در نقل نسخه‌های مکتوب در کتب قدیمه همواره یادشان و راهشان را گرامی می‌داریم. اکنون اولین نسخه حقنه را از کتاب اقرابادین نقل می‌کنیم. با تذکر در مورد این نکته که:
حقنه‌درمانی در کنار و همراه با سایر روش‌های طبی یکی از مهمترین و مؤثرترین و کارآمدترین‌هاست، حتی اگر به تنهایی نیز از آن استفاده شود بهره‌های فراوان می‌دهد. در علم پیشگیری کاربرد حقنه‌درمانی مانند خون‌درمانی و حجامت ثمربخش است.

حقنه‌های مسهله بارده

آب برگ کلم، آب برگ چغندر از هرکدام یک دسته، سبوس آرد جو یک کف، گل بنفشه، گل نیلوفر، عنب الثعلب، پرسیاوشان، گل ختمی سفید، تخم خیارین، تخم خربزه، تخم کاسنی، پوست بیخ کاسنی، بیخ رازیانه، اصل السوس از هریک دو مثقال، عناب 10 دانه، سه‌پستان 20 دانه مجموع را در
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 18
یک من تبریز آب بجوشانند تا ثلث آن بماند. صاف نموده، شیرخشت خراسانی، ترنجبین از هریک ده مثقال، فلوس خیار شنبر 15 مثقال در آن حل کرده بپالایند و روغن بادام شیرین یک مثقال، روغن گل سرخ، روغن کدو، آبکامه 3]، نبطی رقیق از هریک 10 مثقال، نمک طعام یک مثقال، ریوند چینی سائیده یک پنجم گرم.
داروها را به چهار قسمت تقسیم نموده به چهار دفعه حقنه نمایند و هربار که حقنه کنند تا حقنه قبلی برنگردد تکرار نکنند. اگر حقنه اول را مغرب شروع کنند سه دفعه بعد را طوری تقسیم کنند که نیمه شب حقنه چهارم تمام گردد. قبل از حقنه اول ابتدا با آب نمک ولرم تنقیه نمایند. اگر هنگام سحر شروع کنند باید بین صبح تا ظهر تمام شود.

حقنه بارده لیّنه

گل بنفشه، خبازی، اکلیل الملک از هرکدام 5/ 2 مثقال، جومقشر، عنب الثعلب، مغز حب القرطم از هریک 5 مثقال بجوشانید و صاف نمائید سپس خیار شنبر 5 مثقال، ترنجبین و شیرخشت از هریک 10 مثقال در آن حل کرده، صاف کنید و روغن بادام شیرین 10 مثقال اضافه نمائید و دوبار حقنه نمائید.
درصورتی‌که گرمی مفرط بر بیمار حاکم نباشد سناء مکی 4 مثقال، گل بابونه و
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 19
خارخاسک از هریک 2 مثقال اضافه نموده و یک پنجم بوره ارمنی بر آن بپاشید و حقنه نمائید.

حقنه مسهله بارده

اشاره

از حکیم محمد فاضل (قدس سره) برای جمیع امراض حاره مفید است. برگ چغندر لطیف یک دسته، جومقشر، سناء مکی، گل بنفشه، تخم ختمی سفید، تخم خیار، از هریک یک کف دست، اصل السوس یک مثقال، سپستان 30 عدد، جوشانده و صاف نمایند آنگاه فلوس خیار شنبر 3 گرم، شکر سرخ 4/ 1 گرم در آن حل کرده با عسل خیار شنبر تمام جدا شود پس بیالایند و روغن بادام شیرین یک مثقال، روغن کنجد 4/ 1 گرم، بوره ارمنی یک پنجم گرم اضافه نمائید و اگر تب شدید نباشد یک دهم گرم سقمونیا داخل کنند و سزاوار آن است که بوده باشد مقدار آن 42 مثقال و زیاده بر آن نباشد مگر اندکی تا مزاحمت با معای دقاق و معده نرساند پس مورث غشی گردد و بوده باشد نیم‌گرم و مایل به حرارت.

حقنه مسهله بارده دیگر

طبع را بگشاید و همه بیماری‌های گرم را سودمند باشد.
سناء مکی 4/ 1 گرم، عناب و سه‌پستان از هریک 30 دانه، جومقشر نیم‌کوفته 2 گرم، گل ختمی سفید، اکلیل الملک، سبوس گندم، حسک نیم کوفته از هریک کفی، گل بنفشه یک گرم، انجیر زرد 10 دانه، همه را در 242 گرم آب بجوشانید تا به 84 مثقال رسد، صاف نموده شکر سرخ، روغن کدو و
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 20
روغن بنفشه، آبکامه از هریک 2 گرم اضافه نموده برهم زنند و نیم گرم به دو دفعه حقنه نمایند.

حقنه برای صرع، سکته و لیثرغس 4]، مفاصل مزمن و امثال آن

اسطوخودوس، تربد سفید، جعده، مغز حب الخروع، قنطوریون دقیق، شب، سورنجان از هریک 2 مثقال، سناء مکی 4 مثقال، غاریقون سفید یک مثقال، مغز حب القرطم 3 مثقال، عناب 10 دانه، سه‌پستان 20 دانه، بسفایج 3 مثقال.
داروها را باهم مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کنند. هربار 2 قاشق غذاخوری آن را با 3 لیوان آب بجوشانند تا نیمی از آن بخار گردد، صاف کنند. فلوس خیار شنبر (پرده‌های قهوه‌ای رنگ داخل پوسته فلوس) 15 مثقال، شکر سرخ 5 مثقال، در آن حل کنند و دوباره صاف نمایند، روغن بادام شیرین 10 مثقال اضافه نموده همگی را به 2 قسمت تقسیم نموده در یک قسمت مقل ارزق یک دهم گرم، بوره ارمنی یک مثقال، جاوشیر یک دانک داخل نموده و حقنه نمایند و اگر قوی‌تر خواهند شحم الحنظل، جند بیدستر از هریک یک‌ششم گرم اضافه نموده و اگر حرارت در نهایت افراط باشد اجزای حقنه اول را بعد از صاف کردن، یک پیاله لعاب بذر قطونا و روغن کدو اضافه کرده و باید که اجزا را در سه صد مثقال آب به آتش ملایم بجوشانند تا به صد مثقال برسد بعد از آن صاف نموده دو قسمت نمایند هر قسمت 50 مثقال و هرگاه آب حقنه دیر برگردد به قدر نصف آب اول باز باید ریخت تا آب اول را بیاورد.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 21

حقنه مسهله در امراض مرکبه

آب چغندر 12 گرم، فلوس خیار شنبر 3 گرم، شکر سرخ 4/ 1 گرم در آن حل کرده بیالایند روغن کنجد 4/ 1 گرم، بوره ارمنی یک گرم سوده اضافه نمایند حقنه کنند و این استفراغ بلغم مخلوط به صفرا کند و اوجاع ظهر مرکب از بلغم و صفرا را نافع باشد.

حقنه مسهله دیگر نافع برای امراض بلغمیه دماغیه

صعتر فارسی، اسطوخودوس از هریک 5 مثقال، سناء مکی 4 مثقال، سبوس گندم کفی، گل بنفشه و روغن گل سرخ از هریک 5/ 2 مثقال، عود الطیب 2 دانک، مویز منقی 20 دانه جوشانده صاف نمائید شکر سرخ 9 مثقال، روغن گل سرخ 5/ 22 مثقال، بوره ارمنی سوده یک دهم گرم داخل کرده حقنه نمایند.

حقنه مسهله دیگر که همین نفع را دارد

آب برگ چغندر 8 گرم، روغن کنجد، آبکامه رقیق از هریک 4 گرم ممزوج کرده حقنه نمایند.

حقنه‌های حاره

اشاره

حقنه مسهله حاره منقول از قرشی
استفراغ بلغم کند و قولنج و اوجاع ظهر بلغمی را نافع بود.
آب برگ چغندر یک‌صد گرم بجوشانند بسفاویج، سناء مکی، قنطوریون دقیق از هریک 2/ 1 گرم، مویز بدون هسته 4/ 1 گرم بپالایند پس مغز فلوس خیار شنبر 3 گرم، عسل مصفی 2 گرم در آن بمالند تا تمام عسل فلوس خیار شنبر جدا شود
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 22
مرتبه دیگر بپالایند پس بوره ارمنی، محموده از هریک 8/ 0 گرم سوده به دارو اضافه نمایند و برهم زنند و به آن حقنه نمایند.

حقنه حاره جالینوس

این حقنه بادهای غلیظ را تحلیل دهد و فالج و لقوه و صرع و سکته و امثال این‌ها را سود دهد. حلبه، بذرکتان از هریک 2 گرم، انجیر زرد 10 دانه، حب الخروع مقشر نیم‌کوفته 4 گرم، برگ خروع 6 گرم، مغز حب القرطم 2 گرم، سداب 4/ 1 گرم، برگ اسپست 6 گرم، سبوس گندم 4 گرم، مغز بادام مقشر نیم‌کوفته یک گرم، سه‌پستان، اصل السوس، ریشه ختمی از هریک 42 مثقال همه را در 840 مثقال آب بجوشانند تا به 252 مثقال رسد پس بیالایند و در هر 84 مثقال از آن مقل ارزق دو پنجم گرم، سکبینج یک مثقال، جاوشیر دو پنجم گرم، اوشق یک مثقال حل کنند. پس باز صاف نموده در روغن ناردین 2 گرم، عسل مصفی 11 مثقال و حدود ربع مثقال چرب‌تر، آبکامه حدود 19 مثقال اضافه نموده و برهم زنند تا آمیخته شود پس نیم‌گرم به سه دفعه حقنه کنند.

حقنه حاره دیگر

اصحاب سکته و صرع و فالج و قولنج بلغمی را سرد دارد.
شحم الحنظل، قنطوریون دقیق، حلبه، نانخواه، شبت، سداب از هرکدام کفی، در یکمن آب بجوشانند تا به نصف رسد یعنی یک رطل بماند و بپالایند پس سکبینج، زهره گاو از هریک دو پنجم گرم در آن حل کرده عسل مصفی 2 گرم، روغن بادام تلخ 5/ 7 مثقال اضافه کرده بوره ارمنی سوده 4/ 1 گرم، داخل نموده حقنه نمایند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 23

حقنه حاره دیگر

نافع است از برای امراض بلغمی مانند صرع و سکته و فالج و لقوه و سبات و قولنج و وجع خاصره و برد (سردی) رحم و امثال این‌ها.
برگ کلم و برگ چغندر و برگ کرفس از هریک دسته‌ای، آب این‌ها را گرفته سبوس گندم و آرد جو از هریک کفی لسان الثور، بادر نجبویه، بسفاویج، فستقی، اسطوخودوس، قنطوریون دقیق، زوفای خشک، تربد سفید، زنجبیل، اکلیل الملک، اوشق، شحم الحنظل، عنب الثعلب، پرسیاوشان، پوست بیخ کبر، بیخ کرفس، بیخ بادیان یا اصل السوس، پوست بیخ کاسنی، تخم خربزه، حاشا، گل بنفشه، گل ختمی، تخم خبازی، اذخر مکی، افسنتین رومی، کمافیطوس، کمادریوس، حلبه، سورنجان از هریک 2 مثقال انجیر زرد، عناب از هریک 10 دانه، مویز منقی، سه‌پستان از هر یک 20 دانه، سناء مکی 4 مثقال مجموع را در یکمن و نیم تبریز آب بجوشانند تا نیم من یعنی سه صد مثقال آب بماند پس صاف نموده فلوس خیار شنبر 15 مثقال، شیرخشت خراسان، ترنجبین، گلقند آفتابی از هریک 10 مثقال بیالایند آبکامه رقیق روغن گل سرخ و بابونه از هریک 10 مثقال روغن ناردین، روغن حب الخروع، روغن بادام تلخ از هریک 4 مثقال ریوند چینی سوده یک درم هندی، نمک طعام سوده از هریک یک مثقال اضافه نموده اول مرتبه یک دفعه به آب و نمک حقنه نمایند پس 4 مرتبه به آب مطبوخ مذکور عمل نمایند و با هر دفعه که برنگردد دیگر حقنه ننمایند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 24

حقنه حاره دیگر

که قولنج و اوجاع مفاصل بارده (سرد) و آلام رحم و امراض دماغی و عصبانی بارده را نافع است.
غنچه گل سرخ، گل بنفشه، بذرکتان، حلبه، شحم الحنظل، بابونه، مغز حب القرطم، شبت، برگ کلم، سورنجان از هرکدام 5/ 2 گرم پس از نیم‌کوب کردن با 6 لیوان آب جوشانده تا 4 لیوان بماند، بپالایند سپس فلوس خیارشنبر، گلقند هرکدام 1 مثقال در آن حل کرده باز بپالایند روغن حب الخروع یک قاشق غذاخوری داخل کرده بوره ارمنی یک قاشق مرباخوری و نمک هندی سوده یک قاشق چایخوری اضافه نموده برهم زنند تا نیکو مخلوط شود حقنه نمایند.

حقنه حاره دیگر

درد پشت و سرین و رحم و اعضای سفلی را سودمند بود و رطوبات و حیض را فرود آورد.
نانخواه، تخم بادیان، تخم کرفس، بذرسیسالیوس از هریک دو پنجم گرم، حلبه، حسک، بابونه، شبت از هریک 4/ 1 همه را در 252 گرم آب بجوشانید تا به 84 مثقال برسد صاف کرده پس بگیرید اوشق، مقل ازرق هرکدام یک گرم، جاوشیر یک پنجم گرم نیم‌کوفته در آب مطبوخ گرم حل کنید پس جندبیدستر، بوره ارمنی از هریک یک گرم سوده داخل کرده عسل مصفی حدود 11 مثقال، روغن کنجد، روغن ناردین از هریک 2 گرم داخل نموده حقنه نمایند. حکیم میر محمد مؤمن گفته که اگر این حقنه را برای برودت رحم و احتباس حیض استعمال نمایند باید که در قبل حقنه کنند و تا توانند امساک کنند تا زود دفع نشود.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 25

حقنه حاره دیگر نافع از برای لیثرغس و امثال آن از امراض بارده دماغی

لیثرغس بیماری سرسام سرد را گویند که نوعی فراموشی شدید همراه با خواب آلودگی است و تب نرم و سبکی همراه دارد که گاه احساس نمی‌شود و خمیازه بسیار می‌آید و بیمار تا چشمش را باز کرد دوباره می‌خواهد که ببندد. علامت‌های دیگر را اگر می‌خواهید به کتاب‌های مرجع مانند قانون رجوع نمایید.

بابونه، شبت، مرزنجوش، حرمل، حب القرطم، حلبه، بذرکتان، برگ چغندر، سبوس گندم، شحم الحنظل، مغز حب الخروع، قنطوریون دقیق، اسطوخودوس از هریک کفی، انجیر زرد 10 دانه جوشانده و صاف نمایند عسل مصفی 7 مثقال، روغن زیتون و آبکامه از هریک 7 مثقال اضافه نموده حقنه کنند.

حقنه

نافع برای امراض بارده بلغمی، کلیه، مثانه، رحم، استرخاء قضیب و رحم و فضول رطبه فرود آورد و ادرار حیض کند و اعضای تناسلی را گرم نماید.
برگ کلم، برگ چغندر، برگ کرفس از هریک یک دسته، آب این‌ها را گرفته سبوس گندم و آرد حلبه از هریک کفی، لسان الثور، بسفایج، قنطوریون دقیق، بادرنجبویه، اسطوخودوس، عود الطیب، کمافیطوس، کاذریوس، عود، بلسان، حاشا، حماما، اذخر مکی، پوست بیخ‌رازیانه، بیخ کرفس، انجیر زرد 10 دانه، مویز بدون هسته 2 مثقال، برگ سداب یک مثقال مجموع را در یک من تبریز بجوشانند تا به نصف برسد پس بپالایند مرّمکی، سکبینج، اوشق، جاوشیر، مقل ازرق، بارزد، حلتیت از هرکدام یک چهارم گرم کوفته در آب مطبوخ مذکور حل کرده باز بپالایند پس فلوس خیار شنبر 15 مثقال، شربت دینار 10
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 26
مثقال در او حل کرده که جمیع عسل از فلوس خیار شنبر جدا شود پس باز بپالایند پس بگیرند بوره ارمنی، نمک هندی، جندبیدستر، زهره گاو از هریک یک پنجم گرم سوده و به عسل مصفی 4 مثقال سرشته در آن حل کرده، آبکامه رقیق روغن گل سرخ، روغن بابونه از هریک 10 مثقال روغن ناردین، روغن بادام تلخ، روغن حب الخروع از هریک 4 مثقال داخل کرده برهم زنند برهم‌زدنی شدید که نیکو مخلوط شود 5 قسمت نموده به 5 دفعه حقنه نمایند.

حقنه حاره دیگر

در بعض امراض احتیاج به آن می‌شود خصوص سکته فالج، صرع، لیثرغس و درد مفاصل بارد مزمن.
اسطوخودوس، تربد سفید، برگ چغندر، مغز حب الخروع، قنطوریون دقیق، شبت، سورنجان از هریک 2 مثقال غاریقون یک مثقال، سناء مکی 4 مثقال، مغز حب القرطم 5 مثقال، بسفایج 3 مثقال، عناب، سه‌پستان از هریک 20 دانه جوشانده صاف نموده فلوس خیار شنبر 15 مثقال، شکر سرخ 5 مثقال در آن حل کرده بپالایند و روغن حب الخروع 10 مثقال، روغن بادام شیرین یک مثقال اضافه نموده دو قسمت نمایند هر قسمت را با مقل ازرق یک‌سوم مثقال، بوره ارمنی یک مثقال، جاوشیر یک‌ششم مثقال حقنه نمایند و اگر قوی‌تر خواهند یک‌ششم مثقال شحم الحنظل و یک‌ششم مثقال جندبیدستر اضافه نمایند و اگر در مزاج حرارت مفرط باشد در حقنه لینه که اولا مذکور شد پس از صاف کردن، یک پیاله اسفرزه و روغن کدو اضافه نمایند. باید که اجزا را در سه صد مثقال آب بجوشانند تا یک صد
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 27
مثقال بماند بعد از آن صاف نموده حقنه نمایند. هر حقنه 50 مثقال باشد و اگر آب برنگردد به اندازه نصف حقنه اول را باید حقنه کنند تا آب اول را بیرون بیاورد.

حقنه‌های معتدله

اشاره

نافع برای امراض مرکبه از صفرا و بلغم
سناء مکی یک گرم، غنچه گل سرخ، گل بنفشه، گل نیلوفر، گاوزبان از هریک 2/ 1 گرم، اصل السوس دو پنجم گرم، آلو سیاه 20 عدد، عناب 10 عدد، سه‌پستان 30 عدد، عنب الثعلب 2/ 1 گرم، برگ چغندر، برگ کرفس از هرکدام یک قبضه، سبوس گندم کفی، قنطوریون دقیق، بسفایج از هریک دو پنجم گرم، جمله را بجوشانید و صاف کرده فلوس خیار شنبر و ترنجبین و شکر سرخ از هرکدام 10 مثقال در آن حل کرده روغن بنفشه 10 مثقال و نمک طعام دو پنجم گرم، آبکامه رقیق 10 مثقال اضافه نموده حقنه نمایند.

حقنه معتدله دیگر

حکیم سید محمد مؤمن گفته این حقنه برای اکثر امراض نافع است.
حب القرطم مقشر نیم‌کوفته، جو مقشر نیم‌کوفته از هریک 10 مثقال، عناب، سه‌پستان از هریک 30 عدد، گل بنفشه، عنب الثعلب از هریک 7 مثقال، تخم خبازی 2 مثقال، برگ چغندر 10 عدد، سبوس گندم 5 مثقال، مجموعه را بدستور جوشانده صافی نموده فلوس خیار شنبر 5 مثقال، ترنجبین 10 مثقال در آن حل کرده بپالائید و روغن بادام شیرین 10 مثقال، بوره ارمنی سوده یک مثقال اضافه نموده نیکو برهم زنند و بدستور مقرّر حقنه نمایند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 28

حقنه معتدله دیگر

بذرکتان، حلبه، انجیر زرد، عناب، سه‌پستان، گل بنفشه، گل ختمی سفید، بابونه، اکلیل الملک، حسک، شبت، سبوس گندم از هریک کفی بجوشانند چنانچه رسم است و صافی نموده فانید 2 گرم، بوره ارمنی دو پنجم گرم، نمک هندی یک پنجم گرم، روغن کنجد 4/ 1 گرم اضافه نموده حقنه نمایند.

حقنه‌های لیّنه

اشاره

از طبیب قرشی

آب برگ چغندر و ماء الشعیر از هریک 6 گرم، فلوس خیار شنبر 3 گرم، شکر سرخ 4/ 1 گرم، روغن کنجد 4/ 1 گرم، بوره ارمنی اضافه نموده حقنه نمایند و گاهی بدان آب برگ چغندر و ماء الشعیر نیم گرم باید نمود و گاهی بدل فلوس خیار شنبر بوزن آن خمیره بنفشه با بنفشه با شیرخشت خراسانی باید نمود.

از ابن جزله
رفع بستگی شکم در بیماری گرم و رفع حمیات حاره کند.
عناب، سه‌پستان، سربنفشه خشک، جومقشر نیم‌کوفته، گل ختمی، سبوس گندم، اکلیل الملک از هریک کفی، انجیر زرد 5 عدد در یک من و نیم آب بجوشانند تا نیم من بماند. بپالانند و 2/ 1 گرم شکر سرخ و 4/ 1 گرم روغن بنفشه و 4/ 1 گرم روغن کنجد و 2 گرم آبکامه داخل کرده برهم زنند نیم‌گرم حقنه نمایند که به امر اللّٰه تعالی نافع است.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 29

حقنه لیّنه دیگر

که همین منفعت را دارد.
آب برگ چغندر تازه 30 گرم، روغن گل سرخ 3 گرم، آبکامه 5/ 7 مثقال.
نیم گرم حقنه نمایند.

حقنه ليّنه ديگر

سرسام و امراض حارّه دماغی را سودمند باشد.
آرد جو مقشر، سربنفشه، گل نیلوفر از هریک 5/ 4 مثقال، عناب 10 دانه، سه‌پستان 30 دانه، بابونه مجموع را در 2 من آب بجوشانند تا به نصف برسد پس بپالایند و یک 5/ 4 گرم شکر سرخ و روغن گل سرخ به مقدار حاجت داخل کرده حقنه نمایند.

حقنه لیّنه دیگر

از حقنه قبلی نرم‌تر است با همان خواص.
کشکاب 4 گرم، لعاب بذر قطونا (اسفرزه) 2 گرم، روغن کدو، سفیده تخم‌مرغ همه را یک‌جا حقنه نمایند.

حقنه ليّنه بارده

اشاره

ماء الشعیر 15 مثقال، روغن کدو، روغن بنفشه بادام، بذر قطونا از هرکدام 5 /7 مثقال حقنه نمایند.

حقنه لیّنه دیگر

از علاء الدین منصور
برای امراض حاره دماغی و سرسام و حمیّات و سایر امراض حارّه مفید است و طبع را نرم کند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 30
سه‌پستان، گل بنفشه، آرد جو، سبوس گندم، اکلیل الملک از هر یک کفی، انجیر زرد 5 عدد در سه رطل آب بجوشانند تا به یک رطل برسد بپالایند و شکر سرخ 5 درم، روغن بادام شیرین 10 درم، روغن کنجد، آبکامه از هریک 5 درم اضافه نموده حقنه نمایند.

حقنه لیّنه دیگر

از حکیم سدید کازرونی
انجیر زرد خشک 7 دانه، سبوس گندم، برگ ختمی سفید، حسک نیم‌کوفته از هریک کفی، برگ چغندر 10 عدد، اصل السوس نیم‌کوفته 5 درم، سه‌پستان 30 دانه، جومقشر نیم‌کوفته 10 درم، گل بنفشه، بابونه، گل نیلوفر از هریک کفی در 6 رطل آب بجوشانند تا 2 رطل بماند بپالایند و در نیم رطل از آن 15 درم لعاب بذر قطونا 10 درم، روغن کنجد 10 درم، آبکامه رقیق 2 درم و نیم درم نمک هندی داخل نموده نیم‌گرم (ولرم) حقنه نمایند.

حقنه لیّنه دیگر

حمیّات حاره و امراض حاره را نافع است.
انجیر زرد خشک 10 دانه، اصل السوس نیم‌کوفته 2 درم، سه‌پستان 30 عدد، کشک جو کفی، گل بنفشه، گل نیلوفر از هریک کفی، بابونه کفی، جمله را در 3 من آب بجوشانند تا یک من بماند پس صاف نموده لعاب بذر قطونا 10 درم، شکر سرخ 20 درم، آبکامه رقیق، روغن بنفشه بادام از هریک 10 درم، بوره ارمنی 2 درم، نمک هندی سوده نیم درم اضافه نموده شکر را در آن حل کرده جمله را سه دفعه حقنه نمایند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 31

حقنه لیّنه

از حنین
نافع از برای حمیّات حارّه و سرسام و جمیع امراض حارّه و ملیّن طبع است.
عناب خراسانی، سه‌پستان، حسک نیم‌کوفته، گل بنفشه، جومقشر نیم کوفته، سبوس گندم، گل ختمی سفید، اکلیل الملک از هریک کفی انجیر زرد 5 عدد در سه رطل آب بجوشانند تا به یک رطل برسد صاف نموده شکر سرخ 5 درم، روغن کنجد، روغن بنفشه بادام از هریک 10 درم، آبکامه 10 درم اضافه نموده نیم‌گرم حقنه نمایند.

حقنه لیّنه

از محمد بن زکریای رازی
شکم را نرم کند و تب‌های گرم و سرسام و امراض حارّه را نافع است.
سبوس گندم، گل بنفشه، تخم خبازی، تخم ختمی سفید، جو مقشر نیم کوفته از هریک کفی در یک من آب بپزند تا ثلث آن بماند صاف نموده و روغن بنفشه 5 درم در آن داخل کرده حقنه کنند.

حقنه لیّنه دیگر

گرمی بدن را فرونشاند و طبع را نرم کند و تشنگی و سوزش دل را تسکین دهد.
ماء الشعیر، لعاب بذر قطونا از هریک 10 درم، روغن بادام، روغن کدو از هریک 5 درم، سفیده تخم‌مرغ حدود یک عدد. جمله را یک‌جا کرده برهم زنند برهم‌زدنی که نیکو مخلوط شود حقنه نمایند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 32

حقنه لینه

از سید محمد هاشم (قدس سره)
استعمال می‌شود در حمیّات حارّه و امراض حارّه طبع را نرم کند و صفرا براند.
عناب و آلوی سیاه از هریک 10 دانه، سه‌پستان 20 دانه، گل بنفشه، گل نیلوفر، عنب الثعلب، اصل السوس، تخم خیارین نیم‌کوفته، تخم کاسنی نیم کوفته از هریک 2 مثقال. مجموع را در یک من آب بجوشانند تا ثلث بماند صاف نموده آب برگ چغندر، لعاب بذر قطونا، ماء الشعیر از هریک 20 مثقال داخل کرده فلوس خیار شنبر، شیرخشت خراسانی، خمیر بنفشه از هریک 10 مثقال در آن حل کرده چنانچه عسل خیار شنبر تمام از فلوس جدا شود پس بپالایند. آبکامه، روغن گل سرخ، روغن کدو از هریک 10 مثقال روغن بادام شیرین یک مثقال، نمک طعام سوده یک مثقال داخل کرده چندان برهم زنند که یکسان شود به سه دفعه حقنه کنند.

حقنه ليّنه

در درمان امراض حارّه هنگامی که طبیعت محتبس باشد.
عناب و سه‌پستان از هریک 20 عدد، گل بنفشه چهار پنجم گرم، انجیر زرد خشک 10 عدد، گل ختمی سفید و سبوس گندم که هر دو را در کتان بسته باشند از هریک کفی، همه را در 258 مثقال آب بجوشانند تا به 86 مثقال برسد صاف کرده آب برگ چغندر 5/ 21 مثقال، روغن کنجد حدود یک مثقال، آبکامه رقیق نیم مثقال اضافه نموده برهم زنند تا نیکو مخلوط شود. نیم‌گرم به 3 دفعه تا چهار دفعه حقنه نمایند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 33

صفراوی و ذات الجنب و ذات الصدر و برسام و ذات الریه و خناق را نافع است.
گل بنفشه و گل نیلوفر از هرکدام سه پنجم گرم، تخم خبازی، تخم ختمی سفید از هریک کفی، جو مقشر نیم‌کوفته کفی، مجموع را در آب بپزند چنانکه مقرر است و بپالایند پس فلوس خیار شنبر، ترنجبین، شیرخشت خراسانی، شکر سفید از هریک 10 مثقال را در آن حل کنند باز بپالایند پس روغن بنفشه، لعاب بذر قطونا، لعاب حب سفرجل (میوه به) از هریک 10 مثقال، نمک طعام نوک قاشق چایخوری، داخل کرده حقنه نمایند.

حقنه ليّنه

از شیخ داوود مذکور در تذکرة الباب
نافع است برای از بین بردن شدت صفرا و دم چون بعد از فصد استعمال کرده شود و مؤکّد است استعمال آن اگر در آن حال حمّی و قبض طبیعت باشد.
جو مقشر نیم‌کوفته 2 کف، تخم کتان، عناب، سه‌پستان، انجیر زرد، نانخواه از هرکدام یک کف، برگ چغندر، قنطوریون دقیق از هریک قبضه‌ای، گل ختمی سفید 2 گرم بجوشانند و بپالایند، عسل مصفی، روغن کنجد از هرکدام 30 گرم، شکر 15 مثقال، بوره ارمنی دو پنجم گرم، روغن بنفشه، روغن نیلوفر از هرکدام یک گرم، حقنه کنند. می‌فرمایند نانخواه را در این هیچ دخلی نیست و اگر بجای نانخواه، اصل السوس باشد نیکوست.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 34

حقنه لیّنه

در امراض حاره استعمال می‌شود.
عناب، سه‌پستان، گل بنفشه، جو مقشر، گل ختمی سفید، سبوس گندم، حسک، اکلیل الملک، انجیر زرد در 3 صد مثقال آب بجوشانند تا ثلث آن بماند پس 40 مثقال آن را با شکر سرخ و روغن بادام شیرین حقنه نمایند. و اگر تبرید زیاد مطلوب باشد لعاب بذر قطونا و روغن کدو و آب لبلاب اضافه نمایند.

حقنه دیگر

از میر سید محمد مؤمن
اسهال صفرا می‌کند و گرانی که با تب و سدّه باشد رفع می‌کند و از مجربّات خود شمرده است.
تخم خیارین 2 مثقال، گل بنفشه 5 مثقال، گل نیلوفر 3 مثقال، جو مقشر کفی، عناب، سه‌پستان از هریک 20 دانه، عنب الثعلب 15 مثقال، پوست هلیله زرد 5 مثقال، مغز تخم کدو نیم‌کوفته 5 مثقال، در آب بجوشانند صاف نموده شیرخشت خراسانی 10 مثقال، در آن حل کرده روغن کدو 8 مثقال، لعاب بذر قطونا 10 مثقال اضافه نموده حقنه کنند.

حقنه ليّنه

در امراض حارّه بکار می‌رود.
عناب و سه‌پستان از هریک 20 دانه، گل بنفشه، تخم خبازی، اکلیل الملک از هریک 5/ 2 مثقال، عنب الثعلب، تخم قرطم از هرکدام 5 مثقال، گل نیلوفر 2 مثقال، جو مقشر 10 مثقال جوشانده و صاف کنند، فلوس خیار شنبر 5
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 35
مثقال، ترنجبین، شیرخشت خراسانی از هریک 10 مثقال در آن حل کرده بپالایند و روغن بادام شیرین 10 مثقال داخل نموده 2 بار به آن حقنه نمایند. و شرط آن است که هربار 50 مثقال و نهایت 60 مثقال باشد و کمتر از 50 مثقال در بزرگسالان جایز نیست. و اگر حرارت مفرط نباشد سناء مکی 4 مثقال، گل بابونه، خارخاسک از هریک 2 مثقال می‌توان اضافه نمود و کمی بوره ارمنی سوده روی دارو بپاشند.

حقنه الادهان (روغن‌ها)

اشاره

نافع برای برودت احشا خصوصا گرده و رحم و مثانه و آلات تناسل
روغن مغز بادام، روغن مغز کردگان، روغن مغز حب القرطم از هریک 15 مثقال، روغن گوسفند 12 مثقال و در نسخه دیگر بجای روغن گوسفند، روغن زیتون 5/ 7 مثقال داخل شده است. و گفته که برودت احشا اگر از اخلاط مرکبه باشد و کهنه شده باشد یا درد کمر با وی باشد باید که 5/ 7 مثقال زیت اضافه نمایند و اگر برودت از بلغم باشد روغن بادام تلخ داخل نمایند و در مجموع روغن‌ها آب به وزن روغن‌ها وارد کنند و بجوشانند تا نصف آب بماند و در قبل و دبر حقنه نمایند و اگر با برودت استرخا یا تشنجی در احشا باشد این حقنه را با آب مورد و روغن زیتون و روغن مرزنجوش و نمام و قنطوریون از هرکدام یک ملعقه دهن (روغن) بدستور ترتیب داده در دبر و قبل حقنه نمایند و گاه یک پنجم گرم قصب الذریره به ادویه فوق اضافه می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 36

حقنه الادهان

از صاحب ذخیره خوارزمشاهی
روغن مغز بادام تلخ و روغن مغز جوزماکول، روغن حبه الخضرا، روغن زیتون از هریک 5/ 7 مثقال، روغن گاو کمتر از 4 مثقال، با 45 مثقال ماء الشعیر بیامیزند و 3 بار با آن حقنه نمایند.

حقنه الادهان

نافع برای قولنج و برودت رحم و درد پشت و سرین و عرق النساء و اوجاع مفاصل.
بذر کتان، حلبه، قنطوریون دقیق، شبت خشک، مغز تخم بید انجیر نیم‌کوفته از هرکدام 5/ 7 مثقال، حسک، بابونه 12 مثقال، انجیر زرد 10 عدد، سبوس گندم، برگ سداب خشک 15 مثقال، شحم الحنظل، مقل ارزق، سکبینج، مغز بادام تلخ نیم‌کوفته از هریک یک گرم، عناب و سه‌پستان از هر یک 30 عدد برگ کلم و برگ چغندر از هریک یک بسته کوچک همه را در 602 مثقال آب خالص بپزند تا 172 مثقال بماند پس بپالایند و در 14 گرم از این آب تا 16 گرم 5/ 7 مثقال آبکامه و دو پنجم گرم بوره ارمنی و 5/ 7 مثقال عسل مصفی و 5/ 7 مثقال روغن زیتون یا روغن کنجد و کمتر از چهار مثقال روغن‌بان و یک پنجم گرم زهره گاو ترکیب کرده حقنه نمایند.

حقنه

مورد استفاده در حمیات حاده هرگاه طبیعت بند باشد و یبوست غالب باشد زیرا که مسکن و مطفی حرارت است و اسهال ملایم می‌کند و مورث حرارت نیست و سرسام صفراوی را نافع است.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 37
سبوس گندم در پارچه کتان بسته گل بنفشه، تخم ختمی و جو نیم‌کوفته از هریک کفی، عناب و سپستان از هریک 20 دانه، گل نیلوفر 8/ 0، روغن بنفشه، سناء مکی یک گرم، همه را در 336 گرم آب بجوشانند تا به 84 مثقال برسد صاف نموده و حل کنند، شکر 2 گرم در آن حل کنند و روغن بنفشه 2 گرم اضافه کرده و حقنه نمایند.

حقنه ممسک

اشاره

سحج و امعاء و اسهال بطن را نافع بود.

برنج فارسی 4 گرم، عدس مقشر 2 گرم، جو مقشر 3 گرم، گلنار فارسی یک گرم، در یک من آب بجوشانند تا مهرّا شود[5] صاف نموده بگیرند از آن 30 مثقال، صمغ عربی، طین قبرسی، اسفیداج، ارزیر شسته، اقاقیا، دم الاخوین، عصاره لحیه التیس، کاغذ خطائی سوخته از هرکدام یک پنجم گرم، زرده تخم‌مرغ بریان کرده 2 عدد. ادویه را کوفته و بیخته در روغن گل سرخ 5/ 8 مثقال و زرده تخم‌مرغ حل کنند و در هاون بمالند تا چون مرهم شود و در آب مطبوخ اول حل کرده استعمال نمایند نیم‌گرم و تا مقدور باشد باید صبر کنند و مایع حقنه را در شکم نگه‌دارند.

حقنه ممسک دیگر

زحیر و قروح و دبیله امعا و اسهال شکم را سود دهد.
کعک سوخته، زرنیخ سرخ، روستنج، زاج یمانی، مازوی سبز شسته از هر یک 30 گرم، اقاقیا، آرد بلوط، صمغ عربی، دم الاخوین از هریک 12 گرم.
ادویه
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 38
را جدا کوفته و بیخته وزن نموده درهم آمیزند و با آب مورد سرشته قرص‌ها ساخته و در سایه خشک کنند پس بگیرند برنج فارسی را با پیاله‌ای آب بجوشانند و بپالایند و حدود 30 گرم آب برنج و 5/ 7 گرم روغن گل سرخ درهم آمیزند و یک قرص را در آن حل کرده حقنه نمایند.

نیروی جنسی و حقنه

اشاره

حقنه‌های باهیه در تحکیم نیروی جنسی بسیار مؤثر و در کنار سایر داروها نقش مناسبی دارند. باید توجه داشت که در تحکیم نیروی جنسی تنها تقویت نیرو کافی نیست چرا که دستگاه‌های دخیل در نیروی جنسی الزاما نیاز به پاکسازی و باز سازی دارند بخصوص زمانی که در مصرف نیروی جنسی افراط به عمل آید. نقش اعضای رئیسه در نیروی جنسی مهم و این 4 عضو در این مورد باید هماهنگ شوند تا بزودی نیرو تحلیل نرود. اعضای رئیسه عبارتند از قلب، مغز، کبد و خود دستگاه تناسلی. کلیه‌ها در کنار اعضای رئیسه نقش اساسی دارند که اغلب از آن غفلت می‌شود. ازاین‌روست که به عنوان مثال مدرّات غذایی و داروهای ادرارآور مقوی کلیه همراه با داروهای باهیه تأثیری دوچندان در تقویت نیروی جنسی برجای می‌گذارند حال آنکه داروهای مشهور تقویت باه (نیروی جنسی) در جسمی که دچار امتلاء و غلظت خون و قدرت زیاد است اگرچه بطور موقت تأثیر می‌گذارد اما بزودی تحلیل می‌رود و شخص پس از مدتی از قوی‌ترین داروهای محرک نیروی جنسی نتیجه چندانی نمی‌گیرد. حقنه در تعدیل نیروهای زائد بدن و پاکسازی دستگاه‌های رئیسه و کلیه‌ها می‌تواند کمک شایانی داشته باشد. قبل از انجام هر حقنه باهیه حقنه با آب نمک را انجام دهند. آنگاه نسخه حقنه زیل را بکار بندند:

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 39

حقنه تقویت نیروی جنسی

زنجفیل، دارچین، جوزبوا، کاکوتی، آویشن، تخم پیاز، بالنگو، تخم کافشه، تخم شوید، تخم شلغم، بوره ارمنی، سنا، روغن کنجد، روغن زیتون، زهره گاو داروهای خشک را مساوی گرفته با هاون برقی نیم‌کوب کنند، هربار یک تا 2 قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند ربع استکان از هریک از روغن‌ها و نیم استکان زهره گاو و بوره ارمنی را به مقدار یک قاشق غذاخوری هربار با دارو مخلوط نمایند، تا 7 شب حقنه را تکرار کنند.

حقنه الباه

این حقنه ضعف گرده (کلیه) و سستی را نافع بود و باه را قوت بخشد.
حسک سبز، بیخ شاخ برگ چغندر، بیخ شاخ حلبه یک کفی، پیه بز نر، حرام مغز، خصیه گوسفند، ریزه کرده همه را در دیگ کنند و یک من شیر میش تازه دوشیده و یک من و نیم آب جوش بر آن کرده به آتش نرم بپزند تا نیک پخته گردد و صاف کرده و هر روز ناشتا نیم من آن را چند بار پشت سر هم حقنه کنند و چندان نگاه دارند که توانند و 3 روز متوالی با این حقنه کنند.

حصر

یعنی یبوست و قبض شکم چه با درد باشد و چه بی‌درد. کلمه یبوست در عوام بیشتر مصطلح است که منظور هر نوع یبوست و کار نکردن شکم است که البته در زبان عامه به علت عدم شناخت اعم از قولنج و غیرو می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 40

حقنه ضد یبوست

اشاره

مقدار زیادی بیخ ساقه گل ختمی حدود 2 مشت پر را با 4 لیوان آب بپزند تا 2 لیوان بماند. صاف کنند و دوباره با تخم کتان و حلبه (شنبلیله) و بومادران و گل ختمی از هرکدام یک قاشق غذاخوری و 7 عدد آلوی بخارا بجوشانند تا یک لیوان بماند، پس از صاف کردن با نصف استکان روغن کتان درآمیزند و حقنه کنند.

حقنه ضد یبوست

اگر حصر مزمن بوده و سابقه طولانی دارد هرچند روز مثلا هر هفته حدود 300 یا 400 گرم روغن بادام شیرین را علاوه بر حقنه فوق در روده راست (رکتوم) حقنه نمایند و داروهای ملین و مسهل با نظر طبیب تناول کنند و غذاها نیز به همین ترتیب باشد.

لزوم حقنه در اثر قلّت ترشح صفرا

به هر دلیلی ممکن است صفرایی که باید در روده ریخته شود تا شکم براه افتد مقداری حدود نیم استکان تا بیشتر زهره مرغ یا زهره گاو را در تهیه حقنه ملین سرد هنگام جوشیدن وارد کنند.

لزوم حقنه در اثر ضعف ناشی از حدت و تندی صفرا

ممکن است در اثر شیرینی بلغم یا دلایل دیگر حدّت و تندی صفرا از بین رفته باشد، در این صورت مقداری برگ کلم و عصاره چغندر و نمک سنگ و قند و ناچیزی خردل و میوه زیتون را باهم پخته و با بول طفل درهم آمیخته روی شعله ملایم بپزند و حقنه نمایند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 41

لزوم حقنه در اثر شدت حرارت معاء

شیره گل ختمی و بنفشه و نیلوفر را با چیزهایی مانند آلوی بخارا پخته و حقنه کنند.

حقنه در اثر وجع رحم و مثانه و یا فلغمونی

حقنه کنند با جوشانده گل ختمی و بنفشه و نیلوفر و برگ کلم و تخم کدو و برگ بید و پودنه که کمی غلیظ شده باشد.

لزوم حقنه در اثر استرخای عضله تنور البدن

با گل سوسن و برگ ریحان و اوشق (وشاء) و گل نیلوفر آبی و روغن بادام و زهره گاو حقنه کنند.

لزوم حقنه در اثر سردی امعا

به حقنه استرخای عضله تنور البدن عرق نعناع و مرزنجوش و بابونه و انیسون شیرین اضافه و حقنه کنند.

لزوم حقنه در اثر باد شدید در امعا

ابتدا به آب نمک ولرم یک تا سه بار حقنه کنند که حد اقل 10 دقیقه آب نمک خارج نشود آنگاه با ایارج فیقرا محلول در آب حقنه کنند. می‌توانند چربی مرغ را با پودینه، بادروج، انیسون شیرین با عرق نعناع بجوشانند و مقداری بوره ارمنی داخل کرده بعد از آب نمک حقنه کنند.

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 42

لزوم حقنه در اثر رطوبت شدید در امعا

ابتدا اقدام به حقنه آب نمک ولرم به یک تا 3 بار کنند سپس پس از تخلیه روده با این مواد که عبارتند از:
شحم الحنظل، قنطوریون باریک، نانخواه، انجدان، حلبه، سداب از هرکدام یک مشت و بوره ارمنی یک قاشق غذاخوری و زهره گاو نیم استکان و روغن بادام تلخ نصف استکان و عسل 2 قاشق غذاخوری، داروهای خشک را با 3 کیلو آب بجوشانند و نصف که شد داروهای دیگر را وارد کرده و یک جوش بدهند و طبق دستور حقنه کنند.

حقنه و فلج اعضا

حقنه مربوط به رطوبت شدید در امعا را اجرا کنند و یا این حقنه: شحم الحنظل، قنطوریون باریک، نانخواه، شبت، حلبه، سداب از هر کدام یک مشت، سکبینج، زهره گاو و بوره ارمنی از هرکدام 6 گرم و روغن بادام تلخ یک استکان. داروهای خشک را با نیم کیلو آب روی شعله ملایم بجوشانند تا نصف شود صاف کنند و بقیه مواد را در آن بریزند و یک جوش کوچک بدهند و حقنه کنند.

لزوم حقنه در اثر جوان و مرطوب بودن بیمار

علامت آن سستی و خواب‌آلودگی و تنبلی و بی‌حوصلگی است که اکثر با چاقی و افزایش چربی‌های داخل خون مانند تری گلیسیرید توأم می‌شود.
حقنه به ایارج فیقرا مفید است. ایارج فیقرا معجون تلخ مسهل را می‌گویند که در طب قدیم از نسخه‌های مشهوری است که کاربرد آن در بسیاری از بیماری‌های بلغمی و سکته و صرع و فلج و نسیان و رعشه و رماتیسم و حتی رفع غم و غصه و غیرو
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 43
به اثبات رسیده است. ترکیبات آن اگرچه به صورت‌های متفاوت آمده است اما اصل آن آلوا یا صبر زرد است. اجزاء آن به شرح زیر می‌باشد:
آلوا 35 گرم، دارچین، اسارون (برباله)، سنبل، دانه‌های بلسان، زعفران، چوبک‌های شاخه بلسان، دارچین ختانی، مصطکی از هرکدام 25 گرم.
داروها را باهم مخلوط و بصورت پودر نرم درآورده با عسل ممزوج کرده هنگام مصرف بصورت تناولی با آب گرم میل کنند. می‌توان پودر ایارج فیقرا را با آب مقل ارزق خمیر کرده و بصورت قرص درآورند و هنگام تناول با کمی عسل و آب گرم میل کنند. در اینجا از این دارو برای حقنه استفاده می‌کنند. لذا یک مثقال آن را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنند و یک قاشق مرباخوری عسل به آن اضافه کرده طبق دستور حقنه نمایند.

قولنج بیماری مشهوری است که عدم دقت در درمان آن می‌تواند باعث هلاکت بیمار گردد. قولنج مرضی است که در معای سفلی می‌افتد که مدفوع سخت ساکن می‌شود و درد و فشار شدید وارد می‌کند و قولون از کار می‌افتد، سقوط اشتها و نفخ و درد ساقین و تهوع و استفراغ از نشانه‌های اختصاصی قولنج است. قولنج ممکن است به امراضی چون وجع مفاصل، فلج، درد پشت، بواسیر، مالیخولیا، صرع و استسقا تبدیل گردد. بعضی از اطبا معتقد بودند که قولنج از شخصی به شخص دیگر سرایت می‌کند. قولنج در امعاء سفلی واقع می‌شود و اگر در معای اعلی باشد ایلاووس می‌گویند.

در حالت شدت و بحران با استفراغ متواتر و عرق سرد و درد شدید، سرد شدن سطح بیرونی اعضا و پریدگی رنگ، سکسکه و تشنج و پرش اعضا و درهم شدن

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 44

عقل و گشوده نشدن قولنج که هیچ از مقعد بیرون نمی‌آید همگی دلیل بر نزدیک شدن مرگ است.

گفته‌اند اگر به قدر باقلا برابر ابرو جوش یا برجستگی بزند بویژه اگر زخم شود 2 روز بیشتر زندگی ادامه نخواهد یافت. اگر در اول شروع بحران بیماری سبات بسیار باشد بیمار فوت خواهد شد اگرچه تنفس با اعتدال باشد اعتماد نتوان کرد یعنی مریض خواهد مرد.

از آن جهت که مبحثی مهم در طب ایرانی است با تبیین انواع آن نسخه‌های متعددی از اعلم علمای طب (رضوان اللّه تعالی علیه) در علاج آن بدست ما رسیده است.

با توجه به عوارض سوئی که می‌تواند بی‌توجهی و سهل‌انگاری در درمان بیماری‌های امعا به بار آورد و حتی منجر به سرطان امعاء شود در اینجا به ذکر موارد آن می‌پردازیم.

تفاوت علائم بالینی قولنج با بیماری‌های مشابه درد کلیه

تفاوت در آن است که درد کلیه از موضع خود تجاوز نکند ولی قدری میل به پشت دارد و به استفراغ تسکین یابد و قلت یا حبس بول و خروج ریگ در بول مشاهده می‌شود و احساس کند که در پهلو سوزن فرومی‌کنند خلاف وجع قولنج که ممتد و منبسط باشد گاهی به بالا و گاهی به جوانب و گاهی به خلف تا محاذی فقرات قطن و اکثر از اسفل راست برمی‌خیزد زیرا که ابتدای قولون از همین‌جاست و در این موضع درد شدت می‌گیرد حتی به غشی و عرق منجر می‌گردد و به اطلاق بطن تسکین می‌یابد.

تفاوت علائم درد قولنج با درد رحم

درد رحم به اسفل مایل است و بطرف عانه کشیده می‌شود و حبس حیض و غیرو گواه آن است. و درد قولنج اکثر بین خاصره و سره و عانه باشد.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 45

تفاوت علائم قولنج و درد کبد و معده و طحال و دیدان

از مواضع و دیگر اعراض آن ظاهر است و سقوط اشتها و قی و نفخ و درد ساقین از علامات خاصه قولنج است.

انواع قولنج در کل قولنج ذاتی و قولنج عرضی

اشاره

اگر این تقسیم‌بندی را در کل بپذیریم بنابراین در انتخاب نوع حقنه از نظر ترکیبات و زمان اجرای آن نیز دقت در تصمیم‌گیری نیاز می‌باشد. حال در قولنج ذاتی که بر فرض بلغم غلیظ سبب اصلی بیماری بوده است و اکثر علامات قولنج حاد نمایان شده است. براز بیرون نمی‌آید و اگر می‌آید به مقدار ناچیز است، در این حال از شدّت درد و سایر علامات مربوط به یک قولنج سخت، کبد بشدت گرم شده و رنگ ادرار سرخ می‌شود، شاید طبیب تصور کند که از حرارت است و دستور حقنه سرد بدهد. اینجاست که پزشک حاذق و با تجربه به سرخی رنگ بول اعتماد نمی‌کند و به دنبال سایر علامات می‌گردد و تا زمانی که گرمی ذاتی قولنج مشخص نشده دست به حقنه نمی‌زند بلکه با شیاف تلاش می‌کند بطن را بگشاید و مدفوع را بیرون بکشد.
حتی از مسهل و کماد و ضماد و آبزن نیز استفاده نمی‌کند، آنگاه اگر از شیاف کاری برنیامد از حقنه استفاده می‌کند آن هم پس از تشخیص اینکه قولنج گرم است یا سرد. !

حقنه قولنج سرد

اشاره

سداب، پودینه، کاهو، بومادران، اکلیل و ایارج فیقرا را مساوی گرفته با مقداری دنبه لطیف گوسفند را با آب بجوشانند و حقنه کنند.

حقنه قولنج سرد

چربی مرغ به مقدار 450 گرم با افسنتین به مقدار 25 گرم با آب بجوشانند تا آب نصف شود با زرده تخم‌مرغ خام مخلوط و حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 46

حقنه قولنج سرد

کمون، کتان، حلبه، قرطم هریک 25 گرم، سداب، سنا، بسفاویج هر یک 3 مثقال، ایرسا، گل خیری، خبازی هریک 20 گرم بادیان، تخم شبت هر کدام 10 گرم، انجیر 10 عدد، سه‌پستان و عناب هریک 30 عدد، برگ چغندر یک دسته، سبوس گندم یک مشت، در یک کاسه آب که روی آن را 2 بند انگشت آب بگیرد بجوشانند تا نصف شود صاف کنند و جند ربع مثقال، جاوشیر نیم مثقال نمک هندی 2 مثقال، شیر خشت یا ترنجبین 20 مثقال، روغن بادام نیم مثقال و روغن گاو 5/ 4 مثقال، آبکامه یک قاشق در آن آمیخته نیم گرم حقنه کنند.

حقنه در قولنج سرد

روغن گردو با خمر ابیض ممزوج کنند آن‌طور که روان باشد و حقنه کنند.

حقنه دیگر برای قولنج بلغمی و ریحی

نمک 5 مثقال، روغن گاو 7 مثقال، با آب سداب یا آب چغندر یا آب کلم بجوشانند و حقنه کنند.

حقنه مسهله لینه

انجیر 5 عدد، سبوس گندم و گل ختمی از هریک مشتی، در خریطه کرده بسته و برگ چغندر 10 عدد و حدود یک کیلو آب بجوشانند تا نصف شود صاف کنند و یک مثقال بوره ارمنی و حدود 7 تا 8 مثقال روغن کنجد با آن بیامیزند و حقنه کنند.

حقنه لینه دیگر

این نسخه مفتح قولنج خفیف است.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 47
عناب 20 عدد، سه‌پستان 40 عدد، انجیر 5 عدد، تخم ختمی، سبوس گندم هریک مشتی، حسک، شعیر، بابونه، بنفشه هریک 30 گرم جوشانده و صاف کنند و بوره ارمنی 5/ 1 گرم، شکر سرخ 5/ 7 گرم، روغن کنجد کمی بیشتر از 5/ 3 گرم افزوده و نیم گرم حقنه کنند.

حقنه دیگر برای قولنج بلغمی و درد پشت و بادهای غلیظ

حلبه، بزرک، بابونه، قنطوریون، حسک، گل ختمی هریک مشتی، سبوس، برگ چغندر، برگ کرنب، برگ سداب، برگ شبت هریک دسته‌ای، انجیر، سه‌پستان و عناب هرکدام 30 عدد، مقل و سکبینج و جاوشیر هریک 9 گرم، قرطم 60 گرم با دو برابر آب بجوشانند و صاف کرده نمک هندی 6 گرم، بوره ارمنی، شحم الحنظل و جند هرکدام 1 /5 گرم آبکامه و شکر سرخ هریک 60 گرم در آن بیامیزند و حقنه کنند.

حقنه لینه دیگر

که هنگام تب و یا بیماری برسام نیز می‌توان بکارش برد.
بوره ارمنی 3 گرم، روغن بنفشه 5/ 7 گرم، آب چغندر 225 مثقال، همه را درهم آمیخته حقنه کنند.

حقنه لینه دیگر

علاوه بر قولنج برسام و جمیع امراض دماغی را نافع است.
عناب، سه‌پستان، جو پوست‌کنده، گل بنفشه، سبوس گندم، گل ختمی، اکلیل هریک مشتی، انجیر 5 عدد، آب یک و نیم کیلو بجوشانند تا یک‌سوم بماند، صاف کنند و شکر سرخ و آبکامه از هریک 15 گرم، روغن
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 48
بنفشه بادام و روغن کنجد هریک 30 گرم را با آن درآمیزند و حقنه کنند.
اگر قوی‌تر می‌خواهند 21 گرم مغز فلوس به جوشانده اضافه کنند.

حقنه در قولنج گرم

اشاره

بابونه، حلبه، تخم کتان را با پیاله‌ای آب جوشانده مقداری ماء الشعیر و آب عنب الثعلب و مغز فلوس اضافه کرده حقنه کنند.

اگر درد همراه با حرارت شدید و خارش است.
عناب، سه‌پستان، به‌دانه هریک 20 دانه، تخم ختمی 9 گرم، در یک کاسه آب جوشانده، مقداری آب خیار، آب کدو، آب خبازی، لعاب اسفرزه و شیره جو هریک 45 گرم، روغن بنفشه یا روغن بادام 30 گرم اضافه کرده حقنه کنند.

اگر سبب ورم صفراوی امعا باشد سوزش و شدت عطش و قی مراری (استفراغ تلخ) و تلخی دهان و درد گزنده باشد.
شربت بزوری، شربت بنفشه، شربت گل سرخ غلیظ، آب تمر هندی، عرق بادیان، تخم ختمی، تخم خبازی، به‌دانه در آب جوشانده صاف کرده با 15 گرم روغن بنفشه حقنه کنند.

حقنه

اگر درد قولنج با ورم حار همراه است.
با شیر خر و مغز فلوس و روغن بادام حقنه کنند. اگر شیر دراز گوش در دسترس نبود با شیر بز و اگر نبود با شیر گاو حقنه را آماده کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 49

حقنه

اگر درد قولنج با تلخی دهان و عطش و نفخ همراه است.
آب جوجه مرغ پخته، بنفشه، آلوی بخارا، کاهو، سبوس از هرکدام 2 مثقال در یک کاسه آب بجوشانند تا نیمه شود صاف کرده، مغز فلوس سوده یک مثقال، شکر سرخ، شربت بنفشه هریک ربع استکان، سفیده تخم‌مرغ 2 عدد همه را درهم‌آمیزند و نیم‌گرم حقنه کنند.

حقنه کاسر النفخ

به سبب بادهای غلیظ در طبقات بالای معا و انتقال درد به نقاط دیگر و نیامدن آروغ و قراقر شکم و اگر دست بر شکم کشند درد زیاد شود و کمی بعد از آن تسکین یابد و محل ورم که از نفخ باشد از بین می‌رود.
سنا 5 مثقال، قنطوریون، بابونه، بادیان، شبت، تخم کرفس، سداب هرکدام 3 مثقال، تخم قرطم، عنب الثعلب، خبازی، گل خیری هریک 4 مثقال، عناب، سه‌پستان هریک بیست عدد، انجیر 10 عدد، آب دو کاسه بجوشانند و صاف کنند آنگاه شیرخشت 18 مثقال، مغز فلوس 10 مثقال، جاوشیر یک مثقال، جند نیم مثقال، روغن بادام یا زیتون 3 مثقال، روغن گاو 5 مثقال با آن درآمیخته حقنه کنند.

حقنه بادشکن

بابونه، سداب، قیصوم، مرزنجوش، تخم کرفس، بادیان، انجیر، نانخواه با یک کاسه آب و مقداری عسل جوشانده و نصف که ماند صاف کرده حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 50

حقنه مسخن

بابونه، اکلیل، برنجاسف، سداب، نانخواه، شونیز در یک کاسه آب جوشانده و نصف که شد صاف کنند و مقداری روغن زیتون و جند اضافه کرده حقنه کنند.

حقنه مسکن درد

سداب 5 مثقال، بذر البنج 2 مثقال، جند نیم مثقال، افیون ربع مثقال، روغن گاو 30 مثقال در یک کاسه آب بجوشانند تا نیمه شود صاف کنند و حقنه کنند.

تا اینجا حقنه‌های مربوط به انواع قولنج ذکر شد. بیشتر قولنج در غلبه سودا واقع می‌شود و معمولا مزاج‌های دموی از قولنج در امان می‌باشند.

صاحب اعتقال (لال)، کسی که قادر بر تکلم نباشد را با نیم لیوان روغن بادام و گلابی پخته و عسل ترکیبی که مانند لعاب می‌شود حقنه کنند.

حقنه ضد صفرا

اگر جوان باشد با مزاج صفراوی داغ، همراه با داروهای دیگر و تناولی‌های ضد صفرا از حقنه‌های بارد استفاده کند مانند:
روغن بنفشه و روغن نیلوفر و سفیده تخم‌مرغ و آلوی بخارای پخته و تمر هندی با لعاب شنبلیله درهم و نیم گرم حقنه کنند.
تا اینجا به تعدادی نسخه‌های حقنه اشاره نمودم. امیدوارم مورد استفاده پزشکان علاقمند به طب ایرانی و طب اسلامی قرار گیرد و بدین‌وسیله از آلام مردم دردمند بکاهند و بدانند که طب ما طبی است بسیار پرمایه و برتر و سرافراز و این باعث شود که کمتر به بیگانگان چشم بدوزند که شفا در دست ایرانیان مؤمن و پاکباز عرصه علم و دانش است. روش حقنه به تنهایی هم مفید است امّا در کنار سایر
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 51
روش‌های درمانی مانند مسهل‌ها، منضج‌ها، نقوعات، نطولات، عطوسات و سایر روش‌های بی‌بدیل طب ایرانی بی‌نظیر می‌باشد.

ایلاووس

نوعی قولنج است که در معای علیا واقع می‌شود و در زمان قدیم بسیار خطرناک به حساب می‌آمده است. درد در ناحیه بالای ناف اتفاق می‌افتد و آروغ به شدت بدبو می‌شود و حتی مدفوع با بوی بسیار بد از طریق دهان دفع می‌گردد و عرق با بوی بسیار تند و نامطبوع بیمار و اطرافیان را آزار می‌دهد. ایلاووس در واقع همان قولنج است که روده باریک و اثنی‌عشر و معده رخ دهد و چنانچه تأخیر در علاج افتد بسیار خطرناک و موجب مرگ بیمار می‌شود. حقنه در علاج این بیماری کمتر مؤثر واقع می‌شود و برآوردن به قی و استفراغ بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد اما هنگامی که درمان‌ها مؤثر واقع شود و ثقل و سنگینی ایلاووس واگذارد حقنه‌های مناسب لازم است تا به تدریج دفع از طریق طبیعی صورت پذیرد. در بیماری ایلاووس هم یبوست شدید است و دفع صورت نمی‌گیرد. فرمول نسخه‌های حقنه همان نسخه‌های مربوط به قولنج است که مذکور شد. خوشبختانه این بیماری در زمان ما کمتر اتفاق می‌افتد.

حال از گنجینه علوم پزشکی طب ایرانی بسراغ نسخه‌های قاتل انگل می‌رویم و از نبوغ ذاتی دانشمندان طب ایرانی اسلامی توشه‌ها برگیریم.

حقنه‌های مربوط به انگل‌ها

علاوه بر داروهای نوشیدنی ضد انگل و داروهای گذاشتنی بر روی ناف حقنه‌های ضد انگل بویژه برای انگل‌هایی که در قولون (روده بزرگ) جمع می‌شوند بسیار مؤثر است. در طب ایرانی هیچ انگلی نیست که داروی مناسب برای آن وجود نداشته باشد.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 52

حقنه انگل

اشاره

همراه با اسهال و درد و نفخ و گاه قولنج و خارش مقعد و زحیر و کرم‌های عریض و پهن و سرخ و سیاه.

قنطوریون، افسنتین، پونه، زهره گاو

نسخه‌های زیر برای انواع کرم‌ها قاتل‌اند مشروط بر آنکه همراه با داروهای جوشاندنی و روی ناف گذاشتنی و آش گشنیز که با قره‌قوروت یا سماق یا انار ترش و مانند آن ترش شده و گرم گرم میل شود و داروی مسهل عام ویژه انگل نیز تناول گردد. تاکنون تخلف نداشته و همه کرم‌ها را از میان برداشته است.

حقنه انگل

انزروت، افسنتین، سیاه‌دانه، درمنه ترکی، بومادران، شاه‌تره، آنغوزه، کلپوره هریک حدود 15 گرم. داروها را مخلوط و نیم‌کوب کنند، یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند و با نصف استکان روغن بادام تلخ و همان قدر زهره گاو ممزوج و هر شب تا 3 شب حقنه نمایند. برای اطمینان از عدم بازگشت انگل تا 7 روز ادامه می‌توان داد.

حقنه انگل

برگ هلو، برگ شفتالو، برگ گشنیز را با هاون برقی نیم‌کوب کنند، هر بار یک قاشق غذاخوری آن را با 3 لیوان آب بجوشانند تا 2 لیوان بماند صاف کنند و هر شب تا 3 شب حقنه کنند. اگر قوی‌تر می‌خواهند با زهره گاو بیامیزند و حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 53

حقنه انگل

عروسک پشت‌پرده، شاه‌تره، تخم گشنیز، کلپوره، زیره سیاه، زیره سبز، زنیان، برنگ کابلی، سداب. مانند نسخه قبل حقنه کنند.

حقنه انگل

وشاء (اوشق)، آنغوزه، انزروت، صبر زرد هریک مثقالی، با 3 لیوان عرق کلپوره یا عرق شاه تره یا گزنه بجوشانند تا به نیمه آید، صاف کنند با ربع استکان سرکه و ربع استکان روغن بادام تلخ بیامیزند و حد اقل تا 3 شب حقنه کنند.

حقنه انگل

پوست ساقه یا ریشه انار را با هاون برقی نیم‌کوب کرده یکی تا دو قاشق آن را با 3 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانند و صاف کرده حقنه کنند. قوی‌تر خواهند با روغن بادام تلخ و زهره گاو آمیخته و حقنه کنند.

حقنه انگل

بابونه، اکلیل الملک، درمنه ترکی، بومادران، برگ سداب، برگ شفتالو از هرکدام 15 گرم، برگ چغندر، روغن هسته شفتالو 30 گرم، زهره گاو و بوره ارمنی از هرکدام 7 گرم. داروهای خشک را نیم‌کوب کرده هر بار یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان آب بجوشانند تا نصف شود صاف کنند و روغن و زهره و بوره را در آن بیامیزند و 3 شب حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 54

حقنه انگل

حنظل، برگ مورد، شونیز، کندش، ترمس، تخم کتان، بذر البنج را مساوی گرفته نیم‌کوب کنند و با روغن گل سرخ مخلوط و یک لیوان جوشانده آن را حقنه کرده و مقداری از آن را روی ناف بمالند که شب تا صبح بماند.

حقنه انگل

هلیله کابلی، آمله مقشر، برنگ کابلی، تربد ابیض هر 20 گرم در یک کاسه آب بجوشانند تا نصف شود صاف کرده با کمی سرکه و روغن بادام تلخ یا روغن حنظل به میزان 3 قاشق غذاخوری هربار تا 3 شب حقنه کنند.

حقنه انگل

برای از بین بردن کرم‌های ریز سفید نخ مانند که اغلب در کودکان ایجاد خارش می‌کند حقنه به آب نمک و یا صبر زرد محلول در آب نیمگرم کافی است.
البته انواع دیگر داروهای حقنه براحتی کرم‌های سفید ریزه را از بین می‌برد.
داروهای ضد انگل در طب ایرانی بسیار متنوع و وسیع‌اند و لطفی که دارد این است که اگر انگلی هم در شکم بیمار وجود نداشته باشد مصرف این داروها نه تنها عوارض سوئی ندارد بلکه از آن جهت که پاکسازی می‌کند به نفع بیمار و پیشگیری کننده برای همه امراض است. این هم تفاوتی دیگر بین داروهای طبیعی و داروهای شیمیایی است.

بدانکه بیماری‌های مقعد اکثر از شدت تکاثف خون و یبوست و رسوبات اخلاط غیر طبیعی بوجود می‌آید و کبد برای آنکه اعضای مهم و رئیسه بدن همچون قلب و مغز و خود کبد آسیب نبیند مواد مسموم و غیر قابل تصفیه را به سمت اندام کم ارزش‌تر و سهل‌الوصول‌تر ارسال می‌کند که میسّرترین آن مقعد می‌باشد. بنابراین
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 55
دیدگاه بستن خون بواسیر صلاح نمی‌باشد بلکه باید به اصلاح علت پرداخت. اکثرا عمل جراحی باعث بیماری‌های خطرناک در بدن می‌گردد چرا که راه را بر خروج آلودگی‌ها می‌بندد لذا همواره علمای قدیم تذکر می‌دادند که خون بواسیر امان است از سرطان و مالیخولیا و جزام و نقرس و درد کلیه و بیماری‌های جلدی و ده‌ها بیماری خطرناک دیگر. ما حتی در تجویزات گیاهی نیز اجازه نمی‌دهیم خون بواسیر را بند آورند و از تجویز کرم‌ها و پمادهای آنتی هموروئید نیز قبل از درمان و اصلاح بواسیر خودداری می‌کنیم. در احادیث طب نبوی نیز بر این نکته تأکید شده است ولی متأسفانه یکی از گزینه‌های قریب به اکثر در تصمیمات برخی از پزشکان جراحی است که باید از این کار جلوگیری به عمل آید تا شاهد بیماری‌های خطرناکتری نباشیم.
علاج بیماری‌های مربوط به مقعد با درمان‌های طب ایرانی بسیار راحت و سریع الوصول است. حیرت‌آور است که این همه راه‌های سهل الوصول وجود داشته و در قرن اخیر توسط مردم و پزشکان کنار گذاشته شده است. در اینجا چون مبحث کتاب حقنه‌درمانی است اشاره می‌کنم که کاربرد حقنه در درمان بواسیر نسبت به داروهای خوردنی کمتر و محدود به چند نسخه است که به ذکر آن‌ها خواهم پرداخت. اما در بحث پیشگیری حقنه‌ها می‌توانند از ایجاد بواسیر جلوگیری به عمل آورند. در تحقیقات مفصلی که داشتم متوجه شدم برای پیشگیری از بواسیر و درمان آن راه‌های ساده زیادی وجود دارد، تنها کافی است به فکر آن باشیم. بعنوان مثال مصرف مداوم 5 عدد انجیر و ده عدد آلوی بخارا که شب خیس کرده صبح ناشتا میل شود یک پیشگیرنده و در مقام درمان یک درمان‌کننده است. همینطور هلو و زردآلو و آلوی بخارا از هرکدام 5 عدد شب در آب خیس شود و روز بعد تناول شود. باید که بر این کار مداومت شود. همین مواد از طریق حقنه پیشگیرنده و درمان‌کننده است. همین‌طور است مصرف جوشانده مسهل عام.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 56

مهمترین بیماری‌های مربوط به مقعد عبارتند از بواسیر و نواصیر و شقاق و خروج مقعد و استرخای مقعد و زخم‌های اطراف مقعد و حکه مقعد.

حقنه

برای بواسیر و شقاق و خارش مقعد که از گرمی باشد.
آلوبخارا و زردآلو و هلوی خشک شده را با آب بپزند و با احتیاط وسیله حقنه را بکار برند. چرب کردن سر آلت حقنه و دقت در استعمال آن لازم است که موجب زخم و الم بیشتر نشود. سر آلت حقنه را چرب کنند و طول آن را به اندازه حدود 3 بند انگشت در نظر بگیرند و هنگام فرو کردن مقعد را هم چرب نمایند. به اندازه حدود یک لیوان حقنه کنند. این نسخه تعداد و محدودیت ندارد و بستگی به شدت و ضعف بیماری دارد.

حقنه آب‌نمک ولرم و رقیق

آب‌نمک ولرم و رقیق برای پاک کردن روده راست (رکتوم) مفید و در کنار سایر درمان‌های بواسیر کمک‌کننده است بشرط آنکه با احتیاط صورت پذیرد و نمک به اندازه‌ای نباشد که باعث سوزش و ناراحتی گردد. بهترین زمان انجام آن پیش از انجام حقنه است که شامل آلوی بخارا و زردآلو و هلو می‌باشد.

حقنه

حقنه آب‌نمک در درمان استرخای مقعد تأثیر زیادی دارد. هر شب انجام دهند و پشت آن حقنه‌هایی که همراه با آلوها آماده می‌شود انجام دهد که ذکر شد.

حقنه خارش مقعد

برای علاج حکّه یعنی خارش و سوزش مقعد که می‌تواند مقدمه بواسیر باشد بسیار مفید است. لازم است صاحب حکه به تصفیه خون و اصلاح بدن بپردازد. نسخه حقنه مربوطه عبارت است از حقنه آب‌نمک ولرم و حقنه با آلوجات که قبلا ذکر شد.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 57

حقنه

نواصیر زخمی چرکین ما بین دو ورک بالای مقعد می‌باشد که گاه با درد شدید و حتی تب مشخص می‌شود. بعضی موارد مو و مواد اضافه دیگر در آن دیده می‌شود. ابتدا از حقنه آب‌نمک شروع می‌کنند پس از آن درصورتی‌که یبوست حاکم باشد حقنه آلوها را بکار برند و چنانچه برعکس حالت اسهال و رانش وجود دارد با حقنه ضد اسهال پس از حقنه آب‌نمک به درمان نواصیر کمک کنند. همزمان با حقنه ضماد گل ختمی، آویشن، تخم مرو، اسفرزه، تخم گشنیز را که بصورت پودر کاملا نرم درآورده با آب‌جوش خمیر کنند و روی محل نواصیر گذاشته هر 24 ساعت عوض کنند لازم است.

حقنه

نعناع، مرزنجوش، پونه یا آویشن، گلنار فارسی، روغن زیتون یا کنجد، بوره ارمنی و گل ارمنی، زهره گاو. داروهای خشک را نیم‌کوب کنند هربار حدود یک تا 2 قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا نیمه آید صاف کنند. نصف استکان روغن و نصف استکان زهره گاو را وارد کرده حقنه نمایند.

حقنه در امراض كليه

حقنه سوء مزاج کلیه

آب خیار، آب خرفه، آب عنب الثعلب، روغن گل سرخ حقنه کنند.

حقنه

کله میش، گندم، نخود، باقلا، لوبیا را پخته و صاف کرده، روغن قرطم، روغن حبه الخضراء، روغن کنجد، مغز ساق میش، مغز ساق گاو باهم بیامیزید نیمگرم حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 58

حقنه

مرق (آبگوشت) بچه کبوتر، روغن دنبه، پیه اطراف کلیه گوسفند حقنه سازند.

ریح کلیه

آنچه مدرّ و محلّل ماده باد بود و شدید التسخین نباشد نوشند و حقنه کنند. همان نوشیدنی را با روغن زیتون و زهره گاو بیامیزند و حقنه کنند.

درد کلیه

سبب آن یا سوء مزاج کلیه و یا باد یا ورم یا حصات یا قروح کلیه است.

حقنه

بیخ ختمی، اصل السوس، بیخ هلیون، بیخ طرفا هریک 12 گرم، بنفشه، برگ ختمی، حاشا هریک مشتی، کلیه گاو یک عدد همه را باهم جوشانده و صاف کرده در 180 گرم آن، روغن بنفشه و شکر هریک 90 گرم، روغن عقرب 12 گرم، روغن بهروزه 30 گرم، آمیخته حقنه کنند.

ورم کلیه

بهترین علاج ورم کلیه و پاکسازی خلطی که باعث ورم شده است استفاده از روش حقنه است. حقنه زودتر از داروهای تناولی داروها را به هدف می‌رساند بعلاوه نیروی داروی حقنه بادوام‌تر از داروی خوردنی است. با این وجود بهتر است داروی تناولی و حقنه هر دو باهم استفاده شود.
در معالجه ورم کلیه بهترین دارویی که می‌تواند حقنه شود خیار شنبر دارویی است، حتی اگر این دارو در حقنه و در داروی خوردنی هر دو به کار رود نتیجه بهتری خواهد داد. خیار شنبر دارویی بدون درد و بدون گزش ورم را می‌رساند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 59
بهتر است روغن حقنه‌ها روغن گل سرخ یا روغن کنجد یا روغن کاجیره و یا هر سه باهم باشد.
8 نسخه حقنه را برای ورم کلیه انتخاب کردیم که می‌توان هرکدام که در دسترس باشد مورد استفاده قرار داد، در آخر نیز به 2 نسخه از قانون بو علی سینا متذکر می‌شویم.

حقنه

طبیخ بابونه، اکلیل، شیح، شبت، سداب، اطراف کرنب، حلبه، حسک، انجیر را با روغن کنجد و بوره آمیخته حقنه کنند.

حقنه

طبیخ افتیمون، شربت بنفشه، مغز فلوس حقنه کنند.

حقنه

به‌دانه، حلبه صاف نموده، روغن بادام 2 اونس، عسل گلابی 30 گرم آمیخته حقنه کنند.

حقنه

طبیخ برگ نورسته ختمی، تمر هندی، بیخ شانه یک اونس، برگ ختمی، شعیر مقشر، نیلوفر هریک مشتی، آب یک و نیم لیتر بجوشانند تا یک لیتر بماند صاف کرده مغز فلوس، روغن گاو هرکدام 30 گرم آمیخته به چند بار حقنه کنند.

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 60

حقنه

کلیه گاو، بنفشه، کاهو، ختمی، بارهنگ، خرفه، بذر البنج جوشانده و صاف کرده و سفیده تخم‌مرغ و 30 گرم رب فلوس آمیخته بر برف سرد کرده حقنه کنند. و به شیر خر مبرّد حقنه نمایند.

حقنه

لعاب تخم ختمی، تخم کتان، حلبه، روغن مغز قرطم، آمیخته در امعا حقنه کنند.

حقنه

بیخ و برگ شانه، بیخ زنبق هرک 30 گرم، تخم کتان، حلبه هریک 15 گرم، آب نیم لیتر جوشانده، صاف کرده مغز فلوس 18 گرم آمیخته حقنه کنند.

حقنه

اگر مریض قوی باشد پس از خون گرفتن از باسلیق، روغن سداب، 30 گرم، روغن بادام 60 گرم، روغن بومادران 42 مثقال آمیخته حقنه کنند.

حقنه به نقل از قانون

ختمی، پنیرک، بذر کتان با چیزی از سردی‌بخش‌ها، روغن گل. همه باهم مایه حقنه شوند.

حقنه دیگر به نقل از قانون

قاووت جو، گل بنفشه، باقلی، گل ختمی، پنیرک، تخم کتان، شنبلیله، بابونه از هرکدام مساوی بگیرند و طبق دستور با روغن کنجد یا روغن کاجیره یا هر دو باهم مخلوط کرده مایه حقنه بسازند.

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 61

یبوست همراه با ناراحتی کلیه

چنانچه شکم بیمار قبض باشد بهترین راه استفاده از حقنه و شیاف برای پاکسازی روده بزرگ و رفع یبوست است. از حقنه‌های ملین که در سطور قبل آمده است استفاده کنند.

دمل و کیست کلیه

علاوه بر نشستن در آب گرم و استفاده از روغن‌های گرم مزاج و نرمی‌بخش بهتر است از حقنه‌های تند استفاده شود حتی خربق و سیماهنگ و سیر در آنها به کار رفته باشد.

حقنه در امراض مثانه

یکی از همسایگان نزدیک قولون (روده بزرگ)، کلیه‌ها هستند. تحوّلات مزاجی عارضی اعضاء برهم اثر می‌گذارند و باید از این رهگذر برای پیشگیری و درمان امعا استفاده نمود.

ورم و قرحه و باد مثانه

در اثر مواد خام ناپخته و گاه دبیله که غده یا کورکی چرکین است که گاه در مثانه به وجود می‌آید. حقنه در روده راست از طریق مقعد در درمان‌های مربوط به ورم مثانه و گشودن و رساندن دبیله مؤثر است.
قرحه یا زخم مثانه اکثر از خلط مراری تند و گرم و اکال (خورنده) است و یا شن‌ریزه که سطح داخلی مثانه را خراش دهد.
نشستن در جوشاندنی‌های ویژه کلیه و مثانه و ادرار در آن در کنار حقنه‌های کلیه و مثانه مکمل یکدیگر در درمان می‌باشند.

حقنه

آب‌نمک ولرم طبق دستور هر شب حقنه کنند. آنگاه پس از خروج آب‌نمک با نسخه زیل حقنه کنند.

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 62

بنفشه، نیلوفر، گل ختمی، تخم کتان، ماء الشعیر، روغن کنجد، روغن بابونه داروهای خشک را نیم‌کوب کرده هربار یک تا 2 قاشق غذاخوری را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند از روغن‌ها هرکدام یک‌سوم استکان و ماء الشعیر نیم استکان، همه را مخلوط و یک تا چند بار حقنه کنند.

این حقنه همراه با چکاندن دارو در احلیل 6] و نشستن در آب جوشانده برای ورم و قرحه بسیار مؤثر است.

حرقت و سوزش ادرار از گرمای کبد

غلبه صفرا و حرارت کبد که روی کلیه‌ها اثر گذاشته و نشانه آن سوزش همراه با رقیق شدن ادرار است. درمان آن علاوه بر مصرف مبرّدات و تصفیه کننده‌های کبد و داروهای مفتح مانند کاسنی و شربت بنفشه و اسفرزه و مانند آن که از سوی پزشک تنظیم می‌گردد، کمک گرفتن از روش حقنه است.

حقنه

نسخه‌ای که در سطور قبل در علاج درد همراه با حرارت شدید و خارش ذکر شد را تکرار می‌کنیم.
عناب، سپستان، به‌دانه هریک 20 دانه، تخم ختمی 9 گرم، در یک کاسه آب جوشانده آنگاه مقداری آب خیار، آب کدو، آب خبازی و لعاب اسفرزه و شیره جو هریک 45 گرم، روغن بنفشه یا روغن بادام 30 گرم اضافه کرده حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 63

عفونت و جرب مثانه

دستور همان حقنه‌های مربوط به ورم و قرحه است. که به سرعت با داروهای گیاهی ویژه عفونت مثانه تناولی و آبزن (شستشو و نشستن در جوشانده‌های ضد عفونت مثانه) و حقنه‌های مذکور علاج می‌گردد.

درد مثانه

اکثرا از سوء مزاج گرم و حار و خوردن گرمی‌های زیاد بوجود می‌آید. علاوه بر همه تمهیدات داروئی برای به تعدیل کشاندن سوء مزاج حارّ مثانه به نسخه حقنه زیر توجه فرمائید:

حقنه

آب کدو، آب گشنیز تازه، عرق کاسني، شربت سکنجبین، روغن نیلوفر، روغن بنفشه، روغن کدو. همه را درهم آمیخته هر شب حقنه کنند.

درد مثانه

در اثر باد سرد در فصول سرد و وزیدن باد شمالی بوجود می‌آید در این صورت می‌تواند به عفونت و قرحه و باد مثانه در اثر سهل‌انگاری و عدم رسیدگی به موقع تبدیل گردد. همراه با سایر روش‌های درمانی از حقنه استفاده کنند.

حقنه

آب‌نمک ولرم و رقیق هر شب حقنه کنند و پشت آن نسخه زیر را انجام دهند:
عرق نعناع، عرق مرزنجوش، عرق آویشن، روغن بنفشه، روغن اسقیل، انیسون شیرین، کاکوتی، پونه، مرزنجوش. داروهای خشک را با آسیاب برقی نیم‌کوب کنند هربار یکی دو قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند. از عرقیات ربع استکان از هرکدام و از روغن‌ها هرکدام یک سوم استکان همه را باهم آمیخته به دو سه بار هر شب حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 64

حقنه و سنگ کلیه و مثانه

در کنار سایر داروهای گیاهی سنگ‌شکن، حقنه مددکار درمان است و از سویی درد را کاهش داده و امعا را نرم می‌کند تا بهتر بتواند درد ناشی از عبور سنگریزه‌ها را تحمل کند.
گزنه، تخم کافشه، تخم تره، تخم ختمی، حجر الیهود، صمغ عربی، عروسک پشت‌پرده، تخم کرفس، زهره گاو، سرکه، روغن زیتون، روغن کنجد.
داروهای خشک را با هاون برقی نیم‌کوب کنند، هربار 2 قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند، صاف کنند از روغن‌ها هرکدام هربار ربع استکان و سرکه یک‌سوم استکان هربار اضافه و همه را درهم بیامیزند و 2 تا 3 بار حقنه کنند.[7]

مجموعه پیک شفا ؛ج5 ؛ ص64

حقنه

آب کدو، آب گشنیز تازه، عرق کاسنی، شربت سکنجبین، روغن نیلوفر، روغن بنفشه، روغن کدو. همه را درهم‌آمیخته هر شب حقنه کنند.

همراه با داروهای تقویت‌کننده عصب چهاربند روی خط باسن و تقویت عضله مثانه که اکثرا در اثر سرما و رطوبت قوت امساک خود را از دست می‌دهد و تناول کردن هر روز به مقداری سیاه‌دانه همراه با صبحانه و نیز خوردن مقویات قوه امساک مانند سعد کوفی و جوز هندی و عسلاب و غیرو حقنه گرم نمایند. آب نمک ولرم و رقیق هر شب حقنه کنند و پشت آن نسخه زیل را که در سطور قبل نیز آمده انجام دهند:

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 65

عرق نعناع، عرق مرزنجوش، عرق آویشن، روغن بنفشه، روغن اسقیل، انیسون شیرین، کاکوتی، پونه، مرزنجوش. داروهای خشک را با آسیاب برقی نیم‌کوب کنند هربار یکی دو قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند. از عرقیات ربع استکان از هرکدام و از روغن‌ها هرکدام یک سوم استکان همه را باهم آمیخته به دو سه بار هر شب حقنه کنند.

حقنه

علاوه بر علاج شب‌ادراری کودکان، زود انزالی هنگام مقاربت را در بزرگسالان کاهش می‌دهد.
سعد کوفی، قرنفل، سیاه‌دانه، جوزبوا، برگ مورد، اسفند، روغن نعناع، روغن سیاه‌دانه، روغن ریحان. داروهای خشک را مساوی بگیرند و باهم مخلوط و با هاون برقی آسیاب کنند. هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند و از روغن‌ها هرکدام ربع استکان همه را با هم درآمیزند و هر شب یک تا دوبار حقنه کنند.

حقنه و انزال سریع

بیماری زودانزالی که مبتلا به بسیاری از آقایان می‌باشد و اکثرا از مطرح کردن آن خودداری می‌کنند در کشورهای شرقی بویژه کشورهای متعهد به مسائل شرعی شیوع فراوان دارد و علت آن شرم بی‌مورد و بی‌جاست و همینطور عادت‌های مضر به استمناء در مردان قبل از ازدواج می‌باشد. علاوه بر داروهای تناولی و ضماد و روغن‌های مالشی و آگاهی علمی از روابط جنسی، حقنه‌درمانی نیز می‌تواند کمک مؤثری در علاج این مشکل فردی و اجتماعی باشد.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 66

حقنه

قرنفل، اسفند، کندر، سعد کوفی، عدس بوداده، سیاه‌دانه از هرکدام یک مثقال، روغن مورد، روغن مورچه‌سواره، مغز ساق گاو، کافور.
داروهای خشک را باهم مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کنند هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 3 لیوان آب بجوشانند تا یک و نیم لیوان بماند صاف کنند و با ربع لیوان از هریک از روغن‌ها و 25 گرم مغز ساق گاو بیامیزند و دوباره بجوشانند تا به یک لیوان برسد، صاف کنند و برای هربار نصف گرم کافور اضافه کنند و حقنه کنند. تا آنجا که می‌توانند صبر کنند سپس برای اجابت مزاج بروند.

حقنه دیگر

روغن سیاه‌دانه که از خود سیاه‌دانه گرفته شده باشد، روغن نمل، روغن مورد، روغن تاتوره، عاقرقرحا، سعد کوفی، میخک (قرنفل)، شوید خشک، کافور یا افیون. داروهای خشک را مساوی گرفته باهم مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کنند، هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند، صاف کنند، از روغن‌ها هریک ربع لیوان با آن درآمیزند و هربار نصف گرم کافور یا نصف گرم افیون اضافه کرده حقنه کنند و تا آنجا که می‌توانند از تخلیه و اجابت مزاج خودداری نمایند.
همانطور که قبلا نیز اشاره شد حقنه‌ها را در کنار سایر روش‌ها انجام دهند تا نتیجه تام و کامل عاید گردد. علاج در درازمدت حد اقل 6 ماه مصرف داروهای تناولی همراه با یک شب در میان حقنه‌درمانی است و درمان‌های موقت یکی دو ساعت قبل از نزدیکی است که داروهای تناولی و حقنه توأمان انجام می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 67

حقنه و بیخوابی

تخم خشخاش بوداده 25 گرم، تخم کاهو 20 گرم، برگ کاهو، کدوی خام هریک 150 گرم، آلوی بخارا 7 عدد، روغن خشخاش هربار نصف استکان. داروهای خشک را نیم‌کوب کرده با 7 عدد آلوی بخارا و کدو و کاهوی خرد شده با یک کیلو آب بجوشانند تا نصف آن بخار شود صاف کنند و هر شب یک تا 5/ 1 لیوان آن را حقنه کنند.

طرز تهیه روغن خشخاش

روغن کنجد یک کیلو، تخم خشخاش بوداده سوده 25 گرم، عرق بهار نارنج، عرق طارونه از هرکدام یک شیشه. تخم خشخاش را در ماهی تابه بو بدهند تا قهوه‌ای رنگ شود پودر کنند. عرقیات را با روغن کنجد به آن اضافه کنند و روی شعله ملایم بجوشانند تا عرق بخار شود و روغن بماند، صاف کنند.

همزمان کف دست‌ها و پاها را با روغن خشخاش چرب کنند.

حقنه دیگر

جوزماثل، خربق سیاه هریک مثقالی، پوست خشخاش، بذر البنج و تخم کاهو هریک نیم مثقال، روغن کدو 75 گرم. داروهای خشک را با یک کیلو آب بجوشانید تا نیم کیلو بماند، صاف کنید سپس با ربع کیلو روغن کنجد مخلوط و نیم‌گرم (ولرم) حقنه کنید.

حقنه و بیماری‌های گوش

اگر غلبه دم باشد خونگیری با زالو یا حجامت انجام دهند، داروهای علاج بیماری‌های گوش و حقنه ضد صفرا انجام دهند و اگر صفرا یا سودا یا بلغم حاکم

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 68

است همراه داروها با نسخه زیر حقنه کنند که در حقنه‌های مربوط به قولنج هم مذکور شده بود:

حقنه ضد صفرا

این نسخه برای غلبه دم و هم برای غلبه صفرا بکار برند.
عناب، سه‌پستان، به‌دانه هریک 20 دانه، تخم ختمی 9 گرم، در یک کاسه آب جوشانده آنگاه مقداری آب خیار، آب کدو، آب خبازی و لعاب اسفرزه و شیره جو هریک 45 گرم، روغن بنفشه یا روغن بادام 30 گرم اضافه کرده حقنه کنند.

حقنه ضد سودا

بابونه، اکلیل، برنجاسف، سداب، نانخواه، شونیز از هرکدام مساوی بگیرند و نیم‌کوب کنند 2 قاشق غذاخوری را در 4 لیوان آب بجوشانند تا 5/ 1 لیوان بماند صاف کنند، نصف استکان روغن زیتون اضافه کرده حقنه کنند.

حقنه ضد بلغم

بادشکن و زداینده خلط لزج روده‌ها و بیماری کولیت نیز می‌باشد.
بابونه، سداب، قیصوم، مرزنجوش، تخم کرفس، بادیان، نانخواه از هرکدام 25 گرم تهیه کنند، انجیر هربار 3 عدد در دارو بجوشانند. مخلوط و نیم‌کوب کنند، هربار 2 قاشق غذاخوری آن را با 4 لیوان آب بجوشانند تا 5/ 1 لیوان بماند، صاف کنند و مقداری حدود یک قاشق غذاخوری عسل در آن حل کرده حقنه کنند.

حقنه و بیماری آسم

آویشن، گل ختمی، سنبل الطیب، قدومه، تخم بالنگو، تخم شربتی، تخم مرو، بنفشه، زوفا از هرکدام 25 گرم، روغن کنجد، روغن زیتون، روغن
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 69
کدو از هرکدام 10 مثقال، آلوی بخارا، زردآلوی خشک، هلوی خشک از هرکدام 3 عدد. داروهای خشک را با هاون برقی نیم‌کوب کنند با عرقیات بجوشانند تا نصف شود، صاف کنند روغن‌ها و سایر مواد را با آن بیامیزید و دوباره بجوشانند تا نصف شود، هر شب 5/ 1 لیوان آن را حقنه کنند و سایر درمان‌های آسم که عبارت از داروهای جوشاندنی و حجامت و زالودرمانی توأم با رژیم غذایی.

حقنه و دردهای مفاصل، آرتروز، رماتیسم، سیاتیک

هلیله کابلی، بلیله، سورنجان، تخم کرفس، افسنتین، قدومه، تخم خشخاش، مرزنجوش، گل سرخ، برگ سنا، روغن ریحان، روغن حنظل، روغن مغز قلم گاو، روغن کوهان شتر از کدام مساوی مخلوط کنند. هر شب یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا نصف شود، صاف کنند و نصف لیوان از مجموعه روغن‌ها را با یک مثقال بوره ارمنی و نصف استکان زهره گاو اضافه کرده حقنه نمایند.

اسید اوریک و اضافات خلط غیر طبیعی صفرا را زایل می‌کند.
کاکل ذرت، تخم کافشه، شنبلیله، گل سرخ، برگ سنا، حنظل، تاجریزی، هل از هرکدام مساوی بگیرند، با هاون برقی نیم‌کوب کنند، یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب و چند برگ تازه کاهو بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند، نصف استکان روغن زیتون و نصف استکان روغن کدو با یک مثقال بوره ارمنی اضافه کرده حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 70

حقنه دیگر

خولنجان، مقل ارزق، حنا، بادیان، مرزنجوش از هریک مساوی بگیرند نیم‌کوب کرده هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان گلاب بجوشانند تا یک لیوان بماند، صاف کنند نصف استکان عرق کاکوتی و نصف استکان آب‌غوره و یک مثقال بوره ارمنی اضافه کرده هر شب یکی دوبار حقنه کنند.

حقنه و ام. اس

مقل ارزق، خولنجان، فلفل دراز (دار فلفل)، دارچین، سورنجان، اسطوخودوس از هرکدام مساوی بگیرند با هاون برقی نیم‌کوب کنند، یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان عرق کاکوتی بجوشانند تا یک لیوان بماند. صاف کنند روغن کرچک 25 گرم، روغن بادام تلخ 25 گرم، مغز قلم گاو 25 گرم، عرق بومادران، عرق نعناع، عرق بهارنارنج از هرکدام یک شیشه. عرقیات را با روغن‌ها و مغز قلم گاو بجوشانند تا یک شیشه بماند، آن را با یک لیوان جوشانده باهم بیامیزند و یک جوش کوچک بدهند هربار 5/ 1 لیوان آن را با یک مثقال بوره ارمنی مخلوط و حقنه کنند.
هر شب به یک الی 2 بار حقنه کنند و تا می‌تواند از تخلیه خودداری کند و بقیه داروها را برای شب‌های دیگر به همان ترتیب استفاده کنند.

برای هر نوع سرماخوردگی مفید است.
اوکالیپتوس، تخم گشنیز، مرزنجوش، آویشن، پونه، گل ختمی از هرکدام مساوی بگیرند هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 71
یک لیوان بماند صاف کنند یک استکان آب گشنیز تازه را با آن بیامیزند و حقنه کنند. در کنار آن سایر داروهای تخلیه و تعدیل صفرا و حجامت را فراموش نکنند.

حقنه و اگزما و التهابات سوداوی پوست

بسفاویج، اسطوخودوس، صبر زرد، برگ سنا، گل سرخ، حنا، از هرکدام مساوی بگیرند و مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کرده یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند با آب برگ کاهو و آب گشنیز تازه و آب برگ کاسنی یا عرق کاسنی از هرکدام یک لیوان بیامیزند و حقنه کنند.

حقنه و کهیر و التهابات صفراوی پوست

بنفشه، گل ختمی، بارهنگ، تخم گشنیز، ریشه کاسنی، تخم کاسنی، سدر، حنا از هرکدام 25 گرم باهم مخلوط و با هاون برقی آسیاب کنند هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند با یک لیوان از مجموع عرق کاسنی، عرق بیدمشک، عرق بید و آب گشنیز تازه مخلوط و حقنه کنند.

حقنه و بیماری استسقا

صبر زرد، حنظل، سداب، نیلوفر، گل ختمی، سکبینج، سقمونیا، روغن کرچک، روغن زیتون، روغن بادام تلخ و زهره گاو. اجزاء خشک را باهم مخلوط و نیم‌کوب کنند هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند، نیم استکان از مجموع روغن‌ها یا از هرکدام که در

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 72

دسترس بود با همان مقدار زهره گاو مخلوط کنند و حقنه کنند. این حقنه علاج مناسبی برای کبد چرب نیز هست.

نسخه‌های دیگر مربوط به علاج استسقاء کبدی (سرطان کبد) در کتاب مستقلی از مجموعه پیک شفا تألیف همین مؤلف مکتوب است.

این نسخه برای غلبه دم و هم برای غلبه صفرا و خون هم بکار برند و در صفحات قبل نیز آمده است.
عناب، سپستان، به‌دانه هریک 20 دانه، تخم ختمی 9 گرم، در یک کاسه آب جوشانده آنگاه مقداری آب خیار، آب کدو، آب خبازی و لعاب اسفرزه و شیره جو هریک 45 گرم، روغن بنفشه یا روغن بادام 30 گرم اضافه کرده حقنه کنند.

حقنه و سردردهای مختلف از جمله میگرن یا شقیقه، سکته، فلج، رعشه (پارکینسون)، آلزایمر، صرع و همه بیماری‌های سرد دماغی و قولنج بلغمی

این حقنه ضعف، سستی و خستگی را زایل می‌کند و برای لکنت زبان نیز مفید است.
شحم الحنظل، قنطوریون دقیق، نانخواه، شبت، حلبه، سداب از هرکدام یک مشت، سکبینج، بوره ارمنی و زهره گاو از هرکدام 6 گرم، روغن بادام تلخ 7 /5 گرم، عسل 7 /5 گرم. مجموع را در 84 مثقال آب بپزند تا به نیمه آید، صاف کنند و روغن بادام و سکبینج و عسل را با زهره گاو درهم بیامیزند و حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 73

حقنه دیگر با همان خواص

شحم الحنظل، قنطوریون باریک، نانخواه، شبت، انجدان، حلبه، سداب از هرکدام یک مشت، سکبینج و بوره ارمنی و زهره گاو از هرکدام دو پنجم درم، روغن بادام تلخ و عسل از هرکدام 2 گرم همه را در یک من آب بجوشانند و صاف کنند و بوره و زهره را در آن حل نمایند.

حقنه و هپاتیت و سنگ کیسه صفرا

حقنه ویژه کهیر را بکار برند با اضافه کردن چند مورد که به شرح زیر است.
بنفشه، گل ختمی، بارهنگ، تخم گشنیز، ریشه کاسنی، تخم کاسنی، سدر، حنا از هرکدام 25 گرم باهم مخلوط و با هاون برقی آسیاب کنند، هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند با یک لیوان از مجموع عرق کاسنی، عرق بیدمشک، عرق بید و آب گشنیز تازه، زهره گاو یک چهارم استکان و سرکه هربار 2 قاشق غذاخوری و بوره ارمنی یک مثقال مخلوط و حقنه کنند. تکرار آن هر شب یا یک شب در میان همراه با داروهای دیگر ضد هپاتیت منجر به پاکسازی ویروس هپاتیت از خون خواهد شد. این حقنه نیز کبد چرب را از بین می‌برد.

حقنه و سرطان‌ها

حقنه‌ها در بیماران سرطانی به مناسبت غلبه خلط مورد استفاده قرار می‌گیرد لذا با توجه به مزاج‌های مختلف بیماران مبتلا به سرطان هر نوع خلطی که حاکم است شناسایی و از میان حقنه‌هایی که در کتاب‌های علاج سرطان مربوط به هر خلطی نوشتیم انتخاب و بکار برند. حقنه‌ها در درمان سرطان کبد و روده‌ها ویژگی دارند اما برای سایر سرطان‌ها نیز مفید می‌باشند.

مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 74

حقنه و قند، چربی خون و کبد چرب

تمامی حقنه‌های ضد صفرا و ضد سودا و اسید اوریک که در علاج قولنج و هپاتیت و کهیر و اگزما ذکر شد، چربی و قند خون و اسید اوریک اضافی را از بین برد و همراه با داروهای تناولی ریشه این بیماری‌ها را خشک می‌کنند. یکی از اثرات بسیار عالی در حقنه‌های پاک‌کننده درمان کبد چرب است که در مقایسه با داروهای شیمیایی ضد کبد چرب رجحان واضحی داشته و به بهترین وجه و در زمانی کوتاه‌تر و بدون عوارض منفی این بیماری را درمان کرده و اثرات بسیار خوبی نیز برای دیگر اعضا در بر دارد. این بیماری مقدمه استسقاء کبدی است.

حقنه و بیماری‌های زنان

تاکنون در مورد حقنه‌های مشترک بین زنان و مردان نوشتیم اکنون به حقنه‌های ویژه زنان که اکثرا از راه فرج استعمال می‌شود توجه فرمائید.

حقنه و عفونت رحم و چسبندگی ضمائم رحم

اشاره

اکثر نسخه‌های مذکور علاوه بر رفع عفونت‌ها و قطع ترشحات سفید و زرد که گاهی با بویایی زیاد همراه است، چسبندگی‌های ضمائم رحم را نیز از بین می‌برد.
تخم گشنیز 150 گرم، پوست انار 100 گرم، سماق نکوبیده 50 گرم، آویشن 50 گرم. داروها را باهم مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کنند هر شب یا هر 24 ساعت یک‌بار بدستور زیر حقنه کنند:
اگر باکره باشد هربار یک مشت دارو را با 2- 3 لیتر آب بجوشانند تا چند دقیقه بجوشد صاف کرده یا صاف ناکرده نیم ساعت درحالی‌که آب گرم است در آن بنشیند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 75
اگر باکره نیست، داروها را مخلوط و نیم‌کوب کند، هر شب یا هر 24 ساعت یکبار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشاند تا یک لیوان بماند صاف کند و با آلت حقنه دارو را از فرج وارد کنند و تا 15 دقیقه تخلیه نکند.

کیفیت آلت حقنه در سطور ابتدائی کتاب توضیح داده شد، معهذا چنانچه آلت تنقیه در دسترس نبود می‌توانند یک سرنگ50 CC از داروخانه تهیه کرده و سوزن فلزی آن را دور بیاندازند و بجای آن بطول 3 بند انگشت شیلنگ شفاف باریک که معمولا برای تجهیز آکواریوم بکار می‌رود نصب کنند. هنگام حقنه سر شیلنگ و دهانه واژن را چرب کنند و به یکی از این دو حالت قرار گرفته حقنه کنند و 15 دقیقه صبر کنند آنگاه تخلیه کنند. اول آنکه دراز بکشند و دو بالش نرم زیر باسن گذاشته، زانوها را تا کنند و حقنه کنند، دوم آنکه به حالت سجده قرار گرفته و زیر سینه‌ها دو بالش نرم قرار دهند و حقنه کنند.

حقنه ضد عفونت دیگر

نعناع 50 گرم، مازو 50 گرم، آویشن 50 گرم، مرزنجوش 25 گرم، گل ختمی 25 گرم، چای کوهی 25 گرم. داروها را باهم مخلوط و نیم‌کوب کنند هر شب یک‌بار حقنه کنند.

حقنه ضد عفونت دیگر

مازو، گلنار فارسی، پوست گردو، خارخاسک، چای کوهی از هر کدام 25 گرم. مانند دستور قبل انجام دهند.

حقنه ضد عفونت دیگر

برگ سرو، برگ سوزنی کاج، برگ بید از هرکدام 50 گرم، تخم گشنیز 150 گرم، آویشن 50 گرم. داروها را مخلوط و طبق دستور قبل حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 76

حقنه دیگر

برگ خرزهره، برگ سرو، برگ بید، برگ کاج از هرکدام 50 گرم، خارخاسک، نعناع، مازو.

حقنه ضد خونریزی

که علاوه بر رفع عفونت برای لکه‌بینی و جلوگیری از خون‌ریزی زیاد هنگام پریود و درمان ورم رحم و میوم و فیبروم چسبندگی ضمائم رحم علاج‌کننده است.
مازو، پوست پسته، نعناع، برگ سرو، سماق نکوبیده، بارهنگ، بوره ارمنی، گل ارمنی، شب یمانی (زاج سفید)، برگ مورد از هرکدام 25 گرم، عدس بوداده 50 گرم. داروها را باهم مخلوط و با هاون برقی آسیاب کنند تا نیم‌کوب شود هربار یک تا 2 قاشق غذاخوری آن را بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند و طبق دستور در رحم حقنه کنند. اگر باکره است یکی دو مشت در یک تشت آب بجوشانند و نیم ساعت در آن بنشینند.

حقنه دیگر

بذر البنج، شب یمانی، افیون. از هرکدام مساوی بگیرند، هربار یک مثقال در 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند صاف کنند و طبق دستور حقنه کنند. این نسخه بصورت شیاف نیز انجام می‌شود.
همزمان با اجرای حقنه‌های ضد خونریزی زیره سبز را بو بدهند تا قهوه‌ای رنگ شود سپس با آب برنج پخته مخلوط و میل کنند و هر روزه این دستورات را تکرار نمایند تا به نتیجه برسند. خوردن هر روز 3 بار هربار یک قاشق غذاخوری پودر عدس بوداده که با شکر بصورت پودر شده باشد بغایت برای کنترل خونریزی زیاد پریود مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 77

حقنه‌های قاتل جنین

اشاره

مرّمکی، آنغوزه، برگ سرو کوهی، خربق سیاه، اشنان فارسی از هر کدام مساوی بگیرند، مخلوط و نیم‌کوب کنند و هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند. صاف کنند و با ربع استکان زهره گاو با هم بیامیزند و هر شب حقنه را از راه رحم تکرار کنند.

حقنه قاتل دیگر

اشنان، روغن حنظل، زهره گاو.
2 مثقال اشنان را با 3 لیوان آب بجوشانند تا 5/ 1 لیوان بماند، صاف کنند با نصف لیوان زهره گاو و روغن حنظل بیامیزند و در رحم حقنه کنند.

حقنه قاتل دیگر

اشنان، قطران، شحم الحنظل، اوشق، خربق سیاه، مویزج، نوشادور، زراوند، تخم مازریون، قثاء الحمار، روغن بید انجیر، جاوشیر، سکبینج، مرّ صاف، به مقدار مساوی تهیه و با هاون برقی نیم‌کوب کنند و هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند با نصف لیوان روغن بید انجیر مخلوط و در رحم حقنه کنند.

حقنه قاتل دیگر

مرّ صاف، تخم انجره، زهره گاو. داروها را مخلوط و بکوبند و هربار 2 قاشق غذاخوری آن را با 3 لیوان آب بجوشانند تا 5/ 1 لیوان باقی بماند، صاف کنند و با نصف لیوان زهره گاو نیم‌گرم حقنه کنند.
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 78

حقنه ضد بارداری

نوشته‌اند که اگر حقنه و حمول کنند حامله نشوند و اگر بشوند ساقط خواهد شد، تأثیر آن را به عهده مخترع آن وامی‌گذاریم.
تخم یونجه صحرائی، سرگین فیل، خردل سرخ، دانه زعرور. داروها را مساوی بگیرند و پودر کنند تا کاملا سائیده شود هربار یک قاشق غذاخوری آن را با میعه سائله مخلوط و حقنه کنند. اگر فرزجه (شیاف) آن را در مهبل بگذارند اثری قوی‌تر خواهد داشت.
چنانچه برخی از حقنه‌های وارد از راه رحم را همزمان در رکتوم هم حقنه کنند تأثیر آن بیشتر خواهد شد.
پایان
سید محمد موسوی
زیباکنار سال 88
مجموعه پیک شفا، ج5، ص: 79

منابع و مآخذ

اقرابادین
مجربات فرنگی حکیم هیتس
قانون
تحفه حکیم مؤمن
طب یوسفی
تشخیص و درمان بیماری‌ها دکتر عباس ادیب
ذخیره خوارزمشاهی
تجربیات مؤلف
[8]

---

[1] (1). تلاش‌های برادر عزیزمان دانشمند محترم جناب آقای حسین خیراندیش در این زمینه خدمت بزرگی بود که به لطف خداوند و ائمه اطهار(ع) راه رشد خود را بازیافت.
[2] (1). عرق النساء: سیاتیک
[3] (2). آبکامه: نان خورشی و نوعی گوارشن بوده است، بطعم ترش و آن را از نان خشک گندم یا جو که در آب خیسانده و مدتی برای تخمیر در آفتاب می‌نهادند حاصل کنند. و گاهی پودنه و تخم کرفس و دارچینی و قرنفل و ابازیر دیگر بر آن می‌افزایند و یک قسم آن را از ماست و شیر و تخم سپند و خمیر خشک و سرکه می‌کرده‌اند و آن را از شهر دیگر برای تجارت می‌برده‌اند.
[4] (3). لیثرغس: نسیان و فراموشی. سرسام سرد را گویند و این لفظ یونانی است و ترجمه آن به ایرانی نسیان است و نسیان فراموشکاری‌ست.
[5] (1). مهرا شود: پخته و له شود
[6] (5). احلیل: مجرای ادرار
[7] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[8] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

اشاره

بسم اللّه الرحمن الرحیم

مجموعه پیک شفا بیماریهای خاص زنان از دیدگاه طب ایرانی (سنتی)
مؤلف سید محمد موسوی
نشر مشعل
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 2
موسوی، محمد، 1333
مجموعه پیک شفا: (بیماریهای خاص زنان) از دیدگاه طب ایرانی (سنتی)
تهیه‌کننده محمد موسوی- 96 ص- 3- 39- 7561- ISBN:964
فهرست‌نویسی براساس فیپا؛ کتابنامه: ص 96/ 1- زنان- بیماریها- درمان 2- پزشکی سنتی. 3- گیاه درمانی. الف. عنوان. ب. عنوان: بیماریهای خاص زنان از دیدگاه طب ایرانی (سنتی) کتابخانه ملی ایران 7733- 82 م
3 م 8 م/ 618 /106 10RG
مؤلف: سید محمد موسوی
ویراستار: مهندس سید ایمان موسوی
ناشر: مشعل
چاپ دوم: 1387
تیراژ: 3000
چاپ: اصفهان
صحافی: بابک
قیمت: 1800 تومان
مرکز پخش: اصفهان، خیابان مدرس، بین سرچشمه و بابلدشت
کوچه سپید دشتی، دفتر پیک شفا تلفن: 4463111

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 3

از مدینه کاروانی غریب در زنجیرهای اسارتی نامرئی، تا مرو می‌رفت.
می‌گفت:
لا اله الا اللّه
قلمرو من است، هرکه خواهد در این حصار زیست به ریسمان من آویزد.
در مرو چنان کرد که امپراطور به ننگ دست یافت و او به نامی پایدار! او هشتمین حضور نور در شب دیجور ظلمت بود.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 5

فهرست مطالب

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 9
بسمه‌تعالی

پس از سالها رنج بردن و مشقت چشیدن اهل علم و عاشقان خدمت به بشریت در راه احیاء و پرورش مکتب بزرگ طب ایران که سالیان سال به جفای مغرضان و به حیله مبادیان استعمار اروپایی و خیانتهای جاهلان، از دست رفته و منسوخ قلمداد می‌شد. امروز در کمال شکوه و عظمت شاهد بر شکفتن و به بار نشستن درخت گرانباری هستیم که همه جهانیان از برکت و عظمت آن بهره‌مند خواهند شد و در اوج غرور و افتخار، حاصل تلاشها و زحمات بی‌دریغ و ارزشمند دانشمندان بزرگ دانش پزشکی ایران را به‌عنوان «طب برتر» به جهانیان معرفی خواهیم کرد.
گفتنی نیست که چه راه صعب و پرفراز و نشیبی را در جهت زنده کردن مجدد، دانشی که با دروغ و تحقیر و تحریف، به اضمحلال کشانده شده بود، پیموده‌ایم. نه تنها ما، که دیگر عزیزان و بزرگانی که در این فضای اختناق‌آلود وزارت بهداشت و دستگاههای مربوطه- که در اصل، خواسته یا ناخواسته، مبلغ و مروج استعمار غرب در ایرانند- به جّد می‌کوشند و در راه احیای این فرهنگ غنی و عظیم، از همه شئونات زندگی خود دستمایه می‌کنند و دست از مبارزه نمی‌کشند، همه به این امید، در تلاشیم که از ثمره این درخت پربار و پربرکت چند هزار ساله، همگان بهره برند و از موهبت این مکتب بزرگ پزشکی، سلامتی و نشاط از دست رفته به جامعه بازگردد. هرچند راه بسیار طولانی‌تری را در پیش‌رو داریم اما، با وجود همین امکانات ناچیز و
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 10
محرومیتها و محدودیتهای موجود، با افتخار و سربلندی تمام می‌توانیم بگوئیم که دروازه‌های درمان بسیاری از بیماری‌ها را که طب غرب با عجز و ناتوانی کامل با آنها روبروست و بعضا- خود- به آنها دامن می‌زند، گشوده‌ایم و راه را برای حذف روشهای درمانی کاذب و فریبنده طب اروپایی و استقرار روشهای درمانی واقعی و عملی و کارآمد طب اصیل ایران هموار کرده‌ایم.
امید داریم که آفتاب حقیقت چهره بشریت را گرمی و نشاط بخشد و در سایه لطف و عنایت پروردگار، هر روز گامهای فراتری در راه تأمین سلامت جسم و روح انسان، برداشته شود.[1]
سید ایمان موسوی
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 11

پیشگفتار

شاید بسیاری از مردم و حتی برخی از پزشکان این‌طور بیندیشند که تنها مسئولیتی که رحم و دستگاه تناسلی در بدن زن به‌عهده دارد تولید مثل و ایجاد لذت جنسی است درحالی‌که چنین نگاهی کاملا اشتباه و غیر علمی است.
آنچه که علم مؤید آن است، رحم را به عنوان یکی از اعضاء رئیسه و مهم در تأمین سلامت بدن زن معرفی می‌کند. ترشحات تخمدان‌ها، فعالیت رحم و تخمدان‌ها، حالات مختلف دستگاه تناسلی از لحاظ هورمونی، تخمک‌زایی و ... چگونگی وضعیت قاعدگی‌ها به لحاظ کمی و کیفی، بارداریها و زایمان‌ها، بیماریهایی که به طرق مختلف دستگاه تناسلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند، چگونگی ارضای تمایلات جنسی، بلوغ جنسی، یائسگی و ... همه و همه به طور کاملا شایانی بر وضعیت عصبی و رفتاری، سلامت و شادابی پوست، فعالیت قلب، کبد، دستگاه گوارش، بیماریهای خونی و حتی بیماریهای اسکلتی و بسیاری دیگر از مسائل بدن زن تأثیر گذارند. به صورت آماری، زنانی که به نوعی دچار اختلال در دستگاه تناسلی خود هستند یا دچار یائسگی و ... می‌گردند بیش از زنانی که رحم سالم و فعالی دارند درگیر بیماریهای مختلف می‌شوند به عنوان مثال پس از بروز وضعیت یائسگی یا قطع طولانی مدت قاعدگی به هر دلیل احتمال بروز بیماریهایی نظیر پوکی استخوان، چربی خون و فشار خون بالا، حملات قلبی و مغزی، مشکلات مفصلی، بیماریهای عصبی و ... به طرز چشمگیری افزایش می‌یابد.
متأسفانه در پزشکی جدید، بسیاری از پزشکان با بروز یک بیماری ساده و قابل درمان در رحم یا تخمدان مانند کیست، فیبروم و ... با بی‌فکری و حماقت
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 12
تمام، برداشتن و حذف رحم یا تخمدانها را به عنوان شیوه درمان به بیمار توصیه می‌کنند و با این کار- شاید ناآگاهانه- مرتکب جنایتی هولناک در حق بیمار خود می‌شوند درحالی‌که عواقب وحشتناک پس از آن هیچ‌گاه گریبان پزشک را نمی‌گیرد. فقدان رحم خصوصا در زنان جوان به معنی فقدان یکی از مهمترین اعضای رئیسه بدن و یکی از اصلی‌ترین محورهای سلامتی بدن است. از همین روست که زنان، پس از یائسگی یا برداشته شدن رحم و تخمدان توسط پزشک، دچار تحولات بسیار شدید و آشکار در بدن خود می‌شوند که این تحولات، غالبا منفی و بسیار خطرناکند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 13

بیماریهای زنان

اشاره

بیماری‌های زنان از جمله بیماری‌های رو به گسترش در جامعه ما و جامعه جهانی است تعداد زنان مراجعه‌کننده به پزشک بیشتر از مردان و درصد بالایی از آنان از بیماری‌های رحم شکایت دارند. یکی از دلایل این امر رشد تمدن غربی و انتشار بیماری‌های ناشی از این تمدن بی‌اخلاق از سویی و روش‌های غلط بهداشتی و درمانی طب شیمیایی است.

همان گونه که ذکر شد، کارکرد رحم بعنوان یکی از اعضای اصلی بدن بر همه اعضاء تأثیرگذار بوده و هرچه دقیق‌تر و سالمتر کار کند دیگر اعضا را نیز بسوی سلامتی سوق می‌دهد. بنابراین نباید رحم را تنها عضوی دانست که مدت 9 ماه مسئول بارداری بوده و مسئولیت دیگری برعهده ندارد.

ترشحات تخمدان‌ها روی ترشحات غدد دیگر تأثیرگذار بوده و از ترشحات آنها نیز تأثیر می‌پذیرد. دفع خون‌های آلوده از طریق رحم یکی از عوامل بسیار موثر در تأمین سلامتی بانوان است. این خونریزی باعث شادابی، آرامش و سلامت اعضای دیگر می‌شود و عدم کارکرد به موقع نیز بیماری‌های گوناگونی را ایجاد می‌نماید تومورهای مغزی، غدد پستان، سرطان رحم و پستان، سرگیجه، غش، سردرد، بعضی از آرتروزها، واریس، بزرگ شد پا (داء الفیل)، سوزش و داغ شدن پا و بیماری‌های دیگر ممکن است حاصل خرابکاری‌های زهدان باشد.

بنابراین از دیدگاه طب ایران و گیاه درمانی هر نوع بی‌نظمی در کارکرد رحم می‌تواند بااهمیت تلقی گردد و باید مورد بررسی قرار گیرد.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 14

ساختمان داخلی و خارجی دستگاه تناسلی زنان

پیش از هرگونه تشخیص، کالبدشناسی کامل قسمتهای بیرونی و درونی دستگاه تناسلی مانند همه اعضای دیگر بدن لازم و ضروری است اما از آنجا که تشریح کامل و مصوّر همه اعضاء بدن انسان در کتابهای آناتومی پزشکی آورده شده است و تفاوت دیدگاه چندانی نیز بین طب اروپا و طب ایران در این مورد وجود ندارد از تشریح مجدد ساختمان داخلی و خارجی این اندام خودداری کرده و خوانندگان را به کتابهای مرجع آناتومی ارجاع می‌دهیم.

در شناخت بیماریهای زنان با پیچیدگی و تنوع خاصی روبرو هستیم. رحم عضوی بسیار حساس و آسیب‌پذیر است و به‌راحتی از محیط پیرامون خود تأثیر می‌پذیرد. آسیب‌پذیر بودن رحم سبب کثرت تعداد بیماریهای قابل ذکر در زنان شده است. به‌طوری که به‌نظر می‌رسد بیماریهای زنان نسبت به بیماریهای مردان به طرز شایانی مهمتر و جدی‌تر است و بسیار بیشتر و مشهودتر بدن بانوان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

به‌طور کلی بیماریهای مخصوص زنان را به دو دسته کلی می‌توان تقسیم بندی نمود:

1- بیماریهای اولیه زنان: یعنی بیماریهایی که در خود اعضاء تناسلی مانند رحم تخمدان و مجاری و لوله‌ها و ... ایجاد می‌شود که به‌راحتی قابل تشخیص و تفکیکند.

2- بیماریهای ثانویه: یعنی بیماریهایی که در اندامهای دیگر بدن زنان شایع می‌شوند که ارتباط با دستگاه تناسلی دارند مانند تومورها و سایر بیماریهای پستان، بیماریهای عصبی، برخی از سردردهای میگرنی، بیماریهای پوستی، بیهوشی‌های شبه صرع و ...

به‌هرحال، درمان کامل و ریشه‌ای یک بیماری، پس از شناخت و ردیابی

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 15

عامل یا عوامل اولیه و واقعی آن میسر است. در بسیاری از بیماریهای ثانویه زنان، ردیابی عامل اصلی بیماری و مرتبط کردن آن با رحم، کار دشواری است و نیاز به تجربه و دانش فراوان دارد. مثلا بسیاری از بیماریهای عصبی و گوارشی زنان، از دیدگاه طب ایران، ریشه‌های رحمی دارند. برخی از سوء هاضمه‌ها، سردردها، تنشهای عصبی، بیماریهایی نظیر بیهوشی‌های شبه صرع، بیماریهای روحی، دردهای مفصلی و عضلانی و بسیاری دیگر، مستقیما در اثر اختلالات جنسی بوجود می‌آیند یا تشدید می‌شوند که پزشک حاذق باید تأثیر رحم بر آنها را تشخیص داده و برای درمان اقدام نماید.

در این کتاب آنچه که مورد تأکید ماست، بررسی و درمان بیماریهای اولیه زنان است و در حاشیه. به اجمال به برخی از بیماریهای ثانویه نیز خواهیم پرداخت.

تشخیص اولیه

پیش از هرگونه اقدام درمانی، جهت کسب اطلاعات اولیه در مورد رحم و تخمدان موارد زیر را باید در نظر گرفت:
1- شرح وضعیت قاعدگی از لحاظ منظم یا نامنظم بودن قاعدگی، طول مدت خونریزی، شفاف یا تیره بودن خون، حجم خونریزی، دردهای قاعدگی نوع و محل و شدت آن، لکه‌بینی پیش و پس از قاعدگی، ترشحات و ...
2- بررسی حالات وابسته به قاعدگی در کل بدن: مثلا تشدید سردردهای میگرنی در زمان قاعدگی، ضعف، احساس درد و کشیدگی در پاها، حالات عصبی شدید، جوش صورت، خارش و موارد دیگری که معمولا ارتباط معنی‌دار با قاعدگی از خود نشان می‌دهند.
3- تاریخچه جنسی: شامل سن شروع قاعدگی، سن ازدواج، سابقه دقیق بارداریها، زایمانها، سقطها و کورتاژهای احتمالی، یائسگی، وضعیت جنسی فعلی بیمار و نوع روابط جنسی
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 16
4- سوابق درمانی شامل داروهای مصرفی، جراحی‌ها و کلیه اعمال درمانی مربوط به رحم که تا به حال انجام شده است.
5- معاینات بالینی: شامل لمس شکمی تخمدانها جهت بررسی وجود کیستهای بزرگ، توده‌ها، مکان و وضعیت تخمدانها، لمس شکمی و واژینال رحم و دهانه رحم (سرویکس) تشخیص انسدادهای واژن و دهانه رحم، تورم‌ها، توده‌ها، مشاهده وضعیت دهانه رحم، قارچها، عفونتها و ...
6- بررسی مشکلات اطراف رحم و تخمدانها. مثلا مثانه، مجاری ادرار، کلیه‌ها، ستون فقرات و حتی اندامهای دوردست‌تر تأثیرگذار بر رحم مانند کبد، هیپوفیز و سایر غدد.
7- مشکلات خاص مانند سوء استفاده‌ها و تجاوزهای جنسی، صدمات فیزیکی و ... که می‌توانند رحم را تحت تأثیر قرار دهند.
سن شروع قاعدگی بین 10 تا 13 سال است. دوران پاکی از خون بین 20 تا 28 روز است اما دوره پاکی هرکسی باید براساس آنچه که هست ثابت بماند وگرنه باید مورد بررسی قرار گیرد.
مدت خونریزی بین 5 تا 6 روز است ولی بین 2 تا 7 روز هم ممکن است بدون علت و طبیعی باشد اما باید به آن شک کرد.
خون معمولا باید تیره و کمی بدبو و بدون لخته باشد. بویایی کم طبیعی بوده ولی اگر زیادتر شود باید به سلامت بیمار شک کرد.
ترشحات سفید غیر بویا می‌تواند نشانه غلبه خلط بلغم یا سودا و یا سردمزاجی زهدان باشد و یا نشان از سردمزاجی کلیه‌ها داشته باشد. این

ترشحات بعدا می‌توانند عفونی شوند. ترشحات زرد علامت عفونت‌های قارچی و میکروبی است. بویایی آن دلالت محکمتری بر وجود عفونت می‌باشد. همچنین غلبه خون و پرخونی ممکن است باعث ایجاد ترشحات دهانه رحم گردد.
درد کمر نیز می‌تواند حکایت از بیماری‌های سیاتیک، ضعف رحم در
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 17
نگهداری جنین، ناراحتی تخمدان، غلبه مزاج سرد در رحم و ضعف ترشحات هورمونی داشته باشد.
افسردگی و فشار عصبی شدید موقع پریود ممکن است از شروع بیماری خفقان رحم خبر بدهد، در بعضی مواقع نشان از عدم ارضای جنسی است و نیاز شخص به آن.
حال به تشریح بیماری‌های مخصوص به بانوان و درمان آنها می‌پردازیم:

پرخونی قاعدگی و خونریزیهای رحمی

اشاره

زیادی خونریزی در عادت ماهانه ممکن است از غلبه خون باشد که علامت آن سرخی چشم و نوعی حالت برافروختگی در چهره می‌باشد. فشار شکمی هنگام پریود افزایش می‌یابد. بند آوردن خون در این حالت که از غلبه خون است بدون در نظر گرفتن علت آن اشتباه پزشکی محسوب می‌شود که طب ایرانی به آن توجه دقیق داشته است، چون در این حالت بدن در حال دفع خون اضافی و کثیف بوسیله رحم است و نباید بدون رفع علت، خونریزی را قطع کنید مگر آنکه ضعف بر بیمار غلبه کرده باشد.

به خون‌گیری مبادرت کنید و از طریق حجامت یا زالو یا فصد کردن، زیادی و آلودگی خون را برطرف کنید. از آنجا که این روزها خانم‌ها به زیبایی بیشتر اهمیت می‌دهند بهتر است خون‌گیری به روش زالو را انتخاب کنند چرا که جای نیش زالو روی پوست باقی نمی‌ماند. یا از رگ‌های دست خون بگیرید.
اگر زالو استفاده می‌کنید روی هر دست تعداد 10 عدد زالو بیاندازید. حتی المقدور بگذارید خونریزی بخودی خود تمام شود، اگر خواستید خونریزی را بند بیاورید مقداری پودر باقلا روی جای نیش‌ها بپاشید و محکم ببندید.
سپس مقداری آویشن و گل ختمی و تخم گشنیز را پس از پودر کردن با آب
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 18
جوش خمیر کنید و روی جای نیش‌ها ببندید و تا 24 ساعت باز نکنید و تا آن موقع از شستن دست‌ها خودداری کنید.
سینه‌ها را محکم ببندید و اطراف و زیر سینه‌ها را هنگام پریود در روز 3 بار بادکش کنید. اگر میان باسن را نیز بادکش بگذارند ممکن است خونریزی قطع شود.
اگر حجامت می‌کنید حجامت عام و حجامت روی دو کتف مناسب است و در این روش نیز سینه‌ها را محکم ببندید.
اگر رگ زدن (فصد) را انتخاب می‌کنید، بهتر است رگ باسلیق که در زیر بازو در قسمت داخلی قرار دارد را بزنید و مقداری خون از آن بگیرید، بیمار در این حالت باید خوابیده باشد.
غذاهای بیمار باید در این حال از غذاهای غلیظ مانند هریسه و گوشت گاو و کباب از گوشت تازه و لطیف و تخم‌مرغ خانگی نیم بند و امثال آن باشد.

ضماد حابس خونریزی

اشاره

عاقرقرحا، میخک، سعد کوفی، دارچین، عسل
داروها را بکوبید و نرم کنید و با عسل خمیر کنید و روی گودی پشت کمر ببندید.

ضمادی دیگر

عدس، پوست انار، برگ مورد، گلنار فارسی
داروها را بکوبید و نرم کنید و با سرکه روی زهار[2] ببندید.
جوشانده زیر خون روی زیاد را کم می‌کند:
بارهنگ، گل همیشه بهار، انجبار، سماق نکوبیده
داروها را نیم‌کوب کرده روزی 3 بار و هربار یک قاشق غذاخوری از دارو
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 19
را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.
بارهنگ را به تنهایی یا با روغن کنجد مخلوط کرده میل کنید. تزریق جوشانده بارهنگ [3] بوسیله سرنگ بدون سوزن در رحم نیز می‌تواند به بند آمدن خونریزی کمک کند.
از نسخه‌های فوق به‌قدر کفایت استفاده کنید.

قرص کهربا

کتیرا، نشاسته، صمغ عربی، مغز تخم خیارین 4] از هرکدام 9 گرم، گلنار 6 گرم، اقاقیا، کهربا از هریک 3 گرم

داروها را بکوبید و الک کنید و با آب بارهنگ (لسان الحمل) قرص‌های یک نخودی بسازید روزانه به میزان نیاز از 3 قرص تا چند برابر آن با شربت انجبار یا شیره خرفه میل کنید.

زیادی خون قاعدگی رقیق و شفاف

اگر خون رقیق و کم‌مایه است و در عین حال خونریزی زیاد و شفاف است نیاز به خون‌گیری ندارد بلکه سایر درمان‌های مذکور را بکار برید، علامت آن ضعف بدن، زردی و پریدگی رنگ رخسار و بروز آثار کم‌خونی است. علاوه بر درمان‌های قبلی دفع خلط صفرا در صورت لزوم در اکثر مواقع لازم است و در مسهلات از مطبوخ هلیله زرد و شاهتره استفاده نمایید. خون باید به سردی گراید و غلیظ شود تا از سیلان بی‌حد بازایستد.
شربت‌هایی مانند شربت ریباس (ریواس) و شربت به و سیب و انار و
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 20
زرشک و رب‌های این شربت‌ها در دستور غذای روزانه قرار گیرد. نشستن در آب جوشانده گلنار و مورد و گل‌سرخ و مازو و پوست انار بطور مرتب مفید است.

سویق عدس

عدس را در ظرفی ریخته و روی آتش سرخ کنید. عدس بو داده را با شکر مخلوط کنید و آسیاب کنید هر روز حدود سه قاشق غذاخوری میل نمائید.

زیاد آمدن خون سفید و کم‌رنگ

در این بیماری خون بسیار رقیق و مخلوط با ترشحات آب مانند از رحم دفع می‌شود.
قی کردن و مصرف ایارج فیقرا بدفعات و استفاده از داروهای تناولی خشک‌کننده رطوبات بدن و آبزن‌های مناسب مانند پوست انار و مازو و مورد و غیره را به تناسب مزاج در برنامه درمانی قرار دهید. اگر هر نوع خلط از قبیل صفرا و سودا غالب شده باشد باید به دفع همان خلط مبادرت ورزید.
اگر بواسیر رحم باعث خونریزی شود در بخش مربوط به بواسیر رحم درمان آن را جستجو نمایید.

قطع قاعدگی

عوامل زیر می‌توانند در بند آمدن خون حیض موثر باشند:
1- چاقی زیاد که باید دید این چاقی از چیست، پرخوری، بیماری تیروپید، چاقی ارثی و یا علت‌های دیگر. در این صورت باید راه لاغری را در پیش گرفت و بیمار از غذاهای چاق‌کننده مانند برنج و چربی و پرخوری و آب خوردن وسط غذا و بعد از آن خودداری کند، تحرک و ورزش را در دستور کار خود قرار دهد.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 21
2- غلظت خون می‌تواند عامل بند آمدن خون قاعدگی شود:
اگر خون در سرتاسر بدن غلیظ باشد باید با خون‌درمانی و بخصوص زالو درمانی و مصرف کلی غذاهای رقیق و میوه‌ها و اجتناب از غذاهای غلیظ به این مقصود نایل گردید. داروهای ضد غلظت خون مانند مسهل اخلاط چهارگانه که ما آن را در هریک از مجلدات پیک شفا ذکر کرده‌ایم بسیار مناسب است.

هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب‌جوش حل کنید، صاف کنید و آن را داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و بجای صبحانه میل کنید تا ظهر چیزی نخورید مگر کمپوت و آب کمپوت. بجای ترنجبین می‌توانید هر روز صبح ناشتا سه قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز شده در یک لیوان شربت سکنجبین مخلوط کرده بجای صبحانه میل کنید.

ظهرها یک روز در میان سوپ گشنیز میل کنید که با مواد زیر پخته شده باشد.

سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر و عدس و کمی برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا یا آلوچه

روز بعد سوپ فصل میل کنید که از سبزیهای موجود در همان فصل ترکیب و پخته شده باشد:

چیزهایی مانند کرفس، کدو، ریواس، کنگر، کلم، کلم‌سنگ، گل‌کلم، شلغم، با ماهیچه گوسفند بدون چربی با ترشی آب‌لیمو یا آب‌غوره یا آب انار، پخته و میل شود.

شبها شام کته گشنیز با کاهو و سکنجبین و در صورت تمایل کمی گوشت مرغ آب‌پز میل کنید.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 22

همزمان با مصرف ترنجبین و خاکشیر صبح ناشتا، بعد از ناهار و شام مسهل عام میل کنید.

مسهل عام

سنا 50 گرم، گل سرخ 50 گرم، افسنتین 25 گرم، تخم کتان 25 گرم، ترنجبین 25 گرم، گل ختمی 25 گرم:
داروها را نیم‌کوب کنید بعد از ناهار و شام هربار یک قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.
داروی مسهل عام را به اندازه‌ای مصرف کنید که اسهال ملایمی برقرار باشد اگر نیاز به کم و زیاد کردن دارو بود انجام دهید. دستورات فوق را حد اقل تا 15 روز ادامه دهید.
نسخه‌های تصفیه خون از غلظت و آلودگی‌ها بسیار متنوعند و اکثرا از طریق دستگاه گوارش و کلیه و رحم آلودگی‌ها را دفع می‌کنند و می‌توان به مقدار نیاز از آنها بهره گرفت. داروهای مفتح و بازکننده خون قاعدگی همگی در تصفیه خون از غلظت و آلودگی‌ها موثرند.
3- اگر سرمازدگی باعث سفت شدن و احتباس زهدان شده است:
در این صورت باید احتمال سرماخوردگی کلیه‌ها را داد و شاید ادرار سفید رنگ بیمار دلیلی بر سرماخوردگی زهدان باشد. ترشحان زهدان نیز سفید بوده و خواب زیاد بر زن مستولی می‌شود.
کمر و شکم بیمار را با روغن‌های گرم‌مزاج مانند روغن حنظل یا روغن کرچک و زیتون و روغن بادام و امثال آن مالش دهید و نسخه زیر را مصرف کنید.
کاکوتی، زوفا، نعناع، تخم جعفری، تخم شوید، کاکل ذرت، تخم کافشه، بومادران، سه‌پستان، قدومه از هرکدام به نسبت مساوی
داروها را مخلوط و نیم‌کوب کنید و روزی 3 بار هربار یک قاشق
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 23
غذاخوری آن را با 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.
بیماری از مصرف آب یخ و ماست و بستنی و امثال آن خودداری نمایید.
4- اگر سوء مزاج خاصی بر رحم فائق آمده باشد که آثار آن در کل بدن ظاهر می‌شود. باید شناسایی و رفع گردد. در مورد سوءمزاج‌ها و درمان آن در کتاب درمان معده و دستگاه گوارش از مجموعه کتاب‌های پیک شفا توضیح داده‌ایم.
ممکن است سردی و بلغم همراه با خلطهای غلیظ دیگر غالب شده باشد که علامت آن سردی بدن و سستی آن، کبودی رگها، زیاد شدن حجم ادرار دفع بلغم با مدفوع، هضم نشدن کامل غذا در معده و خواب سنگین است.

اگر خونی که خارج می‌شود بسیار رقیق و آبکی است درمان آن دفع اخلاط غلیظ طبق دستور دفع سوءمزاج‌های معده است که مذکور شد و مصرف داروهایی مانند تخم کرفس و انیسون و پونه و سداب و رازیانه و کاکوتی و مانند آن نیز موثر است.

5- حرارت خشک و قابض که بر دهانه رحم مستولی شده و نوعی التهاب و خشکی بر دهانه رحم پدید آورد.

درمان

شیره خرفه و شیرخشت و مغز تخم کدو و مغز تخم خیار و رازیانه که با زرده تخم‌مرغ مخلوط شده و هر روز روی دهانه رحم ضماد شود. هر چیز دیگری از داروهای خنک‌کننده تناولی یا ضمادی که مناسب و در دسترس باشد استفاده نمایند.

نسخه دیگر

بادکش کردن که می‌تواند برای ریزش حیض مفید باشد، روزی 3 بار یک روز در میان روی باسن و گودی کمر و قسمت پشت زیر دیافراگم را بادکش بیاندازید و داروی جوشانده 21 قسمتی را طبق دستور مصرف کنید.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 24

جوشانده 21 قسمتی

گل گاوزبان، انیسون شیرین، انیسون تلخ (زنیان)، زیره سیاه، بومادران، نیلوفر آبی، تخم جعفری، تخم کاهو، تخم شوید، ناخنک، سداب، سیاه‌دانه، کاکنج (عروسک پشت پرده)، تخم کرفس از هرکدام 25 گرم

داروها را خوب باهم مخلوط و به 21 قسمت مساوی تقسیم کنید و روزی 3 بار هربار یک قسمت را با 4 لیوان آب بجوشانید تا 3 لیوان بماند، یک لیوان قبل از غذا و 2 لیوان بعد از غذا (مجموعا 9 لیوان در روز) میل نمایید. تا یک هفته همه قسمت‌ها تمام خواهد شد.

همزمان هر روز یک قاشق غذاخوری رازیانه ساییده که با سه قاشق غذاخوری عسل مخلوط شده میل کنید. یا صبح و ظهر و شب هربار یک قاشق مرباخوری از مخلوط فوق میل کنید.

اگر قوی‌تر می‌خواهید روی هر پا 10 عدد زالو بیاندازید و یا روی هر دو ساق حجامت کنید. زدن رگ صافن که از بغل قوزک داخلی پا عبور می‌کند نیز همین خاصیت را دارد، از قرص‌های مفتح هم می‌توانید استفاده کنید.

قرص مفتح (بازکننده قاعدگی)

این قرص نیز می‌تواند در تنظیم و بازکردن عادت ماهانه تاثیر شگفت‌آوری داشته باشد.
میخک، سورنجان، عاقرقرحا، جوز هندی، زنجفیل، آویشن، سیاه‌دانه، مصطلکی، تخم پیاز، کبابه چینی، تخم یونجه
اجزا را مساوی بگیرید و بکوبید و نرم کنید و با عسل ممزوج نموده، بصورت قرص‌های یک نخودی درآورده و روزانه 3 قرص میل کنید. اگر سرعت بیشتر می‌خواهید در صورت امکان روزی 6 عدد میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 25

قرص مرّ

در دفع سوء مزاج رحم بسیار موثر است و در تسخین رحم به گفته علمای طب ایرانی نظیر ندارد.
مر 9 گرم، ترمس 15 گرم، برگ سداب و پونه و کاکوتی و سکنجبین و جاوشیر از هر کدام 6 گرم
صمغ‌ها را روی حرارت ذوب نموده و ما بقی داروها را پودر کرده و با آن خمیر نموده و قرص‌های متعدد بسازید و خشک کنید و روزانه از سه تا 9 عدد قرص به تناسب نیاز همراه با ابهل پخته میل نمایید.

پودر بازکننده قاعدگی

اشاره

برگ بید، گنه‌گنه، خربق سفید
بکوبید و الک کنید و مقدار بسیار کمی از دارو را به تناسب نیاز میل کنید، برای سهولت امر داروها را در کپسول ریخته روزانه چند کپسول به تناسب نیاز میل کنید.

نسخه دیگر

سلیخه (دارچین) و سیاه‌دانه از هرکدام 2 مثقال، جندبیدستر و ابهل هریک 30 گرم

همه را کوفته و بیخته و با دو برابر وزن خودش عسل ممزوج کنید و هر روز صبح تا 2 مثقال آن را میل کنید. این نسخه خون را براحتی خارج می‌کند و اگر کم باشد آن را افزایش می‌دهد.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 26

[5 فرزجه]

اشاره

به داروهایی اطلاق می‌شود که با پنبه یا پشم یا بصورت خشک کرده روی دهانه رحم قرار می‌دهند. شیاف نیز از انواع آن است.
فرزجه یا شیافی که حتی حیض 7 سال بسته شده را باز نموده است.
مرصاف، پودنه، مویز بی‌دانه، سداب، ابهل، زهره گاو
به غیر از زهره گاو، سایر داروها را بکوبید و نرم کنید و با زهره گاو خمیر کنید و بصورت و اندازه شیاف درآورده و استعمال کنید.

شیاف دیگر

سداب، مرصاف، ابهل، رازیانه، تخم مرو، مانند دستور قبل عمل کنید.
اگر روغن بابونه چشم گاوی را در زهدان فرو برید خون حیض را به جریان می‌اندازد.
6- اگر کیست تخمدان عامل بند آمدن حیض است به درمان کیست تخمدان مراجعه کنید.

باد کردن یا تورم رحم

علامت آن درد زیر ناف و ناراحت شدن از چیزهایی است که تولید نفخ می‌کند و راحت شدن از چیزهایی است که بادشکن می‌باشند. ممکن است باد کردن بحدی باشد که درد آن تا ران‌ها نیز کشیده شود، حتی باعث باد کردن شکم و فشار شدید بر دیافراگم شود و شکم بیمار شبیه شکم بیماران مبتلا به استسقا (سیروز کبدی) شود.
پاکسازی بیمار از خلط غالب طبق معمول لازم می‌باشد. ایارج فیقرا که از داروهای بسیار معروف طب سنتی است کارآیی شگفتی در این مورد دارد.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 27

ايارچ فيقرا

اشاره

مصطلکی، زعفران، سنبل، حب بلسان، عود بلسان، سلیخه، دارچینی، از هرکدام یک مثقال، صبر زرد 8 تا 16 مثقال
همه را کوفته و مخلوط نمایید، در شیشه نگه دارید و موقع حاجت هر روز به اندازه‌ای مصرف کنید که ایجاد اسهال نماید. با این دارو خلط مزاحم از بدن برچیده خواهد شد و اگر نیاز به پاکسازی بیشتر رحم به‌طور جداگانه باشد از داروی 21 قسمتی استفاده کنید و یا ضماد زیر را روی دهانه رحم قرار دهید.
بادیان، انیسون، تخم کرفس، سداب، صعتر، عسل
داروها را بکوبید و نرم کنید و با عسل ممزوج طبق دستور استعمال کنید.

نسخه دیگر

شوید، سکبینج، مصطکی، زیره، حماما، قسط، میعه سائله، سنبل، لوشق، جند بیدستر، روغن شوید، روغن بابونه
داروها را بکوبید و سپس مخلوط نمایید و با پشم تمیز به خود بردارید.
بیمار پس از پاکسازی داروهای بادشکن مانند زیره و مصطکی و رازیانه و انیسون و آویشن زنیان و امثال آن میل کند و از غذاهای نفاخ و سرد پرهیز نماید.
گذاشتن بادکش روی زهار توصیه می‌شود.

عفونت رحم

از بیماریهای بسیار شایع در بین زنان است. البته، آنچه که به‌عنوان عفونت رحم مصطلح شده است، الزاما عفونت خود رحم نیست و معمولا در واژن و مجرای واژن(vulve) شایعتر است. بسیاری از زنان مبتلا به این بیماری، علائم مشهود خاصی ندارند یا مشکل خاصی در خود احساس نمی‌کنند.
متأسفانه این بیماری به دلیل رشد فرهنگ و تمدن غربی و دور شدن از فرهنگ بهداشت جنسی اسلام، به‌شدت رو به گسترش است.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 28
به‌طور کل عفونتهای مختلفی می‌توانند در مخاط واژن و رحم رشد کنند از جمله عفونتهای قارچی و باکتریایی و برخی پروتوزوآها مانند تریکوموناس و ... و از آنجا که سیستم دفاعی واژن و دستگاه تناسلی زنان در مقابل عفونت بسیار حساس و آسیب‌پذیر است [6]، لذا به‌راحتی عفونتها در رحم جایگیر شده و به سرعت رشد می‌کنند. عواملی که سبب بیشتر شدن احتمال عفونت در زنان می‌شوند عبارتند از:
1- بهداشت فردی ضعیف
2- لباس زیر تنگ و استفاده از لباسهای مصنوعی
3- آلرژی
4- کنتراسپتیوهای خوراکی (قرصهای جلوگیری از بارداری)
5- درمانهای آنتی‌بیوتیکی
6- دیابت شیرین
7- پائین بودن مقدار استروژن
8- مقاربت با شریک جنسی آلوده
9- فرو بردن وسایل آلوده به داخل واژن
10- عفونتHIV (ایدز)
11- یائسگی
12- استرس
13- نوارهای بهداشتی با الیاف آلوده، مصنوعی و حساسیت‌زا
14- استفاده از تیغ برای ازاله موهای زائد و عدم استفاده از نوره (داروی نظافت) و ...
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 29

تظاهرات بالینی

اشاره

از علائم شایع عفونتهای واژن و رحم موارد زیر را می‌توان نام برد:
1- ترشحات واژینال که ممکن است غلیظ و چسبناک یا رقیق، و رنگ آن سفید یا به شکل ذرات پنیر یا زرد، مایل به قهوه‌ای، کف‌آلود و بدبو باشد.
2- خارش، سوزش و التهاب واژن
3- دردهای زیر شکم و کمر، تکرر ادرار، احساس فوریت دفع و ...

داروی 21 قسمتی را به این ترتیب میل کنید:
داروها را نیم‌کوب کرده، روزی 3 بار هربار یک قاشق غذاخوری را در 1 /5 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.
داروی زیر را بعنوان آبزن یا داروی تزریقی در رحم حقنه کنید:
میوه کاج و تخم گشنیز از هرکدام 300 گرم، آویشن و گل ختمی و مریم گلی از هر کدام 50 گرم
داروها را نیم‌کوب کنید، هر شب به اندازه یک استکان از آن را در یک تشت کوچک آب بجوشانید و مدت نیم ساعت در آب گرم آن بنشینید.
راه دیگر آن است که یک قاشق غذاخوری داروی نیم‌کوب شده را در 1 /5 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و بوسیله سرنگ بزرگ و یا وسیله حقنه در رحم حقنه (تزریق) کنید. سوزن فلزی سرنگ را درآورده و برای سهولت امر قسمت خروجی را با یک شیلنگ اضافی بلندتر نمایید.
موقع حقنه (تزریق) زیر باسن چند بالش بگذارید و پس از حقنه کردن حدود 15 دقیقه صبر کنید تا دارو از رحم خارج نشود. هر شب تکرار کنید و تا بهبودی کامل ادامه دهید. در بعضی مواقع میزان عفونت و ترشحات زرد رنگ آن‌قدر زیاد و منسجم است که ندرتا چند ماه مصرف دارو طول می‌کشد
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 30
و هربار مقداری عفونت خارج می‌گردد. گویی پایانی ندارد.

نسخه دیگر آبزن یا داروی تزریقی بصورت حقنه

پوست انار 500 گرم، تخم گشنیز 300 گرم، نعناع 100 گرم
داروها را مخلوط و نیم‌کوب کنید، و مانند نسخه قبل عمل کنید.

کیست تخمدان

از جمله شایعترین دلایل مراجعه زنان به پزشک است که اخیرا گسترش بسیار زیادی خصوصا در دختران مجرد پیدا کرده است. مخصوصا تخمدانها که محل بسیار شایعی برای رشد کیست هستند بیش از سایر قسمتها درگیر این بیماری می‌شوند. کیست‌های تخمدان، گاه هیچ‌گونه مشکل آشکاری ایجاد نمی‌کنند اما در اغلب موارد نه تنها سلامت رحم و تخمدان را به مخاطره انداخته و موجب نازایی و ... می‌شوند. بلکه در قسمتهای دیگر بدن زنان نیز می‌توانند علائمی نظیر پرمویی، چاقی، دیابت مقاوم به انسولین، اختلالات قلبی و ... ایجاد کنند.

هرچند که کیستهای عفونی در همه نقاط بدن می‌توانند ایجاد شوند اما کیستهای تخمدان معمولا عفونی نیستند اما در غالب موارد عفونت را به عنوان یک عامل ثانویه به همراه دارند. چنانچه مشاهده می‌شود بسیاری از مبتلایان به این بیماری، از علائم عفونی نیز شکایت می‌کنند. کیستهای تخمدان ممکن است از بزرگ شدن ساده بافتهای طبیعی تخمدان، جسم زرد، فولیکولها، یا رویش غیر طبیعی اپی‌تلیوم تخمدان پدیدار شود. برخی از کیستها،[7] تومورهایی هستند که از اجزای تخمک سرچشمه می‌گیرند.

معمولا حاوی مواد چرب، غلیظ و عفونی به رنگ زرد هستند، به‌هرحال، از نظر ما، دلایلی نظیر اختلالات هورمونی، تجمع مواد عفونی در دستگاه

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 31

تناسلی، استفاده از مواد شیمیایی و صنعتی و زمینه‌های خلطی و مزاجی را به عنوان مبدأ این بیماری می‌توان متصور شد.

و باز از نظر ما، نکات زیر سبب اشاعه این بیماری و تشدید بیماریهای عفونی دستگاه تناسلی زنان در جوامع امروزی شده است:

1- استفاده از نوارهای بهداشتی که تحت نظارت وزارت بهداشت نیز می‌باشند. بسیاری از این نوارها از مواد آلوده تهیه می‌شود. الیاف مصنوعی که در ساخت آنها بکار می‌رود باعث تشدید حساسیت‌های موضعی شده و با ایجاد خراش‌های ریز زمینه را برای رشد میکروب‌ها آماده می‌سازند. این مواد همیشه از دیدگاه طب سنتی از جنبه سرطان‌زایی نیز مورد تردیدند. در ساخت نوارهای بهداشتی باید کاملا از الیاف طبیعی استفاده نمود. در حال حاضر توصیه می‌شود بانوان هنگام مصرف یک لایه پارچه نخی پاکیزه روی آن بکشند و استفاده کنند.

2- عدم استفاده از داروی نظافت (نوره) برای زدودن موهای زائد: داروی نظافت علاوه بر مو زدایی خاصیت شگفت‌آوری در از بین بردن میکروب‌ها دارد و از آن گذشته باعث کاهش اخلاط بدن و تقویت رحم و تخمدان شده

و موجب شادمانی و کم شدن غم و غصه و افسردگی می‌شود. آیا کرم‌ها و ژل‌های شیمیایی ضد عفونت هم اگر فرض کنیم عوارضی ندارند دارای این خاصیت هستند؟

3- استفاده از تیغ برای ازاله موهای زائد: معمولا دستگاه تیغ را در حمام که محیط مرطوبی می‌باشد نگه‌داری می‌کنند، در نتیجه قارچ‌ها و میکروب‌ها روی آن نشو و نما می‌کنند و هنگام استفاده به دهانه رحم منتقل می‌گردند.

4- روابط جنسی که بهداشت آن رعایت نمی‌شود. دوش گرفتن قبل و بعد از عمل زناشویی و یا حد اقل شستشوی موضعی قبل و بعد از آن به‌طور جدی توصیه می‌شود. دستورات شرعی دین ما براستی در جهان و در طول تاریخ بی‌نظیر بوده و هست، انواع غسل‌های واجب و غسل‌های استحبابی نشانه اهمیت نظافت در فرهنگ اسلامی ما است.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 32

تظاهرات بالینی

اشاره

برخی از کیستها هیچ علامت بالینی مستقیمی از خود نشان نمی‌دهند. اما به‌طور کلی علائم ظاهری کیست تخمدان عبارتند از: بهم خوردن تنظیم قاعدگی (معمولا تأخیر ایجاد می‌شود)، لمس توده متراکم در معاینه شکمی تخمدانها در مورد کیستهای بزرگ، درد حاد یا مزمن شکمی در ناحیه زیر شکم، کمر و گاهی کشاله ران، ترشحات عفونی و ... در صورت پارگی کیست ممکن است علائم حادی شبیه به آپاندیسیت ایجاد شود.

درمان

1- داروی 21 قسمتی را که در درمان احتباس حیض و عفونت رحم ذکر کردیم روزی 3 بار طبق دستور انجام دهید.
2- آبزن یا همان دارو را به صورت تزریق استفاده کنید. دوشیزگان در آب جوشانده آن به مدت نیم ساعت هر شب بنشینند و خانم‌ها از هر دو روش آبزن یا تزریق (حقنه) می‌توانند استفاده کنند.
3- قرص کیست تخمدان را طبق دستور زیر بسازید و مصرف کنید.

قرص کیست تخمدان

حنظل، هلیله سیاه، سنا، گل سرخ، تخم کرفس، زنیان، رب ریوند، کبابه چینی مقل لرزق، عسل
داروها را بکوبید و نرم کنید و از ریزترین الک بگذارنید، مقل را با مقداری آب بجوشانید و داروها را در آب آن خمیر کنید و عسل را با آن ممزوج نمایید و به صورت قرص‌های یک نخودی درآورید و روزانه از 3 تا 9 عدد آن را میل کنید.
کسانی که از خوردن جوشانده عاجز می‌باشند می‌توانند بجای آن همراه با مصرف داروی آبزن یا داروی تزریقی قرص فوق را مصرف کنند.
کسانی که می‌خواهند تاثیر قوی‌تری از دارو داشته باشند می‌توانند به
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 33
تناسب مزاج روزی 3 بار جوشانده و تعدادی قرص کیست تخمدان و داروی آبزن را مصرف کنند. مصرف عرق آویشن و رازیانه هر روز قبل از هر غذا به میزان نیم تا یک استکان برای درمان کیست تخمدان مفید و قاعدگی را تنظیم می‌نماید.
به جای جوشانده 21 قسمتی، از گزنه و سرکه شیره انگور نیز می‌توان برای درمان کیست تخمدان استفاده نمود، روش استفاده از گزنه در بخش زخم رحم آورده شده است. بهتر است همزمان با گزنه و سرکه شیره انگور، شستشوهای مذکور و قرص کیست نیز استفاده شود.
به‌هرحال همه درمانهای فوق را تا چند ماه ادامه دهید و تا ریشه‌کن شدن کامل بیماری اکیدا از قطع درمان خودداری نمایید.

ترشحات سفید رنگ و سیلان رطوبت رحم

ممکن است از غلبه بلغم یا سودا باشد که باید از روشهای پاکسازی بلغم و سودا استفاده نمایید. ایارج فیقرا برای دفع اخلاط بلغمی و همان ایارج را با کمی سنگ لاجورد و یا همراه با ماء الجبن برای دفع سواد مصرف کنید و شیاف زیر را هم استعمال نمایید:

این شیاف (فرزجه) رطوبات و ترشحات رحم را جمع کرده و فرج را تنگ می‌کند.

مازو، تخم حماض، زفت، بلوط، گزمازج، برگ مورد، گلنار، خبث الحدید، [8] سرمه،

اجزا را مساوی بگیرید و نیم‌کوب کرده و با آب بجوشانید و صاف کنید سپس خبث الحدید و سرمه را خوب ساییده و اضافه کنید و هنگام حاجت با پارچه کتان یا نخی پاکیزه بیالایید و بخود بردارید.

گاهی نیز عفونت سبب تولید ترشحات سفیدرنگ می‌شود که استفاده از داروهای شستشو و آبزنهای ضد عفونت دراین‌باره بسیار موثر است.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 34

خارش مهبل (واژن)

گاهی بیمار از خارش و التهاب در قسمت خارجی دستگاه تناسلی خود شکایت می‌کند. این خارش ممکن است در قسمتهای خارجی مانند لبهای فرج و اطراف آن پدید آید یا اینکه نواحی داخلی‌تر مجرای مهبل تا رحم و حتی خود دهانه رحم را درگیر کند دامنه این خارش، گاهی تا نواحی خارجی‌تر مانند کشاله ران نیز امتداد می‌یابد. این بیماری، غالبا منشأ عفونی و خصوصا عفونتهای قارچی دارد اما در موارد غیر عفونی می‌توان دلایلی نظیر غلبه خون، گرمی مزاج، خشکی مجرا، شقاق و بیماریهای التهابی نظیر کهیر.
اگزما، جوش و آفت که منشأ مزاجی دارند را نام برد.
خارش اگر از غلبه خون است باید خون‌گیری به روشهای مرسوم طب گیاهی و سنتی یعنی حجامت یا زالو یا فصد انجام شود. حجامت ساقین یا زالو روی پاها ما بین قوزک تا انگشت سوم یا خون گرفتن از رگ صافن توصیه می‌شود.
اگر از گرمی و غلبه مزاج گرم و بیماری‌هایی مانند آفت، کهیر و اگزماست به درمان هریک از آنها که در مجلدات دیگر پیک شفا ذکر کردیم مراجعه نمایید اگر از عفونت باشد درمان آن را در همین کتاب آورده‌ایم و نیز در مورد تعدیل مزاج و دفع سوء مزاج در بخش‌های قبل نسخه‌های مسهل عام و ملحقات آن را ذکر نمودیم.
ممکن است جوش‌هایی بر دهانه رحم سر برآورده باشد.
درمان آن خون‌گیری به همان روش که در سطور قبل ذکر کردیم می‌باشد و علاوه بر آن برای درمان انواع خارش‌های زهدان می‌توانید از آب خرفه و آب گشنیز تازه و یا لعاب اسفرزه و یا گوشت‌های درونی خیار سالادی به صورت مالیدنی استفاده کنید. مرهمی که با آب گل ختمی و سفیده تخم‌مرغ و لعاب اسفرزه و امثال آن ساخته شده باشد نیز مفید است.
گاه خارش رحم مربوط به بواسیر حاد و چرکین است که عوارض آن به
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 35
دهانه رحم نفوذ نموده و باعث ایجاد خارش شده است. به درمان بواسیر و مرهم‌های بواسیر مراجعه کنید.

زخم رحم

اشاره

زخم و یا فیبروم رحم بخوبی با داروهای گیاهی قابل درمانند است. یکی از کارهای اشتباه طب شیمیایی در آوردن رحم است که به دلیل عدم توان اطباء این طب در درمان این بیماری است. درمان‌های ایذایی را هم که انجام می‌دهند جز طولانی کردن درمان و سرگردان نمودن بیماران نتیجه‌ای عاید نخواهد کرد. برداشتن رحم باعث ایجاد بیماری‌های خطرناک از جمله فشار خون، افسردگی، سرطان، کلافگی و داغ شدن و سوزش پوست سر و بیماری‌های پوستی و سکته‌های قلبی و مغزی و تنگ شدن عروق قلب و سایر اعضای بدن می‌شود، پس چه لزومی دارد که بیمار هزینه گزافی بپردازد و برای درمان یک بیماری ده‌ها بیماری را بجان خود بخرد و نهایتا مرگ زودرسی را برای خود فراهم سازد؟

یک سیر (75 گرم) گزنه خشک را به 4 قسمت مساوی تقسیم کنید، صبح و ظهر و عصر و شب هربار یک قسمت از 4 قسمت را با 5/ 1 لیوان آب در ظرف استیل یا لعابی بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و میل کنید.
درمان را حد اقل تا 3 ماه بدون وقفه و در صورت نیاز تا 6 ماه ادامه دهید.
کسانی که عادت به مصرف داروی جوشانده ندارند روزهای اول مصرف دارو از یک لیوان در روز شروع کرده تا به تدریج به 4 لیوان در روز برسد.
بیمار باید هر روز همراه با غذا حد اقل یک لیوان شربت سرکه شیره انگور میل کند.
نکته مهم: مصرف گزنه به تنهایی ممکن است باعث کاهش قند خون شود
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 36
که عوارضی هم‌چون سردرد و ضعف و سرگیجه به همراه دارد. بنابراین خوردن سرکه شیره و شیره انگور الزامی است مگر بیماران دارای قند خون بالا و از آن گذشته سرکه شیره انگور مکمل درمان و خود داروی معالج زخم رحم است.
بیمار باید از غذاهایی مانند سوسیس و کالباس و غذاهای سفت که معده را به درد می‌آورد پرهیز کند. بهتر است یک روز در میان آش گشنیز میل کند که با سبزی گشنیز و اسفناج یا برگ چغندر و عدس و کمی برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا پخته شده باشد. آش‌هایی که با جو و انار و کدو و کلم و ریواس و شلغم و شورباها و امثال آن تهیه می‌شود بسیار مناسبند. سماق هر روز روی غذها پاشیده و میل شود و یا آش سماق هفته‌ای چند بار میل شود. اگر رژیم غذایی مذکور رعایت شود و داروها به موقع مصرف گردد معمولا حدود 3 ماه تا بیشتر زخم رحم درمان خواهد شد.
به‌هرحال با زمان کمتر یا بیشتر این بیماری به کلی ریشه‌کن خواهد گردید.
اگر خونریزی بیش‌تر از توان بیمار است نسخه زیر می‌تواند تا حدود زیادی آن را کنترل کند.
انجبار، اقاقیا، ناخنک، بهمن‌پیچ، دم‌اسب، بارهنگ، از هرکدام 25 گرم.
داروها را مخلوط و نیم‌کوب کنید، روزی یک الی 3 بار به تناسب نیاز هر بار یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید، شیرین کرده و میل کنید.
در حال درمان زخم رحم بوسیله گزنه ممکن است خونریزی کمی افزایش یابد که این وضعیت موقتی است و باید توجه کرد که همین امر موجب تسریع در امر درمان خواهد شد و نباید دارو را قطع نمود، تنها کاری که

می‌توان انجام داد کنترل خونریزی با توجه به توان بیمار است.
استعمال مرهم زیر به درمان زخم رحم علاوه بر داروهای فوق کمک می‌کند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 37
گلنار فارسی، روغن گل سرخ، مردار سنگ، موم عسل.
داروهای خشک را بکوبید و خوب نرم کنید و روغن را داغ کرده موم را در آن حل کنید[9] و از آتش بردارید و داروها را با آن ممزوج نمایید تا به صورت مرهم درآید هر شب مقداری از آن را به دهانه فرج و مجرای مهبل بمالید.
داروهای شستشوکننده رحم که در درمان عفونت رحم ذکر کردیم در اینجا نیز می‌تواند کمک خوبی در درمان فیبروم باشد. استفاده از سویق (قاووت) عدس برای کنترل موقت خونریزی مفید است.
نکته مهم: همانطور که پیش از این گفتیم، متأسفانه تعداد زیادی از زنان بخاطر خونریزی رحم گرفتار درمان‌های غلط طب غربی می‌شوند و مبادرت به درآوردن رحم توسط جراح می‌نمایند. پس از آن دچار عوارض ناشی از این عمل اشتباه می‌گردند، عوارضی همچون سرطان، سکته‌های قلبی و مغزی، فشار خون، بواسیر، داغ شدن، سرد شدن، عرق کردن شدید، افسردگی، بیماری‌های پوستی، آرتروز و ده‌ها بیماری دیگر می‌شوند.
این افراد باید تا آخر عمر مبادرت به خون‌گیری به روش‌های متداول طب ایرانی نمایند تا دچار مرگ زودرس نشوند. بهترین درمان آن است که در بهار هر سال پشت هر گوش 10 عدد زالوی کوچک بیاندازند تا خون آلوده مکیده شود، سپس 25 روز بعد پشت هر دست 10 عدد زالوی متوسط و 25 روز بعد 10 عدد زالوی درشت‌تر روی پاها انداخته شود.[10] پس از آن در پاییز مبادرت به انجام حجامت عام در چند نوبت بنمایند و هر سال این کار را تکرار کنند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 38
البته روش‌های دیگر خون‌گیری مورد تایید طب ایرانی نیز برای این افراد مفید است.
تنها روش ناصحیح خون‌گیری به روش طب غربی است که کم‌خاصیت و دارای عوارض نیز می‌باشد.

گشادی مهبل و فرج

اگر به دلیل ازدیاد ترشحات است داروهای درمان آن از جمله داروی 21 قسمتی و داروی شستشوی رحم را ذکر کردیم.
در هرحال شیاف‌های تنگ‌کننده مجرای مهبل درمان‌کننده‌اند که به نمونه‌هایی از آنها اشاره می‌کنیم.
مازو 2 مثقال، فقاح‌اذخر یک مثقال
بکوبید و کاملا نرم کنید و با کمی شراب ممزوج کرده با پارچه تمیز بخود بردارید.
شیاف مذکور فرج را تنگ و خوش‌بو می‌سازد.
مازوی ساییده را با شراب ارغوانی ممزوج و هر روز یک‌بار در مجرای رحم بریزید.

شیاف یا فرزجه دیگر

شکر، قرنفل، سرمه، مازو، استخوان سوخته
داروها را بکوبید و نرم کنید و با آب مورد ممزوج کرده استعمال کنید.

فرزجه دیگر

سداب، بسباسه، مرزنجوش، صعتر بری، کندر، اذخر، گل سرخ، پوست انار، ترمس، ماشیوه، روغن‌بان.
شیاف بسازید و اول روز استفاده کنید.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 39

ترشحات رحم همراه با پریود دردناک و یبوست و کم‌خونی

رازیانه، هلیله سیاه، خاکشی، مقل ارزق، سورنجان، برگ سنا، خولنجان، دارچین.
اجزا را مساوی بگیرید و نیم‌کوب کنید و صبح و شب، هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل کنید، همراه با نسخه فوق از جوشانده زیر نیز استفاده کنید:
گزنه، بولاغ لوتی، کاسنی، اسفناج، فرنجمشک، گاوزبان، زنجفیل، عرق یونجه
به غیر از عرق یونجه، سایر داروها را به نسبت مساوی مخلوط کرده و نیمکوب نمایید ساعت 10 صبح و 4 بعد از ظهر هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کرده و شیرین نمایید و هربار همراه با یک استکان عرق یونجه میل کنید.

ورم‌های رحم

اشاره

بیماری ورم زهدان به‌طور کلی تورم یا التهابی است که ممکن است منجر به بزرگ شدن ابعاد رحم شود. معمولا ایجاد نازایی یا کاهش احتمال بارداری می‌کند اما اغلب مبتلایان به این بیماری از علائم ثانویه مربوطه یعنی تأثیری که این بیماری در سایر اعضا بر بدن بیمار از خود نشان می‌دهد رنج می‌برند به‌هرحال این نوع ورم نیز مانند سایر ورم‌ها در طب ایران به انواع سرد و گرم و ... تقسیم‌بندی می‌شود.

1- ورم گرم رحم

اشاره

گاهی ورم گرم در رحم ایجاد می‌شود که علامات آن بدین قرارند:
درد معده، افسردگی و اندوه، بی‌اشتهایی و گاه سکسکه، درد گردن و اطراف چشم و سنگینی سر، و بالاخره درد در اندام‌ها و استخوان‌ها، زهار ورم می‌کند و ممکن است ورم‌هایی در ناحیه دنده‌ها نیز ایجاد شود، یبوست و گرفتگی مجاری ادرار محتمل است. اگر درمان به موقع صورت نپذیرد ممکن است تب و سیاه شدن زبان و عرق کردن و تشنج و غش نیز روی‌آور شوند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 40

درمان

ابتدا از دست و سپس با رعایت فاصله زمانی از پا خون بگیرید. زالو یا حجامت یا فصد هرکدام که مقدور بود انجام دهید. حتما باید بعد از خون‌گیری از دست با توجه به توان بیمار از پا نیز خون گرفته شود. در فصد باید رگ صافن زده شود تا خون حیض ریزش کرده و از ورم دور شود.
اگر حجامت می‌کنید حجامت عام (بین دو کتف) و چند روز بعد با توجه به توان بیمار حجامت ساقین را انجام دهید و اگر زالو می‌اندازید، ابتدا پشت دست‌ها و سپس روی پاها را هربار 10 عدد زالو بیاندازید.
پاکسازی‌های دارویی بیمار را با داروی پاکسازی اخلاط چهارگانه که عبارت از ترنجبین و خاکشیر بجای صبحانه و مسهل عام در بعد از ظهرها می‌باشد انجام دهید که در بخش‌های قبلی توصیف شد، یا مسهل صفرا را بکار برید.
بیمار باید بسیار کم غذا بخورد و غذاها بیشتر منحصر به سوپ جو گشنیز و نظیر آن باشد.
بیمار تا مدتی هر شب در آب جوشانده گل ختمی و تخم کتان و بارهنگ و خارخاسک بنشیند و حد اقل نیم ساعت صبر کند. هر روز مقداری شاه‌افسر را با تخم‌مرغ ممزوج کرده و با روغن زعفران درهم نموده و بخود بردارند.
روغن حیوانی که با تخم مرو و تخم کتان و گل ختمی و شیر گاو جوشیده، مرهم کنند و بخود بردارند. تا زمان پخته شدن و فروکش کردن بیماری باید ادامه داشته باشد، سپس باید با داروهای تحلیل برنده بقایای بیماری را از میان برداشت. یک نمونه از این داروها می‌تواند نسخه زیر باشد:
تخم گشنیز، آویشن، گل ختمی، تخم مرو
داروها را بکوبید و با آب جوشیده ممزوج نموده روی دهانه زهدان بگذارید، بیمار در این حالت می‌تواند غذاهای مقوی میل کند تا نیروی خود را بازیابد.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 41

2- ورم سرد رحم

اشاره

ورم سرد زهدان احساس بادکردگی و سنگینی را در ناحیه زیر شکم ایجاد می‌کند اما چندان توام با درد و التهاب نیست.

درمان

روغن بابونه چشم گاوی را داخل مجرای رحم بمالید و هر شب تکرار کنید سفتی و ورم سرد زهدان را از میان می‌برد. روغن درمنه نیز همان خاصیت را دارد و حیض را بیرون می‌راند.

3- ورم سخت در رحم

اشاره

در معاینه بالینی ورم و سختی آن احساس می‌شود. مجاری بول و ادرار تحت فشار قرار گرفته و بسختی دفع می‌شوند. بیمار لاغر و ناتوان شده و ساق‌ها باریک شده و یا ورم می‌کنند. اگر ورم گسترده شود ممکن است به استسقا بیانجامد و به سرطان کبد منجر شود ابتدا بدن بیمار را از اخلاط مزاحم بخصوص اخلاط سوداوی پاک کنید، سپس بدون آنکه تصور کنید این ورم سرطانی است یا خیر، درمان سرطان را که در کتابی از مجموعه کتاب‌های پیک شفا درج کرده‌ایم پیگیری کنید. ممکن است به هیچ وجه این ورم سرطانی نباشد اما درمان ورم سرطانی هر دو نوع ورم را از میان می‌برد گرچه ورم سخت ممکن است سرانجام به ورم سرطانی منجر شود.

خون‌گیری در درمان ورم سخت و ورم سرطانی با توجه به شرایط مریض لازم است گاه‌گاهی انجام شود و رگ صافن زده شود و یا حوالی رگ صافن زالو انداخته شود و یا حجامت ساقین که مفید و ضروری است.

نشستن در آب عدس پخته و مردار سنگ و کمی سرکه و یا حقنه کردن به آن مفید است آب گشنیز و تاجریزی و روغن گل سرخ و زیتون و سفیده تخم‌مرغ و سرب را باهم ممزوج کرده روی زهدان بگذارند.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 42

مرهم رسل

برای ورم زهدان و ورم مجرای آن بسیار موثر است که به حواریون حضرت مسیح (ع) نسبت داده شده است. در درمان ورم‌های خنازیر و زخم‌های ناسور و عفونی نیز کاربرد وسیع دارد.
موم سفید و صمغ صنوبر هریک 84 گرم، جاوشیر و زنگار هریک 12 گرم، اندران (اشه) 42 گرم، زراوند دراز و کندر هریک 18 گرم، مر و بارزد هر یک 6 گرم، سکبینه 3 گرم، روغن زیتون 84 مثقال.

ورم دهانه رحم و مجرای مهبل

درمان آن همان درمان ورم گرم یا سرد زهدان است. به‌طور کلی شناسایی نوع خلط و دفع آن، فصد صافن و سایر توصیه‌هایی است که در درمان ورم زهدان توصیف شد.

شیاف یا فرزجه‌های مناسب نیز در درمان ورم زهدان و دهانه زهدان مفیداند.

خفقان یا خفگی زهدان

اشاره

نوعی بیماری مربوط به بانوان است که از رحم آغاز می‌شود و از طریق خون و لنف به مغز و قلب می‌رسد. این بیماری پیامد بند آمدن خون حیض و عدم ارضای جنسی همراه با آرزوی جماع در دوشیزگانی که تازه به سن بلوغ رسیده‌اند و زنانی که تازه شوهر کرده‌اند و از جماع محروم مانده‌اند، می‌باشد. بنابراین، بیماری خفقان رحم جزو گروه بیماریهای ثانویه زنان به شمار می‌رود که معمولا اغلب پزشکان را از شناخت و ردیابی ریشه واقعی آن دور و گمراه می‌کند.
علامات آن شبیه به صرع و غش کردن است. حالاتی از قبیل آسم، دشواری تنفس، تپش قلب، سردرد، بدبویی نفس، بهم خوردن هوش، بی‌قراری و تنبلی، زردی رنگ صورت و در موارد حادتر درهم شدن عقل،
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 43
سرخی رنگ چشم و برافروختگی رخسار، و حرکات بدون اراده که از بیمار سر می‌زند. توان حرف زدن از بیمار سلب می‌شود و بالاخره غش می‌کند و صدایش قطع می‌شود و در این حالت ممکن است نفسش چنان ضعیف شود که گویی مرده است. وقتی ماده دفع نشده رحم وارد خون گردید. گاهی نیز عوارض آن به صورت تشنج و حالت تهوع روی می‌آورد.
باید در نظر داشت که در حالات غش ناشی از خفقان رحم، هوش و حواس بکلی از میان نمی‌رود ولی در غش ناشی از صرع بیمار چیزی بخاطر نمی‌آورد. رنگ صورت در بیماری خفگی رحم موقع حمله رنگ برنگ می‌شود. بیمار در بسیاری مواقع اگر تحریک و ارضاء شود موقتا راحت می‌شود و حمله بیماری فروکش می‌کند. به تناوب روی ران‌ها و اطراف پستان‌ها و زیر رحم را بادکش بگذارید تا ماده بیماری را بسوی پایین بکشد.

درمان

اگر عدم ریزش حیض علت عمده این ماجراست باید خون‌گیری‌های مربوط به باز کردن خون عادت ماهانه را انجام دهید، قبل از هر چیز از شاه‌رگ دست، کمی خون گرفته شود و بعدا از رگ صافن خون‌گیری گردد.
تحریک موضعی زهدان با دست تاثیر بسزایی در بهبود وضع بیمار دارد و باید دهانه زهدان و اطراف دهانه زهدان را مالش داد.
پس از چند روز پاکسازی بیمار از خلط مزاحم ضروری است، با ایارج فیقرا می‌توان بیمار را پاکسازی نمود و نیز می‌توان مسهل هر نوع خلط که بر بدن بیمار غلبه دارد مصرف کرد.
زهدان نیز مانند اعضاء دیگر همچون کلیه‌ها مسئولیت تخلیه آلودگیهای بدن را برعهده دارد. به دو روش این کار را انجام می‌دهد یکی از راه عادت ماهانه و دوم از راه ارضاء جنسی. هرکدام از این دو اگر مختل گردد پیامدهای متعددی را بدنبال خواهد داشت.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 44

بواسیر رحم

زائده یا بافت اضافه‌ای است که در زهدان ایجاد می‌شود. ممکن است در ابتدای مهبل باشد و بتوان آن را مشاهده نمود.
اگر بیمار نیاز به خون‌گیری دارد به مقدار لازم خون گرفته شود. در اطراف زهدان به‌طور متناوب زالو بیاندازید.
بیمار هر شب در آبزن دارویی گل ختمی و بابونه، تخم گشنیز و آویشن و تخم مرو یا تخم کتان بنشیند و با روغن زیتون موضع را همواره چرب نگه دارد.

زگیل‌های زهدان

اشاره

زگیلهای مهبل و زهدان نیز مانند سایر زگیلها، دارای عامل ویروسی هستند که مطابق معمول در یک بستر خلطی و مزاجی رشد می‌کنند.

علائم ظاهری

زگیل‌ها در معاینات بالینی معمولا به صورت توده‌های متراکم و مدوری دیده می‌شوند که شبیه بافتهای خود بدن می‌باشند. گاهی، در صورت بزرگتر شدن، شکل گل کلم را به خود می‌گیرند. عمدتا، علائمی مانند خارش یا سوزش ندارند. اما بسیار مقاومند و در غالب موارد رشد بطئی و کندی دارند.

درمان

جهت درمان ابتدا پاکسازی بستر خلطی بوسیله خون‌گیری یا داروهای مناسب لازم است.
اگر نیاز به خون‌گیری وجود دارد، انجام شود و در اطراف دهانه مهبل چند عدد زالو بیاندازید. هر شب سیاه‌دانه را بکوبید و با بول کودک یا با سرکه خمیر کنید و روی زگیل بگذارید. اگر سوزش زیاد ایجاد شد سیاهدانه را به مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 45
تنهایی استعمال کنید یا با روغن بادام تلخ خمیر کنید و استفاده کنید. هر شب آب شنبلیله پخته را داخل مجرا ریخته و بشویید. بیمار مبتلا به زگیل زهدان باید مرتبا استحمام کند و موضع را پاکیزه نگاه دارد.

ترک و شقاق دهانه زهدان

درمان آن بکار بردن داروهای نرم‌کننده و جوش دهنده است.
گل ختمی و تخم مرو و تخم کتان و کمی مرزنجوش را باهم بجوشانید و صاف کنید و آب پخته آن را با روغن زیتون یا روغن گل سرخ و کمی مردار سنگ پودر شده ممزوج و با تخم‌مرغ خام برهم زنید و به صورت مرهم روی محل ترک‌خوردگی قرار دهید.
پماد گل ارمنی که با موم عسل و روغن کنجد و گل ارمنی شسته شده تهیه شده باشد برای از بین بردن ترک زهدان بسیار موثر است.
روغن بنفشه و چربی مرغابی و چربی مرغ و طیور دیگر و مغز ساق گاو با روغن بنفشه و روغن سوسن و هرچه در درمان شقاق مقعد بکار می‌آید در اینجا مفید است.

زخم ناشی از نزدیکی و پارگی بکارت

به‌محض برداشته شدن بکارت ممکن است زن دچار خونریزی و درد و عفونت گردد. همان داروی ترک زهدان را بکار برید و بیمار تا بهبودی کامل از نزدیکی خودداری نماید.

افتادگی رحم

اشاره

در اثر ضربه، زایمان سخت و سستی پی‌بندهای رحم بوجود می‌آید.

تظاهرات بالینی

معمولا دردهایی در قسمت زیر شکم همراه با سنگینی احساس می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 46
گاهی نیز کمردرد عارض می‌شود. کشاله‌های ران نیز ممکن است دردناک شوند. در معاینه و لمس مهبلی رحم، پائین آمدگی رحم قابل تشخیص است.

درمان

پودر شیشه، شیره عنبرنصارا (پشکل ماچه الاغ)، روغن زیتون
روغن را داغ کنید و شیره عنبر نسارا را از پارچه حریر بگذرانید و همه را باهم مخلوط کرده و به صورت مرهم روی دهانه رحم بگذارید. در دوره‌های سه روزه، از شب تا صبح بماند.
علاوه بر آن گودی کمر را با عاقرقرحا، دارچین، قرص کمر و مورد که پودر کرده‌اید و با عسل ممزوج شده ضماد کنید. 3 شب هر دو دارو را استعمال کنید و چند شب ترک کنید. دوباره تکرار نمایید و تا بهبودی کامل ادامه دهید.

آفت رحم

اکثرا از بیماری بهجت بوجود می‌آید.

با جوشانده تخم گشنیز و گل ختمی و سماق و اسفرزه محل فرج را بشویید و یا در آب آن بنشینید و مرهم زیر را مرتب روی آن بمالید.

گل ختمی 25 گرم، اسفرزه 10 گرم، سفیده تخم‌مرغ به مقدار لازم

گل ختمی را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود، صاف کنید و با سفیده تخم‌مرغ ممزوج کنید تا به صورت مرهم درآید، روی زخم بمالید. اگر قوی‌تر می‌خواهید کمی کافور به آن اضافه نمایید. اگر قوی‌تر از آن می‌خواهید پوست انار ساییده اضافه کنید.

اسفرزه را اگر با شیر بجوشانید مرهم مناسبی برای آفت رحم خواهد بود.

همراه با داروهای فوق درمان گیاهی بهجت را انجام دهید که در یکی از مجموعه کتاب‌های پیک شفا آمده است. یک نسخه جوشاندنی موثر در درمان بهجت را در اینجا ذکر می‌کنیم:

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 47

تخم گشنیز، تخم کاسنی، تخم خرفه، تخم خیار، تخم زرشک آبی، گل ختمی

داروها را نیم‌کوب کنید و روزی 3 بار صبح و ظهر و شب هربار یک قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و شیرین کرده میل کنید. همراه با این نسخه روزی یک تا 3 بار مقداری اسفرزه را با آب مخلوط و به صورت شربت میل کنید.

در زنان یائسه بیشتر مشاهده می‌شود، حدود 75% و بیش از 15% زیر 40 سال می‌باشند. در افراد ثروتمند و مرفه جامعه بیشتر شیوع دارد. کورتاژها و زمینه‌های ارثی از عوامل خطر هستند. به‌طور کلی سرطان رو به افزایش است و آمارهای فوق نیز ممکن است تغییر کرده و رو به صعود داشته باشند در مورد سرطان رحم و تخمدان روابط نامشروع جنسی و ارتباط یک زن با چند مرد براساس مشاهدات، یک عمل بسیار مهم و خطرناک است. شاید پاکدامنی زنان و نگه داشتن عده و ایجاد فاصله در ارتباط با چند مرد یکی از اقدامات پیشگیرانه از سرطان و سایر بیماری‌های رحم باشد. بیماریهای پستان اکثرا از بیماری‌های رحم آغاز می‌شود.

سرطان رحم

دستورات کلی سرطان را که در باب سرطان مغز نوشتیم انجام دهید ویژگیهای زیر را در نظر بگیرید:

1- از هر نوع یبوست بیمار جلوگیری بعمل آید. از حقنه‌های ملین همراه با روغن زیتون هر از گاهی به تشخیص استفاده کنید.

2- هر شب یا یک شب در میان بیمار در آبزن دارویی مرکب از آب جوشانده گل ختمی، گل بنفشه، گل همیشه بهار، تخم گشنیز، تاجریزی، تخم کاسنی، فیلگوش و یا هرکدام که در دسترس بود بنشینند.

3- از مجامعت پرهیز شود.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 48

4- چنانچه لازم باشد تعداد دفعات مصرف گزنه از 4 بار بیشتر و در صورت لزوم تا 8 بار برسد.

5- بخور تخم گشنیز و گل ختمی و آویشن هر شب زیر دامن به مدت 10 دقیقه انجام شود.

6- ضمادهای ضد سرطان روی زهار به بهبود سریع‌تر بیمار کمک می‌کند.

7- هر روز یک قاشق غذاخوری پوست خشک و کوبیده خربزه سبز رنگ را همراه با غذا یا با آب میل کنید.

8- از ضمادهایی شامل گل ختمی، تاجریزی، کاسنی، گشنیز، خارخاسک، مقل، اوشق، سکنجبین، پیه خرس، پیه شتر، مغز ساق یا مغز گوزن و تخم کتان که با روغن زیتون و یا روغن گل سرخ ساخته شود استفاده نمایید.

سرطان دهانه و مجرای رحم

دستورات کلی سرطان را بکار گرفته و این ویژگی‌ها را در نظر بگیرید:

1- از یبوست بیمار جلوگیری و از حقنه‌های ملین توأم با روغن زیتون سبز رودبار استفاده کنید.

2- بیمار هر شب در آبزن داروهای تخم گشنیز، گل ختمی، فیلگوش، تاجریزی، برگ کاسنی بنشیند.

3- با تخم گشنیز و آویشن و ختمی زیر دامن هر شب به مدت 10 دقیقه بخور بدهید.

4- دهانه رحم را با پماد گل ارمنی چرب کنید این پماد باید تنها با روغن زیتون سبز رودبار یا روغن کنجد و موم عسل تهیه شده باشد و کاملا گل ارمنی آن نرم و عاری از زبری و خشونت باشد. از مصرف پمادهای گل ارمنی که با وازلین و امثال آن تهیه می‌شود خودداری گردد.

5- ضمادهای ضد سرطان که در بخش سرطان پروستات و مثانه و رحم ذکر شد مفید هستند. (کتاب درمان سرطان‌ها اثر مولف)

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 49

نازایی

اشاره

از هر 6 زوج یکی از آنان بچه ندارند و یا کمتر از آن دارند که می‌خواهند، و 0 /15 حاملگی‌ها به سقط ناخواسته منجر می‌شود. پس از یک ماه مقاربت آزاد می‌توان گفت که ناباروری وجود دارد. 20% زوج‌ها پس از یک ماه مقاربت و 60% ظرف 6 ماه و 95/ 0 ظرف یک سال باردار می‌شوند.
برای درمان نازایی ابتدا باید هر نوع سوء مزاج که مربوط به کبد و معده و کلیه و رحم باشد شناسایی و درمان گردد.
اگر سوء مزاج گرم یا سرد بر معده، کبد، کلیه‌ها غالب شده، به درمان هر یک از آنها که در مجموعه کتاب‌های پیک شفا آورده‌ایم مراجعه کنید. پس از آن به درمان بیماری‌های ویژه زهدان بپردازید. کیست تخمدان، احتباس حیض، ورم گرم یا سرد رحم، عفونت رحم هرکدام که تشخیص داده شد، درمان‌های آن را در همین کتاب آورده‌ایم عوامل دیگری را که ذکر نکردیم و در ایجاد نازایی نقش دارند در این بخش تشریح می‌کنیم.
1- روابط زناشویی آن‌طور که شرح داده شد بر مرام نبوده و اصول آن رعایت نشده است.
2- زن و مرد عادت داشته‌اند هنگام نزدیک آب یخ میل کنند.
3- زن هنگام ازدواج نابالغ بوده و مرد با او نزدیکی کرده و زهدان دچار آسیب شده است. اگر هم بارداری صورت پذیرد در سالم بودن بچه‌های این خانم باید شک کرد.
4- ممکن است از اثر سرماخوردگی و عفونت، لوله‌های تخمدان بهم چسبیده و مانع حرکت تخمدان بسوی محل استقرار خویش شود.
5- شاید ترشحات داخل زهدان بسیار تند و اسیدی باشد و اسپرم را قبل از
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 50
رسیدن به تخمدان از بین ببرد.
6- ممکن است تخمدان و رحم زن تنبل و ضعیف شده و قادر به تخمک‌گذاری نباشد.
7- شاید در اثر ضربه و نزدیکی قبل از بلوغ زهدان کج شده است.
8- شاید چاقی بیش از حد زن باعث راه‌بندان و مانع رسیدن اسپرم به تخمک می‌شود.
9- کورتاژها باعث نازایی شده است.
10- بیماری‌های عفونی زمان کودکی لوله‌های رحم و تخمدان را گرفتار کرده است.
به‌طور کلی باید گفت:

اگر بدن زن از همه لحاظ سالم باشد دلیلی ندارد که نازا شود.
روابط زناشویی صحیح را قبلا شرح دادیم که موقع نزدیکی هر دو به خصوص زن به اوج خواستن رسیده باشد ولی باید زمان احتمال باروری را نیز دانست. پس از پاک شدن از دوره عادت ماهانه اگر فرض کنیم روز هفتم زن پاک می‌شود، معمولا تا روز دوازدهم تخمک‌گذاری صورت نمی‌گیرد، از روز دوازدهم تا روز شانزدهم امکان باروری بسیار زیاد است، سپس کاهش می‌یابد. پس بهتر است زن و مرد طالب بچه‌دار شدن قوای خود را برای این چند روز ذخیره کنند.
اگر به علت جماع در قبل از بلوغ رحم زن آسیب دیده باید نوع آسیب مشخص گردد، کجی زهدان را می‌توان با بادکش گذاشتن برطرف مقابل برطرف نمود، حد اقل ممکن است به‌طور موقت و قبل از نزدیکی کجی زهدان را موقتا راست کرد تا بارداری صورت پذیرد. اگر زهدان از جای خود تکان خورده و تخمدان‌ها در جای مناسب خود نیستند باید با دست آن را به جای خود برگرداند و مسیر تخمدان‌ها را با روغن‌های نرم‌کننده هر شب مالش دهند تا راه برای ورود تخمک هموار گردد. چرب کردن داخل رحم با
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 51
روغن زیتون ممکن است این مهم را برعهده گیرد و با تکرار آن زمینه حرکت تخمک را بسوی قرارگاه خویش فراهم سازد.
اگر آب یخ موقع نزدیکی زیاد مصرف شده ممکن است موجب سرماخوردگی و صلابت رحم شده، در این صورت باید با روغن‌های گرم‌کننده کمر و شکم و زیر شکم را مرتب چرب کرده مالش دهند و از حقنه‌های گرم و نرم‌کننده در فرج و مقعد استعمال کنند. به یکی از این حقنه‌ها اشاره می‌کنیم.

حقنه (تنقیه)

خارخاسک سبز، ساقه چغندر، ساقه شنبلیله، پیه بز نر، مغز حرام یک عدد، بیضه گوسفند یک جفت، شیر میش تازه دوشیده 5/ 1 من

بیضه گوسفند را چرخ کنید و همه را با شیر میش مخلوط و 5/ 1 من آب جوش اضافه نمایید و بگذارید روی آتش ملایم بپزد تا خوب نرم شود و نیمی باقی بماند، صاف کنید و هر روز ناشتا تا 3 روز متوالی در مقعد و فرج طبق دستور حقنه کنید.

روغن بلسان، روغن بان، و داروهای خوش‌بو مانند مشک و سنبل و زعفران و هل اگر در ترکیب حقنه‌ها و فرزجه‌ها وارد شوند سردی رحم را گرفته و باعث تقویت آن شده و هنگام نزدیکی احتمال باروری را چند برابر می‌کند.

اگر نازایی از چسبندگی لوله‌های تخمدان است. داروی 21 قسمتی را طبق دستور روزی 9 لیوان و اگر نشد دارو را پس از نیمکوب کردن روزی 3 بار هر بار یک قاشق غذاخوری در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و شیرین کرده میل کنید. نسخه آن را در درمان احتباس حیض ذکر کردیم. علاوه بر آن از حقنه فوق الذکر استفاده نمایید. حقنه را هر 3 روز یک بار تکرار کنید و آن را در فرج استعمال نمایید.[11]

مجموعه پیک شفا ؛ج6 ؛ ص51

ر ترشحات داخل رحم اسیدی باشد، تندی آن باعث از میان رفتن اسپرم می‌شود در این صورت نسخه زیر را بکار برید:

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 52

گل گاوزبان، تخم کاهو، تخم گشنیز، تخم کاسنی، تخم خیار، تخم خرفه، گل سرخ خارخاسک، گل ختمی، زرشک آبی، تخم حماض، ناخنک

داروها را نیم‌کوب کنید، صبح و ظهر و شب هر بار یک قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و شیرین کرده میل کنید. حقنه زیر را آماده کرده و هفته‌ای 2 بار حقنه کنید:

گل ختمی، تخم کتان، شنبلیله، ماء الشعیر، از هریک 30 گرم، روغن کنجد 15 گرم داروها را با 252 مثقال آب بجوشانید تا یک ثلث آن بماند، صاف کنید و با روغن کنجد ممزوج کرده و در 3 نوبت حقنه کنید.

اگر ضعف و تنبلی رحم و تخمدان باعث نازایی شده است:

هربار قبل از جماع داروهای خوش‌بو مانند مشک، عنبر، سنبل، میخک، سعد، هل و امثال آن بوسیله حرارت داغ شده و هوای گرم خوشبوی آن توسط یک لوله باریک مستقیما وارد رحم شود به حدی که گرمای آن باعث ناراحتی زن نشود و زن تا مدتی بر این وضع که لذت‌آور نیز می‌باشد بماند، این کار به بارداری کمک شایانی می‌کند و اگر یک‌بار نشد مایوس نشوند و ادامه دهند تا نتیجه مطلوب عاید گردد. فرزجه زیر نیز برای ضعف و تنبلی تخمدان خوب است.

حب بلسان، روغن ناردین، قرنفل، جوزبوا، از هریک 9 گرم.

بکوبند و فرزجه بسازند و استعمال کنند.

نسخه تقویت تخمدان

زعفران، حماما (هل)، سنبل، کاکوتی، زیره سیاه، تخم ریحان، بارهنگ، تخم شلغم جوزبوا
داروها را نیمکوب کرده روزی یک الی 2 بار یک قاشق غذاخوری آن را با 1 /5 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کرده و با عسل یا شکر شیرین کرده میل کنند. اگر همین دارو را بکوبند و نرم کرده و با 2 برابر وزن
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 53
خودش عسل ممزوج نموده و روزانه 1 تا 2 بار هربار یک قاشق غذاخوری آن را با یک استکان شیر میل کنند بهتر است.
اگر چاقی زن باعث نازایی شده است باید با خوردن دارو و رژیم غذایی و راه رفتن زیاد و ورزش بدن را لاغر کرده و پیه‌ها را آب کنند. رژیم لاغری زیر و داروی لاغری را ملاحظه فرمایید.

صبحها: 6 عدد میوه خام که از لحاظ حجم هرکدام برابر یک سیب درختی باشد. تا ظهر چیزی نخورید مگر میوه، چنانچه دچار ورم روده و زخم معده هستید میوه پخته میل کنید.
ظهرها بجای ناهار از مواد زیر هرکدام که مایل هستید تهیه و میل کنید.
1- سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر و عدس و یک قاشق غذاخوری برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا
2- سوپ فصل که از مواد زیر و آنچه تمایل دارید و در دسترس می‌باشد ترکیب و آبپز شده باشد. ریواس، کنگر، کرفس، کلم، گل‌کلم، کلم سنگ، (کلم قمری) کدو، بادمجان، گوجه‌فرنگی، جو و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی با چاشنی آب‌لیمو
3- سینه مرغ آبپز با سالاد کاهو و شربت سکنجبین و ...
4- قارچ آبپز با سالاد کاهو و شربت سکنجبین
5- دویست گرم نان جو و یک عدد موز
6- آب دوغ سنتی با گردو و کشمش و غیره ...
شب‌ها شام: 1- سالاد کاهو، سکنجبین و یک کف دست نان سنگک 2- کدوی خام یا آبپز که در ماست کم‌چرب همراه با سیر خام رنده شده مخلوط شده باشد 3- آب سیراب و شیردان و جگر سفید گوسفند (شش) آبپز بدون چربی با چاشنی آب‌لیمو
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 54
همراه با رژیم غذایی فوق صبح و ظهر و شب هربار نصف استکان از مخلوط عرقیات زیر میل کنید.
عرق کاسنی، عرق زنیان، عرق زیره، عرق مرزنجوش، عرق بومادران، عرق گزنه
و جوشانده زیر که بعد از هر غذا یک لیوان میل شود.
بومادران، انیسون تلخ، سیاه‌دانه، تخم کاهو، تخم شوید، مرزنجوش، لیموی عمانی، گزنه، تخم کرفس
داروها را نیم‌کوب کنید، صبح و ظهر و شب بعد از هر غذا یک قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کنید. گویند اگر فرج خرگوش را زن بپزد و بخورد قطعا حامله خواهد شد و حمول سرگین آن را نیز مجرب دانسته‌اند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 55

بهداشت زناشویی

اشاره

بهداشت زناشویی در طب اسلامی و سنتی اهمیت زیادی دارد و بسیار بر آن تاکید شده است. شرایطی برای عمل نزدیکی صحیح در نظر گرفته شده است که سلامتی زن و شوهر را تضمین می‌کند. این شرایط شامل کیفیت نزدیکی، زمان نزدیکی، میزان نزدیکی است.

کیفیت نزدیکی

ابتدا بهداشت نزدیکی باید کاملا رعایت شود. دستگاه تناسلی در جایی قرار گرفته که امکان رشد میکروب‌ها در آنجا نسبت به جاهای دیگر بیشتر است. ازاله موهای زائد همواره باید مد نظر باشد تا زمینه رشد و زیست میکروب‌ها از میان برود، یکی از بهترین و موثرترین راه ازاله موهای زائد استفاده از داروی نظافت که ترکیبی از آهک و زرنیخ است می‌باشد.
داروی نظافت علاوه بر آن از بیماری‌هایی مانند کیست تخمدان و عفونت رحم و زگیل و بواسیر و بدبویی آن پیشگیری می‌کند. داروی نظافت اخلاط سوداوی و بلغمی را از اعضاء رئیسه بدن دور ساخته و باعث ایجاد نشاط و دوری از غم و غصه می‌شود و جوشها و بثورات جلدی را با کشیدن آلودگی‌ها بسمت پایین کاهش می‌دهد.
قبل و بعد از نزدیکی باید موضع تناسلی با آب و یا با آب و شوینده‌هایی مانند صابون یا سدر شستشو گردد تا از ورود میکروب به داخل رحم جلوگیری شود.
باید حتی المقدور از جماع خشک خودداری گردد. هنگامی باید دخول صورت پذیرد که مجرای مهبل با ترشحات داخلی آماده شده باشد، در غیر
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 56
این صورت مجرای رحم زخم‌های ریز متعدد برداشته و به تدریج عفونی شده و راه برای ایجاد بیماری‌ها هموار می‌سازد. از آن گذشته جماع خشک باعث از میان رفتن سلول‌های حساس دهانه رحم شده و به تدریج احساس و لذت جماع را برای زن کاهش می‌دهد و این خود می‌تواند مبدأ بیماری‌های مختلف روحی و جسمی شود. مرد و زن باید به ارضای جنسی همدیگر بیاندیشند نه آنکه هریک تنها به نیاز خود بپردازد. مرد باید با حرکات جنبی باصطلاح عشق‌بازی همسر خویش را آماده نزدیکی نماید تا همه اعضای بدن متوجه دستگاه تناسلی شده و خون سالم و فعال را به سمت آن گسیل دارند و در این تماس جنسی از طریق دستگاه تناسلی شرکت نمایند. این کار باعث جلوگیری از ضعف جنسی و پیشگیری از برخی بیماری‌ها از جمله بیماری زود انزالی می‌شود. آخرین مرحله تماس جنسی دخول است که برخی نسبت به آن کاملا بی‌توجه هستند. برای بچه‌دار شدن پس از انزال، زن از جای خود برنخیزد و به پشت خوابیده و تا چند دقیقه پاها را در سینه جمع کرده و بی‌حرکت باقی بماند تا منی به سهولت با تخمک تزویج گردد.
هرگز نباید مرد و زن با بدن آلوده و عرق کرده به تماس جنسی بپردازند.
محل نزدیکی باید جایی باشد که هیچیک از طرفین کمترین ناراحتی و تنفر

از آن محیط نداشته باشند. لباس‌ها و پرده‌های اطاق خواب زن و شوهر باید از لحاظ رنگ مطابق سلیقه طرفین باشد. رنگ لباس و رنگ لباس زیر باید آن‌چنان باشد که طرفین به آن رنگ‌ها علاقمند می‌باشند و این دقت را باید در رنگ تختخواب و غیرو نیز رعایت نمود و نباید آن را دست‌کم گرفت. پوشیدن رنگ سیاه و رنگهای تیره تاثیر منفی بر اشتیاق جنسی می‌گذارد رنگ‌های روشن و شاد تاثیر مناسبی خواهند داشت. منظور از درج این مطالب تجمل‌گرایی و لوکس‌گرایی نیست، بلکه رعایت این موارد با ارزان‌ترین شرایط ممکن است.

پاکیزگی محیط و تمیزی لباس و پرده و غیرو قطعا بر حس زیبایی‌شناسی

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 57

انسان تاثیرگذار است. پس شیک و تمیز بودن در سادگی و ارزان بودن یک هنر ارزنده است.

هنر زناشویی هنری است که هرکسی به آن دسترسی نخواهد یافت مگر آنکه بداند و این دانش را بکار گیرد. زن و مرد باید خود را برای هر نوع کامیابی جنسی همسر آماده نشان بدهند. هر نوع نیاز و کمبود جنسی باید در خانه برطرف شود و الا شیطان در کمین ضعف‌ها و کمبودهاست.

ممکن است کسانی در انجام مسائل جنسی بیماری و مشکلاتی داشته باشند که ما تلاش می‌کنیم در حد توان علم خویش به ارائه راه کارهای درمان آنها بپردازیم.

پس از اتمام زناشویی و صورت گرفتن انزال، مرد باید بر پهلوی راست خویش بخوابد و دقایقی از جای خویش برنخیزد، سپس برخیزد و ادرار کند تا از عوارض رسوب قطرات منی در مجرا دچار بیماری نشود و استبراء نماید و مقداری عسل تناول نماید، پس از آن تا آنجا که مقدور است غسل را به تعویق نیاندازد، اگر ناچار به تعویق انداختن است باید پس از عمل زناشویی هر دو دستگاه تناسلی را بشویند و تمیز نگاه دارند.

نزدیکی در حال بیماری یکی از طرفین منع شده و باید از آن اجتناب ورزید.

نزدیکی در حالت حیض و نفاس اکیدا ممنوع است و در صورت اضطرار مرد تنها می‌تواند از وراء پوشش تماس داشته باشد. استفاده از اشیاء غیر از انگشت برای تحریک کردن فرج جایز نیست. استفاده از کرم‌های شیمیایی برای نرم کردن مجرای مهبل جایز نیست و باید در صورت نیاز از روغن‌ها و کرم‌های نرم‌کننده کاملا طبیعی استفاده نمود.

آب خوردن هنگام نزدیکی و بعد از آن مضر و باعث بروز بیماری می‌گردد.

نزدیکی پس از خوردن غذا و با شکم پر بسیار زیان‌آور می‌باشد و بیماری‌های خطرناک را تدارک خواهد دید.

جماع کردن درحالی‌که مثانه و روده‌ها پر است و باید تخلیه شود خوب نیست.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 58

جماع کردن پس از خون‌گیری خوب نیست.

جماع کردن هنگامی که انسان درد معده یا قولنج یا سیاتیک یا سردرد دارد زیان‌آور است.

وقتی انسان خود را اسهال داده یا استفراغ کرده باید جماع کردن را به تعویق بیاندازد.

نزدیکی در حالت ترس و اضطراب خوب نیست و باعث بیماری سرعت انزال می‌شود.

احادیث بسیاری از سردمداران علم و دانش واقعی یعنی ائمه معصومین در این زمینه وارد شده که ما از آنها شمه‌ای را نقل کردیم و طالبین را به کتاب دیگری از مجموعه کتاب‌های پیک شفا که ان شاء ا ... منتشر خواهد شد سوق می‌دهیم.

زمان نزدیکی

بهترین زمان نزدیکی نیمه‌های شب و سحر است که بدن مدتی آسوده و قوای خود را جمع کرده باشد. کسی که صبح تا شب در حال تلاش و کار بوده و خسته به خانه می‌آید نباید ابتدای شب مبادرت به نزدیکی نماید بلکه این کار را باید تا مدتی پس از خواب و استراحت به تعویق اندازد.
جماع کردن هنگام روز خوب نیست مگر آنکه چاره‌ای نباشد، جماع کردن زیر نور آفتاب مضر است مگر آنکه پرده‌ای میان آنها و آفتاب قرار گیرد.
جماع کردن در شدت گرما خوب نیست و نزدیکی بهتر است شب‌ها انجام شود.

میزان نزدیکی

میزان نزدیکی بستگی به میزان و نوع خوراک و منطقه زندگی و نژاد افراد دارد. آنچه مسلم است تحریک کردن بدون تقویت و تحکیم بدن مناسب نیست. کسانی که با دیدن تصاویر مستهجن تعداد دفعات نزدیکی را افزایش
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 59
می‌دهند و یا از قرص‌های تحریک‌کننده استفاده می‌کنند در حقیقت از عمر خویش می‌کاهند و بدن خویش را ضعیف کرده و بالاخره روزی خواهد رسید که در اثر این افراطکاری به بیماری بی‌میلی جنسی دچار شوند و از داروهای محرک نیز کاری برنیاید.
این افراد به کم‌سوئی چشم و لرزش بدن و ضعف اعصاب و عنین و غیرو مبتلا می‌شوند.

برخی از زنان نسبت به رفتار جنسی شوهرشان از خود بی‌میلی نشان می‌دهند، علت این امر ممکن است یکی از موارد زیر باشد:
1- احساس شرمساری شدید و احساس گناه که از تصورات و تلقینات زمان کودکی باقی مانده است. ممکن است با افکار خرافی که زن در ذهن خود آنها را با خدا و مذهب پیوند داده است گره خورده و زن احساس کند که با هربار تماس از خدا دور شده است.
2- عدم علاقه به شوهر، این عدم علاقه ممکن است از ازدواج اجباری ناشی شده باشد و شاید بعد از ازدواج در اثر دیدن رفتاری از شوهر که برای زن قابل هضم نمی‌باشد ایجاد شده باشد. شاید عدم رعایت بهداشت ظاهری باعث سردتنی گردیده است.
3- اگر هیچ‌یک از موارد فوق مصداق واقعی نداشته باشد باید علت آن را در جسم زن جستجو کرد. سوءمزاج‌های سوداوی می‌تواند باعث سردتنی جنسی شود. غلبه سودا می‌تواند باعث ایجاد تنفر و یا عشق بیش از حد گردد.
یک حالت عدم تعادل همواره این‌گونه زنان را تهدید می‌کند.
4- درد هنگام مقاربت و احساس سوزش ممکن است تا مدتی زن را از جماع بیزار کند.
5- بارداری، هنگام بارداری اکثر زنان نسبت به رفتار جنسی بی‌علاقه
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 60
می‌شوند و در دوران شیردهی نیز تمایلات جنسی آنان تحت الشعاع مهر مادری قرار گرفته و کاهش می‌یابد.
ممکن است فکر دیگری نظر او را به خود مشغول می‌دارد و در عالم رویا به آن می‌پردازد. بعضی از افراد به روشهای خاصی از ارضاء تمایلات جنسی دست یافته‌اند که اینک نمی‌توانند با وضعیت جدید خود را تطبیق بدهند. در این‌گونه موارد رجوع به یک مشاور مطمئن لازم است تا علت اصلی را بیابد.
اگر سردتنی جنسی ناشی از سوء مزاج است باید دید سوء مزاج رحم است یا سوء مزاج معده یا جای دیگر. اگر سوء مزاج سرد بر معده غالب شده است با ایارج فیقرا یا مسهل اخلاط بلغم آن را دفع کنید. سوءمزاج‌های دیگر را نیز با مسهلات مربوطه درمان کنید که توصیف آنها قبلا گذشت.
داروی 21 قسمتی را که قبلا ذکر کردیم مصرف کنید تا زهدان از خلطها و گرفتگی‌ها خلاص شود و کار خود را به خوبی انجام دهد.

گویند بوییدن و خوردن شکوفه سنجد در افزایش اشتهای جماع در زنان بسیار موثر است طلع یا شکوفه خرما نیز همان خاصیت را دارد منتهی هم برای مرد موثر است هم برای زن. داروی دیگری نیز هست که ادعا می‌شود در ایجاد اشتهای جماع در زنان بسیار مفید است باعث خارش و تحریک و بیقراری می‌گردد و باید تا یک هفته استعمال نمایند و در ایام استعمال هیچ آثاری از این فرزجه یا شیاف ظاهر نخواهد شد، روزی که مصرف دارو پایان یابد اثر آن ظاهر شود و تا 6 ماه باقی می‌ماند.
اقحوان، ابهل، اشنه، انجدان، بیخ درخت فندق، اشنان سبز، مرزنجوش، مر، حور محروث
اجزا را مساوی بگیرید و بکوبید و از حریر بگذرانید و هربار یک مثقال آن را با شیر ممزوج کرده با پارچه تمیز بخود بردارید. اگر یکی دو تا از داروها در دسترس نبود بقیه داروها کافی می‌باشند.
عنبر اشهب و به‌طور کلی عنبر محرک شهوت جنسی است و برای زنان
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 61
بسیار مفید است. عنبر حرارت غریزی را برمی‌انگیزد و تمام قوای بدن را تقویت می‌نماید. مداومت در آشامیدن آن با آب و عسل باعث اعاده قوت جنسی در بیمارانی که از درمان ناامید شده‌اند می‌گردد. مالیدن آن با غالیه و یا روغن‌های گرم‌مزاج جهت تقویت اعضای تناسل و تحریک شهوت زنان و مردان بغایت موثر است. چکاندن روغن آن در فرج یا در سوراخ ذکر باعث تحریک شدید طرفین می‌شود. حتی بوییدن و گذاشتن آن زیر دامن و مماس با فرج موجب ازدیاد تمایل جنسی در زن می‌شود. مقدار مصرف خوراکی آن در روز تا یک گرم است. مصرف زیاد آن باعث ضعف معده و گاهی کبد می‌شود و مصلح آن صمغ عربی و ادویه سردمزاج مانند گشنیز و طباشیر و بوییدن کافور است.
مالیدن روغن دارچین در مجرای رحم از سحر تا آخر شب باعث لذت شدید وی از جماع می‌شود و برای مبتلایان به سرد تنی مفید است. به داروهایی با این خاصیت ملذذ می‌گویند.

ملذذ (لذت‌آور)

اشاره

کبابه، زنجفیل، عاقرقرحا، سعد از هریک یک مثقال، حسن لبه، کتیرا از هرکدام نیم مثقال

داروها را بکوبید و نرم کنید و یکی دو ساعت قبل از نزدیکی با زهره مرغ ممزوج و در فرج بمالید.

ملذذ دیگر

عاقرقرحا، زنجفیل، دارچینی، از هرکدام یک مثقال، مشک یک حبه
داروها را بکوبید و نرم کنید و با عسل ممزوج و به صورت حب‌های متعدد در آفتاب خشک کنید، موقع حاجت یکی دو دانه آن را هریک از زن و مرد در دهان خویش حل کنند و بر قضیب و فرج بمالند و پس از انجام مقدمات نزدیکی کنند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 62

ملذذ دیگر

آنغوزه را در روغن بادام و زنبق حل کنند و در شیشه کرده مدتی در آفتاب نگه دارند، و قبل از مقاربت به فرج و قضیب بمالند.

زیادی شهوت

اگر زن زیر دامن فنجنکشت را دود کند شهوت او بسیار کاهش می‌یابد.
همین خاصیت را برای مردان دارد و قاطع شهوت آنان است.
اگر زن خون پرستو بنوشد شهوت وی شدیدا کاهش می‌یابد.
داروی زیر در قطع شهوت مردان و زنان موثر است.
بذر البنج، تخم خرفه، تخم کاهو، تخم شوید، از هرکدام یک جزء، نیلوفر 2 جزء،
داروها را بکوبید و نرم کنید و هربار 3 مثقال با آب تخم خرفه میل کنید.

تنگ کردن فرج در حد بکارت

مازو، کندر، گلنار، پوست انار، دانه خرمای سوخته، توبال النحاس، صعتر برّی، جفت بلوط، زعرور، درد شراب
داروها را کاملا پودر کرده و الک کنید و با درد شراب ممزوج نمایید و خشک کنید و موقع مصرف با آب به ترش ممزوج و خمیر کرده استعمال کنید.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 63

دوران بارداری

اشاره

بهداشت دوران بارداری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آن‌قدر در طب اسلامی و سنتی به مسائل دوران بارداری اهمیت داده شده که نظیر آن را در هیچ مکتب علمی نمی‌توان یافت.
یک ماه اول بارداری باید زن باردار مراقبت ویژه‌ای از خود داشته باشد. از همان ابتدا خود را به پیاده‌روی ملایم عادت دهد تا در ماه‌های بعدی دچار مشکل نشود. نزدیکی و جماع خوب نیست، البته اگر بگوییم به هیچ وجه نباید جماع کند حال و روز مرد بیچاره را در نظر نگرفته‌ایم. از حالت‌های عصبی و ترس و خبرهای ناگهانی و شوک‌آور خود را مصون بدارد. غذاهای دیرهضم و سنگین نخورد و بیشتر به غذاهای آب‌پز و شورباها روی آورد.
همواره باید سعی کند که یبوست نداشته باشد و از غذاهای ملین به‌قدر کافی استفاده نماید. اگر یبوست روی‌آور شد باید با چیزهایی ماند ترنجبین یا شیرخشت آن را برطرف کنند. آلوی بخارا را با انجیر هر شب خیس کرده و صبح‌ها قبل از صبحانه میل کنند.
زنان باردار برای تکمیل سلامتی خود و جنین باید با برنامه مداوم و ملایم از همه غذاها و میوه‌هایی که موجود است حتی المقدور استفاده نمایند.
میوه‌هایی که در سلامت جنین بسیار موثرند عبارتند از:
سیب که در تامین سلامتی و هوش کودک تاثیر بسزایی دارد و از آن گذشته بر زیبایی او نیز بسیار موثر است. میوه به نیز چنین خاصیتی دارد. بهتر است هر روز مقداری سیب و مقداری به در برنامه غذایی زن باردار گنجانده شود.
خرما در تکوین جنین نقش موثری دارد و مصرف آن هر روز الزامی است.
مویز در تامین هوش و حافظه کودک بسیار موثر می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 64
انگور و گلابی باید در برنامه غذایی مورد نظر باشد.
سایر میوه‌ها مانند مرکبات و انار و زردآلو و میوه‌های مختلف فصل باید در برنامه غذایی زن باردار قرار گیرد و از آن غفلت نشود.
خلط در بدن شوند. گوشت گوسفند، مرغ، ماهی، کره‌های طبیعی گاوی و گوسفندی همگی در برنامه تغذیه وی مفید و مورد تأیید می‌باشد. خوردن خیس‌کردنی‌های خونساز مانند آلوی بخارا، انجیر، پرهلو، زردآلو بسیار مفید و ضروری می‌باشد.
مصرف خشکبارهایی مانند بادام، پسته، فندق و گردو بسیار خوب است به شرط آنکه در مصرف آن حد اعتدال را نگه دارند.
علاوه بر آن، زن باردار باید از مصرف خوراکی‌های مصنوعی و صنعتی

مانند روغنهای نباتی (مایع و جامد)، آب میوه‌های بسته‌بندی شده، تنقلات ناسالم، رنگهای خوراکی، داروهای شیمیایی 12]، سوسیس و کالباس، همبرگر و ... که همگی برای سلامت همه مردم مضّر و خطرناکند، به‌شدت پرهیز نماید.
همانطور که گفتیم باید مواظب یبوست باردار بود. بخصوص در ماه‌های آخر فشار جنین بر روده‌ها باعث خشکی و بی‌حرکتی روده‌ها می‌شود و بعد از زایمان ممکن است عواقب آن برای مادر باقی بماند. مصرف مواد غذایی مانند سبزیجات به‌صورت خام یا پخته و آلوی بخارا و انجیر و روغن زیتون بسیار مفید و کارساز است.

رژیم غذایی ضد قند باید رعایت شود. مصرف شیرینی و برنج به حد اقل برسد. داروهای ضد قند گیاهی معمولا برای جنین عوارضی ندارند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 65
قرقات به‌صورت جوشانده و دم‌کرده، اسفرزه، بولاغاوتی، تخم شنبلیله و امثال آن به تناوب و به مقدار لازم مصرف شود به طور طبیعی قند خون را کنترل می‌نماید. بیمار خود می‌تواند با تست کردن و مصرف داروهای گیاهی میزان قند را کنترل کند و در عین حال با پزشک خود نیز مشورت نماید.

ممکن است صورت و زیر چشم‌ها نیز ورم کند.
باید از تخم‌مرغ و غذاهای سرخکرده و چربی و خوابیدن روی غذا و شام سنگین خوردن اجتناب ورزند. سوپ گشنیز و شوربا و آش انار و آش آب‌غوره و امثال آن مفید است. از میوه و آب‌میوه و شربت میوه‌های طبیعی مرتب استفاده نمایند چرا که افزایش ادرار باعث کاهش ورم می‌شود و از غذاهای یبوست آورد نیز بپرهیزند.

جوش و حساسیت پوستی

با سدر و ماست یا سدر و گل ختمی خیس کرده بدن را به مدت نیم ساعت بیالایید و سپس بشویید و به تناوب تکرار کنید موثرتر آن است که سدر را با سرکه مخلوط کرده و کمی روغن زیتون به آن اضافه نمایید و طبق دستور فوق استفاده کنید. از مولدات صفرا و سودا مانند بادمجان، شیرینی‌جات و سرخ کردنی و گوشت گوساله و گاو اجتناب ورزید.
کاهو و سکنجبین و آلوی بخارا و خیسانده پرهلو و زردآلو و چیزهای خنک را در دستور غذایی خویش افزایش دهید.

واریس در بارداری

در بسیاری از زنان در دوران حاملگی مشاهده می‌شود.
هر شب پاها را با آب‌لیمو یا آب‌غوره ماساژ دهند. پاها را موقع استراحت
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 66
کمی بالاتر از بدن قرار دهند. پس از زایمان و گذراندن دوران نقاهت و بازگشت توان جسمی بوسیله زالو خون‌گیری کنند چرا که پس از زایمان ممکن است همچنان باقی بماند و یا زمینه را برای حاد شدن در آینده و زایمان بعدی فراهم سازد.

هفته‌ای 2 بار هربار 1 /5 کیلو استخوان راسته گوسفند را با پیاز و نمک و زردچوبه در دیگ زودپز روی شعله ملایم آن‌قدر بپزید تا استخوان کاملا نرم شود. پس از کوبیدن استخوان، عصاره آن را بگیرید و تفاله را دور بریزید و از این آب مقوی و خونساز که حاوی مقدار زیادی آهن و کلسیم و تمامی مواد معدنی لازم می‌باشد به تنهایی یا در غذاهای دیگر مصرف نمایید.
چنانچه دیابت ندارید در مواقع غیر سرماخوردگی از شربت شیره انگور هر روز میل کنید. کلم قرمز را رنده کنید و با کاهو بصورت سالاد میل کنید و همان کلم را در غذا بپزید و میل کنید. چغندر پخته با شکر (لبو) را هر روز میل کنید یا آب آن را هر روز نوش جان نمایید.

آنفولانزا و سرماخوردگی در حاملگی

از آنجا که بعضی از سرماخوردگی‌ها می‌توانند خطرناک باشند باید به پیشگیری و درمان به موقع آنها اهتمام ورزید.
تخم گشنیز 300 گرم، آویشن 50 گرم، گل ختمی 50 گرم، مرزنجوش 50 گرم
داروها را باهم مخلوط و هربار یک استکان آن را در یک کاسه آب بجوشانید و مدت 10 دقیقه بخور دهید. اگر گلودرد و هر نوع ناراحتی در مخاط گلو ایجاد شده با همان آب جوشانده روزانه چندین بار غرغره کنید و اگر آب‌ریزش بینی شدید است مرزنجوش را بجوشانید و مرتب با آن استنشاق کنید و اگر قوی‌تر می‌خواهید سیاه‌دانه را بکوبید و در بینی بپاشید
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 67
سپس با روغن بنفشه بادام چرب کنید.
در ضمن، آب جوشانده مذکور را با کمی آب جوشیده رقیق کرده داخل بینی را با آن بشویید. غذاها آب‌پز شوند و چیزهایی ماند جو پوست‌کنده و عدس و گشنیز و پیاز با گوشت گوسفند یا مرغ با آن پخته شود. کته گشنیز و کمی گوشت مرغ آب‌پز تنها غذای سفت باشد که بیمار میل می‌کند. پس هر غذایی باید زود هضم و نرم باشد. از مصرف ماست و ترشی و آب یخ اکیدا اجتناب ورزید.

بواسیر در حاملگی

اغلب به واسطه یبوست و فشار شکمی جنین ایجاد می‌شود.
هر شب 10 عدد انجیر را با 20 عدد آلوی بخارا خیس کنید و صبح ناشتا میل کنید. از ضمادهای بواسیر برای نرم کردن و کاهش ناراحتی استفاده نمایید.

ترک‌های شکم در حاملگی

در اثر انبساط پوست شکم ترک‌های متعدد ایجاد می‌شود. عمدتا باید از زمان شروع بارداری به درمان پیشگیرانه پرداخت.

پماد گل ارمنی

گل ارمنی را پس از شستن و پاک کردن از شن و ماسه با روغن کنجد و موم عسل روی شعله ملایم می‌جوشانند و اندکی بعد می‌گذارند منقعد شود و به صورت پماد درآید.
اگر قدری مردار سنگ پودر شده به آن اضافه شود بهتر است. از ابتدای حاملگی هر روز و هر شب با این پماد پوست شکم را چرب کنید.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 68

بیماری‌های کلیوی، قلبی، ریوی و کبدی

بیماری‌های مربوط به اعضای رئیسه بدن بخصوص در دوران بارداری اگر سابقه قبلی داشته باشد باید با نظر پزشک تحت درمان قرار گیرد و از آنجا که نیاز به نظارت اشخاص متخصص در گیاه درمانی دارد از ذکر آنها خودداری می‌کنیم.

باید بیمار به استراحت کامل بپردازد و از هر نوع کار سنگین خودداری نماید. چنانچه نیاز به مصرف دارو باشد هر روز بارهنگ و انجبار به صورت جوشانده میل کند و با عدس و گلنار و مازو و اقاقیا پس از کوبیده و نرم کردن با سرکه ضماد درست کرده روی زهار ضماد کند. داروی فلونیای ایرانی در درمان عادت ماهانه موقع حاملگی و کسانی که قادر به نگه داشتن بچه در شکم خود نیستند مفید و باعث می‌شود زهدان محکم شده و بچه را نگه دارد.

فلونیای ایرانی

فلفل سفید، بذر البنج هرکدام 60 گرم، افیون و گل مهرزده هریک 30 گرم، زعفران 15 گرم، شیره شیرسگ، سنبل، عاقرقرحا هریک 6 گرم، جند بیدستر 3 گرم، زنجبیل بیابانی، درونه، مروارید ناسفته، مشک از هریک 5/ 1 گرم، کافور یک گرم، عسل تصفیه شده به اندازه کافی.
داروها را همگی کوبیده و در عسل بسرشید و هربار به وزن 3 گرم با آب یا هر نوع شربت میل کنید.

عادت ماهانه در دوران بارداری

در بعضی موارد بدون اشکال بوده و آسیبی هم برای جنین نداشته است، برای درمان آن از همان روش درمان لکه‌بینی استفاده کنید.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 69

کمردرد در حاملگی

با روغن کرچک، زیتون و سقز هر شب کمر را مالش دهید.

زایمان راحت

برای پیشگیری از زایمان سخت و سزارین و آسیب‌های احتمالی به کودک یک هفته قبل از زایمان مصرف جوشانده 21 قسمتی به میزان یک تا 3 لیوان در روز باعث خروج راحت جنین و خروج جفت و پاک شدن کامل رحم پس از زایمان می‌شود. هربار یک قاشق غذاخوری از مخلوط نیم‌کوب شده دارو را با 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.

خونریزی یا مایع آبکی همراه با نسج خوشه انگوری یا خونریزی رنگ آب آلویی از لکه‌بینی گرفته تا خونریزی شدید از علامات آن است. ممکن است درست قبل از سقط رخ دهد ولی اغلب به‌طور متناوب یا حتی ماه‌ها و هفته‌ها و اکثرا در ماه چهارم و پنجم ادامه دارد، موجب فقر آهن نیز می‌شود.
در بسیاری موارد رحم بیش از حد معمولی بزرگ شده است. ممکن است به ریه و کبد سرایت کند و عدم درمان آن می‌تواند به سرطان بیانجامد.
اگر قبل از بارداری آگاهی نسبت به آن وجود داشته باشد باید درمان شود و پس از سقط جنین باید درمان گیاهی صورت پذیرد و تا سلامت کامل باید از حاملگی جلوگیری به عمل آورد.
یک سیر گزنه خشک را هر روز به چهار قسمت مساوی تقسیم کنید و صبح و ظهر و عصر و شب هربار یک قسمت را با 5 /1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و میل کنید. کسانی که عادت به خوردن گزنه ندارند روزهای اول با یک لیوان شروع کنند و سپس میزان مصرف را به 4 لیوان برسانند. هر روز باید همراه با غذا حد اقل یک لیوان شربت سرکه شیره انگور
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 70
میل کنند. مصرف شیره انگور یا سرکه شیره انگور با گزنه الزامی است و خود مکمل درمان می‌باشد. بیمار باید 3 تا 6 ماه و شاید بیشتر داروهای فوق را مصرف کند. در طول درمان از خوردن سرخ کردنی و چربی و سیب‌زمینی و ماست و سوسیس و کالباس و پیتزا و ساندویچ و چیپس و پفک و هر نوع غذا و آب‌میوه بسته‌بندی شده و غذاهای غیر طبیعی خودداری کند.
اگر قاعدگی و میزان خونریزی طبیعی نبود باید از داروی 21 قسمتی به میزان لازم، 3 بار یا 6 یا 9 بار در روز به نسبت نیاز علاوه بر مصرف گزنه و شیره انگور مصرف نمود.

دوران پس از زایمان

پس از زایمان زائو باید غذای خوب اما زودهضم بخورد، باید مراقب بود که ضمائم چنین و جفت از رحم کاملا خارج شده باشد. اگر چیزی باقی مانده است داروی زایمان راحت مصرف شود تا آنچه باقی مانده بیرون ریخته شود. اگر زن یبوست دارد باید بلافاصله غذاهای ملین و انجیر و آلوی بخارای پخته یا خیسانده میل کند و اگر یبوست شدید است با جوشانده گل ختمی و روغن و حقنه‌های مناسب تنقیه گردد. اگر شکم در قسمت زهدان سفت است با روغن‌های نرم‌کننده به آرامی ماساژ داده شود.

شستشو و تمیز کردن سطح خارجی رحم اهمیت زیادی دارد. بهترین مایع شستشوکننده جوشانده گل ختمی و آویشن و تخم گشنیز است که به جای آب و سایر ضد عفونی کننده‌های شیمیایی به‌کارمی‌رود. بیمار هر روز با آن خود را بشوید و یا در صورت لزوم در آب آن بنشیند. جوشانده زیره سیاه با نبات پس از زایمان، رحم را سرحال آورده و به دفع عفونت و پیشگیری از آن کمک زیادی می‌کند و باعث ازدیاد شیر مادر می‌شود.

اگر ناراحتی‌های رحم پس از زایمان ادامه یافت به درمان هریک از آنها مطابق با زمان قبل از بارداری بپردازید.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 71

پارگی دهانه رحم پس از زایمان

گلنار فارسی، اقاقیا، آویشن، مردارسنگ، تخم گشنیز، مازو
هر شب در آبزن داروهای فوق بنشیند.
با کوبیده داروهای فوق ضماد درست کرده و روی محل پارگی ضماد کند.
برای تنگ شدن و به حالت اول برگشتن دهانه رحم از داروهای تضییق فرج که قبلا ذکر شد استفاده شود.

سقط جنین در صورت اضطرار

اشاره

گاه مسائلی از قبیل در خطر بودن جان مادر پیش می‌آید که به ناچار باید جنین را ساقط نمود. اگر تشخیص داده شود که جنین ناقص می‌باشد در این صورت باید اقدام به سقط نمود. نسخه‌های زیر با توجه به توان بیمار قبل و بعد از پاره شدن کیسه آب قابل استفاده است و پزشکان می‌توانند بدون نگرانی در مواقعی که اقدام به سقط را لازم می‌بینند از آنها استفاده کنند.

داروهای خوردنی را همراه با فرزجه (شیاف) ساقط‌کننده جنین باید مصرف نمود.

نسخه سقط جنین

مّرصاف، جاوشیر، حلتیت، سکنجبین از هرکدام یک جزء، سداب خشک، مشک طرامشیع، اذخر، ابهل، میعه از هریک 2 جز.
داروها را بکوبید و نرم کنید و قرص بسازید و هر روز حدود یک مثقال کمتر یا بیشتر با شنبلیله پخته میل کنید.
اگر همراه این قرص داروی 21 قسمتی که قبلا ذکر کردیم به مقدار نیاز میل کنید بهتر نتیجه خواهید گرفت.
مصرف روزانه حدود 1- 2 گرم پودر گنه‌گنه به اخراج جنین کمک شایانی می‌کند. یا پودر گنه‌گنه همراه با خربق سفید خارج‌کننده جنین است.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 72
خوردن روزانه تا 15 گرم اشنان مسقط جنین و 30 گرم آن قاتل انسان و 3 گرم آن مدر حیض است.

فرزجه سقط جنین

اشاره

این فرزجه باعث دفع جنین مرده یا زنده می‌شود.
اشنان فارسی، عاقرقرحا، شونیز، سداب، فراسیون
داروها را مساوی بگیرید و بکوبید و نرم کنید و با زهره گاو فرزجه بسازید.

فرزجه دیگر

اشنان و شکوفه کلم را بکوبید و نرم کنید و با آب خمیر کرده استعمال کنید.

فرزجه دیگر

علاوه بر سقط جنین، از بارداری نیز جلوگیری می‌کند.
مرصاف، جاوشیر، خربق سفید، فرفیون
مساوی بگیرید و با زهره گاو بصورت فرزجه درآورید و موقع حاجت در زهدان بگذارید.

فرزجه دیگر

قطران، 3 گرم، محموده یک گرم
درهم آمیخته و به پشم پاره بردارند.

فرزجه دیگر

اشنان، عرطنیثا، قطران، شحم الحنظل، اوشق، قثاءالحمار، خربق سیاه، مویزج، نوشادور، زرلوند، تخم مازریون، روغن بید انجیر، جاوشیر، سکنجبین، مرصاف.
داروها را کلا و بعضا با زهره گاو پس از کوفتن و بیختن ممزوج کنید و فرزجه (شیاف) بسازید و استعمال کنید.
گویند ضماد سرگین گاو زیر ناف باعث اخراج جنین مرده و مدت بیشتر باعث قتل جنین زنده می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 73

رسیدگی اولیه به کودک و درمان زردی یا یرقان نوزادی

کودک را پس از شستشو با آب ولرم و تمیز به آغوش مادر بسپارید تا هر دو آرامش یابند پس از مدتی مقدار حدود یک قاشق چایخوری تا مرباخوری ترنجبین را در یک نعلبکی آب‌جوش حل کنید و صاف کنید و به کودک بخورانید. اگر همراه با آن کمی لعاب قدومه بدهید بهتر است. اگر کودک دچار زردی می‌باشد تا چند روز علاوه بر داروهای فوق نصف قاشق چایخوری تخم گشنیز را در یک استکان آب بجوشانید تا نیمی بخار شود، در طول روز به کودک بخورانید و مطمئن باشید نیازی به تعویض خون و بستری و لامپ نور و از این کارهای غیر منطقی پیدا نخواهید کرد.

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 74

پستان و حالات آن

اشاره

بیماری‌های پستان را باید با توجه به حالات رحم بررسی نمود. اگر ورم و التهابی در پستان بوجود آمده، کلیه حالات قاعدگی و بیماری‌های رحم باید در نظر گرفته شود.
پستان برای ساختن شیر خلق شده لذا با خون و کبد در ارتباط است. پستان از طرف دیگر با رحم نیز از طریق عروق و اعصاب و ترشحات هورمونی مرتبط است.

به هر نسبت که خون سالم باشد شیر نیز سالم است. هر نوع خلط و آلودگی که در خون ایجاد شود بر کیفیت شیر اثر می‌گذارد.
اگر شیر به رنگ زرد تمایل دارد و کمی آبکی و تندمزه است نشان از نفوذ خلط صفرای خون در شیر است.
شیر پرمایه و غلیظ ماده خلط سوداوی در خود دارد.
اگر مزه شیر ترش و رنگ آن خیلی سفید باشد نشانه خلط بلغم است.
اگر شیر بسیار کم و به صورت رشته‌های نخ مانند بیرون می‌آید نشان‌دهنده کثیفی خون و خشکی مزاج است.
برای درمان هریک از این حالات مسهلات مربوط را در بخش بیماری‌های رحم ذکر کرده‌ایم و مسهل اخلاط چهارگانه را نیز که در همین زمینه موثر است بیان نمودیم. مسهل عام و ترنجبین و خاکشی همراه با سیستم غذایی مخصوص برای دفع اخلاط چهارگانه در درمان بند آمدن حیض گذشت. پس از پاکسازی از داروهای زیر هرکدام که در دسترس بود برای ازدیاد شیر و
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 75
ارتقاء کیفیت آن مورد استفاده قرار دهید.
قدومه، تخم خشخاش، تخم شوید، کاکل ذرت، پنیرک، گل گاوزبان، رازیانه، کرفس، کنجد، سیاه‌دانه، آش گشنیز، آش نخود، آش جو، نخود آب که ناشتا میل کنند، آشی که با جو و نخود پخته شده و ناشتا میل کنند، چغندر و آب آن، آب جو، مغز گوسفند، گوشت گوسفند و پستان گوسفند، شیر گاو، انواع ماهی و مرغ، ذرت آب‌پز که همراه با گرمک و طالبی و خربزه خورده شود. میزان گرمی و سردی غذای زن شیرده را با توجه به سردی و گرمی او در آن حال تعیین کنید. مثلا اگر گرمی بر او غلبه کرده غذاهای خنک و اگر سردی غلبه کرده غذاهای گرم مصرف کند.

جلوگیری از زیادی شیر

اگر ریزش شیر به حدی است که از غذای کودک بیشتر است و از پستان‌ها سرازیر می‌شود و یا به سینه‌ها فشار می‌آورد و ممکن است تبدیل به آبسه گردد باید نسبت به کم کردن آن اقدام نمود.
آنچه شهوت و آب پشت را کاهش دهد میزان شیر را نیز کاهش می‌دهد.
تخم کاهو، بذر البنج، تخم سداب. اجزا مساوی است.
داروها را نرم کوبیده و با آب خرفه صبح و عصر هربار 10 گرم میل کنید.
آب شنبلیله و مردار سنگ نقره‌ای و روغن گل را بر پستان بمالند.

سفت شدن شیر در پستان

ضمادهایی که شیر منعقد در سینه را از بین می‌برند عبارتند از:
ضماد نعناع، ضماد برگ تاجریزی، ضماد برگ کلم، خرما با سرکه، کندر که با زهره گاو ضماد شود و ...
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 76

ورم و درد در پستان

آرد باقلا با سکنجبین یا آرد باقلا با سکنجبین و زهره گاو را ضماد کنید.
اگر ورم سرد باشد، زیره و کرفس و سداب را ساییده و خمیر کرده و ورم ضماد کنید. یا بابونه و بادیان را ساییده و ضماد کنید.
اگر ورم گرم باشد، شیره خرفه و سرکه یا روغن بنفشه را ضماد کنید.
آرد باقلا، آرد جو، گشنیز خشک ساییده و نبات را کوبیده با سفیده تخم‌مرغ ممزوج کرده ضماد نمایید.
تاجریزی و کاکنج به تنهایی یا باهم کوبیده و ضماد شود مفید است. تخم کتان و بابونه و اکلیل و کنجد نیز مفیدند.

ورم از ماندن شیر در پستان

مثلا کودک شیر را نخورده است و یا به علل دیگر شیر در پستان مانده است.
تخم کتان، بابونه، گل بنفشه، گل ختمی، تخم شنبلیله را بسایید و خمیر کنید و ضماد نمایید.
اگر شیر در پستان عفونت کرده باشد.
پیاز را بکوبید و با خمیر ترش و آرد باقلا و روغن کنجد ضماد کنید یا تخم مرو و تخم گشنیز و گل ختمی و کمی آویشن را با شیر گاو بجوشانید و روی ورم ضماد کنید. برای هر نوع ورم پستان ضماد باقلا که با سرکه و نعناع پخته شده باشد خوب است.

دمل پستان

دمل را باید با داروهای رساننده دمل نرم کرده و دفع نمود.
تخم مرو، گل ختمی و تخم گشنیز، تخم کتان را با شیر بجوشانید تا شیر بخار شود، به صورت مرهم روی دمل ضماد کنید.
چلغوز کبوتر، بوره قرمز، تخم کتان، صمغ صنوبر. داروها را بکوبید و ضماد کنید.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 77

زخم پستان

با آب جوشانده آویشن و گل ختمی و تخم گشنیز هر روز محل زخم را بشویید.
سماق، میوه کاج از هرکدام یک جزء، مازوی نارس، دارچین خطایی نیم جزء، شراب انگوری 20 جز.
داروها را نیم‌کوب کنید و همه را در شراب بریزید و روی شعله ملایم بجوشانید تا نیمی بخار شود، صاف کنید و دوباره بر آتش بگذارید تا بقوام آید. در شیشه نگهداری کنید و برای زخم پستان و سایر زخم‌ها بکار برید.

ورم سخت در پستان

اگر ورم رو به سختی می‌رود و ضمادهای نرم‌کننده کارایی ندارند، بلافاصله باید به وضعیت زهدان رسیدگی شود. اکثرا ریشه بیماری در آنجاست. وضعیت پریودها سئوال گردد و براساس تشخیص داروهای درمان بیماری‌های زهدان که نسخه‌های آن را در بخش‌های مربوطه ذکر کردیم بکار برید.
اگر ورم همچنان رو به سختی رفت و داروها مشکلی را حل نکردند و یا بهبود به کندی صورت می‌پذیرد، درمان غده‌های بدخیم را بکار برید که در بخش سرطان رحم ذکر کردیم. بکار بردن این دارو به معنی آن نیست که ورم مشاهده شده سرطانی است بلکه به این دلیل است که روش درمانی مذکور علاوه بر سرطان برای هر نوع غده و ورم سخت درمان‌کننده است، وانگهی اگر ورم مذکور سرطانی هم باشد ما با یک تیر دو نشان زده‌ایم.
البته باید توجه داشت که بسیاری از ورم‌ها تا آستانه تبدیل شدن به سرطان پیش می‌روند ولی تا حدود زیادی در همان حد متوقف می‌مانند، و منتظر فرصتی مناسب می‌نشینند که به صورت سلول‌های سرطانی هجوم خود را آغاز نمایند. این فرصت را اغلب پزشکان فوق تخصص غربی (طب جدید) به آنها می‌دهند و با تجویز داروهای شیمیایی و جراحی، ورم‌های سخت را تبدیل به ورم‌های سرطانی می‌کنند و اگر قرار است بیمار مثلا 15 سال دیگر بر اثر بیماری فوق فوت کند اطباء غربی ظرف مدت کوتاهی او را از رنج زیستن راحت می‌کنند.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 78
پس برای درمان ورم‌های پستان به‌خصوص ورم‌های سخت می‌توان نسخه درمان سرطان رحم را برگزید و با خیال راحت آن را مصرف نمود.

کوچک کردن و سفت کردن پستان

اشاره

دخترانی که می‌خواهند سینه‌های آنان خوش‌ریخت و برآمده و سربالا باشد می‌توانند از ضماد و پماد زیر استفاده کنند:

ضماد کوچک کردن پستان

گلنار فارسی، اقاقیا، سماق، برگ مورد، پوست انار، کندر
داروها را بکوبید و نرم کنید و چند شب روی سینه‌ها ضماد کنید. اگر می‌خواهید نرم شود با سفیده تخم‌مرغ ممزوج و ضماد کنید و روزها از همان داروها به صورت کرم استفاده کنید:

کرم کوچک کردن پستان

اشاره

همان داروها را با عرق مرزه یا آویشن یا برگ مورد یا افسنتین یا نعناع یا پونه هرکدام که مایل بودید بجوشانید تا عرق‌ها به نیمه برسد صاف کنید و با روغن کنجد و موم عسل روی شعله ملایم بجوشانید تا فقط روغن بماند از آتش بردارید و در حال سرد شدن مرتب برهم زنید تا به صورت مرهم منعقد شود. هر روز روی سینه‌ها بمالید.

نسخه‌های دیگر

پوست خشخاش، 3 گرم، شوکران 6 گرم، سفیداب قلع 10 گرم، گل ارمنی شسته 10 گرم، اقاقیا 10 گرم، عدس 20 گرم.
داروها را بکوبید و با سرکه خمیر کرده روی سینه‌ها ضماد کنید و ببندید و تا 24 ساعت باز نکنید و هر ماه 3 بار این کار را تکرار کنید. می‌توانید مازو را هم به داروهای فوق بیافزایید. (استفاده از مازو باعث تولید رنگ بنفش خواهد شد. که پس از چند روز برطرف می‌گردد.)
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 79
زاج نرم را ساییده و در روغن گاو حل کرده و ضماد کنند و هر روز تکرار نمایند.
صدف سوخته، آرد جو و سرکه باهم ضماد شود.
اقاقیا و صمغ عربی را هر شب تا صبح ضماد کنند.
مصطکی، مازو و کندر را نرم کوبیده و با سرکه ممزوج کرده ضماد نمایند، همان داروها را با سرکه پخته و هنگام مصرف با سفیده تخم‌مرغ ضماد کنند.
اگر بذر البنج را کوبیده و نرم کرده و روی سینه‌ها ضماد کنند و تکرار نمایند مانع بزرگ شدن پستان‌ها می‌شود.
خاک معمولی را با عسل ممزوج کرده بر سینه‌ها ببندند. یا خاک معمولی را با تریاک و نان خیس شده و عسل قاطی کرده ضماد کنند.

بزرگ کردن پستان

برای بزرگ کردن پستان دختران نسخه‌های زیر موثرند:
1- تخم جعفری، تخم شلغم، تخم کتان، گل گاوزبان، تخم شوید، سیاه دانه، تخم کاسنی، تخم کرفس
داروها را باهم مخلوط و هر روز مانند چای دم کرده میل کنند، یا آنها را کوبیده و مانند قاووت با شکر مخلوط کرده هر روز یک قاشق مرباخوری تا غذاخوری آن را میل کنند.
2- سلیخه یا دارچین و دار فلفل و بادیان را نرم کوبیده و در کره گاو حل کرده ضماد نمایند.
3- با پیه مرغ یا گاو یا گاومیش هر شب سینه‌ها را مالش دهند. مالش با روغن موم نیز مفید است.

ترک پستان

درمان آن مانند درمان ترک شکم خانم‌های باردار است. به‌خصوص موقع بارداری و هنگام شروع ترشح شیر بکار می‌رود. پماد گل ارمنی و جوشانده گل ختمی و مردار سنگ با سفیده تخم‌مرغ و نسخه‌های مشابه که قبلا در درمان ترک شکم خانمهای باردار توضیح داده شد.
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 80

نقدی بر طب جدید

اشاره

سالها پیش، با قدم نهادن طب جدید دستاورد اروپا و داروهای پیشرفته شیمیایی و پزشکان دست‌پرورده انستیتوهای تحقیقاتی اروپائی به داخل این مرز و بوم، بارقه‌ای از امید، در قلبهای مردم ستم چشیده و ظلم تاخته ایران درخشیدن گرفت که:

«به لطف پروردگار، بیماریهایمان به دست شفابخش این بیگانگان خیرخواه، معجزه‌وار شفا خواهد گرفت و سلامتی هرچه بیشتر، زندگی هر چه سالم‌تر و عمرهایی هرچه طولانی‌تر بر ایمان به ارمغان آورده خواهد شد».

دیگر دوره حکیم‌باشی‌ها و عطارباشی‌ها و حجام‌ها و طبابتهای پدربزرگها و مادربزرگها به سر آمده بود. این متاع پرزرق امپریالیسم، با چنان هیاهو و دبدبه و کبکبه‌ای، مرزهای ایران- این سرآمد طب جهان- را درنوردید که تنها پس از مدت بسیار کوتاهی وجب به وجب سرزمینمان را به تاخت پیمود و از همه خانه‌ها و کوچه‌ها و دکانها سربرآورد.

مردم، مسخ و حیران تبلیغات و زرق و برق خیره‌کننده داروها و تجهیزات مدرن پزشکی و در نبود یک سازمان پزشکی- بهداشتی منسجم، به سوی این دست شفابخش معجزه‌گر پناه آوردند و جسم و روح خود را به دست این فرشته نجات سپردند و همگان به این نقطه رسانده شدند که:

و دیری نگذشت که اروپا با تسلط و برتری سیاسی و اقتصادی خود و با استفاده از ابزارهای مختلفی که مشروع، نامشروع، انسانی یا غیر انسانی بودن آنها بحث دیگری را می‌طلبد، تمامی حرکتها و کانونهای مستقل پزشکی داخلی را از بین برد و طب جدید خود را به سادگی، در همه جا سیطره داد و

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 81

خود را به‌عنوان تنها و تنها و تنها پیشتاز بلامنازع علم و خصوصا علم پزشکی در جهان معرفی کرد. و این چنین بود که قرصها، شربتها و آمپولهای رنگارنگ مسکن و مخدر و کورتون و ... با تأثیرات معجزه‌آسا و سریع خود، نقطه اتکای همه درمانها شدند و روشهای درمانی نوین؛ جراحی‌ها، فیزیوتراپی‌ها، الکتروتراپی‌ها و سایر درمانهای مکانیزه، اساس طب و درمان را شکل دادند و فرهنگ تغذیه و حتی فرهنگ زندگی، براساس آنچه که اروپا تعریف می‌کرد، تحول یافت، و اروپا به عنوان بانی مکتب نجات‌دهنده بشریت، سرکردگی این حرکت را به دست گرفت و از این راه درآمدهای هنگفت و بادآورده‌ای را به سوی خود سرازیر ساخت و تمامی امتیازات درمانی را به نام خود ثبت کرد.

البته در اندیشه هیچ‌کس نیز نمی‌گنجید- و نمی‌گنجد- که:

«این همه لابراتور و انستیتو و دانشگاه و دفتر و دستک و دم و دستگاه، مگر می‌تواند قدمی به خطا بردارد؟! مگر می‌تواند سخنی به اشتباه بر زبان راند؟!»

قطعا این همه پیشرفت علم و تکنولوژی و این همه تحقیقات و مطالعات و زحمات، راه واقعی و روشن درمان و سلامت را به بشریت نشان می‌داد- و می‌دهد-!

اما این بار ... زمان بسیار سریع‌تر از انتظار همگان، دستهای پلید و نابکار این استعمار هزاردست را هویدا ساخت و نقاب از چهره سیاه این سفّاکان هزار چهره تاریخ برکشید. هرچند که استعمار غرب، چنان عوام را مسخ کرده است که گویی هرگز چشم به واقعیتها نخواهند گشود و هرگز از خواب گرانبار خویش بیدار نخواهند شد.

روزگاری که همگان امیدوارانه تحولات انقلاب‌گونه پزشکی را نظاره می‌کردند و می‌دیدند که آنچه قرنها به عنوان راه تأمین و حفظ سلامت می‌شناختند به یکباره مردود و ناموجه اعلام می‌شود و خط بطلان بر همه اعتقادات و توصیه‌های پزشکی گذشتگانشان کشیده می‌شود، چشم داشتند که فرهنگ و مکتب جدید پزشکی، تحفه‌های با ارزشتر و گرانبهاتری را به

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 82
آنان تقدیم کند. و صدالبته که در ظاهر، نوآوری‌ها، رضایت‌بخش بود و به آسانی جایگزین شد. اما امروز، از آن همه امید و آرزو و اشتیاق، برای مردم استعمارزده‌ای که هر روز، بیش از روز پیش در منجلاب متعفن بیماریهایی که خود این دست شفابخش پدید آورده فرو می‌روند و غرق می‌شوند و برای قربانیان بی‌شمار اشتباهات فاحش و گناه‌آلود این طب نوخاسته مترقی، چه چیزی جز یأس و سرخوردگی و جز دلسردی و تنفر از زندگی برجای مانده است؟ و برای نسل جدید و کودکان رنجور و عصبی و بیماری که هر روز با انبوه قرصها و داروهای صنعتی و مسموم مواجه می‌شوند و با مصرف هر قرص و شربتی، بیماری جدیدی را در ابتدای راه زندگی دستاور می‌شوند، چه آینده پرشور و درخشانی باقی مانده است؟
درحالی‌که هر روز، تریبونهای تبلیغاتی دستگاه مجلل طب اروپائی با هیاهوی فراوان از پیشرفتهای چشمگیر محققان طب جدید و موفقیتهای روزافزون آنان در کنترل و درمان بیماریها و کشفیات شگفت‌انگیز محافل علمی غرب دم می‌زنند و از تأثیر خارق العاده طب اروپایی و تغذیه مدرن بر سلامت جامعه، کاهش بیماریها و افزایش طول عمر آدمی سخن می‌گویند و هر روز ایده‌ای نو، تزی تازه، دارویی جدید و تجهیزاتی پیشرفته‌تر از پیش را به نام تمدن و مدرنیته به صحنه می‌آورند و هزینه‌ها و سرمایه‌های سرسام‌آور و هنگفتی را از کشورهای استعمارزده‌ای مانند ایران به سوی غرب غارتگر سرازیر می‌کنند. اما با تمام این ظاهرسازیها، هرچه به محیط پیرامون خود و به اجتماع خود می‌نگریم. اثری از آن همه امید و شور و نشاط و آن همه نتایج خارق العاده نمی‌یابیم. هر روز بر شدت شیوع گسترش بیماریهای صعب العلاج و مهلک و مرگ‌آور افزوده می‌شود.
هر روز عوارض جانبی داروهای شیمیایی و روشهای خطرناک درمانی، بیماری جدید و مرگ‌ومیر تازه‌ای می‌آفریند[13] هر روز چهره هموطنانمان را
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 83
زرد و زارتر، فرتوت‌تر، خموده‌تر، عصبی‌تر، رنجورتر و خسته‌تر از روز پیش می‌بینیم. بیمارستانها مملو از بیماران مبتلا به بیماریهایی است که تا به حال در طول تاریخ هرگز وجود نداشته‌اند، مرگ‌ومیرهای ناشی از سکته و سرطان در سنین بسیار پائین، بیداد می‌کند.[14] بیماریهای مزمن غیر قابل درمان- البته از نظر طب غربی- مانند آرتروزها و ضایعات اسکلتی دیگر، آرتریت روماتوئید، لوپوس، سردردهای مختلف از جمله میگرن، مشکلات تنفسی، آسم‌ها، رینیت‌ها، آلرژی‌ها، بیماریهای گوارشی، افسردگی‌ها و هزاران بیماری دیگر که طب غربی در درمان آنها به طور کامل عاجز

است، آن‌چنان شیوعی یافته‌اند که با جسارت می‌توان گفت که اکثریت غریب به اتفاق ایرانیان مبتلا به یک یا چندین نوع از این بیماریها هستند. حتی بسیاری از کسانی که بیماری خاصی ندارند، به‌طور کاملا مشهودی دچار خستگی، عصبیت، افسردگی، کسالت، بی‌رمقی، ضعف و ... هستند.
چه فراوانند کسانی که هر روز به دلیل اشتباهات محرز پزشکی- نه اشتباهات محرز پزشک!- و عوارض جانبی داروها و روشهای درمانی طب جدید و یا ناتوانی‌های شرم‌آور این طب، به کام مرگ و نیستی فرو می‌روند! و چه بسیارند کسانی که با امیدهای فراوانی، به سوی پزشک می‌روند و پس از اتلاف هزینه‌های گزاف و خارج از توان، در آخر هیچ نتیجه‌ای جز یأس و ناامیدی از بهبودی نصیب نمی‌یابند، بلکه بیماریهای بدتر و خطرناک‌تری را نیز تجربه می‌کنند!
امروز بحث بیماریهای یاتروژنیک (بیماریهای ناشی از پزشک و روشهای
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 84
درمانی) در سرتاسر جهان جنجال به پا کرده است، پزشکان برای دفاع از حیثیت خود می‌گویند که داروهای کنونی علت پیدایش این بیماریها هستند!
آمارهای رسمی سال 1974 نشان می‌دهند که تنها در بیمارستان بوستون آمریکا با تمام شهرت ویژه‌اش، از هر 228 نفر یک نفر به علت مصرف دارو جان باخته است 15] و باز در همان مقطع ذکر شده است که: «سالانه بیش از 5/ 1 میلیون نفر از افراد بستری شده در بیمارستانهای آمریکا را می‌توان به عوارض جانبی داروها نسبت داد. تعداد بسیاری که تشخیص داده شده و درمان نمی‌شوند و یا نیاز به بستری شدن در بیمارستانها ندارند ممکن نیست حدس زد اما ارقام و اعداد باید بسیار باشد».[16]
اکنون اعلام می‌شود که چهارمین علت مرگ‌ومیر در آمریکا، فقط عوارض دارویی است 17] و این فاجعه در کشورهای عقب‌افتاده و یا در حال توسعه به دلیل ضعیف‌تر بودن سرویسهای درمانی و پزشکی، تلفات و قربانیان بیشتری را به خود اختصاص می‌دهد.
هر گروهی از داروها را که مورد بررسی قرار می‌دهیم. عوارض و خطرات شناخته شده یا ناشناخته‌ای را برای آنها مشاهده می‌کنیم.
داروهای آرام‌بخش، خواب‌آور و مسکن، مانند مواد مخدر، بشریت را تهدید می‌کنند. تعداد معتادین تریاک، هروئین و مورفین و ... در سرتاسر جهان به چند میلیون نفر می‌رسد درحالی‌که تعداد معتادین به داروهای خواب‌آور مسکن و آرام‌بخش، دهها برابر این تعداد است. درحالی‌که اکثریت قریب به اتفاق این نوع داروها، اثر سمی و حتی کشنده دارند و هیچ‌گونه نتیجه درمانی ایجاد نمی‌کنند!
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 85

داروهای آنتی‌بیوتیکی، در بسیاری از موارد، نه تنها عفونتها را برطرف نمی‌کنند، بلکه سبب بروز مقاومت تدریجی در باکتریهای مضر شده و حتی گاهی عفونتهای ثانویه نیز تولید می‌کنند. علاوه بر آن، نه تنها برخی از آنها عوارض وحشتناکی نظیر مسمومیتها و نارسایی حاد کلیوی، کبدی، شنوایی و ... ایجاد می‌کنند بلکه سبب بروز آنمی (کم‌خونی)، ضعف و کاهش قدرت سیستم دفاعی بدن نیز می‌شوند. به همین دلیل کسانی که عفونتهای ساده بدن خود را با این‌گونه داروها درمان می‌کنند، نسبت به بیماریهای عفونی و ویروسی، حساستر و ضعیف‌تر هستند.
داروهای هورمونی، تنها با تأثیر موقت و مقطعی خود، علاوه بر عوارض جانبی شدید، در بیشتر مواقع موجب برهم خوردن سیستم خودتنظیمی هورمونهای بدن شده و در درازمدت باعث پیشرفت بیماری می‌شوند.
به‌طور کلی می‌توان گفت: «از داروهای پیش پا افتاده و ساده‌ای مانند آسپرین و استامینوفن گرفته تا داروهای اختصاصی مانند ضد افسردگی‌های سه حلقه‌ای، آنتی‌بیوتیکها، ضد ایمنی‌ها و ... در بسیاری از افراد ایجاد عوارض جانبی شدید و گاهی کشنده می‌کنند که بخش اعظم این عوارض جانبی خطرناک به هیچ وجه، نه در آزمایش روی جانوران و نه در امتحانات بالینی، پیش‌بینی نشده است.
علاوه بر آثار وخیم و تأثیرات کاذب داروها و خطراتی که در روشهای درمانی وجود دارد، بی‌ثباتی در آراء و نظرات طب جدید، مشکلی است بر مشکلات دیگر که حتی پزشکان را نیز سردرگم ساخته است. درحالی‌که این بی‌ثباتی‌ها، با توجیه «نسبی بودن علم»، طبیعی و منطقی جلوه داده می‌شوند، اما بیشتر به نظر می‌رسد این آراء و نظریات بی‌ثبات، متغیر و زودگذر پزشکی جدید، ناشی از سردرگمی و عدم تسلط علمی محافل پزشکی غربی در شناخت راههای واقعی طب باشد که تنها می‌توان نام «اشتباه» را بر آن نهاد. اشتباه، پشت اشتباه، اشتباهاتی که تنها و تنها نتیجه‌اش،
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 86
قربانی شدن سلامتی انسانهاست به پای یکه‌تازی و غرور محافل پزشکی؛
...
نظریه‌ای صادر می‌شود. تئوری‌های ابداع می‌گردد و براساس آن، سیل بی‌امان داروهای شیمیایی و برنامه‌های غذایی جدید به سوی مردم هجوم می‌آورد و پس از چند ماه، چند سال یا چند دهه، پس از آنکه تعداد بی‌شماری از افراد بی‌گناه، قربانی می‌شوند یا سلامتی خود را از دست می‌دهند. از سوی محافل علمی اعلام می‌شود که کشفیات جدید مؤید اشتباه بودن نظریه قبلی است و اکنون باید از نظریه جدید متابعت کرد!!
حال، اشتباه یا درست بودن نظریه جدید، چه وقت، چگونه و با گرفتن جان

چند نفر اثبات شود مشخص نیست.
چنین وضع بحرانی و اسف‌باری، جز در چند دهه اخیر، در هیچ برحه‌ای از تاریخ سابقه نداشته است و تأسف بارتر آن است که علی‌رغم همه رسوایی‌های به بار آمده و نتایج منفی آمارها و نمودارهای «بی‌طرف و واقعی» که همگی نشانگر عمق بحران پدید آمده در جامعه پزشکی‌اند، آن‌چنان ظاهرسازی و ظاهرفریبی مذبوحانه‌ای انجام می‌شود که گویی نتایج حاصل، بهترین و موفقیت‌آمیزترین نتایجی است که امکان برخورداری از آن وجود دارد و چنان به مردم و حتی پزشکان تلقین می‌شود که گویی مطلقا هیچ راه دیگری جز آنچه آنان می‌گویند وجود ندارد. به‌طوری که یک روماتولوژ بسیار بزرگ و معروف و صاحب منصب در ایران، در یک مصاحبه تلویزیونی، به خود این اجازه را می‌دهد که با جسارت تمام بگوید: «بیماری لوپوس و سایر بیماریهای مشابه، هیچ درمان شناخته‌شده‌ای در جهان ندارند و بیماران مبتلا به این بیماری باید سالهای نامشخص، بوسیله کورتونها و مسکنهای مناسب، از التهاب، درد و عوارض بیماری خود بکاهند و با بیماری خود مدارا کنند»!![18]
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 87
و باوقاحت تمام، همه راههای درمان را به روی بیمار می‌بندد و تنها چاره مطلق بیمار را پناه آوردن به داروهای کورتون، مسکن و مخدر، معرفی می‌کند که همگی عواقب و عوارض بسیار خطرناک و وحشت‌آوری را علاوه بر خود بیماری موجود، برای بیمار به ارمغان می‌آورند و بیمار که از درمان خود کاملا ناامید شده و چشم‌پوشی می‌کند، تنها برای تسکین چند دقیقه‌ای درد بی‌درمان خود، به هر دستاویزی می‌آویزد و از هر دارویی که بتواند لحظه‌ای وی را آرام سازد استفاده می‌کند و چون داروهای مذکور، بیماریها و مشکلات جدیدی را نیز در بدن او ایجاد می‌کنند، به ناچار برای مهار آنها نیز به داروهایی مشابه پناه می‌برد و بدین‌سان مسلسل‌وار تا لحظه مرگ ... !
«و این، دستاورد شگفت‌انگیز و معجزه‌وار این دست شفابخش است!!»
البته، بیماریهای بسیار زیادی وجود دارد که نحوه برخورد و عملکرد طب جدید با آنها، دقیقا یا تقریبا مشابه مورد فوق است و این، انکارپذیر نیست و آن‌چنان این مسئله بسط یافته است که اکثر بیماران، دیگر به امید درمان به پزشک مراجعه نمی‌کنند بلکه تنها به امید تسکین و تخفیف و احیانا کنترل موقت علائم ظاهری بیماری خود به سوی پزشک می‌روند و مطلقا چاره دیگری را نیز نمی‌یابند و کاملا بر این باورند که راه دیگری جز مدارا کردن با بیماری و سر کردن با داروهای شیمیایی وجود ندارد.
نکته جالب اینجاست که وقتی به لیست داروهای ژنریک موجود می‌نگریم، کسر غالب بسیار عظیمی از داروها را شامل آرام‌بخشها، مسکنها،

بی‌حس‌کننده‌ها خواب‌آوردها و عمدتا مهارکننده‌های موقت می‌یابیم که معمولا بیشتر آنها «اعتیادآور» نیز هستند و سایر داروها نیز، نه تنها درمان‌کننده چندان موثری نیستند، بلکه به مرور زمان بیماران را بیشتر به سوی داروهای مذکور سوق می‌دهند و مردم را بیش از پیش به خود وابسته می‌کنند. در حقیقت مردم به یمن برکت این دست شفابخش، تبدیل شده‌اند به «مصرف‌کنندگان ابدی

و بی‌چون و چرای داروهای شیمیایی و سایر فراورده‌های پزشکی اروپا» ... که هر روز نیاز به داروی بیشتری داشته باشند، هر روز محتاج درمانهای پرخرج‌تری باشند، هر روز بیشتر از پیش بیمار شوند و هر روز بیشتر از پیش پول خرج کنند و دارو بخرند و تا آخر عمر کوتاه و سراسر بیماری خود، چنین باشند و این مصداق همان جنایتی است که استعمار و امپریالیسم غربی در حق مردم و توده استعمارزده‌ای مانند ایران روا داشته است. و از نظر ما، هیچ‌کدام اینها نمی‌تواند «مغرضانه» نباشد، نمی‌تواند «هدف‌دار» نباشد.

آری! صحبت از جنایات پزشکی است نه فقط اشتباهات پزشکی.

اشتباهات پزشکی قابل نقد و اصلاحند چرا که بی‌غرضند و قابل بخشش، اما اکنون زمان گفتن از غرض‌ورزیها و نیرنگهاست. صحبت از کلاهبرداریها و سرقتهای علمی است. صحبت از محروم کردن غرض‌آلود مردم از نعمت سلامتی است و صحبت از تصاحب بدون شایستگی عرصه پزشکی است که منجر به بروز فجایع انسانی بی‌سابقه در طول تاریخ شده است که همگی به منظور کسب منافع اقتصادی به نفع شرکتهای داروسازی اروپائی- آمریکایی و استفاده از کالای «دارو» به عنوان یکی از مهمترین و استراتژیک‌ترین امتیازات موجود برای وابسته کردن توده مردم و خصوصا کشورهای ضعیف و استعمارزده به سرمایه‌داری غربی است و با هدف جلب سرمایه‌های جهانی به سوی غرب اعمال می‌شود.

و نخستین دلیل ما نیز در اثبات این غرض‌ورزی، مقابله و مبارزه سیاسی و به اصطلاح قانونی سازمانها و محافل پزشکی با شکل‌گیری نهادهائی مانند طب اصیل ایران و سرکوب نمودن هرگونه حرکت علمی و اقتصادی از سوی اساتید و موسسات درمانی طب ایران در داخل خود ایران است.

موسسه‌های گیاه درمانی و طب اصیل ایرانی، مجبورند مخفیانه و تحت فشارهای مختلف از سوی دستگاههای ذی ربط و غیر ذیربط به تحقیقات و درمانهای خود ادامه دهند و تمام فعالیتهای آنها غیر قانونی و قابل پیگرد تلقی

می‌شود و این در حالی است که هر روز مفاهیم، نظریات و شیوه‌های

درمانی طب اصیل ایران، به نام مؤسسات تحقیقاتی اروپا و آمریکا، یکی پس از دیگری به ثبت می‌رسند و امتیازات بی‌شماری را نصیب آنها می‌کنند.
پزشکان و دانشمندان بی‌شماری در سرتاسر ایران وجود دارند که با استفاده از دانش پرقدمت طب ایرانی، موفق به درمان بسیاری از بیماریهای غیر قابل درمان [از نظر طب غربی و معرفی روشهای درمانی بسیار سالمتر، مطمئن‌تر، کم‌هزینه‌تر و کارآمدتر به بیماران شده‌اند و افتخارات بسیاری را نصیب خود ساخته‌اند. اما از نظر وزارت بهداشت و درمان، اینها شیادانی خطاکار بیش نیستند و چون، مدرک پزشکی خود را از دانشگاهای پزشکی- که اصلی‌ترین نماینده طب استعماری اروپا در ایرانند- اخذ نکرده‌اند و خود را با معیارهای غلط و بی‌پایه و اساس اروپا تطبیق نداده‌اند، پس «بی‌سواد» صرفند و شایستگی اظهارنظر ندارند و درحالی‌که هر روز تعداد بسیار زیادی از مردم، در بیمارستانها به دلیل عدم شایستگی برخی از پزشکان و اشتباه بودن روشهای درمانی و ... به کام مرگ می‌روند، اگر یکی از این بزرگواران، کوچکترین خطایی را مرتکب شود، با بدترین مجازاتها و انواع اتهامات بزرگ روبرو خواهد شد، حتی اظهارنظر کردن این دانشمندان بزرگ و یا توصیه‌های درمانی از طرف ایشان، جرم و گناهی نابخشودنی معرفی می‌شود و این در حالی است که اگر همین نظریات و کشفیات این افراد به اصطلاح بی‌سواد، از سوی محافل غربی بیان شوند، وزارت بهداشت و درمان، آنها را به عنوان «وحی منزل» می‌پذیرد و مسئولین، در کوتاه‌ترین زمان ممکن، آنها را در دستور کار خود قرار داده و به جامعه ابلاغ می‌کنند!!
آیا این یک «درد» نیست؟!
آیا این یک «فاجعه» نیست؟!
آیا این جانبداریهای غیر منطقی از غرب و تحقیر دانشمندان طب ایران به منظور حفظ محوریت غرب در بدست داشتن عرصه‌های پزشکی و
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 90
بازارهای دارویی نیست؟!
آیا این دشمنی مغرضانه طب جدید و سرکوب نمودن حرکتهای مستقل پزشکی، نشانگر ترس و واهمه سردمداران استعمار از شکوفایی علمی و موفقیتهای طبهای اصیل و مستقل در سرتاسر جهان نیست؟!
وگرنه، چنانچه واقعا غرضی در کار نیست و هدف اصلی، درمان بیماران و تأمین سلامت جامعه است، پس چه تفاوتی وجود دارد که موفقیت در این راه و رسیدن به این هدف نصیب طبهای اصیل و مستقل باشد یا طب اروپا؟!
به‌هرحال بررسی تحولات غذایی و دارویی چند دهه اخیر در سرتاسر جهان،

خصوصا ایران نشان می‌دهد که حرکتهای هدفمند و هدایت شده‌ای وجود دارد که خواه‌ناخواه در جهت بیمارتر کردن مردم در راستای هدف کسب درآمدهای بیشتر و رونق بازارهای پزشکی- دارویی پیش می‌رود؛

1- غیر بهداشتی خواندن ظروف سنتی مردم ایران مانند ظروف مسی، بدون هیچ دلیل علمی و مشخص و جایگزین کردن ظروف آلومینیومی (روحی) و تفلون به‌جای آن به عنوان ظروف بهداشتی که اکنون منجر به بروز بیماریها و کمبودهای غذایی بسیار شده است.[19]

2- بیماری‌زا خواندن روغنهای بومی مردم ایران مانند روغنهای حیوانی، کره‌ها چربیهای حیوانی و روغنهای خانگی و جایگزینی روغنهای نباتی صنعتی و آغشته و آلوده به مواد شیمیایی، کره‌های گیاهی و ... که همگی و در همه انواعشان مسموم و به طرز وحشت‌آوری بیماری‌زا و غیر طبیعی‌اند و سبب شیوع روزافزون سکته‌ها، بیماریهای قلبی- عروقی، بیماریهای اسکلتی، سرطان و ... شده‌اند.[20]

3- مبارزه، تحریف و تحریم قانونی روشهای درمانی اصیل و موثر در جلوگیری از بیماریها بدون هیچ‌گونه دلیل و توجیه علمی موثق، مانند مبارزه با حجامت، فصد، زالودرمانی و ...

4- جایگزینی غذاها و تنقلات صنعتی بیماری‌زا و ناسالمی مانند سوسیس و کالباس، آب‌میوه و غذاهای بسته‌بندی شده، چیپس، پفک، سویا [که در حقیقت تفاله بی‌مصرف کارخانه‌های روغن‌گیری است و با لوبیای سویا که بسیار مفید است تفاوت فاحش دارد]، عصاره‌های مرغ و گوشت و ... به جای غذاهای طبیعی و تنقلات سالم.

5- استفاده از مواد شیمیایی به اصطلاح مجاز (!) به‌عنوان: نگهدارنده، رنگ‌دهنده، حالت‌دهنده، طعم‌دهنده و ... در اکثر مواد غذایی مردم که همگی به‌هرحال مشکلاتی را برای بدن ایجاد کرده و از توان زیستی و قوای فکری انسان می‌کاهند و ... بسیاری از موارد دیگر که نیاز به بحث و تفسیر بیشتر و طولانی‌تری دارند، نمونه‌هایی از حرکتهایی هستند که جامعه را به سمت بیمارتر شدن و نیازمندتر شدن به دارو و درمان سوق داده است.

به‌هرحال، تنها می‌توان گفت: چنین حرکتهایی، اگر «مغرضانه» نباشند، «جاهلانه» اند، که البته چندان تفاوتی نیز ندارد، چرا که به هر صورت نتیجه‌ای جز از دست رفتن سلامت جامعه و رواج بیماریهای جسمی و روحی و ...

نخواهند داشت و پایان کار به کام سودجویانی است که از این آب گل‌آلود، ماهی‌های بسیار خواهند گرفت.

اما، گذشته و از تمامی این واقعیتهای تلخ و غم‌انگیز و وضعیت اسف‌بار و ناامیدکننده فعلی پزشکی، آنچه افقهایی از امید و روشنایی را پیش رویمان می‌گستراند. وجود پزشکان حقیقت‌جو، آگاه و باوجدانی است که هدفی جز پیشرفت علم پزشکی و شفای بیماران ندارند و خود را بازیچه دست‌های مغرض و گناه‌آلود قرار نداده و دستهای خود را به خطا نیالوده‌اند. چنین عزیزانی، وارثان حقیقی «طب حقیقی» اند و چون جویای حقیقتند نه اسیر و برده فضای خبط‌آلود پزشکی موجود، پس چشمهای خود را بر روی خطاها و اشتباهات و وقایع تأسف‌آور طب جدید نمی‌بندند و همواره در جستجوی راههای واقعی طب و گوهر مقدس درمان خواهند بود.

چشم داریم که هر روز، بر تعداد این بزرگواران و دانشمندان عالیقدر افزوده شده و خورشید مقدس «آگاهی»، ضمیر همگان را روشنایی بخشد و دستهای نابخردان و خیانتگران، هر روز و هر روز، کوتاهتر و کوتاهتر شود.

مهندس سید ایمان موسوی

مهرماه 82

مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 94

منابع و مآخذ

دست‌نوشته‌های خطی
طب یوسفی تألیف یوسف بن محمد
قرابادین تألیف سید محمد حسین عقیلی خراسانی
ذخیره خوارزمشاهی تألیف اسماعیل جرجانی
تحفه حکیم مؤمن تألیف محمد مؤمن
نسخه‌های استاد حکیم سید باقر و حکیم ابراهیمیان
طب الرضا تألیف مرحوم دکتر فاضل
مخزن الادویه تألیف سید محمد حسین خراسانی
کتاب جامع پزشکی در ایران تألیف دکتر جاوید اشترانی
نسخه شفا تألیف مرحوم دکتر صفدر صانعی
بیماریهای زنان و پستان- برونر- سودارث
مجموعه پیک شفا، ج6، ص: 95
مجموعه‌ای از کتب پیک شفا
1- خون‌درمانی
2- سکته مغزی و قلبی
3- عوارض داروهای گیاهی
4- علاج سرطان
5- بیماری‌های کبد
6- بیماریهای کلیه و مجاری ادرار
7- بیماری‌های استخوان‌ها و مفاصل
8- زیبایی و علاج بیماری‌های پوست
9- بیماری‌های خاص زنان
10- بیماری‌های خاص مردان
11- بیمارهای معده و امعاء[21]

---

[1] (1). علامت(*) که در کنار برخی پاورقی‌ها آمده است بیانگر آن است که پاورقی‌های مذکور توسط ویراستار اعمال شده است.
[2] (1)* زهار به قسمت زیر شکم و محل روئیدن موهای زیر شکم گفته می‌شود.
[3] (1)* می‌توان از جوشانده 1 قاشق مرباخوری بارهنگ در 1 استکان آب استفاده نمود. تغییر غلظت و مقدار دارو به تشخیص پزشک است.

[4] (2)* منظور از خیارین، خیار چنبر و خیار معمولی است.
[5] (1)* فرزجه(پرزجه) در لغت به معنای پرز، کرک یا پشم بوده و در اصطلاح طب به پشم یا پارچه‌ای اطلاق می‌شود که به داروها آغشته شده و بر دهانه رحم گذاشته می‌شود.
[6] (1)* سیستم دفاعی خارجی دستگاه تناسلی زن از دو بخش تشکیل شده است:
الف)PH پایین(5/ 4- 5/ 3) که به وسیله نوعی باکتری مفید در مخاط واژن و مجاری ایجاد می‌شود.
ب) هورمون استروژن
[7] (1)* کیستهای درموئید
[8] (1)* خبث الحدید: ریمی است که هنگام گداختن آهن از آن جدا می‌شود.
[9] (1)* در این‌گونه نسخه‌ها، مقدار روغن، موم و سایر مایعات دارو را پزشک داروساز تعیین می‌کند و عموما ملاک بر این است که دارو به صورت مرهم درآید پس مقدار روغن و موم به‌قدری است که داروها را به صورت مرهم درآورد.
[10] (2). فلسفه و روش زالودرمانی در کتاب دیگر همین مجموعه با نام خون‌درمانی در طب سنتی به‌طور کامل شرح داده شده است.
[11] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[12] (1). داروهای شیمیایی به هر صورت که باشند حتی با تجویز پزشک، برای سلامت نوزاد بسیار خطرناک و زیان‌آورند و به‌طور کلی هیچ دارویی وجود ندارد که بر جنین بی‌تأثیر باشد.
[13] (1). عوارض جانبی داروهای شیمیایی چهارمین علت مرگ‌ومیر در آمریکاست. و باید در نظر داشت که آمریکا یکی از منظم‌ترین و پیشرفته‌ترین سرویسهای بهداشتی درمانی جهان را در اختیار دارد.
[14] (1). مطابق آمار رسمی؛ تنها در مدت 10 سال گذشته، سن انفارکتوس قلبی در ایران 10 سال کاهش یافته است یعنی از میانگین سن 55 سالگی به سن 45 سالگی رسیده است به طوری که بیشترین آمار مرگ‌ومیر در ایران را سکته قلبی با شیوع 89/ 21 درصد(در سال 81) تشکیل می‌دهد که هرساله سیر تصاعدی دارد. آیا این نشان‌دهنده نقش منفی یا عدم شایستگی پزشکی جدید در کنترل این بیماری مرگ‌آور نیست؟!
[15] (1). به نقل از کتاب« قتل عام پزشکی»، دکتر ایوان ایلیچ ترجمه دکتر شیخاوندی صفحه 23
[16] (2). به نقل از کتاب« بررسی در طب سنتی ایران و مقایسه ...»

تألیف دکتر جلال مصطفوی کاشانی صفحه 100
[17] (3). اخبار سراسری مورخ 30/ 6/ 82
[18] (1). درحالی‌که در طب ایران، بیماریهای بی‌نظیر لوپوس، آرتریت رماتوئید، آرتروز و تقریبا همه بیماریهایی که طب جدید آنها را بدون درمان معرفی می‌کند، به‌طور کامل و با شیوه‌هایی کاملا بی‌خطر و طبیعی قابل درمانند.
[19] (1). امروز، خطرات و اثرات سمی یون آلومینیوم در بدن انسان و جانداران دیگر بر هیچ بیوشیمیستی پوشیده نیست.
[20] (2). بحث روغنهای نباتی مایع و جامد و روغنهای حیوانی، امروز یکی از داغترین بحثهای محافل پزشکی است. تحقیقات اخیر برخی از دانشمندان نشان می‌دهد که بحث در مورد فواید روغنهای نباتی اعم از مایع یا جامد که سبب تغییر فرهنگ غذایی و گرایش مردم به این نوع روغنها شده است، بیشتر یک نوع جنجال‌آفرینی تبلیغاتی- تجاری بوده است که حتی پزشکان و متخصصان را نیز فریفته است.
بسیاری از پزشکان که خود باید امید کسب سلامتی، اصول تغذیه طب جدید را رعایت می‌کنند، خود قربانی این فریبهای تبلیغاتی شده‌اند به‌طوری که مثلا سکته‌های قلبی و مغزی در سنین پائین که ما معتقدیم: حذف روغنهای حیوانی و جایگزینی روغنهای نباتی، به آن دامن زده است، خود پزشکان را نیز مانند سایرین به کام مرگهای نابهنگام می‌کشاند. در مقاله دیگری بحث مفصلی را درباره روغنهای نباتی و مضرات آنها آورده‌ایم.
[21] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 7

تقدیم‌نامه

یاد باد آن روزگاران
دل‌سوخته ما پروانه ناپروای رخت بود
کلامت بر جان می‌نشست و چشم‌ها به لب‌های شکرخایت دوخته بود.
تو به ما مهر می‌ورزیدی و ما به جان مشتاق تو بودیم.
سرخوش آمدی و آرام رفتی و در سوگت خون از مژه‌ها پالید.
تقدیم به امام فقید
سلاله پاک زهرا (س)
خمینی کبیر
سید محمد موسوی
مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 5

فهرست مطالب

عنوان صفحه

مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 6

مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 9

مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 11

7- پاک‌کننده، جالی 122
مجموعه پیک شفا، فهرست‌ج7، ص: 16

برخی از اوزان در طب سنتی

1- درم برابر با 12 قیراط حدود 4/ 2 گرم یا 6 دانگ است.
2- قیراط برابر با تقریبا یک‌پنجم گرم یا معادل نیم دانگ است.
3- دانگ برابر با یک‌ششم درم تقریبا 4/ 0 گرم است.
4- مثقال برابر با 687/ 4 گرم یا یک‌شانزدهم سیر یا 24 نخود است.
5- استار برابر با 5/ 4 مثقال، تقریبا 21 تا 22 گرم است.
6- اوقیه تقریبا 5/ 7 مثقال یا حدود 34 گرم است.
7- رطل بر حسب مراد اطبا 90 مثقال است یا 12 اوقیه.
8- سیر برابر با 75 گرم یا 16 مثقال است.
مجموعه پیک شفا، فهرست‌ج7، ص: 17
باسمه تعالی

پیشگفتار

اشاره

گیاهان و سایر داروهای متداول در طب سنتی و گیاه درمانی به تنهایی و در ترکیب با سایر داروها در مزاج‌های گوناگون در کالبد انسان اثرات گوناگون دارد که همواره مورد توجه بوده است. داروها برغم خواص متعدد و سودمندی که دست توانای آفرینش در آنها به ودیعه گذارده، دارای عوارضی است که شناسایی آنها برای مشتاقان تحقیق حائز اهمیت می‌باشد.

کلمه «عوارض» در محاورات عامه نزدیکترین مفهوم را در مورد اثرات منفی داروها بذهن متبادر می‌سازد، که اینک بیشتر در مورد فرآورده‌های داروئی شیمیائی مطرح می‌باشد. تفاوت زیادی میان عوارض داروهای شیمیائی و عوارض داروهای گیاهی و سنتی وجود دارد که بسته به میزان و نوع تأثیر آن‌هاست. تأثیرات سوء داروهای شیمیائی بسیار گسترده، عمیق و مزمن می‌باشد و سلامتی انسان را گاه به‌شدت در معرض خطر قرار می‌دهد و بیماران زیادی مشاهده شده‌اند که علاوه بر اجبار بر مصرف داروهای شیمیائی در عین آنکه جسم خود را به تباهی می‌کشانند، چاره‌ای نیز برای ترک آن ندارند، چراکه بخاطر نیاز به تأثیر تسکینی آن، به نوعی اعتیاد مبتلا می‌شوند.

داروهای گیاهی در اکثر موارد چنانچه دارای عوارض باشند، کوتاه مدت و ناپایدار و با مصرف «مصلح» ها که پیش‌بینی شده قابل رفع می‌باشند. البته تعدادی از گیاهان و عناصر داروئی در طب سنتی جزء سموم هستند که میزان و مقدار مصرف آنها و مصلحات و علاج آنها شناسایی و مورد استفاده بوده است.

کتاب حاضر به این مهم پرداخت تا فروشندگان دارو و محققین، اطباء و سایر علاقمندان به طب گیاهی و سنتی ایران با سهولت بیشتر به خواص مصلح‌ها پی برده

مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 18

و عوارض داروها را با داروهای دیگر خنثی نمایند و از طرف دیگر به افکار عمومی بفهمانند که شناخت مضرات داروها چیزی نیست که بهانه بدست مخالفین طب سنتی و گیاه درمانی بدهد، گویا آنان مسئله کشف ناشده‌ای را بیان می‌کنند، حال آنکه از افتخارات علمای طب سنتی توجه آنها به مضرات و عوارض و حالات گوناگون داروهای گیاهی و سنتی بوده است.

از آنجا که عوارض داروها به مزاج افراد بستگی دارد، همچنین هر دارو و بالاتر از آن هر شیئی در طبیعت دارای مزاج خاصی است، مزاج‌ها را مورد بررسی قرار داده‌ایم تا راه برای استفاده بهتر از این کتاب باز شود.

شناخت طبائع یا مزاج‌ها

اشاره

مصرف داروها و مصلح‌ها به مزاج خود داروها و مزاج انسان و محیط بستگی دارد. بنابراین قبل از ورود به کتاب «عوارض و مصلح‌ها» چهار مزاج معروف و مورد اعتقاد طب سنتی را شرح می‌دهیم تا اصول و مبانی شناخت طب سنتی را به اشاره بررسی کرده باشیم.

مزاج انسان در ترکیب با خشکی و رطوبت و ترکیب اخلاط با یکدیگر مندرجات پیچیده‌ای پیدا می‌کند، اما در اینجا به ذکر ساده مزاج انسان می‌پردازیم.

مزاج‌ها بترتیب اهمیت عبارتند از:

مزاج دموی (خون)

مزاج بلغمی

مزاج صفراوی (کبدی)

مزاج سودائی (عصبی)

1- مزاج دموی (خون)

گردش خون در انسان‌های دموی‌مزاج، تند و سریع، نبض کامل و پر و
مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 19
رگ‌های پوست دارای التهاب خونی و پری و سرخی و تیرگی خون است. کف دست‌ها و پهلوها گرم است. اشتهای فراوان دارند و خوابشان عمیق و راحت است.
در حالت خروج از اعتدال رگ‌های چشم پرالتهاب و خونی‌رنگ و دچار منگی و سنگینی در سر می‌شوند. مزاج دموی مزاج گرم است.

2- مزاج بلغمی

این مزاج را لنفاوی و هاضمه‌ای نیز گفته‌اند.
صاحبان این مزاج دارای بدنی سرد و نرم و حرکات آنان کند و تنبلی در میان این افراد بیشتر است. خواب آنان سنگین و عمیق و حرکاتشان با نوعی لاقیدی همراه است. رنگ صورت آنان چه سفیدپوست و چه سیاه و چه سبزه باشد همراه با نوعی پریدگی است چنانچه از اعتدال خارج شوند و بلغم غلبه نماید دچار ضعف و سستی و گاه نزول فشار خون و زیادتی آب دهان و درد مفاصل می‌شوند بار سفید روی زبان نشانه رسوب بلغم در دستگاه هاضمه و کبد است.
در تجمع بلغم در معده حالت تهوع ایجاد می‌شود که با مصرف چیزهایی از قبیل شیرینی و نبات و شور و شیرین با هم و داروهایی مانند نعناع و زنجبیل و غیره بهبود می‌یابند. مزاج بلغمی یکی از دو مزاج سرد است.

3- مزاج صفراوی (کبدی)

صاحبان مزاج صفراوی علائمی از قبیل گرمی و خشکی پوست، زردی رنگ صورت و زردی سفیدی چشم دارند.
معمولا لاغر اندام اما دارای بدنی سفت و محکم هستند. خطوط چهره و استخوان‌بندی آنان نمایان است اکثر آنها خوابی کوتاه دارند. در امور سخت‌گیر و حساس هستند و تنفس و نبض آنان سریع‌تر می‌باشد.
مزاج‌های گرم همان صفرا و خون است. مزاج‌های سرد بلغم و سوداست.
مجموعه پیک شفا، فهرست‌ج7، ص: 20
در وجود سایر داروها مزاج‌ها بصورت گرم و سرد و خشک و تر مطرح می‌شوند و بطور کلی‌تری و خشکی باعث تأثیر بر مزاج‌ها بوده که برحسب درجات خود افراد و اشیاء، داروها را از یکدیگر متمایز می‌سازد.
به این تقسیم‌بندی‌ها بطور اجمال توجه فرمائید:
هر مزاج در چهار درجه یا گرم است یا سرد.
هر مزاج در عین حال که یا گرم است یا سرد در چهار درجه می‌تواند خشک باشد یا تر.
درجه یک، شروع از کمتر است و بالاترین درجه گرمی و سردی و همینطور تری و خشکی چهار است. برای مثال به گیاه مشهوری بنام زرشک اشاره می‌کنیم:
زرشک دارای کیفیت و مزاج سرد است. آیا این سردی در چه درجه‌ای است؟ حکما فرموده‌اند: در سوم سرد است. یعنی چه؟ یعنی زرشک از درجه یک و دو سردتر است ولی از لحاظ سردی به درجه چهارم نمی‌رسد.
هر درجه از یک تا چهار به تنهایی به درجاتی ریزتر تقسیم می‌شود.

4- مزاج سوداوی (عصبی)

تیرگی پوست همراه با نوعی پریدگی رنگ که به نیلی یا خاکستری می‌زند. سفیدی چشم نیلی یا آبی و در مراحل حاد به تیرگی می‌زند. گرفتگی و کدورت چهره و تیرگی روی زبان در غلبه سودا و آثار آن در ادرار و حالاتی از قبیل تهوع و بی‌اشتهایی از علامات غلبه سودا است. افرادی حساس، عصبی و خیالاتی و بسیار متأثر از محیط می‌باشند.
دو گونه مزاج دیگر بنام مزاج تر و مزاج خشک وجود دارد که در کنار مزاج‌های چهارگانه فوق عنوان می‌شود که برحسب درجاتی که دارد مزاج‌ها را از
مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 21
یکدیگر متمایز می‌سازد.
بعنوان مثال شخصی دارای مزاج بلغمی خشک یا تر است و این خشکی و تری همانطور که مزاج بلغمی او درجاتی دارد، درجاتی را شامل می‌شود. همینطور ممکن است کسی دارای مزاج صفراوی خشک یا تر باشد.
این تقسیم‌بندی که بعنوان مثال ذکر شد در مورد داروها، محیط زندگی، خاک، هوا و سایر اشیاء صادق است و در تجویزات اطباء قدیم نقش مهمی را ایفا کرده است. حال به تشریح بیشتر می‌پردازیم.
همان زرشک را مثال می‌زنیم:
زرشک در آخر درجه سوم سرد است یعنی چیزی نمانده به درجه چهارم برسد. ممکن است گیاهی دیگر در اواسط درجه سوم یا در اوائل آن سرد باشد و همینطور ممکن است داروئی در اوایل درجه اول گرم یا سرد باشد.

باز هم زرشک را مثال می‌زنیم:
خشکی و تری هم چهار درجه دارد که از یک شروع و به قوی‌ترین آن یعنی درجه چهارم می‌رسد.
زرشک در آخر سوم خشک است یعنی چیزی نمانده که به درجه چهارم برسد.
بنابراین می‌گوئیم:
زرشک سرد است در آخر سوم و خشک است در همان درجه.
مثال دیگر:
زردچوبه دارای کیفیت خشک و گرم است در سوم اما زنجبیل دارای طبع گرم است در سوم و خشک است در اول.
مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 22
در این نمودار کیفیت مزاجی عناصر طبیعی را نشان می‌دهیم:
زنجبیل به عنوان مثال در نمودار زیر جایگاه خاص خود را دارد، همانطور که زنجبیل را در نمودار مشاهده می‌کنید جایگاه هر یک از عناصر طبیعی را نیز می‌توانید مشخص کنید.
مجموعه پیک شفا، فهرستج7، ص: 23
شناخت مزاج‌ها برای تعیین وضعیت داروها و ایجاد تعادل بین همه حالات بیمار بسیار حائز اهمیت است، مزاج محل زندگی، مزاج غذایی، مزاج حاصل از حالات عصبی، مزاج فصول و مزاج‌های عارضی دیگر هنگام تجویز دارو و موارد دیگر در ذهن فعال پزشک طب ایرانی یک برآیند یا میانگینی ترسیم می‌کند که به علاج بیمار منتهی می‌شود. حال اگر دارویی که در دسترس است از نقطه نظر مزاجی مشکلی دارد با توجه علم مصلحات این مشکل برطرف خواهد شد و تعادل لازم ایجاد می‌گردد. این توضیح تا اینجا برای تنویر افکار خوانندگان کافی به نظر می‌رسد.
سید محمد موسوی
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 1
بسمه‌تعالی

آب دریا

مفسد خون و مولد حکّه و جرب، مضر معده و باعث حبس طبیعت و سجح 2] و زخم امعاء و سوزش ادرار و مصلح آن آشامیدن آب گوشت مرغ و ماهی و اغذیه مرطوب و صمغ عربی و گل ارمنی با روغن بادام و مواد لعاب‌دار و یا سویق جو بوداده که در آن حل شود و سپس صاف گردد. آشامیدن و انداختن خرنوب و حب الاس در آن و صاف کردن و آشامیدن بعد از آن.

آب معدنی (گوگرددار)

گرم و خشک است. تضعیف‌کننده بینائی و امعاء و مصلح آن جوشاندن یا تقطیر آن است.

آبنوس

گرم و خشک در دوم و بعضی در اول سوم گرم و در آخر دوم خشک گفته‌اند. مضر معده و مصلح آن صمغ عربی و عسل است. مشابه آن در مصرف چوب کنار است.

آذربو، اشنان، چوبک

گرم و خشک در سوم. حد اکثر مقدار مصرف آن یک مثقال و بیش از آن کشنده است.

گرم و خشک در اول سوم و بعضی در دوم گفته‌اند. برای مزاج‌های گرم مصرف زیاد آن مضر و مصلح آن سکنجبین و برای طحال مضر بخصوص در مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 2
مزاج‌های گرم و مصلح آن فانید[3] و عسل و سکنجبین است.

آرغیس، پوست بیخ انبر باریس، ریشه زرشک

گرم در اول و خشک در دوم است. برای مبتلایان به سرفه مضر و مصلح آن عسل است. مقدار مصرف دارویی آن 2 مثقال و پخته آن تا سی درم است.

آزاد درخت، شجره الحرّه، داروان، روباس، زهر زمین، سیبان

میوه آن شبیه زعرور و زردرنگ و تلخ و خوشه‌دار است. در اول سوم گرم و

در آخر اول خشک و بعضی در دوم خشک گفته‌اند. مضر معده و گاه باعث غشی و قی صفراوی و تنگی نفس و ایجاد پرده روی چشم و مصرف زیاد آن باعث هلاکت است که علاج آن قی کردن و خوردن شیر تازه دوشیده شده و سیب و انار است.

مرکب 4] القوی است و دارای عنصر خاکی خشک‌کننده و قابض می‌باشد. برای سردرد گرم و زکام، مضر و بوییدن آن بیخوابی می‌آورد. مصلح آن سوسن و گل بنفشه تازه است.

آسیوس 5]

زهره آن در سوم، گرم و خشک و سنگ آن در دوم، گرم و خشک است.
(نمک آن را زهره یا ملح آسیوس گفته‌اند.)
مصرف زیاد آن باعث بیماری سجح می‌شود که مصلح آن صمغ عربی است
مقدار مصرف آن یک دانگ تا نیم درم است.

آلبالو

نارس آن سرد و خشک در آخر اول و رسیده آن سرد و تر است. خوردن زیاد آن باعث سردی معده و ایجاد اخلاط ناهنجار و سوء هاضمه می‌شود.

آلو، اجاص

سرد و تر در دوم (رسیده آن).
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 4
سرد در وسط دوم و تر در آخر آن (میخوش).
صمغ آن صمغ فارسی نام دارد و از صمغ عربی گرمتر است. آلوی خشک برای مرض قند مضر است. برای دماغ مضر و مصلح آن گل قند و برای سردمزاجان مصلح آن مصطکی و کندر و ماء العسل است.

آمله، املج

سرد در دوم و خشک در اول سوم است. شیره پرورده آن سرد در اول و خشک در دوم و در مجموع خشک و سرد است.

ابریسم، ابریشم

گرم و خشک در اول و بعضی آن را در گرمی و خشکی و تری معتدل دانسته‌اند.

ابن عرش، موش خرما، راسو (به فرنگی تنکویس)

برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن سرکه و انار ترش و کاسنی و برای احشاء مضر و مصلح آن در روغن کنجد پختن آن است.

ابو خلسا، هوچویه

گرم و خشک است در اول دوم. چنانچه سردرد آورد مصلح آن روغن بنفشه و روغن کدوست مقدار شربت آن 2 درهم است.

ابو قانس 6]، غاسول رومی

در اول سوم، گرم و خشک است مضر احشاء و مصلح آن عسل است و خوردن آب سرد و نشستن در آب سرد قاطع اسهال ناشی از آن است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 5

ابهل، نوعی سرو کوهی

گرم و خشک در دوم و جالینوس در سوم گفته است. مضر معده و حلق و مصلح آن عسل است. مضر جگر حار و مسقّط جنین و مصلح آن خولنجان و حماماست. مقدار خوراک آن تا 3 درم است. مشابه آن بوزن آن جوز السّر و مثل آن، سلیخه است. در تلطیف مشابه آن دارچینی است.

اترج

نوع صغیر آن ترنج و نوع کبیر آن بالنگ است. پوست زرد آن گرم در اول و خشک در دوم و بعضی گرم در دوم نیز گفته‌اند. گوشت آنکه در زیر پوست زرد آن است و شیرین می‌باشد سرد و تر در دوم و آنچه ترش است سرد و خشک در سوم و بعضی در اول سرد و تر گویند و در این امر میان علما اختلاف است. شکوفه آن در آخر دوم گرم و خشک است.
مضر جگر و دماغ در مزاج‌های گرم و مصلح آن عسل و بنفشه می‌باشد و مقدار مصرف آن تا 5 درم است.

اثلق، فنجنکشت

گرم و خشک در دوم و بعضی در سوم خشک و بعضی در دوم سرد و در اول خشک دانسته‌اند. مضر کلیه و سردردآور و مصلح آن صمغ عربی است و اصولا بهتر است با صمغ عربی مصرف شود. مقدار خوراک آن یک مثقال است.

احریص، گل کافشه، گل خنق، رنگ زعفران، کاجیره

در سوم گرم و در دوم خشک است ولی نوع بستانی آن در دوم گرم و در اول خشک می‌باشد.
سردردآور و مضر طحال و مفسد معده و مصلح آن عسل است مقدار خوراک آن
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 6
یک مثقال می‌باشد.

اذاراقی، کچوله، کچله

در آخر سوم گرم و در سوم خشک است.
مسکر و مشوّش کننده ذهن و یک مثقال آن کشنده و مرگ‌آور است. مصلح آن شکر و ادویه خوش‌بو و قی کردن با شیر تازه دوشیده و اسفید باجات و روغن بادام با وسمه و لعاب‌ها همراه با روغن بادام است. مقدار خوراک آن از یک دانگ تا 2 دانگ است.

اذخر، فقاح 7] اذخر

گرم و خشک در دوم و سوم نیز گفته‌اند. شکوفه (فقاح) آن بیشتر مصرف دارد.
مضر کلیه گرم‌مزاجان و سردردآور و مصلح آن گلاب و عرق نیلوفر و صندل است. مقدار خوراک آن از 5/ 0 تا یک مثقال و مشابه آن راسن و قسط و مشابه شکوفه آن قصب الذریره است.

اراقو، سیهک

نفاخ و باعث قولنج ریحی می‌شود که مصلح آن سرکه ممزوج به شیرینی است.

اراک، چوب مسواک، جوج

در دوم گرم و در سوم خشک و بعضی در اول گرم و در آخر دوم خشک دانسته‌اند. شربت آن باعث سجح و مصلح آن کتیراست. مقدار خوراک از پخته آن تا نیم رطل و تخم آن تا 3 درم است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 7

ارجوان، ارغوان

گرم مایل به اعتدال است. قی‌آور و مصلح آن برگ عناب و نمام است.

ارنب، خرگوش

گرم در سوم و تر در دوم. برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن کاسنی و سرکه و انار میخوش و ماست و پختن به بخار آب گرم و شوید و خوردن با روغن است.

ازگیل، زعرور

سرد در آخر سوم و خشک در اول و بعضی تر دانسته‌اند. برای کلیه مضر و موجد قولنج است. مصلح آن انسیون و شکر می‌باشد. مقدار خوراک آن 12 مثقال است.

اسارون

انواع آن در آخر دوم گرم و خشک و بعضی در سوم، گرم و در دوم خشک گفته‌اند. مضرّ ریه و مصلح آن مویزج و مقدار خوراک آن یک مثقال تا 3 مثقال با ماء العسل است. مشابه آن بوزن آن وج یا زنجبیل است یا نصف وزن آن خولنجان و نصف وزن آن وج است.

مضر صفراوی مزاجان و مزاج‌های گرم و مصلح آن سکنجبین است. برای شش مضر و مصلح آن کتیرا و صمغ عربی است بعضی مصلح کلی آن را سکنجبین و بعضی شربت لیمو دانسته‌اند. مقدار مصرف آن 2 درم تا 5 درم است.
گرم و خشک در درجه اول و بعضی در دوم گفته‌اند.

اسفناج، اسفاناج، اسپناج

در آخر اول سرد و تر و بعضی گفته‌اند در سردی و گرمی معتدل است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 8
مصلح آن برای سردمزاجان پختن آن با روغن بادام یا کره گاو تازه و دارچین و فلفل و آب کامه 8] است. مقدار خوراک از عصاره آن تا 2 مثقال است.

اسفنج، ابرمرده

گرم در اول و خشک در دوم. مضر احشاء و مصلح آن آب‌غوره یا ریواس است.

اسفیداج، سفیداب

سرد در سوم و خشک در دوم و بعضی سرد در دوم و خشک در سوم گفته‌اند. آشامیدن آن باعث خنّاق و مانع حیض و بارداری و زیادتر از یک درم آن کشنده است. مصلح آن قی کردن و آشامیدن پخته تخم کرفس و انسیون و رازیانه با عسل و انجیر پخته و یک چهارم درم سقمونیا با ماء العسل و بعد از آن عصاره افسنتین و داروهای ادرارآور همراه با ماء العسل [9] است.

اسقنقور، سقنقر

شبیه بچه تمساح و از دریای نیل صید می‌شود. گرم و تر در دوم و بعضی در اول گفته‌اند و نمک سود آن گرم در سوم و خشک در اول است برای سر مضر و مصلح آن عسل است. غیر نمک سود آن بشدت مهیج باه و مصلح آن مصرف زیاد کاهو و عدس است. مقدار خوراک آن از یک تا 3 مثقال به حسب مزاج است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 9

اسقیل، پیاز موش

گرم در سوم و خشک در دوم و در سوم نیز خشک گفته‌اند همراه با رطوبت اضافی. مضر گرم‌مزاجان و باعث گرفتگی و مضر اعصاب و مصلح آن حماما و سردردآور و باعث تهوّع و مقرّح و مقطّع امعاء و مصلح آن قند و نبات و بعضی از انواع آن سمی و کشنده است. مقدار خوراک آن تا 2 درم است. کشنده موش است.

اشترخار، خارشتر، محروب

در سوم گرم و خشک است و نقل شده که حضرت مسیح (ع) در دوم گرم و خشک دانسته است. مصلح آن شربت غوره و ریواس است.

اشنان

گرم در سوم و خشک در آخر دوم. مداومت بر آن باعث فساد دندان می‌شود و مصلح آن مغز تخم کدو و روغن بنفشه است. مضر مثانه و مصلح آن عسل است.

اشنه، دوالک

معتدل در گرمی و سردی و قابض است. خواص آن بستگی به گیاهی که بدور آن می‌پیچد دارد.

اضابع الصّفر، کف عایشه، کف مریم

گرم در دوم و خشک در سوم و بعضی خشک در دوم گفته‌اند. مسقّط جنین و مضر مجاری ادرار و مصلح آن تخم مورد و بلوط و برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن سکنجبین و مضر قلب و مصلح آن صمغ عربی است. مقدار خوراک آن تا 2 مثقال است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 10

اطریلال، غازیاغی 10]، پای زاغان

گرم و خشک است در سوم. مضر کبد گرم و مصلح آن سکنجبین و مضر کلیه و مصلح آن کتیراست.

اظفار الطیب، ناخن پریان، ناخن خرس، ناخن بویا

در دوم گرم و خشک است.

افتیمون، دواء الجنون

گرم و خشک در سوم از قول جالینوس و بعضی گرم در سوم و خشک در آخر اول و بعضی خشک در دوم گفته‌اند. برای مزاج‌های صفراوی و جوانان و گرم مزاجان مضر و باعث سختی عضلات و غشی و عطش فراوان می‌شود و مصلح آن زعفران و کتیرا و چرب کردن آن با روغن بادام است و بعضی برای ریه مضر دانسته‌اند که مصلح آن صمغ عربی و کتیراست.

گرم در اول و خشک در سوم و بعضی گرم در اول دوم و خشک در چهارم گفته‌اند. مصرف زیاد آن باعث ضعف فم معده می‌شود و سردردآور و مجفف و مصلح آن در سردمزاجان انسیون و مصطکی و در گرم‌مزاجان شربت انار و امثال آن است.

افعی (مار)

گرم و خشک در نهایت است و نوع متوسط آن در سوم و در دوم و
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 11
کوهستانی آن در چهارم گرم و خشک است.

افلنجه

گرم در اول و خشک با قوت قابض. سردردآور و مورث گرفتگی و خنّاق و مصلح آن روغن زیتون است مقدار خوراک آن تا 2 مثقال.

در طبیعت آن علما اختلاف کرده‌اند. از سرد و خشک در نهایت تا گرم و خشک گفته‌اند و بعضی آن را مرکب القوی دانسته‌اند. مضر قوای باطنی و ظاهری و حس و ادراک و روح و زمینه‌ساز بیماری کزاز و دق و لاغری بدن و زردی رخسار و تقلیل فهم و کج‌فکری و کج‌خلقی و غم و اندوه و با اندک چیزی خائف و هراسان شدن و ضعف قوه باصره و سامعه و شامه و ذائقه و قلب و کبد و معده و کلیه و مثانه و باه و باعث نفخ و قولنج و تنگی ادرار و غیره است. باعث دروغ‌گویی شده و عوارض روحی آن از همین‌جا آغاز می‌شود. مصلح آن ترک آن با داروهای مناسب است.

اقاقیا، شجرة الجراد

غیر شسته آن سرد در اول و خشک در اول و شسته آن سرد و خشک در دوم است. باعث سدّه 11] شده و مصلح آن روغن بادام است.

اقحوان، بابونه گاوی، بابونه گاو چشم

در سوم گرم و در دوم خشک است. مصرف زیاد آن سردردآور و سنگین کننده سر و مصلح آن نیلوفر و سکنجبین و مضر معده و مصلح آن بنفشه و انسیون و
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 12
سکنجبین و مقدار مصرف آن تا 2 مثقال است.

اکلیل الملک، گیاه قیصر، ناخنک

آشامیدن آن مضر است و مصلح آن عسل و انجیر و مویز است. مقدار خوراک آن تا 2 مثقال و عصاره آن تا 20 درم.
از قول ابن سینا گرم و خشک در اول و بعضی مرکب القوی دانسته‌اند.

اکلیل الجبل، اکلیل کوهی

در سوم گرم و خشک و معروف به معالج نقرس و روماتیسم. برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن سکنجبین. مقدار خوراک آن تا 3 درم است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 13

انبر باریس، زرشک

سرد و خشک در سوم یا دوم. مضر مزاج بلغمی و سوداوی و بیماران قولنجی و نفخ است. مصلح آن قرنفل و چنانچه در مزاج‌های دیگر ناسازگار آید مصلح آن شکر و شیرینی‌هاست. مقدار خوراک آن تا 15 مثقال و شربت آن تا 20 مثقال است.

امرود، گلابی، کمثری

معتدل و مایل به گرمی و در دوم تر است. بعضی از انواع آن در حرارت معتدل و در اول تر و برخی مایل به خشکی.
مضر معده‌های ضعیف و مصرف زیاد آن باعث نفخ و قولنج بخصوص نارس آن و مصلح آن مربای زنجبیل و رازیانه است. نباید آن را ناشتا میل کرد و خوردن آن همراه با آب بخصوص آب سرد مضر است. همینطور با غذای غلیظ و گوشت نباید تناول گردد.

انبه

نارس آن سرد در دوم و خشک در اول و رسیده آن گرم و خشک در دوم. مضر مزاج‌های گرم و مصلح آن سکنجبین و آب دوغ و آب سرد و مصلح نفخ بعضی از انواع آن زنجبیل و نمک که بعد از آن بخورند و تضعیف‌کننده جگر و مصلح آن مویز و یا شربت زرشک یا سکنجبین می‌باشد. نارس و ترش آن برای مزاج‌های بلغمی و سوداوی مضر و مولد سودا و زخم‌های جلدی است که مصلح آن مالیدن روغن بر آن عضو است.

امعاء، روده حیوانات مانند گوسفند

سرد و خشک در سوم. موجد خلط سرد و باعث قولنج و مصلح آن
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 14
جوارش کمونی 12] است یا زیره و فلفل و امثال آن.

انجبار

سرد و خشک در درجه سوم و جالینوس گرم و خشک گفته است. مضر سردمزاجان و مصلح آن زنجبیل، مشابه آن بوزن آن زرشک و ربع وزن آن گل ارمنی. عصاره آن قوی‌تر از سایر اجزاء آن است.

انجدان

گرم و خشک در دوم. برخی سیاه آن را در سوم گرم گفته‌اند. مضر مثانه و مصلح آن تخم خربزه و مضر امعاء و مصلح آن صمغ عربی و مضر مزاج‌های گرم و مصلح آن شربت انار و سکنجبین و مقدار مصرف آن تا 2 درهم است.

انجره

در اول سوم گرم و در دوم خشک است. مضر کلیه و امعاء و مصلح آن صمغ عربی و مقدار مصرف آن بصورت شربت تا 3 درم. مصرف زیاده بر آن مهلک و خطرناک می‌باشد و مصلح آن آشامیدن شربت‌های سردمزاج و آب‌میوه‌های سرد است.

انزروت، کنجده، آکروهک (صمغ درخت شایکه)

گرم در آخر دوم و خشک در اول است. مصرف حدود 5 درم آن کشنده است و مصلح آن صمغ عربی و روغن بادام و مقدار خوراک آن بصورت شربت از
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 15
نیم مثقال تا 2 مثقال است.

انیسون، بادیان خطائی، زیره رومی

گرم و خشک در آخر دوم و تا سوم نیز گفته‌اند. گرم در دوم و خشک در سوم نیز گفته‌اند. مضر امعاء و مصلح آن رازیانه است. سردردآور در مزاج‌های گرم و مصلح آن سکنجبین است. مقدار خوراک آن از 2 درم تا 5 درم است.

اوّز، مرغابی، غاز

طبع همه آنان گرم در دوم تا سوم است. دیرهضم و غلیظ از لحاظ غذایی و مصلح آن آبکامه و آب انار می‌باشد.

اوشق، اشه، اشق

طبع آن گرم است. زیاده روی در آن باعث خونریزی در ادرار است. مضر معده و مصلح آن انسیون و مضر کلیه و مصلح آن زوفا و کم کردن مصرف آن می‌باشد. مقدار خوراک آن از نیم مثقال تا یک مثقال و مشابه آن سکبینج یا جاوشیر یا برموم است.

ایرسا، بیخ سوسن آسمان کوبی (آسمان کبود)، بیخ سوسن کوهی

در اواخر دوم گرم و در خشکی کمتر از آن. کهنه آن گرم و تر و خشک‌تر از تازه آن است.
مقدار مصرف شربت آن تا 2 مثقال است. مضر شش و مصلح آن عسل و جوارشات [13] است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 16

ایّل، گوزن، گاو کوهی

گرم و خشک در سوم. گفته‌اند زخم ناشی از شاخ گوزن کمتر قابل التیام است. خوردن آن باعث غشی و ناراحتی و مصرف زیاده آن سمّ قاتل است و علاج آن آشامیدن کتیرا با روغن گاو و عسل نیم گرم و قی کردن و خوردن مغز پسته و فندق و شراب می‌باشد.

[«ب»]

بابونه، بابونج

در دوم گرم و در آخر اول خشک است. برای حلق مضر و مصلح آن عسل و شربت انار است.

بالذّات گرم و تر است ولی بحسب شرایط تغییر می‌کند. هنگام شدت آفتاب در صحرا و بلادگرم، گرم و خشک است. باد شمال که از جانب شمال تا نقطه مغرب بوزد سرد و خشک و بادی که از مغرب تا نقطه سهیل بوزد سرد و تر و باد جنوب که از نقطه سهیل تا به نقطه مشرق بوزد گرم و تر است.
باد صبا مضر گرم‌مزاجان و بدن‌های خشک است. بادی که از مغرب تا نقطه سهیل بوزد برعکس باد صباست. باد جنوب عکس باد شمال و هرکدام خواص و منافع و مضرات خود را دارند. برای جلوگیری از مضرات باد و آب و هوا هنگام مسافرت سیر و پیاز و سرکه و نعناع و زعفران و سعد و امثال آن مصلح و مفید است.
و بهتر است از مصرف میوه‌های ترش و شیر و چربی پرهیز گردد. از شیرینی‌جات
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 17
اجتناب شود. در هوا به هوا شدن جماع و تشنگی و حمام مناسب نیست و نوشیدن آب سرد مضر است.

بادآورد، کنگر سفید

گرم و خشک در اول است. مضر ریه و مصلح آن افسنتین و مصرف شربت آن تا 2 مثقال است.

بادرنجبویه، بادرنگبویه، مفرح القلب

گرم و خشک در اواسط دوم. برای ورک 14] مضر و مصلح آن صمغ عربی و کندر است مشابه آن دو برابر وزن آن ابریشم و دوسوم وزن آن پوست اترج است.
مقدار خوراک آن تا 10 درم و تازه آن تا 20 درم است.

بادزهر، پادزهر، فادزهر

نوع حیوانی در آخر دوم گرم و در اول سوم خشک است. داروی دافع سموم و موافق همه مزاج‌هاست.

بادزهر معدنی، زهر مهره، حجر قیطاس

در گرمی و سردی معتدل و در دوم خشک و در طبیعت آن اختلاف کرده‌اند.

بادنجان، بادمجان

گرم و خشک در دوم و بعضی در سوم گفته‌اند. باعث درد پهلو و عانه و بواسیر و مولد سودا و مصلح آن طبخ نمودن آن با گوشت‌ها و روغن است.

بادنجان بری

گرم و خشک‌تر از بستانی است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 18

بادیان، رازیانه، رازیانج، رازک

بستانی آن در اول سوم گرم و در آخر اول خشک است. تخم آن گرم‌تر و بیخ آن قوی‌تر از سایر اجزاء است.
مضر گرم‌مزاجان و مصلح آن صندل و سکنجبین است. مقدار خوراک تخم آن تا یک مثقال و 2 مثقال و از بیخ آن در مطبوخات 2 مثقال تا 3 مثقال و مشابه آن تخم کرفس است.

بادیان خطایی

نوعی از ادویه جدید است. گرم و خشک در دوم می‌باشد. برای گرم‌مزاجان مضر در فصول گرم و مناطق گرم است. مضر دماغ و مصلح آن روغن بنفشه و کافور و مقدار خوراک آن تا یک درم و برای دفع سموم تا یک مثقال.

بارهنگ، بارتنگ، لسان الحمل

سرد و خشک در دوم. برای ریه مضر و مصلح آن عسل و عصاره آن برای طحال مضر و مصلح آن مصطکی است. مقدار خوراک از آب برگ آن 10 مثقال تا نیم رطل است.

باز، بازی، باز شکاری

گوشت آن در دوم گرم و در سوم خشک است.
مولد قولنج و مصلح آن ابازیر[15] است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 19

باقلا

تازه آن در اول سرد و تر و خشک‌شده آن در اول سرد و در دوم خشک است. باعث نفخ و ثقل دماغ و فساد ذهن در صورت افراط می‌شود. مصلح آن پختن و ریختن آب آن و سپس پختن با روغن بادام و ادویه حاره مثل دارچین و فلفل و قرنفل و فودنج و امثال آن است. پوست‌کنده آن مضرات کمتری دارد.

بالنگو

گرم و تر در آخر اول. مقدار مصرف آن تا 2 مثقال و مشابه آن ریحان است.

بامیه

سرد و تر است. برای مزاج‌های سرد مضر و مصلح آن پختن با ادویه و مواد گرم است.

ببر

گرم و خشک و از شیر که از حیوانات درنده است گرم‌تر و خشک‌تر می‌باشد.

ببغا، طوطی

گرم در دوم و خشک در اول است. دیرهضم می‌باشد.

بخورالاکراد

در آخر سوم گرم و خشک و عصاره آن در اول سوم گرم و خشک و بیخ آن در آخر دوم و گیاه آن در دوم گرم و خشک است.
مضر دماغ ضعیف و باعث گرفتگی در گرم‌مزاجان و مصلح آن نیلوفر می‌باشد نباید تنها و بدون مصلح استعمال شود. مقدار خوراک آن از صمغ و عصاره آن یک مثقال و از جرم آن 2 مثقال است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 20

بخورمریم

در اول سوم گرم و در آخر سوم خشک است. مضر مقعد گرم‌مزاجان و مصلح آن کتیرا و آب انار است. مقدار خوراک عصاره آن نیم درم و از جرم آن تا 3 مثقال است.

برنج، ارز

مرکب القوی است و بعضی آن را گرم در اول و برخی سرد و برخی معتدل گفته‌اند. آشامیدن آب جوشانده شلتوک (پوست برنج) از سموم است و نباید در مصرف آن افراط کرد. برنج مولد قولنج و گرفتگی در روده‌هاست و گاه باعث سردرد می‌شود که مصلح آن خیساندن آن قبل از پختن و خوردن آن با شیرینی است.
چنانچه برنج آبکش شود طبیعت آن سرد می‌گردد.

برکک شیرازی

بسیار گرم و خشک است. مسکر قوی و زیاده از مقدار مصرف آن باعث جنون و مرگ نیز می‌شود و باید با تجویز پزشک مصرف گردد.

برگ بابا آدم، فیل‌گوش

3 نوع است: لوف کبیر، لوف صغیر و فیلگوش. همگی دارای طبع گرم و خشک می‌باشند.

برنوف، شابانک

گرم و خشک در دوم است. مضر امعاء و مصلح آن صمغ عربی است. مشابه آن مرزنجوش و مقدار خوراک از عصاره آن تا 3 مثقال و از برگ خشک آن تا 5/ 2 درم است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 21

در اول سوم گرم و خشک و بعضی در دوم گرم و در آخر اول خشک دانسته‌اند. مضر کلیه و مصلح آن انسیون و مقدار خوراک آن تا 3 مثقال است.

در آخر دوم گرم و خشک و بعضی در سوم نیز گفته‌اند. مضر امعاء و مصلح آن کتیراست مقدار خوراک آن سه درم از سائیده آن است همراه با شیر تازه خورده شود.

بذر قطونا، اسفرزه، اسپغول، ببنکو، اسفیوس

سفید آن در سوم سرد و در دوم تر است. و سرخ آن در اول سرد و تر است سیاه آن با یبوست همراه است بهتر است سیاه آن مصرف نشود. بذر قطونا را نباید کوبید که ممکن است مصرف تا 10 درم آن باعث مرگ شود. بدن سرد شده و سستی و تهوع و تنگی نفس و سقوط نبض و غش و سرانجام مرگ حادث می‌شود. علاج آن چند بار استفراغ بوسیله ماء العسل حار و نمک و بوره ارمنی است. و خورانیدن زرده تخم‌مرغ نیم برشت و فلفل و نعناع و فودنج و امثال آن است.

بزرک، بذرکتان

مجموع آن در اول گرم و خشک همراه با رطوبت اضافی است باعث ضعف بینائی و مصلح آن گشنیز، تضعیف‌کننده هاضمه و مصلح آن سکنجبین و مضر و مصلح آن عسل است. مشابه آن حلبه یعنی شنبلیله می‌باشد.

بسباسه، بزبار

پوست زیرین خشبی جوزبوا است. در دوم گرم و خشک و بعضی در اول گرم و در دوم خشک گفته‌اند. مضر جگر و مصلح آن صمغ عربی و سردردآور و

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 22

مصلح آن گلاب و مقدار خوراک آن تا 3 درم است.

بستان‌افروز، تاج خروس، گل حلوا، گل یوسف

سرد و خشک و قابض و رادع است.
جرم آن ثقیل و مصلح آن سکنجبین است. مقدار خوراک آن تا 3 مثقال و مقدار شربت از آب آن تا یک و نیم اوقیه است. حماحم گلی شبیه به بستان‌افروز با افعال مشابه آن و مضر مثانه و مصلح آن کندر است.

بستیاج، خلال مکه

درمنه ترکی تخم آن است.
گیاه آن در اول دوم گرم و خشک و تخم آن در دوم گرم و خشک است.
برای ریه مضر و مصلح آن گشنیز و برای سر مضر و مصلح آن گشنیز و برای سر مضر و مصلح آن ترمس است مشابه آن شیح ارمنی است.

بسد

سنگی است سوراخ‌دار که در سواحل دریا یافت می‌شود. اینکه گفته‌اند بسد بیخ مرجان یا خود مرجان است صحت ندارد.
سرد در اول و خشک در دوم است.
تهوع‌آور و مضر کلیه و مصلح آن کتیراست. مشابه آن در حبس خون دم الاخوین (خون سیاوشان) است.

بسر، غوره خرما، خارک

در اول گرم و در دوم خشک. مضر ریه و سینه و مصلح آن خشخاش است.

بسفایج، بسفاویج

گرم در آخر دوم و خشک در اول. مضر سینه و مصلح آن پرسیاوشان
مجموعه پیک شفا، متن،ج7، ص: 23
و پختن با ماء الشعیر و چغندر و پاشیدن چغندر کوبیده بر آن است. مضر کلیه‌هاست و مصلح آن هلیله زرد می‌باشد. مقدار خوراک آن یک تا 3 درم و مقدار مصرف پخته آن 2 درم تا 6 الی 7 درم و مشابه آن برای دفع سودا نصف وزن آن افتیمون و ربع آن نمک هندی است.

بصّاق، بزاق (آب دهان انسان)

طبیعت آن گرم با رطوبت بالفعل و یابس، مادامیکه در دهان است، در حالت گرسنگی و غضب در کمال حرارت است.

بصل، پیاز

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 24
در آخر سوم گرم و در اول سوم خشک با رطوبت اضافی، برای گرم‌مزاجان مصرف زیاد آن مضر و باعث ایجاد باد غلیظ و کرم معده و خلط غلیظ در معده و تشنگی و سردرد است که مصلح آن شستن آن با نمک و خوردن آن با سرکه و بعد از آن آب انار و کاسنی است. مقدار خوراک آن یک مثقال است.

بط، مرغابی

در دوم گرم و در اول خشک با رطوبت اضافی است. اهلی آن گرم‌ترین طیور اهلی است. سخت هضم و سردردآور و مصلح آن سرکه و زنجبیل و سکنجبین و ادویه از قبیل سداب و کرفس و فودنج است. در صورت سرخ کردن آن باید پیاز و ادویه فوق در کنار آن مصرف شود و بهتر است با روغن زیتون سرخ شود و خوب پخته گردد. مصرف سیر خشک و گشنیز و نخود و دارچینی هنگام پختن آن از مصلحات است.

بطارخ، تخم نارس ماهی، اشبیل

نمک سود آن در دوم گرم و خشک است. برای گرم‌مزاجان مضر و سریع التعفن و مصلح آن زنجبیل است و دافع تشنگی آن سکنجبین و ترشی‌هاست.

بطم، حبة الخضرا، سقّز

میوه آن بفارسی کلخنگ و نوع سخت‌تر آن را بن و بنک می‌گویند درخت و برگ و شاخه تازه آن گرم در آخر دوم و خشک در آخر اول و خشک آن در سوم گرم و خشک است.

بغل، استر

حیوانی است که از نزدیکی اسب و الاغ بوجود می‌آید. در سوم گرم و خشک است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 25

بقر- گاو ماده

مولد خون سوداوی غلیظ و محدث امراض سوداوی مانند سرطان و جذام و ورم و سپرز و داء الفیل و وسواس و تب ربع و امثال آن است. مصلح آن تنقیه ضد سودا و موقع پختن سرکه اضافه شود. گوساله جوان عوارض کمتری دارد.

بقلة الحمقاء، حرقه

در سوم سرد و در دوم تر است و بعضی در سوم گفته‌اند. مصلح مضرّات آن مصطکی و کرفس و نعناع است. مقدار مصرف شربت آن تا 20 مثقال است.

بقله ترش، ساق ترشک

سرد و خشک در دوم. برای سردمزاجان و اعصاب آنها مضر و مصلح آن عسل است.

بقله یمانی، سفیدمرز

سرد و تر در دوم است. سخت هضم و برای سردمزاج‌ها مضر و مصلح آن داروهای گرم است.

بلادر، حب الفهم، حب القلب

عسل آن در چهارم گرم و خشک است. پوست آن در سوم و مغز آن هم در سوم گرم و خشک است. دارویی سمی و کشنده است. برای گرم‌مزاجان مضر و سوزاننده خون و باعث خشکی دماغ و سرسام و مالیخولیا و جوشش دهان و هیجان بخشیدن به بدن است. مصلح آن روغن گردو و مغز تازه آن و مغز نارگیل تازه و کنجد مقشر و استنشاق روغن بنفشه و خورانیدن ماء الشعیر و داروهای سرد مزاج است هیجان حاصل از آن با مالیدن ماهی‌ریزه که در روغن پخته شود و بر بدن بمالند مثل روغن گل سرخ. مقدار مصرف آن یک چهارم درم است و نهایتا تا یک دوم درم و مقدار 2 درم آن کشنده است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 26

گرم و خشک در سوم. مضر گرم‌مزاجان و بغایت محرک باه بخصوص مغز و سر آن و بیضه آن و برای سردمزاجان نافع است.

بلبوس، تلخه پیاز، پیاز کوهی

در اول سوم گرم و خشک است. سخت هضم و مولد خلط غلیظ و تضعیف کننده اعصاب و باعث دل‌پیچه و درد شکم و مصلح آن کاسنی و شیر تازه با عسل و مصلح نفخ آن انسیون است.

بلور

سخت‌تر از شیشه و سست‌تر از زمرّد. سائیده آن برای پوست و تعلیق آن جهت پریدن اطفال در خواب بکار می‌رود و ظاهرا مصرف خوراکی ندارد.

بلوط

شیرین آن در اول سرد و در دوم خشک و تلخ آن در اول سوم خشک. شاه بلوط دارای حرارت کم و مانند بلوط قابض و مغذّی بودن آن بیشتر است. مضر حلق و مثانه و مصلح آن سکنجبین و شکر و تخم هند قوقا است.

بلیلج، بلیله

در آخر اول سرد و در آخر دوم خشک است. مضر اعضای تحتانی و تناسلی بدن و مصلح آن عسل و شکر است. مقدار خوراک آن تا 3 درم و مشابه آن آمله مقشر بقدر یک سوم وزن آن است.

بنج، بذر البنج، بنگ

سیاه آن سرد و خشک در آخر سوم و تا اول چهارم و سرخ آن کمتر و سفید آن از هر دو ضعیف‌تر است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 27

مصرف خارج از اندازه آن باعث سدر[16] و دوّار[17] و خنّاق و جنون، خصوصا سیاه آن و مصلح آن عسل و انسیون است مقدار مصرف سفید آن از 6 قیراط تا نیم مثقال و سرخ آن تا 6 قیراط و سیاه آن تا 4 قیراط است. مقدار 4 درم از سیاه آن کشنده است.

بندق، فندق

گرم در آخر اول و خشک در اوائل آن. روغن آن گرم و خشک در دوم است.
مولد با دو مضر معده و مهیج قی و مصلح آن در مزاج سرد ماء العسل و قند و در گرم مزاجان سکنجبین و کندن پوست آن است. حابس بطن، سردردآور و مصلح آن قند و جوارشات (گوارنده [18]) هاست.

بنفشه، بنفسج

در اول سرد و در دوم تر است. و بعضی در اول سرد و تر و برخی در اول گرم و تر گفته‌اند. مصرف زیاد آن باعث ضعف دل و گرفتگی و ثقل معده و تهوع و التهاب و تبهای گرم و بعضی این مضار را به خشک آن نسبت داده‌اند و مصلح آن انسیون است.
بوئیدن آن باعث زکام و مصلح آن خیری و مرزنجوش و مشابه آن نیلوفر و برگ خبازی است. مشابه آن در سرفه گاوزبان و اصل السوس است. مقدار خوراک آن تا 5 مثقال و در مطبوخات تا 10 مثقال است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 28

بورق، بوره

نوع سفید و پرسوراخ آن بوره ارمنی است. گرم در اواخر سوم و خشک در همان درجه و نطرون تا اوائل چهارم گرم و خشک است.
مفسد معده و محرک قی و مصلح آن صمغ عربی و مصطکی است مقدار خوراک آن بصورت شربت از یک درم تا 2 درم است مصرف نوع سرخ آن از نیم مثقال تا یک مثقال است. مشابه آن باندازه نصف آن قطران است یا یک وزن و نیم آن نمک.

بوزیدان

گرم و خشک در آخر دوم و در اول سوم نیز گفته‌اند همراه با رطوبت اضافی.
مضر و مصلح آن عسل و خردل و مقدار خوراک آن تا یک مثقال و نیم می‌باشد. مشابه آن بهمن سفید و یا بوزن آن وج است. مشابه تریاقیت آن نیم وزن آن زرنباد و زراوند طویل است.

گرم و خشک. معتدل‌ترین آن ادرار انسان است و همگی دارای خاصیت دارویی هستند.

بولاغ اوتی، علف چشمه، شاهی، بهقان

از خانواده تره تیزک یا شاهی است، جرجیر لفظ عربی آن است با خواص مشابه تره تیزک و تخم آن حب الرشاد است. جرجیر بیابانی نام دیگر آن در کتب قدیم است. در سوم گرم و در آخر دوم خشک است و بستانی آن در دوم گرم و در اول خشک است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 29

سردردآور و باعث سدر و کدورت دید است. احتمالا موجب ایجاد برص [19] است و مصلح آن کاسنی و خرفه و سرکه است. در تحریک رگ جذام که در مورد شاهی گفته‌اند صحت آن مشکوک است.

دو نوع سرخ و سفید است. سفید آن در دوم گرم و خشک و سرخ آن گرم تا سوم و همراه با رطوبت اضافی است. حضرت مسیح (ع) هر دو را تر دانسته است.
مضر اعضاء تحتانی و مصلح آن انسیون و کتیرا و عناب است مقدار شربت از جرم آن (از هر دو نوع) تا دو مثقال و از آب پخته آن تا 3 اوقیه. هرکدام مشابه دیگری است. و مشابه هر دو آنها تودری و نصف آن لسان العصافیر است. و از این قرار، مشابه سرخ آن درونج و مشابه سفید آن زرنباد می‌باشد.

بید

گل آن سرد در دوم و تر در اول است و برگ آن سرد و خشک و میوه آن سرد و تر در اول است. برای تهیگاه مضر و مصلح آن گلاب و شکر است.

بیدخشت

ماده تراوش شده از تنه درخت آن بید خشت نام دارد که گاه بجای شیر خشت بکار می‌رود.

بیدمشک

اکثر اطباء آن را گرم در اول و مایل به خشکی می‌دانند. جالینوس آن را سرد و تر دانسته است. در اکثر افعال از بید قوی‌تر است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 30

بیش

گیاهی بسیار سمی و کشنده است و بیشتر در هند می‌روید.
تنها اصلاح شده آن قابل مصرف در داروها بدستور دقیق است و علاج سمیت آن چنانچه مهلت بدهد دشوار و تقریبا ناممکن است.
علمای هند آن را سرد در درجه چهارم و حکمای یونان آن را گرم در درجه چهارم می‌دانند.

بیض، تخم‌مرغ خانگی

زرده آن مرکب القوی و مایل به گرمی تا اواخر درجه اول است سفیدی آن سرد و تر است در دوم. پوست بیرونی آن در اول دوم سرد و خشک است و پوست یا پرده داخلی آن سرد و خشک در اول است. باعث قولنج و مصلح آن داروهای گرم است.

[«پ»]

پاچه گوسفند، اکارع

مصرف زیاد آن موجد قولنج و مصلح آن شراب کهنه و سرکه و عسل و پختن آن با کرفس و دارچینی و مانند آن است.

پرسیاوشان

معتدل مایل به گرمی و خشکی است. مضر طحال و مصلح آن مصطکی و یا گل بنفشه است. مقدار خوراک آن تا 7 درم و از پخته آن تا 20 درم می‌باشد.

پنجه کلاغی، غازیاقی

گرم در آخر اول و خشک در دوم است.

پیارانکا

گرم و خشک در سوم است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 31

[«ت»]

تبن، کاه

طبیعت اکثر کاه‌ها در اول سرد و در دوم خشک است.

تخم شربتی، بادروج

در دوم گرم و خشک در اول و همراه با رطوبت اضافی، مولد کرم معده و تولید نفخ و ضعف بینائی و بیماری سدر و مصلح آن سرکه و خیار و خرفه می‌باشد مقدار خوراک از آب آن تا 10 مثقال و مشابه آن شونیز است.

تدرج، تذرو، قرقاول، تورنگ

در دوم گرم و در اول خشک است. خشکی آن از درّاج کمتر است. برای گرم مزاجان سردردآور و باعث ایجاد مرّه 20] صفرا می‌شود و مصلح آن سکنجبین است.

تراب، خاک

سرد به اعتدال و خشک است. خوردن خاک حرام و مضر است.

ترب، فحل

تخم آن گرم در سوم و خشک در دوم است. ریشه آن گرم در اول و تر در دوم و گرمی پوست و برگ آن زیادتر از خود ترب است. بیابانی آن قوی‌تر است.

صاحبان سوء هاضمه باید از خوردن آن خودداری کنند. در عین حال اشتهاآور و حل‌کننده چربی است. زیاد خوردن آن باعث رشد مو می‌شود زیاده روی در آن باعث تعفن اخلاط و دل‌پیچه می‌گردد که مصلح آن نمک و عسل و زیره‌ای که در سرکه خوابانده شود. مقدار مصرف تخم آن تا یک درم و از آب آن تا

30 درم و از جرم آن تا 20 درم است. مصلح کلی آن نمک است.

ترید سفید

در اول سوم گرم و در آخر آن خشک است و بعضی گرم و خشک در آخر دوم گفته‌اند.
مضر امعاء و غشی‌آور و ناراحت‌کننده گرم‌مزاجان و مضر برای قلب آنان و مصلح آن خراشیدن پوست سیاه آن و چرب کردن با روغن بادام و مصرف آن با کتیرا است. مقدار مصرف آن 3 درم و در مطبوخات تا 5 درم.
مشابه آن بوزن آن پوست ریشه توت و در بعضی افعال غاریقون است.
مصلح بطیء النزول بودن آن آب آلو و عناب است.

ترمس

نوعی لوبیا از باقلا کوچکتر و سفید مایل به زردی و شکل آن نزدیک به دایره و وسط آن کمی فرورفته است. مزه آن کمی تلخ است.
نوع بستانی آن در آخر اول گرم و در دوم خشک و نوع بیابانی آن گرم در دوم و خشک در آخر دوم است افراط در خوردن آن باعث زردی رخسار و مصلح آن پختن با روغن و سرکه و خوردن با نمک و آویشن و شیرینی و کشمش است.
مشابه آن در نیکو کردن رخسار دو برابر آن تخم خربزه و باقلاست و در دفع انگل بوزن آن درمنه و در سایر آثار افسنتین است.

ترنجبین

در اول گرم و تر و جالی‌تر از شکر است. مضر طحال گرم‌مزاج و مصلح آن تمر هندی و عناب و ماء الشعیر است. مقدار خوراک آن از 7 مثقال تا 3 مثقال است. مشابه آن شیرخشت می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 33
در بیماری حصبه و جدری 21] نباید از ترنجبین استفاده کرد. برای بعضی از انواع خونریزی بواسیر و خونریزی ادرار مضر و تشدیدکننده است. در تب گرم‌مزاجان مصرف آن ممنوع است در اسهال خونی ملین و لزج‌کننده و شیرخشت مناسب ولی باید از ترنجبین احتراز شود.

تره، کرّاث، گندنا

گرم در سوم و خشک در دوم و تخم آن گرم و خشک در آخر دوم است. تره بیابانی گرم در آخر سوم و خشک در اول آن است. اقسام آن از پیاز دیر هضم‌تر و نفاخ و سوزاننده خون و باعث تاریکی دید و فساد لثه و مضر گرم‌مزاجان و باعث دیدن خوابهای پریشان و مصلح آن گشنیز و کاسنی تازه است.

در دوم گرم و خشک و بعضی در سوم گفته‌اند.

تفاح، سیب درختی

شیرین آن گرم در اول و تر در دوم است. ترش آن در اول دوم سرد و خشک است.
مصرف بیش از حد آن مضر شش و عصب و مضر اسهال دموی (خونی) است. خوردن نارس آن مولد ریاح و تبهای کهنه و تمدد سایر اعضا و اوجاع مفاصل و نسیان است که مصلح آن دارچین و غذای لطیف می‌باشد.

تمر، خرما

گرم در دوم و خشک در اول و بعضی در اول‌تر دانسته‌اند. در بعضی نواحی و

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 34

بعضی افراد بخصوص گرم‌مزاجان مولد سودا و گرفتگی در جگر و سوزاندن خون و سردردآور و باعث زخم دهان و درد دندان می‌شود که مصلح آن آب انار و سکنجبین و روغن‌ها و خشخاش و بادام پوست‌کنده و شستن دهان بعد از خوردن آن با آب نیم‌گرم است و شستن دهان با آب خیسانده سماق بهتر است.

تمر هندی [22]

مجموعه پیک شفا ؛ متن‌ج7 ؛ ص34
اول سرد و در دوم خشک و در سوم نیز گفته‌اند. خشکی نوع سرخ آن بیشتر است. دانه آن در سوم سرد و خشک و قابض است.
خوردن آن ناشتا مضر و خام آن مضر و نفّاخ و بطیء الهضم و مصلح آن کتیرا و تخم خشخاش و بنفشه و عنّاب و لعاب بهدانه با اندک شیرینی است. مقدار خوراک آن از 7 مثقال تا 30 مثقال است. مشابه آن آلوی سیاه و در غیر اسهال زرشک است.

در دوم گرم و در سوم خشک است.

تنباکو

در آخر سوم گرم و خشک. مضر دل و دماغ گرم‌مزاجان و مزاج سوداوی و باعث سدّه و خفقان و کدورت حواس و غلیظ‌کننده خون و مصلح آن شیر تازه دوشیده است.

توبال

ریزه‌های کوبیده آهن و مس گداخته را گویند. گرم و خشک در سوم است.
توبال النحاس نوع قوی‌تر آن است که در چهارم گرم و خشک است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 35

توت

شیرین آن گرم در آخر اول و تر در آخر دوم و بسیار شیرین آن تا دوم گرم است. ترش آن سرد در دوم و خشک در اول و قائم‌مقام سماق است.
مفسد خون و سردردآور و مفسد معده و مصلح آن سکنجبین و گوارش یا جوارش زیره است.

توتیا

در اول سرد و در دوم خشک است (جالینوس). و بعضی سرد و خشک در دوم گفته‌اند.

در دوم گرم و در اول تر و بعضی خشک دانسته‌اند.

تین، انجیر

در اول گرم و در دوم تر و بعضی در دوم نیز گرم گفته‌اند. انجیر خشک در دوم گرم و در اول تر است.

مضر معده و جگر ضعیف است، خصوصا تازه آن و مضر دندان و مصلح خشک آن گردو و صعتر (آویشن) و انسیون و مصلح تازه آن سکنجبین و شربت ترنج و ریواس است. مقدار خوراک خشک آن تا 30 مثقال و تازه آن تا یک رطل است.

ثعلب، روباه

گرم و خشک است. مضارّ آن بیشتر برای گرم‌مزاجان است.

ثیل، بید گیاه

در اول سرد و خشک و قابض و برخی معتدل است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 36

جاموش، گاومیش

گرم و خشک است.
مولد صفرا و مضر درد مفاصل و امثال آن و عرق النساء و نقرس و مصلح آن آبکامه، دارچین و ادویه لطیف و آشامیدن سکنجبین بعد از خوردن آن بوده و باید خوب پخته شود.

جاوشیر

گرم و خشک در سوم و بعضی خشک در دوم گفته‌اند. مضر معده و مصلح آن حماما می‌باشد.

جبن، پنیر

تازه آن در دوم سرد و تر است و کهنه آن در دوم گرم و خشک. برای سرد مزاجان مضر و دیرهضم و باعث سدّه و قولنج و کدورت دید است. مصلح آن عسل و نعناع و صعتر و کهنه آن مضر و مصلح آن گردو است، در سردمزاج. مصلح آن برای گرم‌مزاجان میوه‌ها و ترشی‌هاست. پنیر غیر چکیده برای سردمزاجان مضر است.

جدوار

گرم و خشک در آخر سوم. برای گرم‌مزاجان و صاحبان یبوست مضر و سردردآور و باعث جراحت و زخم امعاء می‌شود و مصلح آن سکنجبین و شیر تازه دوشیده و ماء الشعیر و آش جو و برای زخم امعاء ناشی از آن کتیرا می‌باشد. مشابه آن در ایجاد نشاط زرنباد و در تریاقیت تریاق فاروق و یا پادزهر حیوانی است.

جراد البحر، میگو

گرم و تر است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 37

جراد البر، ملخ

گرم و خشک در دوم. نمک سود آن غلیظ‌کننده اخلاط و باعث جرب و حکّه [23] و مصلح آن سکنجبین و انار و شیره تخم خرفه و تخم خیار است.

جرجیر الماء، تره تیزک آبی، سیزاب، کنگر آبی، قرة العین

گرم و خشک در آخر دوم.

جعده، عنبر بید

گرم و خشک در آخر دوم و بعضی در سوم گفته‌اند. سردردآور و مضر معده و مصلح آن حماما است.
مقدار خوراک آن تا 5/ 3 مثقال و از پخته آن تا 20 مثقال و مشابه آن پودنه کوهی است.

جغد

خوردن گوشت آن باعث ابلهی است.

جفت آفرید

در دوم گرم و در اول خشک با رطوبت اضافی. برای کلیه مضر و مصلح آن کتیرا است. مقدار خوراک آن دو درم و مشابه آن شونیز است. در تقویت باه از بیضه روباه قوی‌تر است و اینکه بعضی آن را خصیة الثعلب گفته‌اند اشتباه است.

جلبگ، طحلب

سرد و تر در دوم همراه با نیروی قابض.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 38

جلنار، گلنار فارسی

در اول دوم سرد و خشک. سردردآور و باعث سدّه و مصلح آن کتیرا است. مقدار خوراک آن از یک درم تا 2 درم است. مشابه آن جفت بلوط است.

جمل، شتر

در دوم گرم و در اول سوم خشک است. گوشت آن غلیظ و مولد سودای خون و مصلح آن با نمک و شبت پختن آن است و یا پختن با فلفل و زیره و یا خوردن کمی خردل بعد از آن است. بعد از خوردن آن آبکامه یا سرکه بیاشامند برای سردمزاجان خوردن زنجبیل بعد از آن مصلح است.

در آخر سوم گرم و در دوم خشک است. برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن شربت بنفشه است مقدار خوراک آن تا یک دانگ و مشابه آن مثل آن وج و نصف آن فلفل است.
مصرف جندبیدستر سیاه باندازه یک درم کشنده است. در صورت مسمومیت، تریاق آن حماض و اترج و سرکه خمر و شیر الاغ است.

جنطیانا

در اول سوم گرم و خشک و بعضی در دوم گفته‌اند. مضر سینه گرم‌مزاجان و مصلح آن سقولو قندریون است. مقدار خوراک آن یک مثقال و مشابه آن در باز کنندگی و تحلیل باندازه 5/ 1 برابر آن اسارون و نیم وزن از پوست بیخ کبر و در موارد دیگر مشابه آن قسط و زراوند هم‌وزن آن است.

جو، شعیر

سرد و خشک در آخر اول. باعث لاغری است. مضر مثانه و مصلح آن
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 39
روغن‌ها و انسیون است. مضر احشاء سردمزاجان و مصلح آن گل قند است هنگام احتقان بطن استعمال آن جایز نیست.

جوز، گردو، گردکان

در دوم گرم و در اول خشک همراه با رطوبت اضافی است. برای گرم مزاجان مضر و مصلح آن انار و سکنجبین و نیز خوردن اندکی تخم خشخاش است.
کهنه و چروکیده آن مضر و سمی است و مصلح و علاج آن قی کردن و خوردن ترشی بعد از آن است.

جوز الماثل، تاتوره، حافظه الصّحة، حب جوز ماثل، حب بدل الافیون

در اول چهارم سرد و خشکی آن قریب به اعتدال است. باعث جنون و فساد فکر می‌شود و مصلح آن فلفل و رازیانه است. مقدار مصرف آن یک دانگ است و کسی که بیشتر از یک دانگ آن را بخورد و عادت به مخدّرات و مسکرات نداشته باشد، جمیع اشیاء بنظر او کبود می‌نماید و خیالات فاسد و فساد عقل عارض می‌شود و حرکات و خنده غیر عادی و حالت دیوانگی دست خواهد داد.

جوزبوا، جوز هندی

در آخر دوم گرم و در سوم خشک است. برای گرم‌مزاجان مضر و سردردآور و مصلح آن گشنیز و مضر جگر و شش و مصلح آن بنفشه و عسل می‌باشد. مقدار خوراک آن تا 2 مثقال است. زیاده‌روی در آن باعث کج‌خلقی و حماقت است. مشابه آن بوزن آن بسباسه است.

چای

گرم تا آخر دوم و خشک در اواسط دوم و نوع اعلای آن گرم در سوم و
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 40
بعضی به سبب تسکین آن از عطش سرد می‌دانند آشامیدن آن ناشتا مضر
و داغ خوردن آن نیز ضرر دارد بخصوص برای مزاج‌های گرم.

تر و مایل به حرارت و برخی مرکب القوی دانسته‌اند و بین علماء در طبیعت آن اختلاف است. برای جلوگیری از مضرات آن باید فقط تحت نظر پزشک مصرف شود.

[«ح»]

حاشا، نوعی صعتر

نوعی پودنه کوهی است شبیه صعتر. در دوم سرد و خشک و بعضی آن را گرم و خشک در سوم یا دوم دانسته‌اند مانند شیخ الرئیس و بغدادی.
مضر ریه و مصلح آن نعناع است مقدار خوراک آن دو مثقال تا 5 درم است.
مشابه آن 5/ 1 برابر وزن آن صعتر و در تنقیه نیم وزن آن افتیمون است.

حب البان

در دوم گرم و خشک است. مضر جگر و معده و مصلح آن رازیانه است مقدار خوراک آن تا دو درم و مشابه آن یک وزن و نیم آن سلیخه و یکدهم آن بسباسه می‌باشد.

حب بلسان، تخم درخت بلسان

در آخر دوم گرم و خشک. مضر مثانه و مصلح آن کتیراست. مقدار خوراک آن تا 2 درم و مشابه آن 5/ 1 برابر وزن آن عود بلسان و اگر نباشد بوزن آن سلیخه و یک‌دهم وزن آن بسباسه است. مشابه تریاقیت آن هم‌وزن آن زراوند طویل و حب الغار است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 41

حب الراسن

گرم و خشک در دوم است. مقدار خوراک آن تا 2 درهم و مشابه آن راسن باندازه نیم وزن آن است.

حب السمنه، نقل خواجه

گرم و خشک و با تری همراه است. ثقیل و دیرهضم و مصلح آن سکنجبین و عسل است.

حب الريباس، تخم ريواس

سرد و خشک است. مشابه آن تخم حماض بستانی است.

حب المحلب، پیوند مریم

مضر دماغ گرم‌مزاجان و احشاء حار و مصلح آن گلاب و روغن بنفشه و ریواس است. مقدار خوراک آن 5 درم و مشابه آن مغز گردو است.

حب النیل، تخم نیلوفر

در سوم گرم و خشک. مقدار خوراک آن از یک دانگ تا 5/ 0 مثقال و یک درم و زیاده از آن می‌تواند کشنده باشد. باعث دل‌پیچه و اسهال مفرط و ناراحتی شدید امعاء می‌شود. مصلح آن هلیله که بسیار سائیده و با روغن چرب شده باشد. بهتر است هلیله را بکوبند و یک شب در روغن بادام بخیسانند و صبح به تنهایی یا با مطبوخات مناسب بیاشامند تا شفا یابند. مشابه آن هم‌وزنش شحم الحنظل و یک ششم وزن آن گل ارمنی است.

حجر الیهود، سنگ جهود

در اول گرم و در دوم خشک و معتدل نیز گفته‌اند. مضر جگر و مصلح آن صمغ عربی و سفوفات و معاجین آن است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 42

حدید، آهن

در دوم گرم و در سوم خشک است.
خوردن براده آهن باعث درد شدید شکم و خشکی دهان و سردرد می‌گردد و مداوای آن آشامیدن شیر تازه دوشیده است. بعد از آن کره و روغن بنفشه و روغن گاو و سرکه بر سر بمالند.

حرشف، کنگر

بستانی آن در دوم گرم و در اول خشک و در اول تر نیز گفته‌اند. بیابانی آن در آخر دوم گرم و در اول خشک و قوی‌تر از بستانی است. عکوب هم به آن گفته‌اند.

مضر گرم‌مزاجان و مولد سودا و مضر دماغ و نفّاخ و مصلح آن سرکه و ترشی هاست.

تخم تره‌تیزک و شاهی نیز گفته شده ولی حب الرشاد درشت‌تر است. گیاه آن گرم و خشک در دوم است و تخم آن (حب الرشاد) در سوم گرم و خشک می‌باشد. برای معده و مثانه مضر و ایجاد تنگی در مجاری ادرار می‌نماید. مصلح آن کاسنی و سرکه است.

حرمل، اسفند، اسپند

در سوم گرم و در دوم خشک است. مضر گرم‌مزاجان و سردردآور است و مصلح آن میوه‌های ترش و سکنجبین است. مقدار خوراک آن از یک تا 2 مثقال است. مشابه آن قرد ماناست.

حسک، خارخاسک، سیالخ، سه‌کوهک

مرکب القوی است. گرم و خشک در اول نیز گفته‌اند. مضر سر و مصلح آن
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 43
بادام و روغن کنجد و مقدار خوراک آن تا 5 درم است.

حصی لبان، حسن لبه

در دوم گرم و در اول خشک است. سردردآور گرم‌مزاجان و مصلح آن روغن بنفشه و خشخاش می‌باشد. مقدار خوراک آن تا 5/ 2 مثقال و مشابه آن لادن و مصطکی از هرکدام نیمی از وزن آن است.

حضض

در حرارت و برودت معتدل و در دوم خشک است. مضر طحال و مصلح آن انسیون و حماما است. مقدار خوراک آن از نیم مثقال تا یک درم و مشابه آن حضض هندی است.

حلبه، شنبلیله

در دوم گرم و خشک همراه با رطوبت اضافی است. سردردآور و قی‌آور و مضر بیضه‌ها و مصلح آن سکنجبین و انسیون و مکیدن انار میخوش است. گرم مزاجان نباید برگ آن را بدون کاسنی مصرف کنند و برای آنان پختن حلبه با برگ اسفناج و خرفه و یا با زردک مناسب است که مصلح آن است.

حلبیب، سورنجان هندی

در دوم گرم و خشک و در سوم نیز گفته‌اند. مضر طحال و غلیظ‌کننده آن و مصلح آن کتیرا و کاسنی است مقدار خوراک آن تا 3 درم است.

حلتیت، آنغوزه، انگوژه

صمغ انجدان سفید است که آن را کوله پر هم می‌نامند. در اول چهارم گرم و در آخر دوم خشک با قوت تریاقی و سمی است. مضر گرم‌مزاجان از جهت دماغ و جگر و مصلح آن انار ترش و شیرین و انسیون و مضر تهیگاه و مصلح آن کتیرا و

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 44

استشمام آن برای آنان مضر.

حمار، الاغ، خر

در اوایل دوم گرم و در اوایل سوم خشک همراه با رطوبت اضافی است. الاغ وحشی (گورخر) گرم و خشک‌تر از الاغ اهلی است. خوردن گوشت آن باعث خلط سودا و امراض سوداوی است. باید کسی که آن را می‌خورد با مسهلات سودا خود را پاکسازی نماید مانند سقمونیا، افتیمون، بسفاویج و امثال آن بدستور پزشک گیاه درمانی.

حمّاض

در اول سرد و در دوم خشک است. در اوایل دوم نیز سرد و خشک گفته‌اند با قوت قابض.
تخم آن در اول سرد و در دوم خشک است. مضر باه و مصلح آن شربت‌هاست. تخم آن مضر کلیه و طحال و مصلح آن رازیانه و قند است.
مقدار خوراک گیاه آن تا 18 درم و تخم آن تا 2 درم است.

در سوم گرم و خشک و بعضی در دوم گفته‌اند. مضر معده و سردردآور و کسالت‌آور و مصلح آن صندل و گلاب و دارچینی است.

خمّص، نخود

از حبوبات معروف است. بوستانی آن در اول گرم و خشک و بیابانی آن در آخر اول گرم و خشک و سبز تازه آن در اول تر است. قوّت آن تا 3 سال می‌ماند.

مضر کلیه و مثانه و مصلح آن خشخاش و مولّد ریاح و نفخ و ثقیل خصوصا تازه آن و مصلح آن جوارش یا گوارنده زیره و یا زیره با شوید و گلقند است. مصلح

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 45

آن در گرم‌مزاجان سکنجبین و خشخاش می‌باشد.

مشابه آن در قوّه باه لوبیا و در سایر افعال ترمس (لوبیا گرگی) است. آشامیدن آب بعد از خوردن نخود بسیار مضر است.

حنا

مرکب القوی است و مایل به سردی و در دوم خشک می‌باشد. بعضی آن را گرم در اول گفته‌اند. مضر حلق و ریه و مصلح آن کتیرا و لعاب بذر قطونا می‌باشد.
مقدار خوراک آن تا یک مثقال و زیاده از آن خطرناک و باعث هلاکت می‌شود.

حنظل، هندوانه ابو جهل، علقم

در چهارم گرم و در سوم نیز گفته‌اند. در دوم خشک است. برای گرم‌مزاجان خصوصا و دیگر مزاج‌ها عموما مضر و باید با مصلح آن صمغ عربی یا کتیرا یا مقل الیهود و یا نشاسته و یا داروهای مناسب دیگر مصرف شود. لازم است برای مصرف خوب نرم و سائیده شود. قسمت‌های مورد استفاده، گوشت خشک‌شده داخل آن است که به آن «شحم» می‌گویند.
مشابه آن حب الخروع بوده و مقدار خوراک از شحم آن از 5/ 0 درم تا یک درم است.

[«خ»]

خار

همه انواع آن سرد در اول سوم و خشک در آخر دوم می‌باشد. برای اعصاب مضر و مولّد سودا و نفخ و خوردن تازه ناپخته آن ایجاد دوّار در سر می‌کند. مصلح آن شربت عسل است.

خاکشی

مصطلح غلط آن خاکشیر است. دو نوع است: کبیر و صغیر. صغیر آن گرم در
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 46
اول دوم و تر در اول و کبیر آن گرم در آخر دوم.
در مواردی باعث سردرد می‌شود که مصلح آن کتیراست. مقدار مصرف نوع کبیر آن 2 مثقال و صغیر آن تا 3 مثقال است.

خبّازی، پنیرک، نان کلاغ

در اول سرد و تر و بعضی در دوم گویند و بعضی معتدل در حرارت و برودت گفته‌اند. در گرم‌مزاجان مصلح آن ترشی‌ها و در سردمزاج‌ها فلفل‌ها و معجون زیره می‌باشد. مضر معده ضعیف و مصلح آن ربّ میوه‌ها و مقدار خوراک آن تا 5 درم است. مشابه آن تخم ختمی است.

خبز الحواری، نان سفید، نان فرنگی

مولد خلط و یبوست‌آور و باعث بواسیر و مصلح آن شیرینی‌ها و روغن و شیر تازه دوشیده است. مصلح مضرات آن انسیون و رازیانه، شکر و سکنجبین و امثال آن است.

خراطین، کرم‌های سرخ باغچه

در اول گرم و تر است. خواص دارویی آن بیشتر در استعمال خارجی است.

خربزه

در حرارت معتدل و در دوم تر و شیرین آن گرم در اواسط دوم و گرمک در گرمی و تری معتدل است. تخم آن در اول گرم و در دوم تر است. تخم آن برای طحال مضر و مصلح آن عسل و بنفشه است.

خربق

دو نوع سفید و سیاه دارد. خربق سفید در وسط سوم گرم و خشک است. خربق سیاه در آخر سوم گرم و خشک و خطرناک‌تر از نوع سفید است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 47
مصرف آن به تنهایی جایز نیست. مقدار خوراک آن از نیم مثقال تا یک مثقال و نباید از آن تجاوز نمود. اصلاح آن به پختن با روغن بادام و یا مخلوط با کمی حاشا و مصطکی نمایند. نباید ناشتا خورده شود. خربق سیاه مضر کلیه و مصلح آن کتیرا، صعتر، و فطراسالیون، فودنج و مصطکی است و دو مثقال آن انسان را به هلاکت می‌رساند.

خردل

در چهارم گرم و خشک. مضر گرم‌مزاجان و باعث تشنگی است. مصلح آن کاسنی و روغن بادام و سرکه است. باید با نمک هندی و یا بوره ارمنی بیاشامند مقدار خوراک آن تا 3 درم است.

خرنوب

در اول سرد و در دوم خشک است.
برای معده مضر و خشک‌کننده اعضاء است. مصلح مضرات آن بهدانه و نبات است. مقدار خوراک آن تا 5 درم است.

خروع، بید انجیر، کرچک

در آخر دوم گرم و خشک. روغن کرچک از دانه‌های آن گرفته می‌شود. مغز دانه آن از بین برنده اشتها و موجب گرفتگی و تهوع و مصلح آن کتیرا و مصطکی و نعناع است. مقدار خوراک آن از 5 عدد تا 10 عدد دانه پوست‌کنده آن است. مصرف 20 عدد آن مسکر قوی و پادزهر آن ریواس می‌باشد.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 48

خس، کاهو

سرد و تر در دوم. مضر باه و ربو[24] و باعث فراموشی، کدورت حواس، و ضعف دید، تاریکی چشم و نفخ است و مصلح آن نعناع و کرفس و هلیله پرورده و زیره و مشابه آن است. مقدار خوراک از آب آن تا سی درم است.

خشخاش

دو نوع است، بوستانی آن خشخاش سفید و بیابانی آن خشخاش سیاه است. پوست آن سرد و خشک در اول و بعضی خشک در سوم گفته‌اند. تخم آن سرد در دوم و تر در اول است. خشخاش بیابانی یا سیاه در آخر سوم سرد و در دوم خشک است. عصاره آنکه کوکنار نام دارد سرد مایل به رطوبت است.

مضر ریه سردمزاجان و مصلح آن شکر و عسل و مصطکی است. بطور کلی مفسد خون و قاطع باه و ضد اشتها و باعث فراموشی و مشوّش‌کننده حواس، رخوت‌دهنده اعضاء و از میان برنده حرارت غریزی است.

خصیه، بیضه

بهترین آن بیضه خروس است. طبیعت انواع آنها گرم و رطوبت بر آنها غالب است. مضار آن‌ها در مورد هر حیوانی متفاوت است.

خطمی، ختمی

جالینوس آن را سرد و تر دانسته و شیخ الرئیس ابو علی سینا آن را گرم به اعتدال دانسته است. مضر معده و مصلح آن عصاره زرشک و عسل و رازیانه و

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 49

گویند مضر ریه و مصلح آن عسل است. مقدار خوراک خشک آن یک مثقال و از پخته آن تا سی مثقال می‌باشد. مشابه آن خبازی (پنیرک) است.

خفاش

در سوم گرم و در چهارم خشک است.

خلّ، سرکه

در دوم سرد و خشک. مضر سالخوردگان و سوداوی‌مزاجان و صاحبان امراض ریه مانند سرفه تازه و خشک و نفخ و درد مفاصل و ضعف احشاء و باه و رحم و مضر اعصاب در سردمزاجان و مداومت بر آن باعث استسقاء و ضعف دید و ضعف اعصاب و زردی رنگ و سجح و لاغری و مصلح آن شیرینی‌ها و آبگوشت چرب و شراب سرخ و غلیظ است. مصلح ضرر آن برای سرفه، شیرینی و روغن بادام و مصلح ضعف اعصاب آن عسل و داروهای گرم و مصلح سجح آن لعاب داروهاست. مقدار خوراک آن تا 7 مثقال.

خلاف (شامل بیدمشک و بیدبری و بیدموله)

گل آن در دوم سرد و در اول تر است. برگ آن سرد و خشک و میوه آن در اول سرد و تر و کمی قابض است. مضر تهیگاه و مصلح آن گلاب و شکر است.
مقدار خوراک از آب آن از 8 درم تا 20 درم است.

خلّر، جلباب

در اول سوم سرد و در آخر دوم خشک است. مضر اعصاب و مولّد سودا و نفّاخ و مصلح آن شراب عسل و مقدار شربت خوراکی آن تا 10 مثقال است.

خلنگ، خلنج

گرم و خشک در دوم و شکوفه آن مؤثرترین قسمت آن است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 50

خمان، آقطی

دو نوع کبیر و صغیر دارد. صغیر آن مهم است. ریشه آن سرد و خشک در دوم است. برای ریه مضر و مصلح آن عسل است. مقدار خوراک آن تا حد اکثر 2 درم است.

خمیرمایه

مرکب القوی و در دوم گرم و خشک نیز گفته‌اند. مضر سینه ضعیف و مصلح آن کتیرا است. مقدار خوراک آن تا 18 درم است.

خنتی، سریش

در آخر دوم گرم و خشک است. مضر کلیه و مصلح آن مصطکی و برای سایر مضرات آن مصلح سکنجبین است. مقدار خوراک آن تا 3 درم است. مشابه آن در قوت باه شقاقل و در دفع سموم اسقیل است.

در آخر دوم گرم و خشک و بعضی در سوم گفته‌اند. مضر دل و حجاب سینه و سردردآور در گرم‌مزاجان و مصلح آن صندل و طباشیر و آب‌گوشت مرغ فربه و انسیون است. بندآورنده ادرار و مصلح آن کتیرا است. مقدار خوراک آن تا یک مثقال و نیم است. مشابه آن دارچین و کبابه است.

خیار، قثاء

سرد و تر در آخر دوم. مضر مبتلایان به زخم معده و اثنی عشر است.

خیار بادرنگ، قثد، خیار بالنگ

سرد و تر در دوم و خواص آن مشابه خیار است. برای سردمزاجان مضر و تولید خلط خام و سمی و نفخ می‌کند.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 51

خیارشنبر، فلوس

در اول گرم و تر و گویند معتدل در گرمی و سردی است. با خیارهای منحنی و شیاردار در میوه‌فروشی اشتباه نشود.
مضر معده و مصلح آن مصطکی و انسیون و باعث دل‌پیچه و سجح به سبب چسبیدن به امعاء است و مصلح آن روغن بادام که آن را چرب کرده باشند. مقدار خوراک آن از 5 مثقال تا 20 مثقال است. مشابه آن 3 برابر وزن آن مویز بی‌دانه و کمی تربد و نیم وزن آن ترنجبین است.

[«ر»]

دارچینی، دارصینی

گرم و خشک در آخر دوم و قوّت آن تا 15 سال باقی می‌ماند و فاسد نمی‌شود. مضر گرم‌مزاجان و سردردآور و مضر مثانه و مصلح آن کتیرا و اسارون است. مقدار خوراک آن از 2 درم تا 5 درم است. مشابه آن در تحلیل و تلطیف و تقویت اعضاء همانند وزن آن ابهل و کبابه است.

دارشیشعان

گرم در اول و خشک در دوم. مضر طحال و جگر و مصلح آن مصطکی است. مقدار خوراک آن تا دو درم و مشابه آن بوزن آن اسارون و دوسوم وزن آن زراوند مدحرج و نصف وزن آن درونج است.

دارفلفل، فلفل دراز

در آخر دوم گرم و خشک است و بعضی در اول سوم گفته‌اند. مضر سر و سردردآور و مصلح آن صمغ عربی و صندل و گلاب است.
مشابه آن بوزن آن فلفل سفید و یا بوزن آن زنجبیل و زرنباد است. مقدار خوراک آن تا یک مثقال می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 52

دجاج، خروس و مرغ خانگی

جوان و فربه آن در آخر اول گرم و در رطوبت معتدل است. رطوبت در جوجه مرغ بیشتر است. اینکه گفته‌اند خروس سرد و مرطوب است قابل تائید نیست. مصرف آنها با شیر و کشک و ماست و پنیر و دیگر لبنیات باعث قولنج و مداومت بر آن باعث نقرس و بواسیر و مصلح آن ادویه بسیار گرم و شراب و عصاره پخته آب انگور و در گرم‌مزاجان سکنجبین است.

دخن، ارزن

سرد در آخر اول و خشک در دوم. ارزن نوعی جاورس است. مولد سدّه و سنگ مثانه و مصلح آن شکر و عسل است.

درّاج (پرنده)

مایل به حرارت و در اول خشک و بعضی در دوم گرم و خشک دانسته‌اند. مضر گرم‌مزاجان و مصلح آن ترشی‌هاست.

دردار، دارون، درخت پشه

در اول سرد و خشک است. سوزاننده خون و مولد سودا و مصلح آن شکر است. مقدار خوراک آن تا یک مثقال می‌باشد.

درونج

در سوم گرم و خشک. برای گرم‌مزاجان مضر سر و سردردآور و مصلح آن رازیانه تنها یا همراه با ربّ غوره و یا ربّ ریواس است.

دفلی، خرزهره

در آخر سوم گرم و خشک و با قوّت سمی است. مضر شش و مصلح آن عسل است. مقدار خوراک آن تا نیم درم و بیش از آن کشنده و ایجاد خنّاق و کلافگی

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 53

و نفخ می‌کند و خطرناک می‌باشد. مداوای آن با استفراغ و آشامیدن آب‌گوشت مرغ چرب سرد شده، لعاب اسفرزه و روغن بادام شیرین سرد شده با کتیرا ممکن است.

دلب، چنار

سرد و تر با قوّت قابض است. میوه و پوست آن بسیار سرد و خشک است.
آب پخته آن و غباری که بر برگ‌های آن می‌نشیند بغایت مضر ریه و صدا و گوش و چشم است. چنانچه به آنها برسد مصلح آن شیر تازه دوشیده است.

دلبوث، بیخ سوسن صحرائی

در آخر دوم گرم و خشک همراه با رطوبت اضافی. مضر حلق و مصلح آن در شیر پختن آن است. مقدار خوراک آن تا 2 درم است.

دلفین (ماهی معروف)

سرد و تر و قریب به اعتدال. مولّد خلط غلیظ و بسیار چرب و دیرهضم است.

دم الاخوین، خون سیاوشان

در سوم سرد و خشک و بعضی در دوم گفته‌اند. مضر کلیه و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن از نیم درم تا یک مثقال. مشابه آن شادنج و عصاره خس می‌باشد.

دند، تخم بید انجیر خطایی

مغز آن در اول چهارم گرم و خشک و گیاهی سمی است. مصرف آن جایز نیست مگر طبق دستور همراه با داروهای دیگر.

ذراریح (حشره)

حشره‌ای سمّی و بسیار خطرناک و بدبو و اندازه زنبور است. در آخر سوم گرم و در دوم خشک و در سوم نیز گفته‌اند.
چنانچه خورده شود یا در غذا بیفتد باعث درد شدید مثانه و روده‌ها و دل

پیچه و خونریزی از ادرار می‌شود. سپس غش و عوارض دیگر و نهایتا مرگ عارض می‌گردد. مداوای آن استفراغ کردن با ماء الشبت پخته و روغن گاو و آب گرم ممزوج به روغن کنجد و کشک و ماء الشعیر پخته با روغن گاو و روغن بذر کتان و آشامیدن شیر تازه دوشیده و آب‌گوشت چرب و برگ خرفه تازه با کره و چکانیدن روغن گل سرخ در احلیل.

ذرّت، خندروس

طبع آن مایل به حرارت و خشک در دوم است. ارزش غذایی آن از برنج بیشتر و از گندم کمتر است. ثقیل و دیرهضم می‌باشد.

ذهب، زر، طلا

معتدل مایل به گرمی همراه با رطوبت غریزی.
مضر مثانه و دستگاه ادراری و مصلح آن عسل و مشک و حب الاس و شاه‌بلوط است. بعضی معتقدند هیچ ضرری ندارد.

ذئب، گرگ

در سوم گرم و خشک است.

[«ر»]

در آخر سوم گرم و خشک و بعضی در چهارم گفته‌اند.

راسن

گرم و خشک در اول سوم همراه با رطوبت اضافی است. برای گرم‌مزاجان سردردآور و مضر و زیاده‌روی در آن باعث فساد خون و قطع نسل است که مصلح آن سرکه و رب ترش است.

راوند، بیخ ریواس، ریشه جگری

مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 55
در اول دوم گرم و خشک و مرکب القوی نیز گفته‌اند.

گزیدن توسط آن و خوردن بعضی از آنها می‌تواند باعث هلاکت شود. از سموم کشنده سرد است. علاج موضع گزیده آن نیشتر زدن بر موضع و مکیدن آن و گذاشتن موضع در آب گرم و شستشو با آب‌نمک و فروبردن آن در خاکستر گرم و گذاشتن ضماد خاکستر چوب انجیر و آهک و خوردن شونیز (سیاه‌دانه) و تخم کرفس و آب‌غوره و تریاق مخصوص رتیلا است.

رطب، خرمای تازه

در اواسط دوم گرم و در اول تر است. مضر دندان و صوت در گرم‌مزاجان و سردردآور و مصلح آن کاهو با سرکه و خیار و سکنجبین است.

رمّان، انار

سرد و تر تا آخر دوم است با قوّت قابضه. شیرین آن سرد مایل به اعتدال و در اول تر و با قوّت قابض.

روغن زیتون

گرم در دوم و خشک است.

روغن گل سرخ

مرکب القوی است.

ریباس، ریواس، ریواج

مضر سینه و باه و مجفف اعصاب و باعث قولنج در سردمزاجان. مصلح آن شربت عود و انسیون و عسل است. مقدار خوراک آن تا سی درم و مشابه آن حمّاض، اترج، آب غوره و ربّ ریواس است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 56

ریشه بنفشه، ایرسا[25]

گرم در آخر دوم و خشکی آن در دوم کمتر است.

ریشه سنبل کوهی

گرم در سوم و خشک در دوم است. مصلح مضرات آن مویز است.

ریوند

ریوند چینی و خراسانی است و بیشتر ریوند چینی مصرف دارد که از خراسانی قوی‌تر است. گرم و خشک در دوم.

ریه، شش

بهترین آنها شش بره و بزغاله 6 ماهه است. گرم و تر است ولی بقراط سرد و تر دانسته است. مضر معده و مصلح آن حب الاس و شکر است.

[«ز»]

زاج

زاج سفید در اول سوم گرم و خشک و لطیف‌تر از اقسام دیگر است. زاج سبز گرم و خشک‌تر از سایر زاج‌هاست.
بدلیل خشکی زیاد بغایت مضر ریه و باید آن را بسیار مرطوب نمایند و با ادویه مرطوب مصرف کنند.

زبد البحر، کف دریا

در سوم گرم و خشک. دارای سمیت شدید و کشنده است. قاطع تهوع و استفراغ و مضر صوت و ریه و مصلح آن لعاب‌ها و صمغ‌هاست. مقدار خوراک آن یک دانگ و زیاده از آن خطرناک است. مشابه آن شیح است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 57

زبرجد

در سوم سرد و خشک است. کاهش‌دهنده قوّه باه و مصلح آن عسل است. مقدار خوراک آن تا نیم مثقال و مشابه آن زمرّد است.

زبیب، مویز

طبیعت آن به‌حسب نوع انگور و شیرینی آن متغیر است. (مویز انگوری است که به درخت شده است) برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن سکنجبین و مصرف آب میوه‌های ترش و خشخاش است مضر کلیه و مصلح آن عنّاب می‌باشد مقدار خوراک آن تا 30 درم و مشابه آن کشمش است.

زراوند، زراوند طویل

نر و ماده است و نر آن زراوند مدحرج نام دارد. زراوند در سوم گرم و در دوم خشک است. زراوند مدحرج در دوم گرم و خشک است.
زراوند طویل مضر جگر و طحال و مصلح آن عسل است. مشابه آن زراوند مدحرج می‌باشد. زراوند مدحرج مضر طحال و مجفف اعصاب و مصلح آن عسل و روغن کدو و بنفشه است. مشابه آن زراوند طویل بوزن آن همراه با نیم وزن آن ریوند چینی است.

زرّافه

خشک در اول و بسیار گرم است. مولد خلط غلیظ سوداوی و مضر گرم مزاجان و مزاج‌های ضعیف و مصلح آن خوب پختن آن با پوست خربزه و خوردن آن با روغن است. بهتر است خورده نشود.

زردچوبه، عروق الصفرا

طبع آن گرم و خشک در سوم است. مضر قلب و مصلح آن لیمو و ترنج
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 58
است. مقدار خوراک آن حد اکثر تا 7 گرم است.

زرزور، سار (پرنده معروف)

گرم و خشک است. مضر دماغ گرم‌مزاجان و یبوست‌آور و مصلح آن پختن با روغن و یا آب چغندر است. مزاج‌های گرم بهتر است با سرکه تناول کنند و بعد از آن آب انار میخوش بنوشند.

زرنب، سرو ترکستانی

در آخر دوم گرم و خشک. مضر گرم‌مزاجان و افراد ضعیف است و مصلح آن گشنیز و جلاب نیم‌گرم. مقدار خوراک آن تا 2 درم و مشابه آن کبابه و سلیخه است.

زرنباد، عرق کافور

در آخر دوم گرم و خشک با رطوبت اضافی. سردردآور و زیاده آن مضر قلب و مصلح آن بنفشه.
مشابه آن در مفرّح بودن بوزیدان و درونج و در رفع سموم مثل آن درونج و نیم وزن آن دانه ترنج و 4 دانگ طرخشقوق [26].

زرنیخ

زرد آن در سوم گرم و خشک و سرخ آن در چهارم گرم و خشک و سه نوع دیگر از دو نوع فوق قوی‌تر و بسیار سمّی است. مصرف خوراکی آن بدون تجویز جایز نیست. مصلح مضرات آن پوست هلیله زرد و مقدار خوراک آن تا نیم درم است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 59

زریز، جوزجان

سرد و خشک است. سردردآور و مصلح آن سکنجبین و مقدار خوراک آن در مطبوخات تا 5 درم.

زعفران

در دوم گرم و در اول خشک است.
مضر اعصاب و مصلح آن انسیون و سکنجبین و مقدار خوراک آن تا 2 درم و 3 درم آن با حالت تفریح و خنده زیاد کشنده است. این میزان در همه افراد قطعی نیست. مشابه آن هموزن خودش قسط و 4/ 1 آن سنبل و 6/ 1 آن سلیخه است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 60

زغال‌اخته، زقّال

سرد مایل به اعتدال و خشک با نیروی قابض. برای سینه مضر و مصلح آن شکر می‌باشد.

زفت

سه نوع است: زفت یابس، زفت بحری و زفت جبلی و منظور از زفت معمولا زفت بحری است. گرم و خشک است. مضر ریه و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن تا 2 درم است.

زقوم

نوع حجازی آن دارای طبع گرم و خشک است. مضر گرم‌مزاجان و باعث سردرد و مصلح آن شیر تازه دوشیده است. مقدار خوراک آن تا 5 درم است.

زمرّد

اقسام آن در دوم سرد و در سوم خشک است. مقدار خوراک آن در دفع سموم یک دانگ و برای نزف الدم 27] یک قیراط و مشابه آن در دفع سموم زبرجد و در رفع اسهال مرجان است.

زنبق، سوسن آزاد

با سوسن سفید تفاوت دارد. در دوم گرم و در خشکی معتدل و بعضی در اول گرم گفته‌اند.

زنبور

بسیار گرم و خشک است. برای رفع گزیدگی آن موارد زیر مفید است:
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 61
ابتدا نیشتر کوچکی زده و محل گزیدگی مکیده شود. سپس سرکه با خاک یا سرکه و گل ارمنی یا جداور با سرکه و یا گل رس و آب‌غوره و یا ضماد سرگین تازه گاو و یا خرفه با آب یخ و بطور کلی پس از انجام کارهای فوق در آب یخ گذاشتن و اگر در دسترس نبود، ماست با سرکه یا اینکه در آب گرم فروبردن و بلافاصله در آب یخ گذاشتن.

زنجفر- شنگرف

گرم و خشک در دوّم و بعضی خشک در سوم و بعضی در دوم سرد دانسته‌اند. از سموم قتاله و 2 مثقال آن کشنده، خناق و کرب و خفقان و جنود و اصلاح آن به قی با روغن گاو و طبیخ انجیر و شوید و ماء العسل و غیره است. در آن شادنج می‌باشد.

زنجبیل

تازه آن در سوم گرم و در اول خشک و خشک آن در دوم خشک همراه با رطوبت اضافی است. مضر حلق و مصلح آن عسل و بادام. مقدار خوراک آن تا دو درم و مشابه آن در بعضی افعال دار الفلفل است.

زنگار، زنگ مس

نوع معدنی و غیر معدنی دارد. در چهارم گرم و خشک و از سموم کشنده است. گرد آن مضر حلق و مصلح آن شیر تازه دوشیده و کره می‌باشد. مضر اعصاب و استعمال آن بدون ضرورت جایز نیست.

زوفا

بوستانی آن گرم در دوم و خشک در آخر اول است. نوع بیابانی آن بسیار گرم و حادتر است.

زهره حیوانات

همه زهره‌ها تا چهارم گرم و خشک است. زهره بعضی از ماهیها و مارها و بعضی از وحوش سمی و مهلک است.

زیتون

میوه رسیده آن گرم در اول و خشک در دوم و نارس آن شدیدا خشک
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 62
است. نوع سیاه آن دارای طبع گرم و خشک می‌باشد برای ریه مضر و مصلح آن عسل است. مداومت در خوردن آن باعث سوختن اخلاط و مصلح آن شیرینی‌هاست.

زیره، کمون

گرم در دوم و خشک در سوم است. مداومت در مصرف آن لاغرکننده است. برای ریه مضر و مصلح آن کتیراست. مقدار خوراک آن 2 درم تا 7 درم است.

[«س»]

ساذج

در سوم گرم و در دوم خشک می‌باشد. مضر ریه و مصلح آن مصطکی و مضر مثانه و مصلح آن شربت به است. مقدار خوراک آن در مطبوخات تا یک مثقال و در معاجین تا نیم مثقال است. مشابه آن به وزن آن سنبل کوهی یا سلیخه است.

سپستان

در حرارت و برودت معتدل و در اول تر نیز گفته‌اند. تضعیف‌کننده معده و مضر جگر و مصلح آن در سردمزاجان برگ گل سرخ و در مزاج‌های دیگر عنّاب است و مشابه آن ختمی و مقدار خوراک آن 30 عدد تا 10 مثقال است.

سداب

گرم و خشک در سوم و تازه آن در گرمی و خشکی کمتر و تا درجه دوم می‌رسد. نوع بیابانی آن در چهارم گرم و خشک و بسیار سمی و کشنده‌تر از خرزهره است. چهار درم آن باعث مرگ می‌شود.
مداومت بر آن باعث ضعف بینائی و سردرد و درد شقیقه و سوختن اخلاط و منی و مصلح آن سکنجبین و انسیون است. مقدار مصرف بوستانی آن 3 درم تا 3 مثقال و نوع بیابانی آن یک قیراط و بیشتر از آن در نوع بیابانی خطرناک می‌باشد و
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 63
تماس دست با آن باعث سوزش و خارش شدید می‌شود.

سدر، برگ درخت کنار

میوه آن در اول سرد و در دوم خشک است و بستانی تازه آن سرد و تر می‌باشد. خشک‌شده آن سرد و خشک است. سدر سائیده برگ درخت کنار است.

برای سردمزاجان مضر و مصلح آن سکنجبین است. برای دماغ مضر و مصلح آن برای گرم‌مزاجان سکنجبین و برای سردمزاجان گل قند و مصطکی است. مقدار خوراک آن تا 5/ 24 گرم است.

سرخس

در دوم گرم و در اول خشک است. مضر ریه و مصلح آن شیح ارمنی و مقدار خوراک آن تا 10 مثقال و مشابه آن قنبیل است.

سرد و خشک است.

سرطان نهری، خرچنگ نهری

سرد و تر در دوم. مضر مثانه و مصلح آن گل قبرسی و گل مختوم است.
مقدار خوراک آن 5 مثقال و سوخته آن 3 مثقال است.

سرو

گرم در اول و در حرارت معتدل و در سوم خشک است. میوه آن از سایر اجزای درخت گرم‌تر و صمغ آن گرم و تند و سوزان و به صمغ صنوبر نزدیک ولی از آن ضعیف‌تر است.
مضر ریه و مصلح آن کتیرا و مشابه آن به وزن آن انزروت سرخ و نصف آن پوست انار است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 64

سرو کوهی، عرعر

در سوم گرم و خشک و میوه آن در سوم گرم و در اول دوم خشک و بعضی در اول گرم و در دوم خشک گفته‌اند. باعث خشونت سینه و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن یک مثقال است.

سعد (مشک زمین)، اسکتو

در آخر دوم گرم و خشک و بعضی در اول گرم و در دوم خشک گفته‌اند مضر حلق و صوت و مصلح آن شکر و مضر ریه و مصلح آن انسیون می‌باشد.
مصرف زیاد آن سوزاننده خون و مولّد جذام و مصلح آن 3 روز در سرکه و عسل خیساندن است. مقدار خوراک آن از یک درم تا 2 مثقال است، مشابه آن هم‌وزنش سنبل الطیب و نصف آن مرّ و ربع آن دارچین است.

سفرجل، به

شیرین آن در حرارت و برودت قریب به اعتدال و مایل به گرمی و در آخر اول تر نیز گفته‌اند. نوع ترش آن سرد در اول و خشک در دوم و مربای به ترش، سرد در آخر اول و قابض است. به دانه سرد و تر در دوم است. زیاده‌روی در آن باعث خشونت سینه و رعشه و سرفه و قولنج است مصلح مضرات آن مربا نمودن با عسل است. مربای به ترش برای ریه و سرفه مضر است. لعاب به‌دانه تا حدودی سست کننده معده است که مصلح آن در گرم‌مزاجان شکر و در سردمزاجان رازیانه

گرم در سوم و خشک در آخر دوم و برخی خشک در سوم گفته‌اند. دارویی سمی و ریشه آن بسیار گرم و سوزاننده است. مصرف آن باید همراه با ادویه مناسب
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 65
بدستور پزشک انجام شود. باعث سقط جنین و مصرف بیش از اندازه آن باعث بدحالی و عرق سرد و اسهال زیاد و مرگ می‌شود. علاج آن استفراغ و خوردن دوغ و آب سیب و مربای ریواس و مربای به و مربای سماق و ریختن آب سرد بر مریض است. در هوای بسیار گرم و بسیار سرد و مناطق گرم نباید مصرف شود. گرم‌مزاجان و صاحبان قلب ضعیف و مزاج‌های علیل و کودکان باید از آن اجتناب کنند. بیشتر از نیم درم تا یک درم آن کشنده است.

سکبینج

صمغ آن در سوم گرم و خشک و بعضی خشکی آن را در دوم گفته‌اند. برای گرم‌مزاجان مضر و مورث اورام باطنی و برافروزنده حرارت غریزی و مضر مثانه و کلیّه و مصلح آن کتیراست. مقدار خوراک آن تا یک درم و مشابه آن قند و در دفع سموم راتیانج است.

سلت

نوعی جو که مثل گندم پوست‌کنده باشد. گرم و خشک در اول و تر در دوم است. نان بیات آن دیرهضم و نفّاخ و مضر معده و مصلح آن رازیانه و چربی‌ها و شیرینی‌هاست.

سلخ حیّه، پوست مار

گرم و خشک در آخر دوم و بعضی در سوم خشک دانسته‌اند. مضر امعاء و مصلح آن عسل است. مقدار خوراک سوخته آن یک درم و خون مار، سه قیراط و تخم مار یک قیراط است.

سلق، چغندر

مرکب القوی و با حرارت در اول. مضر معده و باعث قولنج و دل‌پیچه آور
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 66
و مصلح آن پختن آن با عدس و مصرف خردل و آبکامه یا آب غوره یا شراب اترج می‌باشد.

سلیخه

خشک و گرم در آخر دوم و بعضی در سوم گفته‌اند. تا 7 سال قوّت آن باقی می‌ماند. مضر کلیه و مصلح آن کتیراست و گاه مضر امعاء و مصلح آن سپستان و کتیرا خواهد بود.

سلیمانی

در چهارم گرم و خشک و سمّ خطرناک و مهلک می‌باشد. دارویی است مصنوعی که از زیبق و سمّ الفار که رهج نامند درست می‌شود. یک رطل زیبق و یک اوقیه سمّ الفار از ترکیب و سائیدن با هم، تصعید می‌شود. بهترین آن تازه سفید و سنگین است که داخل مراهم می‌شود.

سماق

دارای طبع سرد و خشک در دوم و کوهستانی آن در سوم خشک و نیروی برگ آن کمتر از دانه است.

سمن، روغن حیوانی

انواع آن در آخر اول گرم و تر و خاصیت ضد سمّی دارد.

سناء مکی

گرم در آخر دوم و خشک در اول. مورث بدحالی و دل‌پیچه و تهوع و مصلح آن پاک کردن از چوب و شاخ و تخم و آلودن به روغن بادام بعد از کوبیدن آن است. مصرف آن بدون گل سرخ و روغن بادام جایز نیست. مقدار مصرف آن از 2 درم تا 3 درم و از مطبوخ آن از 4 درم تا 7 درم می‌باشد.
مشابه آن نصف وزن آن هلیله
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 67
و ربع آن بنفشه است.

سنبل

در آخر دوم گرم و خشک است. از انواع آن سنبل رومی و سنبل کوهی و سنبل فارسی است. مضر کلیه و مصلح آن کتیراست. مقدار خوراک آن تا یک مثقال و مشابه آن اذخر مکّی بوزن آن است.

سنبل الطیب، و الریان، علف گربه

گرم و خشک در آخر دوم و جالینوس آن را در اول گرم و در دوم خشک دانسته و نظر اول صحیح است. مصرف زیاد آن موجب ضعف چشم و ناشنوایی

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 68

می‌گردد. باید مدت 8 تا 10 روز مصرف و مدت سه هفته ترک نمود و دوباره آغاز کرد.

سنبل رومی

از سنبل الطیب گرم‌تر و در آخر دوم گرم و خشک ولی نیروی جمع‌کنندگی آن کمتر است. مضر کلیه و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن تا یک مثقال.

سنجد، غبیر

سرد در اول و خشک در دوم است. مقدار خوراک آن یک مثقال است.

سورنجان

گرم در سوم و خشک در دوم همراه با رطوبت اضافی و بعضی نوع سفید آن را در حرارت معتدل می‌نامند. نوع سرخ و سیاه آن سمّی است. مضر معده و باعث دل‌پیچه و ضعف معده و کبد می‌شود که مصلح آن کتیرا و شکر و زعفران است. اگر کسی نوع سرخ و سیاه آن را بخورد باید وادار به استفراغ با شیر گاو تازه دوشیده و خوردن پادزهر شود.

سوس، شیرین‌بیان، ریشه مهک

گرم در دوم و خشک در اول است. بیماران فشار خونی باید از مصرف آن اجتناب کنند، مگر همراه با داروهای ضد فشار خون. مصلح آن برای کلیه، کتیرا و برای طحال، گل سرخ است.

سوسنبر

گرم و خشک در سوم. مضر ریه و مصلح آن کتیراست. مقدار شربت خشک آن یک مثقال و مشابه آن مرزنجوش و بادروج و روغن سوسنبر است.

سوسن سفید

گرم در اول و در تری و خشکی معتدل است.
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 69

سیب (درختی)

گرم در اول و تر در دوم است. ترش آن سرد و خشک در اول و یا دوم و میخوش آن در حرارت و برودت معتدل و در اول خشک است.

سیب‌زمینی

مضرّ معده بخصوص سرخکرده و چیزی که به آن چیپس می‌گویند. موجد سرطان معده و مبتلایان به انواع سرطان باید از آن اجتناب کنند.

سیر، ثوم

گرم و خشک در سوم و دارای رطوبت اضافی و نوع بیابانی آن در چهارم گرم و خشک است. برای بیماران دارای حساسیت پوستی و خانم‌های باردار مضر است. برای بواسیر مضر و باعث پائین آمدن فشار خون می‌شود مصرف زیاد آن سردردآور و سوزاننده خون و مضر چشم و ریه و زحیر و خنازیر و مولّد صفرای تند و تضعیف‌کننده نیروی جنسی و تهییج‌کننده بعضی امراض و مصلح آن پختن آن با آب و نمک و اضافه نمودن روغن بادام و یا روغن کره و مصرف آن با گشنیز و سکنجبین و آب انار ترش و شیرین و امثال آن است.

[«ش»]

شابیزک، لفاح، مهرگیاه

سرد و خشک در آخر سوم و میوه آن سرد و تر و ریشه آن قوّتی ندارد. دارویی سمّی است. گویند هرکس آن را همراه خود داشته باشد محبت دیگران را بخود جلب می‌کند.
مصرف 7 گرم آن کشنده و کسی که آن را خورده باشد دچار اختلال عقل و تهوع شده و مصلح آن بکار بردن روغن و عسل و سداب بیابانی و خردل و انسیون است که باعث قی می‌شود.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 70

شادنج، شادانه

نوعی سنگ است. شسته آن در آخر اول سرد و در دوم خشک و غیر شسته آن در اول سرد و در آخر دوم خشک می‌باشد.
مصنوع آن مضر معده و احشاء و مصلح آن عصاره زرشک است.

شاه‌اسپرم، ریحان

گرم در اول و خشک در دوم. ریحان از انواع شاه‌اسپرم است.

شاه‌تره

در حرارت معتدل و در دوم خشک است. برای ریه مضر و مصلح آن کاسنی است.

شاه‌دانه، قنب، حشیش

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 71
دارویی سمّی است. مقدار خوراک برگ آن 5/ 3 گرم و زیادتر از آن کشنده و مصلح آن قی کردن با روغن گاو و آب گرم و مصرف ترشی زیاد است. از مضرات تخم آن سردرد و تیرگی بینائی و مضر معده و مصلح آن سرخ کردن آن است. زیاده روی در مصرف آن باعث زخم احشاء و مصلح آن خشخاش و سکنجبین شکری و شربت لیمو و آب سرد و برف و شربت میوه‌های ترش است.

شبت، شوید، شود

در آخر دوم گرم و در اول دوم خشک. مضر گرم‌مزاجان و مداومت بر خوردن آن تضعیف‌کننده مغز و بینائی و معده و کلیه و مثانه و مصلح آن آب‌لیمو و سکنجبین و آب‌غوره و ترشی‌هاست و در سردمزاجان مصلح آن قرنفل و دارچینی و عسل است. مشابه آن تخم آن و روغن آن است.

شبدر، یونجه صحرائی، حندقوقی، ریواسپست

گرم در دوم و خشک در اول. برای گلو و حلق مضر و مصلح آن کاهو و کاسنی تازه است.

شبرم، گاو کشک

گرم در سوم و خشک در آخر دوم و شیره آن گرم و خشک در چهارم و از سموم کشنده و مهلک است. برای گرم‌مزاجان و اشخاص ضعیف مضر و ایجاد تب و بی‌اشتهایی می‌کند. مصلح آن خوردن روغن گاو و آبگوشت چرب است. مقدار خوراک آن را تا یک دانگ 78/ 0 گرم گویند. یک مثقال آن گاو را می‌کشد و نیم مثقال از شیره آن نیز همان اثر را دارد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 72

انواع آن در دوم گرم و در سوم خشک است. در سوم، گرم نیز گفته‌اند. آشامیدن یک درم از آن بسیار مضر و باعث سرفه شدید و یبوست شدید می‌شود، مضر ریه بوده و دو درم آن در حال، مرگ‌آور است. علاج آن آشامیدن شیر تازه دوشیده و کره گاو یا روغن گاو و شکر و قند و استفراغ کردن و مصرف میوه‌های تر و تازه است.

شحم

نوعی چربی که اطراف کلیه و معده و امعاء حیوان و انسان تشکیل می‌شود.
شحم حیوان نر گرم‌تر از حیوان ماده و حیوان وحشی گرم‌تر از اهلی است. کهنه آن گرم و خشک و هرچه بماند بر خشکی آن افزوده می‌شود. برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن سکنجبین و آب‌لیمو و امثال آن است و در سردمزاجان زنجبیل و نمک و مانند آن است. مشابه آن در کلیه اطفال روغن زیتون است.

شفتالو، خوخ، هلو

سرد و تر در دوم و بعضی در اول سرد گفته‌اند. سردی و تری هلو از شفتالو بیشتر است. مضر مزاج‌های مرطوب و اعصاب و سریع الفساد و باعث تب‌های مزمن می‌گردد و مصلح آن عسل و مربای زنجبیل است.

شقاقل

در اول گرم و در دوم تر است همراه با رطوبت اضافی. مضر اشتها و سردرد آور و مصلح آن عسل و مربای آن که با آب عسل تهیه شده باشد.

شقایق نعمان

گرم و خشک در دوم. دارای مواد مخدر و مصرف آن اعتیادآور است.
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 73

شکر، سکّر، عصاره نیشکر، طبرزد

نوع سفید آن گرم در دوم و خشک در اول است. آب نیشکر تازه در آخر دوم گرم و در اول تر می‌باشد. شکر سرخ گرم در آخر دوم و خشک در آخر اول و نبات، گرم در آخر اول و تر در اول است.
شکر طبرزد و نبات هر دو نزدیک به اعتدال و شکر هرچه کهنه‌تر شود بهتر است. مضر مسلولین و صاحبان اسهال و دل‌پیچه و مزاج صفراوی و مصرف آن در گرسنگی مولّد خون صفراوی و شکر در مزاج‌های مرطوب باعث سردرد می‌شود.
مصلح آن مصرف روغن و ترشی است. کهنه آن مفسد اخلاط و سوزاننده خون هنجار و مصلح آن بادام و شیر تازه دوشیده و ترشی و آب انار و به و طباشیر و کاهو و امثال آن است. مقدار خوراک آن تا 3 درم است.

شکر تیغال

در حرارت معتدل و رطوبت بر آن غالب است. مصلح آن شکر و ترنجبین و مقدار خوراک آن تا 5 درم و مشابه آن نبات است.

شلغم

بستانی آن گرم در اول دوم و در اواخر اول، تر و بیابانی آن در اواسط دوم گرم و در اول، تر است. تخم آن در اول سوم گرم و در اول، تر می‌باشد. تخم آن نفّاخ و مصلح آن فلفل و زیره و شیرینی‌هاست. سردردآور مزاج‌های گرم و مولّد باد و مصلح آن سکنجبین و ترشی‌ها و گل قند و خشخاش سیاه و شکر است. مقدار خوراک آن 2 درم است. در احادیث به خوردن شلغم امر شده است.

شلیل

در خواص مانند شفتالو و هلو می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 74

شمشاد، بقس

گرم و خشک در دوم و بعضی‌ها سرد نیز گفته‌اند. عرق شکوفه آن از بهار نارنج قوی‌تر است.

شنگ

معتدل و مایل به سرد و مزاج ثانوی آن خشک است. ضد سم و از اجزای اصلی تریاق (پادزهر) فاروق می‌باشد.

شوکران

در چهارم سرد و خشک در سوم و بسیار سمّی است. خوردن آن باعث زوال عقل و کلام و کوری و تشنّج و خفگی و مرگ می‌شود. علاج آن مبادرت به استفراغ و اسهال و پس از اندک بهبودی مصرف پادزهرهای قوی و شیر الاغ و افسنتین و فلفل و جندبیدستر و سداب و یا قردمانا می‌باشد.

شونیز، سیاه‌دانه

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 75
طبع آن گرم و خشک در سوم است. برای گرم‌مزاجان موجب گرفتگی حلق و سدر و مصلح آن در سرکه خیساندن آن می‌باشد. مضر کلیه و مصلح آن کتیراست.
مقدار خوراک آن تا 2 درم در سردمزاجان و 5/ 0 درم در گرم‌مزاجان است. مشابه آن انسیون و نصف وزن آن تخم شوید است.

گرم و خشک در سوم و بعضی در دوم گفته‌اند. برای معده و عصب مضر و سردردآور که مصلح آن مصطکی و ترمس است.

شیرخشت

گرم در آخر اول و در رطوبت و خشکی معتدل.
مولد باد و قراقر در معده و رقیق کردن منی و سرعت انزال است و مصلح آن روغن بادام و رازیانه می‌باشد. مقدار خوراک آن تا 25 مثقال بصورت شربت و مشابه آن بوزن آن ترنجبین است.

شیطرج، مسواک الراعی

گرم و خشک در آخر سوم. برای ریه مضر و مصلح آن صمغ عربی و مصطکی است. مقدار خوراک آن یک درم و مشابه آن در تأثیر بر طحال مرجان و در غیر آن فوه و زرنباد است.

شیلم، گندم دیوانه

در دوم گرم و خشک و خشکی آن از گرمی آن بیشتر است. خواب‌آور بخصوص اگر در شراب اندازند. مشابه آن حندقوقی (شبدر) است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 76

[«ص»]

صابون

گرم و خشک در سوم. خوردن آن کشنده و علاج آن استفراغ با آب گرم و روغن کنجد است.

صامریوما، حشیشة العقرب

گرم و خشک در دوم و حرارت آن از خشکی آن بیشتر است. برای طحال مضر و مصلح آن عسل است. مقدار مصرف دارویی آن تا 2 درم است.

صبر

گرم و خشک در دوم و بعضی در سوم خشک گفته‌اند. مصرف خارج از حد آن برای معده و کبد ضعیف و مقعد مضر است و مصلح آن در امعاء، کتیرا و برای معده ضعیف و کبد برگ گل سرخ و مصطکی و از جهت مقعد مقل و حمول روغن گل سرخ یا روغن بنفشه با پیه بز است.

صعتر، آویشن

در آخر دوم گرم و خشک و بعضی در اول سوم گفته‌اند. مضر ریه و مصلح آن سرکه است. مقدار خوراک آن تا 5 مثقال می‌باشد. صعتر بستانی را مرزه گویند.
کاکوتی نیز از خانواده آویشن است که به آن مشک طرامشیع نیز گفته‌اند.

صمغ عربی

در گرمی معتدل و در دوم خشک است. جالینوس آن را گرم می‌داند. مضر تهیگاه و مصلح آن کتیراست.

صندل

نوع سفید و زرد آن سرد در سوم و خشک در دوم است و سرخ آن سرد در دوم و خشک در سوم است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 77
مضر صوت و مصلح آن عسل و نبات است. مقدار خوراک آن یک مثقال و مشابه آن نصف وزن آن کافور و بعضی آشنه گفته‌اند. مشابه سرخ آن نصف وزن آن فوفل است.

صنوبر، کاج، تخم کاج، چلغوزه (میوه کاج)

گرم و خشک در سوم و پوست آن گرمتر از مغز آن است. حب صنوبر دارای طبع گرم در دوم و تر در اول می‌باشد. میوه آن چلغوزه، ثمر نوعی صنوبر می‌باشد و آنچه در شیراز و عراق و بلاد عرب چلغوزه نامند ثمر نوعی بادام است.

حب صنوبر دیرهضم و برای گرم‌مزاجان مضر و باعث سردرد و تهوع است و مصلح آن سکنجبین و میوه‌های ترش و قابض و برای سردمزاجان مفید و احتیاج به مصلح ندارد.

[«ض»]

ضفدع، قورباغه

در سوم سرد و در اول خشک است. خوردن آن سمّی و خطرناک است.

[«ط»]

طباشیر

در دوم گرم و در سوم خشک و شیخ الرئیس مرکب القوی دانسته است. مداومت بر مصرف آن مضر باه و مصلح آن عسل و مصطکی و برای ریه مضر و مصلح آن صبر یا عناب و برای سردمزاجان مصلح آن زعفران است.

طراثیت

طبع آن سرد و خشک در سوم می‌باشد. برای ریه مضر و مصلح آن شکر و سخت‌کننده پوست است که مصلح آن بذر قطونا (اسفرزه) می‌باشد. مقدار خوراک دارویی آن تا 3 درم تجویز می‌شود.[28]

مجموعه پیک شفا ؛ متن‌ج7 ؛ ص78

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 78

در سوم، گرم و خشک (بیابانی). در اول، گرم و خشک (بستانی).
با قوت تخذیرکننده. مضر محرورین (گرم‌مزاجان) و قاطع باه آنان و محرّق خون و مصلح آن تخم گیاهان سرد است. باعث خشونت سینه و مصلح آن عسل می‌باشد.
هضم آن سخت و مصلح آن کرفس است رازیانه باعث تشدید اثر آن می‌شود.

طلع، شکوفه خرما

در اول سرد و در دوم خشک. باعث قولنج و عسر البول و درد سینه و مصلح

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 79

آن چربی‌ها و گوشت‌ها و شیرینی‌ها و جوارش زیره و فلفل‌ها و زنجبیل و عسل است. محرک باه مردان و محرک شهوت زنان است.

طین یا گل ارمنی

سرد در اول و خشک در دوم. مضر طحال و مصلح آن مصطکی و گلاب است. مقدار خوراک آن از نیم درم تا 2 درم است.

[«ظ»]

ریشه آن دارای طبع خشک و گرم در اول چهارم و سایر اجزای آن در درجه سوم قرار می‌گیرند. مصلح آن روغن بادام شیرین و سردی‌هاست درصورتی‌که بیشتر از حد مصرف شود. مقدار خوراک آن نیم درم است و تا یک مثقال آن کشنده و مهلک، همراه با استفراغ و دل‌درد شدید می‌باشد.

[«ع»]

عاقرقرحا، ریشه ترخون کوهی

طبع آن گرم و خشک در آخر سوم و تا اول چهارم است. نوع بستانی آن در سوم گرم می‌باشد. برای ریه مضر و مصلح آن کتیرا و مویز بوده و مقدار خوراک آن تا یک درم است.

عدس

در حرارت مایل به اعتدال و در دوم خشک است ولی بعضی آن را سرد و خشک در دوم گفته‌اند. قول اول صحیح‌تر است. مصرف زیاد آن باعث ایجاد خون سوداوی و تاریکی چشم و مالیخولیا و سرطان و جذام و اورام سفت و با شیرینی‌ها ایجاد استسقاء و بواسیر و عسر البول و بند آمدن آن و احتباس حیض و خشک‌کننده اعضاء بدن و قاطع باه و باعث خواب‌های پریشان و مشوش می‌گردد. مصلح آن روغن کنجد است که کاملا به قوام آمده باشد.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 80

گرم و تر است. مضرات آن باعث سیلان عرق و خنّاق و بدبوئی عرق کسی که مصرف کرده باشد. علاج آن تنقیه به ماء العسل و خوردن روغن گل و تریاق الطین مختوم و آشامیدن زراوند و ملح اندرانی از هرکدام 5/0 درم با آب گرم است.

عسل

تازه آن گرم در دوم و خشک در اول و کمی مانده آن خشک و گرم در آخر دوم و کهنه آن در اول سوم گرم و در دوم خشک است.
زیادی مصرف آن باعث سردرد و فساد دماغ و امراض صفراوی و عطش می‌شود و مصلح آن آب انار ترش و اترج و آب‌لیمو و میوه‌های ترش و مربای آنها و سرکه و گشنیز است. مقدار خوراک آن تا 15 مثقال است.

عشقه، لبلاب

دارای نیروهای مرکب است. برای اعصاب و سر و مثانه مضر و مصلح آن نبات است.
مقدار خوراک دارویی شربت آن 35 گرم تا 105 گرم با نبات است.

عصفور، گنجشک

در دوم گرم و خشک است. مضر گرم‌مزاجان و مصلح آن آب انار و غوره و سکنجبین است.

عفص، میوه بلوط، مارد

سرد در اول و خشک در دوم و دارای عنصر خاکی بسیار و سرد و شدید القبض. برای سینه و حلق مضر و مصلح آن کتیرا و صمغ عربی است.
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 81

عقاب (پرنده)

در دوم گرم و خشک است.

عقرب، کژدم

در سوم سرد و خشک است.

عقیق (سنگ معروف)

در دوم سرد و خشک. مضر کلیه و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن تا 5/0 درم و مشابه آن بسّد است.

علق، زلو، زالو

سرد و خشک است. چنانچه بر گلو بچسبد با غرغره سرکه و نمک جدا می‌شود.

علک البطم، درخت سقز

در آخر دوم گرم و خشک. مضر گرم‌مزاجان و مصلح آن سکنجبین و مضر اعصاب و مصلح آن عسل و مقدار خوراک آن تا یک مثقال می‌باشد.

عنّاب

تازه آن دارای طبع معتدل از لحاظ حرارت و برودت است.
مضر معده سردمزاج و مصلح آن شکر و مویز و گلابی می‌باشد. تضعیف کننده قوه باه و مصلح آن عسل و ادویه تقویت باه و مقدار خوراک آن تا 50 عدد می‌باشد.

عنب، انگور

انواع رسیده آن در آخر اول گرم و تر و بعضی بسیار شیرین آن را در دوم گرم و تر گفته‌اند. باعث سدّه جگر و طحال و قولنج ریحی است و مصلح آن تخم کرفس

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 82

می‌باشد. اگر باعث تشنگی شود مصلح آن سکنجبین و غذاهای ترش است. خوردن آب سرد روی انگور بسیار مضر و باعث بیماری‌های خطرناکی همچون استسقاء و تبهای عفونی می‌شود. بهتر است همراه با انگور هیچ چیز خورده نشود.

با گوشت ناسازگار است. بهتر است بلافاصله بعد از چیدن خورده نشود.

عنب الثعلب، تاجریزی، انگور روباه

بستانی آن در دوم سرد و خشک و گفته‌اند سرد در اول و خشک در دوم است. نوع مخدر آن سرد و خشک در سوم و نوع خواب‌آور آن شبیه به افیون ولی از آن ضعیف‌تر است.
مضر مثانه و مصلح آن قند است، مشابه آن کاکنج می‌باشد. مقدار خوراک آن تا 5 مثقال و در مطبوخات تا 10 مثقال و آب پخته (مطبوخ) آن تا 20 مثقال می‌باشد.
نوعی عنب الثعلب در چهارم خشک و از سموم است که مصرف تا 4 مثقال آن کشنده و علاج آن آشامیدن ماء العسل و قی کردن به آن و انسیون و شیر و رازیانه و بادام تلخ و سینه مرغ.

عنبر

گرم در دوم خشک در اول و بعضی در دوم نیز خشک گفته‌اند. باعث غلیان خون و رقّت آن در گرم‌مزاجان و مصلح آن کافور و میوه‌های تر و سرد است. مضر امعاء و مصلح آن صمغ عربی و ضعیف‌کننده روح کبدی و مصلح آن داروهای سرد مانند طباشیر و گشنیز است.

عنصل، پیاز دشتی، پیاز وحشی

پیاز عنصل گرم در سوم و خشک در دوم همراه با رطوبت اضافی و سوزانندگی است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 83

عنکبوت

همه انواع آن سرد و خشک می‌باشد. عنکبوتی که پاهای بلند دارد سمّی و مصرف آن باعث هلاکت می‌شود. علاج آن علاج رتیلاست که قبلا ذکر شد.

عود

گرم در آخر دوم و خشک در سوم و بعضی آن را خشک در دوم نیز گفته‌اند. برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن کافور و سکنجبین و برای انتظام نبض مضر که مصلح آن گلاب و مقدار خوراک آن یک مثقال می‌باشد.

عود بلسان

گرم و خشک در سوم. مضر امعاء و مصلح آن کتیرا و مقدار شربت تا نیم مثقال و مشابه آن حبّ بلسان می‌باشد.

عیون، چشم حیوانات

بهترین آنها چشم گوسفند است. گرم و تر و رطوبت آن زیادتر از سایر اعضاء می‌باشد. مضر سردمزاجان و مصلح آن نمک و صعتر است.

[«غ»]

غار

گرم و خشک در دوم (برگ آن). مغز میوه آن گرم‌تر از برگ و پوست آن و میوه آن خشک‌تر از سایر اجزاء است. روغن آن از روغن گردو گرمتر است. حب و روغن آن رخوت‌آور معده و محرک قی و مضر سینه و مصلح آن کتیرا می‌باشد.

مقدار خوراک حب آن و برگش نیم مثقال تا دو مثقال و مشابه آن حب المحلب و ساذج و اگر یافت نشود بادام تلخ و سوسنبر است.

غاریقون

در اول گرم و در دوم خشک به عقیده شیخ الرئیس ابن سینا می‌باشد و بقول

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 84

دیگر گرم و خشک در دوم و بعضی گرمی آن را تا سوم گفته‌اند. اجزای سمّی آن شبیه به ناخن‌های چیده است و باید آن را جدا کنند. بعضی از اقسام آن سمّی است که در هرحال مصلح آن جندبیدستر و استفراغ کردن به آب گرم و شیر تازه دوشیده و سایر تدابیر در مورد کسی است که کندش خورده است.

مقدار خوراک آن یک درم و در مطبوخات تا یک مثقال. مشابه آن نصف وزن آن شحم الحنظل و بوزن آن تربد و ربع آن زنجبیل و ربع آن فرفیون و دو برابر وزن آن بسفاویج.

غافث، خدالت

گرم در اول و خشک در دوم. مضر طحال و مصلح آن انسیون و مقدار خوراک آن تا 3 درم و در مطبوخ تا 7 درم می‌باشد. مشابه آن در تب‌ها بوزن آن اسارون و نیم وزن آن افسنتین است.

غالیه

گرم و خشک و به حسب تراکیب آن مختلف می‌باشد. بسیار خوش‌بو و از اختراعات جالینوس است.

غراب، کلاغ

پا سرخ آن زاغچه نام دارد. در دوم گرم و خشک است. مصلح آن برای گرم مزاجان خوب پختن آن است به این ترتیب که دو سه بار پخته و آب آن را دور بریزند.

غوره، حصرم

سرد در اول و دوم و خشک در آخر دوم و عصاره آن خشک‌تر از آن تا درجه سوم. برای سینه مضر و مصلح آن گل قند و شربت خشخاش است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 85

[«ف»]

فاخته، کوکو

در آخر دوم گرم و خشک و بعضی در اول سوم گرم گفته‌اند. خوردن گوشت آن مورث بی‌خوابی و دیرهضم، بخصوص کباب آن و مصلح آن شکر و روغن‌ها و سرکه و گشنیز است.

فار، موش

در سوم گرم و خشک. خوردن هر عضوی از آن حتی غذای نیم‌خورده آن باعث نسیان و فراموشی است.

فاشرا، هزارنشان، ماردار

برگ و میوه آن گرم در سوم و خشک در دوم که بعضی آن را در سوم گفته‌اند.
گرمی ریشه آن کمتر از سایر اجزاء است.
مضر طحال و مورث اختلاط ذهن و عقل و مصلح آن با کتیرا خوردن و یا استفراغ کردن می‌باشد. مشابه آن بوزن آن درونج و دو ثلث از بسباسه است.

فاوانيا، عود الصليب

بسیاری از اطبّا فاوانیا را عود الصلیب گفته‌اند و برخی نیز بشدت مخالف هستند. گرم است با شدت کم.

فانید، قند

گرم و تر در اول است.

فراسیون

گرم در دوم و خشک در سوم می‌باشد. بغایت مضر کلیه و مثانه و موجب ادرار خون می‌گردد که مصلح آن کتیرا و عسل و سنبل الطیب و رازیانه است. مقدار خوراک آن تا 3 درم و بعضی نیم درم گفته‌اند. مشابه آن در امراض سینه، پرسیاوشان

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 86

و در از بین بردن باد و نفخ چهاردانگ وزن آن لبان و دو وزن آن اسارون و در اسهال لزوجات و تسکین دل‌پیچه مشابه آن افتیمون و انسیون است.

فرس، اسب

گوشت آن در آخر دوم گرم و خشک است.

فرنجمشک

در آخر دوم گرم و خشک است. برای گرم‌مزاجان سردردآور و مولّد مرّه سودا و مصلح آن بنفشه و سکنجبین است، مقدار خوراک آن 3 درم می‌باشد.

فستق، پسته

مغز آن در دوم گرم و خشک و بعضی تر دانسته‌اند همراه با رطوبت اضافی.
مغز آن مضر معده خصوصا پوست‌کنده آن و فاسدکننده غذا و روغن آن هم همینطور. مغز آن مضر تهیگاه و مصلح آن زردآلو است. مشابه آن مغز بادام و حبة الخضرا می‌باشد.

فطراساليون، کرفس کوهی

در سوم گرم و خشک است. مشابه آن دو برابر وزن آن تخم کرفس بوستانی و هم‌وزن آن افسنتین و حکیم مومن نوشته که بالفعل تخم نبطی را بجای آن استعمال می‌کنند.

فلفل سیاه و سفید

سیاه آن گرم و خشک در آخر سوم و سفید آن یا پوست گرفته سیاه آن در اول سوم گرم و خشک است. ابن سینا (شیخ الرئیس) فلفل سیاه را در چهارم گرم و خشک دانسته است.
برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن روغن‌های سرد و در سردمزاجان عسل
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 87
ناب (تصفیه‌شده) است. در مزاج‌های گرم سردردآور و خشن‌کننده سینه و حلق و مضرّ کبد و کلیّه و مجفّف منی در هوای گرم و در جوانان گرم‌مزاج است. مقدار خوراک آن تا یک مثقال و مشابه آن زنجبیل و دار فلفل می‌باشد.

فلفل مویه

طبع آن نزدیک به دار فلفل است. علاوه بر شباهت آن به دار فلفل، برای گرم مزاجان مضر و کم‌کننده سوی چشم و بینائی و مصلح آن هم همان مصلح دار فلفل است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 88

فو

در آخر دوم گرم و خشک است. مضر کلیه‌ها و مصلح آن عسل و رازیانه و مقدار خوراک آن یک مثقال و در مطبوخات تا 2 مثقال است. مشابه آن کبابه می‌باشد.

فودنج، پودنه

قوی‌ترین نوع از خانواده نعناع است. در اول سوم گرم و خشک است. افراط در خوردن پودنه کوهی خطرناک است. پودنه نهری گرم و خشک در آخر دوم می‌باشد. مضر امعاء و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن تا 2 درم است. پودنه کوهی باعث مسمومیت گوسفندان نیز می‌شود.

فوفل

سرد و خشک در دوم و ابن سینا آن را در سوم می‌داند. خواص و افعال آن شبیه صندل است. آشامیدن آب آن برای کسانی که دارای سنگ کلیه و مثانه و قولنج و خشونت سینه هستند مضر و مصلح آن کتیراست. برگ خشک و نارس آن باعث دوران سر و خفقان می‌شود و مصلح آن آشامیدن آب سرد است.

فوّه

در دوم گرم و خشک می‌باشد. مضر مثانه به سبب قدرت ایجاد ادرار و قوی و باعث خونریزی در ادرار و مصلح آن کتیرا و مضر سر و مصلح آن انسیون و مقدار خوراک آن یک مثقال و در مطبوخات تا 3 مثقال است. مشابه آن کبابه به وزن آن و نصف آن سلیخه و ثلث آن مویز سیاه است.

فیروزه

در اول سرد و در سوم خشک است.
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 89

فیل

سرد و بسیار خشک است.
از امام کاظم (ع) وارد است که شانه کردن با شانه عاج و با را زائل می‌سازد.

[«ق»]

قارچ

نوع خوراکی آن دارای طبع سرد و تر در سوم است. زیاده‌روی در خوردن آن موجب فلج و سکته و تنگی مجراهای ادرار و احتمالا موجب قطع نسل شده و غذایی است نفّاخ و دیرهضم و مولّد خلط غلیظ و مخاطی و متعفن که باعث قولنج و درد معده خواهد شد.

قاقله صغار، هل

در دوم گرم و خشک همراه با قوه تریاقیه و قابض. مضر سینه و ریه و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن یک درم تا یک مثقال است. مشابه آن نصف آن کبابه و نصف آن حب بلسان و بوزن آن قاقله کبار است. رنگ آن سبز و زرد و سفید مربوط به زمان و نحوه خشک کردن آنهاست.

قاقله کبار، هل

گرم در اول و خشک در دوم است. مضر امعاء و مصلح آن کتیراست. مقدار خوراک آن تا 2 مثقال و مشابه آن قاقله صغار است.

قثاء الحمار

گرم و خشک در دوم و در سوم نیز گفته‌اند. افراط در مصرف دارویی آن مضر گرم‌مزاجان و بدن‌های ضعیف و تهوع‌آور و باعث سجج می‌شود. مصلح آن لعاب‌ها و روغن‌هاست. مقدار خوراک از عصاره آن از 2 قیراط تا 6 قیراط و از بیخ آن 12 قیراط و از طبیخ آن تا 3 اوقیه و از تخم و گل آن تا یک درم با آرد جو و کتیرا

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 90

است و روغن آن تا یک درم قابل مصرف است.

قردمانا

در سوم گرم و خشک است. گیاهی شبیه به کروپاست و بعضی نوع بیابانی آن را کرویا گفته‌اند. مضر طحال و مصلح آن افتیمون و انسیون و مقدار خوراک آن تا یک مثقال و مشابه آن اذخر با حرمل و مشک طرامشیع [29 و حرف نیز گفته‌اند.

قرطم

گل رنگ و تخم کافشه و حسک‌دانه نیز گفته‌اند. در دوم گرم و در آخر اول خشک است همراه با قوّت مسهلی. قرطم بیابانی در دوم گرم و در سوم خشک و بعضی آن را جلباب گفته‌اند.
مضر معده و مصلح آن انسیون و شیرینی‌هاست و مقدار خوراک آن 5 درم تا 10 درم و بیشتر از آن جایز نیست. مشابه آن حبة الخضراء است.

قرع، کدو، یقطین

سرد و تر در دوم. مضر مزاج‌های سرد و مرطوب و مصلح آن استفراغ کردن و خوردن ماء العسل و عود هندی و قرنفل و زیره و سعد و نعناع و فلفل و خردل و نمک و سیر و امثال آنهاست.

قرنفل، میخک

درخت آن شبیه درخت کنار (سرو) است. در سوم گرم و خشک می‌باشد.
مضر کلیه‌ها و امعاء و مصلح آن صمغ عربی و مقدار خوراک آن تا یک مثقال است.
مشابه آن بوزن آن دارچینی و نصف آن بسبابه و نیم وزن آن فرنجمشک و نیم وزن
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 91
خولنجان و بعضی بوزن آن خولنجان گفته‌اند.

قصب، نی

سرد و تر است. سوخته آن گرم و خشک می‌باشد. مضر ریه و مصلح آن کتیرا و فندق هندی است.

قصب الذریره، نی نهاوندی

در آخر دوم گرم و خشک است. مضر کمرگاه و مصلح آن انسیون و مقدار خوراک آن تا 2 درم و مشابه آن عدس و مرو است و بطریق دیگر اظفار الطیب است.

قصب السکّر، نیشکر (گیاه آن)

در اول گرم و در دوم تر است. مضر ریه پیرمردان و بلغمی‌مزاجان و مصلح آن پختن آن به دو سه جوش و خوردن انسیون بعد از آن است.

قطن، پنبه

در دوم گرم و خشک و بعضی تر دانسته‌اند. دانه آن گرم و تر در دوم همراه با رطوبت اضافی و گل آن گرم‌تر با قوّه نشاط‌آور می‌باشد. تخم آن مضر کلیه و مصلح آن بنفشه و مشابه آن تخم کنگر است.

قلب، دل

همه قلب‌ها گرم و خشک هستند و گرمی قلب طیور بیشتر از سایرین است.
گوشت آن سخت و سخت‌هضم بوده و بهتر است از خوردن آن اجتناب شود. در صورت نیاز قلب حیوان کم‌سن و جوان و سالم و پرندگان سالم مصرف گردد.

قلقل، اناردانه دشتی

در دوم گرم و تر همراه با رطوبت اضافی است. سردردآور و مضر معده و
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 92
مورث هیضه 30] و مصلح آن بریان کردن و با سکنجبین و یا با قند و عسل خوردن آن است. مشابه آن بوزن آن تودری سفید و یا حب الصنوبر و یا مغاث با نیم وزن آن ابهل می‌باشد.

قلی

چیزی که از اشنان سوخته به عمل می‌آید. طبع آن گرم و خشک در چهارم و خاصیت سمّی دارد. یک درم آن کشنده در همان روز و 2 درم آن کشنده و مهلک در همان ساعت و قابل علاج نیست. در صورت فرصت مداوای آن همان مداوای کسی است که صابون خورده است که قبلا مذکور شد. در ضمادها و مرهم‌ها مصرف آن به تنهایی ممنوع است چون باعث پیسی (لک) می‌شود و رفع آن بسیار دشوار است.

قمری، یاکریم

در دوم گرم و خشک است. باعث وسواس و جذام و مصلح آن روغن‌ها و ادویه لطیف است.

قنّابری

گرم در اول و خشک در آخر اول و بعضی معتقد به خشک در دوم هستند. مولّد سودا بخصوص نمک سود آن است و مصلح آن پختن و سرخ کردن آن در روغن هلیله کابلی و شکر است.

قنبیل

گرم و خشک در دوم و سوم نیز گفته‌اند با قوّت قبض شدید. مضرّ امعاء و
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 93
مصلح آن کتیرا و شیح ارمنی و مضرّ فم معده و مصلح آن انسیون است.
مشابه آن ترمس و برنگ کابلی پوست‌کنده و سکبینج می‌باشد.

قنطوریون صغیر (دقیق)، کریون

گرم و خشک در سوم و لطیف‌تر از قنطوریون کبیر است.

قنطوريون کبیر

گرم و خشک در آخر دوم می‌باشد. مضرّ دماغ و مصلح آن عسل و شیرینی‌ها است. مقدار خوراک آن تا 2 درم و مشابه آن حضض و قنطوریون صغیر (دقیق) و عصاره حب آن است.

سرد و خشک در دوم و برخی سرد در اول و خشک در سوم می‌دانند. مضرّ قلب و مصلح آن مروارید بوده و با زعفران مقوّی قلب می‌باشد. مضرات آن:
باعث بیداری و لاغری بدن و تضعیف‌کننده شهوت و کم‌کننده منی و باعث خفقان و نفخ و قولنج و مالیخولیا و کابوس و خشک نمودن دستگاه تنفس و مولد بواسیر است و بخصوص برای سردمزاجان و مرطوبین و صاحبان غلبه اخلاط فاسده بسیار مضر است. در بعضی مواقع خواب‌آور است. مضرّات آن در کثرت نوشیدن آن است. در صورت خوردن شیر با آن احتمال بروز بیماری برص می‌رود بهترین همراه آن زعفران یا عنبر اشهب است و بعضی مصلح آن را زنجبیل و نبات و گلاب و داء المسک گفته‌اند.

قیروطی، موم روغن

موم گداخته شده در هر روغنی را قیروطی نامند و به سبب نوع روغن طبع و افعال آن‌ها متفاوت می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 94

قیصوم، برنجاسف کوهی، بومادران

در سوم گرم و خشک و بعضی در اول گرم و در سوم خشک گفته‌اند. مضرّ ریه و مصلح آن عسل و شیح ارمنی است. مقدار خوراک آن 2 درم و مشابه آن افسنتین و بابونه و روغن آنهاست.

[«ی»]

کاسنی، هندباء

تازه آن سرد و تر در آخر اول و حاوی اجزاء لطیف است. آنچه در بلاد گرم و تابستان گرم بهم رسد، مایل به گرمی است و با قوت قابضه به اعتدال. خشک آن مایل به خشکی است.

کافور

سرد و خشک در آخر سوم. همراه با نیروهای آتشین و گرم و حل‌کننده که دلیل تلخی آن است و نیروهای سرد و خشک که دلیل قبض آن و نیروهای هوایی لطیف که باعث بویایی شدید آن می‌باشد.
مضرّ سردمزاجان و مزاج‌های ضعیف و سردردآور و تضعیف‌کننده معده و بلع و منجمدکننده منی و مضرّ کلیه‌ها و در ضعف باه از افیون بدتر است. باعث بی‌خوابی در صورت زیاد بوئیدن آن و باعث سفیدی مو و پیری و قطع اشتها و نسل می‌گردد. تولید سنگ کلیه و مثانه می‌نماید. مصلح آن عنبر و مشک و جندبیدستر و داروهای آتشین و معطر و گل قند و روغن سوسن و نرگس و بنفشه و امثال آن هاست. مقدار خوراک آن تا یک دانک و گویند 2 مثقال آن کشنده است.

سرد و خشک در دوم و نوع کوهی نیز سرد و خشک و عصاره آن هم به همین ترتیب است. از انواع عنب الثعلب شمرده شده است. یک مثقال آن خواب آور و بیشتر از آن موجب اختلال عقل و ضعف اعصاب می‌شود.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 95

کاهو

سرد و تر در اول دوم است. مضر باه و مصلح آن مصطکی است.

کباب، گوشت بریان کرده با آتش

گرم و خشک است و به حسب اختلاف گوشت‌ها مختلف می‌باشد. مضرّ گرم‌مزاجان و سردردآور و مصلح آن سکنجبین و اطریفل و خوردن آب بعد از آن است.

کبابه

در دوم گرم و خشک و بعضی در سوم گفته‌اند. مضر مثانه و مصلح آن مصطکی و سردردآور و مصلح آن صندل و گلاب و مقدار خوراک آن تا یک مثقال و مشابه آن دارچین و قاقله می‌باشد.

کبد، جگر

گرم و تر و براساس نوع حیوان متغیر است. بهترین آن جگر پرندگان و بعد از آن جگر گوسفند و گوساله جوان و بدترین آنها جگر حیوانات بزرگ و پیر و حیوانات وحشی است. مصلح مضارّ آن در گرم‌مزاجان سرکه و گشنیز و در سردمزاجان داروهای بسیار گرم است. هضم آنها سخت و مولّد خون غلیظ و سریع الفساد است.

کبر

در دوم گرم و خشک و در مناطق بسیار گرم تا سوم گفته‌اند. گل آن قبل از شکفتن گرم و خشک و میوه آن در سوم گرم و خشک و ساق و برگ آن در آخر اول گرم و خشک می‌باشد. کبر نهری محلل طحال و بهتر از کبر است. مضر معده گرم مزاجان و مصلح آن سکنجبین و مضرّ مثانه و مصلح آن انسیون و اسطوخودوس و

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 96

مضر کلیه و مصلح آن خولنجان و عسل می‌باشد. هریک از اعضای آن مشابه دیگر اجزاء آن است. مقدار خوراک آن تا 8 درم که با سرکه و عسل و شکر بنوشند.

مقدار خوراک بیخ آن تا 3 درم و در مطبوخات تا 8 مثقال است.

کبریت

در آخر سوم گرم و خشک و بعضی تا چهارم دانسته‌اند. مضرّ معده و مصلح آن کتیرا و شیر تازه و مضرّ دماغ و مصلح آن بنفشه و شکر و مقدار خوراک آن 2 دانگ تا یک مثقال است.

کبیکج

گرم و خشک در آخر دوم و در سوم نیز گفته شده است. 2 مثقال آن کشنده و خوردن آن جایز نیست و اگر خورده شود مداوای آن مانند مداوای اسقبل و انجره است. ریشه آن قوی‌تر از کندش باعث ایجاد عطسه می‌شود با آرد گندم نایب مناب" داغ" است.

کتان

سرد و خشک و مایل به برودت می‌باشد.

کتم، وسمه

گرم و خشک در دوم است. مضر اعصاب و مصلح آن قرنفل و لادن است.

کتیرا، گون

در گرمی و سردی معتدل و در اول تر و از صمغ عربی مرطوب‌تر است با نیروهای متفاوت تعریف شده است. مضر تهیگاه و مصلح آن انسیون و مقدار خوراک آن از یک درم تا 5 درم است.
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 97

کدوی تلخ، قرع المرّ

بسیار گرم و خشک و سمّی است.

کرسنه، گاودانه

خواص آن شبیه کرفس بستانی ولی ضعیف‌تر از آن می‌باشد. در اول گرم و در دوم خشک است. مولّد اخلاط ناهنجار و اسهال خونی و مصلح آن گلاب و گل ارمنی است.

کرفس

در اول دوم گرم و خشک و تخم آن در آخر دوم گرم و خشک می‌باشد محرک و مضرّ صرع گرم‌مزاجان و باعث صرع، کم‌کننده عقل و مضرّ خانم‌های باردار و خانم‌های شیرده به جهت آنکه محرک باه ایشان است. تازه آن نفّاخ و مصلح آن انسیون و مقدار خوراک عصاره آن تا 15 درم و مقدار خوراک جرم آن تا 3 درم و از بیخ آن در مطبوخات تا 5 درم است.

كرگدن

گرم و خشک است.

کرویا، شاه‌ریزه، زیره رومی

گرم و خشک در دوم و بعضی خشک در سوم گفته‌اند. برای ریه مضر و مصلح آن عسل و صعتر و برای کلیه‌ها مضر و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن 5 درم است.

کشمش، زبیب

گرمی آن براساس نوع انگور متغیر است. مثلا کشمش انگور سیاه از کشمش انگور سفید گرم‌تر است. برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن سکنجبین و
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 98
میوه‌های ترش و خشخاش است. برای کلیه‌ها مضر و مصلح آن عنّاب می‌باشد.

کشوث

گرم در اول و خشک در دوم و دارای نیروهای متضاد است. مصرف خارج از اندازه آن باعث تهوع می‌شود که مصلح آن کتیراست. احتمالا مضرّ طحال و مصلح آن سکنجبین می‌باشد. و در غیر آن، از جمله برای ریه مصلح آن کاسنی است.
مقدار خوراک از آب آن 2 اوقیه و مقدار خوراک آن در مطبوخات 15 درم و مقدار خوراک آن 2 درم و مشابه آن بادروج و دو ثلث آن افسنتین می‌باشد.

کف مریم

گرم در دوم و خشک در سوم و بعضی آن را خشک در دوم می‌دانند.

کلب، سگ

سگ وحشی در سوم گرم و خشک و زهره آن سمّ مهلک است. سگ اهلی در دوم گرم و خشک می‌باشد. زهره آن در ساعت هلاک کرده و قابل علاج نیست.

کلم، کرنب

گرم در اول و خشک در دوم و مرکب القوی گفته‌اند. مضرّات آن در زیاده‌روی موجب ایجاد مواد سوداوی و نفخ و دیدن خواب‌های پریشان است.

کلم بیابانی

گرم و خشک در سوم است. برای صاحبان مالیخولیا، واریس، بواسیر و سرطان ممنوع است.

کلیه، قلوه

سرد و خشک است. سخت‌هضم و سریع الفساد و مصرف نکردن آن بهتر و مصلح آن طبخ و بریان کردن آن با پیه آن یا روغن حیوانی یا کنجد با نمک و فلفل و
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 99
دارچینی و مصطکی و امثال آن است.

کنجد، سمسم

گرم و تر در آخر اول همراه با رطوبت اضافی و بعضی آن را گرم و تر در دوم گفته‌اند. مصلح دیرهضمی آن عسل و بو دادن کنجد است. خوردن آن با پوست باعث بدبوئی دهان و سردرد می‌شود که مصلح آن عسل است.

کندر

گرم و خشک در اول و پوست آن خشک تا سوم است. دوده آن نیز گرم و خشک است. افراط در مصرف آن برای گرم‌مزاجان موجب جنون و جذام و بهق سیاه می‌شود و مصلح آن برنج و شکر می‌باشد. برای خانم‌های باردار نیز افراط در آن جایز نیست و موجب سقط جنین می‌شود.

کندش، ریشه کارزان، کندشه

گرم و خشک در آخر سوم همراه با نیروهای سمّی است. برای ریه مضر و نیز ایجاد غشی می‌نماید. و مصلح آن کتیرا و شیر تازه است و مقدار خوراک داروئی آن یک دانگ (77%) گرم تا 2 دانگ می‌باشد. مصرف 2 درم آن گرم‌مزاجان را به هلاکت می‌رساند. مداوای فوری آن استفراغ با شیر و روغن و تنقیه قوی که در آن حنظل باشد. باید روغن گاو زیاد میل کنند اگر تشنج پیدا نمودند معالجه را از طریق تشنج خشک ادامه دهند. برخی اطبّا معتقدند علاج‌پذیر نیست.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 100

کنگر آبی

گرم و خشک در آخر دوم است.

کنگر زد، صمغ کنگر

گرم در دوم و خشک در اول است. تهوع‌آور خلطهای بلغمی و صفراوی است.

کوشنه، قسط

گرم و خشک در سوم ولی ابن سینا آن را خشک در دوم می‌داند. همراه با رطوبت اضافی است. مقدار خوراک دارویی آن تا 7 درم است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 101

کوکو

با سبزی‌های مختلف و روغن تهیه می‌شود. دیرهضم و مولد خلط غلیظ است. با دارچین و خولنجان و ادویه تقویت باه اصلاح و مقوی باه می‌باشد.

کهربا، قرن الحجر، مصباح الروم

در گرمی و سردی معتدل و بعضی خشک در دوم و سرد در اول گفته‌اند. زیاده‌روی در آن باعث سردرد که مصلح آن بنفشه است.

[«گ»]

گاورس، جاورس، ارزن

سرد در اول و خشک در آخر دوم و بعضی آن را سرد و خشک در دوم گفته‌اند. زیاده‌روی در آن ایجاد خون سوداوی نموده و باعث گرفتگی است که مصلح آن روغن و شکر و حلوای چرب است.

گز، طرفا

سرد در اول و خشک در اول می‌باشد؛ کزمازج میوه آن است.

گزانگبین

گرم در اول و خشکی آن معتدل است.

گزنه، انجره

گرم و خشک در اول و سوم است. مصلح آن در کاهش قند خون، شربت شیره انگور است.
مجموعه پیک شفا، متنج7، ص: 102

گشنیز، کزبره

دارای نیروهای مختلف است. سقراط گفته سرد و خشک در دوم است.
ابن سینا: مایل به گرمی.
جالینوس: مایل به گرمی همراه با جوهر گرم لطیف.
دیگر اطبا: سرد در آخر اول تا سوم و خشک در دوم گفته‌اند.
تخم گشنیز سرد و خشک در دوم است. زیادتر از 5 درم تخم گشنیز باعث اختلال ذهن و فراموشی و ضعف اعصاب و ایجاد گرفتگی در حنجره و تارهای صوتی می‌کند علاج آن خوردن زرده تخم‌مرغ با فلفل و نمک و آبگوشت مرغ و یا همراه با
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 103
دارچین و سپس تحریک گلو و وادار ساختن مریض به استفراغ کردن است.
برای مبتلایان به آسم و نفس تنگی مضر و مصلح آن تخم‌مرغ عسلی و شراب و سکنجبین سفرجلی می‌باشد.

گشنیز کوهی، مخلّصه، تریاق کوهی

گرم و خشک در اول و سوم است. عرق مخلّصه معروف است.

گلاب

مرکب القوی و کمی به سردی متمایل است. باعث سفیدی مو می‌شود که مصلح آن جلاب و نبات است.

گل انگشتانه

در مقادیر زیاد بسیار سمّی و تنها با تجویز طبیب تجویز می‌شود.

گلپر

گلپر سفید دارای طبع گرم و خشک در دوم و گلپر سیاه گرم و خشک در سوم است. برای مثانه مضر و مصلح آن تخم خربزه و برای امعاء مضر و مصلح آن صمغ عربی و برای گرم‌مزاجان مضر و مصلح آن شربت انار و سکنجبین می‌باشد.

گل داوودی

گرم در دوم و خشک در اول می‌باشد. مقدار خوراک آن بصورت گرد تا 3 مثقال و جوشانده تا 5 مثقال است.

گل سرخ

مرکب القوی و نظرها درباره طبع آن متفاوت است. مضرّ باه و مورث تشنگی و مصلح آن حب الزلم و انسیون است. مقدار خوراک آن تا 10 درم و خشک آن تا 4 درم می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 104

گل سنگ، گل حنا، حزاز الصّخر

بدلیل درمان حزاز که نوعی بیماری پوستی از انواع قوبا است به آن حزاز الصّخر گفته می‌شود و بخاطر آنکه روی دست رنگی شبیه حنا ایجاد می‌کند گل حنا نیز گفته‌اند. سرد و خشک است.

گل شب‌بو، خزامی، خیری

خشک و گرم در اول دوم و بعضی آن را تر دانسته‌اند. برای گرم‌مزاجان سردردآور و مصلح آن مورد است.

گل‌گاوزبان

تازه آن گرم و تر در اول است. خشک آن دارای رطوبت کمتری است.

گلنار، گل انار

سرد و خشک در اول است. در بعضی از مزاج‌ها باعث سردرد و تنگی مجاری می‌شود که مصلح آن کتیراست.

گل نسترن

خواص آن مانند نسرین است. به آن مراجعه شود.

گلنگبین، گل قند

نوع عسلی آن گرم و خشک و نوع شکری آن گرم در دوم و تر در اول است.
عطش‌آور و باعث بروز دردهای کبدی می‌شود که مصلح آن خشخاش است.

گندم، حنطه

گرم در اول و در رطوبت و خشکی معتدل و تازه و خشک نشده آن در دوم تر است. خام آن مولّد کرم معده و مصلح آن سرکه و آبکامه است. برای مبتلایان به گرفتگی عروق و احشاء مضر است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 105

گیاه آبگینه، حشیشة الزجاج

سرد و خشک در دوم است. مضرّ سر و مصلح آن نبات و خشخاش است. مقدار خوراک آن تا 2 مثقال می‌باشد.

گیلاس

نارس آن سرد و خشک در اول و رسیده آن گرم و تر در آخر دوم می‌باشد.

[«ل»]

لادن

گرم در اول و خشک در دوم است. در مناطق گرم خشک در اول سوم است.

لالا

گرم و خشک است. زیاده‌روی در آن برای سینه و مثانه مضر و مصلح آن تخم مورد است.

گرم و تر با رطوبت اضافی است.

لبن (شیر گاو)

معتدل در گرمی و سردی است. بحسب نوع حیوان متغیر است. در بخش شیر انواع آن خواهد آمد.

لسان، زبان

گرم و تر است. سریع التعفن و مصلح آن طبخ با سرکه و با گشنیز و زیره و خولنجان و در سردمزاجان و گرم‌مزاجان خوردن آن با گشنیز خشک و سرکه است.

لسان العصافیر، زبان گنجشک

در آخر دوم گرم و خشک و در اول تر است همراه با رطوبت اضافی. باعث سردرد در مزاج‌های گرم شده و مصلح آن گشنیز است. مقدار خوراک آن جهت

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 106

تقویت باه به تنهایی 3 درم و همراه با داروهای دیگر 2 درم است. مشابه آن در تقویت باه بوزن آن جوزبوا و نصف آن بهمن سرخ و یا تودری سرخ و یا مغز گردو و یا کبابه می‌باشد.

لعبت بربری

گرم و خشک در دوم است. زیاده‌روی در آن موجب بروز امراض گرم و سردرد می‌شود که مصلح آن گشنیز است. مصرف بیمورد آن برای خردسالان و دیگران موجب استفراغ و اسهال شدید شده و در زنان اختناق رحم بوجود می‌آورد و سرانجام موجب هلاکت می‌شود.

لک، لاک

گرم در دوم و خشک در سوم است. برای طحال مضر و مصلح آن مصطکی است. مقدار مصرف آن تا یک مثقال است.

لوبیا

سرخ آن گرم در آخر اول و تر در دوم است. سفید آن معتدل در گرمی و سردی می‌باشد.
زیاده‌روی در آن باعث خواب‌های مشوش و مصلح آن دارچین و سکنجبین و زنجبیل و خردل و آبکامه و زیتون و صعتر است. طبخ آن با گوشت نیز مصلح آن است. مصرف آن همراه با غلات مضر است.

لوز، بادام شیرین

در اول گرم و تر و معتدل نیز گفته‌اند. ثقیل و دیرهضم در معده سرد و رطوبی است و مضرّ احشاء ضعیف و مصلح آن مصطکی می‌باشد. مهیّج صفرا و مصلح آن شکر است. مشابه شیره (صمغ) بادام شیرین و تلخ، صمغ عربی است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 107

لوز المرّ، بادام تلخ

گرم در آخر سوم و خشک در اول و بعضی گرم و خشک در آخر دوم گفته‌اند. برای امعاء مضر و مصلح آن شکر و نبات و بادام شیرین و خشخاش است.

لؤلؤ، مروارید

در آخر دوم سرد و خشک است.

لیمو

سرد در دوم و تر و خشک در اول نیز گفته‌اند. زیاده‌روی در مصرف آن برای اعصاب و کسانی که سرفه می‌کنند و سردمزاجان مضر و همینطور زیاده‌روی در آن با معده خالی موجب ضعف امعاء و دل‌پیچه می‌شود که مصلح آن شکر و عسل می‌باشد.

[«م»]

گرم در اول و خشک در دوم و بعضی آن را گرم و خشک دانسته‌اند زیاده‌روی در آن مضر سر و مصلح آن عسل و مداومت بر آن درد مفاصل را زیاد می‌کند و مفسد غذا و موجد غشی است و مصلح آن در سردمزاجان عسل و در گرم‌مزاجان جوشاندن آن در سرکه است. مقدار خوراک دارویی آن تا 3 درم (5/ 10 گرم) و مقدار خوراک تخم آن تا 2 مثقال و برای دماغ مضر و مصلح آن سکنجبین است.

مازریون

گرم و خشک در آخر سوم و یا چهارم است. سمّی و تند می‌باشد. شیره درخت آن در چهارم گرم و خشک و سمّی و مهلک است که تنها استعمال خارجی آن برای امراض پوستی مانند بهق و برص جایز است. مقدار خوراک آن چنانچه ضرورت داشته باشد از 6 قیراط تا 5/ 0 درم آنهم با تجویز مناسب است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 108

در چهارم سرد و خشک و بعضی گرم دانسته‌اند.
سمّی و مهلک است و باعث پاره شدن اعضاء داخلی می‌شود و مداوای آن با قی کردن با شیر تازه دوشیده گاو و با روغن گاو بطور مکرر، تا همه آن بیرون بریزد و آشامیدن آب مرغ چرب بعد از آن است.

ماش

در آخر اول سرد و مایل به خشکی است. پوست گرفته آن در تری و خشکی معتدل است. پوست آن قابض و مغز آن ملیّن است. برای سردمزاجان و سالخوردگان و کسانی که رطوبت و اخلاط فاسد و نفخ زیاد دارند مضر است. برای دندان نیز مضر و مصلح آن در سردمزاجان زیره و قرنفل و دارچینی و فلفل و زنجبیل و امثال آن است.

ماميثا

سرد و خشک در دوم و مقوی اعضاء است.

ماميران

گرم و خشک در آخر سوم. برای کلیه‌ها مضر و مصلح آن عسل می‌باشد.

ماهیزهره، ماهی زهرج، سمّ سمک

گرم و خشک در سوم. دارویی کشنده ماهی از نوع فلوس است. مضر امعاء و مصلح آن کتیرا و نشاسته و انسیون و با روغن بادام چرب نمودن آن است. مقدار خوراک آن تا یک مثقال و در مطبوخ تا 3 درم است.

محلب

مغز، مغز استخوان و مغز سر را گویند. مفسد معده و مورث تهوع چنانچه
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 109
بی‌نمک خورده شود و مصلح آن نمک و صعتر و دارچین و زیره در سردمزاجان و مصلح آن در گرم‌مزاجان ترشی‌هاست.

محموده؟، سقمونیا (ر. ک. ص 64) مرّ، شیره درخت است.

گرم در آخر سوم و خشک در آخر دوم است و بعضی در آخر سوم و بعضی نیز گرم و خشک در دوم گفته‌اند. یکی از داروهای حافظ و مانع فساد است که در داروها بکار می‌رود.
برای گرم‌مزاجان مضر و بوئیدن آن باعث سستی و سردرد می‌شود و برای مثانه مضر که مصلح آن عسل است. مقدار خوراک آن تا 5/ 0 درم و خوردن گرد آن بقدر 2 درم کشنده است.

مردار سنگ

مایل به گرمی و در آخر دوم تا سوم خشک گفته‌اند. شسته آن در اول سرد و خشک در سوم می‌باشد. سفیدکرده آن مرّتک نام دارد که لطیف‌تر است. دارویی سمّی است. 2 درم آن کشنده و مصلح آن مداومت به استفراغ و پاکسازی بدن با آب شوید و انجیر و آشامیدن 3 درم مرّمکّی و بعد از آن گوشت‌های چرب و سرکه و شراب سیاه و امثال آن.

مرزنگوش، مرزنجوش، آذان الفار

گرم در آخر دوم و خشک در اول می‌باشد. مضر کلیه و مثانه و مصلح آن کاسنی و تخم خرفه است.

مرق، مرچ

در دوم گرم و خشک و انواع مختلف دارد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 110

مرقشیشا

سنگی است که در معادن تکوین می‌یابد. در آخر دوم گرم و خشک و در سوم نیز خشک گفته‌اند.

مرو

در دوم گرم و خشک و به حسب انواع آن مختلف می‌باشد. تخم آن را در دوم گرم و در اول تر گفته‌اند.

مسک، مشک، نافه آهو

گرم در سوم و خشک در دوم و شیخ الرئیس ابو علی سینا گرم در دوم دانسته است. مضر گرم‌مزاجان و سردردآور بخصوص در مناطق گرم و فصل گرما که باعث زردی رنگ و بدبوئی دهان می‌شود. مصلح آن گلاب است. مقدار خوراک آن تا 5/ 0 درم و مشابه آن هم‌وزن آن ساذج هندی و در اوجاع عصب ثلث آن جندبیدستر.

در آخر سوم گرم و در وسط سوم خشک است. مضر معده و مصلح آن سرکه می‌باشد. مصلح آن در ایجاد ادرار شدید که ممکن است با خون همراه گردد ربّ مورد و آرد بلوط است. مقدار خوراک آن یک مثقال و در مطبوخات 2 مثقال و مشابه آن بوزن آن پودنه کوهی و قردماناست. در ادرار حیض مشابه آن بوزن آن عدس المرّ[31] است.

مشمش، زردآلو

در دوم سرد و تر است. شیرین آن گرم‌تر می‌باشد. تخم نوع تلخ آن در دوم
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 111
گرم و خشک و نوع شیرین آن در اول گرم و تر می‌باشد.
مضر سردمزاجان و باعث آروغ ترش و تب‌های عفونی و ضعف معده آنان و پیرمردان و پیرزنان و مصلح آن شکر و مصطکی و انسیون و نانخواه و زیره و کندر است. خوردن آب روی آن بسیار مضر و همینطور خوردن آن در حالت ناشتا که مداومت بر آن باعث سجح و مصلح آن شکر و انسیون است. مصلح مغز هسته آن بریان کردن و نمک زدن بر آن است.

مصطکی، علک رومی

گرم و خشک در آخر دوم. برای مثانه مضر و مصلح آن خیساندن آن در سرکه انگوری به مدت یک شبانه‌روز و سپس خشک کردن آن است. به تنهایی یا با کتیرا مصرف می‌شود.

مقل

گرم در اول سوم و خشک در دوم است و ابن سینا آن را گرم در دوم می‌داند.
برای ریه مضر و مصلح آن کتیرا و برای کبد مضر و مصلح آن زعفران و مقدار خوراک آن تا یک درم می‌باشد.

ملح، نمک

مضر دماغ گرم و باعث تاریکی چشم و ضعف بینائی و کم‌کننده منی و مصلح آن صعتر و چربی‌ها و داروهای سرد و مرطوب است.

ملح هندی

در اول سوم گرم و خشک است. شفاف و سرخ رنگ مایل به سیاهی است.

مورنجان، پیاز سگ، گل حضرتی

گیاهی است سمّی که مقادیر کمی مصرف دارد. مقادیر زیاد آن باعث اسهال
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 112
و بیشتر از آن باعث مرگ می‌شود. بدون تجویز مصرف آن جایز نیست. چند نمونه آن در ایران می‌روید و بیشتر بومی اروپاست.

موز

معتدل در گرمی و در دوم تر است و با نیروی قبض توأم می‌باشد. نفّاخ و زیاده‌روی در آن موجب نفخ شدید و خون غلیظ بلغمی و بلغم و گرفتاری مجاری و قولنج و بالاخره استفراغ و اسهال و ضعف هاضمه بخصوص، در سردمزاجان و مزاج‌های مرطوب می‌شود. اگر بعد از آن آب بنوشند، مصلح آن نمک و مربای زنجبیل و عسل و شکر و در بعضی مزاج‌های سرد مصلح آن سکنجبین شکری است.

موسیر، اسقوردیون

گرم در آخر سوم با نیروی تریاقی (پادزهری) است. به مبحث" سیر" که موسیر از انواع آن است مراجعه شود. مقدار خوراک آن 2 درهم است.

در اول سوم گرم و در دوم خشک است. چیزی است که از شکاف بعضی کوه‌ها بیرون می‌چکد. بهترین آنها از کوه‌های داراب فارس و بعد از آن اصطهبانات و نواحی آن و بعد از آن در کهکیلویه بدست می‌آید. و از نواحی دیگر مورد اعتماد نیست. مصرف داخلی آن تجویز نشده و بیشتر استعمال خارجی آن مطرح می‌باشد.

مویزک، زبیب الجبل

گرم و خشک در آخر سوم است. برای طحال مضر و مصلح آن کتیرا و مقدار خوراک آن تا یک درم و بیشتر از یک مثقال آن کشنده است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 113

مویزک عسلی، کشمش کاوالیا، دبق

گرم در آخر دوم و خشک در اول همراه با رطوبت اضافی است. برای قلب مضر و مصلح آن بادرنجبویه است. مقدار خوراک آن تا یک مثقال و بیشتر از آن باعث دل‌پیچه و دوّار سر و سنگینی دست‌وپا می‌شود.

میعه سائله (صمغ درختی است)

در سوم گرم و در دوم خشک. صمغ نوعی درخت است. مضر ریه و مصلح آن مصطکی است. مقدار خوراک آن یک مثقال تا 3 درم و مشابه آن روغن یاسمین و جندبیدستر می‌باشد.

[«ن»]

نارگیل

مغز تازه آن گرم در وسط و خشک در اول و خشک آن گرم در آخر دوم و خشک در اول است. آب آن گرم و تر در اول و همه قسمت‌های آن همراه با رطوبت اضافی است. باعث گرفتگی مجاری و دیرهضمی و مولد اخلاط غلیظ و ایجاد ناراحتی در سینه و گرفتگی صدا می‌شود که مصلح آن شکر و نبات است برای سردمزاجان احتیاج به اصلاح ندارد و برای سالخوردگان و گرم‌مزاجان باید آن را با میوه‌های ترش و هندوانه میل کرد. مغز فاسد آن ایجاد تهوع و غشی می‌کند که مصلح آن استفراغ و خوردن میوه‌های ترش با خاصیت پادزهری است. بطور کلی مصلح آن در هضم شدن، خوردن برنج خام به میزان 3 الی 4 مثقال است.

نارگیل دریایی

مرکب القوی و گرم و تر در اول و بعضی در دوم گفته‌اند. هرچه کهنه شود خشکی آن بیشتر می‌شود و خود یکی از داروهای مهم پادزهری (تریاقی) می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 114

نارنج

پوست زرد و شکوفه آن گرم و خشک در دوم و ترشی آن را در آخر دوم سرد و در اول خشک دانسته‌اند. پوست سلولزی و تخم آن نیز در دوم سرد و خشک می‌باشد. سایر اجزای دیگر آن گرم و خشک در دوم است. تضعیف‌کننده جگر بخصوص خوردن آن ناشتا و مصلح آن شکر و عسل است. عرق آن علاوه بر مفرّح بودن باعث بی‌خوابی می‌گردد و مصلح آن گلاب است.

گرم و خشک در اول درجه سوم و بعضی در آخر آن گفته‌اند.
باعث سردرد برای گرم‌مزاجان و زیاده‌روی در آن باعث تیرگی بینائی و زردی پوست می‌شود که مصلح آن گشنیز و شیر است در سایر موارد مصلح آن ترمس (لوبیا گرگی) می‌باشد. مقدار خوراک آن تا 3 درم است.

نحاس، مس

در سوم گرم و خشک می‌باشد. ماندن غذا در ظرف مسی بخصوص غذاهایی مانند ماهی و گرم ماندن غذا بسیار مضر و حتی در ظرف مسی قلع‌اندود نیز نباید غذا پس از طبخ نگهداری شود برای دفع سمّ آن استفراغ با شیر تازه دوشیده و خوردن آب گوشت چرب توصیه می‌شود.

نرگس

در سوم گرم و خشک و بعضی در دوم گرم و خشک گفته‌اند. تخم آن در دوم گرم و خشک و در اول تر است. برای مزاج‌های گرم مضر و سردردآور و مصلح آن بنفشه و کافور است مقدار خوراک آن تا 5/ 1 مثقال می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 115

نسرین

در دوم گرم و خشک در اول است. شیخ الرئیس آن را خشک در دوم و بعضی در سوم گفته‌اند. اعمال آن در ترکیب مانند یاسمین و نرگس و نسترن است.

نعناع

گرم و خشک در آخر دوم همراه با رطوبت اضافی است. مصلح آن در جمیع مضارّ کرفس است. مشابه آن پودنه نهری و مقدار خوراک آن تا 2 مثقال است.

نمل، مورچه

در سوم گرم و خشک است. خوردن آن باعث دل‌پیچه و گرفتگی و نفخ و قراقر شکم می‌شود که مصلح آن عسل و زیره است. اگر کسی را بگزد (بخصوص نوع بیابانی آن) مصلح آن مالیدن براده آهن با سرکه و روغن تلخ است.

نوشادور

در آخر سوم گرم و در اول سوم خشک می‌باشد 3 درم آن کشنده است و باعث پاره شدن احشاء شده و علاج آن استفراغ و تخلیه معده و خوردن شیر و روغن است.

نیل

گرم در آخر اول و خشک در دوم و بعضی معتدل دانسته‌اند. برای ریه گرم مزاجان مضر و مصلح آن عسل است.

نیلوفر آبی، حشیشة المسک

تمام قسمتهای آن سرد و تر در دوم می‌باشد. مضر مثانه و مصلح آن نبات و عسل و مضر باه و منجمدکننده منی (تخم آن) و مصلح آن عسل و ادویه تقویت باه است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 116

[«و»]

وج، سوسن زرد، اگیر ترکی

گرم در سوم و خشک در وسط دوم است. مضر سر و مصلح آن رازیانه و سوزاننده خون گرم‌مزاجان و مصلح آن سکنجبین و مقدار خوراک آن یک مثقال است.

در دوم گرم و خشک است.

هریسه

گرم و تر است. غذایی حاوی گوشت و حبوبات و گندم که مخلوط پخته شود. دیرهضم و مضر گرم‌مزاجان و همینطور سردمزاجان و مصلح آن خوردن انگور است و نیز پختن مقدار کمی انگور در دیگ هریسه است.

هزاربندک، عصی الرّاعی

دو نوع سفید مرز و سرخ مرز است. سرد در سوم و خشک در اول است. برای ریه مضر و مصلح آن انجیر و شربت بنفشه شکری و صندل است. مقدار خوراک دارویی آن تا 70 مثقال تجویز شده است.

هزارپا، اربع و اربعین

حیوانی سمّی است. مصلح و پادزهر نوع سمی آن کوبیدن بدن آن حیوان و نهادن بر عضو گزیده است. اگر در گوش برود درمان آن چکاندن روغن گرم در گوش و یا سرکه و نمک در گوش است.

سه نوع است: نوع اول آن گرم و خشک در سوم و خشکی آن بیشتر از گرمی آن است. نوع دیگر گرم و خشک در آخر دوم و نوع سوم در گرمی و خشکی از نوع

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 117

اول کمتر است. مضر گرم‌مزاجان و مصلح آن سکنجبین است.

هلیله

تمامی انواع آن دارای طبع سرد در اول و خشک در دوم است. بعضی از اطباء مصرف هلیله‌جات را در هنگام تب بکلی ممنوع کرده‌اند.

هلیله زرد

سرد در آخر اول و خشک در دوم است. فقط پوست آن مصرف می‌شود.
مضر تهیگاه و مصلح آن و هلیله‌های دیگر عنّاب و سپستان است.

هلیله سیاه

سرد در وسط و خشک در دوم است. مضر جگر و مصلح آن عسل است.

هلیله کابلی

در برودت معتدل و در اول خشک و بعضی گرم به اعتدال گفته‌اند. مضر دماغ و مصلح آن عسل است. مصرف خوراکی هلیله‌ها به تناسب نوع هلیله و مزاج شخص تا 2 مثقال و در مطبوخات تا 7 مثقال است.

در آخر دوم گرم و در اول خشک همراه با نیروهای ذاتی قابض.

هندوانه

سرد در اول و دوم و تر در آخر است. تخم آن در دوم سرد و تر و همانند تخم کدوست در انفعالات. برای طحال و شخص سردمزاج و صاحب معده سرد مضر و مصلح آن عسل و گل قند است.

هویج، زردک

گرم در دوم و تر و برخی آن را گرم در اول می‌دانند همراه با رطوبت اضافی.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 118
مضر گرم‌مزاجان و مصلح آن پختن با گوشت بزغاله و داروهای سرد است.

[«ی»]

یاسمین

در دوم گرم و خشک و تا سوم نیز گفته‌اند. سردردآور گرم‌مزاجان و بوئیدن زیاد آن باعث زردی رنگ رخسار و مصلح آن بنفشه و گل سرخ و سرکه است.
مقدار خوراک آن تا 3 درم است.

یاقوت

در گرمی و سردی معتدل و در دوم خشک و زرد آن در دوم گرم و خشک و کبود آن در اول گرم و در سوم خشک می‌باشد. مقدار خوراک دارویی آن از یک قیراط تا یک دانگ است.

یونجه، اسپست

گرم و خشک است. یونجه کوهی گرم و خشک در دوم است. تخم آن گرم و تر و از گیاه آن خشک‌تر است. مضر گرم‌مزاجان و مصلح آن گشنیز و بقولات سرد است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 119

طبائع و مزاج شیر، لبن

شیر گاو

در سردی و گرمی و تری و خشکی معتدل است همراه با رطوبت اضافی. مولد سنگ کلیه و مثانه و برص و قمّل و با نوع خلط موجود در معده سریعا ترکیب می‌شود. مصلح آن شکر و عسل است.

شیر الاغ

در دوم سرد و در سوم تر است. مضر سردمزاجان و مزاج‌های مرطوب و باعث سردرد سرد و سرگیجه می‌شود بخصوص که پس از خوردن روی آن بخوابند. مصلح آن گل قند است. مشابه آن شیر بز و شیر زنان است.

شیر اسد (شیر جنگلی)

در کمال گرمی است.

شیر گاومیش

مشابه شیر گاو و بسیار چرب‌تر و غلیظ‌تر از آن است.

شیر خفاش

گرم و شبیه به شیر اسد است.

شیر خوک

سرد و تر و مورث برص است.

شیر مادیان

مانند شیر گاو است.

شیر میش و گوسفند

گرم و تر و از شیر گاو غلیظتر و بهترین آن شیر میش سیاه است.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 120

شیر شتر

گرم و مایل به خشکی است.

شیر بز

مایل به حرارت و سرد در اول تا دوم گفته‌اند.

شیر زنان

بهترین آن شیر زن جوانی است که دختر زائیده باشد. در دوم سرد و تر و دخترزائیده، سردتر از پسرزائیده است.

شیر آهو

گرم‌تر از شیر مادیان است.

شیر گورخر

گرم‌تر از شیر مادیان است.

ماست

سرد و تر در دوم و هرچند ترش باشد سردی و تری آن بیشتر است. مضر سردمزاجان و معده سرد و کثیف است. دیرهضم و باعث تولید خلط خام و برای تب‌های عفونی مضر و مصلح آن معاجین گرم و مربای زنجبیل و امثال آن است.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 121

اصطلاحاتی در طب سنتی

1- مصلح، اصلاح‌کننده

زیان داروها را کم و رفع می‌کند و در مشارکت با عمل هضم و حفظ نیروهای مفید، نیروهای زائد را هدایت و متحول و یا دفع می‌نماید.[32]

مجموعه پیک شفا ؛ متن‌ج7 ؛ ص121

2- آرام‌کننده، مطفی

با نیروی اعتدال‌بخشی و سردی فعالیت اخلاط گرم و تند و خلطهای دیگر را از میان می‌برد.

3- منضج، اعتدال‌بخش، پزنده

داروهایی هستند که باعث قوام و پخته شدن اخلاط شده و آنها را برای دفع آماده می‌کنند، اعم از اینکه رقیق را غلیظ نمایند مانند خشخاش و یا بالعکس غلیظ را رقیق کنند مانند حاشای پخته و یا مواد سفت و سخت را نرم و سیال می‌نمایند مانند شنبلیله.

4- مجمد، بسته‌کننده

با قدرت جمع‌کنندگی و برودت اخلاط و رطوبت‌ها را جمع می‌کند مانند بذر البنج.

5- بازکننده، مفتّح

ادویه‌ای هستند که مواد راکد و رسوب‌کننده در مجاری و منافذ را به حرکت درآورده و مجاری را باز می‌کنند مانند فراسیون. بازکننده‌ها قوی‌تر از جالی عمل می‌کنند.

6- بیحس‌کننده، مخدّر

با نیروی جمع‌کنندگی و خشک‌کنندگی و سردکننده اخلاط و مسامات بدن
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 122
را بسته نگه داشته و ارتباط روح نفسانی را با آن مانع می‌شود و گفته‌اند که روح نفسانی را بدین ترتیب کثیف نموده و از حرکت و احساس آن کم می‌کند مانند استعمال افیون.

7- پاک‌کننده، جالی

خاصیت پاک‌کنندگی اعضاء و مسامات را دارند که مواد مرطوب و لزج و جامد را تحریک می‌نمایند. مانند انزروت و آب عسل. گفته‌اند ادویه‌ای که دارای خواص پاک‌کنندگی هستند ملیّن می‌باشند.

8- پراکنده‌کننده

ادویه‌ای که با نیروی خاص و حرارتی خود گازهای جمع شده را متفرق و قابل دفع می‌کند.

9- تسکین‌دهنده، مسکن

ادویه‌ای که حرکت اخلاط و ارواح را منظم می‌کنند مانند شیره تخم هندوانه و کاهو و کدو.

10- تشنه‌کننده (معطش)

ادویه‌ای هستند که طبیعت انسان را به هر صورتی تشنه آب یا هوا نمایند.

11- تهوع‌آور، مقیّئی

داروئی است که با داشتن کیفیت حرارتی خود اخلاط غلیظ و جمع شده در مجاری غذا و معده را رقیق نموده و باعث تهوع می‌گردد مانند تخم ترب.

12- جداکننده پوست، قاشر

ادویه‌ای که دارای قدرت پاک‌کنندگی شدید بوده و پوست فاسد عضو را جدا می‌کند مانند قسط و زراوند.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 123

13- جداکننده (مقطّع)

ادویه‌ای که دارای نیروی حرارت بوده و لطیف و قابل نفوذند و با همین خواص در اخلاط لزج و سطح عضو بدن نفوذ نموده و بدون هیچ‌گونه فعل و انفعالاتی دفع می‌گردد مانند سکنجبین و خردل.

14- چسبنده، لزج

داروهایی که تحت تأثیر حرارت مزاج قوّت آن در بدن منتشر شده و اجزاء را هم‌بستگی می‌بخشد مانند خبازی.

15- چسبنده، مغری

ادویه‌ای که با داشتن قدرت لزج‌کنندگی و رطوبت در منافذ و مجاری آن چسبیده و مانع از جریان می‌شود مانند آهک شسته.

16- چرک‌آورنده زخمها، موسخ قروح

دارویی است مرطوب که موجب افزایش رطوبت در زخم‌ها گردیده و این عمل مانع خشک شدن و بهبود آن می‌شود مانند موم روغن.

17- حل‌کننده، محلل

دارویی است که دارای حرارت شدید بوده و اخلاط را از مواضع خود جدا نموده و دفع نماید مانند جندبیدستر.

18- خورنده، اکّال

ادویه‌ای هستند که اجزاء جوهری اعضاء را به علت داشتن نیروی فوق العاده از هم می‌پاشد مثل زنگار.

19- خارش‌آورنده، حکاک

ادویه‌ای که اخلاط گزنده و خارش‌آور را به‌علت تندی و گرمی جذب
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 124
می‌نمایند ولی کیفیت آنها به حدی نیست که باعث ایجاد زخم در عضو شود
مانند کبیکج.

20- علاج قطعی زخم، خاتم

ادویه‌ای که به‌علت داشتن قدرت خشک‌کنندگی زخم‌های سطح پوست را خشک کرده و خشکی آن باعث می‌شود که از عفونت مواد خارجی تار شد بافتهای سالم پوست جلوگیری نماید.

21- خشک‌کننده، مجفّف

دارای نیروی خشک‌کنندگی بوده و رطوبت را از بین می‌برد مانند سندروس.

22- خام‌کننده، مفجّج

ادویه‌ای هستند که با نیروی برودت خود حرارت‌های غریزی را از جنس خود و یا سایر حرارت‌های غریزی را از میان می‌برند و به هر صورت اخلاط را خام و هضم را ناقص می‌نمایند و عمل آن عکس اصطلاحاتی از قبیل منضج و هاضم است.

23- داغ‌کننده و سوزاننده، کاری

ادویه‌ای که دارای قدرت خشک‌کنندگی و سوزندگی بوده و باعث می‌شوند که مجاری اخلاط و مسامات بسته شده و سطح پوست را بهم می‌آورند. مانند زاج و قلقطار.

24- دمل‌ساز و درمان‌کننده جراحات و آب افتادگی‌ها، مدمل

دارویی است که رطوبت موجود بین خلل و فرج اجزاء زخم را خشک کرده و باعث غلظت بسیار آنها شده و بالنتیجه آنها را به هم می‌چسباند. مانند دم الاخوین، صبر، کتیرا، صمغ عربی.

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 125

25- رطوبت‌دهنده، مرطب

دارویی است که قدرت مرطوب‌کنندگی زیاد دارد مانند لعاب‌های سرد.

26- رقیق‌کننده، مرقق

ادویه‌ای که دارای نیروی نفوذکنندگی شدید و حرارت و رطوبت می‌باشند مانند لعاب‌های گرم.

27- رویاننده گوشت، منبت یا ملحم

ادویه‌ای که مزاج خون را که وارد بر زخم می‌شود معتدل و خشک می‌کنند و باعث خواهد شد که گوشت نو بر سطح پوست ظاهر شود.

28- زبرکننده، مخشن

دارویی که دارای نیروی جمع‌کنندگی و خشک‌کنندگی است و سطح پوست را به اجزاء مختلف تقسیم می‌نماید و یا اینکه دارای نیروی پاک‌کنندگی و تحلیل است که اجزاء مرطوب عضو را در خود حل می‌کند مانند اکلیل الملک و خردل.

29- زخم‌کننده و چرک‌آورنده، مقرح

ادویه‌ای که با حرارت و قابلیت نفوذ و جذب خود کلیه رطوبت‌های موجود در اجزاء پوست را حل نموده و پراکنده می‌نماید و در نتیجه مواد حاصل و دفع‌شدنی را بسوی آن جذب و ایجاد زخم می‌نماید مانند بلادر.

30- سفت‌کننده، جامد

ادویه‌ای که اخلاط رقیق را سفت می‌کند مانند موم.

31- سردکننده

داروئی که دارای قدرت سردکنندگی بوده و ایجاد برودت می‌نماید مانند
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 126
کافور.

32- سوزاننده، محرّق

داروئی است که دارای کیفیت بسیار گرم و خشک باشد و بهمین علت بتواند با نفوذ خود اجزاء بسیار لطیف و رطوبت‌های عضو را در خود حل نماید.
مانند زرنیخ.

33- سرخ‌کننده، محمر

داروئی که دارای گرمای شدید و جذب زیاد بوده و باعث جذب خون به عضو مورد لزوم شود و البته رنگ ظاهر آن سرخ خواهد شد مانند خردل، انجیر، فودنج.

34- سست‌کننده، مرخّی

داروئی است که به واسطه قدرت و حرارت و برودت خود مسامات را وسیع می‌کند. مانند شبت و بذر کتان.

35- سفت‌کننده، مصلّب

ادویه‌ای که برعکس داروهای سست‌کننده بعلت برودت و خشکی و نیروی جمع‌کنندگی باعث سفت شدن عضو با مواد خود می‌شود.

36- شستشودهنده، غسّال

داروئی است که دارای کیفیت منفعل و سرد و پاک‌کننده می‌باشد و باعث تحریک اخلاط شده و از سطح پوست پاک می‌کند. مانند ماء الشعیر.

37- شکننده، مفتت

ادویه‌ای را گویند که دارای نیروی تند و نافذی بوده که در برخورد با اخلاط لزج تبدیل به سنگ شده، اجزاء آنها را خرد کرده و نرم می‌نماید مانند حجر الیهود،
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 127
سنگ سرد و ماهی رماد کرم و رماد عقرب.

38- عرق‌آورنده، معرّق

داروهایی که با حرارت ذاتی خود رطوبت‌های جمع شده در جدار پوست را به عرق تبدیل و دفع می‌نمایند.

39- عطسه‌آورنده، معطس

ادویه‌ای که با نیروی حرارت و نفوذپذیری خود مواد دفاعی را تحریک و بصورت عطسه عکس العمل نشان می‌دهد.

40- عاصر، فشاردهنده

ادویه‌ای هستند که دارای نیروی جمع‌کنندگی فوق العاده بوده و باعث فشار در اجزاء اعضاء هستند و در نتیجه کلیه مایعات رقیق موجود در عضو را از منافذ خارج می‌سازد مانند ضماد هسته تمر هندی.

41- فاسدکننده، مغض

ادویه‌ای که با نیروی حرارت فوق العاده خود مزاج عضو را فاسد و بعلاوه رطوبت آنها را به تحلیل رسانده و مانع شود که بقیه اجزاء جزء اصلی شده و با حرارت خود آنها را متعفن سازد مانند زرنیخ.

42- کشنده، جاذب

داروهایی که اخلاط و سردی‌ها را به‌علت داشتن لطافت و حرارت بسوی خود یا سطح پوست جذب می‌کند. در این مورد گفته شده که گوشت حلزون و با بدن موش تیغ و خارها را از عمق پوست بدن خارج می‌کند.

43- گزنده، لاذع

داروئی که دارای قدرت نفوذ و حرارت بوده و باعث جدا شدن منافذی که
مجموعه پیک شفا، متن‏ج7، ص: 128
دارای اتصالات بسیار ریز یعنی نامحسوس است می‌شوند. از نوع این داروها خردل، سرکه و یا استعمال سرکه به تنهایی است.

44- لغزاننده، مزلق

داروهایی با نیروی ملین کردن و رطوبت آنکه خاصیت لغزندگی دارد باعث تحریک اخلاط شده و از سطح پوست جدا نموده و دفع می‌نماید مانند آلوی بخارا.

45- لطیف‌کننده، ملطف

داروهایی که با حرارت معتدلی اخلاط غلیظ را به رقیق تبدیل می‌نمایند. مانند حاشا.

46- مانع، رادع

ادویه‌ای هستند که به‌علت داشتن کیفیت سرد و نیروی جمع‌کنندگی ایجاد تنگی در مسامات نموده و باعث غلظت و انجماد اخلاط رقیق و جاری رگ‌ها شده و در نتیجه از ورود آن به بافتهای دیگر جلوگیری می‌کند. مانند فعل و انفعال عنب الثعلب در انواع ورم‌ها.

47- مسدودکننده، مسدد

داروئی است که به‌علت یبوست و تراکم مادی خود موجب چسبندگی فوق العاده و بالاخره باعث مسدود کردن شود، مانند کتیرا.

48- نیروبخش، مقوی

ادویه‌ای هستند که اعضاء و مزاج را اعتدال داده و در نتیجه مانع از جذب فضولات می‌شوند. این داروها تب‌ها را سرد و اعضاء سرد شده را گرم می‌نماید مانند روغن گل یا طین مختوم.
مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 129

49- نرم‌کننده، ملین

داروهایی که با داشتن حرارت معتدل و خاصیت مرطوب خود باعث خارج شدن مواد اضافی معده و امعاء می‌شوند و بهر صورت اعتدال خواهد بخشید مانند مغز فلوس، خیارشنبر، تمر هندی، شیرخشت و غیرو.

50- نفخ‌آورنده، نفّاخ

ادویه‌ای که دارای کیفیت مرطوب غلیظی هستند و چون فعل و انفعال نمایند بعلت آنکه حرارت غریزی بدن بر آنها دارای سرعت کمی است به گاز تبدیل شده و تولید باد می‌نمایند مانند لوبیا. گفته‌اند که مواد منفخ ایجاد سردرد کرده و برای چشم‌ها مضر است. ادویه مزبور بخاطر داشتن خاصیت رطوبتی در امعاء و معده ایجاد گازهای زیادی می‌کنند.

7/ 12/ 1385

سیّد محمد موسوی

مجموعه پیک شفا، متن‌ج7، ص: 130

منابع و مآخذ

قرابادین: تألیف سید محمد حسین عقیلی خراسانی

1- شربت‌ها
2- خون‌درمانی
3- درمان قطعی سردردها و سکته‌های قلبی و مغزی
4- بیماری‌های دستگاه گوارش و کبد
5- بیماری‌های زنان
6- بیماری‌های مردان
7- زالودرمانی
8- علاج سرطان
9- بیماری‌های کلیه و مجاری ادرار
10- بیماری‌های استخوان و مفاصل
11- زیبایی و علاج بیماری‌های پوست
12- بیماری‌های معده و امعاء
[33]

---

[1] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[2] (1)- اسهال خونی و مزمن
[3] (1)- فانید: قند
[4] (1)- یعنی در بدن بر حسب استعداد و کیفیت خاص آن بدن نیروهای مختلفی از سردی و گرمی ایجاد می‌کند.
[5] (2)- نمکی است در کنار دریاهای شور که بر سنگی سفید یا مایل به زرد ایجاد می‌شود.
[6] (1)- برخی آن را اشنان گفته‌اند که غلط است.
[7] (1)- فقاح: شکوفه
[8] (1)- آب کامه: نانخورشی که از شیر و ماست و چیزهای دیگر درست کنند، گندم یا جو که در آب با شیر یا ماست خیسانده و داروهایی نیز به آن افزوده و در آفتاب خشک کنند.
[9] (2)- ماء العسل: دو من عسل که در چهار من آب روی آتش ملایم بجوشد و کف آن را بگیرند تا آنکه در مجموع چهار من باقی بماند. این ماء العسل ساده است. ماء العسل‌های ترکیبی که با داروهای گیاهی تهیه می‌شود نیز از انواع آن است.

[10] (1)- نظر بعضی محققین بر آن است که اطریلال با غازیاغی معروف و مشهور بسیار متفاوت است و بخصوص در علاج برص نباید آن را اشتباه گرفت. اطریلال داروی برص است.
[11] (1)- سدّه: چیزی که باعث گیر کردن مدفوع در روده‌ها شود.
[12] (1)- جوارش کمونی: جوارش یا گوارنده داروهایی ترکیبی است که در آب مقل یا آبهای دیگر و روغن‌ها و عسل خوب مالیده و هموار شده باشد. فرق آن با معجون‌ها در آن است که ادویه گوارنده از ادویه معاجین خشن‌تر و در عین حال خوش‌طعم و خوش‌بو است.
[13] (1)- جوارش: داروهای ترکیبی که گاه در آب مقل یا آب‌های دیگر و روغن‌ها و عسل خوب مالیده شود و هموار گردد. ادویه جوارش یا گوارنده از ادویه معجون خشن‌تر و در عین حال خوش‌طعم و خوش‌بو است ولی در معجون تلخی و تندی و بدی مزه جایز است.
[14] (1)- ورک: کفل، بالای ران، استخوان ران
[15] (1)- ابازیر: جمع بذر و داروهایی که در غذا می‌ریزند مانند فلفل و زنجبیل و دارچین زیره و زعفران.
[16] (1)- سدر: بیماری است که بیمار هنگام برخاستن از خواب دچار تاریکی چشم می‌شود.
[17] (2)- دوّار: نوعی سرگیجه ناشی از بخار بلغم.
[18] (3)- گوارنده: جوارش، تعریف آن مذکور شده.
[19] (1)- لکه‌های سفید روی پوست که بسیار سخت علاج است، پیسی.
[20] (1)- مرّه: تلخی
[21] (1)- جدری: جوشهای ریز شبیه آبله روی پوست، آبله بچگان
[22] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[23] (1)- حکّه: بیماری است مبتنی بر میل افراطی در زنان که از جماع سیر نمی‌شوند و تأثیر عصبی بسیار منفی بر آنان دارد.
[24] (1)- ربو: بیماری است مربوط به دستگاه تنفس که صاحب آن هنگام حرکت و راه رفتن دچار تنگی نفس و تواتر در تنفس می‌شود و توازن دم و بازدم بهم خورده و بیمار پی‌درپی نفس می‌کشد.
[25] (1)- ایرسا: بیخ سوسن کوهی نیز گفته شده که این بنظر صحیح‌تر است.
[26] (1)- طرخشقوق: هندبا بری یا بقله الیهود
[27] (1)- نزف الدم: خونریزی
[28] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[29] (1)- طرامشیع: کاکوتی

[30] (1)- هیضه: سوء هضم، اسهال و استفراغ
[31] (1)- عدس المرّ: عدس تلخ
[32] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[33] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 8

سپاه دوست اندک
پیش رو دریایی از دشمن
تیرباران بلا و بال‌های مرگ
به بزم عشق سبو و سنگ را در جنگ
عمویم مشک آبی را
حمایل با دو بال غرقه در خونش
به سوی خیمه‌ها می‌برد.
امان از مردمان پست
عمود آهنین در دست
در هراس از پهلوانی‌های او
به نامردی کمین کردند
نه رویارو، که از پهلو
و فرق مهربانی را نشان رفتند
اشک جاری شد
ز چشم خون‌فشان مشک
به صحراها، به کوه و دشت
تا قیامت
به کام تشنه‌کامان الست.
سید محمد موسوی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 5

فهرست مطالب

عنوان صفحه

مقدمه

بسم اللّه الرحمن الرحیم

از آغاز زندگی بشر تاکنون سلامتی بعنوان برترین نعمت‌ها و سرآمد ثروت‌ها و عافیت، بهشت موعود توصیف گردیده است و بیماری بعنوان دشمن حیات نماینده ابلیس و بزرگ‌ترین بلاها مورد توجه و مقابله قرار گرفته است.

در میان بیماری‌ها نیز بیماری سرطان سخت‌ترین و مهلک‌ترین بیماری توصیف شده است، از منظر طب کلاسیک سرطان ناشی از رشد فزاینده سلول است و به تناسب اینکه در چه اندامی بروز کرده باشد رفتاری متفاوت از خود نشان می‌دهد و شتاب انتشار آن مختلف خواهد بود.

در این مقوله صرف‌نظر از اینکه چه عواملی زمینه پیدایش سرطان را بوجود می‌آورد و درمان این بیماری از چه طریقی انجام می‌شود، بلحاظ جایگاه ویژه بحث ضروری می‌داند نگاه دیگری را برای محققین و علاقمندان به درمان باز کند، چه بسا وسعت نظر و عمق اندیشه موجب گردد تا بدون هرگونه قضاوتی عجولانه راهی دیگر برای کشف درمان این بیماری لاعلاج و بعضا صعب العلاج از دیدگاه طب کلاسیک پیدا شود و دریچه امید بسوی این بیماران گشوده گردد.

نگاهی که مورد توجه این کتاب است بررسی راه‌های درمان تومورها و سرطان ها از طریق رهنمودهای طب سنتی ایران است، ما فکر می‌کنیم با توجه به مبانی و فلسفه طب سنتی ایران و توان سازگاری آن با نظام هستی و زیرساخت نشأت گرفته از منبع وحی و الهام و اندیشه پیامبران و حکماء و پشتوانه عظیم تاریخی این مکتب بتواند پاسخ مثبتی به سؤال بزرگ پزشکی رایج بدهد.

علی‌ای‌حال نشان عقل این است که بجای سپردن تن بیمار به درمانی که روزهای پایانی زندگی را بسیار سخت، خشن و درگیر کرده، با دستگاه‌ها و داروهای با

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 10

عوارض شدید و گران‌قیمت مواجه می‌سازد و چهره‌ای کریه و نازیبا از انسان به نمایش می‌گذارد و امید بقای حیات را به حد اقل می‌رساند، به یک مکتب‌درمانی رو بیاوریم که دانه‌های حب شفای خود را از طبیعت برداشته و معجون‌درمانی خود را در ظرف خودی پخته است و زمزمه گرم‌کننده دمای آن دارو با ذکر و یاد خدا گرم شده است و شربت دارویی را می‌نوشیم که اگر شفای خداوند بر آن مقرر گردید تلخی مزه دارو با شیرینی نام و یاد او کام را ملمّح گرداند و اگر چنانچه تقدیر قادر متعال بر

ختم زندگی دنیوی و تدارک سفر به جهان باقی بود با دست بیگانگان و با قیمت گزاف، جان را به سختی از قالب تن خارج نساخته باشیم، به تعبیر دیگر اگر تقدیر مرگ است چرا با دست دیگران به این کار تن دهیم و تن ما آتشی گردد که دیگ سرمایه دیگران را بجوش آورد و آمال تحقیقاتی و مال‌اندوزی آنان را محقق سازد. بیائید فرضیه‌های درمانی اجداد و نیکان خود را برای درمان سرطان تجربه کنیم و چشم از دهان دیگران برداریم و درّ و یاقوت اندیشه‌های متکی به تجربیات هزاران سال گذشته بشر را به معرض امتحان بگذاریم.

در این معادله چند سود وجود دارد:

الف- اگر به درمان اساسی بیماری سرطان دست نیافتیم مثل این است که در شرایط کنونی بسر می‌بریم با این تفاوت که هزینه گزاف روزهای پایانی زندگی نزدیکان ما را دچار مشکل مضاعف نساخته و با چهره‌ای طبیعی و امید به فضل خدا جان را به جانان خواهیم سپرد.

ب- اگر داروهای پیشنهادی طب سنتی ایران ناکار آمد بود و ناقص و تمامی نیاز ما را برای تحقق درمان تأمین نکرد و یا احیانا مرگ‌آفرین شد، درست شرایط مشابه فراهم آمده است با این تفاوت که ابزار مرگ‌آفرین بدست دیگران ساخته نشده است و اگر بناست بمیریم چرا موش آزمایشگاه دیگران گردیم و چه بهتر که تن خود را در معرض تجربیات بومی قرار دهیم.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 11

ج- اگر به درمانی کارساز دست یافتیم مکتبی را به جهان معرفی کرده‌ایم که مبانی فلسفی آن ریشه در عمق تاریخ و اعتقاد ما دارد و فرهنگ خودی را باور می‌سازد و با طی کردن مسیری کوتاه و بدون پیچ و خم مقصد را حاصل می‌کنیم.

د- فرضیه دیگری نیز ذهن انسان را به خود معطوف می‌دارد و آن اینکه چه‌بسا آغاز چنین حرکتی ما را به یک ائتلاف عاقلانه و عالمانه بین طب سنتی ایران و طب کلاسیک سوق دهد و با ایجاد یک زمینه همکاری و مساعدت صمیمانه از ابزار تشخیص طب کلاسیک کمک بگیریم و درمان را به طب سنتی بسپاریم و یا اندیشه های کلان و جامع‌نگر طب سنتی را در مهار انتشار سرطان بکار بگیریم و در مقاطع مختلف نوبت درمان را به هرکدام از مکاتب که دارای توان بیشتری هستند واگذار نمائیم.

هم‌اکنون بنابراین فرض قوی که طب سنتی ایران برای درمان سرطان دارای اندیشه‌ای کارساز است به تبیین چگونگی پیدایش و درمان آن می‌پردازیم و از این دریچه اهمیت تلاش و تحقیق برادر عزیزم جناب آقای سید محمد موسوی درمانگر توانای طب سنتی ایران را مطرح می‌کنیم.

سرطان بعنوان یک بیماری چنگ‌انداز و دارای قدرت انتشار سریع به

سراسر بدن از زمان قدیم وجود داشته است و طرح‌های درمانی ویژه‌ای نیز برای آن مطرح بوده است. برخی از درمان‌ها نیز موفق و پیرامون درمان برخی دیگر اظهار ناامیدی شده است.
اما آنچه که موجب تفاوت در برخورد با سرطان می‌شود تعریف ویژه‌ای است که طب سنتی ایران از شیوه پیدایش آن دارد، این تعریف دقیق ذهن انسان را بسوی یک پدیده‌ای جلب می‌کند که دقت در آن به آسانی می‌تواند زمینه‌های جلوگیری از بروز و پیدایش سرطان را فراهم آورد و تصویری از زندگی به انسان بدهد که با عملی ساختن آن تصویر سرطان از هیولای وحشی بی‌منطق و کشنده به یک دشمن
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 12
قابل مذاکره و محاصره و تسلیم تبدیل گردیده و استعداد رام شدن را از خود بروز می‌دهد.
برای اینکه بحث شفاف شود ناگزیر مثال‌هایی را تقدیم می‌کنیم. مثلا طب سنتی ایران معتقد است که بدن انسان ترکیبی است فراهم آمده از چهار خلط صفرا، دم، بلغم و سودا که هرکدام مأمور ساخت بخشی از اندام انسان هستند، هرگاه این چهار خلط به تعادلی نسبی در بدن وجود داشته باشند انسان سالم است و چنانچه یکی از این چهار خلط به نسبتی بر اخلاط دیگری برتری داشته باشد تیپ‌های مزاجی ایجاد می‌شود که در نتیجه با توجه به اینکه کدام یک از اخلاط چهارگانه برتری نسبی بر دیگری دارند فرد دارای مزاجی با مشخصات همان خلط نامیده می‌شود، این شخص با وجود دارا بودن مقدار بیشتری از خلط مورد نظر تا زمانی که در ترکیب اخلاط خود معتدل است سالم است و هرگاه از حد خود بیشتر شد بیمار می‌شود.
و لیکن اگر چنانچه در شرایط مساوی نسبت غذا و دوا و یا شرایط محیطی جغرافیایی و رفتاری ویژه‌ای قرار گیرد که در آن عنصر اولیه پدیدآورنده خلط غالب بدن او بیشتر شود مستعدترین فرد برای بروز حالت عدم تعادل شخصی خواهد بود که آن عنصر در بدنش بیشتر وجود دارد.
یعنی اگر به افرادی با تیپ‌های صفراوی، دموی، بلغمی، و سوداوی در شرایط مساوی خوراک صفرازا بدهیم، اولین گروهی که بیشترین آسیب را می‌بینند تیپ صفراوی هستند در حالی که تیپ بلغمی‌مزاج از غذای صفرازا لذت برده و با نشاط خواهد شد.
بنابراین قاعده با شناخت غذاها، محیط، دواها و رفتارهای ایجادکننده زمینه اصلی بروز هر خلطی در بدن انسان می‌توانیم در حال سلامت از هرکدام به اندازه نیاز بهره ببریم و در شرایط بیماری افزایش هرکدام از اخلاط در بدن را با مصرف ماده ضد آن کاهش دهیم و یا ضعف هرکدام از این اخلاط را جبران نمائیم.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 13
این سیستم درمانی در طب سنتی ایران به قاعده درمان به ضد موسوم است یعنی اگر ماده صفرا در بدن زیاد شد صفرازدا می‌دهیم و اگر بلغم زیاد شد بلغم‌زدا و به همین ترتیب برای افزایش دم و سودا در بدن عمل می‌کنیم.
براساس همین قاعده وقتی که بخواهیم برای پیشگیری از بروز بیماری‌ها اقدام کنیم باید مواد و رفتار ایجادکننده آن خلط را که سرمایه پیدایش آن بیماری است از دسترس دور کنیم و شخص را از محیطی که در آن خلط مورد نظر پدید می‌آید خارج نمائیم و یا به محیطی که زداینده آن خلط می‌باشد مهاجرت دهیم.
بیماری سرطان ناشی از افزایش سطح سودا در یک اندام و یا عضو بدن است و این ماده سوداوی به تناسب اینکه از کدام یک از اخلاط چهارگانه پدید آمده باشد تظاهر گوناگونی از خود بروز می‌دهد و اندام ویژه‌ای را درگیر می‌سازد. توضیح اینکه سودای غیر طبیعی و بیماری‌زا یا ناشی از سوخت، پوسیده شدن و عفونت سودای طبیعی است یا در اثر سوخت و رسوب صفرا ایجاد شده است و یا پس از گدازش و یا عفونت خون بوجود آمده است و یا تبلور بلغمی است که در شرایطی ویژه از حالت طبیعی خود خارج گردیده است.
این انواع سوداها که معلوم شد انواع گوناگونی دارد هرکدام در بخشی از اندام کارآیی ویژه‌ای دارند و هرکدام جایگاه خاصی را برای تظاهر بیماری انتخاب می‌کنند و این جایگاه و اندام‌ها در حقیقت همان خاستگاه آنان است.
طب سنتی ایران با بررسی مزاجی طبع بیمار را بررسی می‌نماید و پس از آن مزاج بیماری را در آن جستجو می‌کند و آنگاه بعد از شناخت نوع سودای پدید آورنده بیماری در حقیقت نوع سرطان را شناسایی و به درمان آن می‌پردازد.
و از این مجرا دسته‌بندی نوع سرطان‌ها و متعاقب آن رده‌بندی، درمان‌پذیری و یا عدم درمان‌پذیری و سرعت و شتاب بسوی بهبودی و یا دشوار بودن آن تعیین می‌گردد.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 14
مثلا سرطان کبد که از ماده صفراوی پدید می‌آید چون سودای آن از خلط صفراوی ایجاد شده و ماده‌ای سخت غلیظ و بسیار گرم است درمان‌ناپذیر تعریف شده لکن سرطان سینه که ماده سودایی پدیدآورنده آن از خلط بلغم ایجاد شده است درمان‌پذیر و یا کنترل‌شونده توصیف گردیده است و می‌توان با جراحی آن را مهار نمود. (لازم به ذکر است که جراحی پیشنهاد طب سنتی ایران است برای درمان سرطان سینه)

پس از تعریف ماده پدیدآورنده سرطان نکته مهمی که در طب سنتی ایران به آن می‌پردازد زمینه‌های گوناگون پیدایش سودای غیر طبیعی در بدن انسان است و این از موضوعات مهمی است که پرداختن به آن در عصر حاضر می‌تواند بسیار راه‌گشا باشد.
به نظر می‌رسد با جستجویی کوتاه به این جمع‌بندی می‌رسیم که قرن حاضر قرن فراوانی بروز بیماری سرطان در جهان است و هیچ زمانی تا این حد بشریت در معرض بروز این بیماری نبوده است و زمانی به این اعتقاد پایبندتر خواهیم شد که درک کنیم زمینه‌های پیدایش خلط سودا در آداب زیست و معیشت و تغذیه مردم فراوان‌تر یافت می‌گردد، نگاهی گذرا به آئین زیست انسان مدنی در شرایط کنونی این ادعا را آشکار می‌سازد.
همه می‌دانیم که غذاها زمینه بروز اخلاط مورد نیاز بدن انسان هستند و اگر غذاها سالم باشند انسان سالم و اگر غذاها نامناسب باشند اخلاطی غیر طبیعی پدید می‌آورند و موجبات بروز بیماری را ایجاد می‌کنند. با این نگرش غذاهای سودازا در جامعه بسیار فراوانند از آن جمله:
گوشت گاو کهنسال که از مدت زیادی یخ زده و گوشت‌ها و مذبوحات ترکیب‌شده نیم‌پخت به صورت سوسیس و کالباس و مواد شیمیایی گوناگون که بعنوان نگاهدارنده غذاها و جلوگیری از فساد غذا مصرف می‌شود، مواد شیمیایی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 15
شوینده و سم‌های فراوانی که برای جلوگیری از توسعه حشرات در دشت‌ها و مزارع بکار گرفته می‌شود و مصرف بی‌رویه کودهای شیمیایی به‌گونه‌ای ساختار گیاه و مواد غذایی را تغییر می‌دهد که از طریق آنها سم و تمامی مواد سودازا وارد غذا و در نهایت وارد بدن انسان می‌شود.
علاوه بر آن افزایش برخی از غذاهای پرمصرف در سیستم تغذیه مردم مانند روغن نباتی و معطرسازان چای و نگهدارنده نوشابه‌های گازدار ماده اصلی سوداسازها هستند.
ظرف نگهداری و پخت غذاها، پخت سریع و گرم‌کننده‌های سریع غذاها که عمدتا با ابزار الکتریکی دما می‌گیرند غذاها را به سودا تبدیل می‌کنند. خوراک سریع و ناجویده و بدون اشتها و فارغ از یاد و نام خدا و عدم دقت به غذا در هنگام جویدن و همچنین بلع غذاهای خیلی داغ و یا خیلی سرد و خوراک غذای خیلی سرد و خیلی گرم با هم و تنوع و چندگونگی غذا در یک وعده غذا و استفاده بیش از حد از غذاهای حیوانی، عدم رعایت تناسب مزاج غذاها با مزاج انسان و مصرف کردن غذاها و میوه‌های غیر فصل نیز از عوامل دیگر ایجاد سودا در بدن هستند.
می‌بینید که عوامل و ابزار سودازا چقدر در فضای تغذیه ما رسوخ کرده و پراکنده شده است و یا به تعبیری دیگر پوشش کامل سودا فضای تغذیه ما

را پر کرده است.
علاوه بر موارد غذایی که برخی از آنها برشمرده شد، عوامل مهمتری نیز هستند که معمولا مد نظر قرار نمی‌گیرند، از جمله این موارد بهره‌گیری نامطلوب از ابزار زندگی صنعتی است مانند صداهای ناهنجار صنعتی، ابزار موسیقی ناهنجار، پرتوهای تلفنی بیسیم، تلفن همراه و پرتو لامپ‌ها و بهره‌گیری غیر ضروری از روشنائی‌ها در طول روز، استفاده افراطی از کامپیوتر و حضور مداوم در پرتو مانیتور، تلویزیون، زنگ تلفن و موبایل و صدای دزدگیر و خلاصه تمامی آلودگی‌های صوتی و
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 16
صداهای ناموافق با سرشت انسان به همراه درگیری‌های ذهنی و روانی گوناگون، غم مداوم، سردرگمی، دودلی، بحران اندیشه، تردید در مسیر عمل در زندگی، عدم اعتماد به خداوند و جدیت مداوم در تغییر سرنوشت و عدم سرسپردگی، تسلیم در مقابل ناکامی‌ها، خنده‌های ریاکارانه، و دوری از گریه و اشک جهت‌دار فرح‌بخش روح و روان و حقد و حسادت، حرص و آز و عدم تسلیم و رضا حذف ارتباطات صمیمی و عاشقانه و قطع مراودات فامیلی و دوستانه و خلوت‌های خداجویانه از زمینه‌های قطعی بروز سودا است.
شما می‌توانید اثر سریع و آشکار بخل و کینه و حسادت را در تغییر ترکیبات خون مشاهده نمائید، همچنانکه ابزار علمی اثر خداجویی و ایمان و یکتاپرستی بر افزایش توان سیستم ایمنی بدن انسان را مشاهده و اثبات نموده‌اند، موارد فوق نیز مشهود است و زمانی که تمامی این رفتارهای ناخوشایند در فضایی تهی از عشق و معنویت عملی گردد مانند آب نیم‌گرمی است که در معرض سرمای شدید قرار داده شده و ناگزیر تبدیل به یخ می‌شود و این همان سودای مد نظر طب سنتی است.
یک فضای معنوی می‌تواند چنان گرمایی پدید آورد که تمام ناامیدی‌ها و پلیدی‌های فکری و پنداری را ذوب نماید و بدن را از شر سودا برهاند.
گذشته از موارد فوق فضای زیست آلوده شهری، عدم وجود آرامش، هوای آلوده و استفاده افراطی از فلزات و مصالح ساختمانی با دانه‌بندی‌های فشرده در ساختمان، تیرآهن‌های با ضخامت زیاد، درب‌های آهنی و سطح‌های صیقلی از کف تا دیوار و سقف موجب ایجاد مانع برای گذر پرتوهای مفید آسمانی به تن انسان گردیده و از سوی دیگر باعث بازتاب تفکرات مثبت انسان به مغز می‌شود و طنین مستمر این امواج در سر خون را فشرده می‌سازد و موجب پیدایش سودا در مغز می‌گردد.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 17
و زمانی که زندگی انسان در قالبی از بی‌تحرکی، آسایش‌طلبی طی شد، پیاده روی، کوه‌پیمایی، تحرک بدنی و ورزش، آرام از برنامه زندگی حذف

شده و زمینه برای بروز سودا فراهم‌تر می‌شود.
رفتارهای جنسی ناقص نیز در عصر حاضر یکی از زمینه‌های مهم پیدایش سرطان سینه و پروستات است. از منظر طب سنتی ایران هرگاه ترشح جنسی در بدن پدید آمد باید تخلیه شود و این تخلیه باید بصورت طبیعی صورت گیرد، اگر چنانچه ترشح انجام گرفت لکن تخلیه نشد مواد در مجاری جنسی باقی می‌ماند و با تکرار ترشح رسوب می‌کند و موجب ایجاد عفونت و سودا گردیده و زمینه پیدایش تومور یا سرطان را در آن ناحیه فراهم می‌آورد، ورود به بستر زن بدون تمهیدات تهییج کننده شهوت و تخلیه سریع جنسی موجب مشکلاتی از این قبیل برای زن است همچنین چشم‌چرانی مردان در محیطی که تحریک‌کننده باشد چنین عوارضی را برای مردان ببار می‌آورد که البته ممکن است برای زنان نیز وضعیتی مشابه را ایجاد نماید، از این جهت نگاه حرام در دستورات اخلاقی دین مبین اسلام تیری زهرآگین از تیرهای ابلیس نامبرده شده است که تن را آغشته به سم می‌سازد.
چه بسا کسانی باشند که این‌گونه تعریف برای پیشگیری از بروز سرطان را به دیده استهزاء بنگرند و نیم‌نگاهی به این اظهارات ننمایند، اما هستند در گوشه‌هایی از جهان که برای پژوهش دقیق علمی پیرامون آن هزینه‌های گزافی را صرف می‌کنند و با رویکردی بسیار عالمانه به آن، فرضیه‌های طب سنتی را مورد توجه ویژه قرار می‌دهند قبل از آنکه ثروت خودی را از بیگانه تمنا کنیم، شایسته است دستورات طب سنتی را مورد توجه قرار دهیم و جام زهر پربهای دیگران را به شربت شفابخش برآمده از دشت و صحرای خود مبدل سازیم.
نکته بسیار اساسی و مهمی که در روش درمان طب سنتی ایران برای کنترل سرطان به چشم می‌خورد و در این کتاب بصورت ویژه به آن توجه شده است اینکه
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 18
طب سنتی ایران قبل از اینکه به نوع تومور و غده سرطانی توجه کرده و جایگاه پدید آمدن آن را مد نظر قرار دهد به تقویت کل بدن می‌پردازد و از این طریق سربازان رو به تزاید سرطان را در قلعه ایمنی تن و روان محاصره می‌نماید.
و درعین‌حال درمان موضعی را با توجه به نوع سودای زمینه‌ساز تومور و غده سرطانی بکار می‌گیرد، به نظر می‌رسد این روش نسبت به سایر مکاتب درمانی جامع نگرتر و در درمان موفق‌تر باشد، یک بررسی کامل پیرامون داروهای درمانگر سرطان‌ها و تمهیدات رفتاری و معنوی پیرامون آن، صحت این استراتژی درمانی را تأیید می‌کند و تمام کسانی که دستی در طب سنتی دارند به توفیق این روش در درمان اذعان دارند.

امیدوارم تمام کسانی که پیگیری روش‌های درمانی طب سنتی ایران در درمان بیماری‌ها بویژه پیرامون درمان سرطان، شنای مخالف جریان رود می‌پندارند و به این باور برسند که رودی که در ذهن شما پدید آمده است رودخانه‌ای صنعتی است که هیچ قطره‌ای از آسمان آب‌های آن را تأمین نمی‌کند و اطلاعات بدست آمده ناشی دو قرن تلاش برای درمان چنین بیماری‌هایی بوسیله طب کلاسیک نتیجه رضایت بخشی نداده است و به ما گوشزد می‌کند که بسنده کردن به یک روش محدود برای درمان بیماری روشی غیر عالمانه و غیر عاقلانه است و تجربه کردن نظرات حکمای بزرگ طب سنتی بصورت جدی و پیگیری علمی، چراغی را روشن خواهد کرد که نور امید بر قلب تمام بیماران سرطانی بتاباند کما اینکه تجربیات درمانی دست‌اندرکاران این رشته چنین حکایت می‌کند.
اینجانب از تلاش علمی و جسارت و شجاعت جناب آقای موسوی که در این عصر چنین فرضیه‌ای را مطرح ساخته‌اند تقدیر نموده و توفیق ایشان را از خداوند بزرگ درخواست می‌کنم و از پزشکان دلسوز خدمت و جویای درمان استدعا دارم تا با مورد توجه قرار دادن این روش درمان دریچه‌ای دیگر برای درمان بشر را بازگشایی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 19
نمایند و از اینکه در این بخش به هاریسون و شوارتز و سیسیل و ... اعتماد نکرده‌اند نهراسند و به خداوند بزرگ اعتماد کنند و بدانند که خدایی که جلوه رحمت عام او بر رحمت ویژه‌اش سبقت دارد وقتی که می‌گوید برای هر درد هزار درمان خلق کرده‌ام، حتما تمام این درمان‌ها را در کیسه هاریسون پنهان نکرده است و اگر یک صدم تلاش و مطالعه و جستجو و تحقیق و سرمایه‌گذاری با روش طب کلاسیک را صرف فرضیه‌های طب سنتی ایران کنیم یقینا به صد برابر نتایج جاری دست پیدا می‌کنیم مطمئنا و یقینا.
و من یتق اللّه یجعل له فرقانا
حسین خیراندیش
بیست و هفتم اردیبهشت‌ماه هشتاد و هفت تهران
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 21

پیشگفتار

اصول شناخت سرطان‌ها با تکیه بر اصول پایه در طب ایرانی مهم، منطقی و آن‌چنان شامل و کامل می‌باشد که به سهولت ما را به مؤثرترین و نزدیکترین روش درمان رهنمون می‌سازد. حد اقل یک‌صد نوع تومور مغزی از انواع مختلف آن از نظر تظاهرات بالینی و سیر بیولوژیک تاکنون کشف و شناسایی شده است. برخی از سرطان‌ها با توجه به شرایط محیط زیست و زندگی شایع‌تر می‌باشند. تومورهای سرطانی مغز، پستان، ریه و سرطان‌های دستگاه گوارش و استخوان شایعترین انواع آن می‌باشد.
بسیاری از سرطان‌ها به دلیل مصرف داروهای شیمیائی در بدن ایجاد می‌شود. درمان شیمیایی بیماری‌هایی که مربوط به رحم و مجاری ادراری و دستگاه جنسی هستند، از این قبیل می‌باشند، سرطان پستان و رحم در بانوان و پروستات و سرطان بیضه در آقایان، سرطان استخوان، خون و لنف به عنوان مثال از این دستند.
از آنجا که کنترل سرطان‌ها و مراقبت از این بیماران غالبا سخت و پیچیده است، لازم است پزشک متخصص به همه روش‌های پیشگیری و درمان، مجهز و آگاه باشد. تشخیص سرطان و درمان آن مستلزم آگاهی در همه زمینه‌های طبی با

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 22

دیدگاه طب ایرانی و سنتی می‌باشد. یک پزشک متخصص علاج سرطان نمی‌تواند نسبت به درمان سایر بیماری‌ها بی‌اطلاع باشد. چرا که سرطان از مجموعه همه بیماری‌های ممکن در بدن انسان پیچیده‌تر و نشان و آثاری از علامات مخصوص هریک از بیماری‌ها را در بر داشته و آن‌ها را شامل می‌شود. بنابراین یک متخصص علاج سرطان لزوما در علاج همه بیماری‌ها نیز باید تخصّص داشته باشد. تغییرات جسمی بیماران مبتلا به سرطان در اثر ترشحات سلول‌های سرطانی بر بافت‌ها و اندام‌های مجاور حائز اهمیت است. برخی از سرطان‌ها تمایل شدیدی به دست اندازی به اندام‌های دورتر را دارا می‌باشند، لذا آشنایی به نحوه دست اندازی (متاستاز) و روش‌های مقابله با آن بسیار ضروری و بلکه واجب است.
یک نظریه مبتنی بر اصول طب ایرانی و پایه می‌گوید، هرگاه از یک نقطه بدن تومور سرطانی سر برآورد، باید توجه داشت که سراسر بدن مستعد سر برآوردن سرطان می‌باشد. بنابراین امکان سرایت تومورهای سرطانی و سلول‌های بدخیم به سایر اعضاء بدن وجود دارد و داروهای ضد سرطان لزوما باید سراسر بافت‌ها و نسوج بدن را از این استعداد به سرطان ایمن سازد. این ضرورت به این خاطر است که طبیب طب ایرانی و سنتی بتواند

با فراغ بال به درمان سرطان بپردازد و بیم آن نداشته باشد، هنگامی که مشغول درمان موضعی یک تومور است جای دیگری از بدن دچار سرطان شود و یا تعدادی از سلول‌های بدخیم از تومور جدا شده و در جای دیگر شروع به رشد و نمو کنند. بلکه باید داروهای ضد سرطان به‌گونه‌ای تنظیم شود که اگر تعدادی از این سلول‌ها برای فرار از فشار داروهای ضد سرطان به نقطه دیگری کوچ کنند توان زیست و تولید و تجمع را نداشته و از بین بروند.

یکی از نقاط ضعف روش‌های درمانی طب جدید و علمی غربی عدم توجه به مستعد بودن اعضاء دیگر بدن برای سرایت آن سلول‌هاست. نکته دیگر اینکه حمله

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 23

به تومورهای بدخیم باعث می‌شود که این سلول‌ها که هوشمند می‌باشند نحوه عمل داروهای ضد سرطانی اعم از داروهای شیمیائی یا گیاهی و طبیعی را شناسایی کنند و با اتخاذ روش مقابله مناسب، داروها را بی‌اثر نمایند تا بیمار را با قدرت بیشتر مورد تهاجم بعدی قرار داده و از پای درآورند.

باز هم توجه به نکته‌ای دیگر بعنوان تذکر ضروری است که پزشک متخصص علاج سرطان باید سایر اعضاء و بافت‌های بدن را علیه سرطان تقویت و تجهیز نماید نه آنکه با روش‌هایی نامناسب مانند داروهای شیمیائی و استفاده از پرتوهای ضد سرطان بیمار را ضعیف‌تر کرده و سیستم ایمنی و تهاجمی بیمار را در مقابله با این سلول‌ها ناتوان سازد. تجهیز سایر بافت‌ها و نسوج بدن علیه سرطان هم که با مواد شیمیائی ممکن و میسر نیست، بلکه اساسا سلول‌های سرطانی از مواد طبیعی آسیب می‌بینند و برعکس تحت تأثیر داروهای شیمیائی حتی داروهای تقویتی شامل مولتی ویتامین و مواد معدنی مصنوعی مانند کلسیم و غیرو بیشتر تجهیز و هیجان‌زده شده و بیشتر تکثیر می‌شوند و گسترش می‌یابند. بنابراین درمان سرطان در طب پایه و سنتی یک معالجه سیستمی و گسترده و دقیقا محاسبه شده علیه بیماری است و لزوما تنها به موضع سرطان‌زده حمله نمی‌شود.

باز هم نکته دیگری تفاوت منطقی مقابله طب قدیم را با طب غربی آشکار می‌کند و آن آرام کردن و تبرید و تخدیر تومورها و سلول‌های بدخیم است. به عبارت دیگر اگر دشمن را تجهیز و تهییج نکنیم و در خواب غفلت نگاهش داریم بهتر می‌توانیم با شبیخون زدن‌های مکرّر و حساب‌شده سلول‌های غیر عادی را از بین ببریم تا آنکه با حمله‌های نابخردانه آنها را علیه بدن تجهیز و تشویق کنیم. بیوپسی و نمونه‌برداری کردن و دستورهای صریح و سریع برخی از جراحان برای برداشتن تومورها از آن جمله است. حال که طب جدید از درمان اکثریت قریب به اتفاق

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 24
سرطان‌ها عاجز است چرا باید بیمار با تحمل مخارج سنگین و گزاف مورد شناسایی از لحاظ نوع سرطان قرار گیرد؟ این نوع توجیه که می‌گویند عمر بیمار را افزایش می‌دهیم اشتباهی بیش نیست و تازه آن یکی دو ماه یا یکی دو سال هم اگر بپذیریم که بر عمر بیمار اضافه می‌شود، همواره در رنج و عذاب ناشی از شیمی‌درمانی و پرتودرمانی قرار می‌گیرد که باید پرسید این چه زندگی است؟ ما معتقدیم اگر با بیماری سرطان بگونه‌ای مدارا شود که تحریک نشود عمر بیمار بسا بیشتر خواهد شد و هر روز گرفتار بیمارستان نخواهد شد. تخدیر و تبرید سرطان یکی از روش‌هایی است که بدون ایجاد آزار و اذیت رشد سرطان را کند می‌کند. مشکل این است که پزشکان پس از انجام عملیات درمانی عذاب‌آور برای بیماران آمار درستی از زنده ماندن آنان ندارند. این بیماران معمولا چند دکتر عوض می‌کنند و هنگامی که متوجه می‌شوند که اکثر توصیه‌ها شبیه به هم است و معمولا به نمونه‌برداری و عکس برداری و پرتودرمانی و شیمی‌درمانی و جراحی منجر می‌شود، ناچار تسلیم شده و گرفتار روش‌های معیوب و ناکارآمد طب غربی می‌شوند.
تومورهای مغزی اکنون در یک مسابقه عجیب و پیشرونده، بتدریج گوی سبقت را از سایر انواع سرطان‌ها می‌ربایند. روز به روز شاهد ابتلاء افراد بیشتری به تومورهای مغزی می‌باشیم. کودکان زیر سال‌های بلوغ یکی از طعمه‌های مناسب مورد هجوم سرطان‌های مغز می‌باشند.
سال‌هاست سعی کرده‌ام علّت ابتلا به تومورهای مغزی و سایر تومورها را بیابم.
شاید باور نکنید بررسی پرونده‌های بیشمار، نشان می‌دهد افرادی که به غذاهای امروزی و بویژه غذاهای بسته‌بندی شده عادت دارند بیشتر از سایر مردم در معرض ابتلاء به سرطان‌ها می‌باشند. نوشابه‌های گازدار بی‌شک در ایجاد سرطان‌های معده نقش دارند و نیز فرآورده‌های گوشتی مانند سوسیس و کالباس که نقش بسزایی در
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 25
ایجاد تومورهای مغزی دارند. تأثیری که غذاهایی مانند سوسیس و کالباس در ایجاد تومورهای مغزی دارند بسیار بیشتر از اعتیاد به دخانیات می‌باشد. غذاهای آماده‌ای مانند چیپس (سیب‌زمینی سرخکرده) در ایجاد تومورهای معده و مری و حنجره مؤثرند. تا آنجا که من با بیش از پانزده سال تحقیق و بررسی روی پرونده‌های بیمارانم متوجه شدم آثار مخرب این‌گونه خوراکی‌ها بیش از سایر علت‌های معروفی همچون سیگار و دخانیات در ایجاد سرطان‌ها می‌باشند.
طب ایرانی اعضای بدن را به دو دسته رئیسه و غیر رئیسه تقسیم می‌کند.

چهار عضو رئیسه در بدن داریم که مهمترین آنها مغز بعنوان مرکز فرماندهی بدن بسیار حائز اهمیت است.
حمله تومورهای مغزی به یکی از اعضای رئیسه بدن که بحث اصلی این کتاب می‌باشد در ابعاد و انواع مختلف دارای عوارض مشابه و غیر مشابه می‌باشند. اکثریت این تومورها براساس جای قرار گرفتن در مغز دارای تظاهرات مشابهی مانند سردرد می‌باشند که نسبت به داروهای مسکن مقاوم هستند و معمولا پس از پاک شدن اثر مسکن‌ها عود می‌کنند. حالت تهوع بخصوص تهوّع صبحگاهی، باطل شدن تدریجی حس در بخشهایی از بدن غالبا در یک نیمه بدن اتفاق می‌افتد. افتادگی پلک چشم، خواب‌آلودگی تدریجی، عدم تعادل در راه رفتن، عکس العمل کند در ادای کلمات و فهم مطالب از علامات واضح این بیماری است.
تومورهای مغزی به واسطه قدرت تهاجمی و حجمی که در مغز اشغال کرده‌اند باعث جابجایی بطن‌ها و بافت‌های مغز می‌شوند، گاه سبب انهدام بخشی از نسوج اطراف خود می‌گردند و بالاخره فشار داخلی مغز را افزایش می‌دهند که ازدیاد بیش از حد فشار داخل جمجمه می‌تواند بسیار مهلک و خطرناک باشد. این بیماران به دلیل آنکه تا مدّت‌ها تحت نظر پزشک غیر متخصص قرار دارند، ممکن است
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 26
شناسایی نشده و علّت عوارضی همچون سردرد و تهوّع و افتادن پلک و بی‌حسی نیمه بدن و سایر عوارض، تا مدت‌ها تشخیص داده نشود. معمولا بالاخره پس از دریافت انواع داروها و ملاقات با پزشکان متعدد که از طرف خانواده برای معاینه بیمارشان عوض می‌شوند، از سوی یکی از پزشکان وجود تومور و یا ضایعه‌ای در مغز شناسایی می‌شود.
اکثر تومورهای مغزی در حفره جمجمه و نخاع تشکیل می‌شوند که رفتار این نوع تومورها با دقت مورد شناسایی قرار گرفته است و اسامی خاصی در طب جدید برای آنها در نظر گرفته شده است. اکثر تومورهای داخل جمجمه مربوط به گسترش سرطان‌های سیستمیک به مغز و پوشش‌های مغز می‌باشد. برخی از تومورها نیز مانند کرانیوفارنژیوم، مننژیوم و پوریلوم تمایل به رشد در قسمت‌های خاصی از حفره جمجمه را دارند و بدین ترتیب رفتارهای مشخصی از خود بروز می‌دهند که بر متخصصین مربوطه آشکار است.
باید توجه داشت که گلیوبلاستوما معمولا منفرد و دارای قدرت تهاجم است، امّا تومورهای متاستاتیک غالبا متعدد و دارای قدرت تهاجم یا فشار بر بافت‌ها هستند.
برعکس تومورهای خوش‌خیم مانند مننژیوم‌ها همیشه منفرد بوده و بواسطه فشار ملایم بر ساختمان‌های طبیعی بافت عصبی علائمی ایجاد

می‌کنند که در علم دردشناسی مورد توجه قرار گرفته است، بنابراین باید سرعت تهاجم تومورها و قدرت و شتاب پیشروندگی آنان مورد توجه قرار گیرد تا در تجویز داروهای مختلف بکار گرفته شود. تومورهای گروه گلیوما یعنی گروه آستروسیتوما، گلیوبلاستوما بسیار شایع‌تر از دسته‌های دیگر می‌باشند.
به دلیل اینکه این تومورها ممکن است مختلف باشند عوارض گوناگونی از خود نشان می‌دهند و این حالت‌ها باعث اشتباه در تشخیص پزشک می‌شود یعنی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 27
بخشی از تومور در یک جهت علائم آرام و خوش‌خیمی از خود نشان می‌دهد، امّا ممکن است بخش دیگر مثلا قسمت تحتانی آن یا سمت مقابل دارای قدرت تهاجم شدید و خطیر باشند که طبیب را فریب داده و مانع تجویز به موقع و با قدرت کم یا بیش داروها شوند. در این حالت بخش بدخیم و خطرناک در پناه بخش‌های دیگر تومور پناه گرفته و در کمین نشسته تا امکان لازم برای تهاجمش بوجود آید.
یک تذکر مهم و مفید برای پزشکان طب سنتی و گیاهی این است که امکان دارد پس از شروع درمان بواسطه تأثیر داروهای گیاهی عوارض تومور به شدّت کاهش یافته و حتی کاملا از بین برود. در این حالت چند اشتباه مهلک روی می‌دهد که تعدادی از آنها به شرح زیر است:
1. پزشک تصور کند که بیمار کاملا بهبود یافته و کار درمان را متوقف سازد.
البته معمولا با توجه به تجربیات گوناگون ما هرگز تا حصول اطمینان داروها را قطع نمی‌کنیم امّا ممکن است مقدار داروها با توجه به خستگی اطرافیان بیمار کمتر شود. این کمتر شدن مقدار داروها معمولا اگر از 50% بیشتر باشد خطرناک بوده و ممکن است باعث مرگ بیمار شود.
2. اطرافیان بیمار که پس از مدّت‌ها تلاش و استرس و اضطراب بیمار را تحت مراقبت شدید دارویی داشته‌اند، همواره منتظر فرصتی هستند تا بخشی از مصرف داروها کمتر شود. یعنی پزشک اجازه کاهش مصرف داروها را بدهد. برخی نیز بدون توافق با پزشک مربوطه چون همواره می‌خواهند تصورات اضطراب‌آور را در مورد بیمارشان به فراموشی بسپارند خودآگاه یا ناخودآگاه مصرف داروها را کاهش می‌دهند و برای تأیید نظر خود بهبود ظاهری بیمار و یا حذف کامل عوارض را پس از مدّتی که از مصرف گیاهان دارویی گذشت بهانه قرار می‌دهند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 28
3. برخی از بیماران مبتلا به تومور مغزی ظاهرا تا آخر عمر باید داروهای ضد تومور گیاهی را مصرف کنند تا از پیشرفت تومور جلوگیری بعمل آید.

این نوع تومورها با مصرف داروها رشدشان متوقف و گاه از لحاظ حجمی کاهش می‌یابند ولی ممکن است از بین نروند و منتظر زمانی باشند که داروهای ضد تومور کاهش یافته و یا از سوی اطرافیان بیمار و خود بیمار با سهل‌انگاری نامرتب مصرف شود و یا کاهش یابد.
اینکه تعداد انگشت‌شماری از تومورها متوقف شده و یا کاهش حجم می‌دهند ولی باقی می‌مانند خود دلیل نقص تجربه پزشک هم می‌تواند باشد. لذا می‌گویم علم و دانش حقیر در این مورد شاید ناقص است و الّا بهترین انتظار این است که تومور کاملا در مغز بیمار ریشه‌کن شود.
4. دخالت‌های بی‌جا و ناروای برخی از پزشکان غیر متخصص و یا متخصصین کم‌تجربه و کم‌توجه، در این مرحله بسیار خطرناک است. معمولا بیمار و اطرافیانش سعی می‌کنند با افراد مختلفی از جمله پزشکان غیر متخصص که در ارتباطهای مختلف در دسترس آنان قرار می‌گیرد، مشورت کنند و متأسفانه ابراز نظر این افراد باعث یأس و سرخوردگی اطرافیان یا خود بیمار شود و تأثیر این یأس و ناامیدی در مصرف داروها باعث ایجاد خطرات مهلکی شود که بیمار را از پا درخواهد آورد. یک بحث اجتماعی قدیمی در مورد مردم بخصوص مردم کشور عزیزمان حاکی از آن است که همگی عادت داریم در مورد چیزهایی که تخصص نداریم اظهارنظر کنیم و نادانسته به وخامت اوضاع بیمار کمک کنیم.
همواره در مراحلی که بیمار از لحاظ ظاهری کاملا شفا یافته بنظر می‌رسد، گوشزد کرده‌ام که در این مرحله وسوسه افراد غیر مسئول می‌تواند

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 29

بسیار مؤثر باشد و در این هنگام است که بیماری ممکن است در مدّت کوتاهی با قدرت تهاجم بسیار زیاد ظاهر گردد و بیمار را از پای درآورد.
اگر با ریزبینی بیشتری به این بحث دقت کنیم می‌بینیم که تأثیرگذاری نظرهای مختلف چقدر مهلک است. وقتی پزشکان طب جدید تنها در چهارچوب تصورات و یافته‌های علمی خود قضاوت می‌کنند و هر روز به اطرافیان بیمار می‌گویند بیمار خواهد مرد بهانه‌ای دست بستگان بیمار می‌دهند تا در مصرف داروهای طب ایرانی و سنتی سهل‌انگاری کنند. نتیجه این دخالت‌های غیر مسئولانه آن است که پس از چندین ماه که تلاش و زحمت پزشک و اطرافیان بیمار مؤثر واقع شده، دوباره بیماری عودت کرده و بیمار را از پای درآورده است. این تجربه تلخ متأسفانه بارها و بارها تکرار شده است.
5. علم‌زدگی و تبلیغات شدید طب غربی که با بوق و کرنا همه رسانه‌های جمعی را پر کرده، باعث می‌شود تا برخی از بیماران مبتلا به تومور مغزی از همان اوایل در انتخاب روش درمان طب ایرانی تردید کنند و تسلیم

دستور العمل‌های طب جدید اعم از دارو و شیمی‌درمانی و پرتودرمانی و عمل جراحی شوند که عواقب این اشتباه بر همگان پوشیده نیست. کمتر بیماری دیده‌ام که با روش‌های طب غربی از شرّ تومورهای مغزی راحت شده باشد. نباید تحصیلکرده‌های طب غربی تصور کنند که همه علوم طبی در انحصار علوم غربی است و بس!

6. برخی از اطرافیان بیمار با تصورات ناقص خود به اصطلاح می‌خواهند زرنگی کنند. بدون اطلاع پزشک متخصص طب ایرانی مخفیانه از داروهای شیمیایی نیز استفاده می‌کنند. متوجه نیستند که استفاده از دو روش همزمان چه عواقبی

در بر خواهد داشت. ما خود در مواردی ممکن است از روش‌های طب جدید در کنار طب ایرانی استفاده کنیم، امّا این روش استفاده از دو مکتب طبی حساب و کتاب خودش را دارد مثلا سرعت رشد تومور در برخی از این بیماری‌ها مانند گلیومابلاستوما در زمان معینی با قدرت تهاجمی بسیار شدید چنان بیمار را مورد حمله قرار می‌دهد که فرصتی برای نفوذ داروهای گیاهی باقی نمی‌ماند. در چنین وضعی ما خود استفاده موقت از روش‌های طب جدید تجویز می‌کنیم و موقتا سلول‌های سرطانی را سرکوب می‌نمائیم تا فرصت لازم برای درمان با داروهای طب سنتی ایرانی را بدست آوریم. در پایان پیشگفتار نصیحت‌گونه و دلسوزانه عرض می‌کنم درمان سرطان‌ها اعم از مغز و اعضای دیگر با روش‌های طب ایرانی میسر بوده و هست و طب غربی در این مورد هم مانند سایر بیماری‌ها بسیار ضعیف و ناکارآمد و در بسیاری از موارد پرمخاطره وارد میدان شده و لازم است رسانه‌های جمعی مردم را به امکان درمان با تجربیات گرانقدر طب ایرانی و سنتی آشنا کنند.

اکنون با تلاش مجاهدانه مردان بزرگ و دانشمندان دلسوز کشورمان به طور خودجوش نیاز مبرم آحاد جامعه ما را به طب بومی کشورمان آشکار گردیده و طب شریف و پیشرفته سنتی در حال احیا و زنده شدن است بر همگان واجب می‌دانم که این نهضت خودجوش را یاری رسانند. من تکلیف شرعی خود می‌دانم که از افراد دانشمند و مؤمن و مجاهدی همچون جناب آقای دکتر حسین خیراندیش که تمام عمر پربرکت خود را در این راه صرف کرده تجلیل به عمل آورده و به خدمات ایشان در این راستا ارج بنهم.

سید محمّد موسوی

بهار 1387

چگونگی رشد تومورهای مغزی

اشاره

شکل ظاهری یک مغز را شاید بارها دیده باشید، بافت‌های درهم تنیده مغز و پیچیدگی‌های آن حفره‌هایی را ایجاد می‌کند که بوسیله خون و مایع مغزی نخاعی پر شده است و این 3 عنصر محوطه جمجمه را پر می‌کنند. پوششهایی روی بافت مغز در حد فاصل سطح داخلی استخوان‌های جمجمه تا بافت مغز وجود دارد هنگامی که تومور به جمع این 3 عنصر اضافه می‌شود قائدتا باید جای دیگری را تنگ کند و سبب فشار به بافت‌های مجاور خویش گردد. هرچه سرعت رشد تومور بیشتر باشد فشار بیشتری به بافت‌های مغز و مایع مغزی نخاعی می‌آورد و باعث حتی جابه‌جائی بافت‌های مغز می‌شود. این جابه‌جائی لاجرم عروق ریز مغز را کم‌کم تنگ می‌سازد و باعث کند شدن جریان خون در بخشی که تحت فشار قرار گرفته می‌شود.
وریدهای کوچک بخصوص در ماده سفید مغز تنگ یا مسدود می‌شوند. این حالت و فشار حاصل از آن باعث ایجاد ورم در همان منطقه و اطراف می‌گردد. فشار داخل جمجمه و فشار تومور به بافت مغز حتی باعث کشیده شدن بافتی از مغز به منطقه مجاور می‌شود که در آنجا فشار کمتر است. این روند هم تفرق اتصال و فاصله بین
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 32
دو بافت را می‌تواند بوجود آورد. فشار به اندام مجاور و فشار روی عروق ریز مغز، باعث کاهش مقاومت در مویرگ‌ها می‌شود. از طرف دیگر فشار مغز از راه سوراخ‌های موجود در جمجمه به سمت عصب بینائی کشیده می‌شود. عروق غذا دهنده محاصره شده و اعصاب پلک نیز آرام‌آرام از سیستم گردش خون مویرگی جدا می‌شوند، پلک‌افتادگی پیدا می‌کند، بینائی کمتر می‌شود و از سوی دیگر ورم‌های موضعی در هرجا که فشار ایجاد شده بر علّت‌های دیگر می‌افزاید. افزایش فشار داخل جمجمه در نتیجه حجیم‌تر شدن توده تومورال و یا هیدروسفالی انسدادی به صورت سردرد منتشر آشکار می‌شود. فعالیت ذهنی کاهش می‌یابد، خواب آلودگی نیز افزایش می‌یابد. نواحی آسیب‌دیده از فشار داخل جمجمه تحت تأثیر ادم (ورم) های موضعی و موضع اصلی و مرکزی تومور نیز با ترشحات گسترده‌ای که تحت تأثیر ورم ایجاد می‌کند، محیط و پوشش‌های مغزی را به حالت غیر عادی در می‌آورند، نبض مویرگ‌های مغز کندتر از همیشه می‌زند و ترشحات دفع نشدنی مانند ابری که گرمای گلخانه‌ای ایجاد می‌کند مانع خروج حرارت از جمجمه به بیرون می‌شوند و این گرمای حاصل از دفع نشدن بخارهای اعضای پایین مغز بر غیر عادی بودن اوضاع

می‌افزاید وریدهای ریز و مویرگ‌ها از کندی حرکت خون متورم می‌شوند. احساس کلافگی و گرما بر بیمار غلبه می‌کند و در این حالت همه بافت‌ها و عروق و اعصاب در یک شرایط بحرانی سعی در انجام اعمال جبرانی دارند و حاصل این عملیات جبرانی نیز از شرایط بحران نمی‌کاهد، تومور در همان طرف نیمکره مغز که وجود دارد سبب درد در همان ناحیه می‌شود و تومورهای حفره خلفی مغز نیز سردردهای پشت سری ایجاد می‌کنند. تشنج یکی دیگر از علامات بحرانی شدن وضع مغز در اثر رشد تومور و یا ترشحات و تأثیرات آن بر بافت‌های مجاور است. در برخی نواحی تشنج در این بیماران تا 20% را شامل می‌شود و در جائی دیگر

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 33

تا نیمی از بیماران مبتلا به تومور مغزی دچار تشنج می‌شوند. این تشنج‌ها ممکن است قبل از بروز علامات تومور ایجاد شود و گاه بعد از آن در حالی که خلط بلغم ناشی از ترشحات تومور یک پوشش با مزاج سرد را ایجاد می‌کند. مانند آن است که در دیگ‌های عرق‌گیری گیاهی بخارهای داغ تحت تأثیر سرمای آوندهای بالای دیگ تبدیل به عرق و شبنم شوند. این حالت در اواخر عمر بیمار شدّت می‌یابد. ترشحات ریم‌مانند که مانع خروج گازها و بخارها می‌شوند در آن اوضاع آشفته راه به بیرون نمی‌برند و تحت تأثیر بلغم پوششی بالای مغز به ریم تبدیل می‌شوند، در این حالت املاح بلغمی در خون بیمار اوضاع را بدتر می‌کند. املاح و اخلاط بلغمی چنانچه همراه با غذاهای سرد غیر سیال خورده شود امکان ایجاد تشنج را شدیدتر کرده و سرانجام چند تشنج پیاپی با شدّت و ضعف متفاوت، و عاقبت ایجاد حالت اغماء و قطع عصب تنفسی.

برخی از تومورهای مغز از راه سرایت متاستاز و انتشار خون به سایر نقاط و از جمله مغز پدید می‌آیند. تومورهای واقع در ریه، پستان و کبد و اعضای دیگر می‌توانند از این طریق به مغز سرایت کنند. درمان‌های منطبق با اصول طب ایرانی و گیاهی با در نظر گرفتن این حالات توسط پزشک یا حکیم متخصّص تنظیم می‌شود.

داروهای طب سنتی به‌گونه‌ای تنظیم می‌شود که مبدأ ایجاد تومور و متاستازهای آن را به نحو احسن کنترل می‌کند، به عنوان مثال برخی از تومورها هنگام سرایت به اعضای دیگر از مسیر خون عبور می‌کنند و طبیب طب ایرانی در کمین سلول‌هایی که از طریق خون می‌خواهند به جاهای دیگر کوچ کنند نشسته و با داروهای مناسب آنها را نه تنها از امکان نفوذ و ایجاد محیط امن برای رشد و تکثیر باز می‌دارد بلکه با رساندن داروهای ضد تومور خون بیمار را علیه سلول‌های غیر عادی تجهیز می‌نماید و از سوی دیگر راه عبور این سلول‌ها را از طریق لنف نیز می‌بندد. ایمن‌سازی راه‌های

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 34

سرایت تومور به جاهای دیگر قطعا هنگام درمان تومورهای اصلی مورد توجه می‌باشد. برای مقابله با متاستاتیک بودن تومورها به نقاط دیگر شناخت مزاج شخص، مزاج عضو در معرض تهاجم و نوع استفاده از داروها در زمان مناسب وابسته به تجربیات عمیق و مهارت پزشک متخصص طب ایرانی است و تجربه نشان داده که در راستای مقابله با این بیماری مهلک روش‌های درمانی طب ایرانی و گیاهی، نسبت به سایر روش‌ها برتری کامل و رجحانی واضح دارد.

از میان انواع تومورهای مغزی شاید بدخیم‌ترین نوع آن همان گلیوبلاستوما است. تومور بسیار بدخیمی به شمار می‌آید که مغز را بطور گسترده آنفیلتره نموده و می‌تواند به سطح مننژ یا دیواره بطن‌ها گسترش یابد و بر قسمت‌های مختلف مغز فشار وارد آورد و یا ایجاد خونریزی نماید که معمولا سریعا به مرگ منتهی می‌شود.

علائم و عوارض تومورهای مغزی در انواع مختلف آنکه شناسایی شده‌اند عبارتند از:

سردرد، سردرد همراه با حالت تهوع بخصوص صبح‌ها، گیجی، کندی ذهن و برخی دچار زوال عقل نیز می‌شوند، بیمار به سؤالات دیر جواب می‌دهد و معمولا پس از دریافت سئوال یک مکث وجود دارد و سپس در ادای کلمات و پاسخ دادن دچار مشکل می‌شوند سردرد در بعضی از مبتلایان خفیف و در برخی بسیار شدید و غیر قابل تحمل است. بسیاری از بیماران دچار تشنج نیز می‌شوند. داروهای ضد تشنج مانند دیازپام و امثال آن گرچه برای کنترل تشنج لازم است امّا این دو سیستم درمان شیمیائی طب جدید در کنار طب قدیم قابل توجیه نیست و با هدف‌گیری طب گیاهی مغایر می‌باشد، چرا که مصرف این داروهای خواب‌آور با ایجاد کندی در جریان خون و حرکت ارواح مغز فضای گلخانه‌ای را در مغز عمیق‌تر کرده و ترشحات ابر مانند بلغمی بیشتر در فضای زیر پوشش مغز ماندگار می‌شوند و بیمار را هر روز بیشتر

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 35

از روز قبل خواب‌آلوده‌تر می‌کنند. هدف‌گیری طب ایرانی بر فعال کردن بیشتر مغز برای دفع ترشحات تومورهاست و حلقه محاصره را علیه تومور با پاکسازی بافت‌های غیر درگیر اطراف تومور تنگ می‌کند و بتدریج آن را در خود حل کرده و سرانجام باعث حذف تومور و تحلیل آن و بتدریج حذف آن از حضور در مغز است. مسلم است که این روش با تأثیرات داروهای شیمیایی مخدر و کندکننده کاملا مغایر است.

انواع تومورهایی که به مغز و لایه‌های پوششی آن هجوم آورده و هرکدام عوارض و علاماتی از خود نشان می‌دهند، تاکنون توسط دانشمندان علوم

پزشکی شناسایی شده است که به نقل از کتاب اصول انکولوژی و بیماری‌های سرطانی از مبحث مبانی طب داخلی هاریسون اسامی آنها عینا نقل می‌شود:
گلیوم
گلیوبلاستوم مولتی‌فرم
آستروسینوم
اپاندیموم
مدولوبلاستوم
الیگوداندروسیتوم
مننژیوم
آدنوم‌هیپوفیز
نوریلموم
کارسینوم متاستاتیک
کرانیوفارنژیوم و درموئید، اپیدرموئید یا تراتوم
آنژیوم و مالفورماسیون عروقی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 36
سارکوم
تومورهای مغزی غیر قابل تقسیم‌بندی و متفرقه
خصوصیات بالینی و پاتولوژیک هریک از این تومورها با دقت تمام در این کتاب نقل شده که طالبین برای شناسایی دقیق‌تر می‌توانند به آنکه توسط آقای دکتر بهمن شفائیان و آقای دکتر پرویز میرهادی استادیاران بیماری‌های داخلی و دکتر حمید زاهد به فارسی ترجمه شده است مراجعه کنند.
علّت اینکه در این کتاب همه خصوصیات بالینی و پاتولوژیک به دقتی که در کتب پزشکی از جمله کتاب مذکور نوشته شده نقل نمی‌شود، کلّی‌نگری طب سنتی ایرانی به این نوع مقولات است. امّا بطور کلّی اکثرا مبتلایان به تومورهای مغزی در حالات زیر با یکدیگر مشترک می‌باشند:
تغییر در فعالیت ذهنی ممکن است در همه بیماران مبتلا به تومورها آشکار شود، تغییر در حالات روانی، سردرد و تشنج از عوارض شایع این افراد است. فقدان تمایل نسبت به انجام کارهای روزانه، تحریک‌پذیری بدون استنباط و بینش معیوب، فراموشی، کاهش واضح فعالیت ذهنی و شعوری، بی‌تفاوت بودن نسبت به مسائل اجتماعی معمول و فقدان قوه ابتکار علائم بالینی معمول هستند که ممکن است اشتباها به تأثر، اضطراب و افسردگی نسبت داده شود. معمولا پس از چند هفته خواب آلودگی و تیرگی ذهنی و شعوری افزایش می‌یابد.
از آنجا که طب ایرانی در شناخت بیماری ابتدا از کلّی‌نگری شروع کرده و

عوامل و عوارض دیگر بیماری را به تدریج از کل به جزء دسته‌بندی می‌کند، هرجا

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 37

که در مسیر از کل به جزء به شناخت بیماری واقف گردید متوقف شده و درمان را با تکیه بر اصول اصلی خود آغاز خواهد نمود.

چگونگی درمان با روش‌های متقن طب ایرانی، با توجه به اصول کلی و لایتغیر آن در حیطه مزاج بیمار و مزاج محیط و مزاج داروها در یک سیستم منطقی دنبال می‌شود و همواره اثرات مثبت آن آشکار و تسلط قوی این طب در درمان بیماری‌هایی از این قبیل در طول تاریخ علوم پزشکی به اثبات رسیده است. این شناسایی‌ها از جهاتی می‌تواند مورد استفاده پزشک طب ایرانی قرار گیرد. مثلا تومورهای خونریزی‌دهنده در صورت شناسایی بوسیله داروهای گیاهی جمع‌کننده خونریزی با داروهای ضد تومور همراه می‌شود. اگر تومور از نوع گلیوبلاستوما باشد که با شبکه‌ای بسیار وسیع از عروق غیر طبیعی همراه است و شباهت زیادی با همانژیوم دارد باید بوسیله داروهایی که از طریق خون بیشتر می‌توانند به تومور نزدیک شوند علاج گردد.

همانطور که گفتیم تومورهای مغزی در محاصره ترشحات بلغمی خود، بافت‌های درگیر و یا بهتر بگویم بافت‌های قربانی شده را در بر می‌گیرد. این ترشحات بلغمی ارواح مغز را تحت تأثیر رطوبی خویش به بخار تبدیل کرده و محیط مه‌آلودی بوجود می‌آورد که مانند هاله‌های ابرمانند مانع خروج بخورات بدن به سطح مغز و خروج از سطح جمجمه به بیرون می‌شود. این بخارات فضای گلخانه‌ای در جمجمه ایجاد کرده و بر سطح مغز فشار وارد آورده و فشار داخلی جمجمه را فزونی بخشیده و باعث گیجی و منگی و سردرد و حبس گازهای مضر در جمجمه

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 38

می‌شود. افزایش فشار داخلی تومور را وادار به حرکت و گسترش حیطه قلمرو خویش نموده تا بتواند تا حدودی خود را از خفقان و فشار داخلی جمجمه که خود ایجاد کرده برهاند. دفع این بخارات و اخلاط مضرّ موجود در جمجمه به همین دلیل مورد توجه پزشک حاذق طب ایرانی است. بارها مشاهده شده که داروهای گیاهی دافع اخلاط حاکم بر جمجمه بیمار همراه با روش‌های خاص طب سنتی تومور را پخته و متلاشی کرده و بصورت ریم و چرک از بینی بیمار همراه با خونابه خارج کرده و بیمار به سرعت به سوی بهبود و سلامتی کامل سوق داده شده است. داروهای طب سنتی با توجه به همه اخلاط حاکم بر بدن بیمار تجویز می‌شود تا به این ترتیب یک حمله همه جانبه با کمک سایر اعضاء و بافت‌های بدن علیه تومورها تدارک دیده شود. علاج تومورهای مغزی نسبت به نوع علاج در درمان تومورهای کبدی به همین دلیل تفاوت آشکار دارد که در تومورهای کبدی اخلاط با مصرف داروهای مسهل مخصوص به معده و روده سرازیر شده و دفع

می‌گردند ولی از فضای گلخانه‌ای خبری نیست چون اسهال مناسب ضد خلط مخصوص بیمار اجازه به تمرکز مواد و گازهای مضر نمی‌دهد. ولی داروهای ضد تومور مغزی قطعا باید اخلاط بلغمی و ترشحات و بخارات ابرمانند را از طریق فیلترهای جمجمه از جمله بینی دفع کند.
سردردهای ناشی از تومورهای مغزی معمولا از شب‌ها آغاز و تا هنگام برخاستن از خواب کاملا احساس می‌شود و حالت ضربانی نداشته امّا عمیق است.
نمی‌توان این علائم را ویژه تومور بدانیم، در برخی سردردهای دیگر همین علائم را داریم امّا خبری از تومورها نمی‌باشد. سردرد ناشی از تومور یک سردرد مبهم و گنگ است که در اکثر مواقع بتدریج در مقابل بیشتر مسکن‌ها مقاومت می‌کند. در برخی افراد سردرد بسیار شدید می‌شود و همراه با حالت تهوع و یا استفراغ جهنده بخصوص در صبح می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 39
تشنج یکی دیگر از علامت‌های وجود تومور است که در اثر افزایش فشار گلخانه‌ای در جمجمه ایجاد می‌شود. تشنج همراه با سردرد بیشتر نظر پزشک را به وجود تومورهای مغزی جلب می‌کند. مصرف غذاهای با طبیعت سرد بخصوص غذای سردمزاجی که غیر سیال باشد مانند ماهی و یا ماهی همراه با جو و همراهی با سردی‌های دیگر مانند ماست و کشک و هندوانه و هر نوع سردی که غیر سیال باشد و با ایجاد جمود و توقف در ارواح مغز و عروق مرتبط با تومور ایجاد سردی کند تشنج را بشدّت افزایش می‌دهد. خفقان داغ حاصل از خلط سرد ابرمانند و مه‌آلود عروق و ارواح مغز را در بیماران این‌چنینی باید جدّی گرفت. همانطور که گفتم بلغم سرد یک پوشش ابرمانند در فوقانی‌ترین فضای بالای جمجمه ایجاد می‌کند که با حبس گازهای داغ فضای داخل را به خفقان می‌کشاند. تومورها چنانچه کم و درشت باشند براساس اینکه به کدام جهت فشار وارد می‌کنند عوارض مختلفی دارند، امّا تومورهای ریز متعدد بدلیل نفوذ بیشتر به حفره‌های مغز و ترشحات گوناگون بیشتر می‌توانند ایجاد تشنج کنند. طبق معمول دارویی که برای کنترل تشنج در طب شیمیایی بکار می‌رود همانا امثال دیازپام است. گرچه این داروهای ضد تشنج موقتا خطر را دفع می‌کنند امّا باید بلافاصله به هر شکلی فشار حاکم بر جمجمه و حضور گازهای همراه که حرکات ارواح مغز را سد می‌کنند و ترشحات خلطی را کاهش می‌دهند، به نوعی پاکسازی نمود تا از خطر آنی موقتا نجات حاصل شود. تفاوتی میان سرطان مغز و سرطان برخی دیگر از اعضاء و بافت‌های بدن وجود دارد، با دیدگاه طب ایرانی تومورهای مغز چنانچه با همین کیفیت بخواهند در دیگر اعضای بدن رشد کنند، امکان زیست و تجمع میسر نمی‌باشد. بویژه آنکه داروهای گیاهی ضد سرطان توسط شخص مصرف شود، بنابراین فرض

امکان سرایت متاستاز تومورها و سلول های سرطانی از مغز به سایر اعضاء بسیار ضعیف است امّا احتمال متاستاز سلول‌های
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 40
سرطانی از سایر بافت‌های بدن به مغز قوّت بیشتری دارد. علاج تومورهای مغزی بوسیله گیاهان دارویی با درمان سلول‌های سرطانی در برخی از بافت‌های بدن با هم مشابهت دارد. امّا بلاخره در تجویز داروهای فرعی و رژیم غذایی از یکدیگر متمایز می‌شوند. میان تومورها و سلول‌های سرطانی که منحصر به بافت کبد و طحال می‌شود تفاوت فاحشی در درمان وجود دارد. بخصوص سرطان‌های کبد بدلیل حاکمیت کیسه صفرا در آن منطقه به داروهایی که برای سرطان‌های مغز بکار می‌رود واکنش مثبت نشان نمی‌دهند و در برخی موارد می‌توان ادعا نمود که واکنش کبد سرطان‌زده به داروهای ضد سرطان مغز کاملا منفی است و لازم است پزشک حاذق طب ایرانی از مصرف این داروها خودداری کند.
یک نکته امیدوارکننده به ذهن متبادر می‌شود و آن نکته این است که درست است که فضای گلخانه‌ای و آلوده مغز سرطان‌زده باعث بالا رفتن فشار جمجمه می‌شود و یا تومورهای مغز برای باز کردن جای خود بافت‌های مغز را جابجا می‌کنند، امّا همین عوارض باعث نرمی تومورها شده و در نتیجه امکان نفوذ و اثربخشی داروهای ضد سرطان و کنترل و سپس نابودی تومورهای مغزی بسیار زیاد می‌شود. به اصطلاح عدو شود سبب خیر اگر خدا خواهد. هنگامی که داروها از طریق لنف و عروق وارد بافت مغز گردید، دیگر امکان متاستاز و کوچ کردن سلول‌های سرطانی به سایر نقاط بدن وجود ندارد، چرا که این سلول‌ها خود در اثر فضای نامطلوبی که در جمجمه بیمار بوجود می‌آورند دچار فتور و سستی شده و بهای ایذاء و اذیتی را که به میزبان خود یعنی مغز وارد می‌کنند را با نابودی خود خواهند پرداخت.
بنابراین فرض و فرض‌های دیگر تفاوت فاحشی میان انواع سرطان‌های مبتلا به انسان با یکدیگر وجود دارد. شناسایی این تفاوت‌ها و توجه به وجوه افتراقی برای پزشک متخصص طب ایرانی بسیار حائز اهمیت است و همین‌جا فرصت را مغتنم
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 41
شمرده عرض می‌کنم که شناسایی این تفاوت‌ها از دیدگاه طب غربی بسیار ناکارا و ناقص است. این تفاوت را باید با شناخت مزاج سلول‌های سرطانی و تومورهای بدخیم تشخیص داد. باید فهمید توموری که بیمار را مورد حمله قرار داده اکنون دارای چه مزاجی است. سرعت رشد تومور مسلما در مزاج صفراوی حاد حاکم بر تومور گلیوم بلاستوماها در سرعت بخشیدن به رشد تومور بسیار مؤثر است. طب غربی با همه

آمارگیری‌هایی که در این زمینه بدست آورده، بدلیل عدم توجه به مزاج شناسی طب قدیم در این شناسایی نیز عاجز است. طب غربی به جز تشخیص سرعت نمو تومورهای سرطانی و شدّت و ضعف آن چگونه می‌تواند کیفیت مزاجی تومورها را بشناسد و در نتیجه داروهای مناسب را برای از بین بردن این سلول‌ها تجویز نماید؟
طبعا سلول‌های سرطانی نیز در بدن انسان باید محیط مساعد و امنی را برای خود بدست آورند و یا آن را ایجاد کنند، این همان بستر مناسب برای رشد سلول‌های غیر عادی است که در طب قدیم کیفیت مزاجی این بستر مورد بررسی قرار گرفته و داروها و تدابیر مؤثری برای از میان بردن این بستر و ناامن کردن محیط زیست سلول‌های سرطانی تجویز می‌شده است، امّا طب جدید از این تمهیدات و تجهیزات منطقی طب سنتی محروم و نماینده قابل اطمینانی برای سلامتی بشر نخواهد بود، مگر آنکه نقاط ضعف خود را با استناد به تجربیات هزاران ساله دانشمندان طب پایه برطرف نماید.
اینجاست که می‌گویم زلف یار در دست ما ایرانیان است و ما در پیاله عکس رخ یار دیده‌ایم، ای بیخبر ز لذت شرب مدام ما. و بر مصداق: «تعالوا الی کلمة سواو بیننا و بینکم» بیایید با کمک همدیگر به جنگ غول سرطان برویم. چگونه

این همه تجربیات طب سنتی را نادیده می‌گیرید حال آنکه در درمان‌های خود نیز به هیچ جایی نرسیده‌اید؟
در علاج سرطان‌ها یک تقسیم‌بندی دیگر را نیز باید در نظر گرفت:
بیمارانی که پس از یأس از درمانهای شیمیایی با روش‌های طب جدید به سیستم‌های گیاهی و سنتی طب ایرانی مراجعه می‌کنند و دسته دوم افرادی هستند که با آگاهی از ضعف و ناتوانی طب جدید و عوارض خطرناک آن از ابتدا به سیستم‌های گیاهی و سنتی طب ایرانی مراجعه می‌کنند و هرگز خود را درگیر مشکلات طاقت‌فرسای طب جدید و هزینه‌های کمرشکن آن نمی‌کنند. اکنون توجه شما را به تحقیقات وسیعی که طب غربی در زمینه شناخت انواع تومورهای مغزی کرده جلب می‌کنم، عجبا این همه شناسایی‌های دقیق چگونه نتیجه و بازده امیدوارکننده و مفیدی برای خیل دردمندان در بر ندارد!
تومورهایی که بیشتر از همه تمایل به ایجاد تشنجات یا سندرم مبهمی از سردرد، سرگیجه، استفراغ، حالت کندی ذهن یا خواب‌آلودگی و تغییرات روانی دارند، به نقل از کتاب اصول انکولوژی و بیماری‌های سرطانی (هاریسون) عبارتند از:
کارسینومای متاستاتیک، گلیوبلاستومای مولتی فورم، آستروسیتوما،

الیگوداندر و گلیومای مننژیوما، و رتیکولوم سل سارکومای (لنفوم هیستیوسیتیک) اولیه مغز

کارسینومای متاستاتیک

کارسینوما از طریق انتشار خونی به مغز می‌رسد. بندرت بیماری‌های بدخیم اپی تلیال با مبداء نازوفارنکس ممکن است از راه سوراخ‌های جمجمه و سوراخ‌های بین مهره‌ای یا تهاجم به استخوان به حفره جمجمه گسترش یابند. تومورهای سرایت‌کننده
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 43
از ریه، پستان، کولون، ملانوم، بیضه و کلیه به نسبت میزان امکان متاستاز، و بعد از اینها از معده، کبد، تیروئید، رحم، تخمدان و سایر اعضاء ممکن است سرچشمه گرفته و به مغز راه یابند. کارسینومای پروستات مری، اوروفارنکس، پوست (به استثناء ملانوکارسینوما) بندرت ممکن است در مغز انتشار پیدا کنند. علائم بالینی در کارسینومای متاستیک مغز تفاوتی با گلیوبلاستوما مولتی فورم ندارد.

گلیوبلاستومای مولتی فورم

تومور بسیار بدخیمی است که مغز را بطور گسترده انفیلتره نموده و ممکن است قبل از اینکه جلب توجه نماید به اندازه نهایی رشد خود بزرگ شود. این تومور ممکن است بخصوص در افراد جوان به سطح مننژیا دیواره بطن‌ها گسترش یابد تومور منظره رنگارنگ دارد و برحسب شدت نکروز و نوع تشکیل کیست و خونریزی جدید یا قدیمی به رنگ خاکستری منقوط، قرمز، نارنجی یا قهوه‌ای دیده شود. این تومور بسیار پرعروق و در آرتریوگرام شبکه‌ای از عروق غیر طبیعی نشان می‌دهد که ممکن است گاهی اوقات با همانژیوم اشتباه شود و نیز جابه‌جائی عروق طبیعی که ممکن است در نتیجه هر نوع ضایعه توده مانند پدید آید، مشاهده می‌گردد. از نظر بالینی علایم منتشر مغزی و تشنجات (که در 30 تا 40 درصد موارد وجود دارد) معمولا در مدّت چند هفته تا چند ماه علائم کامل خود را بروز می‌دهند.

علاوه بر انجام سایر نسخه‌های تعدیل مزاج و تمامی داروهای مربوط به درمان تومور مغزی باید میزان تبرید (سرد کردن) و تخدیر را بالا ببریم. سرعت رشد تومور را باید در نظر گرفت و میزان تبرید را بر همان اساس تنظیم نمود تا سرعت رشد تومور کنترل گردد و این کار برای آن است که فرصت لازم برای تدارک دیدن یک حمله

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 44

همه جانبه علیه تومور فراهم گردد. حتی یک روز درنگ و عقب انداختن درمان می‌تواند اوضاع را بدتر کند. خوشبختانه با آنکه تومور بسیار بدخیم و خطرناک است اما از سوی دیگر خیلی زود به دارو واکنش نشان داده و متلاشی می‌شود. بنابراین در همان ماه اول درمان به روش طب ایرانی دست‌وپای خودش را جمع می‌کند و علامت‌های بیماری رو به کاهش می‌گذارد. اما به این زودی‌ها از بین نمی‌رود و درمان تا حصول اطمینان لازم ادامه خواهد داشت. پاکسازی لازم از وجود سلول‌های سرطانی در مغز و همه بدن باید به دقت کنترل گردد. درمان کامل از 3 تا 6 و یک سال تا بیشتر ممکن است ادامه داشته باشد. برای حصول اطمینان لازم بوسیله عکس برداری‌های با متد پیشرفته و آزمایش‌های مختلف می‌توان درمان به روش طب ایرانی را محک زد.

آستروسیتوما

آستروسیتوما ممکن است در هر نقطه از مغز یا نخاع شوکی بوجود آید. مناطق مناسب شامل مغز، مخچه، تالاموس، کیاسمااپتیک وPons می‌باشد. این تومور رشد آهسته و خاصیت انفیلتراتیو و تمایل به تشکیل حفرات بزرگ یا کیست‌های کاذب دارد. بعضی از انواع این تومورها حفره تولید نکرده و به رنگ سفید خاکستری، سفت و نسبتا بدون عروق و تقریبا غیر قابل تفکیک از ماده سفید طبیعی سیستم عصبی می‌باشند و یا با ماده سفید تا اندازه‌ای یکی می‌شوند. تنها اختلالی که تولید می‌کنند در برخی موارد افزایش فشار داخل جمجمه و افزایش مقدار پروتئین است، این تومور باعث تغییر مکان عروق می‌شود و ممکن است سال‌ها اجازه حیات به میزبانش را بدهد و گاه ممکن است به صورت گلیوبلاستومای مختلط و بدخیم مبدل گردد.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 45

الیگوداند روسیتوما

یکی از تومورهای نادر مغز است، نسبت به گلیوماها حدودا 5 تا 10 درصد است. سرعت رشد آن آهسته و تکامل آن تا 66 ماه است. این تومور عموما نرم (کالسیفیته)، توپر بوده و بندرت کیستیک می‌شوند. تمایل به کالسیفیه شدن دارند.

در رادیوگرافی بصورت سایه‌ای مشخص می‌شود. علائم آن خفیف و تشنج نادر است.

آپاندیموم و اپاندیموبلاستوم

در بالغین در یک نیمکره بصورت یک توده منفرد بروز می‌کند مشخص‌ترین شکل آن توده پاپیلری است که بطن چهارم مغز را در کودکان پر می‌نماید.
درمان تومورهای گلیوما پرتودرمانی و شیمی‌درمانی است در انواع بدخیم (درجه چهار) تومور را نمی‌توان برداشت طول عمر اگر به 2 سال کم یا بیش برسد، توأم با عوارض پرتودرمانی و شیمی‌درمانی است.
در طب ایرانی درمان آن به خوبی و با موفقیت صورت می‌گیرد. بادکش‌ها باید در همان جهت و در صورت درگیری بطن چهارم بادکش در جهت مقابل گذاشته می‌شود. ضمادها و بخورها و سایر درمان‌های استعمالی با توجه به قرار گرفتن محل تومور و جهت و سمت رشد تومور صورت می‌پذیرد.

منتژیوم (فیبروبلاستومای آراکنوئید یا آندوتلیوما)

تومور خوش‌خیم از سلول‌های پوشانیده اختصاصی آراکنوئید تشکیل شده است. تومورها ظاهرا سفت، سفید مایل به خاکستری، لبوله پیازی‌شکل و یا بصورت توده‌های پلاک‌مانند هستند و بافت مغز را تحت فشار قرار می‌دهند ولی به آن دست اندازی نمی‌کنند. بسیاری از آن‌ها کاملا پرعروق بوده و جریان خون خود را از

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 46

شاخه‌های شریان کاروتید خارجی دریافت می‌دارند. از نظر اندازه متغیّر هستند. آنها که علائم بالینی ایجاد کرده‌اند به حدود 3 یا 4 سانتی‌متر و یا بیشتر رسیده‌اند. جایگاه شایع این تومورها شیاربویایی توبرکولوم زین ترکی، منطقه پاراساژیتال، شیار سیلویوس، زاویه بین مخچه وPons و کانال نخاعی است. تغییرات در استخوان جمجمه شایع است. استخوان جمجمه ممکن است در مجاورت تومور زخمی گردد عروق مننژ و عروق دیپلوئه که قسمتی از جریان خون تومور را تأمین می‌کنند متسع شده و در سی‌تی‌اسکن و رادیوگرافی برجسته بنظر می‌آیند. سلول‌های تومورال ممکن است به استخوان حمله کرده و بواسطه تحریکی که ایجاد می‌کنند سبب رشد موضعی استخوان گردند و تغییرات محسوسی در سطح استخوان ایجاد می‌نمایند.

ممکن است خوردگی قابل توجهی در استخوان زخمی شده از تجاوز تومور بوجود آورند. این تومورها ممکن است در هر سنی دیده شوند ولی در سنین بالاتر و خصوصا در زنان شایع است. درمان آن در طب شیمیایی رزکسیون جراحی، و اشعه‌درمانی برای انواع غیر قابل رزکسیون، عودکننده و بدخیم منظور می‌شود.

لنفوم هیستیوسیتیک (رتیکولوم سل سارکوما)

این تومور تمایل دارد افراد دچار نقص ایمنی و آنهائی که سابقه پاروتیدیت یا ایریدوسیکلیت ویروسی مزمن دارند و کودکان مبتلا به آتاکسی تلانژکتازیک را گرفتار سازد. سه چهارم بیماران از درمان با کورتیکوستروئید فائده می‌بینند. تومور کاملا به اشعه حساس است. در 50% بیماران فقط با بیوپسی تشخیص روشن می‌شود.
درمان شامل مصرف بموقع و درازمدّت کورتیکوستروئیدها و سپس اشعه‌درمانی است. درمان این تومور در طب سنتی با تکیه بر داروهای قوی ضد انگل و ضد میکرب و ضد ویروس طب ایرانی و سنتی در کنار داروهای محلل تومور انجام می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 47

بیماری که علائم سرولوژیک سیفیلس و واکنش واسرمن مثبت در مایع نخاع دارد به احتمال بیشتر یکی از این دو بیماری را دارد:
تومور مغز و نوروسیفیلیس بدون علامت نه گوم سیفیلیسی. توبرکولوم در هر نقطه مغز ممکنست پدید آید ولی در کودکان محتمل‌تر است که در حفره خلفی یعنی در مخچه، ساقه مغز و کمتر در مغز پیدا شود. تشنج، ازدیاد فشار داخل جمجمه با علائم مغزی منتشر در فرد بالغ وجود دارد که باعث می‌شود در مورد وجود این نوع تومورها حدس زده شود.
علاج در طب سنتی کشورمان با استفاده از داروهای ویژه منثر همراه با داروهایی که ورم و التهاب منثر را از بین می‌برد انجام می‌شود. داروهای مزبور خاصیت ضد انگلی نیز دارند. داروهای ضد انواع انگل که در طب سنتی بکار می‌رود ابتدا هر نوع انگل دستگاه گوارش را از بین می‌برد، با استفاده از تکنیک‌های خاصی لطیف می‌شوند و با کمک داروهای واسطه‌ای که رساننده دارو به اعماق بدن در منطقه هضم چهارم می‌باشند مغز را از انگل‌های مختلف و ترشحات عفونی پاک می‌کنند.
البته داروهای ضد تومور مشترک در انواع تومورهای مغزی در جای خود بکار می‌روند.

مدولوبلاستوم

این تومور دارای سرعت رشد سریع می‌باشد. در قسمت خلفی و رمیس مخچه در کودکان و به ندرت نیمکرات مخچه در بالغین پیدا می‌شود. در موارد مهلک قسمت لوزه مخچه بطرف پائین و به داخل کانال نخاع گردنی رانده می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 48
تومور پرسلول است و سلول‌ها کوچک، متراکم و نزدیک به هم با سیتوپلاسم اندک، میتوزهای متعدد و استرومای کم هستند و تمایل به تشکیل توده یا روزت کاذب(Pseudo -rosette) دارند.
تومور توپر و سخت، خاکستری مایل به قرمز بوده و از بافت مغزی مجاور بطور نامشخص جدا می‌گردد. معمولا بیمار نسبت به محیط بی‌علاقه می‌شود، بطور مکرّر استفراغ می‌کند و سردرد صبحگاهی وجود دارد. اوّلین تشخیص ممکنست بیماری دستگاه گوارشی یا میگرن شکمی باشد. به زودی راه رفتن نامتعادل زمین خوردن مکرّر، از دست رفتن یک‌طرفه شنوایی و یا استرابیسم منجر به انجام معاینه عصبی و کشف ادم‌پاپی می‌شود.
تومور شدیدا به اشعه حساس بوده و عمل جراحی همراه با اشعه‌درمانی جمجمه و نخاع و سپس شیمی درمانی سیستمیک در اکثریت بیماران با طول عمر 5 ساله همراه است. بطور شایع گرفتاری استخوان‌های لگن جسم مهره‌ها و کبد و ریه پیدا می‌شود.

آپاندیموم و پاپیلوم بطن چهارم

این تومور غالبا از دیواره بطن چهارم در کودکان و بطن‌های جانبی در بالغین منشأ می‌گیرد. این تومور نرم، خاکستری مایل به سفید و لموله است. سندرم بالینی تومور بطن چهارم خیلی شبیه مدولوبلاستوم است با تفاوت اینکه عدم تعادل در راه رفتن وجود ندارد. تومور به اشعه ایکس چندان حساس نبوده و تنها امید به طول عمر برداشتن تومور است. گاهی اوقات شنت بین بطن‌های مغز و دهلیز راست برای جریان مایع نخاع سبب طولانی شدن عمر می‌شود.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 49

همانژیوبلاستوم مخچه

گیجی، عدم تعادل در راه رفتن یا آتاکسی یک‌طرفه، نشان‌ها و یافته‌های ازدیاد فشار داخل جمجمه و در بعضی از موارد آنژیوم شبکیه (بیماری فون هیپل) و پلی سیتمی سندروم نورولوژیک این بیماری را تشکیل می‌دهد. شیوع خانوادگی زیاد و انتقال ارثی به شکل غالب اتوزومال است. باز کردن جمجمه و کیست مخچه و برداشتن ندول مورال ممکن است بهبود کامل بوجود آورد. بعضی ضایعات شبکیه را می‌توان با اشعه لیزر مسدود و متوقف نمود. بدبختانه ممکنست ضایعات متعدد (در مخچه و نخاع شوکی) و غیر کیستیک باشند.

تومورهای پی‌نئال

چهار تومور متفاوت از نظر بافت‌شناسی در ناحیه پی‌نئال وجود دارد:

1. پی‌نئوسیتوم و پی‌نئوبلاستوما
2. ژرمینوما
3. ترانوما
4. آستروسیتوما

سن بیمار در موقع بروز اولین علائم از دوره کودکی تا دوره بلوغ متغیر است.

عوارض و علائم این تومورها شامل سردرد، کاهش قوای ذهنی و ناپایداری در راه رفتن همراه با فلج حرکت که چشم به سمت بالا و مردمک‌های متسع و بدون جواب می‌باشد. گاهی اوقات عدم تعادل در راه رفتن و حالت اسپاستیک در اندام‌ها در مراحل بعدی بیماری ظاهر می‌شود. اگر تومور به کف بطن سوّم توسعه یابد دیابت بی‌مزه، تأخیر در بروز صفات جنسی (در بالغین) و اختلال بینائی ممکن است پدید آید.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 50

ژرمینوما که دو مرتبه در مردان شایعتر از زنان است غالبا سبب بلوغ زودرس در جنس مذکّر می‌شود.

ممکن است هیدروسفالی حیات بیمار را تهدید کند، در این حالت بین بطن‌های مغزی و دهلیز راست فورا شنت می‌گذارند.

کیست کولوئید (پارافیزیال) بطن سوم

قطر آن یک یا دو سانتی‌متر است، بیضی‌شکل یا گرد بوده و سطح خارجی صاف دارد و از ماده چسبناک کولوئیدی پر شده است. این کیست‌های خوش‌خیم ممکنست مدت‌های طولانی بدون بروز علامت وجود داشته باشند و ایذاء آنها این است که از طریق انسداد بطن سوّم و ایجاد هیدروسفالی انسدادی علائم عصبی پدید آورند.
تظاهرات این تومور بصورت اختلال تمرکز ذهنی یا زوال عقلی با سردرد یا بدون سردرد، سردردهای متناوب و منتشر، اختلال در راه رفتن، استفراغ، تاری دید، گیجی، بی‌اختیاری مربوط به لوب فرونتال، پارستزی دوطرفه و سستی در اندام تحتانی با سقوط ناگهانی. درمان آن بوسیله عمل جراحی است ولی اخیرا نتایج موفقیت‌آمیز باشنت بین بطن‌های مغزی و دهلیز راست برای جریان مایع نخاع بدون دست زدن به توده کیست بدست آمده است.

کرانیوفارنژیوم

(کیست بالای زین ترکی، کیستRathke's pouch تومور مجرای هیپوفیزی، آدامانتینوم، آملوبلاستوم)

این تومور مادرزادی و خوش‌خیم و از مبدأ سلول‌های باقیماندهrest cell می‌باشد. هنگامی که به قطر 3 تا 4 سانتی‌متر برسد همیشه کیستیک است. معمولا بالای

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 51

زین ترکی قرار می‌گیرد و کیاسمای اپتیک را به پائین رانده و بطرف بطن سوّم گسترش می‌یابد. تومور بیضی‌شکل، گرد یا لبوله است و سطح صاف دارد. جدار کیست و قسمت‌های جامد تومور از سلول‌های اپی‌تلیال که به شکل طناب یا حلقه قرار گرفته‌اند و بوسیله داربستی از سلول‌های ستاره‌ای شکل از هم جدا می‌شوند.

کیست حاوی مایع آلبومینی تیره و بلورهای کلسترول است.

در کودکان تابلو بالینی شامل چاقی، تأخیر در رشد صفات فیزیکی یا جنسی، سردرد، استفراغ، تاری دید با نقص میدان بینائی، آتروفی اپتیک و ادم‌پاپی می‌باشد.

در بالغین کاهش میل جنسی، آمنوره، حالت اسپاستیک خفیف در اندام تحتانی، سردرد بدون ادم‌پاپی و تیرگی شعوری و ذهنی و کنفوزیون غالبا دیده می‌شود. بعدا خواب‌آلودگی، دیابت بیمزه و اختلال در تنظیم حرارت بواسطه گرفتاری هیپوتالاموس ممکنست پدید آید. شنت‌گذاری جراحی برای جریان یافتن مایع نخاع بهترین نتیجه را می‌دهد. در طب ایرانی به سهولت محو و نابود می‌گردد.

نوروفیبروم یا نورینوم آکوستیک

این تومور خوش‌خیم و دارای رشد آهسته است. مکانی که تومور اشغال می‌کند زاویه بین مخچه وpons است یعنی از عقب به مخچهpons و بصل النخاع، از جلو به قسمت هرمی استخوان خارهpetrous pyramid و از بالا به چادر مخچه محدود می‌شود. مجرای گوش داخلی معمولا بزرگ می‌شود بطوری که در رادیوگرافی قابل رؤیت است.

سندرم بالینی مشخصی که معمولا در مردان و زنان پیدا می‌شود شامل وزوز گوش، ناشنوایی، سرگیجه دورانی، اختلال در تعادل، اسپاسم و سستی و تکان‌هایی در صورت، پارستزی در صورت، گرفتگی صدا و اشکال در بلع و آتاکسی مخچه‌ای

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 52

در دست‌وپای همان طرف می‌باشد. سردرد، استفراغ و ادم‌پاپی (دیسک محتقن) یافته‌های دیررس هستند.

آدنوم‌های هیپوفیز

این تومورها که در سنین نسبتا بالا بسیار شایع هستند غالبا هنگامی که بیمار از اختلال بینائی شکایت دارد کشف می‌شوند. اغلب بیماران زنان چاق بدون اختلال غدد داخلی بوده‌اند و حد اکثر اختلال در آنها کاهش خفیف ترشح هورمون رشد و افزایش پرولاکتین صبحگاهی بوده است. در طب ایرانی درمان آن تا 100% امکان‌پذیر است.

spheroid ridgeمننژیوم

این تومور روی بال کوچک استخوان اسفنوئید قرار دارد. به کاسه چشم ممکن است تجاوز کند. نابینائی یک چشم، فقدان حس بویایی و گاهی اوقات تغییرات دماغی و شعوری و افزایش فشار داخل جمجمه می‌باشد.
توده‌های نازوفارنکس که در قاعده جمجمه خوردگی ایجاد می‌کنند. این تومورها در بیمارستان‌های عمومی نسبتا شایع است. درد و بی‌حسی صورت، فلج عصب زوج ششم و اعصاب جمجمه‌ای ممکن است پیدا شود. درمان ضایعه با اشعه درمانی است.

سندرم‌های پارنئوپلاستیک عصبی

تومورهای سیستمیک هستند که ممکن است بیماری‌های خاصی در دستگاه عصبی پدید آورند.

ضایعات فضاگیر داخل نخاع شوکی را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد:
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 53
1. آنهائی که از ماده اصلی نخاع شوکی ناشی می‌شوند. به راه‌ها و ساختمان‌های خاکستری مرکزی تجاوز کرده و سبب انهدام آنها می‌شوند.
2. آنهائی که خارج نخاع شوکی قرار دارند، خواه در رشته‌های مهره‌ای و نسوج اپی‌دورال (اکسترادورال) یا در مننژ یا ریشه‌ها (انترادورال).
علائم و نشانه‌ها عبارتند از:
ضایعات گردنی، اختلال حرکتی در ابتداء بازو، سپس پای همان طرف و طرف دیگر و بالاخره بازوی طرف دیگر. در مورد ضایعات ستون فقرات پشتی معمولا یک پا قبل از پای دیگر سفت می‌شود. ضعف پاها در یک پا بیشتر از پای دیگر همراه با ضایعات پشتی، کمری، بازوها، کنترل ادرار، مثانه و روده‌ها معمولا همراه با فلج حرکتی پاها کاهش می‌یابد. احساس فرو رفتن چاقو و یا دردهای خفیفی که با سرفه کردن یا عطسه شدّت می‌یابد. بیش از 30 بیماری نخاع شوکی وجود دارد که تنها برای تعداد اندکی از آنها درمان مؤثر و موقت وجود دارد.

تومورهای کارسینوئید با گرم شدن و برافروختگی پوست تلانژکتازی، اسهال ضایعات دریچه قلب و انقباض برونش همراهند.
بعضی از انواع کارسینوئیدها رشد آهسته دارند، این تومورها تمایل غیر عادی برای متاستاز به کبد دارند و ممکن است این عضو را بطور گسترده گرفتار کنند. رشد آهسته تومورهای کارسینوئید ممکن است پس از تشخیص، 5 تا 10 سال به بیمار فرصت حیات بدهند. سپس مرگ بواسطه نارسائی قلب یا کبد و عوارض همراه با
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 54
رشد تومور دست می‌دهد. گرم شدن و برافروختگی پوست، همراه با تغییر رنگ بخصوص و ترکیب خاصی از قرمز تا بنفش و رنگ‌پریدگی در زمان اوج بیماری از علامات مشخص کارسینوماست. فشارخون تمایل به نزول دارد و علائم گوارشی آن عبارتند از:
حرکات روده با سروصدا، اسهال‌های با دفع گاز در کنار گرم شدن و برافروختگی پوست. اسهال مزمن شایع‌تر است و کمی ترشحات هم همراه اسهال خارج می‌شود در حالت‌های شدید، سوء جذب و اختلال زیاد در گوارش ایجاد می‌شود.
در قلب ایجاد عوارضی از قبیل تغییر حالت دریچه‌ها و حفره‌های قلب می‌کنند. برنش‌های ریه منقبض شده و در روده‌ها حتی خونریزی همراه با انسداد بوجود می‌آورند.
علی‌رغم تلاش‌های مجدّانه دانشمندان علوم پزشکی برای درمان سرطان‌ها و تومورهای مغزی، در طب غربی برنامه درمانی مؤثر و مقبول عمومی برای تومورها وجود ندارد. تنها برخی از متاستازهای تومور با اشعه‌درمانی و شیمی‌درمانی منهدم می‌شوند و دست‌اندازی تومور را به اعضای دیگر تا مدتی به تعویق می‌اندازند.
متأسفانه طول عمری که طب جدید مدعی است با شیمی‌درمانی و پرتودرمانی و داروهای شیمیایی برای مریض به ارمغان می‌آورد" اگر صحیح باشد" زندگی شیرینی نیست بلکه بیمار دائما در اضطراب بسر برده و با عوارضی همچون حالت تهوع و بی‌اشتهایی و ضعف و ریزش موهای بدن و موارد ناراحت‌کننده دیگر دست به گریبان است. اینکه عرض می‌کنم اگر صحیح باشد به این دلیل است که در بسیاری از موارد این‌گونه بیماران اگر متوجه بیماری خود نشوند و به پزشک مراجعه نکنند طول عمر بیشتری خواهند داشت. حال آنکه طب ایرانی با روش‌های کاملا منطقی و علمی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 55

چنانچه به دستورات آن عمل گردد حد اقل کاری که می‌تواند انجام دهد، توقف بیماری است آن هم بدون عوارض دردآور و مأیوس‌کننده. حقیر با تکیه به سالهای مدید تجربه در درمان این بیماران همواره این نکته را گوشزد کرده‌ام که روش‌های تشخیص طب غربی مانند نمونه‌برداری و مشابه آن اوضاع را وخیم‌تر می‌کند و استدلالی که دارم این است: با این پیش فرض که همه انواع سرطان‌ها را شناسایی کردید و هیچ‌گونه عوارضی نیز این روش‌ها در بر نداشته باشد، شناسایی نوع سرطان با توجه به اینکه علاج هیچ‌یک از آن‌ها در طب جدید میسر نیست چه فایده‌ای دارد؟ جز اینکه بیمار را با یک دردسر بزرگ روبرو می‌کنید و علاوه بر تحمیل یک دوره درمان عذاب‌آور هزینه سنگینی را نیز بر آن‌ها بار می‌کنید؟ آیا هیچیک از درمان‌های شیمیایی برای بیمار ثمری دارد؟ به اعتراف همه صاحب‌نظران طب غربی علاج مطمئنی برای سرطان وجود ندارد. اما این عجز و ناتوانی در طب ایرانی وجود ندارد. حد اقل این است که با روش‌های طب ایرانی نه تنها می‌توان رشد تومورها را با کمترین هزینه متوقف کرد و بر طول عمر بیمار افزود آن هم طول عمری که توأم با درد و رنج نباشد بلکه با توجه به غنای علمی طب کهن ایرانی می‌توان سرطان‌ها را به کلی درمان کرد. ولی متأسفانه به دلیل عدم توجه به توانایی‌های شگرف طب ایرانی بیماران در رنج و تعب شدیدی گرفتار انحصارطلبی‌های طب حاکم می‌شوند و درحالی‌که درمانشان نزدیک و در کشور خودشان می‌باشد متوسل به کسانی می‌شوند که همواره با صراحت اعتراف می‌کنند که درمانی برای سرطان ندارند.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 56

نکروز حاصل از اشعه‌درمانی

در اینجا باید ضایعات مغزی حاصل از اشعه گاما مورد توجه قرار گیرد زیرا اشعه‌درمانی خطر قابل توجهی به همراه دارد. اگر دوز کلی اشعه به مغز یا نخاع از 60 هزار(6000 mGy راد) تجاوز کند احتمال دارد یک سندرم عصبی در مدّت 9 تا 24 ماه یا بیشتر پدید آید. عروق در بافت اشعه دیده ضخیم و مسدود می‌شوند و این امر منجر به نکروز انعقادی در منطقه و متراکم شدن سلول‌های عصبی و عناصر دیگر بافت می‌گردد. صرفنظر از تجمع سلول‌های گیال بواسطه فقدان گردش خون واکنش ناچیز نسبت به نکروز وجود دارد. وقوع ضایعه تدریجی بوده و تا از دست رفتن تمام فونکسیون عناصر عصبی پیشرفت می‌نماید. هنگامی که ضایعه مغزی وسیع باشد ممکن است منجر به ادم و ازدیاد فشار درون جمجمه شود، ضایعه در نخاع ماده سفید و خاکستری هر دو را مبتلا می‌سازد و میلوپاتی عرضی پیدا می‌شود.

اثرات اشعه‌درمانی تمام مغز حتی با دوز قراردادی 40 هزار تا 50 هزار(4000 mGy تا 5000 راد) در مدت 10 تا 15 روز هم بی‌خطر نیست. بیماران متعدد دیده شده‌اند که پس از یک فاصله چند ماه تا یک سال یا بیشتر تدریجا دچار زوال عقلی شده‌اند. ضایعات منتشر کوچک در مغز میمون‌های در معرض اشعه قرار گرفته توسطCaviness و همکاران وی گزارش شده است.

در جزئی از بیماران که مغز با رشته‌های عصبی آنها اشعه دیده است دژنرسانس سارکومی بافت هم‌بند سالها بعد ممکن است پدید آید.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 57

شناسایی مغز و سر

اشاره

گوهر مغز سرد و تر آفریده شده است و درعین‌حال چرب و نرم است. این سرد و تر و این چرب و نرم بودن همگی براساس حکمتی است که آفریدگار در نظر داشته است. روانی که از قلب به سوی مغز بالا می‌رود بسیار گرم است و اگر گوهر مغز هم گرم بود، با گرمای حاصل از قلب درهم می‌آمیخت و مغز را از کار می‌انداخت لذا روان جاری و بالارونده قلب باید در ترکیب با روان سرد مغز به اعتدال کشانده شود. نرمی مغز بخاطر دریافت انواع کنش و واکنش‌هاست که در مغز نرم این تبادلات به خوبی انجام می‌پذیرد. چرب بودن مغز برای تغذیه پی‌ها و عصب‌ها و عروقی است که به مغز می‌روند و یا از مغز راهی سایر اعضاء می‌شوند.
سردی و تری مغز اندازه‌ای دارد که در صورت ازدیاد آن و یا کم‌شدنش مشکلاتی برای مغز ایجاد می‌کند. هرکدام از مزاج‌های چهارگانه صفرا و سودا و بلغم و خون چنانچه بر مغز چیره شوند بستر بیماری‌های مخصوص به مغز و سر را ایجاد می‌کنند.
علامات غلبه هریک از مزاج‌های چهارگانه صفرا و سودا و بلغم و خون در کتب دیگر مجموعه پیک شفا کم‌وبیش آمده است.
ابتدای هر درمانی برای پزشک، شناخت مزاج غالب غیر طبیعی که بر سر و مغز عارض شده ضروری است، این غلبه مزاج باید از لحاظ میزان خشکی و تری نیز
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 58
محاسبه شود. مثلا همواره خشکی خارج از حد طبیعی در مغز مایه بیخوابی است، حال مزاج بیمار چه صفرا یا بلغم و چه سودا یا خون باشد میزان غلبه خشکی باید مشخص گردد. اگر فرض کنیم هیچیک از وسائل امروزی قادر به شناسایی بیماری‌های مغز و سر، بخصوص تومورها" که بحث اصلی این کتاب است"، نباشد علامت‌های ظاهر صورت نوع بیماری و تومور را هویدا می‌کند. کمتر ممکن است کسی دچار تومورهای مهلک مغزی شده باشد و موهای سرش کاملا سالم و سرحال و در حال نمو و بدون ریزش بوده و رنگ طبیعی نژادی خود را حفظ کرده باشد. اگر کسی دچار تومور مغزی شده آیا دیده‌اید که همه ظواهر جمجمه‌اش مانند موها، پوست، چشم، رنگ و هوش و حواس و حافظه‌اش دچار نقصان نشده باشد؟ البته این بعید است. پس باید بررسی کنیم و ببینیم از علامات ظاهر سر و مغز با تکیه بر اصول مزاج شناسی ایرانی چه دست‌آوردهایی می‌توانیم داشته باشیم تا بتوانیم در روند درمان بیمار از آن‌ها کمک بگیریم و بیمار را از شر غده و تومور متجاوز و مهلک نجات دهیم. اگر سنگینی در سر زیاد احساس

نشود و ترشحات و چربی‌های مترشحه از مسامات پوست به زردی بزند و در سفیدی چشم زردی نفوذ کرده باشد و یا احساس سوزش و گزش و تپش عروق را ادراک کنیم و ببینیم و گرمایی در پوست سر احساس کنیم قطعا غلبه با صفراست. صفرا خود سبک است و وجود سبکی در سر همراه با علامات دیگر صفرا را مطرح می‌کند حال اگر خشکی هم در کنار آن باشد احساس سبکی بیشتر در سر احساس می‌شود.
رنگ زرد در سفیدی چشم نمایان می‌شود، زردی اگر کم است، کمی در گوشه‌های چشم و به هر میزان بیشتر باشد پهنای سفیدی را در بر می‌گیرد. سایه‌ای زردرنگ در نمای کلّی صورت دیده می‌شود. زردی انواع دارد، زردی روی زبان، زرد زرده تخم‌مرغی، زرد کاهی، زرد طلایی شفاف مانند زردی کسانی که به

دیابت (قند خون) مبتلا هستند، زرد گندنائی (تره‌ای)، زرد همراه و ترکیب شده با سفیدی مات و بلغم و یا سفیدی سربی که مبتلایان به میکروب و عفونت معده (هلیکوباکتر) به آن دچارند و زردی که توأم با رنگ سفید بلغم است و گویی سفیدی شیرمانندی است که با رنگ زرد در حال ترکیب می‌باشد، آن‌چنان‌که مبتلایان به زونا به آن دچارند، در پهنای زبان دیده می‌شود. اگر رنگ غیر عادی زبان بیشتر در طرف چپ زبان است گرفتاری کبد را نشان می‌دهد و طرف راست گرفتاری طحال را نمایان می‌سازد.
سنگینی بار زبان و فشردگی آن در هر طرف زبان بیشتر باشد محتمل است که تومور در همان طرف سر در امتداد با زبان قرار گرفته است. در این حالت تومور مغزی با غلبه صفرا در مغز جای گرفته است و در نسوج غالب در بافت تومور و ترشحات آن تأثیر گذارده است. نبض بیمار مبتلا به تومور مغزی و درگیر با استیلای صفرا تند و شتابزده می‌زند، حرارت بدن بویژه در سر بالاست. بیمار احساس سنگینی در سر نمی‌کند ولی عدم تعادل در سر و هنگام راه رفتن در پاها مشخص است و بینی خشک است و پوست هم به خشکی می‌زند و موهای سر تنک شده و نازک و خشک می‌شود. اگر خشکی بر سر غالب شود، خروج اضافات و ترشحات متوقف می‌شود و احساس سنگینی در سر نخواهد بود، این خشکی آثار ترشحات تومورها را خشک می‌کند و آن را از فعالیت باز می‌دارد و تومور خود را مقداری جمع می‌کند. پوست سر خشک می‌شود، موها نیز خشک و دچار پیچش ناشی از غلبه خشکی می‌شود.
اگر احساس تنبلی و بی‌حالی زیاد شود و سر سنگین گردد و رنگ بیمار به سربی بزند و میل به خواب زیاد شود و مرتب چرت بزند و فراموشی زیاد شود دلیل بر چیرگی بلغم می‌باشد.

اگر بیمار صورتش بی‌خون نشان دهد و فراموشکاری در کارهایش آشکار گشته ولی خواب بر او مستولی نشده دلیل بر غلبه سودا است.
اگر رنگ صورت و چشم‌ها قرمز شده و مویرگ‌های چشم متورم و رگ‌های دیگر بدن باد کند، دلیل بر غلبه خون است. در این حالت گرمای سر و صورت زیاد شده و بیمار عرق می‌کند، باصطلاح دچار گرگرفتگی می‌شود.
سردرد اگر آزارش می‌دهد چنانچه با تپش همراه باشد آنهم دلیل دیگری بر غلبه گرمی و ماده گرم در مغز است. بدن داغ می‌شود و احتمالا تب روی‌آور است. سوزش و گزش پوست سر آیا چیزی غیر از گرمی می‌تواند باشد؟ در لمس با دست می‌توان دریافت که گرمی بر مغز غلبه کرده یا نه! اگر مرطوب باشد نیز در پوست سر و صورت آثار رطوبت آشکار می‌شود. اگر سردی غلبه کرده بیمار حال حرکت کردن ندارد و انجام هر کاری را به بعد موکول می‌کند. چنانچه مغز به تنهایی یا در مشارکت با اندام‌های دیگر دچار غلبه سردی شده در این صورت باید اندام مشارکت‌کننده شناخته گردد.
در قیاس با غلبه گرمی چنین است که در غلبه خلط سرد بطور کلّی بیمار توان حرکت و حتی از جا بلند شدن را ندارد. امّا در غلبه گرمی بیمار حالت بی‌قراری و جنب‌وجوش را از خود نشان می‌دهد امّا زود خسته می‌شود و ممکن است عرق کند این سردی اگر ساختارش سوداوی باشد، همراهش فکر و خیال است و اوهامش بسیار می‌باشد. چگونگی حالات مغز در قیاس با سردی و گرمی از بررسی سایر اندام‌ها بدست می‌آید. ابتدا اندام‌های نزدیک و مخدومه مغز آثار و حالات مغز را نشان می‌دهند، چشم کوچکتر شده و خشکی در آن غلبه می‌کند. چشمی که با قسمت آسیب‌دیده و توموررزده مغز ارتباط مستقیم دارد، چه بسا کوچکتر شده و پلک چشم بسختی باز می‌شود. اگر از آن اشک بیاید حالتی از گرمی مغز و یا لااقل آن قسمت از مغز که با تومور درگیر است را نشان می‌دهد. اگر درد در بخش‌های مختلف مغز در

حرکت است و جابجا می‌شود، یعنی ماده خلطی موجود در سر بادزا است.
اگر در حالت‌های سردرد پلک‌ها مرتب برهم زده می‌شود و صورت داغ و یا رنگ اطراف چشم قرمز شده علامت التهاب شدید و گرمی بسیار و شروع حالات جنون و دیوانگی و در هم شدن عقل است. اگر به نقطه‌ای خیره شده و نگاهش مدت‌ها ثابت به جایی دوخته شود دلیل بر ایجاد وسواس و مالیخولیاست. برآمدن چشم علامت ورم و پر شدن آوندها و عروق اطراف چشم از ماده گرم است، تمامی علامت‌های چشم و پلک‌ها از حالت مغز خبر می‌دهد. سرانجام اگر پرده نازکی روی چشم کشیده شود نشان از احتمال مرگ بیمار است.

زبان

رنگ زبان سفید باشد علامت بیماری لیثرغس است که بیمار مبتلا به تومور مغزی با آن روبروست.
اگر زبان ابتدا زرد باشد و پس از چندی به سیاهی گراید علامت بیماری قرانیطس است و اگر زردی بر رنگ زبان چیره گردد و رگ‌های زیر زبان به رنگ سبز درآیند، علامت بیماری صرع است. رنگ زبان بیشتر از حالات معده و دستگاه گوارش و کبد خبر می‌دهد امّا اگر در این دستگاه‌ها هیچ مشکل و ناهمواری وجود ندارد. رنگ زبان دلیل بر احوالات مغز است. در مجموع در قیاس رنگ زبان و حالات چشم، چشم بیشتر از حالات مغز گواهی می‌دهد.

رخساره

رخساره پرگوشت و چاق و سرخ دلیل بر غلبه خون است و برافروختگی و هیجان چهره دلیل بر غلبه خون و مواد آبکی در مغز است، همچنین لاغر و زردرنگ بودن صورت دلیل بر غلبه صفراست، لاغر و پژمرده و به رنگ زرد مایل به سیاهی

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 62

دلیل بر غلبه سودا و مزاج خشک سوداوی مغز است. این علامات را در صورتی می‌توانیم به بیماری داخل جمجمه مغز نسبت دهیم که قبل از خلق بیماری نبوده باشد. شاید برخی از این علائم بصورت ذاتی و ارثی در بیمار از قبل بوده باشد. چنانچه بیمار از لحاظ نمایش همه این علامت‌ها تهی است و تنها با وسائل پیشرفته پزشکی امروز مشخص شده که توموری در مغز خلق شده و کم‌کم در حال رشد است، در این حالت نشان از نیرومندی مغز دارد و نیروی جاذبه و هاضمه و دافعه مغز بر مرام بوده و بخوبی کار خود را انجام می‌دهند. این ره‌آورد دانش پزشکی جدید باعث می‌شود تا پزشک بسرعت با داروهای ضد تومور دارای خاصیت آکله و هاضمه و محلّله و مجفف و گندزدا و ضد میکروب و ضد ویروس که طی سالیان دراز از تجربه دانشمندان طب ایرانی بدست آمده دست بکار شده و در اندک زمانی تومور را منهدم کرده و ریشه خبیث آن را بخشکاند.

شناسایی حالات مغز از بررسی اندامی که با مغز مشارکت نزدیک دارند:

گاه ممکن است این اندام‌ها دچار مشکل شده باشند و از بیماری آنها آسیبی به مغز رسیده باشد. از سوی دیگر ممکن است از مغز آسیبی به این اندام‌ها برسد.
بررسی اندام‌های مشارکت‌کننده با مغز ضرورتی تام داشته و چگونگی گرفتاری مغز را معین خواهد کرد.
یکی از اندام‌هایی که در کار زندگی و حیات با مغز مشارکت جدّی و مستمر دارد معده است. اوّلین پژوهش، حال معده را در ارتباط با مغز نشان خواهد داد. معده در حالت پری و در حالت گرسنگی ایجاد درد و یا ناراحتی‌های دیگر مانند سنگینی، گیجی و سوزش و یا خواب زیاد و یا عکس آن یعنی کم‌خوابی می‌کند. این ارتباط
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 63
همراه با درد و عوارض دیگر شاید سال‌ها ادامه یافته و بیمار در مسیر درمان دائما با قرص و شربت‌های مربوط به معده در طب جدید موقتا آرام می‌شود. مثلا انواع مسکن‌ها و داروهایی نظیر آنتی‌بیوتیک‌ها و راینیتیدین و شربت‌های آلومینیوم ام. جی برای بیمار تجویز شده و این تداوم درمان برای پزشک و بیمار ایجاد غفلت نموده و نمی‌توانند بموقع به آسیب وارد بر مغز آگاهی یابند. اگر ناراحتی از طحال (سپرز) شروع به جنبش کرده باشد آثارش در طرف چپ جمجمه که طحال در همان طرف است آشکار می‌شود. برعکس اگر ناراحتی از کبد منشأ گرفته باشد طرف راست جمجمه آثاری از خود نشان می‌دهد. بررسی علّت بیماری در این حالت‌ها به سادگی ممکن نمی‌باشد، ممکن است مثلا در اثر درد شدید در سر، حالت تهوع و استفراغ به معده دست دهد که علت آن درد شدید بوده است. شاید عامل بیماری ابتدا در مغز بوده و سپس به دلیل همکاری مغز با معده، بیماری به معده سرایت کرده باشد. نکند بیماری سال‌ها در معده شروع به خرابکاری کرده و بتدریج به مغز سرایت نموده و یا زمینه را از قبل برای بروز تومور آماده کرده است. بعنوان مثال توجه کنید به حالات شخصی که دائما به مصرف اغذیه‌های نامطلوبی مانند سوسیس و کالباس مبادرت می‌ورزد، نکند این غذای نامناسب باعث خلق تومور در مغز شده باشد. معده در هضم این غذای متأسفانه پرمصرف امروزی عامل غریبه بیماری را گرفته و نتوانسته آن را هضم کند و یا از بین ببرد، لذا این عامل غریبه که می‌تواند ویروس و یا انواع میکروب‌های مهلک و ناشناخته‌های دیگر باشد، از راه خون و لنف به مغز برسد که این امکان در مصرف برخی از انواع سوسیس و کالباس در تجربه ما به اثبات رسیده است.

اظهارنظر برخی از پزشکان متخصص سرطان در لندن در مورد شخصی که دچار تومور بدخیم در مغز شده این بود که علّت بیماری از مصرف مداوم سوسیس و کالباس بوده است، گو اینکه در آن کشور کمتر ممکن است گوشت مورد نیاز برای ساخت سوسیس و

کالباس از کشتار گاوها و گوساله‌های بیمار و نحیف و لاغر تهیه شده باشد. متأسفانه برخی از تولیدکنندگان این غذای مضّر که برای صرفه‌جوئی و درآمد بیشتر سعی در خرید گاوهای پیر و مسن و یا بیمار دارند زمینه افزایش تومورهای مغزی را در مصرف کنندگان بوجود می‌آورند.

مثال دیگر اثر منفی و مهلک مصرف نوشابه‌های گازدار بطور مداوم است. بارها دیده‌ام مبتلایان به سرطان معده یا مری عادت به مصرف نوشابه‌های گازدار بطور مستمر داشته‌اند. حتی برخی از این افراد بلاانقطاع هر روز صبحانه خود را همراه با نوشابه گازدار تناول کرده‌اند و دچار سرطان و تومور در مری و معده و روده و رکتوم و مقعد شده‌اند. بخصوص سرطان دهانه معده که به تدریج بخش‌های دیگر معده را گرفتار می‌سازد، رابطه مستقیمی با مصرف نوشابه‌های گازدار دارد. نوشابه‌ها متأسفانه یکی از عوامل مؤثر در ایجاد بیماری رو به گسترش دیابت (قند خون) و بواسیر و شقاق مقعد نیز می‌باشد. گریزی در اینجا بزنم: برای من جای تعجب است در کشوری مانند کشور ما که انواع و اقسام میوه‌ها در چهار فصل سال موجود است چرا باید بجای آب‌میوه‌های طبیعی و محصولات طبیعی مانند هلوی خشک‌شده و زردآلو و آلوبخارا و انجیر خشک که به صورت خیس شده در آب یکی از تنقلات ایرانیان بوده است، آب‌میوه‌های بسته‌بندی شده و ساندیس‌ها و رانی‌ها و انواع کنسروهای میوه و آب‌میوه‌های مصنوعی عادت هر روزه مصرف مردم بخصوص جوان‌ها بشود؟ بگذریم به حالات معده در ارتباط با بیماری‌های مغز بپردازم:

برای تشخیص بهتر و دقیق‌تر از وضعیت مغز و اثرات وجود تومور و غده در آن همواره باید وضعیت معده بدقت مورد توجه قرار گیرد. حالت تهوع، کمی اشتها و تپش و خفقان قلب و سینه و همراه و موازی با آن احساس ناراحتی و گرفتگی و سنگینی در مغز، مشارکت معده را با بیماری مغز بخوبی نشان می‌دهد. در گرسنگی

معده تلخی گزنده صفرا و بدرد آمدن مغز نشاندهنده مشارکت معده در بیماری مغز است.

اگر معده پر بود و درد در معده ایجاد شد و نفخ عارض معده گردید و در همان حال درد در مغز ایجاد و یا افزایش یافت بی‌گمان معده در حالت مغز و تحریک تومور مغزی مشارکت دارد. وقتی درد از جناغ سینه شروع و

به میان هر دو شانه کشیده می‌شود و در همان حال بیمار مبتلا به تومور مغزی درد بیشتری در سر احساس نمود، مشارکت معده در بیماری مغز را نمی‌توان نادیده گرفت و حد اقل باید به آن شک کرد. هنگام هضم غذا در معده بخارهای غیر طبیعی گوناگون از معده به سمت بالا حرکت می‌کند و در حرکت لنف و خون و بخصوص حرکت ارواح نفسانی از مغز به پایین و حرکت ارواح حیوانی از قلب به اطراف و حرکت ارواح طبیعی از کبد به آوندهای خونرسان اختلال ایجاد می‌کند. عبور این بخارها از معده به سینه و پرده‌های محافظ سینه و شش و دنده‌ها ممکن است انسدادهایی در راه رسیدن به مغز ایجاد کند و مغز از عبور این بخارها آسیب ببیند و تومورهای مغز را به ترشحات غیر عادی وادار سازد. در این حالت شاید تحریکات تومور برگرفته از اثرات این بخارها روبه فزونی نهد و جای خود را مستحکم‌تر نموده و به اطراف خویش بیشتر دست اندازی کند. و بسته به گستره قلمرو تومور و دامنه ترشحات آن، درد در ناحیه‌ای از سر بیشتر از جاهای دیگر خود را نشان دهد که این دردها حکایت از حالات مغز در اثر وجود تومور و غده را دارد.
گرمای بیش از حدّی که در جمجمه مبتلایان به تومور مغزی ایجاد می‌شود گاه به حدی است که بیمار را وادار به هذیان‌گویی می‌کند. بیمار حرکات غیر عادی از خود نشان می‌دهد، احساس تپش و خفقان شدید در مغز اوضاع مغز را ممکن است به کلّی برهم زند و بیمار را به تشنج بکشاند و حتی منجر به مرگ بیمار و قطع عصب
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 66
نفسی گردد مگر آنکه گرما راهی به بیرون پیدا کند. در هر حالت شاید پزشک دچار اشتباه شود و برای مقابله با گرمی مغز دستور مصرف غذاهای سرد را بدهد. در این صورت اگر غذاهای سردی که برای بیمار در نظر گرفته می‌شود دارای مزاج سرد ساکن باشد و خلطها را رو به بیرون نراند خطری عظیم برای بیمار ببار می‌آورد.
چرا که این سردی ساکن غیر سیّال ابر بلغمی موجود در بالای جمجمه را بیشتر و ضخیم‌تر کرده و گرمای حبس شده در جمجمه به شدّت به بافت مغز و اعصاب و عروق آن فشار آورده و ممکن است منجر به مرگ بیمار شود. برای مثال غذای سرد غیر سیال مانند گوشت گوساله و گاو و ماهی و غذاهای سرخکرده و گوشت‌های خشک شده مانند قدید و گوشت‌های کنسرو شده مانند سوسیس و کالباس در حالات بحرانی سر که فشار داخل جمجمه افزایش یافته و بیمار را پریشان و آسیمه سر کرده است امکان خروج گازهای گرم را غیر ممکن نموده و می‌شود آنچه نباید بشود. تشنج و خواب سنگین که بیداری بعد از آن وجود ندارد، در این حالت بیمار را از پای در خواهد آورد. سردی این غذاها در عروق گرمازده مغز باعث کند

شدن حرکات خون و لنف شده و بیش از پیش بافت‌ها و مویرگ‌ها و آوندهای مغز را تحت فشار قرار می‌دهد. شاید مهلک‌ترین غذا در این حالت بحرانی که بیمار دچار فشار شدید فضای داخل جمجمه و تشنج و کلافگی شده و خواب گیج و منگی در حال استیلا است، خوردن غذای غیر سیالی مانند ماهی باشد. حال آنکه مصرف ملینات و مسهلات سرد در این حالت بدلیل آنکه حرکات طبیعی گردش خون و لنف و گازها را بهبود بخشیده و به خروج این گازها می‌انجامد، می‌تواند خطرات جدّی و موقت فشار داخل جمجمه را از میان بردارد و بیمار را موقتا از خطر برهاند. غذاها در این حالت باید به رقیق شدن خون و لنف و لطیف شدن گازها کمک نماید و اعتدال لازم را به حرکت گردش خون و خروج گازها و مواد زائد ریخته شده در مغز که

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 67

حاصل هضم ناقص غذا در مغز است، ببخشد. در این حالت بحرانی حجامت و زالودرمانی می‌تواند بسیار مؤثر و مفید واقع شود و در این اعتدال بیمار احساس سبکی و فرح نماید. بنابراین حالات معده و روده‌ها در این بحران جدّی است و خروج مدفوع و ادرار و بادها از شکم به سوی اندام‌های دفعی در جهت کاهش فشار درون جمجمه می‌تواند مفید واقع شود و اخلاط مضر و نفّاخ را به پائین کشیده و مغز را از محاصره نجات بخشد و نیروی دفع‌کننده مغز را که ناتوان شده توانایی بخشد. بکار بردن داروهای عطسه‌آور در کنار مسهلات مناسب و سردی بخش‌های ملین می‌تواند در کاهش فشار داخل جمجمه و دفع ترشحات آن کمک شایانی بنماید. توجه کنید که باید همواره راه‌های خروجی مغز مانند بینی و پوست سرباز باشد و انسدادی اگر در آنها هست برطرف گردد. در اینجا مؤثرترین روش که تأثیر آنی خواهد داشت، بزاق دهان زالوهاست که در کنار سایر روش‌ها می‌تواند کندی حرکات خون را در مویرگ‌های مغز برطرف کند و خون را رقیق‌تر کرده و فضولات را از جای نیش خویش به خارج از جمجمه هدایت کند. در این حالات بحرانی که بیمار ممکن است به تشنج کشیده شود باید دید آیا بکار بردن داروهای مخدر شدید و آرام‌کننده مانند دیازپام و امثال آنکه تشنج را آرام می‌کند و هیجان آن را از میان می‌برد مفید است یا مضر؟

به نظر من بکار بردن داروهایی مانند دیازپام و امثال آن زمانی مفید است که پای تومور و غده در کار نباشد، مگر تشنج به دلیل بیماری‌هایی مانند صرع بوجود آمده باشد. البته هنگامی که بیمار در یک حالت بحرانی قرار گرفته و تشنج چه خفیف و چه شدید روی‌آور شده و در همان حال نبض نامرتب شده و گاه به شدت ضعیف می‌شود می‌تواند نشانه بروز قطع عصب تنفسی باشد که بیمار را به کام مرگ می‌کشاند در این حالت هر

نوع تلاش برای جلوگیری از قطع عصب تنفسی لازم

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 68

است. استفاده از شموم تقویت‌کننده ارواح مغز و تحریک عصب تنفسی و جلوگیری از خواب رفتن بیمار لازم و حیاتی است. حجامت و خونگیری از پشت گوش شاید سریعا از مرگ بیمار جلوگیری کند. اگر زالو مهیا باشد بهترین وسیله برای گرفتن خون است. زالو با مکانیسم دهان و مکشی که ایجاد می‌کند خون را به سرعت بیرون می‌کشد و بزاق دهانش بهترین کمک‌کننده برای کشیدن خون است. شاید روش‌های دیگر قادر نباشد در آن شرایط بحرانی خون را به بیرون بکشد و بیمار از دست برود.

آب دهان زالو مقدار زیادی اکسیژن در خون ایجاد می‌کند. اگر ماسک اکسیژن در دسترس باشد چه بهتر در این حالت می‌تواند به نجات جان بیمار کمک کند.

مکانیسم بکار بردن داروهای مخدر مانند دیازپام در این حالت مغایر با جلوگیری از قطع عصب تنفسی است اما لازم است بیمار تحت مراقبت ویژه قرار گرفته و چنانچه اقدامات فوق نتواند از تشنج جلوگیری کند از دیازپام و داروهای مشابه آن استفاده نمود.

تومورهایی که کبد با آن ارتباط تنگاتنگ دارند و شاید از مدّت‌ها پیش این ارتباط ایجاد شده باشد و یا ماده از کبد به سوی مغز کوچ کرده، اوّلین علامت آن سردرد در نیمکره راست سر است. در همان نیمه‌ای که کبد قرار دارد و اگر سردرد در نیمکره چپ سر است از طحال ماده‌ای به سوی مغز کوچ کرده است این کوچ بیشتر از راه نسوج و آب میان‌بافتی است. به‌هرحال مغز با هر عضوی که در بیماری با او مشارکت دارد، انواعی از علامات و نشان‌ها بر جای می‌گذارد که از بررسی آن می‌توان فهمید که عامل اصلی تومور در مغز بوده و به عضو مشارکت‌کننده آسیب رسانده و یا در عضو مشارکت‌کننده بوده و به مغز کوچ کرده و به آن آسیب وارد آورده و گرفتارش ساخته است.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 69

بعنوان عضو مشارکت‌کننده در ایجاد تومور مطرح است و بیشتر از بیماری رحم است که مغز گرفتار می‌شود. خلطهای فاسد و سموم از رحم به بالا می‌روند و اگر در پستان‌ها و زیر بغل ننشینند به مغز می‌روند و آنجا جا خوش می‌کنند. پس از مدتی باعث ایجاد ناراحتی‌های مختلف مانند سردرد و اضطراب و اختلال در جمجمه و غیرو می‌شوند و مهمترین آن ایجاد تومورهایی است که بلا و مصیبت را بر مغز وارد می‌آورند.

شناسایی مزاج مغز

اشاره

در تنظیم داروهای علاج تومور برای ورود به نحوه معالجه تومورهای مغز شناخت مزاج مغز بیمار ضروری است. چه تومور از جای دیگر به مغز سرایت کرده باشد و یا از خود مغز باشد، در آن حالت علامت‌هایی از مغز صادر می‌شود که سوء مزاج را از آن می‌توان شناخت. برای فهم بهتر معنی سوء مزاج‌ها باید به چند نکته توجه نمود:

برای خلق بیماری در بدن انسان دو عامل ضروری است:

1) یکی بستر یا زمینه بیماری که عبارت از خلط حاکم بر بدن انسان و عضو مورد نظر است که از تبادل مزاج‌ها و خلط حاصل از هضم غذا در بدن در تبادل با مزاج غالب ایجاد و بر بدن در تمامی عروق، بافت‌ها و آوندها و لنف‌ها چیره می‌شود. ممکن است علاوه بر خلط حاکم بر کل بدن، خلط خاصی بر عضو آسیب دیده غالب شود که با آن خلط کلی غالب بر تمام بدن تفاوت داشته باشد.

2) عامل غیر خلطی بیگانه

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 70

این عامل یا ویروس و میکروب و یا تومور و غده و یا انسدادی از مواد رسوبی ناشناخته است که در عروق و راه‌های ارتباطی عضو آسیب‌زده وارد شده و با عملکرد خود در سیستم طبیعی عضو مربوطه اختلال ایجاد نماید. بیماری‌های تفرق اتصال نیز از جمله عوامل بیماری‌زا هستند که به عنوان عامل غیر بستر یعنی عامل دوم بیماری‌زایی مطرح می‌باشند که از بحث این کتاب خارج است.

جمع این دو عامل در بدن برای خلق بیماری لازم و ملزوم یکدیگر است. توجه به این دو عامل برای پزشک حائز اهمیت فراوان است چرا که تجویز دارو بدون شناخت این دو عامل بدرستی امکان‌پذیر نمی‌باشد. بستر بیماری تحت عنوان سوء مزاج مورد بررسی قرار می‌گیرد. مبحث فعلی که بیماری تومورهای مغزی است ما را بر آن می‌دارد که علامت‌های سوء مزاج مغز را بشناسیم. تاکنون انواع تومورهای بیماری‌زا در مغز و عملکرد آن را با استناد به تحقیقات دانشمندان شهیر علم سرطان‌شناسی بررسی کردم و در آن میان به علامات سوء مزاج بطور پراکنده اشاره نمودم، اینک به انواع سوءمزاج‌های مغزی توجه فرمائید که مستقیما از کتاب قانون نوشته دانشمند شهیر جهان اسلام حضرت شیخ الرئیس بو علی سینا نقل می‌گردد:

1. علامت سوء مزاج گرم مغز

سرعت رویش موی بچه در زهدان در حالت جنینی، یا در نخستین مرحله ولادت. موی از اوّل سیاه باشد یا بعد از زعفرانی بودن زود سیاه گردد. پیچش مو، زود طاس شدن، پیر شدن سر به سرعت، گرانی سر از سبب‌هایی مانند بوی و همانند آن، آزار دیدن از بوی تند، کم‌خوابی و سبک‌خوابی، پیدایش رگ‌های چشم، تا اندازه‌ای زرنگی نوزاد، زود تغییر دادن تدبیر و تصمیم که حال کودکان است و می‌توان از راه لمس کردن، سرخی‌رنگ، پختگی فضولات که ریزش می‌کنند یا

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 71

رانده می‌شوند و اعتدال قوام شخص نسبت به خودش، دلایل گرمی مزاج مغز را بدست آورد.

2. کسی که مغزش سردمزاج است

فضولات زیاد بیرون می‌دهد، لیکن برای دلیل قرار دادن فضولات باید شرایطی را در نظر گرفت. صافی مو، کم‌سیاهی مو، زود سپید شدن مو، بسیار آسیب‌پذیری از بلاها، جریان مواد آبکی از دماغ و نزول آنها در حد زیاد، از کمترین سببی به زکام مبتلا شدن، ناپیدایی رگ‌های چشم، خواب زیاد، صورتش به خواب‌آلوده می‌ماند، پلک‌هایش به کندی می‌جنبند، بر تصمیمات خود همانند پیران ثابت است. این‌ها همه از علامات سوء مزاج سرد مغز است.

3. کسی که مزاج مغزش به خشکی روی آورده است

گدار فضولاتش پاکیزه، حواسش صاف، تاب بیداری زیاد دارد، مویش نیرومند، در مرحله اوّلیه عمر" که دودی‌مزاج است" مویش به سرعت روید، زود طاس می‌شود، موی پیچیده دارد.

4. کسی که مغزش ترمزاج است

مویش صاف، به سرعت می‌روید و دیر طاس می‌شود، حواسش تیره است، زائده‌هایش زیاد، نزله‌هایش زیاد و خوابش گران است.

5. کسی که مغزش مزاج گرم و خشک دارد

فضول ندارد، حواسش صاف است، در بیدار ماندن خوددار است، کم‌خواب است در اوایل عمرش، مویش به سرعت می‌روید و موی قوی دارد و رنگ مویش سیاه و پرچین و شکن است و بسیار زود طاس می‌شود. اگر سرش را لمس کنی گرم و خشک است و رنگ پوست سرش به سرخی می‌زند، رنگ چشمش نیز به سرخی

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 72

مایل است. در تصمیم‌گیری دو دل است و در شروع کار شتابان است. زودفهم است و حافظه‌ای خوب دارد. کنش‌های روانی‌اش به سرعت انجام می‌گیرد.

6. کسی که مغزش مزاج گرم و تر دارد

به شرطی که گرم و تری مزاج مغز بسیار بسیار از اعتدال دور نشده باشد، رنگ رخساره زیبا، رگ‌ها نمایان، فضولش زیاد و پخته، موی صاف و مایل به زعفرانی و دیر طاس می‌شود. گرمی و تری بر او زود روی آرند و اگر گرم و تری مزاج مغزش بسیار از اعتدال دور شده باشد در معرض حمله بیماری‌های متعدد قرار می‌گیرد.

بیماری‌هایی که گوهر گندیده دارند، زود بر او روی می‌آورند. از گرما و سرما زود بیمار می‌شود. حواسش گران و تیره است، دیدش ناتوان است و همواره می‌خوابد و خواب‌های پریشان می‌بیند.

7. کسی که مزاج مغزش سرد و خشک است

در لمس کردن سر سرد است، رنگش متغیر و رگ‌های سر و چشمانش ناپیداست. مویش به کندی روید، رنگ مویش سرخ مایل به سپیدی و نازک است، دیر طاس می‌شود و به ویژه اگر خشکی بر سردی چیره نباشد از سردی‌آورها زیان بیند. بنابه شروطی که ذکر شد، تا جوان است حواسش صاف است و اگر پیر شد به زودی حواسش ناتوان می‌شود، خرف می‌شود و پیرامون‌های سرش ترنجیدگی و خشک‌شدگی و گندیدگی روی می‌دهد. زود پیری به سراغش می‌آید، صحبتش در هم برهم است. گاهی سرش سبک و مجراهای سر بازند و گاهی سرگران و مجراها بند آمده‌اند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 73

8- کسی که مزاج مغزش سرد و تر است

بسیار می‌خوابد و خوابش گران است. حواسش پرت است، تنبل و گران‌خیز است، زوائد زیاد از سرش سرازیر است، دیر طاس می‌شود و زود به نزله مبتلا می‌گردد.
تا اینجا علامت‌های سوء مزاج را که همراه با ماده خلطی باشد بررسی کردیم، حال به علامت‌های سوء مزاج مغز که بدون ماده خلطی باشد می‌پردازیم. گواینکه در شناخت تومورهای مغزی و حالات مغز در تقابل با تومورها همواره در اکثر انواع تومورها سوء مزاج همراه با ماده خلطی است، لیکن در مواردی برخی از تومورهای مغز بدون ماده خلطی در سر رشد می‌کنند که اغلب نسبت به تومورهای دارای ماده خلطی یا تومورهایی که در بستر سوء مزاج دارای ماده خلطی سر ایجاد می‌شوند، کم خطرتر و خوش‌خیم‌ترند. در علاج این تومورها پخته شدن تومور لازم است تا با داروهای مناسب پاره‌پاره شده و به نسوج مرده یا خیلی ضعیف تبدیل شوند و از راه‌های خروجی مانند بینی و مسامات پوست سر خارج شوند و مغز از وجود آنها خلاصی یابد.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 74

علاج تومورهای مغزی

اشاره

گفتیم که بیماری در بدن انسان به دو عامل بستگی دارد تا بتواند در بدن فعال شده و میزبان خود را از بین ببرد: یکی بستر بیماری که همان خلط غالب و یا سوء مزاج غالب بر آن عضو یا بر سایر اعضای بدن است و دومی عامل بیگانه بیماری که عبارت از میکروب‌ها، ویروس‌ها، تومورها و غده‌ها و انسدادها می‌باشد.

بیمار تومور مغزی در اوّلین مراجعه به طبیب باید از لحاظ بستر بیماری مورد شناسایی قرار گیرد. با وسائل آزمایشگاه‌های امروزی بخوبی وجود تومور، نوع آن و جایگاه آن در مغز مشخص می‌شود. امّا شناخت بستر بیماری با وسائل امروزی امکان‌پذیر نمی‌باشد، چرا که اساسا طب جدید نسبت به تأثیر عوامل بسترساز بیماری بیگانه است و اعتقادی به آن ندارد. لذا از روی علامت‌هایی که قبلا شرح داده شد باید به مزاج خلط غالب دست یابیم.

که همراه با ماده خونی و غلبه خون در عضو آسیب‌زده و یا در تمامی بدن باشد.
چنانچه غلبه خون همراه با ماده خلطی براساس علامت‌هایی که ذکر کردیم مشخص شد خونگیری از همان ابتدای شروع درمان در سرلوحه علاج قرار می‌گیرد.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 75
سه روش معروف طب ایرانی برای خونگیری عبارتند از: فصد (رگ‌زنی)، حجامت و زالودرمانی. رگ‌های مرتبط با مغز عبارتند از: رگ قیفال، رگ‌های پیشانی، بینی، رگ‌های اطراف گوش. فصد یا رگ‌زنی باید در طرف مقابل عضو دردمند و گرفتار انجام شود.
اوّل رگی که در فصد زده می‌شود رگ قیفال است امّا اگر وضع بحرانی باشد و فرصت کم، رگ زدن از رگ وداج شروع می‌شود.
بدیهی است که تومور تنها از خون تغذیه نمی‌کند، بلکه از ماده خلطی که در خون وجود دارد و خلط غالبی که در نسوج و بافت‌ها ایجاد شده بهره می‌گیرد.
بنابراین رگ‌زنی همراه با مصرف داروهای منضج و مسهل آن اخلاط صورت می‌پذیرد. مقدار زیادی از خلطهای سازنده بستر و زیستگاه تومور از طریق رگ‌زنی بیرون می‌ریزد، امّا خود تومور باید از میان برود. چرا که در هر فرصتی و به هر دلیلی ممکن است بستر بیماری دوباره ایجاد گردد، تومور دوباره در بستر ایجاد شده رشد می‌کند و تهاجم به بافت‌های دیگر را از سر می‌گیرد. از سوی دیگر ترشحات خود تومور نیز زمینه را برای ایجاد سوء مزاج بعدی آماده می‌سازد. لذا پس از خونگیری و پاکسازی محیط اطراف تومور اعم از رگ‌هایی که بوسیله فصد موقتا پاک شده‌اند و لنف و آوندهایی که مواد غذایی خلطی را حمل می‌کنند ممکن است دوباره گازهای ایجاد شده در محیط مغز را بپراکنند و کم‌کم باعث ایجاد فشار و هوای گلخانه‌ای در مغز شوند. در این صورت باید داروهای مؤثره گیاهی و معدنی و غیر از آن در فرصت بدست آمده به تومور نزدیک شده و عملیات انهدام تومور را آغاز نمایند. چرا که بیرون ریختن خلطهای ناباب حلقه محاصره غذایی را بر تومور تنگ می‌کند. خون پاک و عاری از مواد خلطی بدجنس نه تنها بدرد مصرف و تغذیه تومور نمی‌خورد، بلکه سیستم ایمنی فعالتری علیه تومور تشکیل می‌دهد. از آن گذشته ما
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 76
در این فضایی که موقتا به وسیله فصد پاکسازی شده، داروهای ضد تومور

و منهدم کننده آن را از طریق معده و کبد و راه‌های دیگر ارسال کرده‌ایم. لاجرم در این مرحله خونگیری اوّلین ضربه به تومور وارد خواهد شد تا فعلا دست و پایش را جمع کند و حتی کوچکتر شود. در مراحل بعدی به تدریج تومور تحت تأثیر داروها قرار گرفته و بتدریج منهدم می‌شود. نباید هیچ‌گونه فرصتی به تومور داده شود تا دوباره خود را بازسازی کند. توجه به این نکته بسیار ضروری است که زمانی که حمله به تومور آغاز گردید باید تا انهدام و نابودی تمامی سلول‌های بدخیم تومور بدون وقفه پیش رویم. این تأکید از آن سبب است که اگر برای مدّتی بدلیل بهتر شدن حال بیمار در اثر فصد کردن و مصرف داروهای ضد تومور سهل‌انگاری صورت پذیرد و مثلا بیمار ادامه درمان را جدّی نگیرد، تومور با سلول‌های بدجنس خود، نحوه عملکرد داروها را شناسایی کرده و در مرحله دوّم که وقفه‌ای در ادامه درمان توسط بیمار صورت گرفته، بکلی اثرات دارو را خنثی می‌کند یا حد اقل تا حدودی از اثرات داروها می‌کاهد. من این حالت را خطرناکترین مرحله در علاج بیمار تلقی می‌کنم. چرا که بهبود نسبی حال بیمار باعث سهل‌انگاری در ادامه درمان می‌شود، لذا تصور می‌کنم که تومور دارای سلول‌های هوشمندی است که ترشحات ضد داروهای تجویز شده را در فرصت بدست آمده می‌سازد.
بارها مشاهده کرده‌ام که وقتی بیمار احساس بهبود نسبی می‌کند در ادامه علاج سستی می‌ورزد و این کار خطرناک باعث عود علائم بیماری از قبیل سردرد، حالت تهوع مجدد و سایر علامت‌های حاد بیماری می‌شود.
نکته دیگر دخالت‌های غیر مسئولانه آدمهای جاهلی است که با ایجاد یأس و ناامیدی در بیماران و با این منطق غلط که علم پزشکی پیشرفت کرده و طب قدیم مال قدیم است نه مال زمان حال، اطرافیان بیمار را دلسرد کرده و آنان نیز در انجام
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 77
دستورات طبی کوتاهی کرده و بیمار جان خود را بر سر جهالت اینان می‌گذارد. در این میان اظهارنظرهای پزشکانی که نسبت به طب قدیم بی‌اطلاع می‌باشند و یا مغرضانه سخن می‌گویند بسیار خطرناک می‌باشد. به نظر حقیر گناهی نابخشودنی است و چه بسا یک نوع مشارکت در قتل به حساب می‌آید چرا که تأثیر سخن یک پزشک در مردم عادی بسیار شدید است و بارها من بیمارانی را که توسط همه اطباء باصطلاح جواب کرده شده بودند پس از آنکه با مصرف داروهای طب ایرانی بهبودی تقریبا کاملی بدست آوردند تحت تأثیر همان اطباء در ادامه درمان ناامید شده و باعث از دست رفتن جان بیمار شده است. عجبا تبلیغات سوء آن‌چنان مؤثر است که بیماری را که طبق پیش‌بینی اطباء تا بیشتر از 2 ماه زنده نخواهد ماند به خوبی درمان کردیم، حال که درمان مراحل آخر خود را طی می‌کند

و پیش‌بینی درست از آب درنیامده و یک سال است که روز به روز بهتر شده، باز هم درمان را رها کرده و بیمار را به دست مرگ سپرده‌اند.
بنا بر تجربه بدست آمده همواره باید به بیمار هشدار داد که بدون دستور پزشک متخصص طب ایرانی هیچ‌گونه کوتاهی در انجام دستورات نکند. حتی پس از اتمام درمان که در آزمایش‌ها و عکس‌برداری‌ها انهدام تومور تأیید گردیده، برای حفظ جنبه‌های احتیاطی مصرف داروها را ادامه دهد. تا از امکان وجود حتی یک سلول غیر عادی نیز غفلت نشود. آنگاه پزشک و بیمار با خیال راحت می‌توانند تجویز داروها را متوقف کنند. بیمار دیگری دچار 2 تومور چسبیده به هم واقع در پشت بصل النخاع بود، درد امان وی را بریده بود با مصرف یکی دو ماه داروهای ما یک تومور از بین رفت، در این حال وسوسه‌گرها شروع به سمپاشی کردند که اگر عمل جراحی کنید ظرف چند روز تومور از بین خواهد رفت و آن‌قدر تکرار کردند تا اینکه مادر بیمار متوسل به استخاره گردید و استخاره را آن‌قدر تکرار کردند تا بالاخره
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 78
جواب مثبت خود را دریافت و مبادرت به عمل جراحی کردند و ظرف چند روز بیمار جان سپرد. دو اشکال عمده در این کار باید مورد توجه قرار گیرد یکی آنکه در کار خیر نباید استخاره کرد درحالی‌که تومور اول از بین رفته بود و از قبل هم متخصصین جراح جواب رد داده بودند و بهبودی بیمار را از طریق شیمیایی غیر ممکن اعلام نموده بودند و اساسا استخاره در زمانی وارد شده که انسان بر سر دو راهی قرار گرفته باشد. نکته دوم دخالت‌های مغرضانه و یا جاهلانه افرادی است که بیماری آن فرد ربطی به آنان ندارد.

در مورد خونگیری همراه با داروهای دادنی به بیماری که تومور مغزی دارد باید دقت لازم به عمل آید. درست است که در روند علاج هر بیماری اگر ماده خون غلبه دارد، از همان ابتدای درمان باید خونگیری نمود و این خونگیری رگ زدن یا حجامت یا زالودرمانی است، امّا اگر همراه با غلبه خون اخلاط دیگر در اندازه زیاد وجود دارند، باید هنگامی که حس می‌کنیم در اثر خونگیری ماده خون از غلبه افتاده و حالا اخلاط دیگر میدان‌دار هستند، باید به سرعت به پخته کردن آنها پرداخت و راهی را برای خروج آنها بدست آورد. شاید تخلیه اخلاط دیگر از چند راه باید صورت پذیرد. محل تجمع بیشتر خلطها را در بدن باید کاوید و آنجا که اخلاط ناباب بیشترند، زودتر باید تخلیه را شروع نمود. مثلا اگر اخلاط در جمجمه بیشتر است باید بوسیله غرغره کردن و بخور دادن اخلاط را آماده خروج کرد. امّا در این حالت ابتدا به تنهایی باید ظرف حدود 7 تا 15 روز با بخور دادن تنها اخلاط سر را نرم و پخته گردانید و پس از آن بعد از بخور دادن عطسه‌آورها را بکار گرفت چرا که خلطها در این مدت نرم‌تر شده و آماده خروج می‌شوند.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 79

معمولا در ارتباط با تومورهای مغزی بسیاری از اخلاط از معده بسمت بالا حرکت می‌کنند و مقداری نیز از مغز و جمجمه بسوی اندام‌های پایینی سرازیر می‌شوند که در طول مسیر ممکن است ریه‌ها و پرده‌های محافظ سینه را نیز آلوده کنند. در این صورت باید به‌گونه‌ای عمل کنیم که اخلاطی که از سر بیمار دفع می‌کنیم به ریه‌ها و عروق نزدیک قلب نریزند بخصوص اگر این خلطها تند و تیز و دارای ماده سوزان باشند. اگر این مواد به ریه‌ها نریزند خطر چندانی ندارند، چرا که در این حالت داروهای اسهال‌آور به بیمار می‌دهیم و با تنقیه و اماله و شیاف مواد خلطی از بالای بدن به پائین می‌کشیم و آنها را دفع می‌کنیم. امّا اگر خلطهای پائین‌آمدنی خطری را برای اندام‌های پائین‌تر مغز در بر دارند ابتدا داروی قی‌آور باید بکار گرفته شود تا از حجم مواد کاسته گردد، سپس هنگامی که احساس کردیم نزول مواد از سر به پائین خطر آن‌چنانی در بر ندارد مسهل‌ها و شیاف و تنقیه را از پائین و از مقعد شروع می‌کنیم. داروهای تناولی قبل از اسهال دادن یا همزمان با اسهال ملایم کمک زیادی به پخته کردن اخلاط و آماده کردن آنها برای خروج می‌کنند. اینجا منظورم اخلاط مضر کل بدن در کنار اخلاط مغز است. بالاخره چنانچه در همه اعضا اخلاط ناباب باشند در ایجاد خلطهای مضر در مغز مشارکت می‌کنند، همان گونه که گفتم اخلاط معده در

صورت دفع نشدن به سوی بالا حرکت می‌کنند. حالا توجه کنید در این وضعیت که بیمار مبتلا به تومور مغزی دارای ماده خونی قوی و غالب است، خونگیری را در همان ابتدای امر آغاز کردیم و به موازات آن پخته کردن خلط و اسهال دادن آن را در دستور کار قرار دادیم لازم است داروهای پزنده خلطها هم داروهای تناولی باشد هم مسهل و هم غرغره‌ها و عطسه‌آورها.

بگذارید علاوه بر رگ زدن روش‌های دیگر خونگیری را هم مطرح کنیم.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 80

درصورتی‌که روش حجامت را انتخاب کردیم. ابتدا حجامت بین دو کتف یا همان حجامت عام و سپس حجامت سر و بادکش‌های ویژه با لیوان کوچک برای کشاندن تومور به سمت خارج یا سطح جمجمه تا از فشار آن روی بافت‌های مغز بکاهیم. البته موی سر را باید بتراشیم تا هم در کار تشخیص موقعیت تومور و هم در تشخیص علامت‌های بالینی و تغییراتی که در طول درمان ایجاد می‌شود بهتر رهنمون باشد. فشار داخلی جمجمه با بادکش و حجامت سر قابل کنترل می‌باشد. لازم است بادکش در ناحیه‌ای مخالف موقعیت تومور انجام شود هربار از 10 دقیقه تا بیشتر بادکش روی پوست جمجمه گذاشته می‌شود. پوست محل بادکش ممکن است در اثر تکرار بادکش در همان ناحیه حساس شده و تاول و زخم ایجاد کند که در اینجا مرهم‌های مناسب و یا روغن‌های نرم‌کننده از این مشکل جلوگیری خواهد نمود.

تعداد بادکش‌ها در روز بسی بیشتر از حجامت تر و خونگیری است و تعداد آن بنا به تشخیص و نظر پزشک مسئول است. خونگیری با روش حجامت آن‌قدر انجام می‌شود که غلبه خون از بین برود و درعین‌حال خون کثیف خارج شده و بجای آن خون تازه حاوی مواد مؤثره داروهای ضد تومور جایگزین شود. خونگیری به تناسب نیاز و توان بیمار انجام می‌شود. هنگام خونگیری نباید بیمار گرسنه باشد چون بیم آن می‌رود که ماده رقیق خارج شود و ماده غلیظ پس از حجامت باقی بماند. اگر قبل از حجامت با روغن زیتون یا روغن‌های مناسب مانند روغن سداب یا هر روغنی یا مرهمی که مناسب با سردی و گرمی و مزاج بیمار و یا مزاج جمجمه باشد، مالش دهیم نتیجه بهتری می‌گیریم. تراشیدن موی سر در اینجا باعث می‌شود تا مالش اثر بهتری داشته باشد. اگر پس از مالش بیمار به حمام برود خوب است، اگر نمی‌خواهد حمام برود

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 81

بیرون حمام سر را با آب گرم و مخلوطی از سدر و مورد و روغن زیتون و سرکه یا آب‌لیمو شستشو کند، آنگاه حجامت شود باز هم بهتر است. به‌هرحال هنگام حجامت بهتر است پوست سر شستشو داده شود و چربی حاصل از مالش با روغن پاک گردد تا میزان چربی و خشکی خون پس از حجامت از رویت خون بیرون آمده معین گردد.

چرا که اگر پوست بیمار هنگام حجامت کردن با روغن آغشته باشد مقداری چربی از روغن‌های مالیده به پوست وارد خون حجامت شده، در نتیجه میزان چربی خون حجامت شده و ریخته شده در ظرف حجامت برای

پزشک طب ایرانی مشخص نخواهد شد.
در هر صورت باید سوء مزاج گرم یا هر سوء مزاج همراه با ماده خلطی غیر طبیعی با انجام همه تدابیری که گفتم از بین برود و یک حالت تعادل مزاجی ایجاد گردد. مزاج در حال اعتدال بحال بیمار مفید واقع خواهد شد و تأثیر همه درمان‌ها را میسر می‌کند. حتی گاه لازم است نه تنها سوء مزاج گرم از میان برود بلکه حالتی از مزاج سرد یا مایل به سردی بر اثر انجام عملیات فوق ایجاد گردد تا حرکت و رشد تومور سرعت نگیرد. البته مزاج حاصل از تدابیر فوق باید بدون ماده و سوء مزاج باشد و الا برای بیمار زیانبخش خواهد بود.
حجامت و بادکش هر دو در علاج تومور مفید خواهد بود، اگر بدرستی و به موقع و با توجه به توان بیمار صورت پذیرد توان خونسازی بیمار افزایش خواهد یافت.
اگر کم‌خونی باشد از آنجا که در مبارزه با بیماری سرطان تولید خون تمیز حائز اهمیت فراوان است باید تدابیر خون‌سازی در دستور کار پزشک قرار گیرد. سرطان در بدن‌های ضعیف و کم‌خون و کسانی که روحیه خود را باخته‌اند خیلی زود پیشرفت می‌کند و بیمار را از پای در می‌آورد. خونسازها باید از داروها و غذاهایی انتخاب گردند که درعین‌حال خاصیت ضدّ سرطانی داشته باشند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 82

در این میان سرکه شیره انگور ویژگی دارد:

شیره انگور خالص را با یک دهم وزن خودش سرکه انگور خانگی مخلوط و روی شعله ملایم بگذارید چند قلت بزند. این ترکیب خونساز سرکه شیره انگور نام دارد که هنگام مصرف باید با آب رقیق شده همراه با هر غذا یک لیوان تناول گردد.
اگر بیمار دچار قند خون باشد میزان سرکه خانگی را به نصف میزان شیره افزایش می‌دهیم و قند بیمار را کنترل می‌کنیم.

استخوان راسته گوسفند

هر هفته 5/ 1 کیلو استخوان راسته گوسفند را بدون گوشت و بدون مغز حرام با نمک و پیاز و زردچوبه در دیگ زودپز چندین ساعت بپزید تا کاملا نرم و پخته شود، حالا عصاره آن را بگیرید و در غذایی مانند سوپ وارد کنید یا اینکه روزانه 3 استکان تا سه لیوان آن را میل کنید.

شربت فواکه خونساز

در کتاب شربت‌ها از دیدگاه طب سنتی نسخه‌های متعددی از شربت‌ها را ارائه کردم که در اینجا تنها به یکی از آن‌ها اشاره می‌کنم. آب‌میوه‌های طبیعی با عرقیات گیاهی خونساز همراه با شکر، شکر قرمز، نبات یا عسل و زعفران پخته می‌شوند تا لطافت عرق‌های گیاهی آب‌میوه‌ها را لطیف‌تر کرده و در اثر این لطافت به اعماق نسوج و بافت‌ها نفوذ کرده و به سرعت خونسازی در بدن صورت پذیرد. این روش درمان برای پیران و کودکان و همه افراد ضعیف و رنجور بهترین تدبیر است و در بیماران مبتلا به تومورهای سرطانی نیز بسیار زیاد کاربرد دارد.

شربت فواکه خونساز خون را زیاد و ضعف و سرگیجه را برطرف و بیماران سرطانی را در ساختن خون سالم یاری می‌کند. مقوی اعصاب و نشاطآور است،

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 83

روح حیوانی را تقویت می‌نماید و برای مبتلایان به بی‌خوابی بسیار مفید. پوکی استخوان را کنترل و شیر مادران را زیاد می‌کند.

عرقیات:

بیدمشک، کاکوتی، بادرنجبویه، گل‌گاوزبان، گزنه، شاه‌اسپرم، ریحان

آب‌میوه‌ها:

انگور، به، آناناس، سیب، آب داخل نارگیل، انبه، لیموشیرین که تلخی نداشته باشد وگرنه بجای آن گلابی یا آب آناناس را دو برابر کنید، از هرکدام 250 گرم.

طرز تهیه:

آب‌میوه و عرقیات را 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل و یا شکر و یا قند به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید.

نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید، در یخچال نگهداری کنید. روزانه بین 1 تا 3 استکان تا 3 لیوان میل کنید.

انجیر و آلوی بخارا

انجیر و آلوی بخارا نیز برای بیماران سرطانی بسیار مفید است. 5 عدد انجیر با 10 عدد آلوی بخارا را شب خیس کرده و صبح ناشتا میل کند. همواره آلوی بخارا دو برابر انجیر باشد تا مزاج آن‌ها درهم شود و به بهترین وجه خون‌سازی کند. اگر بیمار دچار سرماخوردگیست در یک پیاله آب آن‌ها را بپزید. این نسخه ضد یبوست و ملین طبع و برای سرطان‌های دستگاه گوارش و بیماری‌های مقعد و بواسیر و شقاق بهترین تجویز است.
نسخه دیگر که شباهت زیادی با نسخه اول دارد اما ضد صفرا تر می‌باشد و همان خواص را دارا می‌باشد به شرح زیر است:
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 84
برکه هلو، برکه زردآلو و آلوی بخارا از هرکدام 5 عدد. شب قبل در یک پیاله آب خیس شود و صبح روز بعد تناول گردد. این ترکیب مزاجش خنک‌تر از آلو و انجیر است.

شربت و معجون بذرها

شامل 20 نوع بذر گیاه می‌باشد که می‌تواند در خونسازی نقش مؤثری ایفا کند. این داروها اگر پودر و با عسل ترکیب شود به آن معجون می‌گویند و اگر بدون تغییر هربار یک قاشق غذاخوری آن را در یک لیوان آب جوش ریخته و با شکر قرمز، عسل یا نبات شیرین شود به آن شربت می‌گویند:
تخم شربتی، بالنگو، فرنجمشک یا کاسنی، کرفس، اسفرزه، جعفری، شوید، سیاه‌دانه، زیره سیاه، قدومه، بارهنگ، شبدر، رازیانه، تره، یونجه، ریحان، شنبلیله، شاهی، شلغم، زردک.
این تمهیدات برای خونسازی در بدن بیماران مبتلا به انواع سرطان‌ها به غایت مفید است. آنجا که فرصت خونسازی برای این بیماران باقی مانده نسخه‌های فوق بسیار مفید می‌باشد اما گاه مواردی پیش می‌آید که فرصتی برای تولید خون وجود ندارد و باید از اهداء خون همسان با خون بیمار کمک گرفت. شاید توضیحی در این مورد لازم باشد که تقاضا می‌کنم به آن توجه کنید:

دریافت خون از دیگران

تزریق خون برای بیماران مبتلا به سرطان که ضعیف و کم‌خون هستند اثرات موقتی خواهد داشت و بنظر می‌رسد بدن بیمار چندان استقبال شایانی از تزریق خون دیگران هرچند که از نوع همسان با خودش باشد نمی‌کند. بنابراین بدن مبتلا به سرطان بهتر است خود قادر به ساختن خون شود و استفاده از خون تزریقی تنها در موارد اضطراری صورت پذیرد و در این صورت که ناچار از تزریق باشیم باید خون اهدائی از شخصی گرفته شده باشد که جوان و نیرومند و هم‌خانواده بیمار باشد.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 85

البته گرفتن پلاکت و سایر فرآورده‌های خونی در مواردی نه تنها مفید بلکه ضروری است. بیمارانی داشتم که پس از درمان‌های ناموفق توسط پزشکان متخصص سرطان خون به مرحله ناامیدی و به اصطلاح جواب کردن رسیده بودند. پلاکت به ده هزار و هموگلوبین به 2000 سقوط کرده بود و خونریزی‌های بینی بند نمی‌آمد.

دستور دادم پلاکت و خون را بطور مرتب دریافت کنند و داروهای طب ایرانی را تجویز نمودم و بر این کار اصرار ورزیدم تا بیمار از مرگ حتمی نجات پیدا کرد.

روش سوم در خونگیری استفاده از زالو است درصورتی‌که بیمار مبتلا به سرطان مغز دچار غلبه شدید ماده خونی باشد، یا فشار خون بالا داشته و یا فشار داخل جمجمه افزایش محسوسی داشته باشد زالودرمانی در همان ابتداء شروع درمان آغاز خواهد شد. اما باید توجه داشت که زالودرمانی در ابتدا باید از دورترین نقطه از تومور انجام شود که دورترین نقطه همانا نزدیک به انگشتان پا می‌باشد. آنگاه 20 تا 25 روز دیگر صبر کرده سپس در حال مصرف دارو پشت هر دست 20 الی 25 عدد زالوی متوسط می‌اندازیم. نوبت سوم 20 الی 25 روز دیگر است که پشت هر گوش 20 عدد زالوی ریز می‌اندازیم. این تقدم و تأخر در انداختن زالو و شروع زالودرمانی از دورترین نقطه بدن نسبت به تومور به خاطر آن است که مبادا قبل از آنکه سراسر بدن بیمار نسبت به متاستاز یا همان سرایت تومور بیمه شود زالودرمانی از نزدیک یعنی پشت گوش باعث انتشار سلول‌های سرطانی به جاهای دیگر شود. بنابراین ما با داروهای ضد سرطان ملحوظ در نسخه‌های طب سنتی همه بدن را نسبت به پذیرش سلول‌های سرطانی بیمه می‌کنیم آنگاه به محل تومور نزدیک شده و با انداختن زالو پشت گوش بیمار اطراف تومور را پاکسازی می‌نماییم.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 86

حال اگر فشار داخل جمجمه بیمار در آخرین وضع بحرانی خویش باشد، آیا جایز است که خون‌درمانی را از پا شروع کنیم؟

بدیهی است که جواب منفی است. یعنی در حالت بحران که مغز تحت فشار شدید داخل جمجمه است و بیم آن می‌رود که هر لحظه بیمار به تشنج دچار شود و به خواب غیر عادی برود و یا با قطع عصب تنفسی روبرو شود، بی‌درنگ باید از پشت گوش بیمار و همینطور روی ملاج بالای جمجمه خون گرفت که بهترین روش خونگیری در این حالت زالودرمانی می‌باشد چرا که به خاطر وجود بزاق دهان زالو به سرعت فشار داخل مغز کاهش می‌یابد و بیمار از خطر بسیار شدید و مرگ نابهنگام رهایی خواهد یافت. اگر همزمان با زالودرمانی کف پای بیمار مقداری حنا را با آب‌غوره خمیر کرده بگذارید تا چند ساعت بماند خوب است. اما در این حالت خطر متاستاز سلول‌های سرطانی به جاهای دیگر بیشتر از پیش می‌شود. چرا که داروهای ضد سرطان هنوز مصرف نشده و اندام‌های دیگر مستعد دریافت سلول‌های فراری می‌باشند. بهترین راه برای از بین بردن سلول‌های فراری احتمالی تشدید داروهای ضد تومور و داروهای پاک‌سازی‌کننده است. همینطور باید مصرف آب‌میوه‌های ضد سرطان را به شدت افزایش

داد که سرآمد آن آب انار تازه و تناول کردن مقدار زیادی انگور در هر روز می‌باشد. من در این حالت مصرف بیش از حد اقل 7 لیوان آب انار تازه و خوردن حد اقل یک کیلو انگور را در روز به بیمارانم توصیه کرده‌ام و دستور داده‌ام که روزانه حد اقل از یک تا 3 قاشق غذاخوری، پوست خربزه خشک پودر شده را در هر روز تناول کنند، این خربزه دارای پوست سبزرنگ است و خربزه‌هایی از این نوع که در مناطق کویری می‌روید از لحاظ درمانی ویژگی دارند، و از آنان خواسته‌ام که هر روز به حمام رفته از سر تا پا مخلوطی حدود یک لیوان

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 87

سدر که با سرکه یا آب‌لیمو مخلوط شده همراه با چند قاشق غذاخوری روغن زیتون را به خود بمالند و پس از نیم ساعت تأمل با آب خود را بشویند و از بکار بردن شامپو و صابون خودداری کنند. همزمان با داروی اسهال‌آور مسهل عام دستگاه گوارش آنان را پاکسازی کردم و 15 روز این پاکسازی را به شدت ادامه دادم تا حد اقل هر روز 3 تا 5 بار شکم با حالت اسهال ملایم کار کند. با این روش از متاستاز سلول‌ها به نقاط دیگر به لطف خداوند ان شاء اللّه پیشگیری می‌شود.

در مورد خطرات افزایش فشار داخل جمجمه این هشدار را بدهم که تا آخرین زمان طول درمان که ممکن است در بعضی از انواع تومورهای مغزی بیش از یک سال طول بکشد همواره باید نسبت به افزایش فشار داخل جمجمه حساس و نگران باشیم و هر وقت که بیمار احساس فشار و گرمای بیش از حد و سنگینی و کلافگی در سر را ابراز نمود بیدرنگ خونگیری از پشت گوش و روی ملاج سر را انجام بدهیم که بهترین روش از میان 3 روش فصد و حجامت و زالودرمانی، سومی را ترجیح دهیم.

البته فصد و حجامت نیز در این حالات بحران بسیار مؤثر و کارساز است و خطر را برطرف می‌کند. در این حالت بحرانی از مصرف خوردنی دارای مزاج سرد غیر ملین و غیر سیال مانند ماهی اکیدا خودداری کنند.

موارد احتیاطی

زالودرمانی علی‌رغم آنکه یک روش بسیار خوب در پیشگیری و درمان می‌باشد دارای قوانین خاصی است که باید به آن توجه نمود. این روش درمانی طب ایرانی هنوز برای پیشرفت و تکامل راه‌های درازی را پیش رو دارد. آنچه در ارتباط با این کتاب قابل طرح است مطالب زیر می‌باشد که توجه به آن ضروری به نظر می‌رسد:

در استفاده از زالو برای تومورهای متقرح (زخمی) که در ظاهر اعضاء، سر باز کرده نباید در ابتدای شروع درمان که داروهای گیاهی هنوز وارد سیستم بدنی بیمار

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 88

نشده مبادرت به زالودرمانی کرد. چرا که هنوز اعضاء دیگر پاکسازی نشده و عناصر لازم را برای مقابله با سلول‌های احتمالی که به دنبال جایی برای تشکیل یک توده جدید می‌گردند ندارند و زالودرمانی در این حالت می‌تواند باعث پخش سلول‌های مزبور گردد. پس زالودرمانی باید از راه دور انجام گردد تا اینکه داروهای مناسب زمینه را برای مقابله سیستم ایمنی بدن مهیا کند. نوبت دوم زالودرمانی پشت دست‌ها پس از 25 روز و روی پاها حدود 25 روز بعد از دست می‌باشد که فرصت لازم را به سیستم ایمنی بدن برای مقابله با دشمن خواهد داد.

تا اینجا فرض بر این بود که بیمار مبتلا به تومور مغزی دارای مزاج غلبه خون بوده و شاید از فشار خون و غلظت خون نیز رنج می‌برد ولی بیمار مبتلا به تومور سرطانی متقرح (زخمی) که زخم از ظاهر جمجمه پیداست فقط زمانی در ابتدای درمان باید زالودرمانی شود که غلبه خون شدید باشد یا فشار تومور روی بافت‌های مغز خطر جدی برای بیمار در بر داشته باشد.

فرض دیگر بیماری است که دچار تومور مغزی است اما مزاج حاکم بر وی غیر از خون می‌باشد. مثلا صفرا یا سودا یا بلغم غلبه دارد. در این صورت زالودرمانی پس از انجام پاکسازی و تعدیل مزاج انجام می‌شود و بهتر است از دورترین نقاط نسبت به تومور مغز انجام شود. سومین بار که زالودرمانی از پشت گوش و یا روی جمجمه انجام می‌شود در واقع حدود 65 روز از شروع مصرف داروهای ضد تومور گذشته و 50 روز هم از شروع زالودرمانی که ابتدا روی پا و 25 روز بعد پشت دست بوده گذشته است.

اگر بیمار مبتلا به تومور مواجه با غلبه دم (خون) باشد، زالوها همزمان با شروع مصرف داروها انداخته می‌شوند اما همانطور که عرض کردم باید

ابتدا از دورترین نقطه نسبت به تومور خونگیری شروع شود. در مورد تومورهای مغزی ابتدا زالو به انگشتان پا

انداخته می‌شود و 20 الی 25 روز بعد به پشت دست و 20 الی 25 روز بعد پشت گوش و آنگاه اگر ضرورت داشته باشد چسبیده به زخم سرطانی و حتی روی زخم هم اشکال ندارد. پس زالودرمانی بطور مستقیم مورد تردید است فقط در مواردی که امکان متاستاز وجود داشته باشد. مثلا در تومورهای لنفاوی اطراف گردن زالودرمانی باعث از بین رفتن حدود 15 تومور برجسته اطراف گردن و زیر بغل شده امّا شاید یک ماه بعد آثار متاستاز این سلول‌ها در کبد بیمار که قبلا درگیر نبوده مشاهده شد و بیمار دچار زردی رنگ پوست و چشم‌ها گردید. بنابراین بهتر است زالودرمانی با هدف تمیز کردن خون کثیف و مصونیت بخشیدن به اندام‌های غیر درگیر، انجام شود و تا زمانی که تمام بدن نسبت به پذیرش سلول‌های سرطانی مصونیت پیدا نکرده زالودرمانی با حفظ فاصله از تومور اصلی و مرکزی انجام شود. بعد از خون‌درمانی به وسیله هریک از 3 روش مشهور طب ایرانی یعنی فصد، حجامت و زالو، برای تأثیر بیشتر این خونگیری، بیمار بهتر است از مواد زیر بیشتر استفاده کند:

شربت سکنجبین، شربت سکنجبین با خاکشیر که 3 قاشق غذاخوری خاکشیر در یک و نیم لیوان آب که با سکنجبین شیرین شده باشد، آب انار شیرین، آب سیب، چند قاشق شیره انگور که در یک لیوان آب حل شده باشد، چند قاشق سرکه شیره انگور که در یک لیوان آب بصورت شربت رقیق شده باشد. شربت آب‌لیموی ترش که با شکر شیرین شده باشد، شربت شکر قرمز، که مقداری شکر قرمز تازه و نرم در یک لیوان آب خنک محلول شده باشد. آب‌میوه‌های تازه بویژه آب انار شیرین، آب انگور، آب آناناس، آب پرتقال شیرین، آب انبه، آب هویج و امثال آن.

اگر خونگیری بصورت فصد یا حجامت انجام شده حدود 2 ساعت بعد بخور بدهد و سپس داروی عطسه‌آور بکار گیرد. یک استکان تخم گشنیز را به تنهایی یا

همراه با کمی آویشن یا نعناع یا مرزنجوش یا پونه یا کاکوتی با مقداری آب جوشانده و 10 دقیقه زیر چادر بخور دهد و سپس باندازه نوک قاشق چایخوری پودر انفیه را در بینی بیمار بدمید تا وادار به عطسه کردن شود. معمولا چندین بار عطسه روی‌آور می‌شود، شاید 10 یا 15 یا 20 بار. پس از اتمام عطسه‌ها در هر سوراخ بینی یک قطره روغن بنفشه یا روغن بنفشه بادام بچکانید.

خونگیری با هر سه روش طب ایرانی تأثیر بسیار مفیدی در تنظیم مزاج

بیمار و ایجاد تعادل در برقراری و تقابل بین سردی و گرمی و خشکی و تری و فشار داخل جمجمه دارد. در مورد زالودرمانی از لحاظ حفظ بهداشت و پیشگیری نکاتی باید مورد توجه قرار گیرد که توضیح می‌دهم:

در بزاق دهان زالو علاوه بر ده‌ها آنزیم که تاکنون کشف شده، ماده‌ای بنام هیرودین، وجود دارد که باعث ایجاد رقت در خون می‌شود. به همین دلیل پس از آنکه زالوها از خون سیراب شدند و از محل چسبیدن جدا گشتند به دلیل نفوذ بزاق دهان زالو در مویرگ‌ها تا ساعاتی بعد هنوز خونریزی ادامه خواهد داشت تا زمانی که بزاق منتشر شده در مویرگ‌ها از همان محل نیش خارج نشود خونریزی بدلیل خاصیت ضد انعقادی هیرودین ادامه خواهد یافت. خاصیت عجیبی که آب دهان زالو دارد این است که رسوب و جرم‌های دیواره داخلی مویرگ‌ها را با خود ترکیب کرده و از سیستم گردش خون خارج می‌کند. علاوه بر آن خاصیت تبرید و سرد کنندگی آن باعث کند شدن فعالیت شدید سلول‌های سرطانی می‌شود بشرط آنکه به موقع و در محل مناسب از آن استفاده گردد. زالودرمانی باعث ایجاد سلول‌های نو و جوان می‌شود علاوه بر آن سیستم ایمنی بدن را علیه بیماری‌ها تقویت و تحریک می‌نماید.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 91
شاید در آینده بتوان با وارد کردن ماده مؤثره ضد سرطان در بزاق دهان زالو خاصیت ضد سرطانی زالو را افزایش داد.
عدم انعقاد خون و لخته در محل نیش زالو می‌تواند زمینه را برای ورود قارچ‌ها و میکروب‌ها و ویروس‌ها باز نگهدارد. بنابراین باید از زخم نیش زالو مواظبت ویژه‌ای بعمل آورد که این توجه در فصد و حجامت ضرورت خاص ندارد. برای این کار روش‌های مختلفی صورت می‌پذیرد. من در کتاب‌های دیگر بویژه کتاب زالودرمانی سه داروی ضدعفونی‌کننده و ضد قارچ و ترمیم‌کننده زخم معرفی کردم که در اینجا آن را بازگو می‌کنم:
گل ختمی، تخم گشنیز، آویشن
این سه دارو را کاملا پودر کرده و با آبجوش خمیر می‌کنیم و پس از استفاده از زالو و هنگامی که خونریزی کم شده یا پایان یافته آن را بر روی محل نیش‌ها می‌بندیم و تا 24 ساعت آن را باز نمی‌کنیم تا کاملا میکروب‌ها و قارچ‌ها و مواد موذی را در محل نیش و تا ژرفای زخم زالو از بین ببرد، مشروط بر آنکه، پودر این داروها پس از خمیر شدن با آب جوش بلافاصله روی زخم بسته شود تا قبل از آنکه اسانس‌های آنکه بسیار فرار است از میان برود روی زخم بسته و پانسمان گردد تا کاملا محل زخم را ضد عفونی و ترمیم زخم را سرعت بخشد. 24 ساعت این خمیر داغ روی زخم‌ها باید بگونه‌ای پانسمان شده و بسته بماند که خمیر مذکور حالت تخمیر به خود بگیرد و آنگاه خاصیت ضد قارچی و عفونت‌کشی آن فعال

گردیده و هر نوع عفونت احتمالی را از عمق زخم و بافت‌های زیرین پوست بیرون بکشد.
تا اینجا با فرض اینکه بیمار دارای تومور مغزی دارای غلبه خون یا ماده خونی قوی در سر می‌باشد، روش خون‌درمانی توضیح داده شد. امّا تعدیل کلی مزاج‌ها چه در جمجمه و چه در سراسر بدن هنوز تدابیری را می‌طلبد. بر فرض که غلبه خون را

با خون‌درمانی برطرف کردیم امّا آیا مزاج‌ها و اخلاط دیگر در حالت متعادلی هستند؟ صفرا و سودا و بلغم، شاید پس از غلبه ماده خون یکی دیگر از این سه خلط در حالت افراط و دیگری در حالت تفریط باشد. شاید از لحاظ خشکی و تری محیط تومور باید تدابیری در تنظیم آن انجام پذیرد. این عدم تعادل بوسیله داروهای ویژه تنظیم و تحلیل سوءمزاج‌ها برطرف می‌شود که هر کدام آن در بخش مربوط به غلبه همان خلط در مورد بیماران مبتلا به تومور مغزی توضیح داده خواهد شد. به این ترتیب که پس از دفع ماده خونی و سیطره خلط خون، باید فرض کنیم که اساسا بیمار مبتلا به تومور مغزی دارای سوء مزاج دیگری بوده و انگار که بحث غلبه خون مطرح نبوده است حال باید با داروهای مناسب این تعادل را ایجاد کنیم و همراه با آن داروی اصلی ضد تومور را به بیمار برسانیم.

از لحاظ تری و خشکی چطور؟ چگونه تری و خشکی را تنظیم کنیم؟

اشاره

خون خود گرم و تر است، امّا درجه گرمی و تری در افراد مختلف تفاوت دارد.

اگر تری آن زیاد از حد باشد می‌تواند ترشحات تومور را افزایش داده و یا جمع این تری با ترشحات تومور ماده سیال درون جمجمه را افزایش داده و این رطوبات راه به خارج پیدا نکنند و بتدریج با افزایش گرمای درون جمجمه، گازهایی را تولید و منجر به افزایش فشار درون جمجمه شوند و یا زمینه را برای رشد میکروب‌ها آماده سازند و از سوی دیگر امکان انتشار سلول‌های بدخیم را افزایش دهند تومورها در محیط مرطوب این‌چنینی راحت‌تر و سریع‌تر رشد می‌کنند. این تری باید با مصرف داروهای ضد رطوبت که درعین‌حال ضد سرطان هم باشند و روش تخلیه فضولات سر به تعادل برسد و برچیده شود. ساده‌ترین و مهمترین روش بخور، انفیه و روغن بنفشه یا بنفشه بادام است که در صفحات قبل راجع به آن صحبت کردم، ابتدا با داروی تخم گشنیز و آویشن و داروهای همراه آنکه قبلا ذکر کردم اخلاط سر را

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 93

آماده خروج می‌کنیم، سپس با دمیدن پودر انفیه بیمار را وادار به عطسه‌های متعدد که گاه از 20 عطسه هم تجاوز می‌کنند، می‌کنیم. بعد از اتمام عطسه‌ها برای نرم و روان نگه داشتن محل خروج این اخلاط که مجرای بینی می‌باشد و همچنین جلوگیری از حساسیت و زخم احتمالی مجرای بینی روغن بنفشه یا بنفشه بادام در بینی می‌چکانیم. این کار هر شب قبل از خواب انجام می‌پذیرد. این روش برای درمان سینوزیت و انحراف بینی مؤثرترین و مهمترین روش درمان بشمار می‌آید. فرمول تهیه پودر انفیه به این ترتیب است.

طرز تهیه انفیه:

کندش 2 گرم
گل بنفشه 4 گرم
تخم گشنیز 4 گرم

داروها را با هم مخلوط و پودر می‌کنیم و هنگام حاجت به اندازه نوک قاشق چایخوری پس از ارتکاب بخور در بینی بیمار می‌دمیم. اندازه کندش در این فرمول به میزان قوی بودن و مرغوب بودن کندش است. اگر کندش اعلا استفاده شود حتی کمتر از 2 گرم نیز در این ترکیب ایجاد عطسه‌های متعدد می‌کند و اگر کندش زیاد مرغوب و تند و تیز نباشد باید میزان آن را در ترکیب افزایش دهیم.

طرز تهیه روغن بنفشه:

یک مشت بنفشه تازه را در 250 گرم روغن کنجد، آن‌قدر روی شعله ملایم می‌جوشانیم تا رطوبت بنفشه از میان برود و قبل از سوختن بنفشه در روغن آن را از روی آتش برمی‌داریم و صاف کرده نگهداری می‌کنیم تا پس از تمام شدن عطسه‌ها در بینی بیمار بچکانیم.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 94

روش‌های دیگر دفع رطوبات اضافی و تری بیش از حد درون جمجمه عبارت از غرغره کردن و کشیدن رطوبات از سر به سمت گلو و حلق و خروج آن از دهان می‌باشد که این کار همانطور که گفته شد باید با توجه به خطر نزول ماده به ریه و تباه کردن مزاج ریه صورت پذیرد. اگر ریه بیمار ضعیف است نباید از غرغره استفاده شود. شاید ریه توان مقابله و دفع ماده بدجنس رطوبی را که از سر به سمت پائین نزول می‌کند نداشته باشد. می‌شود از راه‌های دیگر هم ماده رطوبی را کاهش داد. مثلا بخور خشک:

اسفند، کندر، چوب تاک، اشنان، بوته خشک خارشتر، صندل و غیرو که بیمار با آن بخور خشک می‌گیرد.

می‌توان بادکش روی جمجمه را تکرار و پودر داروهای خشک را در آن محل ضماد کرد. پاشیدن داروهای فوق بصورت خشک همان کار را می‌کند.

خوردن غذاهایی که رطوبت را از معده و امعاء جمع کند و ماده رطوبی مغز را به پائین سوق دهد مانند: سویق عدس، که عدس آرد شده را با شکر یا بدون شکر هر روز چند قاشق غذاخوری میل کند، بوداده خاکشیر یا بارهنگ و انیسون شیرین و زیره سیاه و سبز و رازیانه و امثال آن. لیکن این مواد یبوست‌آور است و باید داروهای مسهل همراه آن با ایجاد اسهال ماده رطوبی مغز را به پائین بکشد یا بوسیله حقنه مواد لیّن در روده بزرگ از ایجاد یبوست جلوگیری به عمل آورد. می‌دانید که داروی مسهل باید گیرندگی داشته باشد تا مواد مضر را به خود جذب کرده و در جریان اسهال برای خروج قرار دهد. این گیرندگی با داروهای قبوضیت‌آور تأمین می‌شود ولی همواره باید قدرت اسهال‌دهی داروی مسهل از میزان قبوضیت‌آوری آن بیشتر باشد که من در نسخه مسهل عام آن را در نظر گرفته‌ام. علاوه بر آن می‌توان میزان داروهای

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 95

خشک و قبوضیت‌آور را به ترکیبات مسهل افزود و برای حفظ تعادل لازم برگ سنا را نیز بیشتر کنیم. اینکه بعد از مصرف داروی مسهل برخی از بیماران دچار حالاتی از قبیل دلپیچه، سردرد، تهوع و کلافگی می‌شوند. این

حالات برای چند روز اول طبیعی است ولی نشاندهنده فزونی اخلاط مسموم و مضر در معده می‌باشد. باید دارو را با ملایمت ادامه دهند تا ظرف چند روز عوارض مذکور از بین برود. در صورت ادامه دلپیچه و یا اسهال زیاد حدود 2 قاشق غذاخوری شوید خشک را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانند تا یک لیوان بماند، صاف کنند و با عسل شیرین کرده میل کنند.

اگر یک قاشق غذاخوری پودر کاکائو را در یک لیوان آب بجوشانند با نبات همان کار را می‌کند.

تا اینجا شمّه‌ای از تمهیدات برطرف کردن رطوبت اضافی و غیر طبیعی گفته شد.

رفع خشکی بیش از حد مغز

اگر مزاج مغز بیش از حد به خشکی گراییده باشد، تدبیر چیست؟ بدیهی است که رطوب‌دهنده‌ها و ملین‌ها و خون‌رسان‌ها و داروهای رساننده خون به بالای بدن بکار می‌آید. مانند این شربت مفرّح که درعین‌حال رساننده خون به بالای بدن نیز می‌باشد. مانند این شربت مفرّح:
تخم شربتی، تخم بالنگو، تخم فرنجمشک
که بطور مساوی تهیه و مخلوط شده و هربار یک قاشق مرباخوری آن را با نصف استکان گلاب و نصف استکان عرق بیدمشک مخلوط و شیرین کرده هر روز بیمار از آن میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 96
بارهنگ 1]

مجموعه پیک شفا ؛ ج8 ؛ ص96
روز یک قاشق غذاخوری در یک لیوان آبجوش مخلوط و شیرین کرده میل کند.
انجیر 5 عدد، آلوی بخارا ده عدد، زعفران نوک قاشق چایخوری
هر شب در یک پیاله آب خیس کرده و صبح روز بعد تناول گردد.
برگه هلو، برگه زردآلو و آلوی بخارای
از هرکدام 5 عدد هر شب در یک پیاله آب خیس کرده بیمار از آن بخورد. یا اینکه این مواد هر روز صبح با همان تعداد با مقداری آب چند دقیقه‌ای بجوشد تا پخته و مزاج آنها در هم ادغام شده، بیمار میل کند.
قدومه، سه‌پستان، بارهنگ، تخم بالنگو
هر روز در مقداری آب دم بکشد و تناول گردد.
هر شب با مقداری آب و یا جوشانده گل ختمی و گل بابونه و پنیرک و امثال آن بخور داده شود.
پوست سر را بتراشند و با روغن‌هایی مانند روغن بنفشه، روغن کدو، روغن نیلوفر و دیگر روغن‌های نرم‌کننده و سردی بخش سردمزاج مالش داده شود.
تعدیل مزاج از طریق تناول جوشانده‌های پاک‌کننده اخلاط اضافی نیز ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. لذا منضج و مسهل‌های تنظیم مزاج و اخلاط بدن را در این بخش مطرح و طرز تهیه و مصرف آن را ذکر می‌کنم:
منضج‌های زیر با توجه به شرایط مزاجی و خلطی حاکم بر جسم بیمار و بویژه عضو درگیر با تومور کاربرد دارد. منضج به دارویی یا غذایی گفته می‌شود که اخلاط اضافی بدن را پخته و نرم می‌کند به عبارت دیگر آنها را

می‌رساند تا با داروهای دیگر و سیستم دفاعی بدن، دفع گردد. برای از بین بردن آلودگیها و کثیفی خون و

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 97

لنف و هرجای بدن که دچار سوء مزاج خلطی شده ابتدا بوسیله داروهای منضج یا پزنده آن مواد را نرم و سست می‌کنیم سپس بوسیله مسهل آنها را از کالبد بیمار خارج می‌نمائیم.

منضج‌ها عموما صبح‌ها که هنوز بیمار چیزی نخورده است مصرف می‌شود.

منضج برای تأثیر در فعل و انفعالات بدن در مراحل اوّل یعنی هضم اوّل با منضج‌هایی که برای پخته شدن اخلاط در هضم دوّم تا چهارم بکار می‌رود تفاوت دارند. فعلا منظور ما از معرفی منضج‌ها، داروهایی است که در هضم اول کاربرد دارند، یعنی اخلاط اضافی و مضّر موجود در هضم اوّل را پخته و نرم و آماده خروج می‌سازند.

گستره هضم اوّل از دهان تا معده و امتداد آن تا آخرین بخش روده یعنی رکتوم و مقعد می‌باشد و تا حدودی به کبد و کلیه‌ها نزدیک شده و نفوذ مختصری در آنها خواهد کرد. تعدّد نسخه‌های منضج از آن جهت است که نوع سوء مزاج و آلودگیها نیز متفاوت می‌باشند.

انواع منضج‌های صبح:

1. تخم شربتی، تخم بالنگو، تخم فرنجمشک، گلاب و عرق بیدمشک
بذرها را از هرکدام مساوی بگیرید و مخلوط کنید، هر روز صبح ناشتا یک قاشق مرباخوری آن را با نصف استکان گلاب و نصف استکان عرق بیدمشک مخلوط و در صورتی که بیمار مبتلا به قند خون نمی‌باشد با کمی شکر شیرین کرده میل کنید.
این منضج برای مبتلایان به تومور که از کم‌خونی و سرگیجه و ضعف قلب رنج می‌برند بسیار سودمند است.
2. ترنجبین و آب انار تازه
هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در یک استکان آب انار تازه بریزید و آن را گرم کنید تا ترنجبین حل گردد. سپس صاف کنید و ناشتا میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 98
این منضج برای مبتلایان به تومور که کبد آنها دچار صفرای اضافی است و یا کهیر گرفته و یا دچار انواع هپاتیت‌ها می‌باشد و یا در معرض بیماری سیروز کبدی است بسیار مفید می‌باشد.
3. منضج انار و شیرخشت که مسهل نیز می‌باشد
2 مثقال شیرخشت در یک لیوان آب انار تازه حل کنید، سپس صاف کنید و میل کنید. در این نسخه نیز شیرخشت بجای ترنجبین بکار می‌رود. نسبت به ترنجبین سردی شیرخشت بیشتر می‌باشد ولی در همان موارد منضج شماره 2 کاربرد دارد.
4. خاکشیر، عرق کاسنی
2 لیوان عرق کاسنی را داغ کنید تا به حد جوش برسد، بلافاصله داغ داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز ریخته و به مقدار ناچیز شیرین کنید و میل کنید. برای کبدهای حار و داغ و مبتلایان به عطش و گرگرفتگی و صاحبان سوء مزاج گرم بسیار مفید است.
5. خاکشیر، عرق شاه‌تره
به همان ترتیب مانند عرق کاسنی و خاکشیر تهیه و مصرف گردد. خواص آن نیز مانند خواص عرق کاسنی و خاکشیر است.
6. خاکشیر، عرقیات مدر
اگر بیمار مبتلا به تومور مغزی از لحاظ کلیه و مثانه و مجاری ادرار دچار مشکل است، مثلا کلیه ضعیف است و خوب خون را از لحاظ مواد سمی که دارد نمی‌تواند پالایش کند، یا هنگام روزه‌داری دچار سوزش، درد و بوی ناکی می‌شود یا سابقه سنگ دارد، شاید عفونت و مسائل دیگر؟! به‌هرحال

منضج زیر بسیار مفید برای همه حالات فوق است. عرق خارشتر، عرق خارخاسک از هرکدام یک لیوان با هم مخلوط کنید و روی شعله ملایم آن‌قدر بجوشانید تا به حد جوش برسد بلافاصله داغ داغ آن را
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 99
روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز شده بریزید و بجای صبحانه به بیمار بدهید بخورد. اگر بیمار چاق است و بدنش چربی فراوان دارد هر روز این کار را تکرار کنید ولی اگر بیمار لاغر است و یا دارای پوست خشک می‌باشد یک روز در میان 5/ 1 لیوان شیر گاو را داغ کنید تا به حد جوش برسد و بلافاصله آن را روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر بریزید و بجای صبحانه میل کنید، بنابراین یک روز عرق خارشتر و خارخاسک و یک روز شیر روی خاکشیر ریخته و بجای صبحانه میل می‌شود. می‌توانید بجای خارشتر و خارخاسک ترکیبی از عرقیات مدر که در تقویت و پاکسازی کلیه‌ها اثر ویژه دارند استفاده نمود. عرق مرزه، عرق پونه، عرق آویشن، عرق ختمی، عرق گشنیز، عرق کاکوتی از هرکدام مساوی تهیه و مخلوط کنید، هر بار 2 لیوان آن را داغ کنید تا به حدّ جوش برسد بلافاصله روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز بریزید و بیمار صبح ناشتا میل کند.
7. خاکشیر، سکنجبین
هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز را با یک تا یک و نیم لیوان آب خنک که با سکنجبین شیرین شده باشد مخلوط کرده صبح ناشتا این شربت گوارا میل شود.
8. خاکشیر، ترنجبین
چنانچه بیمار یبوست دارد یا خشکی بر کبد و معده و ریه حاکم است و کلا شخصی که نیاز به رطوبت و نرمی بدن دارد.
هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آبجوش مخلوط کرده صاف کنید و بلافاصله روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز ریخته میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 100
9. شکر سرخ
هر روز صبح ناشتا یک لیوان آب جوش که با شکر قرمز شیرین شده میل کند.
این منضج ملین طبع، ضد تب و تقویت‌کننده خون و معده و کبد بیماری است که بخصوص ضعف و سستی و بلغم بر او حاکم شده باشد.
10. منضج صفرا
بابونه، زرشک آبی، عناب، تخم کاسنی، تخم گشنیز، گل سرخ، پرسیاوشان، بادرنجبویه از هرکدام مساوی تهیه کرده و نیم‌کوب کنید، هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف

کرده و کمی شیرین و میل کنید.

11. منضج بلغم

بادرنجبویه، گل سرخ، پرسیاوشان، رازیانه از هرکدام مساوی تهیه کرده و نیم‌کوب کنید، هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کرده و کمی شیرین و میل کنید.

12. منضج سودا

گل‌گاوزبان، اسطوخودوس، شیرین‌بیان، رازیانه از هرکدام مساوی تهیه کرده و نیم کوب کنید، هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کرده و کمی شیرین و میل کنید.

تا اینجا منضج‌هایی که معمولا صبح‌ها قبل از مصرف هر چیز دیگر در حالت ناشتا تناول می‌شود، برای آنکه اخلاط بدن پخته و سست و آماده دفع گردد ذکر شد.

پس از نضج ماده سوء مزاج در بدن یا در عضو آسیب‌زده مسهل‌ها در بعد از ظهر همان روز دست بکار شده و آنچه از اخلاط سوء، پخته و نرم شده است را از بدن بیمار بصورت ایجاد اسهال خارج می‌نماید.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 101

البته بطور معمول منضج صبح ناشتا و مسهل بعد از ظهرها برای دفع اخلاط تأثیر مناسبی دارند، امّا چنانچه در فواصل روز نیاز به داروهای دیگری هست تا اخلاط بیشتر پخته و سست شوند در ساعات بینا بین صبح و ظهر و بعد از ظهر داروهای دیگری تنظیم و در برنامه کار تغذیه بیمار قرار می‌گیرد.

اینک به نقل مسهل‌های تعدیل‌کننده مزاج بیمار می‌پردازم. این مسهل‌ها از آن جهت حائز اهمیت است که اخلاط اضافی را از بدن خارج می‌کند در نتیجه سیستم‌های حیاتی و ایمنی بدن بخوبی کار خود را انجام داده و بهتر می‌توانند تومور را مهار کرده و با کمک داروهای تجویز شده به تدریج بر آن غلبه نمایند. تقسیم‌بندی مسهل‌ها به این ترتیب براساس نوع خلط غالب و خشکی و تری مزاج بیمار و مزاج حاکم بر جمجمه و مزاج اصلی تومور تعیین می‌شود:

1. کسی که مغزش گرم‌مزاج است

اشاره

یکی از منضج یا پزنده‌های ضد اخلاط گرم را که در چند صفحه قبل توضیح داده شد انتخاب کنید. چنانچه سوء مزاج گرم ساده بر بدن استیلا دارد و در اعضای رئیسه بدن خلط واضحی نیست مثلا ناراحتی واضحی در کلیه‌ها و یا کبد یا طحال وجود ندارد، منضج خاکشیر سکنجبین مناسب است. ملاک انتخاب منضج‌ها بر همین اساس تعیین می‌گردد. باز هم توضیح بیشتری می‌دهم:

مزاج گرم بر بیمار مبتلا به تومور مغزی حاکم است اما دهانش خشک می‌شود و یبوست هم دارد در این صورت بین منضج خاکشیر و سکنجبین و منضج خاکشیر و ترنجبین، دومی را انتخاب می‌کنیم. مثال دیگر این است که بیمار دچار قند خون است و دهانش خشک می‌شود در این صورت منضج خاکشیر و اسفرزه که هم ضد قند است و هم ضد خشکی، مناسب است یا اینکه داروی ملین سرد را انتخاب می‌کنیم که ضد دیابت و ضد خشکی است. نسخه ملین سرد به این ترتیب است:

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 102

تخم خرفه، اسفرزه، قدومه، سه‌پستان، تباشیر

این دارو بهتر است نیم ساعت قبل از هر غذا یک قاشق غذاخوری در یک لیوان آب جوش مخلوط و تناول گردد.

به این ترتیب نوع مسهل نیز معین می‌گردد. حالا فرض بر این است که بیمار ما دارای سوء مزاج گرم ساده و بدون ماده خلطی است، در این صورت مسهل عام برای پایین آوردن گرمی برای بعد از ظهرها به این شرط که ایجاد اسهال ملایم کند کافی است. در صورت نیاز اگر لازم است گرمی بیشتر پایین بیاید بعد از ظهر تا شب یک جوشانده با مزاج سرد را علاوه بر داروهای منضج و مسهلی که در نظر گرفته شده بود برای مصرف در همان شب قرار می‌دهیم. این جوشانده می‌تواند فرمولش به شرح زیر باشد:

تخم کاسنی، نیلوفر، بنفشه، زرشک، گل ختمی، چای مکه، تخم کرفس

از هرکدام 25 گرم تهیه و نیم‌کوب کنید، آنگاه هر شب یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان باقی بماند، صاف کنید و با کمی شکر شیرین کرده تناول کنید.

نسخه‌ها در این زمینه متعدد است. نسخه فوق نمونه‌ای از ده‌ها نسخه می‌باشد که مزاج آن در دوم سرد می‌باشد.

بدیهی است رژیم غذایی نیز باید در همان جهت انتخاب گردد، رژیم غذایی

زیر برای بیماران مبتلا به انواع تومورهای غیر سرطانی و سرطانی تنظیم گردیده است.

در بیماران مبتلا به تومورهای مغزی مصرف شیر و فراورده‌های شیری ممنوع است. تنها مصرف روغن حیوانی بلامانع است که آنهم با توجه به میزان تحرک شخص باید مصرف شود چرا که مصرف روغن مایع و روغن جامد علی‌رغم همه

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 103

تعریف و تمجیدهایی که از آن می‌شود ممنوع بوده و بنده اعتقاد دارم روغن مایع حتی برای افراد سالم نیز مضر می‌باشد و تعریف و تمجیدهایی که مرتب از رسانه‌های جمعی در مورد روغن مایع می‌شود پایه و سند علمی ندارد و تنها تأمین کننده منافع برخی از سرمایه‌داران می‌باشد. متأسفانه در مورد سویاهای خشک از سوی این متخصصین چنان تعاریفی در روزنامه‌ها می‌شود که گویی حتی خواص آن از گوشت تازه گوسفند بالاتر است. می‌گویند سویا از نظر خواص حتی از گوشت گوسفند بالاتر است و گوشت قرمز مضراتی دارد که سویا فاقد آن است.

در جواب باید بگویم این مطالب هیچ‌گونه پشتوانه علمی ندارد. آیا می‌توان بازیافتهای دانه‌های سویا را که با فرایند کاملا شیمیایی روغن آن گرفته شده با گوشت گوسفند برابر دانست؟

در قرآن کریم هرگاه از نعمت‌های خداوند کلمه‌ای می‌آید برای محققین انگیزه‌ای می‌شود تا با تحقیق در مورد آن استفاده لازم را ببرند. طبق روایات اسلامی گوشت قرمز بخصوص گوشت گوسفند بسیار مفید است. آیا احادیث پیامبر اکرم (ص) را در مورد گوشت نشنیده‌اید؟ هرکس حد اقل به مقدار کم برای سلامتی خود به گوشت قرمز نیاز دارد. در طب ایرانی منعی برای مصرف گوشت قرمز به جز گوشت گاو وجود ندارد بلکه در مواردی بسیار لازم و ضروری است. گاه من به بیماران مبتلا به تومورهای خوش‌خیم و بدخیم توصیه کردم که هر روز حدود 250 گرم گوشت ماهیچه گوسفند و یا گوشت‌های دیگر مانند ماهی سفید و مرغ خانگی در برنامه غذایی خود داشته باشند. این توصیه را بدین جهت داشتم که اولا نیاز شدیدی به خونسازی در مبتلایان به تومورها وجود دارد و هرکس که خونسازی خوب و قوی داشته باشد با کمک داروهای ضد تومور گیاهی براساس نسخه‌های طب ایرانی به سرعت بر بیماری خویش مسلط شده و شفا می‌یابد. البته افراط در مصرف گوشت

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 104

درست نیست ولی این منع در مورد مصرف گوشت قرمز به همان اندازه

در مصرف ماهی نیز می‌باشد.

نکته جالب توجه در مورد مصرف گوشت قرمز در بیماران سرطانی این است که برخی از اطباء مصرف هر نوع گوشت قرمز را در مبتلایان به سرطان منع می‌کنند و در مقابل توصیه به خوردن ماهی را تأکید می‌نمایند. البته گوشت قرمز را ما در ترکیبی از سبزیجات بصورت پخته و آب‌پز توصیه می‌کنیم تا هیچ‌گونه ضرری از این ناحیه متوجه بیمار نشود. این تأکید با توجه به علم مصلحات به بیماران توصیه می‌شود تا بدانند که هر دستوری با پشتوانه علمی داده می‌شود. این علم که از شاخه‌های طب ایرانی است به چگونگی مصرف غذاها و داروها می‌پردازد که اولا غذاهای ناسازگار با یکدیگر شناخته و مصرف نشود، ثانیا به داروها و غذاهایی که برای انسان مصرف آن ضروری است چیزهایی اضافه گردد که مضرات آن‌ها را بگیرد و سموم برخی از داروها و غذاها را خنثی کند. ساده‌تر بگویم به عنوان مثال برای رفع سردی عدس‌پلو کشمش یا خرما با آن پخته می‌گردد تا سردی آن را بگیرد. این کار همان بکارگیری علم مصلحات است.

رژیم غذایی

صبحانه:

1. نان جو و فندق و گردو با چای کم‌رنگ و سالاد کاهو و خیار و گوجه‌فرنگی و پیاز با آب‌غوره و یا آب‌لیمو.
2. نخود که از شب قبل روی شعله ملایم پخته شده باشد همراه با جوانه ماش و نان جو و کاهو و یا جوانه و برگ لطیف کرفس و یا سالاد خیار و گوجه‌فرنگی و پیاز.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 105
3. پاچه گوسفند که چربی آن را گرفته باشید با شربت رب انار یا آب انار تازه و سالاد خیار و گوجه‌فرنگی و پیاز.
4. اسفناج پخته با قارچ آب‌پز، نان سنگک و سالاد خیار و گوجه‌فرنگی و پیاز و کاهو.
5. کنگر چرخ‌شده با نان سنگک و سالاد خیار و گوجه‌فرنگی و پیاز.

ناهار و شام:

1. آش جو
مقداری جو و نخود روی شعله ملایم با نمک و کمی پیاز پخته شود. هنگام مصرف کمی روغن زیتون با چاشنی آب‌غوره یا آب‌لیمو همراه کرده میل کنید.
2. سوپ گشنیز
سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر، عدس، کمی برنج، ماهیچه گوسفند یا مرغ و یا پرندگان دیگر بدون چربی با آلوی بخارا یا آلوچه با چاشنی آب‌غوره.
3. آش جو با جگر سفید
مقداری جو همراه با نخود و لوبیای سبز و کمی جگر سفید گوسفند روی شعله ملایم با نمک و پیاز پخته شود. هنگام مصرف کمی روغن زیتون با چاشنی آب‌غوره یا آب‌لیمو همراه کرده میل کنید.
4. کلم‌سنگ (قمری)، کلم‌گل، کرفس، لوبیای سبز، شلغم، ریواس، کنگر، گوجه‌فرنگی، کمی گوشت گوسفند یا مرغ بدون چربی روی شعله ملایم با نمک و زردچوبه و پیاز پخته شود. از موارد فوق هرکدام که تمایل دارید و در دسترس است انتخاب کنید.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 106
5. نخودآب
مقداری نخود با آب و نمک روی شعله ملایم خوب پخته شود. هنگام مصرف کمی روغن زیتون با چاشنی آب‌لیمو همراه کرده میل کنید.
6. مقداری کدو که با گوجه کمی برنج و سبزی گشنیز و جعفری روی شعله ملایم پخته شده باشد، همراه با آن ساقه لطیف کرفس و کاهو میل شود.
7. کته گشنیز
برنج که با مقدار زیادی گشنیز بصورت کته پخته شود همراه با سالاد کاهو، خیار و گوجه‌فرنگی میل کنید.
8. کته شوید
برنج که با مقدار زیادی شوید بصورت کته پخته شود همراه با سالاد کاهو و خیار و گوجه‌فرنگی و کمی گوشت مرغ یا گوسفند یا ماهی و یا میگوی آب‌پز میل کنید.
9. قلیه‌ماهی
ماهی با سبزی قلیه و تمر هندی، روی شعله ملایم پخته و با نان سنگک و یا نان جو میل کنید.

10. میگو که با سبزی جعفری و نعناع و گشنیز و یا هر سبزی خورشتی دلخواه پخته و با نان سنگک یا جو میل شود.
11. آش زرشک
سبزی خورشتی و گوشت گوسفند و آب زرشک با هم روی شعله ملایم پخته شود و با نان سنگک یا جو میل کنید.
12. آش شلغم
آش رشته یا شوروا که با شلغم پخته شده باشد همراه با کاهو و ساقه لطیف کرفس میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 107
13. آبگوشت بدون چربی
نخود و عدس با گوشت گوسفند بدون چربی و لیموی عمانی و گوجه‌فرنگی پخته و با نان جو میل کنید.
14. قارچ آب‌پز با نان سنگک یا نان جو و سالاد خیار و گوجه‌فرنگی با آب‌غوره میل کنید.
15. باقالا چند ساعت در آب گرم خیس بخورد تا پوست آن کنده شود و روی شعله ملایم با سبزی شوید پخته شود، هنگام مصرف مانند خورشت با برنج یا خورشت با نان سنگک همراه با سالاد کاهو و خیار و گوجه‌فرنگی میل کنید.
16. سیراب و شیردان بدون چربی که پرزهای آن را نگرفته باشید با نمک و پیاز و زردچوبه روی شعله ملایم بپزید و همراه با چاشنی آب‌لیمو یا آب‌غوره یا سرکه میل کنید.
17. پاچه گوسفند که چربی آن را گرفته باشید، همراه با شربت رب انار یا آب انار تازه و سالاد کاهو و خیار و گوجه‌فرنگی میل کنید.

پرهیزهای مبتلایان به هر نوع تومور و سرطان‌های خون و لنف و توده‌های خوش‌خیم

شیر و کلیه مشتقات شیر، پسته، سیب‌زمینی، غذاهای کبابی، سرخکردنی، چربی، عسل‌های متداول در بازار، ریحان بنفش، آب یخ، نوشابه، بستنی، پفک، چیپس، سوسیس و کالباس، انواع ساندویچ و پیتزا، لوبیا، خمیردندان، شیرینی‌جات قنادی، گوشت گوساله و گاو، انواع کمپوت و کنسرو، اسپری‌های حشره‌کش،

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 108

خوش‌بوکننده‌های شیمیایی، روغن‌های نباتی جامد و مایع، شامپو و صابون‌های عطری، دل و جگر و قلوه گوسفند.

2. کسی که مغزش سردمزاج است

اشاره

طبعا داروهای پاک‌کننده سردی غیر طبیعی با همان روش منضج و مسهل اینجا کاربرد دارد. در حالی که سردی مزاج بدون ماده خلطی باشد. منضج صبح را با توجه به شرح‌حال بیمار انتخاب می‌کنم.
اگر ناراحتی کلیه ندارد و کبد و طحال و اعضای دیگر در حالت عادی باشند همان منضج خاکشیر سکنجبین برای صبح ناشتا مناسب است که قبلا نیز به آن اشاره کردم. 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که در یک لیوان آب با سکنجبین معمولی شیرین شود.
بعد از ظهرها مسهل عام تجویز می‌شود که باید باعث ایجاد اسهال ملایم شود و در طول روز تا شب 3 تا 4 بار شکم بیمار کار کند. اگر اسهال ملایم ایجاد نشود لاجرم باید یکی از چند کار زیر را انجام دهیم:
1) آنکه تعداد دفعات مصرف جوشانده را به 2 تا 3 بار افزایش دهیم.
2) مقدار برگ سنای موجود در مسهل را که 50 گرم می‌باشد به 150 گرم تا بیشتر افزایش دهیم.
3) همراه با خوردن مسهل مقداری انجیر یا آلوی بخارا یا تمر هندی یا هلو و زردآلو یا پر ترشاله را از شب قبل خیس کرده و یا همراه با خوردن مسهل در یک پیاله آب بپزیم و بیمار پس از خوردن مسهل تناول کند. تا روده‌ها نرم و از دلپیچه تا حدودی جلوگیری بعمل آید.
4) مقداری صبر زرد و حنظل را پودر کرده در کپسول‌های مثلا 500 میلی‌گرمی پر کرده همراه با مصرف جوشانده مسهل یکی دو تا میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 109

موارد احتیاطی مصرف مسهل عام

مسهل و اساسا هر دارویی را اگر در یخچال گذاشته پس از سرد شدن تناول کنید، باید موقع مصرف کمی گرم کنید وگرنه باعث دلپیچه و باد می‌شود.
اگر خوردن مسهل باعث ایجاد دلپیچه و باد و درد در شکم و یا اسهال شدید شود:
- حدود 2 قاشق شوید آسیاب شده خشک را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بخار شده و یک لیوان بماند، صاف کرده با عسل (کاملا طبیعی) شیرین کرده بخورد تا فورا التهاب روده‌ها را خاموش کند.
- مقداری پودر کاکائو را با یک لیوان آب و مقداری نبات جوشانده و میل کند.
- مقداری روغن بادام شیرین را گرم کرده تناول کند و روی آن شربت آب‌نبات و یا عرق نعناع داغ که با نبات شیرین شده میل کند.
مسهل‌های رقیق برای تخلیه سر از مواد ناباب را از کتاب قانون صفحه 40 کتاب 3 (1) نقل می‌کنم. چون این مسهل‌ها برای تخلیه سر مفیدند و از طرفی بصورت قرص درآورده می‌شوند برای کسانی که در خوردن جوشانده‌ها آن هم در حجم بالا مشکل دارند خوب است.

حب شبیارات:

حب شبیارات کم‌وزن است و تکرار آن هیچ ضرری ندارد. باید بیمار پس از مصرف آن بخوابد تا حرکت و بیداری کنش دارو را از بین نبرد. صبر زرد و مصطکی را با آن می‌آمیزنند که معده را تقویت بخشند و اگر بخواهند بخار تندی را که از سر معده می‌آید رفع کنند باید هلیله را هم در آن بگنجانند.
اگر بخواهند که مسهل نامبرده خلط مراری را بیرون بکشد سقمونیا و همانند آن را به کمک می‌طلبند. جایز است که سقمونیا را با مشتقات صبر برای تنقیه سر یا معده استعمال کرده و اگر مغز از مشارکت معده بیمار شده باشد دارو از زیاد ماندن و گرمی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 110
زیاد بخشیدن به معده در" پاکسازی" کوتاهی ورزد باید داروهای کمکی پاک‌ساز باشد.
اگر در بیرون راندن خلطهای بلغمی نیاز به کمک داشته باشیم باید به پیه حنظل همراه زنجفیل و تربد و اسطوخودوس پناه ببریم.
برای بیرون راندن خلطهای سودایی کمی خربق، افتیمون، بسفایج و همانند آن را استعمال می‌کنیم.

رژیم غذایی 15 روزه که عبارت است از:

ظهرها یک روز در میان به جای ناهار سوپ گشنیز میل کنید که با مواد زیر پخته می‌شود.
سبزی گشنیز، اسفناج یا برگ چغندر، عدس، کمی برنج، ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و یا هر پرنده دیگر، آلوی بخارا یا آلوچه
هر شب از موارد زیر به دلخواه یکی را انتخاب کنید:
1. کته گشنیز یا کته شوید و مرغ آب‌پز، با کاهو و سکنجبین
2. کدوی آب‌پز و مرغ آب‌پز و یا پرنده‌های دیگر، با کاهو و سکنجبین
3. سیراب و شیردان و جگر سفید (شش) گوسفند که چربی نداشته و پرزهای آن را نگرفته باشند با چاشنی آب‌لیمو.
در ساعات دیگر که رژیم غذایی به عهده بیمار گذاشته شده رعایت پرهیز از چربی، سرخکردنی، کبابی، سوسیس و کالباس و هر نوع غذای سنگین و دیر هضم لازم است و تأکیدا در مورد مبتلایان به تومور مغزی در سطور قبل موارد ممنوعه نگاشته شده است.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 111

بارهنگ:

ساعت 10 صبح یک قاشق غذاخوری بارهنگ را در یک لیوان آب جوش مخلوط کرده و با نبات یا قند یا شکر یا شکر قرمز یا عسل (کاملا طبیعی) شیرین کرده میل کند.

پودر بیسموت گیاهی

قبل از ناهار و شام یک قاشق مرباخوری تا غذاخوری پودر بیسموت گیاهی را با شکر مخلوط کرده با کمی آب تناول کند. فرمول پودر بیسموت گیاهی به این شرح است:

پودر شیرین‌بیان 60 گرم
نعناع 10 گرم
زیره 10 گرم
انیسون شیرین 10 گرم
رازیانه 10 گرم

داروی بودادنی:

دارو را در ماهیتابه بو بدهید (روی شعله ملایم سرخ کنید تا قهوه‌ای رنگ شود)، پس از سرد شدن با هموزن خودش (75 گرم) شکر مخلوط و پودر کنید. ساعت 10 صبح و 4 بعد از ظهر و قبل از خواب هربار یک قاشق مرباخوری آن را با کمی آب میل کنید.
ترکیبات:
بارهنگ 25 گرم
انیسون شیرین 25 گرم
زیره سبز 25 گرم
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 112
اگر داروی گرم‌تر می‌خواهید، روزی 3 بار صبح و ظهر و شب هربار نصف تا یک قاشق چایخوری پودر زنجفیل را با شکر یا نبات یا عسل (کاملا طبیعی) در یک استکان آب‌جوش یا در یک فنجان چای مخلوط و میل کند.

نخودآب

هر روز تا 15 روز مقداری نخودآب یعنی نخودی که با آب و نمک پخته شده باشد تناول کند. چاشنی همراه این غذای مفید و پاک‌کننده اخلاط بهتر است مقداری روغن زیتون و کمی آب‌لیمو باشد. بهترین موقع تناول این غذا صبح ناشتا یا پیش از ظهر است مثلا حدود ساعت 10 صبح.

سیستم تخلیه مغز از اخلاط غیر طبیعی یا سیستم سینوزیت

مواد بخور:
تخم گشنیز 150 گرم
آویشن 50 گرم
نعناع 50 گرم
پونه 50 گرم
هر شب قبل از خواب نیم تا یک استکان داروی بخور را در یک کاسه آب بجوشانید و به مدت ده دقیقه زیر چادر بخور دهید تا سروصورت خیس عرق شود.
سپس به اندازه نوک قاشق چایخوری پودر انفیه را در بینی بکشید و صبر کنید تا عطسه‌ها تمام شود. یک قطره روغن بنفشه در هر سوراخ بینی بچکانید.

شموم

داروهای بوکردنی که مغز را تقویت کرده و سردی و ضعف و رطوبات غیر طبیعی را از جمجمه پاک می‌کند. در مزاج غالب گرم در سر خوش‌بوهای سردی بخش چه تفریحی به بار می‌آورد. این داروها عبارتند از:
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 113
زنجفیل، بادیان، مشک، عنبر، کافور، میخک، سنبل خطائی، گل سرخ، شونیز، هل سبز، هل غراب، مشک طرامشیع
داروها را درهم کرده بصورت پودر یا نیم‌کوب شده در پارچه ظریف نخی یا کتانی ریخته و مرتب جلوی بینی بیمار بگیرند تا از استشمام آن مغز نیرو بگیرد.

مرهم‌ها

اشاره

مرهم‌هایی که از گیاهان و گل‌های خوش‌بو گرفته شده باشد.
اگر مزاج مغز بسیار سرد شده باشد و تومور مغزیش نیز در اثر سردمزاجی بسیار مستحکم و سفت و سخت شده است برای آنکه داروهای محلل و تخریب‌کننده تومور بتواند به آن حمله کند علاوه بر دستورات فوق لازم است از مرهم‌های گرم و نرم‌کننده (پزنده) استفاده گردد.
این داروها از صمغ‌های گوناگون و شیره‌های درختان و داروهای گرم و تند مزاج شناخته می‌شود و با روغن و موم عسل بصورت مرهم درآمده و روی مغز گذاشته می‌شود. قیروطی‌ها از انواع موم و روغن‌هایی هستند که در این زمینه کاربرد دارند.
روغن‌هایی که در این زمینه کاربرد دارد با مزاج گرم عبارتند از:
روغن سوسن، ارغوان، برگ غار، مرزنجوش، بابونه، نرگس، اسقیل، سنبل رومی، زنبق، سداب، شوید، روغن بلسان و انواع روغن‌های گرم.

نسخه:

اوشق، گلاب، یکی از روغن‌های فوق
75 گرم اوشق را با 300 گرم گلاب با حدود 3 قاشق غذاخوری روغن روی شعله ملایم می‌جوشانیم تا غلیظ شود روی پارچه نخی یا کتانی ظریف مالیده و روی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 114
بخار کتری گرم کنید و روی سر قسمتی که مورد نظر و نزدیکتر به تومور می‌باشد ضماد کنید.

نسخه دیگر:

اشاره

دارچین، عاقرقرحا، زیره سیاه، صمغ عربی، آنغوزه، درمنه از هرکدام 25 گرم، روغن بلسان یا یکی از روغن‌های ذکر شده در سطور بالا و موم عسل به مقداری که سفتی و نرمی مرهم را تنظیم کند.

داروهای خشک را آن‌چنان پودر کنید که از ریزترین الک رد شود. صمغ‌ها و موم را در روغن گرم کنید تا ذوب شود با پودر درهم آمیزید تا مرهم بدست آید.

صندل، تباشیر، کافور، بیدمشک، گلاب و امثال آن از خوش‌بوهای سردی بخشند که با موم و روغن برای کاهش خفقان سر مفید می‌باشند.

نسخه‌های مراهم در این زمینه بسیار است و طالبین به اقرابادین کبیر مراجعه کنند.

3. کسی که مزاج مغزش به خشکی رو آورده است

منضج صبح را که بتواند رطوبت لازم به مغز بدهد با یکی از نسخه‌های زیر پی می‌گیریم:
- یک قاشق غذاخوری بارهنگ را هر روز صبح ناشتا در یک لیوان آب جوش مخلوط کرده و با شکر شیرین کرده تناول کند.
- داروی ملین گرم را صبح ناشتا و قبل ناهار و شام تناول کند.
قدومه، بارهنگ، تخم بالنگو، تخم شربتی، فرنجمشک
از هرکدام مساوی گرفته با هم مخلوط و هر بار یک قاشق مرباخوری آن را در یک لیوان آب جوش مخلوط و با شکر شیرین کرده میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 115
- هر روز 5 عدد انجیر خشک را با 10 عدد آلوی بخارا که از شب قبل خیس کرده حدود ساعت 10 صبح میل کند.
- هلو زردآلو، آلوی بخارا از هرکدام 5 عدد در یک کاسه آب خیس کرده روز بعد میل کند.
جوشانده زیر را که ملین طبع است طبق نسخه بالا تهیه کرده و میل کند.
پرسیاوشان، نیلوفر، گل بنفشه، گل ختمی، تخم بالنگو، تخم شربتی

4. کسی که مغزش ترمزاج است

اولین و مهمترین درمان تعدیل رطوبت‌های اضافی است که ممکن است از ترشحات تومور یا از غلبه خلط غالب بوجود بیاید. گذاردن شنت برای خروج این رطوبات مفید است اما در طب قدیم روش تخلیه رطوبات بسی جالب و فراگیرتر بوده و علاوه بر تخلیه رطوبات در درمان تومور نقش اساسی بعهده دارد. این روش همان سیستمی است که در بخش‌های قبلی همین کتاب تحت عنوان" کسی که مغزش سردمزاج است" فرمول و روش تهیه و مصرف آن توضیح داده شد. بخور و انفیه و سپس روغن بنفشه بادام به دلیل تسریع در جریان خون علاوه بر آنکه سردی مزاج مغز را کاهش می‌دهد بدلیل توانایی قوی در تخلیه اخلاط مغز می‌تواند رطوبات مغز را کاهش داده و تری مزاج مغز را تعدیل نماید. حسن دیگر این روش فعال کردن سیستم ایمنی بدن علیه بیماری است و باعث رساندن داروها به مقصد می‌شود.

رژیم غذایی 15 روزه

متن کامل آن در سطور قبل آمده است.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 116

منضج صبح

از میان انواع منضج‌هایی که قبلا ذکر شده با توجه به حال بیمار از لحاظ میزان خشکی و تری و گرمی و سردی یکی را انتخاب و اجرا کنید. به عنوان مثال هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که در یک لیوان آب جوش مخلوط شده و یا نسخه منضج بلغم که در قسمت منضج‌ها ذکر شد مناسب است.

مزاج داروی بودادنی آن در اواخر دوم تا اوایل سوم خشک است.
انیسون شیرین، زیره سبز و سیاه، بارهنگ
از هرکدام مساوی بگیرید و در ماهیتابه روی شعله ملایم بو بدهید تا همه قهوه ای رنگ شوند آنگاه در صورتی که بیمار علاوه بر تومور مغزی مبتلا به دیابت نباشد یک قاشق مرباخوری تا غذاخوری از پودر را با کمی آب و شکر مخلوط کرده میل کند. در صورت وجود قند خون از شیرین کردن دارو خودداری شود. آنگاه حد اقل تا یک ساعت از خوردن چیزهای دیگر اجتناب کند.
ساعت حدود 10 صبح و 4 بعد از ظهر 2 قاشق غذاخوری خاکشیر را در یک لیوان آب‌جوش مخلوط کرده و با کمی شکر شیرین کرده میل کند. اگر خشک‌تر می‌خواهید قبل از مخلوط کردن با آب مانند داروی بودادنی قدری در ماهیتابه بو بدهید تا قهوه‌ای رنگ گردد.

پودر بیسموت گیاهی

ترکیبات آن در سطور قبل ذکر شد.
قبل از ناهار و شام هربار یک قاشق مرباخوری تا غذاخوری را با کمی آب و شکر مخلوط کرده میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 117

مسهل عام

برگ سنا و گل سرخ و ترنجبین از هرکدام 50 گرم و گل ختمی، افسنتین و تخم کتان از هر کدام 25 گرم.
داروها را مخلوط و آسیاب کنید تا نیم‌کوب گردد، عصر و شب یک الی دو بار هر بار یک قاشق غذاخوری آن را با دو لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کنید. افراد دیابتی از شیرین کردن دارو خودداری کنند.

بخور خشک

یعنی داروهایی که به صورت دود به سروصورت بیمار دمیده می‌شود و رطوبات عضو مورد نظر را کاهش می‌دهد. به یک نسخه در این مورد توجه فرمائید:

اسفند، پوست پیاز، چوب اشنان، چوب تاک، ریشه شیرین‌بیان، خاکشی.

داروها را مخلوط و نیم‌کوب کنید و سر را در معرض دود داروها قرار دهید و هربار با پارچه گرم و خشک مدت 10 دقیقه سر را ببندید و چند بار بخور و بستن سر را تکرار کنید. هر روز به میزان نیاز تکرار کنید.

استفاده از بخور خشک به معنی ترک بخور تر که همان سیستم تخلیه اخلاط مغز باشد نیست.

پوست انار، مازو، گلنار فارسی، اقاقیا، تاجریزی، عدس
داروها را با هم مخلوط کرده و پودر کنید. روزانه 2 تا 3 بار روی سر بویژه قسمتی که به تومور نزدیک‌تر است بپاشید. یکی دو ساعت روی آن بماند سپس بشویید. اگر این کار را پس از آنکه روی محل مورد نظر 10 دقیقه بادکش

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 118

گذاشته‌اید انجام دهید تأثیر بیشتری خواهد داشت. اگر پس از حدود چند روز که هر روز یکی دو بار روی موضع بادکش گذاشته‌اید، مبادرت به حجامت کنید مقدار زیادی آلودگی‌های مضر مغز خارج شده و از رطوبات اضافی کاسته خواهد شد.

حجامت عام

حجامت عام بین دو کتف برای تنظیم مزاج و ایجاد تعادل در خشکی و تری مغز مؤثر است. توان جسمی بیمار بدیهی است که در انجام هر نوع خونگیری از جمله حجامت باید در نظر گرفته شود.

محل زندگی

بدیهی است اگر بیمار مبتلا به تومور که درعین‌حال مغزش به حالت غیر طبیعی تر مزاج شده است در شمال کشور در مناطق مرطوب زندگی می‌کند بهتر است برای زمان درمان به منطقه‌ای خشک و کویری مهاجرت کند. در غیر این صورت باید همه تمهیدات و تدابیر لازم را برای برطرف کردن تری غیر طبیعی مغزش بیش از سایرین انجام دهد. حد اقل محیط اتاقش را خشک و عاری از رطوبت کند.

5. کسی که مغزش مزاج گرم و خشک دارد

همه تدابیری که در مورد مزاج خشک و مزاج گرم هرکدام جداگانه ذکر شد با هم جمع و انجام دهد.

بنابراین روشی که عرض کردم سایر حالت‌های مذکور مغز که شامل مزاج گرم و تر، سرد و خشک، سرد و تر می‌باشد با جمع کردن تدابیر مناسب و داروهای ضد حالت سوء مزاج حاکم بر بدن و مغز بیمار، باید در حالت تعادل قرار گیرد که نسخه‌های مربوط در صفحات قبل ذکر شد.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 119

در مورد سوءمزاج‌های بدون ماده خلطی نیز همواره در طول درمان باید میزان گرمی و سردی و خشکی و تری با کم و زیاد کردن و عوض کردن برخی از داروها نسبت به تغییراتی که پیش می‌آید در نظر گرفته شود تا همه کنش و واکنش‌های جسمی بیمار در حالت تعادل قرار گیرد.

داروهای ضد تومور مغزی

داروهای ضد تومورهای مغزی در طب گیاهی به وفور وجود دارد اما همه این داروها بصورت انفرادی یا مجموعه‌ای از آن‌ها برای بیمار مبتلا به تومور خوب است، ولی علاج تومور نیاز به یک سیستم یا به عبارت دیگر یک مجموعه هماهنگ و تجربه شده دارد. در صفحات قبل تعدیل و پاکسازی اعمال حیاتی بدن و تنظیم سوخت و ساز و تعادل مزاجی را که زمینه‌ساز درمان این بیماری است ذکر کردم. اکنون ابتدا به تعدادی از داروهای مفید که خاصیت ضد تومور دارند می‌پردازم سپس به درمان منسجم و تجربه‌شده‌ای که تومورهای مغزی را از میان بر می‌کند خواهم پرداخت.

گزنه (گرم و خشک)
کلپوره (گرم و خشک)
برگ انگور تازه (سرد و مرطوب)
سرکه انگور (سرد و تر)
سرکه از داروهای رساننده است که ماده مؤثره داروها را به ژرفا می‌رساند.
سداب (گرم و خشک)
تخم گشنیز (گرم و خشک)
گل ختمی (سرد و تر)
سنا (گرم و خشک)
گل سرخ (سرد و تر)
صندل سرخ (سرد و خشک)
عاقرقرحا (گرم و خشک)
عناب (معتدل)
عنب الثعلب، تاجریزی (سرد و خشک)
غاریقون (گرم و خشک)
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 120
برگ تیول (سرد و تر)
ریشه و برگ و گل کبر (گرم و خشک)
تخم انجره (گرم و خشک)
پوست خربزه ایوان کی (گرم و خشک)
ریشه و برگ و گل کاسنی (سرد و تر)
ریشه و برگ و گل ریواس (سرد و تر)
ریشه و برگ و گل همیشه بهار (گرم و خشک)
ریشه و بیخ و برگ کرفس (گرم و خشک)

ریشه و برگ و میوه پیاز دشتی (گرم و خشک)
گیاه بادآورد (گرم و خشک)
برگ و میوه هلو (سرد و تر)
برگ و میوه زردآلو (سرد و تر)
آلوی بخارا (سرد و تر)
انجدان (گرم و خشک)
انزروت (گرم و خشک)
انیسون شیرین (گرم و خشک)
هلیله‌جات: زرد و سیاه (سرد و خشک)
هلیله کابلی (معتدل و خشک)
بادرنجبویه (گرم و خشک)
بادروج، تخم شربتی (گرم و خشک)
برنگ کابلی (گرم و خشک)
برنجاسف، بومادران (گرم و خشک)
بسفاویج (گرم و خشک)
پر سیاوشان (گرم و خشک)
فاشرا (گرم و خشک)
فاوانیا (گرم بشدت)
فجل، ترب (گرم و خشک)
فراسیون (گرم و خشک)
فودنج (گرم و خشک)
قثاء الحمار (گرم و خشک)
قصب (سرد و تر)
کافور (سرد و خشک)
کاکنج (سرد و خشک)
کبیکج (گرم و خشک)
کراث، تره، گندنا (گرم و خشک)
کلم، کرنب (گرم و خشک)
کرویا (گرم و خشک)
کشوث (گرم و خشک)
گزانگبین (گرم و خشک)
گشنیز (سرد و خشک)
کندش (گرم و خشک)
لادن (گرم و خشک)
لوز، بادام شیرین (گرم و خشک)
لوز المر، بادام تلخ (گرم و خشک)

لوف کبیر و صغیر (گرم و خشک)
مخلصه (گرم و خشک)
مرزنجوش (گرم و خشک)
مشک طرامشیع، کاکوتی (گرم و خشک)
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 121
تخم خرفه (سرد و تر)
بلسان (گرم و خشک)
میوه کنار (سرد و خشک)
زراوند مدحرج (گرم و خشک)
زنبور، سم (گرم و خشک)
زهره گرگ (گرم و خشک)
زهره روباه (گرم و خشک)
زیتون (گرم و خشک)
سلق، چغندر (گرم و خشک)
سیسالیوس (گرم و خشک)
شیح، درمنه ترکی (گرم و خشک)
صندل سفید (سرد و خشک)
مصطکی (گرم و خشک)
مقل (گرم و خشک)
ملح هندی (گرم و خشک)
میعه سائله (گرم و خشک)
نرگس (گرم و خشک)
نسرین (گرم و خشک)
نعنا (گرم و خشک)
نیلوفر (سرد و تر)
وج، سوسن زرد (گرم و خشک)
ورس (گرم و خشک)
هدهد (گرم و خشک)
هلیون (گرم و خشک)
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 122

علاج موفق تومورهای مغزی

در اینجا یک مجموعه آزموده و هماهنگ برای علاج تومورهای مغزی از نوع بسیار وخیم
تومورهای گلیوما بلاستوما که شرح بدخیمی و خطرناک بودن آن قبلا شرح داده شد.
1. پاکسازی سراسر بدن بیمار با توجه به خلط غالب و پاکسازی ویژه مغز که آن هم با توجه به نوع سوء مزاج که در این مورد مفصلا در صفحات قبل بحث کردم.
باز هم تأکید می‌کنم اگر مزاج بیمار به درستی شناخته نشود و پاکسازی صحیح صورت نپذیرد داروهای ضد تومور نمی‌توانند بدرستی به آن حمله کرده و از بینش ببرند.
2. انجره، برگ تیول خارجی، کلپوره
انجره:
به فتح همزه و سکون نون و ضم جیم و فتح راء مهمله لغت فارسی است.
مزاج آن در اول سوم گرم و خشک و در دوم گرم نیز گفته‌اند. اجمالا خواص آن به نقل از قرابادین کبیر به این شرح است:
ملطّف اخلاط لزجه و جاذب و مقرح اعضاء و محلل اورام صلبه، مدر بول و حیض و شیر و عرق و منقی سینه و شش و معده و مفتح فم رحم و سده جگر و سپرز و آشامیدن برگ مطبوخ آن با ماء الشعیر جهت امراض صدر و ربو و نفس الانتصاب و تنقیه سینه از اخلاط لزجه غلیظه و گذاشتن برگ کوبیده آن در بینی قاطع رعاف و ضماد برگ تازه آن جهت حبس رعاف و برآمدگی رحم و تحلیل دبیله و گشودن دمل و قطع ثالیل خصوصا با عسل و جهت التوای عصب و با نمک جهت جراحت
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 123
سگ دیوانه گزیده و با موم روغن جهت سپرز و پخته آن با روغن زیتون جهت ورم بناگوش و ضماد رماد آن با نمک جهت قروح و بیخ آن با ماء الشعیر جهت تنقیه سینه و شش و تخم آن جهت ربو و سرفه و آلات تنفس و استسقاء و اخراج ماء اصفر و بلغم لزج و علل طحال و گرده و ضماد آن با مراهم مناسبه جهت زخم سرطان و ...
و خواص بسیار زیادی برای تخم و برگ آن در طب ایرانی برشمرده‌اند که دانش‌پژوهان می‌توانند به قرابادین کبیر و سایر کتب طب ایرانی مراجعه کنند. ما نیز این گیاه پرخاصیت را به روش‌های مختلف مورد بررسی قرار داده و نتایج بسیار مفیدی گرفته‌ایم که در اینجا در مورد سرطان مغز ضرورتی برای توضیح بیشتر نمی‌یابیم.

بیشترین خاصیت این گیاه در تخم آن و سپس در برگ آن می‌باشد.
طرز استفاده
هر 500 گرم برگ انجره خشک را آسیاب کرده و با حد اقل 50 گرم برگ تیول آسیاب شده بلژیکی یا برگ تیولی که از کشورهای حوالی فرانسه و آلمان برداشت می‌شود مخلوط کنید. این مقدار تا 100 گرم در ازاء هر 500 گرم انجره خشک قابل افزایش است، 25 تا 50 گرم کلپوره خشک به آن اضافه کنید.
بهترین انجره که نام دیگر آن گزنه می‌باشد، آن است که از اطراف کوه‌های چالوس و استان گیلان برداشت شده باشد. از لحاظ کیفیت و تأثیر از نواحی دیگر بهتر عمل می‌کند. نکته قابل توجه در استفاده از گزنه منع اکید در مورد استفاده از ظروف آلومینیم می‌باشد. چرا که این ظروف با مواد گیاهی ترکیب شده و وارد محتویات آن می‌شود. ریزش حتی مقدار کمی از فلز آلومینیم در هربار که دارو جوشانده می‌شود در مجموع بسیار خطرناک می‌باشد. این فلز حتی در پختن غذاها
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 124
در خانه نیز نباید استفاده شود. رسوب این فلز در لایه‌های مغز کمترین عوارضش ایجاد فراموشی است.
نکته دیگر در مورد استفاده از گزنه آن است که باید بلافاصله پس از جوشاندن مصرف شود تا کیفیت اولیه خود را از دست نداده باشد. اما در مسافرت‌ها که امکانات کافی وجود ندارد در یک فلاکس آب‌جوش گزنه را دم کنید به‌گونه‌ای که سطح آب فلاکس تا بالاترین نقطه بالا باشد تا هنگام بستن درب فلاکس هوایی نباشد تا بر دارو تأثیر بگذارد. به این ترتیب می‌توان دارو را تا چند ساعت پس از جوشانده نگهداری نمود.
بنابراین بهتر است برای جوشاندن داروهای گیاهی بویژه گزنه از ظروفی مانند استیل، لعابی، چینی، سنگی یا پیرکس استفاده گردد.
طرز تهیه دارو به این شرح است
صبح، ظهر، عصر و شب هربار 2 قاشق غذاخوری گزنه و برگ تیولی را که طبق دستور بالا با هم ترکیب کرده‌اید در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و میل کنید. مقدار برداشت گزنه خشک برای هربار جوشاندن نباید کمتر از 20 گرم باشد. تعداد دفعات مصرف آن در روز در صورت نیاز به دستور پزشک تا 8 بار نیز قابل افزایش است. گزنه تر چه بسا تأثیر بسیار عمیق‌تری از گزنه خشک داشته باشد. بهترین نوع گزنه آن است که در شمال کشور در مناطق چالوس و گیلان می‌روید.
باز هم به نکته ویژه‌ای در مورد مصرف گزنه و برگ تیول و کلپوره توجه فرمائید:
این جوشانده ممکن است برای بیماری که عادت به خوردن این حجم زیاد

گزنه را ندارد باعث کاهش شدید قند گشته و عوارضی همچون ضعف و سردرد بیار
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 125
آورد. برای رفع این مشکل باید اولا روزهای اول شروع درمان به روزی یک‌بار جوشاندن اکتفا نموده و به تدریج آن را افزایش داد تا ظرف 3 تا 4 روز بعد روزی 4 بار جوشاندن و خوردن بیمار را با مشکل روبرو نکند.
از سوی دیگر سرکه شیره انگور از داروهای بسیار مهم و ضروری است که قطعا باید در دستور کار مصرف دارویی بیمار قرار گیرد.
.3

سرکه شیره انگور

سرکه شیره انگور از موادی است که مبتلایان به تومورهای مغزی تاکیدا باید در روز حد اقل 3 بار و هربار یک لیوان شربت رقیق شده آن را تناول کنند. همراه با هر وعده غذایی مصرف یک لیوان ضروری است. هربار حدود 2 تا 3 قاشق غذاخوری تا بیشتر سرکه شیره، با یک لیوان آب مخلوط می‌شود. مصرف بیش از 3 لیوان در طول روز بلامانع و بسیار مفید است.
یکی از خواص مهم سرکه شیره انگور اثر ضد تومور و ضد سرطانی آن است و مهم‌تر از آن تأمین میزان قند خونی است که در اثر مصرف گزنه در بدن بیمار کاهش می‌یابد.
دو مورد منع در مورد مصرف شیره انگور و سرکه شیره انگور وجود دارد یکی ضرر آن هنگام ابتلاء به سرماخوردگی‌ست. در این صورت باید چند روزی تا رفع سرماخوردگی بجای آن از شربت رقیق شده شکر قرمز استفاده شود. مقداری شکر قرمز را در یک لیوان آب جوش حل کرده پس از خنک شدن تناول کند.
طرز تهیه سرکه شیره انگور به این شرح است که شیره انگور به هر مقدار که هست به میزان یک دهم آن سرکه انگور خانگی مخلوط کرده و 2 تا 3 دقیقه بجوشانید تا خوب سرکه و شیره با هم ممزوج گردد. هرگز نباید شیره انگور را با شیره خرما
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 126
آن‌طور که معمول است مخلوط کرد. شیره انگور از جمله داروها و غذاهای معروف در خونسازی است و در مبارزه با بیماری سرطان یکی از ابزارهای مهم تقویت بدن برای تولید خون سالم و صالح علیه بیماری است. مورد دوم ابتلاء به قند خون است، در این صورت باید اولا میزان سرکه را در ترکیب با شیره انگور به میزان 50 درصد افزایش داد و در طول روز با مصرف شربت آب‌غوره و رب انار که نسبت آب‌غوره 3 و رب انار 2 باشد، هر دو را با هم مخلوط و یک جوش یک دقیقه‌ای بدهید آنگاه بصورت شربت با آب خنک مخلوط و در طول روز چند بار تناول کنید تا قند خون کنترل گردد. داروهای شیمیایی ضد دیابت مانند گلی بن گلامید و امثال آن نیز می‌تواند در این کنترل قند مورد استفاده قرار گیرد.

خونی که مشتقات انگور تولید می‌کند در از بین بردن تومورها بسیار مؤثر است. در سیستم‌هایی که براساس طب سنتی در علاج سرطان تنظیم می‌شود به این مهم که همانا تولید خون سالم و ضد تومور باشد توجه خاص مبذول داشته شده و داروها و غذاها نیز همگی بگونه‌ای تجویز می‌شود که هرکدام مقداری در تولید خون ضد سرطان نقش داشته باشند.
این داروها و غذاها که خون ضد سرطان تولید می‌کنند در این نسخه‌ها عبارتند از:
انجیر و آلوی بخارا
شیره انگور
بارهنگ
که در سطور قبل توضیح داده شد.
تخم شربتی، بالنگو و فرنجمشک
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 127
هر سه را مساوی گرفته با هم مخلوط کنید و هربار یک قاشق مرباخوری آن را با نصف استکان گلاب و نصف استکان عرق بیدمشک بصورت شربت شیرین در آورده میل شود.
آب انار
از لحاظ تولید خون ضد سرطان شاید نظیر نداشته باشد. به خصوص سرطان خون و کبد که در مقابل آب انار تاب مقاومت نخواهد داشت به شرط آنکه مقدار زیاد تناول شود.

در کتاب شربت‌ها بطور مستقل در مورد تهیه انواع آن شرح داده شده است.

فالوده گوجه درختی

که همان آلوچه باشد در تولید خون ضد سرطان به غایت مؤثر است بویژه هنگامی که هنوز سبز و نارس می‌باشد. این میوه بهاری را معمولا دست‌فروش‌ها سر چهارراه‌ها در معرض فروش قرار داده و مردم با پاشیدن کمی نمک از مصرف آن لذت می‌برند در طول روز مصرف آن به افراط توصیه می‌شود.

فالوده ریواس

آن هم از نعمت‌های الهی در فصل بهار می‌باشد بصورت خام و نیز در تهیه خورشت ریواس توصیه می‌شود.

تمشک تازه

در شمال کشور بوفور یافت می‌شود. از 250 گرم تا هرچه در خوردن آن افراط شود می‌تواند در از بین بردن انواع سرطان‌ها بسیار مؤثر باشد.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 128

آلوی درختی (قطره طلا)

این آلوی زردرنگ درشت در کم‌خونی‌های مربوط به سرطان بی‌نهایت مفید است. ضعف و کم‌خونی را به سرعت به قوت و پرخونی تبدیل می‌نماید. هر روز مقداری از آن را بپزید و از آبکش عبور دهید تا پوست و اجزاء سخت آن جدا شود.

آنچه از آبکش رد می‌شود را که تا حدودی روی گرمای آتش غلیظ شده به بیماران مبتلا به کم‌خونی و ضعف و همه مبتلایان به انواع سرطان‌ها بخورانید تا تأثیر بسیار نیروبخش آن را مشاهده نمائید.

بالاخره رژیم غذایی مخصوص بیماران مبتلا به انواع تومورها و سرطان‌ها که همه موارد آن در تولید خون مورد نظر سهیم هستند. بسیاری از غذاهای دیگر هستند که در تولید خون شناخته شده می‌باشند، مانند دل و جگر و قلوه، امّا خونی که از خونسازهایی مانند این سه مورد بوجود می‌آید بدرد مبارزه با سرطان نمی‌خورد.

ما خوردن از نیم تا یک کیلو و گاه با توجه به ظرفیت بیمار تا چند کیلو انگور و یا میوه دیگری که در شرایط خاصی نیاز به آن احساس می‌شود تجویز می‌کنیم.

تحقیقا نتایج بسیار خوبی نیز از آن گرفته‌ایم. گاه مشاهده کردم بیمارانی که از سوی اطبای طب جدید به اصطلاح جواب کرده شده بودند، با مصرف

میوه و آب‌میوه‌های فراوان بر بیماری سرطان غلبه کردند. برای مثال کسی که پس از عمل جراحی کتف که یک غده سرطانی را از آنجا برداشته بودند و سرطان منتشر شده و کبد را درگیر کرده و به بیماری استسقاء و به اصطلاح امروز سیروز کبدی دچار شده بود، من از او خواستم که علاوه بر داروهایی که تجویز کرده‌ام روزانه 5 لیوان آب انار تناول کند.
روزی از تهران به من زنگ زد که روزانه 17 لیوان آب انار تازه می‌خورد. ایشان که براساس محاسبات طب جدید باید حد اکثر تا 2 ماه دیگر زنده می‌ماند اکنون چند
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 129
سال است که دیگر آثاری از سرطان در بدنش وجود ندارد و براحتی در حال ادامه زندگی است.

بخور

بخور در بیماران مبتلا به انواع سرطان اولین علتش پیشگیری از سرایت بیماری از طریق ریه و متعاقب آن جریان خون است. عضو تنفسی ریه محافظتش به وسیله داروهای مختلفی از جمله بخورات میسر می‌شود. مبحث کتاب حاضر تومورهای مغزی است که شدیدا داروهای مؤثر از راه بینی باید در دستور کار قرار بگیرد. گرچه داروهای مؤثر در این زمینه فراوان است امّا نسخه زیر فعلا در تجربیات حقیر پاسخ لازم را داده است.
تخم گشنیز 400 گرم، مرزنجوش 50 گرم، آویشن 50 گرم، نعناع 50 گرم همه را با هم مخلوط و هر شب قبل از خواب یک استکان آن را در یک کاسه آب بجوشانید و 10 دقیقه زیر چادر بخور بدهید. در مورد سرطان اعضای دیگر گاه بخور به تنهایی کافی است اما برای تومورهای مغزی پس از انجام بخور از داروهای عطسه‌آور الزاما باید استفاده شود. نسخه آن از میان ده‌ها نسخه به این شرح انتخاب شده است ترشحات ناشی از تومور مغزی باید به هر وسیله ممکن از جمجمه خارج گردد که بهترین روش استفاده از داروهای عطسه‌آور می‌باشد.

انفیه: عطوس

کندش 10 گرم، بنفشه خشک 20 گرم، تخم گشنیز 20 گرم
داروها را پودر کنید و در شیشه‌های کوچک پر کنید. هربار پس از انجام بخور به مدت 10 دقیقه درحالی‌که صورت خیس عرق شده به مقدار نوک قاشق چایخوری کف دست ریخته در بینی بکشید و صبر کنید تا عطسه‌ها شروع شود.
درصورتی‌که عطسه ایجاد نشد یکی دو قطره از آب جوشانده بخور را در بینی بچکانید و
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 130
این کار را باید آن‌قدر تکرار کنید تا عطسه ایجاد شود. متأسفانه کندش که یک داروی عطسه‌آور قوی است به علّت کاشت و برداشت آن در زمین‌های کشاورزی و استفاده از روش‌های علمی و کودهای شیمیایی قدرت کندش کوهی را ندارند و برخی از بیماران با مشکل عدم توان عطسه کردن مواجه می‌شوند و در مقابل قوی‌ترین داروهای عطسه‌آور نیز عکس العملی نشان نمی‌دهند، در این صورت به هر وسیله ممکن باید اخلاط و ترشحات سطح مغز را به بیرون هدایت نمود. استفاده از بادکش در اطراف سر به دفعات زیاد و حجامت تر بعد از تکرار بادکش می‌تواند به خروج این ترشحات خطرناک کمک کند و الا در غیر این صورت چاره‌ای جز شکافتن پوسته سر و ایجاد راهی برای خروج اخلاط وجود نخواهد داشت.

روغن بنفشه بادام

آنگاه در هر بینی یک تا دو قطره روغن بنفشه یا بنفشه بادام بچکانید. دقت کنید پس از انجام بخور باید سروصورت را خشک کنید تا احتمال چائیدن و سرماخوردگی از بین برود.

آبزن (حمام دارویی)

مبتلایان به انواع سرطان‌ها لازم است از داروهای گیاهی خاصی برای شست‌وشوی بدن استفاده کنند. بهترین آبزنی که مناسب دیده شده ترکیبی از سدر و روغن زیتون و سرکه یا آب‌لیمو می‌باشد. حدود یک لیوان سدر را با آب‌لیمو یا سرکه مخلوط کنید و چند قاشق غذاخوری روغن زیتون نیز به آن بیافزایید. تمام بدن را با آن تمیز کرده و با آن بشوئید و از استفاده از هر نوع صابون و شامپو خودداری نمائید.

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 131

ادامه پاکسازی:

گرچه پاکسازی در 15 روز اول درمان بسیار مهم و ضروری است امّا بصورت ملایم تا زمانی که درمان ادامه دارد باید با توجه به شرایط حاکم بر بیمار تجویز شود.
مسهل عام داروی اصلی و پایه‌ایست که برای پاکسازی هر نوع خلط مناسب می‌باشد.
ممکن است مسهل عام را با جوشانده‌هایی که علاوه بر گزنه برای بیمار تجویز می‌شود مخلوط کنیم تا پاکسازی با یک روند ملایم ادامه داشته باشد.
مثلا مسهل عام را با جوشانده دیابت ممزوج می‌کنیم چرا که مریض دچار بیماری قند خون است، وانگهی جوشانده دیابت دارای ترکیبی است که سرطان را در دستگاه گوارش و کبد و طحال مورد حمله قرار می‌دهد و اگر این اعضاء درگیر نشده باشند آن‌ها را نسبت به متاستاز و سرایت بیماری مقاوم می‌سازد. نسخه جوشانده دیابت به شرح زیر است:
سماق نکوبیده، چای مکی، تخم شوید، لیموی عمانی، گل ختمی، زرشک آبی
از هرکدام 25 گرم بگیرید و با هم مخلوط و آسیاب کنید تا نیم‌کوب شود سپس با مسهل عام نیم‌کوب شده مخلوط کنید و اگر می‌خواهید نیروی قبض‌کننده جوشانده دیابت اثر مسهلی مسهل عام را کاهش ندهد حدود یک‌صد گرم سنای مکی به آن اضافه کنید.
اگر در کنار مسهل عام لازم است کلیه‌ها فعال‌تر وارد عمل شوند و یا اینکه لازم است کلیه‌ها نیز درمان شوند و یا در مقابل سرایت سرطان مقاوم گردند جوشانده سنگ‌شکن را به مسهل عام اضافه و با همان استدلال بالا در صورت نیاز یک‌صد گرم سنای اضافی به آن اضافه نمائید. به نسخه سنگ‌شکن توجه نمائید:
کاکل ذرت 25 گرم
دم گیلاس 25 گرم
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 132
تخم کافشه 25 گرم
تخم شوید 25 گرم
خارخاسک 25 گرم
منظور از عنوان سنگ‌شکن این نیست که بیمار دچار سنگ کلیه است بلکه این نسخه یک داروی پایه برای بیماری‌های کلیوی است که یکی از آثار مهم آن شکستن سنگ است ولی در عفونت‌های کلیوی و سایر عوارض

بیماری‌های کلیه کاربرد دارد، مانند مسهل عام که داروی پایه برای سوءمزاج‌های معده و دستگاه گوارش می‌باشد و با داروهای دیگر هرکدام به مناسبتی مخلوط می‌گردد.

ترجیح جوشانده به اقراص در 15 روز اول:

برای پاکسازی در 15 روز اول شروع درمان جوشاندنی‌ها نسبت به قرص و چیزهای دیگر ترجیح دارد اما پس از آن چنانچه حجم زیاد جوشاندنی‌ها برای بیمار ایجاد زحمت می‌کند می‌توان پاک‌سازی‌ها را بصورت پودر وارد شده در کپسول و یا قرص‌های دست‌ساز ادامه داد. باید توجه داشت که هیچ‌گاه نباید مزاج بیمار به یبوست مایل شود چرا که ازدیاد سموم ممکن است برای سیستم دفاعی بدن ضررهایی را در بر داشته باشد. نسخه این پودر و قرص‌ها به شرح زیر ارائه می‌شود:

برگ سنا، گل محمدی، از هر کدام 50 گرم، صبر زرد و حنظل از هرکدام 25 گرم، تخم کتان و افسنتین و گل ختمی از هرکدام 10 گرم

داروها را با هم مخلوط و پودر کنید آنگاه در کپسول‌های 500 میلی‌گرمی وارد کنید و روزانه به تناسب مزاج در روز چند تا میل کند تا همواره قضای حاجت به راحتی و حد اقل 2 تا 3 بار در روز انجام شود.

حب ایارج و حب اسطوخودوس و حب قوقایا که شیخ الرئیس در کتاب قانون درباره تأثیر آن در بیرون آوردن خلطهای سوخته و تلخ و غلیظ تأکید می‌کند در

مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 133

این موقع کاربرد دارد. به تناسب نیاز بیمار هر روز از آن تناول کند تا سموم بدن همواره دفع شود. نسخه‌های آن متعدد است. یکی دوتا از آن‌ها را به نقل از اقرابادین ذکر می‌کنم:

حب ایارج جالینوس

درد سر و معده و جگر را نافع است و اخلاط را از سر و دماغ فرو ریزد و معده را از اخلاط فاسده پاک سازد و قوی گرداند.

ایارج فیقرا 5 درم

تربد سفید مدبر 6 درم

پوست هلیله زرد 5 درم

داروها را بکوبید و از الک ریز رد کنید و با روغن بادام شیرین چرب کنید و با آب کاسنی تازه ممزوج و حب‌ها بسازید هر شب قبل از خواب با آب نیمگرم دو سه حب فرو برید.

حب ایارج منقول از حاوی کبیر

فضولات معده و سر را از بین می‌برد.
ایارج فیقرا 6 درم
پوست هلیله زرد 5/ 4 درم
داروها را بکوبید و از الک ریز رد کنید و با آب کرفس تازه ممزوج و حب‌ها بسازید و وقت خواب با آب نیم‌گرم دو سه حب براساس نیاز فرو دهید.

حب قوقایا از جالینوس

نافع است از برای امراض بلغمی و صرع و سردرد و درد شقیقه، باصره را تیز گرداند و اخراج فضول غلیظه کند.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 134
صبر سقوطری، غاریقون، افسنتین رومی، مصطکی رومی از هرکدام یک جزء، شحم الحنظل و سقمونیای مشوی از هریک نیم جزء
داروها را با هم بکوبید و از الک ریز رد کنید و با آب کرفس بجوشانید و حب‌ها بسازید که هریک به اندازه دانه فلفل باشد. تاریخ مصرف این حبوب تا دو سال بعد از ساخت می‌باشد. هر شب چند حب به میزانی که ایجاد اسهال کند فروبرید.

داروهای مسهل باید آرام‌آرام اخلاط مضر را بیرون بکشند، بنابراین مسهل‌ها از نوع ضعیف شروع شده و در صورت نیاز به تدریج قوی‌تر می‌شوند و این بستگی به حال بیمار دارد.

غرغره‌ها

مقداری از اخلاط سر بوسیله داروهای غرغره از سر و اطراف تومورهای واقع در سر بیرون کشیده می‌شوند. این روش علاوه بر آنکه در صفحات قبل در پاکسازی اولیه 15 روزه توضیح داده شد در طول درمان هم بسته به نیاز بیمار و تشخیص پزشک متخصص طب سنتی در صورت نیاز ادامه خواهد داشت.

اگر ماده صفراوی بر مغز چیره است

عدس را به میزان 2 قاشق غذاخوری در 4 لیوان آب بپزید تا خوب پخته و له شود و یک لیوان باقی بماند، چند قاشق غذاخوری سرکه خانگی اضافه کنید و روزانه 7 الی 8 بار غرغره کنید.

بادیان، گل سرخ، گلنار فارسی، بادرنجبویه، بهارنارنج از هرکدام مساوی بگیرید. یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان عرق نعناع، عرق آویشن، عرق مرزه، یکی یا همه اینها با هم
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 135
مخلوط کنید و روی شعله ملایم به حد جوش برسانید و روزانه 7 الی 8 بار غرغره کنید.
اگر هرکدام از این اخلاط هرکدام به مقداری در حالت غیر طبیعی در بافت داخلی جمجمه حضور دارند به ترتیب هرکدام که بیشتر است را با غرغره مخصوص همان خلط به سمت پائین نزول دهید. همانطور که قبلا تذکر دادم نزول مواد از مغز به پائین در صورتی مفید است که اندام‌های پائینی ضعیف نبوده و توان دفع ماده نزولی را داشته باشد در غیر این صورت از غرغره صرف‌نظر کنید.
درمان تومورهای مغزی با روش‌های فوق به خوبی تومورهای مغزی را از بین می‌برد ولی در هر داروی سیستماتیک و هماهنگ که همه عوامل در یک جهت برای نابودی یک بیماری بکار می‌رود استثناهای بوجود می‌آید که طبیب حاذق طب ایرانی باید با درایت و تشخیص به موقع با بکار بردن ابتکارات مناسب بهترین راه را برای دفع مشکلات انتخاب کند. این موارد در بخش‌های قبلی کتاب ذکر شده ولی به دلیل اهمیت فوق العاده آن اجمالا دوباره به آن اشاره می‌شود.

یکی از موانع تجربه شده تخریب داروهای شیمیایی مانند شیمی‌درمانی و پرتودرمانی و استفاده از داروهای شیمیایی پرعوارض است که مریض را از پای در می‌آورد و آنگاه بیمار را به خانواده وی بازگردانده و گوشزد می‌کنند که دیگر کاری از اطباء طب جدید به اصطلاح اروپایی برنمیاید و باید خود را برای مرگ بیمار عزیزشان آماده کنند. ما این موارد با عنوان عملیات تخریبی طب جدید برشمرده و موارد جبران و برطرف کردن آنها را که تاکنون در اثر تجربیات گوناگون بدست آورده‌ایم مطرح می‌کنیم تا یأس‌آورترین اقدامات غلط طب غربی را به امیدواری تبدیل و به یاری خداوند شفا و صحت به بیمار مأیوس بازگردانیم.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 136
اگر بیمار در اثر اصابت پرتوهای مختلف و داروهای شیمیایی دچار افت پلاکت و کم‌خونی شدید شده لازم است به مقدار مورد نیاز پلاکت و خون دریافت کند تا فرصت لازم برای تسلط داروهای گیاهی بوجود آید. در بیماری سرطان خون گاه یک روز در میان بیمار نیاز به دریافت پلاکت و خون داشت و حدود 3 الی 4 ماه طول کشید تا بالاخره طبیعت غریزی بیمار که سخت در مقابل مرگ مقاومت می‌کرد بر سلول‌های بدخیم غلبه نمود. در این مدت مصرف داروهای گیاهی ضد سرطان را به چند برابر رساندم و داروها و غذاهای خونساز را همراه با حجامت‌های متعدد که خون بسیار کمی گرفته می‌شد در دستور کار قرار دادم، با این کار سیستم ایمنی بدن در مقابل سرطان تحریک و تقویت گردید و دستگاه خونساز نیز با کمک غذاها و داروهای خونساز تحت تأثیر حجامت‌های متعدد وادار به فعالیت بیشتر گردید. پس از مدتی دیگر بیمار نیاز به دریافت خون و پلاکت نخواهد داشت. لازم به ذکر است مالش هر روز بدن با روغن‌های تقویت‌کننده نیز باید در دستور کار قرار گیرد.
روغن‌هایی از قبیل: زیتون، کرچک، سقز، پیاز دشتی، ریحان، مغز قلم گاو، کوهان شتر، خولنجان، زیره، هل و دارچین همه با هم و یا آنچه در دسترس می‌باشد مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.
اگر بیمار در اثر اقدامات شیمیایی دچار حالت تهوع شدید قرار گرفته باشد:
یک‌صد گرم آب‌میوه به را با 50 گرم شکر قرمز و اگر نبود قند معمولی روی شعله ملایم آن‌قدر بجوشانید تا کاملا غلیظ گردد. روزانه چندین بار در دهان بیمار گذاشته تا در دهان آب شود.
همین کار را با یک‌صد گرم آب لیموترش تازه انجام دهید. آب‌میوه‌های ترش

مانند: گوجه درختی، آب انار میخوش، آلبالو، سیب ترش، آب برگ انگور تازه و شاخک‌های
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 137
نازک آن و آب ذغال‌اخته و تمشک میخوش و امثال آن در تسکین حالت تهوع و اعاده اشتهای از دست رفته بیمار مؤثر است. اگر بیمار قادر به هضم مواد خام نیست باید همین آب‌میوه‌ها روی آتش چند جوشی بخورد. شربت‌های فواکه ضد تهوع که در کتاب شربت‌ها شرح آن آمده است در این مواقع بسیار مفید است. در حالات بحرانی به هر نحوی باید اشتهای بیمار را اعاده نمود حتی بوسیله داروهای شیمیایی ضد تهوع چرا که در صورت سقوط اشتها هیچ دارویی وارد بدن بیمار نمی‌شود الا آنکه با استفراغ بیرون ریخته می‌شود و ادامه این وضع باعث هلاک خواهد شد.
اگر بیمار تب کند باید با بکار بردن آب‌میوه‌های ضد تب مانند آب هندوانه، آب لیموشیرین و آب سیب تنها یا مخلوط با هم و عرق بید و دم کرده لیموی عمانی همراه با پاشویه با آب گل ختمی آن را رفع کنید.
اگر بیمار دچار تشنج شود داروهای ضد تشنج گیاهی بکار می‌رود که یک نسخه آن عبارت است از:
اسطوخودوس، پرسیاوشان، بهارنارنج، قدومه، گاوزبان، سنبل الطیب، تخم ریحان، آویشن، نعناع، کاکوتی، پونه، سوسنبر و امثال آن با هم و آنچه در دسترس است با هم مخلوط و روزانه به تناسب نیاز جوشانده و سه بار در روز تناول می‌شود. اگر داروهای ضد تشنج شیمیایی مانند دیازپام مصرف می‌کرده نباید قطع شود تا آنکه تومور در اثر داروهای گیاهی رو به اضمحلال بگذارد آنگاه داروی ضد تشنج نیز ضرورت خود را از دست می‌دهد.
اگر بیمار دچار گرمای بیش از حد در جمجمه گردد بلافاصله باید حجامت شود یا با زالو از سرش خون گرفته شود.
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 138
در پایان این کتاب هشدار می‌دهم که بیماری تومور مغزی در اثر مصرف غذاهای مسموم مانند سوسیس و کالباس، سرخکردنی‌ها، سیب‌زمینی آب‌پز مانده و سرخکرده و سرخکردنی‌های به افراط و غذاهای امروزی مانند کنسروها، آب‌میوه‌های بسته‌بندی، چیپس و پفک و امثال آن رو به افزایش است و باید از تولید غذاهایی از این دست جلوگیری به عمل آید. این شدتی که دست‌اندرکاران برای سرکوب طب سنتی بکار می‌برند اگر برای کنترل تولیداتی از این دست بکار می‌بردند شاید حالا این‌قدر آمار بیماری‌های صعب العلاج بالا نبود. هشدار دیگرم در رابطه با روابط جنسی نامشروع و نگه نداشتن عده و انتقال انگل‌های مختلف از طریق مقاربت است.

پایان
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 139

منابع و مآخذ

قانون: ابن سینا
قرابادین: سید محمد حسین عقیلی خراسانی
اصول انکولوژی و بیماری‌های سرطانی (مبانی طب هاریسون): ترجمه دکتر بهمن شفائیان، دکتر پرویز میرهادی و دکتر حمید زاهدی
مجربات فرنگی: حکیم هتیس صاحب
تحفه: حکیم مؤمن تبریزی
مبانی طب کودکان: نلسون
تشخیص و درمان بیماری‌ها: دکتر عباس ادیب
دوره کامل طب: دکتر جاوید اشترانی
میزان الطب: حکیم محمد اکبر ارزانی
مجموعه پیک شفا، ج8، ص: 141

1- شربت‌ها
2- خون‌درمانی
3- زالودرمانی
4- درمان قطعی سردردها و سکته‌های قلبی و مغزی
5- بیماری‌های دستگاه گوارش و کبد
6- بیماری‌های زنان
7- بیماری‌های مردان
8- عوارض داروهای گیاهی
9- علاج سرطان
10- بیماری‌های کلیه و مجاری ادرار
11- بیماری‌های استخوان و مفاصل
12- زیبایی و علاج بیماری‌های پوست
13- بیماری‌های معده و امعاء
[2]

---

[1] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[2] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 9

به پیش رو چو دریایی ز دشمن بود
**** گشودم برگ زرینی ز تاریخ:
چو آمد روی تل آن شاه
کمان آسمان در دست او بود
سپاهی از ملائک صف به صف
یمین جبریل به میسر بود میکالش
و هفتاد دو خورشید فروزان گرد او
و شیر اوژن زنانی در خیام.
**** نفس در سینه‌ها یکباره خاموش
تو گویی یک صدا از عرش می‌آمد
مجوئیدم نسب که می‌دانید
.... شما نامردمان
تباهی را علم کردید
زمین را با همه زیبائی‌اش سردوسیه کردید
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 4
به سقف آسمان هر اختر پاک
ز شرم دست‌هاتان
شده تاریک و غمبار و سیه‌فام
و اینک خون قلب ما
بشوید این زمین از ننگ
**** چو شد هنگامه پیکار در دشت
ز شمشیر و سنان
گشتند سرمست.
سر دشمن به تیر و نیزه بستند
بساط ظلم را درهم شکستند
ز جام باده نوشیدند و رفتند
چنان زیبا پر پروانگان سوخت
که شد پروانه و شمع از دوئی دور
ز سوز آتش پروانه و شمع
بشست آیینه اسلام از زنگ
**** پس از چندی ....
زمین خاموش بود و آسمان خاموش
حریفان مست و مدهوش اوفتاده

سروپیکر به راه عشق داده
****
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 5
دگر روزی سوارانی که ره‌پوی سفر بودند
بر آن وادی گذر کردند
نجوییدند سر ولی پیکر
مگو پیکر که پاره‌پاره‌های تن
و یک پیکر گسسته‌تر
بدن‌ها بی‌کفن
جان نزد جانان بود.
**** سال‌ها و قرن‌هاست
هرکسی در راه مانده
آنکه غم بار است جام سینه‌اش
وانکه گم کرده خویشتن را
وان که می‌جوید خدا را
زیر لب نجواکنان
آن شاه را می‌خواند
و نیاز خویش می‌خواهد
یا حسین (علیه السّلام)
سید محمّد موسوی
1387
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 7

فهرست مطالب

عنوان صفحه

دوران نقاهت 148
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 11

[پیشگفتار]

بسمه‌تعالی
بهشت نقد اگر خواهی بیا با ما به میخانه‌که از پای خمت یکسر به حوض کوثر اندازیم
حافظ

سخن از طب سنتی، طب ایرانی، طب پایه سال‌هاست که ذهن اندیشمندان و فرهیختگان جامعه ما را به خود متوجه ساخته است.
شاید دو دهه پیش این‌قدر ضرورت طرح مسئله احیای طب سنتی ایرانی احساس نمی‌شد. رشد روزافزون بیماری‌ها آن‌چنان نگران‌کننده بوده که بطور خودجوش امواج انسانی را در راستای پر کردن خلأ برانگیخته است.
این سئوال مطرح می‌شود که چرا طبی که اکنون امواج مردمی برای احیای آن براه افتاده اگر صالح و مطلوب بوده از صحنه زندگی مردم بویژه در سده اخیر محو شده است!؟ پاسخ به این سئوال به دوران رنسانس در اروپا بازمی‌گردد. در حقیقت باید پرده از روی این حقیقت که طب اسلامی ایرانی همچون بسیاری از ارزش‌های علمی اجتماعی دیگر قربانی نهضت کلیسا ستیزی عهد رنسانس گردیده است. ظلم و ستم بی‌حد و حصر کلیسای قرون وسطی آن‌چنان مردم را در بند خرافات گرفتار کرده بود هر عقیده‌ای حتی در قلب مردم به محاکمه کشیده می‌شد. در آن زمان که مردم اروپا در بربریت کلیسا اسیر بودند مسلمانان در اوج قله‌های علم و دانش دنیا را مبهوت خود کرده بودند. عقب ماندگی‌های اروپائیان به حدی بود که هنگامی که پادشاه ایران ساعت شماطه‌داری را به شارلمانی پادشاه اروپائی به رسم هدیه فرستادند مردم با مشاهده خروج پرنده‌ای که سر هر ساعت از ساعت بیرون آمده و زمان را اعلام می‌کرد با بیل و کلنگ به دربار شارلمانی حمله کردند و با این توجیه احمقانه که شیطان در این ساعت لانه کرده ساعت را از فراز کاخ پادشاه بزیر کشیدند و این سند عقب‌ماندگی غربی‌ها برای

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 12

همیشه همراه با وقایع مشابه دیگری در تاریخ باقی ماند. دانشمندان بسیاری از ترس جان خود افکار علمی خود را با خود به دیار باقی بردند و آنان که سخنانی علمی بر زبان آوردن بدست حاکمان خرافه‌پرست کلیسا یا محکوم به مرگ شدند یا به زندان و تبعید و مجازات‌های دیگری سرکوب گردیدند. به استناد نظریات خود اروپائیان اسلام و تمدن اسلامی بود که مردم اروپا را به قیام علیه خرافه‌پرستی حکام کلیسا برانگیخت و ایرانیان در پیشرفت تمدن اسلامی جهان نقش بسزائی آن هم بیش از سایر ملل

اسلامی ایفا نمودند. نهضت ضد کلیسائی شکل گرفت و کلیسا در مقابل امواج علم‌گرائی به زانو درآمد. از آنجا که کلیسا به‌عنوان سمبل دین و اعتقاد به ماوراء الطبیعه در مقابل نهضت مطرح بود بطور کلی دین‌ستیزی و سکولاریسم یکی از شعارهای قیام مردم علیه کلیسا قرار گرفت. ابتدا طب اسلامی به‌عنوان یک دانش پیشرفته در محافل غربی تدریس شد و همچون سایر رشته‌های علمی اسلامی انگیزه‌های لازم را برای ایجاد رنسانس در مردم اروپا برانگیخت. پس از شکست کلیسا متأسفانه سردمداران اروپائی به ولی‌نعمت خود که تمدن اسلامی بود پشت پا زد و به نوعی خیانت کرد. این واقعه عجیب در تاریخ پس از رنسانس ثبت شده که بسیاری از سردمداران مادیگرای غربی در یک همایش متکبرانه به دور هم جمع شده و در این مراسم کتاب‌های علمی دانشمندان شرق و اکثرا دانشمندان اسلامی را روی هم ریخته تا آنجا که به ارتفاع تپه‌ای رسید. سپس تپه را به آتش کشیدند و اطراف آن به رقص و پایکوبی پرداختند. همان‌جا اعلام کردند که ما از علوم شرقی بی‌نیازیم و در این بی‌نیازی به‌خصوص کتب دانشمندان اسلامی را به سخره گرفتند.

طب اسلامی نیز در این علم‌سوزی یا مذهب‌سوزی و شرق‌سوزی در آتش کینه علم‌زدگان بی‌دین و مادیگرایان احمق اروپائی سوزانده شد. در حقیقت این نوآوران نوعی از بربریت کلیسا را به شکلی جدید با خود وارد رنسانس کردند. درحالی‌که دین در شرق باعث رشد علم و دانش در جهان گردیده بود، رنسانس اروپائیان به اعتراف

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 13

بسیاری از دانشمندان و فرهیختگان وام‌دار فرهنگ اسلامی بود. آری دین که به گفته مارکس افیون ملت‌ها نام گرفته بود همان دینی بود که هر نوع تفکر علمی را دادگاه‌های تفتیش عقاید در نطفه خفه می‌کرد و برعکس دین در شرق تفکری بود که پیامبرش مداد علما را برتر از دماء شهدا اعلام می‌کرد.

به هر صورت طب اسلامی و ایرانی قربانی قضاوت ناعادلانه مادیگرایان غربی قرار گرفت و زیر خاکستر کینه‌توزی آنان سوخت و صحنه زندگی را موقتا به دنیاپرستان دین‌ستیز واگذاشت تا سزای اعمال ناجوانمردانه خود را در گذشت زمان بپردازند و پرداختند. به‌گونه‌ای‌که امروز همانطور که در سطور اول پیشگفتار رفت رشد روزافزون بیماری‌ها نشان داد که علم‌زدگی محض هرگز نمی‌تواند نیازهای بهزیستی مردم را برآورده سازد و اینک که انواع مرگ‌های ناشی از تمدن جدید و صنعت گریبان مردم را گرفته بر اندیشمندان و آزاداندیشان است که به فریاد دردمندان بشتابند و با احیای طب شریف و پیشرفته اسلامی و ایرانی یک بار دیگر به جهانیان اعلام کنند که اسلام دین علم و دانش و ایرانیان مانند همیشه سردمدار

علوم پزشکی در دنیا می‌باشند.
و السّلام علی من اتبع الهدی
سید محمد موسوی
محرم سال 1387 شمسی و 1430 قمری
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 15

شرح مختصری از کبد

کبد اندامی است که می‌توان آن را کارخانه شیمیایی عظیم و آشپزخانه، پالایشگاه و محل صدور ارواح طبیعی و دبیرخانه بهداشتی‌درمانی پیکر انسان دانست.
کنش و واکنش‌های کبد آن‌چنان پیچیده، دقیق و در عین حال منطقی و مدبّرانه است که می‌توان گفت موجودی مستقل است در کالبد انسان و مانند انسان صاحب تدبیر و اندیشه است. اطلاعات بدست‌آمده از عملکرد بسیار پیچیده کبد گرچه بسیار زیاد است امّا هنوز مانده تا اسرار این عضو عجیب بطور کامل کشف گردد.
بخشی از غذاها پس از وارد شدن به ماساریقا (روده‌بند) تحت تأثیر هضمی ویژه قرار گرفته و به نوعی مبدّل گردیده وارد کبد می‌شود تا در آنجا نیز با هضمی دیگر مواجه و از طریق رگ‌های خروجی کبد به اندام‌ها ریخته شود.
کبد گوشتی است قرمزرنگ که از غذای وارد شده مقداری را برای خود هضم کرده تا از آن نیرو بگیرد و بیشتر غذای وارده را برای استفاده اندام‌های بدن آماده می‌سازد. کنش و واکنش‌های شیمیائی که در کبد صورت می‌گیرد، آن‌چنان عظیم است که بگفته یک پرفسور غربی اگر بخواهیم کارخانه‌هایی روی سطح زمین بسازیم که بتواند همان فرآورده‌های کبد را بسازد، به زمینی به وسعتی فراتر از شهر نیویورک نیاز داریم درحالی‌که این همه امکانات در یک جثّه گوشتی کوچک جمع‌آوری گردیده است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 16
کبد یا جگر سیاه به واسطه شعبه رگ‌های باب (ماساریقا) ماده غذایی را از روده‌ها بسوی خود می‌مکد، رگ‌های باب از قسمت مقعر (گودی) کبد گوهر غذایی را می‌مکد و پخته می‌کند. حاصل این کار تولید و تبدیل غذای جذب‌شده به چهار فرآورده غذائی است که با دیدگاه طب ایرانی عبارتند از:
1. خون صاف و بی‌آلایش
2. آب حاصل از پالایش غذا و خون
3. کف خون که به رنگ زرد (صفرائی) است
4. دردی و ته‌نشین که همان ماده سودائی است
کبد برای انجام این تقسیم و توزیع لوله‌های آماده‌ای دارد.
* قسمت صاف و بی‌آلایش خون را از طریق رگ‌های توخالی از قسمت کوژی کبد (محدب) به سوی بدن روانه می‌سازد.
* قسمت آب‌مانند که از عمل پالایش بدست‌آمده از راه یکی از شعبه

رگ‌های روئیده از کوژی کبد به دو کلیه گسیل می‌شود.
* کف زردرنگ خون (ماده صفراوی) از یکی دیگر از رگ‌های روئیده‌شده از گودی کبد به کیسه زهره ارسال می‌شود.
* ماده دردی‌مانند که سودا است از راه یکی از شعب همین رگ که بر باب قرار گرفته و از گودی کبد منشأ دارد راهی طحال می‌شود، کبد در قسمت گود خود بر معده سوار است و از قسمت کوژی خود با حجاب همسایه است.
در کبد شبکه عصبی وجود ندارد، امّا کبد در پرده نازک غشایی پیچیده شده و عصبی ریز از آن پرده که پی‌آلود است به داخل کبد نفوذ کرده و نوعی احساس در آن بوجود آورده است. شکل قرار گرفتن کبد از لحاظ تبادل حرارتی نیز در نظر گرفته شده است تا قسمتی از حرارت آن بوسیله پرده حجاب و هوای خنک تنفس شده بوسیله ریه از میان برود و کبد خنک شود.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 17
همه توضیحاتی که از کتب طبی بویژه قانون نقل کردم بدان منظور است که بتدریج وارد این مبحث شویم که چرا کبد برای پذیرش سرطان آماده می‌شود و چگونه این استعداد بوجود می‌آید. چنانچه کبد در یک حالت مزاجی معتدل و سرحال و پرنشاط باشد، هرگز بیماری‌ها نمی‌توانند بر بافت آن چیره شوند، بنابراین باید همواره از کبد بعنوان یک عضو مهم که مرگ و حیات دیگر اعضاء بدن به او بستگی دارد محافظت کنیم. این محافظت از بدو تولّد و حتی از جنین مادر شروع و تا آخرین لحظات عمر ادامه خواهد داشت.
این راه راهی است غیر از راه طب شیمیائی غربی، راهی که طبیعت بکر و زنده و سالم برای انسان ترسیم کرده و شناختن این راه را منحصر به دانستن علوم تخصّصی ندانسته است بلکه این امکان را به همه آحاد بشر داده که حتی از راه تجربه و احساس و شعور نیز می‌تواند بطور نسبی رفتار مناسب و صحیح برای حفظ کبد را بشناسد. یک فرد عادی براحتی درمی‌یابد که آن شربت و آن غذا به او احساس سبکی و سرحالی و نشاط می‌دهد، او اصطلاحا می‌گوید جگرم حال آمد. بنابراین مجموعه‌ای از شعور سالم و برآمده از تجربه نیز می‌تواند بشر را حد اقل به صورت نسبی به شناختن راه‌های خوب و بد برای حفاظت خویش آگاه سازد و امّا نقش علم و دانش در این زمینه، دقّت بیشتر و دقیق‌تر و موفق‌تر برای رسیدن به این راه می‌باشد و راهنمایی و ارشاد و ایجاد امکانات لازم برای جامعه که به‌گونه‌ای هماهنگ شرایط زندگی خود را تنظیم و امکانات و نیازهای تغذیه‌ای اعضای بدن خود را تأمین نمایند.
با این نگرش دوری از رفتارها و هنجارهای نامطلوب ناشی از توسعه صنعت و اشتغال به کارهای کم‌تحرک و همزمان خودداری از مصرف

غذاهای پرکالری و سنگین و دیرهضم و غذاهای بسته‌بندی‌شده ضروری است. شناخت روش‌های بهداشتی و تغذیه مبتنی بر طب پایه که قرن‌ها تجربه و بینش علمای باستان را در بر دارد همراه با فرهنگ‌سازی اولین نیاز مبرم مردم ماست. تدوین و آموزش روش‌های

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 18

تغذیه خاص مردم کشورمان که با خصوصیات ویژه‌ای از لحاظ روحی و اخلاقی متفاوت با مناسبات هنجاری دیگر کشورهاست نیاز به برنامه‌ریزی کلان دارد.

بنابراین حفاظت کبد از آلودگی‌های قرن حاضر و فرار از مرگ تمدن لازم است. برای حفظ این عضو مهم در برابر بیماری‌های گوناگون باید سوءمزاج‌های کبد را شناخت. سوء مزاج کبدی به این معنی است که کبد هم مانند سایر اندام‌ها باید از لحاظ تفوق و فزونی یا کاستی از عناصر مزاجی اربعه در حالت تعادل باشد. اگر صفرا و سودا و بلغم و خون در کبد از حالت عادی خارج گردید، سوء مزاج کبدی حاکم می‌شود و خروج کبد از حالت عادی زمینه و بستر لازم را برای بیماری‌های بعدی آماده می‌سازد. از این رهگذر همه اعضای بدن متأثر می‌شوند، زیرا که کبد آشپزخانه بدن و تأمین‌کننده غذای همه اعضاء و نسوج و سلول‌های بدن می‌باشد. غذایی که با سوء مزاج ساخته و پرداخته شود تأثیر سوء خود را به میزان و نسبت سوء مزاج بر سراسر بدن می‌گذارد.

گرچه اندام‌های دفعی با تلاشی بیشتر سعی در پاک کردن سموم حاصل از سوء مزاج می‌کنند امّا خود بتدریج ضعیف شده و از پای درمی‌آیند و آنگاه شمارش منفی برای حیات همه اعضاء و خود کبد آغاز می‌گردد.

گفتم کبد را انواع سوءمزاج‌ها می‌تواند گرفتار کند، این سوءمزاج‌ها را باید شناخت و راه‌های پیشگیری از آن را به مردم آموزش داد.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 19

تشخیص چگونگی حال کبد

اگر در لمس با دست روی کبد گرمایی را احساس کردید دلیل بر سوء مزاج گرم است و بالعکس اگر سردی احساس کردید دلیل بر سوء مزاج سرد کبد است.
احساس سفتی دلیل بر مبتلا شدن کبد به ورم سفت و سخت است.
احساس بادکردگی مشخص است که گویی دست را بر بادبادکی می‌فشاریم البته کمی سفت‌تر از بادبادک امّا اگر باد در کبد باشد مانند بادبادک در مقابل دست مقداری مقاومت می‌کند و فرومی‌رود و با برداشتن دست بسرعت به جای خود بر می‌گردد.
این بادکردگی می‌تواند از رویه شکم و ماهیچه‌های شکم باشد که این هم با دست مشخص می‌شود. اگر بادکردگی درست منطبق بر کبد و حالت کمانی دارد از خود کبد و الّا از ماهیچه‌های رویه کبد و اطراف آن می‌باشد.
اگر مشکلی در کبد ایجاد شده بالاخره نشانه‌هایی در اندام‌های دیگر از خود بر جای می‌گذارد که این نشانه‌ها گاه خفیف و گاه بسیار واضح است.
هر دو حالت ممکن است، بد کار کردن اندام‌های دیگر که بر کار و حال کبد تأثیر گذاشته و یا ناراحتی خود کبد که بر اندام‌های دیگر تأثیر گذاشته است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 20
مثلا عطش بر بیمار حاکم شده است، همیشه نمی‌توان گفت این عطش دلیل بر سوء مزاج گرم حاکم بر خود کبد است اگر مثلا معده خوب غذا را هضم نمی‌کند و یا غذای معده بسیار چرب و دیرهضم و پرانرژی است و معده نمی‌تواند بخوبی آن را هضم کند، در کبد ایجاد گرما و تشنگی و عطش می‌کند، در این‌گونه مواقع حالاتی از معده آشکار می‌شود که نشان می‌دهد حالت غیر طبیعی از خود کبد نیست.
اگر کیسه صفرا دچار مشکل شده و ماده صفراوی را بخوبی بیرون نمی‌ریزد قطعا بر کارکرد کبد اثر می‌گذارد. طحال نیز می‌تواند با سوء عملکرد خود کبد را دچار دگرگونی کند، یا ماده اضافی فرستاده از کبد را پس می‌زند و یا در اثر بیماری طحال ورم می‌کند و بر کبد و معده فشار می‌آورد و یا ماده سوداوی خارج‌شده از طحال به سوی کبد رفته و آنجا خرابکاری می‌کند. حال اگر هرکدام از این‌ها باشد می‌تواند بر زبان و بر چهره و پوست دست و کیفیت حالات پشت دست و کف دست اثر بگذارد.
زبری روی زبان و خشکی و ترک‌های زبان و لب حکایت از حالات کبد نیز می‌تواند باشد. رنگ چهره سرخ و سفید طبیعی خبر از سلامت کبد می‌دهد و زردی آن سوء مزاج گرم و رنگ سربی یا توسی آن نشان از سوء مزاج

سرد کبد و همینطور رنگ توسی سفیدی چشم حکایت از سوء مزاج سرد کبد دارد. رنگ زرد مایل به تیرگی بدرنگ نشان از سوء مزاج سرد سوداوی خشک کبد دارد. گرم و تری کبد صورت را چاق و تپل می‌کند. چهره لاغر دلیل بر خشکی کبد است، رگ‌های بر آمده پشت دست دلیل بر گرمی کبد و اگر فواصل میان آن‌ها پر و گرم باشند دلیل بر گرمی و تری کبد دارند و نیز نوعی امتلاء و پرشدگی را در کبد و شاید در همه اندام‌ها که حاصل از پرشدگی کبد است داشته باشند. اگر رگ‌های پشت دست صاف و بدون برآمدگی و براحتی بدست نیایند دلیل بر سردی کبد و مزاج اصلی آنکه سرد است می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 21
هر نوع تراوش از کبد نشان از حالات کبد دارد که بر اندام‌های بدن اثرات و نشانه‌هایی بر جای می‌گذارد.
همه این علامت‌ها و نشانه‌ها می‌تواند از مزاج اصلی کبد سرچشمه گیرد و نیز می‌تواند تأثیر سوء مزاج اندام‌های دیگر باشد که بر کبد عارض شده باشد. کبد با اندام‌های اطراف و مرتبط با خود تبادلات حرارتی دارد، همینطور از لحاظ نیروی جاذبه کنش و واکنش‌هایی میان کبد و اطراف کبد وجود دارد. گرمی و تری، سردی و خشکی اندام‌های دیگر نیز بر کبد تأثیر می‌گذارد و بالعکس.
از لحاظ تغذیه نیز چنین است که اندام‌های همسایه کبد برای او هدایایی از غذا و خون پسندیده بیاورند و یا کبد برای همسایگان خود هدایایی در بر داشته باشد.
این هدایا غیر از غذاسازی و تأمین غذای سایر اندام‌ها از سوی کبد است، چیزی است که علاوه بر وظیفه‌ای که خلقت به عهده کبد گذاشته. مثلا نشاط بالایی که به قلب می‌رسد تأثیری می‌گذارد که قلب آن نشاط و هیجان را به سایر اندام‌ها از جمله کبد منتشر می‌کند، یک نشاط قوی ناشی از رسیدن موادی به کبد و سرحال شدن کبد حاصل آن را بصورت هدایایی به همسایگان خود و اعضای دیگر تقدیم می‌کند که ناخودآگاه مغز از آن بهره‌ها می‌برد و قلب از آن به نشاط کشیده می‌شود. یک اثر روحی منتج از روح کل بر ارواح صادره از کبد، کبد را جوان‌تر و شاداب‌تر و پرمایه‌تر به حرکت وامی‌دارد و انسان از آن به وجد می‌آید و امیدوارتر به زندگی خود ادامه می‌دهد. این کنش و واکنش بر ارباب فکر و اندیشه پوشیده نیست امّا وارد شدن در آن شناگری و شناوری در دریای وسیعی از علم و دانش مربوط به زندگی اندام‌های داخلی را می‌طلبد که نمی‌خواهم وارد آن شوم زیرا که این مبحث را جای آن نیست و ما را از بحث اصلی که چگونگی ایجاد سرطان کبد است دور می‌کند.
همانطور که معده دارای حالات طبیعی و غیر طبیعی است کبد نیز دارای

انواع مزاج‌های طبیعی است و هرگاه که از حالت‌های طبیعی خارج گردید انواع سوءمزاج‌های غیر طبیعی رخ می‌دهد که در صورت بی‌توجهی به آن بستر بیماری‌ها
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 22
مهیا شده و کبد بتدریج از سوء مزاج به سوء القنیه (پیش‌درآمد سرطان کبد) و تباهی کشیده می‌شود.
این سوءمزاج‌ها را با اشارتی به علامات آن مطرح و از آن می‌گذرم، هرکدام از این سوءمزاج‌ها در صورت علاج و درمان به مزاج طبیعی برمی‌گردند و در غیر این صورت کبد به بیماری‌هایی کشیده می‌شود که یکی از آن‌ها سرطان کبد یا بیماری استسقاء است. بدیهی است اگر از ابتدا سوءمزاج‌های غیر طبیعی کبد را بشناسیم می‌توانیم با علاج آن‌ها که در این مرحله خیلی ساده است از گرفتار شدن کبد به استسقاء پیشگیری به عمل آوریم.

انواع سوءمزاج‌های کبدی

سوء مزاج گرم کبد

اشاره

تشنگی شدید که بیمار مرتب طلب آب می‌کند ولی کمتر تشنگی برطرف می‌شود، اشتهای بیمار به غذا کم می‌شود و سمت‌وسوی اشتها بسوی آب است.
گرمی حاصل از سوء مزاج رنگ ادرار را از زرد معمولی به زرد تیره می‌کشاند. طبعا سرعت نبض زیاد می‌شود و بیمار از گرما هرچند کم دچار کلافگی می‌گردد.
گداخته شدن کبد و گوشت بدن درصورتی‌که ماده گرم همراه سوء مزاج نباشد باعث لاغری و ضعف و خستگی زودرس می‌گردد. زبان زبر و خشن شده و داخل کبد مانند تنوری گداخته همراه با خراشیدگی و حتی پوسته‌اندازی می‌سوزد. استفراغ و قی زردرنگ و سبز گندنائی ناشی از ترشحات شدید و غیر عادی صفراوی و حالت بیقراری بیمار را عذاب می‌دهد. مدفوع خشک و سوخته، شدّت سوختن مواد و خود گوشت کبد را نشان می‌دهد که گاه منجر به خروج گوشت سوخته کبد همراه با مدفوع می‌گردد. اینجاست که اهمیت شناخت سوء مزاج روشن می‌شود. داروهای شیمیایی خشک در این مواقع وضع را بدتر می‌کند و عدم توجّه طب جدید به قانون سوءمزاج‌ها غالبا کار دست مریض می‌دهد. در این حالات بستر و زمینه‌ای در کبد
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 23
برای ایجاد تومور و ورم سفت و سخت مهیا می‌شود که دقیقا ناشی از طرز تفکر آن سیستم پزشکی است که درمان را به عهده گرفته است و شرایط بیمار به‌گونه‌ای می‌شود که تنها رأی و تدبیر طب ایرانی و سنتی می‌تواند بیمار ار از سقوط بیشتر در چاه سوء مزاج سخت کبدی نجات بخشد. شاید در اثر سقوط و رسوب صفرا و همینطور در اثر سوء مزاج کبد ماده سودائی بیشتر از پیش تولید و بیمار سر از هذیان گویی و مالیخولیا و حتی دیوانگی درآورد. مدفوع که سخت و سفت و سوخته بود گاه به اسهال توأم با چرک‌آلودگی مبدل می‌شود.

درمان سوء مزاج گرم کبد

اشاره

بدیهی‌ست تدبیرها و داروهای ضد مزاج گرم اولین گزینه عقلانی معالجه کننده است. چینش داروها با داده‌های موجود در صحنه درمان را به ترتیب زیر تنظیم کنید:

منضج صبحگاهی

صبح‌ها داروی منضج را با توجه به میزان گرمی غیر طبیعی بیمار و میزان تری و خشکی او انتخاب می‌کنیم، که به چند منضج صبحگاهی در ذیل اشاره شده. از بین آن‌ها یکی را انتخاب کنید. مثلا اگر گرمی آن‌قدر زیاد است که گوشت داخل کبد از شراره آن تفتیده شده است داروی شیره خنک را انتخاب می‌کنیم.

تخم کاسنی، تخم گشنیز، تخم خرفه، تخم خیار از هرکدام مساوی بگیرید و هر شب یک قاشق غذاخوری آن را در یک لیوان عرق کاسنی که به حد جوش رسیده داخل کنید صبح دارو را درون یک پارچه نخی عصاره‌کشی کنید، به این معنی که دانه‌ها را درون همان عرق کاسنی مالش دهید تا کاملا مواد داروئی‌اش خارج شود، سپس صاف نمائید تا بیمار آن را تناول کند. چند دقیقه بعد قاشق قاشق آب انار میخوش میل کند.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 24

منضج صبحگاهی دیگر

خاکشیر 3 قاشق غذاخوری، شربت آب‌لیموی تازه 5/ 1 لیوان. خاکشیر را تمیز و ریگ‌شور کنید و در شربت بریزید اگر خواستید کمی با شکر شیرین کنید. صبح ناشتا میل کند و تا 2 ساعت بعد چیزی نخورد.

سومین منضج صبحگاهی

زرشک آبی، تمر هندی، بیخ کرفس، تخم کرفس از هرکدام 25 گرم بگیرید و با هاون برقی نیم‌کوب کنید. هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و بیمار آن را میل کند و چند دقیقه بعد یک استکان آب انار یا یک استکان آب چغندری که با شکر و سرکه پخته شده باشد بخورد.

چهارمین منضج صبحگاهی

منضج دیگری که می‌توان انتخاب نمود شیرخشت است. 2 مثقال آن را در یک لیوان عرق کاسنی که به حدّ جوش رسانیده‌اید حل کنید و صاف کنید. بعد از تناول آن یک لیوان آب انار میخوش را قاشق قاشق میل کند. یا یک لیوان آب چغندری که با شکر و سرکه پخته شده باشد.

منضج کمکی

تخم شربتی، تخم اسفرزه از هرکدام مساوی بگیرید. از هرکدام یک قاشق مرباخوری در یک لیوان شربت آب‌لیموی خنک ریخته با مقدار بسیار کمی شکر شیرین کرده میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 25

داروی قبل از ناهار و شام

ملیّن سرد که ترکیب آن عبارت است از: تخم خرفه، تخم شربتی، تخم کاسنی، تخم کشوث. دانه‌ها را در یک لیوان عرق بید یا بید کاسنی بریزید و خنک به بیمار بخورانید.

جوشانده مسهل عام

سناء مکی 50 گرم
گل سرخ 50 گرم
ترنجبین 50 گرم
گل ختمی 25 گرم
تخم کتان 25 گرم
افسنتین 25 گرم

مسهل عام را با گل نیلوفر آبی، سه‌پستان، زرشک آبی از هرکدام 25 گرم مخلوط کنید و با هاون برقی نیم‌کوب کنید، بعد از ظهرها یک الی دو بار طبق کار کردن شکم دفعات آن را تنظیم کنید و هربار یک قاشق غذاخوری از دارو را در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و در صورت نداشتن دیابت شیرین کرده میل کنید. برای جبران کم شدن قدرت اسهال‌آوری آن به خاطر افزودنی‌های فوق، مقدار برگ سنا را در مسهل به دو برابر تا بیشتر می‌توانید افزایش دهید.

مسهل عام یک داروی مسهل پایه است که براساس تنظیم چهار خلط صفرا، سودا، بلغم و خون ابتدا در هضم اول واقع در معده و دستگاه گوارش طراحی شده است. به مناسبت‌های مختلف داروهای دیگری به آن اضافه می‌شود. بعنوان مثال برای

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 26

تبرید بیشتر در نسخه بالا 3 دارو به آن اضافه می‌شود. ممکن است برای ایجاد رطوبت و نرمی بیشتر و یا به مناسبت بیماری بواسیر داروهای ویژه دیگری اضافه گردد. با اضافه کردن مواد به مسهل عام طبعا خاصیت مسهلی دارو کاهش می‌یابد که با افزایش مقدار برگ سنا قدرت اسهال‌آوری دارو حفظ می‌شود. کیفیت ضعیف سنا در بازار داروهای گیاهی مشکل دیگری است که باید در ترکیب داروها در نظر گرفته شود.

داروی عصر و شب را جوشانده بهجت و دیابت قرار می‌دهیم تا کاملا بتوانیم بر گرمی کبد چیره شویم و از خواص ضدّ استسقائی آن بهره‌مند شویم. طبق دستور مسهل عام در دو وعده عصر و شب تهیه و هربار یک لیوان میل کنید.

نسخه به شرح زیر است:

جوشانده دیابت

سماق، زرشک آبی، گل ختمی، تخم شوید، چای مکه، لیموی عمانی از هرکدام 25 گرم.

جوشانده بهجت

عناب، بنفشه، نیلوفر، تخم کاسنی، تخم گشنیز، گزنه، سه‌پستان از هرکدام 25 گرم.
اسامی دیابت و بهجت به این معنی نیست که بیمار لزوما دچار بیماری دیابت یا بهجت است بلکه این نسخه‌ها چون در بیماران دیابتی و مبتلایان به بهجت کاربرد فراوان دارد به همان نام مشهور شده است.
چنانچه هنوز نیاز به پائین آوردن گرمی کبد احساس می‌شود هر شب قبل از خواب ترکیب آب‌غوره رب انار را بخورد و بخوابد. ترکیب آن به شرح زیر است:
آب‌غوره خانگی 3 کیلو
رب انار خانگی 2 کیلو
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 27
هر دو را باهم مخلوط و روی شعله ملایم یک دقیقه بجوشانید. پس از سرد شدن در جای خنک نگهداری کنید و هر شب یکی دو قاشق تا بیشتر در یک لیوان آب سرد مخلوط کرده بیمار بنوشد.

فوائد آب‌غوره بی‌نمک و رب انار

نسخه آب‌غوره رب انار را به همه افرادی که تحرک کم دارند و بویژه از 40 سال به بالا توصیه کردم که هر شب قبل از خواب یک فنجان میل کنند و تا آخر عمر ادامه دهند و یا اگر می‌خواهند آثار خفیف بیماری‌هایی نظیر پروستات، انواع یرقان (هپاتیت‌ها)، فشار خون، قند خون، کهیر، جوش‌های صورت و بسیاری از بیماری‌های مربوط به غلبه صفرا را از بین ببرند روزانه 3 بار یعنی صبح و ظهر و شب هربار یک فنجان نوش جان کنند. در بحث پیشگیری نتایج بسیار عالی و درخشان امّا عمیق و تدریجی از آن خواهند گرفت.
خواص دیگر آن ضدّیت با انواع سرطان‌های دستگاه گوارش است و تصلّب شرائین و گرفتگی و سردرد میگرن صفراوی و تصفیه‌کننده خون و ضد بیماری ذیابیطس یعنی آب خوردن و فورا ادرار کردن و ضد گرمی کلیه و تکرّر ادرار ناشی از آن می‌باشد.

برنامه غذایی

رژیم غذائی بیمار شامل لعاب سوپ گشنیز باشد که با انار یا سماق یا تمر هندی پخته شده باشد. همراه با این غذا نان و مواد خام و میوه نپخته نخورد بلکه بهتر است غذا منحصر به همین سوپ باشد. هنگامی که حال بیمار رو به بهبود رفت کته گشنیز نیز به غذای بیمار اضافه کنید. بتدریج غذاهای آب‌پز، و سرانجام به وضعیت عادی خواهد رسید.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 28

پاشویه

ترکیبی از برگ بید و سدر و حنا و داروهای سردمزاج دیگر را با آب جوش مخلوط کنید و پای بیمار را از زانو به پائین پاشویه کنید. گل ختمی و نیلوفر را هم اضافه کنید خوب است.

ضماد یا داروی گذاشتنی روی کبد

تخم خرفه یا برگ تازه خرفه را با بذر قطونا (اسفرزه).
بکوبید و با چغندر پخته و روغن گل سرخ بسرشید و روی کبد بگذارید.

گذاشتنی روی ناف

چلغوز کبوتر، شحم الحنظل، برگ بید، سناء مکی، روغن گل سرخ یا روغن زیتون، زهره مرغ، سرکه انگور خانگی.
داروهای خشک را پودر کنید و هر روز به اندازه یک قاشق مرباخوری تا بیشتر را با روغن و سرکه بسرشید و روی ناف بیمار بگذارید و هر 24 ساعت یک‌بار عوض کنید.

حقنه در علاج سوء مزاج گرم کبد

تخم گشنیز، عناب، بیخ کرفس تازه یا بیخ ریواس، زرشک آبی، سرکه انگور خانگی، حنا، شحم الحنظل، روغن گل سرخ یا روغن زیتون، بوره ارمنی.
داروهای خشک را با هاون برقی نیم‌کوب کنید و هربار 2 قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و با یک استکان روغن و نصف استکان سرکه خانگی مخلوط و طبق دستور حقنه کنید.

حقنه و قوانین مربوط به آن

به ضم حا و سکون قاف و فتح یا کسر نون

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 29

به‌معنای ارسال مایعات از طریق مقعد به معای مستقیم (راست‌روده، رکتوم) و از طریق دهانه رحم به داخل زهدان می‌باشد. اختراع حقنه را به بقراط طبیب و دانشمند شهیر یونان باستان نسبت می‌دهند. حقنه به‌عنوان یک روش بسیار مفید و کارآمد از دیرباز در طب یونانی و ایرانیان باستان و در طب اسلامی و ادامه آن تا یک قرن پیش مورد توجه اطباء طب ایرانی قرار داشته است که باید با نهضت بیداری که اکنون در سراسر دنیا و در کشور ما برای احیاء ارزش‌های طب طبیعی و سنتی آغاز شده به این روش بسیار سودمند نیز توجه کافی مبذول گردد. جالب است بدانید احادیث معتبری از پیامبر اسلام (ص) در تحسین علمای طب یونان از جمله حضرت بقراط علیه الرحمه دانشمند مشهور یونان باستان رسیده که ایشان را مردانی صالح و خداپرست معرفی فرموده‌اند.

اثر حقنه در درمان بیماری‌ها اگر بیشتر از حجامت نباشد کمتر از آن هم نیست. حقنه مانند هر فن‌آوری طبی شرایطی دارد که باید آموخت و به آن عمل نمود. از جمله میزان حقنه که بین 50 تا 80 مثقال باید در نظر گرفته شود. اگر کمتر باشد تأثیر کافی نخواهد داشت و اگر زیاد باشد بخش‌های بالایی شکم را مورد آزار قرار می‌دهد. حرارت مایع حقنه باید مطابق با حرارت بدن باشد. اگر سرد باشد تولید باد می‌کند و امعاء دچار چائیدگی می‌گردد. اگر گرم‌تر از بدن و یا داغ باشد برای حقنه‌شونده کلافگی و خفقان گرم ایجاد می‌کند. نسخه‌های حقنه به‌گونه‌ای تنظیم می‌شود که مواد و اخلاط را از اعلی به اسفل بکشاند و بیماری را به سمت پائین هدایت می‌کند تا از اعضاء رئیسه مانند قلب و کبد و کلیه‌ها دور شود و به سمت خروج از مقعد کشانده شود. مواد حقنه به مقدار لازم برای انواع بیماری‌ها درجاتی از لینت طبع را دارد تا باعث خراشیدگی در روده‌ها نشود. زمان انجام حقنه نباید مصادف با رعد و برق و طوفان و امثال آن باشد و در هنگام اضطراب و ترس و هیجان و سرفه و سکسکه و عطسه مانع بهره‌وری بهینه خواهد شد. طرز قرار گرفتن بدن به دو صورت است: یک وجه آن است که حقنه شونده به حالت سجده قرار می‌گیرد و زیر سینه

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 30

دو بالش نرم قرار داده می‌شود و وجه دیگر آن است که بیمار به پشت دراز بکشد و زیر باسن دو بالش نرم گذاشته شود. این دو حالت برای حقنه

در زهدان نیز برای بانوان در نظر گرفته می‌شود. بهتر است حقنه‌شونده پس از دریافت مایع حقنه صبر کند تا احساس اجابت مزاج به وی دست دهد سپس به محل دفع برود و برای زهدان حدود 10 تا 15 دقیقه ماندن مایع حقنه کافی است. هنگام حقنه سر محقّنه (آلت حقنه) را چرب می‌کنند تا خراشی متوجه بافت‌های مقعد یا زهدان نشود. آلت حقنه باید به اندازه حد اقل سه بند انگشت طول داشته باشد تا مایع به بیرون ریخته نشود. بهتر است قبل از هربار حقنه کردن حد اقل یک‌بار با آب نمک ولرم حقنه صورت پذیرد آنگاه پس از تخلیه آب نمک داروی اصلی حقنه تنقیه شود. وسیله حقنه اگر یک‌بار مصرف نباشد باید پس از هربار استفاده با آب نمک یا الکل ضد عفونی گردد. برخی از حقنه‌ها چند بار پشت سر هم پس از تخلیه باید تکرار گردد که به تشخیص پزشک انجام می‌پذیرد. دانش‌پژوهانی که می‌خواهند اطلاعات بیشتری در این زمینه بدست آورند می‌توانند به کتاب مستقلی از مجموعه پیک شفا تألیف همین مؤلف مراجعه نمایند.

درمان سوء مزاج گرم کبد همراه با ماده

اشاره

علاج سوء مزاج همراه با ماده به زمان شروع درمان نیز وابستگی دارد. مثالی بزنم: دوران بو علی علیه الرحمه طب شیمیایی نبود که بیماران استسقائی همه جور درمان‌های مخرّب از قبیل نمونه‌برداری و شیمی‌درمانی و پرتودرمانی را انجام بدهند و پس از ناامیدی و جواب ردّ اطباء طب غربی اواخر کار بسراغ ما بیایند. بسیاری از بیماران پس از انجام درمان‌های مرسوم در حالی مراجعه می‌کنند که ماده اخلاط خوب و بد در بدنشان سوخته و کم‌خونی و ضعف و یأس تمام وجودشان را در بر گرفته است. در این حال ما با مسائلی روبرو هستیم که هرگز دانشمند خوش‌نام ما با آن روبرو نبوده و طب تنها منحصر به طب ایرانی حکیمان زمان بوده است. پس با این

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 31

حساب کار ما بسی سخت‌تر و دشوارتر می‌باشد. از یک‌سو باید با عوارض بیشمار و عمیق داروهای شیمیایی بجنگیم و از سوی دیگر باید اطرافیان بیمار را متقاعد کنیم که باید با زحمت زیاد داروهای مریض و کارهای مربوطه را با همکاری گروهی و با نظم و ترتیب دنبال کنند تا بتوانند با جبران اشتباهات قبلی بر بیماری چیره شوند. ممکن است مریض هنگامی به سیستم طب ایرانی مراجعه کرده که ماده خلطی همراه سوء مزاج در وسعت زیادی اعضاء و جوارح وی را تحت تأثیر قرار داده است. در این حالت با توجه به شدت و ضعف و کیفیت ماده همراه سوء مزاج باید داروها و رژیم غذایی را در سفره درمان روزانه با دقتی دوچندان چینش کنیم. منضج صبحگاهی را در این برنامه به‌گونه‌ای تغییر می‌دهیم که به تدریج ماده همراه را به اصلاح بکشاند.

منضج بامدادی

اشاره

عناب، زرشک آبی، گل نیلوفر، گل سرخ، پر سیاوشان، بادرنجبویه، بابونه، تخم کاسنی.

داروها را مساوی بگیرید. با هم مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کنید. یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند. صاف کنید و کمی با شکر درصورتی‌که بیماری دیابت نداشته باشد شیرین کرده میل کند.

همراه با آن ماء الجبن را به میزان 2 لیوان با یک لیوان عرق کاسنی یا شاه‌تره یا آب انار یا آب زرشک آبی یا آب میوه گریپ‌فروت مخلوط نموده و 5/ 1 لیوان آن را نیم ساعت پس از مصرف منضج صبحگاهی میل کند و 5/ 1 لیوان باقی‌مانده را همراه با منضج کمکی تناول کند.

طرز تهیه ماء الجبن

شیر بز ارزق‌چشم را پس از جوشاندن و سرد شدن با یک سوم وزن خودش سرکه خانگی یا آب‌لیمو یا آب‌غوره بی‌نمک مخلوط کنید، در کیسه نخی یا کتانی ریخته آب آن را در ظرفی که زیر آن گذاشته‌اید جمع کنید و در جای خنک

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 32

نگهداری کنید. بهتر است بز قبل از دوشیده شدن با بقولات سرد مانند کاهو، باقالا، کاسنی و امسال آن تغذیه شود تا کیفیت ماء الجبن بهتر گردد. اگر شیر بز در دسترس نبود شیر گوسفند و اگر نبود شیر گاو غیر پاستوریزه و نازلترین کیفیت آن با شیر گاو پاستوریزه می‌باشد.

منضج کمکی

/5 1 لیوان ماء الجبن باقی‌مانده را با یک لیوان جوشانده بدست‌آمده از نسخه زیر مخلوط یا جداجدا ولی پی‌درپی میل کند. نسخه به شرح زیر است:

عناب، شاه‌تره، زرشک، تخم کاهو، بابونه، تخم گشنیز.

از هرکدام مساوی بگیرید و با هاون برقی نیم‌کوب کنید و مانند همه جوشانده‌ها هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان باقی بماند. صاف کنید و با کمی شکر شیرین کرده میل کند.

دستورات دیگر همان نسخه‌های مربوط به علاج سوء مزاج گرم کبد است.

سوء مزاج سرد کبد

اشاره

علائم سوء مزاج سرد کبد در اکثر مباحث مربوط به بیماری‌های مختلف و در مجموعه کتاب‌های پیک شفا بارها توضیح داده شده است. عدم تشنگی، سفید شدن لب‌ها، کم‌خونی، سستی بدن، ادرار بیرنگ یا سفید، سنگینی ادرار به علت ماده غلیظ کننده بلغمی و سستی و نامنظمی نبض که بوضوح مشهود است. هضم غذا ناقص صورت می‌گیرد و باعث کم‌خونی می‌شود. اگر ماده غذایی که در معرض هضم ناقص قرار گرفته در سیستم جذب و دفع تحلیل نرود کم‌کم به تعفّن می‌گراید و شاید تب روی‌آور گردد. هشدار همیشگی ما به مردم در مورد آب‌درمانی طب ایرانی به همین دلیل است که همراه با غذا و بعد از آن آب و سایر مایعات ننوشند. هنگامی که کبد در حالت التهاب و تشنگی است و زمانی که معده در حال دریافت غذاست آب زیادی را می‌مکد و همین روند در صورت عادت منجر به سوءمزاج‌های سخت

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 33

می‌شود. شاید احادیث طب اسلامی مبنی بر کراهت نوشیدن آب به همین معنا تکیه داشته باشد که نوشیدن مایعات در حالاتی از قبیل گرمای شدید و ورزش سنگین و تعریق زیاد و غذای چرب و سنگین می‌تواند مصیبت‌هایی را برای کبد و متعاقب آن برای معده و سایر اندام‌ها ببار آورد. خوردن شراب و هر نوع شربت حاوی الکل برای مبتلایان به سوء مزاج گرم کبدی خطرناک است و ممکن است بیماری به سمت سیروز کبدی سوق داده شود.

درمان سوء مزاج سرد کبد

اشاره

یکی از دو منضج زیر را صبح ناشتا انتخاب کنید:

منضج صبحگاهی

خاکشیر به میزان 3 قاشق غذاخوری را در یک لیوان آب جوش ریخته صبح ناشتا بخورد.

دومین منضج صبحگاهی

تخم شربتی، تخم بالنگو، فرنجمشک را مساوی بگیرید، صبح ناشتا یک قاشق مرباخوری آن را با نصف استکان گلاب و نصف استکان عرق بیدمشک و نصف استکان عرق بادیان یا عرق بادرنجبویه مخلوط و نوک قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه نموده، با شکر یا نبات شیرین کرده میل کند.

منضج کمکی

انیسون شیرین، بارهنگ، رازیانه.
از هرکدام مساوی بگیرید و در ماهی‌تابه بو بدهید تا همه اجزاء قهوه‌ای رنگ شوند، پودر کنید و با هموزن خودش شکر مخلوط و ساعتی بین صبح تا ظهر یک قاشق مرباخوری آن را با حدود یک استکان آب میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 34

داروی قبل از ناهار و شام

پودر بیسموت گیاهی:
پودر شیرین‌بیان 60 گرم، پودر رازیانه و انیسون شیرین و نعناع از هرکدام 10 گرم و زیره سیاه و سبز از هرکدام 5 گرم «در مجموع 100 گرم.»
این دارو دارای خواص متعدد است. برای انواع سوءمزاج‌های سرد معده و کبد مفید و از عفونت معده جلوگیری کرده رطوبت‌های اضافی را جمع کرده معده و کبد را قوت می‌بخشد. ضدعفونی‌کننده دستگاه گوارش و امعاء است. انگل‌ها را می‌کشد و در علاج زخم معده و اثنی‌عشر بی‌نظیر است. اسهال را بند می‌آورد و کولیت روده تحریک‌پذیر را آرام می‌کند. ضد کم‌خونی بوده و فشار خون پائین را بخوبی تنظیم می‌کند. بلغم و سردی و ماده خلطی سرد را از معده پاک می‌کند. بادشکن و مقوی باه است و بخوبی روابط بین معده و کبد را تنظیم می‌کند.
قبل از ناهار و شام هربار یک قاشق مرباخوری آن را با مقداری شکر و کمی آب میل کند.

جوشاندنی مسهل عام

ترکیبات آن در قسمت درمان سوء مزاج گرم کبد آمده است، طبق دستور عمل کند. اگر با یک‌بار خوردن جوشانده مسهل اسهال ملایم به دفعاتی حدود 3 تا 4 بار ایجاد شد به همان یک‌بار بسنده کند وگرنه 2 تا 3 ساعت بعد تکرار نماید تا اسهال ملایم ایجاد شود.

رژیم غذایی بیمار به این شرح توصیه می‌شود

گوشت پرندگان گرم‌مزاج و پرانرژی مانند گنجشک، تیهو، درّاج، کبوتر و کبک مناسب است که بصورت آب‌پز و بخارپز پخته شده باشد. گوشت گوسفند بدون چربی و اگر گوسفند جوان باشد بصورت کباب لطیف میل شود. شب‌ها شام سبک و غذاهایی مانند کته شوید و امثال آن باشد. مرغ اگر مصرف می‌شود خانگی

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 35

باشد. سوپ‌هایی که همراه با سبزی‌هایی مانند گشنیز، شنبلیله و جعفری و ترخون و امثال آن باشد با گوشت پرندگانی که ذکر شد. پسته و مغز بادام و فندق و تا حدودی گردو و بادام هندی خوب است. بادام را در آب جوش از پوست قهوه‌ای جدا کرده مغز سفید آن را بصورت پوره با شربت عسلاب یعنی عسل که در آب جوش محلول شده باشد میل کند. با گزنه تر یا برگ کاسنی یا غازیاغی و کنگر خورشت درست کرده بخورد. اگر برنج می‌خورد پودر سبوس برنج را به میزان یک قاشق مرباخوری یا غذاخوری با یک لیوان برنج بپزند. پرهیز از چربی‌ها و شیر و مشتقات شیر و میوه‌های پرآب و رطوبت‌بخش و غذاهای دیرهضم و سنگین و گوشت گاو لازم است.

حقنه

حقنه بیماران مبتلا به سوء مزاج سرد کبد به شرح زیر است که در صورت نیاز و تشخیص پزشک در کنار سایر درمان‌ها قرار می‌گیرد.
شحم الحنظل، قنطوریون، نانخواه، شبت، سداب، شنبلیله از هرکدام حدود یک مشت، سکبینج، بوره ارمنی، از هرکدام 10 گرم.
داروها را باهم در یک لیتر آب بجوشانید تا نصف آن بخار شود، صاف کنید سپس عسل، روغن بادام شیرین از هرکدام یک لیوان، زهره گاو یک استکان، همه را در هم بیامیزید و طبق دستور حقنه هربار حدود 50 تا 80 مثقال آن را در یک نوبت حقنه کنید.

درمان سوء مزاج سرد کبد همراه با ماده

اشاره

ترش‌مزگی دهان، مرطوب بودن مدفوع و رنگ مایل به سیاه و سبز بدون زردی و خشکی. ماده همراه در صورت ازدیاد بیشتر از حالت عادی می‌تواند ایجاد تعفّن کرده و تب به بار آورد مانند حالاتی که در سوء مزاج سرد کبد گفته شد. سایر حالات متضاد با علائم سوء مزاج خشک است.

یکی از منضج‌های زیر را انتخاب کنید:

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 36

منضج صبحگاهی

خاکشیر به میزان 3 قاشق غذاخوری در یک لیوان آب جوش ریخته و با شکر یا نبات شیرین کرده میل کند و تا 2 ساعت چیزی نخورد. قوی‌تر می‌خواهد خاکشیر را در ماهی‌تابه بو بدهد تا قهوه‌ای‌رنگ شود. هموزن آن شکر اضافه کرده و پودر کند. هر روز صبح در یک لیوان آب جوش ریخته پس از نیم‌گرم شدن تناول کند. می‌تواند یک روز بصورت بوداده و یک روز بصورت معمولی طبق دستور بالا عمل کند و پس از مصرف تا 2 ساعت چیزی نخورد.

دومین منضج صبحگاهی

یک قاشق غذاخوری بارهنگ را با یک استکان عرق نعناع و یک استکان آب مخلوط و روی شعله داغ کند تا به حد جوش برسد سپس از روی آتش بردارد و بگذارد نیم‌گرم شود آنگاه با نبات یا شکر شیرین کرده میل نماید.

سومین منضج صبحگاهی

منضج بلغم:

بادرنجبویه، گل سرخ، پرسیاوش، بادیان، گل‌قند.

از هرکدام مساوی بگیرید و باهم مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کنید و هربار صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و با شکر شیرین کرده میل کند. تا 2 ساعت بعد چیزی نخورد.

طرز تهیه گل‌قند

مقداری گل محمّدی خشک‌شده را پودر کنید سپس با گلاب خمیر کنید و کف سینی پهن کنید و در آفتاب خشک کنید، 7 بار عمل خمیرکردن با گلاب را تکرار و خشک کنید. این دارو به تنهائی خواص متعددی دارد. برای رفع گرفتگی و

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 37

یبوست کودکان و دفع بلغم غلیظ در کودکان و بزرگسالان بسیار اثربخش است و در سایر موارد در نسخه‌های گوناگون برای زدودن آثار بلغم نافع و بدبوئی ادرار و مدفوع و عرق را زایل می‌کند.

منضج کمکی

انیسون شیرین، زیره سبز، بارهنگ، بادیان.
از هرکدام مساوی بگیرید و باهم مخلوط کنید و در ماهی‌تابه بو بدهید تا رنگ آن قهوه‌ای شود سپس با هموزن خودش شکر مخلوط و پودر کنید. هر روز ساعت حدود 10 صبح که تقریبا 2 ساعت از مصرف منضج صبحگاهی گذشته باشد یک قاشق غذاخوری آن را با یک استکان آب میل کند.

داروی قبل از ناهار و شام

پودر بیسموت گیاهی:
که در سطور بالا ترکیبات آن آورده شده است. هربار قبل از ناهار و شام یک قاشق مرباخوری تا غذاخوری آن را با آب و کمی شکر مخلوط کرده میل کند.

جوشاندنی مسهل عام

زیره سیاه و سبز، بادرنجبویه، سیاه‌دانه و تخم کرفس به میزان هر کدام 15 گرم را پس از نیم‌کوب کردن به وسیله هاون برقی، به مسهل عام اضافه کنید بعد از ظهرها یک الی 2 بار طبق دستور مسهل عام میل کند. معیار دفعات مصرف آن ایجاد اسهال ملایم بین 3 تا 4 بار اجابت مزاج در روز می‌باشد. بنابراین اگر یک‌بار جوشانده، اسهال مزبور را بوجود آورد به همان یک‌بار در روز اکتفا باید نمود و الا 2 بار و بیشتر به تناسب نیاز ضرورت پیدا خواهد کرد. این مهم باید مورد توجه پزشک و بیمار هر دو قرار گیرد.
اگر سوء مزاج سرد همراه با ماده و شدید است و قوی‌تر می‌خواهید با اضافه کردن داروی قبل از خواب در ادامه چینش داروها، علاج را قوت بیشتر ببخشید:
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 38

داروی قبل از خواب

عرق پونه، عرق نعناع، عرق زیره، عرق بادرنجبویه، گلاب از هرکدام یک پنجم لیوان باهم مخلوط کرده سپس آن را با نوک قاشق چایخوری زعفران ممزوج و با شکر شیرین کرده هر شب قبل از خواب میل کند.

غذای مبتلایان به سوء مزاج سرد کبد با ماده

غذاها تقریبا همان‌هایی است که در علاج سوء مزاج سرد کبد ذکر شد.

سوء مزاج خشک کبد و درمان آن

اشاره

زبان خشک و تشنگی روی‌آور است و رنگ متمایل به آبی بر ادرار ایجاد می‌شود و تعدادی از علامات غلبه خشکی در جاهایی از بدن نمایان می‌گردد.
چینش داروها را با رطوبت بخش‌ها پی می‌گیریم.

منضج صبحگاهی

تخم شربتی، تخم بالنگو، تخم خرفه، بارهنگ، قدومه شیرازی.
از هرکدام مساوی بگیرید و هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری آن را با یک استکان گلاب و یک استکان عرق بیدمشک با کمی شکر مخلوط و میل کند. تا یک ساعت بعد چیزی نخورد.

اسفرزه، خاکشیر، تخم شربتی، بالنگو، قدومه شیرازی، بارهنگ، گل بنفشه. داروها را مخلوط کرده هر روز بینا بین صبح و ظهر یک قاشق غذاخوری آن را در یک لیوان آب خنک ریخته با کمی شکر میل کند. اسفرزه و تخم مرو جایز نیست که جوشیده شود یا در آب‌جوش ریخته شود، همینطور کوبیدن و پودر کردن این دو دارو نیز جایز نمی‌باشد.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 39

جوشاندنی مسهل عام را با نرمی بخش‌هائی مانند قدومه، سه‌پستان، تخم شربتی، تخم شلغم، بنفشه، نیلوفر، عناب و امثال آن مخلوط می‌کنیم و طبق دستور جوشانده عمل می‌کنیم تا اسهال لیّن در روده‌ها ایجاد شود و مزاج امعاء و احشاء و روده‌بندها و آوندهای کبد و کیسه صفرا و ماساریقا و ورید باب به تدریج نرم گردد.

برای رطوبت بخشیدن و نرمی بیشتر از 5 عدد انجیر و 10 عدد آلوبخارا و یا 5 عدد زردآلو و 5 عدد هلو و 5 عدد آلوبخارا که از شب در یک پیاله آب خیس کرده‌اید، روز بعد تناول گردد.

رژیم غذایی بیمار مبتنی بر غذاهای لینت‌بخش همراه با سبزیجات و میوه‌های جالیزی مانند کدوی خورشتی و کدوی حلوایی و امثال آن مناسب حال بیمار می‌باشد.

شربت‌های مختلف نیز می‌توانند در این زمینه یاری‌رسان باشند که بهترین آن‌ها را در کتاب شربت‌ها از مجموعه پیک شفا می‌توان انتخاب نمود.

مالش بدن با روغن‌هائی نظیر زیتون، کرچک و سقز و کنجد و امثال آنکه با هم مخلوط شده باشد می‌تواند در نرم و مرطوب کردن اعضاء و جوارح بیمار و رفع خشکی مؤثر واقع گردد.

سوء مزاج خشک کبد همراه با ماده

بسته به اینکه ماده همراه با سوء مزاج سودا یا صفرا باشد و یا سودای رسوب کرده از سقوط صفرا مبدّل به سودا شده باشد علامت‌ها متفاوت می‌باشد. علامت‌های واضح غلبه سودا یا صفرا را که توضیح داده شده در اینجا مدّ نظر داشته و به آن استناد کنید و مانند سوء مزاج قبلی داروها را بچینید.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 40

سوء مزاج تر کبد و درمان آن

اشاره

بدن سست و بی‌حال است. تشنگی کم است و صورت سفید یا کمرنگ می‌شود. صورت برانگیخته و پف‌آلود می‌گردد، بویژه پس از برخاستن از خواب.
عدم تمایل به کار روزانه، بیحالی و بی‌حوصلگی روی‌آور می‌باشد.
یکی از دو منضج زیر را انتخاب کنید:

منضج صبحگاهی

ریواس، بادروج (ریحان کوهی)، ایرسا (ریشه بنفشه)، ریشه زرشک (آرغیس)، تخم کرفس، زبان گنجشک، زوفا.

از هرکدام مساوی بگیرید. با هاون برقی نیم‌کوب کنید طبق دستور همه نقوعات (جوشاندنی‌ها) هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و در صورت نداشتن دیابت با کمی شکر شیرین کرده صبح ناشتا میل کنید، تا حدود 2 ساعت بعد چیزی نخورد.

خاکشیر، بارهنگ
مساوی بگیرید و در ماهی‌تابه بود بدهید تا قهوه‌ای رنگ شود. هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری آن را در یک لیوان آب با کمی شکر شربت درست کرده میل کند. حدود 2 ساعت چیزی نخورد.

انیسون شیرین، تخم کرفس، تخم جعفری، زیره سبز، طباشیر، عفص (میوه بلوط)، تخم یونجه.
از هرکدام مساوی مخلوط کرده و پودر کنید هربار بینا بین صبح و ظهر یک قاشق غذاخوری آن را با مقداری آب در یک استکان همراه با کمی شکر ممزوج و میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 41

داروی قبل از ناهار و شام

پودر بیسموت گیاهی:
اجزاء آن در صفحات قبل ذکر گردید. قبل از هر غذا یک قاشق مرباخوری آن را با کمی آب و شکر مخلوط و میل کنید.

جوشاندنی بعد از ظهرها

مسهل عام را با تخم کاسنی، تخم کرفس، خارخاسک از هرکدام 25 گرم مخلوط و با هاون برقی آسیاب کرده طبق دستور مسهل عام آن‌قدر تناول کند تا روزانه 3 تا 4 بار شکم به حالت اسهال ملایم کار کند.

ظهرها یک روز در میان بجای ناهار سوپ گشنیز میل کنید که با مواد زیر پخته شود: سبزی گشنیز، اسفناج یا برگ چغندر، عدس، کمی برنج، ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی، آلوی بخارا یا آلوچه.
شب‌ها شام از موارد زیر به دلخواه یکی را انتخاب کنید:
- کته گشنیز یا کته شوید با مرغ آب‌پز یا ماهیچه گوسفند، پس از آن کاهو و سکنجبین میل کنید.
- کدوی آب‌پز و گوشت هر نوع پرنده دلخواه، پس از آن کاهو و سکنجبین میل کنید.
- سیراب و شیردان جگر سفید (شش) گوسفند که چربی آن را گرفته‌اید ولی پرزهای آن را نگرفته باشند با چاشنی آب‌لیمو
پرهیز غذایی:
از خوردن غذاهای پرچرب، سرخکردنی و روغن‌های مایع و جامد نباتی، سوسیس، کالباس، نوشابه، چیپس، پفک و اغذیه بسته‌بندی، آب یخ، ماست و ترشی، خامه، تخم‌مرغ خودداری کنید.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 42

چه چیزهایی برای کبد مضرند و چه چیزهایی با کبد سازگارند؟!
غذاهای ناسازگار در زمان ما با توجه به سیستم غذایی وارداتی که متأسفانه بطور گسترده فرهنگ تغذیه‌ای مردم جهان را تحت تأثیر قرار داده اکثرا با کبد ناسازگار و معده را تحت فشار قرار می‌دهد.
نان‌های ساندویچی با ایجاد چسبندگی در معده و روده کار هضم را با مشکل مواجه می‌سازد. محتوای ساندویچ‌ها اغلب سرخکردنی است و با ترکیبات نامناسبی که دارد کبد را مورد آزار قرار می‌دهد.
غذاهایی مانند ماکارونی و امثال آن نیز همین تأثیر را بر دستگاه گوارش و کبد می‌گذارند مگر آنکه با اصلاحاتی مضرّات آن را رفع کنیم، روغن مایع و جامد نیز در این میان نقش فراوانی دارند، این نظریه بر این اساس است که مواد سرخکردنی تازه باشند و از روغن‌ها بیش از یک‌بار استفاده نشده باشد. اما روغن مایع چه سرخکرده و چه سرخ نکرده برای کبد مضر و بهتر است بطور کلی از سیستم غذایی مردم حذف گردد. این نظریه به واسطه روش جداسازی روغن از جرم گیاه است که کاملا شیمیایی و همراه با عوارض بیشمار است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 43
سوسیس و کالباس بعنوان یکی از عوامل مهم ایجاد تومورهای بدخیم در جمجمه بشمار می‌آید. غذای کم‌ارزش با ضررهای بیشمار، دیرهضم و نفاخ و به اصطلاح طب ایرانی ردی الکیموس و خون کثیف تولید می‌کند. نه تنها مغز را مبتلا به تومور می‌کند بلکه برای کبد نیز بسیار ناگوار است.
نوشابه‌های گازدار نیز در ایجاد بواسیر، دیابت و سرطان دهانه معده و سوء مزاج کبدی نقش بسزایی دارند. هر نوع غذای بسته‌بندی مانند کنسروها باید کمتر مصرف شود. آب‌میوه‌های بسته‌بندی و رانی‌ها با توجه به فراوانی نعمت وجود میوه در کشور ما که دارای حد اقل 4 نوع اقلیم آب‌وهوایی کلی می‌باشد، غیر ضروری است و هرگز نباید جای آب‌میوه طبیعی را بگیرد. طرز فکر دست‌اندرکاران بهداشت زمینه‌های ذهنی غلطی را در مردم نهادینه کرده که مردم هر چیز شیک و برّاقی را بهداشتی تلقی می‌کنند و کاری به تأثیرات کوتاه‌مدت و درازمدت آن ندارند. مثالی در این زمینه می‌تواند در تنویر افکار مردم مؤثر باشد، هنگامی که بیماران مبتلا به گرفتگی عروق کرونر در حال زالودرمانی برای باز شدن رگ‌های قلب هستند به همراهان وی توصیه می‌کنیم که مقداری آب‌میوه به بیمار بدهند تا هنگام زالودرمانی احیانا دچار ضعف نشوند. برخی از همراهان بسوی سوپرمارکت‌های اطراف رفته و چیزهایی مانند سان‌ایچ و آب‌میوه‌های

بسته‌بندی خریداری می‌کنند و از تهیه آب‌میوه تازه خودداری می‌نمایند. وقتی علّت آن را جویا می‌شویم می‌گویند ممکن است آب میوه‌های تازه آلوده به میکروب باشد. غافل از آنکه اگر بر فرض میکروبی در آب میوه‌های تازه باشد «که معمولا چنین نیست» نهایتا یک مسمومیت ساده منجر به اسهال ایجاد می‌کند اما وقتی مردم و بخصوص جوانان ما عادت می‌کنند بجای آب‌میوه طبیعی از بسته‌بندی‌شده‌ها با مواد افزودنی و نگهدارنده استفاده کنند جسم و جان عزیزان خود را مهیای بیماری‌های سخت و صعب العلاج می‌نمایند که امروزه بلای سلامتی مردم شده است و علاوه بر آن بسته‌بندی‌های مربوط به این مواد غذایی محیط

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 44

زیست را به شدّت آلوده ساخته است. آیا به نظر شما کدام غیر بهداشتی‌تر است؟! کدام ارگان و نهاد مسئول این اندیشه‌های غلط در ذهن مردم می‌باشد؟!

خوردن صبحانه بطور کامل برای تقویت کبد بسیار ضروری است. روی‌هم رفته آنچه برای معده خوب است برای کبد نیز مفید می‌باشد. آب یخ و آب را لاجرعه و یکدفعه سر کشیدن هم برای معده و هم برای کبد و هم برای ماساریقا مضر است. از نیم ساعت قبل از غذا تا یک و نیم ساعت بعد از آن نوشیدن آب و سایر مایعات مضرّ است.

رعایت همه مراتب فوق برای نگهداری حال کبد ضروری است امّا اگر این رعایت‌ها انجام نشد و کبد دچار سوء مزاج گردید عدم دفع سوء مزاج کم‌کم کبد را برای پذیرفتن بیماری‌های خطرناک آماده می‌سازد. یکی از مهمترین این حالات بیماری سوء القنیه است که پیش‌درآمد سرطان و سیروز کبدی می‌باشد. تأکید ما در تشریح سوءمزاج‌ها و سوء القنیه به این منظور است که فن پیشگیری را در مردم آموزش دهیم که هرگز به بیماری‌هائی مانند سیروز یا استسقاء دچار نشوند و شعار پیشگیری بهتر از درمان را شعار خود قرار داده و به آن عمل کنند.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 45

سوء القنيه

اشاره

این بیماری مقدمه بیماری استسقاء یا سیروز کبدی است که درمان آن بسیار آسان‌تر از استسقاء کبدی است و شناختن آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.
علامات آن عبارتند از:
رنگ پوست سپید مایل به زرد می‌شود که حالتی خاص از رنگ زرد است.
نشانه‌هایی از زبان و صورت و دستگاه گوارش، بهم‌ریختگی اوضاع داخلی و ظاهری بیمار، گاه دچار تب‌های نامنظم و خفیف، گر گرفتگی و عرق سرد و لرز داخلی، منگی سر، بی‌اشتهایی، قراقر شکم، ورم دست و پا، نامنظم کار کردن دستگاه‌های دفعی بدن، رنگ ادرار، میکروب‌های عفونی در دستگاه گوارش که در بستری از صفرای بلغم غوطه‌ورند و بیخوابی زیاد می‌شود، خارش در ابعاد کم و زیاد بر پوست بیمار چیره می‌شود، لثه‌ها بی‌رنگ و آن هم دچار خارش می‌شود، زخم‌های بدن دیر جوش می‌خورند و پوست بدن گاه حالت افروختگی و گاه تورم دارد.

مقدمات ضروری برای درمان سوء القنیه

برای علاج سوء القنیه مقدماتی را که آگاهی از آن‌ها ضرورت تام دارد متذکر می‌شوم.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 46

تا اینجا سوءمزاج‌ها را با علاجش توضیح دادم، با این دیدگاه صحبتی از ویروس و عوامل نامرئی و میکروب نیست. یعنی چه عوامل خارجی مانند میکروب یا ویروس باشد یا نباشد در اینجا مسئله مورد بحث ما نوعی سوء مزاج است که ما آن را خارج شدن کبد از مسیر طبیعی و روند عادی خواندیمش. این نوع سوء مزاج با علاماتی که ذکر شد همان بیماری سوء القنیه است. شرط ضروری برای تحقق هر بیماری دو چیز است که باید مورد توجه جدی پزشکان طب پایه قرار گیرد:

1) بستر بیماری

2) عامل بیگانه مانند ویروس و میکروب و هر چیزی که از خارج بدن وارد شود.

هرگاه بستر بیماری که عبارت از سوء مزاج و عدم تعادل اخلاط و تراکم مواد غیر ضروری در بدن است فراهم گردد عامل بیگانه می‌تواند با مشاهده زمینه مناسب وارد شده و بیماری ایجاد نماید. بنابراین همه بیماری‌های کبدی که نقشی در تضعیف کبد دارند مانند هپاتیت‌ها و کبد چرب و سوءمزاج‌های معده و کبد درصورتی‌که با علامات سوء القنیه تطابق داشته باشند به نوعی سوء القنیه یعنی پیش‌زمینه استسقاء کبدی تلقی می‌گردند.

هنگامی که این سوء مزاج تغییرات جدّی و مؤثّری برجای گذاشت کبد را آماده پذیرش بیماری مهلک‌تری می‌کند. سوءمزاج‌ها اگر با یکدیگر ترکیب شوند نسبت به آنکه تنها یک نوع سوء مزاج باشد مسئله جدّی‌تر می‌شود، بیماری سوء القنیه کبد را محاصره می‌کند، امّا هنوز به آن شدت نرسیده که بیمار را زمین‌گیر کند.

هرکس در این مرحله هوشیار و بینا گشت به راحتی خود را از دهان اژدها بیرون می‌کشد و از بیماری نجات پیدا می‌کند که طب جدید اشراف چندانی در علاج آن ندارد، زیراکه در این مرحله درست که مقدمه بیماری استسقاء که همان سیروز کبدی است می‌باشد اما چون اخلاط غیر طبیعی کاملا منسجم و قوی نشده‌اند

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 47

قدرت کافی برای چیره شدن و نشستن در کبد را ندارند و بخوبی با تمهیدات و تدابیر حکیمانه اطباء طب ایرانی منهزم و مضمحل خواهند شد.

جالب است بدانید بیماری سوء القنیه با این تعاریف و علامت‌ها در طب جدید شناخته شده نیست چراکه دیدگاه تجزیه‌نگر طب علمی غربی، علامت‌های این بیماری را نمی‌تواند به هم ارتباط دهد و از مجموع آن‌ها به سوء القنیه پی برد. مثلا یکی علامت نفخ و قراقر شکم را می‌بیند می‌گوید گاستریت دارید و داروی مربوط به گاستریت را تجویز می‌کند، دیگری به کم‌خونی بیمار توجه می‌کند و قرص و کپسول آهن می‌دهد، سومی داروی ضد حساسیت می‌دهد به مناسبت خارش بدن و هر کس با دید تجزیه تشخیص می‌دهد و علاجی را در نظر می‌گیرد.
دیدگاه علمی طب غربی در مثال مانند آن فیلی است که در تاریکی در اتاقی قرار داشت و هرکس بر آن فیل وارد می‌شد با لمس دست نظری می‌داد و هیچ‌کدام بر واقعیت وجود فیل منطبق نبود اما بخشی از حقیقت را جدا عنوان می‌کرد. این برداشت‌های گسیخته و منفعل هرگز نمی‌توانست به واقعیت وجود فیل منجر شود.
بگذریم نکته‌ها رفت و در این قرن پر از بیماری شکایت دردمندان و همچنین اطباء طب ایرانی که دلسوزانه هشدار می‌دادند و مردم را از بیماری‌های ناشی از تسلط فرهنگ غربی و صنعتی شدن بر حذر می‌داشتند به جایی نرسید و نسخه‌ها و داروها و مهارت‌های اطباء ایرانی در دل خاک نهفته شد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 48

شناخت سیروز کبدی و بیماری‌های منجر به سیروز کبدی با معیارهای طب غربی

اشاره

بیشترین تومورهای منجر به سیروز کبدی کارسینوماهای اولیه می‌باشند که به نام هپاتو سلولر 80 تا 90 درصد تمام کارسینوماهای کبد را تشکیل می‌دهند.
بیماری‌های مزمن کبدی به هر صورت زمینه را برای کارسینوماها مساعد می‌سازند.
انواع مختلف بیماری‌های مزمن کبدی از نوع متابولیک، الکلیک، ویروسی و ایدیوپاتیک ممکن است منجر به بروز کارسینومای سلول کبد شود. زمینه‌های ارثی شیوع بیماری را از بدو تولّد افزایش می‌دهد. وجود التهاب‌های مزمن و درازمدت در دوران کودکی تا بلوغ بسیار پرمخاطره است.
هپاتیت‌ها به‌عنوان بیماری‌های زمینه‌ساز و مستعدکننده در بروز سیروز کبدی، به دلیل افزایش شدید آن در دهه اخیر بسیار حائز اهمیت است. روش درمان هپاتیت‌ها به‌عنوان یکی از پیش‌زمینه‌های سیروز کبدی می‌تواند در لیست بیماری‌های منسوب به سوء القنیه قرار گیرد.
در کلیه هپاتیت‌های ویروسی اعم ازA وB وC و غیر و نکروزهایی در سلول‌های پارانشیم کبدی ایجاد می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 49
در شناسایی انواع هپاتیت‌ها در طب جدید تلاش بسیار زیادی صورت گرفته و پیشرفت‌های چشمگیری نیز حاصل گردیده، امّا از لحاظ درمان و شفا طب غربی همچون دیگر بیماری‌ها در وضعیت ناامیدکننده‌ای دست‌وپا می‌زند.

برخی از بیماران کرارا از پزشک می‌پرسند از نظر علم پزشکی مصرف مشروبات الکلی برای بدن چه ضرری دارد و تأکید می‌کنند که صرف‌نظر از دیدگاه مذهبی پاسخ دهیم. باید به این نکته توجه داشته باشند که ما نمی‌توانیم عالم‌تر از خداوند باشیم. !
التهاب حاد یا مزمن کبدی که بعلت نکروز پارانشیم کبد بوجود می‌آید در اثر افراط در مصرف الکل به نام هپاتیت الکلی یا یرقان شرب خمر نامیده می‌شود.
متأسفانه شاهد مرگ افرادی در اثر سیروز کبدی بوده‌ام که پس از نقل مکان به کشورهای غربی بخصوص امریکا به این بیماری مهلک گرفتار شدند. ایالات متحده امریکا یکی از شایعترین مناطق مساعد بروز کارسینوماهای کبدی است. تقلید بی‌جا از افرادی که در آن کشور عادت به شرب خمر داشته‌اند بیشتر گریبانگیر جوانانی شده که از لحاظ فرهنگی و فکری هنوز چهارچوب اعتقادی خود را تحکیم نبخشیده و در دیار غربت تحت تأثیر فرهنگ بیگانه به شرب خمر روی آورده‌اند.
سیروز کبدی در ایالات متحده یکی از مهمترین علل مرگ به حساب آمده و بسیاری از ایرانیان و افرادی که به آن کشور برای تحصیل یا اقامت مهاجرت کرده‌اند از این آمار غافل بوده‌اند. باید بپذیریم که کبد مردم امریکا نسبت به کبد مردم ایران که مصرف الکل منع شرعی دارد مقاوم‌تر می‌باشد و این به آن دلیل است که آنان از قرن‌ها پیش به مصرف مشروبات الکلی عادت داشته‌اند، معهذا باز هم آمار مرگ‌ومیر در اثر مصرف الکل و ابتلاء به سیروز کبدی در ینگه دنیا بسیار بالا می‌باشد، چه رسد
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 50
به ایرانیانی که هیچ‌گاه به مصرف الکل عادت نداشته‌اند. مصرف الکل زمینه و بستر کبد را برای ابتلاء به انواع هپاتیت‌ها و انواع سرطان‌های کبد مهیا می‌سازد.
تظاهرات بالینی یرقان الکلی درد و حساسیت شکم و بزرگی طحال، اسیت است و تشخیص قطعی این بیماری از سایر موارد هپاتیت‌ها از دیدگاه طب جدید بیوبسی کبد است.
برخی دیگر از بیماری‌های پیش‌درآمد سرطان کبد را مطرح و علاج آن را در صفحات آتی بر خواهم شمرد. این بیماری‌ها زمینه ضعف کبد و استعداد ابتلا به سرطان کبد را بیشتر می‌کنند. برخی از این بیماری‌ها عبارتند از انواع یرقان یا زردی و به اصطلاح پزشکی امروز هپاتیت‌ها.

الف- تظاهرات پرهپاتیک: همولیز، ضعف عمومی و درد شکم یا پشت ممکن است در بحران‌های همولیز حاد دیده شود. در موارد دیگر یرقان با رنگ طبیعی مدفوع و ادرار و هیپربیلیروبینی غیر مستقیم همراه است. طحال جز در انمی سیکل سل بزرگ است. هپاتومگالی متغیر است.
ب- تظاهرات کبدی:
1) اکتسابی: ناراحتی عمومی، بی‌اشتهایی، تب مختصر، احساس سنگینی در ربع فوقانی و راست شکم. ادرار تیره، یرقان، آمنوره، کبد بزرگ و حساس، خال‌های عروقی عنکبوتی‌شکل، اریتم کف دست، اسیت، ژینکوماستی، کم شدن موهای بدن، بوی بد کبدی و لرزش بهنگام کشیدگی دست‌ها.
2) مادرزادی: گاه علامتی ندارد. رکود متناوب صفرا غالبا با خارش بدن، مدفوع کم‌رنگ و گاه کوفتگی عمومی همراهست.
ج- پست هپاتیک: دردهای قولنجی ربع فوقانی و راست شکم، لاغری (در سرطان)، یرقان، ادرار تیره و مدفوع کم‌رنگ شایع است. یرقان مواج و نوسانی و تغییر
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 51
رنگ متفاوت مدفوع دلیل انسداد متناوب مجاری صفرا است که می‌تواند به علت سنگ یا سرطان در آمپول واتر یا محل یکی شدن مجاری داخل کبدی باشد. وجود خون در مدفوع نشانه‌ای از بدخیمی است. بزرگی کبد، کیسه صفرای قابل رؤیت و قابل لمس (علامت کوروازیه(Courvoisier's sign است، برجستگی درون رکتوم و لاغری نیز از بدخیمی حکایت می‌کند. لرز و تب دلیل وجود سنگ همراه با کولانژیئیت است.
SGOT
وSGPT ارزش زیادی در بیماری‌های کبدی دارند. بااین‌وجود هنگامی که با مطالعات دیگری چون الکالین فسفاتاز و لاکتات دهیدروژناز (وایزوانزیم‌های آن‌ها) و ایمونو گلوبولین‌های سرم اندازه‌گیری شوند ارزش تشخیصی بیشتری خواهد داشت.
بیوپسی کبد از راه پوست از دید طب غربی روشی سالم و مناسب برای تشخیص بیماری‌های منتشر کبد است اما در تشخیص کولستاز داخل کبدی از کولستاز خارج کبدی ارزش زیادی ندارد و در پیدا کردن متاستازهای کبد هم موفقیت زیاد ندارد.
مطالعات رادیولوژیک- در موردی که علّت یرقان براساس سابقه و یافته‌های بالینی و آزمایشگاهی مشخص نشود ممکن است یرقان

هپاتوسلولر را از یرقان انسدادی در 80 تا 90% موارد به کمک اولتراسونوگرافی، سی‌تی‌اسکن و تصویر رادیوایزوتوپی تشخیص داد. مشاهده اتساع مجاری صفرا در این تکنیک‌ها معرف انسداد مجاری مذکور و یرقان انسدادی است. اجرای این روش‌های بدون مزاحمت برای بیمار در شرایط سلامت یا بیماری سلول‌های کبدی بلااشکال است.
آزمایش اولتراسونیک برای نشان دادن مجاری متسع کبدی، بزرگی کیسه صفرا، ضایعات فضاگیر کبدی و بزرگی کبد و طحال مفید است. اسکن کبد با سولفورکولوئید، رادیواکتیو ممکن است در کشف ضایعات فضاگیر کبدی (تومور، آبسه، کیست) و نیز برای نشان دادن میزان بزرگی کبد مفید باشد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 52

هپاتیت‌های مزمن

اشاره

این هپاتیت‌ها التهاب مزمن کبد را به همراه دارند و در اعمال سلول‌های کبدی اختلال ایجاد می‌کنند و در برخی افراد بسوی سیروز کبدی پیشروی دارند. امّا در هر دو صورت این افراد به واسطه ابتلاء کبدی نسبت به افراد سالم، کبدی ضعیف‌تر دارند و مشکل قصور هضم و آثار سوء مزاج در هضم و عوارض ناشی از آن را دارند.

به دو دسته تقسیم می‌شوند:

1- هپاتیت مزمن مداوم

در هپاتیت‌های مزمن مداوم بسته به نوع غذایی که مصرف می‌کنند و فشاری که از ناحیه غذاهای چرب و دیر هضم و سرخکردنی و روغن‌های نباتی جامد و مایع به کبد و معده وارد می‌شود عوارض مختلفی از خود نشان می‌دهد. گاه علامت خاصی ندارند و گاه با بی‌اشتهائی، خستگی زودرس، بی‌حوصلگی، درد و کوفتگی تمام بدن روبرو می‌شوند. درمان مؤثری در طب جدید برای این بیماری وجود ندارد امّا در طب قدیم مانند سایر موارد درمان‌ها بسیار مؤثر و کارساز و اگر بر آن مداومت شود بکلی ریشه بیماری کنده خواهد شد و حتی شخص مبتلا از ناقل بودن نیز خارج شده و امکان سرایت بیماری از بین خواهد رفت.

2- هپاتیت مزمن فعال

فعال بودن یا فعال شدن هپاتیت براساس سیر آن بطرف سیروز کبدی است.
نکروز تدریجی و گاه نکروز سریع و حاد بر سلول‌های کبدی حاکم شده و به درون پارانشیم کبد توسعه می‌یابد. این پیشرفت گاه آن‌چنان سریع بوده و آن‌چنان تخریبی در کبد ببار می‌آورد که تشخیص سلول‌های نکروزه و تباه‌شده از سلول‌هایی که هنوز سالم هستند و مقاومت می‌کنند غیر ممکن است. برخی از این هپاتیت‌ها آن‌چنان فعال و برق‌آسا به کبد حمله می‌کنند که ظرف 10 روز بیمار را از پای درمی‌آورند. در این حالت اکثریت قریب به اتفاق سلول‌های کبدی آسیب‌دیده و از بین می‌روند ولی در
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 53
طب ایرانی به لطف پروردگار برای پیشگیری و درمان بیمار راه‌های گوناگونی وجود دارد.

هپاتیت‌های ویروسی

اشاره

هپاتیت ویروسی و عفونت‌های ناشی از آن بی‌تردید یکی از مهمترین معضلات بهداشتی جهان امروز است که سهم قابل توجهی از مرگ‌ومیر و ناتوانی‌های اقتصادی و اجتماعی و روانی را بخود اختصاص داده است. ویروس هپاتیت اولین‌بار در سال 1965 در دنیا گزارش شد. تنها انجام واکسیناسیون تاکنون توانسته مقداری از شیوع آن بکاهد. هپاتیت‌های ویروسی از مهمترین عوامل درگیری کبد هستند که تاکنون انواع آن به نام‌های A, B, C, D, E, G و ویروس EBV و CMV و سرخک و سرخجه و چند نوع دیگر شناخته شده است. مهمترین و شایع‌ترین آن هپاتیت B می‌باشد که عوارض حاد عفونت این ویروس و همچنین عوارض مزمن نظیر سیروز و HCC سالانه باعث فوت حدود یک میلیون نفر در جهان می‌شود. سه چهارم مردم دنیا در نواحی با شیوع بالای آلودگی هپاتیت B زندگی می‌کنند.

هپاتیتA عفونی با دوره کمون کوتاه

بی‌اشتهایی، تهوع، استفراغ، کوفتگی عمومی، دردهای شبیه آنفولانزا یا عفونت مجاری تنفسی فوقانی، بی‌میلی، وجود تب، حساسیت کبد و زردی. تعداد گلبول‌های سفید طبیعی است، تست‌های سلولی کبدی با منظره خاص نکروز مشهود است.

انتقال ویروس از راه مدفوع و دهان صورت می‌گیرد. لیکن انتقال از راه سوزن‌های آلوده نیز امکان‌پذیر است، میمون‌های مارموست و شمپانزه‌ها ظاهرا تنها حیوانات حساس به این ویروس هستند.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 54

هپاتیتB یک مشکل مهم بهداشتی در سراسر دنیاست. سیر بیماری از یک عفونت حاد تا یک بیماری مزمن متفاوت می‌باشد. معمولا موارد حاد عفونت با هپاتیتB سیر خود محدود شونده دارند. 1 تا 2 درصد از موارد حاد منجر به هپاتیت برق‌آسا (فولمینانت) می‌گردد، که در 30 الی 50% موارد منجر به مرگ می‌شود. نوع مزمن هپاتیتB نیز از یک عفونت بدون علامت تا هپاتیت مزمن علامت‌دار، سیروز و سرطان هپاتوسلولر متغیّر می‌باشد. عفونت حاد و مزمن هپاتیتB منجر به مرگ‌ومیر 500000 تا 1 /200000 در سال می‌شود. تاکنون یکی از علل شایع بروز کارسینومای اولیه در کبد یک عفونت ویروسی است که معمولا در اثر تزریق خون‌آلوده یا محصولات خون‌آلوده منتقل می‌شود. سرایت بیماری از راه دهان و یا مقاربت نیز امکان‌پذیر است. این هپاتیت در افراد هم‌جنس‌باز و معتادان مصرف‌کننده داروهای وریدی بسیار شایع است. پزشکان، دندانپزشکان و پرستاران و پرسنل شاغل در آزمایشگاه‌های بالینی و پاتولوژی در معرض خطر ابتلا به آن هستند. هپاتیت‌هایA وB حدود 10% تمام هپاتیت‌ها را شامل می‌شود.
بیمارانی که مبتلا به هپاتیت مزمن هستند وALT آن‌ها بطور پایدار نرمال است باید تحت نظر بوده در صورت افزایشALT درمان آن‌ها شروع شود.
درمان در بیمارانی که مبتلا به عفونتHBV ، و پلی‌آرتریت نودوزا(PAN) هستند نیز توصیه می‌شود. در بیمارانی که هپاتیت مزمنB وHbeAg منفی دارند باید درمان سریعا شروع شود. پیگیری طولانی‌مدت بیماران مبتلا به هپاتیتB مزمن که تحت درمان با اینترفرون آلفا قرار گرفته‌اند وHdeAg Seroeonversion در آن‌ها ایجاد شده، نشان داده است که 71% این بیماران به مرور زمانHbsAg منفی شده‌اند از نظر ما داروهای ضد هپاتیت از قبیل اینترفرون آلفا که نسبت به آنالوگ‌های نوکلئوزیدی برتری دارند و دامیوودین و انتکاویر و آدفوویر هرکدام دارای مزیت‌ها و نقاصان‌هایی هستند که در مجموع دارای عوارض جانبی بوده و گاه مواجه با مقاومت دارویی در بدن بیمار می‌شوند. از
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 55
لحاظ طول درمان زمان طولانی می‌طلبند. هپاتیت‌هایb وc و غیر و و عفونت‌های بیمارستانی تا 20% در کارکنان بیمارستان‌ها و مراکز دیالیز خطر انتقال وجود دارد.
حتی از لایه مخاطی نیز منتقل می‌شود ولی از راه هوا منتقل نمی‌شوند. براساس اعلامedc آمریکا، در دندانپزشکی خون و بزاق همه بیماران بطور

بالقوه، آلوده بهHBV وHCV و سایر پاکوژن‌های موجود در آن تلقی می‌شوند. عوامل بیماری‌زا در نتیجه ضعف در کاربرد روش‌های سترون‌سازی است.

هپاتیتC

عفونتHCv از علائم مهم عفونت مزمن انتقال یافته از راه خون است. اغلب افراد آلوده با این ویروس بطور مزمن آلوده‌اند و ممکن است از عفونتشان آگاه نباشند چرا که از نظر بالینی بیمار نیستند.HCv بطور اولیه از طریق تماس با خون منتقل می‌شود، عوامل خطر شامل تزریق خون با فرآورده‌های خونی آلوده، مصرف تزریقی دارو یا مواد مخدر، تماس با شریک جنسی یا اعضای خانواده که سابقه هپاتیت داشته‌اند می‌باشد.

آلودگی ویروس نقص ایمنی انسان(HIV)

اشاره

ویروسHIV عامل بیماریAIDS به سیستم ایمنی بدن حمله کرده و آن را تضعیف می‌کند بطوری که نمی‌تواند با سایر بیماری‌های کشنده مبارزه کند. ایدز یک بیماری کشنده است و اگر چه پیشرفت‌های زیادی در درمان‌های آن در حال انجام است اما درمان قطعی شناخته شده‌ای ندارد.
ویروسHIV بسیار شکننده است و بیرون بدن انسان مدت طولانی زنده نمی‌ماند. ایدز نگرانی عمده کارکنانی است که کمک‌های اولیه را در شرایط تماس با خون تازه یا دیگر مواد بالقوه عفونی فراهم می‌کنند و لازم است تمام احتیاطات لازم برای اجتناب از تماس با ویروس ایجادکننده آن بکار گرفته شود.

وضعیت بیماری در جهان

بیش از 2 میلیارد نفر از جمعیت دنیا با ویروس هپاتیت B برخورد داشته و با این ویروس آلوده شده‌اند و در حدود 350 الی 400 میلیون نفر در جهان ناقل HBV هستند.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 56

وضعیت بیماری در ایران

براساس طرح ملی سلامت و بیماری که در سال 1378 انجام گردید 7/ 1% جمعیت عمومیHBsAg مثبت داشتند.
براساس مطالعات انجام‌شده ایران جزء کشورهای با شیوع متوسط محسوب می‌گردد و به نظر می‌رسد 35% ایرانیان باHBV برخورد داشته و 3- 2% جمعیت ناقل مزمن می‌باشند که البته در مناطق مختلف پراکندگی یکسانی ندارد. به‌طوری‌که این رقم در برخی نقاط کشور مثل استان فارس 7/ 1% و در برخی دیگر مثل سیستان و بلوچستان 5% می‌باشد. با توجه به انجام واکسیناسیون نوزادان از سال 1372 و کاهش شیوع آن براساس طرح ملی سلامت و بیماری کشور ما در مرحله گذار از شیوع متوسط به شیوع کم بوده و در موارد جدید بیماری بیشتر در گروه جوانان و بالغین اتفاق می‌افتد. ژنوتیپ شایعHBV در بیماران مبتلا به هپاتیت مزمن ژنوتیپD می‌باشد. 80% موارد مبتلا به عفونت مزمنHBV در ایرانHBsAg منفی هستند. میزان شیوعHBsAg در نهاوند 3/ 2% است. شیوعHBV در بررسی 39598 اهداکننده خون در قزوین 08/ 1% بوده که بیشتر در زنان و افراد کم‌سواد، متأهل و سن بالای 35 سال بوده و انتقال افقی نیز مهمترین راه است. شیوع هپاتیتD در جمعیت عادی 4/ 2% در اهدا کنندگان خون 5/ 2% و در هپاتیت مزمن 5 تا 6% است. همچنین در بررسی انجام شده در مراجعین اهداء خون در سال 82 نیز 7/ 8 در هزار نفر آلودگی بهHBV وجود داشته است. در بررسی انجام‌شده روی مبتلایان به سیروز 84% مواردanti HBc مثبت و 51%HBsAg مثبت بوده‌اند. در بیماران مبتلا به هپاتوسلولار کارسینوما 72%anti HBc مثبت و 46%HBsAg مثبت بوده‌اند. با توجه به مجموع بررسی‌های انجام‌شدهHBV یکی از شایعترین علل بروز هپاتیت حاد و مزمن در بالغین و همچنین سیروز و هپاتوسلولار کارسینوما در ایران است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 57

تأثیرات هورمونی

خطر ابتلاء بیشتر جنس مذکر نسبت به جنس مؤنث اثر هورمون‌ها را در ایجاد کارسینوما اثبات می‌نماید. بویژه افزایش تجویز داروهای هورمونی در سال‌های اخیر زمینه‌های بروز آن را بیشتر از پیش در مقابل پزشکان آشکار ساخته است. هرازگاهی در اخبار مربوط به گزارشات جدید پزشکی در رسانه‌های علمی و دیگر رسانه‌های جمعی به سمع و نظر مردم عادی نیز می‌رسد.

بیمارانی را داشتم که در خانواده آنان هرکدام به سن 55 سالگی می‌رسیدند دچار سرطان کبد شده و فوت می‌کردند. یکی از این افراد در امریکا و دیگری در آلمان و بقیه در ایران بسر می‌بردند. تنها کسانی که در ایران زندگی می‌کردند پس از فوت یکی از آنان بقیه تحت درمان با روش‌های طب ایرانی قرار گرفته و نجات یافتند.
خانواده دیگری در ایران شامل چند برادر و خواهر همگی در اثر ابتلا به تومور مغزی جان می‌دادند.
ارتباط افراد سالم با کسانی که ناقل هپاتیت هستند. روابط جنسی نامشروع که ابتدا از زهدان آغاز و سپس به کبد سرایت می‌کند. گمان من بر این است که اگر عدّه زناشویی از طرف جنس مؤنث هنگام جدائی رعایت نشود ابتلا به بیماری‌های خطرناک محتمل است. دی. ان. ای جنس مؤنث تنها دی. ان. ای یک نفر را در یک زمان می‌پذیرد و دی. ان. ای جدید باید پس از کنار رفتن و پاک شدن قبلی وارد شود.
تداخل بدون گذراندن دوران عده ناهنجاری شدید در سیستم ژنتیک جنس مؤنث ایجاد می‌نماید که آثار اولیه آن در شبکه درون سلولی سلول‌های بنیادی تناسلی ایجاد شده و سلول‌های به‌هم‌ریخته را وادار به سرپیچی از قوانین عمومی بدن می‌نماید که حاصل آن شروع بیماری‌های مربوط به زهدان به نفع تولد تومورهای غیر عادی است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 58

پرخونی کبد

غلبه خون از اخلاط چهارگانه می‌تواند در سراسر کبد حاکم شود و می‌تواند بر عضوی از اعضاء غلبه داشته باشد. می‌شود برتری خون که بر تمامی اعضاء حاکم شده بوسیله دستورات ضد غلبه خون از بین برود اما در یک عضو یا چند عضو بماند.

مثلا در بیماری کبد عارضه پرخونی از بین نرفته باشد. این پرخونی شاید تنها در کبد ایجاد شده و یا همانطور که گفتم در کل بدن بوده ولی در کبد از بین نرفته باشد.

درمان همان علاج سوء القنیه با فرض اشتراک با دیابت و فشار خون است.

ضمادهای روی کبد با مزاج سرد مانند برگ یا ریشه پخته (لبو) همراه با سرکه و اسفرزه مناسب است.

کبد چرب(Fatty Liver)

تراکم چربی در کبد یکی دیگر از بیماری‌هایی است که در اثر ایجاد اختلالات ویژه‌ای در کبد شرایط را برای سیروز کبدی و سرطان کبد آماده می‌سازد.
در ایجاد کبد چرب، مصرف داروهای شیمیائی بخصوص در سطح افراطی آن نقش دارد. پرخوری، چاقی افراطی مصرف الکل از دیگر علل ایجاد کبد چرب است.

سنگ کیسه صفرا

یکی دیگر از عوامل ایجاد مشکل در روند کارکرد طبیعی کبد در دستگاه گوارش کیسه صفرا و بیماری‌های مربوط به آن است. به‌نظر می‌رسد غذاهای غلیظ وارداتی غربی از جمله سوسیس و کالباس و سرخکردنی‌ها بخصوص با روغن مایع و انواع ساندویچ‌ها، پیتزا، ماکارونی و ته‌دیگ‌های چرب و سرخ‌شده و مصرف بی‌رویه گوشت‌ها بخصوص گوشت گوساله و گاو در ایجاد غلظت مایع صفرا درون کیسه نقش داشته باشند.
هنگامی که کیسه صفرا در اثر غلظت مواد داخل آن به سنگ تبدیل شد به تدریج احساس سنگینی زیر دنده‌های راست ایجاد می‌شود و در صورت پر شدن کیسه
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 59
دردهای شدید شکمی ایجاد می‌کند. چنانچه سنگ راه خروج صفرا را به روده ببندد کیسه متورم‌شده و مقدار زیادی ماده صفراوی که زهره نامیده می‌شود از اطراف سنگ‌ها به کبد ریخته و وارد خون می‌شود و یا کیسه را متورم نموده و بر شدت درد می‌افزاید. در این صورت طب جدید اقدام به درآوردن کیسه صفرا می‌نماید که معمولا محل زخم ناشی از درآوردن کیسه صفرا جوش نمی‌خورد و به زخم ناصور مبدل می‌گردد و همیشه بیمار در داخل شکم احساس ناراحتی کرده و نمی‌تواند در برخی از حالات مثلا بر پهلو خوابیدن و یا بر پشت خوابیدن راحت باشد، این زخم‌ها مستعد تبدیل به سرطان هستند. طب سنتی با روشی بسیار عالی سنگ‌ها را بدون در آوردن کیسه متلاشی کرده و از روده خارج می‌سازد، که در کتاب جداگانه‌ای انتشار خواهد یافت.

ورم کیسه صفرا

در اکثر مواقع به علت وجود سنگ، کیسه صفرا ملتهب می‌گردد. کیسه صفرا با افزایش فشار درونی به جلد خود و سنگینی سنگ و ترشحات زهره که به سختی به روده می‌ریزد و بسیاری در کیسه حبس می‌شود ممکن است ایجاد درد شدید، حالت تهوع و استفراغ و تب و فشار به اعضای مجاور خود کند و اعمال آنان را تحت تأثیر قرار دهد. ممکن است پارگی در جدار کیسه بوجود آید. خوشبختانه درمان این مورد به آسانی و با روش طب ایرانی به سامان می‌رسد.

عفونت کیسه صفرا

علامت آن درد در ناحیه معده و ناف به سمت راست، تب و لرز، بی‌اشتهایی، یبوست و گاه اسهال و استفراغ و پریدگی رنگ و کم‌خونی.
عفونت کیسه صفرا گاه بصورت التهابی درآمده و باعث ناراحتی و درد شدید و استفراغ در بیمار می‌شود، معمولا پس از چند ساعت درد فروکش می‌کند. ترشحات عفونی می‌تواند از ناحیه‌ای که گرفتار شده به سمت آوندهای معده و اثنی‌عشر روان
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 60
گردد و این روند تا زمانی که علاج صورت نگیرد همواره ممکن است تکرار شود.
عفونت کیسه صفرا همراه با سنگینی کیسه و فشار بر اندام مجاور خود یعنی کبد زمینه را برای بیماری کبدی هموار می‌کند.
برداشتن کیسه صفرا با عمل جراحی در بسیاری مواقع مشکلات جدی برای بیمار به ارمغان می‌آورد.
کارسینوم و سرطان کیسه صفرا در آمارهای منتشر در 2% افرادی که کیسه صفرا را با عمل جراحی خارج کرده‌اند دیده می‌شود. تعداد مراجعین به سیستم‌های طب ایرانی و گیاهی آمار بیشتری را نشان می‌دهد.
ناراحتی‌های مذبور همگی به زیان کبد تأثیرگذارند و شایسته است برای تأمین سلامتی و نشاط کبد بعنوان عضوی که همه اعضای رئیسه و غیر رئیسه و خادمه و مخدومه و کلیه نسوج و بافت‌های بدن به او وابسته‌اند، همت کرده و بهترین و سالم‌ترین شرایط را برای کبد مهیا سازیم، این توجه از لحاظ پیشگیری از سیروز کبدی، استسقاء یا سرطان کبد بسیار حائز اهمیت است.

بسیاری از مواد ساخته دست انسان که وارد طبیعت می‌شود و همینطور موادی که در ساخت غذاها و نگهداری آن در بازار برای زمان‌های طولانی‌تر بکار می‌رود از موارد مهم و زمینه‌ساز کارسینومای سلول کبدی بشمار می‌رود.
ظروف آشپزخانه از جمله ظروف آلومینیومی، ظروف توزیع کنسروها و اخیرا ظروف آب‌میوه‌های بسته‌بندی‌شده و بسیاری از مواد شوینده در آشپزخانه و کارگاه‌های کوچک صنعتی و تشعشعات شیمیایی محیط کار و موارد مشابه از آن جمله‌اند.
یکی از عوامل مهم در ایجاد کارسینوماهای سلولی کبد داروهای شایع و معمولی است که حتی به راحتی در دسترس مردم قرار داشته و در جریان خوددرمانی
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 61
بدون مشورت با پزشک از این داروهای مخرب استفاده می‌شود. آیا یکی از عوارض مصرف استامینوفن زمینه‌ساز بروز کارسینومای کبدی و متعاقب آن سیروز کبدی نیست؟! داروی مذکور ساده‌ترین نوع آن است.
آیا سموم فلزی که در بدن پس از مصرف درازمدت و حتی در برخی موارد کوتاه‌مدت ایجاد بیماری‌های خطرناکی مانند ام. اس و بیماری‌های مربوط به رشته‌های منفرد مشترک عصبی می‌کند از آن جمله نیست؟!
مصرف قرص‌های ضد حاملگی یکی از ده‌ها نمونه بارز آن است. ماده شیمیایی دی‌اکسید توریوم که برای تصویربرداری رادیولوژیک به مدت 20 سال تا اواسط دهه 1950 بصورت گسترده بکار می‌رفت از آنجا که تا پایان عمر در کبد ذخیره می‌شود و غیر قابل تجزیه می‌باشد یکی از عوامل مهم در ایجاد آنژیوسارکوم (بیماری مزمن کبدی) همراه با کارسینوما می‌باشد. این عوارض بعد از دوره نهفته 15 تا 20 سال خود را نشان می‌دهد. آدنوم سلول کبدی که یک تومور به اصطلاح خوش‌خیم ولی پر عروق می‌باشد از مصرف طولانی‌مدت قرص‌های ضد بارداری بوجود می‌آید. تمایل به خونریزی داخلی و یا داخل صفاقی دارد اما تغییر شکل بدخیمی بسوی کارسینوما نیز گزارش شده است.
سنتز با آزمایش و عرضه روزافزون جدید منجر به واکنش‌های نامطلوب در سایر نسوج بدن از جمله کبد می‌نماید. بدیهی است اولین اثر داروهای شیمیایی از معده و کبد آغاز می‌شود. یکی از حساسیت‌های بسیار ضروری پزشکان حفظ هوشیاری پیوسته نسبت به واکنش‌های دارویی است. حد اقل تأثیر این داروها ایجاد انسداد در مجاری کبدی است. برخی از

داروهایی که برای کبد اثر سمی دارند عبارتند از: استامینوفن، الکل، تتراکلرول کربن، کلروفورم، فلزات سنگین، فسفر، جیوه، سرب، ژرمانیوم، تالیوم، کادمیوم، تتراسایکلین‌ها و غیر و.
داروهایی نیز هستند که واکنش‌هایی شبیه به هپاتیت و سوء القنیه ایجاد می‌کنند. از جمله کلرمفنیکول، کلرتتراسیکلین، سنکوفن، هالوتان، ایزونیازید،
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 62
متوکسی فلوران، فنیل بوتازون، پیرازینامید، استرپتومیسین، سولفامتوکسی پیریدازین و زوگسازالامین.
داروهایی که ایجاد کولستاز می‌کنند برخی ایجاد واکنش‌های غیر التهابی می‌نمایند و بر مکانیزم‌های ترش صفرا تأثیرگذاراند مانند: مسترانول، متیل تستوسترون و توراتاندرولون. و برخی دیگر باعث التهاب در مناطق پورتال می‌شوند و باعث عوارض آلرژیکی می‌شوند. که برخی از آنها عبارتند از: کلروتیازید، کلرپرومازین، کلرپروپامید، پروکلرپرازین، پرومازین، سولفادیازین، تیوراسیل‌ها و اریترومایسین.
داروهایی نیز باعث هپاتیت مزمن فعال می‌گردند و از لحاظ بالینی و آسیب‌شناسی با هپاتیت مزمن فعال قابل تفکیک نیستند مانند: استامینوفن، آسپیرین، کلرپرومازین، هالوتان، ایزونیازید، متیل دوپا، نیتروفورانئوئین و اکسی فنی زاتین.
داروهایی که موجب واکنش‌های کبدی دیگری از قبیل کبد چرب می‌گردند مانند الکل و کورتیکوستروئیدها و برخی که ایجاد گرانولوم کبدی می‌کنند عبارتند از الوپورینول، فنیل بوتازون، فنی توئین.

تأثیرات آب و هوایی

آلودگی هوا و محیط زیست اگر حتی بصورت مسلّم و آزمایشگاهی مطرح نشده باشد از نقطه‌نظر عقلی بسیار محتمل می‌باشد. به‌عنوان مثال میزان رسوخ سرب در هوای آلوده‌ای مانند تهران نگران‌کننده است. برای بحث در این مورد احتیاج به تحقیقات گسترده‌ای است که از حوصله این کتاب خارج می‌باشد.

افزایش تنش‌های عصبی، استرس، دلشوره و نگرانی‌های اجتماعی و ناآرامی‌های درونی و دوری از معنویت قطعا ضربات جبران‌ناپذیری بر پیکره جسمی و روحی انسان وارد می‌کند. در چهارچوب انسانی خدا اگر نبود هرگز پوچی و خلأ نمی‌تواند بماند، شیطان پرکننده جای خالی دوست است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 63
پزشکانی که صاحب تجربیات زیادی در درمان دقیق بیماری‌های صعب العلاج هستند می‌دانند که مسائل روحی چقدر در روند درمان تأثیرگذارند! بیمارانی که ارتباط معنوی خود را با جهان دیگر برقرار کرده بودند و از دنیای دیگر خوانده شده بودند، ناچارند برای حفظ اسرار به تلاشهای بستگان خویش پاسخ مثبت بدهند و برای مداوا نزد طبیب بیایند. از نگاه‌های مشتاق آن می‌توان فهمید که به تلاشهای مذبوحانه ما ریشخند می‌زند. درحالی‌که وقتی بستگانش در اطراف او نگران بودند او در عوالم دیگری با آرامش سیر می‌کرد. این یکی از خاطرات رزمنده‌ای بود که در جبهه جنگ فرمانده خلبانان هلیکوپتر کبرا بود و بهترین دوستان و همرزمانش شهید شده بودند. او هرگز در جبهه جنگ به دشمن پشت نکرده بود و هیچ‌گاه از مأموریت‌های محوّله شانه خالی نکرده بود. هیچ دلهره و نگرانی از مردن نداشت بلکه بی‌صبرانه منتظر لحظه آخر بود. حال با این تجربیات چگونه می‌توان نقش معنویت را در سلامت جسم و جان نادیده گرفت؟ آن یکی با معنویت حاکم بر روح خویش بیماری را به کناری می‌زند و چند صباحی به زندگی دنیوی بازمی‌گردد، این یکی با تکیه بر معنویت و ایمان خویش به درمان‌های ما می‌خندید و به ما می‌فهماند که چقدر مشتاق رفتن از این منزل ویران به دنیای آباد و مملو از زیبائی و سرور است! آری این موارد و ده‌ها مورد مشابه را در طول سالیان درمان دیدیم و در ضمیر خویش به خاطر سپردیم و فهمیدیم که دنیای وسیعتری بر این جهان خاکی حاکم است و علم پزشکی باید به این مسائل مهم توجه داشته باشد که بتواند توسن علم و دانش را در بیکران‌های دیگری نیز به جولان درآورد. کالبد انسان برای یک قرن و دو قرن ساخته نشده است بلکه محتمل است که برای یک و دو هزار سال ساخته شده باشد. اگر مادیگرائی بشر نبود این‌قدر عمر انسان کوتاه نمی‌شد! حال که سخن بدینجا رسید بگذارید ادعا کنم که طب ایرانی اسلامی نزدیکترین و مطمئن‌ترین راه را برای سلامتی و طول عمر یافته ولی شرایط دیگر باید مهیا شود تا عمرها توأم با نشاط و

به درازا بکشد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 64

اشاره

سرطان‌های کبد در مدت زندگی ممکن است از نظر مخفی بماند و معمولا هنگام بروز سیروز خود را نشان می‌دهد. بزرگی کبد همراه با درد یا حساسیت معمولا خفیف و محدود به سه قسمت فوقانی شکم در بیش از نیمی از موارد شکایت عمده بیمار بشمار می‌رود. علامت‌های زردی در کارسینومای اولیه در صورت فقدان بیماری فعال کمتر دیده می‌شود.

تشخیص:

گرچه علائم بالینی فوق امکان وجود کارسینومای اولیه را مطرح می‌سازد اما تفکیک بین ندول‌های دژنراتیو کبد سیروز زده با تومورهای اولیه یا متاستاتیک کبد را مقدور نمی‌سازد. آنژیوگرافی نیز نمی‌تواند انواع تومور را متمایز نموده و تومورهای خوش‌خیم را از بدخیم منفرد تفکیک نماید. بیوپسی از راه پوست و فضای بین دنده‌ای و سایر روش‌ها هرکدام در مواردی دچار محدودیت‌هایی هستند.

سیر بیماری:

سیر بیماری معمولا سریع و مهلک است. اغلب بیماران در مدت 2 تا 6 ماه به علت‌های مختلف از جمله خونریزی‌های گوارشی، کاشکسی پیشرونده یا نارسایی کبد فوت می‌نمایند. درصورتی‌که بیمار جوان و نیرومند باشد و ضایعات وسیع خارج کبدی نداشته باشد با درمان‌های مختلف به طول عمر پائین‌تر از 5 سال دست می‌یابد.
غالبا پس از برداشتن تومور بالاخره مقداری از تومور باقی می‌ماند و ماندن یا پیشرفت آلفافتوپروتئین باعث عود بیماری می‌شود. کارسینومای اولیه ممکن است برای مدت کوتاه به شیمی‌درمانی سیستمیک یا داخل شریانی با ترکیباتی از عناصر شیمی‌درمانی پاسخ دهد. نتایج هنوز نامساعد است و تحقیق و پیشرفت در بکارگیری روش‌های بهتر شیمی‌درمانی در جریان است. پیوند کبد در درمان سرطان اولیه کبد انجام شده است
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 65
اما عود تومور و بروز متاستازها پس از پیوند فوائد این اقدام درمانی را محدود ساخته است.

هپاتوبلاستوما از نظر بافت‌شناسی، تومورهای بدخیم اولیه و مشخص کبد بوده که در مواقع شیرخواری و اوایل دوران کودکی مشاهده می‌شوند و بطور مشخص مقادیر بالای آلفافتو پروتئین را نشان می‌دهند. میزان طول عمر 5 ساله در آن‌ها بالاتر از کارسینومای هپاتوسلولر است. همانژیوم‌ها که شایعترین تومورهای خوش‌خیم هستند معمولا منفرد و کوچک هستند ولی ممکن است بصورت یک ندول بزرگ کبدی بروز کنند. بیوپسی با سوزن از راه پوست به دلیل خونریزی ممنوع است و تشخیص با آنژیوگرافی داده می‌شود. درمان جراحی معمولا ضرورت ندارد مگر اینکه تومورها بزرگ و دارای علامت باشند. همانژیو آندوتلیوما یا آنژیوسارکوم تومورهای عروقی بدخیم و نادر هستند.

آدنوم‌های خوش‌خیم کبد و هیپرپلازی ندولرفوکال هرچند که بسیار نادر هستند ولی خصوصا در زنان مصرف‌کننده داروهای ضد حاملگی خوراکی به مدت طولانی بطور شایع گزارش شده است. این ضایعات پس از قطع قرص ضد حاملگی ممکن است پس‌رفت پیدا کند. سایر تومورهای نادر شامل کلانژیوم خوش‌خیم، رابدومیوم و رابدومیوسارکوم می‌باشند. این تومورها معمولا بصورت یک توده قابل لمس در کبد و یا خونریزی داخلی شکم بروز می‌کنند که آن‌ها را می‌توان با آنژیوگرافی مشاهده و وسعت آن‌ها را مشخص کرد. عمل جراحی اکتشافی و بیوپسی باز یا رزکسیون برای تشخیص قطعی معمولا ضرورت دارد.

تومورهای متاستاتیک

تومورهای بدخیم متاستاتیک کبد در تجزیه کلینیکی شایع بوده و پس از سیروز دومین علت شایع بیماری‌های مهلک کبد بشمار می‌رود. در ایالات متحده

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 66

شیوع کارسینومای متاستاتیک قابل توجه از نظر بالینی حد اقل 20 مرتبه بیشتر از کارسینومای اولیه است.

پاتوژنز

اشاره

کبد بطور اختصاصی نسبت به تهاجم سلول‌های تومورال آسیب‌پذیر است. کبد پس از غدد لنفاوی شایعترین جایگاه متاستازها می‌باشد. همه انواع نئوپلاسماها به استثناء تومورهای اولیه مغز ممکن است به کبد متاستاز بدهند. شایعترین تومورهای اولیه از دستگاه گوارش، ریه، پستان و ملانوم هستند. متاستاز از تومورهای تیروئید، پروستات و پوست نادر می‌باشد.

علائم بالینی

اغلب بیماران مبتلا به بیماری بدخیم متاستاتیک کبد با علائم مربوط به تومورهای اولیه مراجعه می‌کنند که در جریان بررسی متوجه متاستاز کبد می‌شوند.
علائم غیر اختصاصی مانند سستی، کاهش وزن، تب، عرق و از دست رفتن اشتها می‌باشد و گاه علائم نشان‌دهنده بیماری فعال کبد خصوصا درد شکم، بزرگی کبد، آسیت یا یرقان مطرح می‌باشد. سفتی یا حساسیت موضعی کبد در شکایت برخی از بیماران وجود دارد. افزایش فسفاتاژ قلیایی سرم شایعترین و غالبا تنها اختلال آزمایشگاهی است.

تشخیص:

شواهد موجود در متاستاز اولیه مثلا ریه، دستگاه گوارش و یا پستان که معمولا اغلب متاستازها از آن نواحی بوجود می‌آیند بطور جدی مورد توجه قرار می‌گیرد.
انواع آزمایش‌ها که روز به روز روند پیشرفت را طی می‌کنند مسیر متاستاز را روشن می‌نماید.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 67

درمان:

اکثریت کارسینوماهای متاستاتیک متأسفانه به همه انواع درمان‌ها کم‌وبیش پاسخ ضعیف می‌دهند. شیمی‌درمانی سیستمیک با عوامل مختلف ممکن است برای مدت کوتاهی رشد تومور را کند نماید.

بازگشت به مبحث سوء القنیه

اشاره

بازمی‌گردیم به بحث سوء القنیه یا بیماری مقدماتی سیروز یا استسقاء کبدی و غرض از طرح نظریات طب غربی مقایسه‌ای بود بین دیدگاه طب جدید و طب ایرانی یا به اصطلاح طب سنتی. بسیاری از یافته‌های طب جدید با گزارشات آزمایشگاهی و انواع روش‌های شناسایی مدرن با بررسی سوءمزاج‌ها و سپس بیماری سوء القنیه قابل تطبیق است. اما تفاوت این دو دیدگاه با نگاهی نقادانه می‌تواند ما را بسوی روش‌های بسیار موفقی سوق دهد.[1]

مجموعه پیک شفا ؛ج9 ؛ ص67
ی از اشکالات روش‌های شناسایی طب جدید عوارض نامطلوبی است که این‌گونه آزمایش‌ها برای بیمار به ارمغان می‌آورد. طب ایرانی و سنتی معتقد است که هرگاه در نقطه‌ای از بدن آثاری از بدخیمی آشکار گردید سراسر بدن بیمار مستعد دریافت متاستاز است. بنابراین اگر به تومورها و بافت‌های سرطانی به روش‌های امروزی حمله کنیم جای‌جای بدن را آماده پذیرش سلول‌های سرطانی خواهیم دید.
حتی می‌توان ادعا کرد که اگر یک سلول یا توده و تومور سرطانی در بدن کسی پیدا شد، سراسر بدن برای پذیرش و تولید سلول‌های سرطانی آمادگی دارد. کافی است یکی از عوامل مولّد بدخیمی‌ها بر بافتی از بدن اثر بگذارد و منجر به تومور بدخیم گردد. حال اگر به تومورهای بدخیم حمله شد باید بتوانیم بکلی ریشه بیماری را از بیخ و بن بر کنیم و الا فرار تعدادی از سلول‌های یک تومور که مورد حمله قرار گرفته به بافت‌های دیگر بسیار محتمل بوده و می‌تواند بیمار را با معضل سخت دیگری مواجه سازد. مثلا عمل جراحی برای برداشتن تومور اکثرا منجر به گرفتاری اعضاء دیگر
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 68
می‌شود با این تفاوت که این‌بار عضو متاستاز زده با قدرت بیشتری نسبت به تومور اولیه تهاجم خواهد نمود و بیماری را که در مرحله قبلی دچار ضعف و ناتوانی شده از پا درخواهد آورد. نمونه‌برداری (بیوبسی) به نظر می‌آید تخریب بیشتری در مقایسه با عمل جراحی به بار خواهد آورد چرا که در اقدام به برداشتن تومور با عمل جراحی به خاطر آنکه مقدار زیادی از بافت‌های سرطانی برداشته شده بالاخره تومور تا حدودی ضربه خورده و تعداد زیادی از سلول‌های خود را از دست داده است و فرصت بیشتری را برای بازسازی می‌خواهد، در نمونه‌برداری هم تومور تحریک می‌شود امّا با این تفاوت که همه سلول‌ها و به عبارتی دیگر همه سربازان خود را در

اختیار دارد.
تومورها و سلول‌های سرطانی با دیدگاه طب قدیم نسبت به هر نوع اقدامی تحریک‌پذیر می‌باشند به‌عنوان مثال در اتاق عمل شکم بیمار شکافته می‌شود و طبیب با مشاهده وخامت اوضاع هیچ‌گونه عملی انجام نداده و دوباره پوسته شکم را می‌بندد.
در این صورت هم تومور سرطانی تحریک شده و به شدّت تهاجم جدیدی را آغاز می‌کند که معمولا منجر به مرگ بیمار می‌شود.
بیماری را دیدم که از کودکی وجود چیزی را در عمق بافت ران خود احساس می‌کردند و سال‌ها بدون هیچ مشکلی به زندگی ادامه داده و در سن 33 سالگی که صاحب دو فرزند شده بود به توصیه برخی از نزدیکان به پزشک مراجعه نموده و پزشک نیز بی‌درنگ دستور برداشتن تومور را صادر نمود. قبل از عمل جراحی یک نمونه‌برداری از تومور برای شناسائی نوع تومور انجام گردید. پس از مدت کوتاهی محل نمونه‌برداری ورم کرده و ملتهب شد و زمانی نگذشت که ران پای بیمار به اندازه سه برابر اندازه طبیعی خود بزرگ شد. شیمی‌درمانی و انواع درمان‌های موجود در طب جدید سودی نبخشید و تعفن پای بیمار را در بر گرفت و پس از مدت کوتاهی تحمل رنج و درد با کم‌خونی شدید و گرفتار شدن بافت‌های دیگر فوت کرد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 69
جوان دیگری در سن 17 سالگی به همین نحو از دنیا رفت. خانمی 55 ساله بر اثر برداشتن یک توده شبیه به خال گوشتی در ناحیه گردن که از کودکی با وی همراه بود بدون آنکه وجود این خال مشکلی ایجاد کرده باشد ظرف مدت کوتاهی از دنیا رفت. پرونده‌های کلینیکی ما پر از این‌گونه اشتباهات است که به دلایل واهی بیمار کار دست خودش می‌دهد. آخر پس از ده‌ها سال که هیچ‌گونه ناراحتی از ناحیه تومور مشاهده نشده بود آیا بهتر نبود با آن مدارا می‌نمود؟! حیرت‌آور است برخی از حساسیت‌های بیمورد و نمونه‌برداری که چه‌بسا بارها موجب خسران می‌شود؟!
کتابی به دستم رسید از یک آقای پزشک آمریکائی که دچار سرطان بدخیم پستان شده بود. پزشک امریکائی به همکاران خود که متخصص درمان سرطان بودند مراجعه نموده و از آنان نظر می‌خواهد. همه دوستان وی که دارای بالاترین تخصص در زمینه درمان سرطان بودند به وی توصیه می‌کنند که حتی از آزمایش‌های میکروسکپی ساده نیز خودداری کند. چرا که موجب گسترش شدید سرطان به بافت‌های دیگر می‌گردد. او می‌نویسد از همه جا ناامید شدم. سئوال‌های زیادی در ذهنم خطور می‌کرد که آخر اگر حتی آزمایش‌های میکروسکوپی باعث وخیم‌تر شدن اوضاع می‌گردد چرا به همه بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک‌های درمان سرطان بلافاصله دستور انواع

آزمایش‌ها و نمونه‌برداری می‌دهند؟! به‌هرحال تصمیم گرفتم که به نقطه‌ای دوردست بروم که از دنیای صنعت دور باشد. جایی را در یک منطقه طبیعی خریدم و در آنجا زندگی جدیدی را با یک رژیم غذایی مبتنی بر خام‌خواری و دوری از غذاهای پختنی و گوشت اتخاذ نمودم. بسرعت تومور سینه‌ام کاهش یافت ولی از بین نرفت. در حقیقت با بیماری‌ام کنار آمدم. روزی از روزها به قصد دیدن بستگانم در راه بازگشت به محل زندگی قبلی در فرودگاه متوجه شدم که انگور خشک‌شده طبیعی که در رژیم روزانه هر روز به‌قدر مشتی تناول می‌کردم تمام شده است. به فروشگاه‌های مواد غذائی واقع در فرودگاه مراجعه کردم ولی کشمش‌های موجود همه از انواعی بودند که بوسیله مواد شیمیایی از جمله گوگرد خشک شده

بودند. ناچار مقداری از همان کشمش‌ها را تهیه کرده و سوار هواپیمای بعدی شدم.

شاید باور نکنید ساعتی پس از مصرف کشمش‌های مزبور تومور سینه‌ام شروع به هیجان نمود و سوزش و درد شروع گردید. فهمیدم علت از همین کشمش‌هایی است که به روش طبیعی خشک نشده بودند. بقیه کشمش‌ها را دور ریختم و پس از رسیدن به مقصد دوباره از همان کشمش‌های کاملا طبیعی تهیه و مصرف نمودم و به فاصله کوتاهی دوباره زخم سینه‌ام به حالت عادی بازگشت.

توجه به نکات فوق ما را به حقایقی رهنمون می‌سازد که اساسا راه‌های درمانی طب در این زمینه در برخی کشورها نه تنها ناکارآمد می‌باشد بلکه در بسیاری از موارد ویرانگر هم هست. لزوم بازنگری در صحّت این‌گونه اقدامات به وضوح احساس می‌شود و اصلاح در تشخیص و در درمان هر دو باید مد نظر قرار گیرد. ما برآنیم که اثبات کنیم اقدامات طب قدیم ایران به‌ویژه روش‌هایی که هم‌اکنون با تکیه بر اصول لایتغیر طب ایرانی شکل گرفته در حال حاضر بهترین راه‌گشا و هدایت‌کننده بیماران مبتلا به انواع بدخیمی‌هاست. با این نگرش و دید منطقی به ادامه تبیین روش‌های درمانی خودمان بازمی‌گردیم و ادامه سخن در مورد سوء القنیه را پی می‌گیریم:

خوشبختانه در عین خطرناک بودن بیماری سوء القنیه در صورت توجه به موقع و بهینه در درمان آن بسرعت به پاسخ مثبت می‌رسیم. اگر به سادگی خلط یا اخلاط غیر طبیعی شناخته شود راه دفع آن آسان خواهد بود. باید توجه کنید چه میزان صفرا و چه میزان بلغم غیر طبیعی در کنار هم یا در ترکیب باهم حضور دارند و چه میزان سودا از رسوبات این دو حاصل شده است. در این صورت میزان اخلاط و عناصر دخیل در ایجاد

سوء القنیه محاسبه و داروها براساس معیارهای طب شریف ایرانی داده خواهد شد. این کار تعدیل مزاج یا پاکسازی یعنی همان روش همیشگی ما به‌حساب می‌آید.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 71

در اینجا به چند نسخه با توجه به حالات فرضی که برای بیمار در نظر می‌گیریم توجه کنید:

بیمار با رنگ پریده، حالت تهوع، اضطراب، کلافگی، بی‌نظمی دستگاه گوارش، نفخ و سوزش معده مراجعه کرده است. آزمایش خون و ادرار که پس از مراجعه به چندین پزشک و نتیجه نگرفتن آورده است معمولا به این شرح است:

بیمار شماره 1

Billirobin total/ 2. 1 H/ 0. 1
Billirobin direct/ 5. 7 H/ 0. 52
SGOT(ALT)/ 711 H/ 0- 13
SGPT(AST)/ 031 H/ 0- 13
Alkaline phosphatase/-/ 46- 603

دوبار آب آسیت شکم کشیده شده است. قبلا وارفارین مصرف می‌کرده که پزشک به خاطر بالا رفتنpt مصرف آن را قطع کرده است.

بیمار شماره 2

Billirobin total/ 12. 89/ 0. 1
Billirobin Direct/ 71. 62/ 0. 52
Albumin/ 3. 73/ 3. 5- 5. 2
SGOT(ALT)/ 58/ 0- 13
SGPT(AST)/ 57/ 0- 13
Alkaline phosphatase/ 236/ 46- 603

بیمار شماره 3

Billirobin total/ 5. 6 H/ 0. 1
Billirobin direct/ 3. 0 H/ 0. 52
SGOT(ALT)/ 05 H/ 0- 13
SGPT(AST)/ 001 H/ 0- 13
Alkaline phosphatase/ 586 H/ 46- 603

بیمار شماره 4

Billirobin total/ 2. 3 H/ 0. 1
Billirobin direct/ 0. 6 H/ 0. 52
SGOT(ALT)/ 25 H/ 0- 13
SGPT(AST)/ 45 H/ 0- 13
Alkaline phosphatase/ 246 H/ 46- 603
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 72

بیمار شماره 5

Billirobin total/ 1. 1 H/ 0. 1
Billirobin direct/ 0. 2 H/ 0. 52
SGOT(ALT)/ 61/ 0- 13
SGPT(AST)/ 33/ 0- 13
Alkaline phosphatase/ 841/ 46- 603
W. B. C/ 05603/ 0004- 00011

به درمان بیمار مربوط به آزمایش شماره یک توجه فرمائید:

بیمار مذکور 45 ساله است، بار زبان بیمار عبارت از لایه‌ای است با رنگ سفید مایل به زرد زیرنشین که روی آن را لایه‌ای زرد صفرایی به رنگ زرده تخم‌مرغ پوشانده است. قضای حاجت بیمار بی‌نظم و گاه دچار یبوست و گاه اسهال است، حس و حال ندارد، بی‌حوصله است و زود خسته می‌شود، ادرار بیمار نیز تکرر پیدا کرده است. پس از آنکه دریافتیم بیمار دچار سوء القنیه است به این ترتیب درمان را شروع می‌کنیم:

ابتدا اولویت اول را برای انتخاب نوع منضج (پزنده) و مسهل خلط عامل بیماری قرار بدهیم، منضج ما در این حالت باید تا 15 روز اول پزنده خلط زیرنشین که زبان بیمار از آن خبر می‌دهد باشد و کمی هم روی مرّه صفرا اثر بگذارد. بنابراین یکی از منضج‌های ضد بلغم را انتخاب و همراه آن کمی داروی پزنده صفرا اضافه می‌کنیم. پس منضج زیر را ملاحظه کنید:

رازیانه، بادرنجبویه، انیسون شیرین، پرسیاوشان از هرکدام 25 گرم، گل‌قند 50 تا 75 گرم.

داروها را مخلوط و با هاون برقی آسیاب کنید تا به صورت نیم‌کوب درآید، هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و با یک قاشق غذاخوری گل‌قند مخلوط کرده همراه با 5 تا 7 عدد انجیر پخته یا خیس‌شده از شب قبل، صبح ناشتا میل کنید.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 73

یا اینکه 3 قاشق غذاخوری خاکشیر را در آب جوش مخلوط کرده و پس از شیرین کردن میل کنید.

و یا یک قاشق غذاخوری بارهنگ بوداده را در یک لیوان آب جوش و شکر میل کنید.

ساعت ده صبح به مناسبت صفرا یک مثقال شیرخشت را با 3 قاشق غذاخوری گلاب داغ حل کنید، صاف کنید و 7 قاشق غذاخوری آب انار یا شربت رب انار خانگی رقیق شده با آن بیامیزید و میل کنید. یا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در یک لیوان آب جوش ریخته صاف کنید و میل کنید.

یا یک قاشق مرباخوری تخم خرفه و یک قاشق مرباخوری اسفرزه را باهم در یک لیوان آب خنک مخلوط کرده کمی شیرین کرده میل کنید.
سپس بعد از ظهرها مسهل عام را با 25 گرم بنفشه، 25 گرم نیلوفر و 25 گرم پوست هلیله زرد مخلوط و باندازه‌ای میل کنید که اسهال ایجاد گردد.
بیمار هر روز از میوه انگور میخوش میل کند، حد اقل یک کیلو انگور میخوش و سه لیوان آب انار در طول روز. سپس بعد از ظهرها یک الی دو بار نسخه زیر که اخلاط سوء القنیه را در معده و کبد و بعد در همه اعضاء و جوارح بدن تجزیه و مضمحل می‌کند و حکم نوشدارو را دارد تهیه و مصرف کنند.

کاکل ذرت، تخم کافشه، چای مکه، زرشک آبی، قدومه، سه‌پستان، تخم شوید، گل ختمی، خارخاسک، تخم کرفس. از هرکدام 25 گرم تهیه، نیم
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 74
کوب و مخلوط کنید و هربار یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و پس از شیرین کردن میل کنید.
رژیم غذایی بطور کلی مبتنی بر غذاهای آب‌پز بوده و باید از مصرف روغن مایع و جامد نباتی، سرخکردنی، سوسیس، کالباس و نوشابه و آب یخ پرهیز شود.

رژیم غذایی کانسر

اشاره

رژیم غذایی فوق در مورد همه انواع تومورها و حتی غده‌های چربی نیز کار برد دارد.
که در اغلب موارد کانسر تجویز می‌شود به شرح زیر است:

صبحانه:

* نان جو و فندق و گردو با چای کمرنگ و سالاد کاهو و گوجه‌فرنگی با آب‌غوره و یا آب‌لیمو.
* نخود که از شب قبل روی شعله ملایم پخته شده باشد همراه جوانه ماش و نان جو و کاهو و برگ لطیف کرفس و یا سالاد خیار و گوجه‌فرنگی و پیاز.
* پاچه گوسفند که چربی آن را گرفته باشید با شربت رب انار و سالاد خیار و گوجه و پیاز و کاهو.
* اسفناج پخته با قارچ آب‌پز، نان سنگک و سالاد خیار و گوجه‌فرنگی و پیاز و کاهو.
* کنگر چرخ‌شده با نان سنگک و سالاد خیار و گوجه و پیاز و کاهو.
* مرباجات خانگی همراه با تمام موارد فوق در صورت نداشتن بیماری قند خون بلامانع است.

ناهار و شام:

* آش جو
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 75
مقداری جو و نخود روی شعله ملایم با نمک و کمی پیاز پخته شود. هنگام مصرف کمی روغن زیتون با چاشنی آب‌غوره یا آب‌لیمو همراه کرده میل کنید.
* سوپ گشنیز
سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر با عدس و کمی برنج با ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی با آلوی بخارا یا آلوچه با چاشنی آب‌غوره.
* آش جو با جگر سفید
مقداری جو همراه با نخود و لوبیای سبز و کمی جگر سفید روی شعله ملایم با نمک و پیاز پخته شود. هنگام مصرف کمی روغن زیتون با چاشنی آب‌غوره یا آب‌لیمو همراه کرده میل شود.
* خوراک کلم‌سنگ
کلم‌سنگ (قمری) سه برابر اجزاء دیگر، کلم‌گل، کرفس، لوبیای سبز، شلغم، ریواس، کنگر، گوجه‌فرنگی، کمی گوشت گوسفند یا مرغ بدون چربی روی شعله ملایم با نمک و پیاز و زردچوبه پخته شود. از مواد فوق هرکدام که در دسترس بود استفاده کنید.
* نخودآب
مقداری نخود با آب و نمک روی شعله ملایم خوب پخته شود. هنگام مصرف کمی روغن زیتون با چاشنی آب‌لیمو همراه کرده میل کنید.
* کدو
مقداری کدو که با گوجه و گشنیز و جعفری روی شعله ملایم پخته شده همراه با ساقه لطیف کرفس میل شود.
* کته گشنیز
برنج که با مقدار زیادی گشنیز بصورت کته پخته شده باشد. همراه با سالاد کاهو و خیار و گوجه‌فرنگی تناول گردد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 76
* کته شوید
برنج که با مقدار زیادی شوید بصورت کته پخته شود همراه با سالاد کاهو و خیار و گوجه‌فرنگی و کمی گوشت آب‌پز مرغ یا گوسفند یا ماهی یا میگوی آب‌پز یا بخارپز میل گردد.
* قلیه ماهی

ماهی با سبزی قلیه و تمر هندی روی شعله ملایم پخته و با نان سنگک یا جو تناول گردد.
* میگو
میگو با سبزی جعفری و نعناع و یا هر سبزی دلخواه پخته و با نان سنگک یا جو میل شود.
* آش زرشک
سبزی خورشی به انواع مختلف با گوشت گوسفند و آب زرشک روی شعله ملایم پخته گردد.
* آش شلغم
آش رشته یا شوروا که همراه با شلغم پخته شده باشد. کنار غذا با کاهو و ساقه لطیف کرفس از خود پذیرایی کند.
* آبگوشت بدون چربی
این غذای ایرانی را با نخود و گوشت و لیموی عمانی و پیاز طبخ کند و از لوبیا و سیب‌زمینی صرف‌نظر کنید. چربی گوسفند در دیگ نباشد. کنار این غذا سبزی خوردن و پیاز و نان سنگک تناول گردد. هیچ نوع میوه تا 5/ 1 ساعت پس از صرف غذا مصرف نشود.
نخود و با گوشت گوسفند بدون چربی و لیموی عمانی و گوجه‌فرنگی و بادمجان و کدو و هویج و اگر خواستید در فصل خودش ریواس، کنگر، و سبزی
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 77
کوهی مانند والک، تره کوهی به اجزاء غذا اضافه و پخته شود و نیز می‌توان یک یا چند تا از سبزی‌های کوهی را در کنار غذا بصورت خام تناول نمود. تأکید بر سبزی‌های کوهی توجه به نمو این گیاهان در فضای پاک دشت و کوهستان و تأثیر اشعه خورشید بر آن است که توان بدن را در مقابله با سرطانات افزایش می‌دهد.
توجه به این نکته از آن جهت حائز اهمیت است که در بوته آزمایش تأثیر برخی از داروهای تر را بر تومورهای بدخیم و انواع بیماری‌های صعب العلاج دیده‌ایم که قویّا برتری محسوسی بر خشک داشته است. البته همه داروها شامل این قانون نمی‌شوند.
* خورشت گزنه
مقداری گزنه تازه را ریزریز کرده گویی سبزی قورمه را آماده می‌کنید نعناع، جعفری و گشنیز و هر نوع سبزی که به دلخواه و سلیقه آشپز باشد. گوشت گوسفند بدون چربی، حبوب آن نیز به دلخواه و سلیقه شخصی خانم باشد. همراه با آن نان سنگک یا نان محلی باشد که کمتر سبوس آن گرفته شده باشد. شاید بتوانید یکی دو قاشق پودر سبوس برنج تهیه کرده و با مقداری کته برنج دم کنید.

* قارچ و شش گوسفند
مقداری قارچ را آب‌پز کنید. به همان مقدار شش گوسفند را با نمک و پیاز و زردچوبه بپزید همه را باهم چرخ کنید، مانند بریانی ولی بدون کباب کردن روی آتش با نان سنگک و سبزی خوردن یا سالاد کاهو با چاشنی آب‌لیمو میل کنید.
* باقلا
مقداری باقلا را در آب جوش بپزید. اگر با پوست است پوست را جدا کرده و باقلا را با مقدار 2 برابر وزنش شوید خشک چند جوشی بدهید. هنگام طبخ نمک و زردچوبه و پیاز چرخ‌شده آن را فراموش نکنید. خورشت مذکور را با نان سنگک میل کنید. اگر با برنج می‌خواهید، کته شوید بشرط آنکه مقدار سبزی شوید بسیار زیاد
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 78
باشد و حد اقل یک قاشق غذاخوری پودر سبوس برنج به کته اضافه کرده باشید. کته زیره نیز مطلوب است و از لحاظ مزاجی مانند کته شوید سردی و گرمیش با خورشت باقلا متناسب می‌شود. سالاد کاهو و مقداری سبزی خوردن و امثال آن نیکوست.
* سیراب و شیردان گوسفندی
چربی سیراب را بگیرید ولی پرزهای آن را دور نریزید. با نمک و پیاز و زرد چوبه طبخ کنید. چاشنی آن سرکه، آب‌غوره یا آب‌لیموی خانگی باشد. شربت رب انار 5/ 1 ساعت پس از صرف غذا خوب است. با نان سنگک یا نان خانگی همراهیش کنید.
* دلمه سیراب شیردان
سیراب شیردان را با پرز آن امّا بدون چربی نیم‌پز کنید مواد دلمه همان سبزی‌های معروف دلمه باشد همراه با گوشت چرخ‌کرده گوسفند یا هر گوشتی که بطور طبیعی تغذیه شده مانند کبک، بلدرچین، تیهو، گنجشک، کبوتر، بوقلمون، شترمرغ و امثال آن و مقداری لپه برنج. سیراب شیردان را به اندازه بیشتر از کف دست قطعه‌قطعه نمائید و مواد را در آن گذاشته با نخ طبیعی بدوزید و در دیگ سنگی یا پیرکس طبخ کنید.
* خوراک سیراب شیردان بزرگ
سیراب شیردان را بدون قطعه کردن با پیاز و نمک و زردچوبه نیم‌پز کنید و درون آن را با موادی که در غذای قبلی با سیراب شیردان گفته شد پر کنید. تفاوت آن چنین است که علاوه بر گوشت چرخ‌کرده تکه گوشت‌های گوسفند جوانی را به اندازه گوشت قورمه به مقدار کافی در آن پر کنید و روزنه‌های سیراب و شیردان و نگاری و هزار لا را با نخ طبیعی بدوزید و روی شعله ملایم در آبی بسیار کم که در آن کمی پیاز و گوجه چرخ‌کرده و مقداری رب گوجه خانگی ریخته‌اید بگذارید و درب قابلمه را که بیشتر باید

سنگی باشد و اگر نبود پیرکس و اگر نبود استیل یا لعابی،
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 79
محکم کرده پس از مدتی جوشیدن روی شعله ملایم چند ساعت دم کنید. این غذا برای بیماران مبتلا به انواع کانسرها بسیار مقوی و خونساز است. اگر قابلمه را مانند زمان قدیم سنگی انتخاب کرده و اطراف آن را با گل رس ببندید و لای خاکستر ذغال مخفی کنید و شب تا صبح به آرامی بپزد بسیار لذیذ و مناسب بیمارانی است که در ابتلا به سرطان دچار کم‌خونی شده‌اند. مبتلایان به سوء القنیه و ابتدای شروع سیروز کبد باید همراه با سرکه یا آب‌لیمو و شربت رب انار میل کنند و در خوردن آن افراط نکنند.

* پاچه گوسفند

چربی آن را بگیرید و با پیاز و نمک و زردچوبه روی شعله ملایم بپزید و روی آن شربت رب انار و آب‌لیمو مصرف کرده با نان سنگک یا نان خانگی همراهی کنید.

تذکر:

رژیم فوق براساس نیاز بیماران مبتلا به سوء القنیه و مراحل بعدی تا سیروز کبدی تنظیم شده است، بنابراین مصرف شربت سرکه شیره انگور همراه با هر غذا ضروری است. شیره انگور به نسبت 10 به 1 با سرکه انگور خانگی باید مخلوط و به مدت 2 دقیقه بجوشد و در جای خنک نگهداری شود. همراه با هر وعده غذا در یک لیوان آب جوشیده سرد شده چند قاشق غذاخوری آن را رقیق کرده و میل کنید. در صورتی که بیمار مبتلا به قند خون باشد نسبت سرکه مخلوط با شیره انگور را افزایش می‌دهیم. سرکه انگور خانگی را به نسبت مساوی با شیره انگور قرار دهید به همان ترتیب آماده و با هر وعده غذایی میل کنید.

طریق دیگر برای بیماران دیابتی حذف سرکه شیره و مصرف شربت آب‌غوره رب انار می‌باشد. ترکیب آن به این شرح است که هر 3 کیلو آب‌غوره بدون نمک خانگی با 2 کیلو رب انار خانگی مخلوط و حدود یک دقیقه می‌جوشانیم. در
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 80
جای سرد نگهداری کرده هنگام مصرف مقداری از آن را در یک استکان آب بصورت شربت درآورده مصرف می‌کنیم.

به‌هرحال چه آب‌غوره رب انار، چه سرکه شیره بهتر است همراه با غذا یا پس از آن مصرف گردد. اگر چه این دستور با قانون آب‌درمانی طب ایرانی که می‌گوید مصرف مایعات در اکثر موارد همراه غذا و تا 5/ 1 ساعت بعد از آن ممنوع است منافات دارد اما در این مورد استثناء وجود دارد چون تجربه نشان داده که این شربت هنگام غذا مناسب‌تر و بهتر جذب می‌شود.

استثناء دیگر هنگامی است که بیمار دچار سرماخوردگی‌ست در این صورت شیره و سرکه و هر چیزی که با ترشی‌ست باید حذف گردد و بجای آن از شکر قرمز که در یک لیوان آب‌جوش بصورت شربت درآمده استفاده می‌شود.

چیزهایی که مصرف آن اکیدا ممنوع است عبارتند از:
سوسیس و کالباس، نوشابه، چیپس، پفک، انواع ساندویچ‌ها و پیتزا و سرخکردنی، چربی، سیب‌زمینی، پسته، خرما، موز، ریحان بنفش، آب یخ، بستنی، نوشابه، کباب، لوبیا، شیرینی‌جات قنادی، گوشت گوساله و گاو، انواع کمپوت و کنسرو و مواد بسته‌بندی، آب‌میوه‌های بسته‌بندی، خمیر دندان، اسپری‌های حشره‌کش، مواد آرایشی، ادوکلن‌ها، عطریات، صابون و شامپو و شوینده‌های دیگر مانند مایع ظرف‌شویی و اسیدهایی که برای شستن دستشویی بکار می‌رود، وایتکس و امثال آن، روغن‌های نباتی جامد و مایع، عسل‌های متداول در بازار، شیر و کلیه مشتقات شیر، دل، قلوه و جگر.
برخی از مواد فوق مدت زمان محدود و برخی زمان بیشتری باید از سیستم غذایی بیمار حذف شوند و پس از آن مدت طبق تشخیص پزشک معالج مصرف آن بلامانع خواهد بود. در تومورهای مغزی مصرف شیر و مشتقات آن تا زمانی که تومور
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 81
فعال بوده و ترشحات زیادی در مغز می‌پراکند ممنوع است. اگر چه این ترشحات بوسیله فن‌آوری ایجاد عطسه از مغز خارج می‌شوند اما ممکن است که سیستم دفع نتواند به اندازه کافی ترشحات را خارج نماید بنابراین لبنیات تا زمانی که می‌تواند خطری از جهت ازدیاد مایعات در مغز ایجاد نماید باید از سیستم غذایی حذف گردد.
در بیماری سوء القنیه و سیروز، لبنیات بلااشکال است مگر در مواردی که ماست باعث رسوب مواد خلطی در کبد گردد. ماء الجبن یا آب پنیر از جمله موادی است که از شیر استخراج شده و برای دفع مواد سودائی در علاج بیماری‌های سودائی در سایر اندام‌ها و نیز در کبد مورد استفاده قرار می‌گیرد. کباب نیز از جمله پرهیزهایی است که پس از غلبه کبد بر بیماری مورد بحث این کتاب از ممنوعات خارج شده و کباب گوسفند جوان و پرندگان برای تقویت بیمار که پس از مدت‌ها در حقیقت نبرد با بیماری ضعیف شده تجویز می‌گردد. در مواردی که بیم سخت شدن ورم در کبد می‌رود تنها غذاهای ساده و زودهضم مجاز خواهد بود.

مواردی که مصرف آن‌ها در علاج سوءمزاج‌های گرم کبدی، سوء القنیه و سیروز کبدی ضروری است:

- همراه با هر وعده غذائی مصرف یک لیوان شربت سرکه شیره انگور ضروری است. که طرز تهیه آن در رژیم غذایی کانسر بیان شد.
- هنگام سرماخوردگی بجای استفاده از شیره انگور مقداری شکر قرمز را در یک لیوان آب‌جوش حل کرده تناول گردد. شیره انگور موقتا قطع می‌شود و به محض برطرف شدن سرماخوردگی دوباره در برنامه درمانی قرار خواهد گرفت. البته با این شرط که سرماخوردگی با داروهای گیاهی درمان شود و از مصرف داروهای شیمیائی اکیدا خودداری گردد.
- روزی 3 لیوان آب انار برای بزرگسالان حداقلی است که تجویز می‌گردد، افزایش آن حتی به افراط چنانچه بیمار به آن تمایل دارد توصیه می‌شود. در صورت
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 82
عدم امکان دسترسی به آب انار تازه از شربت رقیق‌شده رب انار با آب جوشیده سرد شده استفاده می‌شود.
- روزانه مصرف یک کیلو انگور تازه در مواقعی توسط پزشک تجویز خواهد شد که کم‌خونی بیمار را رفع و خود هم غذا هم داروئی مؤثر در مقابله با سوءمزاج‌های کبدی است.
- روزانه یک قاشق مرباخوری اسفند در محیط زندگی بیمار دود کنید.
- پس از انار و انگور که در این سیستم علاج از مهمترین مواد علیه بیماری است مصرف میوه‌هایی مانند گوجه درختی (گوجه‌سبز)، ذغال‌اخته، تمشک، میوه بوته کبر، آلوی قطره طلا و مرکبات در اولویت قرار دارند و سایر میوه‌ها به جز موز و خرما نیز مفید خواهند بود.
- تأثیر مسهل عام در این سیستم دارویی باید بگونه‌ای باشد که در روز دست کم 3 تا 4 بار اجابت مزاج صورت پذیرد، تا اخلاط مضر از اطراف کبد و داخل پرزهای دستگاه گوارش دور شود.
- بارهنگ
برای تقویت و نرم کردن مخاط معده لازم است، یک استکان عرق نعناع و یک استکان آب را داغ کنید تا به حد جوش برسد، بلافاصله از آتش بردارید و بارهنگ را با آن مخلوط کنید و با شکر قرمز شیرین کرده میل کنید.

نکته‌ای که باید خوانندگان و پژوهشگران گرامی توجه کنند محاسبه میزان دقیق سردی و گرمی کبد و متعاقب آن میزان سردی و گرمی و خشکی و تری داروها و سیستم غذایی و درمانی است که در این تجویزها بکار می‌رود.
اگر سردی و گرمی کبد کنترل نشود، ضررهای عظیم برای بیمار در بر خواهد داشت سردی زیاد سوء القنیه را به استسقاء می‌کشاند و اگر گرمی کبد بیش از حد بالا
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 83
رفت کبد را به یرقان گرم صفراوی یا یرقان گرم سوداوی و یا ورم و التهاب شدید کبد و اسهال غیر طبیعی صفراوی و ناراحتی‌های دیگر می‌کشاند. بنابراین تبرید کبد و گرمی آن باید در حد تعادل باشد. اگر کبد به سردی زیاد کشیده شود باید بلافاصله داروها به سمت گرمی بیشتر تعدیل گردد و مقویات کبد مانند گوشت گنجشک، کبوتر و امثال آن با دیگ ابزارهای مناسب مانند زنجفیل و دارچین و بابونه و زیره و نعناع تعدیل گردد و چنانچه برعکس گرمی فراتر از حد عادی به مرحله داغ کردن کبد بیانجامد مقویات کبد مانند کاسنی، شاه‌تره، صندل، غازیاقی و شورواهایی دارای سبزیجات سرد همچون ریواس و گشنیز و بیخ کرفس و مانند آن در دستور غذایی قرار گیرد.

علامات کبدی که به سردی گرائیده باد و نفخ شدید، تا حدودی سفت شدن کبد و لرز داخلی و احساس سرما و مورمور شدن، پریدگی رنگ بیمار و دیگر علاماتی که در سوء مزاج سرد کبد گفته شد می‌باشد. چنانچه گرمی کبد رو به افزایش باشد عطش و احساس داغی و منتفع شدن از هوای سرد و آب سرد و احساس کلافگی و برافروختگی و آنچه در سوء مزاج گرم کبد بخصوص گرم صفراوی گفته شد نشان‌دهنده حالات کبد است.
خشکی کبد از حالات صورت و زبان و لب و دست‌ها قابل تشخیص است. دهان خشک، زبان پر از ترک، خشکی لب گاه همراه با پوست‌پوست شدن و خشکی انگشتان دست و بی‌اشتهایی نشان از خشکی کبد دارد.
تری کبد ضد حالات فوق است و پوست سروصورت نرم و مرطوب و گاه با چربی زیاد است، عطش و میل به آب کمتر است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 84

چنانچه میزان سودای ناشی از صفرا یا بلغم و هر خلط دیگر زیاد باشد، طبعا علامت‌هایی از خود نشان می‌دهد مانند تیرگی و کدورت صورت در کنار پریدگی و سفیدی صورت که آن را با نوعی بدرنگی به نمایش می‌گذارد. بار زبان بیمار، رسوب خاکستری‌رنگ یا سیاه‌رنگ زیرنشین‌تر از خلط بلغم در حالات قبلی دارد، در این صورت امکان سفت شدن کبد و طحال و کشیده شدن به سرطان کبد و طحال بیشتر خواهد شد.
بیمار از لحاظ فکری بیشتر گرفتار می‌شود و افکار یأس‌آور و دورزننده و عبث و تکراری بیشتر بیمار را تحت فشار قرار می‌دهد.
با توجه به اینکه سودای مزبور خود از لحاظ گرمی و سردی در چه درجه‌ای است، داروها و سیستم درمانی تنظیم می‌شود. توجه داشته باشید که سودا علی‌رغم آنکه یک خلط سرد بحساب می‌آید امّا این خلط سرد هم به گرمی حساس و ناسازگار است و هم به سردی و بیشتر در غلبه مزاج سوداوی باید دقت کنید که سکون و بی‌حرکتی و کندی حرکات هضم باعث می‌شود ناراحتی کبد و طحال بیشتر استحکام یافته و در کبد و یا طحال و عضو بینا بین آنها یعنی معده جا خوش کند، چنانچه اسهال ملایم در اثر مصرف مسهل برقرار باشد حتی اگر در تجویز داروها از لحاظ سردی و گرمی بی‌دقتی صورت پذیرد خطر کمتر از زمانی است که کندی حرکت و یبوست در کار باشد. برای روشن شدن این مطلب نمونه و مثال ارائه می‌کنم که این کار از لحاظ مدیریت درمان بسیار مهم و خطیر است. اگر بر فرض گرمی کبد چیره شده است طبعا مصرف غذاها نیز با توجه به اینکه سردی، گرمی را از بین می‌برد در حیطه غذاهای سردمزاج قرار می‌گیرد. امّا اگر شما غذای سردی مانند: ماهی، بخصوص سرخکرده آن را به بیمار بدهید خطای بزرگی مرتکب شده‌اید؛ چرا که گوشت ماهی یک سردی غیر سیال یا بهتر بگویم سردی یابس و جامد و ساکن است، بنابراین باعث

رسوب املاح می‌شود. حتی ممکن است انسدادهایی در مسیرها و آوندهای کبد ایجاد کند که مانع دفع اخلاط غیر طبیعی و خبیث و بیماری‌زا شود. در این صورت یا باید مصرف غذاهایی مانند ماهی، گوشت گوساله و گاو که غیر سیّال و غیر ملین باشد حذف گردد و یا اینکه داروهای مسهل زداینده خلطهای غیر طبیعی به درجه‌ای تنظیم گردد که سرعت دفع اخلاط را در دستگاه گوارش به میزان حد اقل 3 الی 4 بار اجابت مزاج با حالت اسهال برقرار کند.
این توجه در مورد خلط سرد هم همینطور است مثلا بیمار سوء القنیه با

سودای رسوبی سرد روبروست و غذایی که می‌خورد طبعا گرم است حال اگر این گرمی باعث ایجاد سکون و کندی حرکت در دستگاه گوارش شود مضر است. بر فرض بادمجان که زداینده سردی و بلغم است مصرف کرده، این غذا می‌تواند حد اقل حدود 2 ساعت در مجاری کبد ایجاد راه‌بندان کند درحالی‌که مسهل و روان‌کننده خلطهای ناباب نتواند بر این راه‌بندان چیره شود برای بیمار دچار سوء القنیه بسیار مضرّ و خطرناک است، مثال قبلی که در مورد بادمجان گفتیم می‌تواند مصادیق دیگری داشته باشد:

غذایی که یابس است با طبیعت گرم مثلا کباب گوشت گوسفند یا گوشت گوسفند آب‌پز، گوشت شتر، کبک، کبوتر و درّاج که دیگ ابزارهای آن یابس باشد مضرّ است و در این صورت باید از آن صرف‌نظر شود. حال اگر ناچار به مصرف شدید و یا سهوا چنین غذایی مصرف شد، مسهل را با مزاج گرم و گیرنده‌های گرمی بخش با درجه‌ای بالاتر از میزان غلظت و سکون غذا تنظیم کنید تا لینت‌بخشی و سیال شدن و نرمی بخشیدن باعث دفع خلط سرد و سودای یابس گردد. سودای یابس غیر طبیعی خلطی است که با غلیظ‌کردن خون و املاح و گازهای میان‌بافتی باعث کندی حرکات دفع و تصفیه خون در آوندهای ریز و درشت اعضاء می‌گردد.

نسخه‌های دیگر علیه سوء القنیه با توجه به تأثیر اعضای دیگر و اولویتی که در هنگام درمان سوء القنیه باید به آن‌ها داده شود فراوان است امّا از آنجا که تشخیص

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 86

خلط غالب در علاج بیماری اصل و عمود شیوه درمان طب ایرانی است، باید نارسائی اعضای دیگر را با توجه به تأثیری که در ایجاد خلط غالب می‌گذارد بررسی نمود و برای آن‌ها در کنار داروهای دیگر، درمانی را در نظر گرفت. مثال دیگری مقصود و هدف را روشن‌تر خواهد کرد.

سوء القنیه همراه با نارسائی کلیه

اشاره

اگر بر فرض در کنار تشخیص سوء القنیه، کلیه‌ها دچار بیماری شده و بر فرض مقدار زیادی پروتئین دفع می‌کنند یا اینکه کراتینین در درجات نگران‌کننده‌ای از 6 و 7 سیر صعودی پیدا کرده است، می‌توان درمان سوء القنیه را همزمان با درمان کلیه‌ها انجام داد. اگر کراتینین در رنج و اندازه غیر نرمال نگران‌کننده‌ای قرار گرفته و آثار آن در ادرار بیمار مشهود بوده و روی صورت بیمار آثار ورم و پف‌کردگی و رنگ ویژه بیماران مستعد دیالیز دیده می‌شود مصرف غذاهای خام را ممنوع و منضج صبحگاهی را به شکل زیر تنظیم می‌کنیم:

منضج صبحگاهی

صبح ناشتا یک روز در میان عرق خارخاسک و عرق خارشتر از هرکدام یک لیوان به حد جوش برسانید و داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز شده است بریزید و میل کنید تا 2 ساعت بعد چیزی میل نکنید، یک روز در میان به نوبت 5/ 1 لیوان شیر گاو یا گوسفند غیر پاستوریزه جوشیده شده، داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز شده بریزید و میل کنید تا 2 ساعت بعد چیزی میل نکنید. یک روز عرق خارشتر و خارخاسک و یک روز شیر داغ در حدّ جوش منضج صبحگاهی بیمار قرار داده می‌شود. بکار بردن شیر یک روز در میان مانع از خشکی کلیه‌هاست اما در بعضی مواقع که رطوبت بر کلیه‌ها حاکم شود می‌توان هر روز عرق خارخاسک و عرق خارشتر را با همان دستور اجرا نمود و شیر را حذف کرد
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 87
و هر زمان که نیاز به نرم کردن و رطوبت‌بخشی باشد دوباره شیر را به دستور داروئی اضافه نمود.

منضج کمکی

آب کدو خورشتی، آب کرفس، آب جعفری، آب گشنیز
از مجموع آن‌ها 5/ 1 لیوان آب بگیرید و روی شعله بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و بیمار تناول کند.

داروی قبل از ناهار و شام

اصل السوس، انیسون شیرین و زیره سیاه، نعناع، بادیان.
از هرکدام 20 گرم مخلوط و نیم‌کوب کرده، یک قاشق غذاخوری در 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کند.

جوشاندنی بعد از غذا

جوشانده بعد از غذا را با موادی تنظیم می‌کنیم که منجر به بازسازی کلیه‌ها شود، این نسخه می‌تواند بنام جوشانده ضد دیالیز به معنی پیشگیرنده از کشیده شدن بیمار به تخت دیالیز باشد. که آزموده و بسیار مفید و بشرح زیر است:
کاکنج، سداب، تخم جعفری، تخم کاهو، تخم شوید، تخم کرفس، سوسنبر، مرزنجوش، رازیانه، افتیمون، گل‌گاوزبان، بابونه، تخم کافشه، تخم تره، دم گیلاس، گل سرخ، بادرنجبویه، سنبل الطیب، خاکشیر، گزنه.
از هرکدام مساوی تهیه و باهم مخلوط، با هاون برقی نیم‌کوب کنید و به 5 قسمت مساوی تقسیم نمائید. ابتدا یک قسمت را با 6 بطری (500 الی 600 گرمی) آب روی شعله ملایم بجوشانید تا 4 بطری بماند، صاف کنید و یک‌صد گرم شکر (تقریبا معادل یک استکان) اضافه نموده دوباره بجوشانید تا 3 بطری بماند صاف کنید و در
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 88
یخچال نگهداری کنید. صبح، ظهر و شب 5/ 1 ساعت بعد از غذا هربار یک لیوان میل کنید. بعد از اتمام، یک قسمت دیگر را به همان ترتیب تهیه و میل کنید.
اما طبیعی‌ست که باید با ایجاد رانش در روده، کبد را وادار به تصفیه بیشتر نمود. مسهل عام و یا هر مسهل دیگر باید دست بکار شود تا در کنار داروهای فوق مقصود حاصل گردد. البته اگر لازم باشد به تناسب نوع سوء مزاج داروهای دیگری با مسهل مخلوط خواهد شد تا در صورت لزوم میزان دفع اخلاط از کبد بیشتر گردد.
خوب است که شب‌ها نیز بیمار ترکیب نوشداروی آب‌غوره و رب انار را که یک نسخه پیشگیرنده از بسیاری از بیماری‌هاست و در صفحات قبل طرز تهیه آن توضیح داده شد، هر شب قبل از خواب با مقداری آب رقیق کرده میل کند.
با این تدبیر از طرفی به وضع کبد رسیدگی شده و از طرفی کلیه‌ها هم در مسیر نجات از دیالیز قرار می‌گیرند. گرچه داروهای علاج سوء القنیه بخودی خود برای حال کلیه‌ها بسیار مفید است و ممکن است که همان درمان سوء القنیه به تنهایی مقداری از بار مشکلات کلیه را برطرف نموده و میزان کراتینین در رنج غیر نرمال خون نه تنها پیشرفت نکند بلکه کاهش هم پیدا کند، امّا با نسخه منضج و مسهل فوق نتیجه بیشتر و بهتری بدست خواهد آمد و کبد و کلیه‌ها هر دو در مسیر اصلاح قرار خواهند گرفت. این

مثال در مورد کلیه بود در کنار علاج کبد در گرفتاری سوء القنیه.
بنابراین باید در مورد کنترل هر عضوی در مجاورت کبد که بیماری‌اش می‌تواند در بدتر شدن سوء القنیه مؤثر باشد تدبیر لازم را بکار گرفت.

اگر غلبه خشکی بر سراسر جسم بیمار و یا کلیه بیمار حاکم باشد

علامت آن خشکی پوست ساعد دست، خشکی دهان، حساسیت و پوسته ریزی بعضی از نواحی پوست، تکرر ادرار هربار با حجم کم و گاه سوزش هنگام دفع ادرار و خستگی و کوفتگی مسلّط بر ماهیچه ران‌ها و ساقین و گاه درد در پیشانی است. این درد پیشانی با درد پیشانی ناشی از سینوزیت فرق می‌کند. لاغری بیمار
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 89
شاید با دفع پروتئین از کلیه‌ها مطرح باشد که در این صورت درمان همان درمان کلیه‌ایست که بیمار را به دیالیز نزدیک کرده است و در پاراگراف قبلی آن را توضیح دادم. اما برای رفع خشکی حاکم بر جسم بیمار باید هر شب حد اقل 5 عدد انجیر خشک را با 10 عدد آلوی بخارا در یک کاسه آب خیس نمود تا بیمار روز بعد ساعاتی بین صبح و ظهر آن را میل کند. می‌تواند همین تعداد را پیش از ظهر در یک کاسه آب بپزد و میل کند. قطعا مزاج این دو اگر پخته شود گرم‌تر از حالتی است که از شب قبل در آب خیس گردد.
همینطور مصرف غذاهای نرم‌کننده و لینت‌بخش مانند کدوی خورشتی یا حلوایی و لینت‌بخش‌های غذایی دیگر در دستور غذایی قرار گیرد.

سوء القنیه همراه با دیابت و فشارخون

اشاره

در این صورت جوشانده‌ها به مناسبت قند خون نباید شیرین شوند.

منضج صبحگاهی

سه قاشق غذاخوری خاکشیر را با یک قاشق غذاخوری اسفرزه در 1 /5 لیوان آب خنک مخلوط و صبح ناشتا بیمار تناول کند. یا اینکه یک قاشق چایخوری سماق نکوبیده را در 2 استکان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک استکان بماند صاف کنید و پس از خوردن آن بیمار 20 دقیقه تا نیم ساعت به پشت (طاقباز) دراز بکشد و استراحت کند.

منضج کمکی

تخم خرفه، اسفرزه، تخم شربتی. از هرکدام مساوی بگیرید و حدود ساعت 10 صبح یک قاشق مرباخوری آن را در یک استکان آب بصورت شربت میل کند.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 90

مسهل عام

مسهل عام را به تنهائی یا در صورت لزوم همراه با یک استکان آب گریپ فوروت یا پرتغال میخوش میل نماید.

جوشاندنی بعد از ظهرها

جوشاندنی بهجت مخلوط با دیابت را طبق دستور جوشانده‌ها همراه با یک استکان عرق بید کاسنی میل کند. یک الی 2 بار بعد از ظهرها تکرار نماید. مصرف آب‌غوره رب انار که توضیحش در سطور قبل گذشت مناسب می‌باشد، چرا که هم علیه سوء القنیه است و هم ضد فشارخون و دیابت. روزی یک الی 3 بار هربار یک الی سه قاشق غذاخوری آن را با آب جوشیده سرد مخلوط و رقیق کرده هنگامی که معده تقریبا خالی است یا اندک چیزی در آن است میل کند.

آبزن یا حمام داروئی

سدر 500 گرم، مورد 250 گرم، حنا 250 گرم. همه را باهم مخلوط و هربار حدود یک لیوان آن را با سرکه خانگی ممزوج و دو سه قاشق روغن زیتون اضافه نموده از سر تا پا بمالید و پس از نیم ساعت بدن را با همان مواد بشوئید. این آبزن برای دیابت و فشارخون مفید است.

اگر فشارخون مطرح است باز همین کار را انجام دهید یعنی استفاده از ترکیب آب‌غوره رب انار و نسخه‌های فوق. زالودرمانی نیز تکمیل‌کننده درمان فشارخون می‌باشد، که در کتاب زالودرمانی از مجموعه پیک شفا در این‌باره مفصلا شرح داده شد. زالودرمانی درمان فشارخون را کامل می‌کند و یکی از روش‌های بسیار قوی درمان فشارخون است که در طب ایرانی آن را مطرح و ما آن را از امتیازات منحصربه‌فرد طب ایرانی می‌دانیم.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 91

سیروزهای کبدی

اشاره

سیروزهای کبدی یا مستقیما بصورت سرطان در کبد ظاهر شود و یا به هر دلیلی که قبلا ذکر شد، موجب سوء مزاج شدید و تباهی و از بین رفتن بافت‌های کبد می‌شوند. کبد به تدریج قابلیت خود برای هضم مواد غذایی برگرفته از معده را از دست می‌دهد، تجزیه و جداسازی آب و غذا در کبد مختل می‌شود، درنتیجه سلول‌های بدن گرسنه و تشنه می‌مانند، درحالی‌که شکم بیمار پر از آب شده است. در اغلب موارد یبوست‌ها و تنبلی روده منجر به چند روز و حتی یکی دو هفته کار نکردن شکم می‌شود و این خود باعث ایجاد نفخ و فشار بر قفسه سینه و اندام‌های مجاور می‌گردد، عطش رو به افزایش دائما بیمار را آزار می‌دهد و بیمار با احساس داغی که در اثر حبس صفرا و مواد دیگر ایجاد شده، همواره طلب آب یخ می‌کند. کبد در بیشتر مواقع زیر دست کاملا احساس شده و بتدریج سفت می‌شود. بر اثر افزایش گاز در شکم و عدم دفع آن پوسته شکم مانند طبلی کشیده و سفت می‌شود و آب آسیت هم به حجم شکم می‌افزاید و شکم را چون مشکی پرآب نشان می‌دهد. نیروی هاضمه بتدریج ضعیف و گاه به سرعت از کار می‌افتد و تباهی بر کبد کاملا چیره می‌شود.
نیروی هاضمه یکی از چهار نیروی کلی و مهم و حیاتی بدن انسان در تقسیم‌بندی طب ایرانی می‌باشد، این نیروها عبارتند از:
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 92
1. نیروی جاذبه
2. نیروی هاضمه
3. نیروی ماسکه
4. نیروی دافعه
بنگرید هنگامی که نیروی هاضمه تباه شد چه بر سر آب و غذایی که وارد بدن می‌شود می‌آید و چگونه بدنبال آن 3 نیروی دیگر نیز به تباهی می‌گرایند.
غذای هضم ناشده با نفوذ در زوایای اعضای دیگر با ایجاد فساد کم‌کم آن‌ها را ضعیف کرده و درصورتی‌که تدبیری توسط بیمار و سیستم پزشکی انجام نپذیرد، ناگزیر بدن را به هلاکت می‌کشاند. تقلیل غذا و مصرف غذاهای لطیف و یا منع غذا تا زمانی که نیروی هاضمه به حال عادی برگردد ضروری است. کمک به نیروی دافعه و تقویت آن و هدایت نیروی جاذبه برای جذب داروها اقدامی منطقی از سوی طب ایرانی تلقی و بدن را از هلاکت بازمی‌دارد. نیروی دافعه کلی که در بدن برای مواقع بحران خلق شده با تدابیر پزشک فعال می‌شود و نیروی دافعه داخلی اعضا نیز در یک

مسیر متعادل با داروها و رژیم غذایی و تقویت آن از طریق حمام‌های دارویی، شموم، عطوس، نقوع (جوشاندنی‌ها)، سفوف (به داروهای خشک گویند که کوبیده و نرم شود و روی زبان ریخته بلعیده گردد)، نطول و مراهم و ضمادها و غیر و به فریاد بیمار می‌رسد و بتدریج بیماری را دفع و دشمن حیات دنیوی به عقب رانده می‌شود.

شناخت بیماری و نحوه عملکرد آن برای درمان اهمیت حیاتی دارد این بیماری خطرناک در طب قدیم استسقاء و در طب جدید سیروز کبدی نام دارد.

استسقاء

اشاره

کلمه استسقاء به معنی طلب آب کردن است. مصداق آن بیماری است که علی‌رغم مصرف آب و نوشابه‌های سرد همواره در حال تشنگی است و عطش چنان بر جان بیمار چیره می‌شود که گویی کبد را در کوره‌ای گذاشته می‌گدازند. از نظر
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 93
طب ایرانی ماده استسقاء سردمزاج است و پس از نفوذ به داخل اندامی که در بحث ما کبد می‌باشد شده و رشد می‌کند. سؤالی که در این مرحله مطرح می‌باشد این است که چرا درحالی‌که بیمار از داغی و سوزش و عطش ناله می‌کند، ماده این بیماری سرد مزاج نامیده شده است؟
پاسخ این است که ماده اصلی بروز استسقا سرد است و ترکیبی از بلغم و سودای رسوبی است که در کار کبد اختلال ایجاد و پس از عبور از مراحل سوء المزاج و سوء القنیه بتدریج به سیروز کبدی می‌رسد. اگر چه اغلب ماده اصلی بیماری سرد است ولی در طول گذر از مراحل مختلف مبدل به مزاج گرم و حاد می‌شود.
کبد اندامی است که غذای همه اعضاء و سلول‌های بدن را تأمین می‌کند و زمینه را برای پاکسازی و تقسیم اخلاط آماده می‌نماید تا خوراک میلیاردها سلول گرسنه تأمین گردد و پس از آن سموم و فضولات بسوی اندام‌های دفعی رانده شوند.
هنگامی که ماده سرد بر آن چیره شد، در کار کبد نقصان‌هایی ایجاد می‌شود که مواد هضم‌ناشده زیادی در خود کبد و متعاقب آن اندام‌های دیگر بدن بر جای می‌مانند و فساد حاصل از آن‌ها سوخته و گرم و گرم‌تر شده و سرانجام مشتعل می‌شود، اشتعالی که سردی حاکم بر کبد را نمی‌تواند گرم کند چرا که سلول‌های کبدی از مدّت‌ها قبل در اثر سردمزاجی شدید و گرفتاری در چمبره ماده سردی‌بخش از کار افتاده‌اند و به حالتی از اغما فرومی‌روند و در این حالت گرمای حاصل از فساد مواد هضم‌ناشده نمی‌تواند آن‌ها را سرحال آورد چرا که این گرما زهرآگین و هلاک‌کننده است.
سلول‌های مرده و نیمه‌جان قبلا از مسیر بیماری‌هایی از قبیل یرقان یا هپاتیت‌ها بدون علاج گذشته و در چیرگی سوء القنیه دست‌وپا زده است و حالا توانی برای از سرگیری حیات ندارند. حضور ماده بلغمی و سوداوی و بلغمی که سودایی شده و یا بلغمی که در ترکیب با سودا سوخته است در فضای داخلی کبد مانع دفع گرمای ناشی از اشتعال و شعله‌ور شدن اخلاط

فاسد می‌شوند. انسداد در کوچه‌پس‌کوچه‌های داخل کبدی راه را بر عبور همه چیز می‌بندد. در این حالت با مرگ کبد، اندام‌های

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 94

دیگر از آب و غذا محروم شده و در آن‌ها نیز نیروهای چهارگانه پس از اندام نیروی هاضمه کبد دچار آسیب جدی شده و به سبب تشنگی و گرسنگی از پای درمی‌آیند.

تدبیر چیست؟

ابتدا به شناخت انواع استسقاء توجه کنید تا ببینیم راهی برای نجات کبد و سلول‌های آن پس از عبور از مرحله سوء القنیه وجود دارد؟ بدیهی است انهدام سلول‌های کبدی به تدریج و با نمایش علامت‌های متعدد صورت می‌پذیرد و باید راهی برای بازسازی سلول‌های کبدی یافت. یکی از هدایای خالق انسان امکان بازسازی و نوسازی سلول‌های نیم‌مرده و خراب کبد و تولد یاخته‌های جوان است.
این امکان تنها بوسیله اتخاذ تدابیر بسیار قوی و موفق و آزموده میسر می‌شود. باید راه‌های دفع سموم را پاکسازی و باز کرد و سلول‌های قابل ترمیم را سرحال آورد و با داروها و روش‌های مؤثر، کبد را از لوث وجود خلطهای خبیث پاکسازی نمود. اگر کبد در این حالت که با مرگ دست و پنجه نرم می‌کند سفت و سخت‌تر شود، سلول‌های خبیث با سلول‌های نیمه‌جان و لاشه‌های مرده و ترشحات و اخلاط هضم ناشده به هم می‌پیوندند و اولین نقطه و هسته تومورال سفت و سخت را ایجاد می‌کنند.
خلطهای صفراوی با حرارت بسیار و ترشحات ناشی از آن با خلطهای سودایی که از ابتدا منشأ آن مواد سودایی جداشده از غذاها بوده و بلغمی که در اثر حرارت یا به بخار تبدیل شده و بصورت ابرهای بلغمی در تبادل حرارتی بین کبد و اندام‌های مجاور اختلال ایجاد می‌کند و یا در اثر حرارت رطوبتش بخار شده و جرمش رسوب کرده است همه باهم ترکیب شده و سودای سوخته‌ای بوجود می‌آورد که عرصه را بر سلول‌های سالم و اخلاط غذایی تنگ می‌کنند. اگر صفرا در حاکمیت خود بیشتر شود گرمای کبد بالا رفته و عطش بیمار را آزار خواهد داد. بیمار آب طلب می‌کند و از شدت گرما آب سرد و یخ را می‌بلعد. آب وارد معده می‌شود ولی کمتر می‌تواند از گلوگاه‌هایی که کبد به‌واسطه آن آب را بسوی اندام‌های دیگر می‌راند عبور کند. اگر
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 95
سودا بر صفرا چیره شود رسوب‌های آن بر انسدادهای مجاری و آوندهای کبد می‌افزایند و در آن محیط بسته تنگ و پرانسداد سردی حاکم و کبد به تدریج سفت و سخت می‌گردد که با لمس دست از روی پوست احساس می‌گردد. این بدترین حالت روی‌آور بر کبد به حساب می‌آید. سفت و سخت شدن بخشی از کبد از مجموعه‌ای بیشمار از سلول‌های سرطانی آکنده است، آن‌قدر سرد که دیگر قادر به تولید حرارت نیست، بخشهای دیگر کبد که هنوز سخت نشده‌اند کماکان گرما تولید می‌کنند که گفتم این

گرما در چتری ابر مانند گرفتار می‌شوند که مانع صعود به بالا می‌شود اما این بخش‌ها نیز به تدریج سرد شده و به سختی و سفتی می‌رسند و دست‌وپای خرچنگ را تحکیم می‌کنند. این فرایند باعث می‌شود اندام‌های بدن گرسنه و تشنه بمانند، کبد سفت و سخت مانع عبور مواد غذایی به سوی آوندهای خون‌رسان می‌شود. رنگ بیمار پریده و کدر می‌شود. اگر راهی هم برای عبور غذا به اندام‌های دیگر بدن باشد خلطهای هضم‌شده و آب و غذای سالمی برای عبور به اندام‌های گرسنه وجود ندارد اگر هم باشد محدود و با هضم ناقص و تا حدود زیادی زهرآگین است، تشنگی نسوج و بافت‌های بیمار را لاغر و پژمرده می‌کند درحالی‌که مایعات در شکم جمع شده و پوست شکم بتدریج آن‌چنان کشیده می‌شود که گویی مشکی پرآب به جای شکم بیمار قرار گرفته است. مواد نفاخ و گازساز همراه با آب شکم را بزرگ و بزرگ‌تر می‌کند. اگر نفخ کمتر و مایع در درون معده و شکم زیادتر باشد شکم به مشک پر می‌ماند که با حرکت دادن آن صدای حرکت آب بگوش می‌رسد. مواد مذکور که آب و باد ناشی از اخلاط خبیث می‌باشد به پرده دیافراگم فشار وارد کرده و نفس بیمار را در سینه حبس می‌کنند و به تدریج تحت فشارهای مضاعف به اندام‌های دیگر مانند ران پا و سپس به ساق پا رانده می‌شوند، بیضه‌ها چنانچه بیمار مذکر باشد و نیز آلت تناسلی متورم و بزرگ می‌شوند. فشار حاصل قفسه سینه، ریه و جمجمه را نیز بی‌نصیب نمی‌گذارد و آژیر مرگ بتدریج در اثر فشار بر قلب و مغز به

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 96

صدا درمی‌آید و بیمار با تشنگی و عطش شدید درحالی‌که شکمش پر از آب و باد است و در اثر کم‌خونی و ضعف شدید دار فانی را وداع می‌گوید.

از توضیحاتی که ذکر شد می‌توان تقسیم‌بندی طب ایرانی را در مورد انواع استسقاها درک کرد. اگر رطوبت و آب در حالات بحران کبد و وخامت اوضاع آن زیاد باشد استسقاء را ذقی می‌نامند. و اگر باد و گاز بر احوال وخیم کبد افزون‌تر از آب و مایعات خلطی باشد شکم بصورت طبل درمی‌آید و به آن استسقای طبلی گویند. هرچه فزونی باد بیشتر از آب باشد امکان بهبودی میسر و راحت‌تر خواهد بود.

استسقای سومی چیست؟ سومی استسقای لحمی است.

استسقای لحمی زمانی صورت می‌گیرد که کبد علی‌رغم وخامت اوضاع خود قادر خواهد بود که بطور نسبی اخلاط نیم‌هضم را بتدریج در همه اندام‌های بدن منتشر کند و از حاصل آن بتواند بطور نسبی مقداری آب و غذا برای اندام‌های دیگر مهیا سازد و خود نیز از آن بهره ببرد. وجود مواد نیم‌هضم در بافت‌های بدن ورم و گاز تولید و اندامان بدن به رنگ سفید مایل به زرد بدرنگ می‌ماند که جریان خون کمتر در آن به چشم می‌خورد.

قبل از آنکه علامات و نشانه‌های بیشتری از هریک از استسقاهای ذقی، طبلی و لحمی را برشمارم علامت‌های مشترک میان هر 3 نوع استسقاء را ذکر می‌کنم:
رنگ صورت حالتی است بدرنگ و زشت که خوشایند نیست و بیمار خسته و ناتوان نشان داده می‌شود، پاها ورم می‌کند و خون با گردش در عروق پا تورم توأم با هیجان و بدرنگی دارد و رنگ پشت دست‌ها نیز همینطور همراه با بادکردگی کاملا غیر عادی است، اشتهای به غذا کم است و نفس کامل نیست و هرازگاهی تنگی در نفس نمایان می‌شود. بیمار زود خسته می‌شود و نیروهای خود را از دست می‌دهد.
اشتهای بیماران استسقایی بسیار کم می‌شود و به حد اقل ممکن می‌رسد. مزه دهان تلخ و اگر تلخ نباشد بدمزگی آن از تلخی بدتر است. رنگ ادرار تیره است زرد تیره‌ای که آن به آن کدورت بیشتر می‌یابد و علت آن قلّت خون است. آن‌قدر زردرنگی
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 97
ادرار شدید می‌شود که قرمز می‌شود و شاید طبیب تصور کند که ماده استسقایی حاکم بر کبد از حرارت زیاد کبد و یا اندام‌های دیگر مانند کلیه است. شیخ الرئیس می‌فرماید که طبیب نباید این قرمزی رنگ ادرار را که به خون می‌ماند به‌معنای حرارت بیماری استسقاء بداند و بگوید پس استسقاء از حرارت است. به‌نظر حقیر، شیخ الرئیس به آن علت که ماده استسقاء را سرد تصور می‌کند قرمزی ادرار را از حرارت نمی‌داند. دور از ذهن است که شیخ علیه الرحمه به این مسئله توجه نکرده که به‌هرحال اگر چه ماده استسقاء از سردی است اما در فرایند پیچیده‌ای که ببار می‌آورد، گرما را بر کبد حاکم می‌سازد، حد اقل این مورد در استسقای ذقی بسیار محسوس است، اگر غیر از این است پس چگونه است که بیمار همواره احساس داغی و عطش می‌کند و بیمار نه تنها طلب آب می‌کند و بهره‌ای از آب خوردن نمی‌برد بلکه طلب آب یخ از گرمای کبد است. بنابراین سرخی رنگ ادرار می‌تواند از گرمی کبد باشد نه از کلیه‌ها و نه جای دیگر! مگر آنکه مسئله دیگری در میان باشد که سرخی رنگ ادرار از آن متأثر شده است.
البته وقتی کبد به انتهای زندگی خود می‌رسد بدیهی است که سرد و سخت می‌شود و مرگ بیمار حتمی است ولی تا زمانی که بیمار احساس عطش می‌کند معنی آن این است که کبد هنوز در مقابل بیماری مقاومت می‌کند و الا کبد سرد و بیجان شده که دیگر آب نمی‌خواهد بلکه عنصر خاک بر آن غلبه کرده و سرد شده و بدنبال آن همه بدن سرد می‌شود و به اصل خود که از آن خلقت شده یعنی خاک باز می‌گردد. باید توجه نمود که سردی یا بلغم زمانی که بر عضوی از بدن چیره شد و از حالت طبیعی خارج شد و

راه دفع نیافت به‌هرحال در اثر فعل و انفعالات حیاتی عضو و ایجاد گرما، به بخار تبدیل می‌گردد و این بخار بیشتر به سوی سطح و پوسته خارجی عضو رانده شده و مانند ابر می‌شود و در آنجا همان فرایند تبدیل بخار به آب صورت می‌گیرد و مانند باران دوباره بر عضو و قسمت‌های داخلی آن می‌بارد و باز هم چون راه دفع بسته است بخار می‌شود و این جریان بدلیل آنکه تکرار می‌شود، مانند همان

است که در بیماران مبتلا به تومور مغزی رخ می‌دهد و گرمای گلخانه‌ای ایجاد می‌کند و گرما را بر عضو حاکم می‌نماید. ببینید در مناطق استوایی بارش باران چگونه هوای داغ و مرطوب ایجاد می‌کند که حتی هر انسان ناتوان از سرما را تشویق می‌کند که تن را از لباس خالی کند و زیر قطره‌های باران گرم حمام کند. همین حالت در همه انسدادهای بلغمی ایجاد می‌شود و اکثر طبیبان به دلیل اینکه ماده اصلی بیماری را از سردی می‌دانستند از تجویز داروهای سردمزاج خودداری می‌کردند که این کار بنظر حقیر صحیح نیست چرا که گرمای حبس‌شده و مرطوب بالاخره مزاج گرم را بر عضو مربوط حاکم کرده است و فعلا چاره‌ای نیست جز اینکه عضو بیمار و یا اگر سراسر تن و کالبد بیمار به گرمی کشیده شده، تن را به تبرید و سردی بکشانیم. البته به مناسبتی باید گاه داروهای گرم هم به بیمار بدهیم و آن زمانی است که ماده سرد استسقاء مانع هضم غذا در معده شود. پس به مناسبتی گرمی و به مناسبتی سردی در تجویزات داروئی و غذائی باید در نظر گرفته شود. اما وقتی کبد داغ شده و بیمار از عطش می‌سوزد سردی بخشیدن اجتناب‌ناپذیر است، تنها وجه اختلاف در این حالت آن است که سردی‌بخشی و تبرید بر عضو استسقازده باید در حالت شناوری و در ترکیبی سیال و روان باشد نه آنکه داروها و غذاهای سرد قابض و یا کند کننده نیروی هاضمه و حرارت غریزی و تخدیرکننده به بیمار بدهیم که این اشتباهات مهلک در تجویزات برخی پزشکان قدیم البته اقل پزشکان سنتی و اکثر پزشکان جدید کرارا انجام می‌شود و نتیجه‌ای جز مرگ بیمار نخواهد داشت.

شیخ علیه الرحمه در جای دیگر می‌فرماید:

بدترین نوع استسقاء در کسانی رخ می‌دهد که دارای مزاج خشک باشند و لاغری و خشکی مفرط بر آنان حاکم بوده باشد و سپس دچار استسقاء می‌شوند من عرض می‌کنم که این مسئله که بغرنج‌ترین استسقاء آن است که بیمار از قبل دارای مزاج خشک بوده باشد و حالا دچار استسقاء نیز بگردد، در همه موارد صحیح نیست چرا که در تجربیات گوناگون دیده‌ام که صاحبان مزاج خشکی که بدلیل عادت کردن

بدن به کم‌آبی بسیار مقاوم و محکم بار آمده‌اند در مقابل استسقاء نیز پرقدرت ظاهر می‌شوند و به طبیب فرصت می‌دهند که با درمان‌های مناسب به دادش برسند. بنابراین این فرمایش شیخ علیه الرحمه تنها در افرادی صادق است که دارای مزاج خشک بوده باشند اما محکم و مقاوم نیستند و این غلبه خشکی و کم‌آبی و لاغری بدن در اثر سوء مزاج خشک و درنتیجه ضعف بدن ایجاد شده باشد. بدیهی است که این افراد به سرعت ضعیف و کم‌خون شده و حالت قبض و یبوست توأم با ضعف بیمار را به سرعت ناتوان کرده و می‌کشد. شیخ عزیز ما ایرانی‌ها در جائی دیگر نیز اظهاراتی فرموده‌اند که شاید نقد آن فرمایشات نیز بتواند کمکی به درمان بیماران استسقایی کنند. می‌فرمایند: اسهال برای این بیماران می‌تواند خطراتی داشته باشد. من عرض می‌کنم درست است که اسهال می‌تواند خطراتی برای بیمار در بر داشته باشد، اما آیا راهی قوی‌تر و مطمئن‌تر از روده‌ها برای دفع اخلاط و آب‌های بد گوهر و خبیث هست؟ نمی‌شود که همه آلودگی‌ها را از طریق مثلا دفع ادرار از کلیه‌ها خارج نمود.
بسیاری از مبتلایان به آسیت معده در استسقای ذقی با تجویز برخی پزشکان داروهای شیمیائی ادرارآور قوی می‌خورند و می‌بینی که به سرعت آب شکم تخلیه شده و ظاهرا بیمار رو به بهبودی می‌رود. شکم از آب تهی می‌شود و بیمار بهتر نفس می‌کشد اما این خوشحالی دیری نخواهد پائید که به بحرانی سخت‌تر بیانجامد. دوباره آب در شکم جمع شده و کلیه‌ها این‌بار بدلیل آنکه تحت فشار داروها و قرص‌های شیمیائی ادرارآور قوی به سختی از آنها کار کشیده شده است ناتوان می‌شوند و مشکلی بر مشکلات بیمار افزوده می‌شود.
بهترین راه در این حالت این است که همزمان داروهای نرم‌کننده کبد و نوشداروهای تصفیه‌کننده مایعات خبیث کبد و سایر داروهای ضد سرطان کبد دست بکار شده و مقادیر زیادی از سلول‌های بدخیم و سموم و اخلاط بدگوهر را هم از طریق کلیه‌ها و هم از طریق اسهال دادن به بیمار از کبد خارج کنند. از نقد نظریات شیخ علیه الرحمه بگذریم و بهترین هدیه و فاتحه ما برای ایشان این باشد که قول
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 100
بدهیم نظریات ایشان را در صحنه عمل پیاده کنیم نه اینکه هزاره وفات ایشان را با شکوه و عظمت برگزار کنیم اما در عمل با پیشرفت طب ایرانی مخالفت کنیم.
بارزترین نکته در کار ما این است که ما هرگز خشت‌های زیرساخت‌های علوم طبی مانده از سده‌ها و هزاره‌های پیش را خراب نکردیم، بلکه بر خشت‌های قبلی خشتی افزودیم و ساختمان و بنای طب را بالا و بالاتر و بالنده‌تر افراشتیم تا بعد از ما چه کنند؟ حتّی اگر سیروز کبدی در زمان

شیخ درمان نداشته و درمان آن بسیار مشکل بوده است اکنون می‌گوئیم درمان دارد و علاج می‌شود، ولی بیشترین مشکل ما عدم اطلاع مردم و همینطور پزشکان آکادمیک از امکان درمان و نحوه درمان است. بهمین دلیل بیماران پس از مدتی سرگردانی و درمان‌های غلط طب غربی، با اوضاعی وخیم‌تر به سیستم‌های گیاهی مراجعه می‌کنند، زمانی که دیگر سایه مرگ را در چند قدمی می‌بینند و چهره‌های علمی کسانی که بیمار را تحت درمان داشتند کم‌رنگ و کیش و مات می‌شود.
علائم دیگر مبتلایان به سیروزهای کبدی (استسقاء) یبوست شدید و قبض دستگاه گوارش و همینطور تنبلی روده‌هاست. هر نوع نظریه مبتنی بر مضر بودن ایجاد اسهال در بیماران سیروز کبدی مردود می‌باشد بلکه ایجاد اسهال لازم و واجب است، مگر این نیست که آب و باد حاصله از سیروزهای کبدی بسیار خبیث و آزاردهنده است بنابراین خروج این مواد خبیث از اهمیت زیادی برخوردار است. گرچه در بعضی موارد چاره‌ای جز کشیدن مایعات با آمپول نیست امّا من عرض می‌کنم اگر بتوانیم با سیستم صحیح و تنظیم مزاج فعلی بیمار کاری کنیم که مواد اضافی و مایعات مانده در شکم از طریق طبیعی وارد روده‌ها شده و خارج گردد امید به بهبودی استسقاء (سیروز کبدی) بسیار افزایش می‌یابد.
راه‌های دیگری نیز که باید مورد توجه قرار گیرد این است که از راه‌های گوناگون به هر نحوی حتی اگر کم و ناچیز باشد باید سموم و گازها را از اطراف کبد پراکنده کنیم. حتی اگر مقدار ناچیزی از سموم از طریق تعریق از پوست خارج
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 101
شود نسبت به اینکه هیچ اقدامی برای پاکسازی بیمار انجام ندهیم بهتر است، هنگامی که اخلاط و آب‌های بی‌مصرف راه خروج نیابند به هرجا که روزنه‌ای باشد سرازیر می‌شوند، به بافت‌های پا اگر بریزند پاها ورم می‌کند، وقتی به بیضه‌ها می‌ریزند آن‌ها را پر از آب می‌کنند.
در برخی از این بیماران هرجا را سوراخ کنیم حتی پهلوها و شکم را می‌بینیم که آب همراه با مقدار کمی خونابه خارج می‌شود. این آب‌ها و اخلاط سرگردان هر قدر دارای ماده خبیث‌تری باشند خطرناک‌ترند. اولین اثر مصرف داروهای گیاهی و روش‌های تغذیه‌ای طب ایرانی تسهیل مسیرها برای دفع این اخلاط می‌باشد. برخی از پزشکان که می‌دانند آب خوردن برای بیمار سودی ندارد بیمار را از مصرف آب منع می‌کنند ولی در این رابطه افراط می‌ورزند و به مریض توصیه می‌کنند که غذای سفت مانند کباب و امثال آن بخورند، با این توجیه که بدن پر از آب را باید با مواد سفت آکند. در این مورد برخی از بیماران مؤسسه به ما اعتراض می‌کردند که دکتر دیگری گفته چرا این‌قدر جوشانده و مواد آبکی به مریض می‌دهید

و چرا توصیه به خوردن سوپ می‌نمائید؟
در جواب عرض می‌کنم اگر ما جوشانده و مایعات به بیمار می‌دهیم در حالیست که از طرف دیگر راه خروج مایعات اضافی را با مسهلات و مدرّات مناسب می‌گشاییم. این داروها و مایعات به دلیل آنکه گشاینده انسدادها هستند مورد توجه ما واقع شده و تجویزشان می‌کنیم. این کار قابل مقایسه با تجویز غذای سفت نیست، بیماری که دچار سیروز شده غذای ساده را هم نمی‌تواند هضم کند پس چگونه خواهد توانست غذاهای سفت و کباب را هضم کند. من به بیماران توصیه کرده‌ام در صورت عطش طاقت‌فرسا تنها مجاز به مصرف عرق بادیان و عرق کاسنی و آب انار هستند و لاغیر آنهم در شرایطی که داروهای جوشانده ضدّ سیروز کبدی مصرف می‌شود و گدارهای خروج مایعات و اخلاط کثیف در حال باز شدن باشد، در

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 102

این صورت ظرف مدت کوتاهی آب‌های اضافی به شدت کاهش می‌یابد. این پروسه درمانی را در بخش علاج سیروز کبدی انشاءا ... توضیح خواهم داد.

استسقای ذقی از نظر من بدترین نوع استسقاست گاه اتفاق افتاده که بیماری مبتلا به سیروز را زمانی نزد این حقیر آورده‌اند که بیمار روزهای پایانی عمر خود را می‌گذرانده است ناچار تلاش‌های درمانی تنها توانسته استسقای ذقی را به استسقای طبلی تبدیل کند. در این حالت بیمار زنده مانده اما همیشه با شکمی پر از گاز و باد روبرو بوده است. اگر استسقای ذقی همراه با خارش شدید بدن و سوزش بینی باشد درمان بسیار مشکل خواهد بود. این بیماران نیاز به بستری شدن در یک درمانگاه طب ایرانی دارند تا تحت مراقبت‌های ویژه قرار گیرند. در چنین شرایطی حتی با کمک اطرافیان بیمار نمی‌توانند خود نسخه‌های پیچیده را در خانه انجام دهند، ریزه‌کاری‌های زیادی در این مرحله درمان لازم است که تنها نظارت و مدیریت مستقیم پزشک را طلب می‌کند.

نشانی‌های ویژه هریک از استسقاهای کبدی را در این فرصت برمی‌شمارم، سپس به نحوه درمان هریک ان شاء ا ... خواهم پرداخت.

نشانی‌های استسقای ذقی «خیگی»

شکم برآمده و احساس سنگینی شدید می‌دهد، شکم را اگر تکان بدهید، صدای حرکت آب از سویی به سوی دیگر شنیده می‌شود، فشار با دست روی شکم بیمار همان احساس فشار بر خیگی که پر از آب است را می‌دهد. نفس بیمار تنگ است و کامل برنمی‌آید. نبض بیمار کوچک و پیاپی می‌زند و تا حدودی سست است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 103

نشانی‌های استسقای لحمی «گوشتی»

تمام بدن بیمار حالت آماس دارد، مانند جسم کسی که تازه مرده و هنوز ورم سر تا پای او نخوابیده است. اکثر جاهای بدن را اگر با انگشت فشار دهی در آن فرو می‌رود. ورم و بادکردگی آن مانند استسقای ذقی و طبلی نیست.

معده در این بیماران بد کار می‌کند و رنگ مدفوع گرایش به سپیدی دارد. در این نوع استسقا هضم غذا در آوندها و تمام نسوج بدن ناقص و تباه است. به صاحب این بیماری که بنگری گویی مرده‌ای است که حرکت می‌کند ولی پوست و گوشتش مانند مرده اما سپیده است، نبض بیمار استسقای گوشتی پهن و نرم می‌زند. تباهی هضم در این نوع استسقاء فساد در مرحله سوم هضم است. ماده غذایی در دو مرحله قبل ناقص بود و در مرحله سوم ناپخته و کال همراه با بلغم کثیف و آلوده که از ناهضمی‌های مکرر قبل فاسد شده، باعث ایجاد ماده سرطانی شده که مسلم است خون حاصل از آن بسیار بد گوهر است. این خون‌های بدگوهر و مسموم بخاطر آنکه سه نیروی هاضمه ضعیف بوده اما نیروی جاذبه و کشنده غذا به قوت خود باقی است رخ می‌دهد.

نشانی‌های استسقای طبلی

ناف بیمار برجسته و گرایش به بیرون آمدن دارد. احساس کشیدی در شکم این بیماران آن‌چنان می‌باشد که گویی پوست است که به شدت روی طبل کشیده و محکم شده است و کوبیدن دست بر شکم صدای طبل می‌دهد هرچه باد از معده به سمت بالا و از روده به سمت پائین دفع شود، احساس راحتی به بیمار می‌دهد. آروغ در این بیماران زیاد است و بیمار را راحت‌تر می‌کند. نبض آنان درازتر از نبض سایر بیماران استسقایی می‌زند. هیجان و برانگیختگی پاها در استسقای طبلی نیست و انگشت در بدن فرونمی‌رود.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 104

در هر سه نوع استسقاء پزشک هرگز نباید از حالات معده غافل شود. در سطور بعد که علاج این بیماری را توضیح خواهم داد به چگونگی توجّه به حالات معده ان شاء ا ... خواهم پرداخت. مبحث مورد بحث ما در این کتاب توجه به استسقای ذقی یا خیگی است که ارتباط مستقیم با ایجاد سیروز کبدی دارد. در استسقای طبلی و استسقای لحمی گرچه نقش اساسی دارد، اما در صورتی که امکان تبدیل به استسقای ذقی وجود داشته باشد آنگاه وارد مبحث سوء القنیه و سپس سیروز می‌شود که شامل بحث همین کتاب است.

یادگیری علل ابتلا به سرطان کبد و راه‌های پیشگیری از مهمترین موضوعات مربوط به سالم نگاه داشتن کبد است که بسیاری از مردم از آن غافلند. در طب اسلامی و ایرانی در این مورد تأکید فراوان شده است که در این گفتار به اهمّ مسائل بهداشت کبد اشاره می‌کنم:
- نوشیدن آب سرد و آب یخ یکی از عادات بسیار متداول به‌خصوص در فصل تابستان است. کبد در گرمترین جای بدن قرار گرفته و خود عضوی است که گرمای اندام‌های دیگر را نیز تأمین می‌کند. بخش مقعّر کبد که همواره بر معده تکیه دارد ناگهان با هجوم صفر درجه آب یخ مواجه می‌شود، مسلم و بدیهی است تکرار این عمل می‌تواند آسیب جدی به کبد وارد سازد. در احادیث طب اسلامی خوردن یکباره آب معمولی نیز مکروه شمرده شده است تا چه رسد به اینکه نوشیدنی یخ باشد. شاید یکی از علل سرطان‌زایی نوشابه‌های گازدار علاوه بر مواد شیمیایی موجود در آن سرد و یخ بودن آن است. کسانی که عادت به نوشیدن نوشابه‌های گازدار دارند با چند خطر عمده روبرو هستند. یکی سرطان دهانه معده و سرطان بخش مقعّر کبد که تقریبا به معده چسبیده است، دوم بیماری بواسیر و شقاق، سوم بیماری دیابت.
- نوشیدن آب سرد در حمام و یا درست هنگام خارج شدن از حمام.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 105
- نوشیدن آب سرد پس از یک ورزش سنگین یا کار طاقت‌فرسا که فرد را بسیار خسته و تشنه کرده است.
- مصرف آب و مایعات به افراط تحت هر عنوانی از جمله آب‌درمانی که متأسفانه این روزها توسط برخی از متخصصین فن تغذیه نیز مطرح گردیده است.
برخی از روش‌های آب‌درمانی بویژه مواردی که مصرف آب زیادی را در طول روز پیشنهاد می‌کنند از آن جمله‌اند.
- بی‌دلیل نیست کراهت مصرف آب، بخصوص آب سرد و یخ پس از نزدیکی و جماع.
- آب خوردن در فاصله حدود نیم ساعت قبل از غذا تا 5/ 1 الی 2 ساعت بعد از صرف غذا.
- خونگیری بیش از حدّ چه حجامت باشد یا فصد یا زالو و بویژه خون دادن به افراط از ساعد دست که این روزها معمول است.
- علاج نکردن بیماری‌هایی مانند فیبروم رحم همراه با خونریزی مفرط و یا خونریزی بواسیر که در حجم زیاد و شفاف باشد.

چه کنیم تا به سمت بیماری‌های کبدی از جمله سیروز کبدی نرویم؟
اولین اقدام که مهمتر از هر اقدامی است تعدیل و تنظیم و پاکسازی اخلاط چهارگانه است. هرگاه مزاج‌های اربعه صفرا، سودا، بلغم و خون در حد تعادل باشد هیچ‌گاه زمینه تباهی کبد بوجود نمی‌آید. چنانچه یکی از اخلاط از حال تعادل خارج شد، اخلاط غیر طبیعی بر کبد حاکم می‌شود و زمینه بیماری‌ها و ناخوشی‌های کبد را فراهم می‌سازد. به همین دلیل است که همواره در طب ایرانی اسلامی پاکسازی معده و کبد مورد توجه جدی قرار گرفته است. برنامه پاکسازی که همان تنظیم اخلاط اربعه است، می‌تواند مستقیما از خود کبد آغاز شود و یا ممکن است اندام‌های دیگر دچار افزایش اخلاط غیر طبیعی شده باشند و تباهی آن‌ها باعث تباهی کبد شود. این مبحث یعنی بیماری‌های اشتراکی کبد و اعضاء دیگر از آن جهت حائز اهمیت است که
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 106
منشاء سرایت یا باصطلاح متاستاز بیماری در شیوه درمان بسیار تأثیرگذار است. اگر کبد در این حالت مورد درمان قرار گیرد و منشأ بیماری در عضو دیگری باشد اگر چه بیماری رو به بهبودی می‌رود اما دوباره تحت تأثیر منشأ دیگر دچار مخاطره خواهد شد و بیمار از بیماری سرطان نخواهد رهید. بیماری‌های اشتراکی اندام‌های دیگر با کبد عبارتند از:

اخلاط سوداوی در طحال به فعل و انفعالات خاصی دچار می‌شود. ممکن است ماده سوداوی به شکل مطلوب در طحال مورد تجزیه و تحلیل قرار نگیرد، ماده سوداوی از طحال سر زده و معده یا کبد را آلوده ساخته و مورد آزار قرار دهد. ممکن است سلول‌های سرطانی در طحال حکومتی تشکیل بدهند و از آنجا به اندام‌های دیگر مانند کبد دست‌اندازی کنند. از آنجا که قصد دارم سرطان اعضای دیگر را جداگانه مورد بررسی قرار دهم، تفسیر و تحلیل و علاج آن را به کتاب کوچکتری به همین نام حواله می‌کنم، در اینجا تنها به این نکته بسنده می‌کنم که با این دید، اگر منشأ سرطان کبد را از طحال یافتیم، ناگزیر درمان طحال را هدف اول و کبد را هدف دوم قرار می‌دهیم و یا شاید هر دو را باهم علاج می‌کنیم، شاید راه خروج اخلاط سرطانی و بدگوهر را از طحال به جائی دیگر منتقل کنیم و به علاج کبد بپردازیم و گزینه دیگر اینکه اگر دیدیم طحال دیگر قابل بازسازی نیست، آن را به کلی از بدن جدا کنیم تا بتوانیم با خیال راحت کبد را درمان کنیم.

بیماری اشتراکی با معده

اشاره

کسانی که مرتب از نوشابه‌های گازدار استفاده می‌کنند و افرادی که بیش از حد از غذاهای غلیظ و سرخکرده استفاده می‌کنند و کسانی که به هر دلیلی معده‌شان در معرض غذاهای شیمیائی است، مصرف روغن مایع، سیب‌زمینی سرخکرده و یا افراط در مصرف سیب‌زمینی و غذاهای امروزی که حاوی مواد نگهدارنده‌اند از جمله:

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 107

کنسروها، آب‌میوه‌های بسته‌بندی و بخصوص مصرف نوشابه‌های گازدار که مولّد سرطان دهانه معده است، معده را به سرطان دچار ساخته و از عوارض آن کبد آسیب بیند دچار سرطان و استسقاء شود. در این صورت نیز چاره‌ای جز درمان معده و جلوگیری از آزار آن به کبد نخواهیم داشت. این مناسبت را هم با دقت دنبال خواهیم کرد. توضیحات مفصلی در کتاب پیک شفا تحت عنوان بیماری‌های دستگاه گوارش در زمینه سوءمزاج‌های معده داشته‌ام. اجالتا با اشاراتی کوتاه توجه خوانندگان گرامی این سطور را به ارتباط ناراحتی‌های معده با کبد و سیروز کبدی جلب می‌کنم.

معده دچار سوءمزاجی است که روی زبان بیمار خلط بلغم زیرنشین و صفرای رونشین را نشان می‌دهد و نشانه‌های عفونت و میکروب هلیکوباکتر در آن هویدا است با علامات نفخ شکم، قراقر، حالت تهوع صبحگاهی و دلهره و اضطراب و کم‌خونی ناشی از آن. در عین حال استسقا (سیروز کبدی) در حال شکل گرفتن است و آزمایش‌ها ویروس هپاتیتC را تأیید کرده است. هنوز تشنگی بر بیمار چیره نشده ولی مقداری آب آسیت در حال جمع شدن در معده است. تنظیم داروهای سوء القنیه و یا شروع سیروز کبدی در این صورت چگونه است؟

توجه کنید مزاج معده بیشتر با خلط بلغم درگیر و کبد با داغ شدن و عطش.

این نوع هپاتیت دارای ماهیت گرم است و از این لحاظ با هپاتیتA که معمولا با بلغم به‌عنوان خلط اول و صفرا به‌عنوان خلط دوم عجین است تفاوت فاحش دارد. دو خلط متضاد در مقابل پزشک قرار گرفته است و تصمیم پزشک بسیار حساس می‌باشد.

اگر به مناسبت کبد داروی سردمزاج بدهد معده دچار آسیب جدی می‌شود چرا که داروی سرد معده‌ای را که دارای سوء مزاج سرد است بدتر می‌کند و اگر به مناسبت معده داروی گرم‌مزاج بدهد کبد را که دچار بیماری گرم‌مزاج شده بدتر می‌کند. چه باید کرد؟

در اینجا باید به مناسبت معده به خاطر سردی حاکم بر آن داروهای گرم بدهد و به مناسبت کبد داروی سرد. دو نوع دارو در این حالت تجویز می‌شود، یکی

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 108

آنکه یک روز داروی گرم و یک روز داروی سرد، دوم آنکه هر روز دارویی بدهد که مشترک بین گرمی و سردی کبد و معده باشد. البته باید اولویت بیشتر را در چینش داروها از آن جهت که بیماری هپاتیتC گرم است به داروها و غذاهای سردمزاج بدهد. به این شکل که دارو بطور نسبی کمی گرم‌مزاج‌تر باشد تا معده که دچار بیماری سرد است با هجوم یک‌باره گرمی آسیب نبیند و در کنار این دارو مسهل و دیگر داروها و رژیم غذایی را به‌گونه‌ای تنظیم نماید که سردی تنها کمی بیشتر از گرمی باشد. اگر یک روز داروی گرم بدهد و یک روز داروی سرد آن هم باید به همین وجه باشد که مقدار کمی گرمی بیشتر از سردی باشد یعنی جمع بین میزان سردی و گرمی به‌تدریج به برتری سردی در معده و کبد بیمار بیانجامد. چینش داروها به نظر من باید به این ترتیب باشد است:

بزوری گرم یک روز در میان

رازیانه، تخم کرفس، تخم کاسنی، زیره سبز، تخم شوید، گل سرخ، افسنتین
از هرکدام 25 گرم تهیه کنید.
مسهل عام را که در بخش‌های قبلی ذکر کردیم و اجزاء آن 6 تاست با فرمول بالا که بزوری گرم است مخلوط و طبق دستور همه جوشانده‌ها (نقوعات) ابتدا با هاون برقی نیم‌کوب کرده، بعد از ظهرها 1 الی 2 بار هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب می‌جوشانید تا یک لیوان باقی بماند. آنگاه اگر بیمار قند خون نداشته باشد با شکر شیرین کرده تناول کند، باید روزانه 3 تا 4 بار اجابت مزاج انجام گیرد. یک روز به مناسبت سردی بزوری گرم و یک روز به مناسبت گرمی بزوری سرد می‌دهیم.

بزوری سرد یک روز در میان

تخم خیار، تخم کاسنی، تخم خربزه، تخم گشنیز، تخم خرفه، تخم کاهو، تخم تره از هرکدام 25 گرم.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 109

یک روز در میان با مسهل عام مانند بزوری گرم مخلوط و دستور جوشانده را اجرا و صبح ناشتا بیمار تناول کند. به این ترتیب به تدریج سردی بر گرمی غلبه خواهد کرد.

توجه کنید سنا در مسهل عام نقش اسهال‌دهنده اصلی و تأثیرگذار را بازی می‌کند و بسیاری از سناهای موجود در بازار دارای کیفیت لازم نیستند بنابراین سناء موجود چنانچه ایجاد اسهال مناسب تا 3 الی 4 بار در روز نکند تا میزان 150 گرم در نسخه فوق قابل افزایش است. تعداد دفعات مصرف نیز براساس همان 3 تا 4 بار در روز که باید اسهال بدهد قابل افزایش است. چرا که اگر اسهال ایجاد نشود نتیجه مطلوب حاصل نخواهد شد. ضمنا عکس العمل افراد در واکنش به داروهای مسهل متفاوت است. برخی با کمترین مقدار مصرف مسهل دچار اسهال می‌شوند و برخی بر عکس چند بار باید مسهل را تکرار کنند تا مقصود حاصل گردد. نکته دیگر در هنگام مصرف مسهل‌ها عوارض موقتی است که در بعضی افراد ایجاد می‌گردد از قبیل دل پیچه، حالت تهوع، نفخ و درد در ناحیه شکم. این عوارض گرچه موقتی است و ظرف روزهای اول به‌تدریج از میان خواهد رفت اما می‌توان با مصرف مصلحات آن را از میان برداشت. مثالی در این مورد علت عوارض مذکور را روشن می‌کند. یک حوض آب را در نظر بگیرید دارای آبی ظاهرا زلال است حال اگر آب آن را به هم بزنید لجن‌های ته حوض به سطح آمده و آب زلال کاملا آلوده می‌شود. تأثیر مسهل در بدن ما نیز به همین شکل است. روزهای اول با بر هم خوردن اخلاط چسبیده به دیواره معده و روده مصرف‌کننده دچار عوارض مذکور می‌شود که اگر چند روز تحمل کند با دفع آلودگی‌ها به حالت عادی بازمی‌گردد. نکته دیگر آن است که افرادی که دچار یبوست‌های مزمن بوده و یا مزاج معده و روده آنان دچار خشکی بیش از حد بوده است، با مصرف مسهل به دلیل سفتی قولون و رکتوم در انتهای روده بزرگ نزدیک مقعد املاح متلاطم شده از تأثیر مسهل راهی برای خروج نمی‌یابند لذا باید روز اول و دومی که مسهل مصرف می‌شود با استفاده از شیاف مسهل و یا داروی

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 110

حقنه لیّن که از طریق مقعد استعمال می‌شود راه را برای عبور ماده

اسهال باز کنند تا روزهای بعد با خوردن مسهل دیگر مشکلی پیش نیاید. نرم کردن روده‌های خشک نیز به رفع دل‌پیچه و نفخ شدید هنگام مصرف مسهل کمک می‌کند. به موارد زیر توجه فرمائید:

5 عدد انجیر خشک را با 10 عدد آلوی بخارا هر شب در یک پیاله آب خیس کنید و روز بعد بیمار تناول کند. یا اینکه همین تعداد را با مقداری آب چند دقیقه بجوشانید تا پخته و نرم گردد. اگر سردتر می‌خواهید هربار از هلو و زردآلو و آلوبخارای خشک‌شده هرکدام 5 عدد باهم در یک پیاله آب خیس کرده و روز بعد تناول کند تا مسیر داروها در روده کوچک و بزرگ نرم شود و از دلپیچه و دل‌درد جلوگیری به عمل آید.

راه دیگر آن است که از داروی ضد درد آنی استفاده کنند که هم درد را ساکت کرده هم دل‌پیچه را رفع و هم باد را می‌شکند و در هر حال به بیمار توان می‌بخشد. این دارو برای دردهای سریع در کودکان و مسمومیت‌های غذایی بویژه در کودکان و درد پریود در بانوان نیز بسیار ثمربخش است.

نسخه ضد دلپیچه و درد

2 قاشق غذاخوری شوید خشک آسیاب‌شده را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و با عسل شیرین کرده میل کنید.

نسخه دیگر

یک قاشق غذاخوری پودر کاکائو را با یک لیوان آب روی شعله ملایم داغ کنید تا نباتی که داخل آن انداخته‌اید حل شود. هنگام بروز عوارض فوق تناول کند. داروهائی امثال زنجفیل و مشابه آنکه دارای مزاج گرم و در عین حال جمع کنند رطوبت‌ها باشند خوب است.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 111

منضج صبحگاهی

صبح ناشتا یک روز در میان 3 قاشق غذاخوری خاکشیر را با یک لیوان آب جوش که با کمی شکر یا چیز دیگر شیرین شده میل کند و تا 2 ساعت بعد چیز دیگری مصرف نکند.
یک روز در میان منضج پزنده بلغم و صفرا که اولویت در این منضج ابتدا بلغم و سپس صفراست. این بار هم تا 2 ساعت چیزی نخورد. 2 ساعت امساک از خوردن به خاطر آن است که منضج بدون دخالت مواد دیگر تأثیر کامل خود را روی معده و سپس کبد بگذارد.
نسخه منضج بلغم و صفرا به این شرح است:

منضج بلغم:

پرسیاوشان، بادرنجبویه، گل‌سرخ یا گل‌قند، رازیانه

منضج صفرا:

تخم کاسنی، زرشک آبی، عناب، بادرنجبویه، گل‌سرخ، پرسیاوشان و بابونه از هرکدام 25 گرم.
هر دو جوشانده را باهم مخلوط کنید و با هاون برقی آسیاب نمائید تا بصورت نیم‌کوب درآید. سپس هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کند. بدیهی است مبتلایان به دیابت باید از شیرین کردن دارو خودداری کنند. حسن منضج‌ها در آن است که اگر شیرین نشوند خود تا حدودی قند و چربی اضافی را پائین می‌آورند.
اگر بیمار دیابتی نمی‌تواند بدون شیرین کردن دارو را بخورد باید بلافاصله از مصلح استفاده کند مثلا مقداری آب‌غوره تناول نماید تا از افزایش قند جلوگیری گردد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 112
بیمار حدود ساعت 10 یا زمانی بین صبح و ظهر درصورتی‌که احساس گرسنگی دارد می‌تواند صبحانه میل کند و الا با مصرف یک داروی دیگر که به پزندگی منضج کمک می‌کند بسنده کند تا وقت ناهار ظهر. دستور رژیم غذایی بیماران سوء القنیه و مبتلایان به هپاتیت‌های مزمن و فعال و سیروز کبدی همان رژیم غذایی کانسر است.

منضج مکمّل

ساعت حدود 10 صبح بارهنگ است که به میزان یک قاشق غذاخوری در یک لیوان آب‌جوش با کمی شکر مخلوط و خورده می‌شود.

مالیدنی روی ناف

صبر زرد، سناء مکی، شحم الحنظل، روغن زیتون، چلغوز کبوتر و سرکه انگور خانگی.
داروها را پودر کنید و با روغن زیتون و سرکه بسرشید و روی ناف بمالید شب تا صبح بماند. این دارو به تدریج بر دفع ویروس‌های هپاتیت و عوامل مولد زردی و سوء القنیه و سیروز کبدی مفید خواهد بود.
9 روز تمام تدابیر فوق را بکار بندید. طی این مدت کم‌کم معده به حال تعادل بازمی‌گردد. حال به داروهای اصلی مربوط به علاج سیروز بپردازید. داروهای علاج سیروز در سطور مربوط به خود خواهد آمد.
مثال دیگر بیمار مبتلا به هپاتیت B است و سوءالقنیه کبدی آزارش می‌دهد. بیماری همراه با کولیت و اسهال عصبی روده است.
بیمار با مصرف هر وعده غذایی بلافاصله باید برای اجابت مزاج برود. هر حالت عصبی و هیجانی نیز چنین می‌کند. مزاج اصلی بیمار صفراوی است اما اجابت مزاج گاه با خروج تکه‌های بلغم‌مانند و لزج است. چینش داروها و رژیم غذایی به این شرح است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 113

منضج صبح ناشتا عبارت است از:

خاکشیر، بارهنگ و عدس به مقدار مساوی باهم بوداده و با هم‌وزن‌شان شکر پودر کنید. هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری در یک لیوان آب جوش ریخته و تناول کنید.

منضج کمکی داروی بودادنی است به شرح زیر:

انیسون شیرین، زیره، بادیان. از هرکدام 25 گرم بگیرید و در ماهی‌تابه بو بدهید تا قهوه‌ای رنگ شود با هموزن خودش شکر مخلوط و پودر کنید، حدود ساعت 10 صبح یک قاشق غذاخوری آن را در یک استکان آب مخلوط و میل کند.

داروی قبل از هر غذا:

آب انار، آب به، آب سیب، آب لیموترش، آب‌غوره، آب کنار، آب خرمالو از هرکدام 25 گرم
آب‌غوره خانگی بی‌نمک و رب انار خانگی از هرکدام 25 گرم
آب‌غوره و رب انار را باهم مخلوط کرده و روی شعله یک دقیقه بجوشانید سپس با آب‌میوه‌ها مخلوط و در یخچال نگهداری کنید قبل از هر غذا یک لیوان میل شود.
هرکدام از میوه‌ها که در دسترس نباشد می‌توان از میوه‌های دیگر موجود در نسخه به میزان 2 تا 3 برابر استفاده کرد تا به حدّ نصاب برسد.

داروی بعد از غذا

جوشانده دیابت و بهجت که در قسمت درمان سوء مزاج گرم کبد فرمول آن ذکر شد هر روز 5/ 1 ساعت پس از صرف غذا میل کند.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 114

هر دو را باهم مخلوط و با هاون برقی نیم‌کوب کرده روزی 2 بار، 5/ 1 ساعت بعد از ناهار و شام، یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کند.

رژیم غذایی همان رژیم ویژه سرطان و سیروز کبدی است. پرهیز در این بیماری بسیار جدّی است و باید با دقت رعایت شود.

به این ترتیب بیماری‌های مشترک با کبد با بررسی دقیق همراه با درمان سیروز کبدی و سایر بیماری‌ها را در نظر می‌گیریم و راه علاج را به خوبی پیگیری می‌کنیم. بهتر است یاد بگیریم که چگونه از کلّی‌نگری طب ایرانی و تجربیات گرانسنگ علمای پیشین بهره ببریم و چند بیماری را با چینش صحیح داروها و رژیم غذایی تحت کنترل قرار داده و شفای عاجل را به این ترتیب از درگاه خداوند رؤف دریافت کنیم. بیماری‌های مشترک با ناراحتی‌های کبدی و سیروز بسیارند مثلا اشتراک بواسیر با سیروز کبدی، میگرن، آرتروز، سینوزیت، رماتیسم، نقرس، نفس تنگی، سرماخوردگی، اگزما (پزوریاسیس)، قولنج، یبوست‌های مزمن، گرفتگی عروق کرونر، آسم، حساسیت‌های فصلی، انواع ناراحتی‌های رحم مانند فیبروم، میوم، چسبندگی آندومتریوز، کیست تخمدان، پروستات، ناراحتی‌های کلیه و مجاری ادرار، کم‌خونی، لوپوس، بهجت، زخم معده و اثنی‌عشر و ده‌ها مورد دیگر که بیماران مبتلا به سوء القنیه، هپاتیت‌ها و سیروز و سرطان کبد در عین حال با آن مواجه هستند.

در سطور قبل 3 نوع سیروز کبدی یا 3 نوع استسقا مطرح و علامت‌های آن را برشمردیم. اکنون با همان تقسیم‌بندی طب ایرانی به روش مبارزه با سرطان کبد و درمان آن می‌پردازیم:

درمان استسقاء ذقی یا خیگی

اشاره

در سطور قبل اشاراتی به چگونگی شکل‌گیری سرطان کبد و علامات آن و شکمی که در اثر کثرت وجود مایعات به شکل مشکی مملوّ از آب درمی‌آید داشتیم.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 115

علاج این بیماری در مراحل مختلف متفاوت است.

مرحله اول: بیمار زمانی مراجعه کرده که سیروز یا استسقا در حال دست اندازی به کبد بوده اما هنوز جایگاه مطمئنی در کبد نیافته است. حدفاصل این بیماری با سوء القنیه چندان آشکار نیست و امکان آن هست که تشخیص براحتی صورت نپذیرد.

مرحله دوم: بیمار زمانی مراجعه کرده که استسقا در آغاز دسترسی به کبد بخش کوچکی را اشغال و در حال تحکیم مواضع خویش برای دست‌اندازی بیشتر به سایر نقاط کبد می‌باشد.

مرحله سوم: سیروز یا استسقا پایگاه خود را در بخشی از کبد مستحکم نموده و بخش‌های دیگر کبد نیز تحت تأثیر قرار گرفته است. مرکز تومور در حال سخت شدن است اما در معاینه بالینی سختی خیلی شدید نیست. در معده مقداری مایعات جمع شده اما هنوز شکم به سختی طبل کشیده نشده است. تشنگی نسبی وجود دارد و عطش روز به روز در حال افزایش می‌باشد. بقیه علامات از قبیل زردی رنگ صورت و چشم، ضعف و خستگی زودرس محسوس می‌باشد. هنوز کبد بطور نسبی می‌تواند غذا را در مرحله هضم دوم پالایش و تفکیک کند و قوت لایموتی برای اعضای گرسنه ارسال کند.

مرحله چهارم: سیروز یا استسقا کاملا سنگر خود را مستحکم کرده و دست و پای اختاپوسی خود را در نسوج کبد بگسترانده. آب اسیت به مقدار متنابهی معده را حجیم کرده و به سطح شکم فشار وارد می‌کند. عطش بیمار و طلب آب یخ رو به افزایش است. کدورت رنگ بیمار در بستر زردی ناتوانی و عجز کبد را در انجام کارهای خود به وضوح نمایان ساخته است. یبوست شدید و اجابت مزاج روزها و روزها به تأخیر می‌افتد. تکان اگر به شکم وارد شود صدای حرکت آب شنیده

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 116

می‌شود. شکم مشکی را می‌ماند که از سنگینی آب درون خود هر فشاری را تحمل می‌کند.

مرحله پنجم: کبد کاملا در چنگال استسقا در حال تسلیم شدن است و هیچ

غذایی اشتهای بیمار را تحریک نمی‌کند بهتر بگویم اشتهایی وجود ندارد و شمع وجود کبد رو به سردی و خاموشی است. فساد و تباهی نه تنها کبد بلکه به تدریج تمام بافت‌های بدن را به تباهی کشانده و اگر بر آن‌ها تیغ حجامتی بزنید پوست و گوشت از هم گسسته شده ولی کمتر خونی از آن خارج می‌گردد. پاها نیمه‌جان و تنها حرکات ضعیفی مشاهده می‌شود و جان به تدریج از پاها رخت بربسته و بسوی اندام‌های فوقانی کوچ کرده تا از آنجا با خانه دنیائی خود در قلب وداع کند.

علاج:

اشاره

در اولین مرحله که سوء القنیه با قدرت کم در حال تلاش برای دست‌اندازی به بخش‌های دیگر کبد می‌باشد درمان به راحتی صورت می‌پذیرد. چینش داروها را به شرح زیر ملاحظه فرمائید:

3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز و ریگ‌شورشده را در یک لیوان آب خنک که با مقداری سکنجبین شکری شیرین شده صبح ناشتا میل کند. تا یک الی 2 ساعت چیزی میل نکند. تنها نوشیدنی مجاز در این فاصله می‌تواند عرق کاسنی خنک یا آب انار میخوش باشد.

تخم خرفه و اسفرزه از هرکدام یک قاشق مرباخوری در یک لیوان شربت آب‌لیموی بدون شکر یا کم‌شکر مخلوط و میل کند. اگر احساس گرسنگی بیمار را
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 117
تحریض می‌نماید می‌تواند یکی از غذاهای ویژه صبحانه را از رژیم غذایی مخصوص بیماران سرطانی انتخاب و تناول کند.

شربت فواکه ضد هپاتیت
آب‌میوه‌ها:
آب گریپ فوروت، آب گیلاس، آب پرتقال می‌خوش، آب آلبالو، آب گوجه‌سبز، آب انار و آب تمشک از هرکدام 250 گرم.
عرقیات:
عرق شاه‌تره، عرق نعناء، عرق بید، عرق زنیان، عرق گشنیز، عرق کاسنی، عرق غازیاقی از هرکدام یک بطری معادل 650 سی‌سی.
طرز تهیه:
عرقیات و آب‌میوه‌ها را به مدت 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل طبیعی یا شکر و یا نبات به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. در یخچال نگهداری کنید. روزانه 3 لیوان میل کنید. می‌توانید با رعایت نسبت‌ها دوز کمتری از شربت را تهیه کنید. توجه کنید هرکدام از آب‌میوه‌ها یا عرقیات اگر در دسترس نبود از آن‌ها که موجود است چند برابر کنید تا به حد نصاب برسد.

ناهار

یکی از غذاهای مخصوص رژیم غذایی کانسر را انتخاب و تناول کند.

داروی بعد از ظهر

5/ 1 ساعت از صرف ناهار گذشته اولین جوشاندنی ترکیب زیر می‌تواند باشد.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 118

اجزاء نسخه‌های فوق را در پاراگراف مربوط به درمان سوء مزاج گرم کبد آوردیم. هر دو را مخلوط و طبق دستور کلی جوشانده‌ها آماده کنید.
این جوشانده دوبار بعد از ظهرها مصرف می‌شود که می‌توانید از غروب تا شب هنگام ساعتی را برای بار دوم آن اختصاص داد.
حدود یک تا 2 ساعت بعد از مصرف اولین جوشانده دیابت و بهجت، مسهل عام نوش کند که باید یک الی 2 بار عصرها تا شب خورده شود تا بتواند روزانه حدود 3 تا 5 بار شکم را با حالت اسهالی البته اسهال ملایم به کار اندازد. وقوع این اسهال در بعد از ظهر هر روز لازم و در صورت عدم ایجاد آن داروها نتیجه لازم را نخواهد داد. در این صورت پزشک ناگزیر به بررسی علت آن خواهد پرداخت که در بندهای بعدی در مورد آن سخن خواهم گفت.

شربت گوارای آب‌غوره و رب انار

هر شب قبل از خواب یکی دو قاشق غذاخوری آن را در یک استکان آب جوشیده سردشده یا آب معدنی مخلوط و شربتی از آن میل کند.

بخور تخم گشنیز

تخم گشنیز همراه با کمی آویشن و پونه یا کاکوتی یا نعناء می‌تواند معده و ریه‌ها و جهاز تنفس و مغز و اندام‌های بالائی را از سرایت بیماری حفظ نماید.

حمام داروئی (آبزن):

ترکیب مبارکی از سدر و مورد و حنا با سرکه خانگی و چند قاشق غذاخوری روغن زیتون بجای شامپو و صابون هر روز یا حد اقل یک روز در میان می‌تواند از طریق پوست کمک زیادی در روند درمان بیماری محسوب گردد.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 119

پودر دهان:

نظافت دندان‌ها و لثه‌ها همواره لازم و هنگام درمان واجب است. ترکیب آن به این شرح است:
سماق نکوبیده، گلنار فارسی، مازو، پوست انار، میخک و نمک که بصورت پودر درآمده هر شب به جای خمیردندان بکار می‌رود. اهمیت بهداشت دهان و دندان در علاج بیماری‌های مربوط به معده و کبد و طحال بسیار زیاد و مورد توجه است. بویژه آنکه مصرف خمیردندان ممنوع و از پرهیزهای واضح در امتداد درمان بیماری استسقا و هر نوع سرطان می‌باشد. حال به رژیم غذایی ویژه سرطان کبد که تقریبا با همه انواع سرطان‌ها سازگار می‌باشد توجه کنید:

رژیم غذایی:

رژیم غذایی کانسر که در قبل ذکر شده را بکار گیرید.
انار:
انار در پیشگیری از اغلب بیماری‌ها بطور اعم مؤثر و در پیشگیری سرطان ویژگی دارد. تذکّر و تأکید طب اسلامی براساس فرامین فرستاده دلسوز خداوند، پیامبر اکرم (ص) و تشویق مردم به خوردن انار از موضوعاتی است که ذهن هر محققی را به خود مشغول می‌سازد. حتی از بین رفتن یک دانه انار نیز نهی شده است. ده‌ها روایت در این زمینه اشاراتی است که ما را به تحقیق در خواص انار تشویق کرد لذا گفتار ما در این مورد براساس تحقیق و تجربه طولانی است. مصرف انار در علاج سوء القنیه تأکید فراوان شده است و افراط در آن نیز مذمّت نشده است. بیماری داشتم که پس از عمل جراحی و برداشتن یک تومور سرطانی در کتف چپ خویش با متاستاز کبدی روبرو و سیروز بر کبد وی غلبه نموده بود. علاوه بر تجویز داروها و رژیم غذایی مخصوص سرطان از وی خواستم که هر روز مقدار زیادی انگور و حد اقل 3 لیوان آب انار تناول کند. هرازگاهی گزارش وضعیت خود را بصورت
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 120
تلفنی به اطلاع می‌رسانید. یک ماه پس از مصرف داروها متوجه شدم که روزانه علاوه بر انجام همه دستورات ایشان مبادرت به مصرف افراطی آب انار تازه کرده بود و روزانه بین 12 تا 15 لیوان آب انار خورده بود. شاید باور کردن آن مشکل باشد اما سیروز کبدی به شدت عقب‌نشینی کرد و آب اسیت معده تخلیه و بیماری که اطباء فرصت زنده ماندن وی را نهایتا تا یک ماه دیگر پیش‌بینی کرده بودند اینک حدود 6 سال است که بدون هیچ مشکلی به زندگی عادی خود ادامه می‌دهد.
انار سرآمد میوه‌های ضد سرطان بوده و در کنار خود میوه دیگری را نیز به همراه دارد که در خواص سرطان‌زدایی دست کمی از انار ندارد. آب‌میوه انگور است و تمام مشتقات آن. خونسازترین میوه در بیماران سرطانی انگور است که ما در رژیم غذایی مربوط به انواع سرطان‌ها مصرف حد اقل نیم‌کیلوی آن را اجباری می‌دانیم.
این همه آثار بخاطر آن است که دو میوه بهشتی را خداوند با مقداری از برکات بهشتی آن به دنیا آورده تا انسان‌ها از آثار آن توشه برگیرند. آیا تاکنون پزشکان شیمیست از فوائد انگور و انار برای درمان سرطان‌ها غافل نبوده‌اند؟! به هر حال ما روزی یک کیلو انگور و 3 لیوان آب انار تازه را برای پیشگیری و درمان انواع سرطان‌ها در نسخه‌های خود وارد کردیم و آنان که دچار دیابت هستند را توصیه به خوردن انگور میخوش و آب انار

میخوش نمودیم تا قند خون را کنترل کنند و در کنار آن از داروهای ضد قند دیگر از جمله آب‌غوره و رب انار غافل نبودیم. گاه سؤال می‌کنند که رب انار ترش داریم و رب انار شیرین و مقصود کدام است؟ در پاسخ عرض می‌کنم به اختیار بیمار است معهذا ترش آن بیشتر بکام مبتلایان به دیابت گوارا باد.

علاوه بر آن روزانه 3 بار هربار یک لیوان شربت سرکه شیره انگور را همراه با غذا در دستور داروئی بیمار قرار می‌دهیم. شیره انگور دارای دو تأثیر مهم است یکی

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 121

خونسازی که نیاز مهم مبتلایان به سرطان می‌باشد و دوم ضد سرطان بودن آن است که مورد توجه می‌باشد. شیره انگور با یک دهم وزن یا حجم خود سرکه خانگی مخلوط می‌شود و سرکه شیره انگور بدست می‌آید.

ترکیبات سرکه‌ای به هر نوع و شکلی که باشد خاصیت ضد ویروس و دشمن شماره یک هپاتیت‌ها و سرطان‌ها بشمار می‌رود. به هر طریق و سلیقه می‌توان در غذاهای مجاز و سالادها و دسرها و شربت‌ها سرکه را وارد کرد تا بدین‌وسیله همه ابزارها و عوامل مؤثر علیه بیماری هماهنگ و توانایی بیمار هرچه بیشتر فزونی یابد.

دوم:

استسقاء بخش کوچکی از کبد را اشغال کرده است.

منضج صبح را به این ترتیب انتخاب می‌کنیم:

3 قاشق غذاخوری ترنجبین را با 5/ 1 لیوان آب‌جوش درهم کنید سپس صاف کنید و سریعا تا زمانی که گرمای آب باقی است روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز بریزید تا میل کند، تا 2 ساعت دیگر چیزی میل نکند. صبحانه را از روی متن رژیم غذایی ویژه بیماران سرطانی انتخاب و در صورت تمایل میل کند. حد اقل تا یک ساعت بعد از صرف صبحانه چیزی نخورد آنگاه منضج کمکی را با ترتیب زیر نوش کند:

منضج کمکی

ساعت حدود 10 پیش از ظهر یک لیوان آب زرشک را با 72 عدد مویز بدون هسته داغ کنید تا به جوش برسد سپس آرام شروع به خوردن آن کند نیمی از آن را اجبارا تناول کند. نیم دیگر را تا آن‌قدر که اشتها اجازه می‌دهد میل کند.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 122

قبل از ناهار

نیم ساعت قبل از ناهار، تخم خرفه با اسفرزه از هرکدام یک قاشق مرباخوری در یک استکان شربت آب‌لیمو یا آب‌غوره بدون نمک مخلوط و اگر خواست کمی شیرین کرده میل کند.
ناهار و شام را از رژیم غذائی کانسر انتخاب کند.
1 /5 تا 2 ساعت گذشته از صرف ناهار جوشانده دیابت، بهجت را میل کند و بعد مسهل عام را که دستور هر دو جوشانده در سوء القنیه اول ذکر شد. تعداد و دفعات آن هم براساس همان نسخه قبلی است. آبزن و پودر دهان و بخور و تمامی دستورات مرحله قبل را اجرا نماید.
سوم:
سیروز یا استسقا پایگاه خود را در بخشی از کبد مستحکم نموده و بخش‌های دیگر کبد نیز تحت تأثیر قرار گرفته و مرکز تومور در حال سخت شدن است.

منضج صبح را به این ترتیب انتخاب می‌کنیم:

ترنجبین به میزان 3 قاشق غذاخوری با دو مثقال مغز فلوس را در 5/ 1 لیوان آب‌جوش ریخته و صاف نموده میل کند. حدود 2 ساعت چیزی نخورد آنگاه صبحانه را صرف و بسوی آماده‌سازی منضج کمکی برود. به این ترتیب:

ملین سرد با عرق کاسنی

تخم شربتی، تخم چغندر، تخم کاسنی، تخم حماض (ترشک)، بیدخشت، عرق کاسنی

عرق کاسنی را داغ کنید تا به حدّ جوش برسد. یک قاشق غذاخوری از داروها را که درهم کرده‌اید مخلوط کنید و در صورت عدم وجود بیماری قند خون با کمی شکر شیرین کرده پس از خنک شدن میل کنید.

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 123

داروی قبل از ناهار و شام

تخم خرفه و اسفرزه را طبق دستور قبل نیم ساعت قبل از صرف ناهار و شام تناول نماید.
رژیم غذایی برای این بیماران 15 روز اول از شروع داروها فقط سوپ می‌باشد که از لیست زیر انتخاب و میل کنید.
1- سوپ گشنیز:
سبزی گشنیز، اسفناج یا برگ چغندر، عدس، کمی برنج، یک حبه سیر، پیاز، ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی، نمک و زردچوبه.
2- آش جو با لوبیا:
جو پوست‌کنده که با لوبیا، یک حبه سیر، پیاز و نمک هر شب روی شعله ملایم تا صبح پخته شود. هنگام مصرف کمی روغن زیتون با آب‌لیمو اضافه گردد.
3- سوپ نخود فرنگی:
سبزی نعناع، جعفری، گشنیز همراه با هویج رنده شده و پیاز و یک حبه سیر و کمی جو و عدس و در صورت تمایل ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی با آن پخته شود. چاشنی آن زردچوبه و نمک باشد.
4- سیراب و شیردان و جگر سفید گوسفند:
که چربی آن را گرفته ولی پرزهای آن را نگرفته باشید، با پیاز، نمک و زردچوبه و یک حبه سیر روی شعله ملایم پخته شود. هنگام مصرف کمی آب‌لیمو اضافه کنید.
5- سوپ کلم‌گل:
کلم‌گل، سبزی گشنیز و جعفری، هویج، ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی، یک حبه سیر با نمک و زردچوبه و پیاز پخته شود. هنگام مصرف کمی آب‌لیمو اضافه کنید.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 124
6- کته گشنیز:
برنج و سبزی گشنیز که کاملا مغزپخت شده باشد، همراه با ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی که با نمک و پیاز و زردچوبه و یک حبه سیر آب‌پز شده باشد.
7- سوپ بلال:
دانه‌های بلال، عدس، جو، هویج، سبزی گشنیز، یک حبه سیر همراه با پیاز و نمک و زردچوبه روی شعله ملایم پخته شود. دانه‌های بلال باید کاملا پخته و نرم شده باشد.
پرهیزها نیز طبق رژیم غذایی کانسر رعایت شود.
سایر دستورات را دقیقا مانند تجویز قبلی به اجرا گذارد.

چهارم:

سیروز یا استسقا کاملا سنگر خود را مستحکم کرده و دست و پای اختاپوسی خود را در نسوج کبد گسترانیده است.

منضج صبح را به این ترتیب انتخاب و اجرا می‌کنیم

ترنجبین به میزان 3 قاشق غذاخوری همراه با 2 مثقال مغز فلوس در 5/ 1 لیوان آب‌جوش ریخته صاف کنید، صبح ناشتا تناول گردد.

شربت فاکهه با فرمول زیر که از قبل آماده شده بین صبح و ظهر هربار به میزان یک لیوان میل کند.
عرقیات:
عرق کاسنی، عرق شاه‌تره، عرق غازیاغی، عرق بید، عرق گشنیز، عرق نعناع، عرق زنیان از هرکدام یک بطری معادل 650 سی‌سی.
آب‌میوه‌ها:
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 125
پرتقال میخوش، تمشک، گریپ فوروت، گوجه‌سبز، انار، گیلاس، آلبالو از هرکدام 250 گرم.
هرکدام در دسترس نبود آب هندوانه، سیب، نارنگی و باز اگر در دسترس نبود هرکدام از مواد موجود را چند برابر کنید تا به حدّ نصاب برسد.
طرز تهیه:
عرقیات و آب‌میوه‌ها را به مدت 10 دقیقه روی شعله ملایم بجوشانید، سپس مقداری عسل طبیعی یا شکر و یا نبات به اندازه‌ای که شیرین شود وارد کرده و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. نصف قاشق چایخوری زعفران سائیده اضافه و 10 دقیقه دیگر بجوشانید. در یخچال نگهداری کنید. می‌توانید با رعایت نسبت‌ها دوز کمتری از شربت را تهیه کنید تا شربت فاسد نشود.

شربت انار میخوش:
آب انار میخوش نیم کیلو، رب انار ربع کیلو، آب‌غوره بی‌نمک یک کیلو با هم مخلوط و قبل از ناهار و شام هربار یک استکان میل کند. اگر ترش آن آزاردهنده باشد با مقداری آب جوشیده سرد یا با عرق کاسنی مخلوط نمائید.
غذا را طبق مرحله سوم میل کنید.

عصرها جوشانده دیابت و بهجت را با فاصله بین بعد از ظهر و شب میل کند.
مسهل عام را طبق دستور انجام دهد و روی آن یک کپسول حاوی مواد زیر را بلع نماید:
صبر زرد، حنظل، تربد، برگ شوید.
اجزا را مساوی باهم پودر و در کپسول‌های 500 میلی‌گرمی پر کنید. همراه با هربار مصرف مسهل یک الی 2 عدد از کپسول‌ها را میل کند تا اسهال شود.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 126
ایجاد اسهال ضروری است. بحث چگونگی اسهال و میزان آن در بحث مربوط به فرمایشات شیخ الرئیس ابو علی سینا علیه الرحمه در همین کتاب که رودرروی شما است مطرح می‌باشد. چنانچه روزانه اسهالی با 4 الی 5 مرتبه اجابت مزاج صورت پذیرد برای دفع آب معده مفید و علاوه بر آن فضای کبد را تمیز و سلول‌های غیر عادی را دفع و زمینه را برای بازسازی کبد مهیا می‌کند. حجم مایعات دفعی از روده‌ها اگر کمی بیشتر از میزان مایعات جذب‌شده، باشد نشانه موفقیت پزشک در علاج بیماری است. اگر باز هم مزاج اجابت نکرد از راه‌های دیگر باید کمک گرفت که در عین حال موافق روال درمان باشد. داروی حقنه زیر نه تنها می‌تواند در این زمینه کارساز باشد بلکه در علاج بیماری مذکور نیز تأثیر به‌سزایی دارد.

حقنه استسقا مرحله 4

صبر زرد، حنظل، سداب، نیلوفر، گل ختمی، سکبینج، سقمونیا، روغن کرچک، زیتون، کنجد یا بادام و زهره گاو.
اجزاء خشک را نیم‌کوب کنید. هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 3 لیوان آب بجوشانید تا 5/ 1 لیوان باقی بماند صاف کنید. نیم استکان روغن از هرکدام که در دسترس بود با همان مقدار زهره گاو مخلوط و با وسیله ویژه حقنه، حقنه کنید. وسیله حقنه را می‌توان با ابزار ساده‌ای درست کنید. سرنگ بزرگ تهیه نمود معمولا (50 سی‌سی) به این ترتیب که سوزن سرنگ را جدا کرده و به جای آن به اندازه سه بند انگشت شیلنگ شفافی که قطر آن مطابق با ته سوزن چسبیده به سرنگ باشد بگذارید.
معمولا شیلنگ‌های کولر یا آن‌ها که در آکواریم‌های نگهداری ماهی مناسب می‌باشد.

گذاشتنی روی ناف

همواره شب تا صبح داروی زیر را روی ناف بمالید:
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 127
صبر زرد، شحم الحنظل، سنا، سقمونیا، زهره گاو، روغن زیتون یا کنج یا بادام سرکه، چلغوز کبوتر.
داروهای خشک را کاملا پودر کنید تا مانند گرت از ریزترین الک رد شود.
با روغن و زهره گاو بسرشید و هر شب روی ناف بمالید و صبح با آب گرم پاک کنید. و صبح تکرار کرده شب پاک کنید و هر روز و هر شب تکرار نمائید.

شیاف استسقا

صبر زرد، حنظل، سقمونیا، جوش شیرین، حنا، که با لعاب شنبلیله خشک شده باشد هر شب از طریق مقعد استعمال نمائید. شیاف‌های موجود شیمیائی مانند بیزاکودیل نیز می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

سدر، گل ختمی، حنا، مورد، برگ بید، گل شیراز هر روز از هرکدام حدود یک مشت باهم مخلوط و به حالت نیم‌کوب درآورده در آب داغ وان بریزید و پس از ولرم شدن بیمار نیم ساعت در آن دراز بکشد. سپس با مخلوطی از سدر و مورد و کمی روغن زیتون و سرکه بدن و سر را بشوید و بدن را خشک کرده از حمام خارج شود.
پنجم:
کبد کاملا در چنگال استسقا در حال تسلیم شدن است.
کاش بیماران قبل از رسیدن به این مرحله بدانند که درمان استسقا در طب بومی کشورشان ایران، ایران پرافتخار میسر است و طبیبان ایرانی قهرمانان بی‌ادعای عرصه علم و دانش و فن‌آوری پزشکی بوده و هستند و اینک با هجوم بی‌سابقه بیماری‌های عصر صنعت و تکنولوژی باز هم سرزمین ایران است که میدان را از آن خود می‌کند و به دنیا اثبات می‌کند که علم و ایمان هر دو در کنار هم بسان دو بال
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 128
پرواز کهکشان‌های بی‌بدیل دانش طب را درمی‌نوردند و باز با این همه توان و استعداد علمی سر به آستان پروردگارشان می‌سایند که‌ای یگانه دانای اسرار غیب ما اگر به فتراک سمندمان تیری مانده از تو گرفتیم و از تو می‌ستانیم و از تو خواهیم به چنگ آورد.
در چنین حالتی اکثر بیماران راه‌های متعارف از قبیل نمونه‌برداری و جراحی و شیمی‌درمانی و پرتودرمانی را پیموده و با تنی ناتوان و کالبدی به ضعف کشیده شده آخرین راه امید خود را طب سنتی و قدیم یافته و به سوی آن می‌آیند شاید راهی بسوی بهبود باقی باشد. در این شرایط دو موضوع حائز اهمیت بسیار است، ابتدا آنکه بیمار در اثر انجام درمان‌های صعب آیا هنوز اشتها به غذا دارد و یا به عبارت دیگر می‌تواند غذا تناول کند. اگر می‌تواند آیا قوه هاضمه‌اش می‌تواند غذای بلعیده شده را هضم نماید؟ نیروی نگهدارنده چطور؟ می‌تواند غذا را نگه دارد تا از مراحل هضم بگذرد؟ شاید حالت تهوع تبدیل به استفراغ شده و چیزی در معده نمی‌ماند. ! دوم آنکه نیروی نگهدارنده و هاضمه بر مرام است اما نیروی دفع ناتوان شده و اجابت مزاج صورت نمی‌گیرد. چند روز و یک هفته و دو هفته شکم کار نمی‌کند و چیزی بیرون نمی‌دهد.
در صورت اول اگر بیمار اشتها ندارد باید فورا دست‌بکار شد و نیروی اشتها را تقویت نمود. به این ترتیب در وحله اول درصورتی‌که آب و مایعات داخل معده آن‌قدر زیاد نباشد که بکلی مانع غذا خوردن شده باشد با داروهای اشتهاآور به ترتیب زیر عمل می‌کنیم:

انگشت‌پیچ به

آب‌میوه به یک‌صد گرم، قند 50 گرم
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 129
هر دو را مخلوط و روی شعله ملایم آن‌قدر بجوشانید تا غلیظ گردد سپس بگذارید سرد شود. آن را تکه‌تکه کرده هرکدام به اندازه یک شکلات باشد. روزانه چندین بار در دهان گذاشته بمکد.

انگشت‌پیچ انار

آب انار ترش یک‌صد گرم، قند 75 گرم

انگشت‌پیچ آب‌زرشک

آب‌زرشک آبی یک‌صد گرم، قند 75 گرم

انگشت‌پیچ سه‌گانه

آب‌میوه به، آب انار ترش و آب زرشک آبی از هرکدام 33 گرم، قند 80 گرم.
طرز تهیه و مصرف انگشت‌پیچ و مصرف آن مانند انگشت‌پیچ آب به مشترک می‌باشد.

آب‌میوه سیب، آب به، آب انار
طرز تهیه مانند قبل است.

درصورتی‌که استسقاء سرد حاکم باشد.
سنبل الطیب، تخم خرفه، میخک، دارچین، قاقله (هل)، انیسون شیرین و تخم کرفس از هرکدام 5 گرم، زیره، مصطکی، نعناع، عود و فلفل از هرکدام 3 گرم، عسل حدود 250 گرم.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 130
داروهای خشک را کاملا پودر کنید و با عسل بسرشید. هر روز از یک تا 3 قاشق مرباخوری تا بیشتر میل کند.
در حالتی این‌چنین بحرانی بهتر است بیمار را به جائی بیرون از محل سر پوشیده برد و زیر درخت بید درحالی‌که فرشی از برگ‌های بید روی زمین گسترده شده است و بیمار روی تشکی از برگ بید دراز کشیده باشد سایر درمان‌ها انجام پذیرد و شب‌هنگام به محل سرپوشیده بازگشته هر روز به هنگام سحر دوباره به همان جا بازگشته فرش تازه‌ای از برگ بید بگسترانید و این کار تا عبور از مرحله خطر ادامه داشته باشد.

ترنجبین 3 قاشق غذاخوری، مغز فلوس 2 مثقال
هر روز صبح ناشتا هر دو دارو را در 5/ 1 لیوان آب‌جوش بریزید و صاف کنید، بیمار صبح ناشتا آن را میل کند. اگر بیمار با این داروی منضج اسهال بگیرد که بسیار خوب است و الا باید داروهای دیگر دست‌بکار شود تا نیروی دافعه بتواند مایعات خبیث را از معده و کبد خارج کند.
قبل از آنکه تجویزات دیگر شوم ناچارم بحثی را که گاه میان اطباء امروز که متمایل به طب قدیم هستند در جریان است مطرح و از نظریه خود که براساس آن درمان سیروز کبدی را تألیف کرده‌ام دفاع کنم:
شیخ الرئیس علیه الرحمه در کتاب معروف قانون اسهال دادن بیمار را در استسقای ذقی بسیار خطرناک می‌داند اما در اکثر روش‌های درمانی که ارائه می‌کند داروهای اسهال‌آور تجویز می‌شود. همین موضوع باعث شده تا برخی اطباء به روش درمان که در این کتاب ذکر شده اعتراض کنند که چرا این همه مایعات و جوشانده و شربت در این داروها تجویز شده است درحالی‌که بیمار از شکم پرآب رنج می‌برد!
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 131
در جواب عرض می‌کنم درست است که بیمار از مایعات بسیار در شکم رنج می‌برد اما بهترین راه برای بازسازی کبد ایجاد اسهال است. اما این اسهال دارای تناسبی بین ورود مایعات و خروج آن است. اگر میزان مواد دفعی کمی بیشتر از میزان داروهای جوشاندنی و شربت‌ها باشد به‌تدریج کبد رو به بهبودی می‌رود. اسهال شدید که بیمار را ناتوان سازد مورد تأیید هیچ پزشکی نیست اما از سوی دیگر تجویز غذاهای سفت و سخت‌کننده مزاج کبد خطر جدی‌تری می‌باشد. چگونه می‌توان با اغذیه خشک داروهای ضد استسقا را به کبد رساند و تأثیرگذاری آن را ممکن نمود و چگونه کبد درگیر و در بحران می‌تواند غذای خشک و سفت را هضم کند؟!
از سوی دیگر به دلیل ضعف و سستی نیروی هاضمه در کبد و معده، بیمار چگونه می‌تواند مثلا کباب یا سرخکردنی‌هایی همچون کتلت یا حتی نان را هضم نماید؟
همه بیمارانی که با روش این کتاب شفا یافته‌اند با ایجاد اسهال و پاکسازی مناسب سلامتی خود را بازیافته‌اند. خروج آب و مایعات شکم بیمار استسقایی از طریق روده‌ها آنهم به صورت طبیعی می‌تواند نشانه‌ای از روند رو به بهبود باشد. البته همانطور که عرض کردم میزان دفع باید کمی بیشتر از میزان جذب غذا و آب باشد تا به‌تدریج «نه یکباره» آب آسیت دفع گردد. بارها مشاهده شده که بوسیله داروها و قرص‌های ادرارآور قوی شکم پرآب بیمار تخلیه شده و چند روزی مریض نفس راحتی کشیده است

اما دیری نمی‌پاید که دوباره شکم پرآب شده با این تفاوت که کبد خشک‌تر و سفت‌تر شده و بیمار ضعیف‌تر و کم‌خون‌تر و راه علاج سخت‌تر.! برخی دیگر از راه‌های دفع آسیت از جمله در بکار بردن آبزن (حمام داروئی) است.
بکار بردن حجامت‌های خشک با زمان طولانی با دستورالعمل‌های خاصی در روش‌های درمان این کتاب مرقوم شده است.
پیشگیری از سفت شدن کبد در علاج بیمار استسقایی هدف اصلی پزشک مسلّط به طب ایرانی است و لاغیر.! و این ایده حاصل نمی‌شود مگر با غذاهای نرم و
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 132
آب‌پز. بنابراین هنگامی که بین دفع مایعات بدگوهر و واردات غذایی به معده توازن لازم به نفع دفع بیشتر از جذب برقرار گردید به بهترین راه برای علاج بیمار دست یافته‌ایم. کشیدن آب معده توسط آمپول‌های مخصوص از روی شکم تنها در مواقع اضطرار و فوریت تأیید می‌گردد. آن هم به شرط آنکه در فاصله به‌دست‌آمده که نفس بیمار سبکتر شده است پزشک فرصت را غنیمت شمرده درمان‌های مناسب را بکار گیرد تا از جمع شدن مایعات دوباره تا آنجا که ممکن است جلوگیری به‌عمل آورد.

منضج کمکی

آب انار یک لیوان، شیرخشت یک تا دو مثقال.
آب انار را داغ کنید تا به حد جوش برسد و شیر خشت را در آن حل کنید.
صاف کنید تا بیمار آن را نوش کند.

داروی قبل از ناهار و شام

تخم خرفه، اسفرزه و تخم شربتی از هرکدام یک قاشق مرباخوری در یک استکان عرق کاسنی یا عرق بید و قطراتی چند آب لیموترش، یا آب انار ترش یا آب زرشک که با مقدار ناچیزی شکر شیرین شده، ممزوج کنید تا بیمار آن را تناول کند.

بعد از ظهرها باید با داروی مناسب و با ایجاد اسهال ملایم کار تخلیه روزانه مایعات معده را سامان بخشید. این از اهم مسائل علاج است. ضرورت اجابت مزاج ایجاب می‌کند روزانه 3 الی 4 بار شکم تخلیه شود تا همانطور که مورد انتظار است میزان دفع اندکی فزون‌تر از واردات از راه دهان باشد. معمولا براحتی در این بیماران مقصود حاصل نمی‌شود و تمهیدات و تدابیر گوناگونی لازم است. یکی از آن‌ها نسخه مسهل عام است با افزودنی‌های زیر:

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 133

مسهل عام، ایارج فیقرا. بعد از ظهرها یک الی 2 بار تا بیشتر بوسیله این مسهل بیمار را پاکسازی کنید. برگ سناهای موجود در بازار کیفیت لازم را مانند سنای مکی ندارد لذا ناچار مقدار آن را تا 150 گرم افزایش می‌دهیم. باز هم اگر اسهال ایجاد نکرد مقداری صبر زرد و حنظل و تخم یا برگ شوید خشک را آسیاب کرده همراه با مسهل به بیمار می‌دهیم. افزودن تخم یا برگ شوید برای کنترل دل‌پیچه احتمالی است و به‌عنوان مصلح در این دارو بکار می‌رود.

ترکیب ایارج که داروی مشهوری است به‌معنای معجون تلخ اسهال‌آور می‌باشد. آلوا 350 گرم، دارچین 25 گرم، اسارون (برباله) 25 گرم اگر نبود بجای آن کبابه 25 گرم، سنبل خطایی 25 گرم، دانه‌های بلسان 25 گرم، چوبک‌ها یا شاخه‌های نازک بلسان 25 گرم، دارچین خطایی 25 گرم، مصطکی 25 گرم، زعفران 5 تا 25 گرم.

ایارج فیقرا پس از پودر کردن به دو صورت قابل مصرف است یکی آنکه پودر همراه با عسلاب (عسل که در آب‌جوش حل شده باشد) تناول شود و دیگر آن که با آب مقل ارزق بصورت قرص درآورده و خشک کنید، مقدار مصرف آن همراه با مسهل از 1 تا 5 مثقال از جرم دارو در یک شبانه‌روز است.

نسخه دیگر

صبر زرد، بسفاویج، سقمونیا، هندوانه ابو جهل، گل سرخ، برگ سناء مکی، تربد ابیض.
داروها را پودر کرده در کپسول‌های 250 تا 500 میلی‌گرمی پر کنید بیمار از آن تناول کند. می‌توان مقداری از هر دو نسخه را باهم مخلوط و به بیمار بدهیم.
خربق یکی دیگر از داروهایی است که می‌تواند در این رابطه کارساز باشد. توجه 2]

مجموعه پیک شفا ؛ج9 ؛ ص134
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 134
داشته باشید که در اسهال دادن به بیمار باید از اسهال شدید اجتناب ورزید. حدود 3 الی 4 بار کار کردن شکم برای بیرون ریختن مایعات بدجنس مناسب است و هر روز باید دنبال شود. تمهیدات دیگر را اگر مسهل‌ها نتوانستند مقصود را حاصل کنند به کار گیرید؛ یکی از آن‌ها استفاده از حقنه‌هاست، لطفا به مطالب زیر توجه نمائید:

حقنه

حقنه‌ها داروهای مناسبی هستند که می‌توانند در این مشکل کمک خوبی باشند و از طرفی خود تأثیری مناسب علیه استسقا به‌شمار آیند. حقنه‌ای که در علاج سیروز در مرحله چهارم توضیح داده شد مناسب است. داروی سکبینج که در آن قید شده و از داروهای مشهور است می‌تواند در بیرون آوردن آب شکم استسقایی بسیار مفید واقع گردد. شرح نسخه چنین است:

نسخه

صبر زرد، سقمونیا، شحم الحنظل، ترد ابیض، روغن بنفشه، روغن زیتون یا بادام تلخ، زهره گاو.
داروهای خشک را از هرکدام یک مثقال با 3 لیتر آب بجوشانید تا یک لیتر بماند، صاف کنید و با روغن‌ها و زهره گاو از هرکدام یک استکان درهم آمیزید و کمتر از 450 گرم آن را برای حقنه کردن آماده کنید.

بهترین شیاف برای کمک به اسهال دادن بیمار استسقایی آن است که بیشتر بتواند ماده رطوبی معده را بیرون بکشد. نسخه شیخ در کتاب قانون در این زمینه مفید و سایر نسخه‌ها در اقرابادین مفتوح است. نسخه به شرح زیر است:

بذر گزنه 50 عدد، بذر ماهودانه (حب الملوک) 30 عدد، قارچ چمنی 7 قیراط (کمتر از 5/ 1 گرم)، پوسته نازک مس 90 گرم (براده مس).

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 135

داروها را پودر کنید و با مغز نان شیاف کنید، هر شیاف به اندازه یک بند انگشت در مقیاس طول و در یک شبانه‌روز یک عدد استفاده کنید. در صورت ضرورت با تشخیص پزشک می‌توانید از شیاف شیمیائی معمول به نام بیزاکودیل استفاده کنید.

تأثیر گذاشتنی‌ها بر کبد از آن جهت که سفت شدن کبد خطرناک بوده و همواره در طول درمان باید کبد را نرم نگه داشت تا بتوان ماده بیماری را از تشکل و جمع شدن بازداشت. علاوه بر داروهای تناولی این نکته در تمام روش‌های درمانی باید در نظر گرفته شود. ضمادها می‌توانند در این مورد نقش مهمی را برعهده داشته باشند:

ضماد

سرگین گاو، پشک بز، گوگرد، زاج سبز را با سرکه یا شراب بجوشانید و بر کبد بگذارید.
چلغوز کبوتر، برگ و گل و ساقه خشکیده خرزهره، صمغ صنوبر را پودر کرده، پیه گاو را آب کنید و با پودر درهم بسرشید و روی کبد بگذارید.
گوشت صدف را درسته بر کبد بگذارید تا خشک شود و مرتب تکرار کنید.
چلغوز کبوتر، زعفران، الوا (صبر زرد)، مصطکی، حماما (هل)، بوره ارمنی، زفت، لانولین (چربی زیر پوست گوسفند)، گوگرد، موم عسل، سقز، حنا.
همه را با روغن بابونه درهم بسرشید و روی کبد بگذارید.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 136
آویشن، تخم گشنیز، گل ختمی، روناس، آهک از هرکدام مساوی بگیرید، آرد برنج و اسفرزه را 2 برابر یک جزء و روغن زیتون 5 برابر یک جزء، همه را باهم بسرشید و روی کبد بگذارید.

گذاشتنی روی ناف

چلغوز کبوتر، صبر زرد، سقمونیا، حنظل، روغن زیتون، زهره گاو و سرکه خانگی.
اجزاء را مساوی بگیرید و با زهره گاو و سرکه و روغن زیتون بسرشید و روی ناف بیمار همواره ضماد کنید.

جوشاندنی استسقا غیر مسهل

در مورد گرمی و سردی این بیماری قبلا سخن گفته شد اکنون با توجه به غلبه گرمی و سردی داروها تنظیم می‌شود. اگر استسقا در حالت غلبه مزاج گرم است و بیمار دائما درخواست آب یخ دارد و حرارت کبد بالاست بدیهی است داروها به سردی گرائیده می‌شوند. جوشانده دیابت و بهجت هر دو با مزاج سرد تنظیم شده و مناسب می‌باشند. ترکیب آن‌ها در صفحات قبل آمده است.

اگر سرما برتری دارد جوشانده زیر تجویز می‌گردد

بادیان، تخم کرفس، زیره سبز، زنیان، افسنتین، قنطوریون، گل سرخ، ریوند چینی، زرشک آبی.
از هرکدام مساوی بگیرید و با هاون برقی آسیاب کنید تا نیم‌کوب گردد هر بار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و با کمی شکر شیرین کرده میل کند. هر روز دو بار عصر و شب انجام دهید. چنانچه کم‌کاری از ناحیه کلیه‌ها مشاهده می‌شود یا ادرار کم شده و چنانچه مایعات شکم زیاد باشد باید از طریق کلیه‌ها نیز مقداری آب‌های آلوده و
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 137
بدگوهر دفع شود داروی شستشوی کلیه را همراه جوشانده فوق کنید، نسخه آن به شرح زیر است:
کاکل ذرت، دم گیلاس، تخم شوید، خارخاسک، تخم کافشه
هر دو جوشانده را باهم مخلوط و طبق دستور جوشانده عمل کنید.

در سطور قبل حمام و آبزن داروئی ویژه استسقاء را نوشتیم در این مبحث آبزن قوی‌تری را متذکر می‌شوم که می‌تواند در روند درمان بیمار کارسازتر و در شرایط سخت‌تر مناسب‌تر باشد.
حمام بدون دارو بصورت معمولی برای استسقائی‌ها خوب نیست. چشمه‌های آب گرم معدنی که دارای ترکیبات گوگردی و آب دریا و آب معدنی‌هائی که ترکیبات آن پس از استحمام موجب تمیز شدن پوست می‌شود بدون آنکه بیمار از وسائل شستشوی متداول مانند شامپو و صابون در کنار آب‌تنی گرم استفاده کند بسیار مفید است. اگر بیمار مرتب از این حمام داروئی استفاده کند و در کنار آن به درمان خود بپردازد نتایج درخشانی را عاید خود کرده است. اما بهترین حمام داروئی حمام خشک است که امروز به آن سونای خشک می‌گویند. با تغییراتی جزئی می‌توان از سونای خشک امروز بجای تنور داغ استفاده کرد با این شرط که سر بیمار خارج از فضای داغ سونا باشد تا از هوای خنک و نسیم روح‌افزا بهره‌مند و با هوای سرد قلب و ریه‌هایش تفریح کنند. بدن خیس عرق شود و هرچه بیشتر می‌تواند مطابق توان خود سموم داخلی را بیرون بریزد و آنگاه پس از اتمام خواهد دید که چه سرحال و خوشحال می‌شود که شاید در طول این بیماری هرگز چنین فرحناک نشده بود.
ساعت‌های متوالی می‌تواند در آب معدنی آب‌تنی کند و بعد سونای خشک بگیرد و دوباره آب‌تنی کند و بارها و بارها هر روز تکرار کند و تنها برای صرف غذا و اجابت مزاج و مصرف داروهای طب ایرانی بیرون بیاید. استفاده از سونای خشک با شکل
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 138
جدید می‌تواند با اضافه کردن داروهای گیاهی مناسب مانند عصاره اوکالیپتوس و آویشن و مشک طرامشیع و میخک و سنبل و سایر گیاهان خوش‌بو بیمار را توان مضاعف ببخشد. در کنار سونا حوضی باشد که املاح آب معدنی مانند گوگرد و زاج و چوبک و آهک و بوره ارمنی و گل سرشوی شیراز و امثال آن در آن حل کرده باشند. می‌توان مقدار زیادی برگ بید را در یک وان آب جوشاند و مقداری عرق بید را به آن اضافه کرد و بیمار مدتی را در آن آب به استراحت بپردازد. اگر چند بار از سونای خشک استفاده کند و هربار بین آن در جوشانده برگ بید استراحت کند بسیار بهره خواهد برد.

ضمادها را باید با توجه به گرمی و سردی کبد در نظر گرفت. هرچند استسقا سرد باشد اما با توجه به عدم امکان خروج گازهای مرطوب گلخانه‌ای که زیر چتر ابر بلغمی گرفتار آمده‌اند، همانطور که در مباحث قبلی توضیح دادم و گرمای موقتی را حاکم شده باشد. ضماد گذاشتنی تا حضور این گرما باید سردکننده و تا حدی خشک‌کننده باشد سپس به‌تدریج مزاج گذاشتنی را گرم‌تر کنید گرمائی که در عین حال نرم‌کننده باشد. یعنی به‌تدریج از خشک‌کنندگی ضماد بکاهید تا از سفت و سخت شدن کبد جلوگیری به عمل آید. در هر صورت همواره باید بین سردی و گرمی و خشکی و تری کبد تعادل لازم برقرار گردد. این مهم تنها در گذاشتنی‌ها بدست نمی‌آید بلکه در سایر تجویزات نیز این شاخص باید پیش‌روی پزشک قرار داشته باشد. غذاهائی که به مریض می‌دهید، آب‌وهوای اطراف بیمار، داروهای تجویزشده، آبزن داروئی، داروهای حقنه و بخورات همه و همه باید براساس همین شاخص معین و متغیّر، کم و زیاد شوند. اگر گوشت کباب تجویز می‌شود باید کباب برّه جوان و لطیف بدون چربی باشد تا بسرعت هضم و تبدیل به خون صالح الکیموس

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 139

گردد بویژه آنکه با دیگ‌ابزارهای مناسب و نیروافزا مانند زیره و دارچین و زنجفیل و زعفران باشد.

هنگامی که گرمی استسقا حاکم است به‌عنوان مثال گوشت بزغاله و بز و کبک و تیهو و در کنار آن آش عدس و سرکه و گوشت پخته در سرکه که گرمای خود را از دست داده باشد. و این تمهیدات زمانی لازم است که می‌خواهیم گرمی کبد را به اعتدال بکشانیم و در عین حال بیمار توان و قدرت خود را حفظ کند و با بیماری دست و پنجه نرم کند. بنگرید دقت و نظم علمای طب ایرانی را که تا کجا پیش رفته‌اند!

درصورتی‌که استسقا گرم حاکم است و خشکی شدید بر بیمار غلبه نکرده و توان بیمار در خون‌دهی مناسب است در روش ویژه طب ایرانی یکی حجامت و دیگری زالودرمانی را که خود بارها و بارها آزمودم ذکر می‌کنم:
حجامت عام و حجامت روی کبد هر دو با رعایت فاصله زمانی که به توان بیمار و قدرت خونسازی بدن بستگی دارد انجام می‌شود. ابتدا حجامت عام و سپس با رعایت فاصله زمانی از 4 روز گرفته تا 15 روز حجامت روی کبد انجام شود. در برخی موارد که سرعت رشد بیماری نگران کننده است مستقیما در همان ابتدا حجامت روی کبد انجام خواهد شد. تأثیر آن‌گاه با اندک زمانی مشاهده خواهد شد و سرحالی و نشاط به بیمار هدیه می‌شود. تکرار خون‌گیری با توجه به نیاز بیمار و تشخیص پزشک انجام می‌شود.

به منظور کشاندن خون به زیر پوست و نقاط دوردست نسبت به کبد برنامه مالش با روغن ویژه استسقا و حجامت لغزان را اجرا می‌کنیم که کاری بسیار شایسته و مفید خواهد بود. روغن‌های مناسب در این باب عبارتند از: روغن حنظل، روغن زیتون
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 140
بویژه زیتون نارس، ترکیبی از روغن زیتون و کرچک و سقز، روغن بادام تلخ، روغن‌هایی که نیروی قبض‌کننده در آن وجود داشته باشد مانند روغن ریحان سبز، نعناع، بابونه، بید، همیشه‌بهار، گلنار، مازو و امسال آن.
چهار روز پیاپی مالش داده شود و با لغزاندن لیوان حجامت روی پوست تا حدّی که پوست سراسر بدن قرمز شود خون بیمار را به زیر پوست بکشانید. روز پنجم به حمام برود و در آنجا با آبزن‌هایی که در پاراگراف‌های قبلی توضیح دادم از وی پذیرایی کنید. روز ششم هیچیک از کارهای فوق را انجام ندهید و بگذارید استراحت کند. البته داروها و موارد غیر از مالش و استحمام را ادامه دهید. آبزن‌های دارویی با آن کیفیت که قبلا نوشته شد تأثیرش صدچندان خواهد شد و مقدار زیادی اخلاط سرگردان و آلوده از بدن خارج می‌شود و علاوه بر آن توان و نشاط خاصی به مریض خواهد بخشید. یکی از دست‌آوردهای مهم در این مسیر کاسته شدن از ریزش مایعات بدگوهر به معده می‌باشد.
زالودرمانی و حجامت هنگامی که مقداری از مایعات به ران‌ها و بیضه و ساق پا تا انتهای انگشتان ریزش می‌کنند بسیار مثمر ثمر خواهد بود. گاه پاها چنان متورم می‌شود که توان هرگونه حرکت از او سلب می‌گردد. بادکش و حجامت پس از آن می‌تواند مقدار زیادی از این آب‌های سرگردان را خارج نماید به این ترتیب که پس از مالش با یکی از روغن‌های مذکور و انجام بادکش لغزان لیوان حجامت را روی بخش پائینی ماهیچه ساق به مدت زیادی ثابت بگذارید. مثلا زمانی از 10 دقیقه گرفته تا نیم ساعت به اندازه‌ای که پوست زیر لیوان بتواند مقاومت کند و زخم و تاول ایجاد نشود. سپس لیوان را برداشته و با تیغ محوطه زیر لیوان را که احتمالا به رنگ تیره درآمده حجامت کنید. معمولا بیشتر از خون مقدار زیادی آب میان‌بافتی که از بالائی‌ها ریزش کرده خارج می‌شود که با این کار از حجم مایعات بدگوهر و مزاحم کاسته خواهد گردید و تکرار این عمل می‌تواند کمک شایانی به روند درمان نماید.
می‌توان از وسیله دیگری آن هم به شرط آنکه بیمار بدن نیرومندی داشته باشد استفاده
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 141

نمود. چیزی بادبادک‌مانند را روی سوراخ کوچکی که زیر لیوان حجامت ایجاد کرده‌اید قرار داده که حالت بادکش ملایم را داشته باشد. حالت بادکنکی که سوندهای ادراری دارد برای این کار مناسب است ولی در انتهای دیگر باید یک دستگاه مکش ملایم را تعبیه نمود تا بتدریج آب شکم را بسوی بیرون هدایت کند. در این روش توجه به چند نکته ضروری است:

یکی آن است که نباید سوراخ زیر لیوان حجامت آن‌قدر دیواره شکم را باز کند که به محوطه داخلی شکم راه یابد چرا که بیم عفونت داخلی شکم می‌رود.

دوم میزان تخلیه آب باید ملایم باشد و هر روز مقدار کمی از حجم آب افزوده شده به شکم بیمار را خارج نماید. همانطور که قبلا ذکر شد اگر بطور طبیعی آب شکم از طریق روده‌ها و ادرار خارج شد امید بهبودی بیمار می‌رود. بنابراین میزان خروج آب آسیت به اندازه‌ای باشد که هر روز کمی بیشتر از آنکه آب به شکم افزوده می‌شود باید آب خارج شود.

با در نظر گرفتن توان بیمار در اولین خونگیری مستقیما حد اقل 7 عدد زالوی نسبتا درشت روی محل کبد بیاندازید و بگذارید زالوها تا سیر شدن کامل روی پوست باقی بمانند. تعداد زالوها و میزان جثه آنان به تناسب نیاز و توان خون‌دهی بیمار تعیین می‌گردد.
درمان استسقاء در شرایط کاملا حاد مانند استسقاء در مراحل 3 و 4 و بویژه 5 ممکن در روزهای اول تنها منحصر به چند حرکت درمانی باشد که در حقیقت تست و آزمونی است که اگر جسم بیمار به آن جواب دهد آنگاه درمان با دستورات ذکر شده آغاز خواهد شد.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 142

غذای بیمار منحصر به خاکشیر است که هرچند ساعت یکبار «معمولا هر 3 ساعت یکبار» 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که در 5/ 1 لیوان عرق کاملا غلیظ کاسنی بصورت شربت همراه با کمی آب‌لیموی تازه یا سرکه خانگی، آب زرشک، آب انار ترش، سرکه عنصل، آب‌غوره و امثال آن تهیه و بیمار تناول می‌کند.
دوم ترجبین که در 5/ 1 لیوان مخلوطی از گلاب و عرق غلیظ شاه‌تره درحالی‌که به حد جوش رسیده و ترجبین در همان حالت جوش در آن ریخته و پس از سرد شده تناول می‌شود.
سوم در همان حال حقنه مسهل قوی و شیاف‌های مسهل قوی متناسب با وضع بیمار مواد اعلی را به اسفل بکشاند.
چهارم در همان حال روی شکم از بالای ناف تا انتهای شکم مالش با روغن‌هائی مانند زیتون و حنظل و عنصل و بادام تلخ هرکدام که در دسترس بود ساعت به ساعت انجام گردد.
پنجم بادکش مداوم، به این ترتیب که در طرف چپ پهلو یک‌بار حجامت شود سپس روی محل حجامت‌شده بطور مداوم بادش خشک گذاشته شود. آب‌های خروجی بوسیله مالش مداوم که توضیح داده شد به سمت محل بادکش هدایت گردد.
برای تسهیل در خروج بیشتر آب آسیت علاوه بر روش‌های فوق و بادکشی که روی محل حجامت‌شده (محل تیغ حجامت) می‌توان هرازگاهی روی قسمت‌های دیگر شکم زیر ناف و در امتداد پهلوی راست بادکش‌هائی با هدف کمک به مکش آب شکم به سمت پائین و سپس بسوی محل حجامت گذاشته شود.
چنانچه آب آسیت رو به کاهش نهاد موفقیت انجام تست مذکور مسلم شده است. اگر خروج خاکشیر هم هنگام اجابت مزاج مشاهده گردد چه بهتر، اولین موفقیت نسبی بدست آمده است. در این صورت با توجه به شدّت بیماری درمان
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 143
استسقاء 3 و 4 و 5 را آغاز می‌کنیم. توجه داشته باشیم که میزان خروج آسیت باید همواره بیشتر از میزان مایعاتی است که بیمار تناول می‌کند. اگر آب آسیت پایان یافت میزان خروج مایعات نسبت به تناولی‌ها مساوی و به‌تدریج کمتر باید باشد.

علاوه بر همه تلاش‌های درمانی برای درمان سیروز و تسهیل آب آسیت داروهای ذرور می‌تواند با کشیدن رطوبت‌های داخل شکم به سمت پوست به تخلیه مایعات شکم بیمار کمک نماید. باید توجه داشت نیروی قبض داروهای ذرور نباید مانع بروز مواد اسهالی از روده گردد.

نسخه:

مازو، اقاقیا، گلنار فارسی، مورد، گل ارمنی، جفت بلوط و عدس.

داروها را پودر کنید و در چند حالت از آن استفاده کنید، هنگامی که با روغن مالش داده‌اید و هنگامی که خشک است در این صورت با سرکه خمیر کرده روی سطح شکم بمالید. ضماد گذاردنی روی محل کبد که نسخه‌های آن در سطور قبل ذکر شد در کنار اقدامات فوق هم می‌تواند در این موقع حساس نقشی برعهده بگیرد.

بسیاری از بیماران مبتلا به سیروز یا استسقای کبدی با روش‌های فوق شفا یافته‌اند. نمونه اخیر یکی از ده‌ها مورد از شفایافتگانی است که با ایمان و اعتقاد کامل به دستورات عمل کرده و نتیجه گرفته‌اند. اگر برای صاحب‌نظران درمان این بیماری خطرناک آن هم در این مرحله حاد باورکردنی نیست باید به عرض برسانم که شخص مزبور و ده‌ها مورد مشابه هم‌اکنون زنده‌اند و اثری از بدخیمی و شرایط حاد در بدنشان وجود ندارد. ورود بیمار به مؤسسه پیش از شروع معاینات به وضوح حاکی از وخامت اوضاع بود. رنگ کاملا پریده و عدم توان برای راه رفتن و بقیه موارد از قبیل حالت تهوع شدید، سرگیجه ناشی از کم‌خونی حاد، کاهش وزن در طول مدت یک

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 144

ماه به چند کیلو رسیده بود که دیگر رمقی برای بیمار باقی نگذاشته بود. شرایط آزمایشگاهی که هر پزشکی را در وحله اول ممکن است ناامید کند عبارت است از:

SGPT, SGOT

بالاتر از 1000 بود. پس از چند ماه درمان به‌تدریج کاهش پیدا کرد تا آزمایش زیر:

Billirobin total/ 1. 6 H/ 0. 1

Billirobin direct/ 1. 1 H/ 0. 52

SGOT(ALT)/ 533 H/ 0- 13

SGPT(AST)/ 614 H/ 0- 13

Alkaline phosphatase/ 934/ 46- 603

پس از چندین ماه:

Billirobin total/ 1. 4 H/ 0. 1

Billirobin direct/ 0. 6 H/ 0. 52

SGOT(ALT)/ 521 H/ 0- 13

SGPT(AST)/ 511 H/ 0- 13

Alkaline phosphatase/ 353/ 46- 603

مدت حدود 9 ماه بیمار را از خوردن نان و هر نوع مواد خام از جمله میوه و آب‌میوه‌های خام ممنوع نمودم. همانطور که عرض شد اعتقاد بیمار و تعهدی که نسبت به دستورات پزشک داشت باعث شد که این جوان 25 ساله حتی هر روز برای اهل خانواده خود از نانوائی نان می‌خرید ولی در مقابل وسوسه‌های بوی نان مقاومت نمود و به این ترتیب به شفای کامل دست یافت.

یکی از درمان‌های مشهور در درمان بیماری استسقا بکار بردن شیر و ادرار شتر بویژه شتر اعرابی است. پس از شتر، شیر بز و ادرارش نیز در این باب ویژگی دارد. باید توجه داشت که استفاده از این روش منوط به شرایطی است. نشاید پنداشت که برای همه مبتلایان به استسقا این روش مؤثر است بلکه در مواردی می‌تواند جان بیمار را به مخاطره اندازد.
یکی از شرایط خوردن شیر شتر آن است که توان بیمار به اندازه‌ای باشد که معده بتواند شیر را هضم نماید. هنگام مصرف شیر باید معده خالی باشد بهتر است
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 145
یکی دو سه روز قبل گرسنه بماند یا حد اقل مقدار بسیار ناچیزی غذا خورده باشد. دفعه اول حدود 75 تا 100 گرم شیر کافی است. می‌تواند با نصف مقدار شیر، ادرار شتر را مخلوط و بخورد، هر روز تکرار کند. شاید روز سوم اسهال شود. اما اگر هر روز به اندازه حجم شیر و ادراری که خورده است ادرار کند خوب است. اگر میزان اسهال بیشتر از شیری که خورده است باشد بهتر است یک روز شیر خوردن را قطع کند و مقداری مواد ضد اسهال مانند پودر هسته انار با آب انار و اگر در دسترس بود آب به با هم مخلوط و بخورد و روی آن با مصرف یک جوشانده مسهل مثلا مسهل عام معده و روده را پاک کند. اگر اسهال نشد داروی اسهال را تکرار کند و یا با هر داروی مسهل که با مسهل عام مخلوط می‌کند این پاکسازی را دنبال کند. پس از جارو کردن روده‌ها دوباره شیر خوردن را از سر گیرد ولی این‌بار با مواد قبوضیت‌آور شیر را مخلوط کند و بخورد. اگر احساس شد که شیر در معده مانده و شاید تبدیل به پنیر شده که در این صورت دهانش بوی ترشیدگی می‌دهد، با مسهل عام و مقداری سکبینج که آن را با مسهل مخلوط کند و یا جدا از مسهل میل کند تا مانع تبدیل شیر به پنیر شود و اگر به پنیر تبدیل شده از هم متلاشی و دفع گردد. در این حال بوسیله حقنه کمک کنید تا ماده غذائی از معده خارج شود و تا دو شبانه‌روز شیر شتر خوردن را ترک کند. درصورتی‌که هیچ‌کدام از مشکلات فوق به وجود نیامد ولی از طرفی اسهال هم ایجاد نشود و یا مقدار اسهال خیلی کمتر از مقدار مصرف شیر باشد شیر را با جوشانده مسهل عام و سکبینج بخورد و روی آن مقداری سکنجبین تناول کند.
چنانچه تدابیر فوق مؤثر واقع شد و آثار بهبودی به‌تدریج ظاهر گردید هر 3 الی 4 روز یکبار داروی ادرارآور قوی بخورد تا مقداری سموم از این طریق دفع شود.
داروی ادرارآور می‌تواند از مواد زیر باشد:

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 146
تخم کرفس کوهی، رازیانه، نانخواه، پونه، تخم کافشه، تخم زردک، کاکنج، تخم یا خود مارچوبه.
هرکدام که در دسترس بوده و مصلحت نیز باشد را با هاون برقی نیم‌کوب نموده هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان باقی بماند. پس از صاف کردن با شکر شیرین کرده میل کند. برای رسیدن به امکاناتی که بتواند شیر شتر را در مسیر درمان بیمار مبتلا به استسقا قرار دهد بهتر آن است که مدتی را همراه با کاروان شتربانان بسر برد و شب و روز را چندی با شتربانان بیتوته کند و من خواندم داستان شخصی را که بستگانش او را در میان خیل شتران به درختی طناب‌پیچ کردند و هیچ غذایی ندادند جز شیر و ادرار شتر که بیچاره چاره‌ای جز تناول آن فرآورده نه‌چندان خوشمزه نداشت و بالاخره مجبور شد که خوب شود. شبیه این واقعه بیماری بود که معاصر به شیخ الرئیس زندگی می‌کرد و همه از علاجش عاجز شدند و بیمار با یک حس غریب و بدون هیچ دانشی به مصرف افراطی انار روی آورده بود و پس از مدت کوتاهی استسقا از کبدش رخت بربست و از رنج و درد آن رهایی یافت.
باید در نظر گرفت که هرکسی نمی‌تواند بوسیله شیر شتر علاج شود. بیمارانی که خیلی ضعیف شده‌اند اکثرا نمی‌توانند شیر و ادرار شتر را هضم کنند. شاید برخی از این افراد با شیر و ادرار بز رهایی یابند. در هر صورت هرکس که درمان را با شیر شتر شروع می‌کند به‌تدریج بر مقدار مصرف شیر بیافزاید تا آنجا که کاملا با همین غذا سیر شود. همین پذیرش شیر بیشتر نشان می‌دهد که بدن این غذای داروئی را پذیرفته است و راه بسوی درمان کامل باز شده است. البته در بعضی مواقع اگر بیمار دچار ناراحتی شد و نتوانست به خوردن آن ادامه دهد باید به تشخیص علّت آن پرداخت. ممکن است هنگام مصرف خلط سرد غیر طبیعی بر بدن بیمار حاکم شده باشد. در این صورت می‌توان داروهای ضدّ خلط سرد «که در عین حال زداینده بلغم و
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 147
سودای غیر طبیعی باشد» همراه با شیر شتر و نیز در ترکیب با شیر شتر به بیمار داد و یا در ساعاتی غیر از زمان مصرف شیر داروها را بخورد. اگر گرما و استسقای گرم بر بیمار چیره شده لذا معده و بطور کلی بدن نمی‌تواند شیر شتر را بپذیرد باید با داروهای سردمزاج و مناسب حال بیمار به کمکش شتافت و تعادل لازم را ایجاد نمود.

شیر و ادرار بز

دستور مصرف شیر و ادرار بز مانند شتر است. بهتر است که بز قبل از دادن شیر بیشتر از سبزی‌ها و علف‌های سردمزاج تغذیه کرده باشد.
بقولاتی مانند کاهو، کاسنی، غازیاغی، کرفس و ریواس به حیوان بدهند و از شیرش بهره‌ها برند. این برای استسقای گرم و برای استسقای سرد بقولات گرم‌مزاج لازم است. دو حیوان در نظر گرفته شود، یکی شیر و ادرارش از شتری که با علف‌های سردمزاج تغذیه گردیده و دیگری شیر و ادرارش از بزی باشد که با علف‌ها و بقولات گرم تغذیه شده است. بدین‌ترتیب برای هر حالتی از استسقا چه گرم و چه سرد غذای بیمار آماده است.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 148

دوران نقاهت

اشاره

پس از دفع بیماری ممکن است دوران استراحت بیمار کوتاه و یا طولانی باشد. کبد پس از یک جنگ سخت با دیو استسقا گرچه پیروز از محاصره دشمن بیرون آمده اما بسیار ضعیف و رنجور و آسیب‌پذیر می‌باشد رواست که مدت‌ها با برنامه‌های دقیق و مطمئن به تقویتش پرداخت.

قرص‌های مربوط به استسقاء و سوء القنیه و سیروز کبدی که می‌تواند کمک خوبی برای بیمار باشد علاوه بر هنگام ابتلا به سیروز کبدی، برای دوران نقاهت و برای جلوگیری از عودت بیماری و حتی برای پیشگیری از بیماری‌های کبدی بسیار مفید است. اینک به تعدادی از این اقراص شفابخش توجه نمائید:

قرص استسقاء حاد

عصاره زرشک آبی 4 مثقال، گل سرخ 5 مثقال، تخم خرفه، تخم کشوث، تخم کرفس، مصطکی، لاک مغسول، ریوند از هرکدام یک مثقال، سنبل الطیب نیم مثقال.
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 149
داروهای خشک را آن‌چنان پودر کنید که از ریزترین الک رد شود سپس با عصاره زرشک یعنی آب جوشانده زرشک که با جوشاندن مجدد به یک چهارم وزن کاهش یافته خمیر و از آن قرص‌های یک نخودی بسازید. صبح و ظهر و شب هربار یک عدد میل کنید. تا 6 عدد در روز قابل افزایش است.
قوی‌تر اگر می‌خواهید:
آب کاسنی 40 مثقال، آب الثعلب (تاجری) 20 مثقال، سکنجبین 10 مثقال، آب خیارشنبر 5 مثقال.

قرص زرشک

زرشک بی‌دانه، رب السوس، گل سرخ، مغز تخم خیار، مصطکی، عصاره غافث، سنبل الطیب، روناس، لک‌شسته، عصاره افسنتین، اسارون، فقاح اذخر، تخم شاه‌تره، تخم کاسنی، تخم کشوث، ریوند چینی، زعفران، طباشیر، ترنجبین داروهای خشک را کاملا پودر کنید و با آب قرص بسازید. روزانه صبح و ظهر و شب هربار یک عدد تناول کنید.

قرص سکبینج

سکبینج، پوست هلیله زرد از هرکدام 5 مثقال، حب الرشاد، تخم کرفس از هرکدام یک مثقال.
مانند دستور بالا با آب قرص بسازید و روزانه 3 تا 6 عدد آن را به ترتیب صبح و ظهر و شب میل کنید. هرکدام از قرص‌های مذکور را هنگام مصرف با یک استکان آب انار همراهی نمائید بسیار مفید واقع خواهد شد.

قرص طباشير

طباشیر، رب السوس، روناس، مرزنجوش، دارفلفل، آنغوزه، وشاء (اوشق)
مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 150
از هرکدام مساوی بگیرید و مانند قرص‌های فوق با آب بسرشید و روزانه 3 تا 6 عدد آن را میل نمائید. اگر قوی‌تر می‌خواهید سکبینج و زعفران را پودر و به داروها اضافه نموده با روغن بادام تلخ بسرشید و قرص‌ها بسازید و روزانه 3 تا 6 عدد بین صبح و ظهر و شب تقسیم کرده تناول نمائید. نوشیدن آب انار تازه همراه با قرص‌ها مطلوب است.
آب‌میوه و سبزیجات نیز به تنهائی یا جمعی از آن‌ها یا همگی چنانچه در دسترس باشد تأثیر قرص‌ها را دوچندان می‌کند، لطفا توجه کنید:
آب سبزیجاتی مانند خرفه، جعفری، شوید، کاهو، ترب، گشنیز، زرشک و آب‌میوه‌هائی مانند گرمک، طالبی، خربزه، هندوانه، عناب و سرکه و سکنجبین همراه با قرص‌ها یا جداگانه در طول روز به هر میزان از یک استکان گرفته تا بیشتر مفید است.
استفاده از شربت فواکه ضدّ استسقا مندرج در کتاب شربت‌ها از مجموعه پیک شفا روزانه 3 استکان تا 3 لیوان بسیار ثمربخش بوده و کبد را تقویت می‌کند.
ترکیب 3 واحد آب غوره بی‌نمک با 2 واحد رب انار خانگی که بارها در همین کتاب از آن یاد شده از شربت‌های بسیار گوارا و شفابخش می‌باشد که هم در پیشگیری و هم در علاج بکار می‌رود.

برای حفظ احشا و کبد و کلیه‌ها از تأثیر سرما و گرمای محیط و جلوگیری از تبادلات حرارتی با توجه به اینکه بدن از یک بیماری سخت رسته است کلیه‌بند و کبدبند کرک شتر را به این ترتیب به دور کمر و شکم بیمار تا مدت یک سال پس از بهبودی بسته نگاه دارید تا پس از تقویت احشا و کبد و کلیه‌ها با خیال راحت به وضع عادی برسد. کبدبند به ارتفاع 35 سانت و به طول دور کمر بیمار می‌باشد که پشم یا کرک شتر در 2 لایه پارچه کتانی قرار گرفته، لبه‌های کناری آن با چرخ دوخته و

مجموعه پیک شفا، ج9، ص: 151

سطح آن مانند لحاف سانت به سانت کوک زده می‌شود. سپس سطح و پشت آن با 2 لایه پارچه بسیار ظریف از بهترین جنس حریر یا ابریشم پوشیده می‌گردد تا موی شتر نتواند از منافذ آن بیرون زده و باعث خارش پوست گردد. قسمت جلوی کبدبند با زیپ دوخته می‌شود. کبدبند به تعداد 2 عدد ساخته می‌شود تا هرگاه لازم شد یکی را شستشو دهید و دیگری روی کبد و پهلوها بسته بماند. به این ترتیب در تمام طول یک سال همواره باید بسته بماند مگر زمانی که شخص استحمام می‌کند که در آن صورت هم بلافاصله پس از پایان شستشو و قبل از خروج از حمام لازم است کبدبند به دور کمر و شکم بسته شود. توجه داشته باشید برای جلوگیری از سرماخوردگی احتمالی و نیز تأثیرات داروئی پشم شتر استفاده از این ابزار ضروری است.

سید محمّد موسوی

[3]

---

[1] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

[2] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

[3] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 10

تقدیم‌نامه برای پدر

یا أَیُّهَا الْإِنْسانُ إِنَّکَ کادِحٌ إِلی رَبِّکَ کَدْحاً فَمُلاقِیهِ
وقتی بدنیا آمدم
دیدم تو رنج می‌کشی
خسته اما مصمم و استوار
دلدار من، دلاور من دلپذیر من
وقتی که خسته در کشاکش دوران کودکی
چیزی ز درد، غم، بیماری و ارعاب مرا می‌گرفت
یا آن جوان قلدر همسایه
بر سر راه مدرسه
قدّاره تهدید می‌کشید
قامت دلاور تو از راه می‌رسید و من
در پناه تو ایمن ز ترس و غم و اندوه می‌شدم و
دست‌های کوچکم در دست‌های ستبر تو آرام می‌گرفت
با آنکه می‌دیدم
که تو رنج می‌کشی
مادرم گفت وقتی به دنیا آمدی
بال و پر کودکی‌ات شکست
و تازیانه‌های یتیمی بر جسم و جان تو نشست
و آن روز هم
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 4
تو رنج می‌کشیدی
وقت نماز جماعت
در کنار تو دست‌های پرانگشتری
پرمهر، دست کوچک مرا
چون دست تو می‌فشرد و
غرور مرد شدن به رگ‌های من می‌دوید و من
شاپرک‌وار و سبک
گلخند کودکی بر لب
دزدانه نجوای شکسته تو را با چشم پرآبت می‌دیدم
و فهمیدم کسی هست که پنهان عشق می‌ورزد به تو
و تو می‌بازی به او و در فراقش دیدم
که رنج می‌کشی
وقتی اندازه شانه‌هایت شدم

از بلندای نگاهت که به افق گره می‌خورد
شرمسار می‌شدم و سرگردان که
می‌دیدم هماره توشه‌های راه را پشته می‌کنی
و بر مهمل‌های امید بار می‌بندی، با این همه
باز می‌دیدم
که تو رنج می‌کشی
هرگز به من نگفتی چرا
موی سیاه را به موی سپید تعویض می‌کنی؟!
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 5
تو آماده سفر می‌شدی
وقتی می‌خواستی مرکب سواری‌ات را عوض کنی
تا بتوانی از گذرگاه تنگ، گذرگاه ناگزیر، عبور کنی
در آغوش برادرم
آخرین کلام، شنیدم که گفتی:
توشه‌ام کم است
و ازاین‌رو دیدم که
باز هم رنج می‌کشی
صیاد عشق تو را ربود و
هرگز حیا نکرد ز چشمان اشکبار ما
و تو چه زود تسلیم شدی
و من امیدوار که نبینم اما نشد و باز دیدم
که تو رنج می‌کشی
درون پرده اشکی تو را دیدم
به خوابی یا به رؤیایی
کلاف درهمی را باز می‌کردی
به هر بندی هزاران قاصدک
به هر مو بسته پیغام خوش‌آوایی:
کای سبکباران برین دشت بزرگ
توشه‌ها انبان کنید
در کمین زندگی بنشسته صیادی سترگ
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 6
یا به مهر و یا به کین
از دلم آهی تنوره می‌کشد
سرخوشم زان سو که می‌بینم
برگرفت صیادت ای جانان به مهر
نه رنجی نه غمی دیگر چه پروایی

سید محمّد موسوی
1388
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 7

فهرست مطالب

انگشت‌پیچ ضد میگرن 29
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 9

[پیشگفتار]

بسمه‌تعالی
بهشت نقد اگر خواهی بیا با ما به میخانه‌که از پای خُمت یکسر به حوض کوثر اندازیم
حافظ
گنجینه‌ای دیگر از طب پرافتخار ایرانی را بروی خوانندگان گشودیم تا بدانند هر از گاهی توفیق الهی ما را به گنجینه‌های سرشار طب اسلامی-ایرانی رهنمون می‌سازد تا در آنجا به بزم عیش و نوش علمای طب ایرانی حضور یابیم و ساغرهایی از دست قدح‌گردانان به لب‌های تشنه خویش نزدیک سازیم و مست و غزلخوان از آن مجالس زیبا توشه‌ها برگیریم برای دردمندانی که به امید نجات از دیو بیماری چشم به هر سو می‌دوزند.
فن‌آوری انگشت‌پیچ‌ها نیز از اختراعات مردان صالح و نوع‌دوستی است که قبل از ظهور اسلام مسلمان بودند و یادگارهایشان نیز با علوم اسلامی همسو و همخوان است. بهترین راه برای سازندگان مواد خوراکی استفاده از این فن‌آوری‌هاست که هم کام مردم را شیرین کند و هم موجب سلامتی و بهروزی گردد. اکنون اغلب شکلات‌ها به تقلید از روش‌های دیگران با استفاده از مواد شیمیایی صورت می‌گیرد و افزودنی‌های شیمیایی نیز بر علت بیماری‌ها می‌افزاید. امیدواریم روزی برسد که دست از تقلیدهای کورکورانه برداریم و از باغ خودمان میوه بچینیم.
سید محمّد موسوی
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 11

انگشت‌پیچ، مکیدنی، لیسیدنی، شکلات

انگشت‌پیچ آب لیموترش

برای کنترل ویار خانم‌های باردار بی‌نظیر است. خواص ویژه میوه به و سیب بر همگان روشن است و در احادیث رسیده از امام صادق (ع) از خواص این دو میوه بسیار سخن رفته است. برای جنین به غایت مفید بوده و کودک را باهوش و با حافظه و زیباروی و سالم می‌کند از این طریق آینده چنین تضمین خواهد شد.
آب لیموترش تازه، قند، عسل، نبات، شکر قرمز یا شیره انگور هرکدام که در دسترس بود به اندازه نصف وزن آب لیموترش روی شعله ملایم بجوشانند تا کاملا غلیظ گردد آن‌طور که پس از سرد شدن مانند آب‌نبات یا شکلات سفت و سخت گردد، قبل از سرد شدن به تکه‌های شکلات تقسیم کنند و روزانه حد اقل 3 بار هربار یک شکلات در دهان گذاشته بمکند.
برای کنترل ویار شدید در خانم‌های باردار محدودیتی از لحاظ دفعات مصرف وجود ندارد و می‌توانند به میزانی که حالت تهوع را کنترل کند استفاده نمایند. اگر ترشی دارو برای برخی از مصرف‌کنندگان آزاردهنده باشد می‌توانند میزان شیرینی را بیشتر از نصف افزایش دهند.
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 12

انگشت‌پیچ‌هایی که اصل در آن‌ها به و بعد از آن سیب است آب‌میوه به، آب سیب، آب انار

از هرکدام مساوی بگیرند و با هم مخلوط و به اندازه نصف وزن خودش شکر قرمز، یا عسل خوب اگر در دسترس بود، یا شیره انگور، یا قند و یا شکر معمولی.

روی شعله ملایم بجوشانند تا کاملا غلیظ گردد آن‌طور که پس از سرد شدن مانند آب نبات یا شکلات سفت و سخت گردد، قبل از سرد شدن به تکه‌های شکلات تقسیم کنند و حد اقل صبح و ظهر و شب هربار یک شکلات در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ‌های خونساز

برای تقویت افراد ضعیف و کودکان و سالخوردگان بی‌بدیل بوده و ناتوانانی که به هر دلیلی از خوردن دارو عاجزند می‌توانند از این فن‌آوری طب ایرانی بهره‌مند شوند.

انگشت‌پیچ‌های زیل همگی خونساز بوده و برای خانم‌های باردار و کنترل ویار و تقویت مادر و جنین بسیار مفید می‌باشد. بویژه خانم‌هایی که به خاطر ویار شدید از مواد غذایی محروم می‌شوند از این طریق به مقداری مواد مغذی دست خواهند یافت. در مورد تأثیر میوه‌هایی مانند سیب و به و امثال آن در تقویت حافظه و رشد جنین و زیبایی کودک و شجاعت اهل علم واقف هستند. احادیث رسیده از معصومین (ع) حکایت از مناسب بودن مصرف سیب و به در رشد جنین است. دستور تهیه انگشت‌پیچ‌ها تقریبا شبیه به هم بوده به این ترتیب که معادل نصف وزن آب میوه‌ها و گاه بیشتر از نصف، یکی از شیرینی‌هایی مانند عسل، شکر قرمز، نبات و در صورت در دسترس نبودن شیرینی‌های طبیعی ناچار قند یا شکر بکار برده می‌شود. آب میوه‌ها با شیرینی آن‌قدر جوشانده می‌شوند تا کاملا غلیظ شده به‌طوری‌که پس از سرد

مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 13

شدن سفت شوند. قبل از سفت شدن به تکه‌های شکلاتی تقسیم شده و در یخچال نگهداری شده روزانه حد اقل 3 بار هربار یک شکلات در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ‌ها برای سالخوردگان نیز که از اشتهای کافی برخوردار نیستند بسیار مفید واقع می‌شوند. بیمارانی که در اثر ضعف قادر به تغذیه عادی نمی‌باشند هم می‌توانند از این حد اقل غذایی که بسیار مهم است بهره‌مند گردند.

انگشت‌پیچ‌های سه‌گانه که اصل در آن‌ها سیب و به است

اشاره

آب به، آب سیب، آب انبه

آب به، آب سیب، آب گلابی

انگشت‌پیچ سه‌گانه دیگر

آب به، آب سیب، آب انگور

آب به، آب سیب، آب غوره

آب به، آب سیب، آب نارگیل

انگشت‌پیچ دیگر

آب به، آب سیب، آب پرتقال

انگشت‌پیچ سه‌گانه دیگر

آب به، آب سیب، آب گریپ فوروت

آب به، آب سیب، آب آناناس
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 14

آب به، آب سیب، آب هندوانه

انگشت‌پیچ سه‌گانه دیگر

آب به، آب سیب، آب لیموترش

انگشت‌پیچ ضد تب

اشاره

آب سیب، آب هندوانه، آب لیموشیرین
به میزان نصف وزن مجموع آب‌میوه‌ها شکر قرمز و اگر نبود شکر معمولی و اگر نبود قند اضافه کرده روی شعله ملایم بجوشانند تا کاملا غلیظ گردد و قبل از سرد شدن و سفت و سخت شدن به تکه‌های شکلاتی تبدیل و روزانه حد اقل 3 بار هنگام تب در دهان گذاشته و بمکند.
برای رفع هرگونه گرمی و التهاب و تب ناشی از بیماری عفونی و یا از صفرای حار آب‌میوه‌های مذکور بصورت انگشت‌پیچ، همراه با نوشیدن حد اقل 3 لیوان از مخلوط این سه آب‌میوه در طول روز تب رفع شده و گرمای بدن تعدیل خواهد یافت.

تلخی لیموشیرین

از آنجا که برخی از انواع لیموشیرین‌ها پس از جدا شدن از پوست تلخ شده و مزه شربت را ناگوار می‌سازند بهتر است همان موقع که بیمار قصد نوشیدن شربت را دارد لیموشیرین اضافه شود تا قبل از تلخ شدن تناول شده باشد. ناگفته نماند تلخی لیموشیرین خود ضد تب و ضدعفونی‌کننده است.

تذکر مهم‌تر اینکه بهتر است مردم ما از مصرف استامینوفن خودداری نمایند.
بر اساس اسناد معتبر پزشکی استامینوفن به خاطر سمیت مستقیمی که برای کبد دارد
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 15
زمینه‌ساز هپاتیت و سرطان کبد و عوارض دیگر می‌شود و حیرت‌آور است که چگونه این دارو بوفور در کشور ما تولید و در دورترین نقاط کشور حتی به مردم عامی ما برای مصرف آن آموزش داده شده است. این آموزش به معنای کلاس درس نیست، بلکه مردم بومی هم از طریق تجویز اطبا یاد گرفته‌اند که به محض بروز تب یک قرص استامینوفن به بیمار بدهند غافل از اینکه چه عوارض سوئی خواهد داشت. چرا در مورد عوارض آن توضیح داده نمی‌شود؟! از آن گذشته وقتی با چند لیوان آب‌میوه که ترکیب آن را ذکر کردیم تب مهار می‌شود، چرا باید این داروی مضرّ در نسخه‌ها تجویز گردد؟! آب‌میوه‌های مذکور علاوه بر آنکه ضد تب می‌باشند، در کنار داروهای دیگر گیاهی ضد سرماخوردگی نه تنها علیه بیماری وارد عمل می‌شوند بلکه سرشار از ویتامین‌های مفید بوده و کمبود آب بدن ناشی از تب را نیز به بهترین وجه جبران می‌کنند. مقایسه این روش طبیعی را با مصرف استامینوفن به قضاوت خوانندگان این سطور وا می‌گذاریم. این نسخه با افزودن عرق بید در خاصیت ضد تب قوی‌تر خواهد شد. عرق بید را هم در ساختن انگشت‌پیچ و هم در هنگام نوشیدن همراه با آب‌میوه‌ها بویژه در نبودن لیموشیرین می‌توانید وارد نمائید.

انگشت‌پیچ انبه

مفتح سدّه کبد و مقوی جگر سرد و سایر احشا، اسهالی که از ضعف کبد حاصل می‌شود و برای بیماری استسقاء (سیروز کبدی) و مقدمه استسقاء (سوء القنیه) مفید است.
آب انبه یک‌صد گرم، آب زرشک بی‌دانه، آب پوست هندوانه از هریک 50 گرم، عرق سنبل الطیب یک شیشه، زعفران نوک قاشق چایخوری و قند 50 تا 75 گرم.
همه را با هم روی شعله ملایم بجوشانند تا خیلی غلیظ شود. بصورت تکه‌های شکلات
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 16
تقسیم کنند تا سرد و سفت شود. روزانه تا 3 بار صبح و ظهر و شب هربار یک عدد در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ انبرباریس (زرشک)

اشاره

این نسخه مقوی کبد و معده و گدازنده غذاست و در هضم غذا کمک شایان کند و مفتح سده کبد و بازکننده مجاری آن است و مسکن حرارت آن و ضد استسقاء (سرطان کبد) و خفقان قلب را فرونشاند و تب صفراوی را زایل‌کننده است و اشتهای طعام آورد.

سکنجبین انبرباریس سفرجلی 1] 5 مثقال، آب به و آب سیب ترش و آب انار و اگر انار در دسترس نبود رب انار که با آب جوش رقیق شده باشد و اگر آن هم نبود آب گریپ‌فوروت و اگر نبود آب‌غوره بی‌نمک و اگر نبود آب لیموی ترش یا آب آلوچه سبز (گوجه درختی) از هرکدام 3 مثقال، قند حدود 35 گرم تا بیشتر.

طرز تهیه سکنجبین انبرباریس سفرجلی

بگیرند ربع من تبریز زرشک بدون هسته منقی 2] و با 168 مثقال آب و 14 مثقال گلاب در هم کنند و یک شبانه‌روز بگذارند بخیسد و صبح آن را آن‌قدر بمالند تا مواد زرشک در آب شود، صاف کنند و 168 مثقال شکر قرمز و اگر نبود شکر سفید اضافه کنند و در دیگ سنگی با یک تا 2 سفیده تخم‌مرغ بجوشانند و مرتب کف آن را بگیرند تا دیگر کف نیاورد، بگذارند سرد شود آنگاه دوباره صاف کنند، صافی که از پارچه ریزنقش بگذرد و دوباره در همان دیگ سنگی بریزند و 5/ 22 مثقال سرکه

مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 17

انگوری و نیم من آب سفرجل داخل نمایند و دوباره روی شعله ملایم بجوشانند تا به قوام آید. از آتش فرود آورده سرد کنند و در جای خنک نگهدارند.

طبق دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها روی شعله ملایم به قوام آورند تا کاملا غلیظ شود و قبل از سرد شدن به قطعات شکلاتی تکه‌تکه کنند و روزی 3 بار صبح و ظهر و شب در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ انجباری

اشاره

جهت نفث الدم [3] و نزف الدم [4] از هر عضو که باشد و برای جلوگیری از خونریزی از مقعد و رحم و رعاف [5] و التهاب عصبی روده‌ها و آنچه امروز به کولیت و خونریزی از روده‌ها مشهور است مفید می‌باشد. برای بیماری‌های تفرّق اتصال و فاصله گرفتن مهره‌های دیسک عرق النساء[6] و جوش خوردن رباطهای آسیب‌دیده و پاره شده (مینیسک) و زودتر جوش خوردن شکستگی استخوان‌ها و اصلاح کبد ضعیف و رفع ضعف معده و اسهال بسیار مفید بوده و بهترین روش برای سالخوردگان و کودکان که دارو خوردن برای آنان مشکل است می‌باشد.

شراب انجبار 75 گرم، آب به، آب سیب، آب انار، آب آناناس اگر نبود آب انبه و اگر نبود آب گوجه درختی سبز از هرکدام 25 گرم. طبق دستور سایر انگشت پیچ‌ها عمل کنند و حد اقل روزی 3 بار هربار یک شکلات در دهان گذاشته بمکند.

مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 18

طرز تهیه شربت انجبار

پوست بیخ انجبار 15 درم، گلنار فارسی، طراثیث، خرنوب از هرکدام 6 درم، صندل سرخ سوده، اقاقیا از هرکدام 3 درم همه را با هم مخلوط و نیم‌کوب کنند با 2 رطل آب شب تا صبح بخیسانند و صبح در دیگ سنگی و اگر نبود در ظرف استیل یا پیرکس بجوشانند تا یک سوم بماند صاف کنند و دو سوم رطل قند سفید یا شکر سفید داخل کرده روی شعله ملایم بجوشانند تا به قوام آید.

انگشت‌پیچ انجدانی

اشاره

مقوی معده سرد و خشک‌کننده رطوبات آن بوده و لطیف‌کننده طعام است، پس هضم را آسان کند و مدر بول و حیض و شیر است، تب‌های عفونی را از زایل کرده و به آرامی درد مفاصل ناشی از برودت را از بین می‌برد. بعنوان چاشنی و یا به عنوان درمان برای مبتلایان به درد مفاصل سرد مانند رماتیسم و باد مفاصل و فلج در انواع آن مانند: ام. اس و لقوه و نسیان (آلزایمر) و رعشه (پارکینسون) بسیار مفید می‌باشد. همراه با غذا می‌تواند اشتهای طعام را در سردمزاجان افزایش داده و علاجی مناسب برای کسانی باشد که علاوه بر گرفتاری در اثر بیماری، در سنین سالخوردگی نیز باشند که تناول داروها بر آنان قدری سخت باشد. ضد استسقاء و گشاینده سدّه طحال و دیگر بیماری‌های مربوط به طحال نیز می‌باشد زیرا که اخلاط غلیظ سوداوی بارد و نیز بلغم غلیظ را از هم می‌گسلد و آماده دفع می‌نماید.

سکنجبین انجدانی 75 گرم، آب به 50 گرم، آب سیب 25 گرم، آب انار 50 گرم یا رب انار 25 گرم، عرق کاسنی و عرق کرفس از هرکدام یک شیشه، عسل نصف وزن مجموع و یا به مقداری که شیرینی آن چشایی را آزار ندهد. همه را روی

مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 19

شعله ملایم بجوشانند تا غلیظ گردد، طبق دستور انگشت‌پیچ‌ها هر روز 3 بار هر بار یک تکه شکلاتی آن را در دهان گذاشته بمکند.

طرز تهیه سکنجبین انجدانی

بیخ انجدان 250 گرم، سرکه انگوری خالص و آب معدنی یا آب جوشیده سرد شده از هرکدام 200 گرم. بیخ ساقه انجدان را نیم‌کوب کنند و یک شبانه‌روز در سرکه و آب بخیسانند، سپس بجوشانند تا به نصف برسد آنگاه 600 گرم شیره انگور یا همان دوشاب انگور خالص که بصورت مایع و برنگ قهوه‌ای تیره است مخلوط و روی شعله ملایم بجوشانند تا به قوام آید و به اصطلاح غلیظ شود اما منظور از غلیظ شدن آن‌قدر نباشد که در تهیه انگشت‌پیچ‌ها گفته‌ایم.

گرم‌مزاجان در مصرف این انگشت‌پیچ و یا سکنجبین آن باید جانب احتیاط را نگه دارند و اگر گرمای آن آزاردهنده بود هر بار از عرق کاسنی و شربت اسفرزه و امثال آن برای کاهش حرارت مزاجی آن استفاده کنند.

مقوی معده و کبد و محلل ریاح غلیظ و هضم‌کننده غذا و ضد عفونت دستگاه گوارش می‌باشد. انسدادها و گرفتگی‌های کبد و امعا را رافع بوده و تب‌های بلغمی و سوداوی را از بین می‌برد. مقوی حافظه و دماغ است.
آب به، آب سیب، آب گلابی اگر نبود آب آناناس یا انبه از هرکدام یک لیوان، گلاب یک استکان، انیسون شیرین 75 گرم، سنبل الطیب، گل سرخ، تخم کرفس، مصطکی، مغز بادام از هرکدام یک مثقال، زعفران نصف قاشق چایخوری.
اجزاء خشک را کاملا نرم کنند به‌طوری‌که از ریزترین الک عبور کند آنگاه همه را به جز زعفران با هم بیامیزند و روی شعله ملایم بجوشانند تا غلیظ شود، زعفران
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 20
را سائیده آخر سر اضافه نمایند و طبق دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها به تکه‌های شکلاتی تقسیم نمایند. روزانه 3 بار هربار یک شکلات در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ هلیله

اشاره

این داروها به هلیله‌جات خمسه مشهورند که عبارتند از: هلیله سیاه، هلیله کابلی، هلیله زرد، آمله، بلیله. درباره مخترع آن اقوال گوناگون در تاریخ علوم پزشکی بر جای مانده است برخی به جالینوس و بعضی به اندروماخس یونانی و بعضی به حکمای هندی نسبت داده‌اند اما صحیح‌ترین نظر از قول شیخ داوود (قدس سره) منقول است که می‌فرماید از حضرت موسی (ع) و از کلام خداوند است در تکلّم با پیامبرش که دستور استفاده از هلیله‌جات را به موسی کلیم اللّه می‌دهد و این حدیث از امام صادق (ع) در کتب حدیث نقل شده است. این 5 نوع هلیله در بلاد مختلف برخی از آن بیشتر در دسترس بوده و بعضی کمتر، امّا توجه به این نکته ضروری است که در کلمات بزرگان آن هم خداوند عزّ و جل فرامین قصار گفته می‌شود که شامل و کلّی و کلیدی است و راسخان در علم از آن فرامین کامل به عنوان کلمات قصار و پایه استفاده می‌کنند و در طول زمان و مناسبت‌های گوناگون شاخ و برگ‌هائی بدان می‌افزایند تا بهترین بهره‌برداری از سخنان حکیمانه را برای نوع بشر کرده باشند.

انگشت‌پیچ مذکور برای درمان مالیخولیا، سدر، دوّار، وسواس و سده یا گرفتگی کبد و انواع زردی (یرقان) بکار می‌رود، رنگ رخساره را روشن کرده و خون را از آلودگی‌ها پاک می‌کند. مقوی دماغ و ذهن و حافظه و سوی چشم بوده و بواسیر و بیماری‌های مقعد را از بین می‌برد، بویژه اگر با مصرف آن اسهال ایجاد گردد.

مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 21

عسلاب و گلاب از هرکدام 25 گرم، مربای هلیله 100 گرم. داروهای خشک را با 2 انگشت آب بالای آن بپزند تا نرم و پخته شود سپس آب را دور بریزند تا تلخی آن برود سپس بکوبند و خشک کنند و پودر کنند و با سایر مواد در هم آمیزند و روی شعله ملایم بجوشانند تا گلاب برود و مواد بطوری غلیظ شود که پس از سرد شدن سفت شود، به تکه‌های شکلاتی تقسیم کنند. طبق دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها روزانه به تعداد مورد نیاز در دهان گذاشته و بمکند.

طرز تهیه مربای هلیله

یک‌صد عدد هلیله کابلی خوب و برگزیده را پاک بشوی، یک شب بماند تا از آب خشک می‌شود. در دیگ بریز و آب یا آبجو جوشیده بر آن اضافه کن به طوری که آب یا آبجو چهار انگشت بالاتر از آن آید. حال به آرامی بر آتش کم‌شدت بجوشد تا آب یا آبجو خشک می‌شود؛ آنگاه دیگ را در تنور گرم (فر) بگذار و فردای آن روز هلیله‌ها را از تنور بیرون آور و بر طبقی پهن کن و با دستمالی بمال و با نک سوزن سوراخشان کن! 250 گرم شکر قرمز که با 500 گرم آب مخلوط شده بر آنها بریز و بگذار بر آتش بپزند، تا هلیله‌ها نرم می‌شود ظرف را از آتش برگیر و داروهای دیگ ابزار[7] خوش‌بوکننده بر آنها بپاش!

انگشت‌پیچ ایرسا

بیخ سوسن آسمان‌کوب یا سوسن کبود، در دوم گرم و خشکیش کمتر از دوم است. لطیف‌کننده اخلاط و نرم‌کننده پوست و برای ناراحتی‌های کبد و طحال و ریه که با سردی باشد بسیار مفید و ضد سکته و تشنج و صرع و فلج و سستی اعضا بوده و فراموشی را کاهش می‌دهد.

مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 22

ایرسا 250 گرم، آب سیب و آب به از هرکدام یک‌صد گرم، قند 75 گرم.

ایرسا را با سه برابر آب روی شعله ملایم بجوشانند تا ثلث شود، آب‌میوه‌ها را اضافه کنند و مانند دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها با قند به قوام غلیظ آورند و شکلات‌های بدست آمده را در جای خنک نگه داشته روزانه حد اقل 3 شکلات در 3 نوبت در دهان گذاشته بمکند.

مقوی اعضای رئیسه و معده بوده، بادها را فرو می‌نشاند و مقوی نیروی جنسی است و قوت و نشاط را می‌افزاید. بسیار نافع از برای قولنج است و برای جمیع امراض رحم معالج و بیماری‌های سرد کلیه و مجاری ادرار را درمان می‌کند.
قرنفل، دارچینی، جوز بوا، کهربا، فرنجمشک، گاوزبان، بادرنجبویه، مومیائی، عنبر اشهب از هرکدام 3 گرم، مروارید، یاقوت رمانی، بهمن سفید، بهمن سرخ، اشنه، ساذج هندی، زرنباد، خولنجان، فلفل سفید، فرفیون، کبابه چینی، صندل سفید از هرکدام 6 گرم، بسباسه 25 گرم. عرق مخلصه یا عرق دارچین از هر کدام 2 شیشه، آب سیب، آب به، آب آناناس، آب پرتقال یا هرکدام از مرکبات مانند گریپ‌فوروت و نارنگی و غیرو از هرکدام یک‌صد گرم، آب لیموترش ربع لیوان. شیرینی آن را می‌توانند از عسل یا شکر قرمز یا شکر معمولی یا شیره نبات یا قند استفاده کنند به اندازه نصف مجموع داروهای خشک و البته به دلخواه می‌توانند میزان شیرینی را کم یا زیاد کنند.
داروهای خشک را تمیز کرده بکوبند و گرت کنند چنانچه از ریزترین الک رد شود. همه داروها را با پودر بدست آمده درهم کنند و آن‌قدر روی شعله ملایم بجوشانند تا غلیظ شود مانند سایر انگشت‌پیچ‌ها عمل کنند. روزانه حد اقل 3 بار مصرف کنند.
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 23

ضد سودا و بیماری‌های سوداوی مانند وسواس و مالیخولیا و بیماری‌های سرد دماغی مانند سکته و صرع و فلج می‌باشد. رماتیسم و باد بواسیر و درد معده و اضطراب و دلشوره را از میان می‌برد و برای اگزما و سایر بیماری‌های پوستی ناشی از سودا و امثال آن مفید می‌باشد.
آب انگور، آب سیب و آب به از هرکدام یک‌صد گرم، بسفایج تر و تازه 75 گرم، اگر نبود بسفایج خشک 150 گرم، ترنجبین 125 گرم، آب‌میوه‌ها را داغ کرده ترنجبین را در آن حل کنند سپس صاف کنند، بسفایج را با هاون برقی نیم‌کوب کنند و در 150 گرم آب جوش ریخته در حرارت معمولی تا 24 ساعت نگه دارند آنگاه بجوشانند تا آب نصف شود. با پارچه کتانی بمالند تا مواد آن کاملا در آب برود صاف کنند و تفاله را دور بریزند و این آب را با آب‌میوه‌ها و آب ترنجبین مخلوط و با مقداری عسل یا شکر روی شعله ملایم بجوشانند تا مانند سایر انگشت‌پیچ‌ها غلیظ و تکه‌های شکلاتی حاصل گردد، روزانه حد اقل 3 بار و هر بار یک شکلات در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ تخم خرفه

سرد و تر در دوم است. مسکن گرما و حدت صفرا و خون و گرمی جگر و تشنگی بوده مفید برای شکستن سنگ کلیه و رافع زخم‌های روده و امعاء و مثانه می‌باشد و برای همه بیماری‌های گرم مناسب بوده لذا برای گرم‌مزاجان مفید است.

تخم خرفه 150 گرم، عرق بیدمشک و گلاب از هرکدام 2 شیشه، مغز بادام شیرین و مغز تخم هندوانه و مغز تخم کدوی شیرین (حلوائی) از هرکدام 15 گرم، آب سیب، آب انار اگر نبود رب انار خانگی یا آب هندوانه از هرکدام یک لیوان.

مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 24

تخم خرفه را خوب بکوبند و با آب بشویند یعنی در آب بسایند تا رنگ سیاه آن جدا شود و آب را خارج کنند و نشاسته آن را با عرقیات بیدمشک و گلاب مخلوط نمایند. تخم کدوی شیرین و مغز تخم هندوانه و مغز سفید بادام شیرین را پودر کرده و با یک‌صد گرم عرق کاسنی مخلوط و 24 ساعت نگه دارند. پس روی شعله ملایم بجوشانند تا نصف آن بخار شود با پارچه کتانی شیره‌کشی کنند و تفاله را دور بریزند و این آب را با سایر مواد و آب‌میوه‌ها مخلوط و روی شیره ملایم بجوشانند تا کاملا غلیظ شود. مانند سایر انگشت‌پیچ‌ها روزانه 3 بار بمکند.

انگشت‌پیچ بلادر[8]

بلیله منقی، آمله منقی، هلیله سیاه از هریک 36 مثقال، فلفل اصطرک، فلفل مویه، زنجفیل، دار فلفل از هریک 2 مثقال، کبابه چینی، عسل بلادر از هریک 6 مثقال، قند 600 مثقال، روغن گاو یا روغن گردو یا روغن زیتون.

منافع بسیار زیادی برای آن نقل شده است و برای ملوک و سلاطین بکار برده می‌شده و اگر در خوردن آن بطور مرتب مداومت شود پس از یک سال منافع آن آشکار می‌شود و هرکس چنین کند و تناول آن را ادامه دهد پس از آن تا هنگام موت هرگز بیمار نخواهد شد. این دارو را از آن جهت که یک سال بعد از مرتب خوردن منافع آن آشکار می‌گردد داروی سال (دواء السّنه) نامیده‌اند.
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 25
منع سفیدی مو می‌کند و اخلاط بارده را اسهال می‌کند ضعف معده و سوء هضم و دردهای معده را از بین می‌برد، فلج، نسیان، صرع، تشنج، لقوه و سردرد سرد و همه بیماری‌های سرد را از بین می‌برد.
پوست هلیله زرد، هلیله سیاه، بلیله، آمله منقی از هرکدام یک مثقال، شونیز 24 مثقال، کبابه چینی 12 مثقال، عسل بلادر و مصطکی هریک 6 مثقال، فلفل مویه، دار فلفل، دارچینی، اوشق، زنجفیل از هریک 2 مثقال، ساذج هندی یک مثقال، شکر سفید 600 مثقال. آب سیب، آب به، آب آناناس از هرکدام یک لیوان. داروهای خشک را بکوبند و چنان پودر کنند که از ریزترین الک مانند گرت رد شود. شکر را با مقداری آب بجوشانند تا غلیظ گردد سپس پودر را وارد کرده، آب سیب، آب به و آب آناناس یا آب انبه را اضافه کنند و روی شعله ملایم بجوشانند تا بقوام آید.
مقداری روغن را با آن بسرشند و به اندازه تکه‌های شکلاتی اندازه بزنند و هر روز یک شکلات را در دهان گذاشته بمکند.
افرادی که در بدنشان باد زیاد تولید می‌شود صبح‌ها ناشتا بمکند و کسانی که در بدنشان رطوبت و بخار زیاد باشد شب قبل از خواب. باید که این دارو را در ظرف چینی نگه دارند و از بکار بردن ظروف آلومینیومی خودداری کنند.
افرادی که می‌خواهند با نسخه‌های بلادر از بیماری‌ها پیشگیری کنند و صاحب طول عمر گردند باید از مصرف ترشی‌ها و لبنیات پرهیز نمایند.

انگشت‌پیچ بلسان

در علاج بیماری‌های دماغی و صرع و لقوه و فلج و اوجاع مفاصل و عرق النساء و نقرس بسیار مؤثر است و با داشتن خاصیت تریاقی در برابر سموم مقاومت ایجاد می‌کند. با داشتن خواص متعدد معده و کبد و طحال و کلیه‌ها و مثانه و رحم و
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 26
تقریبا تمامی اعضای بدن از جمله اعصاب را تقویت و در علاج بیماری‌های تمامی اعضای بدن مشارکت می‌کند.
داروی خالص و اصلی بلسان آن است که در هنگام تابش آفتاب و در برج سرطان نزد طلوع شعری یمانیه تنه درخت بلسان را تیغ‌های متعدد می‌زنند و آنچه از آن تراوش می‌کند را جمع می‌کنند. درخت بلسان می‌تواند بیش از 50 کیلو شیره از خود تراوش کند.
شیره بلسان 50 گرم، شاخ و برگ و عود بلسان 75 گرم را با 250 گرم آب روی شعله ملایم بجوشانند تا نصف شود صاف کنند و با قند به نصف وزن آن یعنی حدود 75 گرم کمتر یا بیشتر و نیم کیلو آب سیب و نیم کیلو آب به مخلوط و دوباره بجوشانند تا غلیظ شده و مانند دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها آماده کنند و روزانه از یک تا 3 عدد در روز بمکند.

انگشت‌پیچ عطائی

اشاره

در دفع سرعت انزال بی‌نظیر است.
جفت بلوط، لبان ذکر، بزر القنب 9] از هرکدام یک مثقال، مصطکی 3 گرم، آب سیب و آب به از هرکدام یک لیوان. عسل مصفی حدود یک لیوان کم یا بیش.
داروهای خشک را بکوبند و مانند گرت نرم کنند تا از ریزترین الک رد شود سپس با آب‌میوه‌ها و عسل روی شعله ملایم بقوام آورند تا کاملا غلیظ شود و قبل از سرد شدن به قطعات شکلاتی تقسیم نمایند و روزانه از یک تا 3 عدد در دهان گذاشته بمکند. ساعتی قبل از نزدیکی می‌توانند تعدادی بیشتر در دهان گذاشته بمکند.
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 27

انگشت‌پیچ عطایی دیگر که همان خاصیت را دارد

جفت بلوط، کندر، مصطکی از هرکدام مساوی بگیرند و بکوبند و مانند گرت نرم کنند و با یک لیوان آب سیب و یک لیوان آب به و یک شیشه گلاب و حدود یک استکان تا یک لیوان عسل مصفی مخلوط و روی شعله ملایم بقوام آورند و مانند دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها عمل کنند و ساعاتی قبل از نزدیکی بیشتر در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ عطایی دیگر

بلوط، گلنار فارسی، گشنیز خشک، شونیز، لبان ذکر 5/ 2 مثقال، کمون کرمانی، نانخواه، کرویا[10] از هرکدام 5/ 1 گرم، آب سیب، آب به از هرکدام یک لیوان، عسل به میزان دلخواه. مانند دستور انگشت‌پیچ قبلی عمل کنند.

انگشت‌پیچ گل بنفشه

در اول سرد و در دوم تر است.
ملین طبع و نرم‌کننده سینه بوده و سرفه خشک را آرام کند و سوزش ادرار و گرمای مثانه و کلیه را برطرف سازد. برای سرماخوردگی مفید و در ضد عفونی کردن جهاز تنفسی کم‌نظیر بوده و تب را می‌شکند. التهابات و اورام را زایل می‌کند.
گل بنفشه تازه نیم کیلو و شکر نیم کیلو و اگر بنفشه خشک باشد نیم کیلو و شکر یک کیلو، آب سیب ربع کیلو، آب به 150 گرم، شیرخشت، بیدخشت، و ترنجبین از هرکدام 25 گرم. گل بنفشه تر را با 5 /1 کیلو آب و شکر و ترنجبین و شیرخشت و بیدخشت روی شعله ملایم بجوشانند تا به ربع برسد، صاف کنند و آب‌میوه‌ها را
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 28
داخل کنند و بجوشانند تا بقوام آمده و مانند دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها کاملا غلیظ شود و قبل از سرد شدن به تکه‌های شکلاتی تقسیم و بگذارند سرد شود. روزانه حد اقل روزی 3 بار و هر بار یک شکلات در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ انجیر

در اول گرم و در دوم تر است.
مبهی و کثیر الغذاتر از سایر میوه‌هاست. چاق‌کننده، مفتح سدد و مقوی جگر و دافع سده و ورم طحال و بواسیر و عسر البول می‌باشد. ضد آلرژی‌های فصلی و آسم و خشونت سینه و ده‌ها خاصیت مفید برای انسان‌هاست.
انجیر خشک زرد یک کیلو، عسل نیم کیلو، آب به 250 گرم. انجیر خشک سالم و درشت تهیه کنند و بشویند و با 5 کیلو آب مخلوط و 24 ساعت در هوای مایل به گرم نگه دارند سپس بجوشانند تا نصف شود آنگاه عسل را وارد کرده بجوشانند تا بقوام آمده و غلیظ شود و مانند دستور سایر مکیدنی‌ها هر روز در دهان گذاشته بمکند.

انگشت‌پیچ جدوار

جدوار گرم و خشک است در اول درجه سوم و چون با حرارت غریزی و ارواح انسان همسو و سازگار است آزار و اذیتی متوجه انسان نمی‌شود.
خاصیت پادزهری داشته و اثر آن در دفع سموم بارده بیشتر از سموم حاره است. مفرح و مقوی قلب و اعضای رئیسه و احشاء و پادزهر همه سموم است. مفتح و لطیف‌کننده و نرم‌کننده و منضج و مسکن اوجاع و مقوی چشم و اشتهاآور و تقویت کننده نیروی جنسی می‌باشد. اخلاط عفونی را دفع می‌کند و چاق‌کننده و برای همه دردهای سرد و فلج و لقوه و قولنج و صرع مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 29
جدوار 15 گرم، عنبر اشهب نیم مثقال، زعفران سوده نیم مثقال، گلاب یک شیشه، آب سیب، آب به، آب گلابی یا آب آناناس از هرکدام یک لیوان. جدوار و عنبر اشهب و آب‌میوه‌ها و گلاب را با هم مخلوط و روی شعله ملایم بجوشانند تا یک سوم کم شود صاف کنند و آب‌میوه‌ها را با حدود 75 گرم شکر یا قند یا عسل مخلوط کرده دوباره بجوشانند تا غلیظ شود و آخر سر در حال غلیظ شدن زعفران سوده را اضافه و مانند دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها عمل نمایند.

انگشت‌پیچ ضد گلودرد

برای کسانی که مرتب در گلو احساس ناراحتی می‌کنند و افرادی که در اثر تزریق پنی‌سیلین دچار لوزه‌های متخلخل و سفت شده‌اند بسیار مفید است. ضد هر گونه عفونت و چرک گلو و سینوزیت می‌باشد. از انواع سرماخوردگی‌ها پیشگیری به عمل می‌آورد. ضدعفونی‌کننده معده است و حالت تهوع را از بین می‌برد.

عرق آویشن، عرق مرزنجوش، عرق مزره، عرق اسطوخودوس، عرق نعناع از هرکدام یک لیوان، آب سیب، آب به، آب آناناس یا آب لیموشیرین از هرکدام یک لیوان.

عرقیات و آب‌میوه‌ها را با هم مخلوط و با مقداری شکر قرمز حدود یک استکان تا یک لیوان روی شعله ملایم بجوشانید تا غلیظ شود. قبل از سرد شدن به تکه‌های شکلاتی تقسیم نمایید و بگذارید سرد و سفت شود روزانه حد اقل 3 بار هر بار یک تکه در دهان گذاشته بمکند.

عرق کاکوتی، عرق کاسنی، عرق نعناع، عرق پونه، عرق گاوزبان، عرق گشنیز، عرق افسنتین، عرق زیره سیاه، عرق مرزنجوش از هرکدام یک لیوان.
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 30
آب سیب، آب به یا آب انگور، آب گلابی یا آب انبه یا آب آناناس از هرکدام یک لیوان. زعفران نوک قاشق چایخوری.
طبق دستور سایر انگشت‌پیچ‌ها عمل کنند تا تکه‌های شکلاتی بدست آمده و روزی حد اقل 3 عدد هر روز در دهان گذاشته بمکند.
کتاب انگشت‌پیچ‌ها برگ زیبای دیگری از طب تحسین‌برانگیز اسلامی ایرانی کشورمان را رقم زد، باشد تا مردم عزیز کشورمان از این فن‌آوری بهره‌ها برند و امید آنکه مسئولین کشورمان از این بی‌تفاوتی و غفلت بیدار شده به ارزش واقعی این طب بیشتر پی برده و برای سلامتی مردم آن را مورد حمایت جدی قرار دهند.
نسخه‌های انگشت‌پیچ در کتب قدیم بسیار زیاد است و طالبین می‌توانند به کتاب‌های اقرابادین و قانون و کتب مشابه مراجعه نمایند.
سید محمد موسوی
فروردین 1388 هجری شمسی
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 31

منابع و مآخذ

قانون ابن سینا
قرابادین سید محمد حسین عقیلی خراسانی
مجربات فرنگی
ذخیره خوارزمشاهی
طب یوسفی
میزان الطب
تحفه حکیم مؤمن تبریزی
مجموعه پیک شفا، ج10، ص: 32

[11]

---

[1] (1). سفرجلی: به
[2] (2). منقی: پاک کرده شده، پاکیزه شده
[3] (3). نفث الدم: عبارت است از خونی که ظاهر شود از دهان
[4] (4). نزف الدم: خون‌ریزی از بینی یا رگ که باعث سستی و ضعف بدن شود
[5] (5). رعاف: خونریزی بینی
[6] (6). عرق النساء: سیاتیک
[7] (7). داروهای دیگ‌ابزار: ادویه‌های خوش‌طعم و خوش‌بو که در طبخ از آنها استفاده می‌شود.
[8] (8). بلادر: ثمر درختی‌ست هندی که در داروهای گیاهی به کار می‌رود.
[9] (9). بزر القنب: بذر درختی است که در اکثر بلاد رویش می‌کند و مفرح قلب بوده و صورت را صاف و خوش‌رنگ کرده و محرک نیروی باه در زنان و مردان است.
[10] (10). کرویا: زیره رومی- شاه‌زیره. تخم گیاهی است چتری، برگهایش شبیه به برگ شوید، گلهایش سفید، تخم‌های آن شبیه زیره، طعمش تلخ، بیخ آن شبیه زردک و پخته آن خورده می‌شود.

[11] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 11

فهرست مطالب

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 9

یادداشت مؤلف

تلاش در جهت احیای علوم پزشکی کهن ملّی و اسلامی کشور عزیزمان ایران، جهادی علمی است که با هدف استقلال و خودکفایی از حیث بهداشت و درمان دنبال می‌شود. طب ایرانی از یک جهت هم سو و موافق با طب جدید و از چند سو مخالف با طب غربی است که با آلودن دامن خویش به مادیات راه انحرافی را پیموده است.

علم‌زدگی افراطی، دوری از معنویات، فریب افکار عمومی از طریق تسلّط بر رسانه‌ها، عناوین علمی نابجا، لجام گسیختگی، تکّبر، تقلید بی‌تدبیر پزشکی وابسته با روشهای غلط درمانی و به تدریج تخریب سلامت و بهداشت عمومی، جهات مورد انکار طب غربی از نظر طب ایرانی و اسلامی است. اگر اهداف پزشکی تأمین سلامت جامعه است، پالایش از مادیات صرف و تبعات آن لازم و مورد هجوم مغرضان قرار گرفتن، مقدس و افتخار آفرین است.

تشکر از همراهان و عزیزان و دیگر دوستانی که ما را در امر نگارش، تنظیم، چاپ و نشر این کتاب همراهی کرده‌اند، بازتابی هر چند محدود از سپاس قلبی این جانب از آن همراهان صدیق می‌باشد.

سید محمد موسوی

1382

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 11

بخش اول دستگاه گوارش و بیماریهای آن

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 12

پیشگفتار

اشاره

کتاب حاضر شامل مطالبی در مورد معده و دستگاه گوارش است. در یک نکته همگان به اتفاق عقیده دارند که تقریبا همه بیماریها از معده آغاز می‌شوند. بی‌مورد نیست که احادیث وارد شده از معصومین (ع) همگی معده را مادر امراض برشمرده‌اند. طب سنتی و گیاهی توجه عمیقی به این موضوع داشته و الحق در رابطه با آن نهایت پیشرفت را داشته است و جالب آنجاست که با گذشت زمان پیشرفت علوم نیازی به تغییر در این داروها بوجود نیامده و هیچ‌گاه نسخه‌ای بخطا تجویز نشده که اینک بعنوان مثال خط بطلان روی آن کشیده شود. سالهای مدیدی است که تلقی خاصی در مورد زخم معده و اثنی عشر و نحوه درمان در طب غربی مطرح بوده است و بر همان اساس نیز عمل می‌شده است. تا آنکه چند سال پیش از این یکی از دانشمندان غربی با کشف عامل ویروسی در ایجاد زخم معده خط بطلان بر نحوه درمان آن کشید.
بنابراین شیوه تغذیه توصیه شده به بیماران زخم معده‌ای مبنی بر خوردن غذا به دفعات متعدد برای خنثی کردن اسید معده پس از ده‌ها سال زیر سئوال رفت. این دانشمند نوعی آنتی بیوتیک را برای درمان زخم معده مؤثر دانست.
اما طب سنتی و گیاه درمانی نسخه‌هایی در این رابطه ارائه نموده است که علاوه بر ضد عفونی کردن معده و کبد و دستگاه گوارش، میزان ترشح صفرا و اسیدهای معده و اصولا روابط میان کبد و معده را تنظیم و از طرفی نیز زخم را بسرعت ترمیم کرده و سیستم عصبی معده را نیز به آرامش فرامی‌خواند.
علاوه بر همه اینها نسخه‌های گیاهی بی‌آنکه ضرری متوجه بیمار نماید، عوارض مثبتی در تقویت کل سیستم بدن دارد ولی در مقابل نسخه‌های درمان
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 13
زخم معده در طب شیمیایی تاکنون دارای عوارض منفی و خسارت بار بسیاری بوده‌اند. اینک که بیماری‌های معده و دستگاه گوارش در کتاب حاضر مورد بحث و بررسی قرار گرفته توجه علاقمندان را به آن جلب کرده و تقاضا داریم چنانچه نظراتی در این مورد دارند از طریق صندوق پستی مندرج در پشت جلد کتاب ما را از پیشنهادات و انتقادات خویش بهره‌مند سازند.

اشاره

اهمیت معده و دستگاه گوارش به قدری است که حتی در مباحث اخلاقی و فرهنگی نیز جای خود را باز کرده است عضوی که می‌تواند باعث فساد اخلاق و یا تهذیب نفس شود. معده تهی، سکوی پرتاب روح و معده پر، سقوط در دنیای شهوت است، معده ضامن سلامتی دیگر اعضاء بدن است آنجا که بزرگترین طبیب روح و جسم انسان پیامبر اکرم (ص) بهداشت معده و درمان دردهای آن را بیان می‌کند اهمیت این عضو را گوشزد می‌فرماید:

شکم خود را مقبره حیوانات نسازید

قبل از شروع غذا کمی نمک بچشید.
تا گرسته نشدید لب به غذا نگشایید و قبل از سیر شدن دست از غذا بکشید.
همراه با غذا آب ننوشید و آب یخ نخورید.
شبها با شکم پر نخوابید.
با شکم پر جماع نکنید.
میوه‌ها را قبل از خوردن در آب فروبرده و بشویید.
قبل از خوردن غذا دستها را بشویید.
مسواک بزنید و مسواک زدن باعث زیادی عقل می‌شود و یک نماز با مسواک برابر با هفتاد نماز بی‌مسواک است و ده‌ها حدیث دیگر که پایه‌های بهداشت و درمان را تشکیل می‌دهد.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 14
معده با حرکات فیزیکی غذای بلع شده را با کمک ماهیچه‌های طولی و حلقوی و مورب با شیره‌ها و آنزیمها مخلوط و از آنها کیموس عدی می‌سازد.
صدها عمل شیمیایی بر روی غذاها انجام می‌دهد و باصطلاح آن را هضم می‌نماید. هرچه معده بهتر کار خود را انجام دهد سلامتی و طول عمر بیشتری برای صاحب خویش به ارمغان می‌آورد. بنابراین منشأ بسیاری از بیماریها، معده و منشأ سلامتی نیز معده است. طب سنتی و اسلامی ایران با توجه حکیمانه به مسائل بهداشتی بدن در پیشگیری از بیماریهای معده و درمان آنها گوی سبقت را از همه رشته‌های طب ربوده است. متأسفانه طب غربی به غلط خود را در جایگاه طب اصلی قرار داده و اشتباهات زیادی در پیشگیری و درمان بیماریهای معده ارائه نموده است.
طب غربی با قدرت تبلیغ و انحصارطلبی مادی خود به رشته‌های اصلی طب مجال نداده تا حقایق را بیان نموده و مهارت خویش را در درمان بیماریها از جمله بیماریهای معده ارائه نمایند.
خودخواهی مادیگرایانه طب غربی تا بدانجا رسیده که حتی شیوه‌های درمانی گذشتگان ما را به یغما برده و آنها را به نام خود ثبت می‌نماید و خود را مالک بلامنازع نظریات علمی می‌داند و بدین‌وسیله ثروت مردم جهان را به غارت می‌برد. اگر یک ایرانی فریاد بزند که نوعی ویروس عفونت‌آور در ایجاد زخم معده و اثنی عشر دخالت دارد او را به مسخره می‌گیرند، همان مطلب توسط یک دانشمند غربی با جنجال از طریق

رسانه‌های جمعی پخش شده و بنام خودشان ثبت می‌شود. در جای دیگر پزشک ایرانی کاشف درمان سرطان به قتل می‌رسد تا افتخارات ملی مذهبی ایران با مرگ ناجوانمردانه او در خاک مدفون گردد. برای درمان بیماریهای معده همچون بیماریهای دیگر باید از طریق طب اصلی یعنی طب گیاهی و سنتی مبتنی بر تجربیات چند هزار ساله دانش بشری اقدام نمود و نباید از طب‌های حاشیه مانند طب شیمیایی و غرب‌زده فعلی انتظاری مثبت در درمان بیماری داشت.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 15

از آنجا که پیشگیری از بروز بیماریها اهمیت فزونتری نسبت به درمان بیماریها دارد اولین گام در تدوین این کتاب را به‌طور اجمال به بهداشت و پیشگیری از بیماری‌ها اختصاص می‌دهیم چرا که انصافا نظریات حکیمانه اسلام در این زمینه سرآمد و در اوج کمال است که تفصیل آن را به کتابی جداگانه موکول می‌کنیم.

آغاز بهداشت تغذیه، دقت در مصرف غذاست. کیفیت و نوع غذا، نحوه مصرف و زمان مصرف سه عنوان مهم بهداشت تغذیه است.
کیفیت و نوع غذا مهمترین و گسترده‌ترین عنوان است که شامل شناخت خواص غذاها و نوع و کیفیت نگهداری نیز می‌شود. بنابراین بلاجمال اشاراتی به آن می‌شود:
غذاها به‌طور کلی به سه دسته تقسیم می‌شوند:
غذاهای پخته
غذاهای خام
مایعات
غذاهای پخته مورد نیاز بدن انسان می‌باشد. میزان مصرف غذاهای پخته نباید بر غذاهای خام فزونی یابد. غذاهای پخته خود به غذاهای آب‌پز، کباب و سرخ‌کرده تقسیم می‌شود. در میان این سه نوع، آب‌پز بر کباب امتیاز داشته و هر دو بر غذاهای سرخکرده ممتاز هستند. از نظر نسبی، غذاهای پخته بیشتر از غذاهای خام در آلوده ساختن خون و ایجاد اخلاط بیماری‌زا در بدن نقش دارند و میان غذاهای پخته، سرخکرده‌ها بیش از کباب و آب‌پز در بدن ایجاد آلودگی و سموم دیگر می‌کنند. سرخکردنی‌ها و غذاهای پخته اینک در صد اعظم تغذیه عموم مردم را دربرگرفته و یکی از مهمترین عوامل بیماری‌زا
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 16
در بحث تغذیه‌اند. فرآورده‌های مسموم دیگر از قبیل نوشابه‌ها، سوسیس و کالباس، کنسروها، انواع شیرینی‌جات و ویتامین‌هایی که برای تقویت عمومی بدن بصورت کپسول و آمپول داده می‌شود، چیپس، پفک، شکلات‌ها و فرآورده‌های متنوع دیگر که فقط برای تحریک ذائقه افراد تولید می‌شوند، بر ابعاد بیماری هابسی افزوده‌اند. نحوه مصرف غذاها نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. پرخوری و انباشتن شکم همواره نهی شده است، مصرف چند نوع غذا با یکدیگر، مصرف آب و مایعات همراه با غذا، با شتاب خوردن، در حال خشم و غضب تناول کردن، ایستاده میل کردن، مصرف غذاهای ناسازگار با یکدیگر از جمله مطالبی است که در طب اسلامی به آن توجه و نظریات حکیمانه‌ای درباره آن ابراز گردیده است.
مصرف آب میان غذا و بعد از غذا از منهیات طب اسلامی است که طب غربی با اظهارات ضد و نقیض ظاهرا علمی هنوز نتوانسته نظر قطعی خود را اعلام نماید. بهداشت قبل از غذا و بعد از آن از قبیل شستشوی دستها قبل از غذا که نوعی وضو برای تناول نعمتهای الهی است، چشیدن نمک

قبل از غذا و بعد از آن و ده‌ها مطلب دیگر، براستی نمونه‌های استواری از تلفیق حکمت و علم را به نمایش می‌گذارد.
زمان مصرف غذا نیز از لحاظ بهداشت تغذیه مورد توجه دقیق قرار گرفته است. غذای صبح از لحاظ تأمین سلامتی با غذای شب بسیار متفاوت است، از آنجا که بحث بهداشت تغذیه وسیع‌تر از آن است که در این مقال بگنجد، طالبین را به کتابی دیگر از مجموعه کتابهای پیک شفا حوالت می‌دهیم.

بدترین دشمن معده انباشتن آن از خوراک‌هاست. چنانچه پیامبر اکرم (ص) فرمود یک‌سوم به آب و یک‌سوم به غذا و یک‌سوم به هوا اختصاص دهید.
چربی و روغن‌ها
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 17
جماع کردن با شکم پر برای معده بسیار زیان‌آور است.
قی کردن زیاد
زیاد مسهل خوردن
غذاهای غلیظ مانند سرخ‌کردنی‌ها، کتلت، کوکو، پیتزا و چیزهای بسیار مضرّی مانند سوسیس و کالباس و نوشابه‌هایی که با مواد شیمیایی تهیه شده‌اند و گاز دارند آب میوه‌های بسته‌بندی شده، خوردن میوه و آب بر بالای آن خوردن، وسط غذا و روی غذا آب خوردن، پرخوری و سپس میوه روی آن خوردن، اکثر میوه‌ها را باید ما بین فواصل خوردن غذا میل کرد، رسم غلط غربی‌ها خوردن میوه و دسر روی غذا، شبها با روده پر خوابیدن و اجابت مزاج نکردن، خوردن مغز استخوان و زیاد مغز خوردن، هر غذایی که انسان از آن متنفر است برای معده مضر است، شب‌ها غذای سنگین خوردن و روی آن خوابیدن، غذا روی غذا خوردن، قبل از گرسته شدن دست به غذا بردن، حدیث نبوی (ص) است:
از سفره‌های هفت رنگ پرهیز شود و سر سفره یک نوع غذا کافی است، در هوای خیلی سرد مصرف غذای سرد زیان‌آور است، ترشی فراوان باعث ضعف معده و اعصاب و پیری زودرس است، شوری فراوان باعث ضعف معده و لاغری و سیاهی رنگ می‌شود، شیرینی بی‌حساب حرارت معده را زیاد و ناتوانی را بر جسم مسلط می‌کند، چربی زیاد بخصوص در هوای گرم باعث ناراحتی معده است، آب خوردن ناشتا، گرسنگی کشیدن بیش از حد.

غذاهای ناسازگار با یکدیگر

چنانچه غذاهای ناسازگار با هم مصرف شوند اولین ضربه را به معده می‌زنند. سرکه با برنج باعث قولنج می‌شود. تخم‌مرغ با ترب، ماست با ترب، خربزه با عسل، شیر و انجیر، تخم‌مرغ و پنیر، خردل با سیر انار و هریسه، ماست و باقلا، انگور و کله پاچه، جوجه کبوتر با پیاز، پیاز و پونه، شیر و

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 18

ماهی، انگور و گوشت و ... از جمله غذاهای ناسازگار به شمار می‌روند.

حالات معده در مزاجهای چهارگانه

حالات معده از مزاج‌ها بسیار تأثیرپذیر است و غلبه مزاج‌ها و عدم تعادل آن، به تدریج به سوء مزاج معده تبدیل می‌شود و به تدریج تبدیل به بیماریهای حاد شده و اندام‌های دیگر را نیز گرفتار می‌سازد. اینکه در طب اسلامی معده، مادر امراض معرفی شده، سخنی بجا و صحیح است.

در بررسی بیماری‌های مختلف در بدن همواره جای پای معده را مشاهده می‌کنیم. قلب، مغز، کبد و سایر اندام‌ها با تباهی معده به بیماری کشیده می‌شوند و با بهبودی آن درمان‌پذیر می‌گردند. تباهی معده و سوء هضم سریعا کبد را متأثر کرده و از آن طریق خون و به وسیله خون، همه اعضای بدن تحت تأثیر قرار می‌گیرند. مزاج‌های چهارگانه عبارتند از:

صفرا و خون و سودا و بلغم [1]

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 19

فصل اول: سوء مزاجهای معده

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 20

سوء مزاجهای معده

اشاره

همانطور که گفته شد، سوء مزاج معده یعنی برهم خوردن تعادل مزاجهای معده که مانند سوء مزاج سایر اندامها در طب ایران به 8 دسته سوء مزاج گرم، سرد، خشک، مرطوب، گرم و مرطوب، گرم و خشک، سرد و خشک و سرد و مرطوب تقسیم می‌شود. سوء مزاج معده در اصطلاح متداول، سوء هضم نیز نامیده می‌شود. به عنوان مثال کسانی که با خوردن غذاهایی مانند شیر دچار مشکلات گوارشی می‌شوند دچار نوعی سوء مزاج هستند که نحوه شناسایی نوع سوء مزاج و درمان مناسب آن در ادامه خواهد آمد.

سوء هضم یا سوء مزاج گرم

اشاره

علامت آن تشنگی و خشکی دهان، کمی اشتها و گاه اشتهای کاذب، ترش کردن، طعم و بوی بد دهان و گاه عارضه آروغ زدن و ... است.
ممکن است معده دارای سوء مزاج گرم در بدن شخص ایجاد تب نماید.
درصورتی‌که این سوء مزاج صفراوی باشد ریو زبان یا رنگ لایه روی زبان بیمار به رنگ زرد مایل به سبز می‌شود. به تدریج گرمی آتشین مزاج باعث لاغری شخص می‌شود چراکه اندامهای بدن شیره‌های سوخته غذای معده را نمی‌پسندند و آن را جذب نمی‌کنند.
خون این افراد کم و بد رنگ و بدبوی و اگر چشیده شود تند مزه است شدت سوء مزاج گرم می‌تواند باعث قی و استفراغ می‌شود.
غذاها سرد مزاج سبب تسکین حالات بیماری و غذاهای گرم مزاج سبب تشدید حالات مذکور می‌شوند.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 21

درمان:

باید از مشروباتی که باعث خنک شدن و فرونشستن حرارت می‌شود مثل شربت لیمو، شربت انار، آب زرشک، آب غوره، شربت ریواس، تمر هندی، عناب، شربت عناب، آلوی بخارا و آلوچه و امثال آن استفاده کنند. بعضی از داروها با تأثیر بخشی سریع‌تر می‌توانند سوء مزاج گرم را برطرف کند.

مسهل انار و شیر خشت

- شیر خشت 20 مثقال- آب انار 40 مثقال- گلاب 20 مثقال
- گلاب را گرم کنید و شیرخشت را در آن حل کرده و با آب انار میخوش مخلوط و هر روز صبح ناشتا مقداری از آن را به تناسب مزاج میل کنید.

سکنجبین ضد صفرا و سوء مزاج گرم

- سرکه انگوری 5/ 1 کیلو- گلاب 5/ 1 کیلو- گل سرخ 5 کیلو- قند 3 کیلو- آب به مقدار کافی

- گل سرخ را در سرکه و گلاب خیس کرده، سپس بجوشانید و صاف کنید و با قند آن‌قدر بجوشانید تا قوام آید و غلیظ شود. موقع مصرف مقداری از آن را با آب به صورت شربت میل کنید.

سکنجبین دیگر که ضمنا اسهال صفراوی را باز می‌دارد

- سرکه 250/ 1 کیلوگرم- گلاب 250/ 1 کیلو- گل سرخ 5 کیلو- گلنار 2 کیلو- قند 3 کیلو
- گلنار و گل سرخ را در سرکه بخیسانید، سه شبانه روز بماند، سپس بجوشانید و صاف کنید و با قند بقوام آورید تا غلیظ شود. به تناسب نیاز و به تشخیص پزشک میل نمایید.

بیمار ناتوان از خوردن دارو

چنانچه بیمار قادر به خوردن دارو نیست از شیاف زیر استفاده کنید که
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 22
باعث دفع بلغم شده و در درمان بسیاری از قولنجها مفید است:
- سکنجبین- مقل- جاوشیر- اوشق- نمک هندی- شحم الحنظل- بوره ارمنی محموده- تربد- حب النیل
اجزاء را مساوی بگیرید، صمغ‌ها را در آب جوش حل کنید و بقیه ادویه را در آن خوب مخلوط و شیاف درست کنید و به تناسب نیاز هر شب یا هر چند شب یک‌بار در مقعد بگذارید.

سوء هضم یا سوء مزاج گرم همراه با رطوبت زیاد

علامت آن بروز حالات مربوط به سوء مزاج گرم همراه با لعاب دهان است که جاری می‌شود و حالت تهوع و استفراغ رطوبی نیز ممکن است بوجود آید. بهتر است با داروهای قی‌آور بیمار را وادار به استفراغ کنید. قی آورهایی مانند آب شوید و سکنجبین و آب ترب و بوره ارمنی و پیاز نرگس و امثال آنکه ترکیب چندتایی آنها با همدیگر به تناسب مزاج بیمار باعث استفراغ می‌شود.
در صورت عدم توان استفراغ از مسهل‌های ضد صفرا همراه با گل قند استفاده شود.

سوء هضم یا سوء مزاج سرد معده

ضعف هضم و در عین اشتهای زیاد به غذا، ترش کردن، آروغ زدن و نفخ شکم، پف کردن صورت و سفید شدن رنگ پوست صورت از علائم آن است. خوردن مرباهای گرم مثل انجیر، بالنگ، گل سرخ و مصرف انجیر و گردو و عسل و کمپوت‌های گرم و غذاهایی مانند کبوتر و گنجشک و پختن غذاها با دارچین و زیره و خولنجان و زعفران در درمان این نوع سوء مزاج مفید است. برای رفع سوء مزاج سرد در معده نسخه‌های متعددی وجود دارد که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 23

- زنجفیل و شیرین بیان و تخم خشخاش و بابونه و نعناع و دارچین را مساوی گرفته و نیم‌کوب کنید و روزی چند بار هربار یک قاشق غذاخوری آن را با نبات و یا عسل و مقداری آب جوشانده بیاشامید. چنانچه یبوست همراه است عسل کف گرفته را با آب جوشانده جو میل کنید و یا انجیر خشک را در آب خیس کنید تا نرم شود سپس تناول نمایید و یا هر روز 10 عدد انجیر خشک و 20 عدد آلوی بخارا و 20 عدد سه پستان و 15 گرم گل سرخ سه قاشق غذاخوری ترنجبین را با نبات بجوشانید، ابتدا ترنجبین را در چند لیوان آب جوش حل کنید صاف کنید و سپس داروها را در آن بجوشانید و بپزید و تفاله داروها را نیز میل کنید.

- شربت زوفا و آب جو و عسل نیز نسخه دیگری است که بسیار مؤثر است.

سوء هضم یا سوء مزاج سرد معده همراه با رطوبت

انیسون و تخم کرفس و گل قند را ترکیب کرده و میل کنید. داروهایی که اساس آن افسنتین است تجویز شود. انجدان- تخم کرفس- بومادران- گلپر و امثال آن مفید است یا نسخه زیر را بکار برید:

- ناخنک 8 مثقال- تخم شوید 4 مثقال- مریم نخودی 4 مثقال- سه پستان 6 مثقال- گل بنفشه 6 مثقال

- داروها را مخلوط و نیم کوب کنید و به 6 قسمت مساوی تقسیم نمایید، هر روز یک قسمت را با 3 لیوان آب بجوشانید تا 2 لیوان باقی بماند، یک لیوان بعد از ناهار و یک لیوان بعد از شام میل کنید و تا 6 روز گوشت قرمز نخورید. روزی 3 بار بعد از هر غذا یک نخود مقل ارزق میل نمایید.

در هر صورت قبل از هر چیز باید با داروهای مسهل، معده پاکسازی شود.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 24

سوء مزاج خشک معده

اشاره

باید به رطوبت بخشیدن معده اهتمام نمود و علاوه بر آن سایر اندام‌های بدن را رطوبت بخشید، چنانچه سوء مزاج خشک معده ریشه‌دار و قوی گردد درمان آن تقریبا ناممکن خواهد شد.

حمام با آب گرم و نشستن در آب گرم در دستور کار قرار گیرد. اگر حمام باعث ضعف بیمار می‌شود و بیمار تحمل آن را ندارد، نشستن در آب گرم کافی است. بهترین غذا برای این بیماران مصرف شیر است که شیر پستان زنان و در درجه بعد شیر الاغ و سوم شیر گاو تجویز شود. شیر تازه دوشیده بهتر است بشرط آنکه دامی که شیر از آن دوشیده می‌شود سالم باشد. همراه با شیر چیزی نخورد تا شیر هضم شود. مصرف آب جو در دستور کار روزانه قرار گیرد و با روغن‌هایی مانند کرچک و زیتون و امثال آن بدن بیمار چرب شود تا رطوبت بدن دفع نگردد.

ماهی کپور و ماهی سفید و قلیه ماهی که سرخ نشود و گوشت بال پرندگان بصورت آب‌پز مفید است. بیمار باید از غذاهای سخت و غلیظ پرهیز کند.

حتما باید غذای اول در معده هضم سپس غذای بعدی مصرف شود و از مصرف غذا روی غذا بپرهیزد.

ابتدای درمان به چرب کردن بدن با روغن‌های ذکر شده اکتفا شود سپس ورزش آرام در دستور کار روزانه قرار گیرد. با پیشرفت بهبودی، سوپ جو، سوپ ذرت و گوشت مرغ و آلوی بخارا و سبزی‌جات و امثال آن مصرف گردد. پاچه گوسفند به تدریج وارد رژیم غذایی گردد.

این نسخه را به خاطر بسپارید زیرا که هم منضج و هم مسهل 4 خلط است و در اکثر بیماریهای معدی، کبدی، قولنجها، سردردهای خلطی، ناراحتیهای قلبی، مغزی و پوستی و در هر بیماری که نیاز به پاکسازی باشد تأثیرات
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 25
شگفت‌انگیزی دارد که بارها آزموده شده است:
- صبح‌ها تا 15 روز، ناشتا، سه قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید و آن را داغ‌داغ روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز شده ریخته و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر چیزی نخورید مگر کمپوت یا فرنی رقیق.
ظهر و شب غذاها آب‌پز باشد. از نسخه جوشانده مسهل میل کنید که مسهل عام نام دارد:

مسهل عام:

- سنا 50 گرم- گل سرخ 50 گرم- ترنجبین 25 گرم- تخم کتان 25 گرم- افسنتین 25 گرم- گل ختمی 25 گرم
- داروها را نیم‌کوب کرده هربار بعد از ناهار و شام یک قاشق غذاخوری آن را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کرده و شیرین کنید و میل نمایید.
از آنجا که این دارو اسهال‌آور است و عکس العمل افراد نسبت به دارو متفاوت است چنانچه اسهال خیلی شدید شد بعد از ظهرها یک‌بار از جوشانده مسهل استفاده کنید ولی این نکته را در نظر داشته باشید که دارو باید به اندازه‌ای مصرف شود که اسهال ملایمی ایجاد شود.

دردهای معدی ناشی از تجمع گازهای اضافی

اشاره

علامت آن انتقال درد از موضعی به موضع دیگر است و ممکن است با قراقر شکم همراه باشد. چنانچه سوء مزاج معده را شناسایی کردید، به درمان سوء مزاج معده که مذکور شد بپردازید یا اینکه نسخ کلی درمان سوء مزاج را به مدت 15 روز بکار برید.

نسخه زیر در درمان نفخ و باد معده بسیار مؤثر است:

- هر روز یک مثقال ریوند سائیده را با 12 مثقال شربت دینار در گلاب

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 26

و آب حل کرده و نیم گرم میل کنید و هر روز غذا نخود آب تناول نمایید.

شربت دینار

- تخم کاسنی نیم‌کوب 10 گرم- تخم کشوث 5 گرم- قند 150 گرم

- داروها را در یک پیاله آب بجوشانید تا نیمی بخار شود، صاف کرده با قند بیامیزید و بجوشانید تا قوام آید، هر روز یک‌جا میل کنید و روزهای بعد تکرار نمایید.

پس از بهبود درد و دفع باد که با یکی از نسخه‌های فوق انجام دادید از معجون کمونی زیر تا مدتی استفاده کنید:

- زیره 15 گرم- فلفل 15 گرم- زنجفیل 15 گرم- سداب 15 گرم- پونه 15 گرم- بوره ارمنی یا نمک 15 گرم- عسل به مقدار لازم

- داروها را کوبیده و الک کنید و با عسل داغ ممزوج و روزی یک تا 2 مثقال از آن را میل کنید. اگر قبل از ساخت داروها زیره را یک شبانه‌روز در سرکه بخیسانید و در سایه خشک کرده و بریان کنید. نتیجه بهتری از دارو خواهید گرفت.

به جای معجون کمونی می‌توانید از نسخه زیر تا چند ماه مصرف کنید:

پودر بیسموت گیاهی

- شیرین بیان 50 گرم- نعناع 20 گرم- رازیانه 10 گرم- انیسون 10 گرم- زیره سیاه 10 گرم
- داروها را کوبیده و با معدل آن قند یا شکر کوبیده مخلوط و قبل از هر غذا یک قاشق مرباخوری با کمی آب میل کنید.

درد معده در اثر صفرا:

اشاره

علامت آن تشنگی و تلخی دهان و رنگ زرد مایل به سبز در سطح زبان و سایر علامات غلبه صفرا است. درمان آن همان مسهلات و منضجات صفراست.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 27

ابتدا اقدام به نضج صفرا نمایید با نسخه زیر:

- بنفشه 10 گرم- گل سرخ 10 گرم- تخم کاسنی 5 گرم- سه پستان 10 گرم- آلوی بخارا 5 عدد

- داروها را نیم‌کوب کرده و با آلوی بخارا همراه با سه لیوان آب بجوشانید تا نیمی بماند، صاف کنید و با قند یا شکر شیرین کرده و هر روز صبح ناشتا میل کنید و روزهای بعد به تناسب نیاز تکرار نمایید و تا حد اقل سه روز ادامه دهید سپس از مسهلهای صفرا تا دفع کامل صفرای معده استفاده کنید.

نسخه دیگر

- عناب 12 عدد- گل بنفشه 6 گرم- گل نیلوفر 6 گرم- شاهتره 6 گرم تخم کاسنی 6 گرم- گل سرخ 6 گرم.
- داروها را نیم‌کوب کرده و در 2 لیوان آب بجوشانید تا حدود 5/ 1 لیوان بماند، صبح ناشتا شیرین کرده و میل کنید تا سه روز تکرار کرده و سپس از مسهل صفرا استفاده نمائید.
یا از نسخه کلی سوء مزاج‌ها (ترنجبین و خاکشیر و مسهل عام) که توصیف آن گذشت استفاده کنید و 15 روز به‌طور مداوم ادامه دهید.
غذاها، آش آلو، آش سماق، آش تمر هندی، آش قره‌قوروت، آش آب‌غوره، میوه‌های ضد صفرا مانند انار و مرکبات و غیره باشد.

دردهای معده بلغمی:

اشاره

علامت آن ازدیاد بزاق دهان و عدم تشنگی است.
- بادیان- بادرنجبویه- انیسون- پرسیاوشان
از هرکدام 2 مثقال با 5 عدد انجیر خشک همه را در یک پیاله آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود، صاف کنید و 10 مثقال گل قند عسلی در آب آن حل کرده و هر روز نیمه گرم ناشتا یا ساعت 10 صبح میل نمایید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 28

طرز ساخت گل قند عسلی

- به اندازه یک استکان گل سرخ را پودر کرده و پس از دو ساعت آن را با حدود 150 گرم عسل آمیخته روی آتش همراه با کمی گلاب دو سه جوش بدهید.
از نسخه کلی که در درمان مزاج‌های سرد و گرم و رطوبی و خشک با هم (مسهل عام و ترنجبین و خاکشیر)، مذکور شد می‌توانید استفاده نمایید.
پس از 15 روز از پودر بیسموت گیاهی استفاده کنید که وصف آن گذشت.

درد معده در اثر سودا:

علامت آن ترشی دهان و سوزش فم معده و تیرگی سطح زبان و سایر علامت‌های غلبه سوداست. ابتدا به مدت 15 روز منضج سودا مصرف شود:
- اسطوخودوس، بادر نجبویه، گاوزبان، پرسیاوشان، رازیانه، پودر شیرین بیان
- از هرکدام 2 مثقال همه را در یک کاسه با 4 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند. با قند شیرین کرده و نیمه گرم هر روز صبح ناشتا میل کنید و غذا گوشت مرغ و نخود و زعفران و اسفناج و امثال آن باشد.
پس از 15 روز از نسخه مسهل زیر استفاده شود:
- سناو گل سرخ از هر کدام 50 گرم- اسطوخودوس، افسنتین، تخم کتان، بسفاویج، پرسیاوش، از هرکدام 25 گرم
- داروها را نیم کوب کرده و بعد از ناهار و شام هر بار یک قاشق غذاخوری آن را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کرده و شیرین کنید و میل نمائید برای کنترل اسهال دهی این نسخه، بعد از ظهرها اگر اسهال شدید شد یک وعده استفاده شود، بشرط آنکه اسهال ملایمی برقرار باشد.
مصرف گوشت سرخ کرده و گوشت گوساله و گاو و غذاهای مسمومی چون سوسیس و کالباس و چیپس و پفک که برای اکثر افراد و بخصوص بیماران فوق بغایت مضر است ممنوع می‌باشد و پس از بهبود از داروی زیر که
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 29
برای تکمیل درمان بسیار مفید است استفاده نمایید:
- مروارید ناسفته 1 مثقال، کهربا، مرجان سفید، ابریشم مقرض، زرنباد، درونج عقربی، بهمن سفید و سرخ، سنبل، قاقله، قرنفل، ساذج هندی، اشنه، جندبیدستر، دار فلفل، زنجفیل، مشک، عسل.
- داروها را بکوبید و الک کرده و با عسل داغ ممزوج و روزانه نیم تا یک مثقال آن را میل کنید. اگر تهیه مواد فوق ممکن نبود از پودر بیسموت گیاهی که مذکور شد بدستور استفاده کنید.
بطور کلی می‌توانید برای درمان درد معده سوداوی از نسخه کلی درمان سوء مزاج‌ها استفاده کنید که در سطور قبل ذکر شد. پس از بهبود، پودر بیسموت گیاهی را بدستور مصرف کنید. بطور کلی این نسخه برای ناراحتی‌های معده که از سوء مزاج سرد باشد مؤثر است:

- مریم نخودی 4 مثقال- تخم شوید 4 مثقال- ناخنک 8 مثقال، سه پستان 6 مثقال، گل بنفشه 6 مثقال
- داروها را مخلوط و نیم کوب کنید، 2 قاشق غذا خوری را در 5/ 2 لیوان آب بجوشانید تا 2 لیوان بماند. یک لیوان بعد از ناهار و یک لیوان بعد از شام میل نمائید. بعد از هر غذا یک نخود مقل ارزق میل کنید و تا 6 روز گوشت قرمز نخورید.
پودر بیسموت گیاهی در اکثر ناراحتی‌های معده کاربرد دارد و باعث تقویت معده در مزاج‌های سرد می‌شود.
نسخه زیر نیز بطور عموم برای ناراحتی‌های معده مفید است:
- آویشن- رازیانه- زنیان- مخلصه- از هر کدام 10 گرم- افسنتین- نعناع- پودنه- بابونه از هر کدام 5 گرم
- داروها را نیم کوب کرده و صبح و عصر هر بار یک قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و شیرین کرده و میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 30

درد سر معده در اثر ازدیاد اسید معده:

اشاره

گاه مزه ترشی را بیمار در گلوی خود احساس می‌کند. درمان آن همان درمان کلی سوء مزاج‌های گرم و سرد و خشک و رطوبی معده است که مذکور شد و آن عبارت از مصرف ترنجبین و خاکشیر بدستور به جای صبحانه و خوردن جوشانده مسهل عام در بعد از ظهر بدستور مصرف غذاهای رقیق و آب‌پز است.

نسخه دیگر

مصرف روزانه جوشانده زیره سیاه با آب صاف شده ترنجبین است.

ورم معده چنانچه با غلبه خون و یا صفرا همراه باشد

علامت آن درد معده و التهاب و سوزش که گاه همراه تب است و عطش و تهوع و سقوط اشتها و زردی یا قرمزی زبان است. در فشار کف دست روی سر معده درد احساس می‌شود. علت این بیماری عدم توجه بیمار به درمان سوء مزاج معده است که بستر را برای فعال شدن ویروسها و میکروب‌های عامل ایجاد ورم و زخم معده و اثنی عشر آماده می‌سازد.

ورم معده دموی:

علامت آن، قرمزی زبان و رنگ رخسار و پری رگ‌های چشم است.
از رگ بازو خون بگیرید و یا چند بار به میزان نیاز حجامت کنید و یا از راه‌های دیگر خون درمانی استفاده کنید که مورد تأیید طب سنتی باشد.
شربت‌های بنفشه، نیلوفر یا عرق کاسنی و تاجریزی و آب انار شیرین را در دستور کار قرار دهید.
- داروهای زیر را به صورت پودر در آورده و مخلوط کنید و قبل از هر غذا یک قاشق مرباخوری آن را با عرق کاسنی یا شربت بنفشه یا شربت نیلوفر میل کنید:
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 31
- نیلوفر- بنفشه- تخم کاسنی- رازیانه- نعناع- تخم خشخاش- شیرین بیان- انیسون. اجزا را مساوی بگیرید.

ورم معده صفراوی:

از منضج و مسهل صفرا که در بحث سوء مزاج صفراوی معده مذکور شد استفاده کنید. نسخه دیگر استفاده از ترنجبین و خاکشیر به جای صبحانه بدستور است که قبلا مذکور شد و در غلبه خون و صفرا هر دو کاربرد دارد.

ورم معده بلغمی:

اشاره

علامت آن زیادی آب دهان است و نرمی ورم معده، بی‌اشتهایی، پریدگی رنگ و سپیدی زبان. معده بدون سفت شدن دچار نفخ می‌شود. ابتدا با منضج بلغم به نرم کردن و دفع بلغم بپردازید:

- بادیان- بادرنجبویه- انیسون- پرسیاوش از هر کدام 2 مثقال. گل قند عسلی 10 مثقال.

- تا 15 روز هر روز داروها را در یک کاسه آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود و حدود 5/ 1 لیوان آب صاف شده آن بماند آن را با گل قند مخلوط و ناشتا میل کنید تا 9 روز ادامه دهید سپس از مسهلهای مناسب جهت اخراج بلغم استفاده نمائید.

نسخه زیر را هم می‌توانید به جای منضج قبلی استفاده کنید.

- پودر شیرین بیان 20 گرم- پوست ریشه رازیانه 20 گرم- عسل یک‌صد گرم.

- داروها را در یک کاسه آب بجوشانید تا نیمی بخار شود صاف کنید و با مقداری از عسل شیرین کرده و به تناسب نیاز روزی چند بار مقداری از آن را میل کنید.

نسخه دیگر

مصرف ترنجبین و خاکشیر به جای صبحانه طبق دستور انجام شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 32
همراه با هر کدام نسخه‌های فوق که انتخاب کردید قبل از هر غذا پودر بیسموت گیاهی طبق دستور مصرف نمائید که قبلا مذکور شد.
پس از 15 روز پودر بیسموت را تا مدتها ادامه دهید و مانع عودت بیمار شوید. در درمان ورم معده ناشی از بلغم می‌توانید از جوشانده زیر استفاده کنید:
- ریشه شیرین بیان- انیسون شیرین- دارچین- زنجفیل- تخم خشخاش- بابونه- زیره سیاه از هرکدام 25 گرم.
- داروها را نیم کوب کرده و با 6 بطری آب بجوشانید تا سه بطری بماند در یخچال گذاشته، بعد از هر غذا نصف استکان میل کنید و به جای آب از عرق نعناع مخلوط با آب جوشیده سرد شده استفاده کنید. موقع خواب یک نخود رب السوس (عصاره شیرین بیان) میل نمائید.

ورم معده سوداوی:

علامت آن سفتی ورم و خشکی زبان و سایر علامتهای غلبه سوداست.
ابتدا با منضج و مسهل سودا به دفع خلط سودا بپردازید. منضج سودا در درمان سوء مزاج سوداوی مذکور شد.

یبوست همراه با ناراحتی‌های معده

برای دفع یبوست و خشکی مزاج در ناراحتی‌های معده از نسخه‌های زیر استفاده کنید:
- آلوی بخارا 20 عدد- انجیر خشک 10 عدد- سه پستان 30 عدد- ترنجبین 3 قاشق غذاخوری- گل سرخ 10 مثقال- شکر به مقدار لازم.
- ترنجبین را در سه لیوان آب حل کرده و صاف کنید داروها را در آب ترنجبین با مقداری شکر روی شعله ملایم بجوشانید تا 5/ 1 لیوان بماند، صاف کنید و نیمه گرم میل کنید. چنانچه تمام مواد خورده شود بهتر است.
از نسخه زیر نیز می‌توانید استفاده کنید:
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 33
- انجیر خشک 50 عدد، تمر هندی یک‌صد گرم- آلوچه خشک 60 عدد- ترنجبین نیم سیر- بنفشه 15 گرم- گل سرخ 15 گرم- نیلوفر 10 گرم.
- انجیر و تمر هندی و آلوچه‌ها را در یک کاسه آب جوش که ترنجبین را در آن حل کرده و صاف نموده‌اید با مقداری شکر بجوشانید تا پخته و سپس هسته‌ها را جدا کنید و داروهای خشک را پودر کنید و اضافه نمائید و روی شعله دو سه جوش بدهید هر شب قبل از خواب یک قاشق غذاخوری آن را با مقداری گلاب میل کنید.
نسخه ساده‌تر آنکه هر شب 10 عدد انجیر خشک را با 20 عدد آلوی بخارا در گلاب یا آب جوش خیس کنید صبح ناشتا میل کنید. یا تخم بالنگو را در گلاب خیس و هر روز به میزان نیاز میل کنید.

زخم معده و اثنی عشر

اشاره

خشکی دهان و ظهور خون در استفراغ یا مدفوع و بسیاری آروغ و بدبویی آن، حالت تهوع، ضعف، پریدگی رنگ، لاغری، خشکی زبان، عرق ریختن و درد بالای ناف که از علامات متمایز زخم معده و اثنی عشر است. لقمه بعد از رسیدن به معده ایجاد درد می‌کند.

مبتلایان به زخم معده و اثنی عشر باید به نکات زیر توجه داشته باشند.

- با حوصله و آرامش غذا را بجوند تا کاملا با آب دهان مخلوط شود.
- از پرخوری پرهیز و از انباشتن و سنگین کردن معده خودداری کنند.
- همراه با غذا و تا 5/ 1 ساعد بعد از آن آب و مایعات نخورند.
- از خوردن نوشابه‌های گازدار اکیدا خودداری کنند.
- از آشامیدن آب یخ و همینطور یکدفعه آب زیاد خوردن پرهیز کنند.
- از خوردن ترشی، ماست، غذاهای چرب و سنگین، سوسیس و کالباس، سرخ کردنی، کباب، نوشابه، حبوبات و غذاهای نفاخ پرهیز کنند.
- میوه‌ها و سبزی‌های خام را حتی المقدور پخته میل کنند.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 34

- از ترید کردن نان خودداری کنند، از مصرف نان‌هایی که با جوش شیرین پخته شده باشد خودداری کنند و از نان خشک خانگی استفاده نمایند.

نسخه

- ریشه شیرین بیان 50 گرم- انیسون شیرین و تخم خشخاش و زیره سیاه و بابونه و رازیانه از هرکدام 10 گرم
- داروها را نیم‌کوب کرده بعد از هر غذا یک قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده و میل کنید و یا اینکه کل داروها را با 6 بطری آب بجوشانید تا 5 بطری بماند صاف کنید و با یک‌صد گرم شکر دوباره بجوشانید تا 3 بطری بماند در یخچال نگهداری کنید و بعد از هر غذا نصف استکان میل کنید. یا قبل از هر غذا قرص شیرین بیان میل کنید.

قرص شیرین بیان

- شیرین بیان 60 گرم- رازیانه 10 گرم- زیره سیاه 10 گرم- انیسون شیرین 10 گرم- نعناع 10 گرم
- داروها را پودر کرده با عسل بصورت خمیر درآوردید و بصورت قرص‌های یک نخودی خشک کنید. قبل از هر غذا یک تا 2 عدد آن را میل کنید.

اگر نیاز به داروی بیشتر باشد علاوه بر جوشانده و قرص شیرین بیان، ساعت 10 صبح و 4 بعد از ظهر و موقع خواب یک نخود رب السوس (عصاره شیرین بیان) میل کنید. تا بهبودی کامل دستورات مربوط به زخم معده یا اثنی عشر را رعایت کنید. چنانچه یبوست وجود دارد از انجیر و آلوی خیس کرده استفاده کنید و چنانچه یبوست شدت داشت از شیاف ملین و یا حقنه‌های ملین استفاده کنید.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 35

فصل دوم: قی یا استفراغ

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 36

قی یا استفراغ

قی یعنی حرکت معده برای خروج محتویات خود به خارج. علامت آن در صفراوی، زردی رنگ محتویات خارج شده و در بلغمی سفیدی آن و در سوداوی سیاهی آن است.

چنانچه از صفرا باشد

اشاره

بهترین دارو شراب به و شربت لیمو است.

شربت به:

- آب به یک‌صد مثقال، قند پنجاه مثقال.
- آب به را با قند آن‌قدر بجوشانید تا به قوام آید. اگر به در دسترس نبود 20 مثقال رب به را با 80 مثقال قند سفید جوشانده به قوام آورید و به مقدار نیاز هر روز میل کنید.

شربت لیمو:

- آب لیموی تازه 20 مثقال- قند 80 مثقال
- ابتدا قند را با مقداری آب آن‌قدر بجوشانید تا به قوام آید از روی آتش بردارید و آب لیمو را اضافه کنید.
مصرف سکنجبین با آب گرم استفراغ را بند می‌آورد. چنانچه قی با تب همراه باشد گل نیلوفر را جوشانده صاف کنید و با شکر به قوام آورده هر ساعت یک قاشق میل کنید.
چنانچه همراه با تب نباشد، پس از سکنجبین و آب گرم، آب انار یا رب انار با شکر و شربت به لیمو بنوشید یا آب سیب و آب زرشک و آب لیمو را با
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 37
مقداری شکر جوشانده و به قوام آورید و به اندازه نیاز هر روز میل کنید.

چنانچه مبدأ قی از سردی و رطوبت باشد

اشاره

شراب حب الاس و شراب میبه و یا شربت نعناع و شربت پونه بنوشید.

شراب میبه

- زنجفیل 3 گرم- قاقله 3 گرم- قرنفل 3 گرم- عود 3 گرم- آب به 750 گرم.
- داروها را نیمکوب کرده در آب به آن‌قدر بجوشانید تا نیمی از آن بماند، صاف کنید و با 400 گرم قند و مصطکی 1 گرم، مشک 1 گرم، زعفران 1 گرم در گلاب یا آب جوشیده حل کنید و دو سه جوشی بدهید و بردارید. به تناسب نیاز هر روز مقداری مصرف نمایید.

شراب حب الاس

- بیست مثقال تخم مورد را در یک کاسه آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود سپس با 80 مثقال قند بجوشانید تا به قوام آید.
نسخه زیر نیز برای بزرگسالان رافع تهوع و استفراغ است:
- پونه- اسطوخودوس- تخم ریحان یا برگ ریحان- برگ هلو- گل همیشه بهار- زیره و دارچین
- بطور مساوی نیم‌کوب شده و هربار به اندازه چای دم کرده و دو سه جوشی بدهید و به مقدار نیاز در روز میل کنید.

قی و تهوع که از اندامهای دیگر بر معده تحمیل شود

اشاره

حالت تهوع گاه و بی‌گاه که گاه منجر به استفراغ می‌شود، کمی اشتها، غذای کم خوردن، احساس تنفر و ناراحتی نسبت به اکثر غذاها، رنگ بیمار گاه زرد توام با سیاهی و گاه پریده رنگ می‌شود و گاه به حالت عادی باز می‌گردد، ضعف و کم خونی تدریجی بیمار و ... از علائم این بیماری است.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 38
این عارضه بیشتر از کبد ناشی می‌شود. ممکن است از کیسه صفرا نیز عارض شود. گاهی نیز خبر از سرطان کبد یا طحال یا کیسه صفرا می‌دهد یا بیماری سوء قنه که مقدمه سرطان کبد است مطرح می‌باشد. در این حالت باید درمان سرطان کبد یا درمان سوء قنیه پیش درمان استسقاء (سرطان کبد) است انجام گیرد که تفصیل آن در کتاب درمان سرطان ان شاء ا .. خواهد آمد.
عجالتا بیماران مذکور باید هر روز صبح ناشتا 3 قاشق ترنجبین را با 2 مثقال مغز فلوس در 1 لیوان آب جوش حل کرده و میل کنند. غذا منحصرا سوپ گشنیز با چاشنی آب‌غوره باشد و شربت به نیز مصرف شود.

دستور ساخت شربت به:

- نیم کیلو آب به را با 250 گرم قند مخلوط کرده و بجوشانید تا به حالت قوام درآید. به مقدار مورد نیاز از 1 تا 3 لیوان به صورت شربت میل کنید.
در صورت در دسترس نبودن به از شربت آب‌لیمو طبق دستور زیر استفاده کنید:
- قند 400 گرم- آب لیمو 100 گرم
- قند را با مقداری آب بجوشانید تا به حالت قوام درآید. سپس آب لیمو را اضافه نمایید مانند شربت به مصرف کنید.
چنانچه تومور در معده یا روده کوچک باشد به کتاب درمان سرطان از مجموعه کتابهای پیک شفا مراجعه کنید.
اگر علت از طحال باشد، باید با منضجها و مسهلهای دافع سودا به درمان بیمار پرداخت. اگرچه داروهای درمان سرطان کبد در درمان استفراغ و تهوعی که از طحال باشد نیز مؤثر است.
بحث درمان سرطان طحال در کتاب درمان سرطان خواهد آمد.

علامت آن غالبا تب همراه با تهوع است که گاه کم می‌شود و گاه زیاد و گاه

قطع می‌شود. درمان آن به کار بردن نسخه درمان کلی سوء مزاجهاست که دوباره آن را یادآوری می‌کنیم:

1) هر روز صبح ناشتا سه قاشق غذاخوری ترنجبین را در یک و نیم لیوان آب جوش حل کرده و صاف نمایید و داغ‌داغ روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر فقط مایعات مصرف نمایید به جای ترنجبین و خاکشیر می‌توان از سکنجبین و خاکشیر طبق دستور زیر استفاده نمود:

- یک قاشق غذاخوری سکنجبین را در یک لیوان آب سرد حل کنید سپس سه قاشق غذاخوری خاکشیر به آن بیفزایید و به جای صبحانه میل نمایید.

2) به مسهل عام 25 گرم گز علفی و 25 گرم برگ تیول اضافه کنید و بعد از ظهر طبق دستور مسهل عام که پیش از این ذکر شد مصرف نمایید تا اسهال ملایمی ایجاد شود و به تدریج باعث تنقیه بدن شده و تب قطع گردد، پس از آن باید به تقویت و تعدیل معده و بدن کوشید.

قی و تهوع از پرخوری:

در این حالت بهترین راه استفاده از داروهای قی‌آور و تخلیه معده می‌باشد. یا اینکه سکنجبین با آب گرم خورده شده و به طریق مصنوعی (مثلا با استفاده از تحریک حلق به وسیله انگشت) استفراغ ایجاد شود.
یا اینکه 2 یا 3 لیوان شربت سکنجبین همراه با مقداری ترب خرد شده میل نمایید. به‌هرحال در مراحل بعدی پرهیز از شکم‌پروری لازم است.

چنانچه قی از ماده سوداوی طحال باشد

علاوه بر داروهای ضد تهوع، حجامت و زدن شاهرگ دست راست و حقنه مؤثر است. حقنه، مخلوطی از کاجیره، بسفاویج، خارخاسک، سس
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 40
صغیر، آویشن، بابونه همراه با روغن کنجد و عسل باشد.

چنانچه قی توأم با خون برآمده از معده باشد

اشاره

صمغ عربی و کهربای سائیده به مقدار یک قاشق چایخوری با مقداری شربت حب الاس به مقدار نیاز میل شود. تهیه شربت نعناع و پونه مانند تهیه شربت حب الاس است.

آشامیدن آب انگور و آب بارهنگ و آب برگ و ساقه خرفه نیز مفید است.

شربت انجبار، شربت انار، شربت سیب، شربت گلنار، قرص طباشیر، قرص کهربا، شربت سماق و شیره خرفه بازدارنده خونریزی معده و دستگاه گوارش است.

- گلنار فارسی 5 گرم- مازو- 5 گرم- گل سرخ 5 گرم- کهربای سائیده 5 گرم

- داروها را کوبیده الک کنید و هربار یک قاشق مرباخوری از آن را با کمی شربت لیمو و انار و یا انجبار و یا آب میل کنید.

نسخه دیگر

- گل ارمنی 10 گرم- صمغ عربی 5 گرم- گلنار 5 گرم- خون سیاوشان 5 گرم- کندر 5 گرم

- داروها را نرم کوبیده و هر بار یک قاشق مرباخوری آن را با کمی آب و یا یکی از شربت‌های مفید که در نسخه قبل مذکور شد، روزانه به تناسب نیاز میل کنید. گاه بهترین راه دفع قی، حقنه کردن با حقنه‌های مسهل است.

قی کردن‌های بهره‌رسان به نقل از کتاب قانون:

در بعضی از حالتهای بحران بیماری قی کردن می‌تواند نجات بخش باشد.
به عنوان مثال، کسی که به حالت تب و تشنج و امثال آن مبتلا شود چنانچه قی کند و ماده زنگاری یا ماده کبود رنگ مایل به رنگ نیلی برآورد بهبود می‌یابد.
اگر کسی در حالت تب و پر شدن معده قی کند خوب می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 41
اگر سکسکه لجاجت کند، قی کردن آن را از میان می‌برد.
کسانی که به اعتدال خود را قی می‌دهند، کلیه‌های خود را از آسیب دور نگه می‌دارند.
قی کردن‌های به اعتدال در شفای بیماری کلیه، بیماری‌های پا، ترک رگ‌های بدن و رگ‌های تابع ورید بسیار مفید است.
دستور قی دادن آن است که به حمام بروند و بعد از بیرون آمدن از حمام غذای کامل بخورند و آنگاه قی کنند. فواید قی تنها به شرط اعتدال است.
در هر ماه بیش از 2 بار به فاصله 15 روز از یکدیگر نشود وگرنه ضررهای زیادی در پی دارد.
قی به اعتدال معده را پاک و سنگینی سرو دماغ را رفع و باعث روشنی چشم و تقویت نیروی هامه و درمان بیماری گل و چیزهای غیر عادی خوردن و صرع و آماسی که از معده باشد است. و برای یرقان و تنگی نفس و نقرس و مالیخولیا نیز مفید است.

قی‌های بد

استفراغ همراه با خون، در اکثر موارد نشان از سختی بیماریست. اگر صفرای خالص برآید و رنگ سیاه داشته باشد علامت خوبی نیست. اگر در یبوست شدید استفراغ رخ دهد بد است.

اینک به تعدادی از نسخه‌های قی‌آور توجه کنید:
قی‌آوری که مواد سوداوی را بیرون می‌آورد.
- ترب ریزکرده 45 گرم- نمک هندی 15 گرم- برگ شوید یک مشت
- همه را در یک کیلو آب بجوشانید تا نیمی بماند، 45 گرم سکنجنبین قندی اضافه کرده، نیمه گرم بنوشید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 42
قی‌آوری که معده سرد و رطوبی را پاک کرده و بلغم را از معده خارج می‌کند:
- تخم شوید و تخم ترب و جرجیر هر کدام 9 گرم
- در یک کیلو آب بجوشانید تا نیمی از آن بماند، با 30 گرم سکنجبین عسلی بنوشید.
قی‌آوری که مره (تلخی) صفرا و سودا را دفع می‌کند:
- ترب بسیار ریز کرده را یک شبانه روز در سکنجبین عسلی بخیسانید و صاف نمایید و با نیم مثقال کنگر زرد بنوشید.

استفراغ در کودکان

قرقات و برگ تیول و گز علفی را در گلاب حل کرده صاف کنید و نصف استکان به کودک بدهید. روزی یکبار یک قاشق مرباخوری ترنجبین را در آب جوش حل کنید و صبح به کودک بدهید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 43

فصل سوم: بی‌اشتهایی

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 44

بی‌اشتهایی

اشاره

افرادی هستند که اشتهای فوق‌العاده دارند و چاق هم نمی‌شوند و برعکس کسانی هستند که کم‌خور هستند و لاغر نمی‌شوند. طبیعت این افراد با این روش خوگرفته و ما با آنها کاری نداریم. اگر بی‌اشتهایی از اثر سوء مزاج معده باشد باید شناسایی و به دفع آن پرداخت که در بحث‌های قبل مذکور شد.
تب، ورم معده، ورم کبد و هر دردی که روح و جسم بیمار را بخود مشغول سازد باعث بی‌اشتهایی می‌شود. پس اهداء روحیه و نشاط به بیمار باعث تقویت و اعاده اشتها می‌شود. کسانی که بیش از حد خود را به قی کردن وادار کنند و کسانی که بیش از حد داروی مسهل استفاده کنند به بی‌اشتهایی دچار می‌شوند. سرمای شدید و گرمای شدید هوا باعث بی‌اشتهایی می‌شود. بند آمدن خون حیض در بانوان باعث بی‌اشتهایی می‌شود. بی‌خوابی باعث سقوط اشتهاست. مصرف آنتی بیوتیک‌ها و داروهای شیمیایی باعث سقوط اشتهاست دود و دخانیات نیز اشتها را کاهش می‌دهد.
در درمان بی‌اشتهایی هرکدام از حالات فوق باید مورد توجه قرار گیرد اگر بیمار از یک ناراحتی و بیماری برخاسته با تقویت معده به تدریج اشتهای رفته را بازخواهد یافت. اگر بعد از تب دچار بی‌اشتهایی شده، آب سیب و آب به مفید است و داروها باید بطور کلی بگونه‌ای تجویز شوند که به اعاده تب کمک نکنند. ورم معده و ورم کبد و ناراحتی طحال که باعث بی‌اشتهایی شده در بحث مربوط به خود باید مورد توجه و درمان قرار گیرد. مصرف آنتی بیوتیک‌ها اکثرا غیر لازم و باعث بی‌اشتهایی می‌شوند چرا که مواد شیمیایی اکثرا ضد حیات هستند بهترین درمان ترک این داروها و روی آوردن به
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 45
درمان‌های طبیعی است.
بطور کلی نسخه زیر برای اکثر عوامل ضد اشتها درمان‌کننده است که در بحث کلی دفع اخلاط معده سرد و گرم مطرح شد.
هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید و صاف کنید و آن را داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر غیر از کمپوت یا فرنی رقیق چیزی نخورید و بعد از ظهر 1 الی 2 بار مسهل عام میل کنید:

مسهل عام

- سنا 50 گرم- گل سرخ 50 گرم- افسنتین 25 گرم- تخم کتان 25 گرم- ترنجبین 25 گرم- گل ختمی 25 گرم.
- داروها را نیم کوب کرده و هر بار یک قاشق غذاخوری از آن را در 5/ 1 لیوان آب ریخته تا بجوشد و یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده و بعد از غذا میل کنید.
از آنجا که این داروها اسهال‌آور است توان بیمار را باید در نظر گرفت و اگر مصلحت در عدم مصرف آن است به همان ترنجبین و خاکشیر صبح‌ها اکتفا کنید.
بیمار کم اشتها را نباید به زور وادار به خوردن کرد بلکه حتی اگر لازم است به او گرسنگی داده شود اما به محض میل به غذا، غذای خوش‌بو و تحریک‌کننده در اختیار او قرار گیرد و بوهای خوش بو استعمال کند و به تفریح و شادی بپردازد.
برای گرم مزاج‌ها آب سیب و به و ربهای ترش مزه و انار و آب انار مفید است و برای سرد مزاج‌ها عسل و فلفل سفید و زنجفیل و زیره سیاه و انیسون و میخک و نعناع و خولنجان و انجدان. گرم مزاج‌ها با ملینات و مسهلات ضد صفرا و تصفیه‌کننده خون اشتهای خود را بازیابند. جوشانده‌های ضد صفرا همراه با تمر هندی و آلوی بخارا و خیسانده پر هلو و زرد آلو و امثال آن و
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 46
پرهیز از پرخوری را در دستور کار خود قرار دهند.
نسخه زیر در سرد مزاج‌ها باعث تحریک اشتها و تقویت معده می‌شود:
- سنبل الطیب- تخم خرفه- قرنفل- دار فلفل- دارچین- قاقله- انسیون- تخم کرفس- زیره کرمانی- مصطکی- نعناع- عود- فلفل
- از هر کدام مساوی بگیرید و با عسل به اندازه دو برابر مجموع دروها مخلوط و میل شود.

نسخه دیگر

- پونه، نعناء، بادیان، زینان، سداب از هر کدام 10 گرم، بابونه و انسیون از هر کدام 5 گرم.
داروها را مخلوط کرده و نیمکوب نمائید. صبح و عصر هر بار 1 قاشق غذاخوری از داروها را در 5/ 1- 1 لیوان آب کمی بجوشانید سپس مانند چای دم کرده میل نمائید.
همزمان با نسخه فوق پیش از هر غذا 3/ 1 استکان عرق نعناء میل نمائید.
شراب نعناع نیز جهت تحریک بی‌اشتهایی بسیار نافع و معده را تصفیه کرده و قوت باه را زیاد می‌کند.
- آب نعناع افشرده- خردل سرخ- از هرکدام 20 مثقال با 90 مثقال آب و یک مثقال شب یمانی
- روی آتش به نیمه آورده و صاف نموده با 60 مثقال عسل به قوام آورید.
اگر بیماری عصبی و مغزی مانند مالیخولیا و صرع و افسردگی و امثال آن باعث بی‌اشتهایی شده، به درمان آن بیماریها بپردازید و گاه قی دادن بسیار مفید است. استفاده از انفیه (عطسه‌آور) و یا دفع اخلاط مغز از راه بینی و یا از طریق پوست سر و یا از طریق خون‌گیری باعث بازگشت اشتها می‌شود.
بیماران کم اشتها بهتر است از روغن‌های حیوانی دوری کرده و به روغن زیتون روی‌آور شوند. افرادی نیز با قی کردن بهبود می‌یابند.
اگر زنان باردار دچار بی‌اشتهایی شدند بهتر است به ورزش ملایم و
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 47
تفریح روی آورند و شربت ریحان و غذاهای لذت بخش مصرف کنند. اگر بی‌اشتهایی از کم کاری و ضعف طحال باشد ریشه کبر با سکنجبین یا پرورده ریشه کبر در سرکه یا ترشی کبر چاره ساز است.

بی‌اشتهایی شدید و تنفر معده از طعام (جوع البقر)

اشاره

علامت آن ضعف روزافزون بیمار و عدم تشنگی و رطوبت دهان است، چنانچه از بلغم باشد معمولا بعد از شهوت کلبیه بوجود می‌آید.

شربت میسوسن

برای جوع البقر و ضعف جگر و غش کردن در اثر استفراغ زیاد و دفع خون بسیار مفید است.
گل سوسن 40 عدد، قسط نیم کوفته، قرنفل نیم کوفته، قصب الذریره نیم کوفته، اسارون نیم کوفته، سنبل، مصطکی از هرکدام 6 گرم، ملح اندرانی و نمک سنگ بلورین و سلیخه نیم کوفته از هر کدام 9 گرم، عود بلسان 12 گرم، زعفران 5/ 1 گرم، مشک، روغن بلسان یا زیتون 5 گرم، شربت یوسفی 4 من.

طرز تهیه شربت یوسفی

- شیره انگور 33 من، آب 20 من
- شیره انگور را بجوشانید و مرتبا کف آن را بگیرید تا 10 من باقی بماند، 20 من آب را اضافه کنید و 5 دقیقه دیگر بجوشانید، سپس آن را در خم یا کوزه بزرگ ریخته درب آن را محکم کرده در جای گرم نگه دارید تا به جوش افتد و سپس از جوشش بازایستد.
- داروها را با 4 من از شربت یوسفی همه را در شیشه کنید و 6 ماه بعد بردارید و برای مصرف بیماران شب و صبح استفاده کنید.

بیماری که دچار جوع البقر است از غذا تنفر دارد، اما سلولهای بدن گرسنه
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 48
هستند و به تدریج ضعف و پژمردگی عارض می‌شود.

باید خوراکهای خوش‌بو و اشتهابرانگیز را به بیمار نزدیک کرد، عطرها و بوهای خوش بکار برد و ضمادهای گرم و خوش‌بو روی معده گذاشت.

چیزهایی مانند شربت ریحان و شربت سوسن بخورد. چنانچه نوعی از عدم اعتدال مزاج بر معده حاکم است در اعتدال بخشیدن به آن بکوشید.

چنانچه این بیماری ادامه یابد ممکن است به غش یا بیهوش شدن کشیده شود که در این صورت باید پس از بهوش آوردن بیمار درمان جوع البقر را بکار گیرید و مانع خواب رفتن بیمار شوید و اگر چاره‌ای در خواب رفتن نبود زیاد نخوابد در حالت‌های حاد باید بشدت از خواب رفتن بیمار تا رفع خطر جلوگیری نمود.

اشتهای شدید و غیر عادی به غذا (شهوت کلبیه)

علامت آن بسیاری میل به غذا و عدم سیری از آن است. معمولا از بسیاری ریختن سودا به فم معده ایجاد می‌شود. تیرگی رنگ و خشکی دهان از نشانه‌های دیگر آن است. درمان آن پرهیز از مصرف نمک و ترشی و تندی است و باید با منضجات و مسهلات سودا درمان شود.
اگر شهوت کلبیه از تجمع انگل در نزدیکی معده باشد باید دستورات دفع انگل را بکار برد.

اشتهای تباه، میل به خوردن گل و غیره

اشاره

درمان آن شناخت نوع خلط غالب و دفع آن با منضج‌ها و مسهل‌های همان مزاج است و باید بطریق قی و اسهال دفع شود.

نسخه

- نمک 5 گرم- تخم شوید 10 گرم- تخم ترب 5 گرم- عسل یا سکنجبین 50 گرم
- داروها را نرم کوبیده و با عسل مخلوط و صبح و ظهر و شب هر بار 1
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 49
قاشق مرباخوری میل کنید.

نسخه دیگر

- زیره سیاه- مصطکی- زنیان از هرکدام 5 گرم.
- داروها را نرم کوبیده و هر روز صبح ناشتا 1 قاشق چایخوری تا مربا خوری میل کنید.

نسخه دیگر

- پوست هلیله زرد و هلیله سیاه از هرکدام 10 گرم- بلوط 5 گرم- آمله مقشر 10 گرم- انیسون 10 گرم- عسل 250 گرم.
- داروها را نرم کوبیده با عسل ممزوج کنید و صبح و ظهر و شب هر بار 1 قاشق مرباخوری میل کنید.
زنان باردار که عادت به خوردن گل و امثال آن دارند، از سوپ اسفناج و غوره و مرغ و شربت آب‌غوره و شربت انار استفاده کنند و با توجه به حالات آن، نسخه زیر داده شود:
- زیره- انیسون- سعد کوفی- نعناع خشک- پوست هلیله زرد- آمله مقشر از هر کدام 1 مثقال.
- داروها را نرم کوبیده و مثل قاووت روزی 3 قاشق غذا خوری میل شود.

می‌تواند از انگل باشد چاره آن آش گشنیز ترش و داروی ضد انگل ملایم که خاصیت مسهلی ملایم را داشته باشد.
تخم گشنیز، سیاه‌دانه، بومادران، افسنتین، شاهتره و امثال آن با کمی سنا و گل سرخ جوشانده و روزی چند بار میل شود. یا برنگ کابلی به میزان نیم تا یک مثقال در شیر داغ ناشتا بخورد و ناهار آش ترش گشنیز چاره‌ساز است.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 50
اگر ناشی از رودل و بدخوری کودک باشد، مسهلات ملایم مانند ترنجبین با خاکشیر، ترنجبین به تنهایی، شیر خشت، گل سرخ و گل قند و امثال آن می‌توانند مفید واقع شوند.
به‌هرحال هر روز صبح ناشتا یک تا دو قاشق غذاخوری ترنجبین در یک استکان آب جوش حل کرده و صاف کند و داغ‌داغ روی 2 قاشق غذا خوری خاکشیر ریخته و به جای صبحانه به کودک بدهد. تا یک ساعت صبحانه مصرف نشود.
از سنین 6 یا 7 سالگی به بالا می‌توان مقدار خاکشیر و ترنجبین را تا 3 قاشق افزایش داد.
اگر لازم به پاکسازی بیشتر بود با توجه به نوع مزاج، از مسهل مربوط به آن مزاج به تناسب سن استفاده کنید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 51

فصل چهارم: بیماریهای مری

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 52

بیماریهای مری

مری عضوی لوله مانند می‌باشد که بافت آن از چند طبقه گوشت و غشاء تشکیل شده است و وظیفه آن بلعیدن و قی کردن است.

ورم مری باعث تنگی مجرا می‌شود. این ورم ممکن است از گستردگی ورم معده یا حساسیت دهانه معده نسبت به چیزی ناآشنا صورت پذیرد.
چنانچه ورم در کار باشد و مربوط به معده و علت سوء مزاج باشد باید درمان سوء مزاج معده را پس از شناسایی نوع آن بکار برد. درمان این موارد در صفحات قبل گذشت.
اگر ورم از نوع ورم‌های سرطان باشد، درمان آن درمان سرطان و ورم‌های سخت است که در کتاب سرطان در حد مقدور راجع به آن بحث شده است.
اگر ورم مری از سرماخوردگی و چرک و عفونت ناشی از نزله و چرکهای حلق و بینی باشد، درمان آن درمان سرماخوردگی و مصرف داروهای ضدعفونی‌کننده سینه و نرم‌کننده و پزنده اخلاط چرکی آن است شاید نیاز باشد این داروها تواما بخور داده شود. ترکیبی از آویشن، گل ختمی، اسطوخودوس، قدومه، بنفشه، ترنجبین که جوشانده و صاف شود و ساعت به ساعت یک جرعه مصرف گردد، چاره‌ساز است. اگر نیاز به بخور باشد، بخور تخم گشنیز و آویشن و گل ختمی و مرزنجوش مفید و اگر زکام باعث نزله شده و ترشحات خود را به سینه و مری سرازیر کرده است علاوه بر دستورهای فوق داروهای دفع زکام دفع عفونت بینی و حلق لازم است، استنشاق با افشره مرزنجوش و بوئیدن یا ریختن گرد زنجفیل و سیاه‌دانه در
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 53
بینی برای قطع آبریزش‌ها کارساز می‌باشد. اگر شدیدتر باشد و بیم سینه پهلو می‌رود، روغنها و ضمادهای گرم و نرمی بخش از بیرون فریادرس و درمان کننده‌اند که بر درمانهای فوق اضافه شوند. اگر مشکلات مری از خشکی آن است، این خشکی اکثرا تابع خشکی دهانه معده است که آنهم علت‌های مختلف دارد و در بحث ناراحتی‌های معده توصیف شد. در هر صورت، سوپ‌های رطوبت بخش، سوپ جو و بادام و سوپ گشنیز با جو و آلوی بخارا و میوه‌های رطوبت بخش و لعاب افزوده یا بهدانه و گل ختمی و تخم بالنگو و امثال آنها که به آرامی و کم‌کم میل شود مصرف شود.
نشانه ورم مری در اکثر حالات درد میان دو شانه است.
در نوع دموی (خونی) ممکن است همراه با تب باشد و پری رگها و نرمی نبض و تشنگی و ...
در صفراوی نیز گاه همراه با تب است و سرعت نبض و زردی رنگ ادرار و در بلغمی سپیدی بول و رطوبت بینی و با نوشیدن آب سرد درد شدت

می‌گیرد، در نوع سوداوی خشکی دهان و تیرگی رنگ و رخسار علامت آن است.

اگر خون و یا صفرا غلبه دارد

شیره تخم خرفه با آب انار مخلوط و کم‌کم میل شود. شربت بنفشه، شربت نیلوفر و دم کرده‌ای از تخم خرفه و اسفرزه و تخم کاسنی و تخم خیار آرام‌آرام میل شود.

چنانچه از سردی و رطوبت است

شبت، بابونه، ناخنک، تخم کتان، و انیسون و امثال آن جوشانده و آرام آرام در طول روز میل شود.[2]

مجموعه پیک شفا ؛ج11 ؛ ص53
وسک پشت پرده 10 گرم- بنفشه 15 گرم- گاوزبان 15 گرم با آب و شکر جوشانده و صاف کرده و کم‌کم میل شود. مالش با روغن زیتون بر پشت
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 54
و سینه و اجتناب از غذاهای سرد و مرطوب در دستور کار قرار گیرد.

زخم مری

مری ممکن است دچار زخم‌هایی مانند زخم معده شود. اگر این تشخیص داده شود، درمان زخم معده که در بخش مربوط به آن مذکور شد درمان‌کننده است با این تفاوت که داروهای زخم مری باید همراه با داروهای لعاب‌دار و لزج داده شود و کم‌کم و ساعت به ساعت خورده شود تا به سرعت وارد معده نشود و روی مری مکث کند و به آن بچسبد.
اگر زخم مری از دمل چرکین باشد همان داروها با مکث زیاد روی مری و حالت چسبندگی و لزج که دارند باعث رسیدن و ترکین دمل می‌شود. در این حالت ممکن است حاصل کار وارد معده شده و ایجاد ناراحتی کند و سپس از طریق روده‌ها دفع شوند و یا ممکن است بصورت قی از دهان خارج شوند و بیمار راحت شود. تجویز نوع این نسخه‌ها با توجه به مزاج غالب بر بیمار تعیین می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 55

فصل پنجم: یبوست

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 56

یبوست

خشکی و سفتی مدفوع، دیر به دیر کار کردن روده‌ها و اجابت مزاج را در بحث یبوست جمع کرده‌ایم و به درمان آن می‌پردازیم.

یبوست ناشی از تغذیه غلط

افرادی که عادت به خوردن غذاهای ملین، میوه‌ها و مواد سلولزی ندارند با تغییر روش تغذیه به حل مشکل خویش دست می‌یابند. خوردن خیس کرده انجیر با آلوی بخارا، میوه‌های خام و پخته، سبزیجات، روغن زیتون و امثال آن بطور متناوب، چاره‌ساز است.

یبوست ناشی از سوء مزاج

اگر نوعی سوء مزاج بر بیمار غلبه کرده است این سوء مزاج گاه از کبد و گاه از طحال و گاه از سوء مزاج معده است، درمان آن همان درمان سوء مزاج‌ها است که وصف آن گذشت. چنانچه یبوست از سوء مزاج کبد است باید سوء مزاج شناسایی و کبد از شر مواد ناباب رهانیده شود. جوشانده‌های ضد صفرا و خون و سودا و بلغم و سایر مزاج‌ها که باعث پاکسازی کبد می‌شوند همگی درمان‌کننده می‌باشند. بحث مفصل آن را ان شاء ا ... در کتاب بیماریهای کبد ملاحظه خواهید فرمود. نتیجه کلی که می‌توان گرفت این است که بیشتر یبوست‌ها با داروهای پاک‌سازی‌کننده معده، کبد و طحال درمان پذیرند.

یبوست ناشی از بدکار کردن غده‌ها

غده‌های تیروئید و پاراتیروئید در ایجاد یبوست نقش دارند. شاید
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 57
عملکرد این غده‌ها ناشی از نوعی سوء مزاج باشد که باعث یبوست می‌شود و ممکن است اثرات منفی سوء مزاج‌ها حتی پس از درمان آنها بر روی کارکرد غده‌ها باقی بماند. درمان آنها را به درمان غده‌ها موکول می‌کنیم.

عجالتا نسخه کلی درمان این نوع یبوست ارائه می‌شود:

- گل گاوزبان- تاجریزی- عناب- سه پستان- بادرنجبویه- تخم خشخاش- بهارنارنج- گزنه- تخم ریحان- تخم جعفری- تخم بالنگو- گل ختمی
- از هر کدام مساوی بگیرید و روزی 3 بار صبح و ظهر و شب بعد از هر غذا بصورت جوشانده یا دم کرده میل کنید.

و یبوست‌هایی که از زمان کودکی در انسان ایجاد و ادامه می‌یابد.
این یبوست‌ها ممکن است ناشی از ضربه‌های روحی زمان کودکی، ناهنجاریهای خانوادگی، انزواطلبی و زود رنجی کودکان ایجاد شود. عدم توجه به آن باعث ادامه بیماری در بزرگسالی است.
برای درمان آن باید علاوه بر مصرف نسخه قبلی (بدکار کردن غده‌ها)، این افراد بطور مرتب از غذاهای ملین استفاده کنند و هریره بادام و روغن بادام شیرین را در دستور غذایی روزانه خویش بگنجانند.

یبوست بعد از زایمان

فشاری که جنین و کیسه اطراف آن به روده‌ها وارد می‌کنند باعث یبوست خانم‌های باردار می‌شود و ایجاد خشکی و عدم انعطاف در روده‌ها می‌نماید.

خانم‌های باردار هنگام بارداری باید از غذاهای ملین و خیسانده‌هایی مانند انجیر و آلوی بخارا و سوپ جو و میوه‌های خام و پخته و سبزیجات زیاد استفاده کنند. اگر یبوست بعد از زایمان ادامه داشت حتما باید دستورات فوق اجرا گردد و در صورت نیاز از داروهای لینت بخش و دانه‌های گیاهی لعاب‌دار

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 58

و روغن زیتون و بادام شیرین و امثال آن بهره برند.

مصرف ترنجبین نیز علاوه بر ازدیاد شیر دافع یبوست است.

خانمهای باردار پس از زایمان می‌توانند به صورت ملایم از مسهل عام استفاده کنند اما باید در نظر داشته باشند ممکن است کمی خاصیت مسهلی دارو به نوزاد نیز منتقل شود.

یبوست در کودکان را با ترنجبین و خاکشیر و دانه‌های لعاب‌دار مانند قدومه و تخم کتان و لینت بخش‌های دیگر حتما باید برطرف کرد. استفاده از گل قند آفتابی یا عسلی که ترکیبی از گل سرخ و گلاب و قند یا عسل می‌باشد بسیار مفید است.

- هر شب 10 عدد آلوی بخارا و 5 عدد انجیر خشک را در مقداری آب خیس کرده و صبح ناشتا یا در طول روز به کودک بدهید یا اینکه هر روز مقداری تخم بالنگو را در شربت گلاب خیس کرده و به تناسب نیاز به صورت شربت به کودک بخورانید.

نباید یبوست کودکان را کم اهمیت تلقی کنیم چرا که در سلامتی آینده آنها مؤثر است و آسیب‌هایی به روده می‌رساند که جبران‌ناپذیر خواهد بود.

یبوست در کودکان چنانچه توأم با خونریزی شود، بوسیله داروهای لینت بخش همراه با گل همیشه بهار، گیاه مخلصه، بارهنگ، انجبار و دم اسب درمان‌پذیر است بشرط آنکه هرگز اجازه ندهید یبوست مزاج در آنها تکرار گردد.

بسیاری از عمل‌های جراحی در مورد این کودکان غلط و خطرناک می‌باشد و باعث ادامه رنج کودک خواهد شد. این بیماری با مراقبت والدین و پزشک برطرف می‌شود. برخی از این یبوست‌های همراه با خونریزی، به بواسیر در کودکان منجر می‌شود که آنهم با داروهای بواسیر در حد کودکان و نشستن در آبهای دارویی (آبزن) ضد بواسیر قابل درمان هستند.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 59

فصل ششم: بیماریهای مقعد

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 60

بواسير

اشاره

بواسیر و خونریزی آن، راهی است که بدن برای پیشگیری از بسیاری بیماریها انتخاب می‌کند. اظهاراتی که اطباء قدیم و از جمله شیخ الرئیس فرموده‌اند منطقی و از روی حکمت و عقل می‌باشد. حتما این اظهارات تأثیر گرفته از احادیث نبوی است طب اسلامی خون بواسیر را خونی آلوده می‌داند که باید از بدن خارج شود، بواسیر راه گریزی از بیماریهایی مانند؛ بیماریهای اعصاب، مالیخولیا، صرع سوداوی، باد سرخ، جوش‌های جلدی، سرطان، اگزما، جرب، قوبا، جذام، ذات الجنب، ذات الریه، سرسام و سکته‌های قلبی و غیره است.

بنابراین کسانی که بدون معالجه ریشه‌ای باعث بند آمدن خونریزی بواسیر می‌شوند در حق بیمار ظلم کرده و زمینه بروز انواع بیماریهای خطرناک را بر او هموار کرده‌اند و در عصر ما بیشتر انتقاد ما متوجه اطباء فرنگ رفته است که بی‌مهابا دستور به عمل جراحی می‌دهند، بیماری را از رنج درد و خونریزی می‌رهانند و ده‌ها بیماری دیگر از قبیل سرطان کبد و غیره را به او تقدیم می‌نمایند.

ضمن اینکه بیماری بواسیر معمولا پس از جراحی در مدت کوتاهی مجددا بازگشت می‌کند.

توجه کنید که بواسیر اکثرا از ماده سودائی و خون سودائی و یا خلط سودائی و خونی با هم تولید می‌شود. ماده بواسیر کمتر بلغمی است. پس قبل از هر چیز باید به اصلاح بدن پرداخت و خون بد و ناپسند را بیرون راند.

اطباء گیاهی هم دقت کنند قبل از پاکسازی بدن از خون و خلط ناپسند اقدام به بستن خونریزی بواسیر با ضمادهای قوی نکنند. این کار اگرچه

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 61

باعث رضایت و خوشحالی بیمار و احساس غرور در پزشک می‌شود اما پیامدهای آن باعث نگرانی است.

تنها در شرایطی که خون بواسیر باعث ضعف و ناتوانی شدید بیمار شده است باید با ضمادها و داروهای پاشیدنی باعث بند آمدن خون گردید، اما در هر حال باید خون ناپاک و خلط بدجنس از بدن بیمار پاکسازی شود. اگر این پاکسازی بخوبی صورت پذیرد، نیاز چندانی به داروهای موضعی نخواهد بود و اگر لازم باشد با بخور دادن و یا داروهای دودکردنی می‌توان مانع از عفونت محل بواسیر شد یا اینکه پس از پاکسازی بدن، زخم‌های مقاوم بواسیر را با ضماد و داروهای موضعی دیگر درمان نمود.

پاکسازی‌های بواسیر از طریق اسهال دادن ملایم بیمار، استحمام به موقع و خونگیری بوسیله حجامت یا زالو است.

درمان بواسیر

تا 15 روز صبح ناشتا یک روز در میان 2 لیوان عرق شاهتره را داغ کنید تا به حد جوش برسد، بلافاصله آن را روی 3 قاشق غذاخوری خاکشی که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر هیچ‌چیز نخورید مگر کمپوت یا فرنی رقیق.
روز بعد 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در یک و نیم لیوان آب جوش حل کنید و صاف کرده داغ داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشی که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر مثل روز قبل عمل نمایید.
جوشانده زیر را که مسهل عام نام دارد بعد از ناهار و شام میل کنید:

مسهل عام

- سنا و گل سرخ از هرکدام 50 گرم و افسنتین و گل ختمی و تخم کتان و ترنجبین از هرکدام 25 گرم
- با هم مخلوط و نیم کوب کنید و هر بار یک قاشق غذاخوری را با یک
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 62
و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل نمایید.
این دارو اسهال‌آور است لذا مقدار مصرف را بگونه‌ای تغییر دهید که اسهال ملایمی برقرار باشد مثلا یک‌بار در بعد از ظهر میل شود.
سوپ گشنیز را هر روز یا یک روز در میان به جای ناهار میل کنید که مواد سوپ به ترتیب زیر است:
- سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر و عدس و یا نخود و کمی برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا.
روز بعد نیز غذا آب‌پز و شامل سبزیجات فصل مانند کدو و ریواس و کنگر و شلغم و چیزهایی که در همان فصل موجود است باشد.
پس از 15 روز قرص زیر را بسازید و روزانه 3 تا 6 عدد میل کنید:

قرص بواسیر

اشاره

برای جلوگیری از خونریزی بواسیر هم مفید است:
- هلیله سیاه- هلیله زرد- مصطکی- کندر خوراکی- ریوند چینی- انزروت- گل سرخ- صبر زرد
- مساوی بگیرید و بکوبید و نرم کنید و در آب مقل ارزق خمیر کرده و بصورت قرص‌های یک نخودی خشک کنید. قرص‌های بواسیر نسخه‌های متعدد دارد که در کتاب‌های داروسازی گیاهی موجود می‌باشد.

قرص بواسیر دیگر

- هلیله کابلی بریان کرده 90 گرم و کهربا 30 گرم و مقل ارزق 50 گرم مانند قرص قبلی ساخته می‌شود.

قرص بواسیر دیگر:

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 63
- هلیله سیاه و بلیله و آمله و مقل ارزق از هرکدام 12 گرم و تربد سفید 3 گرم و نمک هندی یک و نیم گرم و سنبل الطیب و زعفران و دارچینی و سلیخه از هرکدام 6 گرم
- داروها را در آب جوشانده‌ای مقل خمیر کرده بصورت قرص خشک کنید.

قرص بواسیر دیگر

از امام رضا (ع) نقل شده است:
هلیله سیاه و بلیله و آمله را بطور مساوی گرفته و بکوبید و از الک رد کنید تا آن‌قدر نرم شود که از حریر بگذرد. مقداری مقل ارزق را در آب تره حل کنید تا 3 شب خیس بخورد سپس داروها را داخل کرده و دست‌ها را با روغن بنفشه چرب نموده و حب‌های متعدد بسازید و در سایه خشک کنید. در تابستان روزی یک مثقال و در زمستان روزی 2 مثقال میل کنید و از مصرف ماهی و سرکه و سایر غذاهای غلیظ و سرخ کردنی‌ها و پرهیزهای بواسیر خودداری نمایید.
اگر بیمار هر روز 3 تا 6 عدد قرص بواسیر بخورد بهبود پیدا خواهد کرد.
اگر علاوه بر قرص از مسهل عام نیز استفاده کند بهتر نتیجه خواهد گرفت و اگر رژیم غذایی که مطرح شد رعایت نماید نور علی نور است. اگر به جای مسهل عام- جوشانده بواسیر بطور عام- را مصرف کند نتیجه خواهد گرفت. جوشانده این است:

جوشانده بواسیر بطور عام:

- سه‌پستان- تاجریزی- اسطوخودوس- آویشن- قدومه- خاکشیر- پونه از هر کدام 25 گرم و گاو زبان 15 گرم- بهار نارنج و نعناع 10 گرم- افسنتین- مرزنجوش- تخم خشخاش- بادرنجبویه از هرکدام 8 گرم- خارخاسک- بومادران- کاکوتی- شیرین بیان- بابونه- سنبل الطیب از هر کدام 5 گرم و تخم گشنیز- ختمی- تخم

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 64

شنبلیله- بولاغ لوتی- سیاه دانه- بزرگ سرخ- گزنه از هر کدام 20 گرم.

- داروها را با هم مخلوط و به 5 قسمت مساوی تقسیم کنید. 1 قسمت را با 6 بطری آب بجوشانید تا 4 بطری بماند صاف کنید و با یک‌صد گرم شکر معادل یک استکان مخلوط کرده و دوباره بجوشانید تا 3 بطری بماند در یخچال نگهداری کنید و بعد از هر غذا نصف تا یک استکان میل کنید.

عرقیات زیر را با هم مخلوط و قبل زا هر غذا نصف تا 1 استکان میل کنید:

- عرق گشنیز- عرق افسنتین- عرق نعناع- عرق شنبلیله- عرق گزنه- عرق بولاغ لوتی

اگر بیمار بعد از هر غذا نسخه جوشانده بواسیر بطور عام و قبل از هر غذا عرقیات فوق را مصرف کند نتیجه خواهد گرفت.

غذای بیماران بواسیری

باید از خوردن سرخکردنی، کباب، گوشت‌های غلیظ، گوشت گوساله و گاو، شیر و آنچه وابسته به شیر است، سیر، ادویه‌جات، سوسیس و کالباس، انواع ساندویچ‌ها، شیرینی‌جات قنادی نانی که با جوش شیرین پخته شده باشد، آب یخ، نوشابه و هر چیزی که باعث یبوست و سفتی مدفوع شود پرهیز کنند. غذاها باید ملین و نرم‌کننده باشند.

خوردن انجیر و آلوی بخارا خیس کرده که آلوی بخارا در تعداد 2 برابر انجیر باشد تا میزان 10 عدد انجیر و 20 عدد آلوی بخارا ناشتا بسیار خوب است. سوپ‌هایی که با سبزیهای گشنیز و اسفناج و برگ چغندر و تره و آلوی بخارا پخته شود در دستور کار قرار گیرد و گوشت فقط آب‌پز و همراه با موارد فوق پخته شود، آنهم گوشت مرغ یا گوسفند باشد.

خارش مقعد

خارش مقعد یا از کرم‌های ریز است یا از ماده خلطی خارش‌آور که در
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 65
اطراف مقعد جمع شده است و یا زخم چرک‌آلود.

اگر از کرم‌های ریز است به درمان انگل رجوع کنید.

اگر از زخم چرکین است از دود پشکل ماچه الاغ یا از بخور تخم گشنیز و آویشن با گل ختمی و یا نشستن در آب جوشانده آن تا قطع خارش و بهبود کامل استفاده نمائید. یا ضمادها و مرهم‌های جاذب و ضدعفونی‌کننده زخم‌های چرکین بکار برید.

اگر ماده خلطی خارش‌آور باعث ناراحتی است باید براساس نوع خلط بیمار را با داروهای خوردنی و اسهال‌آور پاکسازی نمود.

جوشانده ضد خونریزی بواسیر

اشاره

- بهمن پیچ- انجبار و ناخنک از هر کدام 25 گرم- کاکل ذرت- دم اسب- گاوزبان- پونه- اسطو خودوس و آویشن از هر کدام 10 گرم.

- داروها را نیم کوب و روزی 3 بار صبح و ظهر و شب هر بار یک قاشق غذاخوری را در یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید شیرین کرده میل نمایید.

نسخه بواسیر دیگر

- برگ سنا و گل سرخ و مقل ارزق را بطور مساوی گرفته و روزی یک الی 3 بار به مقدار نیاز بجوشانید و میل کنید.
- تخم تره به مقدار یک قاشق غذاخوری در روز با شکر، بواسیر را برطرف می‌کند.

بیرون زدن مقعد

قرص مقل ارزق که وصف آن گذشت بهترین است. روزانه تا 6 عدد میل شود. پاشیدن گرد مخلوط زاج بلوری و مازو و سفیداب بر مقعد بعد از آنکه

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 66

موضع را با روغن گل سرخ چرب کرده باشند و بستن موضع مفید است.

خون درمانی

حجامت و زالو درمانی و فصد (رگ زدن) در درمان بواسیر بسیار مفید و گاه ضروری است بخصوص که همراه با داروهای دیگر درمان بواسیر اعمال گردد. اساسا کسانی که عادت به حجامت و خون دهی از طریق زالو و فصد دارند کمتر به بواسیر مبتلا می‌شوند.
هرگز خون‌گیری به روش طب غربی مورد نظر ما نیست.
روش‌های خون درمانی در طب سنتی در کتاب دیگری از مجموعه کتاب‌های پیک شفا تحت عنوان خون درمانی از دیدگاه طب سنتی آمده است.

از میان بردن دکمه‌های بواسیر

شیره پیاز عنصل و یا شیره خرنوب اگر چند بار بر دانه‌های بواسیر مالیده شود دانه‌ها را ساقط می‌کند.
کافور تصعید شده را با کره طبیعی گاو مرهم نموده و بر مقعد ضماد کنند.
ضمادهای مسقط بواسیر بسیار است که در کتاب‌های دارویی موجود می‌باشد.

بخور بواسیر

تخم گشنیز و آویشن و گل ختمی و تخم مرو را با مقداری آب بجوشانید و موضع را مرتب بخور دهید.

فیستول‌های چرکی مقعد

تخم گشنیز و آویشن و گل ختمی و تخم مرو را مساوی گرفته با چند برابر شیر گاو طبیعی بجوشانید تا بصورت مرهم درآید بر موضع فیستول‌ها ضماد
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 67
کنید و هر 24 ساعت یک‌بار زودتر باز نکنید و هربار در آب جوشانده همان داروها به مدت نیم ساعت بنشینید و آن‌قدر تکرار کنید که عفونت‌ها جمع و زخم‌های آن جوش بخورد.

مرهم بواسیر و شقاق مقعد

اشاره

موم و روغن کنجد و پیه مرغابی و مغز ساق گاو و روغن کوهان شتر و زرده تخم‌مرغ کتان و مقل ارزق را بجوشانید و داروها را در آب آن داخل کرده بصورت مرهم بسازید و موقع حاجت روی زخم بواسیر بمالید.

مرهم بواسیر دیگر

گردوی سوخته و دانه زردآلو بطور مساوی با روغن کوهان شتر مرهم کرده بر موضع بمالید.

یبوست بواسیر

ده عدد انجیر و 20 عدد آلوی بخارا که در آب خیس خورده باشد برای یبوست بواسیر بسیار مفید است که ناشتا خورده شود.
ترکیبی از حنظل و مقل ارزق و تخم مرو و صبر سیاه و هلیله سیاه و سنا و گل سرخ و رب ریوند و اسفرزه علاوه بر دفع یبوست بیماری بواسیر را نیز درمان می‌نماید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 69

فصل هفتم: اسهال

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 70
اسهال
اسهال به دلایل گوناگون مانند عفونت و مسمومیت و سوء مزاج و کولیت و غیره می‌تواند ایجاد شود.

اسهال بر اثر رودل و امتلاء

علامت آن بدبویی دهان و آروغ و سنگینی معده.
اگر بیمار قی کند خوب است. داروهای قی‌آور در صفحات قبل گذشت.
آب ترنجبین با خاکشی میل و بیمار غذای دیگری نخورد یا ترنجبین و مغز فلوس و گلاب میل کرده روی آن گل قند عسلی بخورد. شوید را بجوشاند و با عسل مخلوط و مرتب از آن تناول نماید.

اسهال و مسمومیت غذایی

اشاره

خاکشیر را بجوشانید تا تلخ شود با نبات شیرین کرده مرتب میل کند.
پودر بیسموت گیاهی را با ماست مخلوط و روزی 3 بار تا بیشتر میل کند و غذا کته شوید و ماست بی‌چربی و پس از بهبود نسبی گوشت مرغ یا گوسفند آب پز اختیار کند. آب سیب و آب به و آب انار و آب پز شوید مصرف نماید.

نسخه ضد اسهال

زیره سیاه و چای کوهی و بلوط و گشنیز خشک و گلنار فارسی و سماق را نرم کوبیده روزی 3 بار هر بار یک قاشق مرباخوری با کمی عرق نعناع میل کنید.

نسخه دیگر

آویشن و چای کوهی و گل ارمنی و پوست پسته و گلنار را بصورت
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 71
جوشانده یا دم کرده میل کنید.

معجون قابض

ضد اسهال و برای تقویت معده و کبد کودکانی که روده‌های آنان لیز شده است نیز مفید است.

- دانه‌های انگور که از سرکه بیرون آمده است 150 گرم و تخم مورد 300 گرم و خرنوب 50 گرم و گلنار و جوزبوا و کزمازج و کندر و نانخواه و مصطکی و سنبل الطیب از هرکدام 15 گرم
- همه را خوب بسایید و نرم کنید و با 2 برابر وزن داروها عسل مخلوط و روزی 3 بار و هر بار 15 گرم میل کنید.

قرص اسهال

- پوست انار- مازو- حب الاس- سماق- گل ارمنی- بلوط- نشاسته بریان و مقل ارزق
- داروها را کوفته و الک کنید و با آب مورد خمیر کرده قرص‌های متعدد بسازید.

دیسانتری (اسهال مزمن)

اشاره

تخم خشخاش و پوست خشخاش و بارهنگ و نبات را بجوشانید و میل کنید.

نسخه دیگر

بارهنگ 50 گرم و خاکشی 70 گرم و نبات 250 گرم تا نیم کیلو را با هم روی آتش سرخ کنید و همه را در 2 شیشه گلاب مخلوط و هر روز بصورت شربت هر 3 ساعت یکبار 2 استکان میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 72

نسخه دیگر

به جای آب عرق نعناع میل کنید.
از روزی 7 دانه اسفند شروع به خوردن کنید و هر روز 10 عدد به تعداد اسفندها اضافه نمایید تا به 197 عدد برسد و آنگاه دوباره شروع کنید.
نسخه زیر را هم اضافه کنید:
علف مخلصه و پوست پسته بطور مساوی گرفته و روزی 3 بار جوشانده و میل کنید. روزی یک‌بار دم کرده خلال نارنج و گل حماض را با کمی زعفران و نشاسته میل نمایید.
برای درمان دیسانتری ناشی از انگل‌های میکروسکوپی ابتدا باید با مسهل‌های قوی ضد انگل روده‌ها را پاکسازی نمود، سپس از نسخه‌های دیسانتری استفاده شود.

كوليت

اشاره

از جمله بیماری‌های التهابی روده است. در طب جدید دو نوع کولیت بنام کولیت کلاژنوز و کولیت اولسر مشهور است. 25 درصد بیماران در قسمت کولون گرفتار می‌شوند اما در برخی موارد حتی از دهان تا مخرج نیز گرفتار می‌شود. ممکن است مخاط روده که پر خون می‌شود به سادگی دچار خون‌ریزی گردد. در کولیت‌های مزمن با عفونت‌های مخرج و بواسیر و فیستول‌های چرکی و سرطان هم روبرو می‌شویم.

بیمار غذای هضم ناشده را بیرون می‌دهد و با فشارهای عصبی به توالت می‌رود.

نسخه

- گاوزبان- اطوخودوس، از هر کدام 30 گرم، ناخنک، بومادران از هرکدام 25 گرم، تخم خشخاش، مرزنجوش، شیرین بیان از هرکدام 10 گرم، بهار نارنج، پونه،
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 73
بسفاویج، تخم کافشه، نعناع، رازیانه، خارخاسک، دم گیلاس، تخم شوید، آویشن، پولک، سنبل الطیب از هرکدام 5 گرم، بادرنجبویه، کاکل ذرت از هرکدام 3 گرم.
- داروها را نیم کوب کنید و روزی 3 بار هر بار یک قاشق غذاخوری را در یک لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.
در درمان کولیت نیز پاکسازی و اسهال دادن بیمار لازم است. شاید برخی از بیماران و پزشکان تصور کنند که اسهال دادن بیمار با لیز شدن روده بیمار و لغزش سریعی که مواد درون روده‌ها به سمت خارج دارند مغایر است. حال آنکه چنین نیست. مسهلهای مربوط به کولیت نیز دارای مواد گیرنده‌ای هستند که مواد لزج روده‌ها را به خود جذب کرده و سپس از بدن دفع می‌کنند. بنابراین ابتدا نسخه پاک‌سازی‌کننده زیر را به کار برید. این نسخه بویژه برای افرادی که مواد بلغمی و کف دفع می‌کنند مفید و لازم است:
1) قبل از هر غذا 1 تا 2 قاشق غذاخوری خاکشی را در 1 لیوان آب و شکر حل کرده و میل کنید.
2) مسهل عام + بادیان + بادرنجبویه + انیسون شیرین
3) ساعت 10 صبح، 4 بعد از ظهر و در صورت نیاز پیش از خواب، هر بار یک قاشق چایخوری تا مرباخوری پودر بیسموت گیاهی را در نیم استکان آب و شکر حل کرده و میل کنید.
این پاکسازی را 15 تا 30 روز ادامه دهید، سپس نسخه زیر را به کار برید و تا نتیجه کامل ادامه دهید:
- بهمن پیچ- انجبار- ناخنک هر کدام 25 گرم- لیموی عمانی- تخم شوید- زیره سیاه- تخم کرفس- نعناع- آویشن هر کدام 10 گرم
- داروها را نیمکوب کرده و هر بار یک قاشق غذاخوری از آن را با یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند. صاف کنید و شیرین کرده، میل نمایید.
به جای نسخه فوق می‌توان از نسخه زیر استفاده کرد:
- کاکل ذرت- ناخنک- زیره سبز- برگ مورد- تخم شوید- پنیرک- گل گاو
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 74

زبان هر کدام 25 گرم- چای مکی- سماق نکوبیده- زرشک آبی- لیموی عمانی- نعناء- رازیانه- انیسون شیرین- زیره سیاه- بادرنجبویه هر کدام 5 گرم

- همه را مخلوط و نیمکوب کنید. صبح، ظهر و شب هر بار 1 قاشق غذاخوری از دارو را در یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند. صاف کرده، شیرین نموده و میل نمایید.

همزمان با نسخه فوق:

نیم استکان عرق کلپوره ساعت 10 صبح، نیم استکان عرق شیرین بیان ساعت 4 بعد از ظهر و نیم استکان تیزن تقویت اعصاب پیش از خواب میل کنید.

در هر حال پودر بیسموت گیاهی را تا آخر درمان استفاده کنید.

کولیت همراه با خونریزی

اشاره

- بهمن پیچ و انجبار و ناخنک از هر کدام 25 گرم، لیموی عمانی- تخم شوید- زیره سیاه- تخم کرفس- نعناء- آویشن از هر کدام 10 گرم
- داروها را نیم‌کوب کنید و هر بار یک قاشق غذاخوری را با یک لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.

نسخه دیگر

قرص ورد

اشاره

- گل سرخ و تخم حماض از هر کدام 30 گرم و صمغ عربی و کتیرا و نشاسته از هر کدام 10 الی 15 گرم.
- داروها را بکوبید و نرم کنید و با آب اسفرزه خمیر کرده قرص‌های متعدد درست کرده و خشک کنید.

قرص ورد دیگر

- گل ارمنی و طباشیر و شاه بلوط و تخم حماض و گل سرخ و صمغ عربی بریان و خرچنگ سوخته
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 75
- داروها را بکوبید و نرم کنید و با آب به قرص درست کنید.
- دوغ گاو که بر آتش بپزند و آهن سرخ شده را در آن اندازند و میل کنند بسیار مفید است.
اگر داروهای ضد کولیت و اسهال، مانند خرنوب و کهربا و گلنار و طباشیر و امثال آن را ساییده در این دوغ ریخته و تناول نمایند مؤثرتر است.
مخلوطی از جاورس با آرد جو به صورت قاووت مفید است.
جوشانده تخم خشخاش با شربت آس (مورد) و شربت سیب درمان کننده است.

طرز تهیه شربت آس

در درمان قی همراه با خونریزی گذشت و طرز تهیه شربت سیب آن است که 60 مثقال آب سیب شیرین را با 30 مثقال قند روی آتش بقوام آورید.

درد روده در قسمت ناف

علامت آن در کسانی که باد در شکم زیاد دارند راحت شدن از خروج باد و در صفراوی تشنگی و شدت درد و در بلغمی خروج مدفوع با بلغم و در سوداوی ظهور علایم سوداست. درمان آن شربت دینار است و دفع سوء مزاج که وصف شربت دینار در درمان درد معده که از باد باشد گذشت.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 77

فصل هشتم: بیماریهای دیگر دستگاه گوارش

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 78

انگل

اشاره

از شایع‌ترین بیماری‌هاست. آب شرب غیر بهداشتی و سبزی‌های ناشسته و سرایت از طریق افراد مبتلا از مهم‌ترین عوامل بیماری انگل است.

انواع انگل

اشاره

ژیاردیا و کوکسیدیوز و اسکاریس و تریکوریس و کرمک و کرم کدو از انواع شناخته شده‌اند که عوارضی چون کم خونی و اسهال و بی‌اشتهایی و شب ادراری و بی‌خوابی و دل درد و تهوع و دندان قروچه دارند.

نسخه

2 /5 مثقال برنگ کابلی برای بزرگسالان، 1 /5 مثقال برای کودکان چنان پودر شود که مانند گرد گردد. در یک استکان شیر حل کرده و صبح ناشتا میل کند. تا 3 روز تکرار و ظهرها سوپ گشنیز که با قره‌قوروت یا سماق یا تمر هندی ترش شده تناول شود. هر روز بعد از ظهر مسهل ضد انگل زیر میل شود:
- سنا- گل سرخ 20 گرم- بومادران- افسنتین- سیاه دانه- تخم گشنیز- شاهتره- درمنه ترکی از هر کدام 10 گرم نیم کوب شود و یک قاشق غذاخوری آن در یک و نیم لیوان آب بجوشد تا یک لیوان بماند صاف کرده و تناول گردد. شب‌ها کته گشنیز میل شود.
اگر آنغوزه به جوشانده فوق اضافه گردد بهتر است. بزرگسالان یک لیوان و خردسالان یک استکان مصرف کنند. چنانچه اسهال ملایم ایجاد نشد یک‌بار دیگر هنگام غروب جوشانده مسهل تکرار گردد. اگر جوشانده فوق را نمی‌پسندید از کپسول‌های مسهل زیر استفاده نمایید:
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 79

کپسول ضد یبوست و انگل

اشاره

- سنا- گل سرخ- شحم الحنظل- پوست هلیله زرد- هلیله سیاه- آنغوزه و انزروت
- داروها پودر کنید و در کپسولهای 500 میلی گرمی پر کنید و بزرگسالان تا روزی 6 تا 9 عدد میل کنند و خردسالان به اندازه‌ای که اسهال ملایمی داشته باشند.

نسخه دیگر

انزروت و برگ هلو و برگ شفتالو و پوست ریشه انار همه ادویه را کوفته و با مقداری آب بجوشانید و میل کنید.
هنگام خروج کرم کدو بیمار باید در آب گرم بنشیند و از جای تکان نخورد تا کرم بطور کامل از مقعد خارج شود.

قولنج

اشاره

هر نوع سوء مزاج معده و دستگاه گوارش می‌تواد به تدریج به قولنج مبدل گردد.
قولنج دردی است که بیشتر در روده بزرگ احساس می‌شود، اگر درد در روده باریک باشد به آن ایلاوس می‌گفتند که شباهت زیادی به درد قولنج دارد.
غلبه سردی بر روده بزرگ، ورم و التهاب و سرماخوردگی و سوء مزاج هایی که درمان نشده‌اند و علت‌های دیگر که باعث قولنج‌های بلغمی و بادی و سرد و گرم و غیره می‌شود.
هنگام حاد شدن قولنج، درد شدید و استفراغ و عرق سرد روی‌آور می‌شود.
قولنج اگر درمان نشود باعث مرگ بیمار خواهد شد.
پرخوری و آب یخ خوردن و سرخ‌کردنی‌ها و سوسیس و کالباس می‌تواند باعث قولنج گردد.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 80

اگر قولنج گرم است و بیمار حرارت و تب و تشنگی دارد، آثار آن را در صورت و چشم‌ها و ادرار نیز می‌توان مشاهده کرد.
اگر قولنج سرد است، دفع بلغم همراه مدفوع و نرمی و سپیدی و تکیده شدن پوست صورت و نرمی شکم علی‌رغم بادکردگی از علایم آن است.
پاکسازی مهمترین رکن درمان است. مسهل مربوط به نوع سوء مزاج داده شود و از حقنه استفاده گردد، حقنه کردن لازم و بسیار خوب است حتی اگر داروهای اسهال‌آور بخوبی کار خود را انجام دهند. شیاف‌های مسهل در این رابطه بسیار بهره رسانند.
اگر قولنج بلغمی است، نباید از داروهای مخدر استفاده کرد. آمپول‌های مسکن و داروهای مخدر قوی که اطباء طب غربی برای تسکین درد بیمار می‌دهند، چه بسا باعث مرگ او می‌شود، چرا که ماده بیماری را در روده‌ها پایدار و محکم می‌سازد و حرکت روده‌ها را کند و نفخ و باد شدید ایجاد می‌نماید.
علت اینکه بیماران تحت عمل جراحی پس از به هوش آمدن دچار نفخ و باد شدید در روده‌ها می‌شوند تأثیر داروهای بیهوشی است. این بیماران پس از به هوش آمدن باید از شربت‌ها و معجون‌های بادشکن مانند زیره و نبات و زنجفیل و زنیان و آویشن و امثال آن مصرف کنند.
اگر قولنج صفراوی است منضج و مسهل صفرا و آلوی بخارا و ترنجبین و خاکشی و شیر خشت و بنفشه و حقنه‌های ضد صفرا در دستور درمان قرار گیرد.
بیمار قولنجی در حین درمان باید بسیار کم بخورد و حتی اگر لازم باشد تا مدتی چیزی نخورد تا درمان‌ها مفید واقع گردد.
در قولنج بادی هم بیمار نباید چیزی غیر از دارو بخورد و با داروهایی از قبیل بسفاویج و سه پستان و تربد و هندوانه ابو جهل و انجیر و شکر قرمز و تخم کرفس و تخم کتان و رازیانه و مقل و بوره و روغن کنجد و روغن زیتون و روغن حیوانی و امثال آن حقنه شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 81

درد روده‌ها ناشی از بی‌حسی روده‌ها

داروی میسوسن که قبلا وصف آن گذشت مفید است و معجون زیر:
- شحم الحنظل 15 گرم- پیاز دشتی بریان شده- قارچ چمنی- سقمونیا- خربق سیاه- اشه (اندران)- سیر صحرایی- از هر کدام 15 گرم- افتیمون (سس صغیر)- بلوط زمینی- مقل ارزق- و صبر زرد از هر کدام 9 گرم- آویشن- هزار چشم- ساذج هندی- تره بیابانی- مریم نخودی- دارچین ختایی- فلفل سیاه- فلفل سفید- فلفل دراز- زعفران- دارچینی- بسفاویج- جاوشیر- سکبینج- شیر گیاه شیر سگ- سنبل الطیب- هل- زنجفیل از هر کدام 6 گرم- کوشاد و اسطوخودوس از هر کدام 5/ 4 گرم.
- داروها را کوبیده و با عسل به صورت معجون درآورید. هر بار موقع مصرف تا 4 مثقال با آب گرم یا آب جوشانده افتیمون با مویز بدون هسته میل کنید.

بیماری عفونی لثه و دندان

اشاره

کسانی که به بهداشت لثه و دندان اهتمام می‌ورزند بطور نسبی کمتر از دیگران دچار ناراحتی معده می‌شوند. عفونت‌های میکروبی دهان به تدریج بر دهانه معده نشسته و ایجاد بیماری می‌کنند و در صورت پیشرفت، روده و اثنی عشر را نیز گرفتار می‌سازند. برای پیشگیری از بیماری‌های عفونی دهان و درمان عفونت و پیوره و جلوگیری از خرابی دندانها از نسخه زیر استفاده کنید و آن را جایگزین خمیر دندان‌هایی که در بازار با عناوین مختلف عرضه می‌شوند و دارای عوارض منفی گوناگونی می‌باشند، نمائید:

پودر دهان به جای خمیر دندان

گلنار فارسی، سماق، مازو، نمک، پوست انار به مقدار مساوی بگیرید و میخک به مقدار نصف 1 واحد، همه را آسیاب کرده و هر شب و یا شب و صبح

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 82

مقداری از آن را روی مسواک ریخته و به روش صحیح لثه‌ها و دندانها را بشوئید.

در نسخه فوق، می‌توانید از پوست انار و میخک صرف‌نظر کنید.

- تخم گشنیز 300 گرم- آویشن 50 گرم- گل ختمی 50 گرم
- یک استکان دارو را در 4 لیوان آب بجوشانید تا 2 لیوان بماند صاف کنید و به دو قسمت تقسیم کرده یک قسمت را با یک قاشق غذاخوری سماق نکوبیده دو سه جوش داده و روزی سه بار با آب آن غرغره کرده قسمت دوم را با یک قاشق مرباخوری آب‌لیمو و یک قاشق مرباخوری آب‌غوره و یک قاشق مرباخوری سرکه و یک قاشق چای خوری گلیسیرین خوراکی مخلوط و هر روز سه بار غرغره نمائید.

سکسکه، فواق، نکچه، هکچه

علت آن در افراد مختلف است. اگر از سنگینی معده در پی مصرف غذاهای غلیظ و سنگین ایجاد شود، در این صورت از داروهای قی‌آورد استفاده کنید. استفراغ با سکنجبین و آب گرم و یا جوشانده شوید با عسل و دیگر قی‌آور چنانچه از گرمی باشد پس از قی، آب کدو و آب خیار یا آب خرفه یا آب انار یا آب گشنیز با شکر و یخ میل کنید. چنانچه سکسکه از حبس باد باشد، زنجفیل یا پونه یا نعناع بجوید و آب آن را فرو برده و سعی در زدن آروغ نمائید.
چنانچه از سردی و رطوبت باشد زنجفیل و تخم کرفس و نعناع و پونه بجوشانید و یا با سرکه پیاز دشتی همراه کرده میل کنید و با انفیه باعث ایجاد عطسه شوید.
چنانچه از یبوست یا توأم با یبوست باشد از ملینات استفاده کنید و آب کدو و شیر تازه بیاشامید و یا آب جو و شکر و کشک و روغن بادام مخلوط با
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 83
لعاب بهدانه با آب انار میل کنید. روغن بنفشه در بینی بچکانید و با آن مهره‌های پشت گردن را مالش دهید. هرچند به بیمار شیر بدهید و او را وادار به عطسه کنید خوب است.
جهت ایجاد لینت مزاج هر شب 5 عدد انجیر خشک و 10 عدد آلوی بخارا را در کمی آب خیس کرده و صبح ناشتا همه آن را میل نمایید.
خوردن روناس سائیده، جند بیدستر با مصطکی، دارچین با مصطکی که در آب جوشیده و با آب آن خورده شود. آب پونه، آب انار ترش، شوید آب پز، خوردن آب سرد مفید است.
چنانچه سکسکه با گرفتگی و سنگینی سر همراه است، از انفیه عطسه آور استفاده کنید و اقدام به حجامت و خونگیری با زالو از پشت گوشها نمائید داروی تقویت اعصاب مصرف کنید:
- گل گاوزبان- سنبل الطیب- افسنتین- بهار نارنج- مرزنجوش- اسطوخودوس- بادرنجبویه- گزنه- تخم خشخاش- بسفاویج- لیموی عمانی.
- داروها را نیمکوب کرده روزی 3 بار صبح و ظهر و شب بعد از هر غذا یک قاشق غذاخوری از آن را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا 1 لیوان بماند صاف کنید شیرین کرده میل کنید.
به جای داروهای خشک می‌توانید عرق داروهای فوق را با هم مخلوط کرده و قبل از هر غذا نصف تا یک استکان میل کنید.
اگر بادکش میان دو کتف بیمار و یا روی شکم بیمار بگذارید سکسکه آرام

می‌گیرد.
مواد سرخ‌کننده و تحریک‌کننده میان دو کتف نیز مؤثر است.
خواب‌آورها و خواب خوب سکسکه را کاهش می‌دهد.

آروغ

علت آروغ زدن بررسی شود چنانچه از ورم، زخم و باد، غلبه خلط و هر
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 84
چه باشد باید به رفع علت پرداخت که درمان آن در صفحات قبل مذکور شد.
اگر باد در معده مانده و تمایلی به پایین آمدن ندارد، چاره‌ای نیست که با داروی آروغ‌برانگیز آن را از راه گلو خارج کرد این داروها عبارتند از مرزه، سداب یا کندر رازیانه، زیره سیاه، پونه، نعناع، آویشن، زنیان، میخک، مصطکی، زنجفیل، تخم کرفس، انسیون، جوشانده افسنتین و امثال آن، در هر صورت باید علت پایین نیامدن باد شناسایی و رفع گردد و مسهل‌های ایارج و مسهل‌های مناسب دیگر در نظر گرفته شود که نوع این مسهل‌ها براساس نوع ماده آروغ‌برانگیز تعیین می‌شود.
آروغ ترش می‌تواند از سردی معده یعنی سوء مزاج سرد معده باشد شاید از ماده سودایی باشد که طحال آن را به دهانه معده سرازیر کرده است و شاید حرارت بیش از حد کبد و معده باعث ترش کردن شود.
آروغ بد بو دلیل بر عفونت معده است که وجود میکروبهای موذی در آن نقش دارند و باعث ورم معده و زخم هم خواهد شد.
شاید آروغ بدبو در اثر رودل یا همان گیر کردن و متعفن شدن غذا در معده و اثنی عشر باشد.
آروغ که بدون بوی بد باشد و تنها بوی غذا از آن بیاید و مدتی بعد از غذا ادامه یابد دلیل بر ناتوانی معده است و این ناتوانی گاه ادامه پیدا می‌کند و گاه بطور موقت بروز می‌نماید.
بی‌خوابی بیش از حد نیز می‌تواند باعث ایجاد ناتوانی در معده و آروغ شود هر کاری که باعث ناتوانی معده شود ممکن است به آروغ زدن بیانجامد.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 85

منابع و مآخذ

دست نوشته‌های خطی
طب یوسفی تألیف یوسف بن محمد
قرابادین تألیف سید محمد حسین عقیلی خراسانی
ذخیره خوارزمشاهی تألیف اسماعیل جرجانی
تحفه حکیم مؤمن تألیف محمد مؤمن
نسخه‌های استاد حکیم سید باقر و حکیم ابراهیمیان
طب الرضا تألیف مرحوم دکتر فاضل
مخزن الادویه تألیف سید محمد حسین خراسانی
کتاب جامع پزشکی در ایران تألیف دکتر جاوید اشترانی
نسخه شفا تألیف مرحوم دکتر صفدر صانعی
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 87

بخش دوم کبد و بیماریهای آن

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 88

پیشگفتار کبد چیست؟

کبد یا جگر سیاه، اندامی است که زیر دنده‌های راست و مسلط بر معده قرار دارد. کبد خونسازی و پالایش و توزیع خون و مواد غذایی را به عهده دارد. در این کارخانه عظیم خلقت صدها ترکیب شیمیائی همواره در حال رخ دادن است. ظرافت کار کبد به حدی است که پیشرفته‌ترین رایانه‌های امروز از لحاظ پیچیدگی نمی‌تواند با آن برابری کند. اعمال کبد و کنش و واکنشهایی که انجام می‌دهد گمانی را در ذهن ایجاد می‌کند که گویی این اندام عجیب صاحب فکر و روح است و الله اعلم.
هنگامی که آلودگیها و بیماریها در بدن اوج گیرند، کبد برای حفظ حیات صاحب خویش اقدامات خاصی انجام می‌دهد. اندامهای کم ارزش‌تری را بر می‌گزیند تا به اندامهای اصلی مانند قلب و ریه و مغز صدماتی کمتر وارد شود. برای پالایش بدن درصورتی‌که اندام‌های دفعی قادر به دفع همه مواد زائد نشوند مثلا پوست و منافذ آن را مأمور تصفیه می‌نماید، یا با ایجاد بیماری بواسیر راهی را برای خروج آلودگی‌های خون باز می‌کند و یا مواد آلوده را تبدیل به دمل یا کورک می‌نماید. فداکاری کبد برای حفظ سلامتی انسان آن‌قدر ادامه می‌یابد تا خود نیز خسته و دچار بیماری می‌شود و این نهایت ظلم و بی‌توجهی است که انسان‌ها با شکم‌پروری و سورچرانی کبد خویش را دچار بیماری می‌کنند و این طبیب حکیم درون بدن را ناتوان می‌سازند.
آنچه مسلم است بطور کلی دو نوع ترشح مهم از دو مجرا یکی مجرای ویرسونگ و دیگری مجرای کولدوک وارد آمپول دوازده می‌شود. این
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 89
ترشحات عبارت از صفرا و مایعات دیگری است که از لوزالمعده یا پانکراس خارج می‌گردد.
ترشحات لوزالمعده که غدّه مهمی در زیر معده است شامل دیاستازهای لیپاز و آمیلاز و مالتاز است. لیپاز با همیاری صفرا چربی‌ها را حل می‌کند و آمیلاز نشاسته را و مالتاز هم روی ماده‌ای به نام مالتوز اثر می‌گذارد قند گلوکز تولید می‌کند. ماده دیگری بنام پیسین از لوزالمعده ترشح می‌شود که در محیط قلیایی روی پروتئیدها اثر می‌کند و آنها را به آلبوموز و پپتین تبدیل می‌نماید. روده کوچک علاوه بر دیاستازهای فوق همراه با دیاستازهایی بنام انورتن و لاکتاز و لیپاز ماده‌ای بنام ارپسین و ماده‌ای بنام آنتروکیناز دارد که به ویژه باعث فعال‌تر شدن پپسین لوزالمعده می‌شود. آمیلاز نشاسته را به مالتوز و دکستروز تبدیل و مالتازو و مالتوز را به دو مولکول گلوکز تبدیل و انورتن روی ساکاراز اثر کرده آن را به گلوکز و

لولز مبدل می‌سازد از طرف دیگر لیپاز با همکاری تنگاتنگ با ترشحات صفرا چربی‌های آمولسیونه را به صابون تغییر می‌دهد. ارپسین روده روی آلبوموز و پپتین اثر کرده و آنها را به مواد قابل جذب بنام اسیدهای آمینه بدل می‌نماید.
یکی از کارهای مهم کبدی ساختن قند است. کبد علاوه بر صفرا، آنزیم یا دیاستاز دیگری بنام گلیکوژناز ترشح می‌کند که روی گلیکوژن اثر نموده و آن را به قند قابل جذب تبدیل می‌کند.
کار دیگر کبد که طحال هم همین کار را می‌کند، این است که گلبولهای قرمز و فرتوت خون با کمک گلبولهای سفید با ترشح همولیزین متلاشی شده و آهن باقیمانده از تجزیه هموگلوبین در کبد ذخیره و از تجزیه آن دو ماده دیگر بنام بیلی‌روبین و بیلی‌وردین ساخته می‌شود. کبد در ساختن اسید اوریک و فیبرینوژن و هپاتین و تهیه و تخریب چربی‌ها و ویتامین‌سازی دخالت دارد.
ساختن اوره بوسیله کبد فرآیند تجزیه اسیدهای آمینه است که آمونیاک تولید می‌کند تا بصورت مواد زائد دفع شود غذا در بدن انسان از دو طریق
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 90
وارد خون می‌شود.
یکی از راه کبد و دیگری از راه لنف. شیره‌های جذب شده از معده و روده کوچک وارد سیاهرگ باب شده و به کبد می‌روند و کبد نیز مواد قابل جذب را از طریق سیاهرگ فوق کبدی به بزرگ سیاهرگ زیرین فرستاده و از آنجا به قلب می‌ریزد تا قلب با تپش خود مواد مغزی را به سایر اندامها برساند.
موارد فوق تنها گوشه‌ای از شگفتی‌های کبد را نشان می‌دهد تکبر و علم زدگی طب غربی باعث شده تا کمتر به روح اعمال کبدی و سایر اندامها توجه شود. شاید روزی برسد که معلوم گردد همه اندامها و حتی سلولهای بدن، موجودات زنده‌ای هستند که در بدن ما جمع شده و هر کدام برای خود زندگی و آمال و آرزوهایی دارند و هدفمند زیست می‌کنند و با زندگی خود بطور عملی وجودی را تسبیح می‌گویند که خالق همه این شگفتی‌هاست و این همه نقش عجب غمزه‌ای از نگاه آن معبود. الله اکبر.
علائم بالینی نشان‌دهنده وضعیت کبد.
چگونه بدانیم که کبد سالم و شاداب است یا برعکس؟
بطور کلی برای مردم عادی علاماتی هست که می‌توانند به نحوه کار کبد شک کنند و برای تشخیص آن اقدام نمایند:
1) رنگ صورت به تیرگی یا بدرنگی می‌گراید مثلا زرد می‌شود یا پریده رنگ و پف کرده و سایر تغییرات که در رخسار ایجاد می‌شود و ممکن است ره آورد اقدامات کبد باشد.

2) احساس اینکه در قسمت کبد زیر دنده‌های راست چیزی سنگینی می‌کند.
3) با لمس دست ورم یا سفتی احساس شود.
4) اگر یبوست و یا اسهال طولانی باشد و یا گاه اسهال و گاه یبوست عارض شود.
5) احساس گرمای شدید و داغ شدن، عرق کردن ناگهانی، احساس سرمای بعد از گرما و امثال آن ممکن است از کبد باشد و یا اندامهای دیگر در
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 91
آن دخالت داشته باشند.
6) آفت‌ها و زخم‌های مکرر که در دهان بوجود می‌آید.
7) زخم‌ها و ناراحتی‌ها و جوش‌های فراوان پوستی، مانند اگزما و کهیر.
8) سوزش کف پا و داغ شدن آن و یا سردی پا و بی‌حس شدن آن می‌تواند از کبد باشد.
اگر رنگ صورت سرخ و سفید بود دلیل بر سلامت کبد است. شاید این سؤال پیش آید که افراد سبزه‌رو و سیاه‌پوستان همگی دارای کبد ناسالم هستند. توجه کنید که منظور از سفید و سرخ بودن رخسار باز بودن رنگ پوست به نسبت رنگ ذاتی پوست است، یعنی یک سیاه‌پوست دارای کبد سالم نسبت به یک سیاه‌پوست دارای کبد بیمار از لحاظ باز بودن و روشن بودن پوست متمایز هستند. زردی رخسار دلیل بر سوء مزاج گرم و رنگ نیلی یا توسی یا سربی دلیل بر سوء مزاج سرد است، تیره‌گی و گرفتگی دلیل بر سوء مزاج سرد و خشک و یا بیماری یرقان می‌باشد، زردی بیش از حد عادی نیز می‌تواند دلیل بر یرقان بادش. چاقی و پرخونی گوشت صورت دلیل بر مزاج گرم و تر کبد است. اگر چاقی همراه با پیه زیاد در صورت است دلیل بر مزاج سرد و تر کبد است. لاغری صورت مزاج خشک کبد را نشان می‌دهد.
اگر کسی دارای خون تمیز و سالم بود دلیل بر سلامت کبد است، این حالت را هنگام حجامت کردن باید فهمید نه اینکه به آزمایش خون و اندازه‌گیری چربی و قند و اوره و امثال آن اکتفا کنید. داغ بودن بدن بدون آنکه تب داشته باشند که به معنای نوعی بیماری باشد دلیل بر گرمی زیاد کبد است. در معاینه زبان نیز حالات کبد روشن می‌شود. رنگ زرد علامت صفرا و تیره علامت سودا و قرمزی آن علامت خون و سفیدی زبان بلغم است. لب‌ها اگر پرخون و متورم باشند علامت مزاج گرم و پریدگی آن ممکن است نوعی سردی کبد را یادآور شود. سازگاری غذای گرم و سرد نیز از احوال کبد حکایت می‌کنند.
علامات فوق و دهها علامت دیگر می‌تواند ما را به حالات کبد رهنمون

سازد.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 93

فصل اول: مزاج‌های طبیعی کبد

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 94

مزاج‌های طبیعی کبد

اشاره

بطور کلی کبد هر شخصی بطور ذاتی (با باصطلاح امروز ژنتیک) دارای مزاج خاصی است. کبد اشخاص از این لحاظ با هم متفاوت هستند. این نوع مزاج‌ها بیماری محسوب نمی‌شوند اما شناخت آن برای ایجاد تعادل در بدن و بهداشت کبد ضروری است، مثلا کسی که می‌داند مزاج کبدش گرم است برای بهداشت کبد به خوراکی‌های خنک مزاج روی می‌آورد و از مصرف شیرینی‌جات و هوای گرم حتی المقدور اجتناب می‌کند.
انواع مزاج‌های طبیعی کبد عبارتند از:
مزاج گرم طبیعی کبد
مزاج سرد طبیعی کبد
مزاج تر طبیعی کبد
مزاج خشک طبیعی کبد
مزاج گرم و خشک طبیعی کبد
مزاج گرم و تر طبیعی کبد
مزاج سرد و خشک طبیعی کبد
مزاج سرد و تر طبیعی کبد
علامات مزاج‌های گرم و طبیعی را از کتاب قانون نقل می‌کنیم:

علامت مزاج گرم طبیعی کبد

گشادی و برجستگی وریدها، گرمی خون، گرمی بدن، موی زیاد بر رویه خارجی مقابل سر دنده‌های نزدیک شکم، اشتهای زیاد خوراک و نوشیدنی.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 95

علامت مزاج سرد طبیعی کبد

سردی بدن، عدم برجستگی رگ‌ها و وریدها، عدم رویش مو در سر دنده‌های نزدیک شکم، اشتهای خوراک علی‌رغم زیاد بودن، کمتر از مزاج گرم طبیعی کبد می‌باشد، تب و بیماریهای عفونی در این نوع مزاج کبدی بیشتر است.

علامت مزاج خشک طبیعی کبد

کمی خون، خون غلیظ و پرمایه، سفتی وریدها و خشکی در تمام بدن، کلفتی و فرفری بودن موی بدن.

علامت مزاج تر طبیعی کبد

عکس علامات مزاج خشک طبیعی مزاج تر طبیعی هستند.

علامت مزاج گرم و خشک طبیعی کبد

خون غلیظ، روئیدن موی زیاد و سیاه رنگ بر بالای دنده‌های نزدیک شکم، پری و گشادگی وریدها و سفتی آنها، گرمی و سفتی بدن در اواخر دوران جوانی صفرا و سودای زیاد از کبد ترشح می‌شود.

علامت مزاج گرم و تر طبیعی کبد

خون بسیار زیاد، خون دارای قوام زیبا و پسندیده، گشادگی وریدها زیاد بوده و بدور از سفتی و کاملا نرم است، رنگ خون سرخ خالص و گرایش به زردرنگی ندارد موی زیاد بر بالای دنده‌های شکم می‌روید ولی از مزاج گرم و خشک کمتر بوده و دارای پیچش می‌باشد، بدن نرم.

علامت مزاج سرد و خشک طبیعی بدن

کمی خون، کمی گرمای خون و بدن، تنگی رگها و ناپیدا بودن و سفتی
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 96
رگ‌ها، رویش موی بسیار کم در بالای سر دنده‌های نزدیک شکم، خشکی سراسر بدن.

علامت مزاج سرد و تر طبیعی بدن

عکس علامت مزاج‌های سرد و خشک طبیعی کبد است.
تا اینجا تفاوت‌های حالات کبد طبیعی بوده و همه افراد بالاخره صاحب یکی از این مزاج‌ها هستند. هرگاه کبد از حالت طبیعی و متعادل مزاجی خود خارج شد آثار و پیامدهای بیماری آشکار می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 97

فصل دوم: سوء مزاجها و بیماریهای کبد

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 98

اشاره

برای درمان بیماریهای کبد ابتدا باید حالتهای غیر طبیعی کبد را بشناسیم سپس اقدام به درمان آن کنیم. این حالتهای غیر طبیعی در اصطلاح طب با عبارت سوء مزاج بیان می‌شوند. بعنوان مثال هنگامی که می‌گوئیم سوء مزاج گرم کبد به این معنی است که کبد دچار مزاج گرم غیر طبیعی شده یا حرارت کبد بیش از اندازه طبیعی است. این حالتهای غیر طبیعی کبد علاوه بر آنکه خود به عنوان یک بیماری مطرح می‌شوند، می‌توانند سبب بروز بیماریها و نیز علائمی در سایر اندامهای بدن باشند. بنابراین به محض خروج کبد از حالت‌های طبیعی که توضیح آن گذشت اقدام برای بازگشت تعادل باعث پیشگیری از این بیماریها می‌شود پس در ابتدا نشانه‌های بالینی این حالتهای غیر طبیعی یا سوء مزاجهای کبد را بشناسیم و سپس به درمان آن بپردازیم:

سوء مزاج گرم کبد

کم شدن اشتها، تشنگی و داغ شدن بدن و زرد شدن ادرار و سرعت گرفتن نبض و گاه بروز تب و حساس شدن شخص به گرما، زبر شدن زبان

سوء مزاج سرد کبد

سفید شدن لب‌ها و زبان و کمی خون، بلغم زیاد و کمی میل به آب و بول سفید رنگ و غلیظ، معده احساس گرسنگی زیاد می‌کند و در نهایت دچار بی‌اشتهایی می‌شود. مدفوع بیمار رنگش به سپیدی می‌زند، تب که گاهی روی آور می‌شود وت گاه مزه دهان ترش می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 99

سوء مزاج خشک کبد

خشکی دهان و زبان و تشنگی و سختی نبض و گاه سیاه شدن رنگ زبان.

سوء مزاج تر کبد

برانگیختگی رخساره و چشم، تشنگی کم، مرطوب بودن دهان و زبان، سفیدی رنگ صورت که در نهایت به سبز رنگی منجر خواهد شد. بهترین اوقات برای مصرف داروهای درمان بیماریهای کبد هنگامی است که شکم خالی باشد، صبح‌ها که از خواب برمی‌خیزیم و ساعات بین غذاها. در درمان بیماری‌های کبد اندام‌های دیگر را نیز باید در نظر گرفت. مثلا معده و کلیه و طحال و قلب و رحم و دیگر اندام‌هایی که ممکن است در بیماریهای کبد نقش داشته باشند.

درمان سوء مزاج‌ها

برای درمان سوء مزاج‌ها باید حالات و علامات را در نظر گرفت و داروها را بر ضد آنها تجویز نمود. سوء مزاج گرم با داروهای سردی بخش و سوء مزاج سرد با داروهای گرمی بخش و سوء مزاج خشک با داروهای رطوبت بخش به آسانی قابل کنترل است و این تجویزها بسیار ساده و برای عموم مردم قابل استفاده است. مثلا وقتی شخصی دچار گرمی شدید کبد شد مردم بطور معمولی از میوه‌های سردی بخش و زرشک و پر هلو و آلو و امثال آن استفاده می‌کنند. اما اگر مشکل جدی‌تر باشد باید با برنامه منظم و آگاهی بیشتر به درمان آن پرداخت. در هر حال در هر درمانی باید حالت میانه روی را رعایت کرده و از افراط و تفریط پرهیز نمود.

درمان سوء مزاج گرم کبد

اشاره

مصرف کاسنی با گشنیز و کاسنی با سرکه و زرشک و تمر هندی یا زرشک و تمر هندی و کرفس مخلوط با هم بسیار مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 100
ترکیب داروهای مناسب با سکنجبین و مصرف سکنجبین به تنهایی مفید است.
آب هندوانه، آب کدو، آب کرفس، آب گشنیز، آب خیار، دوغ ترش، ماست گاوی، آب سیب، آب خرفه، آب اسفرزه، آب جو، کاهو، چغندر پخته و سوپ گشنیز با آلوی بخارا یا تمر هندی یا انار یا غوره، فندق که بازکننده انسدادهای کبدی است و چندان گرمی بخش نیست و گرمی آن را می‌توان همراه با یک سردی بخش ملایم نمود.
هندوانه، انگور ترش و شیرین، انار، مرکبات بخصوص لیمو شیرین مفید است. از گوشت ماهی کپور یا سفید و ماهی‌های ریز که در سرکه خوابانده و سپس پخته شود نیز می‌توان استفاده کرد. (نحوه و میزان مصرف موارد فوق به تشخیص پزشک معالج بستگی دارد)
علاوه بر توصیه‌های فوق از نسخه‌های زیر نیز استفاده کنید:
1) مقداری عناب و زرشک را به وزن مساوی مخلوط کرده و بکوبید. هر شب 2 قاشق غذاخوری از آن را در کمی آب خیس کرده و تا صبح نگهدارد، سپس در همان آب مالش داده و عصاره کشی نمایید و آب آن را صبح ناشتا میل کنید.
2) مسهل عام
- سنا گل سرخ- هر کدام 50 گرم- گل ختمی- افسنتین- تخم کتان- ترنجبین- هر کدام 25 گرم
- داروها را مخلوط و نیمکوب کنید. بعد از ظهرها هر بار یک قاشق غذاخوری از دارو را در یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند.
صاف کرده و شیرین، میل نمایید و مقدار آن را طوری تنظیم کنید تا اسهال ملایمی برقرار شود.

نسخه دیگر:

هر روز صبح ناشتا سه قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید و صاف نمایید سپس یک مثقال مغز فلوس پودر شده نیز با

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 101

آن مخلوط کنید و به بیمار بدهید.

نسخه دیگر:

هر روز یک استکان سرکه را با یک قاشق غذاخوری روغن زیتون و کمی آب گرم مخلوط کرده و به تدریج میل کنید.

نسخه دیگر:

هر روز آب انار یا آب زرشک آبی بخورد و قبوضیت آوری آن را با جو پخته یا لعاب جو و یا خیسانده آلوی بخارا برطرف کند و یا کاهو با سکنجبین بخورد.

نسخه دیگر:

تخم گشنیز و تخم کاسنی و تخم خیار و تخم خرفه را جوشانده و عصاره کشی کرده هر روز یک تا چند فنجان میل کنید و غذاها را منحصر به سوپ جو و سوپ گشنیز و سبزیهای سردی بخش نمایید.
در حمام تمام بدن را با سدر و گل ختمی بپوشانید و پس از نیم ساعت بشویید در هر حال نباید در خوردن سردی بخش‌ها زیاد افراط کنید، سعی کنید با زمان بیشتر و شیوه ملایم به تدریج سوء مزاج گرم کبد را برطرف سازید. خون‌گیری به روش حجامت یا زالو و فصد می‌تواند کمکی مؤثر در کنار سایر داروها باشد.

نسخه دیگر:

- سنا- گل سرخ- افسنتین- تخم خیار- زرشک آبی- تخم کاهو- تخم کاسنی- داروها را مساوی گرفته و نیم‌کوب کرده و روزی یک الی سه بار هر بار یک قاشق غذاخوری از آن را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و میل کنید. (داروی فوق مسهل است و مقدار مصرف آن باید با توجه به وضعیت مزاجی، سن، بنیه و ... تجویز شود)

اگر همراه با داروی فوق مقداری آلوی بخارا و تمر هندی و یا عناب میل

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 102

شود بهتر است. خوردن جوشانده صاف کرده عناب هر روز به تنهایی نیز درمان‌کننده است.

از مصرف غذاهای سرخ کرده، تخم‌مرغ، سوسیس و کالباس، جگر، دل، قلوه و هر غذای سنگین دیگر و نیز نوشابه‌های الکلی باید حذر نمود.

درمان سوء مزاج سرد کبد

اشاره

- زیره- دارچین- مصطکی- فلفل- انیسون- خولنجان- زنجفیل- نعناع و پونه و میخک و امثال آن به هر شکل که مصرف شود خوب است.

سوپ‌های زیره‌ای با گوشت گوسفند یا گنجشک یا کبوتر و کبک از غذاهای مفید به شمار می‌روند. میوه‌های گرم مزاج که همگی آنها را می‌شناسند نیز مفیدند.

پودر گیاهی بیسموت قبل از هر غذا میل کنید و بعد از غذا گل قند عسلی بخورید.

ترکیبات پودر بیسموت گیاهی:

- پودر شیرین بیان 60 گرم- زیره سیاه- انیسون- رازیانه- نعناع 10 گرم-
- داروها را پودر کرده و مقدار کمی خاکه قند اضافه نمایید. قبل از هر غذا یک قاشق مرباخوری با کمی آب تناول کنید.

گل قند عسلی:

اشاره

- گل سرخ (خشک) 400 گرم- عسل 750 گرم- گلاب به مقدار کافی

طرز تهیه:

- گل سرخ را پودر نمایید و با عسل مخلوط نمایید تا کمی رقیق شود. سپس با شعله ملایم بجوشانید تا قوام آید.

گل قند آفتابی:

اشاره

- گل سرخ تازه 5/ 1 کیلو- عسل 3 کیلو- گلاب به مقدار کافی
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 103

طرز تهیه:

- گل سرخ تازه را بکوبید و با عسل مخلوط نمایید. مقداری گلاب اضافه کرده و به مدت 40 روز در مجاورت آفتاب قرار دهید. سپس به تنهایی یا در داروها به کار برید.
لازم به توضیح است که گل قند آفتابی قویتر و مؤثرتر است. مصرف مویز سیاه و پسته خوب است. در عوض از مصرف شیر و لبنیات و چربی و سرخ کردنی دوری کنید.

نسخه دیگر:

3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید و پس از صاف کردن آن را با 3 قاشق غذاخوری خاکشیر مخلوط کرده و صبح‌ها ناشتا میل کنید.

درمان سوء مزاج خشک کبد

سوپ‌های رطوبت بخش که با سبزی‌های مرطوب مانند: اسفناج، برگ چغندر، برگ خرفه، گشنیز و ... طبخ شده باشد و سوپ جو و امثال آن تناول شود. گل ختمی، گل سرخ و دانه‌های لعابدار و امثال آن مصرف شود.
میوه‌های مرطوب که در سردی و گرمی با هم متعادل شوند مانند هلو، خربزه، هندوانه، گرمک که گرمی و سردی آنها رعایت شود.

درمان سوء مزاج تر کبد

کم‌خوری و گاه گرفتن روزه، تحریک و ورزش را در دستور کار قرار دهید شیر و مشتقات شیر نخورید و مایعات کمتر بنوشید.
پونه، نعناع، آویشن، تربد، زنجفیل، انیسون، خاکشیر، جوشانده عرق پونه و نعناع و آویشن و امثال آن بسیار مفیدند که با تشخیص پزشک به کار می‌روند.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 104

درمان سوء مزاج گرم و خشک کبد

درمان سوء مزاج گرم و درمان سوء مزاج خشک را با هم بکار گیرد.

درمان سوء مزاج گرم و تر کبد

مغز فلوس، تاجریزی، صبر زرد را با هم بخورید. مسهل‌هایی که خاصیت گیرندگی دارند و رطوبت را جمع می‌کنند مانند مسهل ایارج که با آب کاسنی یا جوشانده کاسنی میل شود.
داروهای سردی بخش با داروهای خشک مزاج با هم مصرف شود خوب است.

درمان سوء مزاج

زعفران، ترنجبین، ترنجبین با خاکشیر، قدومه و داروهای گرم و تر میل کنید. میوه‌های گرم و تر مانند خربزه، موز و امثال آن میل کنید.

درمان سوء مزاج سرد و تر کبد

غذاها و داروهایی مصرف کنید که گرم و خشک و دارای لطافت و گیرندگی باشد. ضمادهای خشک کننده و تحلیل برنده بر کبد مفید هستند.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 105

فصل سوم: انسدادها و راه‌بندهای کبد

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 106

بیشتر بیماری‌ها ابتدا از سوء مزاج و سپس راه بندان در مجاری کبدی ایجاد می‌شوند. موادی که باید مسیرهای مشخص کبدی را بپیمایند و سپس تقسیم شده، بخشی به اندام‌های بدن برای تغذیه سلولها بروند و بخشی بسوی اندامهای دفعی، در راه گیر کرده سپس متعفن شده و بیماریها شروع می‌شود و عدم رسیدگی به موقع باعث پیامدهای ناگواری همچون سرطان و سیروز کبدی می‌شود.

درست است که علم امروز عناصر میکروبی و ویروسی را در ایجاد بیماریهای کبدی شناسایی کرده، اما همین کشفیات باصطلاح افتخارآمیز باعث انحراف طب غربی نسبت به چگونگی تشکیل بیماریها شده است.

باید دانست که میکروبها و ویروسها و عوامل خارج از بدن تنها زمانی می‌توانند در کبد و سایر اندامها نفوذ و رشد کنند که بستر مناسب خود را بیابند. در غیر این صورت هر نوع عامل خارجی مزاحم توسط سیستم‌های دفاعی پیچیده بدن شناسایی و دفع می‌گردد. چگونه است که در پیوند اعضاء انسانی به انسان دیگر سیستم دفاعی بدن واکنش نشان داده عضو پیوندی را پس می‌زند، حال آنکه این عضو در بدن انسانی دیگر کار می‌کرده است. پس سلول‌های بدن هر انسانی یک نوع سازگاری ذاتی با یکدیگر دارند و غیر را نمی‌پذیرند مگر آنکه آن را با خود همسان بیابند.

ورود میکروبها و ویروسها در صورت سلامتی بدن با واکنش مرگبار روبرو و به سرعت نابود و دفع می‌شود، پس چگونه است که در بعضی از افراد، میکروبهای بیماری‌زا فعال می‌شوند؟

جواب آنست که در بستر آلوده و خلطهای ایجاد شده در اندامهای،

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 107

میکروبها در سنگری مناسب دور از سیستم دفاعی بدن شروع به رشد می‌کنند و سیستم دفاعی را شناسایی و به تدریج روش مقاومت در مقابل آنها را فرامی‌گیرند. زمانی که تهاجم را آغاز می‌کنند بیماری شدت می‌گیرد و سیستم دفاعی بدن مواجه با دشمنی قوی می‌گردد. این جنگ با کمک طبیب خارج از بدن، یا به پیروزی سیستم دفاعی منجر شده که شفای بیمار را در پی دارد و یا با پیروزی میکروبها و ویروسهای موذی پایان می‌یابد که به بیماری مزمن و یا لادرمان تبدیل شده و نهایتا مرگ را به ارمغان خواهد آورد. در راه بندان‌های کبدی نیز مصداق بارزی از موارد فوق وجود دارد. هنگامی که انسدادهای کبدی روی‌آور می‌شوند باید به دفع آنها پرداخت و اجازه نداد که دشمن در کمین نشسته وارد بدن شده و جایگاهی مناسب برای رشد خود پیدا کند.

بیشتر این انسدادها از بد خوردن، شکم‌بارگی، غذاهای غلیظ، مشروبات الکلی، غذا روی غذا خوردن و به‌طور خلاصه عدم رعایت بهداشت تغذیه بوجود می‌آید. بهداشت تغذیه از اصول مسلم طب اسلامی است که اگر مردم به آن توجه کنند بیماری‌ها از جامعه رخت بر خواهد بست. اگر تبلیغات مسموم طب غربی نبود شاید جامعه ما با اتکا به روش‌های سنتی و اسلامی خویش در سلامت کامل می‌زیست و این همه خرج‌های بیهوده که تنها جیب کمپانی‌های داروسازی غربی را پر می‌کند، لازم نبود.

درمان انسدادهای کبدی

اشاره

اگر خلط صفرا یا سودا یا بلغم یا خون بر مزاج کبدی غلبه کرده و باعث راه بندان شده باید خلط شناسایی و داروهای مناسب دفع آن خلط تجویز گردد.
روش تغذیه بیمار بررسی شود، غذاهای غلیظ، سرخ‌کردنی‌ها، چربی‌ها و پیتزا و نوشابه‌های مختلف حذف شوند، سپس منضج و مسهل مناسب خلط کبدی تجویز شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 108
خلط صفرا را با داروهای از بین برنده خلط صفرا و خلطهای دیگر را نیز با داروهای مناسب خود دفع کنید. نسخه‌های درمان سوء مزاج‌های کبدی در این مرحله بکار می‌آید، نسخه‌های دافع اخلاط در کتاب پیک شفای 2 موضوع سردردها بیان شده که طالبین می‌توانند به آن رجوع کنند. باید در دفع اخلاط روش میانه را برگزید، داروی مسهل نباید زیاد قوی باشد. اگر خلطها قبل از پخته شدن با داروی مسهل مواجه شوند دفع نمی‌شوند. یکی از نشانه‌های پخته شدن اخلاط کبدی آن است که در ادرار بیمار ماده ته‌نشین رسوب می‌کند و آنگاه است که مسهل قوی می‌تواند یکباره خلطهای پخته شده کبد را از جا برکند و به بیرون براند. نسخه ترنجبین و خاکشیر به جای صبحانه و رژیم غذایی با آلوی بخارا و مسهل عام که در کتاب پیک شفای مربوط به امراض معده ذکر شد در پختن اخلاط و دفع آنها بسیار مؤثر است به این ترتیب که بیمار هر روز صبح 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کند و پس از صاف کردن آن را روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده است بریزد و به جای صبحانه میل کند چیزی نخورد تا دارو بتواند روی کبد اثر بگذارد. اگر خیلی گرسته شد مقداری کمپوت رقیق کافی است و ظهرها سوپ گشنیز و سوپ سبزی‌جات بدون چربی و شب‌ها شام سبک مانند کته گشنیز و سکنجبین و امثال آن باشد و بعد از ظهرها مسهل مناسب میل کند که ما آن را مسهل عام نام نهادیم.

مسهل عام

- سنا- گل سرخ- 50 گرم- افسنتین- گل ختمی- تخم کتان- ترنجبین- هر کدام 25 گرم
- داروها را مخلوط و نیمکوب نمایید، بعد از ناهار یا شام هر بار یک قاشق غذاخوری از دارو را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کرده و شیرین کرده میل کنید. در صورت نیاز به تدریج مقدار مصرف
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 109
آن را افزایش دهید تا اسهال ملایمی برقرار گردد.
از آنجا که این دارو اسهال‌آور است. و عکس العمل افراد نسبت به داروهای مسهل متفاوت است. میزان مصرف آن براساس میزان اسهال دهی باید تعیین شود مثلا بعضی افراد با یک‌بار جوشاندن دچار بیرون روی می‌شوند و برخی با 2 الی 3 بار.
این روش دافع همه اخلاط است و اگر به‌طور اختصاصی برای خلط خاصی داروی قویتر لازم است در ترکیبات مسهل عام می‌توان داروهای ضد آن خلط گنجانده شود و اگر خلط گرم حاکم است صبح‌ها ترنجبین و مغز فلوس در آب جوش حل شود و صاف شده به جای صبحانه میل شود.
کاسنی، برگ و ریشه بارهنگ، گیاه کشوث، افسنتین، رازیانه، کرفس، غازیاغی، شاه‌تره، مغز فلوس، انجیر خیسیده در روغن بادام، سرکه‌های انگور، سرکه‌های موسیر و انواع سرکه‌ها، سکنجبین‌ها، صبر زرد، آلوهای خورشتی، نیلوفر، سوپ‌های ترش شده که با انار یا قره‌قوروت یا آلبالو یا آب‌غوره یا لیموی عمانی ترش شده باشند. کاکل ذرت و بطور کلی ادرار آورها در بازکنندگی کبد مؤثر هستند. بیخ کبر، بیخ رازیانه، بیخ کرفس، روناس، شنبلیله، بسفاویج، تربد با مریم نخودی و ده‌ها گیاه دیگر که هر کدام در حالت‌های مختلف می‌تواند برای باز کردن انسدادهای کبدی بکار گرفته شود.
خون‌گیریها در موقع لازم می‌تواند به کمک داروهای بازکننده کبد کار را زودتر به انجام رساند. البته در خونگیریها باید مقدار آن و نحوه آن مشخص گردد.
بیمار مبتلا به انسداد کبدی هرگز نباید غذای غلیظ و سفت و چربی و تخم مرغ، سوسیس و کالباس و چیپس و پفک و شیرینی‌جات قنادی میل کند تا زمانی که بهبودی کامل صورت پذیرد. برخی از داروهای ادرارآور در درمان بیماری‌ها و انسدادهای کبدی بکار می‌رود.
بطور کلی نکته ظریفی که در تجویز نسخه‌های کبدی وجود دارد این است

که اگر انسداد یا ورم در قسمت گودی کبد روی دهد که اکثرا چنین است باید داروهای اسهال‌آور بکار رود ولی در مورد انسدادها و ورم‌های واقع در قسمت بالایی کبد باید از داروهای ادرارآور بهره برد.

نسخه انسداد گرم کبد

- تخم خیار چنبر- تخم کشوث- تخم کاسنی- پرسیاوشان- تخم خرفه- بذر قطونا (اسفرزه) هر کدام 25 گرم
- داروها را غیر از اسفرزه بکوبید و الک کنید و اسفرزه را با آن مخلوط نمائید هر بار یک قاشق غذاخوری آن را با شربت سکنجبین یا شربت بنفشه یا آب زرشک مخلوط کرده میل کنید. هر روز تا 3 بار براساس نیاز تکرار نمایید.

نسخه انسداد سرد کبد

- اسارون- سلیخه- زراوند- بیخ کرفس- انیسون- آمله پرورده
- داروها را بکوبید و الک کنید و هر بار مقداری از آن را با شربت سکنجبین عسلی مخلوط و میل کنید.

غذا نخود آب، گوشت کبوتر و گنجشک و اگر نبود گوسفند باشد.

گوشت‌ها به صورت آب‌پز آماده شود.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 111

فصل چهارم: ورم کبد

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 112

ورم كبد

اشاره

ورم‌های کبد به ورم‌های گرم و سرد براساس مزاج‌ها تقسیم می‌شود و از لحاظ جایگاه آن به ورمی که در قسمت گودی کبد و قسمت بالای کبد باشد تقسیم می‌گردد. ورم‌های سرطانی اگرچه ممکن است ابتدا از بیماری‌های دیگر کبدی شروع شود اما جداگانه مورد بحث قرار خواهد گرفت.

ورم گرم کبد

اشاره

نشانی آن در مزاج دموی (خونی) تب دائمی و درد و سنگینی کبد و سرفه خشک و سکسکه و حالت تهوع و گاه قی کردن، احساس سردی در دست و پا، تیرگی رنگ زبان است این نوع ورم روی دستگاه تنفسی فشار می‌آورد و نفس کشیدن را با دشواری روبرو می‌سازد بخصوص که در قسمت بالای کبد ایجاد شود. ورم خونی کبد با خونگیری به هر نحوی که مورد تأیید طب سنتی باشد بهبود می‌یابد. حجامت، فصد، خونگیری با زالو مفید است. انداختن زالو روی کبد نتیجه خوبی داده است.
حقنه که با آب برگ چغندر و عسل و نمک و بوره و یا شکر قرمز باشد بخصوص اگر بیمار دچار یبوست است بسیار مفید می‌باشد.
رژیم ترنجبین و خاکشیر، صبح ناشتا و یک مسهل ملایم در بعد از ظهرها نتیجه خوبی می‌دهد. مسهل عام همراه با تخم خیار و زرشک تخم کاسنی و تخم خرفه و قدومه استفاده شود.
اگر حرارت کبد بسیار بالاست، آب کاسنی، آب گشنیز تازه، آب کدو، آب خیار چنبر، آب تاجریزی، آب کشوث به تنهایی یا همراه با سکنجبین شکری.
مقداری از این داروها با داروهای قبلی هر روز میل شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 113
همراه با این داروها غذا باید ملین و نرم‌کننده معده و روده‌ها باشند مانند سوپ گشنیز که با سبزی گشنیز و اسفناج یا برگ چغندر و عدس و کمی برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا پخته شده باشد یا سبزی‌های فصل مانند، ریواس، کنگر، کدو، کلم و امثال آنکه با گوشت مرغ یا گوسفند بدون چربی و یا همراه با جو سفید پخته شود. اگر برنج مصرف می‌شود حتما باید کته باشد و به صورت کته گشنیز بهتر است. طبیب توجه کند که نباید در درمان بیماران کبدی سرعت عمل خارج از اندازه بخرج داد، اسهال دادن شدید بیمار می‌تواند ورم گرم را به ورم سخت تبدیل کند اما پس از آنکه ورم نرم شد و تحلیل رفت مصرف مسهل‌های قوی‌تر جایز است ولی بازهم باید همراه با نرم‌کننده‌های دارویی و غذاهای ملین باشد. در مرحله آخر که ورم رسیده باشد مسهل‌هایی مانند صبر زرد و تربد خوب است و خربق هم در اندازه متعادل مفید است.
ورمی که در قسمت بالای کبد است باید برای اصلاح آن با داروهای ادرار آور شروع نمود و غذاها همان سوپ گشنیز و کته گشنیز باشد و صبح‌ها ترنجبین و خاکشیر مصرف شود و عرقیاتی مانند: شاه تره، خارخاسک، خارشتر، که صبح‌ها با خاکشیر به جای صبحانه مصرف شود تجویز گردد. یا اینکه، یک روز در میان ترنجبین با خاکشیر به میزان 3 قاشق غذاخوری ترنجبین در 5/ 1 لیوان آب جوش صاف شده و مخلوط با 3 قاشق

غذاخوری خاکشیر به جای صبحانه میل شود و یک روز در میان 2 لیوان عرق خارخاسک و خارشتر مخلوط و یا عرق شاهتره 2 لیوان داغ کرده تا بحد جوش برسد و داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز شده ریخته و به جای صبحانه میل شود. با انجام این رژیم تا ظهر چیزی غیر از کمپوت و فرنی رقیق خورده نشود.

ضمادهای گذاشتنی بر روی کبد

ضمادهای درمان ورم خونی کبد باید از داروهای سرد مزاج مانند برگ
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 114
خرفه، کدو، همیشه بهار و گل محمدی و امثال آن باشد. میوه به که در سرکه پخته و نرم شده باشد خوب است. به کوفته با گلاب و آرد جو برای ضماد کبد مفید است. نسخه ضمادهای دیگر در کتابهای دیگر پیک شفا نقل شده که طالبین می‌توانند به آن رجوع کنند. توجه شود که ضماد کبدی برخلاف ضمادهای دیگر هنگام مصرف گرم و داغ نباشد بلکه صبر کنید تا حرارت آن متعادل و مساوی با حرارت بدن شود. اگر ضمادها تأثیری نکرد و رشد ورم ادامه یافت استفاده از ضمادها را موقتا قطع کنید و روشهای دیگر را ادامه دهید.
اگر همراه با ورم خونی، بیمار اسهال شدید داشت که موجب ناتوانی می‌شود، از زرشک و آب انار و رب انار و امثال آن برای بازدارندگی اسهال استفاده شود. آش انار و آش غوره در دستور کار غذایی قرار گیرد. مصرف آب جو بدون ضرر و بسیار مفید است. بیمار ورم کبدی از غذای غلیظ و چرب و سرخ کرده و سوسیس و کالباس و نان‌های جوش‌دار و خمیر استفاده نکنند.

ورم سرد کبد

درمان آن همان درمان سوء مزاج سرد کبد و انسدادهای کبد است که در بخش مربوطه مذکور شد و نسخه زیر:
افسنتین، تخم کرفس، اسارون، مغز بادام، داروها را کوفته و الک کنید و با آب خمیر کرده و از آن قرص بسازید و روزانه به تناسب مزاج تعدادی میل کنید.
پسته برای این بیماران بسیار مفید است و غذاهایی مانند کبوتر، گنجشک، نخود آب، آش ماش، با زیره و زیتون و دارچینی و میخک.

ورم سوداوی کبد

اشاره

علامت آن ورم زیر دنده‌هاست که محکم و سفت می‌شود، بیمار لاغر و تیرگی صورت و زبان عارض می‌شود و پوست زبان زبر می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 115

قرص ورم سوداوی کبد

- گل سرخ 20 گرم- مصطکی 2 گرم- زعفران 2 گرم- قسط 3 گرم- بادام تلخ 3 گرم- مقل 6 گرم- عسل مقدار مورد نیاز
- داروها را پودر کرده با عسل قرص‌هایی به اندازه یک نخود بسازید و روزانه 6 عدد قرص در سه نوبت میل کنید.
منضج و مسهل‌های مزاج سوداوی برای پاکسازی خلط سودا مفید است.

ضماد:

- پیه مرغ 25 گرم- مغز ساق گاو- گل سنبل
- داروها مخلوط و دو سه جوشی بدهید و روی ورم کبد ضماد کنید.

ورم التهابی کبد

در اصطلاح طب قدیم به آن ورم فلغمونی گفته می‌شده است. درمان آن همان درمان ورم گرم است با این ویژگی که باید مسهل ملایمی استفاده شود و داروها باید سردی بخش‌تر باشند.
ضمادهای سردی بخش روی کبد گذاشته و زود به زود عوض شوند تا سردی و خنکی آن به کبد برسد.

ورم سخت کبدی

اشاره

اگر ورم‌ها قبل از سخت شدن درمان نشوند و یا خودبه‌خود گداخته و از میان نروند، به ورم‌های سخت تبدیل می‌شوند و ورم‌های سخت رو به سوی سرطانی شدن دارند. اگر ورم‌های سخت ابتدای سخت شدن مورد مداوا قرار گیرند و به داروها پاسخ دهند درمان می‌شوند. اگر ورم سخت شود و مدتی از آن بگذرد تقریبا می‌توان گفت درمان نشدنی است و بالاخره بیمار را از پای درمی‌آورد.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 116

پاکسازی بیمار از اخلاط غلیظ ضروری است. پاکسازی بوسیله داروهای معتدل و نرمی بخش و تحلیل برنده و لطیف‌کننده انسدادهای کبدی صورت می‌پذیرد.

اگر بیمار یبوست دارد باید با حقنه‌های ملین یبوست را برطرف نمود.

نسخه تناولی به این شرح است:

ترنجبین به میزان 3 قاشق غذاخوری با یک الی 2 مثقال مغز فلوس در 5/ 1 لیوان آب جوش حل شود و صاف شود و هر روز صبح ناشتا بیمار به جای صبحانه میل کند. غذای بیمار فقط لعاب سوپ گشنیز باشد که با ترکیبات زیر پخته می‌شود:

سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر و عدس و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا.

تا زمان پخته شدن ورم پرهیز کامل از هر نوع غذای سفت و آب میوه خام و نان و هر چیز دیگر باید اعمال شود. بیمار به اندازه کافی از لعاب سوپ ظهر و شب میل کند. یک روز در میان تمام بدن بیمار را با روغن کرچک و زیتون سبز چرب کرده کمی مالش دهند.

اگر یبوست وجود دارد با حقنه‌های ملایم به تخلیه روده بیمار کمک کنند.

از مصرف داروهای اسهال‌آور شدید خودداری شود بلکه اگر ممکن باشد با حقنه کردن درمان یبوست را ادامه دهند اما اگر لازم باشد داروهای اسهال‌آور ملایم استفاده شود و مزاج مسهل میانه باشد و بعد از ظهرها نسخه زیر جوشانده و تناول گردد:

- تخم گشنیز- تخم خرفه- تخم کاسنی- تخم خیار- از هر کدام 25 گرم
- داروها را مخلوط کرده و نیمکوب نمایید. هر روز حدود 1 تا 2 قاشق غذاخوری آن را در 5/ 4 لیوان آب بجوشانید تا 3 لیوان بماند صاف کنید و کمی شیرین کرده در 3 نوبت میل کنید.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 117

ضمادهای ورم سخت کبد

آرد شنبلیله، انجیر، سداب، شاه افسر، و بوره قرمز را درهم کرده و خیسانده روی کبد ضماد شود. هل سبز و تازه و یا هل خشک که در شراب مخلوط کرده و بر کبد گذاشته شود نیز مفید است.
تره کوهی با شوید در آب بپزید و هر دو را درهم کرده بر کبد بگذارید.

نسخه‌های دیگری که در درمان ورم سخت مفیدند از کتاب قانون:

این نسخه‌ها را با انجام نسخه قبلی که ترنجبین و مغز فلوس و رژیم غذایی لعاب گشنیز است می‌توانید بعد از ظهرها استفاده کنید:

راوند، افسنتین، سداب، شکوفه گور گیاه، مویز و شنبلیله که در آب بپزید و آب آن را بخورند.

لوبیا گرگی (ترمس)، کوشنه و افسنتین آب‌پز شود، سپس روغن کرچک با آن مخلوط و هر بار مقداری از آن را میل کنند.

کاسنی بیابانی خشک 3 گرم، تخم مرو 5 گرم، آرد شنبلیله 3 گرم، با شیر الاغ و شکر شیرین کرده میل کنند.

بطور کلی داروهای زیر برای ورم سخت کبد مفیدند:

افسنتین، مصطکی، بیخ روناس، بیخ آویشن، بیخ گیاه عود الصلیب، سنبل، میوه گیاه پنج انگشت، قنطوریون (ریشه لوفا)، افشره مشکانیه، مویز، انجیر، پرسیاوشان، شنبلیله، مریم نخودی (اربه)، آب جو، ترنجبین، مغز فلوس، خربق، کبر.

سوء قنيه

اشاره

سوء قنیه در اثر سوء مزاج یا ورم‌های درمان نشده و انسدادهای کبدی بوجود می‌آید.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 118

بیماریهایی مانند سوء قنیه و یرقان می‌تواند پیش‌درآمدی برای ورم‌های سخت و سرطانی کبد باشد.

علامت آن رنگ مایل به زرد، پف کردن پلک‌ها و گاه تمام پوست بدن، دیر خوب شدن زخم‌ها، بدی هضم، اسهال و یبوست شکم، بی‌خوابی، عرق و ادرار کم، باد کردن شکم و گاه ورم بیضه‌ها و خارش لثه‌ها می‌تواند باشد.

علت آن هرچه باشد، درمان آن ابتدا پاکسازی بیمار از خلط غالب و تعدیل مزاج است. درمان سوء مزاج و انسدادهای کبدی که توصیف آن گذشت در اینجا کاربرد مؤثر دارد.

نسخه زیر می‌تواند در سوء قنیه و همه بیماری‌ها و ورم‌های گرم کبدی کارآیی خود را به اثبات برساند:

- تخم گشنیز- تخم خرفه- تخم کاسنی- تخم خیار
- اجزا را مساوی بگیرید و هر روز 2 قاشق غذاخوری آن را در 5 لیوان آب بجوشانید تا 3 لیوان بماند و شیره کشی کرده و صاف کنید و صبح و ظهر و شب هر بار یک لیوان میل کنید.

نسخه دیگر

صبر زرد با مقل و ایارج فیقرا بصورت قرص درآید و به تناسب مزاج هر روز تناول گردد.

ايارج فيقرا:

- سنبل- سليخه- مصطكی- دارچينی- اسارون- حب بلسان- عود بلسان- از هر كدام 10 گرم
- داروهای فوق را با 60 تا 120 گرم صبر زرد تركيب كنيد و كاملا پودر نماييد بيمار هر روز اسهال ملايمی داشته باشد. اگر بيمار سوء قنيه بدنی قوی دارد از شير و ادرار شتر به دستوری كه در سرطان كبد آمده بخورد. ادرار بز هم خوب است. مصرف ادرار بز با پوست هليله زرد مفيد است.
مجموعه پيک شفا، ج11، ص: 119
ضماد بوره و گوگرد بر روی كبد بگذاريد يا سرگين گاو و پشک بز را درهم كرده روی كبد بيمار ببنديد. خون‌گيری به روش حجامت، فصد يا زالو در اين مرحله مفيد و مؤثر است.

اگر ورم سرطانی بسیار گرم و یا غیر آن باشد همان دستورهای کلی سرطان را بکار بگیرید. بیمار به کلی از خوردن هر نوع غذای سفت خودداری کند و تنها به خوردن لعاب سوپ گشنیز اکتفا نماید. سوپ گشنیز ترکیبی از سبزی گشنیز و اسفناج یا برگ چغندر و عدس یا نخود و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی با آلوی بخارا باشد که لعاب آن را گرفته و جرم غذا را کنار بگذارید بیمار از خوردن نان هم محروم شود این رژیم غذایی آن‌قدر ادامه خواهد داشت تا ورم کبد رو به نرمی گذارد. آنگاه به تدریج سوپ گشنیز با همه محتویات آن مصرف می‌شود.[3]

مجموعه پیک شفا ؛ج11 ؛ ص119
دستورات کلی سرطان مصرف لبنیات، سرخ کردنی‌ها، چربی، گوشت گوساله و گاو، سیب‌زمینی، پسته، خرما، ریحان بنفش، لوبیاها، کباب، بستنی، آب یخ، غذاهای سرطان‌زا مانند:
سوسیس و کالباس، پیتزا و انواع ساندویچ‌ها، چیپس و پفک و شیرینی جات قنادی، نوشابه، نان‌های جوش شیرین‌دار، برنج، آب‌میوه‌های بسته‌بندی، انواع کنسروها ممنوع است.
شامپوها و صابون‌های عطری و ادوکلن و لوازم آرایشی و کرم‌های پوستی شیمیایی، و کرم‌های پوستی گیاهی که با مواد شیمیایی ترکیب شده‌اند و خمیر دندان از موارد غیر مجاز است.
اگر به شتر عربی دسترسی دارید شیر شتر بچه‌دار و بول آن بهترین داروی درمان سرطان و ورم‌های سخت کبد است.
باید روز اول شیر شتر کمتر بخورد. روز اول از 120 گرم شروع کرده و هر
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 120
روز 30 گرم اضافه کند. تا بهبودی کامل دارو را ترک نکند.
اگر بیمار دچار گرمی شدید شود مصرف شیر شتر را قطع و داروهای سردی بخش و حقنه‌های سرد استعمال شود و سپس دوباره مصرف شیر و بول شتر را ادامه دهید.
بیمار غیر از شیر و بول شتر غذای دیگری نخورد مگر داروهای تجویز شده.
بهترین زمان مصرف شیر شتر هنگام بهار و تابستان است. باید توجه کرد که اگر لازم به اسهال دادن بیمار شود، اسهال دادن شدید مناسب نیست و باید به اندازه‌ای داده شود که بیمار ناتوان نگردد. ماده اسهال‌دهنده نباید زیاد صفرا بر باشد بخصوص در مزاج‌های سرد مبتلا به سرطان کبد خطر

آن بیشتر است. استفاده از آب پنیر (ماء الجبن) که از ترکیب سرکه با شیر بدست می‌آید به تنهایی یا با داروهای مناسب و یا با شیر و بول شتر مفید است.

بیماران مبتلا به سرطان کبد علی‌رغم عطشی که دارند نباید آب بخورند بلکه مایعات بدن از طریق داروها و تجویزات دیگر تأمین شود شرایطی دیگر در مصرف شیر و بول شتر وجود دارد که از کتاب قانون برای شما نقل می‌کنیم:

اگر پس از خوردن شیر شتر بیمار اسهال نشود ممکن است شیر در شکم بیمار پنیر شده و معده قادر به دفع آن نباشد در آن صورت باید شیر خوردن را ترک و داروی باز شدن پنیر در معده مصرف شود و دوباره شروع به خوردن شیر کند. اگر اسهال شدید شد میزان خوردن شیر شتر کمتر شود و یا قطع گردد و مقداری داروهای قبض‌کننده مصرف شود، تا اینکه با اسهال‌های ملایم آبهای شکم دفع شده سپس شیر شتر خوردن از نو آغاز شود.

اگر شیر شتر اعرابی در دسترس نبود از شیر و ادرار بز به همان روش استفاده کنید. ادرار بز به تنهایی نیز مفید است.

حب سکبینه (سکبینج) یا خود سکبینه برای دفع شیر پنیر شده مفید است.

اگر کبد نیاز به تقویت دارد داروهای تقویت کبد مانند ریوند و سکنجبین و زعفران و غیر و به تناسب مزاج استفاده شود.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 121

فصل پنجم: یرقان (زردی یا هپاتیت)

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 122

یرقان با دخالت عامل خارجی (ویروسهای هپاتیت)، و عامل داخلی که غلبه یا افزایش غیر عادی یکی از اخلاط (سوء مزاج‌ها) است ایجاد می‌شود.
اگر مزاج‌های طبیعی بر اعضاء و اندام حاکم باشند، به عبارت دیگر سلامتی ظاهری و باطنی برقرار باشد، ویروس‌های یرقان کمتر می‌توانند جایگاه مناسبی برای رشد و تکثیر بیابند.
در جریان بیماری یرقان اخلاط صفراوی و سوداوی به پوست کشیده می‌شود. در یرقان صفراوی پوست زرد و در سوداوی پوست زرد مایل به سیاه می‌شود. اگر صفراوی باشد و ماده خلط متعفن گردد تب یک روز در میان رخ می‌دهد و اگر ماده سودایی متعفن گردد تب چهار روز در میان رخ خواهد نمود.
در بیماری یرقان سوداوی ممکن است طحال مشارکت عمده‌ای داشته باشد. از دیدگاه علم پزشکی جدید اگر میزان بیلی‌روبین از 5/ 2 بالاتر رود، رنگ زرد بر جسم بیمار آشکار می‌شود. زرد لیمویی و زرد نارنجی و زردی که مایل به سبز است هر کدام نوعی از یرقان را نشان می‌دهد. در نوزادان رنگ زرد بدن بیشتر نمایان است تا رنگ زرد چشم، بخصوص زیر زبان نوزادان می‌تواند شدت و ضعف بیماری را نشان دهد.
شایعترین هپاتیت‌های ویروسی عبارتند از: آ- بی- سی- ای
اکثر هپاتیت‌ها مسری می‌باشند، افراد معتاد، پزشکان، افراد خالکوبی شده و کسانی که با میمون سروکار دارند، دریافت‌کنندگان خون و ... ناقل هستند.
از دیدگاه طب ایرانی احتمال مرگ تا 1% محتمل است و بقیه موارد قابل کنترل و با گیاه درمانی قابل درمان می‌باشد. پس از گذراندن دوره بحران، مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 123

فصل پنجم: یرقان (زردی یا هپاتیت)

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 124

یرقان با دخالت عامل خارجی (ویروسهای هپاتیت)، و عامل داخلی که غلبه یا افزایش غیر عادی یکی از اخلاط (سوء مزاج‌ها) است ایجاد می‌شود.
اگر مزاج‌های طبیعی بر اعضاء و اندام حاکم باشند، به عبارت دیگر سلامتی ظاهری و باطنی برقرار باشد، ویروس‌های یرقان کمتر می‌توانند جایگاه مناسبی برای رشد و تکثیر بیابند.
در جریان بیماری یرقان اخلاط صفراوی و سوداوی به پوست کشیده می‌شود. در یرقان صفراوی پوست زرد و در سوداوی پوست زرد مایل به سیاه می‌شود. اگر صفراوی باشد و ماده خلط متعفن گردد تب یک روز در میان رخ می‌دهد و اگر ماده سودایی متعفن گردد تب چهار روز در میان رخ خواهد نمود.
در بیماری یرقان سوداوی ممکن است طحال مشارکت عمده‌ای داشته باشد. از دیدگاه علم پزشکی جدید اگر میزان بیلی‌روبین از 5/ 2 بالاتر رود، رنگ زرد بر جسم بیمار آشکار می‌شود. زرد لیمویی و زرد نارنجی و زردی که مایل به سبز است هر کدام نوعی از یرقان را نشان می‌دهد. در نوزادان رنگ زرد بدن بیشتر نمایان است تا رنگ زرد چشم، بخصوص زیر زبان نوزادان می‌تواند شدت و ضعف بیماری را نشان دهد.
شایعترین هپاتیت‌های ویروسی عبارتند از: آ- بی- سی- ای
اکثر هپاتیت‌ها مسری می‌باشند، افراد معتاد، پزشکان، افراد خالکوبی شده و کسانی که با میمون سروکار دارند، دریافت‌کنندگان خون و ... ناقل هستند.
از دیدگاه طب ایرانی احتمال مرگ تا 1% محتمل است و بقیه موارد قابل کنترل و با گیاه درمانی قابل درمان می‌باشد. پس از گذراندن دوره بحران، مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 125
ویروس هپاتیت در خون باقی می‌ماند و فرد را به ناقل بیماری تبدیل می‌کند.
در برخی از انواع هپاتیتها واکسیناسیون تا حدودی می‌تواند افراد دیگر را نسبت به این ویروس مصون بدارد، اما قطعی نیست.
با توجه به تجربیات قدیم و جدید می‌توان گفت که یرقان ویروسی هم در صورتی در بدن انسان رشد می‌کند که بستر مناسبی برای خود بیابد، یعنی حمله ویروس‌ها در هر شخصی امکان‌پذیر نیست مگر آنکه زمینه‌هایی از سوء مزاج کبدی و سوء مزاج کلی بدن را در خود داشته باشد. کسانی که یرقان دارند اگر معالجه نکنند و اگر سیستم دفاعی بدن نتواند بیماری را از میان بردارد با بحران روبرو شده و ممکن است به ورم‌های سخت و

سرطان و ضعف و ناتوانی شدید کبد روبرو شوند.

همه افرادی که نسبت به درمان بیماری‌های عادی کبدی خویش بی‌توجه هستند، زمینه و بستر مناسبی را برای ورود میهمانان ناخوانده‌ای از جمله یرقان آماده می‌کنند.

بیمارانی که از یرقان و دیگر بیماری‌های سخت کبدی نجات می‌یابند، دارای کبدی ضعیف بوده و از آن پس ناقل بیماری خواهند بود، لذا باید برای ترمیم ضعف کبد و از میان بردن ویروس غیر فعال یرقان از طریق گیاهان دارویی اقدام کنند. طب غربی در معالجه یرقان و هپاتیت و ضعف کبد و از میان بردن ویروس غیر فعال هپاتیت بسیار ضعیف و ناکارا عمل کرده است.

برای از بین بردن ویروس ناقل در خون افراد بیمار دستورات زیر را به کار برید:

1) هر روز صبح ناشتا 2 قاشق غذاخوری ترنجبین را در یک لیوان آب جوش حل کرده و صاف نمایید سپس یک قاشق غذاخوری پودر مغز فلوس اضافه کرده و میل کنید.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 126

2) هر روز 75 گرم گزنه را به 3 الی 4 قسمت تقسیم کنید و هر بار یک قسمت را در 5/ 1 لیوان آب در قوری استیل یا لعابی بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و میل کنید. ممکن است برخی از افراد پس از شروع مصرف گزنه دچار سردرد شوند، این افراد باید در ابتدای کار در روز یک‌بار از جوشانده گزنه استفاده نمایند سپس به تدریج مقدار آن را افزایش دهند تا به 4 بار در روز برسد.

3) همراه با مصرف گزنه حد اقل 3 لیوان شربت سرکه شیره انگوری همراه با غذاها میل کنید. اگر شربت شیره انگور در طول روز علاوه بر سرکه شیره مصرف شود بهتر است. افرادی که دچار بیماری قند می‌باشند فقط گزنه مصرف کنند که هم کنترل‌کننده قند خون است و هم از بین برنده ویروس ناقل هپاتیت.

یرقان نوزادی

اشاره

یرقان نوزادی در طب گیاهی به سادگی قابل درمان است و از این نظر بر طب اروپایی برتری کامل دارد.

نسخه:

هر روز نصف تا یک قاشق چایخوری تخم گشنیز را در 5/ 1 استکان آب بجوشانید تا نیمی از آن بماند صاف کنید و در طول روز به نوزاد بدهید و چند روز تکرار کنید.
ترنجبین به میزان یک قاشق چایخوری تا مربا خوری را در کمی آب جوش حل کنید و صاف کنید و کم‌کم به کودک بدهید و چند روز تکرار کنید.
مصرف قدومه با ترنجبین بعد از صاف کردن خوب است.
هر کدام از این نسخه‌ها به تنهایی یا باهم خوب است و علاوه بر درمان زردی باعث سلامت و شادابی نوزاد می‌شود. نوزادانی که زیاد گریه می‌کنند
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 127
و به خود فشار می‌آورند و صورتشان سرخ و باصطلاح زورپیچ می‌شوند با مصرف این نسخه‌ها دارای خواب خوشی شده و گریه‌ها برطرف و در خلق و خوی آینده آنان نیز مؤثر خواهد بود.

یرقان یا هپاتیت در بزرگسالان

نسخه:

- عرق بید مشک- عرق شاهتره- عرق کاسنی- از هر کدام یک بطری- تخم خرفه 50 گرم

- تخم خرفه را در عرقیات خیسانده و مدت حد اقل 24 ساعت در سایه نگهداری کنید، سپس با دست تمیز، خرفه را در عرقیات مالش دهید (عصاره کشی) کنید تا خواص خود را به عرقیات بدهد، صاف کنید و در یخچال نگهدارید و پس از هر غذا یک استکان میل نمایید.

همزمان با نسخه فوق نسخه زیر را نیز به کار برید:

- عناب- بنفشه- شیرخشت- ترنجبین از هر کدام 30 گرم

- عناب و بنفشه را در یک کاسه آب بجوشانید تا نیمی بماند، صاف کنید و ترنجبین و شیرخشت را در آن حل کنید و دوباره صاف کنید و قبل از هر غذا نیم تا یک استکان آن را با یک استکان آب هندوانه میل نمایید.

تا یک ماه ادامه دهید و غذا و سوپ گشنیز و کته گشنیز و شورباهای سرد مزاج و امثال آن اختیار کنید. از مصرف انواع سرخ کردنی، چربی، تخم‌مرغ، شیرینی‌جات قنادی و نوشابه و سوسیس و کالباس و هر نوع غذای سفت و دیرهضم اکیدا پرهیز نمایید. حتی المقدور از خوردن نان نیز خودداری گردد.

اگر یرقان در مراحل حاد است و بیم آن می‌رود که به ورم سخت کبدی تبدیل شود، غذای بیمار منحصر به لعاب سوپ گشنیز باشد و جرم غذا را مصرف نکند و به هیچ وجه نان و غذای سفت نخورد و از میوه و سبزی خام هم صرف‌نظر نماید.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 128

سوپ گشنیز با مواد زیر طبخ می‌شود:

سبزی گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر و کمی عدس و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی و آلوی بخارا.

پس از بهبودی و گذر از مرحله بحرانی، به جای لعاب خود غذا را میل کند و آب‌میوه‌های خنک مصرف نماید.

پس از یک ماه، رژیم غذایی 15 روزه زیر را اجرا کند:

یک روز در میان 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید و صاف کرده آن را داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز شده بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر چیزی نخورید مگر کمپوب و فرنی رقیق و یک روز در میان صبح‌ها 2 لیوان عرق شاهتره را داغ کنید تا به حد جوش برسد، بلافاصله آن را داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری

خاکشیر که از قبل تمیز شده بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر چیزی نخورید مگر کمپوت یا فرنی رقیق و ظهرها سوپ گشنیز را یک روز در میان و سوپ فصل را نیز یک روز در میان به جای ناهار میل کنید. شبها، شام کته گشنیز با کاهو و سکنجبین و کمی گوشت مرغ آب‌پز باشد.

سوپ فصل از سبزیجاتی که در همان فصل موجود است تهیه و پخته می‌شود. چیزهایی مانند ریواس، کنگر، کدو، گل کلم، شلغم و امثال آنکه با گوشت گوسفند یا مرغ بدون چربی پخته شود و چاشنی آن آب‌لیموی تازه یا سرکه خانگی یا آب‌غوره باشد. شوربا و آش‌های آب‌غوره و آلبالو و قره‌قوروت و سماق و انار نیز می‌تواند یک روز در میان به جای ناهار مورد استفاده قرار گیرد. اگر سماق و انار باعث قبض شکم شود از ترشی‌های دیگر استفاده کنید.

مصرف عرق کاسنی یا آب کاسنی در مراحل اول بسیار مفید است و بیمار می‌تواند یک روز در میان به جای ناهار مورد استفاده قرار گیرد. اگر سماق و انار باعث قبض شکم شود از ترشی‌های دیگر استفاده کنید.

مصرف عرق کاسنی یا آب کاسنی در مراحل اول بسیار مفید است و بیمار

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 129

می‌تواند به جای آب از آنها استفاده کند. پس از اتمام نسخه دوم، نسخه زیر را شروع کنید:

- زرشک- تخم کاهو از هر کدام 24 گرم- تخم کاسنی نیم‌کوب به 15 گرم- پوست ریشه رازیانه- پوست کاسنی- پوست ریشه کرفس- پوست بیخ کبر از هر کدام 9 گرم- سرکه خانگی 150 گرم- آب حدود 250 گرم

- داروهای خشک را مخلوط و نیم‌کوب کنید و همه را در مایعات مدت 24 ساعت خیس کنید، سپس بجوشانید تا نیمی بخار شود، هر روز صبح ناشتا یک قاشق غذاخوری آن را با یک استکان عرق کاسنی میل کنید و اکیدا از غذاهای سرخکرده و چرب و غذای غلیظ و هر نوع سوسیس و کالباس و ساندویچ و پیتزا و چیپس و پفک و امثال آن پرهیز کنید.

آش گشنیز و آش تمر هندی و آش ماش و نخود آب و آب انار و آب زرشک در دستور غذایی بیمار قرار گیرد.

نسخه‌هایی که در درمان هپاتیت ذکر کردیم از ایجاد ورم سخت و سرطانی در کبد پیشگیری می‌کند.

پس از درمان یرقان بواسطه ضعف کبد به تقویت کبد بپردازید و همینطور برای از بین بردن ویروس غیر فعال که در خون باقی می‌ماند نسخه‌های زیر را بکار بندید:

1) هر روز 1 قاشق چایخوری رب ریوند را با شربت سکنجبین میل کنید.

2) هر روز 3 بار و هر بار حدود 20 گرم گزنه خشک را در ظرف استیل یا لعابی یا چینی با 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا 1 لیوان بماند، صاف کنید و

میل کنید.
3) هر روز همراه با هر غذا 1 لیوان شربت سکنجبین و شیره انگور درصورتی‌که سرماخوردگی نداشته باشید میل کنید و آن‌قدر این روش را ادامه دهید تا ان شاء الله پس از چند ماه آثاری از ویروس هپاتیت در بدن شما نماند و کبد تقویت شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 130
در این مرحله مصرف زیره در غذاها، زعفران و گل قند و زنجفیل و آمله پرورده و مربای شقاقل و هلیله زرد و انیسون و آویشن و شربت زرشک و دارچین و هل و میخک برای تقویت کبد مفید هستند مشروط بر آنکه سردی و گرمی داروها با سردی و گرمی کبد متناسب باشند.
چنانچه کبد سرد است، داروهایی مانند دارچین، فلفل، هل، مصطکی، قدومه، تخم شلغم، عود قماری، زعفران، عسل، آویشن، کاکوتی، خولنجان به تنهایی و چند تا با هم مفید هستند.
خوردن نارنج و آب آن برای ضعف کبد مضر است.

نسخه دیگر برای یرقان

- تخم گشنیز- تخم خیار- تخم کاسنی- تخم خرفه
- اجزاء را مساوی بگیرید و هر روز تا 2 قاشق غذاخوری آن را در 1 کاسه آب بجوشانید تا نیمی بخار شود، در 3 نوبت آب آن را میل کنید و بیماری در مرحله حاد فقط لعاب سوپ گشنیز بخورد و از نان و هر غذای دیگر پرهیز کند و در مرحله بعد که بیماری کمتر شد، سوپ گشنیز و غذاهای آب پز میل کند و دارو را اگر لازم شد تا چندین ماه ادامه دهد.

در مراحل غیر بحرانی می‌تواند از نسخه قبلی استفاده کنید و سپس برای رفع کامل ویروس یرقان به نسخه مربوطه مراجعه نماید.

مصرف مسهل‌های صفرا و در صورت تشخیص وادار کردن بیمار به استفراغ و عرق کردن مفید است. برای برگرداندن رنگ بیمار عرق کردن بسیار مفید است و برای برگرداندن رنگ زرد چشم داروهای عطسه‌آور بکار رود که نسخه آن را ذکر می‌کنیم:

- کندش 1 واحد- تخم گشنیز یک چهارم واحد- گل بنفشه یک چهارم واحد
- داروها را پودر کرده هنگام مصرف باندازه نوک قاشق چایخوری در بینی بکشید و صبر کنید تا عطسه‌ها شروع شود. هر روز چشم را با آب

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 131

گشنیز و دم کرده آویشن بشویید.

خون درمانی بوسیله حجامت یا زالو یا فصد در بعضی مراحل لازم است که به تشخیص طبیب گیاهی انجام پذیرد.

آب پنیر (ماء الجبن)

اگر شیر را با یک‌سوم وزن خودش سرکه یا آب‌لیمو یا آب‌غوره مخلوط کنید، آبی که از پنیر حاصل از آن جدا می‌شود ماء الجبن نام دارد بهترین نوع شیر برای تهیه ماء اجبن شیر بز ارزق یا زاغ چشم است که حد اقل 40 روز از زاییدنش گذشته باشد و برخی از علماء گفته‌اند 3 ماه از زایمان بز گذشته باشد و برخی بیشتر گفته‌اند به‌هرحال اگر شیر بز میسر نبود، شیر گوسفند و اگر نبود شیر گاو غیر پاستوریزه استفاده شود. اگر بیم بیماری تب مالت می‌رود شیر تازه جوشیده پس از 20 دقیقه جوشیدن در حالت نیم گرم با سرکه خانگی مخلوط شود. این آب برای دفع امراض و اخلاط سوداوی بسیار مفید و اگر با داروهای ضد سودا ترکیب شود تأثیر آن نسبی بیشتر می‌شود با داروهای صفراوی نیز دافع صفرا بوده و خلطهای دیگر را نیز کاهش می‌دهد.

چنانچه افتیمون و شیر را با تمر هندی به میزان مساوی گرفته در ماء الجبن خیسانده و بنوشند در اسهال سوداوی بی‌نظیر است. با آب افتیمون هم سودا و هم تلخی صفرا را با هم دفع می‌کند.

افتیمون را می‌توان با داروهای دیگر خشک کرده و میل کنند که اصطلاحا به آن سفوف گویند. سفوف داروهایی را گویند که خشک کرده روی زبان ریخته و میل کنند.

یرقان در مشارکت با طحال

اشاره

معمولا اخلاط سوداوی و صفراوی از کبد و طحال در تشکیل یرقان دخالت دارند بنابراین باید هر دو خلط دفع شوند. افتیمون با ماء الجبن هم
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 132
سودا و هم صفرا را دفع می‌کند که این ترکیب می‌تواند در کنار سایر درمانهای یرقان که ذکر شد قرار گیرد.
مسهلات اخلاط چهارگانه و مسهلات صفرا و سودا در این زمینه کاربرد دارند. علاوه بر آن هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید و صاف کنید و داغداغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز بریزید و به جای صبحانه میل کنید.

نسخه:

- هلیله سیاه- هلیله کابلی- ریشه کرفس- رازیانه از هر کدام 30 گرم- شاهتره- زنگی دارو- بسفاویج- شکوفه کبر از هر کدام 15 گرم- خربق سیاه 6 گرم
- داروها را با حدود 5/ 1 کیلو آب بجوشانید تا یک چهارم آب باقی بماند، سپس پانزده گرم سس صغیر (افتیمون) در آن بریزید و بگذارید دو سه جوشی بخورد، صاف کنید و 2 گرم ایارج فیقرا بر آن اضافه نمایید.
روزانه به تناسب نیاز مصرف کنید.

ایارج فیقرا

سنبل، سلیخه، مصطکی، دارچینی، اسارون، حب بلسان، عود بلسان، زعفران، از هر کدام مساوی بگیرید و به اندازه 6 تا 12 جزء آن صبر زرد وارد کنید. بعضی تا وزن مجموع ادویه صبر زرد داخل می‌کنند. خشک آن تا 1 سال تاریخ مصرف دارد و بصورت معجون تا 4 سال. مزاج آن گرم و خشک در اول سوم است. آب پنیر (ماء الجبن) با سکنجبین و افتیمون و داروهای ضد سودای دیگر همگی مفیدند.
آب برگ کبر، آب برگ ترب با سکنجبین، آب تاجریزی و آب کرفس مفید است.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 133

فصل ششم: بیماریهای دیگر کبد

اشاره

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 134

سنگ کیسه صفرا

اشاره

حجم کیسه صفرا بین 40 تا 70 سی‌سی است ولی در روز نیم تا 5/ 1 لیتر صفرا ترشح می‌کند. تمام مواد در کیسه صفرا تغلیظ می‌شوند. صفرا بطور متوسط 5 تا 12 برابر در کیسه صفرا تغلیظ می‌گردد. اسیدهای صفراوی از بدن خارج می‌شود.

سنگ‌هایی که در کیسه صفرا ایجاد می‌شوند اکثرا سیاه یا قهوه‌ای هستند.

سنگ‌های سیاه در کیسه صفرا و سنگ‌های قهوه‌ای در کیسه صفرا یا مجاری یافت می‌شوند. معمولا درد شدید در ناحیه کیسه صفرا با خوردن غذای چرب و پرحجم و سرخ کردنی ایجاد می‌شود. ممکن است نیم الی چند ساعت درد شدت داشته باشد، گاه درد به پشت شانه‌ها می‌زند و حالت تهوع و استفراغ وجود دارد. و گاهی به سمت نوک شانه راست امتداد میابد. در اثر گیر کردن سنگ، مجرای صفراوی به بافت‌های اطراف می‌چسبد و ممکن است ورم کند و درد مزمنی ایجاد نماید. طب غربی قادر به برطرف کردن سنگ‌ها نیست مگر با عمل جراحی و تقریبا داروهایی که ارائه می‌شود تا 2 سال حدود 20% سنگ را می‌تواند از میان ببرد، ولی دوباره با قطع دارو بیماری بازگشت خواهد نمود. عوارض داروهای شیمیایی از بین برنده سنگ‌های صفراوی را هم باید در نظر گرفت.

نسخه درمان سنگ کیسه صفرا

- رازیانه- شیرین بیان- انیسون تلخ- انیسون شیرین- گاوزبان- پوست پسته- ناخنک- تخم کاسنی- زیره سبز- تخم گشنیز- تخم شوید- خارخاسک- کاکل ذرت

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 135

- اجزاء را مساوی بگیرید، داروها را پودر کنید تا از ریزترین الک رد شود سپس با شکر به وزن کل داروها مخلوط کنید و دوباره پودر کنید و الک کنید تا کاملا نرم شود. 1 قاشق غذاخوری آن را قبل از هر غذا در نصف استکان آب جوش ریخته و میل کنید.

2) هل- کاکل ذرت- خلال نارنج- تخم شوید- تخم کافشه- خارخاسک- کاکنج- شیرین بیان- رازیانه- زیره سیاه- نعناع- انیسون

- داروها را پودر کنید آن‌چنان‌که از جوراب نازک زنانه رد شود، با کمی عسل مخلوط کنید و قرص‌های 1 نخودی ساخته در آفتاب خشک کنید.

روزی 6 الی 9 عدد از آنها را هر روز میل کنید

3) عرقیات زیر را مخلوط کرده، ساعت 10 صبح، 4 بعد از ظهر و موقع خواب هر بار نصف تا 1 استکان میل کنید:

آویشن- گزنه- بومادران- خارخاسک- خارشتر- شیرین بیان- گاوزبان- رازیانه- سوسنبر- بابونه- شاه اسپرم- اسطوخودوس- نعناع- کاکوتی- از هر کدام به مقدار مساوی تهیه کنید.

4) بیمار از غذای چرب، سرخ کردنی و غذای سفت و سوسیس و کالباس و نوشابه و چیپس و پفک و امثال آن پرهیز کند، بهترین غذا سوپ گشنیز، نخود آب و غذای زود هضم است.

كهير

اشاره

از نظر ظاهری کهیر با علائمی نظیر خارشهای گسترده در تمامی بدن بدون جای مشخص، التهاب، قرمزی و تورم محل خارش، متغیر بودن محل التهاب و حساسیت به عوامل خارجی از قبیل سرما، گرما، تعرق، ضربه، خاراندن و ... مشخص می‌شود.
در طب غربی مکانیسمهای پیچیده‌ای در بوجود آمدن این بیماری شناخته شده است، اما آنچه مسلم است، هیچ‌کدام از این کشفیات، توجهی
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 136
منطقی درباره علت و منشاء اصلی این بیماری نیستند. بدون شک واکنش غیر طبیعی ائوزینفیلها (یکی از انواع گلبولهای سفید خون که از اعضاء سیستم دفاعی بدن هستند) در مقابل سلولهای خودی بدن انسان باید دلیلی منطقی‌تر و توجیه‌کننده‌تری داشته باشد. داروهای رایج در طب جدید مانندBetametasone ,Hydroxizine و ... به سرعت خارش پوست را به صورت موقت فرومی‌نشانند اما به تجربه ثابت شده است که تأثیر دارو فقط در حد یک مسکن موقت است نه درمان‌کننده بیماری. (البته با صرف‌نظر از عوارض جانبی داروهای شیمیایی) در طب ایران علت و سبب این بیماری در کبد جستجو می‌شود. شاید مکانیسم بیوشیمیایی این فرضیه به درستی کشف نشده باشد اما علائم و شواهدی وجود دارد که مؤید این فرضیه است. به هر حال، آنچه مسلم است، این بیماری با پاکسازی کبدی و تصفیه خون از مواد بیماری‌زا، اخلاط فاسد و آلرژنها به سرعت درمان شده و ریشه‌کن می‌گردد.
اما با مصرف داروهای شیمیایی ضد کهیر، هرچند التهابات به سرعت فروکش می‌کنند اما در بسیاری از موارد، ریشه بیماری تا سالها در بدن باقی مانده و با قطع دارو علائم ظاهری بیماری بازمی‌گردند. بیشتر در جوانها و بچه‌ها دیده می‌شود ولی در هر سنی ممکن است بروز کند، اکثرا با بروز غلبه سوء مزاج صفراوی حاصل می‌گردد گاه صفرا و سودا هر دو از حالت تعادل خارج می‌شوند و بیماری کهیر ایجاد می‌کنند. اگر سودا غلبه کند اگزما بوجود می‌آید.
کهیر بیشتر در طول روز نمایان می‌شود احساس خارش در پوست که انسان تمایل دارد با خاراندن با پوست دست و بدون زخم شدن آن را خارش دهد. بر خوردن پوست با اشیاء خارجی و خاراندن آن باعث تورم همان قسمت می‌شود. کهیر در زنها بیشتر بروز می‌کند.
برخی از غذاهای تحریک‌کننده باعث تشدید آن می‌شوند. هر غذای غلیظ و

سرخ کرده و دیرهضم و چرب می‌تواند باعث تعمیق بیماری گردد.
آجیل، ماهی سرخ شده، تخم‌مرغ، گوجه‌فرنگی، بادمجان، بستنی‌های
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 137
رنگی، انگل‌ها، نیش زنبور، سرما، گرما، نور، آب، ورزش، تماس با اشیاء خارجی، سوسیس و کالباس، چیپس، پفک، نوشابه و امثال آن باعث بدتر شدن وضع بیماران کبدی می‌شود.
بحث کهیر و اگزما را در بخش پوست نیز خواهیم آورد اما از نظر ما منشأ خلطی کبدی دارد به‌هرحال با درمانهای گیاهی بیمار حتی اگر از غذاهای حساسیت‌زا مصرف کند کمتر آسیب خواهد دید.

درمان کهیر

اشاره

1) یک روز در میان تا 15 روز صبح‌ها: 2 لیوان عرق شاهتره را داغ کنید تا به حد جوش برسد، بلافاصله داغ‌داغ آن را روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمییز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید تا ظهر چیزی نخورید. اگر تحمل گرسنگی برایتان سخت بود و یا مصلحت نبود تا ظهر فقط می‌توانید میوه پخته و یا فرنی رقیق میل کنید.
روز بعد صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری ترنجبین را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید، صاف کنید و آن را داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز کرده‌اید بریزید و به جای صبحانه میل کنید و تا ظهر مثل روز قبل عمل کنید.
2) ظهرها 1 روز در میان سوپ گشنیز میل کنید: مواد زیر را با هم طبخ کنید:
سبزی گشنیز+ اسفناج یا برگ چغندر+ عدس+ کمی برنج+ ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی+ آلوی بخارا یا آلوی خورشتی
- یک روز در میان سوپ جو با شوربا یا سوپ فصل میل کنید که سبزیهایی مانند کرفس یا کنگر یا کدو و شلغم و هرچه در همان فصل سال موجود است. با مقداری گوشت گوسفند یا مرغ بدون چربی پخته شود و یک چاشنی ترش از قبیل: تمر هندی، آب‌غوره، آب‌لیمو، سرکه و قره‌قوروت و آلبالو و امثال آن در آن ریخته شود.
3) بعد از ظهرها
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 138

مسهل عام:

- سنا- گل سرخ- ترنجبین- از هر کدام 50 گرم- افسنتین- تخم کتان- گل ختمی از هر کدام 25 گرم
- داروها را نیم‌کوب کنید، ظهر و شب بعد از غذا هر بار 1 قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا 1 لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده میل کنید.
این دارو از طریق اسهال دادن در درمان کهیر شرکت می‌کند. لذا اگر شخصی با دوبار خوردن آن دچار رانش شکم نشد می‌تواند مصرف آن را افزایش دهد و برعکس اگر شخصی دچار اسهال شدید شد می‌تواند مصرف آن را کاهش دهد. به‌هرحال بگونه‌ای مصرف شود که اسهال ملایمی تا 15 روز برقرار باشد.

شبها شام:

از موارد زیر هر مقدار را که می‌خواهید انتخاب و میل کنید:
کته گشنیز- سالاد کاهو- شربت سکنجبین- کمی گوشت مرغ آب‌پز- کدوی آب‌پز
5) هر شب تا 15 روز، به حمام رفته از سر تا پا را سدر و گل ختمی بمالید نیم ساعت صبر کنید و سپس بدن و سر را با آن بشویید تا کاملا پوست سر و بدن تمیز شود و از هیچ نوع صابون و شامپو استفاده نکنید.
میزان ترکیب پودر سدر 5 واحد و پودر گل ختمی یک واحد است در صورت نیاز به داروی شستشوی قویتر از نسخه زیر نیز می‌توانید کمک بگیرید:
- تخم گشنیز- آویشن- بابونه- مریم گلی از هر کدام 25 گرم- پودر گل ختمی سفید به مقدار لازم
- به غیر از گل ختمی سایر داروها را مخلوط کرده یک روز در میان پیش از استفاده از سدر و گل ختمی، به اندازه یک استکان از دارو را با حدود 5/ 1
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 139
بطری آب بجوشانید تا نیمی از آن بخار شود. صاف کرده و یک قاشق غذاخوری پودر گل ختمی و مقداری ماست اضافه نمایید و در حمام بر سرتاسر بدن بمالید. 15 تا 20 دقیقه بماند سپس با سدر و گل ختمی بشویید.
6) در طول درمان اکیدا از مصرف سوسیس، کالباس، چیپس و پفک و هر نوع سرخ کردنی و گوشت گوساله و گاو و چربی و شیرینیجات قنادی و آب یخ و نوشابه پرهیز کنید.
توجه کنید که در چند روز ابتدای درمان با مصرف رژیم فوق، ممکن است کهیر و التهابات آن بیشتر شود و علت آن تلاش کبد برای بیرون راندن مواد حساسیت‌زاست. ابتدا مواد حساسیت‌آور از کبد به سوی عروق و اندامها حرکت کرده و سپس از راه پوست دفع می‌شوند. مقداری از مواد مضر و حساسیت‌زا نیز از طریق اسهال دفع می‌شود. بنابراین بیمار نباید تصور کند که با خوردن داروها بیماریش بدتر شده بلکه این التهابات پوستی نوید بهبودی سریع است.
پس از 15 روز که رژیم غذایی و دارویی فوق را انجام دادید، درصورتی‌که بیماری هنوز کم‌وبیش وجود داشت، نسخه زیر را بکار برده و ادامه دهید. در این مرحله دیگر رژیم غذایی 15 روزه اجباری نیست بلکه بیمار باید همچنان پرهیز را رعایت کند و از سوپ‌هایی که ذکر شد هفته‌ای چند بار میل کند و شبها به غذای سبک اکتفا نماید.

نسخه مجرب دیگر:

- خاکشیر- بارهنگ- خارخاسک- دم گیلاس- کافشه- کاکل ذرت- گل گاوزبان- بادرنجبویه- افسنتین- سنبل الطیب از هر کدام 20 گرم
- داروها را نیمکوب کرده و مخلوط کنید. بعد از صبحانه، نهار و شام هر بار یک قاشق غذاخوری از دارو را در یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند. صاف کرده و شیرین، میل نمایید.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 140

نسخه دیگر:

1) بارهنگ، خاکشیر را مساوی بگیرید و تمیز کنید. قبل از غذا یک قاشق مرباخوری تا غذاخوری آن را با یک لیوان از مخلوط عرقیات زیر میل کنید:
عرق گاوزبان، عرق خارشتر، عرق خارخاسک، عرق بابونه، عرق بومادران، عرق نعناع
2) عناب- تخم گشنیز- بابونه- گاوزبان- شیرین بیان- رازیانه از هر کدام 20 گرم
- داروها را نیم‌کوب کنید، روزی 3 بار هر بار یک قاشق غذاخوری از آن را مانند چای دم کرده و میل نمایید.
3) هفته 2 الی 3 بار در حمام تمام بدن را با سدر و گل ختمی یا سدر و ماست یا سدر و سرکه بشویید و از مصرف شامپو و صابونهای عطری خودداری کنید. اگر کهیر خیلی شدید بود و به مرحله سوم رسید نسخه زیر را بکار برید:
- قره‌قوروت- گاوزبان- مریم گلی از هر کدام 50 گرم- بهار نارنج- اسطوخودوس- مرزنجوش- سنبل الطیب از هر کدام 7 گرم
- داروها را در عرقیات زیر بجوشانید تا یک‌سوم آن بخار شود:
عرق گاوزبان، عرق بومادران، عرق بادرنجبویه، عرق گزنه، عرق افسنتین، عرق خارشتر، عرق نعناع، عرق بهارنارنج، از هر کدام یک بطری.
غذا آب‌پز و بدون چربی و سرخ نشود و سایر پرهیزها رعایت گردد.

نسخه دیگر:

- عناب- شاهتره- زرشک- تخم کاهو- بابونه- گل ختمی از هر کدام 20 گرم
- داروها را نیم‌کوب و روزی 3 بار هر بار یک قاشق غذاخوری آن را در 5/1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و کمی شیرین کرده میل نمایید.

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 141

مالیدن پودر گل ختمی، مریم گلی، بومادران، شاهتره، سدر با ماست به تمام بدن و به مدت نیم ساعت در روز مفید است. هر کدام یا همه موارد فوق را می‌توانید با ماست و گلیسیرین یا روغن زیتون به بدن بمالید. پاشویه با ماست و نمک مفید است.

بطور کلی داروهای سوء مزاج گرم کبدی برای درمان کهیر با رعایت رژیم غذایی مفید است.

خون‌گیری:

خون‌گیری به روش حجامت یا فصد یا زالو بسیار مفید و گاه واجب است. خونگیری نباید باعث ناتوانی بیمار گردد.

اگزما، قوبا، پزوریاسیس یا سودا

اشاره

نوعی بیماری کبدی است که بصورت تظاهرات پوستی خود را نشان می‌دهد.

ابتدا جوشهایی خارش‌آور در سطح پوست ظاهر می‌شود و به تدریج به هم پیوسته و ترک برداشته و گاه پوسته اندازی می‌کند. جوش‌های سعفه خشک و تر، جوش‌های چاتلانقوشی و اگزما و پزوریاسیس همگی از انواع این بیماری هستند. این‌گونه بیماران اکثرا علایمی از سوء مزاج معده یا کبد یا هر دو دارند، طحال و کلیه‌ها هم نقشی به عهده می‌گیرند.

درمان:

ابتدا باید اخلاط بد جنس شناسایی و پاکسازی شود. معمولا اخلاط سوداوی نقش بارزی در ایجاد این بیماری دارند. اگر سودا و صفرا هر دو دخالت داشته باشند باید به تناسب میزان خلط هر دو پاکسازی شوند. تنها در این صورت است که با ضمادها و مرهم‌ها و آبزن‌های مناسب می‌توان این
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 142
بیماری را از میان برد در شدت بیماری خون و صفرا و سودا بلغم دخالت دارند بنابراین این نسخه کلی تخلیه اخلاط در ابتدا بکار می‌رود.

یک روز در میان صبح ناشتا 2 لیوان عرق شاهتره را در 5/ 1 لیوان آب جوش حل کنید صاف کنید و آن را داغ داغ روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز شده بریزید و به جای صبحانه میل کنید تا ظهر چیزی نخورید مگر میوه پخته یا فرنی رقیق.
ظهرها سوپ باشد با سبزی گشنیز یا اسفناج یا برگ چغندر و عدس و کمی برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ بدون چربی با آلوی بخارا یا آلوی خورشتی و یا سوپ از سبزی‌ها و میوه‌های تصفیه‌کننده ضد خلط موجود در همان فصل باشد مانند کنگر، ریواس، کدو، گل کلم، شلغم و امثال آن با گوشت گوسفند یا مرغ آب‌پز شده و ترشی‌هایی مانند آب لیمو یا سرکه یا آب‌غوره یا تمر هندی یا آش‌هایی مانند آش انار، آش آب‌غوره، آش شلغم و امثال آنکه پاک‌کننده و زدانیه معده و کبد و خون و کلیه باشد.
بعد از ظهرها نسخه زیر بصورت جوشانده مصرف شود:
- پرسیاوش- گل گاوزبان- رازیانه- اسطوخودوس- شیرین بیان از هر کدام 25 گرم
- داروها را نیم‌کوب کرده و ظهر و شب هر بار یک قاشق غذاخوری را در 5/ 1 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده و میل کنید.
شب‌ها غذا شام سبک و زود هضم باشد و در اوایل شب مصرف شود مانند کته گشنیز با کمی گوشت مرغ آب‌پز بدون چربی و کاهو و سکنجبین یا کدو پخته با سکنجبین و امثال آن.
در طول مدت درمان بیمار به هیچ وجه از ادویه‌جات (غیر از زردچوبه)،
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 143
چربی، سرخ کردنی، سوسیس و کالباس، چیپس، پفک و شیرینی‌جات قنادی استفاده نکنید.
اگر مزاج بیمار نرم نشد و تعداد دفعات دفع مدفوع بیشتر نشد، به جوشانده بعد از ظهر هر واحد، سنا، گل سرخ اضافه کنید. تا 15 روز اخلاط شروع به پختن می‌کنند و به تدریج از راه‌های دفعی دفع می‌شود. یکی از این راه‌های دفع منافذ پوست است. خلطهای رانده شده در مقادیر کم و زیاد بسوی پوست هجوم می‌آورند و زیر پوست جمع شده و خواهان خروج از منافذ پوست هستند، لذا در این مدت ممکن است ورم شدیدی پوست صورت و تمام بدن بیمار را فراگیرد. این حالات نشانه بهبود است و نباید بیمار از بروز آنها احساس وحشت کند. ظاهر پوست بدتر می‌شود و ممکن

است خارش و التهاب پوست افزایش یابد. پس از چند روز این حالات فروکش کرده و مقدار زیادی از خلطهای بدجنس از طریق پوست و از سوی دیگر از طریق روده‌ها دفع می‌شوند.

حمام آبزن دارویی

در طول مدت پختن و پاکسازی بخصوص 15 روز اول بیمار هر شب به حمام برود و از سر تا پا را خیس کرده و با سدر و گل ختمی بپوشاند نیم ساعت صبر کند و سپس بشوید و از مصرف هر نوع صابون و شامپو و شوینده‌ها و شامپوهایی که به نام شامپوهای گیاهی در بازار یافت می‌شود پرهیز کند.

پس از 15 روز اقدام به خون‌گیری نماید.

این خون‌گیری با توجه به وضع بیمار انجام شود.

اگر توان بیمار خوب است. سه دوره از گوش و دست و پاها با زالو خون‌گیری کنید.

1) ابتدا 20 عدد زالوی ریز را پشت گوش‌ها انداخته و پس از افتادن زالوها صبر کنید تا ساعاتی بعد خونریزی خودبه‌خود بند آید سپس برای ترمیم

مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 144

جای نیش‌ها و جلوگیری از نفوذ عفونت و قارچ‌ها مقداری گل ختمی و آویشن و تخم گشنیز را پودر کنید و با آب جوش خمیر کنید و روی زخم‌ها ضماد کنید و با پارچه روی آن را ببندید و تا 24 ساعت باز نکنید.

نسخه زیر را پس از اتمام دوره 15 روزه ادامه دهید:

- سنا- گل سرخ- از هر کدام 50 گرم- پرسیاوش- افتیمون- افسنتین- بسفاویج- خارخاسک- تخم کاهو- گل گاوزبان از هر کدام 25 گرم
- داروها را نیم‌کوب کرده و روزی 2 الی 3 بار صبح و ظهر و شب و یا ظهر و شب بعد از هر غذا یک قاشق غذاخوری را در 1 /5 لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و شیرین کرده و میل کنید.
تنظیم مقدار و دفعات مصرف دارو را بگونه‌ای تعیین کنید که همواره شکم حالت اسهال ملایمی داشته و چند بار در روز اجابت مزاج انجام گیرد.
اگر اسهال شدید بود تعداد دفعات جوشانده را کم و اگر اسهال در کار نبود مقدار آن را تا روزی 2 الی 3 بار افزایش دهید.
20 روز بعد از انداختن زالوی پشت گوش 10 عدد زالوی متوسط روی هر دست بیندازید اگر توان بیمار کم است، 5 تا 7 عدد روی هر دست بیاندازید.
حمام با سدر و گل ختمی را به میزان نیاز ادامه دهید و از مصرف شامپو و صابون پرهیز کنید. حد اقل هفته‌ای 2 الی 3 بار در حمام طبق دستور بدن را بشویید و نسخه دارویی قبل را ادامه دهید.
20 روز بعد روی پاها هر کدام 10 عدد زالوی درشت بیاندازید. نسبت به توان بیمار می‌توانید تا 5 عدد تعداد زالوهای هر پا را کاهش دهید.
در طول مدت درمان برای زخم‌های اگزما ضماد و پماد زیر را از روز اول یا بعد از اتمام 15 روز اول طبق دستور انجام دهید. معمولا جوش‌های سطحی و زخم‌های کوچک با همان روش پاکسازی بهبود می‌یابد اما برای زخم‌های عمیق‌تر نیاز به ضماد و پماد و گاه خون‌گیری مستقیم و روی موضع
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 145
زخم لازم است.

ضمادهای اگزما

اشاره

- حنا- سفیداب قلع- صبر زرد- گوگرد زرد از هر کدام 25 گرم

- داروها را پودر کرده، 50 گرم تا 75 گرم مقل ارزق را در 3 لیوان آب جوشانده تا کمتر از یک استکان بماند صاف کنید پودرها را با آب آن مخلوط و سپس با روغن کنجد چرب کنید تا بصورت مرهم درآید. یک قاشق غذاخوری سرکه یا آب لیمو اضافه کنید و نگه دارید. هر شب مقدار لازم از آن را بردارید و روی زخم اگزما ببندید و تا صبح باز نکنید. صبح با آب گرم بشویید و با پماد گل ارمنی چرب کنید.

طرز تهیه پماد گل ارمنی

گل ارمنی را به هر مقدار که می‌خواهید با آب بجوشانید و آن‌قدر صاف کنید تا ماسه و شن آن جدا شود، سپس گل نرم را با روغن کنجد به میزان سه برابر وزن گل‌ها مخلوط و روی شعله ملایم بجوشانید تا آب برود و روغن با گل بماند و گل ته ظرف غریب به سوختن شود آن‌گاه مقداری موم عسل را در آن حل کنید و تا سرد شدن برهم زنید تا بطور یکنواخت سفت شود.

ضمادهای مؤثر دیگر بر زخم‌های اگزما

حنا و سوخته مازو، سوخته مازو و وسمه، سوخته مازو با چربی دنبه گوسفند بسیار خوب است. ترکیبی از پوست انار و سرکه و روغن گل سرخ با موم عسل خوب است و اگر مردار سنگ در آن باشد خوب است.

ضماد دیگر:

- خاکشیر- خارخاسک- سدر- حنا- جوش شیرین- گل ختمی از هر کدام 20 گرم
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 146
- داروها را پودر کرده و هر شب به مقدار مورد نیاز از آن را با کمی ماست خمیر کرده و بر موضع ضماد کنید، صبح بشویید و با پماد گل ارمنی چرب کنید.

ضماد دیگر:

- زاج زرد- زاج سبز- نمک و گوگرد- روناس- گل ارمنی پودر شود و با روغن کنجد مخلوط و ضماد شود.
مازوی سوخته و صمغ عربی و سرکه با زردچوبه و کندش خوب است.
ریشه درخت گز پودر شده با پیه مرغ
آب برگ کاسنی، آب کاهو، آب ترشک با کمی سرکه و سفیداب قلع و گوگرد زرد با هم ترکیب و روی زخم مالیده شود.
تنباکوی سوخته با ماست مخلوط و ضماد شود.
صمغ عربی با سرکه، گوشت ترنج، خردل با سرکه، میعه سائله با سرکه، آب‌های معدنی گوگرددار، روغن بادام تلخ، برای قوبای کودکان، لعاب اسفرزه و آب خرفه به تنهایی یا همراه با داروهای مناسب دیگر خوب است.
در قوبای سخت روغن نخود، روغن گندم، روغن برنج، روغن بادام تلخ، گوگرد سوخته، پشک بز، کف دریا، قطران، زفت، به تنهایی یا ترکیبی مفیدند.
خاکستر سیر سوخته با عسل و غیرو.
در اگزمای سخت، قوبای پوست‌انداز، بیمار باید صبر و حوصله داشته و درمان‌ها را تا حصول نتیجه مطلوب ادامه دهد مواردی داشته‌ایم که تا 2 سال درمان آن به طول کشیده اما با صبر و بردباری بیمار و ادامه درمان بالاخره نتیجه مطلوب حاصل شده است.

ضماد دیگر

- بادام تلخ- زرشک- قهوه‌بو- بادام تلخ- حنا از هر کدام 15 گرم
- بسایید و نرم کنید و روغن بنفشه و کره گاو و زفت را با هم مخلوط و
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 147
ضماد کنید یک روز ضماد به محل جراحت بمالید و روز دیگر با چوبک بشویید. کات کبود در همه نسخه‌های فوق می‌تواند داخل شود.

کیست کبدی و دمل در کبد

اشاره

خونگیری به یکی از روشهای حجامت، فصد و زالو بسیار مؤثر است، البته درصورتی‌که بیمار توان و آمادگی آن را داشته باشد. درمان ورم گرم و غذاهای مربوطه که قبلا ذکر شد بکار گرفته شود. بادکش‌های بدون خونگیری در پشت بیمار مقابل کبد انجام شود. اگر دمل در قسمت گودی کمر قرار دارد، داروهای اسهال‌آور مانند مسهل عام در بعد از ظهرها و ترنجبین خاکشیر و عرق شاهتره با خاکشیر صبح‌ها استفاده شود. عرق شاهتره 2 لیوان که بحد جوش برسد و داغ‌داغ با خاکشیر مخلوط گردد و به جای صبحانه میل شود و روز بعد 3 قاشق غذاخوری ترنجبین در 5 /1 لیوان آب جوش حل شود و صاف شود و آب آن داغ‌داغ روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر که از قبل تمیز شده ریخته و به جای صبحانه میل شود و تا ظهر چیزی غیر از میوه پخته و فرنی رقیق میل نشود و غذاها به سوپ‌های گشنیز با اسفناج یا برگ چغندر و جو سفید و امثال آن منحصر گردد و شبها کاهو و سکنجبین و کته گشنیز تناول گردد.

مصرف گوشت گوسفند یا مرغ بدون چربی در سوپ‌ها بصورت آب‌پز باشد.

بعد از ظهرها داروی مسهل عام باندازه‌ای استفاده شود که بیمار اسهال ملایم داشته باشد، که مسهل عام را دوباره ذکر می‌کنیم:

مسهل عام:

- سنا- گل سرخ- هر کدام 50 گرم- ترنجبین- افسنتین- گل ختمی- تخم کتان- هر کدام 25 گرم
- داروها را نیمکوب نمایید. بعد از ظهرها یک تا دوبار بسته به میزان اسهال ملایمی که باید ایجاد شود هر بار یک قاشق غذاخوری از آن را در
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 148
یک و نیم لیوان آب بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کنید اگر دمل یا کیست شروع به نرم شدن و رسیدن کرد بهتر است در برنامه فوق به جای عرق شاهتره و خاکشیر از شیر گاو و خاکشیر استفاده شده و بقیه درمان طبق دستور صبح‌ها ترنجبین و خاکشیر و بعد از ظهرها مسهل عام ادامه یابد.
داروهایی که در رساندن دمل مؤثرند و می‌توانند همراه یا در کنار مسهل عام مورد استفاده قرار گیرند عبارتند از:
شیر گاو یا شیر الاغ با شکر قرمز، مویز و انجیر و پرسیاوشان و شنبلیله و روغن بادام شیرین و تلخ، مریم نخودی، عسل کف گرفته، انجیر و عسلاب و آب جو مخلوط با هم و ...
اگر دمل در حال ترکیدن است باید داروهای ادرارآور قوی استفاده شود که ماده ترکیده ورم را بشوید و خشک کند و در عین حال اسهال ملایم برقرار باشد تا بکلی ورم از میان برود و جای زخم آن ترمیم شود. اسهال دادن بیمار در شروع کیست کبدی باعث از بین رفتن آن خواهد شد و هنگام ترکیدن آن باعث پاکسازی می‌گردد. در حالت ما بین این دو مرحله، اسهال یا رانش شکم کم و ملایم باشد که باعث سخت شدن کیست نشود.
داروهای ادرارآور در مرحله بعد از ترکیدن دمل بکار می‌رود مگر آنکه دمل در قسمت بالای کبد باشد که این حالت کمتر اتفاق می‌افتد. هنگام مصرف داروهای ادرار آور قوی باید مواظب کلیه و مثابه بود تا آسیبی به آنها نرسد.
چنانچه ریم و چرک حاصل از ترکیدن کیست از راه اسهال و ادرار خارج نشد چاره‌اش عمل جراحی است چرا که ریم وارد فضای پائین مثانه و ران شده و متورم می‌شود و باید با جراحی ریم‌ها از زیر پوست خارج شوند.

ضمادهای کیست کبد

آرد بابونه، ریشه سوسن، پونه، ریشه ختمی، انجیر، مویز، خمیر ترش، مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 149
پیاز برشته، آرد جو، چلغوز کبوتر، زفت، کوبیده کبر، و ده‌ها مورد دیگر برای گذاشتن روی کبد بکار می‌روند.

طحال

اشاره

طحال گورستان سلولهای مرده است، اما در فرایندهای دیگر اعضاء بدن نیز نقش دارد. طحال پس از دفع سلول‌های مرده، عناصر آنها را تجزیه کرده و مواد لازم را به کبد و خون بازپس می‌دهد. سپس از فرایندهای شیمیائی تجزیه مواد سودائی می‌آفریند. که مقداری از آن را به معده و کبد و از آنجا به سایر اندامهای بدن برای تعدیل مزاج و دخالت در گوارش و سوخت و ساز ارسال می‌کند. هرگاه اندامهای دیگر بیمار شوند و اخلاط مضر و زیان‌آور افزایش یابند، طحال پر و حجیم می‌شود و تلاش می‌کند مانع ضرر آنها به بخش‌های دیگر شود. اگر طحال بیمار شود، کار اندام‌های دیگر مانند کبد و معده مشکل خواهد شد.
سوء مزاج‌های طحال از سوء مزاج‌های کبد و معده متأثر می‌گردد و از طرفی سوء مزاج طحال بر معده و کبد تأثیر گذارند.
طحال که بیمار شد دچار انواع ورم‌ها می‌گردد و حجیم می‌شود و اگر به موقع اقدام به درمان نکنیم، ورم‌ها تبدیل به ورم‌های سخت شده و ممکن است به سرطان بیانجامد. طحال در معاینه بالینی نباید لمس شود اگر لمس شد نشان از بروز بیماری خواهد بود.
اکثر بیماریها و ورم‌های طحال در پوست صورت، ایجاد رنگ تیره می‌کنند، کناره‌های چشم و اطراف آن به سیاهی می‌گراید، اشتهای خوراک یا بیش از اندازه زیاد می‌شود و یا کم خواهد شد التهاب و درد و سنگینی در قسمت چپ شکم احساس می‌شود. در سوء مزاج گرم طحال تشنگی زیاد و در سوء مزاج سرد آروغ و قراقر شکم است. در سوء مزاج خشک بیمار لاغر می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 150

درمان

تمامی درمان‌های سوء مزاج‌های کبدی در مورد طحال نیز مؤثر است داروهای درمان طحال باید قوی‌تر از درمان‌کننده‌های کبد اعمال شوند از آنجا که سرکه در درمان بیماریهای طحال تأثیر زیادی دارد، اکثر داروهای درمان طحال بهتر است با سرکه و سکنجبین استفاده شوند. اگر بیماران طحال همراه ادرار خون دفع کنند نوید بهبودی است و اگر ماده سیاه رنگ و مدفوع سیاه دفع کند باز جای امیدواری است. اگر بیمار احساس سنگینی در قسمت طحال داشته باشد نشان از شروع ورم است و باید به درمان آن بپردازد، مگر به دلیل نامعلومی خود به خود ورم از میان برود. اگر بیماری طحال معالجه نشود به درازا بکشد می‌تواند باعث بیماریهای کشنده در کبد بشود.

خونگیری

خونگیری در درمان طحال گاه لازم و گاه مفید است. زدن شاهرگ دست و ورید و ورید صافن، حجامت، زالو از روش‌هایی است که می‌تواند به پاکسازی طحال کمک شایانی بنماید.
زالوها روی دست‌ها ما بین انگشت سوم تا انگشت کوچک دست گذاشته شود. اگر لازم باشد تعدادی زالو را در طرف چپ شکم روی طحال بگذارید.
نسخه‌های درمان بیماریهای طحال را در درمان بیماریهای کبد بجویید و ویژگی‌های آن را که توضیح دادیم در نظر بگیرید.
در اینجا به برخی از موارد ممتاز توجه کنید:
خوردن پیاز و ترشی و سکنجبین و پیاز بسیار مفید است. خوردن هر نوع سیر غیر مفید است الا شیر شتر و شیر و ادرار شتر که وصف آن در درمان بیماری‌های کبدی گذشت. هر کدام از این داروها اگر با سکنجبین یا سرکه باشد مفیدتر است.
زنگی دارو، سیاه دانه، لوفا، زاج بلوری (شب)، پوست بیخ کبر که بسیار خوب است، تره بیابانی، افتیمون (سس صغیر)، برنجاسف، ادرار شتر و بعد
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 151
از آن شوید خشک، تخم خرفه، سنبل رومی، سرکه، پیاز دشتی، ریه یا کبد روباه، طحال گورخر یا مادیان کره اسب، تباشیر، تخم تره تیزک، پرسیاوش، تخم سداب، مویز، زرشک، سیر صحرایی، ثمر درخت بان.
سس صغیر (افتیمون) و پوست بیخ کبر را در اجزا مساوی با عسل ترکیب و تناول کنید.

قرص طحال

اشاره

جهت ورم و درد سیروز کبدی که با تب باشد مجرب است:
- گل سرخ- زرشک- تخم خیار سبز- تخم خیار چنبر- تخم خرفه از هر کدام 20 گرم- ریوند- طباشیر- کافور- عصاره افسنتین- زعفران- ثمره الطرفا- ایرسا- سنبل الطیب از هر کدام 10 گرم- لاک مغسول- عصاره غافث از هر کدام 15 گرم
- با سکنجبین، آب کاسنی و یا عرق بید و آب شاهتره بنوشید.

نسخه

اگر تا 3 روز 5/ 0 مثقال خاکستر صدف را در یک لقمه حلوا آمیخته میل کنید و پس از آن چند لقمه حلوا بخورید در بهبودی درد و ورم طحال مؤثر است. خوردن سکنجبین با سرکه و ضماد آن با سرکه نیز مفید است.
ضماد تازه همه قسمت‌های گیاه بخور مریم برای ورم و صلابت طحال بی‌نظیر است. عنصل بریان شده با سرکه عنصل و بادمجان با سرکه و انجیر با سرکه ضماد شود. شیطرج ضماد شود.
پشک سوخته گوسفند با سرکه ضماد شود، یا پشک گوسفند با سرکه ضماد شود.
ضماد گوگرد و سرکه یا سداب با سرکه یا سرگین خشک شده گاو که در سرکه بپزد، اسفند پخته شده در سرکه، چغندر در سرکه پخته شود، ریشه گیاه ختمی مخلوط با سرکه، خردل با سرکه، آرد و شنبلیله و خردل سفید. بوره قرمز با هم، شهد عسل با خردل، خوب و مفید هستند.
مجموعه پیک شفا، ج11، ص: 152

دست نوشته‌های خطی
طب یوسفی تألیف یوسف بن محمد
قرابادین تألیف سید محمد حسین عقیلی خراسانی
ذخیره خوارزمشاهی تألیف اسماعیل جرجانی
تحفه حکیم مؤمن تألیف محمد مؤمن
نسخه‌های استاد حکیم سید باقر و حکیم ابراهیمیان
طب الرضا تألیف مرحوم دکتر فاضل
مخزن الادویه تألیف سید محمد حسین خراسانی
کتاب جامع پزشکی در ایران تألیف دکتر جاوید اشترانی
نسخه شفا تألیف مرحوم دکتر صفدر صانعی
[4]

---

[1] (1)- نظریه اخلاط و مزاجهای چهارگانه که پایه و اساس طب ایرانی را تشکیل می‌دهد. در کتاب سردردها از همین مجموعه به تفصیل شرح داده شده است.(مصحّح)

[2] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

[3] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

[4] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 12

مقدمه

اشاره

سال‌ها دل طلب جام جم از ما می‌کردآنچه خود داشت ز بیگانه تمنا می‌کرد رشد روزافزون بیماری‌ها در جامعه ما نشان داد که دور شدن از طب بومی کشور برای دردمندان و بیماران مانند دور شدن کودک از مادر خویش است. تقلیدهای کورکورانه ده‌ها سال سلامتی مردم را به مخاطره انداخته و بیماران را گرفتار داروهای شیمیایی می‌کند که بر اساس پژوهش‌های پزشکان فرهیخته و آزاداندیش غربی 70% بیماری‌ها از تجویز داروهای شیمیایی است. اکنون سودجویی کمپانی‌های دارویی غربی و لاوی‌های صهیونیستی در این بازار آشفته به جمع‌آوری ثروت پرداخته و جان مردم را وسیله سودجویی خود قرار داده‌اند. بر هر ایرانی مسلمان است که در حمایت از طب بومی کشورش بکوشد و مردم را آگاه کند.

مردم ایران به طب کشور خودتان افتخار کنید و بیمارانتان را بدست طب شیمیایی نسپارید. خداوند شفای کامل را در طب ایران و اسلام گذارده و طب غربی تنها در تکنولوژی طب پیشرفت کرده است. بنابراین می‌بینید که همه چیز را با ابزار پیشرفته بدرستی شناسایی می‌کنند اما شفایی در کار نیست و در علاج بیماری‌ها عاجز مانده‌اند. از سوی دیگر داروهای شیمیایی خود موجب افزایش بیماری‌ها هستند.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 6

الا ز مردم بیگانه چشم خیر مدارز گرگ خصلت چوپان امید نتوان داشت

به نظرات برخی از مردان فرهیخته الهی توجه کنید:

* امروز در تمام کشور ایران که به قول شما، دانشگاهی مانند جندی شاپور داشته‌اند، یک نفر که قانون بو علی را بفهمد معلوم نیست که باشد، و این ضربتی است که این کشور از دست اجانب بوسیله زمامداران خود خورده است. کشف الاسرار امام خمینی
* ما که ابن سینا را داشتیم هنوز که هنوز است کتابش یک مرجع درسی و مهم پزشکی در دانشگاه‌های دنیاست. یا رازی را داشتیم یا دیگرانی از این قبیل را، چرا بایستی امروز به خودکفایی کشور امید نبندیم؟
... می‌بایستی (گیاه‌درمانی) را در ایران پیگیری کنیم.
حضرت آیت اللّه خامنه‌ای طی سخنانی در جمعی از پزشکان
* چرا ما ایرانی‌ها با داشتن گنجینه‌های طبی همیشه باید در چنگال داروهای خارجی اسیر و عاجز باشیم؟ .... آیا تبلیغات و زرق و برق داروهای فرنگی ما را به طرف خود کشیده و یا داروهای گیاهی را مصرف نموده‌ایم و نتیجه نگرفته‌ایم؟
شهید آیت اللّه دکتر بهشتی سخنرانی مهرماه 1359 دانشگاه تهران سید محمد موسوی
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 7

فهرست

1. غذا خوردن باید با نام خدا شروع شود و با شکر خداوند پایان یابد.
2. تا گرسنه نشدید دست به غذا نبرید، غذا را به آهستگی و آرام میل نموده و قبل از سیر شدن کامل دست از غذا بکشید.
3. قانون آب درمانی طب ایرانی- اسلامی را رعایت کنید: نیم ساعت قبل از غذا تا 5/ 1 ساعت پس از غذا از مصرف آب و هر نوع مایعات خودداری کنید.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 10
4. غذا را کامل بجوید و با آب دهان نرم کنید و بدانید که با کمک مایعات بلعیدن غذا برای معده و کبد زیان بار است.
5. با عجله و ایستاده و در حال حرکت غذا نخورید.
6. حین غذا خوردن کفش و لباس سنگین را از تن بیرون آورید.
7. از هیجان و استرس و عصبانیت حین غذا خوردن بپرهیزید.
8. شروع صرف غذا با چشیدن نمک و پایان آن هم با نمک باشد. منع مصرف نمک از اشتباهات فاحش و افراط‌آمیز طب و بهداشت غربی است. حذف کامل نمک از زنجیره غذایی موجب بیماری‌های متعددی می‌گردد. نمک برای مبتلایان به فشارخون بالا در صورتی که دچار غلظت خون هم باشند مضر است؛ اما این بدان معنا نیست که مصرف نمک مطاقا قطع شود، بلکه باید با رقیق کردن خون مشکل فشار خون را با روش‌های طب ایرانی درمان کنند. روش درمان فشارخون عبارت است از: دارو، رژیم غذایی و زالودرمانی! طب غربی از درمان عامل بیماری عاجز است به همین علت علامت‌ها را کنترل می‌کند.
9. از ظروف آلومینیوم، تفلون و پلاستیک برای صرف غذا استفاده نکنید.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 11
10. پس از طبخ غذا در ظروف مسی، بسرعت غذا را خارج کنید و برای نگه‌داری غذا از ظرف دیگری استفاده کنید.
11. غذای داغ نخورید، بگذارید سرد شود و با غذای داغ غذای سرد نخورید.
12. به جای خمیر دندان از پودرها و گیاهان دارویی استفاده کنید: سماق نکوبیده 100 گرم، گلنار فارسی، مازو و پوست انار از هرکدام 25 گرم، میخک 10 گرم، نمک 75 گرم. مواد را با هم مخلوط و پودر کنید و با انگشت به لثه‌ها بمالید یا مانند خمیر دندان روی مسواک بریزید و مسواک بزنید.
13. غذاها بطور کلی به غذاهای مرده (طبخ شده) و زنده تقسیم می‌شود. بهتر است قریب به 70% غذاهای مصرفی انسان زنده و 25% غذای

پختنی باشد. از پختنی‌ها 10% به سرخکردنی اختصاص داشته باشد.
اکنون متأسفانه 90% غذای مردم را غذاهای سرخکرده تشکیل می‌دهد که موجب ایجاد غلظت خون و رسوب سودا و گرفتگی عروق در سراسر بدن می‌شود. سکته‌های قلبی و بعد از آن سکته‌های مغزی

ناشی از همین فرهنگ غلط است. پس به سوی طبیعت و غذاهای زنده و سالم و سرشار از ویتامین‌های سلامتی‌بخش رو آورید.
14. استفاده از شربت‌های ایرانی نظیر سکنجبین، شربت آلبالو، شربت ریواس، شربت رب انار، شربت آب لیمو و شیره انگور، شربت آب به و سیب و انار و پرتقال بجای نوشابه توصیه می‌شود. باید توجه داشت نوشابه‌های گازدار و آب میوه‌های بسته‌بندی از محصولات مرگ‌آور غربی است که متأسفانه مصرف آن باعث بروز بیماری‌هایی نظیر:
دیابت، بواسیر، کولیت، خونریزی دستگاه گوارش و انواع سرطان‌های معده و کبد و روده شده است [1].
15. بین غذا خوردن و خوابیدن فاصله بیاندازید، بلافاصله پس از غذا خوردن بخواب رفتن مضر است.
16. شب‌ها دیر خوابیدن و صبح‌ها دیر بیدار شدن مضر است.

17. شب‌ها باید شام میل کنید اما باید سبک و کم باشد. بنا بر فرمایش پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم رگ‌هایی هستند که فقط شب‌ها غذا دریافت می‌کنند، اما مقدار غذا ناچیز و زود هضم باشد.
18. پاکسازی دستگاه گوارش:
هر ماه یکی دو روز را به خوردن منضج (پزنده) و مسهل اختصاص دهید تا با ایجاد اسهال دستگاه گوارش را پاک کند و از هر نوع بیماری جلوگیری به عمل آورد. منضج عامی که برای همه مفید باشد عبارت است از:
سه قاشق غذاخوری خاکشیر که با یک تا 5/ 1 لیوان آب مخلوط شده و با سکنجبین معمولی شیرین و صبح ناشتا میل شود و تا 2 ساعت بعد از آن چیزی خورده نشود.
مسهل عام از میان مسهل‌ها بهترین اثر را دارد:
سنای مکی 50 گرم، گل سرخ 50 گرم، ترنجبین 50 گرم، گل ختمی، افسنتین و تخم کتان از هرکدام 25 گرم. داروها را با هم مخلوط و آسیاب

کنید. بعد از ظهرها 1 تا 2 بار هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند، صاف کنید و کمی شیرین کرده میل کنید. این مسهل می‌تواند دستگاه گوارش را از 4 خلط پاک کند.
3 تا 4 بار باید شکم با شدت و به حالت اسهال کار کند تا آلودگی‌ها و

رسوبات جدار معده و روده‌ها را پاک کند و برای انسان سلامتی پایدار به ارمغان آورد. رژیم غذایی همراه با مسهل عام باید از سوپ سبزیجات بویژه سوپ گشنیز باشد. مواد لازم برای طبخ سوپ گشنیز:
سبزی گشنیز را با اسفناج یا برگ چغندر و کمی عدس و یک قاشق برنج و ماهیچه گوسفند یا مرغ خانگی بدون چربی طبخ کنید. بهتر است آلوی بخارا نیز در غذا پخته شود. شب هم کته گشنیز با سالاد کاهو مناسب است.
19. هرگز اجازه ندهید دچار یبوست شوید. همیشه با وارد کردن غذاهای زنده مانند: میوه‌ها، سبزی‌ها، سبوس برنج، مواد فیبردار و ملین به معده از یبوست جلوگیری به عمل آورید. اگر می‌خواهید کته درست کنید، به ازای هر شخص یک قاشق مرباخوری پودر سبوس برنج را
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 15
در کته بریزید تا با برنج پخته شود. سبزی‌های زیادی را در برنامه غذایی روزانه‌تان قرار دهید.
20. مصرف هرروزه برنج در کشور ما فرهنگ تغذیه عجیبی است که مردم ما را با بیماری‌های گوناگون مواجه می‌سازد و معلوم نیست از کجا وارد فرهنگ تغذیه ایرانیان شده است. برنج در روز حتی به میزان دو قاشق غذاخوری مورد نیاز بدن نیست. پس مصرف این همه برنج برای چیست؟! خوردن نان و برنج زیاد پر کردن دستگاه گوارش با مواد چاق‌کننده و بی‌فایده است. بدن دچار بیماری‌هایی می‌شود که جای دیگر مورد بحث قرار خواهد گرفت؛ بهتر است این فرهنگ تغذیه اصلاح گردد. غذاها کم‌حجم باشد اما پرخاصیت و مورد نیاز بدن.
21. از چاق شدن جلوگیری به عمل آورید، می‌دانید نسبت قد انسان به وزنش چقدر باید باشد؟ هرچه از صد به بالا قدتان باشد همان قدر می‌توانید وزن داشته باشید. اگر بعنوان مثال قدتان 165 سانتی‌متر است تنها مجاز به داشتن 65 کیلو وزن هستید.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 16
22. آب خوردن آدابی دارد که طب اسلامی به پیروی از فرامین پیامبر اسلام صلّی اللّه علیه و آله و سلّم به آن دستور می‌دهد: هرگز آب را لا جرعه یعنی ناگهان وارد معده نکنید، بلکه آرام آرام و کم میل کنید مانند آنکه چیزی را در دهان مزمزه می‌کنید یا می‌مکید. آب یخ نخورید. عادت به خوردن آب گرم هم مضر است. آب خوب است که خنک باشد. سعی کنید در حالت نشسته آب بخورید.
23. از مصرف غذاهای ناسازگار با هم خودداری کنید. آن‌ها را به خاطر بسپارید:
خربزه و عسل، شیر و ماهی، ماست و ماهی، سرکه با ماهی، سرکه با برنج، شیر با انجیر، شیر با غذای چرب، ماست با تربچه، ماست و باقلا،

تخم مرغ با تربچه، ماست با مرغ و تخم مرغ، پنیر با تخم‌مرغ، گوشت و انگور، کله و انگور، کبوتر بچه با پیاز، پونه و پیاز، سیر و خردل، انار و هریسه، خوردن آب و مایعات همراه میوه، آب پس از خوردن داروی مسهل، آب را در شب به حالت نشسته بخورید و روزها ایستاده بهتر است، خوردن آب بسیار سرد هنگام گرمای بدن.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 17

24. از روغن‌های سالم که با روش‌های طبیعی تهیه شده مصرف کنید.

روغن‌هایی مانند: کنجد، زیتون، حیوانی! روغن دنبه اگر با مواد زیر تهیه شود مناسب و بی‌ضرر است: 4 کیلو دنبه گوسفند+ 3 تا 4 عدد پیاز درشت+ یک لیوان ماست ترش+ یک لیوان ترشی (آب لیموترش یا سرکه یا آب‌غوره خانگی)+ 150 گرم میوه به+ 150 گرم پوست سیب درختی+ 10 گرم میخک+ 10 گرم هل+ 10 گرم سنبل+ یک لیوان گلاب خوب.

25. از غذاهای طبیعی و مقوی نظیر شیر طبیعی (غیر پاستوریزه) جوشیده، عسل، میوه‌های فصل، سبزیجات و آبگوشت و امثال آنکه از نظر مزاجی به اعتدال نزدیک است، بیشتر استفاده نمایید. همانطور که گفتیم بیشتر غذاها باید زنده و خام و از پختنی‌ها کمتر سرخکردنی باشد.

26. صبحانه بهترین وعده غذایی است. بهترین و متنوع‌ترین مواد غذایی را در سفره صبحانه بگذارید تا موجب برانگیختن اشتهای انسان بویژه کودکان شود. همراه با هر صبحانه مقداری میوه یا سبزی تازه میل

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 18

کنید. کسانی که اهل خوردن صبحانه نیستند یا به آن اهمیت نمی‌دهند به بیماری‌های خطرناک در طول عمر خویش مبتلا می‌شوند.

27. سعی کنید از نان‌های پرسبوس همراه با اضافاتی نظیر سیاه‌دانه، کنجد، شنبلیله و گشنیز و غیرو که روی آن می‌پاشند استفاده نمایید.

از نان‌های ماشینی بپرهیزید و نان را کاملا برشته مصرف کنید.

28. سرکه به فرمایش رسول اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم خوب خورشتی است. خون را صاف و صفرا را می‌زداید، چربی‌ها را تجزیه می‌کند و از تصلب شرائین و سکته‌های قلبی جلوگیری به عمل می‌آورد. فوائد آن بسیار است اما نباید در خوردن آن افراط گردد. برای صاحبان ضعف اعصاب و دلشوره و تپش قلب و لرزش دست مضر است و مصلح آن عسل و داروهای گرم است و برای سرفه و بیماری‌های ریه مضر و مصلح آن داروهای لعاب‌دار و گرم از نظر حرارت و مزاج گرم هر دو می‌باشد، بطور کلی برای سرد مزاجان مضر و مصلح آن شیرینی و روغن بادام و آبگوشت و عسل و شراب سرخ و غلیظ است. سرکه بطور کلی بهتر است همراه با غذا مصرف شود. در حالت گرسنگی و معده تهی می‌تواند اعصاب معده را متشنج سازد و موجب اضطراب و دلشوره شود.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 19

29. یکی از ضررهای سفره‌های رنگین ایجاد اخلاط آلوده و اضافی در بدن است که بدلیل هضم نشدن بصورت خام وارد خون شده و بتدریج زمینه بیماری‌های خطرناک مانند: سکته، سرطان، نقرس، آرتروز و افسردگی و غیرو را بوجود می‌آورد.

30. آگاه باشید که مشکلات روحی مستقیما روی بدن اثر می‌گذارد مثلا عصبانیت صفرا را زیاد می‌کند، آرامش و خواب بموقع برعکس هیجان صفرا را فرو می‌نشاند. صبر و شکیبائی مزاج انسان را بسوی اعتدال می‌برد و بدن را مقابل امراض مقاوم می‌سازد.

31. به هر شهری می‌روید سبزی‌ها، پیاز و میوه آن شهر را بخورید.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 20

پرهیزهای غذایی ضروری

مواد غذایی که برای همگان مضر است و باید راه ورود این غذاها را به خانه‌هاتان ببندید:
* آب یخ
* سوسیس و کالباس (مولد سرطان مغز، بواسیر و شقاق و انواع دیگر سرطان‌هاست)
* چیپس و پفک
* شیرینی‌جات قنادی
* فست‌فودها
* نوشابه‌های گازدار (مولد دیابت، شقاق، کولیت روده، سرطان دهانه معده و رکتوم و غیرو)
* روغن‌های نباتی جامد و مایع
* کره گیاهی
* سویا
* ماکارونی
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 21
* شیرهای پاستوریزه (مولد آرتروز، درد زانو، آسم، حساسیت‌های جلدی مانند کهیر و اگزما و خشکی مزاج بدن و کوتاهی عمر است)
* سرخکردنی‌ها
* غذاهای بسته‌بندی مانند کنسروها
* آب‌میوه‌های بسته‌بندی
* مرغ‌های ماشینی و ...
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 22

حجامت

اشاره

اصطلاحا حجامت به روشی از خونگیری اطلاق می‌شود که تأمین کننده سلامتی است و جهت پیشگیری و درمان بسیاری از بیماری‌ها به کار می‌رود. حجامت دارای سابقه تاریخی 7 هزار ساله است و به عنوان یک سنت الهی در روایات و سیره پیامبران و ائمه اطهار (ع) مطرح گردیده و جزء احکام سنتی و عرفی اسلام است. در طب سنتی نیز از ارکان درمان‌ها و پیشگیری‌ها به حساب می‌آید.

سابقه حجامت در ایران

قدمت حجامت در ایران به قبل از اسلام می‌رسد، بهرام گور یکی از پادشاهان ساسانی چون درمان بیماری خود را منحصر به حجامت یافت دستور داد تا این روش در ایران رایج گردد.
براساس مستندهای تاریخی این روش درمانی در دانشگاه جندی شاپور تدریس می‌شده است و ردپای فرهنگی آن در ادبیات کشور مشاهده می‌گردد. سالانه در فصل بهار، مردم حجامت می‌کردند و اصطلاحا این
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 23
مراسم را عید خون می‌نامیدند و معتقد بودند با دفع فضولات و سموم از بدن موجبات سلامتی فرد را فراهم می‌نمایند.
تمامی بزرگان طب سنتی ایران از حجامت به عنوان یکی از ارکان مهم درمانی ذکر کرده‌اند. محمد زکریای رازی در کتاب الحاوی، شیخ ابو علی سینا در کتاب قانون در طب، سید اسماعیل جرجانی در کتاب ذخیره خوارزمشاهی، عقیلی خراسانی در کتاب خلاصه الحکمه فی مجمع الجوامع به شیوه گسترده‌ای پیرامون حجامت برای درمان بیماری‌های فراگیر و مهمی مانند سکته قلبی، مالیخولیا، سردردهای میگرنی و بخشی از بیماری‌های پوستی بهره می‌گرفته‌اند.

روش انجام حجامت

ابتدا شخص را از لحاظ شرایط مناسب برای خونگیری بررسی می‌کنیم.
این شرایط عبارت است از:
- بیش از حد کم خون نباشد.
- بلغم (سردی) بر جسم او غلبه نداشته باشد.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 24
- بیماری‌های خونی مانند تالاسمی ماژور، هموفیلی، افت شدید پلاکت، حساسیت نسبت به خونگیری و بیهوش شدن با دیدن خون و بیماری‌های سرطانی خون نداشته باشد.

محل حجامت عام و چگونگی خراش دادن

محل حجامت عام را بین دو کتف تعیین و لیوان بادکش یک‌بار مصرف را روی آن می‌گذاریم و حد اقل 5 دقیقه صبر می‌کنیم تا محل حجامت منبسط شده و به داخل لیوان کشیده شود، آن‌گاه با تیغ استریل چند خراش جزئی روی پوست انجام می‌دهیم. تعداد خراش‌ها توسط حجّام تعیین می‌شود ولی به نظر ما بهتر است تعداد خراش‌ها از 12 تا تجاوز نکند، چراکه سوزش ناشی از کشیدن تیغ تا 12 بار قابل تحمّل است. باید حجّام با مهارت و سرعت این کار را انجام دهد، تا امکان تحمّل از حجامت شونده سلب نشود. دوباره لیوان را روی آن می‌گذاریم و منتظر می‌شویم تا لیوان از خون پر شود، سپس لیوان را تخلیه می‌کنیم و دوباره روی محل خراش داده شده می‌گذاریم. این کار را حد اقل تا 3 بار تکرار می‌کنیم. معمولا این عملیات بیشتر از 20 دقیقه طول نمی‌کشد.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 25

بهداشت محل حجامت

پس از پایان حجامت با داروهای ضدعفونی‌کننده و با پنبه استریل خون مانده روی پوست را تمیز می‌کنیم و باند استریل روی آن گذاشته و آن را با چسب مناسب می‌پوشانیم. زمان شستن و حمام را معمولا 24 ساعت بعد قرار می‌دهیم. اگر زودتر از 24 ساعت پس از حجامت شخص به حمام برود، ممکن است با ریختن آب گرم محل زخم سوزش کند، اما از لحاظ بهداشتی اشکالی ندارد.

بندرت دیده شده که محل حجامت عفونت کند. اما برای رعایت احتیاط محل را با سرم آویشن یا الکل و داروهای ضدعفونی‌کننده دیگر پانسمان می‌کنیم. مالیدن عسل روی زخم مناسب است اما شرط آن است که شخص دچار التهاب پوستی مانند اگزما یا کهیر شدید نباشد. گذاشتن طبیخ آویشن و گل ختمی و تخم گشنیز برای ضدعفونی کردن و التیام سریع بسیار مناسب است. می‌توان مقداری پودر آویشن یا پونه یا اسطوخودوس را با عسل مخلوط و روی زخم گذاشت. معمولا محل حجامت در مقابل عفونت بخودی خود مقاوم است و کمتر دیده شده که نیازی به ضدعفونی کردن

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 26

باشد اما این کار را برای رعایت احتیاط و جلوگیری از عفونت احتمالی انجام می‌دهیم.

تلاش علمی برای توجیه حجامت در جهان نتایج جالبی را برای دانشمندان روشن کرده است. تحقیقات برخی از متخصصان غربی اروپایی و امریکایی در کلینیک‌هایی به همین منظور نشان داده که حجامت روشی بسیار مناسب برای پیشگیری و درمان بیماری‌های مختلف است. در کشور خودمان هم، دانشمندانی در مؤسسه حجامت ایران تحقیقات بسیاری در مورد تأثیر حجامت در سلامتی انسان گذارده است. دانشمند محترم جناب آقای حسین خیراندیش رئیس و بنیان‌گذار مؤسسه حجامت ایران سال‌هاست در مورد حجامت تحقیقات وسیعی انجام داده و حاصل تلاش‌های علمی خود را در محافل علمی داخل و خارج کشور منتشر کرده‌اند. این تحقیقات از تحقیقات تمام محافل علمی جهان با ارزشتر و مستندتر است. ما نیز در مؤسسه تحقیقاتی پیک شفای اصفهان کارهای علمی مؤسسه حجامت ایران را دنبال کرده و به نتایج درخشانی از فوائد حجامت براساس فرامین پیامبر

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 27

اسلام صلّی اللّه علیه و آله و سلّم رسیده‌ایم. پروفسور یوهان آبله در کشور آلمان نیز پژوهش‌های فراوانی در مورد حجامت انجام داده که قابل توجه است. حجامت سنت رسول اللّه است که اکنون مورد تأیید همه محافل تحقیقاتی قرار گرفته است.

ارزش پیشگیری و درمانی حجامت

در طب پایه ایرانی- اسلامی حجامت به عنوان یک روش و رکن پایه و اساسی محسوب شده و در کتب قدیم و جدید از آن به عنوان یک ضرورت یاد می‌شود. در پیشگیری و درمان بیماری‌هایی مانند سکته قلبی، سکته مغزی، فشارخون، انواع بیماری‌های پوستی همچون کهیر، اگزما، جوش‌ها، بثورات چرکی پوست، انواع حساسیت‌های جلدی و فصلی و آبریزش‌های فصلی و هپاتیت‌ها، انواع سردردها، آرتروز، بواسیر، شقاق مقعد، کورک‌ها، دمل‌ها، سرطان‌ها، پروستات، واریکوسل، خارپاشنه، درد زانو، سیاتیک و دیسک مهره‌های کمر، فشار داخلی چشم، ناراحتی‌های زهدان و تخمدان در زنان، افسردگی، وسواس، مانیا، مالیخولیا، جنون، سرسام و ریزش مو درمان

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 28

موهای زائد، واریس و ده‌ها بیماری دیگر نقش اساسی دارد. حجامت روشی است که در سنین مختلف کاربرد دارد و هیچ‌گونه عوارض منفی جانبی ندارد.

آیا همه پزشکان حجامت را توصیه می‌کنند؟

با آنکه در کشورهای پیشرفته حجامت را تأیید و در دانشگاه‌های خود تدریس می‌کنند، برخی از پزشکان ما به دلیل بی‌اطلاعی از ثمرات آن از حجامت استفاده نمی‌کنند و آن را توصیه نمی‌نمایند. از آن گذشته اثرات مفید حجامت از کشفیات جدید است. هر روز بر تعداد پزشکانی که حجامت را توصیه می‌کنند افزوده می‌شود. پزشکان معدودی هم هستند که مغرضانه در مورد حجامت سخن می‌گویند. تعداد این افراد روز بروز کمتر شده و می‌شود. سازمان انتقال خون یکی از مؤسساتی است که با حجامت مخالف است و مردم ما بخوبی دلیل آن را می‌دانند! حالا که اکثریت قریب به اتفاق محافل علمی جهان حجامت را مورد تأیید قرار می‌دهند اظهارات این سازمان هم کم‌رنگ‌تر شده و آنان نیز در مقابل دستورات رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم راه هدایت را باز خواهند شناخت.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 29

حجامت و فوائد اقتصادی آن

حجامت یک رفتار درمانی است، که نیازی به تجهیزات پیچیده ندارد و تکنولوژی آن هم متعلق به ایران و کشورهای مسلمان است و از این نظر مستقل بوده و نیازی به خارج از کشور ندارد. حجامت به دلیل پیشگیری از بیماری‌ها و همچنین درمان بسیاری از امراض هزینه‌های گزافی را که به بیت المال تحمیل می‌شود منتفی می‌کند. صرفه اقتصادی آن برای جلوگیری از اتلاف منابع مالی کشور بسیار زیاد و چشمگیر است. به این ترتیب حجامت از این نظر بر همه روش‌های درمانی برتری دارد.

حجامت و روایات معصومین (س)

اشاره

یکی از مهمترین روایاتی که در زمینه حجامت در منابع معتبر آمده است و در ذیل آیه اول از سوره اسری در تفسیر المیزان و برخی از تفاسیر آمده است. در حدیث شب معراج است که رسول اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم می‌فرمایند: «وقتی

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 30

به آسمان هفتم صعود می‌کردم بر هیچ ملکی نگذشتم مگر اینکه گفتند: یا محمد حجامت کن و امتت را به حجامت کردن امر فرما.»

احادیث دیگری نیز در کتب روایی نظیر بحار الانوار (جلد 62) و مستدرک الوسائل (جلد 13) است که ذیلا به بیان چند نمونه اکتفا می‌نمائیم:

رسول اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم

* حجامت داروی تمام دردهاست.
* بیماری سه دسته است و درمان نیز 3 نوع است. اما بیماری شامل مرّه بلغم و خون است، پس داروی مرّه راه رفتن و داروی بلغم حمام و داروی خون حجامت است.
* بهترین دارو حجامت، فصد، و سیاه‌دانه است.
* حجامت در هفدهم ماه شفاست و در روزهای سه‌شنبه باعث صحت و سلامت بدن است.
* هرکس روز سه‌شنبه هفدهم، نوزدهم و بیست و یکم ماه قمری حجامت کند شفای بیماری یک سال او خواهد بود.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 31

* هرکس در ماه یک بار حجامت کند، نیازمند هیچ طبیبی نخواهد بود.

امام صادق (ع):

* حجامت عقل را افزایش می‌دهد و موجب افزایش قدرت حافظه می‌گردد.
* حجامت سر شفای بیماری جنون است.
* هرکس حجامت کند و به خون اولین شاخ حجامت بنگرد از آبریزش چشم ایمن گردد تا حجامت دیگر فرا برسد.
* حجامت روز یکشنبه موجب شفای تمام بیماری‌هاست.
* حجامت در روز دوشنبه در انتهای روز موجب دفع بیماری از بدن می‌گردد، دفع‌شدنی !
* حجامت سر نجات‌بخش و داروی همه بیماری‌ها بجز مرگ است.
* حجامت سر شفای هفت بیماری است: جنون، جذام، کسالت و خواب آلودگی، دندان‌درد، نابینایی و سردرد.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 32
* رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم سه نوع حجامت می‌فرمود: یکی حجامت در سر و آن را رهاکننده می‌نامید و یکی حجامت بین دو کتف و آن را نافع می‌نامید و دیگری حجامت چهاربند و آن را نجات‌بخش می‌نامید.

امام رضا (ع):

* حجامت ساق برای خفقان که از امتلاء پدید می‌آید نافع است و برای دردهای مزمن کلیوی و مثانه و رحم و ناراحتی‌های قاعدگی سودمند است.
* حجامت اخدعین ناراحتی‌های سر و صورت و چشم‌ها را برطرف می‌کند و برای وجع الاضراس (دندان‌درد) نافع است و حجامت زیر چانه برای بیماری‌های فساد دهان و فساد لثه‌ها درمان خوبی است.
* از رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم نقل فرموده‌اند که: اگر در چیزی شفا وجود داشته باشد پس در تیغ حجّام است یا در شربتی از عسل.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 33

توصیه‌هایی مبنی بر نتیجه‌گیری بهینه از حجامت!

1. درمان و پیشگیری از بیماری‌ها را از اصلاح تغذیه شروع کنید. به پزشکانی که پیرامون تغذیه با شما گفتگویی ندارند اعتماد نکنید، خواه حجامت‌گر باشند یا پزشک عادی، متخصص باشند یا فوق تخصص! چرا که اصلاح مزاج و پاکسازی ارتباط عمیقی با بهتر نتیجه گرفتن از حجامت دارد. مصرف منضج و مسهل همانطور که قبلا توضیح داده شد قبل از حجامت اثر درمانی آن را بسی افزایش می‌دهد.

2. تمام داروهای شیمیایی از قبیل قرص‌ها و آمپول‌ها و روش‌های جراحی دارای عوارض خطرناکی می‌باشند، بنابراین از درمان‌های کم خطر و کم‌عارضه‌تر بهره بگیرید. حتی استامینوفن و آسپیرین عوارضی شدید در زمینه‌سازی سرطان کبد دارند و آسپیرین علاوه بر آن زمینه سکته‌های مغزی را مهیا کرده و خود موجب سکته می‌شود.

شاید به جرأت بتوانیم ادعا کنیم که 70% بیماری‌ها، ناشی از داروهای شیمیایی است که در طب جدید برای درمان تجویز می‌شود.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 34

3. هیچ‌گاه با شکم گرسنه حجامت نکنید چرا که این کار موجب خروج مقدار زیادی خون تمیز بجای خون کثیف می‌شود.

4. سعی کنید حجامت را براساس روزهای ماه قمری تنظیم کنید.

چرا که حجامت براساس ماه قمری تعیین می‌شود و هر روز آن دارای خواص ویژه‌ای می‌باشد.

5. انجام حجامت در روزهای سیزدهم الی بیست و هفتم ماه قمری مطلوب‌تر است.

6. حجامت در روزهای چهارشنبه و جمعه از لحاظ مفید بودن و ضرر داشتن مورد تردید است اما با خواندن آیت الکرسی و دادن صدقه در صورت تشخیص پزشک و ضروری بودن آن انجام می‌شود.

7. حجامت برای هر فرد بسته به طبع و مزاج وی متفاوت است.

8. حجامت برای مزاج‌های بلغمی که در هنگام حجامت بلغم بر آن‌ها غلبه داشته باشد ممنوع است مگر آنکه بلغم را با منضج و مسهل دفع کنند سپس در صورت عدم کم‌خونی حجامت کنند.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 35

9. 24 ساعت قبل از حجامت باید از مصرف تخم‌مرغ اجتناب ورزید، چرا که همان گونه که تخم مرغ باعث چسبیدن مواد غذایی به یکدیگر می‌شود در خون هم به همین نحو عمل خواهد کرد.

10. قبل و بعد از حجامت مصرف آب انار شیرین، شربت سکنجبین،

عسلاب، شربت خاکشیر، به‌لیمو، شربت بیدمشک و آب میوه‌های طبیعی مختلف مفید است، مشروط بر آنکه سردی و گرمی شخص در نظر گرفته شود. ماء الشعیر برای مزاج‌های گرم مفید است، خوردن این مواد موجب رقیق‌تر شدن خون می‌شود.

11. حتی المقدور بهتر است از 24 ساعت قبل تا 24 ساعت بعد از حجامت نزدیکی (مقاربت) نداشته باشید.

12. حجامت برای بانوان هنگام دوران قاعدگی ممنوع است مگر آنکه پزشک تشخیص ضرورت داده باشد.

13. حجامت در روزهای ماه مبارک رمضان ممنوع است و پس از افطار چنانچه حد اقل 2 ساعت از افطار گذشته باشد بلامانع است، به شرط آنکه توان شخص کافی باشد.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 36

14. حجامت از چهار ماهگی به بعد هیچ ضرری ندارد بلکه بسیار مفید است. حجامت در سنین کودکی باعث رشد قد و استحکام استخوان‌ها می‌شود و ایمنی بدن را در مقابل سرماخوردگی‌ها و بیماری‌های دیگر افزایش می‌دهد.

15. برای سنین بیش از 60 سال زالودرمانی توصیه و از انجام حجامت منع می‌شود.

16. حجامت در افرادی که دچار بیماری‌های خونی مانند تالاسمی و سرطان خون و هموفیلی هستند باید با صلاحدید پزشک طب سنتی انجام شود.

17. جنبه معنوی حجامت را رعایت کنید و با خواندن آیت الکرسی و داشتن وضو و زمزمه کردن صلوات اثرات حجامت را دو چندان کنید.

18. تعداد دفعات حجامت برای افراد بسته به مزاج آنان متفاوت است. بهتر است با وضع فعلی هرکس حد اقل 3 بار در بهار و 2 بار در پائیز حجامت کند.

19. انواع حجامت‌ها برای افراد مختلف در اندام‌های مختلف بدن انجام می‌شود. حجامت عام شایع‌ترین حجامت‌هاست که بین دو کتف انجام

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 37

می‌شود، اما حجامت در اندام‌های دیگر هرکدام خواصی در درمان و پیشگیری دارد. حجامت سر، حجامت ساق، حجامت سرین، حجامت اخدعین، حجامت ریه، حجامت کلیه و غیرو از انواع حجامت‌های توصیه‌شده در طب اسلامی است.

20. هنگام حجامت سیگار نکشید.

21. پس از حجامت تا 24 ساعت کار سنگین انجام ندهید.

22. تا 24 ساعت ترشی، ماهی، غذای شور، چربی و غذای سنگین نخورید.

23. زخم حجامت را با عسل یا سرم آویشن یا طبیخ آویشن به تنهایی یا با گل ختمی و تخم گشنیز ضد عفونی کنید. الکل سفید صرف نظر از سوزش معمولا برای ضدعفونی کردن محل زخم بکار می‌رود.
زخم‌های حجامت به‌ندرت ممکن است عفونت کنند حتی اگر ضد عفونی هم نشوند.
24. پس از حجامت بهتر است 12 تا 24 ساعت استحمام نکنند.
25. نماز خواندن پس از حجامت با وضو گرفتن بلامانع است و طبق فتاوی مجتهدین نیاز به شستشو و استحمام نیست.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 38
26. اگر هنگام حجامت شخص دچار ضعف و سستی و یا بی‌حالی و بیهوشی شود، اولین اقدام آن است که سریعا روی تخت یا زمین دراز بکشد و پاها را به حالت شیب‌دار قرار دهند تا خون به مغز باز گردد.
در این حالت بدن عملیات جبرانی انجام می‌دهد و خونریزی حتی اگر لیوان حجامت هنوز روی بدن باشد بند می‌آید. عرق می‌کند و این عرق کردن نشانه بهبود وضع حجامت شونده است. معمولا این ضعف و بیهوشی در آقایان اتفاق می‌افتد و بیشتر در اثر نوعی ترس درونی است و اینکه بدن افراد ذکور با خونریزی مانند بانوان آشنا نیست.
بهتر است هنگام بیهوشی مقداری آب به روی بیمار بپاشند و شربتی از آب و شکر یا عسلاب و امثال آن به وی بدهند. اگر بیهوشی شدید باشد ممکن است پس از بهوش آمدن دچار حالت تهوع و استفراغ شوند که این هم پس از مدتی برطرف می‌شود. اگر یکی دو روز پس از حجامت شخص دچار ضعف و سرگیجه شود با پزشک مشورت کند و با خوردن غذاهای خونساز و داروهای رساننده خون به اندام‌های بالایی این مشکل را برطرف کند. اگر در حالت غلبه بلغم حجامت صورت پذیرد معمولا تا چند روز بعد ضعف و سرگیجه ایجاد می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 39
در اولین حجامت این حالات در آقایان بخصوص جوانان بوجود می‌آید و در دفعات بعد بر طرف می‌شود.
27. به هیچ وجه نگران سرایت بیماری‌هایی مانند ایدز و هپاتیت نباشید چرا که وسائل حجامت یک بار مصرف است و اغلب این شایعات از سوی سازمان انتقال خون برای تشویق مردم به خون دادن به نفع سازمان صورت می‌پذیرد.
28. اگر به چیزی حساس هستید می‌توانید هنگام حجامت آن را به محل حجامت بمالید. پس از چند بار متوجه می‌شوید که حساسیت شما از بین رفته است.
29. حجامت‌ها را در مدت تعیین‌شده توسط پزشک متخصص طب سنتی

تکرار کنید تا اثرات حجامت را بخوبی و به وضوح مشاهده کنید.

30. پس از حجامت از مصرف غذاهای قوی و چرب به منظور جبران خون از دست‌رفته خودداری کنید زیرا که خون کثیف از بدن شما خارج شده است که برای بدن مضر بوده است.

مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 40

زالودرمانی

زالودرمانی یک روش بسیار عالی برای درمان بیماری‌هاست. جنبه درمانی زالو نسبت به حجامت بیشتر و جنبه پیشگیری حجامت از زالودرمانی بیشتر است. زالوها با داشتن ماده‌ای بنام هیرودین در بزاق دهان خود خون را رقیق کرده و مهمتر آنکه جرم‌ها و رسوبات دیواره عروق را پاک می‌کنند.
بنابراین بهترین درمان برای بازکردن عروق قلب زالودرمانی است.
خوشبختانه کشور عزیز ما ایران صاحب پیشرفته‌ترین تجربیات در زالودرمانی است اما متأسفانه کمتر از سوی مسئولین مورد توجه قرار گرفته و کشورهای دیگر با تلاش و حمایت دولتمردان خود در میدان رقابت گوی سبقت را از ایرانیان ربوده‌اند. توجه داشته باشید که اثر درمانی زالو عمیق‌تر از حجامت است. تقریبا هیچ بیماری نیست که زالو در درمان آن مؤثر نباشد. حالا توجه کنید به بیماری‌هایی که در طب ایرانی- اسلامی در کنار تمهیدات دیگر درمانی توسط زالوها درمان می‌شوند:
* سکته‌های قلبی و مغزی
* واریس
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 41
* دیسک و سیاتیک
* خارپاشنه
* برخی از بیماری‌های پوستی مانند: آلوپسیا (داء الثعلب)، پسوریازیس (اگزمای منتشر)، آکنه، سیانوزه شدن اندام‌ها.
* کانگرن (قانقاریا)، عفونت شدیدی است که مغز استخوان را فاسد کرده و اکثرا منجر به قطع عضو می‌شود.
* آبسه و کیست
* هموروئید (بواسیر)
* ضخیم شدن غلاف مچ دست (سی. تی. اس)
* میگرن
* غلظت خون
* فشار خون
* پیشگیری از آب مروارید چشم
* پیشگیری از آتروفی عصب چشم
* حساسیت‌های فصلی
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 42
* یخ کردن و سرد شدن اندام‌ها و داغ شدن و سوزش روی و کف پا و گرگرفتگی‌ها

* پروستات
* واریکوسل
* سرطان‌های کبد و اندام‌ها
* سرگیجه‌های ناشی از غلبه خون
* ترک لب‌ها و ترک هرجای بدن
* ضعف حافظه
* انسداد عروق ساق پا
* داغ شدن کف پا
* یخ کردن سر انگشتان دست و پا
* جوش‌ها و لک‌های صورت
* نقرس
* آرتروز گردن
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 43

در پایان به این نکته توجه کنید که طب ایرانی- اسلامی در درمان بیماری‌ها از روش‌های دیگر پیشرفته‌تر است. از لحاظ زمان درمان و از لحاظ درمان ریشه‌ای و از هر لحاظ مناسب‌تر است و از آن گذشته مورد حمایت معصومین (ع) قرار دارد. به سخنان کسانی که می‌گویند علم پیشرفت کرده و روش‌های طب سنتی مربوط به قدیم است توجه نکنید. اگر روش‌های طب ایرانی- اسلامی قدیمی است چرا طب جدید نمی‌تواند حتی یک درمان ریشه‌ای انجام دهد؟ هنگامی که مردم می‌بینند طب قدیم کشورشان بسیار پیشرفته‌تر از طب اروپایی و بدون عوارض است، بی‌اعتنایی و جلوگیری از گسترش و احیای آن را خیانت به دردمندان بشمار می‌آورند و کسانی که عامدانه در مقابل سلامتی مردم می‌ایستند؛ آگاه باشند که باید در مقابل خدا و وجدان خویش و ناله‌های دردمندان پاسخگو باشند.
توجه کنید که به دلیل فشارهای مردمی برای احیای طب ایرانی- اسلامی برخی از دست‌اندرکاران تلاش می‌کنند طب سنتی را براساس معیارهای طب اروپایی در جامعه مطرح کنند و اثربخشی آن را کاهش دهند.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 44
آگاه باشید که طب ایرانی- اسلامی خود یک مکتب طبی کامل است و نیازی به تأیید طب جدید ندارد. پس مردم بدانند که طب سنتی طبی پیشرفته‌تر از طب جدید است و غربی‌ها باید در مقابل آن سر تعظیم فرود آورند.
مجموعه پیک شفا، ج12، ص: 45

منابع و مأخذ

- قانون بو علی
- بحار الانوار علامه مجلسی
- وسائل الشیعه
- تفسیر المیزان علامه طباطبائی
- دورنمایی از طب اسلامی آیت اللّه مصطفی نورانی
- کتب و مقالات منتشره توسط مؤسسه حجامت ایران و تحقیقات پژوهشگران عضو مجموعه پیک شفای اصفهان.
- نغمه‌های دل مجموعه غزلیات و مناقب و مدایح و مراثی اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السّلام) گردآورنده: مرشد حسین پنجه‌پور
[2]

---

[1] (1). برای آگاهی بیشتر از شربت‌های مفید که جایگزین شربت‌های مذکور گردد به کتاب شربت‌ها از مجموعه کتب پیک شفا اثر این مؤلف مراجعه کنید.
[2] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

جلد 14

اشاره

بسم اللّه الرحمن الرحیم

مجموعه پیک شفا

فن پیشگیری و راز طول عمر

از دیدگاه طب ایرانی (سنتی)

مؤلف

سید محمد موسوی

نشر

1390

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 3

ای منتظر بپای

***
از شور نینوا تا عصر انتظارچو طشت طلا رنگ خون برگرفت
سراپرده مهر آتش گرفت‌بسی شیشه عمر بر سنگ خورد
بسی شاخه تر که از بن شکست‌بدی آمد و نیکی از یاد رفت
امید دل شیعه برباد رفت‌پس ای آرزوی دل خستگان
که نبود درنگی به کردارتان‌ز برف و ز بهمن هواری که بود
ز خورشید رویت بریزد به رودای منتظر بپای
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 4
***
زرد شد چهره‌ها، تنگ شد پلک‌هابر بام انتظار بنشسته مادری
در باغ خاطره یک دلربا شهید !ای منتظر بپای
***
بر روزن خیال بنشسته دختری‌در درّه عفاف
شعب است و تشنگی‌تفتیده بوسه‌ها
عشق از هوس ربود هرگونه دلبری‌ای منتظر بپای
***
در خیل انتظاردستی که بسته است
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 5

جانی که خسته است‌جامی شکسته است
ای دیده اشک بارای منتظر بپای
***
هر پرچمی فتاد، دستی به اهتزازیک دشت سینه بود، از دشت سینه‌ها دستی به دست‌ها
تا داد دست ما دستی ز سینه‌هااکنون بدست ماست
یک پرچم انقلاب، یک رایت انتظار !ای منتظر بپای
***
چو واکنی به خنده لب ای گل نگار من‌صد بوسه از کناره جویبار می‌رود
گفتم که رفته کی بیاید باز؟

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 6

تبسمی؛ که راه باید هموار !ای منتظر بپای
***
گر آید آن نگارزمین سبزه‌زار
زمانه پرنگارو حرف‌های ناتمام، تمام می‌شود
هرآنچه خفته بود زیر خاک‌و هر گنج که در پای دیوار مانده بود
آشکار می‌شود.از گرمی نگاهش به هر پگاه
بلورهای یخ از سقف کلبه دلم آب می‌شود.ای منتظر بپای، ای منتظر بیا
اللّٰهم عجّل لولیّک الفرج
سید محمد موسوی
تیرماه 1389
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 7

فهرست

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 8
فهرست

فهرست

پیشگفتار

راز طول عمر و فنون پیشگیری برای علما و دانشمندان در سنین کهولت و حراست و تکریم از مغزهای متفکر جامعه؛ شامل پیشرفته‌ترین و کارآمدترین الگوهای پیشگیری و درمان براساس اصول طب پایه ایرانی-اسلامی.

برای ما ایرانیان مسلمان ننگ است اگر شرایطی پیش آوریم که نخبگان ما در کشور احساس راحتی نکنند و راه خروج از کشور را در پیش گیرند. کشورهای استکباری بسرعت از فرصت پیش‌آمده استفاده کرده از مغزهای متفکر استقبال می‌کنند و از علم و دانش و خلاقیت آنان برای رسیدن به اهدافشان بهره‌برداریی می‌کنند.

این هم یکی از موارد مورد توجه استکبارگرانی است که عنوان نژاد برتر را برگزیده و برای رسیدن به طول عمر بیشتر تلاش می‌کنند، پس بی‌تفاوت بودن و سهل‌انگاری در مقابل این نخوت استکبارگران گناهی نابخشودنی‌ست.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 12

اگر روش‌های مطرح در این مبحث علمی مورد توجه جدی قرار گیرد بسوی عمر بالاتر از یک قرن پیش می‌رویم:

توضیح آنکه بدن انسان برای چند هزار سال طراحی شده و عمر کوتاه مردم عصر ما ناشی از عملکرد غلط در قوانین محیط زیست و تغذیه و مسائل روحی ناشی از گرایشات مادیگرایانه است. با توجه به پیشرفت‌های طب پایه که طب پرافتخار ما مسلمانان به‌حساب می‌آید، نزدیک شدن به 200 سال دور از انتظار نیست. این آرزویی است که حد اقل برای دانشمندان خود عمر طولانی همراه با سلامتی داشته باشیم و جوانان خود را از ثمره عمر طولانی آنان بهره‌مند سازیم و به این ترتیب بسوی احیای مجد و عظمت علمی مسلمانان قدم برداریم.

توجه پژوهشگران را به نکته‌ای اساسی جلب می‌کنم که مهمترین و بزرگترین الگو برای رسیدن به راز طول عمر و سلامتی انسان؛ پاکسازی است. فرسوده شدن اعضا و بافت‌ها و عروق و پوست ناشی از راه‌بندان‌ها و انسدادهایی است که در طول زندگی بدن را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

فنون طب پایه بر پاکسازی همه دستگاه‌های بدن استوار است. مهمترین پاک‌سازی‌ها به ترتیب اولویت در مورد اعضای رئیسه و خادم الرئیسه و غیرو است.

چهار عضو قلب، مغز، کبد و دستگاه جنسی از اعضای رئیسه هستند.

هرکدام از اعضای بدن در خلقت بوسیله آوندها و مجاری خروجی خاص آن عضو پاکسازی می‌شوند، به‌عنوان مثال بینی فیلتر تخلیه آلودگی‌های مغز است؛ مقعد برای دستگاه گوارش و کلیه‌ها برای مایعات خون، ریه‌ها برای هوای قلب و گازهای خون، مسامات پوست و محل درآمدن موها و ده‌ها مجرای خروج آلودگی‌ها هرکدام وظیفه نظافت و بهداشت اعضای مخصوص به خود را دارند.

اولین و مهمترین قدم برای سلامتی و طول عمر شناخت راه‌های تصفیه و پاکسازی اعضای بدن است؛ هر مکتب طبی باید راهکاری برای پاکسازی داشته باشد.

بهترین راه پاکسازی متعلق به بهترین مکتب طبی است، طب پایه ایرانی- اسلامی دارای بهترین فنون پیشگیری و بهداشت است. ضعیف‌ترین و خسارت‌بارترین مکتب طبی که تاکنون در طول تاریخ علوم پزشکی شناخته شده، همانا طب غربی است. پیشرفت تکنولوژی طب غربی و هیاهو و جنجال بی‌وقفه رسانه‌های جمعی در کنار سایر مطامع سودجویانه موجب فریب افکار عمومی گشته و هر سال بیماران بسیاری را بدنبال سرابی کشنده به کام مرگ می‌کشاند.

بدن انسان بی‌شباهت به زمین کشاورزی نیست. برای پاشیدن بذور ضرورتا زمین را شخم زده و از انواع آفت‌ها پاکسازی می‌کنند، آنگاه بذرها و دانه‌ها پاشیده می‌شوند و محصولی پربار و پرکیفیت از آن برداشت می‌گردد. برای تشکیل و تولید سلول‌های جوان و عضلات قوی و بانشاط در بدن انسان نیز همانند زمین کشاورزی پاکسازی لازم است. هرچه سن انسان بالاتر می‌رود اهمیت پاکسازی و تولید نیروهای جوان و پرنشاط در بدن بیشتر می‌گردد. زمان، انسان را به نقصان می‌کشاند و علم و دانش خدادادی انسان را به جوانی بازمی‌گرداند؛ حاصل این تضاد و جنگ میان جوانی و پیری طول عمر بانشاط و دور کردن فرسودگی‌هاست.

اکنون زمان آن فرارسیده که طب ایرانی- اسلامی مجد و عظمت گذشته مسلمانان را در یادها زنده کند و با به اهتزاز درآوردن پرچم پرافتخار طب پایه که بر شالوده‌های دین و اخلاق استوار است به پیش رود و ریشه شرک‌آلود غرب‌زدگی و توقع بی‌جا از علوم سکولار غربی را در اذهان دردمندان بخشکاند. آری درست است که باید علم و دانش را حتی اگر در دورترین نقاط جهان باشد جستجو کرد و آن را

بدست آورد. اما امروزه علم‌زدگی صرف پوششی است برای فریب افکار عمومی و از بین بردن سلامتی نسل جوان و مسلمان کشورهای اسلامی و کشورهای در حال توسعه!

برخی از اندیشمندان به محض شنیدن انتقاد از طب غربی به احادیث اسلامی مبنی بر اهمیت جستجوی علم و دانش استناد می‌کنند. در پاسخ به این معنا اشاره داریم که ما هرگز با علم و دانش و حتی نوگرایی در دانش نوین مخالفتی نداریم؛ بلعکس با دانش مخرب و غیر واقعی که ریشه‌ها را رها کرده و به شاخه‌ها پرداخته، مخالفیم.
بنابراین نباید با استفاده نابجا از این حدیث نبوی در ذهن مردم این تصور را القا کنیم که دانش پزشکی غربی براستی دانشی است که می‌توان برای حفظ سلامت جامعه به آن تکیه کرد!
چگونه است که اکثر بیماری‌های صعب العلاج، هزار سال پیش بطور ریشه‌ای درمان می‌شده، ولی اکنون طب غربی از درمان بیماری‌های عادی بصورت ریشه‌ای عاجز مانده است و تمامی بیماری‌ها را علامت درمانی کرده و سعی می‌کند با تسکین دردهای بیماران رضایت آنان را کسب کند. بعلاوه عوارض این درمان‌های ظاهری بسیار بالاتر از اصل بیماری است.
طرح پیشگیری از بیماری‌ها و ارائه بهترین روش‌ها و فن‌آوری‌های بهداشت و سلامتی و طول عمر را به علمای فرهیخته تقدیم می‌کنیم تا در سایه برکات این طب پر مایه بیشتر و بهتر در کنار جوانان بمانند و جامعه اسلامی خود را از خطرات و هجوم مادیگرایی حراست نمایند.
سید محمد موسوی
رئیس مؤسسه پژوهشی طب ایرانی و سنتی پیک شفا
تیرماه 1389
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 15

مطالب آزموده و پژوهشی مربوط به فنون پیشگیری از بیماری‌های گوناگون و عوامل کوتاهی عمر و به خطر افتادن سلامتی برای رسیدن به عمر بالاتر از یک‌صد سال را با کلامی از حضرت علی (ع) آغاز می‌کنیم. این تنها یک شعار نیست، دکترین طب شیعه شامل اصول راهبردی حکمت‌آموزی است که بطور کلی پژوهشگران را به انتخاب راهی درست در رسیدن به سرمنزل مقصود هدایت می‌کند.
امام علی (ع): «هرکس می‌خواهد پیری خوبی داشته باشد، جوانی خوبی داشته باشد.»
بنابراین دستورهای مربوط به برنامه‌ریزی رسیدن به عمر بالاتر از یک‌صد سال از زمان کودکی و بلکه بازپس‌تر یعنی از دوران جنینی آغاز می‌شود. شالوده سلامتی جامعه براساس سلامتی در دوران جنینی است. باید سرمایه‌گذاری‌ها را از پایه شروع کنیم. اکنون برای کسانی که سنی از آنان گذشته و می‌خواهند به اسرار طول عمر دست یابند، به ناچار تأثیرات فنون پیشگیری و سلامت از دوران نوزادی را نادیده می‌گیریم و از همان سن فعلی فنون طول عمر را شروع می‌کنیم و همزمان با طرح نظریات طب پایه ایرانی- اسلامی اصلاح ساختارهای بهداشتی را در مورد نوباوگان کشورمان آغاز کنیم. روش‌های سرتاسر نقص مکتب پزشکی غربی، نسل جدید را با خطرات جدی روبرو ساخته است. به همین دلیل است که فنون پیشگیری را از دوران جنینی با تکیه بر اصول طب پایه به صحنه تفکرات پژوهشگران مشتاق علم و دانش آوردیم.
اولین و مهمترین بخش فن‌آوری‌های سلامت تن راه‌یابی به روش‌های پاکسازی دستگاه گوارش و کبد است. از چهار عضو رئیسه: کبد، قلب، دماغ و دستگاه تناسلی؛ کبد مهمترین عضو رئیسه می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 16

بخش پاک‌سازی مزاجی دستگاه گوارش و کبد

اشاره

مهمترین بخش پاکسازی بدن در مرحله اول و دوم هضم یعنی در دستگاه گوارش و کبد صورت می‌پذیرد. ابتدای آن دهان و انتهای آن روده‌ها و اندام‌های نزدیک به آن است. دهان باید مرتب و تمیز و پاک نگه داشته شود. پاکسازی لثه‌ها حائز اهمیت فراوان است. اگر بهداشت دهان بخوبی رعایت شود بسیاری از میکروب‌ها با وجود سیستم دفاعی دهان فرصت ورود به بدن را پیدا نمی‌کنند. در طب اسلامی، سنت پیامبر (ص) بر دقت و مداومت بر شستشو و میکروب‌زدایی دهان استوار است.

پیامبر اکرم (ص) بر مسواک با چوب مسواک تأکید داشتند و همیشه در دست مبارکشان چوب مسواک بود. چشیدن نمک قبل و بعد از هر طعام از سنت‌های افتخارآمیز مسلمانان است. در مورد سرکه و مصرف آن مانند نمک در طب اسلامی تأکید شده است. ما داروی پودر دهان را برای نظافت دهان برگزیدیم و نسخه آن را اعلام می‌کنیم:

پودر دهان:

اشاره

سماق نکوبیده یک‌صد گرم، پوست انار، گلنار فارسی، مازو از هرکدام 25 گرم، میخک 10 گرم، نمک 75 گرم. داروها باهم مخلوط و پودر کنند.

به‌جای خمیردندان مقداری از این پودر را روی مسواک ریخته و به طریق صحیح لثه و دندان را هر شب با آن مسواک بزنید.

به خواص آن توجه کنید:

1. از هر نوع عفونت جلوگیری می‌کند.

2. درد دندان را متوقف می‌کند.

3. بیماری پیوره را درمان و لثه‌ها را محکم و خونریزی لثه‌ها را متوقف می‌کند.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 17

4. در ترکیب با آب لیموترش و سرکه و آب‌غوره به صورت دهان‌شویه، درمان آفت و برفک و انواع بیماری‌های ویروسی و جهاز تنفسی است.

5. ضد تهوع و مقوی قلب و جهاز تنفسی است.

6. به‌صورت دهان‌شویه به میزان یک قاشق مرباخوری در یک لیوان آب ولرم 7 الی 8 بار در روز گلودرد چرکین را به سرعت از میان برده و شما را از عوارض انواع آنتی‌بیوتیک‌ها رهایی می‌بخشد.

7. اگر به‌صورت اتفاقی توسط کودکان خورده شود هیچ‌گونه خطری نداشته، چنانچه زیاد خورده شود کمی ایجاد یبوست می‌کند.

پس از دستورات مربوط به بهداشت دهان پاکسازی مزاج در معده و امعاء مورد توجه قرار گرفته و به آن توصیه می‌شود. این پاکسازی پایه تمام پاکسازی‌های دیگر در هضم دوم و سوم و چهارم است. ایجاد اسهال به‌وسیله دارو، پایه و اساس درمان و پیشگیری در طب سنتی و پایه ایرانی- اسلامی است.

پاک‌سازی مزاجی با توجه به نوع مزاج ذاتی 1] و مزاج حاکم بر بدن ضروری و بسیار حائز اهمیت است. این پاکسازی به دو صورت انجام می‌شود:

1. پاکسازی 15 روزه

هر 6 ماه یک بار در فصل بهار و پائیز اجرای منضج و مسهل مناسب مزاج حاکم بر شخص به ترتیب زیر انجام می‌شود:
رژیم غذایی و دارویی 15 روزه که در بخش‌های مختلف کتاب درباره آن شرح داده شده است. منضج‌های خنک و سرد برای گرم‌مزاجان و منضج‌های گرم
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 18
برای سردمزاجان از صبح تا ظهر براساس نوع مزاج حاکم بر شخص و درجه و شدّت سوء مزاج تنظیم می‌شود.
منضج‌هایی مانند خاکشیر و سکنجبین، خاکشیر و اسفرزه در شربت آب لیموی تازه یا آب‌غوره بی‌نمک، عرق شاه‌تره با خاکشیر، عرق کاسنی با خاکشیر، شیره خنک، شیر گاو با خاکشیر، آب میوه‌هایی با مزاج سرد و خنک و امثال آن برای مزاج‌های گرم که صبح ناشتا تناول می‌شود و همچنین در مورد منضج‌های میان‌وعده‌ای و منضج‌های قبل از ناهار و شام که دارای مزاج خنک می‌باشند[2].
بعد از ظهرها مسهل عام با قدرت اسهال‌آوری مناسب تناول می‌شود. اجزاء داروها آن‌طور تنظیم می‌شود که سردی و گرمی و تری و خشکی آن در برخورد با سردی و تری و گرمی و خشکی بدن ایجاد تعادل نماید. رژیم غذایی نیز با همین هدف تنظیم شده است همراه با رژیم غذایی که حاوی سوپ گشنیز و شورواهای مختلف است، هر 6 ماه یک بار حدود 15 روز اجرا می‌شود و تمام دستگاه‌های بدن را از فضولات بیماری‌زا پاک می‌کند.
یک نسخه دوره 15 روزه را که برای همه مزاج‌ها در سنین کهنسالی مفید باشد به‌عنوان یک الگو ارائه می‌کنیم:
* هر روز صبح ناشتا 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز را در 5/ 1 لیوان آب خنک بریزید و با سکنجبین معمولی (شکری) شیرین کرده میل کنید و تا 2 ساعت بعد چیزی نخورید.
* ساعت 10 صبح یک قاشق غذاخوری بارهنگ را در یک لیوان آب جوش بریزید و با کمی شکر شیرین کرده میل کنید.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 19
* قبل از ناهار و شام یک قاشق مرباخوری پودر بیسموت گیاهی را با کمی آب و شکر مخلوط و میل کنید.
ترکیبات پودر بیسموت عبارت است از: 60 گرم پودر شیرین‌بیان، نعناع، زیره، انیسون شیرین و رازیانه از هرکدام 10 گرم بصورت پودر. هنگام مصرف از مخلوط آن‌ها یک قاشق مرباخوری برداشته می‌شود. این پودر از

مقویات معده و کشنده انگل و ضد اسهال میکروبی و اسهال خونی و سردی معده و روده‌ها و دل‌درد و نفخ و ترش کردن در مزاج‌های سرد و ضد حالت تهوع و ویار و تقویت‌کننده جگر سرد و از بین برنده میکروب هلیکوباکتر و سایر سوء مزاج‌های معده است.
* بعد از ظهرها مسهل عام را یک الی 2 بار مصرف می‌کنیم تا شکم حد اقل 3 تا 4 بار بصورت اسهال ملایم تخلیه شود. اسهال نباید کمتر از 3 بار صورت پذیرد.
نسخه مسهل عام که داروی پایه و مشهوری است و در طب ایرانی ما کاربرد زیادی دارد: ترنجبین، برگ سنا و گل سرخ هرکدام 50 گرم، گل ختمی، افسنتین و تخم کتان هرکدام 25 گرم باهم مخلوط و با هاون برقی بصورت نیم‌کوب درآورید؛ سپس هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب روی شعله ملایم بجوشانید تا یک لیوان بماند صاف و شیرین کرده میل کنید تا روزی 4 بار اسهال ایجاد شود.
گاه لازم است که از حجم مایعات کاسته شود، در این صورت جوشانده را بیشتر روی آتش نگهدارید تا یک استکان بماند.
* رژیم غذایی 15 روزه:
یک روز در میان بجای ناهار سوپ گشنیز میل می‌کنند: سبزی گشنیز، اسفناج یا برگ چغندر، عدس، یک تا دو قاشق برنج، ماهیچه گوسفند یا
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 20
خروس (جوجه خروس) خانگی و در صورت تمایل آلوی بخارا با پیاز و نمک و زردچوبه روی شعله ملایم می‌پزند. شب‌ها کته گشنیز یا شوید را با کمی گوشت آب پز بی‌چربی میل کنند و سپس سالاد کاهو و پس از آن شربت سکنجبین عسلی یا شکری میل کنند. اگر گوشت حذف شود مانعی ندارد.
سکنجبین در اصل حاصل جوشیدن سرکه و نوعی شیرینی است. سکنجبین‌ها دارای فرمول‌های متنوعی هستند. سکنجبین شکری، عسلی، عنصلی و امثال آن.
این بود پاکسازی مزاجی برای دانشمندان و محققان و علمای فرهیخته که اگر بدان عمل شود طول عمر توأم با سلامتی تا یک قرن را تضمین می‌کند بشرط آنکه همراه با سایر موارد باشد.

2. پاکسازی 2 روزه

هر ماه یک بار پاکسازی مزاج کلی دستگاه گوارش و کبد با توجه به نوع مزاج انجام می‌شود. دستورات پاکسازی 15 روزه را تنها در مدت 2 روز در هر ماه اجرا می‌کنیم. این کار موجب دفع سموم از بدن انسان در هر سنی بویژه سنین کهنسالی می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 21

حقنه

پاکسازی به روش حقنه با روغن‌های طبیعی برای لینت و نرمی مزاج پیران بسیار مناسب است.
به این صورت که هر هفته یا هر دو هفته یک بار حقنه لیّن انجام دهند. مواد حقنه لیّن از لینت‌دهنده‌هایی مانند: آلو، روغن زیتون یا روغن کنجد تشکیل می‌گردد.
طبق دستور حقنه 3] عمل کنید.

حقنه کاسر النفخ

به‌عنوان نمونه این حقنه را از آنجا که ضد بلغم و سردی و بادهای روده است مطرح می‌کنیم:
برگ سنا 5 مثقال، قنطوریون، بابونه، بادیان، شوید، تخم کرفس و سداب هرکدام 3 مثقال، تخم قرطم، عنب الثعلب، خبازی، گل خیری از هرکدام 4 مثقال، عناب و سه‌پستان هریک 20 عدد و انجیر 10 عدد، با دو کاسه آب روی شعله ملایم بجوشانند تا نصف شود و صاف کنند، آنگاه شیرخشت 18 مثقال، مغز فلوس 10 مثقال، جاوشیر 1 مثقال، جند نیم مثقال، روغن بادام یا زیتون 3 مثقال و روغن گاو 5 مثقال با جوشانده درآمیزند و طبق دستور حقنه کنند.
چنانچه مزاج شخص در کهنسالی هنوز به دلایلی گرم است و گاه دیده شده که شخص کهنسال دچار گرمای حاد صفراوی یا غلبه دم است حقنه‌های سردتر یا کاملا سرد را انتخاب می‌کنیم.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 22

بخش تغذیه

اشاره

تغذیه سالمندان ویژگی‌های خاص خود را دارد، اما بر اصول طب پایه تکیه دارد. مهمترین اصل آن است که مزاجی ضد مزاج پیری باید در دستور کار قرار گیرد تا بتواند آنان را در مسیر رشد و سرزندگی پایدار نگه دارد. این مزاج همانا مزاج زمان کودکی‌ست. مزاج گرم و تر

بهترین غذاها آن‌هایی هستند که گرمی و تری را به اندام‌ها می‌رسانند.

هر چیزی که مزاج را به سردی و خشکی بکشاند منجر به تقویت مزاج پیری و ایجاد ضعف و سستی می‌شود. اکنون نکته‌ای که علم تغذیه را نسبت به مزاج پیران دچار مشکل می‌کند غلبه گرمی و خشکی است که بدلیل شرایط خاص زندگی امروز بر پیران عارض می‌شود. این مزاج مزاحم ناشی از بی‌تحرکی است که به‌خاطر گسترش وسائل رفاهی امکان جنب و جوش را از پیران می‌گیرد. ناگزیر در علاج پیران نباید یکباره قضاوت کنیم که همه آنان دارای مزاج سرد و خشکند. پس هر نوع مزاجی که فعلا حاکم است شناسایی و سامان‌دهی می‌شود.

در حال حاضر بیشتر صفرا و خشکی است که بر جسم سالمندان غلبه می‌کند.

برای خروج از این سوء مزاج باید او را به سمت گرمی و تری بکشانیم که البته این حرکت بسوی گرمی و تری لازم است ملایم و با رعایت احتیاط صورت پذیرد.

نان بویژه نان گندم از باارزشترین مواد غذایی‌ست که خداوند برای بندگان خود از سر رحمت خلق کرده است. نان اگر بطور طبیعی و بدون حذف سبوس مورد استفاده قرار گیرد در طول عمر تأثیر بسزایی دارد. نان جلوه رحمت الهی است و باید بدان توجه خاصی مبذول داشت. طب اسلامی در بیان اهمیت نان احادیث بسیار زیادی

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 23

برجای گذارده است. احادیثی که سراپا حکمت و پند است. معصومین (ع) از نان سبوس‌دار و آرد الک نکرده استفاده می‌کردند. از عایشه روایت شده که: سوگند به آن خدایی که محمد رسول اللّه (ص) را به حقیقت برانگیخت در خانه رسول خدا (ص) الک نبود و آن جناب هرگز نانی که آرد آن را الک کرده باشند میل نکرد.

از انس بن مالک نقل کرده‌اند که رسول خدا (ص) هرگز نان سفید سبوس گرفته و الک شده میل نمی‌کرد.

از امام صادق (ع) نقل شده که فرمود: چون نماز صبح را خواندی، پاره نانی بخور تا با آن دهان خویش را خوش‌بو سازی، حرارت آن را فرو نشانی، دندان‌هایت را محکم سازی، لثه‌ات را استحکام بخشی، روزی خویش را بدست آوری و خوی خود را نیکو سازی.

سالمندان و علمای سالمند توجه کنند که نان سبوس‌دار میل کنند و هرگز عادت به خوردن نان‌های امروزی نداشته باشند. سبوس نان همه ویتامین‌های لازم برای بدن را در خود دارد. طبیعت نان، گرم مایل به اعتدال است. نان سبوس‌دار ملین طبع و پیشگیری‌کننده از چاقی‌ست. زود هضم می‌شود و رافع بواسیر و شقاق و سرطان معده و روده است. نانی که سبوس آن را گرفته باشند دارای خواصی برعکس نان سبوس‌دار است؛ پس نباید در اجتناب از آن تردید کرد. اگر نان سبوس‌دار همراه با میوه و سبزی میل شود غذایی کامل است و با افزودنی‌هایی مانند: سیاه‌دانه، کنجد، رازیانه، زیره، شنبلیله، گشنیز و امثال آن سبب تقویت مزاج کهنسالان می‌شود.

* مصرف نان سبوس‌دار را برای علمای فرهیخته جهت تحکیم سلامتی و طول عمر و مصون ماندن بدن از سرطان‌ها و سکته‌های مغزی و قلبی اکیدا توصیه می‌کنیم و از آنان می‌خواهیم از مصرف نان بدون سبوس که این روزها

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 24

حاصل کار تمام نانوایی‌هاست اجتناب ورزند.[4] نان باید از آرد گندم و جو

هر دو تهیه شود. نباید سبوس گندم و جو کاملا گرفته شده باشد. همواره بهتر است نانی که تازه از تنور بدست آمده تناول کنند و از نان‌های مانده پرهیز نمایند.
* از مصرف مواد پروتئینی و فرآورده‌های کارخانه‌ای و گوشت مرغ ماشینی اکیدا خودداری کنند.
* همین‌طور از مصرف روغن‌های مایع خودداری نمایند.
* هرگز برنج بدون سبوس میل نکنند. به ازای هر نفر یک قاشق چایخوری پودر سبوس در برنج بریزند و به‌صورت کته (دم‌پخت) کنند و میل نمایند.
* از نیم ساعت قبل از غذا تا 5/ 1 الی 2 ساعت پس از غذا آب و سایر مایعات ننوشند.
* لقمه را کوچک گیرند و خوب بجوند و با آب دهان خویش فرودهند. هر چقدر غذا خوردن طول بکشد بر طول عمر آنان افزوده خواهد شد.
* خوردن غذا را با چشیدن نمک شروع کنند و قبل از سیر شدن از آن دست بکشند.
* میان غذا و خواب فاصله بیاندازند و روزها بجز اندکی نخوابند، چرا که خواب روز کسالت‌بار و موجب تجمع اخلاط در مسیر اعضای رئیسه می‌شود و ممکن است زمینه و بستری برای سکته مهیّا کند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 25
* به گوشت ماهی خود را عادت ندهند و اگر ماهی میل کردند بعد از آن از رفتن به حمام خودداری کنند تا یک روز از آن بگذرد. ماهی را بدون آب لیموترش نخورند و قبل از طبخ آن شکم ماهی را با دیگ‌افزارهایی [5] مانند: زنجفیل، دارچین، خولنجان، زیره، گردو، فلفل و غیرو اندود کنند تا سردی ماهی گرفته شود.
* در سنین بالا اغلب باید از عسل به‌عنوان یک ماده مغذی استفاده کرد. عسل باید کاملا طبیعی و بدون غذا دادن به زنبور تهیه شده باشد.
* غذاهای پیران باید مغذی و لطیف باشد و مزاجش به سردی زیاد گرایش نداشته باشد. از غذاهای خشک و سخت‌هضم مانند گوشت خشک شده بشدت بپرهیزند و اگر تصادفا غذاهای خشک و نامناسب خوردند باید سریعا با غذاهای دارای مزاج مخالف تداوی شوند. غذاها باید لینت لازم را به معده و روده‌ها بدهند. روغن زیتون و اشکال مختلف زیتون برای آنان مفید است. انجیر و دو برابر آن آلوی بخارا را در یک کاسه آب خیس کنند و صبح روز بعد در حالت ناشتا یا ساعتی بین صبحانه و ناهار تناول کنند. اگر در فصل زمستان قرار دارند همراه با انجیر و آلوی بخارا مقداری عسلآب [6] میل کنند.
* مصرف مویز صبح ناشتا همراه با صبحانه به مقدار 21 یا 36 یا 72 عدد بسیار مفید است.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 26
* مصرف گوشت‌های دارای مزاج گرم و تر مناسب‌ترند. گوشت گوسفند و گوساله جوان مناسب است که گاه بصورت کباب همراه با مواد ملین تناول شود و اگر مزاج گوشت از حیوانی بود که سردی و خشکی بیشتری دارد، با خوراکی‌های دارای مزاج گرم و تر باید خنثی شود.
* میوه‌های خوش‌بو مانند سیب، سیب گلاب و گلابی بسیار سودمند است.
* مصرف شیر برای آنان مفید است، البته نه پاستوریزه. هر چیزی بصورت طبیعی مفید است، نباید چربی شیر زیاد گرفته شده باشد. چربی شیر باید آن‌قدر گرفته شده باشد که برای تهیه فراورده‌های شیر مانند: سرشیر و خامه و غیرو لازم است. شیر همراه با چربی بهترین غذای ضد خشکی مفاصل و آرتروز است. اگر معده آنان بخوبی شیر را هضم کند استفاده از شیر بهترین فرصت است.
* در غذاها مصرف مواد گیاهی جالیزی برای پخته شدن بسیار مناسب است.
سبزی‌هایی مانند: چغندر، کرفس، بامیه، انواع کلم و کنگر و سیر کوهی، والک و شنگ و امثال آن و کدو در انواع آن بسیار مفید است. پختن سیب و به و سبزی‌های پختنی همراه با غذاها بسیار مناسب می‌باشد. انواع مرکبات برای آنان توصیه می‌شود. آناناس و انبه میوه‌های خوب و سرشار از مواد مغذی و معدنی و ویتامینه هستند.
* مصرف روزانه میوه در فصول مختلف سال قطعا نباید از نظر دور داشته شود. اما باید توجه داشت که هر چیزی حتی میوه‌ها نیز بهتر است تازه چیده شده باشد. محصولات غذایی چه محصولات جالیزی مانند گوجه و کدو و خیار و کلم و کلم‌گل و گرمک و خربزه و هندوانه و امثال آن هرچه کمتر از زمان چیدن آن گذشته باشد بهتر است. مزه و لذت و اثر یک میوه
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 27
تازه چیده شده مانند گوجه و طالبی در مقایسه با آنکه از مغازه تهیه می‌شود تفاوت دارد، تا چه رسد به آنکه مدتی مانده است. هر میوه سردی که مصرف شود با میوه یا شربت گرمی بدرقه گردد تا تعادل برقرار گردد و قدری به سمت گرمی و تری تمایل داشته باشد. از میوه‌های جالیزی گرمک و طالبی کاملا شیرین از بقیه مناسب‌تر هستند. انواع آلوها و زردآلوی شیرین برای آنان مناسب است بشرط آنکه سردی آن‌ها با مقداری مواد گرم برطرف گردد.

میوه‌های شفابخش

اشاره

میوه ثمر طبیعت و تنزیلی از میوه‌های بهشتی است. کسانی که مرتب با انواع میوه‌ها خود را تغذیه می‌کنند عمری طولانی خواهند داشت. تعدادی از میوه‌ها در کتاب آسمانی قرآن مورد توجه قرار گرفته است که می‌تواند حاکی از اهمیت آنان نسبت به سایر میوه‌ها باشد. بطور کلی خداوند از میوه‌ها به‌عنوان غذاهای بهشتی یاد کرده است. وَ فاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ لا مَقْطُوعَةٍ وَ لا مَمْنُوعَةٍ وَ ...

بطور قطع و یقین باید گفت که یکی از موارد مطمئن طول عمر مصرف میوه‌هاست. تأکید بر مصرف میوه‌ها در علوم پیشگیری و علاج بیماری‌ها و در تحکیم سلامتی و طول عمر نشان از اهمیت آن دارد. اگر بطور مرتب سالمندان با توجه به وضع مزاجی خود در برنامه روزانه مصرف میوه‌ها را مورد توجه قرار دهند به طول عمر کمک شایانی کرده‌اند. توجه کنید به اهمیت برخی از میوه‌ها:

انار

مهتر میوه‌هاست. هیچ میوه‌ای در سلامت‌بخشی و پاکسازی دستگاه گوارش و تصفیه خون به پای انار نمی‌رسد. این میوه برای سالمندان عمر طولانی را به ارمغان

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 28

می‌آورد بشرط آنکه در فصل عرضه آن هیچ روزی آن را ترک نکنند. انار میوه بهشتی است و دوستی برای کبد و کلیه‌ها و قلب و مغز است. انار از لحاظ روحی نیز حائز اهمیت بوده و زمینه را برای لطافت دل و تحکیم ایمان و توجه به خداوند فراهم می‌نماید. انار نسل انسان را اصلاح و هوش و ذکاوت را قوی و منی را افزایش داده و از هر بیماری پیشگیری می‌کند. در درمان سرطان خون انار همتا ندارد و ریشه هر بیماری را می‌کند.

انگور

در این میوه به لسان معصوم (س) شفاست. بهترین دوست قوای فکری‌ست و اندوه را از انسان دور می‌کند و یکی از داروهای قوی ضد افسردگی است. انگور و فرآورده‌های آن ضد هر سرطانی است و هر چیزی که ضد هر سرطانی باشد ضد هر بیماری است. پوکی استخوان را برطرف می‌کند و عمر را طولانی می‌سازد. رژیم انگور یک رژیم غذایی منحصربه‌فرد است که انسان را بدون ناراحتی و ضعف لاغر می‌کند. رژیم انگور اندام را متناسب و هر نوع سرطان نهفته را در بدن از بین می‌برد.
کلسیم و پتاسیم و فسفر و سایر مواد معدنی در این میوه انسان را از مصرف شیرهای پاستوریزه که عوارض منفی فراوانی دارند بی‌نیاز می‌کند !

انجیر

سرشار از کلسیم و مواد معدنی است. از میوه‌هایی است که خداوند در قرآن از آن در کنار زیتون یاد کرده است. خواص آن به تنهایی بسیار زیاد و در کنار میوه‌های دیگر افزونتر است. برای سالمندان هر شب 5 عدد انجیر را با 10 عدد آلوی بخارا خیسانده و روز بعد میل کنند. اگر بر این روش مداومت کنند هرگز بیماری نمی‌تواند بدن مردان و زنان مسن را تهدید کند.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 29

آلو

تمامی میوه‌هایی که با" لو" نام برده شوند دارای خواص عجیبی در طول عمر انسان می‌باشند؛ مانند آلوبخارا، آلوزرد، آلوقرمز، آلوچه ترش، هلو، شفتالو، هلو انجیری. صفرا و سودای اضافی را در بدن از بین می‌برند در خونسازی و علاج پوکی استخوان نظیر ندارند. در علاج سرطان خون در کنار انار و انگور یک تقویت کننده قوی هستند. بر سالمندان واجب است که در زمان خود هیچ روزی آن را ترک نکنند.

به

شجاعت، هوش و حافظه و زیبایی و قوت از نتایج مصرف این میوه بهشتی‌ست. برای دانشمندان مصرف این میوه واجب است چرا که دانش را در دل انسان بارور می‌کند.

سیب

در تقویت معده و پاک کردن روده‌ها و خوشبویی دهان کم‌نظیر است. برای از بین بردن خونریزی‌ها در کنار میوه به بی‌بدیل است. خواص سیب آن‌قدر زیاد است که نمی‌توان در چند سطر از آن‌ها یاد کرد. تنها اشاره می‌کنیم که مصرف سیب در کنار میوه‌هایی که ذکر شد برای سنین بالا ضروری است و برای تداوم عمر لازم!

گلابی

این میوه دل را صفا می‌بخشد و معده و کبد را قوت می‌دهد و انسان را از غم و غصه و افسردگی نجات می‌بخشد.

انبه

یکی از میوه‌هایی است که سرشار از هرگونه مواد مغذی و ویتامین و مواد معدنی گوناگون می‌باشد. کمتر ویتامین و مواد معدنی است که در انبه یافت نشود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 30
ملین طبع است و در خونسازی کم‌نظیر می‌باشد. برای معده و کبد تقویت کننده و بدون کوچکترین عوارض است. خستگی را از بدن می‌زداید دردها را از بین می‌برد.
شیر مادر را افزایش می‌دهد.
برای پرهیز از طولانی شدن مطالب به دلیل کثرت وجود میوه‌ها تنها به نام برخی دیگر از میوه‌ها اشاره می‌کنیم که در طب اسلامی برای سلامتی بدن و طول عمر مورد تأکید قرار گرفته‌اند. خربزه، گرمک، طالبی، هندوانه، مرکبات، موز، خرما، ترنج، ازگیل و امثال آن در روایات طب اسلامی و در توصیه‌های طب ایرانی مورد توجه و بررسی قرار گرفته و مصرف آن برای ایجاد طول عمر مفید می‌باشد.
چشیدن نمک برای سالمندان قبل از خوردن غذا و در پایان غذا ضروری است. بلکه در سنین کهنسالی توجه به این فرمایش پیامبر اکرم (ص) اهمیت بیشتری دارد. امام رضا (ع) در مورد مصرف چربی و غذاهای دیر هضم و سنگین هشدار می‌دهند. خوردن دل و قلوه و جگر را بطور عادت برای همگان مضر می‌دانند و البته در مورد کهنسالان خسارت‌بارتر است. مثانه را خراب و خون را غلیظ و خشن و عروق را مسدود می‌سازد. مصرف ماهی زیاد بسیار بد است. این سخن را بویژه که اکنون در مورد مصرف ماهی تبلیغ زیادی می‌شود به‌خاطر بسپارید:

مصرف ماهی زیاد

پیامبر اکرم (ص): «مصرف ماهی زیاد گوشت را ذوب می‌کند.»
سخنان افراطآمیز درباره مواد غذایی در جامعه زیاد است. باید توجه داشت که این تبلیغات گاه به‌خاطر منافع سرمایه‌داران است که برای فروش کالای خود در محدوده مواد غذایی از سیستم‌های پزشکی استفاده نامشروع می‌کنند. این روزها برای سنین بالا بر خوردن ماهی زیاد تأکید می‌شود و از خوردن گوشت قرمز نکوهش!
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 31
ماهی زیاد ضرر دارد همانطور که گوشت قرمز زیاد بد است. مصرف تخم مرغ زیاد بد است همانطور که مصرف دل و جگر و قلوه.
در سنین مختلف افراط و تفریط بد است و در سنین کهن احتیاط بیشتری باید بخرج داد. وقتی تبلیغات زیاد و افراطآمیز علیه غذایی مانند نمک و گوشت قرمز می‌شود، در نظر بگیرید در مهمانی غذایی از برنج و ماهی کاملا بی‌نمک و آب‌پز جلوی شما می‌گذارند چه حالی به شما دست می‌دهد!؟ توجه کنید به طب اسلامی و روایتی از معصوم (س).
امام علی (ع): از مداومت بر خوردن ماهی پرهیز کنید زیرا ماهی بدن را به سل گرفتار می‌سازد. و هم او می‌فرماید: از مداومت بر خوردن ماهی پرهیز کنید زیرا ماهی بدن را ذوب می‌کند، بلغم را افزون و نفس را سنگین می‌سازد.

مصرف هم‌زمان ماهی و تخم‌مرغ

از جمله غذاهای ناسازگار بشمار می‌آیند. قولنج و باد بواسیر و دندان درد از عوارض آن می‌باشد.

خوردن ماهی نمک‌سود

خوردن ماهی نمک‌سود برای انسان بخصوص در سالمندی زیان‌بار است، بویژه که بعد از حجامت یا فصد و زالودرمانی مصرف شود. می‌تواند بیماری لاعلاج لک و پیس را باعث شود.

مصرف تخم‌مرغ فراوان

امام رضا (ع): مصرف تخم‌مرغ زیاد و همیشگی بیماری طحال می‌آورد و ایجادکننده بادهایی در دهانه معده است. زیاد خوردن تخم‌مرغ آب‌پز، آسم و نفس تنگی و نفس نیمه ایجاد می‌کند. همین تخم‌مرغ در جایی دیگر از سوی ائمه

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 32

معصومین (س) توصیه می‌گردد. در طب اسلامی زرده تخم‌مرغ در هضم سبک و سفیده آن سنگین می‌باشد.

نوشیدن آب

مردان و زنان مسن توجه کنند که نوشیدن آب زیاد چقدر برای بدن مضر است؛ آب‌درمانی که اکنون در جامعه مطرح است روش‌هایی دور از حکمت و عقل است. روشن نیست این دستورات از ناحیه چه کسانی صادر می‌گردد. علم کیست و علم چیست؟

امام علی (ع) خطاب به کمیل بن زیاد می‌فرماید: ای کمیل مبادا خوراکی معده‌ات را سنگین کند؛ در آن جایی برای آب و هوا واگذار و هنگامی که هنوز میل به خوردن داری از غذا دست بکش؛ اگر چنین کنی، غذا را گوارا خواهی یافت؛ چرا که تن درستی از کم خوردن و آشامیدن است.

امام صادق (ع): اگر مردم کم آب می‌نوشیدند بدن‌هایشان به سامان بود. و هم او می‌فرماید: هرکس کم آب می‌نوشد تن درست است.

مصرف گوشت

در مورد مصرف گوشت هم توصیه و هم نکوهش شده است. پیداست که مانند همه امور تأکید بر میانه‌روی و اعتدال می‌شود.
امام صادق (ع) عادت به خوردن گوشت را بد می‌شمرد و می‌فرمود: «آن اعتیادی هم‌چون اعتیاد به شراب است.»
امام علی (ع): «شکم خود را مقبره حیوانات نسازید.»
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 33
پیامبر اکرم (ص): «هرکس بر او چهل روز بگذرد و گوشت نخورد، باید به امید خداوند قرض بگیرد و گوشت بخرد و بخورد.»
راوی می‌گوید: به امام رضا (ع) عرض کردم مردم می‌گویند هرکس سه روز گوشت نخورد، بدخوی می‌شود. فرمود: دروغ می‌گویند: اما هرکس چهل روز گوشت نخورد خوی و بدن او دگرگون می‌شود چراکه نطفه در مدت چهل روز از حالتی به حالت دیگر تغییر می‌یابد.

روغن‌های مناسب

از روغن‌ها روغن حیوانی و روغن زیتون و روغن کنجد مناسب است. اگر از دنبه گوسفند روغن بگیرند به شرط آنکه با مواد زیر همراه باشد روغن خوبی بدست می‌آید. بر فرض اگر 4 کیلو دنبه داشته باشیم 4 عدد پیاز و یکی دو لیوان ماست ترش و همان مقدار سرکه یا آب لیموی ترش و گلاب و 150 گرم میوه و به همان مقدار پوست سیب درختی اضافه کرده، چرخ کنند و برای بوی آن نیز مقدار کمی میخک، سنبل، بهارنارنج یا هر خوشبو کننده طبیعی که مورد پسند باشد می‌افزایند. همه را چرخ کرده روی شعله می‌جوشانند و روغن را از آن جدا می‌کنند. این روغن سبک و زودهضم است و به دیواره ظروف هنگام سرخ کردن کمتر می‌چسبد.

نوشابه‌های مفید در سنین بالا استفاده از شربت‌هایی است که سرشار از مواد مغذی باشد و بندآورندگی و عطش ایجاد نکنند و بسیار شیرین نباشند. بلکه ترکیبی از شیرینی و ترشی باشند که در نتیجه اشتها را خوشایند باشند. شربت‌های شیرین اشتها را بند می‌آورند و خشکی را افزایش می‌دهند. یکی از آن شربت‌ها شربت مویز است:

مویز بدون هسته نیم کیلو، آب سیب، آب به، آب یک میوه مناسب ویژه همان فصل

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 34

مثلا انار، پرتقال، آناناس، انبه و امثال آن از هرکدام یک کیلو[7]. عرق گل‌گاوزبان یک لیتر یا گل‌گاوزبان 50 گرم. زعفران به اندازه نوک قاشق چایخوری.

اگر گل‌گاوزبان انتخاب شده است آن را با یک لیتر آب بجوشانند تا نصف شود صاف کنند و اگر عرق گاوزبان را انتخاب کنند آن را با آب میوه‌ها روی شعله ملایم به مدت 10 دقیقه می‌جوشانند. سومین آب میوه فصل را براساس حال شخص و فصلی که در آن قرار دارند انتخاب می‌کنند. به‌عنوان مثال اگر گرما بر وی حاکم است و یا فشار خون بالا دارند یک کیلو آب میوه گریپ فوروت مناسب‌تر است.

قدری آب لیموترش هم می‌توان به شربت اضافه نمود. پس از آنکه 10 دقیقه جوشید زعفران را اضافه کرده و 10 دقیقه دیگر هم جوشاندن ادامه داشته باشد. اگر شیرینی شربت کم است کمی شکر قرمز یا عسل مطمئن همراه با زعفران به جوشانده اضافه می‌شود. این شربت را در یخچال گذاشته و صبح و ظهر و شب هربار یک استکان تا یک لیوان تناول کنند.

شربتی دیگر برای مزاج اهل علم و کهنسالان

مویز مرغوب 3 کیلو، سیب شیرین خوب و سالم 3 کیلو؛ هر دو را درهم کنند و آن‌قدر بکوبند یا آسیاب کنند تا از هم باز شناخته نشوند و هسته مویزها کاملا نرم شود. 750 گرم گل‌گاوزبان را با 3 برابر آب آن‌قدر بجوشانند تا نیمی از آن تبخیر شود، آن را صاف کنند و روی سیب و مویز درهم کوبیده شده بریزند. 3 کیلو گیاه تازه خارشتر را بگیرند و خورد کنند و با مواد فوق مخلوط و در دیگ عرق‌گیری بپزند و عرق آن را بگیرند. هر روز سه بار صبح و ظهر و شب قبل از غذا یا 1 /5 ساعت بعد از
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 35
غذا یک استکان آن را میل کنند. اگر تأثیر بیشتر می‌خواهند یک استکان آن را ناشتا میل کنند.

هنگام مصرف هر نوع شربت و مایعات باید حد اقل 1 /5 ساعت از صرف غذا گذشته باشد. رعایت آب درمانی طب ایرانی- اسلامی یعنی مراعات نخوردن آب از نیم ساعت قبل از غذا تا 1 /5 ساعت بعد از غذا ضروریست [8].

این بود غذاهای مناسب و توصیه‌های بهداشتی برای سنین بالا. برای کسانی که اهل علم و تحقیق هستند تمامی توصیه‌های مذکور مد نظر است، با این تفاوت که اهل علم به ابزارهای خدادادیشان مانند چشم، گوش و دست بیشتر نیازمندند، نیروی حافظه قوی و دور شدن از نسیان و فراموشی برای آنان لازم‌تر است.

آنچه در سنین کهنسالی برای انسان خسارت‌بار است در بسیاری از موارد برای سایر مردم از جمله کودکان و جوانان نیز نامناسب می‌باشد. برخی از موارد اجتناب و پرهیز ویژه کهنسالان می‌باشد.
از مصرف مرغ‌های به اصطلاح ماشینی بشدت پرهیز شود؛ چرا که روش پرورش این طیور براساس سرعت رشد و جذب مواد غذایی بوسیله هورمون‌های رشد است. گوشت حیوانات با هر کیفیتی که رشد کنند به همان شکل بر بدن انسان تأثیر می‌گذارند و بدن او را می‌سازند. گوشت باید از سیستم طبیعی رشد برخوردار شود و در طول زمان استحکام لازم را بدست آورده باشد.
گوشتی که اجزاء آن بسرعت روی هم‌سوار شود از قوای لازم برای ساخت بدنی قوی و مقاوم در مقابل آفات و بیماری برخوردار نیست. لذا می‌بینیم افرادی که
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 36
در قدیم با تغذیه طبیعی رشد کرده‌اند کمتر بیمار می‌شوند و زمان بیشتری از سلامتی برخوردارند؛ عمرشان طولانی و نشاط و تحرک بیشتری دارند. مقایسه کنید کیفیت و فیزیولوژی نسل فعلی را با نسل قبلی و همینطور با نسل آینده که اکنون هنوز به سن بلوغ، نرسیده‌اند.
بافت‌های سست در مقابل سرطان‌ها و انواع بیماری‌ها ناتوانند، و بیماری‌های صعب العلاج براستی افزایشی نگران‌کننده دارند. شاید چندین سال پیش این همه تنوع در تعداد بیماری‌ها غیر قابل باور بود اما اکنون سونامی دیابت و سرطان در کشور ما ابعاد فاجعه‌بارتری را به تصویر می‌کشد.
شاید اجتهاد شایسته علمای شیعه که در طول تاریخ نامشان در مبارزه با ناهنجاری‌های اجتماعی ثبت شده در این شرایط لازم باشد تا بتوان جلوی تولید بسیاری از مواد غذایی را گرفت. اگر قرار باشد تقلید نابجا از روش‌های غربی در تولید باعث بروز این همه بیماری‌های صعب العلاج شود آیا اجتهاد علمای فرهیخته دین شایسته نیست؟! اگر تولید سوسیس و کالباس موجب بروز سرطان‌های متعدد مغزی می‌شود باز هم باید بنشینیم و شاهد مرگ کودکان و جوانانمان باشیم؟! جالب است که این همه مواد غذایی خطرناک در بازار توزیع می‌شود آنگاه ناظرین مواد غذایی وقت خود را صرف مبارزه با عطاری‌ها می‌کنند، یا نگران عبور یک مگس از روی پیشخوان یک مغازه قصابی هستند و یا طبقات یخچال را برای گذاشتن مواد غذایی تقسیم‌بندی می‌کنند.

روغن‌های مایع یکی از بدترین مواد غذایی زیان‌بار است. توجه کنید از شروع کاشت دانه‌های سویا و دیگر دانه‌های روغنی، تا روغن‌گیری و حتی نگهداری از مواد شیمیایی و روش‌های خسارت‌بار استفاده کرده و همه چیز تبدیل به مواد سرطان‌زا شده

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 37

است. متأسفانه تبلیغات گمراه‌کننده نیز مردم را بسوی مصرف آن‌ها کشانده و سلامتی مردم را براستی که به مخاطره افکنده است.

اگر به آرشیوهای روزنامه‌های 30 و 40 سال قبل مراجعه شود، مشاهده می‌شود آن روزها که می‌خواستند روغن نباتی جامد را وارد بازار کنند و روغن‌های بومی از قبیل روغن حیوانی و غیرو را سد راه خود می‌دانستند، از طریق رسانه‌های جمعی و سوءاستفاده از علوم بهداشتی تغذیه با استدلالات علمی اثبات کردند که روغن جامد برای بدن انسان هیچ عوارض منفی ندارد و برعکس روغن‌های حیوانی باعث گرفتگی عروق قلب شده و سکته‌های قلبی و ده‌ها بیماری کشنده را به همراه می‌آورند. اکنون همان دلایل به ظاهر علمی را برای تشویق مردم به مصرف روغن‌های مایع بکار می‌برند و از روغن حیوانی و روغن نباتی جامد به شدت بدگویی می‌کنند. در حالی که برخی از مؤسسات آزاداندیش اعلام کرده‌اند که روغن حیوانی روغنی بسیار مناسب برای نرمی شرائین و عروق قلب است و موجب جلوگیری از سکته قلبی و آرتروز می‌شود. پس نتیجه می‌گیریم که علوم تغذیه و پزشکی بازیچه و آلتی است برای فریب مردم و فروش محصولات زیان‌بارشان در بازار! شاید اطلاعات درست هم بدهند اما خبرهای صحیح موجب جلب اعتماد مردم شده و از آن رهگذر اخبار پزشکی نادرست را بر ذهن‌ها دیکته می‌کنند.

مصرف دل و جگر و قلوه برای سنین بالا مناسب نیست اما سیراب و شیردان و جگر سفید گوسفند با چاشنی آب لیمو یا سرکه یا آب‌غوره مانعی ندارد.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 38

بخش ورزش

اشاره

ورزش برای انسان در هر سنی حائز اهمیت است. اگر همه موارد مربوط به سلامتی را اعم از تغذیه و دارو و علوم و فنون پزشکی بدانیم و اجرا کنیم باز هم 30% سلامتی تن آدمی وابسته به ورزش است. ورزش موجب خروج سموم درون ماهیچه‌ها می‌شود. حجم ماهیچه‌ها در اثر ورزش افزایش می‌یابد و گنجایش لازم را برای سوخت و ساز بهتر پیدا می‌کنند. اندام‌های بدن در اثر ورزش با جریان سریع‌تر خون مواجه شده و بخوبی تقویت می‌شوند. ورزش در هر سنی از نوزادی گرفته تا کهنسالی ضروری است. نوع ورزش در سنین مختلف متفاوت و از لحاظ جسمانی باید متناسب با ساختارهای بدنی شخص باشد. بهتر است ورزش مورد علاقه باشد تا با شوق و علاقه دنبال شود.

هر روز حد اقل نیم ساعت نرمش در خانه و نیم ساعت متوالی پیاده‌روی در برنامه روزانه قرار دهید. شیب ملایم بسوی بالا برای ماهیچه‌های بالا برنده و شیب ملایم بسمت پایین برای ماهیچه‌های پایین برنده مناسب‌ترند. بکار بردن ورزش‌های گوناگون متناسب با سن انسان مطلوب است. در سنین 70 به بالا نرمش‌های هرروزه و پیاده‌روی متناسب پیشنهاد می‌شود. هر روز حد اقل نیم ساعت ورزش و نرمش ملایم در ساعتی معین انجام شود، ورزش در این سن توأم با هفته‌ای یک بار حمام سونا و ماساژ با روغن کنجد یا زیتون یا بادام و یا ترکیبی از آن‌ها و یا ترکیبی از روغن کرچک و روغن زیتون و روغن سقز (تربانتین) مناسب است [9].
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 39
پس از ماساژ، حمام سونا و پس از آن استراحت و خواب کوتاه و روز بعد فعالیت روزانه به اندازه توان انسان ادامه خواهد داشت. در این سن تنبلی و کم‌تحرکی بسیار مضر است. اگر به دلیل کهنسالی فرزندان و نوه‌ها و نبیره‌ها برای خدمت به پدربزرگ و مادربزرگ او را از کار بازدارند در حق او جفا کرده‌اند، چراکه بی‌تحرکی بیماری و مرگ را بدنبال دارد. پس مرد کهن باید به اندازه توان خود از تنبلی و سستی دوری جوید.

ورزش برای همه در هر سنی که باشند توصیه و تأکید می‌شود اما در سنین بالا برای علما و مردان و زنان کهنسال از اهمیت حیاتی برخوردار است و اجباری‌ست. میزان توان و قدرت تطبیق را باید در نظر داشت. از میان ورزش‌ها ورزش کوهنوردی ویژگی خاصی دارد. در این ورزش میزان تحرک بخوبی می‌تواند توسط شخص و پزشک اندازه‌گیری شود. ورزشکار ما چه جوان و چه سالمند آن‌قدر که بتواند و بخواهد از دامنه کوه بالا می‌رود. اگر بتدریج ورزشکار توان خود را افزایش دهد می‌تواند به سلامت نسبی بسیار خوبی دست پیدا کند. در کنار سایر ورزش‌ها و نرمش‌ها و پیاده‌روی ورزشی مانند کوهنوردی یا پاروزنی و شنا و امثال آن هفته‌ای یک بار اجباری است. به ویژگی‌های کوهنوردی، این ورزش مفید و متمایز از سایر ورزش‌ها توجه نمایید:
کوهنوردی ورزشی جسمی و روحی‌ست که حالات خود را به انسان الهام می‌کند. صلابت، صبر، اطمینان، غیرت، عصمت و پاکی، مقاومت، تمایل به بالندگی تمثیلی از پرواز بلند انسان و عروج به لایتناهی و پرهیز از پستی و سقوط و استقامت در
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 40
راه رسیدن به هدف از ویژگی‌های منحصربه‌فرد در کوهنوردی بشمار می‌آید که این همه در یک ورزش باهم جمع شده است.
نسیم کوهسار برای قلب و ریه تنفسی شفابخش بوده و بهترین مفرّح قلب است. بدن در مقابل همه امراض خطرناک بیمه می‌شود. سموم ماهیچه‌ها جاری و خارج می‌گردد. حجم عضلات افزایش یافته و قوه جذب بهبود می‌یابد و بدنبال آن نیروهای ماسکه و دافعه و هاضمه تقویت می‌شود. عضلات بدن بویژه از نیم تنه به پایین تقویت شده و مکانیسم بالابرنده خون در سیاهرگ‌ها بخوبی تقویت می‌شود و به اندام‌های دفعی می‌پیوندد. رسوباتی که دریچه‌های لانه کبوتری سیاهرگ‌ها را پر کرده است بتدریج نرم شده و تحلیل می‌رود. نیروهای بدن باهم هماهنگ شده و همه اعمال حیاتی بدن در یک مدار صحیح کار خود را انجام می‌دهند. این ورزش کیفیت همه روش‌های ایجاد طول عمر را به حدّ اکثر ممکن افزایش می‌دهد.
روش‌های پاکسازی مانند: خونگیری، اسهال دارویی، انفیه، آبزن (حمام)، حقنه و روزه‌داری در کنار این ورزش، نیروهای غریزی و نشاط روحی و قوت جسمی را افزایش و به انسان نیروی مضاعف داده و به همه نیروها جهت صعودی می‌دهد. در یک کلام تمام بدن جوانی را تکرار و دوباره تجربه می‌کند.

تنها موضوعی که در این ورزش باید به آن توجه کرد آن است که در کوهنوردی بخش بالایی بدن از تحرکی مناسب با نیم تنه پایین برخوردار نمی‌شود.
این نقص را هنگام رسیدن به بالاترین نقطه صعود که کوهنورد قصد بازگشت به دامنه کوه را دارد با نیم ساعت نرمش برای عضلات بالای بدن جبران می‌کنیم:

ماساژ و ورزش بالاتنه در کوهنوردی

از کمر به بالا به مدت نیم ساعت ورزش و نرمش و ماساژ انجام می‌شود.
ورزش و ماساژ در بالاترین نقطه صعود و قبل از آنکه بدن سرد شود انجام می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 41
در این صورت ما بین نیم تنه پایین و نیم تنه بالای بدن تعادل نسبی برقرار می‌شود.
خون با نشاط به سوی مغز و قلب و ریه‌ها هجوم می‌آورد و آثار و برکات ورزش کوهنوردی را برای انسان دوچندان می‌کند.

قایق سواری و پاروزنی

پاروزنی برای عضلات قلب، سینه، کتف، بازوها و ساعد دست بسیار مفید است. این ورزش نیز از نظر تأثیری که هم‌زمان بر جسم و روح می‌گذارد با کوهنوردی تشابه دارد. حضور در طبیعت اولین تأثیر روحی را بر انسان و بخصوص بر افراد مسن می‌گذارد. هوای لطیف و نسیم فرح بخش و امواج زیبای آب رودخانه یا دریاچه انسان را از تنگنای خانه به وسعت طبیعت می‌کشاند و انگیزه‌های فراوان ایجاد می‌کند. تأثیر این ورزش بر دفع سموم ماهیچه‌ها بسیار مطلوب است. هفته‌ای یک بار برای سنین بالا بسیار مناسب است. با توجه به تأثیرات گسترده‌ای که این ورزش مانند ورزش کوهنوردی بر انسان دارد می‌توان آن را به جای کوهنوردی انجام داد. شاید ورزشکار مسن و دانشمند بخواهد به تناوب هربار از یکی از آن دو ورزش کوهنوردی یا قایق سواری و پاروزنی استفاده کند.

ماهیگیری

این ورزش دارای ارزش‌های زیادی است. به میزان زیادی صبر و حوصله انسان را تقویت می‌کند. اگر چه مانند دو ورزش قبلی تحرک عضلانی ندارد اما در مجموع برای دانشمندان در سنین بالا بسیار مفید است. نیروی تحقیق و پژوهشگری را به مراتب تقویت می‌کند. به افرادی که در محیط خانه و در میان کتاب‌ها و نوشتارها دچار خستگی بسیار می‌شوند روحیه‌ای مضاعف می‌بخشد. چنانچه ماهیگیری به نوعی نیاز به قایق سواری نیز داشته باشد برای تقویت عضلات بسیار مفیدتر خواهد بود.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 42

اسب سواری

ورزش مذکور در تحرک بخشیدن به همه عضلات بدن و نیروی هدایت و مدیریت و شجاعت و اعتماد به نفس نقش بزرگی ایفا می‌کند. قدرت مدیریت سوارکار در حال حرکت با اسب تقویت می‌شود. این ورزش از آنجا که انسان را از نشستن بر روی زمین و یا پشت میز تحقیق به تحرک در فضایی بالاتر توأم با حرکت وادار می‌کند در تقویت نیروهای بدن بسیار مفید واقع می‌شود. در هر هفته حد اقل 4 ساعت وقت برای انجام اسب سواری در کنار کارهای تدارکاتی و آماده کردن اسب در نظر گرفته می‌شود. رسیدگی به اسب و پرورش این حیوان نجیب برای تقویت روحیه انسان مفید است.

ورزش رزمی

ورزش‌های رزمی بطور واضح قدرت و سرعت را در ماهیچه‌ها و عضلات بدن تقویت می‌کند و شجاعت و بی‌باکی را در جان دانشمندان مسن می‌دمد. ورزشی کاملا متضاد با نشستن و نوشتن و خواندن، بنابراین بدن را از فرسودگی و افسردگی نجات می‌بخشد. این ورزش با شدت کمتر برای سالمندان بسیار مفید است. شدت و سختی آن را برای سنین بالا با کمال احتیاط در نظر می‌گیریم و با توجه به سن و قدرت و ضعف بدنی ورزشکار، آن را هفته‌ای یک بار به اجرا درمی‌آوریم.

ورزشی است که بسیاری از سران و حکام و دولتمردان در املاک شخصی خود ایجاد کرده و به آن می‌پردازند. باید تلاش شود به میزان توان جسمی، کارهای مربوط به امور مزرعه یا باغچه بصورت یدی انجام پذیرد تا به میزان لازم عضلات

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 43

شخص، همراه با توجه به نیروی مدیریت و برنامه‌ریزی تقویت شود. هفته‌ای یک روز به این ورزش اختصاص داده می‌شود.

شنا در استخر و آب‌های طبیعی

شنا در دریا در فصول گرم سال برای سالمندان دانشمند و محقق توصیه می‌شود. آب دریا بدن را تمیز و پوست را صلابت می‌بخشد. روح دریا وسعت و عظمت هستی را در ذهن انسان بیشتر جلوه‌گر می‌کند. بزرگی خداوند را چگونه تصور کنیم هنگامی که بزرگی و عظمت یک مخلوق کوچک به اسم دریا ما را شگفت‌زده می‌کند. آب دریا دارای خواص متعددی برای پوست است. شنا کردن بطور کلی عضلات خشک و پژمرده را به حرکت وامی‌دارد و ماهیچه‌ها را بشکلی موزون و هماهنگ تقویت می‌کند و تناسب زیادی برای اندام و عضلات بوجود می‌آورد.
شنا در استخر گرچه ویژگی‌های دریا و آب‌های طبیعی را ندارد اما برای تمامی عضلات بدن مفید است. این ورزش حد اقل هفته‌ای یک بار انجام می‌شود و حد اقل یک ساعت به ورزش شنا اختصاص داده می‌شود. در بخش کم عمق برای کسانی که به شنا آشنا نیستند، هر 5 دقیقه شنا یک دقیقه استراحت لازم دارد. البته توان هر شخصی را باید در نظر گرفت. در بخش عمیق استخر آنان که به فن شنا آشنا هستند حد اقل نیم ساعت شنا کنند و زمان بیشتر از آن بستگی به توان شناگر دارد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 44

بخش مالش

اشاره

* امام هشتم شیعیان (ع) می‌فرمایند: «اگر به من بگویند کسی پس از مردن با ماساژ درمانی زنده شد، انکار نمی‌کنم.»
* حضرت علی (ع): «روغن پوست را نرم می‌کند، بر توان مغز می‌افزاید، مجاری آب را در بدن می‌گشاید، کثافات پوست را از میان می‌برد و رنگ را روشن می‌کند.»
* امام صادق (ع): «روغن بدی را از بین می‌برد.»
* امام رضا (ع): «هرکس می‌خواهد که لب‌هایش نترکد و از آن ناسور[10] بیرون نزند به ابروهای خود روغن بمالد.»
* امام حسین (ع): «پیامبر خدا (ص) به من فرمود: فرزندم ... یک روز در میان روغن بمال تا به سنت پیامبران عمل کرده باشی.»
* امام باقر (ع): «روغن مالیدن شبانه، در رگ‌ها جریان می‌یابد و پوست را آبیاری و چهره را سفید می‌کند.»
* پیامبر خدا (ص): «با روغن بنفشه بدن خود را چرب کنید؛ چرا که آن در تابستان سرد و در زمستان گرم است.»
* امام صادق (ع): «بنفشه مهتر همه روغن‌های شماست.»
* امام صادق (ع): «حکایت بنفشه در میان روغن‌ها، حکایت ما در میان مردم است.»
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 45
* امام صادق (ع): «برتری بنفشه بر دیگر روغن‌ها به سان برتری اسلام بر دیگر ادیان است. بنفشه خوب روغنی است؛ درد را از سر و چشمان می‌برد.»
* امام رضا (ع): «اگر می‌خواهی که در بدنت جوش و جز آن رخ ننماید، هنگام در آمدن به حمام، چرب کردن بدن خود را با روغن بنفشه آغاز کن.»
* پیامبر خدا (ص): «زیتون بخورید و خود را با روغن زیتون چرب کنید؛ چرا که آن از درختی خجسته است.[11]»
ماساژ با روغن‌های زیتون و کرچک و بادام تلخ و سقز پس از حمام سونا و در محیط سونا انجام می‌شود.
در مورد نحوه ماساژ دادن توضیحاتی داریم که توجه خوانندگان را به آن جلب می‌کنیم:

توجه داشته باشیم که ماساژ روشی برای تسریع و تنظیم سیستم گردش خون و از بین بردن دردهاست که در نهایت اهمیت می‌باشد و شایسته نیست از آن غافل شویم، بویژه در سنین بالا مالش اندامان تن به طول عمر کمک شایانی می‌کند، مشروط بر اینکه بدون توقف و با برنامه‌های منظم ادامه داشته باشد. هرچه روش ماساژ بهتر باشد نتیجه‌گیری بهتر خواهد بود. این روش نیز حاوی اصولی علمی است که مورد توجه ما هواداران طب ایرانی- اسلامی است.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 46
شناسایی نقاط مهم بدن که در ماساژ باید به آن توجه نمود ضروری است. در این مقال ما بطور اجمال به برخی از نکات فنی در اعمال ماساژ اشاره می‌کنیم چرا که به اندازه ضروری باید اکتفا کنیم و کسانی که می‌خواهند با نگرش محققانه وارد بخش ماساژ درمانی در طب ایرانی- اسلامی شوند را به کتب تخصصی که در این زمینه وجود دارد و کتابی که از مجموعه پیک شفا منتشر خواهد شد ارجاع می‌دهیم.
ماساژی که براساس اصول علمی و فنی باشد برای پیشگیری و درمان مناسب‌تر است. سیستم‌های عصبی در نقاط مهم بدن گره‌هایی تشکیل می‌دهند که جریان‌های الکتریکی از آن‌ها عبور می‌کنند. این امواج به اصطلاح طب سنتی ارواح و قوا نام دارند. این امواج در ایستگاه‌هایی تقویت می‌شوند و در بخش‌هایی بصورت گره‌های درهم پیچیده به مسیرهای متعددی تقسیم می‌شوند. این نقطه‌ها شناسایی شده است. به‌عنوان مثال کف پا یک مرکز پیچیده از عصب‌هایی است که با تمام سلسله اعصاب بدن مرتبط می‌باشد. در اینجا تنها به چند موضع بدن که در ارتباط با بحث طول عمر در سنین کهنسالی است اکتفا کردیم.
بطور کلی وضعیت پاها نشان‌دهنده وضعیت رگ‌ها و خون می‌باشد و علامتی هم در مورد سایر اندام‌های بدن در خود دارد. بنابراین شناسایی مشخصات کف پاها ضروری است. رنگ پاها اگر قرمز روشن باشد نشان‌دهنده شدت جریان خون در عروق پاست. رنگ سفید نشان از عدم خونرسانی قوی و شاید کم خونی و شاید رسوب سودا باشد که رسوب سودا خود باعث انسداد و ایجاد اختلال در مویرگ‌ها می‌شود. رنگ ارغوانی می‌تواند حکایت از غلظت خون و تراکم و رسوب باشد. منشأ بوجود آمدن رنگ می‌تواند راهنمای تشخیص اعضای بدن باشد.
ترک کف پا علامتی از رسوب سودا در پاشنه پا است. اگر عضو خاصی مسئول رسوب سودا در پاشنه شده باید شناسایی گردد. اگر تمام بدن

سودایی باشد در
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 47
حقیقت رسوب سودا در پاشنه پا مزاج کلی شخص را به ما نشان می‌دهد. ورم پا حکایت از کم کاری قلب، کلیه‌ها، کبد، واریس و غیرو می‌تواند باشد. گشادی سیاهرگ‌ها و نوع ورم نیز باید مورد توجه قرار گیرد.
بوی پایی که مانند بوی پنیر مانده باشد می‌تواند نشان از سوء مزاج کلیه و عفونت مجاری ادرار و غلظت و کثیفی خون باشد. وجود سودای عفونی و بیماری‌های پوستی مانند اگزمای منتشر و کورک و دمل هم از عوامل بوی بد پاست.
برخی از افراد از غلبه 2 تا 3 خلط غیر طبیعی و آلوده سودا و صفرا و خون باهم دچار گندیدگی خون در عروق پا می‌شوند. اگر در ناحیه انگشت شست پا خون قرمز تیره و جگری رنگ تجمع کرده باشد و با فشار دست بسرعت به رنگ زرد تغییر رنگ داده و با برداشتن فشار انگشت فورا به وضع قبلی برگردد نشان از غلبه نوعی صفرای شدیدا فاسد است که زمینه و بستر بیماری نقرس نیز از آن محتمل می‌باشد.
اگر بوی پا شبیه به پای کسی باشد که ماده شیمیایی شبیه استون به آن مالیده باشند باید به وضع کلیه‌ها و مجاری ادرار شک کرد. داغ شدن کف پا و سوزش آن شاید از غلبه صفرای شدید و حار باشد که به عللی خون برگشتی از طریق وریدها به موقع نتوانسته بازگشت کند و در نتیجه زمان بیشتری در عروق کف پا مانده و غلیظ و رسوب گذار شده است. دریچه‌های لانه کبوتری از مواد رسوبی و املاح زائد پر شده و نمی‌تواند به موقع خون کثیف را در رگ‌های بزرگتر به جریان اندازد تا به اندام‌های دفعی برسند و تصفیه شوند.
خشکی عروق سطح بیرونی پا بویژه در محل انگشت‌ها در افراد مسن می‌تواند نشان از بیماری‌های گوناگون از جمله فشار خون باشد. به‌هرحال باید شخص مذکور مورد بررسی کامل قرار گیرد و خشکی عروق که قطعا خشکی مفاصل را نیز شامل خواهد شد با روش‌های مطمئن طب سنتی برطرف شود. سردی کف و روی پا نشان از
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 48
کم خونی یا انسداد و خشکی و غلظت خون است که مانع جریان خون سریع شده و گرمای لازم توسط خون برای اندام‌های پا فراهم نشده است. سودا و کم‌خونی هم رو و کف پا علامتی از سردی مزاج شخص می‌تواند باشد. همانطور که داغی می‌تواند نشان از دیابت و نقرس و غلبه صفرا و استسقای گرم کبد و غیرو باشد.
کفش‌های نوک‌تیز و پاشنه‌بلند بر اعصاب پا فشار وارد می‌کنند و موجب ناراحتی‌های گوناگون می‌شوند که تأثیرات مخرب آن بر قلب، مغز و

اندام‌های مهم دیگر بر همه اهل علم پوشیده نیست و در افراد کهنسال بیشتر از جوانان اثرگذار است.
رنگ کفش تأثیر بسزایی بر اعصاب و خلق و خوی انسان دارد. در طب اسلامی بر پوشیدن کفش زرد تأکید شده و از رنگ‌های باز مشابه رنگ زرد هم حمایت شده است. اما بشدت از پوشیدن کفش سیاه رنگ که اغلب مردم می‌پوشند مذمت شده است. خوب است که حد اقل هر هفته انسان پای را برهنه کرده و بر روی خاک راه برود و همان موقع احساس نشاط ناشی از آن را حس خواهد کرد. این کار طبق روایات طبی برای تقویت نیروی بینایی بسیار مفید است.
پاها نشانه‌های زیادی از وضع درونی انسان را در خود بصورت اختصار و علامت دارند که پی بردن به آن‌ها می‌تواند در پیشگیری از بیماری‌ها مفید باشد.
پاها فرم‌های مختلفی در افراد مختلف دارند و علم شناسایی بدن از ظواهر بدن مانند علم قیافه‌شناسی که سابقه چند هزارساله در علوم پزشکی دارد می‌تواند راه‌گشای بسیاری از مجهولات باشد. این علم هنوز در راه پیشرفت است. آنچه در این مبحث به میان می‌آوریم کلیاتی است برای شناسایی اوضاع داخلی بدن، آن‌قدر که
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 49
مردم عادی نیز بتوانند به میزان نیاز برای شناسایی استفاده کنند. پاها از تغییرات داخلی بدن متأثر شده و علامت‌های آن تغییرات را منعکس می‌کند.
ضخیم شدن پوست پاها گرچه تا حدود زیادی ناشی از فشارهای خارجی است اما در موارد زیادی نیز انعکاسی از سخت شدن برخی از اندام‌های داخلی‌ست.
بوجود آمدن میخچه از آن موارد است. محل ایجاد میخچه در تعیین اندام مربوطه حائز اهمیت است. عصب‌های پا آن‌چنان در انعکاس حالات بدن قوی هستند که حتی پس از قطع پا احساس درد باقی‌ست. این دردها موسوم به دردهای خیالی‌ست. هر عضوی در بدن یک محل انعکاسی در کف پا دارد. پاها اغلب در نشان دادن دردهای عضوی توانگرند و تفاوت آن با علم قیافه‌شناسی آن است که صورت، شخصیت آدم‌ها و خصوصیات اخلاقی و عاطفی را هم از خود نشان می‌دهد. بنابراین ما به نشان دادن نقاط عکس العمل خیز کف پاها همراه با تصویر اکتفا می‌کنیم. در حقیقت همه اعضای بدن می‌توانند مانند پا نشانه‌های واضحی از حالات درونی داشته باشند. مانند:
چشم، کف و پشت دست، ناحیه بین دو کتف، دستگاه جنسی و غیرو!
روش ماساژ دادن متفاوت است؛ ماساژ نرم برای آدم‌های عصبی

مناسب‌تر است تا آرامش بیشتری به آنان بدهد و برعکس ماساژ تند برای آدم‌های بلغمی‌مزاج و تنبل بهتر است. برخی از ماساژ شوندگان روزهای اول با ماساژ دادن دچار درد می‌شوند که اگر تحمل داشته باشند چند روز بعد دردها بکلی از بین خواهد رفت. هرجا که هنگام ماساژ دچار درد شدید یا ملایم شود باید بررسی گردد تا علت درد از میان برداشته شود.
ماساژها بهتر است همراه با ماده روغنی مناسب پوست انجام شود. برای مزاج‌های گرم روغن‌های سردمزاج مانند: روغن کدو و نیلوفر و امثال آن استعمال می‌شود. برای مزاج‌های سرد روغن‌های گرم‌مزاج مانند: روغن دارچین و بابونه و امثال
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 50
آن و در هر دو مورد می‌توان روغن‌های معتدل المزاج بکار برد. روغن‌هایی مانند:
روغن کرچک، زیتون، سقز و بادام تلخ یا شیرین که در گرمی و سردی چندان شدید نیستند مناسب‌تر است. در حالت تب بهتر است از ماساژ دادن صرف‌نظر کرد! اگر نقاط رفلکس مربوط به هر عضو شناخته شود بهتر است ماساژ روی آن بیشتر داده شود تا نتیجه بیشتری عاید گردد.
برای تسکین درد در قسمت‌های مختلف سر در سالمندان و علمای سالمند ماساژ نقاط رفلکسی کف پا می‌باشد که محل آن انگشت بزرگ، چهار انگشت کوچک و نوار باریک زیر چهار انگشت کوچک است.
ناحیه سر
1- برآمدگی کاسه سر؛ 2- گیجگاه؛ 3- تریژمینوس (عصب)؛ 4- استخوان پشت گوش؛ (شبیه به نوک پستان)؛ 5- غده هیپوفیز؛ 6- کرتکس مخ؛ 7- مخچه؛ 8- خط مو/ کف جمجمه؛ 9- عضلات گردن؛ 10- مهره‌ها.
این ماساژ برای تقویت حافظه و کاهش کندی ذهن و آثار پس از عمل بیهوشی و سکته مغزی و فلج مناسب است.[12]
برای سالمندان ماساژ بین دو کتف با ماساژ کف پا و بغل پا و روی پا باید هماهنگ باشد. به این ترتیب:

ترکیب ماساژ کف پا با انتخاب نقطه رفلکس منطقه بین دو کتف

بین دو کتف را شخص ماساژور با کف دست آن‌قدر با روغن مالش دهد تا گرم شود، سپس خلاف عقربه ساعت مالش را ادامه دهد تا فضای کتف‌ها و منطقه بین

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 51

دو کتف کاملا داغ شود. همزمان کف پاها مالش داده شود. اگر همزمان از دستگاه ویبره بر کف و روی پا استفاده شود برای به جریان انداختن سیستم گردش خون خوب است. در زیر انگشت شصت پا یک برآمدگی وجود دارد که طول آن حدود 2 بند انگشت است. ماساژور با انگشت آنجا را به شدت فشار دهد تا درد نسبتا شدیدی ایجاد شود. درحالی‌که بین دو کتف در حال مالش است ایجاد این درد تمام سیستم ایمنی و سیستم‌های تقویت‌کننده غرایز طبیعی را برمی‌انگیزانند. دو سه بار این فشار با درد را همزمان با مالش بین کتف‌ها تکرار کنند و پس از آنکه کف و روی پا گرم شد مالش را به سمت بالاتر ادامه دهند و مالش پشت و کمر را از شانه‌ها تا مهره‌های باسن از بالا به پایین انجام دهند.

واکنش‌های ماساژ در افراد کهنسال

1. عرق کردن بدن نشانه واکنش بدن نسبت به سرعت گرفتن و توزیع گردش خون در عروق سطحی با توجه به مواد زائد خلطی است. در این حالت بهتر است ماساژ متوقف شده و با پوشاندن شخص تا زمانی که عرق خشک شود بدن در یک گرمای معتدل باقی بماند تا از بروز سرماخوردگی عضوی و کوفتگی جلوگیری به عمل آید. در ماساژهای بعدی زمان ماساژ در همین حدی است که عرق کردن شروع شود و ماساژ متوقف گردد.
2. اگر عرق کردن در سراسر بدن نیست مانند عرق کردن دست‌ها و موضعی که دارای رفلکس متناسب با کف پاست، تنها باید از شدت ماساژ کاسته شود و مالش به نرمی ادامه یابد تا از سرماخوردگی و چائیدگی عضوی نیز جلوگیری به عمل آورده شود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 52
3. چنانچه احساس سرما و مورمور شدن هنگام ماساژ بطور آشکار احساس شود ماساژ را متوقف و بدن را گرم نگه دارند تا نوبت بعدی! بهتر است پاها گرم نگه داشته شود.
4. چنانچه در بانوان ماساژ باعث خروج مواد خلطی از واژن گردد لازم است از حقنه ضد ترشحات زهدان استفاده گردد[13].
5. ممکن است هنگام ماساژ روی پوست جوش‌های چرکین بروز کند. این هم با کمک شوینده سدر و مورد و حنا و سرکه یا آب لیموترش برطرف می‌شود.
6. اگر حرارت بدن هنگام ماساژ در کهنسالان به‌طور آشکاری بالا رفت لازم است در مورد کسانی که دارای مزاج گرم و حار هستند و احیانا مبتلا به فشار خون می‌باشند احتیاط لازم به عمل آید. یک راه آن توقف ماساژ است.
راه دیگر استفاده از خنک‌کننده‌هایی مانند ایجاد یک نسیم ملایم بوسیله بادزن دستی یا برقی است. اگر فشار خون نگرانی بوجود می‌آورد کف پا را با مخلوطی از حنا و آب‌غوره یا سدر و آب‌غوره اندود می‌کنند تا فشار خون از بالا رفتن منع گردد. مصرف شربتی خنک از خاکشیر یا آب‌غوره خانگی رقیق شده با آب یا تراشیده ته پوست هندوانه یا آب گوجه درختی یا آب مرکبات و هر میوه خنک دیگر مناسب است.
7. ظاهر شدن هر نوع عارضه نهفته در پوست. مثلا ورم یا دملی چرکین سر برآورد یا دردی در استخوان یا اندام‌ها بوده که اکنون بروز می‌کند؛ به هر حال هرچه که هست بهتر است که خود را نشان دهد تا تدبیری برای آن

اندیشیده گردد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 53
8. چنانچه کسی که مالش می‌بیند بسیار عصبی‌مزاج بوده و یا در حالت عصبی مبادرت به ماساژ کلی در سراسر بدن شده است، بهتر است ماساژ متوقف گردد و بررسی شود که آیا با حجامت یا زالو درمانی خون وی پاکسازی شود و یا با مسهل به دفع گرمای بدن پرداخته شود. افزایش گرما حالات عصبی را تشدید می‌کند.
9. بیماری که مبتلا به ناراحتی‌های فکری مانند مالیخولیا و مشکلات روحی دیگر است هنگام ماساژ شاید مبادرت به زدن حرف‌هایی احساسی گردد. باید به وی اجازه داد تا در مورد هرچه می‌خواهد سخن بگوید. گاه دیده شده که به بیمار حالت گریه دست داده است، شاید برعکس خنده و شوخی راه بیاندازد.[14]
واضح است که هیچ شخصی نمی‌تواند خودش را ماساژ بدهد. وجود شخص دیگری برای ماساژ دادن مناسب است.
بهترین حالت پس از ماساژ، خوابی موقت و کوتاه است که انسان را با لذتی زائد الوصف مواجه می‌کند. خواب کوتاه و استراحت پس از انجام عملیات فوق مناسب است.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 54

بخش پاکسازی جمجمه

اشاره

هفته‌ای 2 بار استفاده از داروی عطسه‌آور (انفیه) و هر دفعه بیش از 20 بار عطسه کردن ضروری است. عطوس که همان داروهای عطسه‌آور باشد عبارت است از:

کندش، تخم گشنیز و بنفشه که بصورت پودر باهم مخلوط و هنگام مصرف به میزان بسیار کم در بینی دمیده می‌شود تا در تماس با سطح مرطوب داخل پرّه‌های بینی موجب تحریک شدید شده و عطسه عارض گردد. عطسه در فنون پیشگیری و درمان حائز اهمیت فراوان است. از جمله از فن عطسه می‌توان برای جلوگیری از بروز سکته‌ها استفاده نمود.

این دارو باید در جعبه داروهای خانگی همیشه حضور داشته باشد. به محض احساس ناراحتی در سینه یا سر و احساس خفگی و تنگی سینه بوسیله آن با ایجاد عطسه‌های فراوان جریان خون را در قلب یا مغز از لختگی منحرف نموده و خطر را رفع کنند. اکنون که قرص‌های زیرزبانی برای احیای حالت تنفس و افت غیر عادی فشار به افراد داده می‌شود شاید مردم از اثرات داروی عطسه‌آور غفلت بورزند.

داروهای عطسه‌آور اگر برای پیشگیری هر شب یا یک شب در میان یا هفته‌ای یک بار کمتر یا بیشتر استفاده شود و حد اقل 15 بار عطسه ایجاد کند از هر نوع بیماری خطرناک پیشگیری به عمل می‌آورد. عطسه جریان خون را در سر تسریع و عروق و جریان‌های درون‌بافتی را جارو می‌کند. چشم را تقویت و حس بینایی را قوی و خستگی را از تمام بدن می‌زداید. قلب و ریه‌ها و حنجره و حجاب سینه را از هر نوع رسوب پاک می‌نماید.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 55

عفونت سینوسی

یک بیماری عفونی رایج در مردم از کودک گرفته تا کهنسال که اغلب بصورت مزمن درآمده و موجب ترشح اخلاط چرکی می‌گردد همواره با تجویز آنتی بیوتیک‌های گوناگون سرکوب می‌گردد اما این روش درمانی نادرستی است که یک سینوزیت ساده را به مزمن تبدیل می‌کند. مواد چرکین توسط آنتی‌بیوتیک‌ها خشک شده و دیواره عروق و گدارهای بافتی را می‌بندد و نتیجه آن بیماری حساسیتی آبریزش فصلی می‌شود. آبریزش فصلی آزار فراوانی بوجود می‌آورد که در طب غربی متأسفانه مانند اکثر بیماری‌ها علاج قطعی و ریشه‌ای ندارد.
راه صحیح آن تخلیه است نه سرکوب بوسیله آنتی‌بیوتیک‌ها و اسپری‌ها و ضد حساسیت‌ها! بخور شامل تخم گشنیز و آویشن و امثال آن و سپس عطسه کردن با داروی عطسه‌آور هر شب قبل از خواب و استنشاق با آب‌نمک ولرم و رقیق هر روز پس از برخاستن از خواب درمان بسیار مؤثری است که مذکور افتاد.
ترکیبات دیگری برای شستشوی بینی وجود دارد که همگی بهتر از مصرف داروهای شیمیایی هستند اما در خواص مفید هرگز به پای روش تخلیه با داروی بخور و عطسه‌آور و روغن بنفشه و استنشاق هنگام برخاستن از خواب نمی‌شود.
توجه کنید:
مقداری کره با عسل خوب هم بزنید و یکی دو قطره آن را در بینی بچکانید.
صبر کنید تا خروج اخلاط را از بینی مشاهده نمائید.

داروهای استنشاقی

بابونه، گل بنفشه، مرزنجوش، تخم گشنیز یا سبزی گشنیز که مقدار ناچیزی از آن در 2 استکان آب جوشانده شود تا به یک استکان برسد. صاف کرده و استنشاق می‌کنند.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 56

شستشوی بینی هر روز در چند نوبت می‌تواند بسیاری از حساسیت‌ها را از میان ببرد و مواد عفونی و یا خارش‌آور را پاک کند.

قطره‌های مختلف بنام نازیل

این قطره‌ها با ترکیبات تند گیاهی ساخته می‌شود که اثر تحریکی بر مخاط بینی دارد و موجب خروج اخلاط بینی می‌شود. با این وجود مزایای آن از روش بخور و انفیه کمتر است.
در همه موارد مربوط به عفونت‌های سینوسی برای پیشگیری از عود مجدد بیماری بهتر است هر روز پیشانی و صورت را با کرم گیاهی یا روغن بادام شیرین یا روغن زیتون چرب نمود تا مانع تأثیر سرما و گرما و تغییرات دما بر سینوس‌ها شود.
هنگام بیرون آمدن از خانه چرب کردن صورت و پیشانی مانع عود مجدد می‌شود و اگر پس از درمان سینوزیت و آلرژی‌های فصلی تا حدود 6 ماه موفق به جلوگیری از عود مجدد بیماری شویم سینوس‌ها مانند همه افراد عادی در مقابل بیماری‌ها مقاوم خواهند شد.
مجرای بینی مهمترین راه خروج مواد زائد و اخلاط مضرّ است. این فیلتر همچنین با داشتن موهای درهم شده و رطوبت مانع ورود گرت و خاک و حشرات و مواد غیر ضروری است. در حقیقت دستگاه تصفیه‌کننده هوا نیز هست. بینی برای تقویت مغز و قلب دارای خصوصیاتی است؛ از آن جمله با داشتن حس بویایی قوی بوهای خوش را به مغز و از طریق ریه‌ها به قلب می‌رساند. بینی نسیم خنک را درک می‌کند و انسان را وامی‌دارد که با احساس خوبی که از بوی مواد مفرّح بدست می‌آورد به آن نزدیک شود. همین‌طور برعکس انسان را وادار می‌کند که از بوی بد و ناهنجار آگاه شده و از آن دور شود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 57
در سکته‌های سرد و در فالج و بیماری‌های دماغی سرد بینی در احساس بویایی ضعیف می‌شود. همچنین بینی با عطسه کردن باعث تسریع در جریان خون می‌شود و آلودگی‌های خون را در مغز از بین می‌برد و رسوبات عروق و بافت‌های مغز را می‌زداید. در بیماری‌های سکته و تومورهای مغزی اگر بینی در احساس بو و همچنین در تحریک‌پذیری ضعیف شده باشد نشان از وخامت اوضاع دارد. به این دلیل است که باید با محرک‌های شدید بینی را وادار به عطسه نمود و خون را بوسیله زالودرمانی و حجامت و مسهل دادن به بیمار پاک کرد تا تحریک‌پذیری بینی افزایش یابد. در غیر این صورت احتمال مرگ بیمار زیاد است.
افراد کهنسال باید مرتب بینی خود را تقویت کنند. بهداشت دهان و دندان اهمیتش بسیار زیاد است اما بنظر من بهداشت بینی و تقویت آن برای پیشگیری از بیماری‌های دماغی که بیشتر در سنین بالا پیدا می‌شوند بسیار

مهمتر است. رعشه (پارکینسون)، فراموشی (آلزایمر)، حمق (کودنی)، خواب بسیار شدید، بی‌خوابی، سردردهای مزمن شقیقه (میگرن)، آبریزش‌های فصلی چشم و بینی (حساسیت‌های فصلی)، تشنج (صرع)، مالیخولیا و جنون و امثال آن به دلیل عدم دفع به موقع اخلاط اضافی و غلظت و کثیفی خون می‌باشد.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 58

بخش آبزن (حمام داروئی)

اشاره

از مصرف هر نوع شوینده مانند شامپو و صابون‌های عطری و امثال آن خودداری شود.

استحمام

آبزن سدر، مورد و حنا برای شستشو و استفاده از عصاره آویشن و اوکالیپتوس در استحمام و در سونا لازم است.
ترکیب آبزن به این شرح است:
سدر نیم کیلو، مورد 350 تا 450 گرم، حنا 50 تا 150 گرم. مواد مذکور را باهم مخلوط و هنگام حمام حدود یک لیوان آن را برداشته و با سرکه یا آب لیمو و کمی آب و دو سه قاشق روغن زیتون یا کنجد مخلوط و بدن را با آن بیالایند و با کیسه نخی لیف بکشند و بدن را در مدت نیم ساعت بشویند.
اگر نرم‌تر می‌خواهید یک‌صد گرم اسفرزه به اجزاء آن اضافه کنید. زرده تخم‌مرغ و یا ژل طبیعی کتیرا را هم برای لطافت بیشتر پوست می‌توانید هنگام مصرف به آبزن اضافه کنید. پوست از این ماده شستشو برای تغذیه سلول‌های خود استفاده می‌کند. چه شوینده خوبی است این آبزن طب اسلامی که واقعا می‌تواند به‌عنوان بهترین شوینده در دنیا مطرح شود.
این آبزنی است که کبد را پاک می‌کند گرچه از روی پوست باشد. قلب را صفا می‌دهد و حافظه را تقویت می‌کند و پوست را ضد عفونی و لطیف می‌کند.
مسامات را می‌گشاید و گرمای بدن را بسمت پوست می‌راند تا جریان هوای خنک و فرحبخش میان احشاء داخلی بدن و بیرون برقرار گردد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 59
التهاب و مواد خارش‌آور و قارچ‌های چسبیده به پوست را پاک و پوست بدن و صورت را جوان و زیبایی آن را چند برابر می‌کند. در احادیث طب اسلامی از زبان معصومین (س) در تأیید آن سخن‌ها رفته است؟!
شامپو و صابون‌ها و سایر مواد شوینده شیمیایی باید حذف شود چراکه بتدریج آثار منفی خود را بر سلامتی بدن آشکار می‌کنند.

حمام سونا

این نوع حمام دارای بخش‌های متعددی است که آنچه اکنون بیشتر رایج است عبارت است از: سونای خشک، سونای تر، جکوزی و حوض آب یخ.
* سونای تر برای مزاج‌های خشک و پوست‌های خشک و سونای خشک برای مزاج‌های تر مناسب‌تر است و می‌توان از هر دو استفاده نمود.
* جکوزی در سه مرحله آب داغ، ولرم و سرد نتایج زیر را دربردارد:
- آب داغ در چاق شدن موضعی مؤثر است، خون به سطح پوست کشیده شده و با کمک بادکش می‌توان همراه با کرم‌های مناسب عضو را چاق نمود.
سرماخوردگی‌های عضوی با استفاده از این روش برطرف می‌شود. سدّه‌ها و انسدادهای عروق برطرف می‌گردد و هر نوع گرفتگی و تنگی از میان می‌رود.
- آب ولرم برای نوزادان و سالمندان فرتوت که نمی‌توانند آب داغ را تحمل کنند مورد استفاده قرار می‌گیرد و همان نتایج را خواهد داشت.
- آب سرد در افرادی که دچار گرمای حار می‌باشند و کبد در اثر گرما دچار عطش و بی‌قراری است مفید می‌باشد. بیماری سرسام گرم، ذیابیطس (کلیه داغ)، سوزش کف پا، خارش پوست و امثال آن را از بدن
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 60
دور می‌کند. برای صاحبان صفرای حار موجب آسایش و آرامش اعصاب است.
* وارد شدن به حوض آب یخ برای تفریح پوست بسیار مناسب است و هیچ گونه عوارضی برای بدن ندارد؛ در عین حال برای جلوگیری از سرماخوردگی پس از حمام و سونا مناسب‌ترین روش است. در حمام‌های قدیم پس از پایان شستشو از حوضچه آب سرد عبور می‌کردند، کما آنکه قسمت خروجی حمام شیر آب سرد گذاشته و مردم پای خود را هنگام خروج با آب سرد شستشو می‌دادند.
فلسفه آن بخاطر تقویت سیستم دفاعی بدن از طریق اعصاب کف پا و روی پا بوده است. در این روش انعکاس سریع بدن نسبت به آب سرد از گشاد شدن رگ‌ها و بیماری واریس پیشگیری به عمل می‌آمد. همچنین سیستم عصبی بدن آرام می‌شد.
بنابراین استفاده از آب یخ پس از سونا مورد تأیید است.

شنا در استخر و در طبیعت

این مورد هم در بخش ورزش جایگاه خود را دارد و هم در بخش استحمام (آبزن دارویی). استحمام در آب دریا و رودخانه‌ها با هوای مناسب مفید و برای شستشوی بدن بکار می‌رود. شستشوی بدن در آب‌های معدنی نیز با توجه به نوع مواد آن مناسب است. در طب قدیم استفاده از برخی آب‌های معدنی و شنا کردن در آن را برای آلات تنفس مضر می‌دانستند.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 61

بخش پاکسازی خون (خون درمانی)

اشاره

عبور خون از رگ‌ها همواره لازم است با سهولت صورت پذیرد. خون اگر با کیموس صالح باشد موافق نشاط و سلامتی است. اگر کیموس خون بد باشد به تدریج بر دیواره رگ‌ها می‌نشیند و رسوب می‌کند و دیواره عروق را ضخیم و تنگ و سخت می‌کند. حرکات موجی عروق و نرمی آن فشار خون را کنترل می‌کند.
غذا وقتی وارد بدن می‌شود باید چهار مرحله هضم را بگذراند تا هنگامی که تبدیل به خون شود و آماده جذب توسط سلول‌های بدن گردد. در هر مرحله اگر کار هضم بخوبی صورت نپذیرد مقداری مواد هضم نشده (خام) وارد خون می‌شود که قابل استفاده برای سلول‌ها نیستند. بنابراین توصیه می‌شود برای بهتر نتیجه گرفتن از خونگیری، مسهل مصرف شود تا مقادیری از مواد خام دفع شود. در هرحال خون در عبور از مسیرهای گوناگون مانند نهرها و جوی‌هایی که در طبیعت می‌بینیم در چاله‌ها و گودال‌ها و برکه‌هایی گرفتار می‌شود که راکد و بی‌حرکت می‌ماند. خون در این مناطق دچار فساد می‌شود و رسوب گذاریش شروع می‌شود. خون‌های غلیظ از کندی حرکت و شدت حضور مواد خام هضم ناشده بیشتر از هر زمان تبدیل به ته‌نشین و لای می‌گردد و شدت غلظت مانع کنش و واکنش صحیح در مراحل هضم بویژه در کنار سلول‌ها یعنی هضم چهارم می‌شود.
مصرف مسهل و داروهایی که خون را نرم و رقیق‌تر نماید لازم است. معمولا مسهل قبل از ارتکاب خونگیری موجب بهتر شدن نتیجه خونگیری می‌شود.
خونگیری‌ها را با توجه به شناخت مناطقی که خون کثیف بیشتری دچار فساد شده، انجام می‌دهند. مناطقی هست که سیستم گردش خون از دو مسیر باهم مماس می‌شود
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 62
و در تلاقی خون در دو مسیر باهم اصطکاک پیدا می‌کند، دو نیروی کششی متضاد بر هم نیرو وارد می‌کنند و باعث کندی جریان خون می‌گردند.
شاید مثال برخورد ابرها با دو نیروی الکتریسته مثبت و منفی که موجب رعد و برق و سپس ریزش شدید باران و تگرگ و ایجاد رسوبات آبرفتی می‌شود در این مورد مناسب باشد. محل حجامت، مرکزی است که دو نیروی قوی کتف راست و کتف چپ باهم برخورد کرده و حاصل آن ریزش عناصر خون و لنف در بافت‌ها و عضلات نزدیک است یعنی شبیه به همان فرایندی که در آسمان موجب ریزش باران شدید و تگرگ و رعد و برق

می‌گردد.
ریزش مواد گوناگون باعث رسوب و گرفتگی در منطقه‌ای می‌شود که مواد مورد نیاز اعضای رئیسه و اعضای مهم دیگر از آن پخش و توزیع می‌گردد. در آنجا در حد فاصلی تقریبا مساوی از چهار عضو رئیسه که محل تلاقی شاه راه‌های مراسلاتی در توزیع نیروها و ارواح و قوا است انسداد و گرفتگی و کندی ایجاد می‌شود. پیام‌های اطلاعاتی پس از صدور از مغز برای تنظیم کارها و امور حیاتی بدن از این مرکز عبور می‌کند. خستگی یا نشاط و سرحالی و احساس خوب یا بد داشتن، به‌خاطر تقسیم نیروهای حیاتی بدن در این مرکز معین می‌گردد.
بنابراین انتخاب این منطقه برای حجامت از طرف طبیب اول بشر حضرت ختمی مرتبت (ص) قطعا از روی عقل و حکمت و دانش متکی بر وحی بوده است.
اگر قرار بود حجامت در این منطقه با قسمت‌های دیگر بدن باهم تفاوتی نداشته باشد نیاز به دخالت جبرئیل امین در تعیین محل دقیق حجامت نبود. روشن است هرگاه احساس خستگی می‌کنیم بیشترین حس خستگی را در کتف‌ها و بین آن‌ها خواهیم داشت. در بیماری آسم مقادیر زیادی مواد حساسیت‌زا و کف خون‌آلود پشت بافت‌های شش و پرده‌های آن تجمع یافته و جریان خون را کند و انتقال اکسیژن را
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 63
ضعیف می‌کند. رسوبات زیادی ریه و پرده‌های پوششی آن را پر می‌کند. مواد حساسیتی نیز مرتب تحریکات خود را شدیدتر کرده و اخلاط خون و لنف تغلیظ شده و سرفه‌های متعدد بوجود می‌آورد.
چنین است که داروهای طب پایه با تکیه بر حجامت در این منطقه در از بین بردن بیماری آسم مؤثر واقع شده و توانسته آسم را درمان کند. پس حجامت عام بین دو کتف، بدلیل قرار گرفتن در یک منطقه سوق الجیشی و حساس و شاه راه مراسلاتی برای پیشگیری از همه امراض مفید است. چراکه اگر روش پیشگیری و درمان برای اعضای رئیسه مؤثر باشد برای تمام بدن که تابع اعضای رئیسه هستند نیز مؤثر واقع خواهد شد. علمای گرام توجه داشته باشند که دانش طب و پزشکی پیش از آنکه علمی باشد منطقی و حکیمانه و بر اصول عقلی متکی است. طب اسلامی مکتبی است که از زبان پیشوایان معصوم دین (س) صادر شده است. یک جمله آنان کلید فهم ده‌ها مطلب کلیدی است. چون‌که صد آمد نود هم پیش ماست در این مورد مفهومی جامع و شامل است.
اکنون برای درمان بیماری‌های اطراف قلب و اعضای رئیسه طب جدید از داروهای ضد حساسیت و انواع کورتون‌ها استفاده می‌کنند. این درمان‌ها تنها سرپوشی بر بیماری است و علاوه بر آنکه درمان نمی‌کند بلکه عوارض

زیادی را بر بدن انسان تحمیل می‌نماید. علم و دانش پزشکی طب ایرانی-اسلامی بخوبی برای همه این موارد درمان‌های پایه و اصولی دارد.
علمای عزیز توجه داشته باشند که ما به کسب علم و دانش اهمیت بسیار زیادی قائل هستیم؛ اما علم باید علمی مفید باشد. برخی از علم‌زدگان فریب خورده هستند که بلافاصله در مقابل انتقادهای ما از طب غربی به حدیث معروف نبوی اشاره

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 64

می‌کنند که پیامبر اعظم (ص) فرمود: «اطلب العلم حتی به سین.» علم و دانش را بجویید حتی اگر در چین باشد.
البته که این جمله را با آب طلا باید نوشت و بر سر دیوارها و تابلوها و سر درب‌های همه محافل علمی آویخت اما مشروط بر آنکه از علمی استفاده کنیم که مفید و تحت پرچم دین و عقل باشد. امروزه این کلمات از کسانی صادر می‌شود که نسبت به غرب دچار نوعی خودباختگی هستند. کسانی که خودشان و استعدادهای بالقوه و حتی بالفعل کشورشان را باور ندارند.

حجامت عام

25 تا 60 سالگی حجامت عام حد اقل 3 بار در بهار با فاصله حد اقل 15 تا 25 روز یک بار بین دو کتف انجام می‌شود. از سن 60 به بالا حجامت عام بهتر است جای خود را با زالو درمانی عوض کند. حجامت‌های دیگر مانند حجامت پشت زانو براساس تشخیص بلامانع و در بسیاری موارد ضروریست.

حجامت پشت زانو

حجامت پشت زانو در محل کیست بیکر هر 6 ماه یک بار بسیار مناسب است و مفصل زانوها را از ساییدگی حفظ می‌نماید و عروق ساق را نرم می‌کند و مانع انواع دردهای مفاصل می‌شود. زمان این خونگیری اگر هر 6 ماه یک بار انجام شود خوب است، اما لازم است با زمان زالو درمانی متفاوت باشد.

زالو درمانی

زالو بهتر است در فصل بهار و پاییز انداخته شود، چراکه در این فصول تأثیر بیشتری دارد. در فصول دیگر سال نیز بلامانع است. زالو درمانی به دو بخش سراسری و عضوی تقسیم می‌شود:
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 65

گاه در برخی از اعضای بدن با مشارکت عضوی دیگر یا بدون مشارکت به علت‌های گوناگون انسداد و اختلالاتی در مسیرهای تدارکاتی خون و لنف بوجود می‌آید. در این صورت لازم است زالو درمانی در آن عضو مستقلا انجام پذیرد. به عنوان مثال برخی عادت دارند که بر روی عضوی خاص از بدن هنگام خواب تکیه داشته باشند. در طول سالیان دراز ممکن است عضو تحت فشار قرار گرفته و انسدادهایی در آن بوجود بیاید.

مهمترین عضوی که باید در کهنسالی مورد توجه شدید باشد زانوهاست.

زانوها در استواری اسکلت بدن اساس تحرک و شادابی را پی‌ریزی می‌کنند. اگر زانوها سالم نباشند انسان از حرکت بازمی‌ماند و اخلاط غیر طبیعی از خروج به موقع از بدن بازمی‌مانند و به تدریج زمینه بیماری‌ها فراهم می‌شود. چنین است که مردم قدیم می‌گفتند، زانو قلب دوم است.

اعضای دیگر بدن چنانچه دچار مشکلی باشند لازم است پزشک پس از بررسی دستور زالو درمانی برای موضع خاص را بدهد. زالو درمانی عضوی، براساس شناخت مسیر عبور خون انجام می‌گردد. برای بازدارندگی خون از عضو لازم است زالوها روی عروق تغذیه‌کننده عضو انداخته شود و برای پاکسازی عضو لازم است روی عروق ریز سیاهرگی پس از عبور از عضو انداخته شوند. مهمترین معیار خونگیری برای اعضاء تشخیص مسیر عبور رگ‌هاست. برخی تصور می‌کنند که باید زالوها روی موضع درد انداخته شود. حال آنکه زالو باید با فاصله‌ای کوتاه یا طویل از محل درد انداخته شود تا خون را از موضع درد خارج کند. خون رسوب شده در محل درد دیگر قادر به ترمیم و اصلاح کردن نیست و خون تازه‌ای باید وارد شود و درد را از بین ببرد.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 66

پس از سن 60 سالگی به جای حجامت 5 عدد زالو پشت زانو و دو سه عدد زالو جلوی کشکک زانو انداخته می‌شود. زالوها اگر در فصل بهار و پاییز انداخته شود بهتر است، مگر آنکه ضرورتی باشد که در زمستان یا هر زمان دیگر خون‌گیری صورت پذیرد. قبل از 60 سالگی هم می‌توان از روش حجامت و هم از روش زالو درمانی و هم فصد استفاده نمود.

قبل از خونگیری باید حد اقل 7 روز روی زانوها و اطراف آن را ضماد نرم کننده و تقویت‌کننده ببندند و مسهل مصرف کنند.

ضماد تقویت زانو:

بهترین ضماد ترکیبی از گل ختمی، سورنجان، آرد جو، اسفرزه و مرزنجوش است که که بصورت پودر با مقداری روغن گل سرخ یا روغن کنجد یا زیتون و زرده تخم‌مرغ و 3 عدد خرما و مشتی کوچک از کشمش درهم بکوبند و بصورت ضماد روی بخار آب جوش داغ کنند و روی زانو از شب تا صبح بسته نگه دارند. ضماد مذکور در کاهش درد زانو بسیار مؤثر و مفصل زانو و رباطها و پی‌های محافظ مفاصل را نرم و تقویت می‌کند. پس از برداشتن ضماد، زانو را با روغنی با طبیعت گرم مانند روغن اسقیل یا روغن حنظل و اگر نبود با روغن کنجد یا روغن زیتون مالش دهند و تا شب که دوباره ضماد را می‌بندند نشویند. این ضماد دارای خواص بسیار خوبیست که در پیشگیری و درمان آرتروز زانو بسیار مؤثر واقع شده است.

زالو درمانی برای اعضای دیگر

اعضایی مانند ساق پا، کمر، سرین، کتف، سر (ملاج)، روی پا در پشت انگشتان، پشت گردن، اطراف مهره‌های سیاتیک، مقابل کلیه‌ها و غیرو با صلاحدید پزشک طب ایرانی انجام می‌شود. فنون پیشگیری طب ایرانی بسیار وسیع و دقیق و

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 67

موشکافانه مسائل سنین کهولت را بررسی کرده است. بنابراین هنگامی که علاج هر دردی قبل از وقوع مشخص شده باشد نتیجه آن طول عمر و سلامتی است.

زالو درمانی سراسری

روش سراسری زالو درمانی به ترتیب زیر است:
زالو درمانی پشت هر گوش 10 عدد زالوی ریز و 25 روز بعد روی دست‌ها 10 عدد زالوی متوسط و 25 روز بعد روی هر پا 10 عدد زالوی درشت انجام شود. عروق ریز و درشت در این پاکسازی باز و تمیز می‌شوند. مانند زمان کودکی و نوجوانی! اندام‌های دیگر بدن نیز با روش‌های دیگر تمیز و پاکسازی می‌شود. این روش پیشگیرانه هر 6 ماه یک بار تکرار می‌گردد. پاکسازی دستگاه گوارش و تمامی پاک‌سازی‌ها از قبیل پاکسازی مغز و پاکسازی‌های عضوی در صورت تشخیص همزمان با پاکسازی سراسری هماهنگ با رژیم غذایی و آبزن حمام باهم و روی یک برنامه منظم اجرا می‌شود.
صاحبان مزاج خون (مزاج‌های دموی) همزمان با پاکسازی‌های دستگاه گوارش و غیرو از همان ابتدا می‌توانند خون درمانی را شروع کنند. صاحبان مزاج‌های صفراوی و سوداوی و بلغم قبل از خون درمانی لازم است پاک‌سازی‌ها را شروع کنند و در صورت اجرای صحیح بسته به نوع مزاج غالب شروع به خون درمانی نمایند. صاحبان مزاج سودا پس از 15 روز از شروع مصرف داروها و رژیم غذایی و صاحبان مزاج صفراوی پس از 3 روز و صاحبان مزاج بلغم پس از 9 روز می‌توانند مبادرت به زالو درمانی یا حجامت نمایند. روشن است که این پاک‌سازی‌ها در هضم اول و مربوط به دستگاه گوارش است. بدانید که هضم چهار مرحله را می‌گذراند و سخن ما شروع اولین خون درمانی است که در مرحله اول و دوم هضم در دستگاه گوارش و کبد
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 68
همزمان انجام می‌شود. معمولا هنگامی که پاکسازی به روش رژیم غذایی و دارویی 15 روزه اجرا می‌شود، زالو درمانی پشت گوش نیز انجام می‌گردد.
همانطور که قبلا نیز متذکر شدم حجامت تا قبل از 60 سالگی انجام می‌شود و البته پس از 60 سالگی رجحان و برتری با زالو درمانی است. زالو درمانی به زمان بستگی ندارد و تا آخر عمر انجام آن بلامانع است؛ این امتیاز به‌خاطر تأثیر بزاق دهان زالوست که توانایی پاکسازی جدار داخلی عروق تنگ شده یا مسدود شده را دارد.
پاک شدن جرم‌های داخلی عروق از سختی و صلابت رگ‌ها جلوگیری به عمل می‌آورد و اگر رگ‌ها بواسطه این رسوبات سفت و سخت شده‌اند، تنها روش منحصربه‌فرد و بدون عوارض همانا زالو درمانی است.

رگ‌ها پس از زالو درمانی صلابت خود را از دست داده و نرم شده و جریان خون را به خوبی کنترل و هدایت می‌کنند و مانع فشار خون غیر طبیعی می‌شوند.
اینجاست که درمان با زالو هنر خود را نشان داده و بیماری فشار خون از ریشه درمان می‌شود. زالو درمانی با این خصوصیات برای پیشگیری از همه امراض و در درمان برای بیماری‌های مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد که اهم آن‌ها عبارت است از:
فشار خون، غلظت خون، تصلب شرائین، چسبندگی خون، رسوبات عروق کرونر قلب، تمامی بیماری‌های انسدادی عروق در هرجای بدن، آرتروز، آرتریت‌روماتئید، دردهای مفاصل، خارپاشنه، نقرس، سردردهای دموی، واریس، اورام مفاصل، گر گرفتگی‌های سراسری و یا گر گرفتگی کف و روی پا، ورم پشت زانو، سیاتیک، دردهای مچ دست، داء الثعلب و ده‌ها مورد دیگر که زالو درمانی در علاج آن‌ها کاربردی اساسی دارد.
سکته‌ها یکی از دغدغه‌های مهم مردم در سنین بالاست بنابراین به چند مورد قبل از وقوع سکته و بعد از وقوع سکته اشاره می‌کنیم. قبلا گفتیم که اگر به دستورات
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 69
مندرج در این کتاب عمل شود هیچ‌کس به اذن خداوند دچار این مرگ ناگهانی نخواهد شد.
مردان و زنان مسن برای پیشگیری از وقوع سکته ناگهانی چنانچه احساس ناراحتی جدی در سینه و سر کردند بلافاصله باید موارد زیر را انجام دهند:
- اطرافیان بیمار باید خونسردی خود را کاملا حفظ نمایند.
- بیمار را آرام به پشت بخوابانید و اعمال حیاتی وی از قبیل نبض و تنفس و چشم را بررسی نمائید. این اطلاعات از آن جنبه که به مأموران اورژانس گزارش صحیح بدهید لازم است.
- سوابق بیمار و گروه خون وی را آماده کنید.
- سریعا اقدام به استفاده از داروی عطسه‌آور کنند و نزدیک بینی بیمار سرکه و مواد تند بگیرید. مانند: کندش، سرکه تند، فلفل و امثال آن و روی سر بیمار موادی مانند جندبیدستر ضماد کنند تنها یا همراه با عاقرقرحا و دارچینی و امثال آن.
- چنانچه سکته مغزی واقع شده باشد بلافاصله با یک تیغ معمولی خراشی پشت گوش‌های بیمار ایجاد کنید تا مقداری خون خارج شود و بعد در فکر آماده کردن زالو باشید و به محض رسیدن زالو پشت هر گوش به تعداد 10 عدد زالو بیاندازند. این کار بکلی لخته و انسداد عروق را پاک می‌کند و به اذن پروردگار بیمار ظرف چند روز کاملا به حالت عادی بازمی‌گردد.
- چنانچه سکته قلبی باشد، بلافاصله اقدام به زدن رگ پشت دست نمائید.

رگ بین انگشت سوم و انگشت کوچک را بشکل طولی با تیغ معمولی بزنید. ابتدا با یک کش روی ساعد دست را محکم ببندید تا رگ‌های دست برآمده شود، آن‌گاه اقدام به تیغ زدن نموده و بلافاصله کش را باز کنید. مقدار متعارف حدود یک استکان تا یک لیوان خون بگیرید. اگر زالو در دسترس

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 70

بود بلافاصله پشت همان دست 10 عدد زالو بیاندازید. اگر زالو پشت گوش انداخته شود با کمی تأخیر همان اثر را دارد.[15]

- مالش کتف و بین دو کتف جایی که حجامت عام انجام می‌شود. بادکش در محل حجامت بسیار مفید است. چنانچه بیمار به حال نیامد حجامت عام و بعد حجامت ملاج بالای سر انجام شود.

- سعی در انجام قضای حاجت نمایند و دفع نفخ، حتی اگر احساس آن را نداشته باشند.

- انجام حقنه سکته که نسخه آن در کتاب حقنه از مجموعه پیک شفا ذکر شد.

- بیمار را در معرض فضای آزاد قرار دهند و از بوی گل‌هایی مانند: گل نرگس، گل محمدی، گل میخک دارویی، سنبل و مانند آن استفاده نمایند.

شمیم داروهای خوشبوی گیاهی هستند که قوای مغز و قلب را تقویت می‌کنند.

- به پزشک مورد اطمینان خبر بدهند و از او کمک بخواهند. اگر پزشکی را نمی‌شناسند به هرکس که می‌توانند وضعیت و حال خود را خبر بدهند.

اگر سکته مغزی واقع شده باشد بستگان بیمار باید اقدامات لازم را به عمل آورند و مطالب بالا را در مورد بیمار خود به انجام رسانند. پس از عبور از مرحله بحران دستورات درمان سکته‌های قلبی و مغزی در دستور کار قرار گیرد تا بکلی عامل سکته در بدن بیمار از بین برود.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 71

بخش تقویت مغز

اشاره

مغز اندامی است بسیار پیچیده، دارای مزاج سرد و تر که با نوعی چربی ممزوج است و تمامی حرکات بدن را از طریق سیستم‌های عصبی کنترل می‌کند. نیروی تفکر، رؤیا، حافظه و درک مفاهیم انتزاعی همه از مغز نشأت می‌گیرد. روان زندگی بطرز اسرارآمیزی بین مغز و قلب قرار گرفته و کنش و واکنش‌های وجودی انسان را در اختیار گرفته است. آنچه مسلم است، روح که عبارت از وجود اصلی بسیط یا همان من انسان می‌باشد؛ در قلب و مغز حضور احساس شدنی دارد. اعضای بدن در کشیده شدن این عنصر بسیط به درونشان حیات می‌گیرند و روان زندگی را به حرکت درمی‌آورند. در واقع روح انسان به‌وسیله این ابزار (بدن انسان) وجود خود را در داخل دنیای مادی نشان می‌دهد و بهره خود را برای حرکت‌ها و پروازهای بلند دیگر می‌برد و نیروهای لازم را بوسیله این ابزارهای پیچیده برداشته و ذخیره می‌کند. اندامان تن نیز تحت فرمان آن فرمانده بزرگ به حرکت و کنش و واکنش وادار شده و به تدریج در یک دوره تکاملی از حالت کمی به حالت کیفی‌تری ارتقاء پیدا کرده و عناصر خاکی لیاقت همنشینی با روح را بتدریج بدست می‌آورند و متحول‌تر هم می‌شوند چنانچه هر عنصر خاکی در بدن، کل شاکله انسان را در خود ذخیره می‌کند و بسوی تکامل و ترقی و شایستگی بیشتر در حرکتی مستمر قرار می‌گیرند.

ارتباط بین عناصر خاکی پست و روح بلند جز بوسیله واسطه‌هایی چند ممکن نیست. بطور کلی عناصر خاکی تا حدود زیادی خاصیت لطیف شدگی دارند. این لطافت آن‌چنان صاف و صاف‌تر می‌شود که بصورت بخارهایی که با چشم دیده

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 72

نمی‌شوند درمی‌آید. روح از راه‌های مختلف به چگونگی و کیفیت محیط زندگی خود پی می‌برد. بنابراین هرچه این روند سالم‌تر و مناسب‌تر شکل بگیرد تکامل و ترقی و طول عمر عضو مغز بیشتر خواهد شد. مرگ مغز در تکاثف است نه در لطافت؛ تکاثف جسم را به خاک می‌کشاند و لطافت جسم را بالا می‌برد. چنین است که بوسیله امواج الکترومنیتیک و امواجی که شاید تاکنون کشف نشده ارتباط میان عناصر ماده با روح بسیط برقرار می‌گردد.

در مبانی طب پایه به انرژی و قوا و راه‌های ارتباطی میان جسم و روح اشارات زیادی شده است. این انرژی و قوا و ارواح همه از جسم متصاعد می‌شود اما آنچه که موجب این برانگیختگی می‌شود و این صعودکننده‌ها را

کنترل و هدایت می‌کند بحثی است که از علم پزشکی مایه می‌گیرد اما پس از این مرحله از علم پزشکی خارج می‌شود و باید با روش دیگری بررسی شود.

برای تحکیم و تثبیت و ارتقاء نیروی تفکر و عقل و حافظه از علم پزشکی استفاده می‌کنیم تا آن مرحله که جسم بطور کامل در اختیار انسان (روح) قرار گیرد و خدمات لازم را برای سهولت زندگی روح در قفس مادی فراهم کند. از آن به بعد کار به طبیعی دانان و فیلسوفان واگذار می‌شود.

برای سهولت درک مطلب برای علاقمندان به علوم پزشکی ایرانی-اسلامی مثالی را عرض می‌کنم تا در تنویر تفکراتمان کمک کننده باشد. توجه بفرمایید:

در احادیث از قول معصومین (ع) بسیار در مورد مسائل قبر و انتقال انسان به زندگی بعدی سخن گفته شده است. جسم انسان در قبر واقع می‌شود و چنانچه ان شاء اللّه عاقبت بخیری در کار باشد پس از سؤالات فرشتگان دریچه‌ای از نور به قبر باز می‌شود، حالا تصور کنید که جسم ما قبر است و روح در این قبر زندانی شده است.

اینکه عرفا می‌گویند قفس تن اشاره به همین معناست. روح در قفس تن محصور

شده و تنها از طریق چند دریچه یا روزنه با دنیای بیرون در ارتباط است. نیروهای بسیار قوی و خارق العاده‌ای در روح وجود دارد که به‌خاطر حصار تن نمی‌تواند بروز پیدا کند. تنها ارتباط و راه استفاده از نیروهای بالقوه روح از کانال حواس پنجگانه است [16].

با این فرض که انسان در هر جهانی که قرار گیرد لازم است ابزار لمس و شناخت آن جهان بدو داده شود، پس انسان اگر بدون خلق ابزار باشد و همه وسائل از او گرفته شود تنها می‌تواند وجود خود را احساس کند و بس. دنیای پس از مرگ گوش و چشم مخصوص به خود را لازم دارد و قیامت هم چشم و گوش مربوط به خود را می‌طلبد. الا افرادی که کور یا کر محشور می‌شوند! در قیامت هرکس بسته به اعمال خود ابزار شناخت ویژه‌ای را بدو می‌دهند. در جهنم ابزاری برای انسان ایجاد می‌شود که لازمه عذاب است و برای نیکان ابزاری داده می‌شود که ویژه بهشت و لذت بردن از نعمت‌های بهشتی است.

تقویت حافظه

هر روز همراه با صبحانه 21 یا 36 یا 72 عدد مویز بدون هسته با یک قاشق چایخوری سیاه‌دانه تناول شود. مصرف این دو موجب تقویت قوای مغز می‌شود.
مصرف 21 عدد مویز سرخ در هر صبحانه موجب برطرف شدن نسیان (فراموشی) و هر بیماری جز مرگ می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 74
هرکس می‌خواهد حافظه‌اش تقویت شود هنگام ناشتا 7 مثقال مویز بخورد.
در کهنسالان چنانچه مزاج گرم غلبه دارد کدوی فراوان در غذاها پخته و مصرف شود چراکه به فرمایش پیامبر (ص) کدو عقل و حافظه را زیاد می‌کند.
علمایی که می‌خواهند از حافظه‌ای سرشار برخوردار گردند، از نسخه‌های زیر استفاده کند:
1. زالوها را به تعداد 10 عدد پشت هر گوش بیاندازد. اگر زالو در دسترس نبود تا قبل از 60 سالگی حجامت عام کنند و 15 روز بعد حجامت سر (روی ملاج) انجام دهند. بعد از 60 سالگی در خون‌گیری روشی به خوبی زالوی پشت گوش نیست. استفاده از زالو در فصل بهار و پاییز همانطور که در بخش زالو درمانی گفته شد انجام می‌شود. اما زالوها در هر فصلی مؤثر و مفید واقع می‌شوند. همواره توصیه کرده‌ایم پشت کنکوری‌هایی که می‌خواهند با امتیاز بالا کنکور را پشت سر بگذارند مدتی قبل از امتحانات پشت گوش‌هایشان زالو بیاندازند و هربار 10 عدد زالوی متناسب کوچک را مورد استفاده قرار دهند.
2. هر روز در حالت ناشتا 21 عدد مویز بخورد. اگر معده توان لازم را دارد افزایش مویز تا 72 عدد جایز است.
3. هر روز همراه با صبحانه به میزان یک قاشق چایخوری شونیز (سیاه‌دانه) یا به همان مقدار قسط بخورد. سیاه‌دانه یا قسط را با عسل بخورد بهتر است.
4. یک قاشق چایخوری معجون تقویت حافظه را با صبحانه میل کند:[17]

مجموعه پیک شفا ؛ ج14 ؛ ص74
د کوفی، اسطوخودوس، زیره سیاه، کندر خوراکی.
از هرکدام مساوی بگیرند و پودر کرده با 2 تا 3 برابر وزنشان عسل ممزوج نمایند، هربار همراه با صبحانه یک قاشق چایخوری میل کنند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 75

نسخه دیگر:
سعد کوفی، برگ سنا، فلفل سفید، زعفران، مصطکی، کندر خوراکی و سنبل الطیب.
از هرکدام مساوی بگیرند و پودر کرده با 2 تا 3 برابر وزنشان عسل خوب ممزوج نمایند. هربار همراه با صبحانه یک قاشق چایخوری میل کند.
5. ضماد سر: نخود، روناس، قهوه، تخم خشخاش، مورد، سیاه‌دانه، تخم گشنیز و زیره سیاه را مساوی گرفته پودر کنند هر هفته یک الی دو بار با زرده تخم‌مرغ خانگی بصورت ضماد در آورده و روی ملاج ببندند و 2 تا 4 ساعت صبر کنند، آنگاه بشویند.
6. از آبزن سدر، مورد و حنا و روغن زیتون با سرکه یا آب لیموترش بجای هر نوع صابون یا شامپو استفاده کنند.
7. بخور و انفیه: هر شب قبل از خواب مقداری تخم گشنیز که با کمی آویشن، مرزنجوش، نعناع و پونه مخلوط شده در ظرف آبی بجوشانند و 10 دقیقه بخور دهند، آنگاه باندازه نوک قاشق چایخوری پودر انفیه را در بینی بکشند و صبر کنند تا حد اقل 15 تا 20 عطسه دست دهد. آن‌گاه پس از تمیز کردن بینی (استشاق)، در هر سوراخ بینی یک قطره روغن بنفشه یا بنفشه بادام بچکانند.
8. دستورات تغذیه و آداب غذا خوردن و آب خوردن را رعایت کنند. آب زیاد حافظه را ضعیف می‌کند. از پرخوری نیز باید پرهیز نمایند. شکم پر، حافظه و هوش و قابلیت‌های فکری را کاهش می‌دهد.
9. چشیدن نمک قبل و بعد از غذا را فراموش نکنند.
10. از مولدّات فراموشی و ضعف حافظه دوری کنند: خواندن الواح قبرها، مصرف زیاد پنیر (پنیر را باید با گردو بخورند)، اضطراب و دلشوره، نیم
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 76
خورده و فضله موش، میان دو زن راه رفتن، فراوان گشنیز خوردن و بی‌خوابی و پرخوابی، حرص و دلشوره و عصبانیت‌های مکرّر و استفاده از ظروف آلومینیومی، استفاده تکراری از غذاهای سرخ کردنی و غذاهای سازنده خون غلیظ و مصرف هر روز برنج بدون سبوس و نان بدون سبوس برخی از مولّدات فراموشی است.
11. قرائت قرآن با معنای آن هر روز در یک ساعت معین و خواندن نماز در اول وقت، از تقویت‌کننده‌های بارز نیروی حافظه بشمار می‌آید.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 77

بخش تقویت گوش

اشاره

گوش عضویست که برای شنوایی خلق شده، باید گوش را از سرما و گرمای ناگهانی حفظ کرد. نفوذ آب و جانوران به داخل گوش ممکن است زیان‌بار شود. اگر بیماری گوش مادر زادی باشد با داروهای گیاهی قابل درمان نیست، ولی ضعیف بودن مادر زادی شنوایی با داروها و روش‌های طب سنتی کاهش می‌یابد.

بیماری‌های گوش اگر پس از تولّد بوجود آمده است به دو نوع تقسیم می‌شود:

- اول آنکه از مشارکت اندام‌های دیگر بوجود آمده باشد.
- دوم آنکه بیماری در خود گوش شکل گرفته باشد.

لازم است حفره گوش را مرتب از چرک و عفونت زدود و پاک کرد. غدد داخلی گوش برای حفاظت ماده‌ای سمی ترشح می‌کنند تا از ورود هوام و پشه و سایر موجودات در گوش جلوگیری کرده باشد. این ترشحات با گرت و خاک ترکیب شده و انسدادهایی را بوجود می‌آورد. برای حفظ بهداشت گوش هر از گاهی لازم است مواد زائد از بخش‌های داخلی گوش زدوده گردد. شستشودهنده‌ها نباید شیمیایی باشند، بلکه ترکیبات طبیعی براساس داروهایی که در طب سنتی مطرح بوده بهترین است. علاوه بر آن نیروی شنوایی نیز تقویت می‌شود.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 78

مطالب مهم در مورد پیشگیری از بیماری‌های گوش و علاج ناهنجاری‌های گوش را به شرح زیر جمع‌بندی می‌کنیم:

پاکسازی مزاج دستگاه گوارش

با انجام رژیم غذایی و مسهل و منضج‌های مربوط به دستگاه گوارش، پاکسازی و تعدیل اخلاط اضافی اغلب طی 15 روز به پایان می‌رسد. خون به حالتی دست پیدا می‌کند که تأثیر روش‌های خون درمانی طب اسلامی-ایرانی به نهایت می‌رسد. حال آنکه تأثیر خون درمانی قبل از پاکسازی مزاج بسیار محدود خواهد بود.
باید کسی که گوشش بیمار شده از لحاظ مزاج دستگاه گوارش و کبد پاکسازی شود. بسیار شده که با پاکسازی مزاجی و اسهال دادن بیمار، ناراحتی گوش بکلی از بین رفته است.

بوسیله زالو که از پشت گوش انجام می‌شود. اگر روش حجامت اختیار شود؛ حجامت عام و بعد حجامت سر (روی ملاج) است و در صورت نیاز و تشخیص پزشک حجامت‌های تیروئید، زیر زبان، صورت و غیرو تجویز می‌شود.

چکاندنی‌های گوش

اگر هر هفته یک بار روغن بادام تلخ در گوش چکانده شود بسیار خوب است.
هر هفته روغن حنظل نیز در گوش چکانده شود هم چرک‌ها را کاستی می‌دهد و هم تقویتی است بر نیروی شنوایی! ساده‌ترین دارو برای پیشگیری و پاکسازی و درمان آب پیاز می‌باشد. آب پیاز بدون کوچکترین عارضه‌ای چرک گوش را می‌زداید و در هر سنی از نوزادی تا کهنسالی می‌توان برای پاکسازی یا علاج از آن استفاده کرد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 79
هر 6 ماه یک بار به مدت 15 روز در هر گوش یکی دو قطره روغن حنظل یا روغن گل همیشه بهار با غلظت مناسب چکانده شود تا سموم گوش بیرون آید و بافت داخلی گوش تغذیه شود و از پیر گوشی و سنگینی شنوایی پیشگیری به عمل آید.
قطره‌ای که در گوش چکانده می‌شود نباید سرد باشد مثلا دارو در یخچال باشد بلافاصله برداشته و در گوش چکانده شود. ناراحتی گوش هرچه باشد باید مشخص شود که مزاج آن از سردی است یا گرمی و هرکدام که هست درجه سردی و گرمی‌اش مشخص شود. خشکی و تری گوش هم دو شاخصه‌ایست که باید به آن توجه گردد.
داروهای چکاندنی در گوش از آن دست که ما توصیه کردیم، داروهایی است که در دسترس می‌باشند تا برای جویندگان مشکلی بوجود نیاید. به‌عنوان مثال به چند نوع آن اشاره می‌کنیم:
- انار را با پوستش بفشارند و آبش را جدا کرده با سرکه و کندر و روغن گل سرخ روی شعله ملایم بپزند تا غلیظ شود در گوش بچکانند.
- روغن ترب، روغن گل همیشه بهار، روغن مرزنجوش که همراه با زهره بز کرده‌اند در گوش بچکانند.
- چکاندن آب پیاز در گوش هم در فنون پیشگیری از ضعف شنوایی و هم در علاج بیماری‌های گوش از جمله عفونت‌های گوش مفید می‌باشند.
- پس از چکاندن آب پیاز هر شب، تا صبح صبر کنند و بعد روغن حنظل یا همیشه بهار را صبح بچکانند. همه عفونت‌ها و مواد زیادی از گوش خارج خواهد شد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 80
هر نوع گرفتگی گوش، درد، عفونت، وزوز گوش، طنین و صداهای سوت و زنگ و هوهو و غیرو با توجه به سردی و گرمی که بر گوش حاکم است با چکاندنی‌هایی که گفته شد و برخی که در سطور بعدی عرض خواهم کرد

رفع شدنی است. اگر با زالو درمانی و پاکسازی دستگاه گوارش همراه باشد در بسیاری از موارد که وزوز گوش بیمار را حتی سال‌ها کلافه کرده، درمان کامل صورت پذیرفته است [18].

هرگز اجازه ندهید داروهای شیمیایی وارد گوش یا چشم شما شود. بدون تعصب باید عرض کنم در پژوهش‌های گسترده‌ای که داشتم متوجه شدم چکاندنی‌های ویژه گوش که در طب ایرانی- اسلامی مطرح بوده کمترین عوارض ممکن را هم دارا نمی‌باشند. حتی اگر شخص بدون هیچ مشکلی قطره‌های فوق را در گوشش بچکاند برای قدرت شنوایی مفید خواهد بود.

شستشودهنده‌های شیمیایی هرکدام دارای عیب و نقص‌های متعدد هستند. به همین دلیل است که داروهای شیمیایی مربوط به گوش، مرتب هرچند سال یک بار تغییر می‌کنند و داروی جدیدی وارد بازار می‌شود که عوارض گوناگونی دارد[19].

داروهای چکاندنی که در قانون شیخ (ره) قرار دارند داروهایی هستند که در زمان وی از سوی علمای علم طب برای مردم تجویز می‌شده است.

این داروها عوارض منفی

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 81

برای مردم نداشته و ندارند. توجه کنید: بورک [20] با سرکه و عسل، زهره گوسفند با روغن زیتون و شراب، یا با روغن بادام تلخ، یا آب گندنا (تره) و آب پیاز با عسل یا با شیر پستان زن و امثال آن همگی از داروهای چکاندنی بدون ضرر می‌باشند. به چند نسخه برای تقویت گوش توجه نمایید:

نسخه

جندبیدستر 3 جزء، بوره قرمز و خربق هرکدام 5/ 1 جزء، با زهره بز و روغن حنظل کاملا ممزوج و بصورت قطره در گوش چکانده شود. می‌توان از گوش‌پاک‌کن‌هایی که در داروخانه‌ها موجود است استفاده نمود. گوش‌پاک‌کن را با مخلوط آغشته نموده و هربار شب تا صبح کمتر یا بیشتر در گوش بگذارید.

نسخه دیگر

کندش، زعفران، جندبیدستر هرکدام یک جزء، خربق سیاه و بورک از هریک 4 جزء که در شراب حل شده و چکانده می‌شود.

نسخه دیگر

الوا، جندبیدستر، پیه حنظل، فربیون با زهره گاو.
نسخه‌ها در این زمینه بسیار متعدد و متنوع و درعین‌حال در دسترس می‌باشد.
برای استفاده از انواع نسخه‌ها لازم است مزاج‌ها در نظر گرفته شود. اگر مزاج گوش سرد است چکاندنی‌های گرم و اگر مزاج گوش گرم باشد چکاندنی‌های سرد و اگر مزاج گوش خشک است چکاندنی‌های تر و برعکس. در مبحث پیشگیری و علاج
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 82
تجویزات مذکور قابل استفاده می‌باشند. ما به داروهای ساده و قابل دسترسی بسنده کردیم تا برای بیماران مشکلی در تهیه آن‌ها پیش نیاید.
درمان بیماری‌های گوش هرکدام در علوم پزشکی و طبی کشورمان جایگاهی بلند و موفق دارد، اما ناچار به دلیل دوری از اطاله کلام از طرح آن‌ها در این مقال صرف نظر می‌کنیم. علوم دارویی در مورد گوش در طب قدیم دریایی وسیع از تجربیات گران‌سنگ دانشمندان ایرانی است. هرگاه نیاز به درمان باشد علما و دانشمندان توجه داشته باشند که داروها و روش‌های علاج به بهترین وجه موجود است و می‌توانند بدان رجوع نمایند.

فتیله

عبارت از تکه پارچه‌ای است از جنس پشم یا نخ یا ابریشم و امثال آنکه به دارو آغشته شده و در گوش بیرونی تا قبل از پرده صماخ قرار می‌گیرد. در اینجا به یک نسخه آزموده اشاره می‌کنیم:

فتیله انزروت با عسل

پس از انجام پاکسازی‌های کلی و موضعی از جمله آب پیاز و روغن حنظل یا همیشه بهار به مدت 7 تا 15 روز، یک گوش‌پاک‌کن را برداشته و ابتدا در عسل فرو برند. آنگاه آن را در پودر انزروت فرو کنند مقادیری از پودر به بوسیله عسل به گوش پاک‌کن می‌چسبد. در گوش بگذارند معمولا شب تا صبح در گوش می‌ماند. هر شب تا زمان لازم تکرار خواهد شد. با اجرای این فن‌آوری جرم‌های متکاثف و آلودگی‌ها و رسوبات گوش پاک می‌شود. این فن‌آوری برای علمای مسن بسیار مفید و دور از هر عوارضی خواهد بود. از پیرگوشی جلوگیری به عمل می‌آورد پس از این نظر برای جوانان و پیران تفاوتی ندارد. سنگینی گوش برطرف شده و بیماری طنین و سر و صدای گوش (وزوز گوش) به لطف پروردگار از میان خواهد رفت.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 83

بخش تقویت بینی

اشاره

بینی سومین عضو مهم برای علما پس از مغز و چشم از لحاظ اهمیت مورد توجه قرار گرفته است. در کارهای عملی عضو مهم دیگر بینی یعنی عضو بویایی است که در کارهای پژوهشی و آزمایشی مورد نیاز است.
بینی عضوی است برای نفس کشیدن که مستقیما قلب را خنک کرده هوای لازم را بدان می‌رساند. هوایی که با دمیدن اکسیژن سوخت و ساز بدن را تأمین می‌نماید. برای مغز عضو بینی رساننده هوایی است که گرمای سرشتی و طبیعی مغز را تأمین می‌نماید. بوهای خوش یا شمیم 21] که مورد نیاز مغز برای تقویت و نیرو گرفتن است از طریق بینی به مغز می‌رسد. بینی دو راه باریک به ریزشگاه اشک دارد و بدین‌وسیله با گلو و چشم و گوش ارتباط دارد.
فنون پیشگیری از ناراحتی‌های بینی در حقیقت با عوارض مغز و قلب و شش‌ها و حجاب و سینه مرتبط است. پس اگر بینی سرحال و سالم باشد برای اعضای مهم رئیسه و اعضای مربوط به آن‌ها مفید و پیشگیری‌کننده از بیماری‌هاست.
فنون پیشگیری طب ایرانی- اسلامی در مورد بینی به چند مورد زیر تقسیم می‌شود:
1. بخورات
2. بو کردنی‌ها (شمیم)
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 84
3. در بینی کشیدنی‌ها (انفیه)
4. بوکردنی‌های نمناک که از راه هوا در بینی کشیده می‌شوند[22]
5. پف کردنی‌ها در بینی؛ که عبارتند از داروهای خشک گرت شده که بوسیله لوله‌ای تو خالی به بینی دمیده می‌شود
بطور کلی در فنون پیشگیری از بیماری‌ها لازم است بینی را مرتب مورد بررسی قرار دهیم و آن را از تضعیف‌کننده‌های بینی حفظ کنیم. اولین تضعیف‌کننده بینی مزاج دستگاه گوارش است. کسانی که مرتب دستگاه گوارش خود را با استفاده از فنون پیشگیری از بیماری‌ها سالم و از لحاظ مزاجی در حالت تعادل نگه می‌دارند در حقیقت سراسر تن خود را پاک و سالم نگاه می‌دارند.
پس از دستگاه گوارش مزاج اعضای نزدیک و مرتبط با بینی در نظر گرفته می‌شود. هنگامی که مزاج اندام‌های مرتبط با بینی مانند جمجمه و گوش و چشم و سینوس‌های اطراف بینی، حلق و گلو در حال اعتدال باشند برای بینی مشکلی بوجود نمی‌آید. اگر اندام‌های مجاور بینی بیمار شوند ممکن

است بیماری‌های مربوط به آنان بر بینی اثر بگذارد و سلامت بینی را به خطر اندازند.
بسیاری از بیماری‌های بینی و چشم و سینوس‌های دو طرف بینی و حلق و گوش و دهان و تیروئید بر هم اثر می‌گذارند. یکی از آن بیماری‌ها حساسیت‌های فصلی است که موجب سوزش چشم و زکام و آبریزش می‌شود؛ این بیماری هم از مشکلات طب غربی است. علت آن فساد و رسوب شدید خلط صفراست که در خلل و فرج مخاط و مویرگ‌های بالای بینی و پیشانی محکم شده و هر از گاهی با تحریک ماده صفراوی توسط عوامل حساسیت‌زا به هیجان آمده و ترشحاتی از سموم را بر
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 85
مخاط بینی و حلق می‌پراکند و موجب سرفه و زکام و آزارهای دیگر می‌گردد. در طب ما علاج 100% است. ما در اینجا اجمالی از روش‌ها و فنون پیشگیری از بیماری‌ها و ضعف نیروی بویایی را مورد توجه قرار می‌دهیم:
* سیستم سینوزیت.
عبارت است از داروی بخور با ترکیب زیر:
تخم گشنیز 350 گرم، آویشن و مرزنجوش، کاکوتی، پونه، نعناع و اوکالیپتوس از هر کدام حدود 25 گرم. هرکدام که در دسترس باشند با تخم گشنیز مخلوط می‌شوند.
برخی مقداری کاه را با داروهای بخور همراه می‌کنند و برخی به تنهایی کاه را برای بخور انتخاب می‌کنند. از نظر ما داروی پایه برای بخور همان ترکیب بالاست و بیشترین حجم آن را تخم گشنیز تشکیل می‌دهد.
مواد بخور دارای خواصی هستند که مغز و پرده پوشاننده و محافظ آن را ضد عفونی کرده و سردی و رسوبات و ترشحات مغز را به پایین هدایت می‌نمایند.
ویروس‌ها و میکروب‌هایی که باعث زکام و بیماری‌های نزله‌ای شده‌اند زدوده می‌شوند. راه‌های بینی و گدارهای ما بین بینی و حنجره و حلق و گوش و چشم هم ضد عفونی می‌شوند.
این بخور مانع متاستاز سلول‌های سرطانی به مغز و ریه‌ها و پرده‌های محافظ آنان می‌شود؛ لذا در بیماری‌های صعب العلاج از جمله سرطان‌های مغز و سرطان‌های قسمت‌های بالایی بدن کاربرد ضروری دارد. هوای محل زندگی نیز از اسانس‌های فرار بخور پاک و ضد عفونی می‌شوند. بخور مذکور مخاط بینی را مستعد برای خروج اخلاط از مغز می‌نماید لذا بهتر است قبل از ارتکاب داروی عطسه‌آور از بخور استفاده شود تا کیفیت عطسه‌ها در خارج کردن مواد زائد جمجمه کامل‌تر گردد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 86

انفیه:

کندش، تخم گشنیز و گل بنفشه باهم مخلوط و پودر می‌شوند. سپس به اندازه نوک قاشق چایخوری پودر انفیه در بینی کشیده می‌شود. پس از لحظاتی عطسه‌های پی در پی بروز می‌کند، معمولا با بیشتر از 15 تا 20 بار عطسه کردن که پس از 10 دقیقه بخور دادن صورت پذیرد، اخلاط مغز از جمجمه راه بسوی خروج می‌یابند.
کسانی که دچار خستگی از کار روزانه شده‌اند بهترین راه برای رفع خستگی‌شان استفاده از داروی انفیه و عطسه کردن پیاپی بیشتر از 15 بار هنگام استفاده از داروی عطسه‌آور است.
انفیه‌ها کسی را که در معرض سکته مغزی قرار گرفته نجات می‌دهد. اگر شخصی در خانه احساس کرد که حالاتی بر وی عارض می‌شود که به سکته شبیه است باید فورا با عطسه کردن جلوی آن را بگیرد. در سنین بالا حالاتی مانند: گزگز در شقیقه‌ها و پرش اعضای صورت و سوزن سوزن شدن و بی‌حس شدن لب‌ها و اعضای صورت می‌تواند علامتی از بروز سکته باشد. انفیه بوسیله عطسه‌های مکرری که ایجاد می‌کند با شدت بخشیدن به جریان خون در مغز موجب از بین رفتن سکته می‌شود.
سکته از دیدگاه طب ایرانی دو نوع است؛ نوعی که در اثر فشار خون مویرگ مغزی پاره می‌شود و نوعی که در اثر چسبندگی سلول‌های خون و غلظت و گرفتگی انسداد و راه‌بندان ایجاد شده و تشکیل لخته موجب قطع جریان خون به بخشی از مغز می‌شود. پس از بروز سکته مغزی اگر فشار خون وجود نداشته باشد، بدون فوت وقت داروی عطسه‌آور لازم است تا لخته عامل سکته را از هم باز کرده و متلاشی نماید.
چنانچه سکته‌کننده در اثر فشار خون دچار سکته شده است. ابتدا لازم است بوسیله
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 87
زالو از پشت گوش وی خونگیری به عمل آید سپس داروی عطسه‌آور در بینی وی دمیده شود.
اگر زالو در دسترس نباشد لازم است از رگ پشت دست چپ بین انگشت کوچک تا انگشت سوم خونگیری با تیغ حجامت به عمل آید و به مقدار لازم که حد اقل یک استکان است خون گرفته شود. این مورد در سکته‌های قلبی نیز بلافاصله واجب است. حجامت عام که در بین دو کتف انجام می‌شود درست است. پس از آن حجامت سر توصیه می‌شود که روی ملاج صورت می‌پذیرد. این‌ها در صورتی است که فشار خون در کار نباشد. اگر مسکوت (سکته‌کننده) فشار خون ندارد و در هنگام سکته فشارش بالا

نرفته باشد بلافاصله باید از داروی عطسه‌آور استفاده کند. آنگاه خون‌گیری با تشخیص پزشک طب ایرانی انجام شود. برخی می‌گویند هنگام سکته در اثر فشار خون به دلیل آنکه مویرگ پاره شده و خون به سطح مغز راه یافته بنابراین زالو درمانی موجب تشدید ریزش خون به سطح مغز می‌شود؛ در تجربه اشتباه بودن آن به اثبات رسیده است.

روغن بنفشه یا بنفشه بادام:

پس از عطسه‌های پیاپی روغن بنفشه یا بنفشه بادام یا روغن کنجد یا زیتون نیاز است. مخاط بینی در اثر عطسه زیاد نیاز به آرامش پیدا می‌کند که تأمین‌کننده این آرامش همین روغن بنفشه است. روغن بادام شیرین برای ترکیب با بنفشه بکار می‌رود و روغن بادام تلخ در این مورد کاربردی ندارد.

نام داروهای بخور و انفیه و روغن بنفشه بادام را سیستم سینوزیت گذاشته‌ایم.

سیستم سینوزیت از بین برنده عفونت‌های بینی است و اخلاط جمجمه را هم پاک می‌کند. بهترین پیشگیری‌کننده از تمامی بیماری‌های مغزی و بیماری‌های نزله‌ای بکار بردن سیستم سینوزیت است.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 88

بخش تقویت چشم

اشاره

تقویت چشم یک ویژگی مهم برای اهل علم است. چشم انسان عضوی مرکب است که از 7 طبقه و سه رطوبت تشکیل شده است: طبقه ملتحمه، طبقه قرنیه، طبقه عنبیه، طبقه عنکبوتیه، طبقه شبکیه، طبقه مشیمیه، طبقه صلبیه، رطوبت بیضیه، رطوبت جلیدیه و رطوبت زجاجیه.
تقسیم‌بندی طب سنتی نشان از دقت علمای فن پزشکی است. درمان‌ها نیز بسیار حکیمانه و مؤثر بوده است. شاید با این همه پیشرفت‌های علمی در مورد چشم و چشم پزشکی برخی از خوانندگان این سطور سؤال کنند که با این همه چرا به متون قدیمی و نسخه‌های گذشتگان در فنون پیشگیری و فنون درمان تکیه می‌کنید؟ پاسخ ما به علما و پژوهشگران این است که همان اشکال و خطایی که ما در طب جدید در مورد سایر درمان‌ها می‌بینیم در مورد علم چشم پزشکی نیز می‌بینیم. طب غربی اصول و پایه‌ها را وانهاده و ظاهر را چسبیده است.
چشم یکی از ظریف‌ترین و حساس‌ترین اعضای بدن می‌باشد چگونه است که علم زدگی محض با آن همه عوارض خسارت‌بار در مورد چشم انجام می‌شود و تجربیات هزاران‌ساله علمای طب کنار زده می‌شود؟ چگونه می‌توان پذیرفت که شخصی که از لحاظ مزاجی دچار مشکلات شدید است آنگاه با روش‌های علمی و داروهای پرعوارض می‌توان سلامتی چشم را بازگرداند، وقتی داروی شستشوی نفتازولین جای داروهای بسیار مفید طبیعی را می‌گیرد معلوم می‌شود که این علم برای چشم جز تخریب چیزی در بر ندارد!
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 89
در طب سنتی ده‌ها نسخه طبیعی شوینده در علم پاکسازی چشم وجود دارد که هم می‌شوید و هم تقویت می‌کند و هم بر عمر سلول‌های بینایی می‌افزاید؛ چرا از آن‌ها استفاده نکنیم و با داروهای شیمیایی به درمان این عضو مهم و حساس بپردازیم؟! با یک مثال ساده در مورد عینک زدن به ادامه اجمالی این بحث می‌پردازیم:
هنگامی که کودک یا نوجوانی به دلیل ضعف بینایی به چشم پزشک مراجعه می‌کند پس از معاینه برای او عینک تجویز می‌گردد. عینک زدن در مرحله اول پذیرفتن و تثبیت بیماری و ضعف چشم است. اگر شخصی با گذاشتن عینک ضعف چشمش برطرف می‌شود دیگر چه دلیلی دارد که جویای علت ضعف چشم خود بشود و دنبال درمان برود؟!
از منظر طب پایه، ابتدا سوء مزاج بوجود آمده که مانع تقویت و تزکیه چشم شده است مورد بررسی قرار می‌گیرد. ممکن است این سوء مزاج

اعضای دیگر را هم تحت تأثیر قرار داده و بیماری‌های دیگری هم برای اعضای دیگر در شرف پیدایش باشند؟ تکلیف آن‌ها چه می‌شود؟

طب پایه توجه می‌کند به علت العلل یا علت اصلی که موجب بیماری شده است؛ اما طب علمی نگاه می‌کند به خود چشم و درمی‌یابد که بر فرض در شبکیه اشکالی از قبیل خونریزی داخلی، بالا رفتن فشار چشم و غیرو بوجود آمده است. در طب قیدم و طب پایه ایرانی- اسلامی به دنبال علت می‌خواهد بداند:

شاید علت در جمجمه و حجاب مغز باشد، شاید نزولات مغز به چشم آسیب رسانده است. شاید از معده بخار اخلاط صعود کرده و موجب بیماری شده، شاید کبد مقصر است، شاید عامل انسدادی در اطراف کره چشم و یا جمجمه در کار ایجاد راه بندان بوده است!

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 90

ساده‌اندیشانه‌ترین تفکر را طب جدید علمی ارائه می‌کند که به هیچ عاملی توجه ندارد. تنها به علت ظاهری که توسط ابزارهای پیشرفته جدید شناخته می‌شود تکیه کرده و درمان را با وسائل علمی جدید آغاز می‌نماید.

با توجه به مطالب اجمالی قبل علمای فرهیخته جامعه ما شایسته است که مردم را از راه‌های درست آگاه کنند. فنون پیشگیری طب بومی و پایه ایرانی- اسلامی ما دارای آن‌چنان تجربه‌های علمی است که شاید 90% مردم را از رفتن بسوی درمان حفظ کند. یعنی قبل از آنکه مشکلی ایجاد شود از وقوع بیماری جلوگیری به عمل می‌آورد. در حیطه درمان نیز پس از شناسایی علت به درمان علت اصلی می‌پردازد و البته درمان موضعی را نیز هم‌زمان در نظر می‌گیرد. ما عینک را زمانی برای چشم‌های ضعیف می‌پذیریم که هیچ راهی برای درمان وجود نداشته باشد. درست آن است که چشم ضعیف را مورد معالجه قرار دهیم تا بتواند مانند سایر مردم بدون عینک مطالعه کند. تجویز عینک باید آخرین راه حل باشد و این کار در اکثر موارد شدنی است؛ تنها باید مردم را از حقیقت امر آگاه کنیم.

نگهداری چشم شامل سه مرحله است:

1. پاکسازی و پیشگیری

اشاره

پاکسازی چشم شامل چند دستور است. شستشوی چشم با داروهای گیاهی و طبیعی مندرج در طب ایرانی- اسلامی هم پاکسازی است و هم تقویت و هم علاج! برخی از آن داروها به این ترتیب است:

قطره قنطوریون (گل گندم)

هر شب کمی قنطوریون را مانند چای دم کرده یا بجوشانند قبل از خواب در چشم بچکانند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 91

قطره عناب

هر شب سه عدد عناب را شکسته و در چند قاشق آب قرار دهند. صبح صاف کنند و چند قطره در چشم بچکانند و چند دقیقه بعد بشویند.

قطره آب پیاز

چند قطره آب پیاز را هر شب طی چندین شب در چشم بچکانند هر نوع آلودگی و چرک و ناراحتی‌های حساسیتی عفونت و جرب و آبریزش چشم و ضعف چشم و سفیدی تازه که بر سیاهی چشم افتاده است را مفید است.
قطره رازیانه، بابونه و گل ختمی هرکدام تنها یا باهم جوشانده یا دم کرده و در چشم بچکانند برای همه ابتلائات چشم و پیشگیری از ضعف چشم مفید است.

قطره آب خارک 23] و آب‌غوره بی‌نمک

آب خارک را با آب‌غوره بجوشانند تا غلیظ گردد. در چشم بچکانند برای هر نوع مشکل چشم چه در امر درمان و چه در امر پیشگیری مفید و معالج است.

قطره انزروت

انزروت و رازیانه از هرکدام یک قاشق چایخوری را نیم‌کوب کرده، در نیم استکان گلاب ریخته روی شعله ملایم بجوشانند تا نیمی بماند، صاف کرده و نصف قاشق چایخوری عسل و نوک قاشق چایخوری زعفران بر آن افزوده و یک دقیقه می‌جوشانند و از آتش برمی‌گیرند. دو سه قطره آب لیموترش تازه بر آن می‌افزایند و هفته‌ای دو تا سه بار در چشم می‌چکانند.
این نسخه بی‌بدیل در پاکسازی چشم و در حقیقت تازه کردن آن است. زمان مصرف این نسخه یک هفته بیشتر نیست و جای نگه‌داری آن در یخچال است به سبب
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 92
آنکه زود فاسد و متعفن می‌گردد. هر 2 روز و هر فصل یک هفته از این نسخه استفاده می‌شود. همراه با تقویت‌کننده‌هایی که در این بخش مذکور است آنان که می‌خواهند از چشم خود در راه کسب علم و دانش بهره ببرند کاری بس دقیق و شایسته برای حفظ چشم حتی در صد سالگی است.

هر سه ماه یک بار سه عدد زالوی بسیار ریز زیر پلک پایین چشم‌ها انداخته می‌شود.
حجامت عام و حجامت سر و حجامت دو طرف بینی در تحکیم نور چشم می‌تواند بجای زالو مورد استفاده قرار گیرد. میزان خون‌گیری توسط پزشک متخصص طب پایه ایرانی- اسلامی تعیین می‌شود. چنانچه مزاج عمومی چشم به سردمزاجی کشیده شده است خونگیری جایز نیست تا آنکه سردی مزاج شناسایی شود که آیا با ماده است یا بدون ماده؟ سردی زیاد است یا کم؟ زمانی که حالات مزاجی مشخص شد با داروهای مناسب مزاج چشم را به تعادل باید کشاند، آنگاه دستور خون‌گیری با شرایط مخصوص داده خواهد شد. قطره معروف به انزروت دارای ترکیبی است که مزاج چشم را به تعادل می‌رساند و با کمک خونگیری و مسهل و منضج‌های مناسب و داروهای تقویت‌کننده، چشم را تقویت کرده و به حالت عادی باز می‌گرداند. اگر یکی از اندام‌های نزدیک به چشم خون ناباب به چشم برساند و موجب ضعف آن شود باید مزاج آن عضو را شناخت و تعدیل نمود و رگ‌هایی را که در رساندن خون‌آلوده و کثیف به چشم مقصر هستند با روش‌های خونگیری طب ایرانی- اسلامی خون‌گیری نمود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 93

آگاهی از موارد و علل و اسبابی که موجب بروز زیان و خسارت بر چشم می‌شود ضروری است. مصرف نمک زیاد و غذاهای شور، نگاه مستقیم به خورشید و کسوف و پوشیدن کفش تنگ و پاشنه دار، مداومت بر پوشیدن کفش، رسوب سودا در اطراف و کف و روی پا و ترک پا هم‌سو با ضعف چشم می‌باشد، آبریزش و حساسیت‌های فصلی و عفونت سینوس‌های بینی، استفاده زیاد از نور سفید مانند نور مهتابی، مطالعه هنگام غروب و نور ناکافی، کم‌خونی ناشی از غلبه بلغم و سرانجام استفاده از داروهای شیمیایی نظیر آنتی‌بیوتیک‌ها، آسپرین، استامینوفن و مسکن‌ها[24]!
دوای ضعف چشم که ناشی از سوء مزاج معده است و پیرچشمی که از دیدگاه طب سنتی نوعی غلبه خشکی است بر مزاج چشم، همان پاکسازی معده و کبد، سرمه، عطسه، خون‌درمانی و تقویت چشم با داروهای ویژه طب اسلامی است.
گریه زیاد برای چشم مضر است. بسیار چشم دوختن به خطوط ریز و اشیاء ریز خوب نیست. زیاده‌روی در جماع برای چشم بسیار بد است. خوابیدن پس از غذا خوردن، مصرف غذاهای سرخ کرده و غلیظ برای چشم زیان‌بار است. خواب زیاد و بی‌خوابی و خواب هنگام روز اگر زیاد باشد چشم را ضعیف می‌کند. اگر سوء مزاج خشک بر بدن غلبه کند چشم را آسیب می‌رساند.
دود حاصل از سوختن بد است اما دوده که از کباب کردن آنچه برای کباب مناسب است خوب است. چربی سورمه از جنس دوده است نه از دود خشک. مصرف غذاهای تند و شور بد است. خون دادن به روش‌های طب اسلامی در صورتی که
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 94
افراط نشود برای چشم مفید است. خون‌گیری به روش اهداء به سازمان انتقال خون برای چشم مفید نیست. مستی برای چشم زیان‌بار است. خواب بر شکم (دمر) برای چشم خوب نیست. نگه داشتن پا در کفش به هر مدتی که باشد برای چشم مفید نیست. برهنه راه رفتن بر زمین صاف و هموار برای چشم مفید است.
باید چشم را از گرمای شدید و سرمای شدید حفظ نمود. گرت و خاک و هوای کثیف مانند هوای پر از دود و دم ماشین برای چشم زیان‌آور است. موادی که برای نگهداشتن دید چشم مفید است بسیار زیادند که برخی از آن‌ها عبارتند از: سورمه، توتیا، توتیا که با آب رازیانه و مرزنجوش پرورده شده است. آب رازیانه همواره برای تقویت نیروی بینایی مفید بوده است.

چکاندن آب انار شیرین در چشم بسیار مفید است.
انار شیرین را با انار ترش و پیه آن همراه با عسل در تنور می‌پزند بطوری که در پختن آرام‌آرام نرم شود و مزاجش درهم شود از داروهای چکاندنی و مالیدنی بسیار مفید برای چشم است. شستشوی چشم با دمکرده آویشن و یا عرق آویشن که با آب جوشیده رقیق‌تر شود برای چشم مفید است. اگر هر مزاجی از حالت طبیعی خارج شده است و بر چشم و اطراف آن نشسته، لازم است پاکسازی گردد.

2. علاج

اشاره

اجمالا به برخی از ناراحتی‌های چشم و علاج آنان اشاره می‌کنیم:
در طب پایه دستورات بسیار متنوع و مؤثری در پیشگیری و علاج بیماری‌های چشمی وارد شده است. یکی از آن‌ها آبریزش‌ها و حساسیت‌های فصلی است که یکی از مشکلات سخت طب غربی بشمار می‌آید. مردم کشورهایی مانند: استرالیا، ژاپن و برخی کشورهای قاره امریکا بویژه در فصول بهار و پاییز همواره از آن رنج می‌برند و ناچار باید از ماسک‌های دهان و داروهای ضد حساسیت استفاده کنند اما هرگز
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 95
نتوانسته‌اند علاج قطعی برای آن پیدا کنند، درحالی‌که در طب ایرانی- اسلامی ما علاج آن شاید به یکی دو هزاره قبل بازمی‌گردد. دستورات امام ششم شیعیان صادق آل محمد (ع) حاکی از تسلط کامل طب اسلامی بر این بیماری بوده است. در طب ایرانی نیز این بیماری بخوبی پیشگیری و علاج شده است. تنها طب غربی است که در درمان این بیماری از همه مکاتب طبی قدیم و جدید عقب افتاده است.

علامات آن آبریزش و عطسه مدام و قرمزی چشم و سوزش است. علاج آن در طب جدید ناممکن و بسته به دوری از مواد حساسیت‌زا در محیط زیست پیرامون انسان است.
در طب قدیم این بیماری با روش‌های طب ایرانی- اسلامی علاج شده است.
امام صادق (ع) معلّم علوم الهی و مادی، حجامت را برطرف‌کننده حساسیت و آبریزش چشم می‌داند. این بیماری از رسوب صفراوی خشک در عروق و مویرگ‌های مخاط بینی و پیشانی و حلق و گوش بوجود می‌آید. از آنجا که صفرا زود فاسد و متعفن می‌گردد، ماندن رسوب صفرا و سودای غلیظ و خشک حاصل از آن در مویرگ‌ها موجب ترشح شیرآبه‌ای زهرآگین و گزنده در مخاط بینی گشته که نتیجه آن سرفه، آبریزش، تنگی نفس، عفونت‌های سینوسی، آسم و امثال آن است. درمان آن در طب ایرانی- اسلامی بخوبی بوسیله حجامت و دارو و رژیم غذایی امکان‌پذیر است و هرگز در متون طبی قدیم دیده نشده که دانشمندان علوم پزشکی آن را لاعلاج و علت تامه آن را حساسیت بدانند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 96
علاج آن در سیستم دارویی زیر قطعی است:
ابتدا پاکسازی دستگاه گوارش با منضج و مسهل‌های صفرا است، که در بخش پاکسازی معده و دستگاه گوارش نسخه‌های آن گذشت. نکته متمایز در اینجا آن است که حجامت عام و حجامت سر از مهمترین روش‌های علاج این بیماری می‌باشد. بدین ترتیب که پس از حدود 9 تا 15 روز که از شروع مصرف نسخه پاکسازی دستگاه گوارش و کبد گذشت مبادرت به انجام اولین حجامت عام می‌کنند.
7 روز بعد حجامت سر روی ملاج و دوباره 7 تا 15 روز بعد حجامت عام انجام می‌گیرد. درحالی‌که داروها و رژیم غذایی ادامه دارد آن‌قدر بر حجامت مداومت می‌کنند تا کاملا بیماری برطرف می‌شود.

سورمه

از داروهای مشهور طب ایرانی- اسلامی است. هر شب سورمه چهار مغز در چشم کشیده شود. نسخه‌های منسوب به سورمه بسیار متنوع است و ما به ساده‌ترین و در دسترس‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم. سورمه چهار مغز عبارت است از:

پسته، بادام، فندق و مغز قلم گاو.

دوده‌ای که از این چهار مغز گرفته می‌شود یکی از بهترین سورمه‌های چشم است. مغز قلم گاو گرمی و التهاب سه مغز دیگر را به اعتدال می‌کشاند. چراکه غلبه مزاج خشک بر عضلات چشم بدترین علل و اسباب پیرچشمی است. چشم‌ها حتی بیشتر از مفاصل یک بیمار مبتلا به آرتروز به روغن کاری نیاز دارند.

مواد این سورمه در دسترس بوده و هرکس براحتی می‌تواند مواد آن را تهیه و ساخته و مورد استفاده قرار دهد. از خواص سورمه نرم کردن عضلات چشم و تسهیل

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 97

در خونرسانی است. چربی‌های موجود در سورمه سرشار از مواد مغذی است و از خونریزی داخلی چشم جلوگیری به عمل می‌آورد.

علاوه بر سورمه چهار مغز و استفاده از داروهای عطسه‌آور، علمای ما به دلیل نیازی که جامعه و بویژه نسل جوان به آنان دارند باید از سوی جامعه‌ای که مردمش مسئول هستند مورد حمایت قرار گیرند تا از وجود آنان بهره بیشتر برده شود.

جرب

بیماری است که در کهنسالی بیشتر اتفاق می‌افتد. چشم درشت شده و به سمت بیرون قوس پیدا می‌کند و لبه‌های پلک برآمده و ضخیم می‌شود. پیشگیری آن همان دستوراتی است که در بخش پاکسازی چشم مطرح شد و یکی از نسخه‌های همراه که شیاف اخضر است. این شیاف با داروهای قبلی کاملا چشم را علاج می‌کند.

شیاف اخضر

زنگار 9 گرم، اقلیمیای نقره، صمغ عربی و سفیداب ارزیر از هرکدام 6 گرم. با حدود یکی دو استکان آب بپزند و 5/ 7 گرم اوشق را در یک استکان آب جوشانده برگ یا عرق غلیظ سداب روی شعله ملایم بجوشانند تا اوشق در آن حل شده و صاف کنند. پس همه را درهم کنند تا بصورت خمیر درآمده و از آن شیاف‌های باریک و ظریف بسازند و خشک کنند و هر روز چند ساعت یا هر شب یک شیاف در چشم بگذارند و صبح بردارند و با آب ولرم بشویند.

سبل

پرده‌ای است شبیه به برگ‌های درهم بافته که بر سفیدی چشم ایجاد می‌شود و علت آن از پر شدن رگ‌های چشم و امتلاء بافت‌ها و ماهیچه‌های آن از رسوبات گوناگونی است که در طول زمان به درد و لای و رسوبات سوداوی تبدیل شده و
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 98
سطح بیرونی چشم را می‌پوشاند. تعریف قانون از این بیماری چنین است: سبل بیماری است که در آن رگ‌های رویه گوشتگاه (ملتحمه) و قرنیه ورم می‌کند و چیزی دود مانند در میان آن‌ها می‌تند.
پیشگیری از این بیماری همان دستوراتی است که در بخش پاکسازی چشم مطرح گردید. قطره انزروت در پیشگیری و علاج سبل مؤثر است. سبل از بیماری‌های مسری و واگیردار است. یکی از داروهای معروف معالج سبل شیاف احمر است 25].

شیاف احمر

شادنج مغسول 18 گرم، صمغ عربی 15 گرم، روی سوخته و زاج سوخته از هرکدام 6 گرم، زنگار 5/ 7 گرم، زعفران و مرّمکی از هرکدام 5/ 1 گرم، صبر سقوطری و افیون از هریک 15 گرم. داروها را بکوبند و با کمی آب بپزند و به شیاف‌های متعدد تبدیل کرده خشک کنند. هر شب تا صبح یا چند ساعت در هر روز در چشم بگذارند و پس از آن با آب ولرم بشویند.

دانه‌ای است که زیر پلک بوجود می‌آید و در ابتدای بروز نرم و همراه با التهاب و قرمزی و گاه سوزش چشم است. تولد این دانه از صفرای حار در کبد و ارسال حرارت و بخار صفرا در چشم است. علاج آن با استفاده از مواد داروئی زیر است:
سکبینج، حلتیت، اوشق، سرکه
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 99
داروها را پودر کرده و با سرکه خانگی خمیر کرده بر دیده بگذارند و شب تا صبح صبر کنند و پس از آن با آب گرم بشویند. با دمکرده مخلوطی از آویشن و گل ختمی و تخم گشنیز چشم را بشویند. پس از آن اسفرزه را در شیر داغ حل کنند و لعاب حاصل را روی پلک چشم به مدت یک تا چند ساعت بگذارند.
از مصرف مواد گرم پرهیز کرده و دستگاه گوارش را با رژیم 15 روزه منضج و مسهل ضد صفرا پاکسازی کنند و از غذاهای لطیف و سردمزاج و میوه‌های خنک بهره برند و تن و روی را با سدر و مورد و حنا طبق دستورات پاکسازی که قبلا ذکر شد هر روز بشویند. بیماری‌های فوق مواردی از انواع بیماری‌های چشم است که در کهنسالی موجب ضعف چشم می‌شود که با پیشگیری کاملا می‌توان از بروز آن جلوگیری نمود و در صورت بروز آن را علاج کرد. ذکر چند نمونه از این بیماری‌ها برای توجه به روش‌های درمان طب ایرانی است [26].

3. تقویت

اشاره

تقویت چشم شامل رعایت موارد پرهیز و پاکسازی و استفاده از مواد موسوم به سورمه و داروهای تقویت مژه است. حجامت و زالو درمانی به‌منزله پاکسازی و تقویت چشم هر دو است. سوی چشم به‌وسیله حجامت و فصد رگ زیر زبان و دو رگ کنار بینی و زالو درمانی به تعداد 3 عدد زالوی ریز زیر پلک‌های چشم صورت می‌گیرد.

عضو معده به تنهایی در پاکسازی و پیشگیری و تقویت چشم نقش مستقیم دارد. هرگز نباید نقش مهم معده را در ضعف و قوت سوی چشم نادیده انگاشت.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 100

کسانی که دارای معده ضعیف با غلبه خلط سرد هستند دارای چشم‌های ضعیفی خواهند بود. از علامات سوء مزاج سرد معده، بی‌اشتهایی و حالت تهوع و استفراغ بلغم و کم‌خونی متعاقب آن، سرگیجه به‌معنای ضعف و سقوط فشار خون و سایر علامات غلبه سوء مزاج سرد معده است.

علاوه بر کارهای فوق برای حفظ سلامت جسمی لازم است در مورد وضعیت چشم خود جهت مطالعه روزانه اقداماتی برای تقویت چشم انجام دهند.

هفته‌ای یک بار یک ظرف از آب گرم تهیه کنند که قطر آن حد اقل اندازه یک وجب باشد؛ ته ظرف یک شیئ نورانی یا مثلا یک نگین انگشتر که رنگ آن از انواع رنگ قرمز مانند رنگ صورتی باشد قرار دهند. صورت را درون آب فرو کنند و به آن شیئ نگاه کنند. در زمان نگاه‌کردن مژه نزنند و نفس را حبس کنند. باید زمان مژه نزدن و نفس نکشیدن هم‌زمان باشد. هرچند ثانیه که می‌توانند مژه نزنند و در عین حال نفس نکشند، یادداشت کنند. مثلا بر فرض 20 ثانیه هم نفس خود را حبس کنند و هم مژه نزنند، با تمرین و ممارست این زمان را افزایش دهند.

افزایش این زمان نشانه پیشرفت بدن و تأثیر موفق روش‌های فوق می‌باشد.
ورزش‌ها و عطوس و خونگیری با زالو و حجامت کردن و ماساژ و سونا و کوهنوردی و همه آن برنامه‌هایی که برای حفظ سلامتی در سطور بالا گفته شد می‌تواند به این وسیله محک زده شود. مژه نزدن هنگام نگاه دوختن به شیئ درون آب و نفس نکشیدن بهترین علامت تقویت عضلات چشم است، علاوه بر این‌ها نگاه‌کردن و تمرین کردن در آب ولرم موجب حفظ سلامتی و شادابی چشم شده و دید چشم را برای مطالعه بهتر افزایش می‌دهد. از سوی دیگر این روش موجب افزایش تمرکز ذهنی شده و حافظه را تقویت می‌کند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 101

بخش تقویت کلیه‌ها در سنین پس از میانسالی

اشاره

تقویت کلیه‌ها نقش مهمی در سلامتی بدن بویژه در اهل علم دارد، همچنین در تقویت دید چشم بسیار مؤثر است. اولین راه تقویت کلیه‌ها تکیه بر پاکسازی کلیه و پیشگیری از به ضعف گراییدن آن‌هاست.

بهترین روش، اضافه کردن عرقیات گیاهی پاک‌سازی‌کننده کلیه‌ها در سیستم پاکسازی 15 روزه است.

انجام رژیم غذایی 15 روزه با منضج کلیه

هر 6 ماه یک بار همانطور که گفته شد رژیم غذایی 15 روزه را که برای پاکسازی سراسر بدن و اندام‌های رئیسه در پاراگراف‌های قبل توضیح دادیم، انجام می‌دهیم. با این تفاوت که رژیم پاکسازی 15 روزه را با منضج مخصوص بیماری‌های کلیوی شروع می‌کنیم.
- از 3 مورد ذکر شده یکی را به دلخواه انتخاب کنید، به این ترتیب:
* هر روز صبح ناشتا 2 لیوان عرق خارشتر را داغ کنند تا به حد جوش برسد، بلافاصله آن را روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز شده بریزند و بجای صبحانه میل کنند تا 2 ساعت بعد چیزی نخورند.
* عرق خارشتر یک لیوان و عرق خارخاسک هم یک لیوان. باهم مخلوط به حد جوش برسانند و بلافاصله داغ‌داغ روی سه قاشق غذاخوری خاکشیر بریزند و مانند مورد بالا انجام دهند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 102
* ترکیبی از عرقیات پاک‌کننده کلیه‌ها (مدر) 2 لیوان داغ کنند و بلافاصله روی 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز شده بریزید و بجای صبحانه میل کنند.
تا 2 ساعت بعد چیزی نخورند. عرقیات تقریبا همان عرقیات گرفته شده از جوشاندنی‌های کلیه است، مانند:
عرق کاکل ذرت، شوید، گشنیز، پوست بید، کافشه، خارخاسک و امثال آن است که در بازار به‌عنوان عرق سنگ شکن یا شستشوی کلیه عرضه می‌شود. رژیم غذایی 15 روزه را ادامه دهند.
- ساعت 10 صبح یک قاشق غذاخوری بارهنگ را در یک لیوان آب جوش بریزند و با کمی شکر شیرین کرده میل کنند. اگر قند خون دارند دارو را شیرین نکنند.
- نیم ساعت قبل از ناهار و شام
یک لیوان عرق خارشتر یا خارخاسک میل کنند.
- 1 /5 ساعت بعد از هر غذا
جوشانده زیر را آماده کرده میل کنند:
ترنجبین، گل سرخ، برگ سنا از هرکدام 50 گرم، افسنتین، تخم کتان، گل ختمی، کاکل ذرت، دم گیلاس، تخم شوید، تخم کافشه، خارخاسک از هرکدام 25 گرم. همه را باهم مخلوط و با هاون برقی آسیاب کنند و روزی سه بار هر 1 /5 ساعت پس از صرف غذا یک قاشق غذا خوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند، صاف کنند.
در صورت عدم بیماری قند خون، کمی با شکر شیرین کرده میل کنند.

در علاج بیماری حاد کلیه که بخش عظیمی از کلیه از کار افتاده است غذای بیمار منحصر به سوپ گشنیز و گاه تنها لعاب سوپ گشنیز می‌باشد. این رژیم باید 20 روز اجرا گردد و نتایج آن درخشان است.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 103

- رژیم غذایی

سوپ گشنیز با سبزی‌های گشنیز و برگ چغندر یا اسفناج و غیرو با کمی عدس و گوشت بدون چربی گوسفند یا خروس خانگی بپزند و میل کنند. انواع سوپ‌های سبزیجات را می‌توانند مصرف کنند. غذای سفت نخورند چراکه غذای غلیظ اثر دارو را از بین می‌برد. از غذاهای غیر سوپ تنها به کته گشنیز کاملا پخته و نرم شده با گشنیز یا شوید فراوان اکتفا کنند و 15 روز این روش غذایی را رعایت کنند. کلیه‌ها تقویت شده به حال اول بازمی‌گردد.

کلیه‌بند کرک گردن شتر

حدود 150 گرم کرک گردن شتر را شسته و تمیز کرده و پس از خشک کردن روی یک پارچه محکم ریز بافت پهن کنند و اطراف آن را چرخ‌دوزی نموده، مانند لحاف به مربع‌های یک تا دو سانتی گره‌دوزی نمایند. پارچه متقال مانند کیسه‌ای مسطح کرک‌ها را در بر می‌گیرد (چیزی شبیه به لحاف). پس روی دو طرف این کیسه را با پارچه‌ای مانند حریر نرم و لطیف بدوزند تا مانع آزار پوست گردد. عرض این کیسه 35 سانت و طول آن به اندازه طول شکم بیمار می‌باشد. دو طرف آن را با زیپ بدوزند، یا هر طرف را 10 بند ببندند تا کلیه‌بند به بدن بچسبد. دو تا کلیه‌بند برای شستشو لازم است تا هرکدام که کثیف شد، تمیز را بپوشند و کثیف را بشویند. این کلیه‌بند هیچ‌گاه نباید تا بازسازی کلیه‌ها از بدن بیمار جدا گردد، مگر برای استحمام و پس از استحمام باید بلافاصله بدن بیمار خشک شود و با لباس گرم پوشانده شود تا هیچ‌گونه تغییرات دما متوجه کلیه نشود. کلیه‌ها در مقابل تغییرات دما بسیار حساس می‌باشند.

در مورد رژیم غذایی در علاج کلیه حاد نیز باید بویژه در کهنسالان توجه داشت که حتی مقدار کمی ناپرهیزی و عدول از موارد نهی شده می‌تواند کلیه را به

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 104

تحرکی علیه خودش وادار سازد. هنگامی که می‌گوییم بیماری کلیه حاد نباید حتی یک پشت ناخن نان بخورد و یا هر ماده غذایی خام، به این دلیل که کلیه‌ها به کمترین ناپرهیزی عکس العمل نشان می‌دهند. پس مقدار ناپرهیزی مطرح نیست بلکه ناپرهیزی مطلق مورد نظر است. پس باید اکیدا از کوچکترین ناپرهیزی جلوگیری کرد.

بدین‌وسیله پاکسازی بدن با توجه بیشتر به سمت کلیه‌ها انجام می‌شود. نقش کلیه‌ها در سلامتی انسان نقشی کلیدی است، رنگ صورت باز می‌شود و اورام بدن زایل شده و نشاط و سرحالی خاصی بر بدن چیره می‌شود. اعضای بدن بویژه اعضای رئیسه و معاون و خادم رئیسه یادی از روزگار جوانی و شادابی خود می‌کنند. حاصل آن جز طول عمر چه می‌تواند باشد؟!

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 105

بخش تقویت و نگهداری نیروی جنسی

اشاره

داروهای تقویت‌کننده نیروی جنسی را پس از پاکسازی 15 روزه و پس از اولین خونگیری با زالو می‌تواند شروع کنند[27]. اولین زالو درمانی پشت گوش و 25 روز بعد روی دست‌ها و 25 روز بعد روی پاها طبق دستور زالو درمانی انجام شود. این در حالی است که روش‌های دیگر تقویت نیروی جنسی در حال انجام است.

از صحنه خارج شدن روابط جنسی در دوران کهنسالی بسیار زیان‌بار است.

اگر نیروی جنسی خاموش شود به اعضای رئیسه بدن صدمه وارد خواهد شد. البته اگر انزال از حد طبیعی و توان شخص خارج باشد آن هم زیان‌بار است. بخش بسیار مهمی از اعضای بدن بویژه اعضای رئیسه نشاط و نیروی حیاتی خود را از نیروی جنسی اخذ می‌کنند و به عبارت دیگر نیروی جنسی نیروی‌های غریزی بدن را از سستی و تحلیل و نابودی حفظ می‌کنند. اکثریت روابط جنسی می‌تواند بدون انزال و در حد ایجاد نشاط باشد، که عبارت از ملاعبه و غیرو بوده و آب پشت از جای خود نجنبیده باشد.

در این صورت پس از گذراندن دوره پاکسازی 15 روزه، پاکسازی مجاری تناسلی ضروری است. نسخه جوشانده شستشوی مجاری دستگاه تناسلی:

تخم کاهو، تخم کرفس، ناخنک، میخک (قرنفل)، کاکل ذرت هرکدام 25 گرم، بهارنارنج، دم گیلاس، آویشن، سه‌پستان، قدومه، گل‌گاوزبان، تخم کافشه، بادرنجبویه، مرزنجوش، دم اسب هرکدام 10 گرم. این نسخه برای بیماری پروستات و واریکوسل و ضعف نیروی

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 106

جنسی در مردان و عفونت و نکروز کلیه‌ها و بیماری ذیابیطس و امثال آن نیز مفید است.

پاکسازی از طریق روابط جنسی

دومین موضوع حائز اهمیت در سنین بالا پاکسازی برخی مواد زائد از طریق نیروی جنسی است. این‌ها موادی هستند که توسط نیروی جنسی در بدن پاکسازی می‌شوند. البته مقدار و نوع روابط جنسی در سنین مختلف و در مناطق مختلف متفاوت است. بنابراین نباید این نیرو در تحکیم عمر طولانی توأم با سلامتی نادیده انگاشته شود. برعکس استفاده افراطی نیز می‌تواند عمر طولانی را مورد تهدید قرار دهد.

منظور از تقویت قوای جنسی بالا بردن میل جنسی به تنهایی نیست؛ بلکه هدف اول پاکسازی مواد اضافی و سمومی است که اخراج آن تنها از طریق بکار گیری قوای جنسی ممکن است و دوم شناسایی میزان تمایلات جنسی در سنین بالاست و بعد از آن تقویت نیروهای غریزی و انگیختن غرایز حیاتی از طریق نیروهای جنسی است. دفعات آن همانطور که اشاره شد بستگی به میزان از کار افتادگی دارد که در افراد مختلف متفاوت می‌باشد. شاید چند ماه یک‌بار و ماهی یک‌بار کم یا بیش!

نسخه جوشانده مقوی باه را با داروی 5 قسمتی کلیه در این قسمت با مسهل عام ترکیب کرده و روزی دو بار 2 ساعت پس از هر غذا میل کنند.

نسخه کلیه- باه

الف: جوشانده شستشوی مجاری تناسلی:

راه‌ها و گدارهای انتقال‌دهنده نیروهای جنسی را باز می‌کند و در نتیجه مواد مؤثر در تقویت نیروی جنسی را به مقصد می‌رساند. کلیه‌ها و مثانه را تقویت و از هر نوع بیماری پاک می‌کند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 107
گل‌گاوزبان، سنبل الطیب، خاکشیر، سوسنبر، مرزنجوش، بادرنجبویه، تخم کافشه، خارخاسک، دم گیلاس، بابونه، افتیمون، تخم تره، تخم جعفری، تخم کاهو، تخم شوید، تخم کرفس، رازیانه، گزنه، سداب، کاکنج. ترکیبات مسهل عام را نیز بیافزایند:
ترنجبین، گل سرخ، سناء مکی از هرکدام 50 گرم، افسنتین و تخم کتان، گل ختمی از هر کدام 25 گرم.
به دو روش از این جوشانده عجیب الفعل استفاده کنند که بهره‌های بسیار دارد.
1. آن‌ها که وقت کمتری برای جوشاندن دارند:
داروها را به 6 قسمت مساوی تقسیم کنند، 5 قسمت آن را کنار بگذارند.
یک قسمت را به 6 شیشه آب (500 یا 600 گرمی) مخلوط کرده و روی شعله ملایم بجوشانند تا 4 قسمت بماند، صاف کنند و یک‌صد گرم شکر اضافه کرده دوباره بجوشانند تا 3 شیشه بماند. در یخچال نگهداشته صبح و ظهر و شب هربار یک لیوان میل کنند. پس از اتمام بسته اول، یک قسمت دیگر را برداشته و به همان روش بجوشانند و مصرف کنند تا آنکه آخرین قسمت به نوبت مصرف شود.
2. آنان که وقت بیشتری برای جوشاندن دارند:
داروها را باهم مخلوط و با هاون برقی آسیاب کنند و روزانه صبح و ظهر و شب هربار یک قاشق غذاخوری آن را با 2 لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان بماند، صاف کنند و اگر قند خون ندارند شیرین کرده میل کنند.
کهنسالان توجه کنند؛ اگر بدن دچار غلظت خون نباشد، یا به عبارت دیگر اگر دستگاه گوارش با روش‌هایی نظیر پاکسازی 15 روزه ویژه خود ما به اعتدال لازم رسیده و بدن از اخلاط غیر طبیعی و کثیفی و غلظت خون بطور نسبی پاک شده باشد، مصرف جوشانده کلیه- باه همراه با معجون یا قرص تقویت باه و نسخه مقوی باه و نعوظ که در ذیل گفته خواهد شد، حتی پیرمرد 90 ساله را به هیجان می‌آورد. البته ما
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 108
در این مرحله هدفمان بیشتر برانگیختن نیروی جنسی برای تقویت تمام بدن بخصوص اعضای رئیسه است. نمی‌خواهیم با ایجاد هیجان شهوت

رابطه جنسی نامتناسب در 90 سالگی ایجاد کنیم. بدیهی است که نیروهای جنسی را نباید بیهوده مصرف کرد بلکه انزال منی به اندازه میزان نیاز به دفع سموم می‌باشد و بیشتر هدف ما تحریض و تحریک نیروهای جنسی به منظور برانگیختن نیروهای حیاتی بدن است.

ب: حب و معجون مقوی نیروی باه و افزایش طول عمر از طریق جنسی

اشاره

دو نسخه برای تقویت نیروی باه که به نهایت قوت و لذت را افزایش می‌دهد.
داروی اول بصورت حب مصرف می‌شود:

عنبر حب

برای تقویت عمومی بدن و برانگیختن نیروهای حیاتی و نیروی جنسی و نعوظ به غایت مؤثر است. این نسخه برای خلفا و پادشاهان و شخصیت‌های سیاسی مورد استفاده قرار می‌گرفته است. بعد از 6 ساعت نعوظ می‌آورد و تا 12 ساعت باقی می‌ماند. برای برطرف کردن نعوظ حاصل از آن، استحمام با آب سرد مؤثر می‌باشد.
دهان را خوش‌بو می‌سازد، مزه آن خوب است و مانند اکثر داروهای باهیه بدمزگی ندارد، در دهان زود آب نمی‌شود. ما نام آن را عنبر حب نهاده‌ایم و بر مخترع آن حکیم مؤمن تبریزی درود فرستاده و غفران الهی را برای این مرد خدا جوی از درگاه خداوند متعال مسئلت می‌نمائیم. جزئیات آن بدین شرح است:
پنیر مایه شتر اعرابی، عنبر اشهب، مشک، خصیه الثعلب، خولنجان، مصطکی و قرنفل از هرکدام به قدر یک فندق مخلوط و پودر کرده و با آب نخود یا تره‌تیزک و یا شیر از آن حب‌ها بسازند. روزی یک حبه در دهان گذاشته و بمکند و روی آن یک لیوان آب تره‌تیزک یا آب نخود خیسانده یا شیر تازه بنوشند و از این حب تا نیم مثقال می‌توان
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 109
خورد. صاحبان مزاج‌های مرطوب بیشتر از آن هم بدون مشکل می‌توانند مصرف نمایند.

معجون زرعونی

در تقویت باه بی‌بدیل است، پشت را قوت دهد، منی بیافزاید، نعوظ آورد، بادها را بشکند، طعام را هضم کند، سنگ را بریزاند، ریگ مثانه را خارج کند و بر لذت مجامعت بیافزاید. از اسرار علوم طبی قدیم است که هرگز کهنه نمی‌شود:
تخم کرفس، بادیان، تخم گزر (زردک)، اسپست، حب الرشاد، نانخواه، مغز تخم خربزه، مغز تخم خیار و بیخ کرفس از هرکدام 5 مثقال، عاقرقرحا، خرفه، مصطکی، عود و زعفران از هرکدام 10 مثقال، بسباسه، قرنفل، فلفل مویه و کبابه از هرکدام 3 مثقال، عنبر نیم مثقال، سمکه صیدا (ماهی سقنقر) 5/ 2 مثقال.
داروها را پودر کرده و با عسل به میزان کمتر از دو برابر وزن خودش بسرشند.
روزانه صبح و ظهر و شب هربار به اندازه یک فندق تناول شود.

شربت مویز

مویز بدون هسته نیم کیلو، آب سیب یک کیلو، آب به نیم کیلو، آب آناناس یا انگور یا انبه یا یکی از مرکبات یا توت سیاه یا شاه‌توت یا تمشک هرکدام که به میل باشد، گل‌گاوزبان 50 گرم یا عرق گاوزبان یک لیتر، زعفران سائیده ربع قاشق چایخوری.

مویز و آب میوه‌ها را 10 دقیقه باهم بجوشانند. گل‌گاوزبان را با یک لیتر آب بجوشانند تا نصف شود، صاف کنند و وارد شربت کند. اگر عرق گاوزبان باشد یک لیتر آن را بجای جوشانده گل‌گاوزبان وارد شربت می‌کنند. 10 دقیقه دیگر بجوشانند، پس از آن زعفران را وارد کرده و چند دقیقه دیگر بجوشانند و از آتش بردارند. در یخچال نگهداری کرده و روزانه 3 استکان تا 6 استکان تناول کنند.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 110

چند نسخه پراکنده باهیه

تخم انجره

تخم انجره را با تخم کرفس در شیر گوسفند بجوشانند و روزانه یک استکان آن را تناول کنند. بسیار مهیج و مقوی باه است بویژه اگر صبح ناشتا تناول گردد.

چند خمیر مایه

خمیر مایه گورخر، بز کوهی، آستر، گوسفند و فیل به قدر هربار یک نخود تناول شود در تهییج باه به غایت مبهی است.

تخم خرفه مقوی باه محرورین [28] و مضعف باه مبرودین [29] است.

تخم خرفه و شربت زعفران

گرم‌مزاجان شربت زعفران را به میزان نیم استکان با تخم خرفه مخلوط کنند و با کمی عسل شیرین کنند و بعد از نزدیکی میل کنند.

سوسنبر

سردمزاجان تخم سوسنبر را با شربت زعفران مخلوط و با عسل شیرین و میل کنند.
یک قاشق غذاخوری عسل کاملا مطمئن و طبیعی بعد از نزدیکی نیروی رفته را دوباره بازسازی و جبران می‌کند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 111

بهمن سوده با آب سیب

هر روز صبح ناشتا مصرف یک قاشق مربا خوری پودر بهمن در یک استکان تا یک لیوان آب سیب بسیار مقوی باه بوده و برای سالمندان مقوی نیروی جنسی در راستای تقویت تمام بدن است.

ضماد و روغن مالشی تقویت باه

1. ضماد روی کمر

عاقرقرحا، دارچین، کاکوتی و قرص کمر نر و ماده که پس از پودر کردن هر شب مقداری از آن را با زرده تخم‌مرغ و روغن گل سرخ مخلوط و گرما گرم روی پارچه نخی گذاشته و روی مهره‌های چهاربند می‌بندند، تا صبح بماند. آنگاه برداشته و جای آن را با روغن پیاز دشتی (عنصل) یا روغن بابونه و امثال آنکه دارای مزاج گرم باشد چرب کرده کمی مالش می‌دهند. قوی‌تر اگر می‌خواهند پودر را با آب مقل ارزق یا آنغوره یا اوشق که از صموغ مشهور در ترکیب ضمادها می‌باشد خمیر نمایند.

2. روغن و مالش روی آلت تناسلی

روغن بابونه، سیاه‌دانه و از انواع روغن‌های دارای مزاج گرم هر شب چرب کرده کمی مالش می‌دهند. چرب کردن را تا روی و زیر بیضه‌ها ادامه می‌دهند[30].

روغن نمل

مورچه‌های بزرگ (مورچه سواره) را بگیرند و در ازای هر صد عدد آن 15 گرم روغن بلسان، روغن سوسن، روغن نرگس هرکدام که در دسترس بود باهم

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 112

در شیشه کنند و در آفتاب تابستان 8 تا 10 روز بیاویزند. عصاره کشی کنند و صاف نمایند. وقت حاجت با پر مرغ بر کف پای و انگشتان بمالند.

روغن سخت‌کننده قضیب

پیاز درشت نرگس 5 عدد بکوبند و 150 گرم روغن یاسمین بجوشانند تا مقداری از رطوبت پیاز بخار شود، با کمک پارچه نخی بمالند و عصاره بگیرند و صاف کنند، سپس جداور خطائی و مشک هرکدام 3 گرم، خوب بسایند تا نرم مانند گرت شود و به روغن اضافه کنند. وقت حاجت با پر مرغ بر کف پای، قضیب، خصیه، کمر و میان ران بمالند و چرب کنند.

فرفیون، فلفل، بوره سرخ، خردل از هرکدام 3 گرم، مشک تبتی یک حبه. حبه مشک را کوفته و بیخته و با روغن یاسمین بیامیزند و حد اقل 20 روز در آفتاب بگذارند. مانند دستور قبل خصیه و قضیب و ران‌ها و کف پاها را بدان چرب کنند.

روغن علق

30 عدد زالوی درشت را با 30 مثقال روغن سوسن یا نرگس روی آتش خیلی ملایم بجوشانند تا زالوها نزدیک به سوختن شوند. عصاره کشی کنند و در شیشه کنند و بعد از 40 روز شروع به استفاده نمایند، بر قضیب و خصیه بمالند.

داروهایی هستند استعمالی که هنگام مقاربت بر لذت می‌افزایند. توجه نمایید:
* کبابه، زنجفیل، عاقرقرحا و سعد کوفی از هرکدام یک و نیم جزء، حسن لبه و کتیرا از هرکدام نیم جزء. باهم مخلوط و پودر کنید و با زهره مرغ یک ساعت قبل از نزدیکی روی آلت طلا[31] کنند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 113
* عاقرقرحا، زنجفیل و دارچینی از هرکدام 3 گرم، مشک یک حبه. با عسل بسرشند و حب بسازند و وقت حاجت با آب دهان حل کنند و بر قضیب بمالند.
* آنغوزه را در روغن زنبق و بادام حل کنند. در شیشه کرده مدت 40 روز در آفتاب بگذارند. سپس عصاره کشی کرده قبل از مقاربت بر آلات طرفین مالیده شود، لذت را فزونی بخشد.
اکیدا باز هم توجه کهنسالان را به این نکته جلب می‌کنیم که تقویت مزاج اعضای جنسی به منظور بالا بردن تعداد مقاربت‌ها نیست بلکه هدف تقویت نیروهای غریزی و انتشار وجد و سرور در بافت‌هاست که موجب افزودن نشاط در اعضای رئیسه شود و بر طول عمر بیافزاید. پس باید در مورد انزال منی دقت لازم به عمل آید.
هر مقاربتی که نیروی شخص را افزایش داده و از خمودگی و یأس خارج کند مورد نظر ماست.
پس بهترین نشانه را اجابت‌کننده دستورات طب پایه از حال خود می‌فهمد و به آن عمل می‌کند تا مقاربت‌ها موجب ضعف نشود. پس به توصیه‌های زیر که برداشتی از کلام معصوم (ع) نیز در آن می‌باشد توجه شود:
1) نگاه به روی زیبا و مهوش و مراوده با آنان موجب وجد و سرور و تقویت نیروهای غریزی می‌شود. نزدیکی با پیر از پای فتاده و بیمار و صغیر و نازیبا و آنچه انسان خوشش نمی‌آید نمی‌تواند موجب وجد و سرور گردد، بلکه از نیروهای غریزی می‌کاهد.
2) این نگاه را با طبیعت زیبا همراه با ورزش و نیرو گرفتن از کار و فعالیت در طبیعت و حمام‌های نشاط‌آور و مالش و پاکسازی از سموم که همه را در
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 114
بخش‌های گوناگون این کتاب آورده‌ایم، در کنار هم بگذارید تا ببینید طب ایرانی- اسلامی پایه چقدر در مسائل علمی به واقعیت‌ها توجه داشته است.

3) هرگاه مقاربت به صلاح باشد پس نزدیکی بدون بازی و ملاعبه و سرور نباشد؛ هنگام نزدیکی از نیمه شب گذشته باشد تا بدن استراحت لازم را کرده باشد.
4) مدت نزدیکی هر چقدر باشد باید صرف آماده کردن طرف مقابل باشد. یعنی ادخال سرور از کامل شدن نزدیکی نباشد.
5) نقاط حساس هر شخص نسبت به محرک‌ها شناسایی شود. یکی از بازی با پشت گوش و صورت و لب لذت می‌برد و دیگری از سینه و سومی شاید از بازی با آلت تناسلی؛ هرکدام در هرکسی اگر چه متفاوت هم باشد باید شناسایی شود.
6) از آنچه مورد تنفر است بپرهیزند. به‌عنوان مثال بوی عرق و بدبویی دهان و عدم بکار بردن کلمات لطیف از سوی طرفین، راحت نبودن اتاق خواب، عدم وجود رنگ مناسب در محل خواب، حتی تزیین پرده‌ها و رنگ آن‌ها و رنگ تختخواب نیز مورد توجه است.
7) استحمام قبل از نزدیکی و بکار بردن بوی خوش و اصلاح موی سر و صورت و غیرو.
8) دخول تا زمانی که هر دو به مرحله اوج نرسیده‌اند صورت نپذیرد.
9) پس از انزال مرد به پهلوی راست بخوابد و چند دقیقه‌ای تکان نخورد، این آرامش برای عملیات جبرانی بدن لازم است.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 115
10) کفی از عسل را همیشه در اتاق خواب داشته باشند. پس از انزال و چند دقیقه استراحت بر پهلوی راست، تناول کنند. اگر عسل نبود شربت مویز و زعفران به میزان یک لیوان شرب گوارا میل شود.
11) پس از آن آرام از جای برخیزد و ادرار و استبراء کند.
12) ماهی اسقنقور[32]: اگر همراه با هر داروی باهیه کمی گوشت ماهی اسقنقور تناول گردد در تهییج شهوت بی‌نظیر است. اما افراط نباید کرد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 116

بخش توصیه‌های پراکنده

اشاره

در طب اسلامی برابر بودن و همسان بودن زن و مرد برای ازدواج مطرح می‌باشد، سن ملاک اصلی نیست. بسیاری از مردان پس از گذراندن دوران جوانی جذابیت خاصی پیدا می‌کنند درحالی‌که همسر از لحاظ زیبایی ظاهری دچار رکود شده، مرد جذابیت بیشتری پیدا کرده و به زنان دیگر متمایل می‌شود. در نتیجه به همسر خود از لحاظ جنسی کم توجه می‌شود. پس مقاربت‌های با همسر از روی بی‌میلی و شاید انجام وظیفه صورت می‌پذیرد. این رابطه مانند همان رابطه با زن نازیبا و پیر می‌شود و موجب کاهش عمر! بطور کلی سن زن و مرد بهتر است فاصله بیشتری داشته باشد تا مرد همچنان همسر خود را جوان احساس نماید[33].
نخوردن شام برای سالمندان بسیار بد است و کسانی که سنشان از 40 بگذرد اگر شب‌ها هیچ نخورند زیان جدی خواهند دید. شام کم و سبک باشد اما نباید ترک شود حتی به دانه خرمایی!
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 117
مصرف شیر تازه که جوشیده شده باشد برای سنین بالا توصیه می‌شود. بدن را قوی و میان تری و خشکی در سنین کهن اعتدال بوجود می‌آورد[34]. هیچ عضوی از اعضای بدن نیست که در مصرف شیر سود نبرد. در طب اسلامی شیر هم غذاست و هم پیشگیری از بیماری‌ها و هم داروست.

شیر گاو

اشاره

شیر گاو بهترین شیر به حساب می‌آید. شیر بز از نظر خواص و مزاج به شیر گاو نزدیک‌تر است. طبیعت آن معتدل مایل به سردی است و برای رژیم غذایی بیماران صاحب حساسیت‌های فصلی و زکام و آبریزش‌های فصلی مفید است.
شیر گوسفند برای برخی از افراد خسارت‌بار است. کسانی که صفرای حار دارند از شیر گوسفند بپرهیزند و شیر گاو را برتر بدانند!
شیر گاو در این حدیث چنین تعریف شده است: «شیر گاو شفا و روغن حیوانی گرفته از آن نیز شفا ولی گوشتش مرض است.»
روغن حیوانی برای سنین بالا ناخوشایند است. روغن گاو از زبان پیشوایان طب اسلامی شفاست ولی برای کهنسالان بد و چربی حیوانی بخصوص چربی گاو خوب توصیف شده است [35].
طب اسلامی از زبان پیامبر (ص) می‌فرماید: «شیر شتر برای کسانی که به سوء هاضمه معده دچار هستند درمان است.»
علاج بیماری ذرب [36] در شیر شتر است.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 118

پنیر از مشتقات شیر بشمار می‌آید که در طب اسلامی در برخی از روایات از آن مذمت شده و در برخی از روایات مصرف آن بسیار خوب توصیف شده است. از زبان پیامبر اکرم (ص) پنیر خواب‌آور و هضم‌کننده غذا و خوش‌بوکننده دهان و اشتهاآور و لذیذ کردن غذاها توصیف شده است. جمع پنیر با غذاهای دیگر نیز در احادیث طب اسلامی جالب توجه است:

هم‌زمان باهم مفید شمرده شده است. مانند آنکه خیار با نمک خوب توصیف شده است. مصرف پنیر در شامگاهان مفید و در بامداد زیان‌بار بشمار می‌آید.
گردو با پنیر سفارش شده است [37].

ماست 38]

یکی دیگر از فراورده‌های لبنی که مورد توجه بسیاری از مردم می‌باشد ماست است؛ که طبیعتش سرد و مرطوب است. اما رسوبات را افزایش می‌دهد و در تبدیل
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 119
اخلاط اضافی به سودا و رسوب در آوندها و بافت‌های بدن تأثیرگذار است. به همین دلیل است که در اغلب بیماری‌ها لازم است از مصرف ماست خودداری شود. اسید لاکتیک موجود در ماست بخصوص ماستی که رو به ترشی رفته است، جدار حلق و گلو و سینه و ابتدای ریه را می‌خراشد و موجب بروز عفونت می‌گردد و خلط هر بیماری را رسوب می‌دهد. کسانی که دارای بیماری‌های زیر هستند اکیدا از مصرف ماست منع می‌شوند:
سرماخوردگی، حساسیت‌های فصلی و آبریزش‌های چشم، زکام، سردرد، سیاتیک، آرتروز، رماتیسم، اگزمای منتشر (پزوریاسیس)، درد زانو، واریس، غش رفتن ساق پا، گر گرفتگی و گرمای حار، لرز و تب، سردی دست و پا، کهیر، خشکی پوست دست و حساسیت نسبت به مایع شوینده و تومورهای سرطانی بویژه تومورهای مغزی و ده‌ها بیماری دیگر .... !

اصلاح ماست

با استفاده از علم مصلحات که یکی از شاخه‌های پیشرفته طب ایرانی- اسلامی است می‌توان با افزودن مقادیری از گیاهان زیان‌های مصرف ماست زیاد را کاهش داد. به این ترتیب که ماست در کیسه نخی گذاشته و آویزان کنند تا آب آن کاملا برود. آنگاه آن را با پودر پونه، نعناع، کاکوتی، سوسنبر، آویشن، کرفس معمولی و کرفس کوهی خشک شده بصورت پودر، ماست چکیده را پر کنند. این محصول بدست آمده را بصورت معمولی، دوغ و غیرو مورد استفاده قرار دهند. مواد معدنی برای بدن لازمند مانند کلسیم 39] که آن هم یکی از مواد معدنی مورد نیاز بدن ما می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 120
امام رضا (ع) می‌فرمایند: «خوردن ماست در شهریورماه سودمند است»
امام کاظم (ع) می‌فرمایند: «هرکس می‌خواهد ماست بخورد و ماست او را زیان نرساند، روی آن هضم‌کننده‌ای (مانند نانخواه) هم بخورد»
همراه با چربی خوردن آب، خوردن آب سرد پس از غذای گرم، آب سرد پس از خوردن شیرینی و مصرف آب سرد در حمام و خوردن آب نیم گرم نهی شده است. اما مصرف آب سرد هنگام گرمای هوا گواراست بشرط آنکه کم‌کم و مانند چشیدن چیزی در دهان باشد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 121

شیرینی سالمندان

هرگز نباید سالمندان از شیرینی‌های صنعتی و شیرینی‌هایی که مواد افزودنی حتی مجاز دارند استفاده کنند. شیرینی سالمندان براساس طبع آنان عسل، نیشکر و کشمش و انجیر و نبات است. مرباهایی که در خانه تهیه می‌شود نیز در بسیاری از مواقع مفیدند.
کندر و عسل برای تقویت حافظه آنان مفید است.

علاج تب در سالمندان

سالمندان برای رفع تب هنگام سرماخوردگی فقط از داروها و غذاهای طبیعی بهره خواهند برد و از مصرف هر نوع داروی شیمیایی مانند استامینوفن و غیرو باید پرهیز نمایند. داروهای غذایی ضد تب عبارتند از:
- آب سیب، آب هندوانه و آب لیموشیرین که باهم مخلوط و روزانه حد اقل 3 بار صبح، ظهر و شب هربار یک لیوان بنوشند. قوی‌تر اگر خواستند عرق بید را هم به آب میوه‌ها اضافه نمایند.
- شکر سالم و طبیعی نیشکر داروی غذایی تب‌بر است که سالمندان را از هر داروی شیمیایی بی‌نیاز می‌کند.
- دمکرده لیموی عمانی در صورتی که سرفه نداشته باشد و پاشویه با آب جوشانده گل ختمی مناسب است.
سالمندان باید در مورد برخی از کارهایشان که در زمان جوانی انجام می‌دادند با شرایط فعلی تفاوت قائل شوند. از هر چیزی که موجب غلبه مزاج خشک و سرد و یا حتی خشک و گرم حار می‌شود پرهیز کنند. داروهای شیمیایی حتی اگر ظاهرا برای موردی مفید باشند بدلیل ایجاد بستر خشک در بافت‌های بدن برای آنان زیان‌بار است.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 122
بالاترین عوارض داروهای شیمیایی در چند دوران زیان‌بارترند؛ یکی در زمان نوزادی و کودکی و دیگر در هنگام پیری! اما تفاوت آشکاری که هست رو به رشد بودن نوزادان و کودکان است و رو به ضعف رفتن هنگام پیری!

غذاهای مقوی باه در سنین بالا زمانی که پاکسازی و تعدیل اخلاط در بدن انجام شده است موجب تقویت تمام بدن بطور عام و تقویت نیروی جنسی بطور خاص می‌شود:
تخم‌مرغ و پیاز و روغن زیتون، حلیم که از گوشت بره جوان و گندم تهیه شده باشد، مصرف تخم‌مرغ همراه با گوشت، تخم‌مرغ با پیاز بویژه اگر در روغن زیتون یا حیوانی و روغن کنجد سرخ شود. خوردن تخم‌مرغ با گوشت و با گوشت پرندگان و علفخواران که خود مبهی باشند به اثرات باهیه آن می‌افزاید. علامت بهترین تخم‌مرغ برای تقویت بدن و نیروی جنسی بنا بر روایتی که از امام علی (ع) نقل شده تخم مرغی است که دو سر آن یکنواخت نباشد.
شیر گوسفند، شیر و عسل، زنجفیل و عسل، زعفران و عسل، کندر و عسل، کندر و عسل و زعفران و مجموعه این‌ها با داروهای دیگر تقویت نیروی جنسی، مقوی باه هستند. لازم است برای دوری از خشکی مزاج کنار داروهای فوق مقداری شیر غیر پاستوریزه مصرف شود.
خوردن گوشت گوسفند پخته با شیر ضعف را برطرف کرده و مقوی توان جنسی است. سیب‌زمینی و مواد غذایی که با آن طبخ شود مقوی باه است. اما تکرار
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 123
آن برای معده سالمندان مضرّ است. سیب‌زمینی خام دارای ویتامین ث فراوانی است.
آب تازه آن را برای ناراحتی‌های معده از جمله زخم معده بکار می‌برند.
نخود:
از داروها و غذاهای باهیه مشهور بشمار می‌رود. بادآور است و مزاجش گرم می‌باشد. نخود آب غذای ساده‌ای است که تنها نخود با آب و کمی نمک روی شعله ملایم شب تا صبح طبخ می‌شود تا کاملا نرم و مهرّا شود. هنگام مصرف با روغن زیتون و آب لیموترش مزه‌اش را دل‌پذیر می‌سازد. در طب سنتی به‌عنوان دارو و غذای پاک‌کننده دستگاه گوارش از اخلاط سرد بشمار می‌آید. برای مبرودین و مأیوسین از نیروی باه غذای مناسبی بشمار می‌رود.

احساس ضعف در هرجای بدن

کسانی که در قلب و یا هرجای بدن خود احساس ضعف می‌کنند گوشت میش با شیر بخورند که در این صورت هر بیماری و ناراحتی از بندبند تن آنان بیرون می‌رود، بدن نیرو می‌گیرد و لثه‌هاشان استحکام می‌یابد. گوشت گوسفند با شیر علاوه بر انواع فوائدی که برای بدن دارد مقوی نیروی جنسی است و هرگاه کسی نیروی جنسی‌اش بر مرام باشد، سلامتی‌اش برقرار می‌باشد[40].

پس ما نمی‌توانیم خوردن گوشت را بطور مطلق مردود بشماریم!

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 124

به نظریه زیبای امام هفتم (ع) توجه نمایید که می‌فرمایند: «اگر خداوند چیزی را ارزشمندتر از گوسفند می‌دانست، آن را فدای اسماعیل نمی‌کرد.»

در تجربیات سالیان سال متوجه شدم که گوشت گوسفند می‌تواند در مقابله با سرطان‌ها همراه با دیگر نسخه‌ها پیروز میدان باشد. مسئله غیر قابل انکار در سالمندان آن است که مزاج پیری را اگر وابنهند ناخودآگاه بسوی نیستی می‌رود. درحالی‌که راه‌های دور شدن از این پدیده ناخوشایند و پیری زودرس در دست دانشمندان ماست.

مصرف گوشت برای انسان با حفظ حدود لازم و ضروری است. مصرف تمام گوشت‌هایی که در دین ما حلال و پاکیزه شمرده شده است مانند گوشت گوسفند و شتر و حیوانات شکاری مانند آهو و پرندگان و غیرو برای بدن فوائدی دارند و در جای خود دارو نیز به حساب می‌آیند. برای صید تمام حیوانات حلال گوشت از جانوران دریایی گرفته تا جانوران علفخوار در دریا و خشکی و پرندگان وحشی، همه و همه براساس دین و شرع قوانینی است که مربوط به دستورات خداوند برای بندگان خود می‌باشد. خداوند در همه حیوانات حلال گوشت فوائدی گذاشته که برای ایجاد طول عمر جایز و ضروری می‌باشند. البته هر چیز به مقدار و زیاده‌روی در هر موردی مذموم است.

ما این حلال گوشت‌ها را یک‌به‌یک برای ارائه مکانیسم ایجاد طول عمر بر می‌شمریم تا کهنسالان بدانند که با یک برنامه هماهنگ و متکی بر دانش خداوند می‌توانیم به عمر بیش از یک قرن و بالاتر دست یابیم.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 125

گوشت در انواع آن

اشاره

انواع مرغ و ماکیان را با خواص آن‌ها از دیدگاه طب ایرانی- اسلامی مورد بررسی قرار می‌دهیم و آنچه را برای مردم در سال‌های فقد نیروهای غریزی جوانی مناسب است بیرون آورده و مورد استفاده قرار دهیم.
تفاوت گوشت پرندگان نسبت به گوشت‌های دیگر در اولین مورد لطیف‌تر بودن آن‌هاست. البته از لحاظ درجه لطافت میان پرندگان تفاوت‌های بسیار است. آن چه مسلم است جوجه‌ها نسبت به مرغ برای سالمندان در اولویت قرار دارند. چراکه گوشت برای گوارش در بدن جوانان هرچه مستحکم هم باشد مشکلی بوجود نخواهد آورد. اما در معده سالمندان هضم سنگینی دارند و بهتر است به‌عنوان مثال اگر از مرغ سخن می‌گوئیم از جوجه خروس و سایر پرندگان برای آنان نام ببریم.
گوشت مرغ جوان زودپخت است و در دهان خوب نرم و از هم گسسته می‌شود. برخی از آن‌ها دیرهضم‌اند، آنچه مسلم است مرغ‌های تخم‌گذار خصوصا مرغ‌های تخم‌گذار ماشینی از گوشت مناسبی برای سالمندان برخوردار نیستند.
تخم‌مرغ‌هایشان نیز از خودشان نامناسب‌ترند.
نکته دوم اثرات نیروی پرواز است که بر روی بال‌های پرندگان باقی می‌ماند و گوشت پرندگان را برای انسان باارزش و مقوی می‌کند. چیزی که در گوشت پرندگان پرورشی و به اصطلاح ماشینی هرگز بوجود نمی‌آید.

غاز، مرغابی، اردک، هوبره، سرخاب، خرچال، بط

این‌ها پرندگانی هستند که بسیار آهسته و کند راه می‌روند، بطئ الهضم و دیرپز می‌باشند. لذا با ابازیر و توابل 41] و سرکه باید طبخ گردند به‌خاطر غلظت و عفونتی که

ممکن است در معده ایجاد نمایند. سالمندان باید از این گوشت‌ها با شرایط ویژه استفاده کنند، هنگام تناول باید کاملا گرسنه شده باشند.

مزاج گوشت این پرندگان در دوم گرم و در اول خشک با رطوبت فضیله می‌باشد. اگر خوب هضم شود یکی از بهترین گوشت‌ها برای کهنسالان می‌باشد؛ در غیر این صورت سنگینی ببار آورد و گدارها را می‌بندد و تعفن در معده و روده ایجاد می‌کند. چنانچه هنوز اشتهای صادق و تمایل شدید به غذا ایجاد نشده باشد و دست به خوردن برند موجب تخامه کردن و باد و هضم نشدن و تعفن می‌شود. پس با ادویه مناسب که غلظت را کاهش دهد و گوشت را سریع الهضم نماید هر هفته به مقدار کم در رژیم غذایی سالمندان قرار گیرد. ادویه برای مبرودین باید مزاجش گرم باشد؛ مانند: زیره و زنجفیل و فلفل و امثال آن! برای محرورین لازم است مزاجش سرد باشد مانند: گشنیز و صندل و زردچوبه و امثال آن! اگر این‌ها در قفس پرورش یافته باشند و از پرواز باز مانده باشند صلاح نیست دانشمندان و اهل تفکر از گوشت آنان تناول کنند.

گوشت کبک، درّاج، بلدرچین، کبوتر، گنجشک

این پرندگان دارای مزاج گرم هستند و گوشت آنان به خشکی گرایش دارد.
انرژی فراوان دارند و برای مبرودین و مأیوسین از باه مفید می‌باشند. سالمندان به مقدار نازل اما بطور مرتب در هر هفته یکی از این گوشت‌ها را مصرف کنند.

گوشت آهو

غزال یا آهو در آخر دوم گرم و خشک است. در میان گوشت‌های شکار نزدیک‌ترین مزاج به انسان را داراست. موافق مبرودین و مرطوبین و سریع الهضم و

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 127

مجفف و قلیل الغذا است؛ گوشت نر آن بهتر از ماده آن است. برای مزاج کهنسالان مناسب و طبخ آن با ادویه‌جات این غذا را برای سنین بالا هم دلپذیر می‌کند.

گوشت گوزن

در سوم گرم و خشک است. یکی از حیوانات وحشی با طول عمر بالاست. تا 700 سال هم دیده شده است. عمر این حیوان عجیب از روی تعداد مثانه‌هایی که هر یک‌صد سال در بدنش تعویض می‌شود برآورد می‌شود. گوشتش مولد سوداست اما سریع الهضم می‌باشد. مدر بول است و مقوی باه مبرودین می‌باشد.
باید این حیوان را هنگام شکار حتی المقدور نترسانند و ندوانند که در اثر ترشحات زیاد هنگام ترس و دویدن در بدن حیوان گوشتش بسیار گرم‌تر شده و سمیت زیادی خواهد داشت. بهتر است گوزن در زمستان صید شود، یا درحالی‌که آب زیاد خورده باشد ذبح شود. یا آنکه پس از صید مدتی نگه دارند و آب فراوان به او بدهند و بگذارند اضطراب و دلهره‌اش کم شود، آنگاه ذبح نمایند. گوشت این حیوان زود متعفن می‌شود، پس باید زودتر مصرف شود و هنگام طبخ مقداری شبت به آن اضافه کنند و خوب بپزند تا مهرّا شود. بعد از تناول آن شربات ملین مانند: شربت انجیر و ماء العسل اضافه نمایند و فانید[42] بیاشامند تا زود هضم گردد.
گوشت آن برای کهنسالان چنانچه با شرایط بالا عمل شود بهترین است و خواص مبنی بر افزایش طول عمر از گوشت این حیوان همراه با روش‌های دیگر ایجاد طول عمر مانند زالو درمانی بسیار مورد توجه می‌باشد. اگر سیستم غذایی و دارویی پاکسازی‌های منطبق بر منضج و مسهل و مدرات انجام شود، نقش گوشت گوزن در ایجاد سلامتی و طول عمر برای کهنسالان قابل توجه خواهد بود. مقدار مصرف آن
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 128
هنگام رژیم غذایی 15 روزه هر روز به میزان 50 گرم می‌باشد. هنگام پاکسازی و تقویت کلیه‌ها مقدار مصرف گوشت آن برای کهنسالان تا یک‌صد گرم در روز است که با شبت یا زنجفیل و دارچین و زیره پخته شود.

احشاء حیوانات

اعضاء گوسفند آن‌هایی که در داخل شکم قرار دارند در مزاج‌شناسی و تأثیراتی که بر بدن می‌گذارند متفاوت می‌باشند. نباید شکمبه گوسفند را با دل و قلوه و جگر یکسان دانست. برای سالمندان سیراب و شیردان گوسفند می‌تواند با چاشنی سرکه، آب لیموترش، آب‌غوره و شربت رب انار مفید باشد. بشرط آنکه پرزهای آن گرفته نشده باشد اما چربی‌های چسبیده به آن گرفته شده باشد. پرزهای سیراب و نگاری و هزارلا سرشار از مواد مغذی، معدنی و ویتامین‌های گروه آ و بی است.
مزاجش نزدیک به تعادل است پس آن را برای درمان بیماران سرطانی برگزیدیم.
خون حاصل از آن همراه با چاشنی‌هایی که ذکر شد صالح الکیموس است.
اما جگر و دل و قلوه با مزاجی کاملا متفاوت خون کثیف تولید می‌کنند.

جگر و دل و قلوه گوسفند

جگر دارای مزاج گرم و تر است. غلیظ و دیرهضم و خون متولد از آن بطئ السلوک در مجاری و سریع التعفن می‌باشد. مگر آنکه با نمک و سرکه و آبکامه و دارچینی و گشنیز خشک و امثال آن باشد. مصلح آن در محرورین سرکه و گشنیز و در مبرودین ادویه حاره است.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 129

جگر بز برای بیماران مبتلا به صرع مضرّ است و موجب تحریک آن می‌شود.

همانطور که ماهی ممکن است خطرناک باشد.

قلوه

قلوه همان کلیه است که مجرای عبور سموم خون می‌باشد. عبور مستمر ادرار از کلیه گوشت قلوه را سفت و سخت نموده و مزاج سودای متکاثف را بر آن مستولی می‌کند. بدین سبب خوردن این عضو برای انسان مکروه اعلام شده است. گوشتش دیر هضم و قلیل الغذا بوده و خلط حاصل از آن ردی الکیموس می‌باشد.

وضعیتی بهتر از قلوه ندارد. گوشتش سخت و دیرهضم می‌باشد. در قدیم مردم معتقد بودند که خوردن دل خصوصیات صاحبش را منتقل می‌کند، لذا دل شیر و پلنگ را درمی‌آوردند و می‌خوردند تا نترس و شجاع شوند و به اصطلاح دل شیر پیدا کنند. واقعیت آن است که از کجا که شیر و درندگان دیگر شجاع و نترس باشند؟

قدرت و صلابت شیر و پلنگ در مقابل چند حیوان ضعیف و بی‌دفاع و نوزادان علفخواران نشان از بی‌باکی و شجاعت این درندگان نیست.

این شاید گریزی برای تفنن باشد اما نکته‌ای علمی در بر دارد که لازم به اصلاح می‌باشد. مردم معتقد بودند قلب جانوران خصوصیات آن حیوان را به انسان منتقل می‌کند. این نظر در برخی موارد ممکن است درست باشد. اما برای انتقال صفات حیوانات راه‌کارهایی وجود دارد که عبارت از مصرف داروهایی است جهت آماده کردن بدن برای پذیرش آن صفات که در این مقوله فرصتی برای طرح آن وجود ندارد. برای کهنسالان آنچه مهم است تأثیر مزاجی انواع گوشت‌هاست که می‌تواند مفید یا مضرّ باشد. پس آنچه برای افراد مسن زیان‌بار است غذاهایی‌ست که

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 130

اخلاط غلیظ و سودای سخت از لحاظ تکاثف و غلظت بوجود بیاورد. دل از جمله این گوشت‌هاست و بهتر است از زنجیره غذایی سالمندان حذف گردد. در طب اسلامی خوردن دل، قلوه و جگر مکروه اعلام شده است.

گوشت میگو (جراد البحر):

ملخ دریایی نام قدیم این جانور حلال گوشت آبزی است. مزاجش گرم و تر در درجات مختلف بوده، سوخته آن با آب نخود سیاه ریزاننده سنگ کلیه و مثانه می‌باشد.

گوشت ملخ (جراد البرّ)

مبهی و جالی اخلاط غلیظ می‌باشد، گرم و خشک در دوم است. برای سالمندان همراه با غذاهای مرطوب مناسب است. قوت لازم را دارد و لطافت و جالی بودن، این حلال گوشت را مناسب حال آنان گردانده است.

تقدم غذای رقیق بر غلیظ یا برعکس؟!

در اینکه مصرف غذای رقیق قبل از غلیظ جایز است یا بالعکس ما بین علما بحثی وجود دارد. برخی معتقدند چون غذای غلیظ نیاز به هضم قوی دارد و انتهای معده دارای قوت هضم قوی است پس بهتر آن است که ابتدا غذای غلیظ تناول شود تا به قعر معده رود و زمانی که غذای رقیق وارد می‌شود کمی از هضم غذای غلیظ گذشته باشد چراکه غلیظ دیرتر هضم می‌شود و رقیق زودتر! و دسته دیگر می‌گویند باید رقیق زودتر تناول شود تا بالای غلیظ نماند و فاسد گردد.
ما بین نظریات مورد بحث می‌گوییم این حالات بسته به میزان گرسنگی و خشک و تر بودن معده است و نوع غذایی که وارد می‌شود از نظر شدت تکاثف و
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 131
رقت آن! پس هنگامی که معده با خشکی مواجه است اساسا غذای غلیظ را مطلوب نمی‌داند و ممکن است باعث سکسکه و متوقف شدن هضم و ماندن و فاسد شدن گردد. هنگامی که معده بسیار مرطوب است غذای غلیظ مطلوب‌تر است که اول تناول شود.
بهتر است حال و وضع معده را در نظر گیریم. نظریه سوم بطور کلی مصرف غذای رقیق و غلیظ را در یک وعده و پشت سر هم مردود می‌داند و معتقد است که غذا در هر وعده بهتر است یا غلیظ باشد یا رقیق!

تجویز مصرف چربی‌ها و روغن‌ها منوط به میزان تحرک جسمی و عضلانی می‌باشد. در زمان ما روغن‌ها بوسیله تجهیزات و تکنولوژی پیشرفته صنعتی تولید می‌شود. مصرف روغن‌های مایع و جامد برای همه و در هر سنی زیان‌بار است. فرآیند شیمیایی کاشت و تولید و گرفتن روغن از دانه‌های گیاهی این‌گونه روغن‌ها را برای بدن انسان بسیار مضر و زیان‌بار ساخته است.
روغن مایع و تفاله‌های سویا برای اهل علم نه تنها مفید نبوده بلکه موجب بروز بیماری‌هایی نظیر آرتروز و خشکی مفاصل و غلیظ شدن خون و تشدید بیماری‌های حساسیتی مانند کهیر و اگزما و بثورات پوست و انواع ناراحتی‌های پوستی می‌شود. از سنین 40 به بالا در مورد مصرف چربی‌ها بویژه شب هنگام هشدار داده‌ایم. حال که چربی‌های موجود با روش‌های شیمیایی بدست می‌آید هشدار ما چند برابر می‌شود.
چربی‌های حیوانی برای بدن لازمند و چربی‌های نباتی نمی‌توانند جای آن را پر کنند. کنش چربی‌های حیوانی با بدن سازگاری بیشتری را نسبت به چربی‌های نباتی نشان می‌دهد. چرندگان و حیوانات علفخوار، نباتات و گیاهان را می‌خورند و تبدیل به چربی حیوانی می‌کنند؛ چربی مورد نیاز بدن و بویژه مفاصل انسان است. ساختار
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 132
بدن انسان به‌گونه‌ای است که او را وادار نموده تا از گوشت هم تغذیه کند، انسان بواسطه امتیازی که از لحاظ بدنی با علفخواران دارد از چربی‌های آماده حیوانی که محصول علفخواران است استفاده می‌کند.
چربی‌های حیوانی در حد مورد نیاز موجب نرمی مفاصل می‌شود و از تصلب آوندهای بدن اعم از عروق خونی و گدارهای بافتی جلوگیری به عمل می‌آورد. یک فائده دیگر این چربی‌ها روغن کاری و نرم کردن اندام‌ها در درون و نرم کردن اندام‌ها در مجاورت یکدیگر می‌باشد. برخی از بیماری‌های تفرّق اتصال ناشی از عدم انعطاف لازم میان اندام‌ها با اندام‌های همسایه می‌باشد. به‌عنوان مثال به ماهیچه‌های درون کره چشم توجه کنید؛ اگر این ماهیچه‌ها از لحاظ مزاجی دچار خشکی شوند ناچار مستهلک می‌گردند و به علت کندی حرکات از خونرسانی و تغذیه بموقع باز می‌مانند.
پدیده پیر چشمی از همین‌جا آغاز می‌گردد. همین‌طور است کار استخوان‌ها در محل اتصالات آن‌ها با یکدیگر!
باز هم به‌عنوان مثال مایع نرم‌کننده سر مفاصل از غذاهایی مانند شیر و

چربی‌های حیوانی تأمین می‌شوند. این چربی‌ها در مراحل مختلف هضم با مزاج اندامی که از آن‌ها تغذیه می‌کند همسان می‌گردند و مانع اصطکاک محل اتصالات با یکدیگر می‌شوند. پس شیر را باید با همان چربی خودش مصرف کرد. نه اینکه چربی شیر از مجموعه طبیعی آن جدا شود و چربی مورد نیاز بدن از غذاها و مواد دیگر تأمین گردد. چربی شیر و فراورده‌های دیگر حیوانی در مجموعه حیوانی در مجموعه طبیعی خود برای بدن انسان مفید است. برای تأمین فرآورده‌ای دیگر لبنی نباید شیر را بطور کلی عاری از چربی نمود.

اگر نگران افزایش چربی در بدن هستیم بهتر است از راه‌های دیگر مثلا ورزش یا کارهای عضلانی آن را در بدن بسوزانیم تا بر قدرت و قوت و نرمش و جنب و

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 133

جوش مفاصل و عضلات بدن افزوده باشیم. با این روش هم از چربی غیر طبیعی و اضافی در امان خواهیم بود و هم مزاج بدن تعدیل می‌گردد و مهم‌تر آنکه سلامتی و قوت باقی می‌ماند.

این مورد درباره کهنسالان با دقت بیشتری دنبال می‌شود. کم بخورند اما غذا را فاقد چربی نکنند. همانطور که در مورد نمک می‌گوئیم، نباید نمک را از مصرف روزانه حذف کنیم، بلکه آن را به اندازه نیاز مصرف می‌کنیم. در عین حال اگر با تنظیم چهار مزاج بدن را روی خط اعتدال مزاجی به پیش ببریم تا اضافاتی در بدن نماند، دیگر موردی نیست تا بر فرض نگران گرفتگی عروق قلب باشیم. این کار تنها از مکتب طبی اسلامی- ایرانی برآمده و از نقاط برتری این طب نسبت به سایر مکاتب پزشکی است.

تأکید بیشتر بر منع مصرف چربی‌ها در پائیز

پائیز با همه زیبائی‌هایش فصلی است که بدن انسان در معرض بروز انواع بیماری‌ها قرار می‌گیرد و از این جهت با فصول دیگر بطور نسبی متفاوت است.
کهنسالان در این دوره زندگی باید از بدی‌های پائیز در امان باشند و از مواهب آن بهره‌مند گردند و بسلامت وارد زمستان گردند. زمستان و سرمایش برای افراد پیر سخت و طاقت‌فرساست پس باید با قدرت تمام از پائیز عبور کرده و به زمستان وارد گردند.
فصل پائیز از لحاظ سردی و گرمی معتدل است اما در خشکی و تری نامعتدل می‌باشد. هر فصلی بیماری‌هایی مخصوص بخود را دارد اما در پائیز بدن حساس‌تر است. در هر منطقه‌ای نیز بیماری‌ها فرق می‌کند، یعنی ممکن است در یک منطقه خاص استعداد بروز برخی از بیماری‌ها نسبت به مناطق دیگر متفاوت باشد. پزشک
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 134
باید خصوصیات بیماری را در هر منطقه‌ای مستقلا در نظر گرفته و تحقیق کند و براساس آن درمان را شکل دهد.
پائیز فصل بیماری و هجوم بادهای بیماری‌زا و عوامل خارجی مولّد ناخوشی‌ها است. براساس آنچه پیش از این ذکر شد هر بیماری برای حضور و اعلام موجودیت در بدن به دو عامل نیاز دارد. یکی عامل داخلی که همان اخلاط بیماری‌زا می‌باشد و دیگری عامل خارجی که عبارت از میکروب‌ها، ویروس‌ها و عوامل ناشناخته است.
بنابراین چنانچه اخلاط غیر طبیعی در بدن رشد کرده و بستر بیماری‌ها را فراهم سازند عوامل خارجی فرصت را غنیمت شمرده و وارد بستر بیماری‌ها شده و انسان را گرفتار ناخوشی می‌کند. کم خوری را باید مورد توجه قرار داد و از مصرف غذاهای چرب و غلیظ پرهیز نمود. میزان تحرک را باید در نظر گرفت و براساس آن معده را از غذا انباشت. مصرف مسهل‌ها را زیاد کنند تا بستر بیماری‌ها پاک شود. در این فصل بیماری‌های نزله‌ای مانند زکام افزایش می‌یابد. کبدهای ضعیف با عوارضی نظیر تبخال و بثورات جلدی نیز خود را نشان می‌دهند.

منع مصرف چربی با آب

اشاره

همانطور که قبلا اشاره شد مصرف چربی با آب می‌تواند باعث لیز شدن سطح روده‌ها شده و عملیات هضم را مختل کند. حالت تهوع و ضعف معده را بدنبال دارد و ممکن است کبد و کیسه صفرا را وادار به ترشحات غیر عادی نماید.

ترشی‌ها

ترشی‌ها عبارت از موادی هستند که در سرکه قرار گرفته و مدتی از آن بگذرد تا تبدیل به ترشی گردد. به عبارت دیگر مواد غذایی مزاج مایع افزودنی ترش مزه را بگیرد و از مزاج خود دست بردارد. بسیاری از مواد ویتامینه و معدنی در

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 135

ترشی‌ها از تعفن و فساد دور مانده و موجب حفظ غذاها هنگام تنگی می‌شود. ترشی‌ها به هضم غذا و جلوگیری از تخامه شدن در دستگاه گوارش کمک می‌کنند. خون را تصفیه کرده و چربی‌ها را در بدن زایل می‌نماید.

ضررهای ترشی‌ها شامل افراط در مصرف آن است که موجب خشکی سینه، التهاب عصبی معده و تشدید دلهره و اضطراب می‌شود. بیماری‌های نزله‌ای مانند زکام و سینوزیت را به حرکت واداشته و فرود می‌آورند که برای سینه و شش‌ها بسیار زیان‌بار می‌گردند. مصرف ترشی زیاد موجب لاغری توأم با خشکی مزاج و ضعف ماهیچه‌ها می‌گردد.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 136

بخش اعصاب

اشاره

تقویت اعصاب در سالمندان و علما حائز اهمیت فوق العاده‌ایی است. شاید بتوان گفت آنچه برای سنین بالا موجب تقویت اعصاب می‌شود نتیجه‌گیری از همه مواردی است که برای پیشگیری از مشکلات و بیماری‌های سالمندان تاکنون گفتیم.

توجه فرمائید:

پاکسازی اعصاب از اخلاط غیر طبیعی چهارگانه و بیرون راندن مواد سرد و رسوبی در تغییر و تقویت اعصاب نقش اساسی دارد. اعصاب بویژه از هر خلط اضافی و غیر طبیعی زیان می‌بیند، پس در پاکسازی اعصاب دفع اضافات مهم‌تر از هر چیزی می‌باشد. پاک‌سازی‌ها مشتمل بر پاکسازی دستگاه گوارش بوسیله منضج و مسهل و پاکسازی از طریق پوست بدن از جمله ورزش معتدل، حمام خشک یا حمام بخار (سونا)[43] و حمام تر و پس از آن عبور از آب یخ با تمام بدن یا بخشی از بدن و بعد ورزش و مالش و عطسه‌آورها و زالو درمانی و حجامت و فصد و غیرو!

به‌هرحال اگر توجه وافر داشته باشیم متوجه می‌شویم که سلامتی، طول عمر، نشاط و سرزندگی، همه و همه در پاکسازی کلی و پاکسازی عضوی است. اساسا می‌توان گفت که سلامتی یعنی باز بودن مسامات برای دفع هر نوع سوء مزاج خلطی و سموم و راندن اضافات از بدن و نابود کردن میکروب‌ها و ویروس‌ها. هر مکتب طبی که فاقد این اصول باشد ناکارآمد و از همان اول شکست خورده می‌باشد. اگر همه روش‌های پاکسازی کلی و عضوی بموقع انجام شود بخش اصلی آرامش و صلابت اعصاب بدست آمده است.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 137

داروی‌های تقویت اعصاب بخش کوچکتر حفظ و نگهداری اعصاب سالم و قوی به حساب می‌آید. غالب مردم داروهایی مانند: گل گاوزبان، سنبل الطیب و بهارنارنج را می‌شناسند، اما برای تقویت اعصاب باید از سیستم‌های علمی طب سنتی بهره گرفت. از جمله داروهایی که برای اعصاب مفید می‌باشند؛ شربت‌های تقویت اعصاب که از عصاره گیاهان دارویی بدست می‌آیند: شربت تخم خشخاش، شربت سوسن زرد، شربت اسطوخودوس و اسطوخودوس که با شربت عسل تناول گردد. دانه داخل ثمر صنوبر، مرزنجوش، پونه، بادرنجبویه، چای کوهی، انواع سنبل‌ها، بسفاویج، بهارنارنج، افسنتین، گل گاوزبان، سنبل الطیب، لیموی عمانی، بابونه، کاکوتی، سوسنبر، نعناع و برگ تیول از جمله تقویت‌کننده‌های اعصاب بشمار می‌آیند. مغز بریان شده خرگوش، جندبیدستر و امثال آن از

فرآورده‌های دارویی حیوانی است که از مقویات اعصاب بشمار می‌آیند.
خواب منظم و بموقع، تفریح و گردش در طبیعت برای اعصاب بهترین دارو بشمار می‌آید. بهترین آب برای تقویت اعصاب آب باران می‌باشد. باید شرکت‌هایی به ذخیره کردن آب باران در موسم باران‌های بهاری بپردازند و در طول سال برای سالمندان عرضه نمایند.
بوهای خوش (شموم) نیز برای پیشگیری و علاج بیماری‌های اعصاب استفاده می‌شده است. فصل‌های گسترده‌ای در کتب طب سنتی ایرانی-اسلامی به بحث در مورد اثرات دارویی شموم اختصاص داده شده است.
گل نرگس، انواع سنبل‌ها و گیاهان خوش‌بو و مشک و عنبر و امثال آن از گل‌ها و گیاهان خوشبویی هستند که از زمره مقویات اعصاب به حساب می‌آیند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 138

مواردی که برای اعصاب مضرّند

زیاده‌روی در جماع، عادت به مصرف آب یخ، مصرف افراطی شیرینی، ترشی، شور، شراب خواری، حجامت و خونگیری زیاد.
باید در نظر داشت که اعصاب همواره از سرد شدن و یخ زدن بیشتر ضعیف می‌شوند. به همین دلیل است که اکثر داروهای مقوی اعصاب داروهایی هستند که مزاج گرم دارند. از طرف دیگر خارج شدن مزاج بدن یا عضوی از اعضای بدن به نفع گرمای حار نیز اعصاب را تخریب می‌کند. مزاجی که مایل به گرمی است و در این گرمی حد اعتدال را پیش گیرد بهترین حالت برای عصب می‌باشد.

تأثیر فصول در مصرف غذاها

فصل بهار

در این فصل چون هوا معتدل است غذاها نیز سزاوار است معتدل باشند.
بهار بهترین و معتدل‌ترین فصل سال است. خون که به اعتدال کشیده شود بهترین حالت را برای انسان به ارمغان می‌آورد. برای سنین بالا در صورتی که از اخلاط غیر طبیعی چیزی در بدن نمانده باشد بهترین است. فصل زمستان اخلاط اضافی و غیر طبیعی که از خط اعتدال بدورند در بدن جمع شده و بواسطه فشردگی که دارد در جاهای خالی رسوب می‌کند و گدارها را می‌بندد. چنانچه با ورود باد بهاری خون و لنف به هیجان بیاید کبد و آوندها و عروق تقسیم‌کننده مواد غذایی کبد آنچه در چنته دارند رو می‌کنند. اگر اخلاط صالح الکیموس و خون اصلاح شده در زمستان، عروق داخلی را احاطه کرده باشند این هیجان بهاری انسان را بوجد می‌آورد.
سرخوشی و سلامتی برقرار و بیماری و سوء مزاج دور می‌شود.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 139
برای کهنسالان چنین حالتی می‌تواند تا سال بعد نوید زندگی خوب و سرشار از نشاط را بدهد. اما چنانچه اخلاط اضافی و غیر طبیعی که در اثر سرمای زمستان ساکن شده و رسوب کرده‌اند اکنون در اثر باد بهار به هیجان بیایند بیماری‌های گوناگونی را ببار می‌آورند. اگر میزان اخلاط مضر و زیان‌بار از حد اعتدال خیلی دور باشند و بدن را از آلودگی‌ها پر کرده باشند نوید مرگ را خواهند داد. به همین جهت است که در اواخر فصل زمستان که به تدریج سرما جای خود را به نسیم خنک بهاری می‌دهد لازم است پاک‌سازی‌ها و خونگیری و حجامت و زالو درمانی و فصد آغاز گردد. در این صورت خون تصفیه شده و آلودگی‌ها و اخلاط بیماری‌زا از بدن کنده خواهند شد و با تحکیم فصل بهار نشاط و سلامتی برای صاحب خود به ارمغان خواهند آورد. ما برای بزرگسالان در روزهای پایانی فصل زمستان و آغاز فصل بهار پس از پاکسازی بوسیله منضج و مسهل و رژیم غذایی 15 روزه که در سطور قبل توضیح دادیم خونگیری با زالو را توصیه می‌کنیم که روش انجام آن را در بخش خونگیری آوردیم.
بیماری‌های مزمن در این فصل تشدید می‌شوند. سکته‌های مغزی و قلبی و فالج و دردهای مفصلی و آرتروزها و نقرس و خارپاشنه و سیاتیک و دمل‌های بزرگ چرکین و جوش‌های پوستی و غیرو روی آور می‌شوند. بیماری‌های فکری مانند مالیخولیا و امثال آن در این فصل اگر پاکسازی نشده باشند بروز می‌کنند. فن پیشگیری از این بیماری‌ها را گفتیم و تأکید می‌کنیم که بهترین راه را در طب اسلامی- ایرانی بجویید که همانا

پاکسازی و زالو درمانی در سنین پیری است.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 140

فصل زمستان

در زمستان می‌توان از غذاهای غلیظ و قوی بیشتر استفاده نمود چرا که حرارت میل به باطن دارد بسبب آنکه ضدش که سرما باشد باعث گریز حرارت بدن به داخل می‌گردد.
بیماری‌های سرد بلغمی و سوداوی که از تغلیظ بلغم و مواد دیگر رسوب کرده‌اند بسیار زیاد می‌شود. دوران سختی است برای سالمندان چرا که اخلاط بلغمی بدن را بشدت احاطه می‌کند و بیماری‌های عفونی دستگاه تنفسی و گلودردهای چرکین و سینوزیت و ذات الجنب و ذات الریه مطرح می‌شوند. اکثر ناراحتی‌ها برای پیرسالان از تجمع شدید اخلاط بلغمی و محبوس شدن آن‌ها بوجود می‌آیند. میان‌سالان و جوانان از سرمای زمستان آسیبی نمی‌بینند. روش‌های پاکسازی بلغم در زمستان می‌تواند به تنظیم مزاجی پیران کمک کند. داروهای گرم و بلغم‌زدا می‌تواند بسیاری از این اخلاط بیماری‌زا را خارج نماید. خونگیری در این فصل نمی‌تواند کاری از پیش ببرد و در اکثر موارد به زیان خواهد بود مگر در مورد کسانی که حتی در سنین بسیار بالا گرمای صفراوی و خونی بدنشان را کاملا احاطه کرده و در اختیار گرفته باشد. این حالت (گرم‌مزاجی) در مورد کسانی که موارد پاکسازی و راه‌های ایجاد طول عمر را طی کرده باشند مفید می‌باشد. در این صورت اکثر افراد با بدنی آماده و دور از اخلاط وارد فصل بهار می‌شوند و به سلامت این فصل پر نشاط را خواهند گذراند.

فصل تابستان

گرمای تابستان اخلاط را بخصوص اخلاط بلغمی را می‌گدازد. نیروی بدنی زود کاهش می‌یابد و ترشح زهره افزایش می‌یابد و چون در اثر گرما رقیق شده است بسوی پایین سرازیر می‌شود. در این فصل بدن پیران نیرو می‌گیرد و این بدان سبب

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 141

است که بلغم در اثر گرما کاهش می‌یابد. اسهال و لیز شدن روده‌ها رو به تزاید می‌گذارند. اگر گرما زیاده از حد باشد کیسه زهره بیشتر تخلیه می‌شود اما در پایان فصل تابستان مایه زهره غلیظ شده و مواد سوداوی در آن افزایش می‌یابد که می‌تواند منجر به تشکیل سنگ کیسه صفرا گردد.

مصرف میوه‌ها به دلیل فراوانی، زیاد می‌شود که باید از میکروب‌های ناشی از میوه‌های ناشسته اجتناب ورزید. بیماری ام. اس در این فصل و اکثرا در گرمترین روزهای تابستان تشدید شده و حمله خود را آغاز می‌کنند.

فصل پائیز

اشاره

غذاها در این فصل نیز مانند فصل بهار باید معتدل باشد اما مایل به رطوبت و لطافت و رقّت !
مبتلایان به بیماری عرق النساء (سیاتیک) چنانچه در فصل بهار درمان نشده باشند ماده بیماری در مهره‌های کمر تثبیت می‌شود و در پائیز موجب تغییر حالت آنان می‌گردد. در این فصل انواع بیماری‌های مربوط به مهره‌های کمر و چهاربند و مفاصل وجع کرده و خود را بدتر نشان می‌دهند.

لزوم تغییر فصول

اگر فصل‌ها تغییر نمی‌یافتند و همواره طبیعت یکسان بود بشر و سایر موجودات از بیماری‌ها هلاک می‌شد. هر فصل اگر چه بیماری‌های خود را به همراه دارد اما بیماری‌های دیگری را که در اثر عدم تغییر فصل ممکن بود بمانند از بین می‌برد. این بیماری‌ها ریشه‌دار و محکم می‌شدند اما تغییر فصول بنیادشان را می‌کند.

سرما اگر پایا شود بیماری‌های صرع و لقوه و فالج و سکته و تشنج را بر می‌انگیزد. فصل گرم بیماری‌های صفراوی، دیوانگی، تب و ورم‌های شدید و استسقاء

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 142

گرم و یرقان و اسهال صفراوی و آبریزش‌های چشم را ببار می‌آورد. این هم حکمت پروردگار است و رحمی بر بندگان.

این بحث از آن جهت حائز اهمیت است که در هر صورت اختلال در خواب و بیداری برای اهل علم زیان‌بار است و موجب بروز آسیب‌های ذهنی در مقیاس کم یا زیاد می‌شود. عدم درمان و پیشگیری از اختلالات خواب زمینه‌ساز بیماری نسیان و رعونت (حماقت) و فساد در فکر و بتدریج تصمیمات غلط و سخنانی که نباید گفته شود و می‌شود و سخنانی که باید گفته شود و نمی‌شود. گسستن ارتباطات منطقی میان حرف‌های بیمار و در ابعاد بالاتر موجب هذیان‌گویی و مالیخولیا و مانیا و غیرو می‌شود که از بیماری‌های سخت فکر به حساب می‌آیند.
بی‌خوابی در سنین مختلف علت‌های گوناگون دارد. در مبحث علما و دانشمندان سالمند بیشترین سبب بی‌خوابی از بورکی شدن و شور شدن اخلاط بویژه در مغز است؛ خشکی جوهر مغز بیشترین سبب کم‌خوابی است. علامت این خشکی از خشکی دهان و زبان و خشکی چشم، بینی خشک و سرفه خشک می‌باشد.
یکی از سبب‌های بی‌خوابی داروهای شیمیایی است که اکثرا دارای مزاج خشک‌اند. علم جدید با داروهای زیان‌آورش مزاج آنان را به خشکی می‌کشاند و در نتیجه خشکی مزاج خشکی مغز پدید می‌آید. جوهر مغز در اثر تفکرات زیاد در این افراد بیشتر از سایر مردم میل به خشکی پیدا می‌کند. اگر این فکرها در علما توأم با حرص و ناراحتی و غصه باشد، خشکی بیشتری را بر مزاج مغز و خون موجود در مغز ببار می‌آورد و بی‌خوابی را دوچندان می‌کند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 143
خوابیدن در آفتاب و مهتاب برای سنین بالا زیان بخش‌تر از سنین پایین است.
اگر بی‌خوابی موجب از دست دادن نیروی شخص بطور محسوس گردد آخرین راه حل استفاده از مواد مخدر است.
به‌هرحال هر نوع خشکی در سنین بالا ممکن است منجر به بیماری‌های مختلف از جمله بی‌خوابی گردد؛ علاجش روی آوردن به غذاهای مرطوب و رفتن در طبیعت و انتخاب ورزش‌های مرطوب مانند قایق سواری و ماهیگیری و کوهنوردی در مناطق مرطوب و سرسبز است. آن‌گاه پس از مرطوب کردن مزاج خون باید با خونگیری بوسیله زالو آلودگی‌ها را از سر خارج کنند. داروهای عطسه‌آور اگرچه رطوبت‌ها را خارج می‌کند اما برای تعدیل مزاج خشک افراطی در مغز در کنار مصرف داروها و غذاهای نرمی و رطوبت‌بخش باعث جذب بیشتر رطوبت و خون صالح می‌شود. هر علتی

که موجب خشکی مزاج در مغز باشد بررسی و رفع می‌شود.
بعنوان مثال درد شدید، تب شدید و غصه شدید ممکن است علت بی‌خوابی باشد.
مالیدن روغن‌های مرطوب‌کننده مانند: روغن زعفران و روغن بابونه چشم گاوی بر سر راه دیگر علاج خشکی مغز است. ریختن شیر تازه بر سر و در بینی و چکاندن روغن بنفشه و روغن نیلوفر و روغن کدو در گوش و بینی و مالیدن آن‌ها بر سر به رفع بی‌خوابی کمک شایان می‌کند.
اگر علت بی‌خوابی از بخارهای معده که بالارو شده‌اند باشد باید سوء مزاج را شناخت و به رفع آن با داروهای منضج و مسهل پرداخت و یا اگر هریک از اعضای بدن مانند کبد، ریه و پرده‌های ریه و قلب و غیرو باشد باید به رفع آن پرداخت.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 144

پرخوابی اکثر از استیلای رطوبت و سردی بیش از اندازه بر مغز روی می‌دهد.
این خواب سنگین را سبات می‌گویند. رطوبت بیش از حد راه را بر ارواح نفسانی می‌بندد و موجب خواب‌های بسیار سنگین می‌شود. پرخوابی زیاد به هر دلیلی که باشد بر کارهای ذهنی دانشمندان تأثیر سوء می‌گذارد.
ممکن است غلبه خون موجب پر خوابی شود که علامتش باد کردگی رگ‌های گردن است. درمان آن برعکس حالت کم‌خوابی است. داروهای تصفیه خون مانند انار و آب انار و رب انار است و میوه‌هایی که ترش بوده و حالت قبض داشته باشند. مانند: زرشک، آلوچه ترش درختی، ریواس و امثال آن. البته مراجعه به پزشک طب ایرانی فوائد زیادی را در بر خواهد داشت. زالو درمانی در این‌گونه بیماری‌ها با کمک داروی عطوس (عطسه‌آور) و خوردن مسهل تأثیری شگرف خواهد داشت.
در خانم‌های دانشمند ممکن است از اثر خفقان زهدان پرخوابی روی دهد.
با شناخت نوع ناراحتی زهدان می‌توان این علت را برطرف نمود.
یکی از زیان‌بارترین داروها، داروهای بیهوشی است که برای عمل جراحی صورت می‌پذیرد. در سنین بالا حرکت ارواح نفسانی را کند می‌کند و املاح را می‌نشاند و خواب سنگین ببار می‌آورد و زمینه‌ساز بیماری نسیان و فالج و سکته می‌شود.
برخی از علمای قدیم معتقد بودند هرکس به بی‌خوابی شدید مبتلا گردد و سرفه شدید و مداوم نیز ایجاد شده باشد بزودی می‌میرد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 145

حالتی است که شخص در بیداری چرت می‌زند اما به رختخواب که می‌رود با آنکه خیلی خسته است نمی‌تواند بخوابد. این افراد خواب راحتی ندارند و همواره در رختخواب به مسائلی فکر می‌کنند که صدها بار به آن فکر کرده‌اند. خون آن‌ها حاوی صفرای بسیار زیاد و اغلب با برتری مزاج خشک یا به نفع خشکی است. سودای خشک یا به نفع سودای خشک نیز در برخی از این افراد بر خونشان غلبه دارد.
سودایی که غالبا در بدن این افراد حالت‌های حساسیتی ببار می‌آورد.
مانند آبریزش‌های فصلی و خشکی مفاصل و ناراحتی‌های پوستی مانند اگزما و غیرو! درمان این افراد پاکسازی و تعدیل مزاج آنان با جمیع روش‌هایی که تاکنون از مسهل و منضج و حجامت و زالو درمانی و آبزن‌های حمام و غیرو است که در سطور قبلی توضیح داده شد.

بسوی عمر بیش از یک‌صد سال
بدون توجه به تأثیر کواکب بر طول عمر و سلامتی انسان با روش‌های مندرج در این کتاب به عمر بیشتر از یک‌صد سال می‌توانیم دست یابیم.
با استفاده از تأثیر کواکب نزدیک به کره زمین تحقیقات خود را در جهت دست‌یابی به عمری بیش از یک‌صد و پنجاه سال آغاز می‌کنیم. پس از آن حرکت افلاک و کهکشان‌های نزدیک و دور زیر نظر محققان قرار خواهد گرفت. با این تفکر که بدن انسان برای عمرهای یک تا چند هزار سال ساخته شده است پس امیدوار به فضل الهی برای کسب دانش طب اسلامی- ایرانی و گسترش و تکامل آن گام بر می‌داریم.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 146
تا اینجا بدون توجه به تأثیر کواکب و کهکشان‌ها سخن گفتیم. حتی از تأثیر نزدیک‌ترین ستاره‌ها و سیاره‌ها حرفی نزدیم. خورشید عالم‌تاب را هم که بوضوح در تمام شئونات زندگی مادی کره زمین اعم از جماد و نبات و آب و هوا تأثیر دارد به خاطر نیاوردیم؛ اما علمای رفیع الشأن ما بدانند که نزدیک‌ترین ستاره‌ها و سیاره‌ها که در برج‌های فلکی در حرکتند بر زندگی ما و حیوانات و اشجار و گیاهان و اقیانوس‌ها و زنجیره غذایی مورد نیاز ما نقشی حیاتی دارند. دانشمندان و محققان 44] با روش‌های فوق در صورت تدارک امکانات می‌توانند به عمر یک‌صد تا یک‌صد و پنجاه سال دست یابند.
حال چنانچه این طرح در قیاس با دانش نجومی تابع کنش و واکنش‌های کواکب سبعه قرار گیرد قدم در راه کسب عمر بالاتر از 150 سال خواهند گذارد.
توجه اکید دانشمندان را بر این نکته جلب می‌کنم که منظور ما از دست یافتن بر عمر زیاد و تکیه بر دنیا طلبی نیست. آنچه مورد نظر است دیدگاه الهی دین مبین اسلام می‌باشد که دنیا را برای عبادت خداوند از دست ندهیم و عمر را برای بیشتر عبادت کردن و نزدیک شدن به معبود مقدس بشماریم. ما از علمای فرهیخته شفاها و کتبا استفتاء کرده‌ایم که اگر تلاش کنیم که عمرها طولانی‌تر شود و بویژه منظورمان اشخاص نخبه و دانشمندان باشد که برای جامعه مفیدتر هستند، آیا این بسوی دنیا طلبی رفتن است و دور شدن از دین و آخرت و تقوی؟ پاسخ چنین بوده است 45]:
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 147
«دنیا پرستی نیست بلکه عمل بدان چه می‌دانید نزدیک به وجوب است.»
پس با قبول و تأیید این حرکت برای کسب بیشتر رضای خدا و عبودیت، با

توجه به امور متعلق به نجوم بسوی عمر بیش از یک‌صد و پنجاه سال ان شاء اللّه خواهیم رفت.
پذیرفتن این امر دور از ذهن نیست که عناصر عالم مادی و محسوس دائما بر یکدیگر اثر می‌گذارند و متکون و مترکب و متولد می‌شوند. در بیان کلی مولّدات ثلاثه که عبارت از جماد و نبات و حیوانات هستند که تحت قوانین ارکان اربعه آتش و هوا و آب و خاک و کنش و واکنش‌هایی که بی‌درنگ و آن به آن تغییرات جدیدی پیدا می‌کنند به امر پروردگار هدفمند بسوی تکامل به پیش می‌روند. اگر به زنجیره غذایی در کره زمین بنگریم درمی‌یابیم که این مولدات ثلاثه همواره در حال تکوین و ترکیب و تکامل و تغییر می‌باشند. وجوه مشترک عناصر را به هم نزدیک و وجوه افتراقی با توجه به قانون ضدین اجسام را درهم کرده و عناصر جدید از تبدیل و تبادلات عناصر قدیم بوجود می‌آیند. خلقی جدید و تکوین و تکاملی جدید و هدفمند و روبر شد که به امر پروردگار زندگی و حیات را در کره زمین تا زمانی معلوم در علم خداوندی پایدار می‌سازد.
عناصر ثلاثه تحت قوانین عناصر اربعه تحت تأثیر کواکب سبعه قرار می‌گیرند.
کواکب سبعه عبارتند از: سیاره زحل، مشتری، مریخ، شمس، زهره، عطارد و قمر.[46]

مجموعه پیک شفا ؛ج14 ؛ص147
ن کواکب سبعه با اعانت ثوابت و تأثیر هریک بر یکدیگر و نظارت بر تحرکات
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 148
آنان که به فرماندهی افلاک دوّار بر امور کره زمین و بدن انسان و زندگی مادی وی به امر پروردگار در جنب و جوش و حرکت هستند اثر می‌گذارند.
ما در این بحث به اثرات کواکب سبعه بر زندگی و بیماری و خوشی و اعمال حیاتی انسان که مربوط به علم طب است توجه داریم و آنچه خارج از این مقوله است را به دانشمندان علوم طبیعی و فیلسوفان و عرفا وامی‌گذاریم.
* آنچه را که در سردی و گرمی مزاج‌ها مؤثر است طبیعت فاعله گویند.
* آنچه را که در یبوست و رطوبت مزاج‌ها مؤثر است طبیعت منفعله گویند.
به‌عنوان مثال خورشید دارای دو طبیعت فاعله و منفعله می‌باشد.
در لسان شرع به دلیل کنش و واکنش‌های کواکب مذکور هر کوکبی از کواکب سبعه به یکی از ملائکه عظام مسمی و منسوب شده‌اند.
روحانیت زحل به عزرائیل ملک الموت و قابض ارواح، روحانیت مشتری به

میکائیل مالک ارزاق، روحانیت مریخ به اسرافیل نافخ صور، روحانیت شمس به جبرئیل حامل وحی سپرده شده است. زندگی و حیات و رزق و روزی و زراعت‌ها همه از طریق این ملائک عظام و به امر پروردگار صورت گرفته و تأمین می‌شود. امور کره زمین چه در قعر زمین و یا در سطح یا در آسمان باشد توسط این ملائکه مقرب خداوند بصورت کاملا علمی و مسلط و بدون کمترین لغزش صورت می‌پذیرد. زاد و ولد حیوانات، حوادث طبیعی مانند زلزله و سیل و باران و برف و توسعه جنگل‌ها و رودخانه‌ها و هر امری در کره زمین اموری است که در عالم بالا تنظیم می‌شود. این آیه کریمه قرآن که رزق انسان‌ها را در آسمان‌ها می‌داند شاید گوشه‌ای از معنا و

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 149

تفسیر آن اشاره به همین اثرات کواکب باشد که توسط ملائکه عظام کنترل می‌گردد[47].

پس آنچه در علم پزشکی باید در نظر گرفته شود تأثیر امور متعلق به نجوم در سلامتی و بیماری و طول عمر می‌باشد که منظور و هدف ما از طرح این بحث (طول عمر علما و دانشمندان) می‌باشد.

ما برآنیم تا اثرات آسمانی را بر سلامتی و نشاط و طول عمر مردم بشناسیم و به این ترتیب قدم در راه تحقیق برای عمری توأم با سلامت برای دانشمندان خودمان باشیم. این کتاب را تا اینجا به پایان می‌بریم و از خداوند بزرگ مسئلت داریم ما را در تهیه کتاب دوم با استفاده از امور مربوط به کواکب در ایجاد طول عمر یاری دهد، کتابی که در حال تحقیق و تدوین است. بعون اللّه تعالی

بحث مورد نظر از سویی به تأثیر کیهان بر زمین ما باز می‌گردد. یک مجموعه کلی که بر جزئی از خودش اثر می‌گذارد. شناخت کیهان از نقطه‌نظر ارتباط با کره خاکی بحثی گسترده و جذاب می‌تواند باشد؛ در این کتاب تنها اشاره شد و به گذاری دیگر موکول گردید. بر آن قیاس اشاره‌ای به زمان مصرف میوه‌ها می‌کنیم. هر میوه و هر گیاه و هر بوته‌ای بصورت قانونمند بر مجموعه کیهان اثر می‌گذارد و متقابلا پژواکی را دریافت می‌نماید که ما بدنبال آن هستیم تا در مبحث بهداشت و درمان از آن سود بریم. زمان برداشت محصول روش نگهداری و زمان و منطقه برداشت و هنگام مصرف و چگونگی نگهداری آن با توجه به تأثیر کواکب مورد توجه می‌باشد. علم

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 150

در این زمینه کمتر تحقیق کرده و اعتراف می‌کنیم که ما سال‌هاست در این زمینه به تفکر پرداخته‌ایم اما هنوز اندر خم یک کوچه‌ایم. در این کتاب برای تشدید اثرات تغذیه‌ای میوه‌ها و سبزی‌ها و نتیجه‌گیری از آن برای ایجاد طول عمر و سلامتی و به عقب انداختن ناتندرستی بهره می‌گیریم و بس!

تعریف میوه حاکم

اشاره

میوه حاکم به میوه‌هایی گفته می‌شود که مصرف مداوم و پرحجم آن میسّر باشد. به عبارت دیگر تأثیر مزاجی آن در اطراف و نزدیک به نقطه اعتدال باشد. به عنوان مثال خوردن میوه‌ای مانند خرما به میزان زیاد برای اکثریت قریب به اتفاق مردم امکان‌پذیر نمی‌باشد، به دلیل آنکه مزاج گرم در اثر مصرف زیاد به مزاج گرم حار تبدیل شده و مصرف‌کننده دچار عوارض گرمی حار در اندام‌های مختلف می‌شود و این خود ایجاد نوعی سوء مزاج و بسترسازی برای ایجاد بیماری است. اما میوه‌هایی مانند انگور، انار و انواع آلوها در حجم بسیار زیاد قابل مصرف بوده و اندک سوء مزاجی که ممکن است بوجود آورد قابل کنترل و هدایت است.

- منبت رویش (محل رویش)
- زمان کاشت، داشت و برداشت
- کیفیت کاشت، داشت و برداشت
- حاکمیت محصول

در علوم طبی گذشته به مسائل ذکر شده اهمیت می‌دادند. یکی از فنون پیشگیری از امراض توجه به شرایط رشد میوه یا داروی گیاهی است. ساده‌ترین مسائل در این موارد مورد توجه کشاورزان بوده است. آنان که از سواد کلاسیک برخوردار

نبودند نسبت به این موارد با دیدگاهی کاملا علمی برخورد می‌کردند. یکی از کهنسالانی که در کار کشاورزی خبره بوده را مورد سؤال قرار دهید تا به شما بگوید یک محصول جالیزی اگر با آب چاه سیراب می‌شده یا آب قنات چه تفاوت‌هایی دارد. شاید هنوز خاطره خربزه گرگاب از ذهن کهنسالان پرتجربه ما پاک نشده باشد، این محصول مورد توجه صادرکنندگان هم بوده است. این خربزه پس از چیدن در هنگام مصرف با اشاره خفیف نوک کارد سراسر ترک خورده و باز می‌شد. شیرینی آن بسیار مورد پسند ذائقه‌ها بوده و برای مصرف آن مردم روزشماری می‌کردند تا به محض رسیدن به بازار آن را خریداری کنند. هیچ منطقه دیگری نمی‌توانست با خربزه گرگاب اصفهان رقابت کند. یکی از اقلام مهم صادراتی کشاورزان اصفهانی همین خربزه گرگاب بوده که اکنون نام آن هم به فراموشی سپرده شده است. محصولات دیگری نیز در مناطق دیگر چنین وضعی داشتند که بهترین‌ها را برای مردم فراهم می‌ساختند. این روش‌های کشاورزی بر پایه علوم مربوط به کشاورزی و در نظر گرفتن تأثیرات محیط زیست و شب و روز و اثرات نجوم و تجربیات گرانبهای کشاورزان بوده است. اصول طب و بهداشت ایرانی- اسلامی به‌عنوان اصول پایه مدّ نظر بوده است و عمرهای طولانی در آن زمان گواه صادقی بر این مدعاست.

این نکته را در مورد گیاهان دارویی نیز در نظر بگیرید. بهترین افسنتین از شام یا روم (سوریه کنونی) بدست می‌آمده است. در کتب طبی قدیم می‌نویسند افسنتین رومی یا شامی؛ گیاهان و داروهای حیوانی دیگری مانند زیره شامی، جندبیدستر، سورنجان مصری و امثال آنکه در منطقه مصر و سوریه و دریای سیاه بوجود می‌آمده است.

جوز هندی، روغن مار هندی، کندش هندی، برگ تیول فرانسوی یا بلژیکی،

چوب چینی و امثال آن! در منطقه حجاز، برگ سنا به بهترین کیفیت مورد توجه پزشکان طب ایرانی

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 152

و حکمای زبردست علوم پزشکی بوده است، به همین جهت می‌گویند سنای مکی! یعنی سنایی که از مکه به سایر کشورهای دیگر صادر می‌شده و برای درمان بسیاری از بیماری‌ها بکار می‌رفته است. همان سنایی که امام علی (ع) می‌فرمایند: اگر مردم می‌دانستند در این گیاه چه خواصی وجود دارد هرگز آن را ترک نمی‌کردند.

حال توجه کنید به مناطق نزدیک‌تر از جمله مناطق کوهستانی و مناطق هموار و دشت‌ها و آبرفت‌های حاصلخیز! استفاده از این علم که مناطق خاص تولید گیاهان و میوه‌ها و مواد غذایی حیوانی را در نظر می‌گرفتند از خصوصیات بارز دانشمندان ایرانی بوده است.[48] حکمای پزشکی سنتی این علوم را به فراخور حال به کشاورزان و مردم آموزش می‌دادند و آن را در سطح بالایی در اذهان مردم نهادینه می‌کردند.[49] اکنون در مبحث راز طول عمر برای دانشمندان کهن و تمامی اهل علم و هنر به گوشه‌ای از استفاد این علم برای طول عمر بسنده می‌کنم:

گفتیم که در هر فصلی در مناطق مختلف محصولات گوناگونی به عمل می‌آید. اکنون ما در سرزمین بومی خودمان و در مناطقی که از لحاظ آب و هوایی نسبت به سایر مناطق کشور معتدل‌تر می‌باشد میوه‌های فصل را معرفی می‌کنیم و می‌گوئیم که در این منطقه چه میوه‌هایی تأثیرات بیشتری در نگهداری بدن در علوم

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 153

پیشگیری و درمان دارند. هر زمان که میوه‌ها به بازار می‌آیند مدت زمانی که در دسترس مردم می‌باشند به‌عنوان زمان حاکمیت آن محصول نام می‌بریم. پس در هر زمانی در هر منطقه‌ای برخی از میوه‌ها حاکم می‌باشند و در همان زمان بیشترین تأثیر را در سلامتی انسان بویژه کهنسالان دارند. بسیاری از میوه‌ها و داروهای گیاهی حاکم در هر فصلی در موسّسه ما بررسی و شناسایی شده و سال‌هاست که در نسخه‌ها مورد آزمایش قرار گرفته است. آثار درمانی آن ضبط و تدوین شده و بازدهی آن بسیار قابل توجه بوده است. این تقسیم‌بندی‌ها را با در نظر گرفتن فصول در منطقه استان اصفهان و استان‌های همجوار ذکر می‌کنیم:

فصل بهار

اشاره

فصل بهار با حاکمیت چند میوه آغاز می‌گردد.[51] اواخر اسفند روی چرخ ارابه‌های دستی دست‌فروشان گوجه درختی سبز همراه با چاغاله بادام مشاهده می‌گردد.
حاکمیت میوه‌ها با گوجه‌سبز درختی است که در کنار آن میوه‌های زیر دست در معرض عموم مردم قرار می‌گیرد به خواص این میوه و میوه همراه توجه کنید:

طبع آن سرد در اول و تر در دوم است. در حالت‌های مختلف سردی و تری آن کم و زیاد می‌شود. کال نارس آن اندک قوت قابضه دارد. رسیده آن ملیّن قوی است. برودت ترش آن زیادتر از شیرین آن است. نارس ترش آن سرد در وسط دوم و تر در آخر آن می‌باشد. برگ آن سرد در اول و خشک با قوت قابضه است.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 154
قلیل الغذا و ملیّن و مزلّق خصوصا! تازه آن بسبب لزوجت و رطوبتی که دارد و چون قبل از طعام بخورند صداع (سردرد) حار و تب‌های صفراوی را از بین می‌برد.
گرمای شدید صفرا را کم می‌کند و قی (استفراغ) صفرا و تشنگی و حرارت دل و حدت و التهاب آن و خارش بدن را علاج می‌نماید. صفرای رقیق را بسرعت از معده پاک می‌کند، بنابراین دافع بالا آوردن زرد آب می‌باشد. اخلاط مضرّ را در معده و امعاء و کبد از هم گسسته و پاره‌پاره می‌نماید. آلوی کوهی که رنگ برخی قرمز و ترش است بصورت پخته در قدیم مورد توجه اطبا بوده است. آشامیدن جوشانده برگ آن هر نوع انگل و بدنبال آن هر نوع آلودگی را از امعاء می‌زداید. در مبرودین پختن با عسل با مصطکی و کندر و امثال آن از داروهای گیاهی اصلاح‌کننده سردی آن است.
پختن با شیره انگور یا شکر قرمز و نبات مصلح است از برای سردی و ترشی آن.
این میوه در فصل بهار در مناطق مختلف مدّت زیادی حکومت خود را بر سایر میوه‌ها حفظ می‌کند. اگر پزشکان معتقد به طب بومی کشورمان از خواص آن آگاهی داشته باشند اثرات معجزه آسای آن را در علاج سرطان‌های دستگاه گوارش و سرطان خون و مغز استخوان و سرطان امعاء مشاهده خواهند کرد. خونسازی آن برای بیماران مبتلا به سرطان خون و افت پلاکت و گلبول‌های قرمز و سفید شگفت‌آور است. این میوه با روش‌های مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ما با کمک این میوه همسو با میوه‌هایی مانند انار و انگور به رمز درمان برخی از سرطان‌ها در کنار داروی گیاهی و نسخه‌های شفابخش طب اسلامی- ایرانی دست یافتیم و پرونده‌های بسیاری را برای بیماران سرطانی بستیم چراکه علاج کامل واقع گردید. مصرف آن برای طول عمر از فنون پیشگیری در کهنسالان از علما و عوام می‌باشد به این ترتیب:
1. بصورت پخته روزانه 3 لیوان

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 155
هر روز سه بار و هربار مقداری از آلوی زرد درشت را در ظرفی غیر آلومینیوم و تفلون با مقداری آب می‌جوشانیم تا نرم شود. روی آبکش قرار دارد و کف آبکش می‌فشاریم تا پوست و هسته آن بماند و لرد آن به درون ظرف زیرین سرازیر گردد. این کار مانند درست کردن لواشک می‌باشد با این تفاوت که پس از گذشتن گوشت پخته آن در ظرف زیرین دیگر ادامه نداده و صبح و ظهر و شب حد اقل 3 لیوان از آن تناول می‌شود. برای کنترل سردی و ترشی آن به دلخواه مقداری شیره انگور یا عسل یا شکر قرمز و اگر نبود نبات را در آن اضافه کرده می‌جوشانیم.[52] مقدار 3 لیوان حد اقل میزان مصرف در یک روز است و جایز است که بیمار در صورت علاقه بیشتر از 3 لیوان در روز مصرف کند. خون حاصل از مصرف این لرد پخته دشمن شماره یک سرطان در بدن انسان می‌شود. در برنامه پیشگیری از امراض سرطانی و علاج آن تولید خون صالح الکیموس از اهمیت خاصی برخوردار است.
چرا که سرطان در مقابله با خون تمیز و جوان که تازه تولید شده باشد عاجز است و هر پزشکی موفق به تولید خون در بیمار مبتلا به سرطان شود برگ برنده را برای بیمار خود بدست آورده است. باید متذکر شویم که آلوی پخته و صاف شده را لازم است همان روز مصرف کنیم و روز دیگر آلوهای تازه را آماده نمائیم. اگر در هر نوبت بتوانیم آلوهای تازه را مورد استفاده قرار دهیم بهتر است تا آنکه هر 3 لیوان را یک جا تهیه کنیم.
از مبحث طول عمر برای انسان و دانشمندان کهنسال دور نشویم، باید در نظر بگیرید که دانشمندان در این برحه زمانی باید میوه حاکم را مصرف کنند آن هم همراه با سایر موارد تجویز و توصیه شده در مورد فنون پیشگیری از بیماری‌ها در کهنسالان! دیده شده که در آزمون‌های مختلفی که در کهنسالان ضعیف داشته‌ایم
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 156
تأثیر این لرد آلوهای پخته نشاط و سرزندگی عجیبی را برای آنان به ارمغان آورده بطوری که در عرض 3 روز برخی از آنان هیچ تمایلی به مصرف غذاهای دیگر نداشته‌اند و روزانه چندین لیوان آلوی پخته شده آنان را بخوبی و بدون ضعف سرپا و سرحال نگه داشته است.
2. بصورت خام روزانه تا یک کیلو
مصرف خام آلوها در طول روز تا میزان یک کیلو مناسب است و بیمار باید سعی کند هر روز در برنامه غذایی خود مصرف آلوی زرد و در کنار آن آلوهای قرمز و سفید را قرار دهد.[53]
معاونت حاکم میوه‌ها در این فصل چاغاله‌بادام و گیلاس و آلبالو است.
3. مصرف چاغاله‌بادام بصورت خورش هم در برنامه غذایی دانشمندان

هفته‌ای 3 بار مناسب است. روزانه به تعداد 7 تا 14 عدد چاغاله‌بادام ریز بصورت خام توصیه می‌شود. تا زمانی که ریز آن موجود است این برنامه غذایی ادامه دارد. چاغاله‌های درشت بصورت خام توصیه نمی‌شود.

4. در میوه‌های زمینی از قبیل ریزوم‌ها ریشه ریواس حکومت دارد که در کنار آن سبزی‌های کوهی مانند کنگر در معاونت ریواس واقع شده‌اند. بنابراین هفته‌ای 2 تا 3 بار خورش ریواس بصورت پخته و آب خام ریواس بصورت خام 3 استکان که صبح و ظهر و شب هربار یک استکان تناول می‌شود.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 157

5. در کنار تمامی غذاها از سبزی‌های کوهی مانند شنگ، سیر کوهی، موسیر، تره کوهی، ترخون کوهی، غازیاغی و گزنه و امثال آن بصورت پخته و خام استفاده می‌شود.

این میوه در شکل‌های مختلف مانند سیب گلاب، سیب قندک، سیب لبنانی و در رنگ‌های مختلف سرخ و سبز و زرد و سفید و غیرو در بهار همراه با اواسط فراوانی گوجه‌سبز حکومت را کم‌کم از آن خود می‌کند که باید استفاده لازم را از آن برد. سیب مفرح قلب و مقوی قوای ذهنی و تکمیل‌کننده قدرت و قوت عضلات و تقویت‌کننده اعضای رئیسه است. تشریح خواص آن به علت داشتن مواد بسیار مفید برای بدن انسان در این مقوله امکان‌پذیر نیست. رژیم‌های غذایی سیب مانند انگور در سه نوع می‌تواند برای طول عمر انسان بویژه سالمندان معجزه آسا باشد. شاید در میوه‌ها از لحاظ تقویت سیستم‌های عصبی در بدن میوه‌ای مهمتر از سیب وجود نداشته باشد.

رژیم کامل سیب درختی

از 7 تا 15 روز هیچ غذایی مصرف نشود. سیب درختی باید از پوست پاک شود و تنها گوشت آن بصورت رنده شده مصرف می‌شود. البته مصرف آن مانند رژیم انگور از چند کیلو تجاوز می‌کند.

روش دوم حذف دو وعده غذایی و در هر 24 ساعت تنها به یک وعده غذای ساده مانند نان خشک با کمی پنیر و سبزی خوردن، نان خشک با مقداری میوه فصل، کته گشنیز یا کته شوید، کمی گوشت بدون چربی آب پز، سوپ گشنیز و سوپ‌های فصل اکتفا شود.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 158

روش سوم حذف یک وعده غذایی و مصرف مقدار زیاد سیب بدون پوست رنده شده است. نباید از 3 کیلو سیب رنده شده کمتر مصرف شود.

این میوه مفرح قوی قلب و مغز است و خواص نشاط‌آوری آن بیشتر مورد توجه می‌باشد. مخلوط پوره گلابی با سیب در رژیم سیب می‌تواند به تأثیرات تفریح آن بر قلب و مغز بیافزاید. دوران حضور این میوه کوتاه است. یکی از علت‌های آن فسادپذیری است. این میوه زود می‌رسد و باید زودتر مصرف شود.

فصل تابستان

این میوه‌های شفابخش در اواخر بهار و اوایل تابستان وارد بازار شده و دستگاه ادراری کلیه و مثانه و مجاری ادراری و پروستات را پاک می‌کند. این محصول جالیزی سرشار از مواد معدنی و شوینده دستگاه‌های تصفیه‌کننده خون می‌باشد. ناراحتی‌های کلیه را با نرم کردن مجاری ادراری و شستشوی آن‌ها برطرف می‌کند اورام بدن را می‌خواباند. در ازدیاد شیر مادران داروی غذایی قوی به حساب می‌آید. در سنین کهنسالی هنگامی که در فصل مربوطه این میوه حکومت میوه‌ها را بدست می‌گیرد، کهنسالان و دانشمندان و دانش‌پژوهان باید از آن بهره‌ها برند.

به چند صورت آماده مصرف می‌شود:

1. بصورت خام روزانه حد اقل 3 لیوان آن را بصورت فالوده مصرف کنند. اگر علمای اهل تفکر بخواهند در راستای کارشان از آن بهره بیشتری ببرند لازم است بصورت رژیمی هر روز مقادیر زیادتر از 3 تا 12 لیوان میل کنند و به مدت چند روز غذاهای دیگر را مصرف نکنند. مصرف تا 12 لیوان می‌تواند

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 159

اثرات مطلوبی بر دستگاه‌های بدن بویژه دستگاه‌های جنسی و مجاری ادرار بگذارد. چنانچه مصرف گرمک و طالبی بصورت رژیمی از صبح تا شب مصرف شود، بخش‌های مهمی از اعضای رئیسه و معاون رئیسه و خادمه پاکسازی می‌شوند و نشاط و سرحالی را برای دانشمندان اهل تفکر موجب می‌شوند. تأثیر بیشتر آن را اگر بخواهند در روزهایی که رژیم آن را اجرا می‌کنند 2 تا 3 بار در روز هربار 3 قاشق غذاخوری خاکشیر تمیز شده را با 5/ 1 لیوان آب خنک که با شربت سکنجبین شیرین شده است مخلوط و میل کنند و میزان ازدیاد ترشح ادرار را ملاحظه نمایند.

2. بصورت پخته آن روزانه به میزان 3 لیوان تا 6 لیوان می‌تواند کلیه‌های سرد و خشک را سرحال بیاورد و اندام‌های رئیسه و غیر رئیسه را تقویت نمایند. طبع را لینت داده و کیست‌های کلیه و مجاری ادرار و پروستات را از بین ببرند، بویژه که همراه با خاکشیری که در اثر جوشاندن تلخ شده و به همین دلیل با نبات جوشانده شده باشد تمامی عوارض کلیه‌ها و دفع پروتئین اوری را متوقف می‌کند. خونریزی در اثر سنگ را قطع کرده و هر نوع بواسیر خونی و غیر آن و شقاق مقعد را درمان می‌کند.

حکومت زردآلو

دوران حکومت این میوه و فراوانی آن کوتاه است اما در همان مدت کم لازم است کهنسالان از آن بهره‌های لازم را ببرند. زردآلو خونسازی بسیار قوی و خون حاصل از آن برای کهنسالان بسیار لازم و ضروری است. برای این منظور زردآلو باید خوب رسیده و شیرین شده باشد. طرز مصرف آن بصورت پخته و خام در روز حد اقل 3 تا 9 لیوان برای کهنسالان و حذف یکی از وعده‌های غذایی مصرف زردآلو به‌جای

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 160

آن وعده بسیار مناسب است. زمان مصرف می‌تواند 15 روز بدون وقفه باشد و یا 2 بار و هربار 7 روز رژیم زردآلو اعمال گردد. بین دو نوبت 7 روزه بهتر است 7 روز فاصله در نظر گرفته شود.

پس از زردآلو انگور حاکم می‌شود که در وصف آن کتاب‌ها باید نوشته شود. انگور پس از انار سرآمد میوه‌های بهشتی بشمار می‌رود. رژیم انگور برای کهنسالان و دانشمندان و اهل هنر و تفکر به چند صورت امکان‌پذیر است:

1. اجرای رژیم غذایی با حذف کامل غذا در شبانه‌روز

هیچ غذایی غیر از انگور مصرف نشود، بشرط آنکه مقدار مصرف انگور بسیار زیاد باشد و هیچ‌گاه شکم خالی از انگور نباشد. این رژیم سرطان‌های نهفته را از بین می‌ببرد و در فنون پیشگیری از بیماری‌ها در سالمندان بدون نقص و کامل است.

تعداد روزهایی که مبادرت به انجام آن می‌شود بستگی به توان اشخاص دارد؛ از 3 روز در نظر بگیرید تا 15 روز! هیچ، غذای دیگری نباید میل شود بویژه گوشت که ناسازگاری شدیدی با این رژیم دارد.

2. اجرای رژیم انگور با حذف 2 وعده غذایی

تنها یک وعده غذا آن هم ساده و عاری از گوشت و چربی باشد. نان خشک با کمی پنیر و یا کته شوید با کشمش پخته شده و یا طبخ سوپ گشنیز یا سوپ فصل که تعدادی از سبزی‌های جالیزی مانند کدو و کلم و هویج و غیرو در آن طبخ شده باشد؛ یک وعده غذایی آن هم به مقدار کم مصرف می‌شود. شرایط ناسازگارها را نیز باید در نظر گرفت. بعنوان مثال همراه با رژیم انگور نمی‌توان گوشت مصرف نمود.

اگر برگ ترب یا ماست و دوغ و تخم‌مرغ در یک وعده غذایی مصرف شود،

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 161

ناسازگاری به هم می‌رساند. اگر این مواد با گوشت مرغ همزمان مصرف شود باز هم ناسازگاری بوجود می‌آورند. بطور کلی باید به ناسازگارها هنگام انجام رژیم انگور بیشتر از زمان‌های دیگر توجه مبذول داشت.

3. رژیم انگور با حذف یک وعده غذایی

صبح‌ها تا هنگام ظهر به مقدار زیادی انگور میل شود. مقدار مصرف از یک تا 3 کیلو مناسب است و یا اینکه آن‌قدر انگور خورده شود که موجب لینت زیاد در قضای حاجت گردد. برخی از افراد تا چندین کیلو انگور در روز مصرف کرده و نه تنها توان انجام رژیم غذایی انگور را داشتند بلکه با ذوب شدن چربی‌های شکم و اطراف آن دارای اندام مناسبی نیز می‌شدند. به این خاطر رژیم انگور یک رژیم لاغر کننده‌ای است که مخصوص تناسب اندام می‌باشد. هیچ رژیم غذایی را نمی‌توان یافت که هم لاغر کند و هم تناسب اندام بیاورد و همینطور هرگونه ناهنجاری نهفته در بدن را از بین

ببرد و همه اعضای بدن را جوان کند. اگر سرطان‌هایی بصورت نهفته در حال شکل گرفتن در بدن باشند با رژیم انگور از میان خواهد رفت.

هندوانه و خربزه در معاونت انگور و انار

در اواخر تابستان و در اوایل پائیز تأثیر این میوه‌ها اهمیت آن‌ها را در سطح معاونت بالا می‌برد.

این‌ها میوه‌های مرطوبی هستند که اعضای داخلی بدن را می‌شویند و اضافات خلطی را بخصوص در هضم سوم و چهارم می‌زدایند. مجاری ادراری و تناسلی و پروستات را می‌شویند و محیط زندگی سلول‌های بدن را از دسترسی آفات مصون نگه می‌دارند.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 162

فصل پائیز

این میوه‌ها در انتهای تابستان و ابتدای پاییز بیشتر از زمان‌های دیگر وجود دارند. امتیاز غذایی آن‌ها این میوه‌ها را تا درجه معاونت میوه حاکم و یا کمی پایین‌تر قرار می‌دهد. ترکیب این میوه‌ها و مصرف آن‌ها در کنار سایر میوه‌ها علومی است که در علم تغذیه طب ایرانی- اسلامی وجود دارد. مصرف این میوه‌ها با توجه به مزاج شخص در نظر گرفته می‌شود. از این میوه‌ها می‌توان برای تنظیم میزان سردی و گرمی بدن استفاده نمود به این ترتیب که در کنار میوه حاکم مزاج را از انحراف بسوی سردی و گرمی غیر طبیعی حفظ می‌کند.

پس از انگور حکومت بدست انار سپرده خواهد گردید. درحالی‌که معاونت میوه‌هایی مانند خربزه و انگور همچنان ادامه دارد. میوه‌های دیگر در درجات بعدی در کنار میوه‌های حاکم اثرات شگفت‌انگیز میوه‌های حاکم را به آخرین حدّ ممکن تقویت می‌کنند.

این میوه دارای خواص شگفت‌انگیزی است که قابل وصف نیست. سراسر پائیز زیر سلطه این میوه بهشتی است که با معاونت انگور به جنگ همه ناتندرستی‌ها می‌رود.[54] سرطان‌ها دشمنی با قدرت و صلابت انگور نخواهند یافت. انار تمامی اعضای بدن را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. اگر مقدار مصرف آن بی‌وقفه هر روز انجام گردد خون را تا هضم چهارم تصفیه می‌کند و دستگاه‌های رئیسه و بعد از آن

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 163

تمامی اندام‌ها و عروق و مفاصل و پوست و غیرو را به شکل شگفت‌آوری سرزنده و جوان می‌کند. به این ترتیب راه را برای جذب داروهای مؤثره و شفابخش علیه تمامی سرطان‌ها باز می‌کند.[55] انار را به صورت عادی با هسته و پیه‌های داخل آن مصرف می‌کنند، می‌توانند آب انار را به میزان زیاد حد اقل از 3 لیوان در روز و در صورت توان و تمایل شخص تا چندین لیوان در روز مصرف کنند. این دو میوه بهشتی از درختی می‌رویند که تمامی اجزای آن درخت خاصیت دارویی دارند. برگ انگور، شاخک‌های انگور، پوست تنه و شاخه‌های آن و پوست ریشه آن و هسته‌های میوه آن بصورت میوه‌های تناولی، جوشاندنی، نطول، مرهم، ضماد، حقنه و همراه با نسخه‌های گیاهی بکار می‌رود. انار نیز به همین ترتیب تمام اجزای گیاهی‌اش بکار می‌رود.

فصل زمستان

مرکبات از اواسط پائیز به رقابت با معاونت انار که همانا انگور می‌باشد پرداخته تا آنکه در اواخر پائیز پست معاونت انار را از آن خود می‌کند و در مدّت کوتاهی حکومت انار را نیز تصاحب نموده و حکومت خود را تحکیم و تثبیت می‌نماید. انواع مرکبات در شکل‌ها و خواص گوناگون در اختیار مردم قرار می‌گیرد.
پرتقال، نارنگی، گریپ‌فوروت، لیموشیرین، نارنج، دارابی 56]، ترنج (بالنگ، اترج) از اقسام مرکبات با خواص مشابه و متفاوت می‌باشند. این میوه‌ها بصورت انفرادی و مرکب با داروهای دیگر و به اشکال مختلف مانند حالاتی که برای انار و انگور ذکر شد کاربرد دارند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 164

انبه

این میوه سرشار از ویتامین‌ها و مواد مغذی و معدنی مورد نیاز بدن است. تنوع مواد آن به حدی است که می‌تواند خواص چند میوه را در خود داشته باشد. برای سالمندان بسیار مفید است بویژه باید توجه داشت که همراه با مصرف زیاد آن در روز لازم است از داروی جوشانده مسهل بخصوص مسهل عام استفاده شود تا ماده سوداوی آن در بدن افزایش نیابد. در این صورت است که می‌توانیم ادعا کنیم قوی‌تر از انبه در کهنسالی وجود ندارد.

خرما

میوه‌ای است که مواد تقویت‌کننده آن در استحکام بنیان‌های اعضا بی‌نظیر است. این میوه از درختی به عمل می‌آید که تمامی قسمت‌های آن مورد استفاده دارویی و غذایی قرار می‌گیرد. در شرایط سخت و دشوار کویرهای تفتیده از گرمای آفتاب چه درختی برای ساکنین آن منطقه می‌تواند دوام و قوام داشته باشد! همچنین میوه آن مانند انگور در چندین حالت مورد استفاده می‌باشد. در شرایط آب و هوایی قدیم خرما و هسته آن در ماه‌های بعد هم قابل نگهداری بوده است. خرمای خشک شده در سال‌های بعد هم می‌توانست سالم بماند. همان قوامی که خرما در وجودش خلق شده است در بدن انسان طول عمر ایجاد می‌کند. تنها تفاوتش با اکثر میوه‌ها در آن است که هرکسی نمی‌تواند به مقدار زیاد و در زمانی طولانی خرما مصرف نماید.

حرارت خرما و شیرینی آن معده را وادار به امتناع می‌کند. بنابراین با یک برنامه‌ریزی صحیح بطور مرتب روزانه از یک عدد تا 7 عدد خرما باید در برنامه غذایی کهنسالان دانشمند قرار گیرد. خرما در تنظیم فکر و حافظه نیز نقش بسزایی دارد.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 165

مزاج برخی مواد غذایی

در بیان دانه‌ها

گندم در درجه اول گرم و تر، جو در درجه اول سرد و غذائیتش کمتر از گندم است، کافور سرد و خشک، نخود گرم و تر در درجه اول، عدس در درجه اول سرد و در درجه دوم خشک است. باقلا در درجه اول سرد و خشک، تخم شنبلیله در درجه اول خشک و در درجه دوم گرم است. ماش در درجه اول سرد و تر، لوبیا گرم و تر و برنج 57] در درجه اول گرم و قابض، کنجد در درجه نخست گرم ملایم، خشخاش در درجه اول سرد و در درجه دوم خشک می‌باشد.

در بیان گوشت‌ها و تخم‌مرغ

گوشت گوسفند گرم و تر، گوشت بز سرد و خشک، گوشت گاو سرد و خشک، گوشت گوساله معتدل، گوشت جانوران برّی گرم‌تر و خشک‌تر از سایر حیوانات اهلی است. گوشت گنجشک‌ها گرم و خشک، گوشت پرندگان آبی تر و سردتر از گوشت سایر طیور است. گوشت ماهی تازه سرد و تر و زودهضم است.

تخم‌مرغ خانگی: زرده آن گرم و سپیده آن سرد و قوه هر تخمی مناسب با پرنده تخم‌گذار است.

در بیان شیر

شیرها سرد و تر هستند. بجز شیر گاو که تر و سردتر از شیر گوسفند می‌باشد.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 166

در بیان سبزی‌ها

تره گرم و خشک، پیاز گرم و خشک، سیر گرم و خشک، کاهو سرد و تر، اسفناج معتدل در سردی و گرمی، کرفس گرم و خشک، طرخونی و نعناع گرم و خشک، چغندر سرد و تر، گشنیز سرد و تر، تره تیزک گرم و خشک، کاسنی سرد و خشک، ریحان کوهی گرم و تر، شبت گرم و خشک، سپندان (تخم تره تیزک) و ترب گرم و خشک، خرفه سرد ملایم، پودنه گرم و خشک، ترشک سرد و خشک، کشوث (نوعی پیچک) گرم و خشک، بقله یمانی سرد و تر، بادنجان گرم و خشک، لبلاب (عشقه بهاری) سرد و تر، عشقه پاییزی گرم و خشک.
بیخ تره بارها: ترب گرم و خشک و از بین برنده بلغم، کلم بادآور و نرگسی گرم و خشک و دیرهضم است.

در بیان میوه‌ها

انگور گرم و تر و مسهل طبیعی، انجیر گرم و تر، گردوی تازه گرم و تر و مانده آن گرم و خشک، انار شیرین معتدل در گرمی و تری، انار ترش سرد و خشک، عناب گرم و تر و مسکن خون، شفتالو سرد و تر، امرود و به سرد و خشک و تقویت‌کننده معده، آلو سرد و تر و ملین طبع، سیب سرد و خشک و مقوی قلب، خربزه شیرین سرد و تر، توت سیاه گرم و لین، توت سفید معتدل در گرمی، خیارزه و بالنگ سرد و تر.

میوه‌جات خشک

عناب معتدل در گرمی و غلیظ، سه‌پستان گرم به اعتدال، بادام شیرین گرم و ملایم در حد اعتدال، فندق معتدل در گرمی، گردو گرم و خشک، شفتالو معتدل در گرمی، زردآلوی شیرین معتدل در گرمی، و ترش آن سرد. پسته گرم و خشک، مویز گرم و نرم‌کننده، زیتون سیاه گرم و خشک و سفید آن سرد و خشک.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 167

گل سرخ سرد و قابض، سوسن گرم و خشک، نرگس گرم و ملایم، بنفشه سرد و ملایم، مرزنجوش سرد و خشک، سوسنبر گرم و خشک، نسرین و ضمیران متمایل به گرمی و خشکی، خیری برّی، فرنجمشک گرم و خشک، خیری شب‌بوی زرد معتدل در گرمی، لفاح (نوعی از مهر گیاه) سرد و سست‌کننده، گلنار معتدل در گرمی و خشکی، یاسمین زرد گرم و خشک، سفید آن معتدل، مورد (آس) سرد و قابض، بابونه گرم و خشک، کافور سرد و خشک.

در بیان روغن‌ها

روغن کنجد معتدل در گرمی و خشکی، روغن گردو گرم و خشک، روغن بادام معتدل در حرارت و گرمی، روغن تخم کتان گرم و خشک، روغن زیتون گرم و خشک، روغن بنفشه معتدل در سردی و تری، روغن گل سرخ سرد و خشک و قابض، روغن یاسمین و نسرین گرم و خشک، روغن بید معتدل در گرمی و سردی، روغن خشخاش سرد و سست‌کننده، روغن شاه‌دانه گرم و خشک، روغن خردل گرم و خشک، روغن پسته گرم و ملایم، روغن نیلوفر سرد، روغن مرزنجوش گرم و خشک، روغن سوسن گرم و خشک، روغن نرگس نرم و ملایم.

در بیان خوشبوها

مشک زیاد گرم و خشک، عنبر گرم و ملایم و خشک‌تر از مشک، عود هندی معتدل در گرمی و خشکی، کافور بسیار خشک و مرکب از دو جوهر یکی سرد و دیگری خشک، صندل در سردی معتدل و خشک، زعفران گرم و خشک، کوشنه گرم و خشک، قرنفل گرم و ملایم، جوزبوا گرم و ملایم، سک سرد و خشک، سنبل معتدل در گرمی و خشک، سنا گرم ملایم، هل (قاقله) گرم و ملایم است.

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 168

در بیان دواهایی که در غذا ریخته می‌شود (توابل)

گشنیز خشک معتدل در گرمی و خشک، زیره، سنه (دانه‌ای مثلثی شکل که در هندوستان می‌روید و آن را نخود طلایی نامند)، کرویا، زیره رومی، نانخواه (زنیان)، سیاه‌دانه یا شونیز، فلفل، دارچینی، زنجبیل، خولنجان و انجدان همه گرم و خشک، خردل گرم و خشک و پاک‌کننده بدن از بلغم، سماق و کشک و لورک سرد و خشک‌اند.

سرکه سرد و خشک، آبکامه گرم و خشک، سیر پرورده در سرکه کمتر گرم و یاری‌کننده گوارش، پیاز پرورده در سرکه کهنه گرم و لطیف و راننده ادرار غلیظ، اشترخار، غلیظ است.

در بیان نبیذها، شربت‌ها و رب‌ها

از نبیذها نبیذ انگور گرم و تر، مانده آن گرم و خشک است. نبیذ مویز (مویز آب) معتدل در گرمی و رطوبت و نفاخ، نبیذ تمر و شیره گرم و خشکند.
سکنجبین شکری ساده سرد و از بین برنده بلغم و مفید برای معده، سکنجبین‌هایی که از دانه‌ها و پیازها ساخته می‌شود گرمی آن‌ها بیشتر و برای معده مفیدند. رب به و سیب سرد و بند آورنده شکم‌اند، رب غوره مسکن تشنگی، رب انار گرم و نافع برای معده و تسکین‌دهنده دل‌غشه و دافع تشنگی، رب توت سرد و تر و ملین و ضد حرارت و مفید برای خناق است.

در بیان مرباها

جلنجبین شکری مقوی، ملایم و نرم‌کننده معده و گرم‌کننده آن، جلنجبین عسلی بیشتر گرم و مربای بنفشه معتدل در گرمی و سردی و نرم‌کننده شکم، مربای زنجبیل گرم‌کننده معده، مربای هلیله کابلی با عسل مقوی معده و نگاهدارنده جوانی،

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 169

مربای عسلی به و سیب مقوی معده و قلب، گرم‌کننده و از بین برنده اسهال‌های صفراوی، مربای اترج گرم‌کننده معده است.

در بیان پختنی‌ها

اسپیدباها (شورباهای بی‌ادویه) نرم‌کننده طبع، آش‌های سرکه مجفف و مرکب از هر دو مانند زیربا معتدل‌اند. لبنیات سردند، و آش‌هایی که با آب‌های معتدل پخته شده باشند مانند آب‌غوره و سماق، انار و سیب، قوه آن‌ها مثل عصاره و شیره آن چیزها، اما حلوای عسلی یاری‌دهنده گوارش و خمیری آن غلیظ و موجب بروز سدّه است.

یک جمع‌بندی:

اشاره

دانشمندان چون به تفکر و کسب دانش و خلاقیت‌های ذهنی نیازمندند از دستگاه‌های جسمی مولّد فکر و اندیشه بیشترین استفاده را می‌کنند لذا اندام‌های دیگر از تکامل و تکوین و تبادل مناسب باز می‌مانند، فکر قوی و بدن ضعیف می‌شود. جسم مادی از یک سو و روح و تفکر و خلاقیت از سوی دیگر همچون دو بال پرواز پرندگانند که لازم است هماهنگ و همسو و تقویت‌کننده یکدیگر باشند. روح و فکر سالم در بدن سالم است. اگر ناتندرستی شدید باشد پس به این قانون توجه می‌کنیم که هر ناتندرستی به دو عامل نیازمند است؛ یکی بستر و دیگر عامل غریبه و خارجی نامحسوس مانند میکروب و ویروس و غیرو.
برای جلوگیری از تشکیل بستر بیماری و مقابله با عوامل نامحسوس غریبه، فنون پیشگیری و درمان با روش‌های برانگیختن انگیزه‌ها و نیروهای غریزی نامحدود، راه‌های سلامتی و نشاط و طول عمر بحساب می‌آیند. این فنون از دوران جنینی تا نوزادی بسوی نوجوانی، جوانی تا انتهای عمر، در طب اسلامی یافت می‌شود و برنامه‌های وسیعی برای دست‌یابی به آن در دکترین طب ایرانی- اسلامی طراحی و
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 170
آزمایش شده است. فنون پیشگیری آن‌چنان حکیمانه و مدبّرانه در طب اسلامی مطرح گردیده که دست‌یابی به آن برای عموم مردم شهری و روستایی ممکن و میسر شده است. ما صاحب بهترین گنجینه‌های علم و دانش پزشکی بودیم و هستیم، تنها علامت سؤال بزرگ ما در برابر واقعیت‌های احتمالی زمان ما آن است که چرا گنج‌ها را زیر خروارها خاک مدفون کرده‌ایم؟! هنگامی که نوزاد یا جوان یا پیر ما از حالت طبیعی خارج می‌شود، ساده‌ترین نسخه‌ها بلافاصله ما را روی خط اعتدال و سلامتی باز می‌گرداند و از گرفتاری که سیستم پزشکی غربی برای مردم تهیه دیده است نجات می‌دهد. بکار بردن هر داروی شیمیایی در این مرحله جز ضرر و زیان چیزی ندارد حتی اگر نتیجه خوبی بدهد باز هم دارای عواقب نامطبوع و نادرست است؛ اما داروی طبیعی دارای عواقب و عوارض مفید می‌باشد.
بنگرید دانشمند باارزش ما بدلیل عشق و علاقه شدید به علم از بدن خود غافل شده و دچار یک سوء مزاج ساده در معده می‌شود، این همان بهم خوردن مقدار صفرا، سودا، خون یا بلغم است. فن پیشگیری بلافاصله وارد میدان شده و درمان را از مهمترین عضو تنظیم‌کننده اخلاط چهارگانه یعنی

معده آغاز می‌کند. جالب است بدانید که انواع و اقسام نسخه‌ها دست ما را برای پیشگیری و علاج در هر زمان و در هر مکان باز کرده است.

هنگامی که اولین کسالت و احساس ناراحتی شروع می‌شود لازم است به مرکز ثقل حیاتی بدن توجه لازم مبذول داشته شود. اغلب بیماری‌ها از معده آغاز می‌شود، بنابراین درمان را نیز از همان نقطه شروع می‌کنیم. شروع یک سوء مزاج را در نظر بگیرید. اگر درمان در این مرحله به سادگی انجام گردد همه چیز بسرعت به حالت عادی بازمی‌گردد ولی تسامح در این مرحله بیماری ساده را تبدیل به بیماری
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 171
مهم‌تری می‌کند. اولین اقدام نوشیدن یک داروی ساده به نام داروی سم‌کش است.
سم‌کش‌ها داروهای ساده‌ای هستند که اگر سم معده زیاد باشد بلافاصله با ایجاد تهوع سم را از معده خارج می‌کنند. درحقیقت نوعی ساده از داروهای قی‌آور می‌باشند.
خاصیت دیگری که سم‌کش‌های ساده دارند نشان می‌دهند که میزان سم تولید شده در معده چقدر می‌باشد؟ اگر استفراغی صورت نپذیرد به آن معناست که سم قابل توجه نمی‌باشد. اگر سم در حدی است که با نوشیدن سم‌کش موجب تهوّع می‌شود لازم است آن‌قدر تکرار شود تا دیگر تهوعی صورت نپذیرد. اگر با تکرار سم‌کش استفراغ قطع نشود بیماری به حساب می‌آید و وارد درمان تخصصّی می‌گردد که حسابش از یک سوء مزاج ساده جدا می‌شود. برای همه کسانی که دچار این حالت می‌شوند بخصوص کسانی که به کارهای فکری اشتغال دارند و سالخوردگان و کودکان بهترین سم‌کش ساده ترکیب جوشاندنی شوید و عسل است که ما آن را انتخاب کرده‌ایم که هم در دسترس همگان است و هم تأثیر بسزایی دارد.
حال توجه کنید به خواص شوید و عسل:
یک داروی سم‌کش است، از تخامه شدن و مسموم شدن غذا جلوگیری می‌کند، ضد التهاب دستگاه گوارش است و اعضای عصبانی را آرام می‌کند، عفونت معده را کاهش می‌دهد، ثقل و سردی را در معده به گرمای سالم مبدل می‌کند، درد را از بین می‌برد و بی‌خوابی ناشی از بیماری را در بدن بیمار با بخواب بردن او جبران می‌کند، مانع کم‌خونی است، هر نوع کمبود خون را برطرف می‌سازد و آب رفته از بدن را جبران می‌کند. برگ‌های شوید از چند جهت با نور آفتاب سنتز مواد را انجام می‌دهد. در نتیجه انواع مواد مغذی را می‌سازد، این مزیت را برگ‌های سوزنی و نازک و دراز دارند که بیشتر از برگ‌های دیگر از آفتاب بهره

می‌برند، پس تقویت کننده بسیار خوب و خونساز هستند.
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 172

در پایان متذکر می‌شوم که دکترین طب ایرانی- اسلامی در پروازهای بلند علمی خود با توجه به واقعیت‌های عینی و علمی اهداف خود را بیان کرده است. تأثیر عوامل مزاجی، عوامل غریبه، سته ضروریه، تأثیر عوامل روحی، نجوم و کنش و واکنش‌های کیهان بر اجزای خود از کل به جزء و پژواک اجزاء کیهانی به ماهیت لایتناهی به‌طور دقیق مورد توجه پیشتازان عرصه علم و دانش طب پایه که همان طب ایرانی- اسلامی مورد نظر ما است قرار گرفته است. همه فرهیختگان، علما و پژوهشگران راستین را به این نکته جلب می‌کنم که راه صحیح همانا یافتن روش مستدل و واقعی و تکیه بر اصول رئالیسم در پزشکی است.

چون‌که صد آمد نود هم پیش ماست***نام احمد (ص) نام جمله انبیاست
مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 173

منابع و مآخذ

- قانون ابن سینا
- اقرابادین کبیر تألیف: عقیلی خراسانی
- طب یوسفی
- دانش‌نامه احادیث پزشکی تألیف: محمدی ری شهری
- الصیدنه فی الطّب تألیف: ابو ریحان بیرونی
- هدایه المتعلمین فی الطب تألیف: ابو بکر ربیع بن احمد الاخوینی النجاری
- گنجهای معنوی تألیف: رضا جاهد
- رژیم غذایی گروه خون تألیف: دکتر آدامو- کاترین ویتنی ترجمه و تلخیص: گیله گل‌بهروزان
- خون، گوارش، کلیه، کبد و مجاری صفراوی تألیف: هاریسون ترجمه: گروه مترجمین، ویرایش: دکتر نوید علی یاری زنوز
- ماساژدرمانی نقاط رفلکسی پاها تألیف: آسترید آی. کوسمن لیگر

مجموعه پیک شفا، ج14، ص: 174

کتب منتشره از مجموعه پیک شفا

1- شربت‌ها
2- خون درمانی
3- زالو درمانی
4- درمان قطعی سردردها و سکته‌های قلبی و مغزی
5- بیماری‌های دستگاه گوارش و کبد
6- بیماری‌های زنان
7- عوارض داروهای گیاهی
8- درمان تومورهای مغزی
9- درمان استسقاء (سیروز کبد)
10- انگشت پیچ
11- حقنه
12- گزیده طب ایرانی- اسلامی
13- درمان سکته‌های مغزی و صرع (در دست چاپ)
14- فن پیشگیری و بهداشت (در دست تألیف)[58]

---

[1] (1). مزاجی که انسان با آن بدنیا می‌آید مزاج ذاتی نامیده می‌شود.
[2] (2). شرح نسخه‌های پاکسازی کلی دستگاه گوارش و کبد در کتب دیگر مجموعه پیک شفا بویژه کتاب بیماری‌های دستگاه گوارش و کبد تألیف همین مؤلف آمده است.
[3] (3). به کتاب حقنه‌ها تألیف همین مؤلف مراجعه کنید.
[4] (4). یکی از مصادیق تقلید کورکورانه تغییر نان‌ها به نان‌های ماشینی است. استفاده از صنعت پخت نان اشکالی ندارد. اما در هویت نان نباید تغییر ایجاد شود. بعنوان مثال نان سنگک که باید روی ریگ‌های طبیعی برشته شود روی سطح فلزی که به شکل سنگ‌ها نصب شده پخت می‌گردد. درحالی‌که خواص ریگ روی نان مورد نظر است نه شکل ظاهری آن!
[5] (5). دیگ‌افزار به داروهایی که برای خوش‌بو و خوش طعم کردن غذا همراه آن کنند گویند. دیگ‌ابزار و دیگ اوزار و بوافزار نیز گفته شده، به عربی ابازیر یا توابل می‌گویند.
[6] (6). منظور شربت عسل است که عسل در آب جوش رقیق شده باشد.

[7] (7). در مجموع 3 کیلو آب میوه تازه مورد نیاز است.
[8] (8). برای دست‌یابی به شربت‌های متنوع دیگر می‌توانید به کتاب شربت‌ها تألیف همین مؤلف مراجعه کنید.
[9] (9). در بخش مالش مفصلا درباره آن سخن خواهد رفت.
[10] (10). ناسور به زخمی گفته می‌شود که چرک و عفونت کرده و مزمن شده و در مقابل دارو و درمان مقاومت می‌کند. در لسان عرب به زخم گوشه چشم و مقعد و بن دندان هم گفته می‌شود.
[11] (11). در مورد روغن بان و روغن خیری و روغن خلوق و روغن زنبق(رازقی) و تعدادی دیگر نیز احادیث بسیاری در کتب قدیم موجود است که حوصله این مبحث از کثرت آن احادیث خارج بود و ناچار به همین چند حدیث بسنده گردید.
[12] (12). مراجعه شود به کتاب ماساژ درمانی تألیف آسترید آی. گوسمن لیگر ترجمه نوعلی خواجه‌مند.
[13] (13). به کتاب حقنه تألیف همین مؤلف مراجعه نمایید.
[14] (14). استفاده از دستگاه‌هایی مانند لرزاننده‌ها و حجامت چرخان هنگام ماساژ با توجه به تمامی مسائلی که تاکنون تا این سطور ذکر شده بلامانع است، البته باید توجه داشت که بالاخره دستان شماست که همه کارها را بخوبی و دقت انجام می‌دهد.
[15] (15). اگر بیماری دچار ضعف عضله قلب و افت فشار باشد، علاماتش پریدگی رنگ صورت ناشی از کم خونی بویژه که از قبل وجود داشته، افت فشار مینیمم و ماکزیمم، تعداد ضربان کمتر از حد نرمال، نبض ضعیف و کشیده، ضعف و سرگیجه بویژه که همراه با ضعف معده و غلبه بلغم و یا سودای سرد در معده باشد و سایر علامات بلغم.
[16] (16). حس ششم و هفتم در افراد خاصی که با ریاضت تن، به آن دست می‌یابند مطرح است و این خود نشان می‌دهد که نیروهای بالقوه در انسان وجود دارند که برخی از آن نیروها در این دنیا می‌توانند شکوفا شوند و بخش اعظم نیروهای بالقوه انسان در دنیای بعدی به صحنه عمل درمی‌آیند و این جهان ظرفیت بروز آن‌ها را ندارد.
[17] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.
[18] (17). وزوز گوش هم از معضلات پزشکی روز است. درمان آن در طب ایرانی- اسلامی با موفقیت انجام می‌شود.
پاکسازی دستگاه گوارش همراه با زالو درمانی بر پشت گوش به تعداد هر گوش 10 عدد زالوی کوچک و بخور و داروی عطسه‌آور این بیماری را علاج کرده است
[19] (18). بنظر می‌رسد پزشکی غربی داروهای حساسی مانندِ داروهای

تقویت گوش را بطور آزمایشی وارد بازار می‌کند و چنانچه تأثیر مثبتی داشت برای خود بکار می‌برد و در غیر این صورت از بازار حذف می‌نماید.
[20] (19). بورک یا بوره ارمنی نوعی خاک است که در داروهای طب قدیم برای زخم‌های پوستی بویژه زخم‌های سوداوی و بلغمی غلیظ بکار می‌رود.
[21] (20). شمیم عبارت از اشیاء خوشبویی است که در طب سنتی برای تقویت قوای مغز اعم از حافظه و هوش و عقل و پیشگیری از فالج و صرع و رعشه و سردرد و سرگیجه و امثال آن بکار می‌رود.
[22] (21). اسپری‌های امروزی به این نوع دارو شباهت دارند با این تفاوت که اسپری‌ها با مزاج خشک و عوارض مخربی که دارند از دیدگاه طب سنتی مردود اعلام می‌شوند.
[23] (22). خارک: خرمای نارس
[24] (23). تقریبا تمام داروهای شیمیایی دارای عوارض منفی هستند. ساده‌ترین و پرمصرف‌ترین آنکه استامینوفن و آسپیرین می‌باشند بسترساز بیماری‌های خطرناک کبدی مانند سیروز و سرطان‌های کبد می‌باشند. بقیه داروها مسلما عوارض بیشتری دارند!
[25] (24). شیاف سرخ تند، شیاف اصطفطیقان، شیاف گلنار و شبت و شیاف سبز تند از جمله داروهای دیگر درمان سبل و دیگر بیماری‌های چشمی است که در اقرابادین نسخه آن‌ها آمده است.
[26] (25). برای آگاهی از روش‌های درمان بیماری‌های چشم به کتابی که از طرف همین مؤسسه(پیک شفا) منتشر خواهد شد مراجعه نمایید.
[27] (26). بهتر است پاکسازی 15 روزه و پاکسازی کلیه‌ها نیز انجام شود سپس داروهای تقویت نیروی جنسی مصرف گردد. بدون پاکسازی مصرف هر نوع داروی تقویت‌کننده نیروی جنسی کاری عبث است. مصرف این داروها اثرات موقتی خواهند داشت و تنها گرمای بدن را بالا می‌برند و شاید موجب غلظت خون هم بشوند.
[28] (27). محرورین: سردمزاج‌ها
[29] (28). مبرودین: گرم‌مزاج‌ها
[30] (29). منظور از روغن سیاه‌دانه روغنی است که از خود سیاه‌دانه گرفته شود. روغن‌های موجود در بازار اغلب از جوشاندن سیاه‌دانه در روغن‌هایی مانند روغن کنجد، زیتون و امثال آن بدست می‌آید. کیفیت این روغن‌ها بسیار ضعیف‌تر بوده و مورد نظر ما نیست.
[31] (30). طلا کردن به‌معنای مالیدن روغن‌های گیاهی و مایعاتی که سیال هستند، بر پوست است.
[32] (31). ماهی اسقنقور در دریای مصر و موریتانی و دریای سیاه یافت می‌شود. هنگامی که در فصل بهار برای جفت‌گیری به سطح آب و نزدیک

ساحل می‌آید شکار می‌شود. بهترین بخش بدنش شکم و ناف است.
اسقنقور تازه با کمترین میزان نمک بسیار مهیّج شهوت است و انواع خشک آنکه در عطاری‌ها نمک سود شده است به میزان زیادی قوت خود را از دست می‌دهد.
[33] (32). این هم از مصادیق بارز غرب‌زدگی است که مردم سن مرد را حدود 2 تا 3 سال بالاتر از زن در نظر می‌گیرند. بسیاری از فسادهای پس از ازدواج ناشی از همین تقلید کورکورانه از فرهنگ غربی است. زن زودتر فرسوده شده و مرد بسمت زنان جوان‌تر کشانده می‌شود. در فرهنگ دینی ما برابر بودن زن و مرد و همسو و هم کفو بودن مطرح است نه سن آنان! سن مزاجی و سن بلوغ عقلی در پیدا کردن هم کف مورد نظر است، ممکن است کسی از لحاظ مزاجی در سن 50 سالگی یا قبل از 40 سالگی به مزاج سودا که پختگی عقل است برسد. بلعکس افرادی از لحاظ مزاج سنی از سودای پخته دور مانده و سن عقلی آنان به شکل محسوسی پائین‌تر از دیگران می‌باشد. حرکات و رفتار و گفتارشان نیز دور از پختگی و عاری از وقار و سنگینی است.
معمولا دختران زودتر از پسران به بلوغ عقلی می‌رسند درحالی‌که در همان سن جنس مذکر دارای حرکات کودکانه و سبکسرانه است. این تفاوت سنی معمولا 5 سال تا بیشتر می‌باشد، دختر می‌تواند یک خانه‌دار موفق باشد اما پسر بدون والدین قادر به تأمین مخارج و مدیریت و اداره خانواده نیست.
[34] (33). شیر پاستوریزه و هموژنیزه زیان‌بار است و منظور از شیر آن است که بطور طبیعی تهیه ولی برای اجتناب از تب مالت لازم است جوشانده شود.
[35] (34). به نظر می‌آید به دلیل بی‌تحرکی برای پیران بد شمرده شده است. جایگزینی روغن زیتون برای سالمندانی که بسیار شکسته شدند توصیه می‌شود.
[36] . از انواع سوء مزاج‌های حاد دستگاه گوارش می‌باشد، که در آن سوء مزاج مرطوب معده باعث می‌شود مواد به سمت روده‌ها کشیده شده و به دلیل عدم قدرت جاذبه کبدی که اسهال مواد هضم ناشده در روده‌ها ایجاد گردد و مدفوع به رنگ سبز، زرد، سفید و رنگ‌های دیگر درآید.
[37] (36). توجه داشته باشید که نوعی پنیر در آن زمان مصرف می‌شده که از نظر علامه مجلسی(ره) نمک نزده و تازه بوده و طبیعت آن سرد بشمار می‌آمده است. از این روست که گردوی با طبیعت گرم با پنیر سفارش شده است.
[38] (37). ماست علی‌رغم تبلیغات فراوانی که درباره آن شده غذای پرعوارضی است که باید در مورد مصرف آن در موارد بسیاری به مردم

هشدار داد. در اغلب بیماری‌ها ماست باعث رسوب خلط بیماری شده و بیماری را مزمن می‌کند. اصرار مردم در مورد مصرف ماست یکی خوش‌مزه بودن آن است و دوم تبلیغات غلط در مورد وجود کلسیم زیاد در آن. ماست برای صاحبان مزاج‌های گرم دموی بسیار مناسب است بشرط آنکه هنگام بیماری مصرف آن قطع شود.

[39] (38). در مورد کلسیم در ماست باید عرض کنم غلوّ بسیاری صورت پذیرفته است. می‌دانید هرگاه یک ماده غذایی برای فروش به بازار می‌رسد اگر تبلیغات مربوط به فوائد آن از نظر علمی گسترده‌تر باشد مصرف آن افزایش چشمگیر می‌یابد. داستان مصرف لبنیات به سال‌هایی بازمی‌گردد که کارخانه‌های شیر پاستوریزه در ایران به تقلید از غرب شروع بکار کرد. اما ذائقه مردم ایران با محصولات پاستوریزه سازگار نبود. مردم معتقد بودند شیر و فرآورده‌های آن باید بصورت طبیعی تولید و مصرف شود. سرمایه‌داران و تولیدکنندگان با ترفندهای بسیاری از طریق رسانه‌های جمعی وارد میدان شدند. از طرفی با ریختن پول به جیب روزنامه‌نگاران و رسانه‌های مهمی مانند رادیو و تلویزیون و مجلات و روزنامه‌ها مسئله کلسیم و اهمیت آن را مطرح کردند و بحث‌های علمی درباره آن براه انداختند، بمباران کلسیم چنان فضای ذهنی مردم را پر کرد که مردم در مصرف همه غذاها دنبال بدست آوردن کلسیم بودند. فروش قرص‌های کلسیم‌دار مانند قرص‌های ویتامین ث و ویتامین ب و امثال آن بالا گرفت. از سوی دیگر مردم را از مصرف محصولات غیر پاستوریزه و طبیعی بازداشتند، چراکه تب مالت می‌آورد! بحث دیگری که در رسانه‌ها مطرح شد آن بود که مردم اروپا در هر ماه 150 لیتر شیر مصرف می‌کنند ولی مردم ایران تنها 20 لیتر شیر مصرف می‌نمایند. پس مردم ما عقب ماندگی از این لحاظ دارند و باید خود را به اروپائیان برسانند. بدین‌وسیله تولید محصولات پاستوریزه و هموژنیزه اوج گرفت. آن قدر این تبلیغات مسموم ذهن مردم ما را اشغال کرد که ما نمی‌توانیم به بیمار مبتلا به تومور مغزی بگوییم لبنیات نخور! او می‌ترسد که مبادا کلسیم بدنش کاهش یابد. حاضر است سرطان او را از پای درآورد ولی کلسیم بدنش کاهش نیابد. باید به مردم آگاهی بدهیم که کلسیم در بسیاری از غذاها و مواد خوراکی از لبنیات بالاتر است. به‌عنوان مثال در انجیر و آلوی بخارا، در گوشت و سبزیجات و کاهو و ده‌ها ماده غذایی دیگر! گرفتن عصاره راسته گوسفند می‌تواند کلسیم سرشاری را برای مصرف مردم آماده کند. ما سؤالمان این است که آیا نیاز بدن ما به کلسیم بیشتر از مواد معدنی دیگر مانند نمک(کلرور سدیم)، منگنز، روی، آهن و غیرو است؟!

[40] (39). در مورد گوشت قرمز باید توجه جدی صورت پذیرد. هر چیزی به ِاندازه طبیعی باید مورد استفاده قرار گیرد.

متأسفانه در رسانه‌های جمعی از جمله رادیو و تلویزیون بویژه در اخبار علمی گزارش‌های علمی داده می‌شود که سبب انحراف افکار عمومی از مصرف مواد غذایی مانند گوشت قرمز، گوشت ماهی، مصرف نمک، آب درمانی و غیرو می‌شود که با طب اسلامی منافات دارد. البته پخش مسائل علمی اشکالی ندارد چراکه هر مکتب فکری ادعاهای خود را صحیح تلقی می‌کند اما سؤال در این است که چرا این تریبون‌های مهم عادلانه ما بین مکاتب پزشکی تقسیم نمی‌شود؟!

[41] (40). ابازیر و توابل ادویه و مصالح طعام است. فرق بین ابازیر با توابل در آن است که ابازیر ادویه خشک را گویند و توابل هم خشک و هم تر است. برای بو و مزه طعام مصرف می‌شود تا طبیعت معده آن را بپذیرد.

[42] (41). فانید: قند، شکر و شیره نیشکر را گویند.

[43] (42). حمام سونا به اشکال مختلف در جوامع قدیمی رایج بوده و مورد توجه طب سنتی در پیشگیری از بیماری‌ها و علاج دردها بوده است. تنها شکل و کیفیت آن در زمان ما تغییر یافته است.

[44] (43). انسان همواره در راه کسب علم و دانش گام برمی‌دارد و آنچه می‌یابد بر فقر علمی‌اش می‌افزاید پس دائما تشنه و تشنه‌تر می‌شود هر محققی که قدم در راه کسب و دانش گذارده نیز در این میدان علم، دانشمند و فرهیخته و محترم است. چه فرقی است میان دانشمندان و دانش‌پژوهان محقق؟ تفاوت در فهم این معنی است که می‌فهمد که نمی‌داند و بر تلاشش در کسب علم کوشاتر می‌گردد.

[45] (44). طبق اطلاعات موثقی که وجود دارد سران استکباری در تلاش گسترده‌ای در کسب علم و دانش در راستای عمر طولانی‌تر می‌باشند تا به زعم خودشان نژادهای برتر به عمر طولانی‌تری دست پیدا کنند و بر دیگر مردمان سیطره یافته آنان را در اختیار تأمین مطامع خود قرار دهند که این خود نوعی برده‌داری مدرن می‌باشد. چنانچه سران استکبار صلاح بدانند که جمعیت کره زمین باید به یک سوم کاهش یابد این امر را بسرعت با انواع سلاح‌های غیر متعارف انجام دهند. یکی از راه‌های آن گسترش بیماری‌ها از طریق دانش طب است. اکنون داروهای شیمیایی بطور مرتب در مردم جهان آزمایش شده و هرچه خوب است برای سران استکباری و هرچه کشنده است برای مردم عادی برگزیده می‌شود!

[46] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

[47] (45). آیه کریمه قرآن:i\« وَ فِی السَّماءِ رِزْقُکُمْ وَ ما تُوعَدُونَ.\E رزق شما و آنچه وعده داده شدید در آسمان است.» س 55 الذاریات آیه 22

[48] (46). متأسفانه این علم نیز با هجوم غارتگرانه غرب به مناطق شرقی به فراموشی سپرده شد و علم و تکنولوژی نوین با حکومت مواد شیمیایی روش‌هایی را برای کاشت و داشت و برداشت محصولات اعمال کرد که عوارض آن هنوز از نسل کنونی بشر با گسترش بیماری‌هایی مانند سرطان و سکته و ناراحتی‌های قلبی و کوتاهی عمر قربانی می‌گیرد.
[49] (47). امیدوارم در آینده نزدیک تمام تحقیقات کنون خود را در این زمینه پس از تدوین به چاپ برسانم(مؤلف)
[50] (48). استفاده از علم نجوم و تأثیرات کیهانی را به وقت دیگر و کتابی دیگر موکول می‌کنیم که خود بحثی بلند و گسترده است و در این مقوله تنها به مصرف میوه‌ها و برخی از داروها اشاره و به همین مقدار بسنده می‌کنیم.
[51] (49). منظور از فصل بهار دقیقا روز تحویل سال نیست، بلکه زمانی است که باد بهاری شروع به وزیدن می‌کند.
این آغاز ممکن در برخی از سال‌ها با سال‌های دیگر متفاوت باشد، مثلا ممکن است بهار زودتر از راه برسد.
[52] (50). عسل‌های موجود در بازار را برای بیماران ممنوع کرده‌ایم. پس در اینجا منظور از عسل همان عسل طبیعی است که به هیچ وجه به زنبور غذای دیگری غیر از گرده گل داده نشده باشد.
[53] (51). مصرف یک کیلو در روز ممکن است برای افراد ممکن نباشد ولی براساس ضرب المثلی که می‌گوید به مرگ بگیر تا به تب راضی شود تلاش می‌کنیم مصرف خام آن را در روز به حد اکثر ممکن برسانیم با توجه به اینکه ممکن است اظهار بی‌اشتهایی از طرف بیمار یا انسان کهنسال مطرح باشد.
[54] (52). امام صادق(ع) در حدیثی مشهور یک خوشه انگور را در دست گرفته و در مقابل اصحاب می‌فرمایند: این میوه شفاست؛ پس از آن به خواص شگفت‌آور انگور می‌پردازند و مدتی طویل آن را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل علمی قرار می‌دهند.
[55] (53). مصرف انار با پیه یا همان گوشت داخلی آن از احادیث مشهور نبی مکرّم اسلام است که می‌فرمایند پیه‌های داخل انار معده و دستگاه گوارش را دباغی می‌کند.
[56] (54). دارابی میوه‌ای است از نوع مرکبات شبیه به نارنج و بزرگتر از آن است؛ طعمش ترش و مطبوع می‌باشد.
[57] (55). برنج مرکب القوا است. بعضی آن را گرم در اول و برخی سرد و برخی معتدل گفته‌اند. چنانچه برنج آبکش شود طبیعت آن سرد می‌شود.

[58] موسوی، محمد، مجموعه پیک شفا، 12جلد، کانون پژوهش - اصفهان، چاپ: دوم، 1388 ه.ش.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌اي قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحیم
جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ في سَبيلِ اللَّهِ ذلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
(سوره توبه آیه 41)
با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند
بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص 159
بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال 1340 هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.
مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال 1385 هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.
اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :
الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه
ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازيهاي رايانه اي و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...
د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار هاي تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر
ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای
و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط 2350524)
ز)طراحی سیستم هاي حسابداري ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...
ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...
ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه
ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال
دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگي مذهبي قائمیه اصفهان
تاریخ تأسیس: 1385 شماره ثبت : 2373 شناسه ملی : 10860152026
وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com
فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com
تلفن 25-2357023- (0311) فکس 2357022 (0311) دفتر تهران 88318722 (021) بازرگانی و فروش 09132000109 امور کاربران (0311)2333045
نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت

امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.
شماره حساب 621060953 ، شماره کارت :6273-5331-3045-1973و شماره حساب شبا : -IR90-0180-0000-0000-0621-0609 53به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید
ارزش کار فکری و عقیدتی
الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».
التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می‌گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».
[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی‌گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».
مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».